14

D. MAGNI
AVSONII
BVRDIGALENSIS
OPERA,

IACOBVS TOLLIVS, M. D. recensuit,

ET INTEGRIS
SCALIGERI, MARIANG. ACCVRSII,
FREHERI, SCRIVERII;

SELECTIS
VINETI, BARTHII, ACIDALII,
GRONOVII; GRÆVII,

Aliorumque NOTIS accuratissime digestis,
nec non & suis animadversionibus
illustravit.

AMSTELODAMI,
Apud IOANNEM BLAEV,
MDCLXXI.

Perilluſtri, Magnifico
ac Generoſo Viro,

D. FLORENTIO CANT,

REIP. GOVDANÆ

SENATORI,

& aliquoties

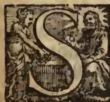
CONSVLI;

Eoque nomine Maritimis quondam rebus in Amſtelædamenſi Collegio Præfecto:

ad Conſilium deinceps Illuſtriſſ. ac Præpott. D. D. Ordinum Generalium Fœderatæ Belgicæ;

nunc autem ad ſupremum eorundem Ordinum CONSESSVM

DELEGATO.

SI matura ſatio ſæpe decipit, ſera vero ſemper mala eſt, ut agricolarum vetus fert proverbium; haud intempeſtive fecero, Vir Perilluſtris, ſi jam dudum Tibi debitæ Gratiarum actionis tandem jecero ſemina, nec diem de die trahendo, in longam craſtini moram officii exſequendi tempora protulero. Quamvis enim non tanta mihi futuræ meſſis ubertas exſpectetur, quantam Tua me-

merita requirunt, quod hanc sementem nimis esse properatam ipse judicem: fuere tamen & eæ quidem, si benignum nanciscantur æstimatorem, justæ caussæ, quæ ne diutius cunctarer, dubitantem perpulerunt. Primas in his partes obtinet ipsa favoris Tui magnitudo: quæ, cum nullis à me possit ingenii viribus æquari, unicam celeritatis gratiam videtur admittere. Huic illa, quam natura mihi indidit, indoles secundas agit: cujus impetus ad instar ignis conclusi, & ipsis, quibuscum colluctatur, angustiis gliscentis, perruptis tandem continuo nisu morarum obicibus retineri diutius non potuit. Accessit, quæ tertiæ mihi rationis loco fuit, communis illa cum omnibus brevis hominum vitæ consideratio: quam qui in officiorum vicissitudine negligit, adæquandæ tantummodo cum tempore accepti beneficii magnitudini serviens, non illum quidem cum servulo è comœdia operam dare putem, ut cum ratione insaniat, verum potius, ut sine ratione sapiat. Quo mihi namque grati animi, laudabilisque incepti conscientiam, si ab aliis ille ignoretur, quos cumprimis scire mea intersit; ne, quod minime cupiam, ingratus, id est, mortalium nequissimus, & hac ipsa, qua fruor, luce indignus esse videar? Facile quis pium sincerumque gratæ mentis affectum illi approbaverit, unde ad se beneficium pervenerit; quod sublimia & excelsa ingenia, à quibus ferme solis maxima proficiscuntur, meritorum suorum pondus non sentiant,

tiant,

tiant, sed ex amplissima conferendi facultate illud æstiment, adeoque quamvis levi gratiarum actione contenti sint: non eadem tamen istorum opinio est, qui è suis viribus rem pensitant, gratiamque rependere cunctantes malignis carpere sermonibus, ac veluti censoriam notam inurere non cessant. Habenda igitur fugientis vitæ ratio est, cujus terminus ignoratur: ne si minus, quam par est, hanc observaveris, necopinata morte præventus, illam in animis omnium relinquas cogitationem, te non meruisse: quo vix aliud quidpiam homini ingenuo, ac liberaliter educato, gravius aut acerbius accidere posse censeo. Quapropter cum in hoc vitæ theatro sic nobis agenda fabula sit, ut virtutis ac decori maxima ratio habeatur, ita me spectari cupiam, ut si forte imprudentia, vel vitio naturæ impegero, nemo me tamen unquam virtutis tramitem deseruisse arbitretur, cui semel sacramentum dixi. Quod si vero his cœptis lætior eventus defuerit; & hæc semina è gratæ mentis granario selecta atque in fertilissimum Tuarum laudum campum dispersa non adeo feliciter provenerint; opera quidem mea perierit: at illud omnibus innotuerit, tempus, otium, fortunam, ingenium, atque omnia mihi potius, quam vel animum memorem, vel materiam defuisse. Piget sane & mei quandoque me pœnitet, quod non ea mihi dicendi facultas adsit, quæ virtutum Tuarum eximium decus honore verborum possit adsequi: non quod id Te

velle existimem, ut laudum Tuarum præconium ore suffecturo detonetur, quo virum modestiorem, & ab omni sui ostentatione magis alienum vix novi: sed ut cum cives Tui, quibus quotidiana præstas beneficia, tum respublica, cujus salutem gloriamque saluberrimis consiliis tueris, aliquam saltem Tui partem à me descriptam possint agnoscere.

Apellem tradunt tonitrua, fulmina, tempestates, & quæ pingi non posse viderentur, coloribus adumbrasse, magnumque sibi nomen ea re, multumque favoris quæsivisse, quod illa, quibus nec aures, nec oculi sufficerent, ipse jam sibi traderet spectator, & vix tamen oculis suis crederet. At quid illud in pictura quæso fuit, quod oculos hominum tenuit? Num fragor horrendus convexa cœli tremifico sono concutiens, aut albicantes, ut quondam poëtæ fabulati sunt, magni Iovis quadrigæ per æquora nubium intolerando strepitu decurrentes? Num ex collisis nubibus accensus ignis, edita montium, templorum, turriumque culmina, & quidquid in terris eminet potissimum dejiciens; aut invia mundi viscera penetrans, & quacunque transierit, cuncta flammis adurens ac devastans? num volucris ventorum furor, invictis undique turbinibus omnia susque deque ferens, & instar pulvereæ nubis immania saxorum pondera contorquens, terrarum intima concutiens; extima convellens, & omnia cœli latepatentis spatia ululante mugitu pervagatus? deficiunt ad hæc

mi-

miracula humanæ manus; & acumen mortalis ingenii ad tantum naturæ fastigium non pertingit. Quænam fuit igitur hæc Apellis gloria? Vnde iste plausus, & omnium favor? Expresserat imaginis imaginem; idque tam belle, ut in re maxima permagnum aliquid fecisse videretur. Ipsa quinetiam novitas, quæ plurimam plerumque rebus non ante visis gratiam conciliat, haud exigua intentati prioribus operis pulcritudini fuit accessio. Sit fortassis inter hujus ævi eloquentes alius Apelles, qui luminibus verborum sententiarumque coloribus vim Tui consilii, prudentiæ pondus, ac eruditæ facundiæ inexhaustam facultatem ad stuporem usque depingat, ubi cummaxime rem sibi factam putaverit, plus tamen operis experietur superesse, quam perfecerit. Eo mihi paratior venia erit deficienti, quod vel validissimum tanti ponderis onus possit obruere. Simpliciter igitur dicam, quod copiosius animus sentit, quam lingua profari possit. AGO Tibi GRATIAS, Perillustris CANTI; quas cum referre non liceat, semper habebo. Publica verba sunt: sed interius animi secretum commissam sibi tuorum beneficiorum memoriam singulari fide ac sanctitate conservat. Vera loquor; & veritatis hujusce mihi conscius cum fiducia quadam illud addo, permultos esse, qui Te colant, observent, venerentur; sed à perpaucis Te tam fervide diligi. Nec obstat amori meo Tui reverentia: Amo Te, quia me prior amavisti. Amo Te, quia

 gra-

graviſſimo inſignis beneficii argumento benivolentiæ Tuæ fidem feciſti: Amo Te, quia me amare non deſinis; ſed invaleſcentis amicitiæ continuatis indiciis confirmas. Quamquam longe major, & in hac republica maximus es; nihil tamen magnitudini Tuæ decedit, licet amor vel pares inveniat, vel faciat. Sublimitas Tua ſubmovet æqualitatem: & imperat, incutitque venerationem tantarum virtutum pleniſſimum concilium, quod Tui pectoris ſacrario continetur. Scipionem Naſicam optimum ab Senatu civem judicatum, eloquentia primum, ſcientia juris conſultiſſimum, ingenio ſapientiſſimum, *Corculum* ſua ætas appellavit. Vt qui Te ignorant, diſcant, haud alteri viro te rectius comparaverim, Vir Prudentiſſime; cujus animam, ſi Pythagoræorum hoc ævum foret, in Tuum commigraſſe pectus dicerem. At nunc, quanta hæc laudis acceſſio eſt, quod illa virtutum decora vera pietas animaverit? Iactent illa ſecula ſuos Heroas: jactent principes moribus & factis viros: jactent conſecrata ſempiternæ memoriæ nomina: tanto tamen illorum inferior comparatio eſt, quanto verus Divini Numinis cultus erroribus gentilium antecellit. Sed ut hæc, quæ dixi, non temere ac ſine judicio, aut abſque aliquo veritatis argumento videar effudiſſe: (nam ab adulationis ſuſpicione mea me vindicat ruſticitas, ut qui nec innocentibus blanditiis ſufficiam,) quid urbi patriæ, quid Batavorum

rei-

reipublicæ contuleris, leviter attingam; ut & hujus ſeculi mortales, quibus optimi civis exemplum præbes perfectiſſimum, & omnis dehinc poſteritas, quæ de Tuis meritis veriſſime judicabit, agnoſcant, Pietatem, Prudentiam, animi moderationem, patriæ libertatis amorem, continentiam, facundiam, humani denique divinique juris cognitionem Te tamquam templum ſuum habuiſſe.

Magna quondam gloria fuit Thraſybulus Athenienſis, quod exulceratos XXX tyrannorum dominatione civium animos ſaluberrima, & à ſe primum reperta Oblivionis medicina perſanaverit. Tu vero, Perilluſtris CANTI, ex quo tempore ad Goudanæ reip. adminiſtrationem acceſſiſti, diſcordes antea, & conſpiratis factionum partibus infeſtos imminentesque ſibi proceres tam ſollerti conſilio conciliaſti, ut, quod in diſſenſione difficillimum eſt, omnium tamen gratiam tenueris: ita inter jam ſibi conciliatos primas obtinuiſti; tam ſagaci modeſtia potentiam temperaſti, ut nec prælatum Te ſibi quisquam doleat, nec præter ceteros eminere ſentiat: concordiam vero ita confirmaſti, aluiſti, auxiſti, ut unius omnes animi, ſed corporibus tantum diviſi videantur. Aviditas honorum, dum nullus ambitioni modus eſt, plurimos peſſum dedit, invidiæ prementis mole obtritos. Tu ſic honores appetis, ut primam commodorum patriæ rationem habeas: ita geris, ut appetiſſe nemo putet; ceterorum

vero, qui publici consilii participant, majorem quam Tuæ dignitatis habeas rationem. Hinc ingens Tui & unus amor, quo Te proceres prosequuntur: hinc illibata auctoritas, nec adversantium perverso molimine tentata: hinc, quod plane stupendum est, in optimatum republica nullæ partes. Censeberis hoc Cive GOUDA, ut Athenæ Solone, Lycurgo Sparta, Roma Menenio. Ille, ille CANTIUS Tuus æternum tibi ornamentum erit; hoc nomine superbies, hoc illustraberis. Nunc quod mentis humanæ vitium est, quam beata sis, nescis: verum tum demum intelliges, ubi: sed absit omen, ac in felicia potius ac fausta verba affectus nostri prorumpant. Disce tamen, dum licet, disce ab exteris: disce ab Chaucis & Ostfrisiis. Prædicant illi fortunas tuas, ac tam grande bonum tantum non invident. Discordiæ inter Principem & Proceres unius Viri prudentia non semel sopitæ, mitigati dissentientium animi, & inimicis, an hostibus, insidiarum facultas præcisa, quid nisi totidem tuæ gloriæ monumenta sunt? Wirtembergensis Ducis judicium, quo Filiæ **CHRISTINÆ CHARLOTTÆ**, Ostfrisiorum Principi, **CANTII** tui prudentiam & in dandis consiliis fidem commendavit: honores ab illa Principe habiti; repetitæ sæpius LEGATIONIS decora speciosa quidem & pulcra sunt, atque in multorum laudem suffectura: sed quota pars gloriæ CANTII? cujus cum sit immensa magnitudo, juvat uti dicendi

cendi

cendi copia, ab ipſa materiæ ubertate affluente. Cujus etenim ingenii ſterilitatem illa non vinceret? aut cujus illa verborum ſenſuumque paupertatem divitiis ſuis non collocupletaret? Nam ſive domi Conſul patriæ commodis invigilas, ſive per omnes honorum gradus ad ſummum in noſtra republica dignitatis faſtigium evectus, terra marique pacis & belli momenta diſpenſas; ſive commiſſa devictarum provinciarum cura Temet feliciter expedis, ubique magnus appares, ubique eximius, ubique admirabilis. Duumvir olim litibus Vltra-Moſanis judicandis creatus tanta civium Trajectinorum lætitia, acclamatione, plauſu exceptus es, ut ipſa quaſi fortuna commoveretur, Teque inaugurandæ Trajectinæ curiæ deſtinaret. Hic veluti deprehenſa, & pœne obſtupeſcens mens mea ſubſiſtit. Dum circumfuſorum undique civium turbæ cogitatione permiſta & videre ſeſe & audire fingit, qua exſpectatione hominum, quo ſplendore, qua gravitate primus in ſacrata Themidi domo ſacratus ipſe Iuſtitiæ antiſtes jura reddis; ac ſapientiæ Tuæ penetralia recludis. Feſtus ille dies publica omnium lætitia, conviviis, ceteraque hilaritatis ſpecie tranſactus perpetuum Tui deſiderium animis civium; Tibi ſtabilem erga non ingratam civitatem benivolentiam ingeneravit. Non hic inter publicas curas literarum ſtudia provecta commemorabo: tacebo Bibliothecam Trajectinam Te potiſſimum conni-

tente

tente adornatam; & salubria cum huic, tum Scholæ publicæ constituendæ, ornandæ, augendæ data consilia dedita opera prætereibo. Nam si in hæc privatæ laudis spatia libeat excurrere: si de singulari Tuo erga literas & literatos amore cupiam disserere: si eruditionem Tuam, & præter ceteras Iuris scientiam, artisque Poëticæ facultatem prædicare aggrediar: si singula, quibus emines, naturæ & ingenii ornamenta explicare tentem, quis huic Gratiarum Actioni modus sit, quis finis? Permitterem tamen vela ventis, & illud infinitum Tuæ laudis mare Dædaleo conatu trajicerem, si eadem gratia, vel exigua duntaxat ejus portio, quæ carminibus tuis instar animæ est, verbis meis adspiraret: si qua ipse eloquentia res publicas & privatas tractas, eam Tibi præstare possem. Tum vero haberet aliquid Oratio mea, quod Vlysseas grandines, mellifluam Nestoris dulcedinem, concisamque Spartani Regis brevitatem commixtis omnis facundiæ virtutibus exprimeret. Deëst, deëst mihi non tam voluntatis, quam virium subsidium: ideoque contractis prudenter velis angustioribus terminis orationis cursum circumscribere compellor. Sed illud tamen spatium superest, quod ingentium quondam virorum præconio satis fuit. Viret adhuc, & æternum virebit Curiorum Fabriciorumque continentiæ gloria: integritas Epaminondæ, & Aristidis florida innocentia nulla temporum serie marcescet: incorruptos boni

Pho-

Phocionis mores nulla non posteritas ab interitu vindicabit. At illos quidem donorum, quæ libertati patriæ insidians hostis obtulerat, contemtus æternæ memoriæ posterorum commendavit: Tu & amicorum Xenia, nec pretio nec animo corrumpendi invidiosa, quæ vel ipsis Imperatoris Sacratissimi Constitutionibus fuere permissa, rejicis, & pertinacius ingerentibus modo non implacabiliter irasceris. Contra ea, cum in contemnendis muneribus animo sis longe maximo; ita tamen rem familiarem temperata diligentia tueris, ut & optimi Civis impleas officium, & egregii patrisfamilias. Ad hoc exemplum compositi reliquorum nostræ civitatis procerum animi, veterum cum Spartanorum, tum Romanorum integritatem sanctissimam non æmulari, sed repræsentare videntur. Amplius enim ad hujus reipublicæ modum divitiis innutritus, familiæ patriciæ splendore circumdatus, honoribus omnibus defunctus, relictas â parentibus opes nec minuisti nec auxisti; quorum illud privatæ hoc publicæ sobrietatis ac temperantiæ luculentissimum sit argumentum. Dissoluta namque & indulgens luxuriæ vita nullis vel ex peculatu: (quo vix aliud blandius vitium est) vel ex affluentia munerum, (quo sub honesta specie nullum turpius) subsidiis fulciri potest, ut non tam avitæ, quam male partæ divitiæ male dilabantur, & quotidianis ac pæne continuis profusionibus dispereant. In republica vero, in qua nec bene meritis debita præ-

mia,

mia, neque male rem gerentibus justa supplicia rependi possint, nulla tanta boni patrisfamilias, licet ei plurimum vacet, esse diligentia potest, quæ sine criminum suspicione, corradendis, aggerendis, accumulandis opibus inservire valeat, & invidiosos pecuniarum acervos, in arculis exstruere. Ergo & peculatu, & avidæ munerum captationi infensissimus, ab avaritiæ sordibus alienus, ab intemperantiæ labe remotissimus, nec reipublicæ gravis es, nec Tuis, nec Tibi. Sed hoc tamen donum, Perillustris CANTI, & hoc perexiguum munusçulum, gratæ meæ mentis, etsi tenue, at certum nihilominus indicium, quod jam diu Tibi offerre desideravi, maturius non potui, & erecto vultu, & sine rubore licet accipias: nisi quem tenuitas offerentis expresserit. Admitte intra limina Tua Poëtam Consularem, Consularis ipse & Poëta: & AVSONIVM, Tuo nomini consecratum, atque ad Te festinantem, benigno lætoque vultu suscipe, fove, tutare. Quod si cura mea, qua tersior in lucem redit, domesticis & publicis negotiis interpolata, nec huic uni studio dedita, minus Te patrono digna fuerit, at AVSONIVS certe non indignus est, quem benivole amplectaris. Magnum fuisse virum necesse est, quem ex innumera doctorum hominum multitudine ad imperatoris filii studia regenda VALENTINIANVS Imperator prudentissimus delegerit; quem per varios honorum gradus post duplicem Præfecturam à Professoria

Cathedra ad curulem sellam discipulus GRATIANUS evexerit; quem scholastico quondam pulvere sordidum, palmata deinceps veste fulgentem, Consulem suum ROMA salutavit: sic ut haud temere dixerim, habuisse illum fortunam in consilio, quisquis AUSONIO MAGNI cognomen primus imposuit. At si vel ita Tibi munusculi nomen odiosum est, hospitem Te in Tuas ædes admisisse puta, quicum bonas horas conteras, qui Te reficiat, qui Te delectet. Vale.

GOUDÆ in Batavis
cIↄ Iↄc LXXI. a. d.
Kal. Iulias.

IACOBVS TOLLIVS
LECTORI
S.

SEsquiannus est, Benivole Lector, quum Ausonius, multo quam hactenus fuerat opera mea emendatior, minori forma excusus est. Promisisse tum temporis memini, daturum me propediem editionem aliam, quæ tibi integros Scaligeri, Accursii, Freheri, circumcisos inutili mole Vineti, & hinc inde selectos Barthii & Variorum seu commentarios, seu notas, una cum meis animadversionibus exhiberet. Liberaverim fidem, nec ne, ubi hæc perlegeris, cognosces. SCALIGERI namque libros duos Ausonianarum Lectionum, qui non sine magno legentium incommodo confusas ac nullo ordine permixtas magni illius Viri observationes continebant, ita digessi, ut suum quæque locum obtineant, & Auctoris verba, quibus illustrandis inserviunt, proxime consequantur. Idem devoratum tædium est in disponendis MARIANGELI ACCVRSII notis. Haud multum facessivit negotii FREHERI commentarius in Mosellam, quem cum reliquorum notis ita coadunavi, ut nihil in eo fuerit, quod in hac editione desideretur: nam & indicem ipsum, nimis ὡς ἐμοί γε κελτῇ prolixum, in diversa sentientium gratiam, universi operis indici subjeci. Plurimus labor exhaustus est in circumcidendis verbosissimis VINETI commentariis. Hic enim per ignes inceditur suppositos cineri doloso. Ne igitur viri eruditissimi memoriæ nominique forem injurius, multa reliqui, quæ jure merito recidi; paucissima resecui, quæ cum fructu legi possent: atque hæc hujusmodi sunt, ut aliorsum potius, quam ad Ausonium illustrandum pertinere videantur. Collegi præterea ex diversis, & inprimis GASPERE BARTHIO non omnia, sed quæ censebam selectiora: imo nec ex omnibus. non enim mea bibliotheca tam locuples, ut in hos usus sufficiat; & civitatis nostræ publica ejusmodi est, ut, qui illius adornandæ curam gesserint, humaniores literas haud multum amasse censeas. Atque hæc

hac quidem occasione non possum non deplorare sortem meam, qui in condensa scholastici pulveris nebula adeo hic nulla alieni sideris luce collustror, ut in meris me versari tenebris existimem. Solus igitur, & absque ullo in his literis elegantioribus exercitati hominis consortio, librorum cum scriptorum, tum editorum copia defraudatus, negotiis cumplurimis obrutus, unica melioris fortunæ spe subnixus, doctorum hominum vestigia sollicite lego, & per spinosam, & nimis quam difficilem viam lentis passibus ad Eruditionis templum festino. Quid hæc ad nos? inquies. Haud multum fateor. Sed tamen

Est aliquid, fatale malum per verba levare.

& condonabis hoc, Lector, humanæ imbecillitati, cujus plerumque dolor querulus est. Ut igitur ad institutum sermonem revertar, præter eas, quas tibi pollicitus fueram, accesserunt VALENTIS ACIDALII *Notæ in Gratiarum Actionem, quarum nobis & indicium & copiam fecit Incomparabilis* GRONOVIUS: *cujus Viri ea fuit benignitas, ut quem olim ad humaniora studia informaverat, nunc quoque doctissimis suis Emendationibus ad exornandas hasce laboris mei primitias impertiverit. Idem debeo beneficium Celeberrimo* GRÆVIO, *cujus notissima in omnes humanitas cum recondita eruditione conjuncta majorem huic viro laudem comparavit, quam quæ grata singularis ejus erga me amoris ac benivolentiæ commemoratione possit adaugeri. Ultimum locum obtinent (nec merentur alium) animadversiones aliquot meæ, queis aut correctæ mutatæve lectionis redditur ratio, aut ex aliorum scriptorum comparatione Ausonius illustratur. Atque hæ non anxie anquisitæ, sed dum gravioribus studiis incumbo, forte oblatæ, atque adeo inter colligendum deproperatæ, tantum veniæ merentur, quantum habuere festinationis. Tuis enim commodis servire potius duxi, quam ex aliquantulo labore gloriam captare, quæ severioribus demum studiis, atque solidiori doctrinæ debita ab inertibus & ignavis frustra quæritur. Vale.*

ELIÆ VINETI
SANTONIS
PRÆFATIO
In ſua Commentaria in AVSONII Burdigalenſis ſcripta.

QVod in aliis quibuſdam vetuſtis ſcriptoribus ſponte ſuſceperam, id in Auſonio Burdigalenſi non tam ſponte quam rogatus tentavi. Burdigalæ namque quum literas jamdiu profiterer, petebant plerique cives, ut Auſonii ſui ſcriptis valde corruptis obſcuriſque, aliquid etiam operæ darem. Ceterum non videbam, quid hîc poſſem ſine vetuſtis exemplaribus, quæ nulla reperire poteram. Mirabar equidem vehementer, quod quum in antiquiſſima opulentiſſimaque civitate, multæ eſſent veteres bibliothecæ, variis ſcriptoribus inſtructæ, in nulla exſtarent civis tam nobilis ſcripta. Cunctabar itaque quicquam aggredi viribus meis majus, donec ex Senatu tandem, & aliis ordinibus viri docti & graves à me familiariter ſæpe poſtularunt, ut quam poſſem, ſi non quam vellem, Auſonio, operam quoque ſuo, vel potius, ut ipſi loquebantur, noſtro navarem, quem tam perditum legerent & tenebricoſum. Quibus amicis & viris primariis, viſum eſt tandem obtemperare. Itaque cœpi, quæ habui formis exarata exemplaria aliquot conferre, commentariaque ſcribere, quibus emendationum rationem redderem, & obſcuriora, ſiqua poſſem, elucidarem. Quæ noſtra commentaria dum matureſcerent, placuit primo quoque tempore ſola Auſonii ſcripta, ut reſtitueram, emittere. Itaque Lutetiam miſi Iacobo Gupylo Pictoni, amico Latinis Græciſque literis doctiſſimo: qui edenda curavit anno Chri-

Christi millesimo quingentesimo & quinquagesimo primo: eamque editionem Illustrissimo eruditissimoque Cardinali Bellajo, Burdigalensi Archiepiscopo dedicavit. Non multo post Stephanus Charpinus Lugdunensis sacerdos ad me scripsit, reperisse se in quadam vetere bibliotheca agri Lugdunensis antiquum codicem: in quo multa essent Ausonii, quæ nondum quisquam typis edita vidisset: eaque paulo post Ioanni Tornesio Lugdunensi typographo edenda dedit. Quæ quum ad nos tandem Burdigalam pervenissent, eaque avide percurrissem, animadvertissemque, non satis fideliter ex suo exemplari descripta fuisse, ad Charpinum scripsi: ejusque studio, opera, merito cum in omnes literarum studiosos, tum in Burdigalenses Ausonii cives collaudato, petii, ut si quo modo posset, veteris libri mihi videndi copiam faceret. Qui rescripsit se libenter facturum, quum primum reddidisset Iacobus Cujacius, cui commodaverat. Avarici tum Iurisprudentiam profitebatur Cujacius, vir non tantum legum Iurisque, verum etiam omnium bonarum artium peritissimus: qui eum librum non soli sibi habebat, sed communicabat cum amicis: inter quos Ludovicus Russardus collega, multa in eo observaverat: de quibus Adrianum Turnebum monuerat: & in sua adversaria conjecit Turnebus. Cujacius ergo, qui jampridem me audierat emendationem interpretationemque scriptorum Ausonii suscepisse, vetustum codicem sponte, pro sua singulari humanitate, mihi misit: quem quum statim contulissem cum novis: ac multa, quæ ex eo restitueram, communicassem cum amicis Burdigalensibus philologis, qui & antiquum librum libenter viderunt, & in eo sunt in primis mirati, quod DIVONA scriberetur, qui in omnibus aliis, quos unquam viderant, Duiona esset, ille priscæ Burdigalæ fons, cœperunt instantius efflagitare, ut emendatiorem jam Ausonium cum commentariis edere

nihil cunctarer. Quibus ut aliqua ex parte satisfacerem, quando mea commentaria nondum satis tota esse matura existimabam, in lucem dare visum est, quæ in librum de Claris urbibus scripseram: ubi multa erant de Burdigala, quæ illos in primis cupere cognoscere intellexeram. Hæc igitur Enguilbertus Marnefius Pictavis impressit anno Christi millesimo quingentesimo & sexagesimo quincto: nec multo post Antonius Gryphius à me literis petiit, ut si manum extremam apposuissem Ausonio, ad se mitterem, quem esset brevi excusurus. Misi ergo, sed sola Ausonii scripta. mea commentaria adhuc retinui. Quæ quum postea recognoscere cœpissem, & in eo me frequenter opere offendisset, quum crebro inviseret, Iacobus Salomo Narbonensis, Iurisconsultus, doctus & bonus, qui eo tempore Tolosa Burdigalam, ubi res civiles paulo pacatiores erant, secesserat, ad Iosephum Scaligerum familiarissimum suum scripsit, me in castigando explicandoque Ausonio totum esse: locaque aliquot ex iis, quæ emendaveram, insigniora indicavit. Cui quum rescripsisset Scaliger, ac mihi multa salute adscripta, locum illum de *Vivisca*, pro vivifica mire probasset, addidit, in eodem Mosella esse non pauca, quæ ipse, qui Belgicam illam perlustraverat, observasset: nec multo post eas datas literas, ex Aginnensi suo ad audiendum Cujacium se contulit. Docebat ille tunc Valentiæ, ad quem & ad Scaligerum scripsi de Ausonio ad Gryphium jam ante annos quinque misso. Rescripsit Scaliger Valentia & Lugduno mense Aprili & Augusto. Promisit omnem operam, quo posset Ausonius, cujus erat studiosissimus, in lucem castigatior exire, & meis commentariis illustratus. Ceterum quum veterem illum librum, quem eo tempore remiseram Cujacio, nactus esset, conferendum cum meo exemplari censuit, siquid forte deprehenderet, quod me fugisset: Barbarica namque scriptura

erat.

erat. Quædam literæ agnitu difficiles; multæ fugientes; plerique multorum verborum versus in modum unicæ dictionis descripti, & nonnulla interdum verba in duo plurave divisa. At plus etiam sibi duxit faciendum Scaliger, quam promiserat. Scripsit, Ausonianarum lectionum titulo, perquam doctum emendationum expositionumque commentarium: quod mihi pro sua in me benevolentia consecratum, Gryphio tradidit imprimendum. Tardius autem dum editionem aggreditur Lugdunensis, typographiam interim Burdigalenses instituerunt: à meque continuo petierunt, ut aliud emendarem exemplar, quo mox in sua civitate sui civis scripta excuderentur castigatiora, simulque mea commentaria. Cœpit itaque Ausonius edi Burdigalæ mense Februario, quum ageretur annus à Christo nato millesimus quingentesimus & septuagesimus quinctus, absolvebaturque ineunte æstate, quum à Gryphio accepimus, quod nimium diu expectaveramus. Typographum autem quia defecit charta, nec alicunde, ob immanium latrociniorum frequentiam, nancisci statim potuit, commentariorum editionem differre fuit coactus. Quod quum vidi, quia posteriores cogitationes solere sapientiores esse semper audieram, placuit in ista cessatione, Cujacium per literas rogare, ut iterum veterem librum mihi commodaret. quem ille statim misit. sicque totum iterum contuli. Rebus interea nostris aliquanto quietioribus, accersitaque charta, imprimere tandem cœpit Simo Millangius nostra in Ausonium commentaria mense Iulio, quatuor annis post quam Ausonium edidisset. Quæ quum jamdiu sui exspectationem concitasse audio, an eam sustinere ac tueri possint, nescio: ceterum magno mihi constitisse nemo dubitet: & de iis hoc cognoscat, si quis volet legere, in iis conficiendis me Servii, Placidi, & aliorum veterum commentatorum exemplum esse secutum. Quæ vulgo nota

 sunt,

ſunt, ea non attigi. Quæ vero viſa ſunt obſcura, & non adeo cunctis nota, in iis tantum elaboravi. Quorum nonnulla ſi tam tenebricoſa etiam fuerunt, ut in iis nihil prorſus viderim, indicare non ſum veritus, quemadmodum in aliis, jam multis oſtendi me nihil diſſimulare ſolere, ſicubi hæſito, ut ſe rudiores ibi diutius non torqueant: qui vero ceteris ingenio & eruditione præſtant, in iſtis ſe nodis exerceant, monſtrentque, quanto nobis ſint ſuperiores: & ſic nihil tandem remaneat in bonis autoribus, quod doctiorum ſtudio & diligentia minus docti non intelligant. Nullam Auſonius diſciplinam ignoravit: omnes Latinos Græcoſque ſcriptores, quorum major pars intercidit, ad unguem novit. Hinc in ejus ſcriptis multa ſe oſtendit, & varia eruditio, ut cuivis legenti non ſtatim queant intelligi. Deinde per ea tempora vixit, de quibus pauca in literas exſtant relata. quare nonnulla, quæ de ſuæ ætatis rebus ſolum attigit, quomodo plene explicare queas? Poſtremo, quod nobis omnium plurimum exhibuit negotii, cuncta ejus ſcripta pervenerunt ad nos mutila, & indignis modis corrupta, in quibus non pauca quidem reſtituimus, ſed non potuimus omnia. Purioribus opus eſt exemplaribus, quæ fortaſſis aliquando reperientur: eruntque poſt nos, qui aliquid quoque operæ navent Auſonio. Cui quod interim ſit à me præſtitum, ac in publicam utilitatem emiſſum, id juſtos rerum æſtimatores æqui bonique conſulturos confido.

TESTIMONIA
& Iudicia diverſorum
DE AVSONIO.

Symmachus lib. I. Epiſt. XIV, ad Auſonium.

VOlitat tuus Moſella per manus ſinusque multorum, divinis à te verſibus conſecratus. Novi ego iſtum fluvium, quum æternorum Principum jampridem ſigna comitarer, parem multis, imparem maximis. Hunc tu mihi improviſo clarorum verſuum dignitate Ægyptio Nilo majorem, Sarmatico Hiſtro frigidiorem, clarioremque hoc noſtro populari Fucino reddidiſti, &c.

Idem Symmachus ad eundem.

Merum gaudium mihi eruditionis tuæ ſcripta tribuerunt: erat quippe in his oblita Tulliano melle feſtivitas. Quid igitur magis mirer, ſententiæ incertus addubito, ornamenta oris, an pectoris tui. Quippe ita facundia anteſtas ceteris, ut ſit formido reſcribere. Tibi uni ad hoc locorum nihil gratia præſtitit, aut dempſit invidia. Ingratiis ſcævo cuique, proboque, es laudabilis. Velim tacere, quid ſentiam: velim juſto de te ſilentio vindicari: ſed admiratio ſcriptorum ſenſum frangit injuriæ. Ita me Dii dominis probabilem præſtent, ut ego hoc tuum carmen (Moſella,) *libris Maronis adjungo.*

Idem lib. I. Epiſt. XX, ad Auſonium.

Bene ac ſapienter majores noſtri, ut ſunt alia ætatis illius, ædes Honori atque Virtuti gemellas junctim locarunt, commenti, quod in te vidimus, ibi eſſe præmia honoris, ubi ſunt merita virtutis. Sed enim præterea etiam Camœnarum religio, & ſacri fontis advertitur, quia iter ad capeſſendos magiſtratus ſæpe literis promovetur. Hæc parentum inſtituta Conſulatus tui argumenta ſunt, cui morum gravitas & diſciplinarum vetuſtas curulis ſellæ inſigne pepererunt, &c.

Sidonius Apollinaris lib. IV. Epiſt. XIV, ad Polemium.

Nam tuorum pueritiæ comparatus non ſolum Cornelios Oratores, ſed Auſonios quoque Poëtas vincere potes.

Lilius Gyraldus Dialogiſmo XXI.

Poëmation compoſuit lepidiſſimus Poëta Auſonius ad Nepotulum *ejuſdem nominis Auſonii ex filia*, quod προτρεπτικὸν inſcripſit, elegans ſanè & doctrinæ multijugæ.

Iul. Cæſ. Scaliger lib. VI Poëtices, cap. V.

Auſonius ingenium magnum, acutum: ſtilus duriuſculus. Multa ſcripſit non ſolum varia, ſed etiam varie. Quare quid facere potuerit, non quid fecerit, potius judicandum. Vtinam Epigrammata *ne ſcripſiſſet. nam & inculta ſunt pene omnia, & omnia dura: quædam etiam inepta, aut frigida, aut frivola, ut è Græcis ſatis habuit quæ exprimeret. nonnulla vero adeo fœda atque deteſtanda; ut neque ſcriptore, neque auditore digna, non in ſpongiam incumbere merita ſint, ſed ſolis flammis expiari poſſe videantur. Sane ſibi multum placuiſſe conſtat ex incuria ſcriptionum futurorum ſæculorum ſecurum, cum ſibi videretur ſui eſſe princeps. Eum vero piguiſſe caſtigationis videmus in ipſis* Iambis; *quos cum puriores inchoaſſet, lutulentos fluere permiſit.*

& mox:

Inter cetera vero ejus poëmatia ſunt, quæ ipſe partim εἰδύλλια, *ut* Griphum de numero ternario, *partim vocat* Eclogas; *ſic enim inſcribitur ea, quæ* vitæ noſtræ miſerias *deſcribit; valde ſane bona, & quovis magno Poëta digna. Sed longe illuſtrior illa, in qua* Cupido cruciatur. *Eſt enim docta, candida, neque carens numeris.* Moſellam *vero adeo excoluit, ut ea ſola magni Poëtæ nomen ſibi comparare potuerit. Eſt enim in ea multa ars tum diſpoſitionis tum eloquutionis. Multa lumina figurarum, multum ingenii deprehendas.*

Iſaacus Caſaubonus in not. ad Æl. Spartianum.

Sed etiam apud caſtigatiſſimum poëtam Auſonium.

Bellarminus de Scriptor. Eccleſiaſt. ad ann. 390.

Auſonius Poëta Magiſter fuit Gratiani Imperatoris, à quo & Conſul creatus eſt anno D. 379. Scripſit multa profana. ſcripſit etiam epiſtolas aliquas carmine ad S. Paullinum Nolanum; & exſtat ſub ejus nomine apud Paullinum Precatio matutina ad Deum: *& inter opera Auſonii, egregium carmen* de Reſurrectione Dominica: *Ex quo Chriſtianus fuiſſe intelligitur, quamvis de Diis Gentium nonnulla ſcripſerit more poëtarum.*

G. Io.

G. Io. Vossius de Poëtis Latinis.

Ausonius Burdigalensis vixit Valentiniano, Gratiano, & Theodosio Imperatoribus, ac à Gratiano discipulo ad Consulatum etiam evectus fuit, post quem & varia jam senem scripsisse ipse indicat. Poëta fuit gentilis, quemadmodum ex Paullino liquet; ut, quæ Christum celebrant, perperam illi sint tributa.

Petrus Possinus in Lexico suo Pachymeriano, in voce φυλακή.

Φυλακὴν hoc loco verti trihorium, *quam vocem memini me legere apud auctorem satis antiquum nec indiligentem Latinitatis Ausonium in Mosella.*

Cunr. Rittershusius in Epist. ad Solom. Pantherum.

Multa in illo viro (Ausonio), *vere Magno, tecum una miror, multa suspicio ac veneror. Vt pauca de multis: illud inprimis apud me monstri instar habet, hominem Christianum, &, ut apparet, non nomine tantum; sed & pectore & moribus, adeo sæpe lasciva atque improba scribere potuisse, ut nisi nomen Ausonii esset adscriptum, Bilbilitanum poetam te legere putes: Vbi illud?* Nullus sermo putris ex ore vestro egreditor. *Vbi illud?* De omni otioso verbo rationem esse reddendam. *Quid adversus hæc gravissima interdicta virium habet illa excusatio, quæ est in Centone Nuptiali?*

Lasciva est nobis pagina, vita proba est.

Hoc unum. Miror & illud, potuisse virum Christianum, cum infestissimo hujus nominis hoste Symmacho (talem enim illum fuisse, constat ex ipsius Relatione ad Augg. & Prudentii, atque Ambrosii ad eam Responsione:) amicitiam colere, nec eam vulgarem, sed intimam; adeò ut alter alterum patrem *indigitaret. Mirum hoc, inquam, mihi. Nam quæ ceteris de rebus consensio esse potest, ubi in fundamento ipso, quod est vera religio, aliqui dissentiunt? In amicitia autem rerum divinarum & humanarum consensio summa requiritur. Porro suspicio in hoc viro acumen, leporem, ac rotunditatem, inprimis Epigrammatum, quibus*

Expleri mentem nequeo, ardescoque legendo.

Veneror & eruditionem multiplicem, de veterum fontibus haustam. Quid enim apud illos, sive Græcos, sive Latinos, memorabile, quà verborum, quà rerum, quod non Ausonius delibarit. Vt de sententiis nunc dicam nihil: verba quam scitè ab optimis scriptoribus, Lucillio,

Plau-

Plauto, Terentio, Lucretio, Varrone, Cicerone, Virgilio, Horatio, Martiale, & plurimis aliis mutuatur?

Solomo Pantherus in Epist. ad Ioan. Posthium.

Ausonium Burdegalensem, poëtam imprimis bonum, cum mihi superiori autumno bona sors obtulisset, primum suspicere & mirari, exinde propius inspicere, & diligentius contemplari perrexi. Invitabat me tum ipsius Consularis viri dignitas, tum etiam maxime prolectabat nova palmata, qua ipsum Imperator eruditorum Iosephus Scaliger donavit. Sed postquam mirandi stuporem deposuissem, atque ei paulum familiarior redditus essem, animadverti maximum illum virum, qui tam excellenti trabea Consulem nostrum adornarat, pleraque exterioris habitus intacta, nec concinnata (consulto, an fortuito, non facile dixerim:) reliquisse. Exteriorem habitum lectionem intelligo. Nam quod ad rerum cognitionem, quis eam vel profundius rimari, vel planius explicare Sermone illo potuisset? Ergo in stabilienda, sarciendaque lectione, occasionem de summa auctoritatis viro promerendi nactus; in quibusdam primum dubitavi & hasi, in quibusdam autem mutationem & medicinam, sed levem & mollem, non duram ac violentam adhibui. Ne vero meo judicio valde sapiens esse viderer, placuit Apellem imitari, productisque foras aliquot conjecturis aliorum sententiam exquirere.

HOC

HOC IN LIBRO
CONTINENTVR.

Hercu-

THEO-

THEODOSIO AVGVSTO

AVSONIVS.

AGricolam si flava Ceres dare semina terræ,
  Gradivus jubeat si capere arma ducem,
Solvere de portu classem Neptunus inermem:
  Fidere tam fas est, quam dubitare nefas:
Insanum quamvis hyemet mare, crudaque tellus
  Seminibus, bello [1] nec satis apta manus.
Nil dubites auctore bono. Mortalia quærunt
  Consilium. certus jussa capesse Dei.
Scribere me Augustus jubet: & mea carmina poscit,
  Pæne rogans: [2] blando vis latet imperio.
Non habeo ingenium: Cæsar sed jussit: habebo.
  Cur me posse negem, posse quod ille putat?
Invalidas vires ipse excitat: & juvat idem,
  Qui jubet. obsequium sufficit esse meum.
Non tutum renuisse deo. Laudata pudoris
  Sæpe mora est: quotiens contra parem dubites.
Quinetiam non jussa parant erumpere dudum
  Carmina. Quis nolit Cæsaris esse liber?
Ne ferat indignum vatem, centumque lituras,
  Mutandas semper deteriore nota.
Tu modo te jussisse, pater Romane, memento:
  [3] Inque meis culpis da tibi tu veniam.

1. *Nec sit aperta manus*] Liber vetus: *Nec satis apta manus.* Vinetus.

1. *Nec satis apta manus*] Aldus Gryphiusque excuderunt: *Nec sit aperta manus.* ut & mox: *Non habeo id genii.* haud ita recte.

2. *Blando*] In blando imperio vis inest. Idem Ausonius in epist. Centonis: *Potentissimum imperandi genus est, quum is rogat, qui jubere potest.* Vinet.

3. *Inque meis culpis*] Legitur & *tuis* pro *meis.* In cogente culpa esse videtur major, quam in eo, qui coactus invitusque facit. *Culpas* autem eodem modo positas, vide in vers. 14 Præfat. in lud. Sapientum. *Vin.*

3. *Inque meis culpis*] Hoc melius, quam quod in Aldina Gryphianaque editione legitur: *Inque tuis culpis.*

AVSONIVS SYAGRIO SVO S.

AVſonius genitor nobis. ego nomine eodem
Qui ſim, qua ſecta, ſtirpe, lare, & patria,
Adſcripſi, ut noſſes, bone vir, quicunque fuiſſem,
Et notum memori me coleres animo.
Vaſates patria eſt patri: gens Ædua matri
De

1. *Auſonius Syagrio*] Poëmatium charactere Luciliano, cujus initium, *Auſonius genitor nobis.* titulum debet habere: *Auſonius Syagrio ſuo*, & continuandum cum Epigramm. quod infra ſubjicitur, titulo ad *Syagrium*. Scaliger.

2. *Auſonius genitor*] In vetere Lugdunenſi codice, qui multa illa Auſonii Burdigalenſis habuit ſcripta, quæ Charpinus publicanda primus curavit, titulus hic fuit, ABHINC AVSONII OPVSCVLA, quem ſequebatur carmen, *Auſonius genitor nobis*, cum titulo, AVSONIVS LECTORI SALVTEM. ſed libros ſuos Auſonius tam inepte inſcripſerit? Et carmen iſtud quis credat Auſonium poëtam condidiſſe? Quod ſemidocti cujuſpiam verſificatoris fœtus fuerit: qui Auſonii tamen ſtudioſus, ejus Epicedium in patrem Julium imitari conatus eſt: carmenque ex variis ipſius carminibus compoſuit. Mariangelus Accurſius, qui ante Charpinum hoc ediderat in Diatribis, diſtichaque triginta tria in eo invenerat, quum in Lugdunenſi exemplari undeviginti tantum eſſent, ita judicaverat: qui inſcripſit, EPICEDION IN AVSONIVM POETAM INCERTO AVCTORE. *Vinetus.*

3. *Adſcripſi, ut noſſes, bone vir, quicunque fuiſſem.*] *Bone vir*, ὠγαθέ. apud Horatium, *quo, bone, circa.* Scal.

4. *Vaſſates patria eſt patri. gens Ædua matri*

De patre. Tarbellis ſed genitrix ab Aquis.] Hoc diſtichum ita nulla controverſia legendum putamus: *Matri* enim Auſonii *Æduus* fuit pater, mater *Tarbella*. ut ex Parentalibus cognoſcimus. *Tarbellæ Aquæ* ſunt, non eæ, quæ ad radices Pyrenæorum ſitæ ſunt, prope Tarbam Bigerionum: ſed eæ, quæ ad oſtia Aturri ſunt. Vulgo nomen retinent: nam etiamnum *Aqs* vocantur. Nimis argutantur, qui Ptolemæi Δάκιον opinantur eſſe illam civitatem. Vt non ſatis mirari poſſis primum ſtuporem hominum, qui non vident tantum abeſſe hoc nomen ab illo oppido, quantum Tarbelli abſunt à Gabalis, poſt quos Dacios collocat Ptolemæus. deinde & imprudentiam, qui, cum ſint Vaſcones, tamen ignorant morem linguæ ſuæ, quæ vocibus à vocali incipientibus ſolet hiatus vitandi cauſſa, *D*, præponere, quoties præcedens vox in vocalem definit. Iam poſt Bituriges Viviſcos ad oſtia Aturri & ultra, Strabo Tarbellos collocat. Vnde & *Oceanus Tarbellicus* dicitur. A ſaltu enim Pyrenæo occurrunt primi Tarbelli ad Aturri uſque oſtia. Hinc Boi. deinde
Medu-

De patre: Tarbellis sed genetrix ab Aquis.
Ipse ego Burdigalæ genitus. divisa per urbes
Quatuor antiquas stirpis origo meæ.
Hinc late fusa est cognatio, nomina multis

Meduli. postremo Bituriges Vibisci. A saltu Pyrenæo incipere vel unus Ptolemæus testis erit. Et eo Tibullus eum tractum Pyrenæi vocavit *Tarbellam Pyrenem*. Cantabros enim & Vascones, qui tunc ultra Pyrenem in Hispania erant, vicit Messala. qui cum Pyrenæum penetrassent, sedes ibi posuere, ubi Tarbelli sunt. Apud Tibullum ex correctione nostra legimus:

--- Tarbella Pyrene
Testis, & Oceani litora Santonici.

non, ut vulgo editum est:

--- tua bella Pyrene.

Inter Tarbellos enim, & litora Santonici Oceani tantum Garumna interjacet. cum Tarbellos ad ostia usque Garumnæ ponant Strabo, & Ptolemæus. quare necesse, ut & Bojos, & Medulos complexi fuerint. Sed *Aquas Tarbellicas* eas esse, quas diximus, non autem Bigerronum balnea, quis magis convicerit, quam Ausonius ipse, qui scribit avum suum maternum eo pervenisse, *Vbi Oceanus Tarbellicus perstrepit?* hoc est ad Aturri ostia, quem locum alibi de eadem re loquens, vocat *Aquas Tarbellas*. Satin' eo loco constitit de re parum nota? Præterea Antoninus, à summo Pyrenæo Burdigalam proficiscentibus necessitatem imponit per *Aquas Tarbellicas* iter faciendi. Quin & Paulino ex Hispania Burdigalam contendenti idem iter assignat Ausonius:

--- jam ninguida liquit
Oppida Iberorum, Tarbellica jam tenet arva.

Vibius Sequester Aquas Tarbellicas vocat *civitatem Tarbellam*. *Atyr*, inquit, *Tarbellæ civitatis Aquitaniæ in Oceanum fluit*. Hoc dixi: quia & *Tarbam Bigerronum* putant quidam ita dictam, quia in Tarbellis volunt esse. quod falsum est, tum quia quidam Aquas Bigerronnm easdem esse cum Aquis Tarbellensibus volunt hac ratione moti, quod *Tarbam* à Tarbellis dictam volunt. At sciant isti Tarbam Bigerronum esse: & eorum Episcop. non Tarbellensium, sed Bigerronum in antiquis Synodis dici: hodieque non aliter vocatur. Præterea aliud est Tarba, aliud Tarbelli. Postremo alio nomine *Aqs* oppidum vocatum fuit, alio illæ Bigerronum Thermæ. Nam *Aqs*, quod in Tarbellis, sunt *Tarbellicæ Aquæ:* & civitas Aquensium. Istud vero oppidum, quod non civitas, sed vicus esset, *vicani Aquenses* dicti. Id patet ex egregia inscriptione, quam ego ad oppidum in sacello quodam reperi, quæ in saxo elegantissimo cum simpulo, & disco libatorio affabre insculpta erat. Ea ita habet: NVMINI. AVGVSTI. SACRVM SECVNDVS. SEMBEDONIS. FIL. NOMINE. VICANORVM. AQVENSIVM. ET. SVO. POSVIT. Præterea considera: quam longe sint Tarbelli à Bigerronibus, cum inter eos magna civitas, seu populus Aturensis interjectus fuerit. de quo alibi satis. Porro aliæ *aquæ* sunt in dominio Benearnensi, salubres potu, calidæ & frigidæ junctæ nullo prope intervallo: de quibus intellexit Plinius lib. 21, cap. 11: *Emicant*, inquit, *benigne, passimque in plurimis terris alibi calidæ, alibi junctæ, sicut in Tarbellis Aquitanica gente, & in Pyreneis montibus, tenui intervallo discernente.* Qui aquas Benearnensis saltus in Pyreneis viderunt, & biberunt, non dubitabunt Plinium de illis sensisse. *Scaliger.*

Ex noſtra, ut placitum, ducta domo veniant
Derivata aliis. nobis ab ſtemmate primo
Et non cognati, ſed genitiva placent.
Sed redeo ad ſeriem: genitor ſtuduit medicinæ,
Diſciplinarum quæ dedit una Deum.
Nos ad Grammaticen ſtudium convertimus: & mox
Rhetorices etiam quod ſatis attigimus.
Nec fora non celebrata mihi: ſed cura docendi
Cultior: & nomen Grammatici merui:
Non tam grande quidem, quo gloria noſtra ſubiret
[5] Æmilium aut Scaurum, Berytiumque Probum:
Sed quo noſtrates, [6] Aquitanica nomina, multos
Collatus, non & ſubditus, adſpicerem.
Exactiſque dehinc per trina decennia faſtis
Aſſerui doctor municipalem operam.
Aurea & Auguſti Palatia juſſus adire
Auguſtam ſobolem Grammaticus docui:
Mox etiam Rhetor. nec enim fiducia nobis
Vana, aut non ſolidi gloria judicii.
Cedo tamen fuerint fama potiorę magiſtri,
Dum nulli fuerit diſcipulus melior.
Alcides Atlantis, & Æacides Chironis,
[7] Pæne Iove iſte ſatus, filius ille Iovis,
Theſſaliam, Thebaſque ſuos habuere penates:

At

5. *Æmilium aut Scaurum*] Deeſt hujuſce disjunctionis alterum membrum. Lege igitur: *Æmilium ad Scaurum.* Aut ſi hæc non arridet, tametſi ſincera ſit & genuina lectio; repone, *Berytiumve Probum.* De quibus Grammaticis plura ad Carmin. xv Profeſſor.

6. *Aquitanaque nomina*] Quid hic faciat copula, merito quæramus, quum ſit appoſitio, *multos noſtrates Aquitana nomina.* Quare meo periculo corrige: *noſtrates Aquitanica nomina multos*; id eſt, Aquitanos. Sic in Vrbibus: *Tectoſagos paganica nomina Volcas* legendum eſſe illic monui, & pluribus adſtruxi: pro, *Paganaque nomina.* Ibidem *Aquitanica rura* dixit, ut hic *Aquitanica nomina.* Sed nec editio vetus, qua Fruterius uſus eſt, aliter habuit; qui lectionem hanc male ſollicitavit, & pro ea *Aquitanaque nomina* ſuppoſuit.

7. *Pæne Iove iſte ſatus*] Alcides, Hercules, Atlantis diſcipulus, Iovis filius fuiſſe perhibetur ex adulterio. Æacides vero Achilles, diſcipulus Chironis, Iovis fere fuit filius. Peleum enim patrem habuit: Peleus Æacum Iove genitum. *Vinetus.*

8. *Hic*

At meus hic toto regnat in orbe ſuo.
Cujus ego comes,& Quæſtor,&,culmen honorum,
Præfectus Gallis, & Libyæ, & Latio:
Et prior indeptus faſces, Latiamque curulem,
Conſul, collega poſteriore, fui.
[8] Hic ego Auſonius: ſed tu ne temne, quod ultro
Patronum noſtris te paro carminibus.
Pectoris ut noſtri ſedem colis, alme Syagri,
Communemque habitas alter ego Auſonium:
Sic etiam noſtro præfatus habebere libro,
Differat ut nihilo, ſit tuus, anne meus.

8. *Hic ego Auſonius*] Abſque ſynalœpha pronunciandum hoc. Verum quis hic *Auſonius*, & quis Suagrius *Syagriuſve*? ut utroque modo ſine vitio ſcribebat antiquum exemplar. ac ſi poëta ſit Auſonius, quando hoc ipſe ſcripſit h exaſtichon?& cui ſuo libro præſcripſit? At hoc vide, quomodo in vetuſto illo Lugdunenſi libro poſitum erat. Diximus modo, illic decem & novem tantum habuiſſe diſticha Epicedium in Auſonium, cujuſcunque ſit auctoris, eorum nonodecimo, quod eſt, *Et prior indeptus faſc.* continuabat antiquus liber diſtichon, *Hic ego Auſonius.* Huic diſticho ſubjiciebat titulum, AVSONIVS SVAGRIO. & titulo tetraſtichon, *Pectoris ut noſtri.* Quam rem quum minus rectè habere cenſuiſſent Lugdunenſes, diſtichon, *Hic ego Auſonius* ſepararunt à ſuperiori carmine: eique titulum illum ſuperſcripſerunt. *Vinet.*

8. *Hic ego Auſonius*] Ita & Horatius in Epodis: *O ego infelix, quem tu fugis:* citante Fruterio, qui hiatum hunc probat. vide ſis & Barthium tuentem lib. xx, cap. 18 Adverſariorum. Perperam vero τὸ *ſum* ab aliis inſertum eſt. Vtut alii aliter ſentiant, extrema duo diſticha vere Auſoniana, à ſuperiore carmine ſejungenda cenſeam; quod an Auſonii ſit, dubito. certe mutilum eſt.

AVSONIVS LATINO PACATO DREPANIO, FILIO.

CVi dono lepidum novum libellum?
[1] Veronenſis ait poëta quondam:
Inventoque dedit ſtatim Nepoti.
At nos illepidum, rudem libellum,
[2] Burras, quiſquilias, ineptiaſque,

[3] Cre-

1. *Veronenſis poëta*] Cajus Valerius Catullus poëta, ex *Verona* Italiæ civitate. *Vinetus.*

2. *Burras quiſquilias*] Vſus eſt vocabulo Aquitanico. Nam hodie major pars Aquitanicarum nationum *quiſquilias* vocat *Burras.* Scaliger.

2. *Burras, quiſquilias*] *Burra*, quid ſit

[3] Credemus gremio cui fovendum?
[4] Inveni, trepide filete nactæ,
Nec doctum minus, & magis benignum,
Quam quem Gallia præbuit Catullo.
Hoc nullus mihi carior meorum.
Quem pluris faciunt novem Sorores
Quam cunctos alios, Marone demto.
PACATVM haud dubie, Poëta, dicis.
Ipse est, intrepide volate versus:
[5] Et nidum in gremio fovete tuto.
Hic vos diligere, hic volet tueri.
[6] Ignoscenda teget, probata tradet,
Post hunc judicium timete nullum.

sit nescio, nomen alibi mihi non lectum, quod hoc loco rem minimi vel potius nullius pretii significat, ut *gerra* simile verbum in præfatione in Griphum. Quæsivit Pithœus de illo primi Adversariorum capite sextodecimo. Sed *quisquiliæ*, ut scribunt Festus, & Servius, sunt quicquid ex arboribus, surculorum, foliorumque cadit, stipulæ, aliaque terrarum purgamenta. *Vinetus.*

3. *Credemus gremio cui fovendum?*] Ita lego. Cor. vero Nepotem Plinius *conterraneum* suum vocat. Et Ausonius ipse *Gallum* vocat; cum ait:

Quam quem Gallia præbuit Catullo.

Quo nomine *Catullus* videtur justam caussam habuisse suum poëma ei dedicandi. Nam qui alias rationes ex suis conjecturis expiscantur, nugari mihi videntur. *Scaliger.*

3. *Gremio cui*] Sic fuit in exemplari: & metrum vitiarunt, qui *cujus* pro *cui* scripserunt. *Vinetus.*

4. *Inveni, trepida silete nugæ*] Quod quærebam, inquit, inveni, nempe cui mittam, & credam meum libellum. Quiescite jam, & sollicitudinem omittite, ô trepidæ nugæ meæ. Ita hæc vocabula per *æ* in exemplari, & *nugæ*, non *natæ*, ut ediderunt Lugdunenses. Sic & hæc sua edyllia *quisquilias ineptias*que jam appellavit Ausonius. *Vinet.*

5. *Et nidum*] Ego ita indubitanter lego: Non, *nudum*, ut vetus liber, & editiones. *Scaliger.*

5. *Et nidum in gremio fovete tuto*] ὑπαλλαγή, si nihil est vitii, pro, ipse vos foveat in sinu suo intimo, & complectatur: sicut XII Æneidos:

annuerit nobis victoria Martem, pro, annuerit nobis victoriam Mars. *Vinetus.*

6. *Ignoscenda teget*] Eadem invenies παίζοντα in præfatione in Ludum Sapientum ad eundem Drepanium Pacatum. *Idem.*

D. MA-

D. MAGNI AVSONII BVRDIGALENSIS EPIGRAMMATA.

[2] De Augusto. Epigramma I.

PHoebe potens numeris, præses Tritonia bellis,
[3] Tu

1. DEcimi Magni Ausonii] Librarii, aut recensitores librorum veteres, vel ad dandam differentiam, vel auctoris alicujus vitæ, morum, generisve notandi gratia, consueverunt cognomina quæpiam iis titulis apponere e medio plerumque sumta, & frivolis verbis uni atque alteri, aut rumori plebejo debita. Qua enim alia de caussa Ausonius Poëta *Pæonii* nomen in priscis libris (vidimus ipsimet in schedis) habet, quam quod pater ejus Medicus fuisse ex ipsiusmet scriptis deprehenditur? Tamen in fastis quoque Capitolinis ita vocatur; *D. Magnus, Paonius, Gallus*. Barthius.

2. *De Augusto*] Ambiguum plerique videri volunt, Theodosione, an Gratiano Principibus inscriptum opus, nominique datum censeatur. Theodosio itaque dicatum, innuere videntur illa, quod per epistolam τὴν αὐτογράφον ejus opera Impetator efflagitat. neque minus de Poëtæ versibus conjectari, quibus ejus jussu atque imperio excitum se ad scribendum, emittendumque carmina præfatur. Quanquam vereor an hæc assertio satis firmiter quoque consistat. quis enim liquido affirmare ausit, vel Theodosii epistolam videri ipsam, vel de Theodosio dici juncta carmina, librariis pro libidine inscriptiones immutantibus? validiora porro Gratiani partium argumenta se offerunt. Neque nunc aut institutionis curam, aut quæsturam, aut præfecturam, aut consulatum commemorem: qui dignitatum delati gradus vatis animum in confingendas quoque laudes excitare possint. Theodosium literis mediocriter institutum, memoriæ traditur. Gratianum vero, præclaræ indolis adolescentem, haud mediocriter. Quin & carmen condendi, prosam eloquendi, controversias Rhetorum more dirimendi facundum. neque parum spiculis meditati solitum, & divinæ propemodum dexteritatis credere, cum destinata percuteret. quæ omnia nec in actione gratiarum ad Gratianum Aug. silentur. Et in tertio Epigrammate, cui nulla est inscriptio, Gratiano quoque Poëtam blandiri crediderim. Conversus enim ille in Commodi Cæsaris studia, feras etiam sagittis intra septa confecit: sint licet qui ad Valenti-

[3] Tu quoque ab aërio præpes Victoria lapsu,
[4] Come serenatam duplici diademate frontem,
Serta ferens, quæ dona togæ, quæ præmia pugnæ.
[5] Bellandi fandique potens Augustus, honorem
Bis

lentinianum referendum putent, eique inscripserint. *Mariang. Accursius.*

3. *Tu quoque ab aërio*] Cn. Mattius doctus vir (ut testatur Gellius) in secundo Iliados, *Victoriam volucrem*, *prapetem* appellavit, hoc versu:

Dum dat vincenti prapes victoria palmam.

labuntur itaque, & quidem præcipites, qui *praceps* substituendum curavere. Constat alioqui deam ipsam olim fingi, pingique alatam veteribus solitam. Quod & Romæ imprimis simulacra indicant. tum Pompeji carmen,

Νίκη γάρ σε φυγεῖν ἄπτερος οὐ δύναται.

Hinc & Claudianus in vr. Honorii Aug. consulatum ait:

Affuit ipsa suis ales victoria templis.

Quanquam *talis*, non *ales* legitur etiam in codicibus novissime recognitis. *Accursius.*

3. *Tu quoque ab aërio*] Victoriam, quam inter Deos quondam habitam fuisse Lilius Ferrariensis pluribus ostendit, alæ affigebantur, quas etiam *prapetes* dixit post Virgilium Ausonius in Technopægnio. Lampridius in vita Augusti Alexandri, *Pater eàdem nocte in somnis vidit alis se Romana Victoria, qua in senatu, ad cælum vehi.* Pisthetærus in Avibus Aristophanis:

Αὐτίκα Νίκη πέτεται πτερύγοιν χρυσαῖν.

Est & libro quarto Anthologiæ distichon in statuam Victoriæ, quæ alas amiserat. *Elias Vinetus*

3. *Tu quoque ab aërio*] non modo volucrem *prapes* significat, verum etiam prosperam victoriam. Servius ad l. 3. Aen. *Alites* (ita leg. non *aliter*, ut vulgo) *enim certa genera avium ab auguribus appellantur, qua pinnis vel volatu omina possunt facere.* (ita melius quam *omnia*) *qua si fuerint prospera* præpetes; *si adversa*, inhibræ (vel *inebra*) *dicuntur.* Ego sane ea significatione hic acceperim, ut propitia victoria adesse dignetur. Nec temere *ab aërio lapsu* addidit Ausonius, quoniam præpetes, ut idem ait Servius, *aut superiora tenent, &* præpetes *vocantur: aut inferiora, & dicuntur* inferæ. quem videsis eadem fere ad lib. vi. Aen. repetentem: sed inprimis A. Gell. l. 6. c. 6.

4. *Come*] orna, ut in sexagesimo versu Protreptici, & in tricesimotertio jambici ad Probum. *serenatam*] exhilaratam, lætam devictis hostibus. *duplici diademate*] duabus coronis, togæ, & pugnæ: fandi, & bellandi: rei litterariæ, & bellicæ. *Vinetus.*

5. *Bellandi fandique potens*] Quanquam scio in utroque hoc genere magnum fuisse Augustum Valentinianum patrem Gratiani, tamen placet Augustum hîc intelligere Gratianum, Ausonii discipulum: qui valde juvenis apud Argentarium oppidum Galliæ, longe impari militum numero hostem aggressus, plusquam triginta Alemanorum millia minimo suorum detrimento interfecit in prœlio, anno à Christo nato trecentesimo & octogesimo. *Vinetus.*

5. *Bellandi fandique potens*] Recte hæc Mariangelus ad Gratianum refert vir judicii optimi. Sic Oppianus Cyneget. iv de Antonino:

---- μακάρτατος ὁμοῦ
παλάμῃ καὶ ἀοιδῇ. *Barthius.*

6. ut

Bis meret: [6] ut geminet titulos, qui prœlia Musis
Temperat, & [7] Geticum moderatur Apolline Martem.
Arma inter [8] Chunosque truces, furtoque nocentes
Sau-

6. *ut geminet titulos*] Cum toto argumento imperatoriam in eo vim enituisse, inter prima conetur ostendere, quamquam illi nihil omnino ad fastigium augustæ majestatis defuerit, quæ bellica virtute pariter & toga insigniri desideret, non aliena sunt & quæ ad belli laudem prælibantur. Licet enim Theodosii rerum gestarum uti copia sic fama major fuerit, Gratiani tamen nominis celebritas eo magis floruit, quo per tantarum rerum exspectationem mortalium desiderio ævi flore sublatus elanguit. Hinc & in actione gratiarum scriptum est, *Tu Auguste venerabilis districtus maximo bello, assultantibus tot millibus barbarorum, quibus Danubii ora pratexitur, comitia consulatus mei armatus exerces.* item alibi: *vincendo & ignoscendo, Sarmaticum.* Mariang. Accursius.

7. *Geticum moderatur Apolline Martem.*] Carminibus bellum temperat, quod contra Getas gerit. Sunt autem Getæ populus Thraciæ, quos eosdem & Gothos esse Spartianus, Claudianus, Orosius, Sidonius, & Iornandes auctores sunt. *Vinetus.*

8. *Chunosque truces*] Qui *Cimbros*, pro *Conos*, emendandum atque imprimendum curavere, quam sequantur annalium fidem, arbitrari satis non possumus. fuit certe, quando locum nos corrigere tentantes, de *Conais* quiddam suspicaremur. quod Lucani carmen recordatus videretur Ausonius, quo *Conen* ipsam insulam, ac Sauromatas comprehendit, lib. III. Pharsalidos:

—— —— Barbara Cone
Sarmaticas ubi perdit aquas.

Fuit etiam, cum *Conos* defendi posse non negaverim, ut eosdem Sarmatas latrociniis simul & bello truculentos ostenderet. Quod & vetusti exemplaris lectio firmabat, cultius adhuc pro *Conos, Cuneos* habentis. Siquidem gens ipsa, alias bellatrix & indomita, veluti per galearum conos, ita & per cuneum, militare agmen, Poëtarum more subnotati potest. Cum vero postea in nostris aliquot codicibus *Cunos* invenerim, facile in eam sententiam pedibus venimus, ut aspiratione tantum addita *Chunos* emendandum arbitremur. Sunt enim in Pannonia, sua lingua, etiam nunc qui vocentur Chuni. Quorum regio perexiguis sane finibus continetur. Et Ptolemæus scribit, *Inter Bastarnas & Rhoxalanos sunt Chuni, & sub Idiis quoque montibus.* Ammianus Marcellinus lib. XXXI, qui est rerum gestarum novissimus, de Gothis ita scribit: *Chunorum & Alanorum aliquos ad societatem spe pradarum ingentium asciverunt.* Sed & reliqua in eo libro Gratiani præclara facinora vix puberis, & jam inde in æmulationem lectorum Principum surgentis, si perlegantur, maxime conducit, ut hic locus planius intelligatur, atque universum Epigramma diligentius consideretur. *Accursius.*

8. *Chunosque*] Placet Mariangeli emendatio. Nam in iis, quæ in Sidonium Apollinatem scripsimus, monuimus in antiquis libris frequenter *Chunos* scribi, aut etiam sine H, *Cunos*, quomodo habuit quoque membraneus codex in precatione Consulis Ausonii, qui vulgo *Humi*, seu *Huni*, Dionysio etiam Geographo Οὖννοι, id est, *Vnni* appellantur. Epitome Victoris sic habet de Gratiano Augusto. *Hic quum animadvertisset Thraciam Daciamque, tanquam genitales terras possidentibus Gothis Taifalis, atque omni pernicie atrocioribus Hunnis & Alanis,* & reliq.

Sauromatas, quantum ceſſat de tempore belli,
Indulget [9] Clariis tantum inter caſtra Camœnis.
Vix poſuit volucres ſtridentia tela ſagittas,
Muſarum ad calamos fertur manus, otia neſcit,
Et commutata meditatur arundine carmen.
Sed carmen non molle modis, bella horrida Martis
[10] Odryſii, Threſſæque [11] viraginis arma retractat.
Exſulta Æacide, celebraris vate ſuperbo
Rurſum: Romanuſque tibi contingit Homerus.

reliq. Recenſentur autem Hunni inter gentes Scythicas & Septentrionales. de quibus plura Iornandes in Gothicis & Ammianus libro triceſimo primo. *Vinctus.*

8. *Chunoſque truces*] Divus Hieronymus in Epitaph. Fabiolæ: *Ecce ſubito diſcurrentibus nunciis Oriens totus intremuit, ab ultima Mæotide inter glacialem Tanaim & Maſſagetarum immanes populos, ubi Caucaſi rupibus feras gentes Alexandri clauſtra cohibent, erupiſſe Hunnorum examina, qua pernicibus equis huc illuc volitantia cædis pariter & terroris cuncta complerent. Aberat tunc Romanus exercitus, & bellis civilibus in Italia tenebatur. Hanc gentem Herodotus refert ſub Dario rege Medorum viginti annis Orientem tenuiſſe captivum, & ab Ægyptiis atque Æthiopibus annuum exegiſſe vectigal. Inſperati ubique aderant: & famam celeritate vincentes non religioni, non dignitatibus, non ætati parcebant, non vagientis miſerebantur infantiæ.* unde ſane liquet, cur Chunos, ſive Hunnos, noſter *truces* appellaverit.

9. *Clariis Camœnis*] alii, *Latiis.*

10. *Odryſii*] Odryſius Mars idem qui Thracius. Martem enim Deum belli Thraces inprimis colebant. Idem Auſonius in Monoſyllabis.

Mars nullo de patre ſatus, quem Threſſa colit gens.

Fuerunt autem Thraciæ gens Ὀδρύσαι ab urbe ſua Odryſa dicti: quorum meminerunt Strabo, Plinius, Solinus, Stephanus, & alii. *Vinet.*

11. *Viraginis*] Pentheſileæ Amazonum reginæ. Thraciam autem Amazones primum tenuiſſe ſcribit Servius in illud undecimi Æneidos,

Quales Threiciæ quum flumina Thermodoontis
Pulſant, & pictis bellantur Amazones armis.

Sic autem in carmine de laboribus Herculis, *Threiciam* dictam Amazonem invenies. Lilius tamen Ferrarienſis, *Enyo* hîc ſignificari vult; quam *Bellonam* Latini dicunt, deam ſcilicet belli, quod bellaces ſemper fuerunt Thraciæ populi. *Vinetus.*

[1] De fera à Cæſare interfecta. II.

CEdere quæ [2] lato neſcit fera ſaucia ferro,
Armatique urget tela cruenta viri,

[3] Quam

1. *De fera*] Aurelius Victor, ubi de Gratiani Cæſaris moribus & ſtudiis agit, eum ſolitum ſcribit nihil aliud die noctuque agere, quam ſpiculis medita-

[3] Quam grandes parvo patitur ſub vulnere mortes,
Et ſolam leti vim probat eſſe manum!
[4] Mirantur caſuſque novos, ſubitaſque ruinas:
[5] Quæritur, & fallit lumina plaga recens.
Nec contenta ictos letaliter ire per artus,
[6] Conjungit mortes una ſagitta duas.
Plurima communi pereunt ſi fulminis ictu,
Hæc quoque de cœlo vulnera miſſa putes.

meditari: ſummæque voluptatis, divinæque artis credere, ferire peritè ſibi deſtinata. Eadem habet etiam Paulus Diaconus. *Vinetus.* adi & Ammianum Marcellinum lib. XXXI.

2. *Lato ferro*] Venabulo lati ferri, ut exponit Servius. Eſt enim hoc ex libro quarto Æneidos Virgilii:

Retia rara, plagæ, lato venabula ferro. Vinetus.

3. *Quam grandes*] Idem *grandis*, in Ioannis Tilii vetuſto codice: qui & *Mirantur* habebat pro *miratur*. Idem.

4. *Mirantur*] forte melius, *miramur caſuſque novos.*

5. *Quæritur & fallit*] Non dubium eſt expungendum illum verſiculum:

Quas ferat à celeri vulnere dextra valens.

Eſt enim ineptiſſimus, & ab illis audacibus Correctoribus, qui nihil non contaminant, importune hic obtruſus. Reponendus autem ille, quem in veteri codice reperit Mariangelus:

Quæritur, & fallit lumina plaga recens.

Non dubito, quin primis temporibus ille verſiculus in libris Auſonii deſideraretur. Et ad eam lacunam explendam munificos Correctores de ſuo illum verſiculum Auſonio donaſſe. *Scaliger.*

6. *Conjungit mortes*] Fera illa gravida erat. Eſt & apud Martialem epigramma in Domitianum, duodecimum ſpectaculor. de ſue, quæ ex vulnere peperit. *Vinetus.*

Danubius Augg. alloquitur. III.

ILlyricis regnator aquis, [1] tibi, Nile, ſecundus
[2] Danubius lætum profero fonte caput.
Salvere [3] Auguſtos jubeo, natumque, patremque,
Armi-

1. *Tibi Nile ſecundus*] Nilus & Danubius ſunt fluviorum omnium in mare internum influentium maximi; Nilus Africæ, alter Europæ. ſed Danubius tamen Nilo minor, teſte Pomponio Mela libro ſecundo, & Gellio libro decimo: quare ſe hic illi ſecundum facit. De Nilo plurima Seneca in libris Naturalium quæſtionum. *Vinetus.*

2. *Danubius lætum*] MS. Codex *læto.* Epigrammatis inſcriptio, quam recentioribus voluminibus ſuperinduxerunt, neque vera eſt, neque rei argumento conſona. *Mariang. Accurſius.* τὸ *læto* certe ego τοῦ ποιητοῦ arbitror. *Barthius.*

3. *Auguſtos*] Anno ab V.C. MCXIX, ut Eutropius ſcribit, qui annus Chriſti CCCLXIX putatur, Valentinianus

Armiferis alui quos ego + Pannoniis.
Nuncius Euxino jam nunc volo currere ponto,
Vt

nus quum esset Tribunus Scutariorum, fuit apud Nicæam Bithyniæ metropolin, Ioviano mortuo, Augustus nuncupatus, sexto Calendas Martias. Illi patria fuit Cibalæ Pannoniæ oppidum. Pater Gratianus, vir ignobili stirpe ortus, sed strenuus. Frater Valens, quem hoc ipso anno Calendis Aprilis Augustum pronunciavit Constantinopoli Valentinianus, atque in communionem imperii assumpsit. Vxores simul duæ, Severa, ex qua Gratianus: & Iustina, ex qua Valentinianus junior, & filiæ tres, Iusta, Grata, Galla. Gratianus patre hauddum Imperatore natus, magistrum litterarum Ausonium Burdigalensem habuit: & à patre Ambianis in Gallia Imperator creatus est, Idibus Augusti, Lupicino, & Ioviano consulibus, ut tradunt, annos nondum natus octo. Hieronymi, puto non fallunt rationes, qui illa tempora vidit, & Eusebii chronicis adjecit. in quo *negotio Valentianus Cæsar morem institutum antiquitus supergressus, non Cæsares sed Augustos germanum nuncupavit, & filium. Neque enim quisquam antehac ascivit sibi pari potestate collegam præter Principem Marcum.* Valentinianus vero, Valentiniano jam Cæsare, ἐν τοῖς ἑσπερίοις μέρεσιν, inquit Socrates, fratre Gratiano & Dagalæpho Consulibus natus, mortuo patre ab eodem Gratiano Augusto fratre, qui tum agebat in Gallia, Treviris, ut quidam referunt, parvulus admodum, imperii socius factus est: Valentinianusque Iunior dictus. Alii in Italia illum à militibus Cæsarem creatum, die sexta à patris morte, scribunt. Legendi horum auctores Socrates Constantinopolitanus, Zosimus, Ammianus, Victor, Orosius, Diaconus, Beda Anglus.

Valentiniani Imperatoris
- Pater, Gratianus, Funarius dictus.
- Frater, Valens Imperator.
- Vxores duæ,
  - Severa,
  - &
  - Iustina.
- Filii duo,
  - Gratianus Imperator, ex Severa,
  - &
  - Valentinianus Iunior Imperator, ex Iustina.
- Filiæ tres,
  - Iusta,
  - Grata,
  - Galla. Hanc duxit Theodosius Magnus Imperator.

Vinetus.

4. *Pannoniis.*] Barbarorum continuæ irruptiones, atque haud facile cedens immanitas, in Pannoniis Imperatores Romanos diutissime agere coëgit, unde multi in ea regione nati, & educati Cæsares: quod videre licet apud eos, quos modo citavimus auctores, aliósque complures. Est autem PANNONIA duplex Geographis, ut Ptolomæo libro secundo, superior & inferior. Vtramque fere postquam tenuere Hunni & Avares, Hunga-

Vt sciat hoc [5] Superûm cura secunda Valens;
Cæde, fuga, flammis [6] stratos periisse [7] Suevos:
Nec Rhenum Gallis limitis esse loco.
Quod si lege maris refluus mihi curreret amnis,
Huc possem victos inde referre [8] Gothos.

Hungariam composito nomine appellarunt: per quas multásque alias terras in Euxinum Pontum grandis defluit Danubius. *Vinetus.*

5. *Superûm cura secunda Valens.*] Vt deorum prima cura sit Valentinianus. Duo autem illi fratres quum Constantinopoli in Pannoniam rediissent, ibi divisa inter se imperii cura, Valentinianus in Galliam seu Occidentem, Valens in Thraciam Orientemve profectus est: atque ita aliquandiu in duo mansit divisus orbis Imperii Romani, Gratiano puero Augusto cum patre agente. *Idem.*

6. *stratos*] *fractos* Tilianus codex. *Idem.*

7. *Suevos*] hoc loco Suevi intelligendi sunt, auctore Beato Rhenano, qui aliis, *Alemani* dicuntur, collectitia gens, qui se appellarent Suevos: quod eorum ex Suevis major esset fortasse pars. *Vinetus.*

8. *Gothos*] quamvis aliquot expeditionibus primum ex sententia Gothos fregerit Valens, tamen ab iis tandem victus, ac in prœlio sagittis saucius, in casam quum deportatus fuisset vilissimam, ait Aurelius Victor, à supervenientibus Gothis igni supposito, incendio concrematus est, nono die Augusti, in suo sexto & Valentiniani Iunioris secundo Consulatu, inquit Socrates quarto Ecclesiasticæ historiæ, id est, anno Christi trecentesimo octogesimóque primo. *Idem.*

Idem eosdem alloquitur. IV.

DAnubius [1] penitis caput occultatus in oris,
Totus sub vestra jam ditione fluo.
Qua gelidum fontem mediis effundo Suevis,
[2] Imperiis gravidas qua seco Pannonias,

Et

1. *Penitis*] intimis, latentibus, reconditis, & ob id ignoratis locis. Sic autem lego, pro *penitus*, sicut Plautus dixit in Asinaria, *exscreare ex penitis faucibus.* Vinetus.

2. *Imperiis gravidas*] non placet, cum unum esset tantum imperium Romanum. quamvis conati sumus aliquando eam lectionem defendere. Sed ego puto, imo censeo legendum:

Emporiis gravidas qua seco Pannonias.

Celeberrimæ enim fuerunt ex provinciæ eo tempore, si quæ aliæ Pop. Romani. *Scaliger.*

2. *Imperiis gravidas*] quæ multos pepererunt Imperatores, ut Decium, Iovianum, Valentinianum, Valentem, Gratianum. Sic Virgilius *Italiam imperiis gravidam* dixerat libro quarto Æneidos. *Vinetus.*

2. *Imperiis gravidas*] Non probabit, credo, Scaliger viris doctis emendationem suam, (*emporiis gravidas*) ubi

Et qua [3] dives aquis Scythico solvo ostia ponto:
Omnia sub vestrum flumina mitto jugum.
Augusto dabitur, sed proxima palma, Valenti.
[4] Inveniet fontes hic quoque, Nile, tuos.

Iocum Virgilii, ad quem Ausonius allusit, à Vineto adductum respexerint. Sic & Claudianus Hispaniam *Principibus fœcundam* dixit, & Isidorus *Principum gentiumque matrem* vocavit, quæ Trajanum, Hadrianum, Theodosium, filiosque Romanis dederat. unde mox apud eundem Claudianum in laude Serenæ:

Sola novum Latiis vectigal Iberia rebus.
Contulit Augustos.

3. *Dives aquis*] Plinius libro quarto de Danubio sic scribit: *Ortus hic in Germania jugis montis Abnobæ, ex adverso Raurici Galliæ oppidi, multis ultra Alpes millibus, ac per innumeras lapsus gentes Danubii nomine, immenso aquarum auctu, & unde primum Illyricum alluit, Hister appellatus, sexaginta amnibus receptis, medio ferme numero eorum navigabili, in Pontum vastis sex fluminibus evolvitur.* Hæc Plinius. qui etiam ostiorum Danubii nomina tradit, ut Solinus, & alii. *Vinetus.*

4. *Inveniet fontes*] Vult dicere Ausonius, quum Danubii & Nili fontes ignoti essent antiquis, Danubii ortum jam tandem inventum esse in Germania, devictis barbaris, qui accolebant: sicque totum jam fluvium principibus Romanis parêre. Restare autem Nili fontes ad partem Mundi adversam inveniendos. Inventurum autem eos Valentem Augustum, & eam orbis terrarum partem subacturum. Sic solent Poëtæ assentari. *Idem.*

[1] Sub Valentiniani Iunioris signo marmoreo. V.

NVnc te marmoreum pro sumptu fecimus: at cum
[2] Augustus frater remeaverit, aureus esto,
Picturæ

1. *Sub Valentini Iunioris*] corrigi quidem debuerat, *Valentiniani*, non autem immutari *Imitatio Maroniana.* quod ad interpretis munus accedit. Valentinianus enim Gratiani Majoris filius, fratrem habuit Valentem: filios Gratianum & Valentinianum. Hinc in actione gratiarum dictum est: *Tu Valentiniano genitus.* Quanquam major exemplarium numerus *Valentiano* retinet. ut alioqui miremur, quonam modo, qui poëtæ vitam conscripsere, hoc addiderint, sub *Valentino, Gratiano, Valentiniano,* & *Valente* eum floruisse. Tam enim patri, quam filio, Valentiniani nomen fuit. ut apud Ammianum cæterosque intueri licet. In quibus etsi depravatum pari modo, quo & in Ausonio plerunque legitur, illud certe fulcit, quod Major, seniorque Valentinianus *pater* dici consuevit, Minor, juniorque *filius. Accursius.*

2. *Augustus frater.*] posset Augustus frater, Valens intelligi, ut sit sensus, quum redierit è Thracia profligatis Barbaris Valens ad nos, ad Valentinianum. Parisinus tamen codex admonet, hos versus sub Valentiniani Iunioris signo marmoreo fuisse positos: reliqui imitationem duntaxat Maronianam esse. Est enim in

Edo-

Ecloga ſeptima Virgilii ad Priapum, *Nunc te marmoreum pro tempore fecimus: at tu Si fœtura gregem ſuppleverit, aureus eſto.* Vinetus.

Picturæ ſubditi, ubi Leo una à Gratiano ſagitta occiſus eſt. VI.

[1] QVod leo tam tenui patitur ſub arundine letum,
Non vires ferri, ſed ferientis agunt.

1. *Quod leo*] Si hæc ea fera ſit, de qua eſt epigramma 11, leonem pro femina leæna, ſeu *lea*, uſurpaverit Auſonius. *Idem.*

De matre Auguſti. VII.

ANte omnes alias felix tamen hoc ego dicar:
Sive deum peperi femina, ſive virum.

Exhortatio ad modeſtiam. VIII.

FAma eſt fictilibus cœnaſſe Agathoclea regem,
Atque abacum [1] Samio ſæpe oneraſſe luto,
[2] Fercula gemmatis quum poneret [3] horrida vaſis:
Et miſceret opes pauperiemque ſimul.

Quæ-

1. *Samio*] Samos clara Cariæ adjacens inſula, quæ prius *Parthema*, & *Dryûſa*, & *Anthemûſa*, & *Melamphylos* dicta fuit, auctore Stephano: ex cujus terra elegantia quondam fiebant vaſa fictilia. *Samia*, inquit Plinius libro trigeſimo quincto, *etiamnum in eſculentis laudamur.* Vinetus.

2. *Fercula gemmatis*] Voſſianus alter, quem eundem eſſe cum Tiliano Vineti codice ſuſpicor, præferebat, *Pocula gemmatis quum poneret aurea vaſis*, quod merito reſpuimus. *ponere fercula* ex elegantibus loquutionibus non deterrimæ notæ eſt. Valerius Maximus, De Æſopi Tragici filio, lib. 9. c. 1. 2. *Quem*, inquit, *conſtat cantu commendabiles aviculas immanibus emptas pretiis, in cœna pro ficedulis ponere, acetoque liquatas magna ſumma uniones potionibus aſpergere ſolitum.* ubi τὸ *in cœna*, delenda cenſeo, utpote ab interprete profecta. Vopiſcus in Tacito: *Faſianam avem niſi ſuo, & ſuorum natali, & diebus feſtiſſimis non poſuit.* Corippus lib. 3. v. 191:

Aurea purpureis apponunt fercula menſis
Pondere gemmarum plus gravia.

Qui locus ut *aurea* pro *horrida* legam ferme perſuadet.

3. *Horrida fercula*] agreſtia, inculta, gemmatis vaſis conditura non reſpondentia. *Horrida juventus*, terrigenæ & ruſtici gigantes Horatio lib. III. od. IV. qui pariter *horridos Germania fœtus* pro barbaris atque incultis dixit, lib. IV. od. V. *famem horridam*, Arnobius l. 1. *Horridus odor*, apud Palladium lib. rer. ruſt. XII. *Barthius.*

Quærenti cauſam, reſpondit : Rex ego qui ſum
 Sicaniæ, [4] figulo ſum genitore ſatus.
Fortunam [5] reverenter habe, quicunque repente
 Dives ab exili progrediere loco.

4. *Figulo ſum genitore ſatus.*] Ita ex Trogo ſcribit Iuſtinus viceſimo ſecundo. *Vinetus.*

5. *Reverenter habe*] reverere. Sicut ſuum ἔχειν Græci, ita Latini *habere* ſuum cum adverbio frequenter conſtruunt. Tacitus libro primo. *Populum per tot annos molliter habitum, nondum audebat ad duriora vertere.* Idem ſecundo. *Neque conjugem & filium ejus hoſtiliter haberi.* Salluſtius : *Sylla exercitum luxurioſe nimiſque liberaliter habuerat.* Ovidius ſecundo de arte amandi: *Rivalem reverenter habe.* Idem.

De ſuis poëmatis. IX.

[1] EST jocus in noſtris, ſunt ſeria multa, libellis :
 Stoicus has partes, has Epicurus agit.
[2] Salva mihi veterum maneat dum regula morum ;
 [3] Ludat

1. *Eſt jocus in noſtris*] In hujus locum alius omnino voluminibus excuſis circumfertur, hujus modi. *Noſtra ſimul certant variis epigrammata nugis.* An utrunque aliquando author ſuus ediderit, & utrum legitimum haberi voluerit, equidem non facile dixerim. *Mariang. Accurſius.*

1. *Noſtra ſimul certant variis epigrammata nugis*] pro hoc verſu alium Mariangelus reperit.

Eſt jocus in noſtris, ſunt ſeria multa libellis. Vinetus.

1. *Noſtra ſimul variis, &c.*] ſane nugax hic verſus, licet pro legitimo alibi à plurimis & nobis quoque productus. quod ſane videbis cum reſolves. Noſtra Epigrammata certant variis nugis. Quæſo quis locus relictus τὸ *ſimul*, quod nulli uſui eſt, niſi ut latinitatem turbet. In libris aliis iſte fuit :

Eſt jocus in noſtris ſunt ſeria multa libellis.

Qui ſine ullo dubio legitimus eſt ; cum duas ſectas ſubdat pentameter, quæ ex adverſo reſpondent jocis & ſeriis :

Stoicus has partes, has Epicurus agit. furcillis igitur excipiendus ſuppoſitius in gratiam veteris probique hujus domini. *Barthius.*

2. *Salva mihi veterum*] Majorum noſtrorum vitam, inſtituta, mores, res geſtas, noſtris fere præferimus : quod & fortaſſe merentur : unde Heſiodus ex quinque hominum generibus, ſeu ætatibus, primum ut vetuſtiſſimum, ita optimum præſtantiſſimúmque facit, & diis ipſis plane par : quintum vero, ut poſtremum, ita peſſimum miſerrimúmque. Hinc Trogus Iuſtino *vir priſca eloquentia* appellatur, & Paterculo *Apronius vir antiquiſſimi moris, & priſca gravitatis.* & Favorinus Gallus Arelatenſis juvenem *vivere moribus præteritis* jubet apud Aulum Gellium libro primo : quod antiquitas, qua delectabatur, ſobria, modeſta, bona fuiſſet. Sic Plauto, Terentio, Ciceroni apud Auguſtinum libro ſecundo de civitate Dei,

[3] Ludat permiſtis ſobria Muſa jocis.

Dei, Virgilio, Auſonio rurſus eidem in poſtremo carmine Parentalium, & aliis, commendantur antiqui mores. *Vinetus.*

2. *Salva mihi veterum*] Plinius in eadem re, lib. v. epiſt. 3: *Nec vero moleſte fero, hanc eſſe de moribus meis exiſtimationem: ut qui neſciunt talia doctiſſimos, graviſſimos, ſanctiſſimos homines ſcriptitaſſe, me ſcribere mirentur*, &c. vide & Auſonii noſtri Epigr. XVII, & quæ in epilogo Centonis.

3. *Ludat permiſtis*] Ego illud *permiſſis*, quod in quibuſdam editt. haud ita ſpreverim, & ſimpliciter explicuerim: Muſa mea intra recti normam ſe continens, neque diſſolutis utens moribus, adeoque *ſobria* ludat conceſſis neque in quoquam, quiprobe vixerit, culpatis carminibus, utut laſciviori-bus.

[1] In Eumpinam adulteram. X.

Toxica zelotypo dedit uxor mœcha marito:
Nec ſatis ad mortem credidit eſſe datum.
Miſcuit [2] argenti letalia pondera vivi:
Cogeret ut celerem vis geminata necem.
Dividat hæc ſi quis, faciunt diſcreta venenum.
[3] Antidotum ſumet, qui ſociata bibet.
Ergo inter ſeſe dum noxia pocula certant,
Ceſſit letalis noxa ſalutiferæ.
Protinus & vacuos alvi petiere receſſus,
Lubrica dejectis qua via nota cibis.
Quám pia cura deum! prodeſt crudelior uxor.
Et quum fata volunt, bina venena juvant.

1. *In Eumpinam adulteram*] Puto ſcribendum, IN EUNAPIAM ADULTERAM. *Scaliger.*

1. *In Eumpinam adulteram*] ita Lugdunenſis codex: ſeu ſic Barbarice *Eumpina* diceretur venefica illa mulier, ſeu librarii aliquid corruperint in eo nomine. Alii libri inſcribebant, *De uxore, qua virum voluit veneno necare.* Vinetus.

1. *In Eumpinam adulteram*] veram inſcriptionem fuiſſe credo, *In Veneficam adulteram.*

2. *Argenti letalia*] Quod Plinius dicit Argentum vivum venenum eſſe rerum omnium, id ſcribit Dioſcorides, potum, ſuo pondere interna exeſſe. *Vinetus.*

3. *Antidotum ſumet*] *Sumit* & *bibit*, erant in Tilii codice, pro *ſumet* & *bibet*: quæ magis reſpondent ei, quod præceſſit, *faciunt*. Tum *mortalis* pro *letalis*, in ſequente pentametro. *Idem.*

Echo ad pictorem. XI.

VAne; quid affectas faciem mihi ponere, pictor,
Ignotamque oculis sollicitare deam?
[1] Aëris & linguæ sum filia, mater inanis
Indicii, vocem quæ sine mente gero.
[2] Extremos pereunte modos à fine reducens,
Ludificata sequor verba aliena meis.
Auribus in vestris habito penetrabilis Echo:
Et si vis similem pingere, pinge sonum.

1. *Aëris & linguæ sum filia*] *Quid enim est vox nisi intentio aëris, ut audiatur linguæ formata percussu?* Seneca libro secundo quæstionum Naturalium. De sono & voce multa Severinus libro primo *εἰς τὸ περὶ ἑρμηνείας* Aristotelis. *Vinetus.*

2. *Extremos pereunte modos*] τὴν Echo appellat Euodus libro quarto Græcorum epigrammatum,
Ἠχὼ μιμολόγον, φωνῆς τρύγα, ῥήματος οὐρήν,
Id est,
Echo imitatricem sermonis, vocis facem, verbi caudam. Idem.

In simulachrum Occasionis & Pœnitentiæ. XII.

[1] CVjus opus? Phidiæ, qui signum Pallados, ejus
Quique Iovem fecit. tertia palma ego sum.

Sum

1. *Cujus opus? Phidiæ*] Ausonius, cum Epigramma suum modularetur, contemplabatur utique Posidippi *καιρὸν*, ut æmulus speciem inde judicio arbitrioque suo duceret, non ut interpres per figuras omnes versus dirigeret. ideoque veluti complura, & fortasse gratia elegantiore mutavit, ita celebratioris famæ, quam Lysippus fuerit, simulavit artificem. Admonitus (ut arbittor) versiculo Martialis, qui fabrefactum à Lysippo Herculis simulachrum, propter operis præstantiam, Phidiæ fuisse illud, se putasse primum asserit:
Inscripta est basis, indicatque nomen,
Λυσίππου lego, Phidia putavi.

Φειδίας producta prima Græcis dicitur. Eam corripit Ausonius licentia, velut arbitror, quæ reperitur longas interim in breves literas vertendi, & è contrario. Sic etiam, *Periander trepidam moderare Corinthius iram*, dictum alibi, cum sit, Περίανδρος. quanquam anapæstus etiam pro dactylo positus, videri possit. Et sunt qui mutili vel trunci, apud Græcos ἀκέφαλοι στίχοι vocentur, à correpta syllaba incipientes. Sic in Ternario: *per trinas species trigonorum linea currit*, cum sit τρίγωνος per ω. quod servavit M. Manilius:
Lanigerique notat fines, clarumque Trigonum. & Capella in nuptiis

Sum dea * quæ rara, & paucis OCCASIO nota.

Quid

ptiis. *Trigonus recurvet, circulusque torqueat.* Sic & ad Vrsulum Grammaticum: *vel quot juncturas geometrica forma favorum* cum sit secunda longa γεωμετρική. Sic in precatione matutina, *Helias, & solido cum corpore pravius Henoch.* licet post eum etiam Christiani poëtæ Heliam producta secunda dixerint. ut in illo: *Heliam corvi quondam pavere ministri.* neque enim satisfacit, quod ad producendam syllabam, quidam conjunctionem delentes ita referunt: *Helias solido cum corpore pravius Henoch.* Sic Lactantius, *Ecclesia pastos, ubere, lacte, sinu;* cum sit antepenultima longa ἐκκλησία. ut vel ipse custodivit Ausonius in Epist. ad Paulinum, *Celerique frequens Ecclesia vico.* idem Sidonio usus. Et Martialis celebre est Epigramma, quo Græcorum magis id licentiæ, quam Latinorum severitati concedere videtur. Sunt & qui non *Phidias*, sed *Fidias*, latina forma malint scribere, ut in Quirinali Romæ: *Opus Fidiæ.* utque *fama, fuga, fagus, fui, fucus, folium*, ac sexcenta alia, eodem modo scribi, usus rerum omnium, sed verborum præsertim, dominus atque arbiter, instituit. tanquam diuturnitate temporis in Latinam civitatem transcripta, inque legem penitus jam migraverint. Quid quod in eadem urbe pro foribus Divi Stephani simulacro cuidam vetustissimo subscripta quædam, quæ ex parte intercidere, inter quæ non semel cum jota litera φιδίας? Cæterum præclaras primum statuas Fidiæ artificis hoc poëmate Poëta signat. Palladem videlicet Athenarum, & Olympium Iovem Elidis. Fabius Quinctilianus: *Phidias Diis quam hominibus efficiendis melior artifex traditus, in ebore vero longe citra æmulum, vel si nihil nisi Minervam Athenis, aut Olympium in Elide Iovem fecisset. Cujus pulchritudo adjecisse aliquid etiam receptæ religioni videtur.* Mariang. Accursius.

1. *Cujus opus*] Posidippus libro quarto τῆς ἀνθολογίας epigrammatum Græcorum:

Τίς; πόθεν ὁ πλάστης; Σικυώνιος.
Οὔνομα δὴ τίς;
Λύσιππος. Τὺ δὲ τίς; Καιρὸς
ὁ πανδαμάτωρ.
Τίπτε δ' ἐπ' ἄκρα βέβηκας; Ἀεὶ τροχάω. Τί δὲ ταρσοὺς
Ποσσὶν ἔχεις διφυεῖς; Ἵπταμαι
ὑπηνέμιος.
Χειρὶ δὲ δεξιτερῇ τί φέρεις ξυρόν;
Ἀνδράσι δεῖγμα,
Ὡς ἀκμῆς πάσης ὀξύτερος τελέθω.
Ἡ δὲ κόμη τί κατ' ὄψιν; Ὑπαντιάσαντι λαβέσθαι.
Νὴ δία τ' ἐξόπιθεν πρὸς τί φαλακρὰ πέλει;
Τὸν γὰρ ἅπαξ πτηνοῖσι παραθρέξαντά με ποσσὶν
Οὔτις ἔθ' ἱμείρων δράξεται ἐξόπιθεν.
Τοῖον ὁ τεχνίτης με διέπλασεν εἵνεκεν ὑμέων,
Ξεῖνε, καὶ ἐν προθύροις θῆκε διδασκαλίην.

Vides, Phidiaca Ausonii Occasio quam diversa sit à Lysippéo Posidippi Καιρῷ? cui Ioannes Zezes in historiis hoc etiam addit, quod surdus esset, super globum staret, (ut rotulæ insistere suam occasionem dicit Ausonius,) & sequenti se alicui gladium porrigeret. Callistratus quoque illi alia adjicit, quæ apud Politianum c. 49. Miscellan. invenies. Hic porro Lysippus, nobilis ille est statuarius, à quo solo fingi voluit Alexander magnus: eique occasionem hujus fingendæ Occasionis dedit, quum eum stomachari, & valde animi se angere ob amissam negotii cujusdam bene gerendi occasionem, aliquando vidisset. Addit Callistratus, ex ære id opus factum, publicatumque fuisse à Lysippo Sicyone: quæ Peloponnesi urbs, ejus patria fuit. *Vinetus.*

2. *Quæ rara, & paucis Occasio nota*] Est *Occasio*, ut definit Cicero libro primo

Quid rotulæ insistis ? Stare loco nequeo.
Quid talaria habes ? [3] Volucris sum. Mercurius quæ
Fortunare solet, [4] tardo ego, quum volui.
Crine tegis faciem. Cognosci nolo. Sed heus tu
[5] Occipiti calvo es. Ne tenear fugiens.
Quæ tibi juncta comes ? Dicat tibi. Dic rogo quæ sis.
[6] Sum dea, cui nomen nec Cicero ipse dedit.
Sum dea, quæ facti, non factique exigo pœnas.
Nempe ut pœniteat, [7] sic METANOEA vocor.
Tu modo dic, quid agat tecum ? [8] Si quando volavi,
Hæc manet. hanc retinent, quos ego præterii.
Tu quoque, dum rogitas, dum percontando moraris,
Elapsam dices me tibi de manibus.

Ad

primo de Inventione, *pars temporis, habens in se alicujus rei idoneam faciendi aut non faciendi opportunitatem.* Vinetus.

3. *Volucris sum*] Seneca Epist. 49: *Infinita est velocitas temporis, quæ magis apparet respicientibus: nam ad præsentia intentos fallit. adeo præcipitu fuga transitus levis est.* Pindarus Pyth. od. IV:

ὁ γὰρ καιρὸς πρὸς ἀνθρώπων βραχὺ μέτρον ἔχει.

Phædrus l. V. fab. IX. de Occasione, sive Tempore:

Cursu volucri, pendens in novacula,
Calvus, comosa fronte, nudo corpore,
Quem si occuparis, teneas; elapsum semel
Non ipse possit Iupiter reprehendere,
Occasionem rerum significat brevem.

4. *Tardo ego*] Lege, *Trado ego.* Gyraldus.

5. *Occipiti calvo es*] Persius,

— quos vivere jus est Occipiti caco. —

Sidonius Apollinaris,

Hic tonso occipiti senex Sicamber. quo casu *Occipiti?*

apud Ausonium emendari posset, *Occipite es calvo:* sed non æque facile apud Persium & Sidonium. *Vinetus.*

5. *Occipiti calvo es*] lege, *calva es.* Gyraldus.

6. *Sum dea, cui nomen nec Cicero*] Pœnitentiæ verba sunt. cæterum ut Ciceronianum verbum non sit pœnitentia, apud quem *pœnitet* & *pœnitens* leguntur, tamen Livius, Plinius, & alii recentiores Latini eo nomine libenter usi sunt. *Pœnitudo* autem, nescio, quanto sit antiquius: quod pro pœnitentia usurpavit Ausonius in ludo Sapientum, Sidonius in libri sexti epistola nona, & alibi. *Vinetus.*

7. *Sic Metanœa vocor*] Vocabulum *pœnitentia* quum hoc genus carminis subire nequeat, Græco usus est poëta pro illo Latino. *Idem.*

8. *Si quando volavi*] *Quandoque volavi* Ioannis Tilii liber vetus, & non male, si *quandoque* pro *quandocunque* sumatur, ut apud Horatium de arte poëtica,

— quandoque bonus dormitat Homerus.
Id.

I. Dicebam

Ad Gallam puellam jam ſeneſcentem. XIII.

[1] DIcebam tibi: Galla, ſeneſcimus. effugit ætas.
Vtere [2] rene tuo; caſta puella, anus eſt.
Spreviſti. [3] obrepſit non intellecta ſenectus.
Nec revocare potes, qui periere, dies.
[4] Nunc piget: & quereris, quod non aut iſta voluntas
Tunc fuit: aut non eſt nunc ea forma tibi.
Da tamen amplexus: oblitaque gaudia junge.
Da, fruar, & ſi non quod volo, quod volui.

1. *Dicebam tibi*] Ode decima libri quarti carminum Horatii. Eſt & libro ſeptimo epigrammatum Græcorum ejuſdem fere ſententiæ epigramma in Prodicen. *Vinetus.*

1. *Dicebam tibi*] hoc eſt illud argumentum, quo frequentiſſime amantes uſi ſunt. itaque pleni eo Poëtarum libri. Invenias & apud Ariſtænetum epiſt. 1. l. 2. *Δίδου τοῖς σοῖς ὀπωρῶν εἰς τὴν ὥραν τρυγᾶν· μετ' ὀλίγον ἔσῃ γεράνδρυον· οἱ δὲ τῶν καλῶν σωμάτων ἐρασταὶ τῇ τοῦ φαινομένου κάλλους ἀκμῇ παραμετροῦσι τὸν ἔρωτα.*

2. *Rene tuo*] legitur, & *vere tuo.* Adoleſcentia enim cum vere comparatur. *Vinetus.*

2. *Vtere rene tuo*] ſcio renes eſſe libidinis ſedem. ſed non ſpernenda lectio nonnullorum librorum: *utere vere tuo.* Grævius.

3. *Obrepſit non int. ſenect.*] habet hoc noſter à Iuvenale. qui ſat. IX:

--- Feſtinat enim decurrere velox
Floſculus, anguſta miſeraque breviſſima vita
Portio: dum bibimus, dum ſerta, unguenta, puellas
Poſcimus, obrepit non intellecta ſenectus.

4. *Nunc piget*] Horatius od. 10, l. IV. ad Ligurin.

Dices heu, (quoties te in ſpeculo videris alterum)
Quæ mens eſt hodie, cur eadem non puero fuit?
Vel cur his animis incolumes non redeunt genæ?

Terent. Hecyra:

Eheu me miſeram, cur non aut iſthæc mihi
Aetas & forma eſt, aut tibi hæc ſententia?

& ad imitationem veterum Guarini nel Paſtor Fido:

Che ſe t'aſſale a la canuta etate
Amoroſo talento,
Harrai doppio tormento,
E di quel, che potendo non voleſti,
E di quel, che volendo non potrai.

[1] De Lepore capto à cane marino. XIV.

TRinacrii quondam currentem in littoris ora
Ante canes leporem [2] cœruleus rapuit.

At

1. *De Lepore*] Germanici Cæſaris duo ſunt epigrammata in leporem hunc libro primo epigrammatum Græcorum: quorum ſententiam in hoc ſuum Latinum Auſonius fere tranſtulit. Prius eſt.

Οὐρε

At lepus: In me omnis terræ, pelagique rapina est,
Forsitan & cœli: [3] si canis astra tenet.

Οὔρεος ἐξ ὑπάτοιο λαγὼς πέσεν ἐς ποτὲ βένθος,
Ἐκπροφυγεῖν μεμαὼς τρηχὺν ὀδόντα κυνός.
Ἀλλ' οὐδ' ὡς ἤλυξε κακὸν μόρον. αὐτίκα γάρ μιν
Εἰνάλιος μάρψας, πνεύματος ὀρφάνισεν.
Ἐκ πυρὸς, ὡς αἶνος, πέσες ἐς φλόγας· ἦ ῥά σε δαίμων
Κἢν ἁλὶ, κἢν χέρσῳ θρέψε κυσὶ ποτὶ βορήν.

Alterum.

Ἐκ κυνὸς εἷλε κύων με. τί τὸ ξένον; εἰς ἐμὲ θῆρες
Ὑγροὶ καὶ πεζοὶ θυμὸν ἔχουσιν ἕνα.
Αἰθέρα λοιπὸν ἔχοιτε λαγοὶ βατόν. ἀλλὰ φοβοῦμαι,
Οὐρανέ. καὶ σὺ φέρεις ἀστερόεντα κύνα. Vinetus.

2. *Cæruleus*] Sic in Græco Εἰνάλιος. subauditur Κύων, id est, canis. *Idem.*

3. *Si canis astra tenet*] Est canis major & minor in cælo: de quibus Aratus, Plinius, Hyginus. Seneca libro secundo de beneficiis. *Ingens*, inquit, *copia est rerum sine nomine, quas non propriis appellationibus notamus, sed aliunde commodatis. Pedem & nostrum dicimus, & lecti, & veli, & carminis. Canem & venaticum, & marinum, & sidus.* Sic triplex memoratur Lepus, in terra, mari, cælo. Hunc noverunt astronomi: de marino Plinius, & Appulejus in Apologia. *Idem.*

[1] De Pergamo scriptore fugitivo: qui captus fuerat. XV.

Tam segnis scriptor, quam lentus [2] Pergame cursor,
Fugisti: & [3] primo captus es in stadio.

[4] Ergo

1. *De Pergamo*] Epigramma in Pergamum scriptorem fugitivum, retractum e fuga, non est singulare: sed sunt duo epigrammata. Nam primum continetur duobus distichis, alterum tribus. Notum est vestigia imprimi solita frontibus servorum fugitivorum. Propterea ait:

Ergo notas scripto tolerasti Pergame vultu.

Propterea apud Columellam in Hortulo loquentem de lepidio, puto legendum:

—— fronti data signa fugarum.

quia hoc propius accedit ad veteres editiones, quæ habent *fucarum*. Quod tamen placuit doctissimis viris *focorum*, nec mihi displicet. Et, ut verum fatear, vetus codex habet:

Deletura quoque est fronti data signa focorum. Scaliger.

1. *De Pergamo*] Ante inventam diviuam illam libros formis & prælo exscribendi rationem, ut in reliquis artibus, ita in libris scribendis antiqui servorum manu utebantur. Tales fuisse scriptores multos Tryphoni, cui suos de Institutione Oratoria libros Quinctilianus emittendos dedit, aliisque tales bibliopolis, nemo dubitaverit. quin Cicero, Atticus, Varro, tales servos habuisse leguntur. Ex eo itaque genere fuit, in quem hoc epigramma scribitur. *Vinetus.*

2. *Pergame*] *Pergamum*, & *Pergamus*, & plurali *Pergama*, locus in Asia, unde hujus servi nomen. A patria

[4] Ergo notas ſcripto toleraſti Pergame vultu:
Et quas neglexit dextera, frons patitur.

tria plerumque, & ab iis locis, unde venerant, ſervis antiqui nomina imponebant, ut de Davis & Getis meminit Strabo libro ſeptimo. Sic apud Comicos *Syrus*, *Lydus*, *Myſis*, *Phrygia* appellati, à Syria, Lydia, Myſia, Phrygia regionibus. *Vinetus.*

3. *Primo captus es in ſtadio*] Antequam ſtadium vnum progreſſus fuiſſes, à perſequente domino captus es.

Valet autem σάδιον centum & viginti quinque paſſus auctore Plinio: Paſſus vero quinque pedes. *Idem.*

4. *Ergo notas ſcripto*] De iſtis notis & frontium inſcriptionibus, ut alicubi Seneca appellavit, legere poteris, quæ ſcribit Franciſcus Connanus ſecundo commentario Iuris civilis. *Idem.*

In eundem Pergamum. XVI.

PErgame, non recte punitus. fronte ſubiſti
Supplicium, lentæ quod meruere manus.
At tu, qui dominus, peccantia membra coërce.
Injuſtum falſos excruciare reos.
Aut inſcribe iſtam, quæ non vult ſcribere, dextram:
Aut profugos ferri pondere necte pedes.

[1] De Myrone, & Laide. XVII.

[2] CAnus rogabat Laidis noctem Myron:
Tulit repulſam protinus.
Cauſamque ſenſit: & [3] caput fuligine
[4] Fucavit atra candidum.
Idemque vultu, crine non idem Myron,
Ora-

1. *De Myrone*] Epigramma de ſene Myrone, qui Laidis noctem oraverat, confectum eſt ab Auſonio ex Apophthegmate notiſſimo Adriani Imperatoris. Vide in ejus vita. *Scaliger.*

2. *Canus rogabat*] *Ioca ejus plurima extant. Nam fuit etiam dicaculus. Vnde illud quoque innotuit, quod quum cuidam caneſcenti, quiddam negaſſet, eidem iterum petenti, ſed infecto capite, reſpondit, Iam hoc patri tuo negavi.* Hoc AElius Spartianus de Hadriano Cæſare: quod ſcomma Auſonium finxiſſe à Laide in Myronem detortum, vult Baptiſta Pius in Annotationibus poſterioribus: ubi hoc epigramma explicatur, ſicui forte in eo obſcurius quicquam occurrerit. *Vinetus.*

3. *Caput fuligine fucavit*] Vocat hoc Sammonicus, *nigrum crinem fuco ſimulare doloſo.*

4. *Fucavit*] βαφῇ ἐπειρᾶτο ἀφανίζειν, dixit de ſene Ceo Ælianus ſeptimo Variæ hiſtoriæ. *Vinet.*

Orabat [5] oratum prius.
Sed illa formam cum capillo comparans,
Similemque non ipſum rata,
Fortaſſe & ipſum, ſed volens ludo frui,
Sic eſt adorta callidum:
Inepte, quid me, quod recuſavi, rogas?
Patri negavi jam tuo.

5. *Oratum prius*] Id quod jam ante rogaverat, noctem Laidis. *Vinetus.*

De ſe, & uxore. XVIII.

Laïdas, & Glyceras, laſcivæ nomina famæ,
Conjux in noſtro carmine quum legeret;
Ludere me dixit, falſoque in amore jocari.
Tanta illi noſtra eſt de probitate fides.

Ad uxorem ſuam. XIX.

Vxor, vivamus, quod viximus: & teneamus
Nomina, quæ primo ſumpſimus in thalamo;
Nec ferat ulla dies, ut commutemur in ævo;
Quin tibi ſim juvenis, tuque puella mihi.
[1] Neſtore ſim quamvis provectior, æmulaque annis
Vincas Cumanam tu quoque Deiphoben;
[2] Nos ignoremus, quid ſit matura ſenectus.
Scire ævi incertum, non numerare decet.

In

1. *Neſtore ſim quamvis provectior*] Etiam quum tres Neſtoris ætates ſuperavero, & tu annorum numero Sibyllam Cumanam viceris. Vxor tamen Auſonii Attuſia Sabina annos vixit tantum viginti octo, ut in Parentalibus luget maritus. *Vin.*

1. *Neſtore ſim*] Catalecta Petron.

Ergo age duremus, quamvis adoleverit ætas;
Vtamurque annis, quos mora parva tenet;
Fas & jura ſinunt veteres extendere amores:
Fac, cito quod captum eſt, non cito deſinere

2. *Nos ignoremus*] Cato de ſenectute diſſerens apud Ciceronem: *Nec enim unquam ſum aſſenſus illi veteri laudatóque proverbio, quod monet, Mature fieri ſenem, ſi diu velis eſſe ſenex. Ego vero me minus diu ſenem eſſe mallem, quam eſſe ſenem, antequam eſſem.* Vide Eraſmum in Adagiis. *Vinetus.*

1. *Theo*

In Meroën anum ebriosam. XX.

QVi primus MEROE nomen tibi condidit, ille
' Thesidæ nomen condidit Hippolyto.
' Nam divinare est, ' nomen componere, quod sit
Fortunæ, morum, vel necis indicium.
Protesilae, tibi nomen sic fata dederunt:
Victima quod Trojæ prima futurus eras.
' Idmona quod vatem, ' medicum quod Iapida dicunt;
Discendas artes nomina præveniunt.
Et tu sic, ' Meroe: ' non quod sis atra colore,

Vt

1. *Thesidæ*] Filio Thesei regis Athenarum Hippolyto. Est autem ἵππος equus, & λύομαι solvor. Fuit enim distractus ab equis, unde illi nomen erat. Narratur fabula Nasoni Ovidio, Euripidi, Senecæ, Hygino, Servio, & aliis. *Vinetus.*

2. *Nam divinare*] Non inscitum est in eandem sententiam Philodemi Carmen Antholog. Gr. l. VII. qui postquam se jam quartæ Demûs amore captum fuisse dixit, ita concludit:

Αὐταί που μοῖραί με κατωνόμασαν Φιλόδημον,
Ὡς αἰεὶ Δημοῦς θερμὸς ἔχει με πόθος.

Scholiastes Hom. in Iliad. β': ἰστέον δὲ ὅτι ἐπίθεσαν πλεῖστοι τῶν παλαιῶν προληπτικῶς τὰς ὀνομασίας τοῖς παισὶν, ἀφ' ὧν ἔμελλον οἱ παῖδες ἐπιτηδεύειν πραγμάτων. σφόδρα δὲ αὐτοῖς ἔμελλε περὶ τοῦ πολέμου. διὸ Πηνέλεως μὲν ὀνομάσθη ἀπὸ τοῦ πίνεσθαι περὶ τὸν λαόν, ὅ ἐστι πονεῖν, καὶ ἐργάζεσθαι κατὰ τὸν ὄχλον, &c. apud Aristænetum Eubulides l. 2. epist. 12, de uxore rixosa: ἔστι δὲ καὶ τὸν τρόπον καὶ τοὔνομα Δεινομάχη. Videatur & Plutarch. in Eror. de Actæone Corinthio. Torquat. Tassus de Silvia, in Amynta:

Silvia crudele, ed empia
Piu che le selve, o com' a te confassi
Tal nome, e quanto vide, chi te 'l pose.

3. *Nomen componere*] Lege, *nomen cui ponere.* Barthius.

4. *Idmona quod vatem*] Ἴδμων interpretari potest sciens & peritus, quum derivetur à verbo εἴδω, scio, novi. Fuit autem Idmon augur & vates insignis inter Argonautas. de quo lege plurima apud Herodotum, Apollonium Rhodium, Valerium Flaccum, Hyginum, Ammianum libro vicesimo secundo. *Vinetus.*

5. *Medicum quod Iapida dicunt*] *Aptum nomen medico. Nam ἰᾶσθαι Græci dicunt curare.* Sic medici nomen, qui ictum sagitta Æneam curavit, ἐτυμολογεῖ Servius in versum trecentesimum & nonagesimum primum duodecimi Æneidos: sive *Iapis* hic fuerit, sive *Iapix*, sive *Iapyx.* Tot enim modis variare Virgilii exemplaria monuit castigator Pierius. *Idem*

5. *Medicum quod Iapida dicunt*] scribe *Iasida.* sic enim Iaso quoque & Panacea cum Asclepiadis conjunguntur. *G. Canterus.* & ita in ora libri emendaverat *Scaliger.*

6. *Meroë*] Insula est Æthiopiæ, quam Nilus facit, & urbs. Sunt autem nigri Æthiopes. *Vinetus.*

7. *Non quod sis atra colore*] Propertius lib. IV Eleg. VI:

Cepheam hic Meroen, fuscaque regna canat.

Vt quæ Niliaca naſcitur in Meroe :
Infuſum ſed quod vinum non diluis undis ,
Potare immixtum ſueta [8] merumque merum.

Sed alluſio hic multiplex. Nam & in Meroe inſula vinum bonæ notæ naſcitur. unde Lucanus lib.x. ꝟſ. CLX :

--- gemmaque capaces
Excepere merum, ſed non Mareotidis uva :
Nobile ſed paucis ſenium cui contulit annis
Indomitum Meroe cogens ſpumare Falernum.

8. *Merumque merum*] Purum vinum, non dilutum. Ita vinoſæ feminæ *Meroa* nomen deducit à *mero*, id eſt vino, quemadmodum Appuleius quoque libro primo Aſini aurei : unde fortaſſe epigrammatis hujus argumentum. Sed quid ſi cum Quinctiano Stoa legamus ? *Potare immiſtum ſueta merum Meroë.* Vinetus.

Nemeſis, è Græco. XXI.

[1] ME lapidem quondam Perſæ advexere, tropæum
Vt fierem bello : nunc ego ſum NEMESIS.
At ſicut Græcis victoribus adſto tropæum ,
Punio ſic Perſas vaniloquos Nemeſis.

1. *Me lapidem*] Græca Leonidæ ſunt hæc libro quarto anthologiæ.

Καί με λίθον Πέρσαι δεῦρ' ἤγαγον, ὄφρα τρόπαιον
Στήσωνται νίκας. εἰμὶ δὲ νῦν Νέμεσις.
Ἀμφοτέροις δ' ἕστηκα, καὶ Ἑλλήνεσσι τρόπαιον
Νίκας, καὶ Πέρσαις τοῦ πολέμου Νέμεσις.

Sunt alia quoque in eodem libro non minus lepida Græcorum poëtarum epigrammata in Nemeſin : quæ ſignificat iram, invidiam, indignationem ex improborum proſperiore ſucceſſu , *vim quandam fortunæ*, ait Capitolinus in Maximo & Balbino : *animadverſionem divinam*, inquit Budæus libro primo rerum fortuitarum, in eos vindicantem, qui ſuperbè, arroganter, inſolenter, ſceleratè, perfidè, aut protervè in vita verſentur. Vnde *ultricem facinorum impiorum, præmiatricemque bonorum* appellavit Ammianus Marcellinus libro quartodecimo. Sed de illa plura Eraſmus in proverbiis, Petr. Crinitus libri undeviceſimi capite ſexto de Honeſta diſciplina, & Rhodiginus. *Vinetus.*

De varietate fortunæ, è Græco. XXII.

THeſauro invento, qui limina mortis inibat,
Liquit ovans laqueum, quo periturus erat.
At qui, quod terræ abdiderat, non repperit aurum ,
Quem laqueum invenit, nexuit : & periit.

Idem

Idem aliter. XXIII.

[1] QVi laqueum collo nectebat, repperit aurum:
Thesaurique loco deposuit laqueum.
At qui condiderat, postquam non repperit aurum,
Aptavit collo, quem reperit laqueum.

1. *Qui laqueum*] Latina hæc ex Græcis illis facta sunt, quæ libro primo Anthologiæ leguntur duobus distichis: quorum prius est:

Χρυσὸν ἀνὴρ ὁ μὲν εὗρεν, ὁ δ᾽ ὤλεσεν. ὧν ὁ μὲν εὑρὼν,
Ῥῖψεν, ὁ δ᾽ οὐχ εὑρὼν, λυγρὸν ἔδησε βρόχον.

Alterum est:

Χρυσὸν ἀνὴρ εὑρὼν ἔλιπε βρόχον. αὐτὰρ ὁ χρυσὸν
Ὃν λίπεν, οὐχ εὑρὼν, ἧψεν ὃν εὗρε βρόχον.

De quorum Græcorum auctoribus inter Diogenem Laërtium, & eum, qui epigrammata illa collegit, non convenit. Quoniam prius ille Platoni vel Antipatro inscribit, & posterius Statyllio Flacco: Diogenes vero posterius Platoni, alterius non meminit. In Lugdunensibus autem membranis non fuit hoc tetrastichum, sed alterum hoc titulo *De eo qui thesaurum repperit, quum se laqueo vellet suspendere.* Vinetus.

De Thrasybulo Lacedæmonio. XXIV.

[1] EXcipis adverso quod pectore vulnera septem:
Arma superveheris quod, Thrasybule, tua;
Non dolor hic patris: [2] Pitanæ sed gloria major.
Rarum, tam pulchro funere posse frui.
Quem postquam mœsto [3] socii posuere feretro,
Talia

1. *Excipis*] Legitur hoc Græcum apud Plutarchum in Apophthegmatis Laconicis, tacito auctoris nomine. Dioscuridi adscribitur libro tertio epigrammatum Græcorum:

Τὰν Πιτάναν Θρασύβουλος ἐπ᾽ ἀσπίδος ἤλυθεν ἄπνους,
Ἑπτὰ πρὸς Ἀργείων τραύματα δεξάμενος,
Δεικνὺς πρόσθια πάντα. τὸν αἱματόεντα δ᾽ ὁ πρέσβυς
Παῖδ᾽ ἐπὶ πυρκαϊῆς Τύννιχος εἶπε τιθείς.
Δειλοὶ κλαιέσθωσαν. ἐγὼ δέ σε, τέκνον, ἄδακρυς
Θάψω, τὸν καὶ ἐμὸν, καὶ Λακεδαιμόνιον. *Vinetus.*

2. *Pitana*] Pitanas legi duas. Vnam in Asia Pomponius, Plinius, Stephanus ponunt. Alteram idem Plinius libro quarto, inter Laconicas urbes recenset. *Vinetus.*

3. *Socii posuere feretro*] Non quosvis hic socios designari existimem, sed τοὺς ἱππεῖς maxime, quorum curæ hoc & omnia alia officia, imo & ipsa ad virtutem institutio incumbebant. quin & mulctatum ferunt amatorem à magistratu, quod amasius ejus imbellem in pugna vocem emisisset. Testis Plutarch. in vita Lycurgi: & turpe fuisse ait Damascenus in Excerptis Constantini, δειλῶν

Talia magnanimus edidit orſa pater:
Flete alios. natus lacrymis non indiget ullis,
Et meus, & talis, & Lacedæmonius.

σύσκηνον, ἢ συγγυμναστὴν, ἢ φίλον γενέσθαι. plura de iis Ælianus lib. III. cap. X. & XII. Xenophon in rep. Lacedæmonior. Plutarchus in inſtitutis Laconicis, aliique.

De Lacæna matre. XXV.

[1] MAter Lacæna clipeo obarmans filium,
[2] Cum hoc, inquit, aut in hoc redi.

1. *Mater Lacæna*] Plutarchus hoc recenſet inter Lacænarum apophthegmata. *Vinetus.*

2. *Cum hoc inquit*] ἢ τὰν, ἢ ἐπὶ τᾶν. Olim Lacedæmonii à parvulo ad res bellicas formabantur, & ut primum nati erant, clypeo imponi ſolebant, haſta juxta illum poſita, quique præſentes erant, acclamabant, ἢ τὰν, ἢ ἐπὶ τᾶν, id eſt, aut hunc, aut ſuper hunc, quaſi dicerent: danda erit tibi opera, ubi adoleveris, ut hunc clypeum ſalvum ab hoſtibus reportes, vel ut fortiter pro patria dimicando ſupra illum mortem occumbas. *Pulmannus.* Potius, in illo mortuus domum referaris. Noſter paulo ante:

Arma ſuperveheris quod Thraſybule tua.

& Virgil.

At Lauſum ſocii exanimem ſuper arma ferebant.

Item de Pallante:

At ſocii multo gemitu lachrymiſque
Impoſitum ſcuto referunt Pallanta frequentes.

Eleganter hoc Apophthegma apud Ariſtænetum lib. II epiſt. XVII. in ſuum detorquet commodum adulter inſtans: ἐγὼ τοίνυν, inquit, ἐρωτικὸς, ἀνέκπληκτος, μηδὲν ὀῤῥωδῶν, τὴν ἀνδρείαν μιμήσομαι τῶν Λακαινῶν. παρ' ἐκείνοις γὰρ αἱ μητέρες πρὸς τοὺς παῖδας ἔφασκον. ἐμοὶ δὲ παρακελεύεται κάλλιον ἡ ψυχὴ, ἢ ταύτην ἢ ἐπὶ ταύτῃ. καὶ διὰ σὸν κάλλος, ἢ χαίρειν ἀσμένως, ἢ τάφον αἱροῦμαι. Reſpicit huc D. Auguſtinus Epiſt. XXXVIII, ad Lætam: *De Lacedæmoniis matribus memoriæ traditum eſt, quod filios ſuos, ut pro terrena patria ſanguinem funderent, multo amplius atque ardentius in certamina bellica, quam ſignorum ſonitus excitabant.*

In divitem quendam. XXVI.

QVidam ſuperbus opibus, & faſtu tumens,
Tantumque verbis nobilis,
Spernit vigentis clara ſecli nomina,
Antiqua captans ſtemmata,
Martem, Remumque, & conditorem Romulum,
[1] Primos parentes nuncupans,

Hos

1. *Primos parentes*] In Voſſiano altero, *privos.*

2. *Serum*

Hos ille [2] Serum veste contexi jubet:
Hos cælat argento gravi,
[3] Ceris inurens januarum limina,
[4] Et atriorum pegmata.
Credo, quod illi nec pater certus fuit:
Et mater est [5] vere lupa.

2. *Serum veste*] serica veste. Populus est Asiæ, qui lanificio silvarum nobiles, *aquarum aspergine inundatis frondibus, vellera arborum adminiculo depectunt liquoris: & lanuginis teneram subtilitatem humore domant ad obsequium. Hoc illud est Sericum, in usum publicum damno severitatis admissum: & quo ostentare potius corpora, quam vestire primo feminis, nunc etiam viris persuasit luxuriæ libido*, Iunius Solinus. *Vinetus.* Plura de Seribus, & veste Serica Ammian. Marcellinus lib. 23.

3. *Ceris inurens*] Vnde ἐγκαύσεις ζωφῶν in veteri inscriptione. Dicæarchus de Tanagra: τοῖς δὲ τῶν οἰκιῶν προθύροις καὶ ἐγκαύμασιν ἀναθηματικοῖς κάλλιστα κατεσκευασμένη. Tria *encaustices* genera apud veteres fuisse ex Plinio observari potest. Vnum quo tabulam discoloribus ceris inducebant & insternebant, ad quidlibet exprimendum pingendumque. quas postea ceras inurebant, ut lævigarent & exæquarent. In hoc genere penicilli nullus erat usus. Alterum genus encaustices, quod in ebore & cornu, veruculo sive cestro inurebatur: quod κεστρωτὸν inde vocabant. Tertium his duobus accessit genus liquefactis igne ceris penicillo utendi. *qua pictura navibus, nec sole, ventisve corrumpitur*, inquit Plinius. *Salmasius ad Solin.*

3. *Ceris inurens*] duos hic pluresve versiculos excidisse reor. non videtur enim hic versus cum præcedentibus cohærere.

4. *Et atriorum pegmata.*] πήγματα machinæ, ornamentique genus in principum ædibus. *Vinetus.*

5. *vere lupa.*] scortum. Meretricum enim mores, voraci luporum ingenio, haud sunt dissimiles. Alludit autem ad fabulam de Romulo & Remo à lupa lactatis, apud Livium, Plutarchum, Halicarnasseum. *Vinetus.*

Antisthenes Cynicus Philosophus. XXVII.

[1] INventor primus [2] Cynices ego. Quæ ratio istæc?
[3] Alcides multo dicitur esse prior:
Alcida

1. *Inventor primus*] Atheniensem Antisthenem scribit Diogenes Laërtius, quum à Socrate tolerantiam didicisset, Cynicam primum instituisse sectam, principemque in ea fuisse. *Vinetus.*

2. *Cynices*] Secta hæc tum Κυνικὴ, tum Κυνισμὸς Græcis appellatur. Antisthenes autem, auctore eodem Laërtio, disserebat in Gymnasio, cui *Cynosarges* nomen haud procul portis Athenarum. à quo loco sectam Cynicam nonnulli dictam volunt. Alii verò à *Canis*; qui Græcè Κύων dicitur, ingenio, dictos opinantur Cynicos: quod eorum mores caninis persimiles essent, qui allatrarent, maledicerent omnibus, riderent omnes contemnerentque, & postremo etiam morderent. Lucianus cum aliis in locis, tum in vitarum auctione, præclara Cynicorum philosophorum instituta

stituta

Alcida quondam fueram doctore secundus,
* Nunc ego sum Cynices primus, [5] & ille deus.

stituta scitè eleganterque depingit. *Vinetus.*

3. *Alcides*] Hercules à patris Amphitryonis patre Alceo, non ἀπὸ τῆς ἀλκῆς, id est, à viribus & fortitudine, ut dicit interpres vetus Virgilii in sextum Æneidos. Habebat autem Hercules templum ἐν Κυνοσάργει, cujus exemplo, quod labor bonum esset, comprobare solebat Antisthenes. Sed & Diogenes Σινωπεὺς, Antisthenis pertinacissimus affectator, aliud Cynicæ familiæ columen, in auctione vitarum Luciani, imitatorem se profitetur Herculis. Idem facit Alcidamas quoque in Cynico ordine, Antisthene, Diogeneque majoribus suis non inferior. Talem describit idem Lucianus in Symposio seu Lapithis. Cujus hæc sunt verba Erasmo interprete: *Quin ego tibi, inquit, vel stans cœnavero, in ipso interim convivio etiam obambulans. Quod si defatigatus fuero, tum humi substrato pallio, cubito innixus cubuero: qualem videlicet Herculem pingunt.* Vbi egregius ille Cynicus, Herculem deum suum appellat. *Vinetus.*

4. *Nunc ego sum Cynices*] Pro *Cynicis*, *Cynicus* legit Scoppa. *Vinetus.*

5. *& ille Deus.*] Hercules. qui quo pacto exuta mortalitate, ex Oeta monte ad deos abierit, Oetæus ipse Hercules Senecæ ostendit, & Ovidius nona Metamorphoseon. *Idem.*

Idem. XXVIII.

DIscipulus nulli melior, meliorve magister,
Εἰς ἀρετὴν συνέβη, καὶ κυνικὴν σοφίην.
Dicere me verum novit, qui novit utrumque,
Καὶ θεὸν Ἀλκείδην, καὶ κύνα Διογένην.

1. *Discipulus nulli*] Hoc epigrammate, quod imagini subditur Cynici Antisthenis, immutatum lemma est, ad Diogenemque relatum. erroris, ut arbitror, adminiculo, quod in calce ejus nomen viderint Διογένη. quanquam apud Lucianum in Dialogo, cui titulus βίων πρᾶσις, Diogenes inducitur, qui se Herculis imitatorem esse dicat, atque ejus illa quoque sit præclara sane, nec indigna Cynico sententia, τουτὶ μοι λέγοντι τὸ τέλος ᾖ· ..... στρατεύομαι δὲ ὥσπερ ἐκεῖνος ἐπὶ τὰς ἡδονάς, οὐ κελευστός, ἀλλὰ ἐκούσιος, ἐκκαθαίρειν τὸν βίον προαιρούμενος. Alii rursus ex uno geminum epigramma fecere, Quid est autem: εἰς ἀρετὴν συνέβη, καὶ κυνικὴν σοφίην. quod est latine, ad virtutem contigit, & Cynicam sapientiam. ac deinde: καὶ Θεὸν Ἀλκείδην, καὶ κύνα Διογένην, hoc est, *Et Deum Alcidem; & canem Diogenem.* nisi ut respondeat, qui interrogatur, Antisthenes Diogenis magister, præstantissimum sibi contigisse præceptorem Deum Herculem, discipulum vero cynicum Diogenem? *Namque*, ait Cicero in Rhetoricis, *Artium magistros afferre laudem sive vituperationem discipulis, rursus discipulos magistris.* Ita vero Diogenem cognominavit canem, ut & nostri nonnunquam, & Græci (quod Pausanias quoque ait in Corinthiaca) consuevere. ut in Epigrammate, Διογένης ὁ κύων, & Martialis in apophoretis, *dormiat & tetrica cum cane pera rogat*, Mariang. Accursius.

Libero

Libero patri. XXIX.

[1] Αἰγύπτιοι μὲν Ὄσειρις ἐγὼ, [2] Μυσῶν δὲ [3] Φανάκης,
[4] Βάκχος ἐνὶ ζωοῖσιν, ἐνὶ φθιμένοις Ἀϊδωνεὺς,
[5] Πυρογενὴς, [6] δίκερως, [7] τιτανολέτης, Διόνυσος.

1. Αἰγύπτιοι] Est notandum, Parisinum codicem monere, Græcum carmen fragmentum esse, ut verear, ne tam Latinum quam Græcum, ut mendosa sunt, ita neque caput, neque pedes habeant. *Vinetus.*

2. μυστῶν] Hic pro Μυσῶν, legit Μυστῶν Lilius: sicut in Latino *Mysi Phanacen*, pro *Mysta Phanacen*. Idem.

3. Φανάκης] fuit quando non Φανάκης, sed Φανάτης, reponendum censuerimus, quod constaret, Deum ipsum Græcis ita nuncupatum. Macrob. lib. 1. Saturn. *Plerique*, inquit, *Phaneta appellant ἀπὸ τοῦ φαίνειν. ἐπειδὴ φαίνεται νέος, quia sol quotidie renovat sese.* Nec multo item post, quo loco eundem esse Liberum patrem, cæterosque Deos cum Sole, commentatur: *Phaneta Orpheus dixit solem ἀπὸ τοῦ φωτὸς καὶ φανεροῦ, id est à lumine atque illuminatione, quia cunctis visitur, cuncta conspiciens.* Dictum ab eodem est de Libero patre, *mysta Phanacem nominant.* Mariang. Accursius.

4. Βάκχος ἐνὶ] Scribo, ἐνὶ ζωοῖσιν, ἐνὶ φθιμένοισιν Ἀδωνεύς. hoc est, inter viventes, inter mortuos. Plato in stellam:

Ἀστὴρ πρὶν μὲν ἔλαμπες ἐνὶ ζωοῖσιν ἑῷος,
Νῦν δὲ θανὼν λάμπεις ἕσπερος ἐν φθιμένοις.

Quos versus, post Madaurensem Apulejum, ita reddidir Ausonius:

Stella prius superis fulgebas Lucifer: at nunc
Extinctus cassis lumine vesper eris.

Mariang. Accursius.

5. Πυρογενὴς] & πυριγενὴς, ignigena Ovidio libro quarto Metamorphóseon. *Ignigenus* Apuleio, libro septimo de Asino. (Αἰθιόπαις Anacreonti apud Hesychium.) Quod autem ita dicatur Bacchus, id pertinet ad fabulam de Semele, quæ paucis memoratur in Cupidine cruci affixo. *Vinetus.*

6. δίκερως] Duo habens cornua. Sic in Orphei hymno. Sidonius Apollinaris in Burgo de Baccho:

--- *caput aurea rumpunt*
Cornua: & indigenam jaculantur fulminis ignem. Vinetus.

7. τιτανολέτης] Lilius Gregorius Τιτανολύτης, videtur legisse: sed ut Τιτανολέτης, sic γιγαντολέτης, in eo carmine, quod ex primo libro epigrammatum adducit. Quos autem Titanes, Gigantes, Heroës, genres subegerit Bacchus, narrabunt Herodotus, Diodorus Siculus, Ovidius, & alii. *Vinetus.*

1 Myobarbum Liberi patris signo marmoreo in villa nostra omnium deorum argumenta habentis. XXX.

[2] Ogygia me Bacchum vocat,
Osirin Ægyptus putat. [3] Mysi

1, *Myobarbum Liberi patris*] Debet præponi pro lemmate illi Epigrammati Græco: Αἰγύπτιοι μὲν Ὄσειρις ἐγὼ, & sequenti Latino tantum præponen-

[3] Mysi Phanacen nominant.
Dionyson Indi existimant.
[4] Romana sacra Liberum.
[5] Ara-

ponendum lemma IYXM. Non est autem *Myobarbum* dictum παρὰ τ̃ βαρβὸν. ut putat Turnebus: & ut nos quoque perperam aliquandiu putavimus. Nam hoc si sic esset, non neutro genere μυόβαρβον, sed masculino dicendum erat, μυόβαρβος. Deinde si βαρβὸς est Mysterium Cereris: quid hic mysteriis opus est? unum tantum nomen hic mysticum est, nempe *Phanaces*. cætera pro populorum diversis appellationibus. Sed ut hæc opinio Turnebi tanquam falsa prorsus explodenda est, ita pro vera amplectenda, quam ponemus. Primum Bacchum cum cantharo oblongo, & angusto fingi solitum, non solum veteribus auctoribus, qui hoc tradunt, sed & nobis ipsis credendum est, qui in veteribus marmoribus, numis, ac monumentis id observavimus. Nam alii sunt canthari, ex quibus vinum defundebatur in pateras; alii potorii canthari, quibus bibebatur. Arnobius: *Quid ille in Liberi dextra pendens potorius cantharus?* Illi canthari, ut dixi, oblongi sunt, & angustissimi infima parte, qua committuntur basi suæ. Desinunt enim in turbinem subtilissimum, qui init basem ipsam. A qua similitudine & muris & barbæ, quæ in conum desinit, nomen ibrida voce, ex Latino, & Græco sermone insititium adeptus est: & vocatus est cantharus ille *Myobarbum*. Quæ compositionis lascivia ne cui forte mira videatur, habet similem in alio vase Romano, quod Græco nomine, item Latino *Nanum barbaton* vocabant. Græcum nomen est *Nanus*, sed figura Latina. Latinum nomen *Barbatos*, sed figura Græca. Varro: *Quo postea accessit Nanus cum Græco nomine, & cum Latino nomine Græca figura Barbatos.* Quare si id est in nominibus separatis, quidni & in compositis? Vides præterea *barbatum* vocari, quod ea figura esset, qua fuisse cantharum potorium descripsimus: ut non dubium sit, quin lascivia joculari ita vocatus sit cantharus potorius Bacchi. In eo autem hæc insculpta nomina fuisse mirum nemini videri debet. Nam Liber pater nudus, & aliarum rerum inermis fingebatur: ut nihil haberet, in quo tituli illi poni possent, præter cantharum potorium. Ego sane non dubito, quin ea sit vera conjectura, & ex Græco & Latino jlocalariter composita sit vox, & *Myobarbum* dictum, ut *Myoparo*, propter longitudinem. est enim piratici navigii genus. Quid autem mystici habeat mus, quod velle videtur Turnebus, id sane mihi prorsus mysticum est, & opertum. Tantus vir potuit ignorare, μύειν esse abdere se in latibula, inlatebrare se? quod sane mus facit. Ab eo ergo dictus μῦς. *Scaliger.*

2. *Ogygia*] Bœotia. Thebæ. Ogyges apud Varronem libro tertio de Re rustica, sed Ὤγυγης apud Strabonem & Pausaniam, appellatur rex Thebarum Bœotiæ, unde hoc nomen factum. Thebanus autem genere fuit Bacchus. *Vinetus.*

3. *Mysi Phanacen*] ita vulgo perperam. legendum enim *Mysi*. quia ab Ausonio variæ memorantur gentes, quarum singulis mystæ sui, ut huic loco non generale *mystarum* nomen, sed particularis alicujus nationis appellatio conveniat. Talis Mysorum, qui Thracibus contermini. *G. I. Vossius.*

4. *Romana sacra Liberum*] Liber Romanis & Latinis appellatur deus vini Bacchus: quod, ut volunt, animum curis vinum *liberet*. *Vinetus.*

5. *Ara-*

⁵ Arabica gens Adoneum,
⁶ Lucaniacus Pantheum.

5. *Arabica gens Adoneum*] Legitur & Aedoneum prima diphthongo, ut Αἰδωνεὺς supradictus: sed *Adoneum* prima brevi malo: intelligóque, ut Lilius, *Adonidem* illum, Veneris deæ amores, & delicias: quomodo apud Plautum in Menæchmis:

Dic mihi, nunquid vidisti unquam tabulam pictam in pariete,
Ubi aquila catamitum raperet, aut ubi Venus Adoneum?

Natum autem Adonidem apud Sabæos gentem Arabiæ fabulatur Ovidius decimo Metamorphoseon. Idémque numen esse Bacchum & Adonidem ex Plutarchi symposiacis tradit Cœlius Rhodiginus. *Vinetus.* De his aliisque Bacchi, & reliquorum deorum cognominibus, nos deo volente latius, ubi Mythologis recensendis manum admovebimus.

6. *Lucaniacus*] Ausonii hæc villa est, cujus deinceps sæpe fit mentio, & situm Scaliger explicat in fine Operis.

In Corydonem marmoreum. XXXI.

Αἶξ, χίμαρος, πήρη, ποιμὴν, ῥαβδοῦχος, ἐλάιη,
Εἷς λίθος. ἐκ πάντων ¹ λιτὸς ἐγὼ Κορύδων·

1. λιτὸς] Quidam tamen codices pro λιτὸς, minutus, habent αὐτὸς, ipse. Quæ duo verba Græca sic se mutuo propter similitudinem corruperunt apud Iuvenalem libro tertio. Vbi λιτὸς invenisse scripsit Turnebus libri vicesimiquarti capite duodevicesimo Adversariorum: quum vetustissimus Petri Pithei viri doctissimi codex αὐτὸς habeat, sicut apud Homerum scribitur libro 16. Odysseæ. Sed aliter etiam depravatus fuit locus ille Iuvenalis. *Vinetus.*

1. λιτὸς ἐγὼ Κορύδων] Hæc omnia ex uno exscalpta lapide effecere, ut ipse ego pastor tenuis & exiguus essem, qui grandior alias effingi potuissem. Ludit in paronomasia τοῦ λίθος & λιτός: quam figuram noster ad fastidium usque affectat.

In simulachrum Sapphûs. XXXII.

¹ Lesbia Pieriis Sappho soror addita Musis,
² Εἰμ' ἐνάτη Λυρικῶν, Αονίδων δεκάτη.

Deæ

1. *Lesbia Pieriis*] Plato primo epigrammatum libro, capite, εἰς ποιητάς.

Ἐννέα τὰς Μούσας φασίν τινες ὡς ὀλιγώρως.
Ἠνὶ δὲ καὶ Σαπφὼ Λεσβόθεν ἡ δεκάτη.

Lesbia è Lesbo maris Ægei insula, Troadi adjacente: *Pieriis* a Pieria regione amœnissima, & urbe in Thessalia sive Macedonia. Sapphones autem duas facit Suidas, ambas Lesbias, alteram hanc poëtriam, quæ floruerit, quo tempore Alcæus, Stesichorus, & septem illi sapientes. De altera in epigramma nonagesimum, & in Cupidinem cruci affixum. *Vinetus.*

2. Εἰ ἐνάτη] legendum εἰμ' ἐνάτη, ut se Lyricorum quidem nonam Musarum vero decimam fuisse memoret. Addunt alioqui eam Musis decimam & Plato, & Antipater, neque

que quisquam catalogo eximit vatum Lyricorum. Qui (ut vel ipſe ait Auſonius) numero ſunt Mnemoſynarum. Extat græcum Epigramma, quo ſingulis Lyricorum octo collaudatis, veluti majorem ei gloriam comparaturus, de Sappho ita ſubdit, quicunque ille Author fuerit:

Ἀνδρῶν δ' οὐκ ἐνάτη Σαπφὼ πέλεν,
ἀλλ' ἐρατειναῖς
Ἐν μούσαις δεκάτη μοῦσα καταγράφεται). Mariang. Accurſius.

Deæ Veneris. XXXIII.

ORta [1] ſalo, ſuſcepta [2] ſolo, [3] patre edita Cœlo,
[4] Æneadum genetrix, hic habito alma Venus.

1. *ſalo*] mari. *Vinetus.*
1. *ſalo*] Solinus in Pontic.
—— *Quæ ſemine cæli*
Parturiente ſalo, divini germinis æſtu,
Spumea purpurei dum ſanguinat unda profundi
Naſceris è pelago, placido dea proſata mundo.
2. *ſolo*] terra. Eſt autem παρονομασία in his, *ſalo, ſolo, cælo.* Sic in verſu triceſimo Iambici epiſtolæ viceſimæ ſecundæ, *Soli & ſali commercio.* Vinetus.
3. *Patre edita Cœlo*] Saturnus quum patris ſui Cœli virilia falce ampuraſſet, eáque in mare decidiſſent, Venerem deam genuerunt. *Idem.*
4. *Æneadûm genitrix*] His duobus verbis ſuum carmen incipit Lucretius. *Id.*

Ad libellum ſuum de Proculo. XXXIV.

SI tineas, cariemque pati te, charta, neceſſe eſt,
Incipe verſiculis [1] anteperire meis.
[2] Malo, inquis, tineis. Sapis, ærumnoſe Libelle,
[3] Perfungi mavis qui leviore malo.

Aſt

1. *anteperire*] Sic apud Catullum: *Poſtphaſelus* apud Terentium *ſemperlenitas*, & apud alios alia. ſic in gloſſis Iſidori:
Antemalorum, præteritorum malorum, ex Virgilio.
2. *Malo, inquit, tineas*] primus & alter item Voſſianus, *tineis*; ſic ut referatur ad τὸ *perire*, quod propius. quare veteres Codices ſequutus ſum. iidem, *quod leviore malo.* Repetitio autem illa uti valde familiaris eſt poëtis, ita & longe gratiſſima. Hanc qui nobis voluptatem corrumpendo inviderunt, merito ſuo carpendi ſunt. Ego, ſi quid eo gratiæ à benevolo lectore inire potero, etiam in alio epigrammatio redintegrabo. In vett. Poëtar. Catalectis Scaligeri pag. 204. carmen eſt Porcii Licinii ipſo melle dulcius, quod librarii nobis in fel commutaverunt. Proponam priſtino lepori reſtitutum:
Cuſtodes ovium teneræque propaginis, ignem
Quæritis? ignem (ite huc) quæritis? ignis homo eſt.
Si digito attigero, incendam ſylvam ſimul omnem.
Omne pecus, (flamma eſt) omnia, quæ video.
Flamma eſt ſc. homo, ut paulo ante, *ignis homo eſt.*
3. *Perfungi*] Sic vetus liber. Alii quidam *perfundi*, D pro G. idem poſt, vetus, *quod*, pro, *qui bene ait*, pro, *verum.* Vinetus.

4. *Ben*

Aſt ego damnoſæ nolo otia perdere Muſæ,
 Iacturam ſomni quæ parit, atque olei.
Vtilius dormire fuit, quam perdere ſomnum,
 Atque oleum. [4] bene ais. cauſa ſed iſta mihi eſt;
Iraſcor Proculo: cujus facundia tanta eſt,
 Quantus honor. ſcripſit plurima, quæ cohibet.
Hunc ſtudio ulciſci: & prompta eſt hæc ultio vati:
 Qui ſua non edit carmina, noſtra legat.
Hujus in arbitrio eſt, ſeu te juveneſcere [5] cedro,
 Seu jubeat duris vermibus eſſe cibum.
Huic ego, quod nobis ſupereſt ignobilis otî,
 Deputo: ſive legat, quæ dabo, ſive tegat.

4. *Bene ais*] repone. *bene ais: Cauſſa ſed iſta mea eſt.* Scaliger.

5. *cedro*] Cedrus arboris genus in Creta, Africa, Syria, cujus oleo perunctæ res, ut etiam libri, nec tineam, nec cariem ſentiunt. Vitruvius, Plinius, & alii. *Vinetus.*

De nomine cujuſdam Lucii, ſculpto in marmore. XXXV.

LVcius una quidem, geminis ſed diſſita punctis
 Littera: [1] prænomen ſic L nota ſola facit.
Poſt M inciſum eſt: puto ſic M non tota videtur.
 Diſſiluit ſaxi fragmine læſus apex.
[1] Nec quiſquam, Marius, ſeu Marcius, an ne Metellus
 Hic jaceat, certis noverit indiciis.
Truncatis convulſa jacent elementa figuris,
 [2] Omnia confuſis interiere notis.

Mire-

1. *Prænomen*] In Editione Vgoletti L deſiderari in ſuis ad me litteris Cl. Grævius monuit, unde ſuſpicer Auſonio ſcriptum Ŀ litera diviſa pro L.

1. *Nec quiſquam Marcus*] non potuit Auſonius ſcribere *Marcus*, quia jam dixerat *Lucio* prænomen fuiſſe. Nemo autem unquam ſimul *Lucius & Marcus.* Scribo: *Nec quiſquam Marius, ſeu Martius.* ita omnia ſunt gentilia. *Gronovius.*

1. *Nec quiſquam Marcus*] lego: *Nec quiſquam Marius, ſeu Martius.* Prænomen enim *Marcus* hic nullum locum habet, cum L. prænomen ſignificarit, litteræ vero nomen exprimentes interciderint. Mallem etiam verſu præcedente: *Poſt L. inciſum eſt*, Poſt litteram L., qua prænomen indicabatur, ſaxum erat fractum, & litteræ oblitteratæ, ut non niſi apices ſupereſſent & vix M dimidium cognoſci poſſet. *Grævius.*

2. *Omnia confuſis interiere notis*] Sine du-

Miremur periiſſe homines? [3] monumenta fatiſcunt,
[4] Mors etiam ſaxis, nominibuſque venit.

ne dubio legendum:
Nomina confuſis interiere notis. Grævius.

3. *Monumenta fatiſcunt*] Lucretius lib. v.

Denique non lapides vinci quoque cernis ab avo?
Non altas turres ruere, & putreſcere ſaxa?
Non delubra deûm, ſimulacraque feſſa fatiſci?
Denique non monumenta virum dilapſa videmus
Cedere proporro, ſubitoque ſeneſcere caſu?

Seneca de brevit. vitæ: *Honores, monumenta, quidquid aut decretis ambitio juſſit, aut operibus exſtruxit, cito ſubruitur: nihil non longa demolitur vetuſtas, & movet opus, quod conſecravit.* Martial. lib. x. Ep. 2.

Marmora Meſſalæ findit caprificus, & audax
Dimidios Criſpi mulio ridet equos.

4. *Mors etiam ſaxu*] Iuvenalis verſu centeſimo & quadrageſimo ſexto libri quarti:

Quandoquidem data ſint ipſis quoque fata ſepulchris.

& Ovidius quinto faſtorum:

——— longa vetuſtas
Deſtruit, & ſaxo longa ſenecta nocet.

Nihil enim eſt opere aut manu factum, inquit Cicero pro Marcello, quod aliquando non conficiat & conſumat vetuſtas. Rutilius Numatianus poëta Gallus in itinerario de Populonia everſa:

Non indignemur mortalia corpora ſolvi:
Cernimus exemplis oppida poſſe mori.

Servius Sulpicius in litteris ad Ciceronem libro quinto Epiſtolarum. *Vinetus.*

[1] De Sabina uxore. XXXVI.

SIve probas Tyrio textam ſubtegmine veſtem:
Seu placet inſcripti commoditas tituli:
Ipſius hoc dominæ concinnat utrumque venuſtas,
Has geminas artes una Sabina colit.

1. *De Sabina*] Poteſt Auſonius hæc ſcripſiſſe de Attuſia Sabina conjuge ſua: de qua eſt carmen nonum Parentalium. *Vinetus.*

1. *De Sabina*] Lemma hujus Epigrammatis ſic eſt concinnandum: *De Sabina uxore.* Fuiſſe enim ejus uxorem apparet ex parentalium Epigrammatum x. Et lemmata ſequentium duorum Epigrammatum non alia debent eſſe quam: *De eadem.* Grævius.

De eadem Sabina. XXXVII.

LAudet [1] Achæmenias orientis gloria [2] telas:
Molle aurum [3] pallis Græcia texe tuis;

Non

1. *Achæmenias*] Perſicas, Parthicas, Babilonicas, Orientales. Achæmenidæ, auctore Herodoto, libro primo, ſunt gens Perſidis: unde Perſarum

Non minus [4] Ausoniam celebret dum fama Sabinam,
Parcentem magnis sumptibus, arte parem.

sarum reges oriundi, & *Achamenes* dicti. Meminit Stephanus etiam, & Solinus. *Vinetus.*

2. *Telas*] Tapetia, aulæa: ut quæ *Babylonica*, & *belluata* dicta sunt Plauto, & aliis. *Idem.*

3. *Pallis Græcis*] Plura de palla Baifius in libro de Re vestiaria: in vetere glossario μίτρα, πέπλος, περιστί-ζωμα exponitur. *Vinetus.*

4. *Ausoniam*] Italam, Romanam. *Idem.*

De eadem Sabina. XXXVIII.

[1] Licia qui texunt & carmina; carmina Musis,
[2] Licia contribuunt [3] casta Minerva tibi.
Ast ego rem sociam non dissociabo, Sabina:
Versibus inscripsi quæ mea texta meis.

1. *Licia qui texunt*] Loquitur de se Sabina. *Vinetus.*

2. *Licia*] Telas. Licium, quo stamen implicatur in tela. *Idem.*

3. *Casta Minerva*] Minerva, quæ & Pallas, non tantum armorum, sed etiam lanificii dea est. Servius in extremum septimum Æneidos, & Ovidius in principio sexti Metamorphoseon. *Id.*

Qualem velit amicam. XXXIX.

[1] Hanc volo, quæ non volt, illam quæ volt, ego nolo.
Vincere volt animos, non satiare Venus.
Oblatas sperno illecebras, detrecto negatas.
Nec satiare animum, nec cruciare volo.
[2] Nec bis cincta Diana placet, nec nuda Cythere.
Illa

1. *Hanc volo &c.*] Ejusdem ferme sententiæ est illud Anthol. gr. lib. 7.

Μισῶ τὴν ἀφελῆ, μισῶ τὴν σώφρονα λίαν.
Ἡ μὲν γὰρ βραδέως, ἡ δὲ θέλει ταχέως.

Petronius:

Nolo, quod cupio, statim tenere;
Nec victoria mi placet parata.

Hinc Aristænetus lib. II. Ep. I. χαριέστατον οἶδα τὸ σμικρὸν ὑποκνίζειν τοὺς νέους. Τοῦτο γὰρ τῶν ἀφροδισίων ἀπαμβλύνει τὸν κόρον, καὶ ὡς ἑταίρας ὑποδείκνυσιν ἀεὶ ποθεῖν τοῖς ἐρασταῖς. ἀλλ' εἰ τοῦτο γένοιτο πέρα τῆς χρείας, ἀπογνώμενοι οἱ ποθοῦντες.

Claudianus in Fescenninis, v. 108.

Crescunt difficili gaudia jurgio;
Accenditque magis, quæ refugit venus.
Quod flenti tuleris, plus sapit osculum.

Martialis lib. v. Epigr. 84.

Insequeris, fugio: fugis, insequor. Hæc mihi mens est:
Velle tuum nolo, Dindyme: nolle volo.

2. *Nec bis cincta*] Vetus Epigramma:

Sic me custodi, Costonia, neve ligata
Vincula sint nimium: neve soluta nimis.
Effugiam laxata nimis: nimis aspera rumpam.

Sed

Illa voluptatis nil habet, hæc nimium.
Callida ſed mediæ Veneris mihi venditet artem
[3] Femina, cui jungar, quod volo, nolo vocet.

Sed neutrum faciam, commoda ſi fueris. Vide & Ep. 158. l. I. & 37. l. IV. Martialis.

3. *Fæmina, quæ jungat, quod volo*] Hic verſus ſic legendus & diſtinguendus:

Fæmina cui jungar, quod volo, nolo vocet.

Aſſerit hanc lectionem verſus primus hujus epigrammatis. Hoc ingenio ſunt fere omnes amatores quibus *quicquid quæritur optimum videtur*, ſecundum Petronium. *Grævius.*

De Chreſto & Acyndino fratribus. XL.

ΧΡῆστος, Ακίνδυνος, [1] εἰσὶν ἀδελφεοί· οἰκτρὰ δὲ τέκνα,
Moribus ambo malis, nomina falſa gerunt.
Οὐδ' οὗτος χρηστὸς, οὐδ' οὗτος ἀκίνδυνός ἐστιν.
[2] Vna poteſt ambos littera corrigere.
[3] Αἴκεν Χρῆστος ἕλῃ, καὶ Ακίνδυνος ἄλφ' ἀπολέσσῃ:
Κίνδυνος hic fiet: frater Αχρηστος erit.

1. Εἰσὶν ἀδελφεοί] alter liber, αὐτοὶ ἀδελφεοί. poſſet hic verſus ita concipi: Χρῆστος, Α'κίνδυνος. οὗτοι ἀδελφεοὶ, οἰκτρὰ δὲ τέκνα. atque ita quoque expreſſus eſt in antiqua Vgoletti editione.

2. *Vna poteſt ambos*] non abſimile eſt joco Philippi Macedonis, principis, meo judicio, maximi. Duo fratres erant in ejus ſatellitio, quorum alter Α'μφότερος vocabatur ſegnis, & nullius precii; alter Ε'κάτερος, homo ſtrenuus, & vigilax. Itaque dicebat Ε'κάτερον eſſe Α'μφότερον, Α'μφότερον autem οὐδέτερον. *Scaliger.*

3. Αἴκεν] Pariſienſis codex hic habet,

Αἴκεν χρῆστος ἔχῃ παρ' Α'κινδύνου ἄλφα ἀδελφοῦ.

Sic & in primo verſu legitur, αὐτοὶ ἀδελφεοὶ, pro εἰσὶν ἀδελφεοί. Vinetus.

3. Αἴκεν Χρῆστος] Scaliger in margine Α'ἴκεν notaverat.

De iiſdem. XLI.

GErmani fratres ſunt, Chreſtos, Acindynos alter.
[1] Falſum nomen utrique, ſed ut verum ſit utrique,
Alpha

1. *Falſum nomen*] Hic verſus concinnatus eſt à correctoribus. quia, ut puto vacabat ibi ſpatium, & lacuna in veteri libro. Nam id facile probatur, tum quia pentameter non eſt, ut ultimus: tum quia coactus, neque liber eſt. &, ſi verum profiteri licet, primum illud diſtichon, non puto eſſe Auſonii. Sufficit enim ultimum lemma epigrammatis. *Scaliger.*

1. De

Alpha ſuum Chreſto det Acindynos, ipſe ſine alpha
Permaneat. verum nomen uterque geret.

[1] De Pallade, & Venere armata. XLII.

ARmatam vidit Venerem Lacedæmone Pallas.
Nunc certemus, ait, [2] judice vel Paride.
Cui Venus: Armatam tu me, temeraria, temnis,
Quæ, quo te vici tempore, nuda fui?

1. *De Pallade, & Venere armata.*] Huic Epigrammati mire rudem addidere inſcriptionem, *De Pallade volente certare armis cum Venere.* Non ferendam vero alii, *in Venerem Barbatam.* Quomodo & legendum carmen ipſum, & Barbatam coluiſſe Venerem Lacedæmonios, affirmare non verentur, cum nullum ſit tot mendaciis precium. Servius ſane ac Macrobius Cypri, non Lacedæmone, barbatum Veneris ſimulachrum fuiſſe, ſcribunt, veſte muliebri, cum ſceptro, ac ſtatura viri, quia eadem & mas putetur & fæmina. Conſentaneum itaque fuerit, Epigramma ipſum authoris incerti & hoc loco indidiſſe:

Παλλὰς τὴν Κυθέρειαν ἔνοπλον εἶπεν ἰδοῦσα,
Κύπρι θέλεις οὕτως ἐς κρίσιν ἐρχόμεθα;
Ἡ δ' ἁπαλὸν γελάσασα, Τί μοι σάκος ἀντίον αἴρειν,
Εἰ γυμνὴ νικῶ, πῶς ὅταν ὅπλα λάβω;

Cur autem armata apud Lacedæmonios Venus, Firmianus in primo divinarum inſtitutionum in primis explicat. *Mariang. Accurſius.*

2. *Iudice vel Paride*] Contuliſſe juvat carmen Antipatri, quo judicium Paridis expendit:

Ἀφρογενοῦς Παφίης ζάθεον περιδέρκεο κάλλος,
Καὶ λέξεις, αἰνῶ τὸν Φρύγα τῆς κρίσεως·
Ἀθηνᾶ δ' ἐρχόμενος πάλι Παλλάδα, τοῦτο βοήσεις,
Ὡς βούτης ὁ Πάρις τήνδε παρετρόχασεν.

Idem aliter. XLIII.

ARmatam Pallas Venerem Lacedæmone viſens,
Viſne, ut judicium ſic ineamus? ait.
Cui Venus arridens, Quid me galeata laceſſis?
[2] Vincere ſi poſſum nuda, quid arma gerens?

Ad

1. *Armatam*] Apud Lacedæmonios armata colebatur Venus, ut indicant Epigrammata Græca in eam libro quarto: quod & cognoſces ex Plutarcho, Pauſania, Quinctiliano, Lactantio libro primo Inſtitutionum. Epigrammatum quoque Græcorum libro primo eſt Leonidæ in eam rem feſtivum carmen. *Vinetus.*

2. *Vincere ſi poſſum nuda*] Iudicaturus de forma Paris Deas videre nudas

das voluit. Vide Isocratis orationem de Helena, & Luciani dialogum, qui Κελοις θεῶν inscribitur. *Vinetus.*

Ad Philomusum grammaticum. xliv.

[1] Emptis quod libris tibi bibliotheca referta est;
Doctum, & grammaticum te Philomuse putas?
Hoc genere & chordas, & plectra, & barbita conde.
[2] Omnia mercatus, cras citharœdus eris.

1. *Emptis quod libris*] Acrem quondam scripsit invectivam Lucianus in hominem indoctum, librorum copiam cum superbia quadam comparantem. In eundem sensum Seneca de Tranq. c. 9. *Apud desidiosissimos ergo videbis*, inquit, *quidquid orationum historiarumque est, & tecto tenus exstructa loculamenta.*

2. *Omnia mercatus, cras*] Parisiensis codex, *Hodie*, pro, *Omnia* habebat, hoc est anapæstum pro dactylo: & *mercator* pro, *mercatus.* Lucius Scoppa hic vult legere, *hoc die mercator:* sed ipse viderit, quomodo poterit sic constare metrum. Quinctianus vero Stoa *mercatus*, & non *mercator* legit: qui etiam *hoc die*, quod primo loco probat Scoppa, castigandum censet, *Hoc here.* ut sit *here* pro *heri*, respondeatque ei, quod est *cras*: quamvis vidisset antiquum librum, ut ait, in quo legebatur, *Omnia mercatus. Mercator hodie* legi potest, ut, *h*, vim consonantis habeat: & secunda sede sit dactylus. *Vinetus.*

In statuam Rufi, rhetoris semiviri, & elinguis. xlv.

[1] Rhetoris hæc Rufi statua est. [2] nil verius. ipsa est.
[3] Ipsa adeo linguam non habet, & cerebrum.

Et

1. *Rhetoris hac Rufi*] Siquis Latina hæc in Rufum Rhetorem cum iis contulerit, quæ in Græcorum Epigrammatum libris in Rhetores scripta habentur ineptos, & indoctos, hæc fere ex Græcis, vel contra etiam fortasse ex his facta Græca comperiet. Quis enim pro certo affirmet, Græca illa Ausonio visa, atque ideo ante ejus mortem scripta fuisse omnia? *Vinetus.*

2. *Nil verius. ipsa*] Scribebam: *statua est. nil verius. ipse, Ipse adeo linguam.* Ita enim videtur magis augere quod inceperat dicere. Nihil similius. Immo hæc statua ipse Rufus est. Nec enim linguam habet ac cerebrum, uti & Rufus, *&c. Gronovius.*

2. *Nil verius. ipsa*] Vossiani, *ipse est, Ipse adeo*, &c. distingue, *nil verius. ipsa est.* sic mox: *Hæc Rufi tabula est. nil verius. ipse ubi Rufus?* non enim vult ipsam statuam esse Rufum, sed apprime similem; Rufumque fideliter expressum. unde & mox:

Rhetoris hæc Rufi statua est. si saxea, Rufi.

ad quem versum vide quæ notavimus. Sunt autem & ea, quæ sequuntur uno commate includenda, quippe

Et riget, & ſurda eſt, & non videt. [4] omnia Rufi.
Vnum diſſimile eſt. [5] mollior ille fuit.

que quippe argumenta adfert, unde Rufi ſtatuam eſſe conjiciat, vel probet, quod linguam non habeat, nec cerebrum, quod rigeat, ſurda ſit, & non videat. quæ omnia *Rufi*, ſive in Hinc & Epig. 51, & 52. primum & Rufo ſunt. tertium horum argumentorum repetuntur.

3. *Ipſa adeo*] *Ipſe adeo* multi legunt. *Vinetus.*

4. *Omnia Rufi*] In utroque Voſſiano, *hæc ſibi conſtant.*

5. *Mollior*] Mollis ad res & ad mores pertinet. Non autem mollis ſtatua, ſed mollis ipſe Rhetor, id eſt ſemivir, effeminatus, libidinoſus. *Vinetus.*

In tabulam, ubi erat picta imago Rufi rhetoris. xlvi.

[1] ELinguem quis te [2] dicentis imagine pinxit?
Dic mihi, Rufe. taces. nil tibi tam ſimile eſt.

1. *Elinguem*] Extat libro quarto anthologiæ diſtichon hoc:
Τίς σε τὸν οὐ λαλέοντα τύπῳ ῥητῆρος ἔγραψε;
Σιγᾷς; οὐ λαλέεις; οὐδὲν ὁμοιότερον. Vinetus.

2. *Dicentis imagine*] *Dicentem in imagine*, mallet Scoppa.

De eadem tabula. xlvii.

HÆc Rufi tabula eſt. nil verius. Ipſe ubi Rufus?
In cathedra. Quid agit? Hoc, quod & in tabula.

De eodem Rufo. xlviii.

REMINISCO Rufus dixit in verſu ſuo:
COR ergo verſus, immo Rufus non habet.

Idem. xlix.

QVi REMINISCO putat ſe dicere poſſe Latine:
Hic ubi CO ſcriptum eſt, legeret COR, ſi cor haberet.

De eodem Rufo. I.

RVfus vocatus rhetor olim ad nuptias,
[1] Celebri (ut fit) convivio,
[2] Grammaticæ ut artis ſe peritum oſtenderet,
Hæc vota dixit nuptiis:
Et maſculini, & feminini gignite,
[3] Generiſque neutri filios.

1. *Celebri fit ut convivio*] MS. *Celebri (ut fit) convivio.* Admonendum & illud, in eo derideri Rhetoris imperiti vecordiam, quod dum oſtentator ipſe artis bonum ominari naſcituris putat, mortem imprudentia verborum ſtatim natis imprecatus fuerat; nec id facile (quantum equidem meminerim) aliunde colligitur, quam ex diſticho Palladæ Græci Auctoris, qui de gemellis filiæ cujuſdam Grammatici ſtatim mortuis, ait, eam peperiſſe filiolum maſculinum, fœmininum, neutrum:

Γραμματικοῦ θυγάτηρ ἔτεκεν φιλότητι μιγεῖσα
Παιδίον ἀρσενικὸν, θηλυκὸν, οὐδέτερον.

Quod autem fere creditur, intelligendum, præter mares, fœminaſque etiam Androgynos, partuum frequentia jam olim prodigia, ineptum videri poteſt. Illi enim non neutrum ſolum, ſed (ut eleganter ait Naſo)

Nec duo ſunt, ſed forma duplex, nec fœmina dici;
Nec puer ut poßint; neutrumque, & utrumque videntur.

Notum eſt & ænigma, quo Hermaphroditum dici hominem, non hominem, plerique autumant. Cum tamen Plato in rep. de Eunucho dictum ſcribere non dubitarit. *Mariang. Accurſ.*

2. *Grammatica ut artis*] Haud abſurdum eſt in Græcis epigr. illud Lucillii in Rhetorem, Οὐ *δέχεται Μάρκον*, &c. in cujus ultimo verſu Rufi cujuſdam Grammatici ſolœciſſantis mentio, qui an idem cum Rhetore noſtro ſit, haud liquido dixerim.

3. *Generiſque neutri filios*] Hermaphroditos, androgynos, neutrius generis filios, qui habeant utrumque ſexum. Eſt Palladæ libro primo epigrammatum Græcorum non diſſimile diſtichon. De Genitivo *neutri*, Priſcianus libro ſexto. *Vinetus.*

Imago Rufi rhetoris. II.

ORe pulchro, & ore muto. ſcire vis quæ ſim? Volo.
Imago Rufi rhetoris [1] Pictavicæ.
Diceret ſed ipſe, vellem, Rhetor hoc mi. Non poteſt.
Cur? ipſe rhetor eſt [2] imago imaginis.

De

1. *Pictavici*] Sic hoc loco ediderunt Lugdunenſes, quum in vetuſto codice reperiſſent ſcriptum *Pictavice* pro *Pictalici*, *Pictatici*, *Piſtivici*, quæ in aliis codicibus legebantur. *Vinetus.*

2. *Imago imaginis*] ſuæ. Vt minus

Rheto-

Rhetoris, & dicentis hominis habeat, quam sua ipsius imago, & effigies. Incerti autem auctoris distichon libro secundo anthologiæ:

Εἰκὼν ἡ Σίξτου μελετᾷ. Σίξτος ἢ σιωπᾷ.
Ῥήτωρ ἦν εἰκών. οὐδὲ ῥήτωρ εἰκόνος εἰκών. Vinetus.

De eadem Rufi statua. LII.

Rhetoris hæc Rufi statua est. [1] Si saxea, Rufi.
Cur id ais? semper saxeus ipse fuit.

1. *Si saxea, Rufus*] Si hæc statua est saxea, Rufus ipse est, non statua. Quoniam ipse semper fuit lapis, caudex, stipes, asinus, plumbeus. *Vinet.*

1. *Si saxea, Rufus*] Prætulerim, quod est in scriptis, & in editione Vgoletti antiqua, *si saxea, Rufi* sc. statua est. Nam si hic admittenda sit vulgata, in primo quoque carmine legendum foret, *ipse est*, nimir. Rufus: uti & libri volunt, in quibus & sequenti versu, *ipse adeo*, &c. quod tamen nemo fecerit, qui utramque lectionem recte perpenderit.

De Diogene Cynico philosopho. LIII.

Pera, [1] polenta, [2] tribon, baculus, scyphus, arcta supellex
Ista fuit Cynici: sed putat [3] hanc nimiam.
Namque cavis manibus [4] cernens potare [5] bubulcum,
Cur scyphe, te, dixit, gesto supervacuum?

1. *Polenta*] genus farinæ & cibi. *Vinetus.*

2. *Tribon*] Τρίβων, pallium. *Vinet.*

3. *Hanc nimiam*] *Hoc nimium*, liber scriptus. forte, *hæc nimia.* hæc omnia scil. quæ commemorata sunt.

4. *Cernens potare bubulcum*] Nihil muto. possęt tamen lęgi, *puellum*, facili & familiari p. in b. conversione. Puerum enim fuisse Laërtius, Seneca, Hieronymus, Sarisber. testantur.

5. *Bubulcum*] Παιδίον, id est puerulum, dicit Diogenes Laërtius: puerum Seneca in Epistolarum nonagesima prima. Est autem in extremo libro tertio Anthologiæ distichum in canem Diogenem:

Βάκτρον, καὶ πήρη, καὶ διπλόον εἷμα σοφοῖο
Διογένους, βιότου φόρτος ὁ κουφότατος. Vinetus.

De Crœso, & eodem Diogene. LIV.

[1] Effigiem, rex Crœse, tuam, ditissime regum,
Vidit apud manes Diogenes Cynicus.
Consti-

1. *Effigiem, Rex Crœse*] Hoc Epigramma, quo Crœsum conveniri apud Manes facit à Diogene, è Græco uno authoris incerti versum, comperies.

 In

Constitit utque procul, solito majore cachinno
Concussus, dixit: Quid tibi divitiæ
Nunc prosunt, regum rex ô ditissime, quum sis
Sicut ego solus, me quoque pauperior?
Nam quæcunque habui, mecum fero: quum nihil ipse
Ex tantis tecum, Crœse, feras opibus.

In quibusdam haud ita magni ponderis diversum. Vt feliciorem plerumque metaphrasten Ausonium, quam interpretem fideliorem agnoscas. Ac fortasse quæ de consternendo pallio dissimularit, adeo interpretationem non arguant, ut etiam consultum magis authorem renuncient Inferorum legis. Ad quos æqua descendentium umbrarum sors, cuncta vitæ munera deserendi. *Mariang. Accursius.*

1. *Effigiem*] Manes, umbram. Est & hoc incerti auctoris in eoundem Græcorum Epigrammatum libro primo, capite εἰς ἀντιπέρχειαν.

Ε'λθὼν εἰς ἀΐδην, ὅτε δὴ σοφὸν ἤνυσε γῆρας
Διογένης ὁ κύων, Κροῖσον ἰδὼν ἐγέλα.
Καὶ χλαῖναν ἑπλώσας ὁ γέρων τὸ τετβώνιον ἐγγὺς ἐκείνου
Τὸ πολὺν ἐκ ποταμοῦ χρυσὸν ἀφυσσαμένου,
Εἶπεν, ἐμοὶ καὶ νῦν πλείων τόπος, ὅσσα γὰρ εἶχον,
Πάντα φέρω σὺν ἐμοί, Κροῖσε, σὺ δ' οὐδὲν ἔχεις. Vinetus.

1. *Effigiem Rex Crœse*] In primo Vossiano carmen hoc duobus tantum hisce distichis expressum legebatur:

Effigiem Rex Crœse, &c.
Nil, inquit, tibi Crœse tuum superat, mihi cuncta.
Nudus eram: Sic sum, nil habui: hoc habeo.

Pulmanniana editio addit & hoc:

Rex ait: haud egui, cum tu mendico careres
Omnibus, & careo si modo, non egeo.

Lais dicans Veneri speculum suum. lv.

LAis anus Veneri speculum dico: dignum habeat se
Æterna æternum forma ministerium.
At mihi nullus in hoc usus: quia cernere talem,

1. *Lais anus*] Platoni cuidam hæc Græca inscribuntur libro sexto epigrammatum:

Ἡ σοβαρὸν γελάσασα καθ' Ἑλλάδος, ἡ τὸν ἐρώντων
Ἑσμὸν ἐνὶ προθύροις Λαῒς ἔχουσα νέων,
Τῇ Παφίῃ τὸ κάτοπτρον, ἐπεὶ τοίη μὲν ὁρᾶσθαι
Οὐκ ἐθέλω, οἵη δ' ἦν πάρος, οὐ δύναμαι.

Fuit autem Lais, meretrix nobilissima Corinthi, quum tamen Siciliam haberet patriam, auctoribus Strabone, Plutarcho in Nicia, Athenæo, & Solino. De illa Aulus Gellius libro primo, & Erasmus in proverbio, *Non est cujusvis Corinthum appellere.* Plutarchus in Alcibiade Laidi matrem facit Timandram. Suidas in verbo χελώνη à Thessalis mulieribus zelotypia in templo Veneris interfectam fuisse scribit, ex Athenæo. *Vinetus.*

2. *Quia cernere talem*] Illustrat, &

Qualis sum, nolo: qualis eram, nequeo.

illustratur Claudianus l. 1. in Eutrop. v. 90.

Haud aliter juvenum flammis Ephyreia Laïs,
E gemino ditata mari, cum serta refutat
Canities, jam turba procax, noctisque recedit
Ambitus, & raro pulsatur janua tactu,
Seque reformidat speculo damnare senectus, &c.

Refutat, autem, vel ut Livinejus, *refugit*, pro *refundit* in hisce versibus legendum esse, ex Horatii l. 3. od. xv. inquirenti patebit.

De Castore, Polluce, & Helena. lvi.

[1] ISTos, tergemino nasci quos cernis ab ovo,
Patribus ambiguis & matribus assere natos.
[2] Hos genuit Nemesis: sed Leda puerpera fovit.
Tyndareus pater his, & Iupiter. hic putat, hic scit.

1. *Istos tergemino*] Quod hic *tergeminum*, in Gripho *triplex ovum* appellatur, quod illos tres excluserit, Castorem, Pollucem, & Helenam. Ceterum sunt, qui dicant duo ova fuisse, ex quorum uno Castor & Helena, ex altero Pollux & Clytæmnestra nati sint. *Vinetus.*

2. *Hos genuit Nemesis, sed Leda*] Sic Hyginus, & Pausanias in Atticis. Nemesis enim ab Iove in olorem verso compressa actis mensibus, ovum procreavit. quod Mercurius jussu Iovis auferens, detulit Spartam, & Ledæ sedenti projecit in gremium: quod ab illa fotum, Castorem, Pollucem, & Helenam edidit. Multi tamen hæc omnia soli Ledæ attribuunt. Quare Lactantius Firmianus eandem Nemesim, & Ledam fuisse existimat, licet Isocrates in Helenæ encomio, & duas, & ab Iove cygno utramque compressam fuisse referat. Vide Lycophronis interpretem in versum octogesimum septimum Alexandræ. Si quis in hunc locum plura velit, legat caput octogesimum secundum Collectaneorum Iacobi Constantii Fanensis, & caput undevicesimum libri undecimi Cælii Rhodigini, & Lilii Gregorii syntagma quinctum de Diis. *Idem.*

De imagine Veneris sculpta à Praxitele. lvii.

[1] VEra Venus Gnidiam quum vidit Cyprida, dixit:
Vidisti nudam me, puto, Praxitele.

Non

1. *Vera Venus Gnidiam*] Sic MSS. Codices, non *fictam*, habent. Et sane eam toto orbe terrarum celeberrimam intelligit, quæ Gnidiorum fuit, Gnidumque nobilitavit. De qua Val. Max. & Plinius: quo igitur modo legi debeat, aliorum judicio statuendum relinquimus. apud Græcos eam pluribus celebratam comperimus, *Gnidiamque* nuncupatam. In quibus & Platonis est hexastichon, alterumque distichon εἰς ἄγαλμα Ἀφροδίτης ἐν Κνίδῳ. ex quibus suum apte ac concinniter confinxit Ausonius. *Mariangelus Accurs.*

1. *Vera Venus fictam*] Græca subjiciebat

Non vidi, nec fas: ſed ferro opus omne polimus.
  Ferrum Gradivi [a] Martis in arbitrio.
Qualem igitur domino ſcierant placuiſſe Cytheren,
  Talem fecerunt ferrea cæla deam.

jiciebat Tilii noſtri codex, ex quibus ſua Latina feciſſe videretur Auſonius:

Ἁ Κύπρις τὰν Κύπριν ἐνὶ Κνίδῳ εἶπεν ἰδοῦσα,
Φεῦ, Φεῦ, ποῦ γυμνὴν εἶδέ με Πραξιτέλης;
Πραξιτέλης οὐκ εἶδεν, ἃ μὴ θέμις, ἀλλ' ὁ σίδηρος
Ἔξυεν, οἵαν Ἄρης ἤθελε τὴν Παφίην.

Quæ Græca, quarto quidem libro Anthologiæ invenies, ſed ſeparata: prius diſtichon, ſolum, incerto auctore: alterum, tertium in hexaſticho, quod Platoni inſcribitur: quiſquis hic ſit Plato. De Praxitele ſtatuario, & ejus Venere Plinius libro triceſimoſexto, Arnobius ſexto, Lucianus in dialogo, cui nomen Ἔρωτες. Eſt autem Cnidus urbs Aſiæ. *Vinetus.*

2. *Martis in arbitrio*] *In arbitrium* Voſſianus alter.

In buculam æream Myronis. LVIII.

[1] BVcula ſum, cælo genitoris facta Myronis
  Ærea: [2] nec factam me puto, ſed genitam.
Sic me taurus init: ſic proxima bucula mugit:
  Sic vitulus ſitiens ubera noſtra petit.
[3] Miraris, quod fallo gregem? gregis ipſe magiſter
  Inter paſcentes me numerare ſolet.

1. *Bucula*] *Myronem Eleutheris natum, & ipſum Ageladis diſcipulum, bucula nobilitavit, celebratis verſibus laudata: quando alieno plerique ingenio magis, quam ſuo, commendantur.* Plinius libro triceſimo quarto: ubi clara Myronis hujus ſtatuarii opera recenſet. De eodem Petronius Arbiter: *Myron, qui pæne hominum animas, ferarumque, ære comprehendit, non invenit hæredem.* Extant autem veterum poëtarum epigrammata in Vaccam hanc non pauca libro quarto epigrammatum Græcorum, quos multa cum laude Auſonius non ſolum imitatus eſt, ſed etiam aliquando interpretatus feliciter, ut conferenti palam fiet. *Vinetus.*

2. *Nec factam me puto*] Epigrammatum in hanc buculam Græcorum quinctidecimi verſus eſt.

Ἀδ' ἐ Μύρωνος χεὶρ οὐ πλάσεν, ἀλλ' ἔτεκεν.

Huc ita alludunt Latina Auſonii, ut credam ſcripſiſſe non *factam* ſed *fictam*. Eſt autem naturæ gignere, fingere artis. *Vinetus.* arridet emendatio in utroque verſu: ſed ſupra, *Talem fecerunt.* &c.

3. *Miraris quod fallo*] Idem, *ſi fallo*

De

De eadem bucula. lix.

VBera quid pulſas frigentia matris ahenæ,
¹ O vitule, & ſuccum lactis ab ære petis?
Hunc quoque præſtarem: ſi me pro parte paraſſet
Exteriore Myron, interiore deus.

1. *O vitule*] Ita vett. Exempl. non *vitula* præferunt. ut in græcis epigrammatibus μόσχε, & Auſonius nunquam aliter in cæteris, quam virili genere. Vt:
Sic vitulus ſitiens ubera noſtra petit.
Item:
Erraſti attendens hæc ilia noſtra juvence. Nec non:
Me vitulus cernens immugiet.
Mariangelus Accurſius.

Ad Dædalum de eadem bucula. lx.

¹ DÆdale, cur vana conſumis in arte laborem?
Me potius clauſæ ſubjice Paſiphaæ.
Illecebras veræ ſi vis dare, Dædale, vaccæ,
Viva tibi ſpecies vacca Myronis erit.

1. *Dædale cur*] Dædalus faber inſignis vaccam fecit ligneam, & veræ vaccæ corium induxit: in qua incluſa Paſiphaë uxor Minois regis Cretæ inſulæ, à tauro fuit inita, cujus infandum amorem illi Venus objecerat. Hyginus, Philoſtratus in Iconibus, Servius in ſextum Æneidos, idem Auſonius in epigrammate ſexageſimoquinto, & in Cupidine cruci affixo, & in Technopægnio. *Vinet.* explicant Palæphat. Cedren. Clem. Alex.

Eadem de ſe. lxi.

¹ ERraſti, attendens hæc ilia noſtra, juvence.
Non manus artificis lac dedit uberibus.

1. *Erraſti*] Hoc ad Græcum Antipatri Sidonii proxime accedit, quod eſt,
Μόσχε, τί μοι λαγόνεσσι προσέρχεαι; τίπ]ε δὲ μυκᾷς;
Α' τέχνα μαζοῖς οὐκ ἐνέθηκε γάλα.
Vinetus.

Eadem. lxii.

¹ PAſce greges procul hinc, ne quæſo, bubulce, Myronis
Æs, veluti ſpirans cum bubus, exagites.

1. *Paſce greges*] Et hoc è Græco Anacreontis converſum non ambigo.
Βουκόλε, τὰν ἀγέλαν πόῤῥω νέμε, μὴ τὸ Μύρωνος

Βοΐδιον ὡς ἔμπνουν βουσὶ συνεξελάσῃς.

Grammatici autem, qui ab eo, quod est *bos*, dativo & ablativo plurali *bobus* & *bubus*, fieri monuerunt, nescio, an hic obseryaverint, *bubus* priorem syllabam corripere, quam producat *bobus*. Vinetus.

Eadem. lxiii.

[1] ME vitulus cernens, immugiet. irruet in me
Taurus amans. pastor cum grege [2] mittet agens.

1. *Me vitulus*] Lepidius multo me hercule hoc Græce, quam Latine. Sic enim Demetrius:

> *Ἦν μ' ἐσίδῃ μόσχος, μυκήσεται. ἢν δέ γε ταῦρος,*
> *Βήσεται. ἢν δὲ νομεὺς, εἰς ἀγέλην ἐλάσει.*

Vinetus.

2. *mittet agens*] Quid si legatur *ovans* pro lætanti? ut est illud ex græco Epigrammate, *Liquit ovans laqueum.* & apud Virgilium in Georgicis:

> *Terque novas circum felix eat hostia fruges,*
> *Omnis quam chorus, & socii comitentur ovantes.*

Deest v. ea vox in græcis versiculis, unde transtulit hoc ipsum Ausonius, & duo tantum præcedentia, non autem omnia, ut est qui in Propertio comminiscatur. Quanquam illud hemistichium, *nec factam me puto, sed genitam.* ex hoc deductum videatur, *ἁ δὲ Μύρωνος χεὶρ οὐ πλάσεν, ἀλλ' ἔτεκεν.* ut id interim prætercam, quod Ausonius ita cœpit:

> *Bucula sum cælo genitoris facta Myronis.*

Græcus vero author: *βοΐδιόν εἰμι Μύρωνος.* *Accursius.* quædam editiones præferunt *amans.*

De eadem Myronis bucula. lxiv.

ÆRea mugitum poterat dare vacca Myronis:
Sed timet artificis deterere ingenium.
Fingere nam similem vivæ, quam vivere, plus est;
[1] Nec sunt facta dei mira, sed artificis.

1. *Nec sunt facta dei mira*] Quæ deus & natura facit, maxime quidem mira sunt, sed non miratur tamen vulgus, veluti, quas aves deus ex elementis iisdem cum ceteris animantibus fecit, non miramur, quod volent: sed quod volaverit Columbæ simulachrum è ligno ab Archita Tarentino, ratione quadam, ait Gellius libro decimo, disciplináque mechanica factum, hoc quis non admiretur? *Vinetus.*

Eadem bucula de se. lxv.

ÆRea bos steteram, mactata est vacca Minervæ,
Sed dea proflatam transtulit huc animam.

Et

Et modo ſum duplex: pars ærea, pars animata.
Hæc manus artificis dicitur, illa deæ.

Ad taurum eadem bucula. lxvi.

QVid me taure paras, ſpecie deceptus, inire?
Non ſum ego Minoæ machina Paſiphaæ.

De eadem Myronis bucula. lxvii.

NEcdum caduco ſole, jam ſub veſpere,
Ageret juvencas quum domum paſtor ſuas,
Suam relinquens, [1] me minabat, ut ſuam.

1. *Me monebat*] *minabat* pro *monebat* quum legendum cenſuiſſet Antonius Loiſelus, aſſenſit Iacobus Cujacius: probavitque in titulum ſeptimumdecimum libri primi receptarum ſententiarum Iulii Pauli, Apuleio & Hieronymo teſtibus, Latinos MINARE, pro eo quod eſt, ducere, agere, ante ſe pellere, aliquando dixiſſe: noſtrúmque Romanofrancum verbum *mener*, quod iſtius minare ſignificationem prorſus habet, ex eo ipſo fuiſſe ortum. Exodi tertió capite, ut ſacros illos libros in neſcio quæ capita capitulávere nos non ita dudum ſecuimus: *Quúmque minaſſet gregem ad interiora deſerti.* Capite ſexto ſecundi Regum: *Filii Abinadab minabant plauſtrum novum.* Iſaiæ capite decimo: *Leo & ovis ſimul morabuntur: & puer parvulus minabit eos.* Actorum Apoſtolicorum capite duodeviceſimo: *Et minavit eos à tribunali.* Appuleius ſeptimo de Aſino Aureo: *Adveniunt illi, vinarios utres ferentes, & gregatim pecua comminantes.* & libro octavo: *Rurſum itaque me refertum ſarcinis, planis gladiis minantes, perveniunt ad quandam nobilem civitatem.* Vinetus.

De eadem bucula. lxviii.

VNam juvencam paſtor forte amiſerat.
Numerúmque juſſus reddere,
Me defuiſſe conquerebatur: ſequi
Quæ noluiſſem cæteras.

[1] Quæ ſexum mutarint. lxix.

[2] VAllebanæ (nova res, & vix credenda poëtis:
Sed quæ de vera promitur hiſtoria)

Femi-

1. *Quæ ſexum*] In eum, qui muliebria patiebatur. *Vinetus.*

2. *Vallebanæ*] Epigramma hoc ſcriptum eſt μιμητικῶς in puerum muliebris

Femineam in speciem [3] convertit masculus ales:
Pavaque de pavo constitit ante oculos.
Cuncti admirantur monstrum: sed mollior agna

Adsti-

liebris patientiæ. Ex ejus enim persona dicitur, non ex persona Ausonii, cum de puero se feminam factam scribit. Vt ille contra in Epigrammate Luciani de Lupo factus dicitur hœdus. Patet igitur, quis hic loquatur. tum quare feminam se vocet. ejusmodi enim dicebantur virum quærere. & quem videbant mollem victu, vestitu, incessu, ore, & aliis, de eo dicebant, Hic virum quærit. Arbiter:

Quærit se natura, nec invenit. Omnibus ergo
Scorta placent: fractique enervi corpore gressus,
Et laxi crines, & tot nova nomina vestis,
Quæque virum quærunt. —

Propterea & idem olim de Pompeio Magno dictum est, qui cum omni corporis habitu & incessu mollitiam præferret, hanc suspicionem effugere non potuit. Ita enim à Cinna poëta perstrictus fuit:

Fasciola qui crura tegit, digito caput uno
Scalpit: quid credas hunc sibi velle? virum.

Ita enim olim hoc elegantissimum distichum & supplevimus, & distinximus. cum vulgo apud Senecam legatur: *quid credas hunc sibi velle virum?* nullo sale, nulla venustate. Supplevimus autem ex Marcellini lib. XVII. cujus verba hæc sunt: *Nec non etiam in Pompeium obtrectatores iniqui multa scrutantes, quum nihil, unde vituperari deberet, inveniretur, duo hæc observaverunt ludibriosa & irrita, quod genuino quodam more caput digito uno scalpebat: quodque aliquandiu tegendi ulceris causa deformis, fasciola candida crus colligabat: quorum alterum factitare, ut dissolutum, alterum, ut novarum rerum cupidum asserebant. nihil interesse oblatrantes argumento subfrigido, quam partem corporis redimeret Regiæ majestatis insigni.* Hactenus ille. In quibus fascia pertinet ad suspicionem affectati regni: scalpere autem caput uno digitulo, spectat ad hominis mollitiem, ut hoc diceretur, videlicet, eum virum velle, seu quærere. Sed, ut ingenue fatear, hoc distichon in veteri quadam scheda aliter suppletum vidi:

Magnus, quem metuunt homines, digito caput uno
Scalpit. quid credas hunc sibi velle? virum.

Quid potius eligamus, dubito. Hinc Marcellini, hinc membranæ veteris auctoritas diversum rapit. Iudicent ergo eruditi. Dum interea non dubitemus, *virum quærere*, aut *velle*, dictum fuisse in eos, quorum pudicitia ad eum modum, quem supra notamus, suspecta erat. *Scaliger.*

2. *Vallebanæ*] Duo, ut puto, vocabula ex uno loci nomine mihi incogniti. Memoratur *Vallis Ibana*, sive *Vallaibana*, vallis quædam Hispaniæ, in rebus Ludovici pii Francorum regis. Est & in Alpibus *Vallis bona*, cujus meminit Tscudus, sed hic quid divines? *Vinetus.*

2. *Vallebanæ res nota*] malè hæc distincta. Corrige: *Vallebana (nova res, & vix credenda poëtis; sed quæ de vera promitur historia) Fœmineam* &c. in Tiliano fuit, *joca res*, unde *nova res* legendum existimavi. nam τὸ *nota* insulsum est, & minime admittendum. Si enim *res nota*, quomodo *vix credenda Poëtis?* & ideo versu septimo ad speciem hujus novitatis hebentes castigantur, quia non incognitum dicit esse puer, qui exempla plusculа adfert. *nova* igitur Vallebanæ, licet alibi *nota.*

3. *convertit*] conversus fuit, neutra significatione. *Vinetus.*

4. *hebetis*

Adſtitit in tenerum de grege verſa marem.
Quid ſtolidi ad ſpeciem notæ novitatis [4] hebetis?
An vos Naſonis carmina non legitis?
[5] Cænida convertit [6] proles Saturnia Conſus:
[7] Ambiguoque fuit corpore Tireſias.
[8] Vidit ſemivirum [9] fons Salmacis [10] Hermaphroditum.
[11] Vidit nubentem Plinius Androgynum.

Nec

4. *hebetis*] obſtupeſcitis. attoniti eſtis. Sic Pariſienſe Iodoci Badii exemplar. alia, *habetis*. Vinetus. Licentius ad Auguſtinum: *Arcanum Varronis iter ſcrutando profundi Mens hebet.* Vſitarius eſt frequentativum *Hebeſco*. Cicero Tuſc. 1. *Sic mentis acies ſeipſam intuens, nonnumquam hebeſcit.*

5. *Canéa*] Cæneus Elati filius, Magneſius, auctore Hygino, primum *Canis* puella fuit. Sicque appellatur in Cupidine cruci affixo, quam pro concubitus præmio, in virum transformavit Neptunus. Ovidius Naſo duodecimo Metamorphoſeon, & Phlegon Trallianus de Mirabilibus & longævis. *Vinet.*

5. *Canea convertit*] prætuli lectionem, quam in ſecundo Voſſiano repperi: *Cænida convertit.* *Canis* enim appellata, dum puella fuit; & ita noſter in Cupidine cruci affixo. vid. & A. Gellium lib. IX. c. IV.

6. *proles Saturnia Conſus*] Filius Saturni Neptunus. *Conſum* enim quidam Neptunum dicunt, ut hic Auſonius, & in carmine de Athenis, & in Technopægnio. Alii alium faciunt, conſilii deum, ut idem Auſonius in carmine de feriis Romanis. *Vinetus.*

7. *Ambiguoque*] Ovidius tertio Metamorphoſeon. *Idem.*

8. *Vidit ſemivirum fons Salm.*] Obtinuit enim apud veteres, eum fontem effeminatos, & cinædos efficere, unde locus fabulæ de Hermaphrodito. unde etiam Ennius videtur dixiſſe *Salmacida ſpolia*. Ita enim legendum non disjunctim, *Salmaci da ſpolia*, hoc eſt, victoria non vitilis, ſed effeminata. At vetus Gloſſarium, Salmacidum interpretatur ἁλμυρόν. Ita apud Ennium *Salmacida ſpolia*, non θήλυκα, ſed ἀθήρατα erunt. Nam captura marina facilior eſt, quam venatio. ideoque ἀναίμακτος. cum tamen venatio ferarum neque ἀναίμακτος neque ἀκίνδυνος ſit. Ita igitur Ennius interpretandus erit. *Scaliger.*

9. *fons Salmacis*] Eſt Salmacis Nympha, & fons Cariæ, de quo Vitruvius libro ſecundo tibi legendus. *Vinetus.*

10. *Hermaphroditum*] Fuit hic Mercurii, & Veneris filius,

Cujus erat facies, in qua matérque paterque
Cognoſci poſſet: nomen, quoque traxit ab illis.

Ovidius libro quarto Metamorphoſeon. *Vinetus.*

11. *Vidit nubentem Plinius Androgynum*] Exemplum hoc mutati ſexus haudquaquam Plinio relatum, quidam rentur, nec extare in Nat. hiſt. Quæ volumina ejus tantum ævo non intercidere. Propterea que locum æſtimationi eſſe, ne non Plinius ſed T. Livius hoc ſcripſerit. Sed neutiquam accipiendum ita eſt, ut poëta eum dixerit, qui utroque pudendorum ſexu gignitur, hermaphroditus quoque nuncupatus, *ambigua veneris, neutro potiundus amori*. Intelligendus autem L. Coſſicius, quem in Africa vidiſſe Plinius ſe aſſerit, mutatum in marem nuptiarum die. Auſonius feſtive androgynum eum nominat, græcam nominis etymologiam

ita

Nec ſatis antiquum, quod Campana in Benevento
[12] Vnus epheborum virgo repente fuit.
Nolo tamen veteris documenta arceſſere famæ.
[13] Ecce

ita mutuatus, tanquam vocari androgynum conveniat, & qui mixto duplicique ſexu ſit, & qui ex una ſpecie in aliam tranſierit. Velut etiam (quod de Armeſia eſt traditum) quæ animum virilem gereret, androgynen vocabant. Omnem vero novitatis hujus admirationem quiſpiam Campanus nuper ſuſtulit, Romam profectus, ut conjugali ſacramento ſolutum alteram uxorem ducere, ſine ullo violatæ religionis metu, fas foret. Prior enim ejus uxor primo lecti fœdere, primoque congreſſu repente mas extitit, concretiſque genitalibus, quæ latuerant, viriſia, patefacto aditu apparuerunt. Plinii denique verba libro VII. hæc ſunt. *Ex fœminis mutari in mares non eſt fabuloſum. Invenimus in Annalibus P. Licinio Craſſo. C. Caſſ. Longino Coſſ. Caſsimi puerum factum ex virgine ſub parentibus, juſſuque aruſpicum deportatum in inſulam deſertam. Licinius Mutianus prodidit, viſum à ſe Argu Ariſtontem, cui nomen Areſtuſa fuiſſet, nupſiſſe etiam, mox barbam & virilitatem proveniſſe, uxoremque duxiſſe. Ejuſdem ſortis & Smyrnæ puerum à ſe viſum. Ipſe in Africa vidi mutatum in marem nuptiarum die, L. Coſsicium civem Tiſdritanum.* Admonendum tam & hoc veruntamen, quam priora quoque, viſum eſt, apud A. Gellium *C. Aſinii* non *Caſimi*, *Areſcontem* non *Ariſtontem*, *Areſcuſa*, non *Areſtuſa*, Plinii ejuſdem verba referentem, ſcriptum eſſe libro VIII. noctium. Quo apparet, in alterutro mendum eſſe oportere. Quin & illa quoque apud eundem Gellium verba ſunt, quæ dictis de Coſſicio ſubſcribuntur: *Vivebatque cum proderem hac.* Quæ medius fidius in Plinianis ullis codicibus nequaquam lecta ſunt hactenus. Vnde tamen detracta potius, ac prætermiſſa crediderim, quam Gellio imprudenter addita. Nihil denique ipſe demuto, locum indico. Illud quoque non intempeſtive ſignavero, Epigramma ipſum (præſertim cum inſcriptione deficiat) in catamitum quempiam, pudentiſſimo argumenti velamine confingi potuiſſe. Tranquillus de Nerone: *Puerum ſporum exectis teſtibus etiam in muliebrem naturam transfigurare conatus eſt.* Mariangelus Accurſius.

11. *Vidit nubentem Plinius Androgynum*] Vt etiam minus fabuloſum credas, Amatus Luſitanus & Ambroſius Paræus noſtra ætate ſimilia ſe prodigia in Hiſpania & Gallia vidiſſe, memoriæ prodiderunt. Plinius libro ſeptimo: *Gignuntur & utriuſque ſexus, quos Hermaphroditos vocamus, olim Androgynos vocatos, & in prodigiis habitos, nunc vero in deliciis.* hæc ille. Auſonius autem appellat *Androgynum*, quem Plinius è femina in marem mutatum vidiſſe ſe refert. De Androgynis & Hermaphroditis multa in Sympoſio Platonis, & apud Cælium Rhodiginum. *Vinetus.*

12. *Vnus epheborum virgo repente fuit*] Ἀμφίβολον hoc, utrum ſcilicet mas in feminam mutatus ſit, an contra femina in marem, quanquam ſolas ſic mutari feminas audio. Nam de Tireſia fabula eſt: quam refert Ovidius 3. Metamorphoſeon. Genitales enim partes eædem quidem ſunt in utroque ſexu, ut ſcribit etiam Galenus libro ſecundo de Semine, & quartodecimo de uſu partium, in viro foris illæ extantes, in femina intus latentes: ſed ſpatium in virili corpore non eſt, in quod, quæ foris erant, ſe condere queant, in femineo quæ latebant, ſi forte foras erumpere libet, abunde ſpatii eſt, in quod prodeant.

Fit

[13] Ecce ego ſum factus femina de puero.

Fit autem hæc muliebrium partium inverſio, quo tempore jam primum viro maturæ ſunt, & cum appetunt. *Vinetus.*

12. *Unus ephœborum*] Exempla plura, & rationem, qua id fieri poſſit, ſuppeditabit, ſi adire voles, Licetus l. II. c. IV de Monſtris. & Ludov. Viv. ad D. Auguſtinum l. 3. Civ. dei c. 31.

13. *Ecce ego ſum*] Catamitum, Pathicúmve quempiam hæc de ſe dicere, finxit Auſonius. *Vinetus.*

Ad Pythagoram, de Marco. lxx.

[1] PYthagora Euphorbi, reparas qui ſemina rerum,
Corporibuſque novis [2] das reduces animas:
Dic, quid erit Marcus jam fata noviſſima functus,
Si redeat vitam rurſus in aëriam?
Quis Marcus? [3] Feles nuper pullaria dictus;

Cor-

1. *Pythagora Euphorbi*] Pythagoram Philoſophum poëta alloquitur: qui quum animorum immortalitatem doceret, eos prioribus mortuis corporibus in alia commigrare dicebat. Lege orationem ejus libro quindecimo Metamorphoſeon Ovidii, & vitam apud Laërtium. Euphorbus autem Panthoi & Phrontidis filius fuit: quem Menelaus interfecit, Iliados ſeptimodecimo. Pythagoras autem ſe Trojano bello Euphorbum illum fuiſſe aſſerebat. quo mortuo, animam in Hermotimi corpus tranſiiſſe ab illo in Pyrrhum, Delium piſcatorem: à Pyrrho in Pythagoram. Hinc renatum invenies dictum Auſonio Pythagoram in verſu triceſimooctavo epiſtolæ viceſimæ quinctæ. *Vinetus.*

1. *Pythagora Euphorbi*] hinc facete eum Horat. *Panthöidem* appellat, lib. I. Od. XXVIII.

Et Iovis arcanis Minos admiſſus: habentque
Tartara Panthöiden, iterum Orco
Demiſſum. &c. apud Maximum Tyrium diſſert. XXVIII. non inelegans de ejus clypei agnitione narratio. De μετεμψυχώσει vero præter Laërtium aliqua etiam Seneca Epiſt. CVIII. Lucianus in vit. Auctione, & in Gallo Tibull. in fine eleg. I. lib. 4. A. Gell. lib. IV. c. XI. Tertullian. Apol. c. XLVII. Perſius Sat. VI. teſte Diodoro; hauſit autem Pythagoras ab Ægyptiis, de quibus Herod. lib. II. c. CXXIII. Druidum vero opinionem Cæſar refert lib. VI bell. Gall. & Val. Maximus lib. II. c. VI.

2. *Das reduces animas*] Serv. ad l. 3. Æneid. v. 67. *Plato perpetuam dicit animam, & ad diverſa corpora tranſitum facere ſtatim, pro meritis vitæ prioris. Pythagoras vero non μετεμψύχωσιν, ſed παλιγγενεσίαν eſſe dicit, hoc eſt, redire; ſed poſt tempus.* v. Cedrèn. p. 310.

3. *Feles pullaria dictus*] Puerorum fur, raptor & corruptor. Feles enim furaces ſunt & rapaces & veteres pueros etiam *pullos* vocabant. hinc *pullipremo* compreſſor puerorum, & pædico, quod velut epitheton adjecit Lucilius *ſubuloni*, id eſt, pertuſori, & veluti ſubula perforanti. *Subulam* autem partem intelligo eam per tranſlatio-

Corrupit totum qui [4] puerile ſecus:
Perverſæ Veneris poſtico vulnere foſſor,
Lucili vatis ſubulo, pulliprema.
[5] Non taurus, non mulus erit, [6] non hippocamelus,
Non caper, aut aries, [7] ſed ſcarabæus erit.

Subſcri-

lationem, quæ honeſte nominari non poteſt. *Turnebus.*

3. *Feles pullaria*] Quare feles pullaria dictus ſit Marcus in Epigrammate Auſoniano, jam à doctiſſimo Turnebo notatum eſſe video. Ejuſmodi feles pullarias Græci *παιδοπίπας* vocarunt. Gloſſarium: *pullarius ὁ παιδεραστής.* Ad id exemplum Plautus *pullariam* dextram manum vocavit, quam Ariſtophanes dixiſſet *σκιμαλίστριαν.* Non puto autem fuiſſe verum nomen hujus impuri hominis, Marcum. ſed ita dictum, ut Iuriſconſultis Sejum, Mævium, Titium: Philoſophis, Θέωνα, Δίωνα. Nam ea nomina ponuntur, quoties τὸ δεῖνα, & perſonam, qua de agitur, intelligunt. Quod ſane & in Marco hic facit. Nam & hominem vocis abſonæ Marcum vocat, hoc eſt, τὸ δεῖνα, & δυσέρωτα eodem nomine quoque deſignat. Sed & *pulliprema*, non *pullipremo* legendum. Neque eſt id, quod vult Turnebus: Significat enim potius puerorum plagiarium. Nam *premere* id ſignificat, hoc eſt *ἀποκρύπτειν*, furto clepere. Quod dicitur in fine, ipſum ſcarabeum fore, hanc ſententiam habet duplicem: *καὶ ὅτι ἐν τῷ κυλίειν τὴν κόπρον ἀπασχολεῖται. καὶ ὅτι κάνθαρος θῆλυς οὐ γίνεται, ἀλλὰ πάντες ἄρσενες γεννῶνται*). Scaliger.

4. *puerile ſecus*] ita lege. nam male hodie, *puerile decus. Secus* enim dictum, ut alibi:

Iuno, Ceres, & Veſta, ſecus muliebre, ſorores. &c.
Nota Caledoniis nuribus muliebre ſecus Strix. Scaliger.

4. *Puerile ſecus*] Ita papyraceus, &c. ut Scaliger judicavit, recte. Nec ego aliter ſentio, quamvis vir Incomparabilis vulgatam præferat, quod ſexus non ætates diſtinguat, ut ſit alius puerilis, alius virilis ſexns. At hic *puerilis* ſexus *puellari* opponitur; & ſane ſermo eſt, de re viris male conveniente, ſed pueris peræque ac puellis tunc temporis familiari.

5. *Non taurus*] Hæc ſunt reſpondentis Pythagoræ: qui dicit apud Ovidium, quod

---- quoslibet occupat artus
Spiritus: éque feris humana in corpora tranſit,
Inque feras noſter, nec tempore deperit ullo. Vinetus.

6. *Non hippocamelus*] De equis & camelis multa apud Ariſtotelem, Plinium, Ælianum: ſed de animalibus, quæ ex utriſque fiant, nihil memini legere. Ἵππος tamen non ſemper equum ſignificat in compoſitione, ſed interdum ἐπίτασιν tantum, hoc eſt intentionem, quemadmodum & in epigramma centeſimum & octavum diximus. ut *hippocamelus* ſit magnus aliquis camelus è montibus Caſpiis. *Vinetus.*

7. *Sed ſcarabæus erit*] Id eſt, ſcarabæorum more tunc in ſtercore & oleto volutabitur. *Brodæus Miſcell. lib.* I. *c.* VI. Aelianus l. X. de Animal. cap. XV. Ὁ κάνθαρος ἄθηλυ ζῶόν ἐστι· σπείρει δὲ εἰς τὴν σφαῖραν, ἣν κυλίει· ὀκτὼ δὲ καὶ εἴκοσι ἡμερῶν τοῦτο δράσας, καὶ θάλψας αὐτήν, εἶτα μετὰ τὴν ἐπὶ ταύταις προάγει τὸν νεοττόν.

Sub-

Subſcriptum picturæ Criſpæ mulieris impudicæ. LXXI.

PRæter legitimi [1] genitalia fœdera [2] cœtus,
Repperit obſcœnas veneres vitioſa libido.
[3] Herculis hæredi quam [4] Lemnia ſuaſit egeſtas,
[5] Quam toga facundi ſcenis agitavit Afrani,
[6] Et quam Nolanis capitalis luxus inuſſit.
Criſpa tamen cunctas exercet corpore in uno,

De-

1. *Genitalia fœdera*] Quæ generandi cauſa ineuntur. *Vinetus.*

2. *Cœtus*] Coitus, concubitus, ut in epigr. 106, & in extrema Ephemeride, & in Tertulliani Apologetico: *Neque eas cœtus incesti ſanguinis agnoſcat.* Lucretius in extremo libro primo:

Omne motus, & cœtus. --- &,
--- *ut poſſint à cœtu libera ferri.*

& libro tertio,

Nil tamen hoc ad nos: qui cœtu, conjugióque
Corporis, atque animæ, conſiſtimus uniter apti. Vinet.

3. *Herculis hæredi*] Philoctetæ Pœantis filio. quem Hercules rogum ſubiturus, arcu & ſagittis donavit. *Vin.*

4. *Lemnia ſuaſit egeſtas*] Alii Veneri ultrici adſcribunt: remque ad hunc referunt modum. Quum jam paullo ſerius reſponſum Græcis fuiſſet, Herculis ſagittis, ad Ilii expugnationem opus eſſe, accerſitus è Lemno Philoctetes, Paridem læſit. quo vulnere ille mortuus eſt. Paridis itaque ſui mortem irata ut ulciſceretur Venus, inſanum pathicæ libidinis amorem Philoctetæ injecit. Hanc tamen fabulam non infeſtiviter ridet Martialis libro ſecundo, epigrammate in Sertorium quendam. Ceterum ſi de Philoctete plura vis, eáque inter ſe nonnunquam pugnantia, lege Socratis Philocteten, Quinctum Calabrum, Diodorum, Philoſtrati junioris εἰκόνας & ἡρωϊκά, & Marcum Ciceronem de Finibus ſecundo & quincto: & quæſtionum Tuſculanarum libro ſecundo, Servium in Virgilium, Ludovicum Cælium libri ſexti capite primo, & poſtremo Andream Alciatum Παρέργων libri quincti ſexto capite. *Idem.* Scholiaſtes Thucydidis l. 1. Καὶ Φιλοκτήτης διὰ τὸν Πάριδος θάνατον θήλειαν νόσον νοσήσας, καὶ μὴ φέρων τὴν αἰσχύνην, ἀπελθὼν ἐκ τῆς πατρίδος, ἔκτισε πόλιν, ἣν διὰ τὸ πάθος Μαλαχίαν ἐκάλεσε.

5. *Quam toga*] *Toga* Romanorum veſtis fuit, unde *togatæ* comœdiæ dictæ: quarum ſcenica atque argumenta Latina eſſent, ut ſcribit Terentii interpres. Tales edidiſſe Afranium Poëtam vel ex Varronis fragmento de lingua Latina diſces. De eo Quinctilianus libro decimo. *Togatis*, inquit, *excellit Afranius: utinamque non inquinaſſet argumenta puerorum fœdis amoribus, mores ſuos faſſus.* Id.

6. *Et quam Nolanis*] Satis indicat Auſonius in illo ænigmate, *In triclinio Coa, in cubiculo Nola*; objici Clodiæ oris obſcœnitatem, & omnem infandam libidinem, qua notati ſunt Nolani: ut quum libidinoſa & laſciva eſſet in convivio, & quædam Venus Coa in cubiculo, à nulla obſcœnitate abhorreret. *Turnebus.*

6. *Et quam Nolanis*] Ludit in voce *capitalis*, quæ ambigua eſt. Suetonius adeatur in Tiberio, de pictura Atalantæ Meleagro *ore* morigerantis.

D nam

Deglubit, fellat, molitur per utramque cavernam ;
Ne quid inexpertum frustra moritura relinquat.

nam hisce tribus versibus triplex obscœnitas indicatur, quas sequens versus omnes exprimit.

7. *Ne quid inexpertum*] Quarti Æneidos Virgilii versus quadringentesimus & quinctus decimus. *Vinetus.*

[1] De Achilla, qui dissecuit calvariam. lxxii.

ABjecta [2] in triviis inhumati glabra jacebat
[3] Testa hominis, nudum jam cute calvitium.
Fleverunt alii : fletu non motus Achillas,
Insuper & silicis verbere dissecuit.

Emi-

1. *De Achilla*] Epigramma hoc in Achillæ cujusdam impietatem, qui calvariam jacentem in triviis lapide perculerit, cum sit græci argumenti, totidemque versibus, tam plerunque varia additaque continet, tam multa præterit, ut non satis constet, an hoc ipso magis celebre perhibeatur, quod latinum ferme incipit videri jam totum, aut certe minus, quod dum alieni juris esse studet, nationis suæ, generisque, neque gratiam omnino, neque numeros custodit. Primum enim Græcus author (quisquis ille fuit) percussoris nomen tacuit, quod Ausonius sane hic explicat, tacita (ni fallor) detestatione ejus, qui sacrum illud Magni caput percussit. Prætermittit autem noster, inter cætera, quod imaginem communem vitæ defunctum ille vocat, lapidem vero mutum specie, sed justitiam spirantem ipsam, quippe qui resiliens jaculatorem mutilarit, oculorumque lumine orbarit. Nam extremos versus ejus duos non tam prætermittit, quam commutat integros. Quibus continetur, puniri percussorem rursus apud inferos, suamque ipsius manus certam (quæ videlicet destinatum attigerit) temeritatem flere. Addit porro, alios flevisse. Addit & novissimos, ut dixi, versus. Sed jam operæ videtur esse, græcum ipsum epigramma, quale sit, oculis conferre volentium subjecisse :

Κρανίον ἐν τριόδοισι κατοιχομένου τις ἑταίρων,
Εἰκόνα τὴν κοινὴν οὐκ ἐλέησε βίου.
Δεξιτερὴν δ' ἔρριψεν ἐπὶ χθόνα, καὶ λίθον ἧκε,
Κωφὸν μὲν δοκέοντ', ἀλλὰ πνέοντα δίκης.
Ὀστέον ὡς γὰρ ἔπληξεν, ἀφήλατο, καὶ τὸν ἀφέντα
Πήρωσε, γλυκεροῦ βλέμματος ὀρφανίσας.
Καὶ πάλιν εἰς ἀΐδην ἐκολάζετο. τὴν ἰδίην γε
Ἔκλαυσεν χειρῶν δύστοχον ἀφροσύνην. Mariang. Accurs.

2. *in triviis*] in quæ veteres omnia olim purgamenta & sordes abjecerunt. Vide Casaubonum ad Athenæum lib. vi. c. xvi. & Auctorem Collectan. ad Petronium, edition. Patisson. p. 73.

3. *Testa hominis*] Testæ, vasa ex argilla : à quorum similitudine, quæ Latinis calvaria, Græcis κρανίον dicitur, *testam hominis* Ausonius vocat, sicut & nos hodie Galloromani : sed qui *testam* vulgo vocitemus, non nudum humani capitis ossum, sed totum ipsum plenum, & suis partibus absolutum cujusque caput animalis. *Vinetus.*

4. Au-

Eminus ergo icto rediit lapis ultor ab osse:
Auctorisque sui frontem oculosque petit.
Sic utinam certos manus impia dirigat ictus,
[4] Auctorem ut feriant tela retorta suum.

4. *Auctorem ut feriant*] Alia exemplaria, *In proprium ut redeant tela retorta caput.* ceterum qui fuit in impressis exemplaribus titulus de Achilla, qui dissecuit calvariam, is fuit in vetere: DE EO QVI TESTAM HOMINIS IMMISERICORDITER DISSIPARE VOLVIT. *Vinet.*

[1] De Alcone medico, & Diodoro haruspice. LXXIII.

LAnguenti Marco dixit Diodorus haruspex,
Ad vitam non plus sex superesse dies.
Sed medicus divis fatisque potentior Alcon:
[2] Falsum convicit illico haruspicium,
[3] Tractavitque manum victuri, ni tetigisset.
Illico nam Marco sex periere dies.

' De

1. *De Alcone*] qui est, *de Alcone*, titulus in nostro, fieri debere credimus: *De Alconte*, proportione latina, velut sit à recto circumflexo Ἀλκῶν, quodque id nomen medici est apud Martialem: *Alconti, Dasioque, Symmachoque.* ut medicum sui temporis quempiam alieno quam proprio nomine appellari maluisse, arbitrandum sit. Velut etiam fecisse dixerim, in Rhetorem indisertum deridendo, sumto Rufi nomine ex græcis epigrammatis, quæ sunt in rhetores nonnullos. unde illud etiam, quod est in quendam Sextum, ὁ δὲ ῥήτωρ εἰκόνος εἰκών, in suum Rufum ita noster transtulit: *Ipse rhetor est imago imaginis.* & illud: *Elinguem quis te* &c. Mariangel. Accursius.

1. *De Alcone medico*]. Lucillius secundo epigrammatum Græcorum libro, quisquis hic sit:

Ἑρμογένη τὸν ἰατρὸν ὁ ἀστρολόγος Διόφαντος
Εἶπε μόνους ζωῆς ἐννέα μῆνας ἔχειν.
Κἀκεῖνος γελάσας, τί μὲν ὁ χρόνος ἐννέα μηνῶν,
Φησὶ, λέγει, σὺ νόει. Τὰ δ' ἐμὰ συντομά σοι,
Εἶπε, καὶ ἐκτείνας μόνον ἥψατο, καὶ Διόφαντος
Ἄλλον ἀπελπίζων αὐτὸς ἀπεσκάρισε. Vinetus.

2. *Falsum convicit*] Dura hic ellipsis τοῦ *esse*: malim igitur: *Falsi convicit illico haruspicium.*

3. *Tractavitque manum*] Tale quiddam in vett. Poëtt. Catalectis invenias, in Editione à Scaligero adornata pag. 194. Virgilio adscriptum:

Arretine calix mensis decorate paternis,
Ante manum medici quam bene sanus eras?

Ita legebam: quum Pithœum postea, *ante manus medici*, in sua editione correxisse vidi, quod idem. vid. Martial. lib. V. epig. IX.

 1. De

[1] De signo Iovis, & Alcone medico. lxxiv.

ALcon hesterno signum Iovis attigit. ille,
Quamvis marmoreus, vim patitur medici.
Ecce hodie jussus transferri ex æde vetusta
[2] Effertur: quamvis sit Deus, atque lapis.

1. *De signo Iovis*] Epigramma in Alconem Medicum (quem ut ab incivili manus tractatione derideat; hyperbolice cum hesterno die Iovis statuam tetigerit, insequenti postea extulisse dicit) ex disticho Lucillii, mutato tantum Marci nomine in Alconem, transtulit. quod & ascribere libuit, quando tota vis (velut arbitror) in ambiguitate consistat vocis ἐκφέρεται) id est, *effertur.* quod est & ad sepulturam:

Τοῦ λιθίνου Διὸς ἐχθὲς ὁ κλινικὸς
ἥψατο Μάρκος,
Καὶ λίθος ὢν καὶ Ζεὺς σήμερον ἐκ-
φέρεται). Mariang. Accursius.

2. *Effertur*] Scilicet Iuppiter, seu statua Iovis, & non Alcon. *Efferri* autem dicuntur mortui, cadavera, funera. Aliæ à *ferendo* verbi significationes, notæ sunt: in quo consistit hujus loci jocus. *Vinet.*

2. *Effertur*] ludit in voce ambigua: nam & *efferri* homines dicuntur, quorum corpora sepulturæ mandantur, (ut apud Terent. Andr. 1. 1. *Effertur: imus.*) & *efferuntur* statuæ, quum ex uno in alium locum transferuntur: ut apud Lampridium in Elagabalo: *Lapides, qui Divi dicuntur, ex proprio templo Dianæ Laodiceæ, ex adyto suo, in quo eos Orestes posuerat, efferre voluit.* Eadem est argutia Plautini joci in Amphitruone, a. 1. sc. 1.

M. *Faciam ego hodie te superbum, ni hinc abis.* S. *quonam modo?*
M. *Efferere, non abibis, si ego fustem sumsero,*

lectica enim tam mortui quam vivi divites efferebantur. Ex hoc Plautino etiam ille alter illustratur jocus, quem Gracchus apud A. Gellium refert lib. x. c. 3. *His annis paucis,* inquit, *ex Asia missus est, qui per id tempus magistratum non ceperat, homo adolescens pro legato. Is in lectica ferebatur. ei obviam bubulcus de plebe Venusina advenit: & per jocum, cum ignoraret qui ferretur, rogavit, num mortuum ferrent.*

In Eunomum medicum. lxxv.

LAnguentem Cajum [1] moriturum dixerat olim
Eunomus. evasit fati ope, non medici.
Paulo post ipsum videt, aut vidisse putavit
Pallentem, & multa mortis in effigie.
Quis tu? Cajus, ait. Vivisne? hic abnuit. At quid
Nunc

1. *Moriturum dixerat agrum*] *olim* pro *agrum,* vetus liber. *Vinetus.*

2. *Missu*

Nunc agis hic? [2] missu Ditis, ait, venio.
Vt, quia notitiam rerumque hominumque tenerem,
[3] Accirem medicos. Eunomus obriguit.
Tum Cajus: Metuas nihil, Eunome. [4] dico ego & omnes,
Nullum qui saperet, dicere te medicum.

2. *Missu Ditis*] ita recte Scaliger edidit. alii, & scriptus liber, *jussu*.

3. *Acciperem medicos*] scribendum, *accirem* ex vett. cod. *Mariang. Accursius*.

4. *Dico ego & omnes*] Non solum ego, sed etiam quicunque te norunt. Quidam tamen codices, *dico ego ad omnes*. Vinetus.

4. *Dico ego ad omnes*] alter scriptus, *dixi ego & omnes*, uti & in suis Pulmannus invenit.

In hominem vocis absonæ. lxxvi.

Latratus catulorum, hinnitus fingis equorum,
Caprigenumque pecus, lanigerosque greges
Balatu adsimilas: asinos quoque rudere dicas,
[1] Quum vis Arcadicum fingere, Marce, pecus.
Gallorum cantus, [2] & ovantes gutture corvos,
Et quicquid vocum [3] bellua & ales habet.
Omnia quum simules ita vere, ut ficta negentur:
Non potes humanæ vocis habere sonum.

1. *Quum vis Arcadicum*] Ita Pentameter ille restituendus: Quod quare mutavit Lugdunensis corrector? *Scaliger*.

2. *Et ovantes gutture corvos*] Virgilii hemistichium, ex versu quadringentesimo & vicesimotertio primi Georgicôn. *Vinetus*.

3. *Bellua talis*] Eleganter. Nam *talis* ibi est ὁ δεῖνα, ut Iurisconsulti, *illæ Kalendæ & illa*, ἡ δεῖνα νουμηνία. Ergo *talis* &, *ille*, ὁ δεῖνα apud Latinos. *Scaliger*.

3. *bellua talis habet*] Valde mihi venusta videtur conjectura, quæ sub manum nascitur: *Et quicquid vocum bellua & ales habent*, vel *habet*. Enumeraverat aliquot bestias quadrupedes, pauciores vero aves, sed ne loquentia molestus esset, unico cæterarum omnium tam quadrupedum, quam volatilium voces versiculo compendifacit. Simile mendum Euphorbii, seu, ut scriptus liber, Vomani, ut alii volunt, Cælii symposii, carmen de Livore obsedit, in quo hæc reperias:

Intentans animo faces Erynnys
Letalis, Tityique vultur intus,
Qui semper lacerat, comestque mentem.

Scribe & distingue ex scripto Codice:

Intentans animo faces Erinnys.
Est ales, Tityique vultur intus,

Qui &c. & paulo ante,

Atque hæc porrigat & ministret Hebe.

Id est, & insuper. male vulgo,

Aut hæc porrigat, &c.

Ad Crispam. lxxvii.

[1] DEformem quidam te dicunt Crispa: [2] at ego istud
Nescio. mî pulchra es. judice me satis est.
Quinetiam cupio, junctus quia zelus amori est,
Vt videare aliis fœda, decora mihi.

1. *Deformem quidam*] Plane ad mentem Tibulli, qui sic lib. IV. ad Amicam:
Atque utinam posses uni mihi bella videri:
Displiceas aliis; sic ego tutus ero.
Nil opus invidia est. procul absit gloria vulgi. &c. *Gonzales de Salas.*

2. *At ego istud*] Tò *At* in scripto non comparet. & abesse potest: nam in *ego* elisio sæpe negligitur. versus saltem sic mollior erit, qui nunc perquam durus est.

Qualem velit habere amicam. lxxviii.

SIt mihi talis amica, velim:
Iurgia quæ temere incipiat:
Nec studeat quasi casta loqui.
Pulchra, procax, petulante manu.
Verbera quæ ferat, & regerat.
Cæsaque ad oscula confugiat.
Nam nisi moribus his fuerit:
Casta, modesta, pudenter agens;
Dicere abominor, uxor erit.

Ad Cupidinem, ex Græco. lxxix.

[1] HOc quod amare vocant, misce, aut dissolve, Cupido,
[2] Aut neutrum flammis ure, vel ure duos.

Ad

1. *Hoc quod*] videtur expressum hoc epigr. ex argumento Lucilliani quidem epigrammatis:
Ἢ τὸ φιλεῖν περίγραφον Ἔρως ὅλον, ἢ τὸ φιλεῖσθαι
Πρόσθες, ἵν' ἢ λύσῃς τὸν πόθον, ἢ κεράσῃς. Mariang. Accursius.

2. *Aut neutrum*] In Catalectis vett. Poett.
Iulia sola potes nostras exstinguere flammas,
Non nive, non glacie: sed potes igne pari.
Suavius Petroniana Chrysis: *Teneo te,* inquit,

inquit, *qualem speraveram : tu desiderium, tu voluptas mea : numquam finies hunc ignem, nisi sanguine exstinxeris.* Musæus:

Ἄνδρα γὰρ αἰολόμηλις ἔρως βελέεσσι δαμάζει,
Καὶ πάλιν ἀνέρος ἕλκος ἀκέσσατο.

Ad Dionen, de amore suo. lxxx.

[1] AVt restingue ignem, quo torreor, alma Dione:
Aut transire jube: [2] vel face utrimque parem.

1. *Aut restingue*] Extat Ruffini cujusdam distichon inter Epigr. Græca:
Ἢ λῦσον σὺ ἰχνοῦς ἴσην φλόγα, πυρφόρε, καύσας,
Τὴν ἐνὶ ἡμιθμήτῳ ἢ στήσε, ἢ μετάθες. *Vinetus.*

1. *Aut restingue ignem*] Haud aliter Tibullus lib. IV. eleg. IV.
Nec sis nunc injusta Venus, vel serviat aque
Vinctus uterque tibi, vel mea vincla leva.
Sed potius valida teneamur uterque catena &c.
Martial. lib. VI. epig. 21.
Dixit, & arcano percussit pectora loro.
Plaga juvat: sed tu jam dea cade duos.

2. *Vel fac utrimque parem*] Videtur legendum *face* ratione syllabæ. ut est illud,
Phylli face exspectes Demophoonta tuum. Mariang. Accurs.

2. *Vel face utrumque parem*] Lege, *utrimque parem.* Grævius.

[1] Ex Græco, ἀρχὴ τὸ ἥμισυ παντός. lxxxi.

[2] INcipe. dimidium facti est, cœpisse. [3] superfit
Dimidium. rursum hoc incipe: & efficies.

1. *Ex Græco*] Lemma hujus epigrammatis expressum est in membranis: Ex Græco, ἀρχὴ τὸ ἥμισυ παντός. Scaliger.

1. *Ex Græco*] Legitur hemistichium heroicum in Luciani vita:
--- Ἀρχὴ δέ τοι ἥμισυ παντός.
quod Hesiodo videtur attribuere in Hermotimo, his verbis: Ἀλλὰ τήν γε ἀρχὴν ὁ αὐτὸς ἔργου ἥμισυ τοῦ παντὸς ἔφη εἶναι. Idem Ausonius in Technopægnio:
Incipe. quidquid agas, pro toto est prima operis pars.
Cajus in digestis Iustiniani de origine Iuris: *Et certe cujusque rei potissima pars, principium est.* Meminit veteris proverbii Polybius libro quinto. sed vide apud Erasmum Adagium, *Principium dimidium totius.* Vinetus.

2. *Incipe*] Horatius: *dimidium facti, qui cœpit, habet.* Guarini nel Pastor Fido;
Chi ben comincia, ha la metà de l'opra.
contra Euripides: κακῆς ἀπ' ἀρχῆς γίνεται τέλος κακόν.

3. *Superfit Dimidium*] melius quod in optimo libro, *superfit dimidium*, id est, *supereft.* sic in Professorib. Burdigal. c. I. in veteri libro:
-- sive aliquid post fata extrema superfit.
Plautus Pseudolo act. I. sc. 5. *si quid superfit, vicinos impertio.* Columell. lib. XII. *tum separare, qua consumenda sunt, & qua superfieri possunt, custodire, ne sumtus annuus menstruus fiat.* Sic Virgilius *desit* pro *deest* usurpavit:
Lac mihi non æstate novum, non frigore desit.

Ex Græco. lxxxii.

Α' χάρις ἁ βραδύπυς ἄχαρις χάρις.

[1] GRatia quæ tarda eſt, ingrata eſt. Gratia namque
Cum fieri properat, gratia grata magis.

1. *Gratia quæ tarda eſt &c.*] Tam hoc, quam quod ſequitur, ex Luciano tranſtulit Poëta Auſonius:

Ω'κεῖαι χάριτες, γλυκερώτεραι, ἢν ἢ βραδύνῃ,
Πᾶσα χάρις κενὴ, μηδὲ λέγοιτο χάρις.

Ipſam igitur inſcriptionem, *ἁ χάρις ἁ βραδύπυς, ἄχαρις χάρις*, quod temere in partem operis eoierit, ſummovendam putamus. *Mariang. Accurſ.*

1. *Gratia quæ*] Praxithea apud Euripidem:

Τὰς χάριτας ὅστις εὐγενῶς χαρίζεται,
Ἥδιον ἐν βραδεῖσιν· οἱ δ' δρῶσι μὲν,
Χρόνῳ δ' δρῶσι, πολλῷ δυσγενέστεροι.

adeatur Martialis lib. vi. Epigr. 30: & lib. vii. Ep. 43. Lucianus in Anthol. l. i. cap. 30. Seneca de benef. l. ii. c. i. & c. 5. Plinius Panegyr. ad Trajan. p. 163. Ed. Lipſ.

Idem. lxxxiii.

SI bene quid facias, facias cito. nam cito factum
Gratum erit. Ingratum gratia tarda facit.

[1] In ſaltatorem ineptum. lxxxiv.

DEceptæ felix caſus ſe miſcuit arti.
Hiſtrio, ſaltavit qui [2] Capanea, ruit.

Idem

1. *In ſaltatorem*] Duo Epigrammata in unum redegit librariorum imperitia, Græci argumenti ea eſſe ignorantium, Lucillii alterum, Palladæ alterum. Referenda & hic, tum quod ſine iis Latina non eſt promptum intelligere: tum præcipue, quod quædam adeo diverſa abeunt, ut ſit luce clarius, noſtrum in pleriſque non interpretis, ſed imitatoris, conditoriſque perfunctum munere: multaque aut aptius comminuiſſe, aut locupletius communiviſſe, excoluiſſeque, & veluti coloribus aſperſiſſe. Etenim illud: *Spectator veram crediderit Nioben*, ex alio ejuſdem Lucillii expreſſit, Νιόβης ἔμπνοον ἀρχέτυπον. Et illud Μέμφις ὁ σιμὸς, an ipſe verterit, *ſimius idem*, vel errore depravatum fuerit exſcribentium, non facile dixerim. Ipſa Epigrammata ſunt hæc:

Λουκιλλίου.

Πάντα καθ' ἱστορίην ὀρχούμενος, ἓν τὸ μέγιστον
Τῶν ἔργων παριδὼν, ἠνίασας μεγάλως.
Τὴν μὲν γὰρ Νιόβην ὀρχούμενος, ὡς λίθος ἔστης.
Καὶ πάλιν ὢν Καπανεὺς, ἐξαπίνης ἔπεσες.
Α'λλ' ἐπὶ τ' Κανάκης ἀφυῶς, ὅτι καὶ ξίφος ἦν σοι,

Καὶ

Idem qui Nioben [3] ſaltavit ſaxeus, ut tum
Spectator veram crediderit Nioben.
[4] In Canace, viſus multo felicior ipſa:
Quod non hic gladio viſcera diſſecuit.

Καὶ ζῶν ἐξῆλθες, τοῦτο παρ' ἱστορίην.
Παλλαδᾶ.
Δάφνην καὶ Νιόβην ὠρχήσατο Μέμφις ὁ σιμὸς·
Ὡς ξύλινος, Δάφνην. ὡς λίθινος Νιόβην. Mariang. Accurſius.

1. *In ſaltorem*] Lucillii hæc ſunt Græca libro ſecundo anthologiæ. Saltare, & ruere Nioben, Capaneum, Canacen, eſt ſaltando, cadendo imitari, referre Nioben, Capaneum, Canacen. *Vinetus.*

2. *Capaneus*] Fuit Capaneus ex iis, qui cum magno exercitu adverſus Thebas profecti ſunt, ut narrant Diodorus Siculus, Hyginus, & Statius in Thebaide. Flavius Vegetius rei militaris libro quarto ſic ſcribit: *Hoc facto, ſcalis appoſitis occupant civitatem. ſed qui ſcalis nituntur, frequenter periculum ſuſtinent, exemplo Capanei, à quo primum hæc ſcalarum oppugnatio perhibetur inventa, qui tanta vi occiſus eſt à Thebanis, ut extinctus fulmine diceretur.* Idem.

3. *Saltavit ſaxeus*] Saxum potiùs, quam ſaltator, ille videbatur. Ex ſex autem epigrammatis hujus verſibus, duo hi ſoli fuerunt in vetere libro, cum hoc titulo, DE EO QUI CAPANEUM SALTANS RUIT. Id.

4. *In Canace*] Fuit hæc Æoli ventorum regis filia. quæ miſſo à patre gladio ſe interfecit, quum ex ſuis & fratris nefandis amoribus, concubituque natus puer eſſet. *Idem.*

[1] De eodem. lxxxv.

DAphnen & Nioben ſaltavit ſimius idem,
Ligneus ut Daphne, ſaxeus ut Niobe.

1. *De eodem*] Palladæ Græcum eſt libro ſecundo anthologiæ:
Δάφνην καὶ Νιόβην ὠρχήσατο Μέμφις ὁ σιμὸς,
Ὡς ξύλινος Δάφνην, ὡς λίθινος Νιόβην.
Sicui autem compertum foret, quibus temporibus vixerit Palladas ille, poëta epigrammatographus, ſcire fortaſſe poſſet; uter hujus argumenti auctor ſit: atque hoc ego aliquando quæſivi. Lilii Ferrarienſis tabulæ illæ profecto quid ſibi velint, non video, quæ Palladam medium inter Archimelum & Theætetum pingunt. Nam eſt libro ſecundo Anthologiæ Palladæ epigramma, quod fertur ſcripſiſſe in Themiſtium philoſophum, Valentiniano Valenteque fratre Cæſaribus, Conſtantinopoli præfectum: quod ſi ita habet, certe Palladas Auſonio ætate non præſtiterit. Quare, qui Auſonium Græcorum ſemper interpretem fuiſſe exiſtimant, videant, quam tuto id credere poſſint. *Vinetus.*

[1] Dodralis potio. lxxxvi.

DOdra ex dodrante est. sic collige: jus, aqua, vinum,
Sal, oleum, panis, mel, piper, herba, novem.

1. *Dodralis potio*] Ita in veteri libro, non *Dodra*. Scaliger.

De eadem. lxxxvii.

DOdra vocor. Quæ causa? Novem species gero. Quæ sunt?
Ius, aqua, mel, vinum, panis, piper, herba, oleum, sal.

De eadem dodra potione. lxxxviii.

[1] Δόδρα πότος καὶ ἀριθμός· ἔχω μέλι, οἶνον, ἔλαιον,
ἄρτον, ἅλας, βοτάνην, ζωμὸν, ὕδωρ, πέπερι.

1. Δόδρα πότος, καὶ ἀριθμὸς] Parisinus tamen codex, Δόδρα ποτὸν, καὶ ἀριθμός. Alii: Δόδρα πυτὸν καὶ ἀριθμόν. Lugdunensis vetustus Græcum epigramma non habebat; sed priori Latinorum titulum præfigebat, IN DODRALEM. & alteri, IDEM. Quis autem hujus potionis usus foret & vis, parum comperi. *Vinetus*.

De Iurisconsulto, qui uxorem habebat adulteram. lxxxix.

IVrisconsulto, [1] cui nubit adultera conjux,
[2] Papia lex placuit: [3] Iulia displicuit.

Quæ-

1. *Cui vivit adultera conjux*] Mallem *cui nubit adultera conjux*. Firmat sequens Epigramma, quod ad eundem pertinet Iurisconsultum, quem à libidine alios carpendi Zoilum dicit. *Grævius*.

2. *Pappia lex*] Hanc tulit Augustus, sed ab iis, qui tum Consules erant, Pappia & Poppæa dicta est, inquit Dio libro quinquagesimo sexto. Ea fuit de maritandis ordinibus: ut loquitur Suetonius. Continebat enim, ut si vir & uxor filios non haberent, quod alter alteri reliquisset, decima pars fisco addiceretur. Placuit itaque ea lex Iuriconsulto illi, qui uxoris adulteriis favere videbatur: quod ex illa nullo non modo prolem susciperet. Andreas Alciatus locum hunc exponit libri tertii capite tertio Dispunctionum, & παρέργων decimi capite sexto. *Vinetus*.

3. *Iulia displicuit*] Et hujus legis plura capita: quorum uno plectebantur, ut lenocinii rei, mariti, qui adulteras uxores in matrimonio retine-

Quæritis, unde hæc sit distantia? semivir ipse
[4] Scatiniam metuens, [5] non metuit Titiam.

tinebant. Tulit Divus Augustus, inquit Vlpianus quadragesimo octavo digestorum, Titulo quincto. *Vinetus.*

4. *Scatiniam metuens*] Lauronia apud Iuvenalem libro primo:

Quod si vexantur leges ac jura, citari
Ante omnes debet Scatinia. Respice primum,
Et scrutare viros, faciunt hi plura.

Sic Ausonius corripuit secundam syllabam nominis *Scatiniæ*, quam Iuvenalis produxerat. Primæ vero sunt, qui addunt N, sicut *Caius Scantinius* scribitur apud Valerium Maximum libro sexto de pudicitia, & ut *Publius Scantinius* appellatur Pomponio Læto, is, qui legem tulit, homo mihi parum notus. Quin ne lex illa quidem quæ fuerit, satis nobis compertum. Quidam dixerunt in pædicones, & puerorum concubitores latam, quos Beroaldus Suetonii interpres in Domitiano reprehendit: asseritque in eos latam, qui muliebria paterentur, hoc est, qui viri viris se, feminarum more, prostituerent. *Vinetus.*

5. *Non metuit Titiam*] Titiam legem Caius Titius tulit: *qua cavetur antiquitus*, inquit Cornelius Tacitus libro undecimo historiæ Augustæ, *ne quis ob causam orandam, pecuniam donumve acciperet*. Illam hic Iurisconsultus timere non debuit. Quis enim unquam sanæ mentis, rudem prorsus, & imperitum hunc adeat, roget, ut causam oret, & muneretur? Quem autem non satis viderat Alciatus elegantissimi epigrammatis nasum, pulchre detexit Pithœus in capite secundo libri secundi adversariorum. *Vinetus.*

5. *Non metuit Titiam*] Recte; nam non suo tantum nomine, sed & pro commodata uxoris opera munera recipere in animum induxerat; ut sic duplici quasi adulterio ditesceret, uxoris leno, & sui corporis prostitutor.

Ad Zoilum, qui uxorem mœcham duxerat. xc.

SEmivir uxorem duxisti, Zoile, mœcham.
O quantus fiet quæstus utrinque domi!
Quum dabit uxori molitor tuus, & tibi adulter.
[1] Quanti deprensi damna pudoris ement!

Sed

1. *Quantum deprensi*] Non intelligo, nisi legamus *Quanto*, vel *Quanti*. & *emere* accipiamus pro *redimere*. Vxori tuæ persolvet, qui te fruetur, & tibi, qui uxore tua, tantum, quanto qui deprehenduntur mœchi, solent redimere infamiam, vel amissum pudorem. *Deprensi* primo casu pluralitivo. Sensus vocis, qui apud Horatium: *deprensi non bella est fama Treboni.* Apuleius in Apologia: *Neque enim ulli ad introeundum metus est, nisi qui pretium marito non attulit. Ita ei lecti sui contumelia vectigalis est. Olim solens suo, nunc conjugis corpore vulgo meret. Cum ipso plerique (nec mentior) cum ipso, inquam, de uxoris noctibus paciscuntur. Hinc jam mimica illa inter virum & uxorem

Sed modo quæ vobis lucrosa libido videtur,
[2] Iacturam senio mox subeunte feret.
Incipient operas conducti vendere mœchi,
Quos modo munificos [3] lena juventa dabit.

rem nota collusio. qui amplam stipem mulieri detulerunt, nemo eos observat, suo arbitratu discedunt. qui inaniores venere, signo dato pro adulteris deprehenduntur: & quasi ad discendum venerint, non prius abeunt, quam aliquid scripserint. Ita enim legendum, ubi vulgo, *Hinc jam inquam illa.* Gronovius.

1. *Quantum depr. d. pud. emunt*] Scribendum, *ement.* pro *quantum* malim *quanti.* Sensus est: quanto argento mulctabuntur ii, qui à te, vel uxore, in alterutrius concubitu fuerint deprensi? Certe nisi aliquid scripserint, non sic abibunt. Celeberr. Grævius in suis ad me literis: Probo, *ement*: sed & scribendum censeo: *quanti depensi damna pudoris ement.*

2. *Iacturam senio*] Contra illa Afranii in divortio apud Nonium:

Vigilans, ac sollers, sicca, sana, sobria,
Virosa non sum: & si sum, non desunt mihi,
Qui ultro dant: atas integra est, forma satis.

3. *Lena juventa tenet*] Longe præstat, quod in papyraceo codice, *lena juventa dabit.* Est enim sermo de eo, quod mox futurum est. Lena juventa dabit eos munificos, id est, quamdiu iste flos vigorque ætatis, qui libidinosam ad se allicit juventutem, manebit, liberales ac munera offerentes amatores accedent: at ille ubi perierit, væ victis, ipsi ἀντιπιλαργεῖν (si per jocum ita loqui liceat) cogemini. pro *dabit,* ètiam *dabat* non incommode legi posset. utrumque non malum.

Ad Venerem, δύσερως. XCI.

[1] HAnc amo, quæ me odit: contra, hanc, quoniam me amat, odi.
Compone inter nos, si potes, alma Venus.
Perfacile id faciam. mores mutabo, & amores.

Oderit

1. *Hanc amo*] eadem Horatiani Cyri conditio:

Insignem tenui fronte Lycorida
Cyri torret amor: Cyrus in asperam
Declinat Pholoen. sed prius Appulis
Iungentur capreæ lupis,
Quam turpi Pholoe peccet adultero.

Ovidius lib. 11. eleg. XIX.

Quod sequitur fugio; quod fugit, usque sequor.

Moschus Eidyll. ἕ.

Ἤρα Πὰν Ἀχῶς τᾶς γείτονος, ἤρατο δ' Ἀχὼ
Σκιρτητᾶ Σατύρω· Σάτυρος δ' ἐπιμήνατο Λύδα.
Ὡς Ἀχὼ τ Πᾶνα, τόσον Σάτυρος φλέγεν Ἀχὼ,
Καὶ Λύδα Σατυρίσκον· ἔρως δ' ἐσμύχετ' ἀμοιβᾷ.
Ὅσσον γὰρ τήνων τις ἐμίσεε τ φιλέοντα,
Τόσσον ὁμῶς φιλέων ἠχθαίρετο, πάσχε δ' ἄποινα.
Ταῦτα λέγω πᾶσιν τὰ διδάγματα τοῖς ἀνεράστοις·
Στέργετε τὼς φιλέοντας, ἵν' ἢν φιλέητε, φιλῆσθε.

2. *Marce,*

Oderit hæc, amet hæc. Rurſus idem patiar.
Vis ambas ut ames? Si diligat utraque, vellem.
Hoc tibi tu præſta, [2] Marce: [3] ut ameris ama.

2. *Marce, ut ameris, ama*] Hemiſtichium ex undecimo epigrammate libri ſexti Martialis. *Vinetus.*

3. *Vt ameris ama*] Martialis lib. VI. epigr. XI.

Vt præſtem Pyladen, aliquis mihi præſtet Oreſten.
Hoc non fit verbis, Marce: ut ameris, ama.

Vid. Sen. epiſt. IX. Plin. ad Trajanum, p. 157. Auctor Panegyrici ad Piſonem:

Obſequiumque doces, & amorem quæris amando.

Hinc illud ad amantes Ovidii præceptum:

Eſt tibi agendus amans, &c.

Et hoc Achillis Tatii lib. I. ἓν ἔστι μόνον προσδοκῶν, ἐρῶντα πιστεύσαι, καὶ ταχέως σε μιμήσεται. Eadem in amore pio proximi ratio, de quo dignus ſane eſt, qui reſpiciatur locus D. Auguſtini ſerm. CLXVIII de Tempore, *Si eſurierit inimicus tuus* &c. vel, ſi mavis, cap. XVI, l. III. de Doctrina Chriſtiana.

Ad eandem. XCII.

[1] SVaſiſti, Venus ecce, [2] duas dyſeros ut amarem.
[3] Odit utraque: aliud da modo conſilium.

Vince

1. *Suaſiſti, Venus alma, duas Glyceras ut amarem*] Antiquus codex:

Suaſiſti, Venus ecce, duas dyſeros ut amarem.

qui & hoc facit alterius epigrammatis principium, præfixo titulo, ΔΥΣΕΡΩΣ. Dicitur autem δύσερως moroſus in amore, & infelix. *Vinetus.*

1. *Suaſiſti Venus*] Recte Pulmanniana editio, ſecuta veterem Codicem Vineti hæc duo epigrammata diviſit. diverſiſſima enim ſunt. *Gravius.*

2. *Duas dyſeros ut amarem*] Conſilium dediſti, quo pacto duas amare poſſem. Δύσερως autem, ὁ δύσκολον ἔρωτα ἔχων, ἢ παντελῶς ἀπεστερημένον. ἤγουν, ὁ οὐκ εἰδὼς ἐρᾷν. ἢ καλῶς διοικῆσαι τὴν τοῦ ἔρωτος δυνάμενος. Scholiaſtes Theocriti ad Eidyll. α.

3. *Odit utraque. aliud da modo conſilium*] Quid faciemus illo verſu. Nam media natura corripitur in voce *utraque*. An mendum eſſe dicemus? Minime gentium. Et in hoc quoque Auſonius ſequitur morem temporum ſuorum, ut ſcilicet ibi producat ſyllabam, ubi Proſodia erat. Nam in eadem ſyllaba eſt in nomine fœminino, in qua erat in maſculino, *uterque*. Quare illa ætate hoc faciebant poëtæ & in iſta voce, & in aliis, ut alibi docemus. Prudentius in Elogio Eulaliæ Virginis:

Frivola utraque & utraque nihil.

Eſt enim dactylicus. Et in Cathemerino, hym. X.

Tua ſunt, tua, Rector, utraque.

Eſt anapæſticus. Et in Apotheoſi:

Spargebat Dominus, ſunt unum fulmen utraque.

Sed & ipſe Auſonius ad patrem:

Et placuiſſe reor geminis ætatibus, ut ſi
Non feſtinato tempore utraque daret. Scaliger.

3. *Odit utraque*] Notandum *utrāque* media producta, recto etiam caſu, quo natura brevis eſt; ſimiliter productam invenies in verſu viceſimo ſecundo epiſtolæ ad patrem. *Vinetus.*

4. *Datis*

Vince [4] datis ambas. Cupio : verum arcta domi res.
Pellice promiſſis. Nulla fides inopi.
Atteſtare deos. Nec fas mihi fallere divos.
Pervigila ante fores. Nocte capi metuo.
Scribe elegos. Nequeo, Muſarum & Apollinis expers.
[5] Frange fores. Pœnas judicii metuo.
[6] Stulte ab amore mori pateris : non vis ob amorem.
Malo miſer dici, quam miſer atque reus.
Suaſi quod potui : tu alios modo conſule. Dic quos ?
[7] Quod ſibi ſuaſerunt, [8] Phædra & Eliſſa dabunt.
Quod Canace, Phylliſque, & faſtidita Phaoni.
Hoc das conſilium ? Tale datur miſeris.

4. *Datis*] Donis, muneribus. *Vinetus*

5. *Frange fores*] Apud Theocritum in Pharmac. conqueritur Simætha de Delphide:

Οὐδὲ θύρας ἄρραξεν ἀνάρσιος.

Et aliquanto poſt Delphis ad illam :

Εἰ δ' ἄλλα μ' ὠθεῖτε, καὶ ἁ θύρα εἴχετο μοχλῷ,
Πάντως καὶ πελέκεις καὶ λαμπάδες ἦνθον ἐφ' ὑμέας.

Vide & Tibull. lib. I. el. I. & el. X. Propert. lib. II. el. V. Ovidium, Horatium, &c.

6. *Stulte, ab amore*] Ita fere Syrus ad Clitiphonem in Terentii Heautontimorumeno:

Vis amare, vis potiri, vis, quod des illi, effici :
Tuum eſſe in potiundo periculum non vis, haud ſtulte ſapis. Vinetus.

7. *Quod ſibi ſuaſerunt*] non inepti ſunt verſus illi, quos Tilianus codex exhibet. Hæc enim amantium omnem ſpem abjicientium refugia ſunt. Sic apud Apulejum lib. IV. Mileſiac. *Laqueus, aut gladius, aut certe præcipitium procul dubio capeſſendum eſt*, puella deſperans vociferatur. & alia ad amaſium apud Lucianum in dialog. meretr. Σὺ δέ ποτε λυπήσῃς, τάχα ἂν ἀκούσῃς τι περὶ ἐμοῦ, κειμένην με ἤτοι βρόχῳ ἐμαυτὴν ἀποπνίξασαν, ἢ ἐς τὸ φρέαρ ἐπὶ κεφαλὴν ἐμπεσοῦσαν, ἢ ἕνα γέ τινα τρόπον εὑρήσω θανάτου. Clemens Alex. l. ii. Strom. de Cratete : Οὕτως ἐν ἄλλοις διθυραμβώνως γράφει τ' εἰς τὰ ἀφροδίσια ἀκαταχέτου ὁρμῆς κατάπλασμον εἶναι λιμόν· εἰ δὲ μή, βρόχον.

8. *Phædra*] Pro his duobus verſib.

Phædra, & Eliſa tibi dent laqueum aut gladium.
Præcipitem pelago vel Leucádos elige rupem,

fuerunt in Lugdunenſi codice,

Quod ſibi ſuaſerunt Phædra & Eliſa dabunt,
Quod Canace Phylliſque & faſtidiata Phaonis.

Sed quid verbi, *faſtidiata Phaonis ? faſtidita Phaoni* potius. A Phaone autem faſtidita & ſpreta Sappho, ſe ex ſumma Leucadis inſulæ rupe in mare dejecit. *Vinetus.*

Pul-

Pulchrum dei reſponſum. XCIII.

DOctus Hylas [1] cæſtu, Phegeus [2] catus arte palæſtræ,
[3] Clarus Olympiacis & Lycus in ſtadiis,
An poſſent omnes venturo vincere agone,
Hammonem Libyæ conſuluere deum.
Sed deus, ut ſapiens, Dabitur victoria vobis
Indubitata quidem, ſi caveatis, ait,
Ne quis Hylam cæſtu, ne quis certamine luctæ
Phegea, ne curſu te Lyce prætereat.

1. *Caſtu*] Cæſtus iſtos Apollonius in principio ſecundi Argonauticorum, ἱμάντας vocat, hoc eſt lora, ut lora erant, bubula, perdura: quibus pugnaturi manus armabant, & inter ſe nudi feriebant, os & tempora in primis petentes: ſed eorum alia etiam nomina apud Iulium Pollucem. Qui cæſtibus pugnabant, ut Pollux & Amycus apud eundem Apollonium: Entellus & Dares quincto Æneidos, ij Græcis πύκται, Latinis *pugiles*: & res ipſa illis πυγμὴ, his *pugilatus* dicitur: hæcque pugna propriè dicta videtur, quæ πὺξ, hoc eſt, pugnis peragitur, quemadmodum ἐτυμολογεῖ Donatus. Pugil ergo dicebatur, qui cæſtibus: παλαιστὴς & palæſtrita, qui lucta, quæ πάλη & παλαίστρα Græcis appellatur: σταδιεὺς, qui in ſtadiis & circis curſu: δισκοβόλος, qui diſci in ſublime jaculatione: ἁλτικὸς, qui ἅλματι, id eſt ſaltu certabat. Quæ quinque πένταθλον Græcis, Latinis *quinquertium* dicebatur, vel Budæo auctore ex Feſto: & is, qui in illis quinque vicerat, iiſdem Græcis πένταθλος, *quinquertio* Latinis. Πένταθλος tamen Lucillii, *pugil* Auſonio hîc eſſe videtur. *Vinetus.*

2. *Catus*] Doctus, ut in ode decima libri primi Horatii, ac in duodecima tertii. *Idem.*

3. *Clarus Olympiacis & Lycus*, &c.] Non eſſe commutandum hic, *Aſt Lycus*, vel, *eſt Lycus*, facile intelliget, qui de Lucillio converſum Epigramma noverit. Verum ille non Hammonem Deum, ſed Olympum vatem conveniſſe, refert, qui *Oneſimus*, *Hylas*, & *Menecles* vocarentur. Cum Auſonius eos *Phegeum*, *Hylam*, *Lycum* nominarit. ac præterea in quibuſdam aliis (more ſuo) diverſus abierit, eo quidem genio, ut cum neque omnia reddiderit, nihil tamen omiſiſſe videatur:

Πρὸς τὸν μάντιν Ὄλυμπον Ὀνήσιμος ἦλθ' ὁ παλαιστὴς,
Καὶ πένταθλος Ὕλας, καὶ σταδιεὺς Μενεκλῆς.
Τίς μέλλει νικᾷν αὐτῶν τὸν ἀγῶνα θέλοντες
Γνῶναι, κ'ακεῖνος τοῖς ἱεροῖς ἐνιδὼν,
Πάντες ἔφη νικᾶτε, μόνον μή τίς σε παρέλθῃ,
Καί σε καταστρέψῃ, καί σε παρατρεχάσῃ. Mariang. Accurſ.

De Hermiones zona. XCIV.

PVnica turgentes [1] redimibat zona papillas
Hermiones: zonæ textum elegeion erat.
Qui legis hunc titulum, Paphie tibi mandat, ames me:
Exemploque tuo neminem amare vetes.

1. *Redimibat*] Circundabat. ornabat. pro *redimiebat*. Vinetus.

De Hyla, quem Najades rapuerunt. XCV.

ASpice quam blandæ necis ambitione fruatur,
Letifera experiens gaudia, pulcher [1] Hylas!
Oscula & infestos inter moriturus amores,
[2] Ancipites patitur [3] Najadas Eumenidas.

1. *Hylas*] Egregia forma juvenis, Theodamantis & Menodices filius, Herculis ad Colchos proficiscentis comes, qui quum in Mœsia ex Argo descendisset, aquatum profectus, à Nymphis raptus est. Fabulam narrat Apollonius libro primo Argonauticôn, Servius, Strabo, Solinus, Theocritus, Erasmus in proverbio, *Hylam inclamas*. Vinetus.

2. *Ancipites Eumenidas*] Sic in Cupidine cruci affixo:

Terrorem ingeminat, stimulisque accendit amaris

Ancipites furias. vide, quæ nos ad eum locum notavimus.

3. *Najadas Eumenidas*] Satis eleganter. nam quum puerum, ut potirentur, mergerent, quid nisi lethum illi peperit ipsarum amor. *Gonsalius de Salas*.

[1] Ad Nymphas, Narcissum persequentes. XCVI.

FVritis procaces Najades
Amore sævo, & irrito.
Ephebus iste flos erit.

1. *Ad Nymphas: quæ Hylam merserunt*.] Quomodo ad Hylam hoc pertineat, non satis video. Ad Narcissum potius, qui in florem mutatus est. De insano Narcissi amore, legendus Ovidius tertio Metamorphoseon. *Vinetus*.

1. *Ad Nymphas, quæ Hylam mers.*] Lemmata hæc omnia à librariis assuta sunt: at hoc ab omnium stupidissimo. Si formandum est aliud, scribe, *Ad Nymphas Narcissum persequentes*. patet ex proxime sequentibus.

De

De Narcisso, qui sui ipsius amore captus erat. XCVII.

SI cuperes alium, posses Narcisse potiri.
Nunc tibi amoris adest copia: fructus abest.

De eodem. XCVIII.

QVid non ex hujus forma pateretur amator,
Ipse suam qui sic deperit effigiem?

In Echo dolentem propter mortem Narcissi. XCIX.

COmmoritur Narcisse tibi resonabilis Echo,
Vocis ad extremos exanimata modos.
Et pereuntis adhuc gemitum [1] resecuta querelis,
Vltima nunc etiam verba loquentis amat.

1. *resecuta*] ἀπαμειβομένη. rara haec est dictio, quamque non apud multos reperias. Vsus est noster item de Echo in ultima ad Paulinum epistola:
Solatur nostras Echo resecuta querelas.
Necnon, ut quidam volunt, Professor. c. XIX.
Et tua nunc soboles morem resecuta parentis.
Ovidius item lib. VIII Metamorph.
Illa dei munus bene cedere sensit, & a se
Se quaeri gaudens, his est resecuta rogantem.

[1] De Hermaphrodito. C.

MErcurio genitore satus, genetrice Cythere,
Nominis ut mixti, sic corporis [1] Hermaphroditus,
Concretus sexu, sed non perfectus, utroque:
Ambiguae Veneris, neutro potiundus amori.

De

1. *De Hermaphrodito*] Est inter Graecorum Poëtarum Catalecta etiam & hoc in Hermaphroditum carmen, quem balnei viris mulieribusque communis tutelam constituerant:
Ἀνδράσιν Ἑρμῆς εἰμι. γυναιξὶ δὲ Κύπρις ὁρῶμαι.
Ἀμφοτέρων δὲ φέρω σύμβολά μοι τοκέων.
Τοὔνεκεν οὐκ ἀλόγως με τὸν Ἑρμαφρόδιτον ἔθεντο
Ἀνδρογύνοις λουτροῖς παῖδα τὸν ἀμφίβολον.

E 1. *Invide*

De conjunctione Salmacis cum Hermaphrodito. CI.

Salmacis optato concreta eſt nympha marito.
Felix virgo, ſibi ſi ſcit ineſſe virum.
Et tu formoſæ juvenis permixte puellæ,
Bis felix, unum ſi licet eſſe duos.

Ad Apollinem, de Daphne puella fugiente. CII.

Pone arcum Pæan, celereſque reconde ſagittas:
Non te virgo fugit, ſed tua tela timet.

Ad corticem, quo Daphne tegebatur. CIII.

[1] Invide cur properas cortex operire puellam?
Laurea debetur Phœbo, [2] ſi virgo negatur.

1. *Invide*] *Apollo Daphnen*, inquit Hyginus, *Penei fluminis filiam, quum virginem perſequeretur, illa à terra præſidium petiit: quæ eam recepit in ſe, & in arborem laurum commutavit. Apollo inde ramum fregit, & in caput impoſuit.* Vide finem fabulæ apud Ovidium, commentarium in ſextum Caſſandræ Lycophronis verſum. (Servium ad l.III. Aeneid. Plutarchum in Agide, Schol. Homeri in Il. ά) Aphthonii Sophiſtæ progymnaſmáton caput quoddam de hac etiam eſt fabula. meminit & Auſonius in carmine de Antiochia & Alexandria. *Vinetus.*

2. *Si virgo necatur*] Hæc frigida ſunt, ſine ſale & acumine, quod huic epigrammati reddideris, ſi legas: *ſi virgo negatur.* Grævius.

In duas ſorores diverſorum morum. CIV.

Delia, vos miramur: & eſt mirabile, quod tam
Diſſimiles eſtis, tuque ſororque tua.
Hæc habitu caſto, quum non ſit, caſta videtur;
Tu præter cultum nil meretricis habes.
Quum caſti mores tibi ſint, huic cultus honeſtus:
Te tamen & cultus damnat, & actus eam.

Ad Gallam. CV.

Vado, ſed ſine me, quia te ſine : nec niſi tecum
  Totus ero ; [1] pars quum ſim altera Galla tui.
Vado tamen, ſed dimidius. vado minor ipſo
  Dimidio : nec me jam locus unus habet.
Nam tecum fere totus ero, quocumque recedam.
  Pars veniet mecum quantulacunque mei.
Separor unus ego : ſed partem ſumo minorem
  Ipſe mei. tecum pars mea major abit.
Si redeam, tibi totus ero : pars nulla vacabit,
  Quæ mox non redeat in tua jura. Vale.

1. *Pars quum ſim*] Horat. lib. II. od. XVII, ad Mecænatem :
Ah! te meæ ſi partem animæ rapit
Maturior vis ; quid moror altera ?
qui & Virgilium *animæ dimidium ſuæ* dixit. Ariſtot. lib. II. Ethicor. Ὅτι βουλόμενοι σφόδρα φίλον εἰπεῖν, μία, φαμὲν, ψυχὴ ἡ ἐμὴ, κ᾽ ἡ τούτου. Guevara : *No es otra coſa el amor, ſino un coraçon, que vive en dos cuerpos, y dos cuerpos, que ſirven a un coraçon.* Papinius lib. III. Sylv. in Propemptico :
---- *Atque animæ partem ſuper æquora noſtræ*
Majorem transferre parat. Plautus Bacchidibus act. II. ſc. 2.
Anima eſt amica amanti : ſi abeſt, nullus eſt.

[1] In Venerem anadyomenen. CVI.

Emerſam pelagi nuper genitalibus undis
  Cyprin Apellei cerne laboris opus :

[2] Vt

1. *In Venerem*] Hoc Epigramma in Venerem ἀναδυομένην, ex Græco eſt Antipatri. Sunt & illa græci argumenti (præter jam dicta, dicendaque, ac notata voluminibus impreſſis) *De tribus inceſtis* ex Stratone. *De Thraſybulo* Tynnichi filio, authoris Dioſcuridi. *De Fortunæ varietate*, tetraſtichon geminum, ex Diſticho Statyllii Flacci, ſeu altero Platonis, an Antipatri. *Mariang. Accurſius.*

1. *In Venerem*] Ex Antipatri Sidonii Græcis, quæ extant libro quarto Græcorum Epigrammatum :
Τὰν ἀναδυομέναν ἀπὸ ματέρος ἄρτι θαλάττας
  Κύπριν Ἀπελλείου μόχθον ὅρα γραφίδος,
Ὡς χερὶ συμμάρψασα διάβροχον ὕδατι χαίταν,
  Ἐκθλίβει νοτερῶν ἀφρὸν ἀπὸ πλοκάμων.
Αὐταὶ νῦν ἐρέουσιν Ἀθηναίη τε καὶ Ἥρη,
  Οὐκέτι σοὶ μορφᾶς εἰς ἔριν ἐρχόμεθα.
Hæc eſt autem Venus, cujus patrem Cælum eſſe dixit Epigramma triceſimum ſecundum. Ejus vero matrem eleganter poëta Græcus θάλατταν appellat. Porro Plinius libro triceſimo quincto, Venerem hanc modo *anadyomenen*, modo Græcum verbum interpretans, Venerem *exeuntem à mari* nominat. *Vinetus.*

2. Vt

[2] Vt complexa manu madidos salis æquore crines
Humidulis [3] spumas stringit utraque comis.
Iam tibi nos Cypri, Iuno, inquit, & innuba Pallas,
Cedimus, & formæ præmia deferimus.

2. *Vt complexa manu*] alludit ad hanc picturam Severus in Aetna:

Quin etiam Grajæ fixos tenuere tabellæ,
Signaque: nunc Paphia rorantes arte capilli,
Sub truce nunc parvi ludentes Colchide nati.

Ita locum illum restituo, cum antea legeretur, *Signave nuncPaphia*. Apulejus lib. II. Miles. *Nec mora, cum cibariis vasculis raptim remotis, laciniis cunctis suis renudata, crinibusque dissolutis ad hilarem lasciviam, in speciem Veneris, quæ marinos fluctus subit, pulchre reformata*, &c.

3. *Spumas*] è spuma namque maris nata fertur: quod spumosa sint animantium semina, ut Phurnutus, Fulgentius, Clemens Alexandrinus l. 1 Pædagogi, cap. VI. volunt, vel ut alii, quod humore ad generationem opus sit: unde Thales Aquam rerum omnium Principium statuit: & ipse Neptunus, aquarum marisque præses Deus, φυτάλμιος & Πατρογένειος Græcis dictus est, teste Plutarcho Symposiac. l. 8. probl. 8.

In puerum formosum. CVII.

[1] DVm dubitat natura, marem, [2] faceretne puellam:
[3] Factus es ô pulcher penè puella puer.

In

1. *Dum dubitat natura marem*] Distichon hoc in quempiam formosum, Virgilii esse, non Ausonii, vetustum quidem exemplar, sed quod potuerit post Ausonii quoque tempora scriptum videri, fidem facit. Inter Bucolica siquidem ac Georgica relatum comperimus Romæ in bibliotheca, quæ est ad Populi, cum duobus iis, qui Maroniani perhibentur:

Nocte pluit tota, redeunt spectacula mane,
Divisum imperium cum Iove Cæsar habet.
Monte sub hoc lapidum tegitur Balista sepultus,
Nocte, die, tutum carpe viator iter.

Cæterum vix est, ut cujusquam, nedum nostra, conjectura statuatur, an ipsi super puero versiculi Virgilium an Ausonium authorem mentiantur. Expediet autem hæc commonuisse obiter, quum dicturi sumus, quædam quæ Maronis hactenus crederentur edyllia, Ausonii demum agnita. *Mariang. Accursius*

2. *Faceretne puellam*] Repone, *faceretve*; nam illud alterum solœcum est. Eandem formam in Glaucia, dum imberbis esset, agnoscit Ausonius Epitaph. Her. XXXIII.

Et jam desieras puer anne puella videri.

è quo versu vide an hic legere possis, ut omnis illa voculæ inconcinnitas aboleatur,

Dum dubitat natura marem facere, anne puellam.

Barthius ad Stat. Achilleid. p. 1658. idem tamen ad Sylvas pag. 94. aliam præterea conjecturam proponit, & commodius scriptum existimat:

Dum dubitat, faceret, natura marem anne puellam.

Sed

Sed insulsæ hæ conjecturæ sunt, & inficeto rure inficetiores.

3. *Factus es*] In Thuanæo aliisque MSS. Catalecta Virgilia continentibus, legebatur, *Natus es*, &c. Est in hunc sensum ferme carmen hexastichon in Petronianis Catalectis Lotichii. Horatius de Gyge:

Quem si puellarum insereres choro,
Mire sagaces falleret hospites
Discrimen obscurum, solutis
Crinibus, ambiguoque vultu.

In scabiosum Polygitonem. CVIII.

[1] THermarum in solio si quis Polygitona vidit
Vlcera membrorum scabie putrefacta foventem,
Præposuit cunctis spectacula talia ludis.
Principio tremulis gannitibus aëra pulsat,
Verbaque lascivos meretricum imitantia cœtus
Vibrat: & obscœnæ numeros pruriginis implet.
Brachia deinde rotat, velut [2] enthea dæmone [3] Mænas,
Pectus, crura, latus, ventrem, femora, inguina, suras,
Tergum, colla, humeros, luteæ [4] Symplegadis antrum.
Tam diversa locis vaga carnificina pererrat,
Donec marcentem calidi fervore lavacri
Blandus letali solvat dulcedine morbus.
[5] Defectos sic fama viros, ubi cassa libido

1. *Thermarum in solio*] Vbi ille suam scabiem lavabat. Solium inter alia significat lacum, vas juxta thermas & aquæ calidæ fontes, in quod derivatur aqua, lavandi corporis gratia. Aliquot vidimus antiqua solia marmorea in margine fontis multæ aquæ & perfervidæ Aquis Augustis. *Vinetus.*

2. *Enthea dæmone Mænas*] Martialis in Epigrammate octogesimo quincto libri undecimi:

Quum furit ad Phrygios enthea turba modos.

ἔνθεος, in quo est deus, numine agitatus quispiam & afflatus. Vnde & *entheatus* apud eundem Martialem in libri duodecimi Epigrammate quinquagesimo septimo:

Nec turba cessat entheata Bellona.

Scite vero, & vere describitur libro sexto Æneidos Virgilii. *Vinetus.*

3. *Mænas*] Est μαίνεσθαι furere, insanire, numine percitii. unde *Manades* furiosæ feminæ: quales contra Pentheum describuntur in Theocriti Idyllio tricesimo tertio, & contra Orpheum libro undecimo Metamorphoseon Ovidii. *Vinet.*

4. *Symplegades antrum*] podicem. Vide Martialis Epigramma centesimum libri undecimi. Sunt Symplegades Geographis, & Apollonio libro secundo Argonauticôn, & Ovidio quinctodecimo Metamorphoseon scopuli, seu insulæ duæ parvæ, parvoque distantes spatio, contra Thracium Bosphorum, aliquando creditæ dictæque concurrere: & inde nomen, à se invicem concutiendo, sortitæ. *Idem.*

5. *Defectos viros*] Castratos, & eunuchos Græcis dictos: quos Teren-

Femineos cœtus, & non sua bella lacessit,
Irrita vexato consumere gaudia lecto,
Titillata brevi quum jam sub fine voluptas
Fervet, & ingesto peragit ludibria morsu.
Turpia non aliter Polygiton membra resolvit.
Et quia debentur suprema piacula vitæ,
[6] Ad Phlegethonteas sese jam præparat undas.

tiana illa Pythias, mulierum amatores esse maximos, sed nihil posse, audierat. *Vinetus.*

6. *Ad Phlegetonteas sese jam praparet*] Scribendum, *praparat*. M. Accurs.

6. *Ad Phlegethontêas*] Φλεγέθων apud inferos *Rapidus flammis torrentibus amnis*, ait Virgilius sexto Æneidos. *Vinetus.*

De quodam Silvio Bono, qui erat Brito. CIX.

[1] SIlvius ille Bonus, qui carmina nostra lacessit,
Nostra magis meruit disticha [2] Brito Bonus.

1. *Silvius ille*] Epigramma in Britonem non est unicum, sed singularia disticha sex. Vnumquodque legendum est separatim eodem titulo, *In eundem.* Varie enim eadem materia lusit. Cognominabatur autem Brito iste Bonus. Vnde captat argutiæ opportunitatem. *Scaliger.*

1. *Silvius*] Epigramma de Britone in sex est dividendum, cum inscriptionibus *De eodem*; ut bene Scaliger monuit. *Grævius.*

2. *Britto bonus*] Arbitror cum Sidonio Apollinare, & Beda, tum ex hoc Ausonii Epigrammate, satis liquere, Brittones à Britannis nihil differre: proinde non leviter illos errare, qui Brittones, eos solum nuncupari volunt, qui in Gallia ad Ligerim habitant. *Vinetus.*

De eodem. CX.

SIlvius hic Bonus est. Quis Silvius? Iste Britannus.
Aut Brito hic non est Silvius, aut malus est.

De eodem. CXI.

SIlvius iste Bonus fertur, ferturque Britannus:
Quis credat civem degenerasse bonum?

De eodem. CXII.

NEmo bonus Brito eſt. ſi ſimplex Silvius eſſe
 [1] Incipiat, ſimplex deſinat eſſe Bonus.

1. *Incipiat, ſimplex deſinat*] Marianгelus, *deſinet*; quod ſi admittimus etiam *incipiet* ſcribendum erit.

De eodem. CXIII.

SIlvius hic Bonus eſt. Sed Brito eſt Silvius idem.
 Simplicior res eſt, credite, Brito malus.

De eodem. CXIV.

SIlvi, Brito, Bonus, quamvis homo non bonus eſſe
 Ferris: [1] nec ſe quit jungere Brito Bono.

1. *Nec ſe quit jungere Britto bono*] Omnes libri, quotquot vidi, *Britto & homo* habuerunt. ſed quis non videt corruptum locum, ſi ita legatur, & ſententiam ineptam? Quis enim Brittonem, hominem eſſe neget? Eſt itaque ſenſus: O Silvi, tu es bonus Britto (bonus in malam partem, ut nobile ſcortum, inſignis ſicarius) quamvis dicaris eſſe non bonus homo, & Britto non poſſit eſſe bonus. *Vinetus.*

In Furippum. CXV.

PArs te Furippum vocitat, pars vero Furippum,
 Altera producens, altera corripiens.
Elige utrum malis: aut tende, aut corripe nomen.
 Conveniet quodvis, fur furioſe, tibi:

Epicuri opinio. CXVI.

[1] QVod eſt beatum, morte & æternum carens,
 Nec ſibi parit negocium, nec alteri.

De

1. *Quid eſt beatum*] Scribendum, *quod*, non *quid*. quandoquidem non, quid beatum ſit, percontatur; ſed quod beatum, æternum, atque immortale eſt, nemini negotium exhibere, oſtendit. Conjicitur id autem ex his maxime, quæ à Marco Tullio in primo de Natura Deorum dicta ſunt

sunt : *Hanc igitur habemus, ut Deos beatos & immortales putemus. Quæ enim nobis natura informationem Deorum ipsorum dedit, eadem insculpsit in mentibus, ut eos æternos & beatos haberemus. Quod si ita est, vere exposita illa sententia est ab Epicuro, Quod æternum, beatumque sit, id nec habere ipsum negocii quicquam, nec exhibere alteri. Itaque neque ira, neque gratia teneri, quod quæ talia essent, imbecilla esse omnia.* Nec multo idem post, hoc ipso libro fere eadem. Fitque etiam opinionis ejus mentio in tertio Officiorum. Retulit & κυρίαν hanc Epicuri δόξαν Laertius & Firmianus. *Mariang. Accursius.*

1. *Quod est beatum*] Cicero libro primo de Natura deorum, de Epicureorum dogmate agens : *Ubi igitur illud vestrum, Beatum & æternum? quibus duobus verbis significatis deum.* Quæ sententia Epicuri, sic Græce habet apud Diogenem Laertium : Τὸ μακάριον καὶ ἄφθαρτον, οὔτε αὐτὸ πράγματα ἔχει, οὔτε ἄλλῳ παρέχει. Seneca in Claudium Cæsarem ejusdem meminit. Contra quam disputat Lactantius Firmianus in libro de ira Dei, & Maximus Tyrius sermone vicesimo nono. adi & Plutarchum in Pyrrho. *Vinetus.*

De homine pigro. CXVII.

[1] SAnus piger febriente multo est nequior.
Potat duplum, dapesque duplices devorat.

1. *Sanus*] Si non fallit Stobæus in capite περὶ ἀργίας, hæc Menandri poetæ Comici Græca, fecit Ausonius Latina.

Ἀργὸς δ' ὑγιαίνων τοῦ πυρέττοντος πολὺ

Ἔστ' ἀθλιώτερος, διπλᾶ σιτία γοῦν ἐσθίει

Ἐσθίει. --- --- *Vinet.*

1. *Sanus piger*] e Menandro Theophylactus Simocatus epist. LXI : Ἀργὸς γὰρ ἂν ἀθλιώτερος εἴ τοῦ πυρέσσοντος, ἐσθίων μάτην διπλάσια.

[1] In Didus imaginem. CXVIII.

ILlo ego sum Dido vultu, quem conspicis, hospes,
Assimilata modis pulchraque mirificis.

Talis

1. *In Didus imaginem*] Ἀδέσποτον hoc libro quarto anthologiæ :

Ἀρχέτυπον Διδοῦς ἐρικυδέος, ὦ ξένε, λεύσσεις
Εἰκόνα, θεσπεσίῳ κάλλεϊ λαμπομένην.
Τοίη καὶ γενόμην. ἀλλ' οὐ νόον οἷον ἀκούεις,
Αἴσχεσιν εὐφήμοις δόξαν ἐνεγκαμένη.
Οὐδὲ γὰρ Αἰνείαν ποτ' ἐσέδρακον, οὐδὲ χρόνοισι
Τροίης περθομένης, ἤλυθον ἐς Λιβύην.
Ἀλλὰ βίας φεύγουσα Ἰαρβαίων ὑμεναίων,
Πῆξα κατὰ κραδίης φάσγανον ἀμφίτομον.
Πιερίδες τί μοι ἁγνὸν ἐφωπλίσσασθε Μάρωνα;
Τοῖα καθ' ἡμετέρης ψεύσατο σωφροσύνης. *Vinetus.*

2. *Illa ego sum*] Lege, *Illo ego sum Dido vultu, quem conspicis hospes*, Barthius. Et in suis ad me litteris Celeb. *Gravius.*

3. *Nam-*

Talis eram : ſed non, Maro quam mihi finxit, erat mens;
Vita nec inceſtis læta cupidinibus.
[3] Namque nec Æneas vidit me Troïus unquam,
Nec Libyam advenit claſſibus Iliacis.
Sed furias fugiens atque arma procacis Iarbæ,
Servavi, fateor, morte pudicitiam,
Pectore transfixo : [4] caſtus quod perculit enſis,
Non furor, [5] aut læſo crudus amore dolor.
Sic cecidiſſe juvat. vixi ſine vulnere famæ.
[6] Vlta virum, poſitis mœnibus, oppetii.
[7] Invida cur in me ſtimulaſti Muſa Maronem,
Fingeret ut noſtræ damna pudicitiæ ?
[8] Vos magis hiſtoricis, lectores, credite de me,
Quam qui furta deûm concubituſque canunt

Falſi-

3. *Namque nec Æneas*] Quod commentus eſt Virgilius in odium Carthaginenſium. Macrobius libro quincto Saturnaliorum. *Vinetus.*

4. *Caſtos quod pertulit enſes*] Lege, *Caſtus quod perculit enſis. caſtus enſis* eſt, qui caſtitatis conſervandæ tuendæque gratia adhibetur, non furore, aut læſi amoris ergo. poſſet & legi, *caſtum quod perculit enſis*; ſed prior emendatio magis placet. quæ & celeber. Grævio probatur.

5. *Aut læſos crudus amore*] Legendum, *læſo*. Ne ſi vel *læſus* placeat (ut eſt in codicibus vulgatis) figura ὁμοιοτέλευτον cadat hic incongrue. Etenim exprimere id voluit, quod dictum eſt à Marone libro v.

--- *Duri magno ſed amore dolores*
Polluto. ---

Auſonius quidem rem exornans, ut ingenium dexteritaſque ejus fuit, græco epigrammati, unde ſuum finxit, hunc verſum cum hexametro, & annexos ſtatim duos, ac quatuor ultimos adjecit. *Mariang. Accurſius.*

6. *Vlta virum, poſitis mœnibus*] Alluſio eſt ad illa, quæ moriens Dido dicit quarto Æneidos :

Vrbem præclaram ſtatui, mea mœnia vidi.
Vlta virum, pœnas inimico à fratre recepi.

Narrat autem Virgilius primo Æneidos, & Iuſtinus libro duodeviceſimo, quo modo ſit ulta Dido virum ſuum Sichæum à Pygmalione fratre interfectum. Ceterum alii, quam Dido, traduntur Carthaginis conditores in Euſebii chronicis, & Libycis Appiani. *Vinetus.*

7. *Invida cur in me*] Satisberienſis in Polycratico lib. VIII. *Virgilius Marcelli citra magna virtutum merita perpetuavit gloriam, & poëtica licentia fidem pervertens hiſtoriæ, Didonem, licet pudiciſſima fuerit, hoſpitis, quem ex ratione temporum videre non potuit, inceſto amore poſteris perſuaſit fuiſſe correptam.*

8. *Vos magis hiſt.*] ita & de Medea ſævam illam τεκνοκτονίαν confinxiſſe perhibetur Euripides in Corinthiorum gratiam, quos etiam tunc pro cæde, quam in Medeæ liberos patraverant, expiatoria ſacrificia obtuliſſe ſcribit Ælianus lib. 5. c. ult.

Falsidici vates: temerant qui carmine verum:
 Humanisque deos assimilant vitiis.

[1] De tribus incestis. CXIX.

[2] TRes uno in lecto. stuprum duo perpetiuntur,
 Et duo committunt, quattuor esse reor.
Falleris; extremis da singula crimina: & illum
 Bis numeres medium, [3] qui facit, & patitur.

1. *De tribus*] Per hoc Epigramma impurissimum, nihil aliud intelligitur, quam id genus hominum, quos flagitiosissimus, & libidinosissimus princeps Tiberius *spintrias* vocabat. Nam *spinteres* sunt catenulæ tribus symplegmatibus annulorum connexæ, quas nostrates mulieres *Gezerannos* vocant. Vnde *spintriarum* vocabulum hircoso, & olido seni excogitatum. *Scaliger.*

2. *Tres uno in lecto*] Strato libro secundo anthologiæ, capite *εἰς ἀσελγεῖς*, utercunque poëtar. major natu fuerit:
Ἡ κλίνη πάσχοντας ἔχει δύο, καὶ δύο δρῶντας.
Οὓς σὺ δοκεῖς πάντας τέσσαρας, εἰσὶ δὲ τρεῖς.
Ἢν δὲ πύθῃ, πῶς τοῦτο; τὸν ἐν μέσσῳ δὶς ἀριθμεῖ,
Κοινὰ πρὸς ἀμφοτέρους ἔργα σαλευόμενον. Vinetus.

3. *Qui facit & patitur*] Nefandæ libidinis historiam narrat Seneca in extremo libro primo Naturalium quæstionum. *Vinetus.*

In Castorem. CXX.

LAmbere quum vellet mediorum membra virorum
 Castor, nec posset vulgus habere domi:
Repperit, ut nullum fellator perderet inguen.
 Vxoris cœpit lingere membra suæ.

De amissa puella. CXXI.

TRes fuerant Charites: sed dum mea Lesbia vixit,
 Quattuor. ut periit, tres numerantur item.

[1] In Faustulum staturæ brevis Anicii Probini. CXXII.

FAustulus insidens formicæ, ut magno elephanto,
 Decidit, & terræ terga supina dedit.

Moxque

1. *In Faustulum Anicii Probini*] intellige Nanum Anicii Probini. Nam sunt, qui putabant ipsummet epigramma conversum è Græco ab Anicio

Moxque idem ad mortem est multatus calcibus ejus,
Perditus ut posset vix retinere animam.
Vix tamen est fatus: [a] Quid rides, improbe Livor,
Quod cecidi? cecidit non aliter Phaëthon.

cio Probino. Quod sane falsum est. Est autem frigidissimus jocus, cujus generis multi apud Lucillium, ex quo conversum est epigramma, & Palladam, ineptissimum quotquot unquam fuerunt, non poëtam, sed literarorem. Sane intra eos fines hyperbolen concludere debemus, ut nihil τῶν ἀδυνάτων afferamus. Quid frigidius, quam dicere non dicam, δίπηχυν pumilionem, sed museulum, aut muscam potius insidere formicæ: ex qua non solum ruinæ, sed & calces quoque, ut ex equo calcitrone metuantur? Hæc Græcanica ineptia mihi stomachum movet. *Scaliger.*

1. *In Faustulum*] Dubitari video, Ausoniine sit hoc epigramma in Faustulum Anicii Probini nanum, an vero ipsius Probini in Faustulum quendam. In quo duo hæc jampridem emendanda censui. Primum enim quum *Anci Probini* scriberent libri omnes, tametsi Ancos etiam habuit Latium, tamen Probinum hunc esse existimavi, de quo in Iambicum ad Probum mentionem fecimus: qui non *Ancus* sed *Anicius* Probinus ab Anicia, Anicianáve familia dicebatur. Deinde, *Quid rides improbe liber*, habebant omnia exemplaria: ubi *livor* pro livide & invide, non *liber* legendum indicarunt Lucilii Græca. *Vinetus.*

2. *Quid ridas improbe liber*] Lucilii tetrastichon est εἰς λεπτὺς quo admoniti, *livor* id est invidia, emendandum putamus, non *liber*. Menestratus enim quidam formicam, tanquam elephantum, obequitans, quod infelix è vestigio supinus prostrarus fuerit, fingitur. A qua etiam calcitratus, ut primum resipuit, utque primum loqui posse cœpit, *ô Invidia*, inquit, *sic obequitans cecidit etiam Phaëthon.* Epigramma ipsum non intempestivum fuerit adscribere:

Γωπιδίων μύρμηκι Μηνίστρατος ὡς ἐλέφαντι,
Δύσμορος ἐξαπίνης ὕπτιος ἐξέπεσε·
Λακτισθεὶς δ' ὡς εἶχε τὸ καίριον, ὦ φθόνε, φησὶν
Οὕτως ἱππεύων ὤλετο καὶ Φαέθων.

Neque vero frustra, aut frigidiusculo fabulandi genere, fictum Græcis, relatumque Ausonio epigramma, crediderim, sed ad exprimendum ingenium Invidi, ingeniumque jactantis. Hi. e. invidorum solent esse mores, ut quæ bene gesseris, pilo (quod dicitur) intra ovum invento, damnare non dubitent. In quibus peccaveris, insultantes, ac jam demus læti, ridentesque, traducant, nec nisi reum peragant. Iactabundi autem fortia facinora mentiuntur, (unde & in fabulis gloriosi milites aliena sibi arrogant) & tam in augendis extollendisque viribus effusiores sunt, quam in amolienda debilitate, cum aliquo præstantiorum exemplo, ingeniosi promtique, quod hic facere, Faustulus inducitur. *Mariang. Accursius.*

In Eunum liguritorem. CXXIII.

EVne quid affectas vendentem Phyllida odores?
Diceris hanc mediam, lambere, non molere.
Perspice, ne mercis fallant te nomina: vel ne

[1] Aëre [2] Seplasiæ decipiare, cave.
[3] Dum Custon Costonque putas communis odoris,
[4] Et Nardum & Sardas esse sapore pari.

1. *Aëre*] Odore, fragrantia. *Vinetus.*

2. *Seplasia*] Capuæ, quam inter claras urbes suas celebrat Ausonius, platea fuit Seplasia: in qua unguentarii negotiabantur, ait Asconius in orationem contra Lucium Pisonem. Meminit Cicero in Verrem, & Valerius Maximus libro nono in capite de luxuria, ubi de Annibale & exercitu Punico. *Vinetus.*

3. *Dum Cyston*] Allusit ad mulieris fortasse genitale, quod etiam Græcis dicitur κύσθος, cum alioqui etiam *cisthos* sit frutex, ex quo, ut ex proximo epigrammate apparet, *salgama* fiebant, quæ non exhalant jucundum odorem, cum salsamenta referant: sub eo frutice *hypocisthis* nascitur. *Turnebus.*

3. *Dum custon*] Philippus Beroaldus in Annotationibus, ita hic legendum censuit, quum scriptum reperisset, *Dum ciston costonque:* verum ut hoc recte restituisse demus, cur ex illo non fecerit *cisthum* potius, quam *cyston* sive *custon*? Est κύστος quidem, sive ut in Acarnensibus Aristophanis aspiratur κύσθος, vulva & pudendum mulieris, sed κίσθος fruticis genus est, quemadmodum & κόστος, costo longe cedens odore, quamvis unica litterula ab eo differat. Sic *nardum* & *sardam*, *salgamum* & *balsamum* ille idem esse putabat, ut jocatur Ausonius propter vocum similitudinem. De cisto & costo Dioscorides & Plinius. *Vinetus.*

4. *Et nardum ac sardas*] Dicitur *Nardus* femineo genere, & neutro *Nardum*. Frutex est gravi & crassa radice, sed brevi ac nigra fragilique. *Sincerum*, inquit Plinius libro duodecimo, *Nardum levitate deprehenditur, & colore rufo, odorisque suavitate, & gustu maxime siccante os, sapore jucundo.* Hinc *nardinum* vinum, & *nardinum* unguentum. *Sardas* vero, quæ Græcis τριχίαι & τριχίδες, *Sardinas* nostras esse putant. Sunt ingratissimi saporis pisciculi, nisi recentes edantur. Vide Rondeletum de piscibus. *Idem.*

In eundem. CXXIV.

[1] DIversa infelix & lambit, & olfacit Eunus.
Dissimilem olfactum naris & oris habet.

1. *Diversa infelix*] Est quoque diversum hoc à præcedente epigrammate, & suo numero distinguendum, cum inscriptione, *In eundem.*

In eundem Eunum. CXXV.

[1] SAlgama non hoc sunt, quod Balsama. cedite odores.
Nec male olere mihi, nec bene olere placet.

In

1. *Salgama*] videntur à sale nomen invenisse. Sunt enim ita appellata, quæcunque ex herbis, pomis, radicibus condiebantur sale, muria, aceto: & asservabantur ad comedendum: cujusmodi sunt portulaca, pira, olivæ

olivæ, cucumeres. Columella libro duodecimo: *Post hoc præceptum, locum & vasa idonea, salgamis præparari jubent.* Idem libro decimo:

Tempore non alio, vili quoque salgama merce,
Capparis, & tristes inula, ferulaque minaces,
Plantantur.

Inde SALGAMARII, qui condiunt salgama, dicti apud eundem auctorem in extremo eodem libro duodecimo. Est in libro duodecimo Codicis Iustiniani, Titulus de *Salgamo hospitibus* non præstando. quem locum Andreas Alciatus, & Philippus Beroaldus quomodocunque legerint, is sic habet in aliquot vetustis exemplaribus, quæ contuli. *Nequis comitum, vel tribunorum, aut præpositorum, aut militum, nomine Salgami, culcitram, lignum, oleum, à suis extorqueat hospitibus: sed nec volentibus hospitibus in prædictis speciebus aliquid auferat, sed provinciales sint nostri hac præbitione securi, comitibus Tribunis, vel certe præpositis militibusque gravi vexationi subjacentibus.* Vinetus.

In eundem Eunum. CXXVI.

Λαΐς, Ἔρως, & Ἴτυς, Χείρων, & Ἔρως, Ἴτυς alter;
[1] Nomina si scribis, prima elementa adime:
Vt facias verbum, quod tu facis, Eune magister.
[2] Dicere me Latium non decet opprobrium.

1. *Nomina*] Ita veterum quispiam poëtarum ex primis syllabis nominum Penelope, Dido, Canus, Remus, obscœnum composuerat verbum PEDICARE.

Penelopes primam, Didonis prima sequatur,
Et primam Cani syllaba prima Remi.

Vnde didicissent Grammatici quidam diligentes turpium verborum expositores, non esse *pædicare* scribendum, ἀπὸ τοῦ παιδὸς, id est, à puero. Sed est & in eodem obscœno poëmate epigramma aliud, quod hanc rem confirmet:

Quum loquor, una mihi peccatur littera. nam T
P dico semper: blæsaque lingua mihi est. Vinetus.

2. *Dicere me Latium*] At satis Latine, ac sine ullis ambagibus mox dicet. Sed ut in eo noster culpandus, ita contra laudandus Æschines est, qui sibi ne vivendum quidem existimabat, si tam obscœna in concione aperte nominaret. Verba ejus sunt ex orat. in Timarchum: Καὶ τοιαῦτα ἁμαρτήματα, καὶ τοιαύτας ὕβρεις ἐγὼ ἀκήκοα γεγονέναι, ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου τούτου εἰς τὸ σῶμα τοῦ Τιμάρχου, οἵας ἐγὼ μὰ τὸν Δία τὸν Ὀλύμπιον οὐκ ἂν τολμήσαιμι πρὸς ὑμᾶς εἰπεῖν. ἃ γὰρ οὗτος τοῖς ἔργοις πράττων οὐκ ᾐσχύνετο, ταῦτ' ἐγὼ λόγῳ μόνον σαφῶς ἐν ὑμῖν εἰπὼν οὐκ ἂν ἐδεξάμην ζῆν.

In eundem. CXXVII.

Evne, quod uxoris gravidæ putria inguina lambis:
[1] Festinas glossas non natis tradere natis.

Ad

1. *Festinas glossas*] Γλῶσσα lingua proprie: & glossa expositio, interpretatioque eorum, qui litteras docent. Hunc autem postea magistrum vocat Ausonius. *Vinetus.*

1. Eunus

Ad eundem pædagogum liguritorem. CXXVIII.

[1] EVnus Syriſcus inguinum liguritor,
[2] Opicus magiſter (ſic eum docet Phyllis)
Muliebre membrum quadriangulum cernit.
Triquetro coactu Δ litteram ducit.
De valie femorum altrinſecus pares rugas,
Mediumque fiſſi rima qua patet, callem,
Ψ dicit eſſe : nam trifiſſilis forma eſt.
[3] Cui ipſe linguam quum dedit ſuam, Λ eſt,
Veramque in illis eſſe Φ notam ſentit.
Quid imperite P putas ibi ſcriptum,
[4] Vbi locari I convenit longum?
Miſelle doctor, [5] ϑ tibi ſit obſcœno,

Tuum-

1. *Eunus*] Eunus is appellabatur, qui Servile bellum commovit : eúmque natione Syrum fuiſſe Livius ſcribit, & Lucius Annæus. Quare ſuum Eunum Auſonius quod *Syriſcum* appellet, id ad Eunum illum Syrum alludere videtur. Eſt enim Συρίσκος diminutum ab eo, quod eſt Σύρος, vel vetuſto Terentii interprete auctore. *Vinetus.*

2. *Opicus magiſter*] Fuere populi Italiæ Opici, inhoneſti & obſcæni, ut in vitium abierit. Itaque Eunum liguritorem Auſonius Opicum magiſtrum vocat. *Turnebus.*

2. *Opicus*] fetidus, immundus, obſcœnus, indoctus. Idem verbum carmine viceſimo tertio de Profeſſoribus,& in epiſtola quincta ad Theonem. *Vinet.*

2. *Opicus magiſter*] Scholiaſtes Iuvenalis ad verſ.207.Sat.III. Ὀπίζειν *Græci dicunt de iis, qui imperite loquuntur. alii* opicos *dicunt eos,qui fœdam vocem habent.* & ad verſ. 454 ſat. v. Opicæ, *imperita ; male pronunciantis.* utitur & A. Gellius aliquoties eo vocabulo; item Sarisber. Pol. l.VI. CXIX.

3 *Cum ipſe linguam*] vult indicatum putorem & ſentinam turpiſſimæ illius partis : quam quum liguritor ille attigiſſet, merito φ illud pronunciabat, quod ſolemus in odore tetro. Apud Plautum ſenex, quum Pſeudolus ei in os irructaſſet, *Phu, in malam crucem.* In Chariſio peſſime ſcriptum De Interjectione, *Faſa, ut cum putoris aliquid perhorreſcimus, qua vox numquid Ægyptium pathos ducit?* repone, *Fu, Fu, cum putoris.* Lipſius.

4. *Vbi jota locari*] *Iota longum* appellat eam partem,qua viri ſunt,quæ ſuo nomine honeſte non poteſt appellari. *Turnebus.* Voſſius lib. I. Artis Gram. c. XXIX, putat per *Iota longum* figuram ſuſpenſi denotari. unde ſequitur : *ϑ tibi ſit obſcæne.* Nam ϑ ex veterum more, vocat ſimplicem vocalem *o*,per eam vero ſignat laqueum; quia is quando collo circumdatur, literam *o* refert. ſuſpendi igitur Eunum optat. hæc *Voſſius*, & ante eum *Lipſius.*

5. *ϑ tibi ſit obſcæno*] Eſt imprecatio : ut

Tuumque nomen Θ sectilis signet.

ut tibi obscæno contingat ϑ. hoc est, laqueus. Nam ϑ habet formam laquei collo involuti. Mandat igitur ei suspendium. Id sequenti versu declaratur:

Tuumque nomen Θ sectilis signet.

Erat enim litera condemnatoria: quæ præcipiebat θανατȣ̃ν. Martialis:

Nosti mortiferum Prætoris, Castrice, signum?
Est operæprecium discere Theta novum.

Quin & in castris militem ex cohorte morte dispunctum hæc nota significabat, ut videmus in veteribus inscriptionibus. *Scaliger.*

In Medeæ imaginem. CXXIX.

MEdeam vellet quum pingere [1] Timomachi mens,
Volventem [2] in natos crudum animo facinus.
Immanem exhausit rerum in diversa laborem,
Fingeret affectum matris ut ambiguum.
Ira subest lacrymis, miseratio non caret ira.
Alterutrum videas, ut sit in alterutro.
[3] Cunctantem satis est. nam [4] digna est sanguine mater
Nato-

1. *Timomachi mens*] *Timomachus Bizantius Cæsaris Dictatoris ætate. Aiacem ei pinxit, & Medeam: ab eo in Veneris genitricis æde positas, octoginta talentis venundatas.* Plinius tricesimo quincto Naturalis historiæ. *Vinetus.*

2. *In natos*] in filios suos Mermerum, & Phereten: quos ex Iasone procreatos, zelotypia interfecit. Ita illos nominat Pausanias in Corinthiacis: Hyginus, Mercerum & Pheretum, nisi sit mendum. *Vinetus.*

3. *Cunctantem satis est*] Subaudiendum est, pinxisse, aut aliquid hujusmodi. Plinius libro tricesimo quincto sic hujus Medeæ, & sui pictoris meminit. *Illud vero perquam rarum, ac memoria dignum, etiam suprema opera artificum, imperfectasque tabulas, sicut Irin Aristidis, Tyndaridas Nicomachi, Medeam Timomachi, & quam diximus, Venerem Apellis, in majori admiratione esse, quam perfecta. quippe in iis lineamenta reliqua, ipsæque cogitationes artificum spectantur: atque in lenocinio commendationũ, dolor est. Manus, quum id agerent, extinctæ, desiderantur.* Extat autem & hoc in eodem anthologiæ capite, εἰς ἡρωίδας.

Ἄδηλον, εἰς εἰκόνα Μηδείας ἐν Ῥώμῃ.

Τέχνη Τιμομάχου στοργὴν καὶ ζῆλον ἔδειξε
Μηδείης, τέκνων εἰς μόρον ἑλκομένων·
Τῇ μὲν γὰρ συνένευσεν ἐπὶ ξίφος, ἣ δ' ἀνανεύει,
Σώζειν, καὶ κτείνειν βουλομένη τέκνα. Vinetus.

4. *Indigna est sanguine*] Contrarium omnino dicitur, quam vel suscepto argumento respondeat, vel Byzantius dixerit Antiphilus in epigrammate, unde transtulit hoc ipsum Ausonius. Sunt vero plura apud Græcos in Medeam hanc Timomachi celeberrimam, & quam una cum Ajacis altera tabula Cæsar octoginta talentis emerit, in templo Veneris Genitricis dicaturus. Antiphilus itaque ait, *Natorum sanguis decebat Medeam, & non manum Timomachi.* Di-

gna

Natorum; tua non dextera, Timomache.

gna sane videatur illa filiorum sanguine, non quod mater esset, verum quod Medea, quod barbara, exlex, ferox, invicta, venefica, inque scelera & gentis vitio, & suo, proclivis. Neque fomentum illud etiam incensæ furiis leve, quod amatrix, quod contempta. Notum enim est, furens fæmina quod possit, & quod Archias ait, *ζῆλος ἐπὶ μανίης μεῖζον κακόν*. Contra, Timomachum (utpote virum, atque ejus nationis, cujus semper fuerint exempla mitia, mores hospitales, disciplinæ institutaque præclara) ne pingentem quidem sanguis, etiam externorum, decebat. Rem ergo jam tenemus ipsam. verba autem ut congruant, ita sint fortasse corrigenda, *Condigna est*, vel *nam digna est*. Græca siquidem hæc habentur, *αἷμα δ' τέκνων ἔπρεπε Μηδείῃ, κ' οὐ χειρὶ Τιμομάχου*. Apud Annæum Senecam, Thyestes Aegisthum, trepide cædem Agamemnonis aggredientem, ita animat:

An decet hoc te respice, at mater decet.

Sed sit, arbitror, nec injucundum, nec ab re, ipsum quoque Epigramma retulisse. Id. e. quod in adoptivo est, *Timomachi mens*, in legitimo, Τιμομάχου χείρ. Quod cum eo videbatur concinere, *Tua non dextera Timomache*. Sed & alia quædam, quæ cum verti commode non possint, togaque amiciri, digna sunt, quæ in suo pallio considerentur.

Τὰν ὀλοὰν Μήδειαν ὅτ' ἔγραφε Τιμομάχου χείρ,
Ζάλῳ καὶ τέκνοις ἀντιμεθελκομέναν.
Μυρίον ἄρατο μόχθον, ἵν' ἤθεα δισσὰ χαράξῃ·
Ὧν τὸ μὲν εἰς ὀργὰν νεῦε, τὸ δ' εἰς ἔλεον.
Ἄμφω δ' ἐπλήρωσεν· ὅρα τύπον· ἐν γὰρ ἀπειλᾷ
Δάκρυον, ἐν δ' ἐλέῳ θυμὸς ἀναστρέφεται·
Ἀρκεῖ δ' ἁ μέλλησις, ἔφα σοφός· αἷμα δὲ τέκνων,
Ἔπρεπε Μηδείῃ, κ' οὐ χερὶ Τιμομάχου. Mariang. Accursius.

In eandem. CXXX.

QVis te pictorum simulavit, pessima Colchis,
In natos crudum volvere mente nefas?
Vsque adeone sitis puerorum haurire cruorem,
Vt ne picta quidem parcere cæde velis?
Numnam te pellex stimulat? numne alter Iason,
Altera vel Glauce sunt tibi causa necis?

Quin

1. *Quis te*] Philippi cujusdam eodem libro quarto:

Τίς σου, Κολχὶς ἄθεσμε, συνέγραψεν εἰκόνι θυμόν,
Τίς καὶ ἐν εἰδώλῳ βάρβαρον εἰργάσατο;
Αἰεὶ γὰρ διψᾷς βρεφέων φόνον, ἤ τις Ἰάσων
Δεύτερος, ἢ Γλαύκη τις πάλι σοι πρόφασις;
Ἔρρε καὶ ἐν κηρῷ παιδοκτόνε, σῶν γὰρ ἀμέτρων
Ζήλων εἰς ἃ θέλεις καὶ γραφὶς αἰσθάνεται. Vinetus.

2. *Altera vel Glauce*] Fuit Glauce, quæ & Creusa, filia Creontis regis Corinthi: quam, repudiata Medea, duxit Iason uxorem, ob quam injuriam Medea suos ex Iasone filios interfecit.

Quin ne picta quidem sis barbara? [3] namque tui vim
[4] Cera tenax zeli concipit immodicam.
Laudo Timomachum, [5] matrem quod pinxit in ense
Cunctantem, prolis sanguine ne maculet.

terfecit. Fabula est apud Euripidem, Apollonium Rhodium, Ovidium, Hyginum, Valerium Flaccum. *Vinet.*

3. *Namque tui vim*] Legitur &, *tua mens*: &, *tua amens*: &, *tui mens*, pro *tui vim.* annotatque Mariangelus ex Aleandro, legi posse, *namque tumentis.* Sic *creta* pro *cera*, & *cali* pro *zeli*: sed in Græco *cera*, hoc est cerata tabula, vel cerea imago: & *zelus* amor vel zelotypia. *Idem.*

4. *Creta tenax cali*] Legendum *Creta tenax zeli.* non *Cali*, neque *Geli.* ut immodicam zeli Medeam intelligamus, non aliter quam *immodicum ira Tydea*, apud Papinium. Livius, *fere ut postquam gaudeant se ira moderatos.* Locus enim, qui tractatur, habet, σὺν χειρὶ ἀμέτρῳ ζήλου. Illud autem, *namque tui mens*, conjectari licet, aut reponendum, *Namque tui Amens.* aut, *namque tumentis.* Horatius, *meum fervens difficili bile tumet jecur.* Hujus autem emendarionis author mihi fuit Hieronymus Aleander, vir non modo inter Græcarum literarum duces (quarum expertibus in latina Rep. nec assurgitur, nec muneribus ceditur) sed in Hebræorum quoque facultate peritissimus. Referendum autem & hic Philippi Epigramma. Plura siquidem vel exclusit Ausonius, vel addidit. ut inter cætera versus postremo loco duos, vel loco movit, vel diversa rettulit. ut *Creta*, pro *Cera.* Nisi quis, *Cera* corrigat, utique Græcum ipsum planius repræsentando. Alioqui scimus ex Vitruvio ac Plinio, quò pacto resoluta, inductaque cera pingi fuerit excogitatum: Quive etiam colores *Creta*, vel per se nata constent, vel infecta comparentur, eximanturque. Hinc Ausonio dictum alibi,

Bissula nec ceris, nec fuco imitabilis ulle.
Mariangelus Accurs.

5. *Matrem quod pinxit in ensem*] Lege, *in ense. Mater in ense*, id est, tenens ensem. Vt apud Statium restituimus 1. Achilleid. 558. *in remis hilaris sedere juventus. Cunctantem*, sive mavis, *contantem*, est deliberantem, secum consultantem. Neque vero placet, quæ sequuntur, Fortasse: *prolis sanguine si maculet.* Nondum ferientem, sed adhuc dubitantem & deliberantem, an occidat liberos, & eorum cruore maculetur. *Si* pro *an* noto hellenismo. Florus: *consulentes, si quid ad uxores mandarent. Maculare* autem pro *maculari* etiam dixisse veteres Auctor Gellius. *Grenovius.*

5. *matrem quod pinxit in ensem*] Hoc distichon male interpungitur & scribitur. Quis intelligit quid sit, *pingere in ensem*? Rescribendum vero: *matrem quod pinxit in ense Cunctantem*, hoc est, quod pinxerit cunctantem, cum manu jam teneret gladium ad interficiendos liberos, non vero interficientem liberos, ne sanguine inquinet se, seu, suam picturam, ne scilicet tam crudele scelus, mater nimirum liberos jugulans, maculet tam artificiosam manum. Est id ipsum, quod præcedente dixit Epigrammate:

Cunctantem satis est. nam digna est sanguine mater
Natorum, tua non dextera Timomache.

Non intellexerunt elegantiam locutionis hujus *pingere in ense*, pro *cum ense*, tenentem ensem. ut apud Phædrum, *occasio in novacula* pro novaculam manu tenens; & apud Ennium: *levesque sequuntur in hastis*, pro hastati. Virgil. *Horridus in jaculis*; hoc est jaculis instructus. Florus lib. 1. *Iuventus in equis & armis*, hoc est armata & equis insidens. *Gravius.*

In quendam, qui levia sibi inguina faciebat. CXXXI.

INguina quod calido [1] levas tibi dropace, causa est:
Irritant [2] volsas levia membra lupas.
Sed quod & elixo [3] plantaria podice vellis,
[4] Et teris incusas [5] pumice [6] Clazomenas,
Causa latet: bimarem nisi quod patientia morbum
Appetit: & tergo femina, pube vir es.

1. *Levas dropace*] Δρώπαξ unguenti genus, ex resina seu pice, ad pilos evellendos & levigandam cutem. *Vinetus.*

1. *Levas*] Non inguina sibi tantum molliores hi semiviri levabant, sed & faciem. Nota mollities Othonis vulso corpore faciem quotidie rasitantis, & ne barbatus umquam esset, madido pane linentis. Effeminatas hasce quoque delicias Clodii acerbissima nota perstringentem, si lubet, audi Ciceronem: *Tu elegans, tu solus urbanus, quem decet muliebris ornatus, quem incessus Psaltria: qui levare vultum, qui mollire vocem potes.*

2. *Volsas lupas*] Vulsas, glabras, & depiles meretrices. *Vinet.*

3. *Plantaria*] Pilos. Imitatus Persium in Satyra quarta:

Tu cum maxillis balanatum gausape pectas,
Inguinibus quare detonsus gurgulio extet?
Quinque palaestritae licet haec plantaria vellant,
Elixasque natis labefactent forcipe adunca,
Non tamen ista filix ullo mansuescit aratro. Idem.

4. *Et teris incusas*] Asperas. *Incusus lapis* apud Virgilium in Georgicis. Persius:

-- incusaque pingui Auro dona feram. Scaliger.

5. *Pumice*] Pumex, lapidis genus, quo levantur, poliunturque aspera & scabra. *Vinetus.*

6. *Clazomenas*] Versus est obscoenus & perdifficilis, in quo lepos inest, quod & Clazomenae urbis nomen significatur, & Clazomenii quoque obscoeni habebantur: sed & nates pathici sic appellat, quod franguntur incesta & nefanda venere. Nam κλάζεσθαι est frangi & dividi. *Turnebus.*

In caecum, & claudum. CXXXII.

[1] INsidens caeco graditur pede claudus utroque.
Quo caret alteruter, sumit ab alterutro.
Caecus namque pedes claudo gressumque ministrat:
At claudus caeco lumina pro pedibus.

Idem

1. *Insidens*] In hanc sunt sententiam aliquot epigrammata libro primo anthologiae. quorum hoc Πλάτωνος νεωτέρου, omnium est tum brevissimum, tum lepidissimum.

Α'νέρα τις λιπόγυιον ὑπὲρ νώτοιο λιπαυγὴς
Η''γε, πόδας χρήσας, ὄμματα χρησάμενος. Vinetus.

Idem. CXXXIII.

AMbulat insidens cæco, pede captus utroque :
Atque alterna subit munia debilitas.
Nam cæcus claudo pede commodat : ille vicissim
Mutua dat cæco lumina pro pedibus.

De divite & paupere. CXXXIV.

NOn est dives opum dives:nec pauper inopsque
Infelix : alio nec magis alter eget.
Dives eget gemmis, cereali munere pauper.
Sed quum egeant ambo, [1] pauper egens minus est.

1. *Pauper egens*] in eum sensum Apulejus in Apol. *Is plurimum habebit, qui minimum desideravit.* Cicero Paradoxo VI : *Cui quæsito opus sit, quis unquam hunc vere dixerit divitem ?* multa Seneca, ad quem te remitto.

[1] De Penelope. CXXXV.

INtemerata procis, & tot servata per annos,
Oscula vix ipsi cognita Telemacho.
Hinc mea virginitas [2] facibus tibi luxit adultis :
Arsit & invidia principe verus amor.
Sæpe ego mentitis tremui nova femina somnis ;
Lapsaque non merito sunt mihi verba sono :
Et tamen ignotos sensi experrecta dolores,
Strataque tentavi sicca pavente manu.
Nam tibi anhelanti, supremaque bella moventi,
Paruit indulgens & sine voce dolor,
Dente nihil violare fero, [3] nihil unguibus ausæ :

Fœdera

1. *De Penelope*] Fragmentum est, & reliquiæ justi poëmatis, ut apparet. in quo castigat stili sui ubertatem, & luxuriem Ausonius. Denique nihil fere in ejus poëmatis reperias, quod ejus sæculi scholasticum tumorem referat. Ita omnia ad imitationem veterum, tanquam ad examen quoddam exiguntur. *Scaliger.*

2. *Facibus tibi lusit*] *Mihi luxit* (id antiquis *lucsit* erat) magis placeret. hoc enim verbum & facibus convenit, & carmini proxime sequenti. *G. Canterus.*

3. *Nihil unguibus ausæ*] non absimile est Aviti, seu Abiti Epithalamium, quod Salmasius ad Trebell. Pollionem ex ineditis Epigrammatis descripsit:

Linea constricto de pectore vincula solve,
Et domino te crede tuo:nec candida ladas

 Ungui-

Fœdera nam tacita pace peregit amor.
Denique non aviam tremulo clamore vocavi:
Nec prior obsequio ſerva cucurrit anus.
Ipſa verecundo tetigi pallore puellas,
Impoſitum teneri faſſa pudoris opus.

Vnguibus ora vide, vel ne contacta repugnes.
Eſt in nocte timor, non eſt in nocte periclum.
Nec volo contendas: vinces, cum vicerit ille.
Martianus Capella in Feſcenninis:
Nec matris lacryma, preſſi nec viribus ungues,
Nexus audebunt rumpere.

In grammaticum. CXXXVI.

FElix Grammaticus non eſt: ſed nec fuit unquam:
Nec quiſquam eſt felix nomine grammaticus.
At ſi quis felix præter fatum extitit unquam:
Is demum exceſſit grammaticos canonas.

De infauſto matrimonio Grammatici. CXXXVII.

[1] ARma virumque docens, atque arma virumque peritus
Non duxi uxorem, ſed magis arma domum.
Namque dies totos, totaſque ex ordine noctes
Litibus oppugnat meque, meumque larem;
Atque ut perpetuis dotata à Marte duellis,
Arma in me tollit, nec datur ulla quies.
Iamque repugnanti dedam me: ut denique victum
Iurget ob hoc ſolum, jurgia quod fugiam.

1. *Arma virumque*] Similis eſt Palladæ luſus libro primo anthologiæ, ex principio Iliados Homeri. Hos enim præ ceteris poëtas Grammatici enarrare ſolent. *Vinetus.*

[1] De Auxilio Grammatico. CXXXVIII.

EMendata poteſt quænam vox eſſe magiſtri,
Nomen qui proprium cum vitio loquitur?

Au-

1. *De Auxilio*] Lege *in Auxilium.* Nam rectus caſus *Auxilius* erit ſolœciſmus. In eo Epigrammate vetus liber agnoſcit *ſolicifmus*, non *ſolœciſmus*, ut

Auxilium te nempe vocas. inſcite magiſter,
[2] Da rectum caſum: [3] jam Soliciſmus eris.

ut conſulatur verſui. In diphthongis literæ eæ tolluntur, quibus ſublatis idem ſemper ſonus manet: ut in *οι*, *ει*, quæ ſunt fere ejuſdem ſoni, non *ἰῶτα* demendum ſed altera vocalis, qua abſente nihil ſono deperit. Nam illæ duæ diphthongi propius accedunt ad *ι* quam ad *ε*, aut *ο*. Et hoc eſt, quod Nigidius dicebat: ſe Græcos non tantæ inſcitiæ arceſſere, qui *ου*, ex *ο*, & *υ*, ſcriberent, quantæ, qui *ει* ex *ε*, & *ι*. Illud enim inopia fecerunt: hoc nulla re ſubacti. Quæ verba facile indicant nullam differentiam inter *ει* diphthongum, & *ἰῶτα* ſimplex fuiſſe. Sunt autem ea fideliter memoriæ commendanda, ut quæ non vulgatem doctrinam in ſe contineant. *Scaliger.*

2. *Emendata*] Vetuſto illi Lugdunenſi libro ſoli debemus hoc Epigramma: in quo, quæ ſcribebantur *Auſilio*, & *Auſilium*, nemo dubitet, quin *Auxilio*, & *Auxilium* eſſe debeant. *Auxilium* autem, & quædam alia ejuſmodi appellativa neutra in um, ut *conſilium*, *deſiderium*, *præſidium*, *principium*, *ſtudium*, aliquando hominum propria ſunt effecta: quomodo ex Sidonii, Auguſtini, Hieronymi, Ambroſii, & aliorum ſcriptis cognoſces: tumque ſyllabam ultimam verterunt in *us* pro viris, fueruntque *Auxilius*, *Conſilius*, *Deſiderius*, *Præſidius*, *Principius*, *Studius*, ac in *ea* pro feminis: uti virgo quædam *Principia* appellatur, ad quam ſcribit Hieronymus. Iocatur ergo poëta cum Grammatico, cui *Auxilii* nomen erat, & ludit in ambiguo. *Vinetus.*

3. *Iam Solœciſmus eris*] Qui Grammatici vitium, & Solœciſmum ridet, ac reprehendit, Solœciſmum ipſe aperte committit, ſivo de induſtria id faciat cum ſuo Grammatico, ſive metro coactus. *Solœciſmi* namque ſecundam natura longam corripit. In vetuſto tamen illo libro erat *ſoliciſmus*, hoc eſt *σολικισμὸς* pro *σολοικισμὸς*, ſi forte ſic Auſonius diphthongi vocalem præpoſitivam, ſyllabæ longæ corripiendæ gratia, rejecerit. *Idem.*

3. *Iam ſoleciſmus eris*] legendum, *Soliciſmus*. quod non verſus gratia ab Auſonio uſurpatum eſt, ſed uſitatiſſimam in illa ætate ſcribendi rationem ſequutus eſt. Sic *Synaliphe*, pro *Synalœphe*; *Cimiterium* in vetuſtis martyrologiis pro *cœmeterium*. & quod magis mireris, *aulidus* apud Capellam pro *aulœdus*. Sic *tragidi* pro *tragœdi*, Gloſſæ: *Tragidi*, *τραγῳδοί*. Salmaſius.

De fratribus Thebanis. CXXXIX.

[1] NEc Stygiis lucis ineunt ſua fœdera [2] fratres
Oedipodionidæ, [3] de miſero ah miſeri.

Nam-

1. *Nec Stygiis lucis*] In morte, rogo, buſto. Leguntur autem hæc Bianoris Græca libro tertio Epigrammatum, capite *εἰς ἥρωας*.

Οἰδίποδος παίδων Θήβη τάφος, ἀλλ' ὁ πανώλης
Τύμβος ἔτι ζώντων αἰσθάνεται δηρίτων,
Κεῖνος ἔτ' ἀΐδης ἐδυσμήσατο. χ' ἤν Α'χέροντι
Μάρναντοι. κείνων χ' ὡ τάφος ἀντίπαλος.
Καὶ πυρὶ πῦρ ἤλεγξαν ἐναντίον. Ὢ ἐλεεινοὶ
Παῖδες, ἀκοιμήτων ἀψάμενοι δορέτων. Vinetus.

1. Nec

Namque etiam [4] ex uno surgentes aggere flammæ
In diversa sui dissiliunt cineris.
Infandos juvenes! quos nec discordia cassos
Luce, nec in semet linquit atrox animus.
[5] Atque utinam & Thebas quissent partirier ipsas,
Regnorum & metas, ut cinerum nebulas!

1. *Nec Stygiis*] D. Cyprianus: *Sic & Thebanorum germanitas rupta, & permanens rogis dissidentibus etiam in morte discordia.* Severus in Aetna:

Nunc gemina ex uno fumantia sacra vapore
Miramur, septemque duces. Adeantur porro Pausanias in Bœot. Ovidius, Statius, Epigr. græca, &c.

2. *Fratres OEdipodionidæ*] Eteocles, & Polynices, filii OEdipodis. *Vinet.*

3. *De misero*] Patre OEdipode, qui patrem suum Laium interfecit: matrem duxit uxorem. *Vin.*

4. *Ex uno surgentes*] Eteoclis & Polynicis fratrum quum simul cremarentur cadavera, etsi ventus erat vehemens, tamen fumus se nunquam in unam partem convertit, sed alius alio seductus, ac divisæ flammæ. *Idem.*

5. *Atque utinam & Thebas*] Eteocles & Polynices jam grandiores facti, domestica impietate cognita, OEdipum patrem coëgerunt, ob dedecus, domum non egredi. ipsi sumpto regno, fœdere invicem sanxerunt, ut alternis annis imperarent: primusque imperii annus Eteocli cederet, majori natu. Is autem exacto anno, petenti ex fœdere renuit tradere regnum fratri: quæ bellorum inter eos causa fuit. Hyginus, Euripides in Phœnissis, Statius in Thebaide, Ovidius libri quinti Tristium elegia sexta, Pausanias in Bœoticis, Diodorus Siculus, Seneca Tragicus. *Id.*

De ingratis, ex Menandro. cxl.

[1] NIl homine terra pejus ingrato creat.
Vicinus, hospes, notus, ignotus, cliens,
[2] Et si qua genera civium sunt id genus,
Si quid petenti promptus opis impertias
Vt misereare, gratia actutum perit.

1. *Nil homine*] Plautus Bacchid. a. 3. sc. 2.

Nam pol quidem meo animo ingrato homine nihil impensius'st.
Malefactorem amitti satius, quàm relinqui beneficum.
Nimio præstat impendiosum te, quam ingratum dicier.
Illum laudabunt boni: hunc etiam ipsi culpabunt mali.

Cicero lib. 2. Offic. c. 18. *Omnes enim immemorem beneficii oderunt: eamque injuriam in deterrenda liberalitate sibi etiam fieri, eumque, qui faciat, communem hostem tenuiorum putant.*

2. *Et si qua genera sunt id civium genus*] Lex Pedia flagitat: *Et si qua genera civium sunt id genus.* Gronovius.

De Demosthene. cxli.

[1] DIſcere ſi cupis à doctis quam multa licebit.
Quæ noſti, meditando velis inoleſcere menti.
Quæ didiciſti hauddum, [2] diſcendo adſumere tendas.

1. *Diſcere ſi cupias*] Hæc ſenſum non habent. Habebunt autem, ſi leviter immutaveris: *Diſcere ſi cupis, à doctis quammulta licebit.* Grævius. Cato, ſive Auctor diſt. de moribus: *Diſce, ſed à doctis: indoctos ipſe doceto.*

2. *Dicendo abſumere*] Recte Pulmanniana, *diſcendo.* quomodo dicendo abſumat, quæ nondum didicit? *Grævius.* pro *abſumere* repoſui *adſumere*, id eſt, prioribus, quæ jam didiceris, adjungere.

De uxore deformi. cxlii.

DEformis uxor cui ſit, ancilla elegans:
Vxorem habere, ſubigere ancillam velit.

De fortunæ varietate. cxliii.

FOrtuna nunquam ſiſtit in eodem ſtatu.
Semper movetur: variat, & mutat vices.
Et ſumma in imum vertit, ac verſa erigit.

In Stellam. cxliv.

[1] STella prius ſuperis fulgebas lucifer: at nunc
Extinctus, caſſis lumine veſper eris.

1. *Stella*] Auſonius convertit Græca Platonis, quæ apud Diogenem Laërtium in vita Platonis, & Apulejum in priore apologia, & in libro tertio epigrammatum, hæc invenies:
Ἀστὴρ, πρὶν μὲν ἔλαμπες, ἐνὶ ζωοῖσιν ἑῷος.
Νῦν δὲ θανὼν λάμπεις ἕσπερος ἐν φθιμένοις.
Ἀστὴρ, ſtella. Hoc fuit nomen puero, quem amavit inſignis ille vir. Venus autem pulcherrimum, lucidiſſimumque poſt Solem & Lunam, ſiderum omnium, *præveniens, & ante matutinum exoriens, Luciferi nomen accepit, ut ſol alter diem maturans. Contra, ab occaſu refulgens, nuncupatur Veſper, ut prorogans lucem, vicemque Lunæ reddens.* Plinius libro ſecundo. *Vinetus.*

Ex Menandro. cxlv.

[1] RE fruere, ut natus mortalis; dilige ſed rem,
Tanquam immortalis. ſors eſt in utroque verenda.

1. *Re fruere*] Ex Menandro, hoc converſum eſſe, monet titulus: ſed ejus poëtæ nihil extat, præter aliquot ſententias, quas ſuis ſcriptis veteres alii

alii inseruerunt. Græca verò illa, quæ Luciano libro primo epigrammatum inscribuntur, Ausonii Latinis omnino conveniunt:

Ὡς τεθνηξόμενος τῶν σῶν ἀγαθῶν ἀπόλαυε.
Ὡς δὲ βιωσόμενος φείδεο σῶν κτεάνων.
Ἔστι δ᾽ ἀνὴρ σοφὸς οὗτος, ὃς ἄμφω ταῦτα νοήσας,
Φειδοῖ καὶ δαπάνῃ μέτρον ἐφηρμόσατο.

Isocrates Demonico, patris sui Hipponici exemplum proponens, οὐδὲ τὸν πλοῦτον παρακαιρέως ἠγάπα, inquit, ἀλλ᾽ ἀπέλαυε μὲν τῶν παρόντων ἀγαθῶν, ὡς θνητός, ἐπεμελεῖτο δὲ τῶν ὑπαρχόντων, ὡς ἀθάνατος. Neque divitias importune amabat, sed fruebatur quidem præsentibus bonis, ut mortalis: curabat vero suas opes, ut immortalis. *Vinetus.*

[1] Ad notarium velocissime excipientem. CXLVI.

[2] PVer notarum præpetum,
Sollers minister advola.

Bipa-

1. *Ad notarium*] In vetusto Tilii libro erat titulus, *In notarium in scribendo velocissimum.* Vinetus.

1. *Ad Notarium*] Si quis exactam de literarum notis commentationem desideret, adeat Lipsium l. I. epist. ad Belgas ep. 27.

2. *Puer notarum*] Elegans est Dimetria, qua Notarium celerrime excipientem commendat. Ita etiam Martialis:

Nondum lingua, suum dextra peregit opus.

Et Manilius lib. IV.

Hic & scriptor erit felix, cui litera verbum est,
Quique notis linguam superet, cursumque loquentis,
Excipiens longas nova per compendia voces.

Erant autem duum generum: ij, qui *notis*, proprie *notarii*: item *singulari* ii, qui *singulis* scribebant, quæ σίγλας dicuntur Imperatori Iustiniano. Græci duplex genus scriptorum commendant, aut τοὺς γράφοντας εἰς κάλλος, quos *Antiquarios* dici supra monuimus: aut τοὺς γράφοντας εἰς τάχος, qui dicuntur *Notarii*: quorum nomine extant ἀναθήματα. l. VI. Epigrammatum Græcanicorum. *Scaliger.*

2. *Notarum præpetum*] Velocium notarum: velociter excipiens & scriberis, quæ alius dictat. Suetonius de Tito Vespasiano. *E pluribus comperi, notis quoque recipere velocissime solitum.* Cujusmodi notis, nemini dubium esse debet, quin ante Ciceronem quoque illi usi sunt, qui ex ipso dicentium ore, orationes totas excepisse traduntur: quemadmodum hodie sunt in *parlamentis* nostris, qui faciunt, Actuarii miranda solertia, ut scribit Budæus in annotationibus, omnia propemodum dicta advocatorum quoque, nedum judicum excipientes. Vix enim crediderim cuiquam unquam fuisse tantam manus agilitatem, ut potuerit omnibus suis litteris singula dicentis verba subsequi, & excipere. Priscis ergo scriptoribus patum compertum fuisse video, quis notas illas compendiarias primus commentus sit. Seneca ad Lucillium libri quartidecimi epistola secunda: *Quid verborum notas, quibus quamvis citata excipitur oratio: & celeritatem linguæ manus sequitur? Vilissimorum mancipiorum ista commenta sunt.* Sic Seneca. Plutarchus vero in Catonis Vticensis vita, Marcum Tullium Ciceronem inventorem facere videtur. In Eusebii chronicis Latinis non Ciceronem, sed ejus libertum Tironem invenisse

[3] Bipatens pugillar expedi,
Cui multa fandi copia,
Punctis peracta singulis,
Vt una vox absolvitur.
Evolvo libros uberes,
Instarque densæ grandinis
Torrente lingua perstrepo.
Tibi nec aures ambigunt,
[4] Nec occupatur pagina.
Et mota parce dextera
Volat [5] per æquor cereum.

Quum

nisse legimus. Dio libro quinquagesimo quincto, neque si quid Cicero, neque si quid ejus libertus invenerit, meminit: sed Mæcenatem πρῶτον σημεῖά τινα γραμμάτων πρὸς τάχος excogitasse, & multos docuisse per Aquilam libertum suum. Ceterum hanc controversiam componet fortasse Diaconi liber de Notis, si usquam sine mendo extat, ad Conradum primum, imperatorem scriptus. In quo leges, Lucium Annæum Senecam postremo, ab aliis ante se inventas, contraxisse notas, digessisse, & auxisse adeo numerum, ut opus in quinque millia extenderetur. Hæ sunt itaque notæ, quas signa appellar Sidonius Apollinaris in epistola nona libri noni. *Tribuit*, inquit, *& quoddam dictare celeranti scribarum sequacitas saltuosa compendium: qui comprehendebant signis, quod litteris non tenebant.* Græci σημεῖα, ut διὰ σημείων scribere, pro scribere notis, seu per notas, dixit Cicero libro tertio decimo epistolarum ad Atticum, ad hunc modum: *Et quod ad te de decem legatis scripsi, parum intellexti, credo, quia διὰ σημείων scripseram.* Inde σημειογράφοι apud Plutarchum, qui ita velociter γράφειν, id est, scribere διὰ σημείων, noverant. Quos etiam à suis notis *Notarios* appellarunt, ut *In notarium velocissime excipientem*, hoc Ausonii epigramma inscribitur: & *Notarius* hoc Martialis distichon libro quartodecimo:

Currant verba licet, manus est velocior illis.
Nondum lingua, suum dextra peregit opus.

Et *notarium velocem* dicit idem Martialis in epigrammate sexagesimo secundo libri decimi, quemadmodum *prapetes notas, prapetem dextram, alitem dextram, velocem manum* Ausonius. *Vinetus.*

3. *Bipatens pugillar*] Sunt in frequenti usu *pugillaria* neutro plurali, & masculino plurali *pugillares:* sed *pugillar* raro invenies. Pugillaria autem illa quomodo quondam fierent, clarissime intelliges ex Auli Gellii capite nono libri septimidecimi. *Vinet.*

4. *Nec autupatur pagina*] scribe, uti in secundo Vossiano legitur, *nec occupatur pagina*, id est, non impletur statim, sed multa, immo innumera, verba tuis notis breviter expressa recipit & complectitur. Ita vero & in Vgoletti Editione, & in alia antiqua Lugdunensi Seb. Gryphii, quæ anno 1537 prodiit, se invenisse mihi indicavit Cl. Grævius.

5. *Per æquor cereum*] per tabellas cera illitas. Titinnius apud Charis.

—— velim ego osse arare campum cereum. Vinetus.

6. *Vix*

Quum maxime nunc proloquor
Circumloquentis ambitu,
Tu sensa nostri pectoris
[6] Vt dicta jam ceris tenes.
Sentire tam velox mihi
Vellem dedisset mens mea,
Quam præpetis dextræ fuga
Tu me loquentem prævenis.
Quis, quæso, quis me prodidit?
Quis ista jam dixit tibi,
Quæ cogitabam dicere?
Quæ furta corde in intimo
Exercet ales dextera?
Quis ordo rerum tam novus,
Veniat in aures ut tuas,
[7] Quod lingua nondum absolverit?
Doctrina non hæc præstitit:
Nec ulla tam velox manus
[8] Celeripedis compendii.
Natura munus hoc tibi,
Deusque donum tradidit:
Quæ loquerer, ut scires prius:
Idemque velles, quod volo.

A V-

6. *Vix dicta jam*] reponnedum, *ut dicta jam ceris tenes*, nec abludit secundus papyraceus, in quo, *vel dicta jam c. t.* nam hoc est, quod mox miratur, & rogat, *quis ista jam dixit tibi, quæ cogitabam dicere?* & *sensa*, *dictis* opponit. &, *Tu me loquentem prævenis.* ex ambiguiate compendii in scribendo usurpati vitium natum putem. De Notariis autem Divus Hieronymus in Epist. ad Julianum: *Et tamen ille apposito notario cogebat loqui, quæ velociter edita velox consequeretur manus, & linguæ celeritatem prenderent signa verborum.* Basilius Magnus in Epist. ad notarium: Οἱ λόγοι τὴν φύσιν ὑπόπτερον ἔχουσι. Διὰ τοῦτο σημείων χρήζουσιν, ἵνα ἐπιλαμβάνων αὐτῶν λάβῃ τὸ τάχος ὁ γράφων.

7. *Quod lingua nondum absolverit*] Marcus Manilius, ubi de ejus differit ingenio, qui sub Virginis signo natus sit:

Hic & scriptor erit felix, cui littera verbum est.
Quique notis linguam superet, cursumque loquentis.
Excipiet longas nova per compendia voces. Vinetus.

8. *Celeripedis compendii*] Cicero epistolarum nono ad Atticum, *Venit autem eo ipso die ille celeripes, quem Salvius dixerat. Attulit uberrimas tuas litteras.* Idem.

1. *Auso-*

AVSONII EPIGRAMMATA IV,

Quibus Fastorum a se digestorum meminit.

[1] AVSONIVS HESPERIO filio salutem. I.

[2] IGnota æternæ ne sint tibi tempora Romæ,
Regibus, & patrum ducta sub imperiis,
[3] Digessi Fastos, & nomina perpetis ævi:
Sparsa jacent Latiam si qua per historiam.
Sit tuus hic fructus, vigilatas accipe noctes.
Obsequitur studio nostra lucerna tuo.
Tu quoque venturos [4] perlongum consere Ianos,

[5] Vt

1. *Ausonius Hesperio*] Est hoc epigramma Fastorum ad Hesperium filium, quoddam ipsorum Fastorum ἐπιχαιρεκακίας(?) [illegible]. Idque recte præfert lemma in antiquo libro, Conclusio: *Ausonius Hesprio filio suo S.* Scaliger.

2. *Ignota æterna*] In vetere Lugdunensi codice titulus erat, CONCLVSIO. AVSONIVS HESPERIO FILIO SALVTEM. In aliis, DE SVO FASTORVM LIBRO AD GREGORIVM. Ad Gregorium mittitur etiam Cupido cruci affixus, filiusque illic salutatur. Parum autem sapuerunt, qui hoc loco *Hectorea* pro *æterna* legendum censuerunt. Roma namque tametsi Hectorea & Trojana dici potuit, tamen Ammianus Marcellinus eam passim *æternam* vocat, & Julius Frontinus, Ovidius Naso, & alii; Romaque non solum, verum etiam Romani principes fuerunt *æterni* nuncupati: ut in quarta Symmachi epistola ad Ausonium, *quum æternorum principum jam pridem signa comitarer.* Vinetus.

3. *Digessi fastos &c.*] *perpetis* in vetustis exemplaribus, licet *præpes* pro veloci quoque poni consueverit, sitque temporis præsertim fugacissima atque irreparabilis celeritas, *perpes* tamen, quod perpetuum, jugiterque annexum, neque unquam intercisum significat, in fastis accommodatissimum est, quibus anni totius gesta disscribantur, & quo sit merito quæque notata dies. *Mariang. Accursius.*

3. *Digessi Fastos*] Opus hoc ad nos non pervenit, sive carmen id esset, seu soluta oratio. *Fastos* autem, *&*, id est, *ævi nomina perpetui (perpetis* enim hic, quam *præpetis* legere malim) temporum seriem, omnes civitatis Romanæ annos ab urbe condita ad mea usque tempora, quid singulis gestum, qui principes Romani fuerunt, qui Consules, aliique magistratus. *Vinetus.*

4. *Per longum*] Adverbium est. Hesperio illi precatur longam vitam. *Vinetus.*

5. Vt

[5] Vt mea congeſſit pagina præteritos.
Exemplum jam patris habes : [6] ut protinus & te
Aggreget Auſoniis purpura conſulibus.

5. *Vt mea congeſſit*] Lugdunenſis, *digeſſit*, ut ſupra, *digeſſit faſtos.* præferam tamen vulgatam, & ex ea in præcedenti verſu pro *confere* malim *congere.* uti contra, *confere Ianos*, pro *congere* in Epiſt. xx. illic enim tranſigere ſignificat, hic autem connectere.

6. *Vt protinus & te*] hoc eſt, fias etiam tu protinus Conſul poſt me. De Heſperii tamen filii Auſonii poëtæ Conſulatu nihil comperi, ſed fuiſſe ſaltem eum Proconſulem ex Auſonii in patrem Iulium epicedio cognoſces: poteſtque Heſperius is eſſe Proconſul Gratiano Imperatore, cujus æquitatem una cum gravitate commendat Ammianus Marcellinus in extremo libro viceſimo octavo. *Applicet* autem alii, *Aggreget* vetus codex Lugdunenſis. Sed Tilianus hoc diſtichon ita legit:

Exemplo confide meo. Sic protinus & te
Explicet Auſoniis purpura Conſulibus. Vinetus.

Supputatio ab urbe condita in conſulatum noſtrum. II.

[1] ANnis undecies centum conjunge quaternos,
[2] Vndecies unumque ſuper trieterida necte.
Hæc erit æternæ ſeries ab origine Romæ.

De

1. *Annis undecies*] Solis Lugdunenſibus illis membranis debemus hoc triſtichon cum ſuo hoc titulo. Anni autem undecies centum; hoc eſt mille, & centum, & quatuor anni, & undecies unus annus, id eſt anni undecim, ac τριετηρὶς, hoc eſt tres anni, ut etiam ſcripſimus in carmen de Cæſaribus, fiunt anni mille & centum & decem & octo: quot efficient & inſequenti carmine ad Proculum mille & centum & bis novem, à condita Vrbe uſque ad Conſulatum Auſonii: ſed quæ ſunt hæ rationes? Alciatus, Haloander, Onuphrius, ac alii, qui noſtra ætate in recognoſcendis Romanæ civitatis temporibus, & reſtituendis Faſtis operam poſuerunt, annos hic tredecim quattuordecimve deſiderant. Putant enim Auſonium fuiſſe Conſulem collega Hermogeniano Olybrio, anno urbis milleſimo centeſimo & triceſimo primo ſecundove (imo 379 Chriſti Scal.) ſed poteſt Auſonius alios hic eſſe ſecutus auctores, quam ipſi. Ignorarunt namque veteres Romani Græcique ſcriptores, ut ex Dionyſio Halicarnaſſenſi, & Iulio Solino cognoſces, non ſolum à quo, verumetiam quibus temporibus Roma fuerit condita. Eratoſthenes, Pomponius Atticus, Marcus Tullius, Cornelius Nepos, & alii quidam, quos novi ſequuntur chronologi, Olympiade ſexta ſeptimave conditam putarunt, ſed alii tardius, ut Fabius Pictor, Olympiade octava: Lucius Cincius extrema duodecima. *Vinetus.*

2. *Vndecies unumque*] ex antiquo libro lege:

Vndecies, unamque ſuper trieterida necte. Scaliger.

2. *Vndecies unumque ſuper*] in vetere libro liquidiſſime legitur *unumque*, licet ex eodem Scaliger *unamque* reſtitu-

stituat. *Vndecies unus* sunt undecim. *adnecte* undecim *trieteridi*, id est, ternario numero, conficies annos 14: & hosce rursus annis 1104, redibit inde numerus Ausonio designatus 1118.

De eodem, ad Proculum. III.

[1] VRbis ab æternæ deductam rege Quirino
Annorum seriem quum, Procule, accipies;
Mille annos centumque, & bis fluxisse novenos
Consulis Ausonii nomen adusque leges.
Fors erit, ut lustrum quum se cumulaverit istis,
Confectam Proculus signet Olympiadem.

1. *Vrbis ab æterna*] Proculum, ad quem scribitur hoc carmen, eum esse arbitror, de quo est epigramma tricesimumtertium: potestque ille Proculus esse, qui in codice Theodosiano aliquot Valentiniani, Theodosii, Arcadii, rescriptis, Præfectus prætorio vocatur. *Vinetus.*

In fine ejusdem libri additi. IV.

HActenus adscripsi Fastos. si sors volet, ultra
Adjiciam. si non, qui legis adjicies.
Scire cupis, qui sim? titulum [1] qui quartus ab imo est
Quære; leges nomen Consulis Ausonii.

1. *qui quartus ab imo*] Sic omnes nostri libri, quicquid hoc sit: at Scoppa pro *imo*, *uno* legit cum verbo *est*: intelligitque versum hujus retractichi quartum *ab uno*, hoc est à primo, qui habeat nomen auctoris Ausonii. *Vinetus.*

1. *Qui quartus ab uno est*] leve mendum, sed quod momentum ad historiam habet. unde scribe: *qui quartus ab imo est*. Nam Ausonius Fastos suos perduxit ad annum urbis CIↃCXXIII. ipse autem consul collega Syagrio (illo, cui inscriptum epigramma generis sui) CIↃCXVIII. clarum ergo, eur titulum inspici velit à fine quartum. *Lipsius*. Verisimilis hæc opinio Lipsii videtur; frigidum enim nimis foret illud votum, quo Proculo consulatum post quinquennium demum auguratur, nisi ita statuamus, ad annum videlicet CIↃCXXIII, inclusive, ut vocant, hanc Fastorum seriem perductam fuisse. quum vero sequentis anni XXIV consules jam designari forent, non potuit propiorem annum Proculi consulatui votis destinare, quam XXV. quo confectam Olympiadem, sive quinarium numerum signet. à XX enim ad XXV intercurrit lustrum. in totum vero lustrum Ausonium hunc votivum Proculi consulatum distulisse, quis crediderit?

AVSONII BVRDIGALENSIS [1]EPHEMERIS, ID EST, Totius diei negotium.

[2] Mane jam clarum reſerat feneſtras.
[3] Iam ſtrepit nidis vigilax hirundo.
Tu velut primam, mediamque noctem
Parmeno dormis.
[4] Dormiunt glires hyemem perennem,
Sed cibo parcunt. tibi cauſa ſomni,
Multa quod potas, [5] nimiaque tendis

Mole

1. *Ephemeris*] ἐφημερὶς, *diarium* Sempronio Aſellioni apud Aulum Gellium libro quincto Noctium Atticarum : ubi ſcribit ephemeridem in hiſtoriis dici, quum per dies ſingulos res geſtæ ſcribuntur. Ita Ephemeridem inſcripſit Auſonius carmen hoc, quo fuerat complexus, quicquid uno quoque die gerere facereve ſolitus eſſet, ipſo etiam interprete titulo, qui ſic omnino habebat in ſuo illo Lugdunenſi codice: INCIPIT EPHEMERIS, ID EST, TOTIVS DIEI NEGOTIVM. Seneca librum duodecimum epiſtolarum ad Lucillium ſic incipit: *Singulos dies tibi meos & quidem totos, indicare jubes. bene de me judicas.* Vinetus.

2. *Mane jam clarum*] Dixerat Aulus Perſius:

---- Iam clarum mane feneſtras
Intrat. ---- Vinetus.

3. *Iam ſtrepit nidis*] Poëta quidam apud Senecam ad Lucillium, *Vigilax.* Sic *canes* dixit *vigilaces* Columella libro ſeptimo : & *vigilaces curas*, Ovidius l. 2. Met. v. 780. *Idem.*

4. *Dormiunt Glires*]

Tota mihi dormitur hiems : & pinguior illo
Tempore ſum, quo me nil niſi ſomnus alit.

Apud Martialem libro tertiodecimo. *Id.*

4. *Dormiunt glires*] hinc *glirius* in Excerptis Pythœanis, *ſomnolentus.* & in gloſſis Iſidori : *glirium, torpentem, ſtupidum.* D. Hieron. 3. in Ruff. Apol. *An in morem glirium torpentes conſopitaque dormirent.* Laberius apud Nonium : *Etiam hic me optimus ſomnus premit, opprimitur glis.*

5. *Nimiaque tendis*] haud auſim affirmare, verumtamen credibile videtur, fuiſſe olim *Auſonio* ſcriptum. *Nim. cadis mole ſaginam* ſic ut oculos animumque intenderit ad illud Plauti in Moſtell. *Eſte, effercite vos, saginam cadite.* Sic & Ammianus Marcellinus lib. 22. *ubi vindicandis potius,*

quam

Mole saginam.
Inde nec flexas sonus intrat aures:
Et locum mentis sopor altus urget,
Nec coruscantis oculos lacessunt
Fulgura lucis.
[6] Annuam quondam juveni quietem,
Noctis & lucis vicibus manentem,
Fabulæ fingunt, cui Luna somnos
Continuarit.
Surge nugator, lacerande virgis.
Surge: [7] ne longus tibi somnus, unde
Non times, detur. rape membra molli
Parmeno lecto.
Fors & hæc somnum tibi cantilena
Sapphico suadet modulata versu.
[8] Lesbiæ depelle modum quietis
[9] Acer Iambe.

Item

quam cadendis conviviis indulgebant. Symmachus: *Nam comitibus vestris, utpote sobriis, cadunda sagina cura posterior est.*

6. *Annuam*] Non unum, sed triginta totos annos dormisse Endymionem fabulantur, & plus eo. *Vinetus.*

7. *ne longus tibi Somnus*] mortis. Ne te verberibus excitem, occidam. Horatius libri tertii carmine undecimo de Hypermnestra, qua nocte Danaides viros suos jugularunt:

Surge, qua dixit juveni marito,
Surge, ne longus tibi somnus, unde,
Non times, detur. Socerum & scelestas
Falle Sorores. Idem.

8. *Lesbii depelle*] lege: *Lesbia depelle modum quietis.* Quia dicit ex Sapphica cantilena somnum nequam mancipio conciliari, propterea vocat Lesbiam quietem. *Scaliger.*

8. *Lesbii depelle modum*] Sic prorsus exemplar, nisi quod supra *um* habebat syllabam *ul*, sed alio additam calamo, & quæ versum corrumpat, si *modulum* legas. *Vinetus.*

9. *Acer Iambe*] quia iræ ac rabiei quasi minister & satelles est. Horatius in Arte:

Archilochum proprio rabies armavit
Iambo.

Terentianus Maurus:

Adulta felle qualis ante carmina
Dabas amarus, ultor impetus tui.

Statius l. 2. sylv.

—— seu dissona nectit
Carmina, sive minax ultorem stringit
Iambon.

Horat. l. 1. od. XVI.

—— me quoque pectoris
Tentavit in dulci juventa
Fervor, & in celeres Iambos
Misit furentem. —— - -

Hinc & ἰαμβίζειν pro λοιδορεῖν dixere Græci, teste Proclo in Chrestomathia: cui contrarius Mart. Capella qui lib. IX. *Iambum* ἀπὸ τοῦ ἰαμβίζειν dictum putat.

1. Et

Item Parecbasis.

PVer eja surge : & calceos ,
[1] Et linteam da sindonem.
Da, quidquid est, amictui
Quod jam parasti, ut prodeam.
Da rore fontano abluam
Manus, & os, & lumina.
Pateatque, fac, sacrarium ,
Nullo paratu extrinsecus.
Pia verba, vota innoxia ,
[2] Rei divinæ copia est.
[3] Nec tus cremandum postulo ,
Nec liba crusti mellei :
[4] Foculumque vivi cæspitis
Vanis relinquo altaribus.
Deus precandus est mihi ,
Ac filius summi Dei ,
Majestas uniusmodi ,
Sociata sacro [5] Spiritu.

Et

1. *Et linteam da sindonem*] quam nunc nos *camisiam* vocitamus, sicut & Eginardus appellavit in eo,quod ante annos septingentos & quinquaginta scripsit de Carolo Magno Francorum rege. Græcum est *σινδὼν* , & *Tunicam linteam* , interpretatur vetus Glossarion. Sed vide de hoc nomine quid Baifius de Re vestiaria , ex Euangelistis,Herodoto, Polluce,Martiale. *Vin.*

2. *Rei divinæ copia est*] Hæc ad sacrificium satis sunt,piæ preces, & vota innoxia, quæ *aperta* Persius appellat : & in iis ponit mentem bonam, famam, fidem. Vide ejus Satyram ad Macrinum. *Vinetus.*

3. *Nec tus cremandum*] Libanius Orat.VII, pro Aristophane : Ἧκεν εἰς τὰ λείψανα τῶν ἱερῶν, κομίζων οὐ λιβανωτὸν, οὐχ ἱερεῖον, οὐ πῦρ, οὐ σπονδήν· οὐ γὰρ ἐξῆν· ἀλλὰ ψυχὴν ἀλγοῦσαν, καὶ φωνὴν ὀδυρομένην, καὶ δεδακρυμένην, καὶ δακρύων ἀφορμάς. ubi legendum puto, καὶ ὄψιν δεδακρυμένην. Simile certe quid excidit.

4. *Foculumque vivi cæspitis*] Horatius in ode undevicesima sic dixerat:

Hic vivum mihi cæspitem, hic
Verbenas pueri ponite, thuráque
Bimi cum patera meri.
Mactata veniet lenior hostia.

Vinetus.

5. *Spiritui*] Anapæstus , seu potius tribrachys pro iambo. Pro *Spiritui* tamen , *Spiritu* scripsisse potest Ausonius , ut ex iis disces , quæ scripsit de dativo quartæ declinationis Priscianus in extremo libro septimo. *Idem.*

5. Sociata

Et ecce jam vota ordior :
Et cogitatio numinis
[6] Præsentiam sentit pavens.
[7] Pavetne quidquam spes, fides ?

5. *Sociata sacro Spiritui*] Scribe audacter, *Spiritu*. nec est, quod cum Vineto dubites. Ita & apud Nonium Auctores, quos male ablativum pro dativo usurpasse existimat. Lucillius:

Quod sumptum atque epulas victu
præponis honesto.

Virgilius, lib. VI.

—— Teque adspectu ne subtrahe nostro.

Catullus in Nuptiis Pelei & Thet.

Præsentes namque ante domos invisere castas
Sæpius, & sese mortali ostendere cœtu
Cælicolæ nondum spreta pietate solebant.

Vide & Pierium Valerianum in Virg. IV. Georgic.

6. *Præsentiam sentit pavens*] Habebat hic versiculos tres margo interior: in quorum primo nullam potui agnoscere literam.in reliquis duobus erat, *Pavetne mequam spes fides.* quod non intelligo, quid sibi velit. *Vinetus.*

7. *Paves nequicquam spes fides*] erat hic versus in præstantissimo codice recentiore manu margini adscriptus. de sinceritate igitur dubito. Posset non incommode legi, *pavetne quidquam spes, fides ?* vel *paventne.* Sic in festivissimo Poëta Anacreonte Stephanus & Faber, viri eruditissimi, frustra fuerunt, dum hunc locum emendare cupiunt, in Carmine de Columba :

Τίς ἐστί σοι μέλει δέ; pro quo non recté reponunt,
Τί δέ σοι μέλημα τοῦτο; ut apud Theocritum Eidill. XIV.
Τί δέ τοι τὸ μέλημα;

Scribe totum hunc locum :

Πόθεν μύρων τοσούτων,
Ἐπ' ἠέρος θέουσα,
Πνέεις τε καὶ ψακάζεις;
Τίς εἶ; τί σοι μέλει δέ;

Primi versus emendationem, in quo antea *τοσούτων*, adstruit locus Plutarchi in vita Phocionis, ubi Demadi respondet: *Πάνυ γοῦν, ἔφη, πρέψειεν ἄν σοι μύρου τοσοῦτον ὄζοντι, καὶ χλαμύδα,* &c. Vltimi vero hic Diphili apud Athenæum lib. VI. *Πόθεν ἐστὶ ταῦτα πρὸς θεῶν; τί δέ σοι μέλει.* Sic & in Catullo Carm. Nupt. ad Manl. & Iuliam lege;

At marita tuum tamen
Celites, nihilominus
Pulcra eris. Sensum explicat Turnebus, lectionem confirmant MSS. in quis, *Pulcra res,* & *pulcre eres,* levi errore.

Oratio.

[1] OMnipotens; solo mentis mihi cognite cultu,
Ignorate malis, & nulli ignote piorum,

Princi-

1. *Omnipotens*] Matutinæ precationis divinum carmen est, & quo haud scio quempiam elegantius scripsisse hactenus, vixque etiam crediderim, alterius, quam Ausonii eruditione versibus consectari talibus ea tempestate potuisse. In Particula tamen MS. exemplaris Hieronymi Aleandri, Paulinus Episcopus, non Ausonius ejus author inscribitur. Cujus testimonio neque protinus accedendum, neque non diutius considerandum. *Mariang. Accursius.*

1. *Omnipotens, solo mentis mihi cognite cultu*

Principio, extremoque carens: antiquior ævo,
Quod fuit, aut veniet: [2] cujus formamque modumque
Nec mens complecti poterit, nec lingua profari:
Cernere quem solus, coramque audire jubentem,
Fas habet, & patriam propter considere dextram:
Ipse opifex rerum, rebus [3] causa ipse creandis,
Ipse Dei verbum, verbum Deus, anticipator
Mundi, quem facturus erat: generatus in illo
Tempore, quo tempus nondum fuit: editus ante,
Quam jubar, & rutilus cœlum illustraret eous:
Quo sine nil actum: [4] per quem facta omnia: [5] cujus
In cœlo solium: cui subdita terra sedenti,
Et mare, & obscuræ chaos insuperabile noctis:
Irrequies, cuncta ipse movens, vegetator inertum:
Non

te cultu] Sic vetus exemplar Lugdunense, cum hoc titulo, ORATIO. Alia ad hunc modum,

Omnipotens, quem mente colo, pater unice rerum,

hoc lemmate, PRECATIO MATVTINA AD OMNIPOTENTEM DEVM, cum sola extaret, ex media sua Ephemeride excerpta. *Vinetus.*

2. *Cujus formamque modumq;*] Antisthenes apud Theodoretum: Ἀπ' εἰκόνος οὐ γνωρίζεται, ὀφθαλμοῖς οὐχ ὁρᾶται, οὐδενὶ ἔοικε· διόπερ αὐτὸν οὐδεὶς ἐκμαθεῖν ἐξ εἰκόνος δύναται. Xenophon: ὁ γοῦν πάντα σείων, καὶ ἀτρεμίζων, ὡς μέγας μέν τις καὶ δυνατὸς, φανερὸς· ὁποῖος δέ ἐστι μορφὴν, ἀφανής. D. Cyprianus de Idolor. vanitate: *quorum tamen præcipuus Sosthenes formam veri dei negat conspici posse.*

3. *causa ipsa*] *ipse* pro *ipsa*, vetus liber. *Vinetus.*

3. *rebus caussa*] melius vett. libri, *Caussa ipse creandis.* Plotinus in procem. lib. de Provid. Οὕτω δὴ ἐξ ἑνὸς ΝΟΥ καὶ τοῦ ἀπ' αὐτοῦ ΛΟΓΟΥ ἀνέστη τόδε πᾶν, καὶ διέστη.

4. *per quem facta omnia*] ex principio Euangelii Ioannis Apostoli. *Vinetus.*

5. *cujus in cælo solium*] malim: *cujus est cælum solium.* licet enim vulgata defendi possit ex istis Psalmi CIII, *In cælo paravit Dominus sedem suam:* videtur tamen Ausonius illa Esaiæ respexisse, quæ cap. LXVI leguntur: *Cælum sedes mea est, dicit Dominus, terra autem scabellum pedum meorum.* Quæ & Actorum c. VII, repetuntur. Sed & Servator noster Matth. v. per cælum jurare vetat, *quia thronus Dei est.* Imo & ὕπατος inde dictus Deus est, teste Aristotele lib. VI, de mundo: τὴν μὲν ἀνωτάτω, καὶ πρώτην ἕδραν αὐτὸς ἔλαχεν· ὕπατος διὰ τοῦτο ὠνόμασται, καὶ κατὰ τὸν ποιητὴν ἀκροτάτῃ κορυφῇ τοῦ σύμπαντος ἐγκαθιδρυμένος οὐρανοῦ. Orpheus:

Αὐτὸς δ' αὖ μέγαν αὖτις ἐπ' οὐρανὸν ἐστήρικται,
Χρυσέῳ εἰνὶ θρόνῳ· γαίη δ' ὑπὸ ποσσὶ βέβηκε.

Ita Theodoretus citavit, a quo tamen verbis, non autem sensu diversus Iustinus Martyr in cohortat. ad Græcos.

6. Super-

Non genito genitore Deus, qui fraude [6] ſuperbi
Offenſus populi, [7] gentes in regna vocavit,
[8] Stirpis adoptivæ meliore propage colendus:
Cernere quem licuit proavis: [9] quo numine viſo,
Et patrem vidiſſe datum: [10] contagia noſtra,
Qui tulit: & diri paſſus ludibria leti,
Eſſe iter æternæ docuit remeabile vitæ:
Nec ſolam remeare animam, ſed corpore toto
Cœleſtes intrare plagas, & inane ſepulchri
Arcanum vacuis adopertum linquere terris.
Nate patris ſummi, noſtroque ſalutifer ævo,
Virtutes patrias genitor cui tradidit omnes,
Nil ex invidia retinens, plenuſque datorum,
Pande viam precibus, patriaſque hæc perfer ad aures.
Da pater invictam contra omnia crimina mentem,
Vipereumque nefas nocituri averte veneni.
Sit ſatis, antiquam ſerpens quod perdidit Evam,
Deceptumque adjunxit Adam: nos ſera nepotum
Semina, veridicis [11] ætas prædicta prophetis,
Vitemus laqueos, [12] quos letifer implicat anguis.
Pande viam, [13] quæ me poſt vincula corporis ægri

In

6. *Superbi populi*] Iudæorum. *Vinet.*

7. *Gentes*] Eos, qui ex Iudæorum genere non erant. Epiſtola Pauli ad Romanos. *Vin.*

8. *Stirpis adoptivæ*] Alluſio ad ea, quæ in illa tractantur epiſtola de oliva, oleaſtro, inſitione. *Vinetus.*

9. *Quo numine viſo*] Filio. Sic enim ille in Euangelio Ioannis ad Philippum. ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν πατέρα. Porro precationes hæ Auſonium Chriſtianarum litterarum ſtudioſum, valdeque peritum fuiſſe indicant. *Vinet.*

10. *Contagia noſtra*] Ex priore epiſtola ad Corinthios, de mortuo Chriſto pro peccatis aliorum, & de Reſurrectione mortuorum. *Idem.*

11. *Ætas prædicta*] *Olim*, pro *ætas* vetus codex. & *perdidit*, pro *prædidit*. Id.

12. *Quos letifer*] Tertullianus in Apologetico: *Operatio dæmonum eſt hominis everſio: ſic malitia ſpiritalis à primordio auſpicata eſt in hominis exitium.* D. Cyprianus de Idolor. Vanit. *Spiritus inſinceri & vagi, qui poſteaquam terrenis vitiis immerſi ſunt, & à vigore cœleſti terreno contagio receſſerunt, non deſinunt perditi perdere, & depravati errorem pravitatis infundere.* Idem poſtpaullo: *Hæc eſt de illis medela, cum ipſorum ceſſat injuria: nec aliud his ſtudium eſt, quam à Deo homines avocare, & ad ſuperſtitionem ſui ab intellectu veræ religionis avertere: & cum ſint ipſi pœnales quærere ſibi ad pœnam comites, quos ad crimen ſuum fecerunt errore participes.*

13. *Qua me ferat*] *Qua me feram*, alii libri. *Id.*

14. Se-

In ſublime ferat: puri qua lactea cœli
[14] Semita ventoſæ ſuperat vaga nubila Lunæ.
[15] Qua proceres abiere pii, quaque integer olim
Raptus quadrijugo penetrat ſuper æthera curru
Helias, & ſolido cum corpore prævius Enoch.
Da pater æterni [16] ſperatam luminis auram:
[17] Si lapides non juro deos, unumque verendi
Suſpiciens altare ſacri, libamina vitæ
Intemerata fero: ſi te dominique, [18] deique,
Vnigenæ cognoſco patrem, [19] miſſumque duobus,
Qui ſuper æquoreas volitabat ſpiritus undas.
Da genitor, veniam, cruciataque pectora purga:
Si te non pecudum fibris, non ſanguine fuſo
Quæro: [20] nec arcanis numen conjecto ſub extis:

[21] Si

14. *Semita ventoſa ſuperat vaga lumina*] Prætulerim, *nubila luna*, ut in Pulmanni editione, & in utroque Voſſiano repperi. & confirmat, quod in fine Ephemeridis legitur:

Ito per obliquos cæli mala ſomnia mundos,
Irrequieta vagi qua difflant nubila nimbi:
Lunares habitate polos.

15. *Qua proceres*] *Quam* pro *qua* duobus locis vetus codex, *aëra* pro *æthera*, *ſpiratam*, pro *ſperatam*. Vinetus.

16. *Spiratam luminis auram*] Quis dubitet, quin emendandum ſit: *ſperatam luminis auram?* Grævius.

17. *Si lapides non juro Deos*] Antiquorum idola ſignificare videtur ad contemptum, ut & ea, & finales terminorum *lapides* Lucret. vocat lib. v.

Nec pietas ulla eſt, velatum ſæpe videri
Vertier ad lapidem, atque omnes accedere ad aras.

Sic *ſtipitem ligneum* idolum dixit Prudentius hymno x. *Turnebus.*

17. *Si lapides non juro Deos*] Id eſt, ſi lapidea ſimulacra non pro diis habeo, vel colo. Fortaſſis etiam ad *Iovem lapidem* reſpexit. *Iovem* enim *lapidem jurare* ſanctiſſimum olim jurandum fuiſſe habitum, teſtatur Favorinus apud A. Gell. l. 1. c. xxxi. Simili ad illum alluſione D. Auguſtinus l. 11. Civ. Dei, c. xxix: *Illic enim*, inquit, *tibi non Veſtalis focus, non lapis Capitolinus, ſed Deus unus & verus.*

18. *Deique unigena*] Scripſerunt alii, *unigeni*. Atque ego utique Ciceronem ſcio Mundum appellaſſe *unigenum* in libro de Vniverſitate. *Hoc ipſo*, inquit, *quod ſolus atque unus, idcirco ſingularem Deus hunc Mundum atque unigenum procreavit.* Neque tamen ob id primam lectionem reor immutandam. Græca enim dictio μονογενὴς, quæ noſtris *unicus*, *unigenus*, & vel *unigenitus* convertitur, cur non etiam *unigena* communi præſertim, quo græca, dici poſſit elegantius? quoque modo dicimus, *Saturnigena, Martigena, Soligena?* Mariang. Accurſ.

19. *Miſſumque duobus*] Abſurde dicitur Spiritus Sanctus mixtus eſſe patri & filio. Corrige: *Miſſumque duobus.* Eccleſia orthodoxa credit & docet, Spiritum Sanctum à Patre & Filio emitti. *Gravius.*

20. *Nec carnis numen*] Scribendum, *arcanis* non *carnis*, uti in MS. Cod. *Mariang. Accurſius.*

21. *Si*

[21] Si ſcelere abſtineo, [22] errori obnoxius: & ſi
Opto magis, quam fido, bonus, puruſque probar
Confeſſam dignare animam: ſi membra caduca
Exſecror, & tacitum ſi pœnitet: altaque ſenſus
Formido excruciat, tormentaque ſera gehennæ
Anticipat, [23] patiturque ſuos [24] mens ſaucia manes.
Da pater hæc noſtro fieri rata vota precatu.
Nil metuam, cupiamque nihil, ſatis hoc rear eſſe,
Quod ſatis eſt. nil turpe velim, nec cauſa pudoris
Sim mihi. [25] non faciam cuiquam, quæ tempore eodem
Nolim facta mihi. nec vero crimine lædar;
Nec maculer dubio. paullum diſtare videtur
Suſpectus, vereque reus. [26] male poſſe facultas
Nulla

21. *Si ſcelere abſtineo*] Alter Voſſ. *ſceleri.* utrumque bonum. Plaut. *Abſtine iſti hanc tu manum.* Horatius Græco more cum Genitivo junxit.

22. *Errori obnoxius*] Licet ita legi poſſit, ut colliſio non admittatur, ex vetuſto tamen Codice, conjunctione addita, libentius ſcripſerim, *errorique obnoxius*. ut ſcelere abſtinuiſſe intelligatur, etiam errori obnoxius. Facit hoc humana fragilitas, ut ſit in ſcelera proclivior lapſus, præſertimque his, qui non procul negotiis degunt, quorumque exercenda vita eſt, pieque rerum diſcrimina verſanda. Qua ergo coerceri eos pœna crediderimus, qui ſemoti à curis atque (ut ipſi videri volunt) à mundo, Dei contemplationem ambitionibus, publiciſque muneribus ac plerumque improbis poſthabent? Nimirum, ut nec vita functi Mundi beneficio dignentur. *Mariang. Accurſius.*

22. *Errori ipſe obnoxius*] Durissimus hic verſus, & vix inter Auſonianos admittendus, niſi cum ſcriptis τὸ *ipſe* expungas. hiatum vero in penthemimeri non eſt quod reformidemus, quum tot ſint exempla. Sic in Culice Virgilii ſæpiſſime deprehendas, tamen etſi alicubi contra MS. fidem ſuppletus ſit, ut verſu 123, ubi pro *Aëria platanus, inter quas impia lotos*, plerique ſcripti *platani* præferunt: Aldina vero editio ad verſum fulciendum, *inter quas erat impia lotos.*

23. *Patiturque ſuos*] Anchiſes libro ſexto Æneidos:

Quiſque ſuos patimur manes.

ubi *manes* alii ſupplicia, alii aliud accipiunt. Turnebus capite primo libri vigeſimi ſecundi Adverſarior. *Vinetus.*

24. *Mens ſaucia manes*] Nolo hanc, quum proba ſit lectio & ſcriptorum codicum conſenſu confirmata, ſollicitare: non poſſum tamen non indicare, quoties hunc locum legerem, me vel invitum legiſſe, *patiturque ſuos mens conſcia manes.* Atque hæc jam ſcripſeram, quum itidem legiſſe Turnebum comperio, lib. XXII. c. I. Adv. videantur porro Plutarchus de ſera numinis vindicta, Cic. pro Roſcio Amerino, Pacatus in Panegyr. ad Theodoſium, &c.

25. *Nec faciam cuiquam*] Repoſui, quod in optimo libro inveni, *non faciam.*

26. *Male poſſe facultas*] *Mala* pro
Male

Nulla sit : [27] at bene posse adsit tranquilla potestas.
Sim tenui victu, atque habitu. sim carus amicis.
Et semper genitor, sine vulnere nominis hujus,
Non animo doleam, non corpore : cuncta quietis
Fungantur membra officiis : nec saucius ullis
Partibus amissum quicquam desideret usus.
Pace fruar. securus agam. [28] miracula terræ
Nulla putem. [29] suprema mihi quum venerit hora,
Nec timeat mortem bene conscia vita, nec optet,
Purus ab occultis quum te indulgente videbor.
Omnia despiciam. fuerit quum sola voluptas
Iudicium sperare tuum. quod dum sua differt
Tempora, cunctaturque dies, procul exige sævum
Insidiatorem blandis erroribus anguem.
Hæc pia, sed mœsto trepidantia vota reatu
[30] Christe apud æternum placabilis assere patrem,
Salvator, deus, ac dominus, mens, gloria, verbum,
Filius, [31] ex vero verus, de lumine lumen,

Æterno

Male codex antiquus. Sed in Paulini oratione etiam *male velle* (quod mihi probatius.)

— male velle facultas

Nulla sit : ac bene posse adsit tranquilla potestas. Vinetus.

27. *Et bene posse adsit facultas*] Malim : *at bene posse adsit facultas*. Græv.

28. *Miracula terræ*] Non mirer, sed contemnam hæc terrena caducaque, ut somnians audivit Scipio apud Ciceronem. *Vinetus.*

29. *Suprema mihi cum venerit hora*] In quibusdam scriptis est, *die* (vel *diu*, vitiose pro *dii*) qui genitivus antiquus quinctæ declinationis. Adi Servium ad vers. 208. lib. I Georg. & Gellium lib. IX. c. XIII, XIV. Ipsum vero hemistichium debetur Tibullo, qui lib. I. El. I.

Te spectem, suprema mihi quum venerit hora.

30. *Christe apud æternum*] Nate est in optimo libro. Sed & Pulmannus in margine suæ editionis exhibuit. Videtur non inelegans, propter ἀντίθεσιν τοῦ *patrem*. At mox sequitur, *Filius, ex vero verus.*

31. *Et vero verum*] Corrigendum *ex vero verus, de lumine lumen*, ut est in MS. Codice, & in Apostolorum Symbolo φῶς ἐκ φωτὸς, θεὸν ἀληθινὸν ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ. Mariang. Accurs. Optime. & ita in meliore Vossiano, quod Vineti diligentiam fugit. Adde & geminum huic locum in versibus Paschalibus :

Concedis terris totum similemque, paremque,
Ex vero verum, vivaque ab origine vivum.

Paulo aliter Sedulius lib. I.

At dominus verbum, virtus, sapientia, Christus,
Et totum commune patris de lumine lumen,

Ex

Æterno cum patre manens, in ſecula regnans.
[32] Conſona quem celebrant modulati carmina David:
[33] Et reſponſuris ferit aera vocibus, AMEN.

Ex ſolo ſolus.

32. *Conſona quem celebr.*] Quod antea legebamus:

Conſona quem celebrat modulato carmine plebes,

hoc fuit in codice membraneo,

Conſona quem celebrant modulati carmina David. Vinetus.

32. *Conſona quem celebrant*] Retinendam hic veterem lectionem cenſebam, tametſi liber antiquiſſimus diſſentiret: quum & Ethnicos parem ritum celebraſſe conſtaret. Apulej. lib. XI Mileſ. *de ſublimi ſuggeſtu, de libro, de litteris fauſta vota præfatus:* PRINCIPI MAGNO, SENATVIQVE, ET EQVITI, TOTOQVE ROMANO POPVLO, *nauticis, navibus, quæque ſub imperio mundi noſtratis reguntur, renuntiat, ſermone rituque Græcienſi, ita* ΛΑΟΙΣ ΑΦΕΣΙΣ. *Quam vocem* FELICITER *cunctis evenire ſignavit Populi clamor inſecutus.* Verumtamen antiqui codicis lectioni plurimum patrocinari videntur illa Paullini in Nicetam:

Pracinet cunctis tuba ceu reſultans
Lingua Niceta modulata Chriſtum:
Pſallet alternis citharista toto
Æquore DAVID.
Audient AMEN *tremefacta cete.*

Videtur ad hunc ritum reſpicere Conſtantinus Porphyrog. in vita Baſilii Macedonis: Καὶ ὅτι μὲν μυστηριωδῶς δῆθεν διὰ χειρὸς ἐλέγετο, ἠρέμα τοῖς κιθαρῳδοῖς ἔδει ὑποφωνεῖν. ὅτε δὲ ἀρτίως ἐξεφώνησεν, ἡ ΛΑΟΥ ἀμφιδόσιον ἀποκέρσιν ὁ χορὸς ὑπέβαλλεν, ἐπὶ μέγα τοὺς κιθαρῳδοὺς τῷ πλήκτρῳ κρουομένους ἔδει ἠχεῖν.

33. *Et reſponſuris*] Vetus hic Eccleſiæ Chriſtianæ mos, cujus meminit ipſe quoque Paulus in epiſtola priore ad Corinthios. *Vinetus.*

Egreſſio.

Satis precum datum Deo.
[1] Quamvis ſatis nunquam rei
Fiat precatu numini.
[2] Habitum forenſem da puer.
Dicendum amicis eſt Ave,
Valeque, quod fit mutuum.
[3] Quod quum per horas quattuor *.

Incli-

1. *Quamvis ſatis n. reis*] Lego, *rei fiat precatu Numini.* Quamvis, inquit, Numini ſive Deo nunquam ſatisfiat precatu rei: quanquam homo peccator nunquam ſatis Deum poſſit precari. *Gronovius.*

2. *Habitum forenſem*] Togam, cujus in cauſarum foro eſt uſus. In Vrbe autem Romani toga utebantur, in primiſque cauſarum actores, & qui amicos potentioreſque ſalutatum ibant, ac aliquo deducebant. Sed plura de Toga Budæus, & Baifius, *Vinetus.*

3. *Quod quum per horas quattuor*] Hic autem timeo, ut nequid interciderit: vel corruperint quippiam librarii. *Idem.*

Inclinet ad meridiem.
Monendus eſt jam Soſias.

Locus invitationis.

TEmpus vocandis namque amicis appetit;
Ne nos, vel illi, demoremur prandium;
Propere per ædes curre vicinas puer.
Scis ipſe, qui ſint. jamque, dum loquor, redi.
Quinque advocavi. [1] ſex enim convivium
Cum rege juſtum: ſi ſuper, convicium eſt.
Abiit, relicti nos ſumus cum Soſia.

1. *Sex enim convivium cum rege*] De hoc vide Aulum Gellium libro tertio decimo, Athenæum in principio libri primi, & Eraſmum in Adagio, *Septem convivium.* Vinetus.

1. *Sex enim convivium*] Ea de cauſa taxat Capitolinus convivium Veri Imperatoris, in quo XII accubuiſſe dicebantur; *quum ſit notiſſimum dictum de numero convivarum, Septem convivium, novem vero convitium.* Vide Gell. l. XIII, c. XI.

Locus ordinandi [1] quoqui.

SOſia prandendum eſt. quartam jam totus in horam
Sol calet: [2] ad quintam flectitur umbra notam.
An vegeto madeant condita obſonia guſtu,
(Fallere namque ſolent) experiundo proba.
Concute ferventes palmis volventibus ollas,
Tinge celer digitos jure calente tuos:
Vibranti lambat quos humida lingua recurſu.

* * *

Deſunt

1. *Quoqui*] coqui. vid. not. ad Monoſyll.

2. *Ad quinctam flectitur umbra notam*] *Quinctam ſolarii lineam* dixerat Perſius in Satyra tertia. In quem locum, quæ nos ſcripſimus, & in ſcholio quodam in Sacroboſcanum de dierum & horarum generibus, hunc etiam Auſonii locum de ſuæ diei horis explicare poterunt. Veteres enim illi diem naturalem, hoc eſt tempus ab oriente ſole uſque ad occidentem, ſeu brevis eſſet, ſeu longa, in duodecim horas dividebant, quarum prima cum orti ſolis incipiebat. Sextam meridies, duodecimam ſolis occaſus finiebat. Quam itaque dicit Auſonius quartam diei horam, hæc decimæ noſtræ Gallicæ, Germanicæ, Hiſpanicæ antemeridianæ fere reſpondet. Circiter quam & nos prandere ſolemus. Sed de prandio & cœna, deque eorum temporibus, multa Rhodiginus & Alexander ab Alexandro. *Vinetus.*

1. *Qua-*

Desunt multa.

* * *

[1] QVadrupedum, & volucrum, vel cum terrena marinis
Monſtra admiſcentur; donec purgantibus Euris
Difflatæ liquidum tenuentur in aëra nubes.
[2] Nunc fora, nunc lites, [3] læti modo pompa theatri
Viſitur. & turmas equitum, cædeſque latronum
Perpetior: [4] lacerat noſtros fera bellua vultus;
Aut in ſanguinea gladio graſſamur harena.
Per mare naviſragum gradior pedes: & freta curſu
Tranſilio, & ſubitis [5] volito ſuper aera pinnis.
Infandas etiam veneres, inceſtaque noctis
Dede-

1. *Quadrupedum & volucrum*] Verſus hic tametſi priori, *Vibranti lambat*, pro ejus pentametro junctus continuatuſque erat in exemplari, tamen Scholion eadem manu, acutiore tantum calamo, in margine appictum, quod huc deſcripſiſſem, ſi totum potuiſſem legere, deeſſe ſuperiori elegiaco finem, & huic heroico initium, monebat. Ego vero non tantum quas dicit portiones, verum etiam multa alia carmina hic tota deſidero, ſi quomodo cœperat Auſonius, univerſa ſuæ diei acta diverſis carminum generibus fuerat perſecutus. Continuata ergo ab oriente ſole in occaſum Ephemeride, quantulacunque ſit hæc ejus portiuncula, poſtremo carmine Auſonius de iis queſtus eſt, quæ noctem plerumque hominibus moleſtam reddunt, de ſomniis, & eorum viſis. *Vinetus.*

2. *Nunc fora, nunc lites*] Lucretius lib. IV.

Et quoi quiſque fere ſtudio devinctus adhæret;
Aut quibus in rebus multum ſumus ante morati,
Atque in qua ratione fuit contenta magis mens,
In ſomnis eadem plerumque videmur obire:
Cauſidici cauſſas agere, & componere leges;
Induperatores pugnare, ac prælia obire:
Nauta contractum cum ventis cernere bellum.

eadem ferme, aut ſaltem non multum diverſa, reperies apud Petronium in Satyrico, Theocrit. Eidyll. XXII. Ciceronem lib. I. de Divin. c. XXIX. & lib. II. c. LXII. Herodotum l. VII. c. XVI. deque ſomniorum generibus quædam apud Macrobium li. I. c. III. & Auguſtinum lib. de ſpir. & anima cap. 24.

3. *Læti modo pompa theatri*] Lege, *læti modo pompa theatri.* Eo enim ſe conferebant, ut ludis & ſpectaculis ſe oblectarent. *Gravius.*

4. *Lacerat noſtros*] Mihi videor à leone aut aliqua alia beſtia laniari, ut ad beſtias damnatorum aliquis. *Vinetus.*

5. *Volito ſuper aëra pennis*] *pinnis*, liber vetus, uti aliquoties alibi.

 6. *Cœtus*

Dedecora, & tragicos patimur per ſomnia [6] cœtus.
Perfugium tamen eſt, quotiens portenta ſoporum
Solvit rupta pudore quies, & imagine fœda
Libera mens vigilat: totum bene conſcia lectum
Pertractat ſecura manus. probroſa recedit
Culpa tori, & profugi [7] minuiſcunt crimina ſomni;
Cerno, triumphantes inter, me plaudere; rurſum
Inter captivos trahor exarmatus Alanos.
Templa Deûm, ſanctaſque fores, palatiaque aurea
Specto, & Sarrano videor diſcumbere in oſtro:
Et mox fumoſis conviva accumbo popinis.
[8] Divinum perhibent vatem, ſub frondibus ulmi
Vana ignavorum ſimulacra locaſſe ſoporum,
Et geminas numero portas; [9] quæ fornice eburno
Semper fallaces glomerat ſuper aera formas:
Altera, quæ veros emittit cornea viſus.
Quod ſi de dubiis conceditur optio nobis:
Deeſſe fidem lætis melius, quam vana timeri.
Ecce ego jam malim falli, nam, dum modo ſemper
Triſtia vaneſcant, potius caruiſſe fruendis,
Quam trepidare malis. ſatis eſt bene, ſi metus abſit.
Sunt & qui fletus, [10] & gaudia controverſa

Con-

6. *Cœtus*] Coitus, ut in epigrammate LXXI. *Tragicos* autem dicit nefarios & ſceleratos, de quibus facinoribus ſumuntur Tragœdiarum argumenta. *Vinetus.*

7. *Minuiſcunt crimina ſomni*] Ita legendum: Male hodie,

--- & profugi munus: cum crimina
ſomni. Scaliger.

8. *Divinum vatem*] Virgilium ſexto Æneidos:

In medio ramos, annoſaque brachia pandit
Vlmus opaca, ingens: quam ſedem ſomnia vulgo
Vana tenere ferunt, foliiſque ſub omnibus hærent. Vinet.

9. *Quæ fornice eburno*] Idem poëta in extremo eodem ſexto:

Sunt geminæ ſomni portæ, quarum altera fertur
Cornea, &c.

ex undeviceſimo Odyſſeæ. Quæ quid ſint, quærunt poëtarum interpretes, & Macrobius in priore commentario in Somnium Scipionis, & Lilius Gregorius de diis. *Vin.*

10. *Et gaudia controverſorum*] Sic fuit in exemplari: ſed una ſyllaba verſus eſt longior, quam debeat. *controverſa* legi poſſet. *Controverſum* ſecundam quoque producit ſyllabam in Edyllio nono, ſed *controverſia* corripit in Phalæcio Sidonii Apollinaris, libri octavi epiſtola undecima. *Idem.*

11. *Lu-*

Conjectent: varioque trahant eventa relatu.
Ite per obliquos cœli mala somnia mundos,
Irrequieta vagi qua difflant nubila nimbi.
[11] Lunares habitate polos. quid nostra subitis
Limina, & angusti tenebrosa cubilia tecti?
Me finite ignavas placidum traducere noctes,
Dum redeat roseo mihi Lucifer aureus ortu.
Quod si me nullis vexatum nocte figuris
Mollis tranquillo permulserit aëre somnus;
[12] Hunc lucum, nostro viridis qui frondet in agro
Vlmeus, excubiis habitandum dedico vestris.

11. *Lunares polos*] Cælum & Sphæram Lunæ: quando Luna ita vobis placet, ut non nisi cum ea, & noctu cernamini. Habitari autem in Luna aiebat Xenophanes: *eamque esse terram multarum urbium & montium*. Cicero in Lucullo. *Vinetus*.

12. *Hunc lucum*] Vnica somniorum ulmus apud Virgilium. Liberalior Ausonius, nemus plurimarum ulmorum totum illis pollicetur, & devovet. *Idem*.

AVSONII
BVRDIGALENSIS
PARENTALIA.

*

PRÆFATIO.

Scio versiculis meis evenire, ut fastidiose legantur. quippe sic meritum est eorum. Sed quosdam solet commendare materia: & aliquotiens fortasse lectorem solum lemma sollicitat tituli, ut festivitate persuasus & ineptiam ferre contentus sit. Hoc opusculum nec materia amœnum est, nec appellatione jucundum. Habet mœstam religionem: qua carorum meorum obitus tristi affectione commemoro. Titulus libelli est, PARENTALIA. *Antiquæ appellationis hic dies, & jam inde* [1] *ab Numa cognatorum* [2] *inferiis*

1. *Ab Numa*] Secundo Romanorum rege. Ovidius secundo Fastorum, Macrobius, Censorinus. *Vinetus*.

2. *Infe-*

[2] *inferiis institutus. nec quicquam sanctius habet reverentia superstitum, quam ut amissos venerabiliter recordetur.*

2. *Inferiis*] Inferias definit Festus sacrificia, quæ diis Manibus inferebantur. Vetus interpres Virgilii, sacra mortuorum, quæ inferiis solvuntur. *Idem*.

Item præfatio versibus adnotata.

[1] NOmina carorum jam condita [2] funere justo,
Fleta prius lacrymis, nunc memorabo modis,
Nuda, sine ornatu, fandique carentia cultu.
Sufficit inferiis exsequialis honos.
[3] Nænia funereis satis officiosa querelis,
[4] Annua ne tacitus munera prætereas:
Quæ Numa cognatis sollemnia dedicat umbris:
Vt gradus aut mortis postulat, aut generis.
[5] Hoc satis & tumulis, satis & telluris egenis.

[6] Voce

1. *Nomina carorum*] Carminis hujus titulus erat, ITEM PRÆFATIO VERSIBVS ADNOTATA, quum liber sic inscriptus fuisset, & ejus principium, INCIPIVNT PARENTALIA FELICITER. PRÆFATIO IN PROSA. Qui tituli, multique sic alibi alii, alterius omnino sunt artificis, quam ipsius Ausonii. *Vinetus*.

2. *Funere justo*] Vt *Iusta* plurali numero dicuntur exequiæ, inferiæ, parentalia, sacrificia, quæ mortuis impenduntur, & funerandi solemnitas. Budæus in Annotationibus & Commentariis Græcis. *Vinet*.

3. *Nænia*] NÆNIAM definit Nonius Marcellus, ineptum & inconditum carmen, quod adducta pretio mulier, quæ præfica diceretur, iis, quibus propinqui non essent, mortuis exhiberet. Sed de hoc verbo plura Festus. *Vin*.

4. *Annua munera*] Iusta, quæ quotannis persolvere mortuo debeas. Virgilius de Daphnide in quinto Bucolico, & de Anchise libro quinto Æneidos. *Idem*.

5. *Hoc satis & tumulis, satis &*] Scribentium error aliquoties à me castigandus, locum hunc deturpavit. reseribe igitur:

Hoc satis & tumuli, satis & telluris egenis.

Nam tumulis non satis erat ciere mortuorum nomina, sed tumulo & tellure carentibus, ut hic litera superest, ita in Frontino deesse videtur, lib. 1 Stratag. c. 11. v. *M. Cato in Hispania, qui ad hostium consilia alia via pervenire non poterat, jussit trecentos*, &c. Credo corrigendum, *quia ad hostium*, &c. Vide porro quæ ad Protrepticon notavimus. Sed ubi locum accuratius examino, nihil mutandum videtur. Nam *tumulis* pro tumulatis, sive sepultis posuit Ausonius: & sequens versus ad partem tantum posteriorem referendus est, ut sit sensus: tam sepultis, quam non sepultis satis est, si nænia officiosa quotannis recolas. Imo *voce ciere animas* necdum ad-

huc

[6] Voce ciere animas [7] funeris instar habet.
Gaudent compositi cineres sua nomina dici.
Frontibus hoc scriptis & monumenta jubent.
Ille etiam mœsti cui [8] defuit urna sepulchri,
Nomine ter dicto penè sepultus erit.
[9] At tu quicunque es lector, qui fata meorum
Dignaris mœstis commemorare elegis,
Inconcussa tuæ percurras tempora vitæ:
[10] Et præter justum funera nulla fleas.

I V-

huc humo contectis, *funeris instar habet*.

6. *Voce ciere*] Idem & in Coronide libri de Professoribus. Locum autem hunc Turnebus, in capite decimo libri vicesimi secundi, & duodevicesimi tricesimo secundo Adversariorum, cum aliquot Homeri & Virgilii locis contulit. Virgilius tertio Æneidos: --- *Animamque sepulchro*
Condimus, & magna supremum voce ciemus.

In eodem:
Libabat cineri Andromache, Manesque vocabat
Hectoreum ad tumulum.

In sexto:
Tunc egomet tumulum Rhœteo in litore inanem
Constitui: & magna Manes ter voce vocavi.

Vlixes apud Homerum de suis sociis, quos Cicones interfecerant:
Οὐδ᾽ ἄρα μοι προτέρω νῆες κίον ἀμφιέλισσαι,
Πρίν τινα τῶν δειλῶν ἑτάρων τρὶς ἕκαστον ἀῦσαι,
Οἳ θάνον ἐν πεδίῳ, Κικόνων ὕπο δηωθέντες.

In quem locum, quæ memoret Eustathius de prisco more, legere poteris: & quæ Ioannes Tzetzes in historiis. *Vinetus.*

6. *Voce ciere animas*] Propertius l. I. Eleg. XVII.
Illa meum extremo clamasset pulvere nomen,
Vt mihi non ullo pondere terra foret.

Theocritus Eidyll. XXIV.
Χῶμά μοι κοίλανον, ὅ μευ κρύψει τ' ἔρωτα.
Κἂν ἀπίῃς, τόδε μοι τρὶς ἐπαΰσον, ὦ φίλε κεῖσαι.

7. *Funeris instar habet*] Vocare animas mortuorum, est pro funere, pro tumulo, & sepultura. *Vinetus.*

8. *Defuit urna sepulchri*] Qui sit *telluris egenus*, ut supra dixit, & inhumatus: sicut Palinurus sexto Æneidos, & in extremo quincto. *Idem.*

9. *At tu quicunque es, lector*] Legendum:
--- lector qui fata meorum
Dignaris mœstis commemorata elegis.
Barthius.

10. *Et præter justum*] Funus senile. *Vinetus.*

10. *Præter justum*] Non plane *ἀλόγως nostrum* hariolatus sum. Vovet enim præter ista funera Lector nulla ut fleat. Cum *præter justum*, nescio quid injusti inferat: Licet enim, quæ ordine mortalitatis non turbato funera flentur, justa dici possint, tamen flenda ea vovere habet aliquid absonum. Et multa præterea in hoc libro funera flentur, quæ juste ea ratione flentur.. par omnino conjecturæ sententia in veteri Epidoti tapho, à nobis laudato; & apud Martialem lib. VI. Epigr. XXVIII.
Qui fles talia, nil fleas, viator.
Barthius.

I. Et

IVLIVS AVSONIVS, Pater. 1.

PRimus in his pater Auſonius. quem ponere primum,
[1] Et ſi cunctetur filius, ordo jubet.
Cura dei, placidæ functus quod honore ſenectæ,
[2] Vndecies binas vixit Olympiadas.
Omnia quæ voluit, qui proſpera vidit: [3] & idem
Optavit quicquid, contigit, ut voluit.
Non quia fatorum nimia indulgentia: ſed quod
[4] Tam moderata illi vota fuere viro.
Quem ſua contendit ſeptem ſapientibus ætas:
Quorum doctrinam moribus excoluit:
Viveret ut potius, quam diceret arte ſophorum,
Quamquam & facundo, [5] non rudis ingenio.
Præditus & vitas hominum ratione medendi
Porrigere, & fatis amplificare moras.
Inde & perfunctæ manet hæc reverentia vitæ,
Ætas noſtra illi quod dedit hunc titulum:
[6] Vt nullum Auſonius, quem ſectaretur, habebat:
Sic nullum, qui ſe nunc imitetur, habet.

Æ M I-

1. *Et ſi cunctetur filius*] Mœrore & deſiderio. *Vinetus.*

2. *Vndecies binas Olympiadas*] Octoginta octo annos. Eſt enim Ὀλυμπιὰς quadriennium. Nonaginta tamen annos vixiſſe dicitur Iulius Auſonius in Epicedio. *Vinetus.*

3. *Et idem optavit, quidquid contigit*] Non invito me legerit aliquis, *eidem, optavit quicq. contigit.*

4. *Tam moderata illi*] Seneca Epiſtol. xx. *Huc ergo cogitationes tuæ tendant; hoc cura, hoc opta, omnia alia vota Deo remiſſurus, ut contentus ſis temetipſo, & ex te naſcentibus bonis. Quæ poteſt eſſe felicitas Deo propior?*

5. *Non rudis ingenio*] Sic video edi, quaſi τὸ *Præditus* ſit conjungendum cum verſu præcedenti. Sed quis ita loquitur: *non rudis ingenio præditus?* certe cum voce *ingenio* finitur ſententia, & poſt eam vocem τελεία ὑποστιγμὴ ponenda. Non ſuavius tamen, *Præditus porrigere.* Niſi id confirmare velimus eo quod in Profeſſ. v. *Carere cultu præditus.* Sed veriſimile Scaligeri, *Canore, cultu præditus.* Canore, pro *canorus*, ut quæ Scaliger notat, & ἐυσπόντα Νέστωρ. Conjicio:

Providus & vitas hominum ratione medendi
Porrigere, & fatis amplificare moras. Gronovius.

6. *Vt nullum*] Iulius Auſonius medicus nullum antiquorum in curandis morbis ſequebatur, non Hippocratem, non Galenum, non alium quenquam. Marcellus autem Empiricus hunc Auſonium de re medica ſcripſiſſe tradit: niſi ſit alius hic Auſonius: remediumque præſcribit Iſciadicis, Arthriticiſque: quo fuiſſe

ſana-

ÆMILIA ÆONIA, Mater. II.

[1] PRoxima tu genetrix Æonia, ſanguine mixto
[2] Tarbellæ matris, [3] patris & Æduici.
Morigeræ uxoris virtus cui contigit omnis;
Fama pudicitiæ, lanificæque manus,
Conjugiique fides, & natos cura regendi,
Et gravitas comis, [4] lætaque ſerietas.

Æter-

ſanarum eundem Auſonium medicum refert. *Vinetus.*

1. *Proxima tu genitrix*] Scribebat & hic & plerumque alibi vetus liber, *genetrix*. Nec aliter Pietius Valerianus in optimis Virgilii membranis invenit, cujus hæc ſunt verba: *Cæſariem nato genitrix*. In Romano Codice *Genetrix* media ſyllaba per E paſſim ſcriptum invenias. Eandem ſcribendi rationem in titulis antiquorum marmoreiſq; monumentis non ſemel obſervavi, quinetiam in nummis, qui fuerint eruditis adhuc ſæculis cuſſi, utpote *Iulia Pia*. Vbi Venus eſt læva haſtæ innixa, dextra exporrecta cum inſcriptione, *Venus Genetrix*. Vidimus autem Romæ ſcriptum *Genetrix* per E non uno loco: & ne quis inſcriptiones ut jam obſoletas exigat, animadvertendum eſt Probum Grammaticum non temere obſervaſſe, *Genitor* per I, & *Genetrix* per E. ſcribi: non ita autem in *Monitor*, & *Monitrix*, quorum utrumque per *i* ſcribi conſtet.

2. *Tarbellæ matris*] *Tarbelli*, inter Aquitanas gentes recenſentur Plinio: qui Aquitaniam vocat eam Galliæ partem, quæ eſt inter fluvium Garumnam & montes Pyrenæos. Ptolemæus ſecundo Geographicôn eos collocat inter eoſdem Pyrenæos, & agrum Burdigalenſem: Strabo libro quarto, Lucanus in primo, & Auſonius in quarto hujus libri carmine, ad Pyrenæum, & Oceanum. Idem rurſus Ptolemæus & incerti auctoris carmen de Auſonio, Aquas etiam Auguſtas, quod parvum oppidum, ſed perquam vetus, ut in carmen de Burdigala meminimus, hodie *Acs*, ab Latino illo Aquarum vocabulo nuncupatur, Tarbellis aſſignant. Idem Auſonius Tarbellum vocat fluvium Aturrum in extremo Moſella: qui Aturrus per Tarbiam Bigerrorum Metropolim, Aquas Auguſtas, & Bajonam, in Oceanum exit: ac Tarbellum oceanum in carmine hujus libri quarto, in quem Aturrus influit. Et quam diximus Tarbam, nemo non putat ab iſtis veteribus Tarbellis nomen adhuc retinuiſſe, quantumcunque gentis alterius hodie caput habeatur. Ex his ergo liquere arbitror, qui nunc Tarbienſes, Bearnenſes, Aquenſes, Bajonenſes, nuncupantur, omnes hos quondam Tarbellos fuiſſe appellatos. *Vinetus.*

3. *Patris & Æduici*] Sunt Ædui, quorum antiquiſſimum oppidum Auguſtodunum, nunc *Autun* vocitatur apud Sequanos, & in ea Galliæ parte, quæ Burgundia appellatur. *Vin.*

4. *Lætaque ſerietas*] Hilaris & jocoſa gravitas, ſeveritaſve. Ab eo quod eſt ſerius, apud vetuſtiores Latinos mihi nondum lectum hoc denominativum. Sidonius Apollinaris in libri primi epiſtola nona: *Poſt nuptias Patricii Ricimeris tandem reditum eſt in publicam ſerietatem.* & in Narbone: *Riſus, ſerietas, dicacitates.* Idem.

1, Æmi-

Æternum placidos Manes complexa mariti,
Viva thorum quondam, functa fove tumulum.

[1] ÆMILIVS MAGNVS ARBORIVS, avunculus. III.

CVlta mihi eſt pietas, patre primum, & matre vocatis.
[2] Dicere ſed rea fit, tertius Arborius.
Quem primum memorare nefas mihi, patre ſecundo.
Rurſum non primum ponere, penè nefas.
Temperies adhibenda.·.·.·.·.·.·.·.·.·.·.
Ante alios. [3] quanquam patre ſecundus erit.
Tu frater genetricis, & [4] unanimis genitoris:

1. *Æmilius Magnus Arborius*] Quiſquis ille ſit Arborius, cujus mentionem facit Severus Sulpicius in vita Sancti Martini, duo celebrantur Auſonio Arborii, pater, & filius. Pater, Cæcilius Argicius Arborius, Auſonii avùs maternus, de quo eſt carmen quartum. Filius vero Æmilius Magnus Arborius, avunculus Auſonii, rhetor, de quo eſt hoc carmen tertium, & ſeptimum decimum de Profeſſoribus, quique poſt in viceſimo primo memoratur. Huic ſe ſemper ab incunabulis tam carum fuiſſe ſcribit Auſonius, ejuſque tam multa in ſe agnoſcit merita, ut dubitet, utrum anteponere debeat, patrem an avunculum. *Vinetus*.

2. *Dicere ſed rea fit*] Ita vetus liber concipit: & hunc ſenſum habet. Si dico, Tertius Arborius, eſt rea pietas: non eſt ex pietatis officio. Nam primo loco ponere debui. *Scaliger*.

2. *Dicere ſed rea fit*] Sic fuit ſcriptum hoc loco, & non, *Dicetur ſerie*, ut ediderunt, qui quod erat in vetere libro, non potuerant legere. Quanquam hoc *Dicere ſed rea fit* (ita illic *ſet* antiquo more, pro *ſed*) non ſatis video, quid ſit, nec quomodo cohæreat cum eo quod ſequitur. *Vinetus*.

2. *Dicere ſed rea fit*] Sic in MS. eſſe teſtatur, quamquam hoc quid ſit, aut quomodo cum eo, quod ſequitur cohæreat, non ſatis videre ſe fateatur bonus Vinetus. Explicandum eſt igitur: ſed eadem, inquit, pietas, quam colui patre ac matre primis appellatis, in me *fit rea* debitrixque dicendi: *Tertius*, atque omnibus aliis, cum à parentibus diſceſſi, præponendus eſt *Arborius*. *Fit rea*, obligatur aut tenetur, ut Iuriſconſulti loqui ſolent, nec ceſſe habet. Sic & in Iure *debendi reus*. Gronov.

2. *Dicere ſed rea fit*] Non intelligo. quid ſi? *Dicêris, & rea fit, tertius Arborius*. Pietas culta in matre patreque fit rea, dum tu Arbori tertius diceris. Solet noſter vocativos & nominativos confundere. vel, *dicêris (rea fit)*.

3. *Quanquam patre ſecundus erit*] puto melius: *quanquam à patre ſecundus erit. ſecundus alicui, ab aliquo*, & *ad aliquem* legi, nondum tamen, quod ſciam, *ſecundus aliquo*. Verumtamen ἀναλόγως ita loqui licere crediderim. cur enim magis probum, *alium ſapiente bonoque*, apud Horatium? ubi eadem præpoſitio ἐλλείπει.

4. *Vnanimis genitoris*] recido literam, ut ſit, *genitori*. Gronovius.

4. *Vnanimus genitoris*] Vno atque eodem

Et mihi qui fueris, quod pater, & genetrix.
Qui me lactantem, puerum, juvenemque, virumque
Artibus ornasti, quas didicisse juvat.
[5] Te sibi Palladiæ antetulit [6] toga docta Tolosæ:
Te Narbonensis Gallia præposuit,
Ornasti cujus Latio sermone tribunal:
Et fora Hiberorum [7] quæque Novempopulis.

Hinc

dem animo, singularique concordia cum patre meo. Idem vocabulum in villula Ausonii. *Vinetus.*

5. *Te sibi Palladiæ*] Tolosanos & Narbonenses omnes eloquentia & bene dicendi scientia superasti. Aquensis ergo civis, uti puto, Æmilius Magnus Arborius, Tolosæ aliquando egit, ut ex eo quoque altero carmine de illo cognosces. Quo tempore Ausonium puerum, quem unice diligebat, sororis suæ Æmiliæ Æoniæ filium, secum habebat, ut arbitror, & instituebat. Vnde quum inter Vrbes claras Tolosam celebraret Ausonius, eam sui altricem dixerit. Quod autem ad *Palladia* epithetum attinet, quod & in carmine XVII de Professoribus invenies, quum *Palladiam* dixisset ante Ausonium sæculis aliquot Martialis poëta Epigrammate centesimo primo libri noni:

Marcus Palladiæ non inficianda Tolosæ
Gloria, quem genuit pacis amica quies.

Scripserunt ejus interpretes sic eam ideo appellasse, quod tum ibi studia litterarum, sicut & nunc, colerentur. Palladem enim artium sapientiæque deam & præsidem veteres crediderunt. Sed sicut Athenæ fuerunt *Palladiæ* quoque appellatæ, ut Ovidio libro septimo Metamorphóseon:

Palladiasque ineo non cognoscendus Athenas,

quod urbem suam à Pallade conditam jactarent Athenienses, & eam persancte colerent, sic potest & Tolosa Martiali, Ausonio, Sidonio, *Palladia* ab eadem dea sua esse appellata. Minervam namque, quomodo illam Latini vocant, quam Græci Παλλάδα, unum ex præcipuis Tolosanorum numinibus olim fuisse, mihi videtur innuere Sidonius Apollinaris, quum in Sapphico ultimæ epistolarum sic scribit de divo Saturnino: quem primum ac summum suum, ut ait Gregorius Turonensis, sacerdotem, circiter annum à Christo nato ducentesimum quinquagesimumque Tolosani in media sua Tolosa occiderunt.

Quem negatorem Iovis, ac Minervæ,
Et crucis Christi bona confitentem,
Iunxit ad Tauri latus injugati
Plebs furibunda. Vinetus.

6. *Toga docta Tolosæ*] Per togam intelligit professionem Rhetoricæ Latinæ: sic alibi:

Palladiæ toga te primum venerata Tolosa. Scaliger.

7. *Quæque*] Et quæ fora erant Novempopulis. Qui autem sint hi NOVEMPOPULI, patria scilicet Staphylii Rhetoris, inter Professores Burdigalenses vicesimo carmine decantati, quærendum, Auscorumne Metropolis, an aliqui alii. Aquitaniam quum inter fluvium Garumnam & montem Pyrenæum constituissent Iulius Cæsar, & Pomponius Mela, *Auscos* nominavit ille inter Aquitaniæ populos, qui Galliæ Narbonensi essent proximi: Mela vero, eos Aquitanorum clarissimos dixit: apud quos, urbium opulentissima esset *Elusaberris*, nomen varie

[8] Hinc tenus Europam, fama crescente, perito
Constantinopolis rhetore te viguit.
Tu per mille modos, per mille oracula fandi
Doctus, facundus, [9] tum celer, atque memor.
Tu postquam primis placui tibi traditus annis;
Dixisti, nato me, satis esse tibi.
Me tibi, me patribus, clarum decus esse professus,
[10] Dictasti fatis verba notanda meis.

[11] Ergo

depravatum in nostris veteribus novisque exemplaribus, sive hæc eadem sit cum Augusta, quam non multo junior Pomponio Ptolemæus *Ausciorum Vrbem* memoravit, sive diversa ab illa. Hanc nos hodie Aquitanicam gentem satis novimus: quos etiam pro Auscis *Auscios* tribus syllabis Strabo & Ptolemæus: Sidonius Apollinaris lib. VII. epist. VI. *Auscenses* appellavit. Ceterum nomen suum illud priscum amisit eorum metropolis: *Ausci*que nunc vulgo, id est *Ausch*, gentis vocabulo nominatur. Quod autem *Novempopuli* dicti sint Ausci, auctorem habemus Ammianum Marcellinum: qui licet his tantummodo verbis ejus gentis meminerit in extremo libro quintodecimo, *Novempopulos Ausci commendant*, tamen ex iis satis cognoscimus, quos intelligat Ausonius Novempopulos, apud quos avunculus causas oraverit, nisi quod non adeo liquet, ipsane princeps Ausciorum urbs, an provincia sit eo nomine nuncupata: urbs nimirum illa, quæ intra sua mœnia, novem aliquos populos ut colonia, exceperit: provincia vero, in qua essent populi novem, qui sub Ausciorum imperio degerent. Atqui provinciam Auscensem, quæ nunc *Auxitania* in Pontificalibus litteris dicitur, sicut & *Auxitanus*, ejus gentis Archiepiscopus, hanc ab istorum Novempopulorum vocabulo *Novem-populanam* provinciam apud Sextum Rufum, ac substantive *Novempopulo-niam* in vetere provinciarum nomenclatore appellatam legimus, ubi recensentur plures duobus quam novem populi, quibus & eorum Episcopis Ausciorum Archiepiscopus jus dicit, Aquenses, Lactorates, Convenæ, Consurani, Boji, Beernenses, Aturenses Bigetrones, Elloronenses, Ellosates. *Vinetus.*

8. *Hinc tenus Europam*] Hoc, quid sibi velit, non video. *Tenus* hic ablativum postularet: & Gallia Hispaniaque tam sunt in Europa, quam Thracia, in qua est Constantinopolis. *Vinetus.*

8. *Hinc tenus Europam*] Hoc nemo intelligit, nisi distinguatur, & legatur: *Hactenus Europam, fama crescente perito.* Subintelligendum ex versu præcedente *ornasti*, hanc nimirum Europæ partem Galliam & Hispaniam. *Grav.*

9. *Tum celer atque memor*] Scribo: *Tu celer atque memor.* Grævius.

10. *Dictasti fatis*] Vetus liber non habet *fastis*, sed *fatis*. Quæ vera est lectio. Nihil enim hic ad Fastos Ausonianos. Sed allusum ad veterum superstitionem, qui eo die, quo nomina pueris imponebant, *fata scribenda advocabant*. Hoc est, ut puero bona omina captarentur, & ex nomine, & ex iis ominibus, quæ ab ejus horoscopo ad eum diem usque contigerant. Tertullianus: *Omnes idololatria obstetrice nascuntur: dum adhuc ipsi uteri infulis apud Idola confectis redimiti genimina sua dæmoniorum candidata profitentur: dum in partu Lucinæ, & Dianæ eju-*

11 Ergo vale, Elysiam sortitus avuncule sedem.
Hæc tibi de Musis carmina libo tuis.

' C Æ-

t

ejulatur: dum per totam Hebdomadam Iunoni mensa proponitur: dum ultima die fata scribunda advocantur. Quem vocat hic ultimum diem, is est octavus, vel, si mavis, septimus, hoc est ultimus hebdomadis, qui Latinis erat *Lustricus*, Græcis *ἀμφιδρόμια*. Et quia eo die, ut dixi, nomen puero imponebatur, vocatus est *Nominalia*. Idem Tertullianus libro de Idololatria: *Circa officia vero privatarum, & communium solennitatum, ut toga pura, ut sponsalium, ut nuptialium, ut Nominalium*, &c. In eo die, quodcunque omen arripere poterant in bonam scævam ad imponendum puero nomen, id arripiebanr. Idque vocabant *Fata*, ut jam vidimus superius. Sic idem nomen Pastoris nepotis interpretatur, carm. xi. *Scaliger.*

10. *Dictasti fatis*] Vota prospera pueris nuper editis cum voto concepta, tabulisque obsignata ipsorum capitibus fuisse subjecta declarat D. Chrysostomus in Epist. ad Galatas, easque impietatis plenas scribit, & Seneca Epist. lx. *Exsecrationes parentum* appellat; Ausonius: *Fatis verba notanda.* De quibus Tertullianus de Anima: *dum ultima die fata scribenda advocantur.* Thomasinus.

10. *Dictasti fatis*] Statius undecimo Thebaidos:

— Quisnam fuit ille deorum,
Qui stetit orantem juxta, præreptaque verba
Dictavit fatis? —

Matheseos ergo peritus fuit Æmilius Arborius, ejusque pater Cæcilius, ut ex insequenti carmine cognosces: qui horoscopo, & cognita Ausonii genitura, quantus vir olim futurus esset, notaverant. Sed de istis Chaldæis & Genethliacis quid sentiret Favorinus philosophus, homo nostras, vide apud Gellium in principio quartidecimi Noctium Atticarum. *Vinetus.*

10. *Dictasti fatis*] id est, prædixisti de me ea, quæ propter sui magnitudinem à fatis meis notari merebantur: ita solebant astrologi, seu Chaldæi. Gellius de Euripide l. xv. c. xx: *Patri autem ejus nato illo responsum est à Chaldæis, eum puerum, quum adolevisset, victorem in certaminibus fore, id ei puero fatum esse.* De hisce, & consimilibus prædictionibus, quarum sexcenta reperias exempla loquitur noster: nec est hic locus *Votis*, quæ septimo die concipiebantur. Sic canit Paridi *fera fata* Nereus apud Horatium, l. 1. od. xv. & Romanis Iuno, l. iii. od. iii. id est, prædicit ea, quæ deinceps eventura sunt. Quidquid autem cuique homini eventurum erat, *fata* Iovi cum tabulis assistentes notare credebantur. Latinus Pacatus in Panegyr. *Vtrum te tamen ipse admones? an ut illi majestatis tuæ participi Deo feruntur assistere Fata cum tabulis, sic tibi aliqua vis divina subservit, qua quod dixeris, scribat & suggerat?* quod autem Iovi vulgo tribuitur, adsignat Osiridi suo Apulejus lib. xi, *& de ejus ore, quo singulorum fata dictat, audisse*, &c. quem tamen Iovem esse sapientes volunt, ut Isin Iunonem.

11. *Ergo vale*] Virgil. l. xi. Æn.

— Salve æternum mihi maxime Palla,
Æternumque Vale. —

Varro in libris Logistoricis dicit, ideo mortuis *salve* & *vale* dici, non quod aut valere, aut salvi esse possint, sed quod ab his recedimus, eos nusquam visuri. *Servius.* Hinc Artemidorus lib. 1. cap. ult. Ἔῤῥωσο δὲ καὶ ὑγίαινε, ὅτι λέγειν, ὅτι ἀκούειν ἀγαθόν. οὐ γὰρ προσιόντες ἀλλήλοις, ὅτι μέλλοντές τι πράττειν ταῦτα λέγουσιν ἄνθρωποι, ἀλλὰ ἀπαλλαττόμενοι ἀλλήλων, καὶ πρὸς ὕπνον τρεπόμενοι. Imitatus est Virgilium Statius in lacr. Hetrusci, l. iii. Sylv.

Salve supremum genitor, mitissime patrum,

Supremumque Vale. --- --- noster infra aliquoties. Sed antequam manum, quod ajunt, de tabula; non incommode mihi versus hujus carminis quintus suppleri videtur, si legas:

Temperies adhibenda igitur. memorabere primus
Ante alios: quamquam patre secundus eris.

[1] CÆCILIVS ARGICIVS ARBORIVS, avus. IV.

Officiosa pium ne desere pagina munus.
Maternum post hos commemoremus avum
Arborium, Æduico ductum de stemmate nomen,
Complexum multas nobilitate domus:
Qua Lugdunensis provincia, quaque potentes
Ædues, Alpino [2] quaque Vienna jugo.
Invida sed nimium generique, opibusque superbis,
Ærumna incubuit. Namque avus & genitor
Proscripti, [3] regnum quum Victorinus haberet
Victor: & in Tetricos [4] recidit imperium.
Tum

1. *Cæcilius Argicius Arborius*] Duos in his carminibus observasse Arborios jam supra dixi, patrem & filium. In iisdem similiter Argicios duos invenio, hunc Ausonii avum: & illum Ausonii proavum, qui memoratur in carmine sexto decimo de Professoribus. Quanquam ibi *Arsicius* ille scribitur, sprog, ut ambigi possit utro modo illi vocarentur, *Argiciine*, an *Arsicii*. Vinetus.

2. *Quaque Vienna*]
--- *Alpinis opulenta Vienna colonis,*
n carmine de Arelate, libro de claris urbibus. *Vinet.*

3. *Regnum quum Victorinus haberet*] Gallienus Mediolani occisus fuit anno Imperii quinctodecimo, at Christi, ut putatur, ducentesimo & septuagesimo. Sub eo rem Romanam male administrante, Victorinus Galliarum invasit imperium, *vir strenuissimus*, inquit Eutropius, sed qui *quum nimia libidinis esset, & matrimonia aliena corrumperet*, Agrippinæ Coloniæ, imperii sui anno secundo interfectus fuit. Huic successit Tetricus, Senator Romanus: *qui Aquitaniam honore Præsidis administrans* (Eutropii verba sunt) *absens à militibus Imperator electus est: & apud Burdigalam purpuram sumpsit.* Hujus quoque filius, Tetricus minor cognominatus, Cæsar appellatus fuit. Plura de istis Tyrannis Trebellius Pollio. Sed aliud nihil usquam de Arboriis nostris, & eorum proscriptione. *Vin.*

4. *Recidit imperium*] Ita ex vetusto libro. Primam enim more antiquorum produxit, ut Lucretius *reducere*, & alia plurima. Sic idem eodem ἀρχαϊσμῷ dixit:

Missum, ac remissum rursus ad me referunt. Scaliger.

4. *In Tetricos recidit Imperium*] Sic fuit in exemplari: sed quia *re* corripi solet, quæ hoc loco producenda est, qui *re* in *de* mutaverunt, emendassent potius, *in Tetricos reccidit imperium.* Sed vide, quæ de verbo hoc

monui,

Tum profugum in terris, per quas erumpit Aturrus,
Tarbellique furor perstrepit Oceani,
Grassantis dudum fortunæ tela paventem
[5] Pauperis Æmiliæ conditio implicuit.
Mox tenuis multo quæsita pecunia nisu,
Solamen fesso, non & opes tribuit.
[6] Tu cœli numeros, & [7] conscia sidera fati
Callebas, studium dissimulanter agens.
Non ignota tibi nostræ quoque formula vitæ:
Signatis quam tu condideras tabulis;
Prodita non unquam. sed matris cura retexit
[8] Sedula, quam timidi cura tegebat avi.
Tu novies denos vitam quum duxeris annos,
Expertus [9] Fortis tela cavenda deæ,
[10] Amissum flesti post trina decennia natum.
[11] Saucius, atque uno lumine cassus eras:

Dice-

monuimus in Ludo Sapientum. *Vinetus.*

5. *Pauperis Æmiliæ*] Æmiliæ Corinthiæ Mauræ, aviæ Ausonii. *Idem.*

6. *Tu cœli numeros*] Chaldæus erat, seu genethliacus. *Vinet.*

7. *Et conscia sidera fati*] Virgilius quarto Æneidos:

Testatur moritura deos, & conscia fati
Sidera. — —

Manilius vero sic Astronomica sua exorsus est post Virgilium:

Carmine divinas artes & conscia fati
Sidera, diversos hominum variantia casus. Id.

7. *Conscia sidera fati*] Vir maximi nominis & meriti Nic. Heinsius L. *fatis.*

8. *Sedula quam timidi*] Codex optimus: *sedula quod timidi.*

9. *Fortis deæ*] Fortunæ, de qua satis multa Lilius Gregorius syntagmate sextodecimo. *Vinetus.*

9. *Expertus fortis tela*] Lege: *Expertus Fortis tela cavenda Deæ.* Fors est Fortuna. pro hoc paulo ante dixit:

Grassantis dudum Fortunæ tela paventem. Grævius.

10. *Amissum flesti*] In sequenti versu monstrum scripturæ habebat vetus liber:

Saucius oclervo lumine cassus eras.

Pro quo substituit corrector Lugdunensis: *extincto lumine.* Suspicarer legendum *ocle tuo.* Ocle, ocule, hoc est, saucius oculus tuo lumine cassus eras. Vocandi casu pro nominativo Ausonium uti sæpe ostendemus. Tanquam filius esset lumen oculi, hoc est, patris. Et parentes orbi, ut oculi orbi dicuntur. *Scaliger.*

10. *Amissum fletu*] Lege *flesti*, Scaliger. *Vinetus.*

11. *Saucius oclervo*] Ita est scriptura vetus. Lege: *Saucius ac lævo lumine cassus eras.* Bini liberi huic Cæcilio Arborio, Æmilius Magnus Arborius, & Æmilia Aeonia Ausonii mater. Æmilium quia amisit, dicit eum poeta cassum lumine lævo, id est, alterum è duobus eum amisisse lumen. Honesta sane locutio, similiter usur-

 pata

Dicebas sed te solatia longa fovere;
Quod mea præcipuus fata maneret honos.
Et modo conciliis [12] animarum mixte piorum

Fata

para Quinctiliano lib. vi. *Mihi filius minor quintum egressus annum, ut in malis agerem, prior alterum è duobus eruit lumen.* Nam liberi parentum quasi oculi & lumen. Festus: *Orba est, quæ patrem, aut matrem, aut filios, quasi lumen amisit.* Lipsius.

11. *Saucius ecleruo*] Lipsius: *ac lævo.* Sed cur non, *dextre*, potius? Ita debebat scribere, amisso filio, cum non haberet nisi in Nepote ex filia solatium. Scaliger, *ecle tuo*, sed sine exemplo contractionis. Luminibus æquari sobolem, alibi notavi. Sic Venantius lib. i. de vita Martini:

Cum magis hæc reputem præsentis damna salutis
Me spectante rapi natam, mea lumina luci.

Barthius. Nec aliter Cel. Grævius, & Geographicis Astronomicisque monumentis celeberrimus Ioannes Blaeu, magni patris major filius.

11. *Saucius ecleruo*] E primo Scaligerianæ editionis intuitu suspicabar, *Saucius ac*, vel *atque uno. l. c. e.* Sed valde est speciosa Lipsii conjectura; verisimilior Barthii. Liberi enim duo, duo nostri oculi. Lævus autem oculus, filius vix dici potest, ubi altera est filia, cum dextera omnia lævis præstantiora sint, ut & masculi puellis. Notaverat deinceps in margine Scaliger, *Saucius os, lævo* &c. de qua lectione quid dicam? Vt plurimum Suffeni sumus, ac nostra miramur. Quinctiliani certe locus pro me facit. & hic D. Hieronymi. Epist. ad Ruffinum: *Syria mihi velut fidissimus naufragio portus occurrit. Vbi ego quidquid morborum esse poterat expertus, ex duobus oculis unum perdidi. Innocentium enim partem animæ meæ repentinus febrium ardor abstraxit. Nunc uno & toto mihi lumine Evagrio nostro fruor.* E quo loco & aliis compluribus facile animadverti, quam diligens Quinctiliani lector fuerit D. Hieronymus. Ergo non liberos tantum, sed & quosvis dilectos *oculos* appellarunt, uti & eos, quos amamus, *tamquam oculos nostros* nos amare, & *in oculis ferre* dicimus. Catull. in Carmine ad Manliam de fratre:

Hei misero fratri jucundum lumen ademtum:
Tecum una tota est nostra sepulta domus.

Apulejus de Critia & Carino:

Hoc mihi vos eritis, quod duo sunt oculi.

Adrastus apud Pindar. Olymp. od. vi. de Amphiarao ad Thebas dehiscente terra absorpto: ποθέω στρατιᾶς ὀφθαλμὸν ἐμᾶς. Latinus Pacatus in Panegyr. *qui quum essent domi filii, geminæ illæ spes, oculique reipublicæ*, &c. Elegantissimus item de oculis locus est apud Heliodorum l. 2, ad quem quoque Bourdelotius aliqua congessit huc facientia. Nec in hominibus tantum, sed & in anima carentibus frequentata hæc translatio. Libanius Sophista in Lamentatione Nicomediæ: Ὦ δαίμονες, οἷον τῆς οἰκουμένης ἀπηνέγκατε βόστρυχον. ὡς ἐξετύφλωσέ γε τὴν ἑτέραν ἤπειρον. σχεδὸν αἰσχύνας ὀφθαλμόν. Iustinus lib. v. c. 8. *Cum multi delendum Atheniensium nomen, urbemque incendio consumendam censerent; negarunt Spartani ex duobus Græciæ oculis alterum eruturos.* Ita & Iulianus Damascum τῆς ἑῴας ἁπάσης ὀφθαλμὸν appellavit: nec non Pindarus Olymp. od. ii. Theronis majores ὀφθαλμοὺς Σικελίας.

12. *Animarum mista priorum*] *Miste* pro *mista* legerem, ut sit, O ave Arbori, qui jam mistus es cœtui animorum piorum, & sic *piorum piarumve*, pro *priorum*. Vinetus.

12. *Ani-*

Fata tui certe nota nepotis habes.
Sentis quod quæstor, quod te præfectus, & idem
Consul, honorifico munere commemoro.

12. *Animarum mixta priorum fata tui*] Quæ sunt illa fata nepotis mixta priorum animarum consciliis? Mentem horum versuum nemo assequatur, nisi scribatur, ut scripsisse Ausonium persuasissimum habeo:

Et modo conciliis animarum mixte piorum
Fata tui certe nota nepotis habes.

Mixte pro *mixtus*. Sæpe enim non Ausonius modo, quod magnus Scaliger notavit, sed & alii poëtæ casu quinto pro primo utuntur. vide quæ doctus ille Sanctius in Minerva sua congessit exempla. Sensus est: Tu, qui nunc inter beatos agis in campis Elysiis, jam certus es te vera cecinisse de tui nepotis fatis. Honoribus enim, quos ex genesi ejus prædixeras, jam functus est. Superius ostendit eum fuisse Astrologiæ peritum, & fata Ausonio præsignificasse:

Non ignota tibi nostra quoque formula vitæ,
Signatis quam tu condideris tabulis.

Pro *priorum*, scripsi : *piorum*. Concilia animarum piorum, sc. hominum, sunt cœtus illi beatorum in campis Elysiis, de quibus Virgilius & alii. *Grævius.*

ÆMILIA CORINTHIA MAVRA, avia. V.

ÆMiliam nunc fare aviam, pia cura nepotis:
Conjux prædicto quæ fuit Arborio.
Nomen huic joculare datum: cute fusca quod, olim
Æquales inter Maura vocata fuit.
Sed non atra animo: qui clarior esset olore,
Et non calcata qui nive candidior.
Hæc non deliciis ignoscere prompta pudendis,
[1] Ad perpendiculum seque suosque habuit,
Hæc me [2] præreptum cunis, & ab ubere matris,
Blanda sub austeris imbuit imperiis.
Tranquillos aviæ cineres præstate quieti
Æternum Manes, si pia verba loquor.

ÆMI-

1. *Ad perpendiculum*] Ad amussim, ad normam, & regulam. *Vinetus.*
2. *Præreptum cunis*] Quem ex ipsis cunis, & adhuc infantulum rapuit in suas ædes. *Id.*

ÆMILIA HILARIA, matertera, [1] virgo devota. VI.

TVque gradu generis matertera, ſed vice matris,
Affectu nati commemoranda pio,
Æmilia in cunis Hilari cognomen adepta,
Quod læta, & pueri comis ad effigiem,
Reddebas verum [2] non diſſimulanter ephebum,
More virum medicis artibus experiens.
Feminei ſexus odium tibi ſemper: & inde
Crevit [3] devotæ virginitatis amor;
Quæ tibi ſeptenos novies eſt culta per annos.
Quique ævi finis, ipſe pudicitiæ,
Hæc, quia uti mater monitis & amore fovebas,
Supremis reddo filius exſequiis.

1. *Virgo devota*] *Devota virgo*, intelligitur, quam Græci ἀσκητρίαν vocant. Extat libellus Ambroſii ad Virginem devotam. Devotarum virginum duo genera reperio, unum, quod vovebat ſe, ut hæc Auſoniana: alterum, quod devovebatur à parentibus ipſis, ut apud Ambroſium. Quæ ſit Devota virgo mox ipſe explicat:

Crevit devota virginitatis amor.

Item in Cataphronia:

Innuba, devota qua virginitatis amorem
Parcaque anus coluit. --- ---

In notis Probi hodie legitur: D. V. *Devotus vir.* poſſet legi: *Devota virgo.* Quanquam ſcio & viros devotæ virginitatis fuiſſe. Tertullianus in Valentianos: *Proculus noſter virginis ſenecta.* Ita enim legendum in Tertulliano. Iique dicebantur παρθενίαι. *Scaliger.*

2. *Non diſſimulanter*] Non arte aliqua, ſed naturali facie, *Vinetus.*

3. *Devota virginitatis amor*] Quas Auſonius Virgines Devotas hoc loco, & in carmine viceſimo ſexto appellat, ac Ambroſius in libro ad Virginem Devotam, virgines erant deo dicatæ, conſecratæ, devotæ, quas nos Galloromani *Nonnas* hodie vocitamus: quod vocabulum invenies apud Hieronymum in eo, quod ſcripſit ad Euſtochium de Cuſtodia virginitatis. *Vinetus.*

CL. CONTENTVS, & IVLIVS CALIPPIO, patrui. VII.

ET patruos [1] Elegea meos reminiſcere cantu;
Contentum, [2] tellus quem Rutupina tegit,

Ma-

1. *Elegea*] Sic fuit in exemplari, quæ vulgo *elegia* dicitur. Græcum enim eſt ἐλεγεῖα, ut & ἐλεγεῖον, in Epigrammate nonageſimo quarto: & di-

Magna cui & variæ quæsita pecunia sortis,
[3] Hæredis nullo nomine tuta perit.
Raptus enim lætis, & adhuc florentibus annis,
Trans mare, & ignaris fratribus oppetiit.
Iulius in longam produxit fata senectam,
Affectus damnis innumerabilibus.
Qui comis, blandusque, & [4] mensa commodus uncta,
Hæredes solo nomine nos habuit.
Ambo pii, vultu similes, [5] joca seria mixti,
Ævi fortunam non habuere parem.
Discreti quamquam tumulis, & honore jacetis:
[6] Commune hoc verbi munus habete, Vale.

ATTV-

& diphthongus ista *ει* tam in *ē*, quam in *ī*, à Latinis verti solet. de qua re Priscianus libro primo. Sed totus versus sic illic habebat:

Et parvos elegea meos reminiscere cantus. Vinetus.

1. *Elegéa*] Adde ad ea, quæ Vinetus, locum Servii ad Eclogam VI Virgilii; *Thalia. Musa scilicet: & Græce ait* Θαλεῖα. *Nam latine* Thaléa *dicitur, sicut Cytheria* Cytherea *: sed propter euphoniam contempsit jus regula, & in gracitate permansit.*

2. *Tellus Rutupina*] Terra Britannia. *Vinetus.*

3. *Hæredis nullo nomine tuta perit*] Pro *periit* contracte.

3. *Hæredis nullo nomine tuta*] Claudius Contentus quum trans mare, & in Britannia insula negotiaretur in morbum incidit: eoque ibi periit pecuniosus, ubi nec fratrum, nec aliorum suorum quisquam fuit, qui se pro hærede gereret. *Vinetus.*

4. *Mensa uncta*] Pingui, Catullus in carmine nuptiali, & lauta. *Vinet.*

5. *Ioca seria misti*] Qui seria jocis miscerent, & temperarent. *Vin.*

6. *Commune munus*] Vt uterque hoc verbum *Vale* sibi dictum accipiat. Quo utimur non solum viventes inter nos, verum etiam viventes ad mortuos, & mortui ad viventes. Vt in his Parentalibus ad multos vita functos Ausonius: ac Æneas ad interfectum in prœlio Pallantem undecimo Æneidos:

---salve æternum mihi maxime Palla,
Æternumque vale. ---

At contra Creusa in extremo secundo mortua, ad suum Æneam viventem:

Iamque vale: & nati serva communis amorem.

Sed de hoc verbo hæc in commentariis Servii scripta legimus, quum dixisset Æneas libro tertio Æneidos de Polydori funere:

--- animamque sepulchro,
Condimus, & magna supremum voce ciemus.

Hoc loco dicimus more solemni, hoc est tertio Vale. Nos te ordine, quo natura miserit, cuncti sequemur. In iisdemque in quinctum & undecimum: *Quando mortuis Salve, & Vale dicimus, non considerandam etymologiam, quasi iis bonam valetudinem salutemque optemus, in quibus nulla esse possit: sed notandam consuetudinem, quod iis Vale dicere soleamus, à quibus recedimus.* Idem. Sed de hoc monuimus supra. *Idem.*

 1. *Segre-*

ATTVSIVS LVCANVS TALISIVS, ſocer. VIII.

QVi proceres, veteremque volet celebrare Senatum,
Claraque ab exortu ſtemmata Burdigalæ:
Teque, tuumque genus memoret, Lucane Taliſi;
Moribus ornaſti qui veteres proavos.
Pulcher honore oris, tranquillo pectore, comis,
Facundo civis major ab ingenio.
Venatu, & ruris cultu, victuſque nitore,
Omne ævum peragens; publica deſpiciens.
Noſci inter primos cupiens, prior eſſe recuſans.
Ipſe tuo vivens [1] ſegregus arbitrio.
Optabas tu me generum florente juventa.
[2] Optare hoc tantum, non & habere datum.
[3] Vota probant ſuperi: meritiſque faventia ſanctis
Implent fata, viri quod voluere boni.
Et nunc perpetui ſentis ſub honore ſepulchri,
Quam reverens natæ, quamque tui maneam:
Cœlebs namque gener nunc hæc pia munera ſolvo.
Nam & cœlebs nunquam deſinet eſſe gener.

1. *Segregus*] Segregatus, ſejunctus ab aliis. Idem *ſegrex* apud Sidonium Apollinarem *Vinetus.*

1. *Segregus arbitrio*] *Segregus* reſpuit genius latinæ linguæ. Lege:
Ipſe tuo vivens ſegregis arbitrio. Grævius.

2. *Optare hoc tantum*] Ita lege ex veteri libro. *Scaliger.*

3. *Vota probant ſuperi*] Pulchre explicat Catulli verſum in carmine nuptiali:
Quod pepigere viri, pepigerunt ante parentes.
Quod ideo dico, quia verſum hunc Doctiſſimus Muretus ſuſpectum habet. *G. Canterus.*

ATTVSIA LVCANA SABINA, uxor. IX.

HActenus ut caros, ita juſto funere fletos
Functa piis cecinit nænia noſtra modis.
Nunc dolor, atque cruces, nec contrectabile fulmen,
Conju-

Conjugis ereptæ mors memoranda mihi.
Nobilis à proavis, & [1] origine clara ſenatus,
Moribus uſque bonis clara Sabina magis.
Te juvenis [2] primis luxi deceptus in annis,
Perque novem cœlebs [3] te fleo Olympiadas.
Nec licet obductum ſenio ſopire dolorem.
Semper crudeſcit nam mihi pœna recens.
Admittunt alii [4] ſolatia temporis ægri.
[5] Hæc graviora facit vulnera longa dies.
Torqueo deceptos ego vita cœlibe canos:
Quoque magis ſolus, hoc mage mœſtus ago.
Volnus alit, quod muta domus ſilet, & thorus alget:
[6] Quod mala non cuiquam, non bona participo.

Mœreo

1. *Origine clara ſenatus*] Ita recte Lugdunenſes, quamvis vix prima in ſcripto ſyllaba compareat. Sic præcedenti carmine:

Qui proceres, veteremque volet celebrare ſenatum,
Claraque ab exortu ſtemmata Burdigala.

2. *Primis luxu deceptus*] *Luxi* eſt legendum. Eſt autem Virgilii imitatio: apud quem Dido de amiſſo marito dicit libro quarto Æneidos:

Poſtquam primus amor deceptam morte fefellit. Vinetus.

3. *Te fleo Olymp.*] Liber præſtantiſſ. *defleo Olympiadas.* nec aliter cenſuit legendum Barthius.

4. *Solatia temporis ægri*] Caveſis cum viro χειλιχοτέρῳ *ægre* legas. dolore ac ægritudine animi laborantes *ægri*, ſolent tamen & temporis ſolatia admittere: at mihi miſero cum ipſo temporis incremento, luctus accreſcit. Seneca Agamemnone verſ. 129.

Proin quidquid eſt, da tempus ac ſpatium tibi,
Quod ratio nequit, ſæpe ſanabit mora.

Diphilus: Λύπης δὲ πάσης γίγνετ' ἰατρὸς χρόνος, &c. Vide & quæ Cicero ad Torquatum, aliique in Epiſtolis Conſolatoriis ea de re ad Ciceronem.

5. *Hæc graviora facit*] Ita & Ovidius lib. IV. Triſt. el. VI, de Tempore:

Hoc minuit luctus, mæſtaque corda levat.
Cuncta poteſt igitur tacito pede lapſa vetuſtas,
Præterquam curas attenuare meas.

Admetus ad Alceſtin, apud Euripidem verſ. 334.

— Σῦ γὰρ σὸν ὠνήμαθα.
Οἴσω δὲ πένθος οὐκ ἐτήσιον τόδε,
Ἀλλ' ἔς τ' ἂν αἰὼν, οὑμὸς ἀντέχῃ, γύναι.

Sophocles Electra:

Ἄνετε μ', ἄνετε παραγόρει·
Ταῦτα γὰρ ἄλυτα κεκλήσεται.

Horatius l. II. od. IX:

Tu ſemper urges flebilibus modis
Myſten ademtum: nec tibi veſpero
Surgente decedunt amores,
Nec rapidum fugiente ſolem.

Lucretius lib. III:

At nos horrifico cinefactum te prope buſto
Inſatiabiliter deflebimus, æternumque
Nulla dies nobis mœrorem è pectore demet.

6. *Quod mala*] Non eſt mihi domi poſt amiſſam te, ô uxor, quicum com-

Mœreo, si conjux alii bona: mœreo contra,
Si mala: ad exemplum tu mihi semper ades.
Tu mihi crux ab utraque venis: sive est mala, quod tu
Dissimilis fueris: seu bona, quod similis.
Non ego opes cassas, & inania gaudia plango:
Sed juvenis juveni quod mihi rapta viro.
Læta, pudica, gravis, genus inclyta, & inclyta forma,
[7] Et dolor, atque decus conjugis Ausonii.
Quæ modo septenos quater impletura Decembres,
Liquisti [8] natos, pignera nostra, duos.
Illa favore Dei, sicut tua vota fuerunt,
Florent, optatis accumulata bonis.
Et precor ut vigeant: tandemque superstite utroque
Nunciet hoc cineri nostra favilla tuo.

communicem consilia: siquid boni, siquid mali, mihi acciderit, quem participem habeam. *Vinetus.*

7. *Et dolor atque decus conjugis*] Sic fuit in exemplari. Virgilius decimo Æneidos de Pallante in pugna occiso:

O dolor atque decus magnum rediture parenti. Vinetus.

8. *Natos duos*] Mares ambos, an marem & feminam? Primus Ausonii filius, fuit Ausonius: qui obiit infantulus, & ut arbitror, ante matrem. De hoc est proximum carmen. Filium etiam habuit Hesperium: quem nominat pater in carmine undecimo, quum nepotis sui ejus filii Pastoris acerbum fatum mœret: & in cujus Hesperii gratiam se Fastos scripsisse dixit, in epigrammate de iisdem Fastis: & ad quem misit carmen de Cæsaribus, & Protrepticon ad nepotem, epistolamque, *Qualis Picena*, & cujus meminit in epistola ad Paulinum, *Quanta me aff.* Habuit & filiam, quam nusquam quidem nominat: sed ejus meminit in Protreptico illo ad suum ex ea nepotem Ausonium, & in litteris ad Hesperium filium tunc scriptis, quum idem ipsum carmen ei misit. Gregorium vero, cui mittitur Cupido cruci affixus, hunc appellat filium, sed miror, quod hujus alibi nullam mentionem fecerit, qui soleat filios etiam vocare alios, quam quos genuerit: veluti Symmachum & Pontium Paulinum in epistolis. *Vinetus.*

AVSONIVS parvulus, filius. X.

NOn ego te infletum memori fraudabo querela,
Primus nate meo nomine dicte puer.
Murmura quem primis meditantem absolvere verbis,
[1] Indolis ut plenæ, planximus exsequiis.
Tu

1. *Indolis & plene*] Ita Lugdunenses ediderunt, quum non *plene*, sed absque l, *pene* esset in exemplari: quomodocunque legendum sit. *Vinetus.*

1. *Inde-*

Tu gremio in proavi funus commune locatus,
[2] Invidiam tumuli ne paterere tui.

1. *Indolis & pene*] Forte, *indolis at plena.* Sed melius, *indolis ut plena.* id est, tanquam plenæ indolis puerum, seu adolescentem, te planximus, quamvis in ipsa infantia mortuum.

2. *Invidiam tumuli*] In eodem cum proavo sepultus es tumulo, ut ne quis invideret, si tibi separatim tantillo puerulo monumentum esset exstructum. *Vinetus.*

2. *Invidiam tumuli*] Vide Kirchmannum de funeribus, pag. 24. Plutarchus ad Vxorem: Τοῖς δὲ πατρίοις καὶ παλαιοῖς ἔθεσι καὶ νόμοις ἐμφαίνεται μᾶλλον ἡ περὶ τούτων ἀλήθεια. Τοῖς γὰρ αὐτῶν νηπίοις ἀποθανοῦσιν οὔτε χοὰς ἐπιφέρουσιν, οὔτ' ἄλλα δρῶσι περὶ αὐτά, οἷα εἰκὸς ὑπὲρ θανόντων ποιεῖν τοὺς ἄλλους.

PASTOR, nepos ex filio. XI.

TU quoque maturos, puer immature, dolores
Irrumpis mœsti luctus acerbus avi,
Pastor chare nepos, [1] spes cujus certa fuit res,
Hesperii patris tertia progenies.
Nomine, quod casus dederat: quia fistula primum
Pastorale melos concinuit genito.
Sero intellectum vitæ brevis argumentum:
Spiritus afflatis quod fugit è calamis.
Occidis emissæ percussus pondere testæ:
Abjecit tecto quam manus artificis.
Non fuit artificis manus hæc. [2] manus illa cruenti
Certa fuit fati, [3] suppositura reum.
Heu quæ vota mihi! quæ rumpis gaudia, Pastor!
Illa meum petiit tegula missa caput.
Dignior ô, nostræ gemeres qui fata senectæ:
Et quererere meas mœstus ad exsequias.

IV-

1. *Spes cujus certa fuit res*] Ita explicanda hæc sunt; de quo concepta spes adeo certa fuit, ut nullo pacto liceret in dubium revocare; tanta jam elucescebant in eo indicia indolis exoptatissimæ. In protreptico ad Nepotem; *vel, re vel spe mihi porge fruendum.* Et in Prof. Burd. c. XI. *spem magis, quam rem, tuendam præbuisti avunculo,* de Herculano sororis fil. ad quem versum exempla alia paucula congessimus.

2. *Manus certa*] Vt *certos ictus* dixit in epigrammate septuagesimo secundo: & *certam hastam* Virgilius undecimo Æneidos, inevitabilem, ut vetus commentator exponit. *Vinetus.*

3. *Suppositura reum*] Fatum sive Parca, cujus hoc fuit facinus, miserum artificem in locum suum supposuit. *Vinetus.*

1. *Siqua*

IVLIA DRYADIA, Soror. XII.

[1] SIqua fuit virtus, cuperet quam femina prudens
[2] Esse suam, soror hac Dryadia enituit.
Quinetiam multas habuit, quas sexus habere
Fortior optaret, nobilitasque virûm.
Docta satis [3] vitamque colo, famamque tueri:
Docta bonos mores ipsa, suosque docens.
Et verum vita cui carius: unaque cura,
Nosse Deum, & fratrem diligere ante alios.
[4] Conjuge adhuc juvenis caruit: [5] sed seria vitam

Mori-

1. *Siqua fuit*] Lego ex vestigiis ejusdem libri:

Siqua fuit virtus, cuperet quam femina prudens
Esse suam, soror hac non Dryadia fuit?

Ecqua fuit, inquit, virtus, quam casta & prudens matrona optare posset, qua Dryadia prædita non fuerit? An non omnibus illis virtutibus fuit Dryadia, quascunque cuperet prudens femina? Nam Latinum est: ego sum hac virtute, hac doctrina. *Scaliger.*

2. *Esse suam cupiit hanc Dryadeia soror*] Ita Lugdunenses ediderunt, quum haberet exemplar: *Esse suam soror hac Driadria, non ruit.* Quod quum legisset studiosorum quispiam veterum doctorumque hominum, mendosumque animadvertisset, singulas negationis litteras perscripserat: & inter eas aliquid scripserat, sed quod ipse legeret, alii non item, nisi forte syllabam *vi* repositam voluerit. Conveniret namque satis *viruit* pro *non ruit*: & pleraque pentametra sic trisyllabis finit Ausonius. Aliæ porro sunt *Driadia* in carmine vicesimo tertio & vicesimo quincto, quas per vocalem Latinam cunctas scribebat antiquus librarius: Producunt vero cunctæ primam syllabam: & hic *Driadia*, cui Lugdunenses *e* non debuerunt addere: sic notata erat, *Driadria*: quibus apicibus multas syllabas longas per totum illum librum notatas observavimus. *Vinetus.*

2. *Soror hac non Dryadia fuit*] Hoc Scaligeri, non Ausonii est, qui *Dryadiam* prima longa & tertia brevi ponit carm. XXIII, & XXV. in MS. erat, *Dryadia non ruit*, lege: *Soror hac Driadia enituit.* Tacitus Annal. XI: *cogitaret plebem, qua toga enitesceret.* Gronovius.

3. *Vitamque colo*] Calathisque Minervæ, lana & tela. Virgilius octavo Æneidos:

— quum femina primum
Cui tolerare colo vitam tenuique Minerva,
Impositum cinerem, & sopitos suscitat ignes,
Noctem addens operi, famulasque ad lumina longo
Exercet penso. castum ut servare cubile
Conjugis, & parvos possit educere natos. Vinetus.

4. *Conjuge adhuc juvenis caruit*] Ea quum adhuc esset ipsa juvenis, maritum amisit, Pomponium Maximum, ut suspicor, qui carmine quinctodecimo celebratur. *Vinet.*

5. *Sed seria vitam*] Hæc non capio.

Pul-

Moribus austeras æquiperavit anus.
Produxit celerem per sena decennia vitam,
Inque domo, ac tecto, quo pater, oppetiit.

Pulmanniana editio legit : *viduata marito*. Quod si ex manuscriptis haustum, alteri non dubitem lectioni præferre. *Gravius*.

AVITIANUS, Frater. XIII.

AVitianum, Musa, germanum meum
Dona querela funebri :
[1] Minor iste natu me, sed ingenio prior
Artes paternas imbibit.
Verum juventæ flore læto perfrui,
Ævique supra puberis
Exire metas, vetuit infesta Atropos.
Heu quanta vitæ decora !
[2] Quem cultum spei, [3] quem dolorem sauciis
Germane pubes deseris !

Ger-

1. *Minor iste natu me*] ita ex eodem libro plane legendum. Vides, quantum sibi permiserit Corrector Lugdunensis. *Scaliger*.

1. *Minor iste natu me, sed ingenio prior*] Sic fuit in exemplari. *Vinetus*.

2. *Quem cultum spei*], Legendum censeam :

Quem sæpe luctum, quem dolorem sauciis
Germane pubes deseris. Scaliger.

2. *Quem cultum spei*] Hoc si sic edidit Ausonius, secundum jambici metri pedem, Spondeum fecerit aut Trochæum. Non autem recipit Trochæum hoc metrum. Spondeum igitur posuerit pro jambo in secundo loco jambici : quod ipsum interdum facere ostendimus. *Vinetus*.

2. *Quem dolorem sauciis*] *Sociis* hic per metrum legere non licet, sed *sauciis* pro sauciatis, læsis, exulceratis morte immatura talis adolescentuli. *Idem*. Supra carm. IV :

Saucius, ac uno lumine cassus eras.

3. *Quem cultum spei quem dolorem sauciis*] Sic enim veteres : non, *Quem sæpe luctum*, quæ conjectura Scaligeri est. Nihil autem mutandum in verbis, sed versus sunt turbati, quos minimo negotio sic in integrum restituimus :

Verum juventa flore læto perfrui
Ævique supra puberis
Exire metas vetuit infesta Atropos,
Heu quem dolorem sauciis !
Heu quanta vitæ decora, quem cultum spei
Germane pubes deseris ! Gronov.

3. *Quem sæpe luctum, quem dolorem sauciis*] Sic Scaliger edidit. Ante legebatur in editione Pulmanniana. *Quem cultum spei, quem dolorem sociis*. Quod procul dubio ex veteribus libris habuerunt Inde commode rescribendum duxerim : *Quam multum spei, quem dolorem sauciis*. Ταυτολογία enim est, *quem luctum, quem dolorem*. Gravius.

1. *Val.*

Germane carnis lege, & ortu ſanguinis,
Amore penè filius.

[1] VAL. LATINVS EVRONIVS, gener. XIV.

O generis clari decus, ô mihi funus acerbum,
[2] Euroni, è juvenum lecte cohorte gener,
Occidis in [3] primæ raptus mihi flore juventæ,
Lactantis nati vix bene note pater.
Tu procerum de ſtirpe ſatus, prægreſſus & ipſos,
Vnde genus claræ nobilitatis erat.
Ore decens, bonus ingenio, facundus, & omni
Dexteritate vigens, præcipuuſque fide.
[4] Hoc præfecturæ ſedes, hoc Illyris ora
Præſide te experta eſt, [5] fiſcus & ipſe cliens.
Nil ævi brevitate tamen tibi laudis ademptum.
[6] Indole maturus, funere acerbus obis.

POM-

1. *Vallatinus*] Non ſic legerim, ſed *Val. Latinus.* Et vetus liber non *Euromium,* ſed *Euronium* habet. Igitur vocabatur, *Val. Latinus Euronius Thalaſſius.* Symmachus: *Quaro igitur incertus animi, quæ mihi nunc potiſſimum ſuper viro honorabili Thalaſſio genero tuo verba ſumenda ſint.* Scaliger.

2. *Euronius*] Admittenda eſt, niſi fallor, veteris libri lectio, in quo *Euromius* appellatur, vocabulo Græco ab εὖ & ῥώμη.

3. *Primæ*] Ita vetus liber: ſed melius puto, *primo.* Sic carm. parental. xx:

Ereptus primis ævi florentis in annis.

4. *Hoc præfecturæ*] Quæ præfectura hæc fuerit, neſcio. Pater Auſonii ſe præfectum Illyrici nuncupat in verſu quinquageſimo ſecundo Epicedii, ſi forte eidem præfuit Illyridi poſt eum *Euromius.* Quod ſi Auſonii nepotis, ad quem Protrepticon luſit Auſonius, pater fuit hic Vallatinus, eum, ſuum generum in verſu illius Edyllii quadrageſimo quarto, Proconſulem fuiſſe ſcribit Auſonius. *Vinetus.*

5. *Fiſcus & ipſe cluens*] Quæſtura illuſtris, ut quam ſe geſſiſſe prædicat ſocer Auſonius in extremo protreptico ad Nepotem. *Fiſcum* pro *ærario* locis aliquot Eutropius accipit, ſed Budæus ſcripſit in annotationibus *Ærarium* proprie pecuniam publicam & Imperii. *Fiſcum* vero pecuniam Imperatoris & principis. Quod autem Lugdunenſes *cliens* hic ſcripſetant, *cluens* fuit in exemplari. *Vinetus.*

5. *Fiſcus & ipſe cliens*] Ita Lugdunenſes: vetus autem liber, *cluens.* quod merito improbarunt. Sic enim in Paulino c. XXIV legimus:

Nam Correctura tibi Tarraco Hibera tribunal
Præbuit, adfectans eſſe clienta tibi.

6. *Indole maturus*] Maturus quidem indole, in quo ſcilicet juvene nullum

nullum non virtutis genus ſpectatum ſit : acerbus vero funere, cujus mors fuit immatura, & ante juſtam ætatem. *Vinetus.*

POMPONIVS MAXIMVS, adfinis. XV.

ET te germanum, non ſanguine, ſed vice fratris,
Maxime, devinctum [1] nænia noſtra canet.
Conjux namque meæ tu conſociate ſorori
Ævi fruge tui deſtituis viduam.
Non domus hoc tantum ſenſit tua : ſenſit acerbum
[2] Saucia proh caſum curia Burdigalæ,
Te primore vigens, te deficiente relabens :
Inque Valentinum te moriente cadens.
[3] Heu, quare nato, [4] quur fruge & flore nepotum
Ereptus nobis, Maxime, [5] non frueris ?
[6] Sed frueris : [7] divina habitat ſi portio Manes :
Quæque futura olim gaudia, noſſe datur.

Longior

1. *Nænia noſtra canet*] *Canent* plurale, in exemplari. *Vinetus.*

2. *Saucia proh caſum*] Ita lego ex veſtigiis priſci libri. *Scaliger.*

3. *Heu quare nato*] Pomponio Maximo Herculano. *Vinet.*

4. *Qui a fruge, & flore*] Id eſt, qui morte nimis feſtinata atque immatura è numero meorum nepotum (erat enim Pomp. Herculanus nepos Auſonii è ſorore Dryadia) mihi raptus eſt. Sed melior mihi ſemper viſa hæc lectio : *quur fruge & flore nepotum*, ut referatur non ad Herculanum, ſed ad ipſum Pomponium Maximum : qui in ipſo vitæ flore mortem oppetens ex uxore Dryadia tres liberos reliquit, natos Herculanum in ipſa item juventa vita functum, & Arborium, de quo carm. ſeq. & filiam Megentiram, quæ quatuor Pomponio nepotes peperit, quorum duo pubeſcentibus annis occubuere, Paulinus & Dryadia : reliqui duo nobis incogniti fuere vitæ longioris. His igitur nepotibus, & hoc nato, Arborio non licuit patri frui, qui ævi ſui fruge viduam deſtituerat.

5. *Non frueris*] Cur ille non vivit adhuc, diuque vixit tibi ſuperſtes ? *Vinetus.*

6. *Sed frueris*] Correctio. Eo jam frueris, quando mortuus eſt. ſiquidem divina ejus portio, id eſt, anima, nunc tecum eſt apud Manes. *Idem.*

7. *Divina habitat ſi portio manes*] Id eſt, *ſenſus ſi manibus ullus*, ut Prof. Burdig. c. 24; aut, ſi futurorum præſcientia defunctis adeſt. Reſpicit Auſonius abſque dubio ad honores aliquos nepotum, quorum ad nos nulla notitia pervenit ; ſeu ad inſignem indolem, quæ magnam & ſinceram parentibus, aviſque adferre voluptatem ſolet. Hanc voluptatem, hæc gaudia, hæc læta, quoniam diu ante prævidit Pomp. Maximus, ideo etiam

Longior hic etiam lætorum fructus habetur,
[8] Anticipasse diu, quæ modo participas.

frui illis à poëta dicitur. Non intellexit Vinetus, nec percepit Poëtæ mentem, falsa veterum librorum lectione a vero sensu deductus.

8. *Anticipasse diu*] Quandoquidem tu diu ante prævideris honores, quibus nunc nepotes tui eminent, & effulgent.

VERIA LICERIA, uxor Arborii sororis filii. XVI.

[1] TV quoque vel nuruis mihi nomine, vel vice natæ
Veria, supremi carmen honoris habe.
Cujus si probitas, si forma & fama, fidesque
Morigeræ uxoris, lanificæque manus,
Nunc laudanda forent: procul & de manibus imis
[2] Arcessenda esset vox proavi Eusebii.
Qui quoniam functo jam pridem conditus ævo,
Transcripsit partes in mea verba suas:
Accipe funereas neptis defleta querelas;
Conjux [3] Arborii commemoranda mei.
Cui parva ingentis luctus solatia linquens
Destituis natum: quo magis excrucias.
At tibi dilecti ne desit cura mariti,
Iuncta colis thalamo nunc monumenta tuo.
Hic, ubi primus hymen, sedes ibi mœsta sepulchri.
Nupta magis dici, quam tumulata potes.

POM-

1. *Tu quoque vel nuruis mihi nomine*] Ita lego. *Scaliger.*

1. *Tu quoque vel nurus*] Priorem syllabam ubique corripit *nurus*. *Nuruis* legi potest, more vetusto: sed *neptis* fortasse melius, ut eam postea vocat. *Vinetus.* non fuit revera nurus, sed non secus, ac si nurus aut nata foret, dilecta.

2. *Accersenda est uxor proavi*] In exemplari *Accersenda uxor est proavi.* Verum quid hic sibi voluerit verbum *uxor?* Ego *vox* pro isto *uxor*, omnino reponendum censeo, & sic legendum versum: *Accersenda esset vox proavi Eusebii.* Eusebius namque iste, Veriæ Liceriæ proavus, homo aliunde nobis incognitus, orator quispiam fuerat egregius, aut poëta. Cujus se vice functurum proximo disticho dixit Ausonius. *Vinetus.*

POMPONIVS MAXIMVS HERCVLANVS, ſororis filius. XVII.

[1] NEc Herculanum genitum germana mea,
Modulamine nænia triſti
[2] Tacitum ſine honore relinquat:
Super indole cujus adulti
Magnæ bona copia laudis.
Verum memorare magis, quam
Functum laudare decebit.
[3] Decus hoc matriſque, meumque,
In tempore puberis ævi
Vis perculit invida fati.
[4] Hehe quem, Maxime, fructum?
Facunde, & muſice, & acer,
Mentem bonus, ingenio ingens,
Volucer pede, corpore pulcher,
[5] Lingua catus, ore canorus,

[6] Ca-

1. *Nec Herculanum*] Filium Pomponii Maximi. *Vinetus*

2. *Tacitum ſine honore relinquas*] *Relinquat*, optimus Codex, & ita repoſui.

3. *Decus hoc matriſque*] Ita vetus liber. ex hiſce quartus habet idem παῖδα, quod & ille Virgilianus:

--- en quis conſevimus agros.

Nam *Ehe*, eſt conſternatæ mentis. Ennius:

Ehe ipſe clipeus cecidit.

Vide, inquam, quantum ſibi permiſerit corrector Lugdunenſis. *Scaliger.*

4. *Te quem maxime fructum*] Hunc verſum undecimum quum nec hic quicquam agentem, nec plenum cernerent Lugdunenſes, eum ſic emendandum, ac in nonum locum transferendum putaverunt:

Et ſpes maxime fructum.

Quum eſſet in exemplari, *te quem maxime fructum*, & Pomponio huic unum ex nominibus foret *Maximus*. Vinetus.

4. *Eheu quem Maxime fructum*] Conjeci olim:

Eheu quam, Maxime, fruſtra
Facunde & muſice & acer.

Quam fruſtra prædite tanta vi ingenii. Quam parum tibi profuit facundum & muſicum & acrem fuiſſe, ut Profeſſ. carm. XXV:

Eheu quam multis perdite nominibus.

Mox etiam malim:

Mentem bonus, ingenio ingens. pro *mente bonus.* Gronovius.

4. *Hehe*] Varro lib. VI de ling. Lat. Evax *verbum nihil ſignificat, ſed effutitum naturaliter eſt, ut apud Ennium,* Hehe, *ipſe clypeus cecidit.*

5. *Lingua catus*] Ita lego. *Catus lingua*, ut, *cata dicta* Ennio. vide Varronem. Deinde:

Cape munus triſte parentum, &c. *Scaliger.*

[6] Cape munus trifte parentum,
Lacrymabilis orfa querelæ,
Quæ funereum modulatus
Tibi mœftus avunculus offert.

6. *Cape munus*] ita partim ex veteri libro, partim ex conjectura verfus hos reftituo. *Scaliger.*

FL. SANCTVS, Maritus Pudentillæ quæ foror Sabinæ meæ. XVIII.

QVi joca lætitiamque colis, qui triftia damnas,
Nec metuis quenquam, nec metuendus agis:
Qui nullum infidiis captas, nec lite laceffis,
[1] Sed juftam & clemens vitam agis, & fapiens:
Tranquillos Manes, fupremaque mitia Sancti
Ore pio, & verbis advenerare bonis:
Militiam nullo qui turbine fedulus egit:
Præfide lætatus quo [2] Rutupinus ager.
Octoginta annos cujus tranquilla fenectus
Nullo mutavit deteriore die.
Ergo precare favens: ut, qualia tempora vitæ,
Talia & ad manes otia Sanctus agat.

1. *Sed juftam, & clemens vitam agis, & fapiens*] Hujus correctionis noftræ quædam veftigia obfervavimus poftea in eodem libro. Sequenti verfu idem liber habebat:

—fupremaque mittia fancti, Lege, *mitia.* Illud *fuprema* erit fubftantive. *Scaliger,*

2. *Rutupinus ager*] Britannia infula. *Vinetus.*

NAMIA PVDENTILLA, adfinis. XIX.

TVque Pudentillam verbis adfare fupremis,
Quæ famæ curam, quæ probitatis habes.
Nobilis hæc, frugi, proba, læta, pudica, decora,
Conjugium Sancti jugiter hæc habuit.
Inviolata tuens caftæ præconia vitæ,
Rexit opes proprias, otia agente viro.

Non ideo exprobrans, aut fronte obducta, marito,
Quod gereret totam femina sola domum.
Heu nimium juvenis, sed læta superstite nato,
Atque viro, patiens fata suprema obiit.
Vnanimis nostræ & quondam germana Sabinæ,
Et mihi inoffenso nomine dicta soror.
Nunc etiam Manes placidos pia cura retractat:
Atque Pudentillam [1] fantis honore colit.

1. *Fantis honore colit*] Ita vetus liber. Recte. Nam dicit se illam colere fantis honore. Hoc est funerea commemoratione, ut ipse alibi loquitur. Nam affari manes, inquit ipse, *funeris instar habet.* Sic enim ait:
Hoc satis & tumulis, satis & telluris egenis.
Voce ciere animas funeris instar habet. Scaliger.

1. *Fratris amore*] *Onore* sine *h*, pro isto *amore*, in exemplari: & *fantis* pro *fratris. fantis honore* legendum. Vide primum versum, & libri hujus præfationem versibus scriptam. *Vinetus.*

[1]LVCANVS TALISIVS
* [2] Curam filii. XX.

[3] NEc tantum matris spes unica, ephebe Talisi,
Consobrine, meis immemoratus eris.
Ere-

1. *Lucanus Talisius*] Lemma ita conceptum fuit in veteri libro: *Lucanus Talisius* CVRA *filii.* Suspicarer legendum: *Lucanus Talisius levir, Att. filius.* hoc est Attusii. Nam Attusius Lucanus Talisius, fuit socer Ausonii. Quare, si iste ejus filius, erit levir Ausonii. Consobrinum tamen ipse vocat. quod miror. *Scaliger.*

2. *Curam filii*] Credo fuisse, *Lucanus Talisius, Attusii Lucani filius.* Non minus tamen probabilis Scaligeri conjectura est. nec obstat, quod *Consobrinum* vocet. Confirmat opinionem istam magnopere, quod soror ejusdem Attusia sequenti carmine commemoratur, uti præcedente soror altera Pudentilla.

3. *Nec tantum matris spes unica*] Qui non fuisti solius matris, verum etiam aliorum spes. *Vinetus.*

3. *Nec tantum matris*] Obscura hæc, & nisi me fallit conjectura, corrupta sunt. vitium videtur delitescere in *tantum*: nam *nec* cum *immemoratus* cohæret. forte:
Nec jam tu, matris spes unica ephebe Talisi, &c.
Quod, quoniam coactum nimis est, & perdurum, vix placere potest. Quod tamen præstantius sit, non invenio. Immo lege:
Nec jam tu metris, spes unica, ephebe Talisi,
Consobrine, meis immemoratus eris.
Liquidus sensus est, & locus commemorandi inter duas sorores convenientissimus. Nec sane video, quomodo *matris spes unica* dici potuerit, de

Ereptus primis ævi florentis in annis;
[4] Iam tamen & conjunx, jam properate pater.
Festinasse putes fatum : ne funus acerbum
[5] Duceret hoc genitor, tam cito factus avus.

de qua an vixerit, non liquet. Crediderim ego hanc jamdudum diem suum obiisse, & Ausonio non fuisse cognitam. Sed & filia tunc adhuc vivebat, uxor Ausonii, & ipse adhuc pater. Quo pacto igitur *unica spes matris*, cui filia supererat, (& amant sui sexus subolem fœminæ) aut cur non & patris potius? si vero vixit mater, cur nulla alicubi ejus mentio in quatuor liberorum & mariti commemoratione? Cl. Grævius in pentametro aliquid subintelligendum putat. Sed si *Nec tantum matris spes* conjungenda sunt in constructione, aperte falsum est quod in pentam. sequitur, *immemoratus eris meis*. Memoratur enim. Nihil vero potest subintelligi, nisi *naniis* vel *modulis*, aut tale quid, quod sibi quisque subjiciet.

4. *Iam properate*] Propere factus pater. Vocativus pro nominativo. Qua Antiptosi plurimis locis usus est Ausonius, ut alibi monitum. Sic *millesime* pro *millesimus*, & *trabeate* pro *trabeatus* dixit Persius in Satyra tertia, & *macte* pro *mactus* Horatius in Sermone secundo libri prioris, auctore Prisciano in extremo septimodecimo libro: ac ita Virgilius secundo Æneidos *expectate* pro *expectatus*.

— *Quibus Hector ab oris.*
Expectate venis? — Vinetus.

5. *Duceret hoc genitor*] Optimum exemplar exhibebat, *Diceret hoc genitor*.

ATTVSIA LVCANA TALISIA. [1] ERMINISCIVS REGVLVS, adfinis. XXI.

Notitia exilis nobis Attusia tecum,
Cumque tuo plane conjuge nulla fuit.
Verum tu nostræ soror es germana Sabinæ.
Adfinis quoque tu Regule, nomen habes.
Sortitos igitur tam cara vocabula nobis,
Stringamus mœsti carminis obsequio.
Quamvis Santonica procul in tellure jacentes
Pervenit ad Manes exsequialis honos.

SE-

1. *Erminiscius*] In antiquo codice non *Erminiscius*, sed *Erminuscius* scribebatur. *Vinetus*.

1. *Cal-*

SEVERVS CENSOR IVLIANVS, consocer. XXII.

DEsinite, ô veteres, [1] Calpurnia nomina, Frugi,
Vt proprium hoc vestræ gentis habere decus.
Nec solus semper [2] Censor Cato, nec sibi solus
Iustus Aristides his placeant titulis.
Nam sapiens quicunque fuit, verumque fidemque
Qui coluit, comitem se tibi Censor agat.
Tu gravis, & comis, cum justitiaque remissus,
[3] Austeris doctus jungere temperiem.
Tu non adscito tibi me, nec sanguine juncto,
Optasti [4] nostras consociare domos.
Nempe aliqua in nobis morum simulachra tuorum
Effigies nostri præbuit ingenii.
[5] Aut jam fortunæ sic se vertigo rotabat,
Vt pondus fatis tam bona vota darent.
Si quid apud Manes sentis, fovet hoc tibi mentem;
Quod fieri optaras, id voluisse Deum.

[1] PAV-

1. *Calpurnia nomina Frugi*] L. Calpurnius Piso, quem marmora Romana, consulem faciunt, collega Mucio Scævola, anno ab Roma condita sexcentesimo & vicesimo primo, quum vir eximia virtute esset, ac integritate, *Frugi* vulgo nominari primus cœpit: ab eoque cognominata *Frugi* fuit *Calpurnia familia.* Vult ergo Ausonius consocerum suum Severum Iulianum, etiam *Frugi*, prætereaque *Censorii*, ac *Iusti* cognomentis dignum videri. *Vinetus.*

2. *Censor Cato*] Censor fuit anno ab Vrbe condita quingentesimo & septuagesimo nono, ut est notatum in marmoribus Romæ nuper effossis. In qua Censura quomodo se gesserit, & qui hominis mores fuerint, unus tibi satis declaraverit Titus Livius libro tricesimo nono. *Vinet.*

3. *Austeris doctus*] Atqui hoc difficillimum est, teste Cicerone eadem hæc in Bruto suo deprædicante. *Quid enim*, inquit in Oratore, *tam distans, quam à severitate comitas? quis tamen umquam te aut sanctior est habitus, aut dulcior?* Auctor Panegyrici ad Pisonem:

Mira subest gravitas inter fora: mirus omissa
Paullisper gravitate lepos.

Cornel. Nepos de Attico, cap. xv. *Itaque ejus comitas non sine severitate erat, neque gravitas sine facilitate.*

4. *Nostras consociare domos*] Per liberorum nostrorum matrimonia: ut sic consoceri essemus, ego tuorum, tu meorum socer. *Vinetus.*

5. *Aut jam fortunæ*] Lege: *At jam fortunæ.* Grævius.

[1] PAVLINVS & DRYADIA, filii Paulini, & Megentiræ ſororis filiæ. XXIII.

QVi nomen vultumque patris, Pauline, gerebas,
 Amiſſi [2] ſpecimen qui genitoris eras:
Propter quem luctus [3] miſeræ decedere matris
 Cœperat, [4] offerret quum tua forma patrem:
Redderet & mores, & moribus adderet illud,
 Paulinus caruit quo pater, eloquium.
Eriperis lætis, & pubeſcentibus annis:
 [5] Crudaque adhuc matris pectora ſollicitas.
Flemus enim raptam thalami de ſede ſororem,
 Heu non maturo funere, Dryadiam,
Flemus: ego in primis, qui matris avunculus, & vos
 Natorum tanquam diligo progeniem.
[6] Illa manus inter genetricis, & oſcula patris
 Occidit, [7] Hiſpana tum regione procul.
Quam tener, & primo, nove flos, decerperis ævo,
 Nondum purpureas cinctus ephebe genas!
Quatuor ediderat nunc facta puerpera partus:

Funera

1. *Paulinus & Dryadia*] In exemplari erat, PAVLINVS ET DIADRIA FILII PAVLINI ET MEGENTIRE SORORIS FILII. Intelligendum, de Paulino & Driadia carmen eſſe, qui parentes habuiſſent Paulinum, de quo eſt inſequens carmen, & Megentiram ſorore Auſonii genitam. *Vinetus.*

2. *Specimen*] Species & imago patris. Sic uſurpatum *ſpecimen* in extremo carmine de Dominica reſurrectione. *Idem.*

3. *Miſera decedere matris*] Forte an *matri* melius.

4. *Efferret*] *Offerret*, *o* pro *e* prima verbi littera in exemplari. Exhiberet, redderet, referret. *Vinetus.*

4. *Efferret cum tua*] Scribe ſenſu poſtulante: *offerret*. Grævius.

5. *Crudaque*] Quaſi cruenta, & recenti adhuc vulnere accepto de patre tuo mortuo mœrentia. *Vinetus.*

6. *Illa manus inter*] Quod magni ſolatii inſtar. Theagenes apud Heliodorum lib. II. Οὐδὲ τὸ κοινὸν τῆς φύσεως νόμον, τὸ χαλεπώτατον, οὐδὲ ἐν χεροῖν ἀπολιπούσης τὸν βίον, ὡς ἠθελήσης. Pleni ſunt harum querelarum Poëtarum libri.

7. *Hiſpana tum regione procul*] Quum eſſet in Hiſpania procul à patria cum patre Correctore Hiſpaniæ, ut in ſequenti proximo carmine dicetur. *Vinetus.*

8. *Sit*

Funera sed tumulis jam geminata dedit.
[1] Sit satis hoc, Pauline pater. divisio facta est.
Debetur matri cætera progenies.

1. *Sit satis hoc, Pauline pater*] Tractarunt hoc argumentum plures poëtæ, ut Antipater:

Διπλόον ὠδίνασα φίλον τέκος, ἄλλο μὲν ἀνδρὶ
Εὔφρονι καλλιπόμην, ἄλλο δ' ἄγω φθιμένοις.

Et Heraclides:

Δισσὰ δ' ὁμοῦ τίκτουσα, τὸ μὲν λίπον ἀνδρὶ ποδηγὸν
Γήρως. τὸν δ' ἀπάγω μνημόσυνον πόσιος.

Item illa poetæ, qui in matronam Burdigalensem confecit Epigramma:

Λείψανα Λυκίλλης διδυματόκου ἐνθάδε κεῖται.
Ἧς μεμέριστο βρέφη. ζωὸν πατρὶ, θάτερον αὐτῇ. Scaliger.

PAVLINVS, Sororis gener. XXIV.

QVi lætum ingenium, mores qui diligit æquos,
Quique fidem sancta cum pietate colit:
Paulini manes mecum veneratus, amicis
Inroret lacrymis, annua liba ferens.
Æquævus Pauline mihi, natamque sororis
[1] Indeptus thalamo: sic mihi penè gener.
[2] Stirpis Aquitanæ mater tibi. nam genitori
[3] Cossio

1. *Indeptus thalamo*] Ita lego. *Scaliger.*

2. *Stirpis Aquitanæ*] Quemadmodum duplex est Asia, & Africa duplex, altera nimirum alterius pars, ita duplices Aquitani. Plinius libro quarto Naturalis historiæ. *Galliæ Aquitanicæ sunt*, inquit, *Ambilatri, Anagnutes, Pictones, Santones liberi, Bituriges liberi cognomento Vibisci*, Aquitani, *unde nomen provinciæ: Sediboniates*, & reliqu. Istos autem proprie nomen Aquitanorum usurpantes, & minores Aquitanos, alios esse non video, quam quos vulgo *Aquenses* appellamus. Tarbellorum est oppidum, cujus meminimus in carmen secundum, ὕδατα Αὔγουστα, libro secundo Geographicorum Ptolemæi, id est, *Aquæ Augustæ*, in Aturi situm ripa, ab oceano extremum Pyrenæum alluente non plus diei itinere unius distans, parvum quidem illud, sed munitissimum, vetustatem in mœnibus non parvam ostentans. In eo medio fons est calidus, perpetuo fervens, aquam multam in propinquum Aturrum emittens. Ex quibus aquis calidis Latini homines, qui eas frequentabant, non dubito, quin locum illum jam tum *Aquas* appellare cœperint, ex quo Galliam Narbonensem, quæ ab illis non plus quatridui itinere abest, tenuerunt, non minus septuaginta annis ante quam Iulius Cæsar consul Alpes transisset. Habet hic quidem tractus propius Pyrenæum multos alios fontes calidos, magis celebres hoc tempore, quod valetudini magis saniores sentiantur: verum *Aquensem* olim celeberrimum fuisse, argumento sunt

[3] Cossio Vasatum, municipale genus.
[4] Scrinia præfecti meritus, [5] rationibus inde
Præpositus Lybicis, præmia opima capis.

[6] Nam

vetusta solla marmorea: quæ in ejus margine adhuc extare meminimus in Epigramma centesimum & octavum. Ab hac igitur civitate *Aquis*, à quocunque Augusto ante Ptolemæum cognomen invenerit, qui Gregorio Turonensi, aliisque *Aquenses* sunt appellati, Episcopus, Diœcesis, & Cives, eos *Aquitanos* fuisse dictos arbitror, qua forma Græca Auscitani, Emporitani, Calaguritani, Neapolitani, aliique, à suis urbibus dicti fuerunt. Atque sic *stirpis Aquitanæ* Ausonio dictam esse Paulini matrem, quæ Aquensis fuisset, id est, ex Aquis Augustis. Alioqui pater illius etiam Aquitanus, qui Vasatensis erat. Quæ vero sunt *Aquæ* parvum oppidulum, & hinc *Aquenses*, in agro Fuxensi, supra Tolosam, prope Pyrenæum, ac trans Garumnam, Narbonensis provinciæ erant, non Aquitaniæ. *Vinetus*.

3. *Cossio Vasatum*] *Vasatum* primam syllabam Ausonius producit, etiam in Epicedio, & denominativi *Vasaticæ* in epistola septima: corripit Pontius Paulinus ad ipsum rescribens:

Consul harenosas non dedignare Vasatas.

Quare sunt, qui natura brevem esse putantes, quum eam inveniunt longam, consonantem *s* geminant. Sed barbarici vocabuli syllabam fortassis ancipitem esse jusserunt sui poetæ: quam ego in antiquis codicibus simplici semper consonante, etiam quum producitur, scriptam reperio. Prisco nomine *Cossio* appellabatur. Sic enim eam vocavit non solum Ausonius, verum etiam Claudius Ptolemæus: apud quem *Vasates*, sunt ὐασάτιοι, id est, *Vasarii*: & Κόσσιον, id est, *Cossium* mendose scriptum, pro Κοσσίων, hoc est, *Cossio*. Quod nomen abolitum prorsus fuit, sicut Vesunæ apud Petrocorios, Mediolani apud Santones & Ebroicos, Avarici apud Bituriges, Lutetiæ apud Parisios, aliorumque multorum, receptis in eorum locum populi provinciæque vocabulis, mutata solum declinatione tertia in primam vel secundam. *Vasas*, nunc vulgo dicitur, parvum oppidum viginti fere jugerum, unius diei itinere à Burdigala, duorum ab Aquis Augustis in harenoso solo. *Vinet.*

4. *Scrinia præfecti*] Præfecturam scriniorum. Vt *tramam figura* pro *figura trama* dixit in extremo satyrarum libro Persius. Quo munere qui fungebantur, & *magistri*, & *Comites Scriniorum* dicebantur: & unico verbo *Scriniarii*: quod Suidas, quid esset, Græcis suis expositum voluit. De his Budæi annotationes plura, commentariique Andreæ Alciati, & aliorum Iurisprudentum in libros posteriores Codicis Iustiniani. *Vinetus.*

5. *Rationibus inde Præpositus Libycis*] Lybia, Africa est, & Africæ pars. Ab rationibus autem rei pecuniariæ, *Rationales* sub Cæsaribus dicti sunt. Ælius Lampridius de Alexandro Augusto: *Vbi aliquos voluisset vel rectores provinciis dare, vel præpositos facere, vel procuratores, id est rationales, ordinare, nomina eorum proponebat.* Iulius Capitolinus in Maximino seniore: *Erat fisci procurator in Lybia, qui omnes, Maximini studio, spoliaverat. Hic per rusticanam plebem, deinde & quosdam milites interemptus est. Sed quum per eos, qui rationalem in honorem Maximini defendebant, viderent auctores cadis ejus*, &c. Fabius Vopiscus: *Fuit sub Aureliano etiam monetariorum bellum, Felicissimo rationali auctore.* Et paulo post ex Epistola ejusdem principis ad Vlpium:

Mone-

[6] Nam Correcturæ tibi Tarraco Hibera tribunal
Præbuit, adfectans [7] esse clienta tibi.
Tu socrum pro matre colens, adfinis haberi
Non poteras, nati cum fruerere loco.
Inter concordes vixisti fidus amicos,
Duodeviginti functus Olympiadas.

Monetarii, auctore Felicissimo, ultimo servorum, cui procurationem fisci mandaveram, rebelles spiritus extulerunt. Est libro primo Digestorum Iustiniani caput, *de officio Procuratoris Cæsaris vel Rationalis.* Ex quibus locis eundem esse dicas, rationalem, procuratorem fisci, & procuratorem Cæsaris. Sed de his plura Budæus, Alciatus, Cujacius, & alii. *Vinetus.*

6 *Nam Correctura*] Hermogenianus libro primo Digestorum Iustiniani, titulo de Officio Præsidis: *Ex omnibus causis, de quibus vel præfectus urbi, vel præfectus prætorio, itemque consules, & prætores, ceterique Romæ cognoscunt, Correctorum, & Præsidum provinciarum est notio.* Papinianus eodem titulo: *Legatus Cæsaris, id est, Præses vel Corrector provinciæ, abdicando se, non amittit imperium.* Sextus Victor de Aureliano Augusto: *Hic Tetricum, qui Imperator ab exercitu in Galliis effectus fuerat, Correctorem Lucaniæ provexit, aspergens hominem eleganti joco, Sublimius habendum, regere aliquam Italiæ partem, quam trans Alpes regnare.* Trebellius Pollio de eodem: *Pudore tamen victus vir nimium severus, eum, quem triumphaverat, Correctorem totius Italiæ fecit, id est, Campaniæ, Samnii, Lucaniæ, Bruttiorum, Apuliæ, Calabriæ, Etruriæ atque Vmbriæ, Piceni & Flaminiæ, omnisque annonariæ regionis.* Cassiodorus libro tertio variarum, litteras ponit Theodorici ad Venantium *Correctorem* Lucaniæ & Bruttiorum: Istorum autem Correctorum quodcunque munus quondam fuerit, habent hodieque Hispanienses provinciæ hujus nominis magistratus. *Vinetus.*

7. *Esse clienta tibi*] Parere tibi. Regi abs te, & corrigi. *Idem.*

ÆMILIA DRYADIA,
Matertera. XXV.

[1] TE quoque Dryadiam materteram,
Flebilibus modulis,
Germana genitus, prope filius,
Ore pio veneror.
Quam thalamo, tædisque jugalibus
Invida mors rapuit:
Mutavitque thorum feretri vice
Exequialis honor.

Disce-

1. *Te quoque Dryadiam materteram*] Ita vetus liber. *Scaliger.*

1. *Comme-*

Discebas in me, matertera,
Mater uti fieres.
Vnde modo hoc mœstum tibi defero
Filius officium.

IVLIA CATAPHRONIA, amita. XXVI.

QVin & funereis amitam impartire querelis
Musa Cataphroniam.
Innuba devotæ quæ virginitatis amorem,
Parcaque anus coluit.
Et mihi quod potuit, quamvis de paupere summa,
Mater uti, adtribuit.
Ergo [1] commemorata, Ave: mœstumque vocata
Pro genetrice, Vale.

1. *Commemorata, Ave*] Sine synalœpha hoc. *Vinetus.*

IVLIA VENERIA, Amita. XXVII.

ET amita Veneria [1] properiter obiit.
Cui brevia mela modifica recino.
[2] Cinis uti placidula supera vigeat,
Celeripes & adeat loca tacita Erebi.

IVLIA

1. *Properiter*] De morte præpropeṙantes, & citos, brevibus natura cunctis prope syllabis, factos versus, si librarii non corrupissent, proceleusmatica metra agnosceres, sic metiens:

Et amita, Veneria, properiter, obiit.

Vel Pyrrhichiaca, ad hunc modum:

Et a, mita, Vene, ria, pro pe, riter, obi, it. Vinet.

2. *Cinis uti*] Hos Pyrrichicos ita reconcinnato:

Cinis uti placidula supera vigeat,
Loca tacita celeripes adeat Erebi.

Ex veterum superstitione, qui putabant non aliter cineres posse quiescere, quam si umbra ab Erebo non summoveretur. Idque tunc putabant accidere, cum suprema omnia perfecta erant. Dixit autem *cinis supera* feminino genere, ut Catullus, Calvus, Propertius, Virgilius in Ciri, alii. *Scaliger.*

1. Ida-

IVLIA [1] IDALIA, Conſobrina. XXVIII.

PArva etiam fuit Idalia.
Nomine prædita quæ Paphiæ,
Et ſpeciem meruit Veneris.
Quæ genita eſt, mihi penè ſoror.
Filia nam fuit hæc amitæ.
Quam celebrat ſub honore pio
Nænia, carmine funereo.

1. *Idalia*] Idalium, oppidum, & nemus inſulæ Cypri, deæ Veneri ſacrum. Vnde ipſa *Idalia* in extremo quincto Æneidos: ſicut & *Paphia* à Papho ejuſdem inſulæ urbe, eſt dicta, ubi colebatur. *Vinetus.*

ÆMILIA MELANIA, Soror. XXIX.

[1] ÆMilia hos, vix nota mihi ſoror, accipe queſtus,
Debent quos cineri mœſta Elegea tuo.
Conjunxit noſtras æquæva infantia cunas:
Vno quamvis tu conſule major eras.
Invida ſed nimium Lacheſis [2] properata peregit
Tempora: & ad Manes funera acerba dedit.
Præmiſſa ergo vale; Maneſque verere parentum,
Qui majore ævo, [3] quique minore venit.

POM-

1. *Æmilia hos vix nota*] Ita concinnius puto fore. In ſequenti verſu recte, meo judicio; vetus liber habebat, *Debent*, non *Debet*. Vt ſint τὰ ἐλεγεῖα. Ita in Epigrammatis:
Hermiones zona textum elegion erat.
Scaliger.

1. *Æmilia hos vix nota*] Sic Lugdunenſes, quod erat, *Emiliamixnota*. Si legas, *Æmilia vix nota*, *Æmilia* breviem producet, ut ſupra Driadia. *Debent* autem habebat exemplar, non *Debet*. *Elegia* namque plurale eſſe poteſt: quum etiam τὸ ἐλεγεῖον dicant Græci, ut in Epigrammate nonageſimo quarto. *Vinetus.*

2. *Properata peregit Tempora*] Hæc prima liberorum Iulii Auſonii, infans, & adhuc lactens, & ſic Auſonio vix nota, mortem obiit: ut eſt in Patris epicedio. *Vinet.*

3. *Quique minore venit*] Tertia perſona *venit*, in exemplari, hoc ſenſu: Qui ex parentibus noſtris venit tardius, ad te, & qui celerius. *Idem.*

1. Cen-

POMPONIA VRBICA, Consocrus, uxor Iuliani Censoris. XXX.

VT generis clari, veterum sic femina morum
Vrbica, [1] Censoris nobilitata thoro,
Ingenitis pollens virtutibus, auctaque & illis
Quas docuit conjux, quas pater, & genetrix:
Quas habuit [2] Tanaquil, quas [3] Pythagorêa Theano,
[4] Quæque sine exemplo est in nece functa viri.
Et tibi si fatum sic permutare dedisset,
Viveret hoc nostro tempore Censor adhuc.
Sed neque tu viduo longum cruciata sub ævo,
Protinus optato fine secuta virum.
Annua nunc mœstis ferimus tibi justa querelis,
[5] Cum genero & natis consocer Ausonius.

1. *Censoris*] Severi Censoris Iuliani, carmine vicesimo secundo defleti. *Vinetus.*

2. *Tanaquil*] Prisci Tarquinii Romanorum regis uxor *Tanaquil* perspicaci fuit, sollertique ingenio, ut Plutarchus de fortuna Romanorum, Livius libro primo, aliique scripserunt. Quo tamen nomine quum Pontii Paulini uxorem appellasset Ausonius, rescripsit Paulinus:

—*nec Tanaquil mihi, sed Lucretia conjux.* Vinetus.

3. *Pythagorêa Theano*] Hæc sive uxor Pythagoræ fuit, sive discipula tantum, ut Diogenes Laërtius incertum tradit, multa scripserat, auctore Suida, ex quibus pauculas epistolas una cum ipsius Diogenis scriptis, edidit Henricus Stephanus. Hanc *Theano* inter illos Censorinus enumerat, qui mulierem septimo mense parere posse affirmarunt. *Vinet.*

4. *Quæ sine exemplo est in nece functa viri*] Nullum erat verbum in exemplari. Arriam, puto, significat: de qua Martialis tetrastichon lib. I.

Casta suo gladium quum traderet Arria Pato,
Quem de visceribus traxerat ipsa suis,
Siqua fides, Vulnus, quod feci, non dolet, inquit,
Sed tu quod facies, hoc mihi, Pate, dolet.

Dio libro quinquagesimo octavo, & Plinius libri tertii epistola sextadecima. *Idem.*

4. *Quæque sine exemplo*] Errat Vinetus, quum Arriam significari putat. Alcestis ea est. Liquet, quia mox, *Et tibi si fatum*, &c. Id est, si ea item Pomponiæ conditio fuisset lata, quæ Alcestidi, ut sua morte mariti vitam redimere potuisset, viveret etiam nunc Censor ejus maritus.

5. *Cum genero*] Gener meus est, meæ filiæ maritus: & filii mei uxor, Nurus mea: Socer vero ego tam mei generi, quam meæ nurus: uxorque mea, Socrus amborum. Hinc Consocer, & Consocrus apud Suetonium, Ausonium, & Theophilum: Consocerique dicti, quorum alterius filiam filius alterius duxit: ac similiter Consocrus. *Vinetus.*

AVSONII POETÆ

Avus maternus, — Cæcilius Argicius Arborius, *carmine* IV *Parentalium*, *&* XVI *de Professoribus.*
Avia materna, — Æmilia Corinthia Maura, *carmine* V *Parentalium.*
Pater, — Iulius Ausonius medicus, *carmine* I *Parental. &* *Edyllio* XXX.
Mater, — Æmilia Æonia, *carmine* II *Parentalium.*
Patrui, — Claudius Contentus, *&* Iulius Calippio, *carmine* VII *Parental.*
Amitæ, — Iulia Caraphronia, *carmine* XXVI *Parental.* Iulia Veneria, *carmine* XXVII *Parental.*
Avunculus, — Æmilius Magnus Arborius, *carmine* III *Parental. &* XVI *de Professorib.*
Materteræ, — Æmilia Hilaria, *carmine* VI *Parentalium.* Æmilia Dryadia, *carmine* XXV *Parentalium.*
Frater, — Avitianus, *carmine* XIII *Parental.*
Sorores, — Iulia Dryadia, *carmine* XII *Parental.* Æmilia Melania, *fratri vix cognita, carmine* XXIX *Parental.*
Consobrinus, — Lucanus Talisius, *carmine* XX *Parental.*
Consobrina, — Iulia Idalia, *carmine* XXVIII *Parental.*
Socer, — Attusius Lucanus Talisius, *carmine* VIII *Parental.*
Vxor, — Attusia Lucana Sabina, *carmine* IX *Parental.*
Vxoris sorores, — Namia Pudentilla, *carmine* XIX *Parental.* Attusia Lucana Talisia, *carmine* XXI *Parental.*
Vxoris frater, — Attusius Lucanus Talisius fil. *carmine* XX *Parental.*
Affines, — Pomponius Maximus, *carmine* XV *Parental.* Erminuscius Regulus, *carmine* XXI *Parental.* Fl. Sanctus, *carmine* XVIII *Parental.*
Consocer, — Severus Censor Iulianus, *carmine* XXII *Parental.*
Consocrus, — Pomponia Vrbica, *carmine* ult. *Parental.*
Sororis gener, — Paulinus, *carmine* XXIV *Parental.*
Sororis nepotes, — Paulinus & Dryadia, *carmine* XXIII *Parental.*
Filii, — Ausonius, *carmine* X *Parental.* Hesperius, *carmine* XI *Parental.*
Nepotes — ex Hesperio filio, Pastor & duo alii, *carmine* XI *Parental.* ex filia, Ausonius, *in Protreptico & Genethliaco.* ex sorore. — Arborius, *carmine* XVI *Parental.* Pomponius Maximus Herculanus, *carmine* XVII *Parental. &* XI *de Professorib.*
Neptis ex sorore, — Megentira, *carmine* XXIII *Parental. &* Neptis nepotis uxor, Veria Liceria, *carmine* XVI.
Gener, — Val. Latinus Euromius, *carmine* XIV *Parental.* Vinet.

COM-

[1] COMMEMORATIO PROFESSORVM BVRDIGALENSIVM.

PRÆFATIO.

[2] Vos etiam, quos nulla mihi cognatio junxit,
Sed fama, & caræ relligio patriæ,
Et studium in libris, & sedula cura docendi,
Commemorabo, viros [3] morte obita celebres.
Fors erit, ut nostros Manes sic adserat olim,
Exemplo cupiet qui pius esse meo.

[1] TIBE-

1. *Commemoratio Professorum Burdigalensium*] Hunc indicem Ausonium huic libello præfixisse mihi persuadere non possum. Sumtus est ex præfatione Epitaphiorum Heroum. Quoniam Parentalia continet ut liber prior, existimo hunc fuisse Parentalium librum II. subnectitur enim priori, ut ipsum docet initium:

Vos etiam, quos nulla mihi cognatio junxit
Sed fama & cara relligio patriæ.

& quæ sequuntur. Tertium Parentalium librum faciunt Epitaphia Heroum. Ostendit præfatio: *Ad rem pertinere existimavi, ut vel vanum opusculum materiæ congruentis absolverem: & libello, qui commemorationem habet eorum, qui vel peregrini Burdigalæ, vel qui Burdigalenses peregre docuerunt, epitaphia subnecterem, scilicet titulos sepulchrales Heroum, qui bello Trojano interfuerunt.* Grævius.

2. *Vos etiam*] Ausonius quum universæ suæ genti parentasset, simili pietate vir doctissimus studiosissimusque litterarum, ac Professor olim, Professoribus Burdigalensibus sibi duxit parentandum, hoc est, illos sibi commemorandum, celebrandúmque carminibus mortuos, quos Burdigalæ litteras profitentes vidisset, sive cives illi essent, sive peregrini, & eos etiam ex civibus, qui non in patria sed peregre docuissent, quemadmodum ipse meminit in præfatione in Heroum Epitaphia. *Vinetus.*

3. *Morte obita*] Ita in Coronide ac alibi, & sic Gellius libro quinctodecimo, Ciceroque pro Sestio: *Quos morte obita positos in illo loco videtis.* Et Virgilius decimo Æneidos:

Morte obita quales fama est volitare figuras. Vinet.

1. Tibe-

[1]TIBERIVS VICTOR MINERVIVS, Orator. I.

PRimus Burdigalæ columen dicêre, Minervi,
 Alter Rhetoricæ Quintiliane togæ.
Illustres quondam quo præceptore fuerunt:
 Constantinopolis, Roma, dehinc patria,
Non equidem certans cum majestate duarum;
 Solo sed potior nomine, quod patria.
Adserat usque licet [2] Fabium Calagurris alumnum:
 Non sit Burdigalæ dum cathedra inferior.
[3]Mille foro dedit hæc juvenes; bis mille senatus
 Adjecit numero, purpureisque togis:
[4]Me quoque. sed quoniam multa est prætexta, silebo:
 Teque canam de te, non ab honore meo.
Sive [5] Panegyricos placeat [6] contendere libros,
 [7] In Panathenaicis tu numerandus eris.

Seu

1. *Tiberius Victor*] Tiberius hic Victor Minervius, Ausonii præceptor, filium habet Alethium Minervium sexto carmine. Ceterum quum Eusebius in Chronicis, aut Hieronymus potius Eusebii interpres, Minervium tantum nominat apud annum à Christo nato, ut putatur, trecentesimum & quadragesinum nonum, his verbis, *Minervius Burdegalensis, Rhetor, Romæ florentissime docet*, patrem Minervium accipito ex sexto carmine. *Vinetus.*

2. *Fabium Calagurris*] De Calagurri in Epistolam Ausonii vicesimam quinctam. *Vinet.*

3. *Mille foro dedit hæc juvenes*] Optimus liber, *hic.* quod forte melius, ut de Tiberio accipiatur.

4. *Me quoque. sed quoniam multa*] Non placet τὸ *multa*. Forte melius, *quoniam nota est.* Gronovius.

5. *Panegyricos libros*] Ut *Panathenaicum* Isocratis librum dixit Cicero in Catone majore. Quum nihil alioqui intersit inter *Panegyricum*, & *Panathenaicum*, nisi quantum inter genus & formam: Laudariones erant in concione, vel suasiones. *Vinetus.*

6. *Contendere libros*] Dura locutio, *contendere libros*, nisi *contendere* pro conferre & comparare sumas. Si res mei foret arbitrii, scriberem:

Sive Panegyricis placeat contendere libris.

uti Statius lib. 1 Sylvarum:

Seu tibi Pindaricis animus contendere plectris.

7. *In Panathenaicis*] Nullam quippe dedit Isocrates orationem, in qua tam aperte, ac tanto cum studio, omnes ingenii sui vires exseruerit, ac omnem artis Oratoriæ ornatum adhibuerit. Cicero, ubi pleraque ornamenta, quæ genus demonstrativum admittit, in Oratore exposuit, addit:

Seu libeat [8] fictas ludorum evolvere lites,
  Ancipitem palmam Quintilianus habet.
Dicendi [9] torrens tibi copia: quæ tamen aurum,
  Non etiam luteam volveret illuviem.
Et Demosthenicum, [10] quod ter primum ille vocavit,
  In te sic viguit, cedat ut ipse tibi.
Anne & divini bona naturalia doni
  Adjiciam, [11] memori quam fueris animo?
[12] Audita ut, vel lecta semel, ceu fixa teneres:
  Auribus & libris esset ut una fides?
[13] Vidimus & quondam tabulæ certamine longo,

Omnes

addit: *In Panathenaïco autem Isocrates ea studiose consectatum fatetur. non enim ad judiciorum certamen, sed ad voluptatem aurium scripserat.* Quo loco *studio se* divisim legendum existimo.

8. *Fictas lites*] *Falsas lites* in epistola ad Axium Paulum Rhetorem. Declamationes, quales extant, quæ feruntur Quinctiliani. *Vinetus.*

8. *Seu libeat fictas*] Auctor Paneg. ad Pisonem:

— si quando judice fesso
Turbida prolatis tacuerunt jurgia rebus:
Tunc etenim levibus veluti proludit in armis,
Compositisque suas exercet litibus artes.

Vbi *composita lites*, quæ nostro *ficta*. Adeantur porro Commentatores ad Petronium.

9. *Torrens*] Acris, & vehemens, ut *sermonem promptum*, & *Isæo torrentiorem* dixit Iuvenalis libro primo. Cicero libro secundo de finibus. *Quum enim fertur quasi torrens oratio, quamvis multa cujusque modi rapiat, nihil tamen teneas, nihil apprehendas, nusquam orationem rapidam coërceas.* Vinetus. vid. quæ Horat. de Lucilio.

10. *Quod ter primum*] Cicero tertio de Oratore, & in Bruto, ac Quinctilianus libro undecimo scribunt Demosthenem interrogatum, quid primum esset in toto dicendi opere, *Actionem* respondisse. Quid secundum? *Actionem.* Quid tertium? *Actionem* eandem. *Vinet.*

11. *Memori quam fueris animo*] Quam excellenti memoria fueris. Notandum autem *fueris*, ultima longa: qualia observarunt nonnulla apud alios poëtas Grammatici. *Vin.*

12. *Audita ut, vel lecta*] *Aut*, pro *ut*, hic fuit. Sed *ut* omnino legendum: quod Lugdunenses restituerunt. Ea fuisti memoria, ut etiam semel audita vel lecta, facillime perciperes, continceresque. Sed vide memoriarum miracula multa apud Quinctilianum libro undecimo, Solinum, Plinium, Senecam in prooemio controversiarum, & Ciceronem. *Idem.*

13. *Vidimus & quondam*] Diceres Ausonium hoc confinxisse de suo Minervio, ex eo, quod de Publio Mucio Scævola jurisconsulto refert Quinctilianus libro undecimo, de memoria agens. *Id.*

13. *Vidimus & quondam tabula*] Interesse non crediderim inter *turriculam* & *fritillum*, quibus veteres utebantur in tesseris, lusoriisque tabulis, nec nostri Grammatici inter ista distinguunt, neque internoscendi ullam afferunt notam. Mihi autem videtur

Omnes qui fuerant, enumerasse [14] bolos;
Alternis vicibus quos præcipitante rotatu
[15] Fundunt excisi per cava buxa gradus:
Narrantem fido per singula puncta recursu,
Quæ data, per longas quæ revocata moras.
Nullo felle tibi mens livida, tum sale multo
Lingua dicax, blandis & sine lite jocis.
Mensa nitens: quam non censoria regula culpet:
Nec nolit Frugi Piso vocare suam.
[16] Nonnunquam pollens natalibus, & dape festa:
Non tamen angustas ut tenuaret opes.

[17] Quam-

detur fritillus, vasculum buxeum longum & teres fuisse, è quo mitterentur tesseræ vel tali in tabulam. Id ex eo apparet, quod apud Senecam condemnatur Claudius *alea ludere pertuso fritillo*: Sic enim frustra talos colligebat, cum semper caderent nullo retenti fundo. Verba sunt Senecæ de morte Claudii: *Tum Æacus jubet eum alea ludere pertuso fritillo: & jam cœperat fugientes tesseras quærere & nihil proficere:*

Nam quoties missurus erat, resonante fritillo,
Vtraque subducto fugiebat tessera fundo.

Idem & *pyrgus* sive *turricula* erat, ut è Martiale constat lib. XIV epigr. XVI.

Quærit compositos manus improba mittere talos
Si per me misit, nil nisi vota facit.

Nam vasculum illud oblongum, & teres imaginem & effigiem rotundæ turriculæ præbebat. Ne igitur improba fallacique manu bolos quos vellent aleatores veterani jactarent, aliosque fallerent, excogitatum fuerat ad fraudem tollendam, ut per pyrgum mitterentur tali: intus autem pyrgus excavatus erat gradatim, exsculptusque, ut agitati, concussique tali, in graduum offendentes supercilia, volutarentur, incertiorque jactus esset. Bolos porro in eo ludo vel dabant, vel reducebant: unde & hodie tesserarum ludus, *datorum ludus* vocari solet: quod idem in duodecim scriptorum ludo, vel calculorum fiebat. Cicero in Hortensio: *Itaque tibi concedam, quod in XII scriptis solemus, ut calculum reducas, si te alicujus dati pœnitet.* Qui enim calculum movit, & in aliqua sede, lineave collocavit, dedit: qui si se male collocasse putat, reducit calculum. *Turnebus.*

14. *Bolos*] Βόλος jactus tesserarum. *Vinetus.*

15. *Fundunt excisi*] Hinc de gradillis illis, qui intus exscalpti erant, in Epigrammate Agathiæ Scholastici scriptum,

Πύργος δυσεργὴς κλίμαξι κοιλοσφάλοις.

Et apud Sidonium: *Tessera frequens eboratis resultatura pyrgorum gradibus.* In lemmate Epigrammatis Agathiæ jam à nobis citati, perperam excusum est, εἰς τὰ λυτὰ Ζήνωνος τοῦ βασιλέως. Legendum enim, εἰς ταῦλαν Ζήνωνος. ταῦλα, seu τάβλα, Latinum est, hoc est, Tabula lusoria. *Scaliger.*

16. *Nonnunquam pollens*] Interdum mensa tua exquisitioribus cibis exstructa, natali scilicet tuo die, festoque aliquo. *Vinetus.*

[17] Quamquã hæredis egens, bis ſex quinquennia functus,
Fletus es à nobis, ut pater, & juvenis.
Et nunc, ſive aliquid poſt fata extrema ſuperſit,
Vivis adhuc, ævi [18] quod periit meminens:
Sive nihil ſupereſt, nec habent [19] longa otia ſenſus,
Tu tibi vixiſti: nos tua fama juvat.

17. *Tanquam heredis egens*] Scripſit noſter: *Quanquam hæredis egens.* Licet non habueris liberos, & ſexageſimo ætatis anno vita abieris, tamen à nobis defletus es, ac ſi pater ac juvenis fuiſſes. Frequens autem hæc primæ in verſu litteræ in ſcriptis Codicibus depravatio, quod ſæpe majuſculis characteribus ſcriberentur, in queis error perfacilis. Nec deſunt exempla. Sic apud Virgil. in Ceiri ℣. 130. legendum eſt:

Nec fuerat: niſi Scylla novo correpta furore,
Scylla patris miſeri patriaque inventa ſepulchrum,
Minoem cupidis ſi non inhiaſſet ocellis.

Pro *ô nimium cupidis*, uti in vulgatis. Doctis illam repetitionem *niſi ſinon* facile approbem. Et in Laureæ Tulli Epigrammate in Varronem, ſcribendum & diſtinguendum:

Fundum. Varro vocat, quem poſſim mittere funda.
Si tamen exciderit, qua cava funda patet,
Extractam puteo ſitulam cum ponit in horto,
Vlterius ſtandi non habet ille locum.

In editis male, *Ni tamen excid.* Vnde & Varronis de fundo etymologia, hactenus manca, ſupplenda videtur: *Fundus dictus, aut quod funda poſſis mittere, aut quod fundat quotannis multa.*

17. *Quamquam hæredis egens*] Ita & de Antonino Pio Capitolinus: *Periit anno ſeptuageſimo: ſed quaſi adoleſcens deſideratus eſt.*

18. *Quod ſupereſt, meminens*] Ita vetus liber: Antiquitus enim dictum. Quod & à veteribus Grammaticis annotatur. Eo utitur aliquando Sidonius. ut Epiſtol. XII. lib. III. *Scaliger.*

18. *Ævi quod periit meminens*] Memor vitæ hic anteactæ. *Memorans*, pro *meminens*, qui hic ediderunt, ii fortaſſe non meminerant hoc à *memini* participium legiſſe apud Sergium, & Priſcianum libro undecimo: quo & Sidonius non ſemel uſus eſt poſt Auſonium. *Vinetus.*

19. *Longa otia*] Mors, quam ſomnum, & ſoporem perpetuum Horatius, aliique vocant. *Idem.*

[1] LATINVS ALCIMVS ALETHIVS, Rhetor. II.

NEc me nepotes impii ſilentii
Reum ciebunt, Alcime.

[2] Minuſ-

1. *Latinus Alcimus*] Hujus meminit Sidonius epiſtola x. lib. v. Ex quo cognoſcimus iſtum Alcimum ex Sonnicis fuiſſe, qui Nitiobrigibus vicini fuerunt. *Scaliger.*

1. *Lat. Alcim.*] *Alcimus & Delphidius rheto-*

[2] Minuſque dignum, non & oblitum ferent
Tuæ miniſtrum memoriæ.
Opponit unum quem viris prioribus
Ætas recentis temporis.
Palmæ forenſis, & Camœnarum decus,
Exemplar unum in literis:
Quas aut Athenis docta coluit Græcia,
Aut Roma per Latium colit.
[3] Moresne fabor, & tenorem regulæ,
Aduſque vitæ terminum,
Quod laude clarus, quod paratus literis,
Omnem refugiſti ambitum?
Te nemo gravior, vel fuit comis magis,
Aut liberalis indigis,

Dan-

rhetores, in Aquitania florentiſſime docent. Hæc ita in Hieronymi Chronicis ad annum Chriſti trecenteſimum & ſexageſimum de duobus Burdigalenſibus rhetoribus, quorum etiam amborum meminit Sidonius Apollinaris in epiſtola decima, libri quinti: ſed ſolius *Alcimi* in epiſtola undecima libri octavi. Vbi patriam fuiſſe illi ſcribit Nitiobriges, vel Sonnicos. Qui ſunt Nitiobriges quidem non alii apud Cæſarem, Strabonem, Ptolemæum, quam qui hodie à ſua metropoli Aginno, Ptolemæo cognita, Aginnenſes vulgo vocitantur. Sonnici vero mihi incogniti, quicunque fuerunt Sidonio, non magno intervallo disjuncti ab Aginno, ut arbitror. *Vinetus.*

2. *Munuſque*] *Minuſque i* pro *u* reperi in exemplari, hoc ſenſu & ordine. Nepotes & poſteri noſtri, ô Alcime, poterunt illi quidem dicere me non ſatis dignum, qui laudes tanti viri, & memoriam pro merito celebrem, ſed hoc dicere non poterunt, me tui eſſe oblitum in commemoratione Burdigalenſium Profeſſorum. *Idem.*

2. *Munuſque dignum*] Vnde, quæſo, pendet *munuſque dignum*, aut quis ei hic locus? Scribendum:

Minuſque dignum, non & oblitum ferent
Tuæ miniſtrum memoriæ.

Poſteri, inquit, dicent me præconem eſſe laudum tuarum, ſed minus dignum, qui meliorem merebaris, teſtabunturque me officii tibi debiti non eſſe oblitum. Inferius id ipſum repetit:

Ignoſce noſtri læſus obſequio ſtyli,
Amoris hoc crimen tui eſt.
Quod digna nequiens promere officium colo,
Injurioſe ſedulus.

Nemo, puto, dubitabit de hac emendatione. *Gravius.*

3. *Moresne fabor*] Falſam nobis, & adulterinam monetam cuderunt in illo verſu:

Mirerne formam, & tenorem regulæ.

Quia ſcilicet non poterant aſſequi veterem hanc ſcripturam: *Moresne fauor.* Quod ſcriptum eſt pro *fabor*, ſolenni illo librariorum errore. *Scaliger.*

3. *Moresne fabor*] Sic fuit in exemplari,

Danda salute, si forum res posceret;
 Studio docendi, si scholam.
Vivent per omnem posterorum memoriam,
 [4] Quos tu sacræ famæ dabas.
Et Iulianum tu magis famæ dabis,
 Quam sceptra, [5] quæ tenuit brevi.
[6] Sallustio plus conferent libri tui,
 Quam consulatus addidit.
Morum tuorum, decoris, & facundiæ
 Formam dedisti filiis.
Ignosce, nostri læsus obsequio stili.
 Amoris hoc crimen tui est,
Quod digna nequiens promere, officium colo,
 Injuriose sedulus.
Quiesce placidus, & caduci corporis
 Damnum rependę gloria.

L V-

plari, & non, *mirerne formam.* Vinetus.

4. *Sacratæ famæ das*] *Sacræ famæ dabas*, Goropius, ut monuit Pulmannus. *Vinetus.*

4. *Quos tu sacræ famæ*] Fama cur sacra? Puto Ausonium scripsisse:

Quos tu sacros famæ dabas,

hoc est, consecrabas famæ. *Grævius.*

5. *Quæ tenuit brevi*] Iulianus patrueli suo Imperatori Constantio menses non supervixit plenos novem Augustus: ut subtilius computavimus in breviarium Eutropii: occisusque fuit à Persis anno Christi trecentesimo sexagesimo sexto, ætatis tricesimo secundo: ut est apud Eusebium & Eutropium. *Vinetus.*

6. *Sallustio plus conferent*] Ita recte vetus: Historiam, ut hinc conjicimus, suorum temporum, hoc est, Claudii Iuliani Imper. conscripserat Latinus Alcimus. Iulianus vero Consulatu suo quarto collegam habuit Sallustium, ad quem extant ipsius Iuliani Epistolæ. Cum igitur gesta Iuliani in commentarios referret, non est credibile Sallustium consulem, eum præteriisse. Id quod aperte innuit Ausonius. *Scaliger.*

6. *Sallustio plus conferent*] Sic fuit in exemplari. Fuit quidam Secundus Sallustius, cujus meminit Ammianus Marcellinus in principio libri vicesimi secundi: ac in principio vicesimi tertii dicit præfectum Galliarum fuisse, & consulatum gessisse cum Iuliano Cæsare quartum Consule. Potest igitur Alcimus, quum rerum ab Iuliano gestarum historiam scripsit, ea simul de Secundo Sallustio viro consulari scripsisse, quæ Sallustio plus gloriæ afferrent, quam consulatus cum maximo principe gestus. *Plus conferent libri tui.* Ita credebat Ausonius, doctissimi viri scripta nunquam interitura: quæ omnia interciderunt. Aliorum enim sunt Alcimorum, quæ scripta extant. *Vinetus.*

I. Rheto-

LVCIOLVS, Rhetor. III.

[1] RHetora Luciolum condiſcipulum, atque magiſtrum,
Collegamque dehinc, nænia mœſta refer:
Facundum, doctumque virum, [2] ſeu lege metrorum
Condita, ſeu proſis ſolveret orſa modis.
[3] Eripuit patri Lacheſis quem funere acerbo,
Linquentem natos [4] ſexui utroque duos.

Nequa-

1. *Rhetora Luciolum cum diſcipulo*] Quid hic iſtud *cum diſcipulo?* Pro eo *condiſcipulum* lego: ut dicat Auſonius Luciolum ſe habuiſſe condiſcipulum primum, quum ambo eundem audirent profeſſorem: deinde magiſtrum & præceptorem, quum grandior doctiorque Luciolus jam docere cœpiſſet: ac poſtremo collegam, quum & Auſonius ipſe non multo poſt Luciolum, profiteri cœpiſſet eruditus & jam grandis, in eadem Burdigalenſi Schola. *Vinetus.*

2. — *ſeu lege metrorum*
Condita, ſeu proſis ſolveret orſa modis.] Quid ſit *ſolvere condita orſa proſis modis*, fateor me non capere. Corrupta enim ſunt, ſed quæ facile mecum teſtitues, ſi correxeris:

—— ſeu lege metrorum
Condita, ſeu proſis ſolveret ora modis.

Seu lege metrorum condita, hoc eſt, ſeu Carmina recitaret. *Condere* enim *carmen* tritiſſimum loquendi genus eſt: Seu uteretur oratione proſa. *Solvere* & *reſolvere ora*, pro *loqui*, poetis & ipſum valde frequens eſt. *Gravius.*

2. *Proſis modis*] Vtrumque recte dici, & *proſis* & *prorſis* docet alibi Scaliger, & magnus ille Voſſius pater in Etymologico ſuo, ad quod te remitto.

2. *Solveret orſa*] Notaverat Scaliger in margine, *ora*. Sed quid tunc fiet præcedenti *condita?* quid quod carmine XVI.

Et tibi Latiis poſthabite orſis
Vrbice Grajis celebris, carmen ſic ἐλελίσῃ.

Et *ordiri* verbum poëtarum eſt. Silius:

Ordior arma, quibus cælo ſe gloria tollit Æneadum.

Virgilius in Culice:

Atque ut araneoli tenuem formavimus orſum.

Noſter in Protreptico ad Nepotem: *& amabilis orſa Menandri.* *Ora* vero *condita* hic non dicuntur, ſed *carmina*: ut carm. XIII Profeſſor.

Carminibus, quæ prima tuis ſunt condita in annis.

Præterea τὸ *ſolveret* opponitur hic τῷ *ligare*. Statius Papinius erit, qui dubitationem omnem tollet. Hic enim lib. 1. Sylv. ita canit:

—— ſeu plana ſolutis
Cum ſtruis orſa *modis: ſeu cum tibi dulcis in artem*
Frangitur, & noſtras curat facundia leges.

Quo loco non advertens, atque adeo nolente fere animo properans lingua legebat, *& noſtra currit facundia lege.* Auſonius mox certe *Curſus fandi* celerem facundiam appellat.

3. *Eripuit patr.*] Pro, *Eripuit patria*, Vetus codex habet *patri.* Scaliger.

3. *Patria*] *Patri* una ſyllaba minus in exemplari. *Vinetus.*

4. *Sexuique utroque duos*] Lege: *ſexu in utroque duos.* quod & Pulmannus vidit. *Gravius.*

Nequaquam meritis cujus responderit heres,
Obscuros quamvis nunc tua fama juvet.
Mitis amice, bonus frater, fidissime conjux,
[5] Nate pius: genitor, pœnitet, ut fueris.
Comis convivis, nunquam inclamare clientes,
Ad famulos nunquam tristia verba loqui.
Vt placidos mores, tranquillos sic cole Manes,
Et cape ab Ausonio munus, amice, Vale.

4. *Sexui utroque duos*] Pulmannus: *sexu in utroque duos*, vel *sexui utrique duos*. Id est, filium & filiam, ut Vinetus existimabat; sed posset quoque intelligi duos filios, duasque filias reliquisse. Sed *sexui* ablativus antiquus est pro *sexu*, ut *sexuis* genit. pro *sexus*. & sunt exempla apud Nonium, sed ab ipso vitiose proposita. Sisenna Hist. lib. IV. *Alii saltus ac velocitate certare*. Varro de re rust. lib. I. *A quo, quod indigent potui, poma dicta esse possunt*.

5. *Nate pius*] Infinitis ferme locis Ausonium pro nominandi casu vocativum usurpasse attentus lector deprehendet, nec tamen sine exemplo veterum, uti notat Servius in Virgil. l. IX. ÿ. 641.

[1] ATTIVS PATERA Pater, Rhetor. IV.

ÆTate quamquam [2] viceris [3] dictos prius,
Patéra fandi nobilis:
Tamen quod ævo floruisti proximo,
Iuvenisque te vidi senem,
Honore mœstæ non carebis næniæ,
Doctor potentum Rhetorum.

[4] Tu

1. *Attius Patera*] Patéra hic, *Pather* est Hieronymi Chronicis, ubi notatur annus Christi trecentesimus & tricesimus nonus: *Pather Rhetor Romæ gloriosissime docet*. At Patherius in epistola ad Hedibiam: *Majores tui Patherius atque Delphidius*. Fortasse purum fuit hominis Galli vocabulum hoc, PATER. Quod autem *pater* in titulo dicitur hic Patéra, ATTIVS PATERA PATER RHETOR, quia in toto libro alium non agnosco Patéram, vocem *pater* ex Patéra ab indocto librario repetitam esse suspicor. Hujus quidem Patéræ filius fuit Delphidius insequenti carmine celebrandus: sed illi alia nomina, quam Patera. *Vinetus*.

2. *Viceris*] Antecesseris Tiberium Minervium, Alcimum, Luciolum, prius dictos. Hic enim *e* in *i* mutavisse profiteor: ubi erat *doctos prius*. Vinetus.

3. *Doctos prius*] Qui sunt *docti prius*? Legendum, *dictos prius*: pro quo supra in Parent. ep. VI. *prædictus* dixit:

Conjux

[4] Tu Bajocassis [5] stirpe Druidarum satus,

Si

Conjux prædicto quæ fuit Arborio. Istam notionem hujus vocis melior ætas linguæ latinæ ignorat. Nec ulli sim auctor, ut hic Ausonium sequatur, quamvis in ore vulgi nihil sit tritius. *Gravius.*

4. *Tu Bajocassis*] Ita Lege ex veteri libro. Nam utrovis modo dicas, *Bagocassis*, an *Bajocassis*, nihil refert. De *Beleno* autem mentio est præter alios, apud Herodianum in Maximinis: quem vocat Βελὶν. Estque Apollo. Unde & Galli herbam, qua inungebant sagittas, *Belenium* vocabant. Sed & alios Deos Galli præter Hesum, & Taranem Lucani habebant, nempe Abellionem, & Onuavam. Abellionis hæc monimenta extant in Convenis Novempopulaniæ: DEO ABELLIONI MINICIA IUSTA V. S. L. M. Item: ABELLIONI. DEO. TAURINUS. BONI. CONI. SEUSIM. Item: ABELLIONI. CISONTEM. CISSONIONNIS FIL. V. S. L. M. *Scaliger.*

4. *Tu Bajocassis*] Sic Petrus Pithœus restituit illud, *Tuba Gocassis*. Gallicarum provinciarum nomenclator, non pœnitendæ antiquitatis monumentum, quum Lugdunensem Galliam in quattuor provincias dividit, secundam numerat Lugdunensem, cujus metropolis esset Rotomagus: ejusque provinciæ has recenset hoc ordine civitates, Bajocassium, Abrincantum, Ebroicorum, Sajorum, Lexoviorum, Constantiensium, *Bajeus, Auranches, Evreus, Sees, Lizieus, Coutance:* ut nunc vulgo vocitantur. Sidonius Apollinaris in epistola duodevicesima libri quarti, *Prædia Bajocassina*, ab ipsis Bajocassibus, ac pro Bajocassibus iisdem dixit: eaque etiam in secunda esse Lugdunensi commeminit. Antiquiores equidem citare non possum scriptores, apud quos Bajocassium nomen legerim. Eosdem esse, qui *Bellocasses* eadem tertia declinatione apud Plinium: secunda apud Cæsarem, *Bellocassi*, *Vellocassi*, *Veliocassi* leguntur, nec ajo, nec nego: sed Ptolemæus in eodem Galliæ tractu *Veneliocasios* collocat: eorùmque urbem nominat Rotomagum. * Cujus quidem interpres istos *Veneliocasios*, & Cæsaris *Vellocassos*, pro Bajocassibus accepit: *Rotomagum*que *Bajeus* esse scripsit: verum huic homini videndum, ut ne omnia temere credamus. Nam ut illi concedamus Bajocasses, & quos diximus legi apud Cæsarem, Plininm, & Ptolemæum, eandem gentem esse, modo nobis hoc det, eam quondam latius patuisse, quam hodie: certe Rotomagus, quæ à priscis illis temporibus semper celebris locum, & priscum nomen semper retinuit, & illa *Bajeus*, semper diversæ fuerint urbes, bidui fere itinere dissitæ: hæc in Gallia Celtica, procul à Sequana Celticam à Belgica disterminante: Rotomagus vero in ipsa Sequanæ ripa, Belgicæ initium faciente, sita. Ista autem Bajocassium urbs, quod nomen prius habuerit, quærimus. Bajocasses enim gens & provincia est. Quorum princeps urbs, quæ, uti diximus, vulgo *Bajeus* à Bajocassium vocabulo vocitatur, non dubito, quin proprium quondam nomen habuerit, quod nunc non extet. facilèque crediderim, quemadmodum Parisiorum, Biturigum, Santonum, Vasatium, aliorumque multorum principes urbes priora sua nomina amiserunt, & à suis populis nova induerunt, ita quam dicimus *Bajeus Bajocassium*, *Bajocasses*, *Bajocassósve*, ac *Bajocassas* potius prima inflexione, aliquando vetustiore abolito nomine, appellatam fuisse: ab rectóque isto *Bajocassa*, *Bajocassis* Ausonium hic scripsisse,

Tu Bajocassis, stirpe Druidarum satus: sed cujus obliqui ulrimam litteram *s*, ab insequentis vocis prima *s*, fuisse absumptam. *Vinetus.*

5. *Stirpe*

Si fama non fallit fidem,
* Beleni sacratum ducis è templo genus:

Et

5. *Stirpe Druidarum satus*] Erant Druidæ in Gallia, qui in Græcia Philosophi, apud Persas Magi, apud Indos Gymnosophistæ, ac Chaldæi apud Assyrios, ut scribit Diogenes. De quibus nusquam plura, quam in sexto commentario Iulii Cæsaris de bello Gallico.

Druidicæ magiæ multis locis historiæ Naturalis meminit Plinius, sed in extremo libro sextodecimo ad hunc modum, ubi de visco disputat. *Non est omittenda*, inquit, *in ea re & Galliarum admiratio. Nihil habent Druidæ (ita suos appellant magos) visco, & arbore, in qua gignatur, si modo sit robur, sacratius. Iam per se roborum eligunt lucos, nec ulla sacra sine ea fronde conficiunt, ut inde appellati quoque interpretatione Græca possint Druidæ videri. Enimvero quicquid adnascatur illis, è cælo missum putant, signumque esse electæ ab ipso deo arboris. Est autem id rarum admodum inventu: & repertum magna religione petitur, & ante omnia sexta luna: quæ principia mensium, annorumque his facit, & sæculi post tricesimum annum: quia jam virium abunde habeat, nec sit sui dimidia. Omnia sanantem appellantes suo vocabulo, sacrificiis epulisque rite sub arbore præparatis, duo admovent candidi coloris tauros, quorum cornua tunc primum vinciantur. Sacerdos candida veste cultus, arborem scandit. Falce aurea demetit. Candido id excipitur sago. Tum deinde victimas immolant, precantes, ut suum donum deus prosperum faciat his, quibus dederit. Fœcunditatem, eo poto, dari cuique animali sterili, arbitrantur, contraque venena omnia esse remedio. Tanta gentium in rebus frivolis plerumque religio.* Hæc Plinius. ex quo loco quidam ex nostris quid aliquando collegerint, referre non pigebit. Mos est in nostra Gallia, ceterum qui jam fere exolevit, ut quotannis pridie calendas Ianuarias nonnulli ex singularum curiarum adolescentibus, quini, seni, septeni, octoni, noveni, denive, cunctos suæ curiæ vicos, villasque, & qui in circumjectis curiis sunt proximi, cum tibicine obeant, carmine stipem petant, aliquid laridi, aut panis, quod verubus infixum asportant, aut pecuniæ quippiam, accipiant. Postridie quicquid collectum fuit, in ædem convenientes, Numini offerant. Id statim auctione vendatur. ea peculiola, ut deo consecrata, in sacros usus recondatur. Quod autem canunt carmen inconditum, quam accipiunt stipem, quo die id faciunt, τὸν *Aguilanneuf* vocitant. Quod verbum, fuerunt inter doctos, qui quærerent, quid sibi vellet. Merlinusque Sanctogelasianus Engulismensis, ad quem extant Christophori Longolii litteræ, *Aguilanneuf, A gui l'an neuf,* id est, ad viscum τ annum novum esse dicebat: motemque istum ex vetere Druidarum religione ad nos manasse: qui per suos adolescentes ita cunctis viscum suum anni principio mitterent. Quod qui ferrent, iis aliquod quasi laboris præmium daretur. Clamarentque omnes eo visco, annum esse novum. Sic de hoc Merlinum conjicientem audivimus, amœno, elegantique virum ingenio: & de hac re quod composuerat vernaculo sermone, decastichon nobis recitavit. *Vinetus.*

6. *Beleni*] Idem vocabulum, duabus similiter correptis in carmine decimo hujus libri: quare unico *l* scribendum. Galli ergo, qui, uti scripsit Cæsar, deos Mercurium, Apollinem, Martem, Iovem, & Minervam habebant, Apollinem suum *Belenum* vocitabant: sed id non soli Galli. Vrbs est inter claras urbes Ausonio celebratas Aquileia: de qua hæc sunt apud Iulium Capitolinum de Maximis. *Quum igitur frustra obsideret A-*

qui-

Et inde vobis nomina :
Tibi Pateræ : sic ministros nuncupant
[7] Apollinaris mystici.
[8] Fratri, patrique nomen à Phœbo datum :
Natoque de Delphis tuo.
[9] Doctrina nulli tanta in illo tempore ,
[10] Cursusque tot fandi [11] & rotæ.
Memor, disertus, lucida facundia
[12] Canore, cultu præditus ,
[13] Salibus modestus [14] felle nullo perlitis ,
Vini, cibique abstemius ,

Lætus,

quileiam Maximinus , legatos in eandem urbem misit. Quibus populus pæne consenserat , nisi Menophilus cum collega restitisset , dicens etiam deum Belenum per aruspices spopondisse , Maximinum esse vincendum. Vnde etiam postea Maximini milites jactasse dicuntur , Apollinem contra se pugnasse : nec illam Maximi , aut Senatus , sed deorum fuisse victoriam. Vinetus.

6. *Beleni*] De Beleno plura Vossius de Idololatria lib. II. c. XVI.

7. *Apollinaris mystici*] Apollinaris hic secundum veterem scribendi rationem pro *Apollinares* : ut *omnis, tris*, & infinita alia tam apud Poëtas , quam Historicos , Tacitum præsertim. *Gravius.*

8. *Fratri patrique*] Pater & frater Attii Pateræ , Phœbicii fuerunt dicti à Phœbo Apolline. Filius vero, Delphidius, ut insequenti carmine quinto , à Delphis civitate Græciæ Apollini sacra , inde Delphico cognominato. *Vinetus.*

9. *Doctrina nulli*, &c.] Ita quatuor hi versus legendi sunt. *Scaliger.*

10. *Currusque rotandi & rotæ*] In exemplari erat *cursusque rotandieirota.* Vinetus.

11. *Et rotæ*] Sic & Sidonius Apollinaris , lib. IX. epist. XV.

Homericæque par & ipse gloria
Rotas Maronis arte sectans compari.

Quamvis & de curru , cui Maronem tamquam triumphantem videtur imponere, possit intelligi. Sed indubium est illud Sulpicii Severi lib. III Dialog. *Sicut plerumque per clericos rotatur turbo verborum.* Item: *trementibus labiis, incertoque vultu , decolor præ furore rotabat verba.*

12. *Carere cultum præditus*] Et hoc quid sibi vult ? Vbi *cultu* pro *cultum* Lugdunenses ediderunt : & *Canore* pro *Carere* Scaliger emendavit. *Vinet.*

12. *Canore , cultu præditus*] Ita Scaliger : quæ lectio confirmatur illis in Herculanum :

Facunde, musice, & acer ,
Mente bonus, ingenio ingens ,
Volucer pede, corpore pulcher ,
Lingua catus, ore canorus.

Sed potest prior lectio , *Carere cultu præditus* , defendi hisce D. Augustini lib. IV. Confess. *Erant enim ejus sermones sine verborum cultu vivacitate sententiarum jocundi & graves.* Phrasin usurpat noster carm. I. Parental.

Præditus & vitas hominum ratione medendi
Porrigere, & fatis amplificare moras.

13. *Salibus modestus*] Melius : *Salibus modestis.* Scaliger.

14. *Felle nullo perlitus*] Lego, *perlitis.* Heinsius. & ita vetus liber. Sed

mutare

Lætus, pudicus, pulcher; in senio quoque, [15] ut
Aquilæ senectus, aut equi.

mutare quid opus? quum noster in carm. XVI.
Cui felle nullo, melle multo mens madens
Ævum per omne nil amarum miscuit.
Homo *perlitus nullo felle*, & mens hominis *nullo felle madens* æquipollentia sunt.

15. *Ut Aquilæ senectus, aut equi*] *Aquilæ senecta, Corydi juventa*, proverbium est apud Erasmum, de vivida viridique senecta, quæ præstantior sit aliquorum juventa. Equi vero canescunt illi quidem senio, ut homines, vel auctore Plinio: ceterum canities illa deformes non reddit. *Vinetus.*

[1] ATTIVS TIRO DELPHIDIVS, Rhetor. V.

FAcunde, docte, [2] lingua & ingenio celer,
Iocis amœne, Delphidi,
[3] Subtextus esto flebili threno patris,
Laudi ut subibas æmulus.
Tu penè ab ipsis orsus incunabulis
[4] Dei poëta nobilis,
[5] Sertum coronæ præferens Olympiæ,
Puer celebrasti Iovem.

Mox

1. *Atticus Tiro Delphidius*] Attii Pateræ filius, fuit celeberrimus, & acerrimus sui temporis orator. Ejus nomen corruptum est in epistola Sidonii x. lib. v. Nam ibi perperam *Adelphidius*. Cum enim majores ejus ducerent genus à templo Apollinis, seu Beleni, congrua Apollini nomina semper assumebanr. Nam in ea gente alii Pateræ dicti, quod lingua prisca Gallorum ita sacerdotes Apollinares vocarentur: alii Phœbitii, à Phœbo: alii Delphidii, à Delphis. *Scaliger.*

1. *Atticus Tyro Delphidius*] Est hic Delphidius, quem scribit Hieronymus Rhetoricam in Aquitania florentissime docuisse ad annum Christi trecentesimum sexagesimumque, & se adolescentulo, omnes Gallos prosa versuque, suo illustravisse ingenio, in epistola ad Hedibiam. Cujus abundantiam laudat Sidonius Apollinaris epistola decima libri quincti, & quem Ammianus Marcellinus oratorem acerrimum vocat in principio libri octavidecimi. Quod autem *Atticus* appellatur, quum Patéra pater *Attius*, nominibus unica litterula discrepantibus, mendi aliquid subesse suspicio est. *Vinetus.*

2. *Lingua & ingenio celer*] Conjunctionem addidit Pithœus: quam & sensus, & metrum requirebat. *Vinet.*

3. *Subtextus*] Subjunctus. *Idem.*

4. *Dei*] Beleni, ut monuit Pithœus. De quo Gallico Apolline, in priori carmine. *Id.*

5. *Sertum coronæ*] Ausonius celebrat hunc nostrum Delphidium, quod vix dum pubes Capitolinam quercum meruerit. Hoc est, poëta coronatus

Mox inde cursim more torrentis freti,
[6] Epos ligasti metricum:

Vt

ronatus fuerit, *Olympiam coronam* vocat *quercum Capitolinam*, quam merebant poëtæ, qui in agonibus Capitolinis poëmate vicerant. Ii agones Capitolini primum à Domitiano instituti sunt duodecimo ejus, & Sergii Cornelii Dolabellæ Consulatu, exemplo ludorum Olympicorum. In iis agonibus omne genus artifices certabant. Nam & citharœdi. Iuvenalis:

An Capitolinam speraret Pollio quercum.

Item & poëtæ. Martialis:

O cui Tarpeias licuit contingere quercus.

Et histriones, ut patet ex hac inscriptione: L. SVRREDIL. F. CLV. FELICIS PROCVRATORI. AB SCÆN. THEAT. IMP. CÆSAR. DOMITIAN. PRINCIPI CORONATO. CONTRA. OMNES. SCÆNICOS. Vides eodem principe, qui hos ludos instituerat, histrionem coronatum. Illud CONTRA OMNES SCÆNICOS manifesto significat certamen, & contentionem. In eo agone Statius post incredibilem totius urbis expectationem tandem Thebaidem suam recitavit. Sed non placuit, & contra eum alii coronati fuerunt. Id quod ipse non uno loco in Silvis conqueritur, sed imprimis in Epicedio patris. Vnde locus Iuvenalis Grammaticis non bene perpensus explicatur:

— sed cum fregit subsellia versu,
Esurit, intactam Paridi nisi vendat Agaven.

Nam Satyrice dicit eum *fregisse subsellia versu*, quod, ut Comici loquuntur, *recitans non stetit*, sed excidit. hoc est non placuit. Cujus rei vel ipsum Statium testem producere possumus, qui in Silvis hæc innuit, non uno loco, ut jam dixi. Cave 'sis confundas agonem Albanum cum hoc Capitolino. Vterque enim institutus à Domitiano. Sed nobilior Capitolinus, adeo ut Romæ non per lustra, ut antea, magnum annum, ut vocabant, sed per Capitolinos agonas supputarent. Quod à Domitiani institutione usque ad tempora sua obtinuisse Censorinus scribit. Cæterum semper agon ipse mansit Romæ: ut in eo poëtæ, rhetores, aliarumque professionum homines coronarentur ab ipso Imperatore. Neque puto aliunde poëtarum laureatorum morem manasse. Nam & ipsi antiquitus ab ipsis Cæsaribus Germanis coronabantur. Magnoque in precio habiti semper apud Italos, & Germanos, qui id honoris virtute ingenii consecuti essent. Sed in veteribus agonibus Capitolinis qui vicerant, corona, & ramo lemniscatis, aut torque involutis donabantur. Nam qui secundi erant, eorum coronæ, & palmæ sine lemniscis erant. Id vel ex ipso Ausonio cognoscas licet:

Et qua jamdudum tibi palma poëtica pollet,
Lemnisco ornata est, quo mea palma caret.

Sed melius Sidonius, quanquam non de agone Capitolino loquitur:

Hic mox præcipit æquus Imperator
Palmis serica, torquibus coronas
Conjungi, & meritum remunerari.

Nam *coronis torques*, & *palmis serica*, hoc est, sericatos lemniscos conjungi vides. Quanquam, ut dixi, de aliis ludis, aliaque re loquitur. Vides tamen amplificata præmia pro ratione meritorum. Quare, ut ad rem redeamus, per *sertum coronæ Olympiæ* nihil aliud intelligit, quam quercum agonis Capitolini, quam meruerat adhuc impubes celebrans Iovem. *Scaliger.*

6. *Epos legasti metricum*] Recte Pithœus, *ligasti* pro *legasti*, metro ita poscente, & sensu. *Vinet.*

7. Ora-

Vt nullus æqua lege liber carminum
[7] Orationem texeret.
[8] Celebrata varie cujus eloquentia
Domi foriſque claruit:
Seu tu [9] cohortis Præſulem prætoriæ,
Provinciarum aut judices
Coleres, [10] tuendis addictus clientiis,
[11] Famæ, & ſalutis ſauciis.

Felix

7. *Orationem nexeret*] Ita lege, ex fide priſcæ ſcripturæ. Quin & illa me auctore ita, ſi libet, legito:

Seu tu cohortis præſulem prætoriæ,
Provinciarum aut judices
Coleres, tuendis additus clientibus
Famæ, & ſalutis ſauciis.

Ex iſtis, & ex ſequentibus colligitur hominem acerrimum fuiſſe, & privati literarum otii fines migrantem provinciarum tribunalia, mox & ipſa palatia frequentaſſe. Quod confirmatur ex lib. XVIII Ammiani his verbis: loquitur autem de ſeveritate Iuliani in criminibus cognoſcendis. *Numerium*, inquit, *Narbonenſis paulo ante rectorem, accuſatum ut furem, inuſitato cenſorio rigore pro tribunali palam admiſſis volentibus audiebat: qui cum inficiatione defenderet objecta, nec poſſet in quoquam confutari, Delphidius orator acerrimus vehementer impugnans, documentorum inopia percitus exclamavit: Ecquis florentiſſime Cæſar, nocens eſſe poterit uſque, ſi negare ſuffecerit? Circa quem Iulianus: Ecquis, ait, innocens eſſe poterit, ſi accuſaſſe ſufficiet?* Ex iſtis potes & acerrimum hominis ingenium & deſultorium vivendi genus cognoſcere. Tempora autem tyrannica ſemper apud Auſonium intelliguntur de *Imperio Maximi tyranni*, qui Gratianum interfecit. *Scaliger.*

7. *Orationem texeret*] Lege: *texeret*, quamvis Scaliger *nexeret* maluerit. Diſerte enim liber optimus, *orationem texeret* & quid protritius, quam *texere carmen? æqua lege*, id eſt, eodem metri genere. Sed & in fine hujus opuſculi:

Accipite mæſtum carminis cultum mei,
Textum querela flebili.

8. *Celebrata varie*] Sidonius Apollin. lib. V. ep. X. *Tua vero tam clara, tam ſpectabilis dictio eſt, ut illi diviſis Palæmonis, gravitas Gallionis, abundantia* DELPHIDII, *Agrœcii diſciplina*, &c. *non modo non ſuperiora ſed vix æquiperabilia ſcribantur.*

9. *Cohortis præſulem prætoriæ*] Præfectum prætorio. De cujus officio, caput eſt undecimum libri primi Digeſtorum Iuſtiniani. *Vinetus.*

10. *Tuendis addictus clientiis*] *Coleris* erat in exemplari. Quod verbum in *coleres* mutare placuit. At ultimum quoque verſus verbum mendoſum eſt, cum neque *clientis*, neque ut in exemplari fuit, *cluentis*, *u* pro *i*, legi poſſit. *Clientis*, aut *clientibus*, ſed *clientiis* potius. Solus eſt Sidonius Apollinaris, apud quem hoc nomen legere meminimus: *Clientiarum ſive nutricum loquaciſſimus chorus*, inquit in libri ſecundi epiſtola ſecunda, pro clientis & ancillis, cum Auſonius pro clientelis & clientum multitudine hic uſurpaſſe videatur. *Vinet.*

11. *Famæ & ſalutis ſauciis*] De quorum fama, exiſtimatione, fortunis, capite, vita, agebatur. *Famæ* autem *& ſalutis ſaucius* hoc loco, ſicut *fatigationis heſternæ, & animi*, apud Apuleium: ſed *amore & cura* apud Ciceronem, & Virgilium. *Idem.*

11. *Famæ & ſalutis ſauciis*] Scribe: *Famæ*

Felix, quietis si maneres litteris,
Opus Camœnarum colens:
[12] Nec odia magnis concitata litibus
Armaret ultor impetus:
[13] Nec inquieto temporis tyrannici
Palatio te attolleres.
[14] Dum spem remotam semper arcessis tibi,
Fastidiosus obviæ,
Tuumque mavis esse, quam fati bonum,
Desiderasti plurima;
Vagus per omnes dignitatum formulas,
Meritusque plura, quam gerens.
Vnde insecuto criminum motu gravi,
[15] Donatus ærumnis patris:
Mox inde Rhetor, [16] nec docendi pertinax,
[17] Curam

Famæ aut salutis sauciis. Grævius.

12. *Nec odia*] Dum Narbonensem causam contra rectorem Numerium, aliasque ejusmodi suscipit Delphidius, multorum potentiorum odia in se concitavit: qui ulti sunt. *Vinetus.*

13. *Nec inquieto*] Si nec te attolleres, & eveheres in aula Imperatoria turbata per eos, qui regnum affectabant. Quibus Consulibus obiit Delphidius, non legi: sed ejus conjugem post ipsum esse mortuam, anno Christi trecenresimo & octogesimo octavo, mox audies, paucis post mensibus, quam Maximus interfecto Gratiano, tyrannidem arripuisset. Hieronymus ipsum tradit sub Constantini magni filiis floruisse: qui dum de Imperio inter se contenderent, Magnentius, Vetranio, Decentius, Nepotianus, Silvanus aliique tyrannidem occuparunt. *Vinetus.*

14. *Dum spem remotam*] Lucretius lib. III.

Sed dum abest, quod avemus; id exsuperare videtur
Cætera: post aliud, cum contigit illud, avemus.

Ovidius lib. II. Eleg. IX. Amor.

Venator sequitur fugientia, capta relinquit.
Semper & inventis ulteriora petit.

Horatius serm. lib. I. Sat. II.

— leporem venator ut alta
In nive sectetur: positum sic tangere nolit,
Cantat, & apponit: meus est amor huic similis: nam
Transvolat in medio posita, & fugientia captat.

Manilius lib. IV.

Nec quod habet, numerat: tantum quod non habet, optat.

Curtius de Amicis Alex. M. *Sed difficile erat eo contentos esse, quod obtulerat occasio: quippe sordent prima, cum majora quæque sperantur.* Plura Pindarus Pyth. od. III. & Plutarchus περὶ εὐθυμίας.

15. *Donatus ærumnis patris*] Condonatum filio, quidquid id criminis fuit, precibus & lacrymis patris Pateræ, optimi, doctissimique senis. *Vinetus.*

16. *Nec docendi pertinax*] Minime assiduus. *Vinet.*

17. *Cu-*

[17] Curam fefellisti patrum,
[18] Minus malorum munere expertus Dei,
Medio quod ævi raptus es:
Errore quod non [19] deviantis filiæ,
[20] Pœnaque læsus conjugis.

[1] ALE-

17. *Curam patrum*] Qui tibi liberos suos in disciplinam tradiderant: quos ita negligenter instituebas. *Idem.*

18. *Minus malorum*] Ita ex correctione nostra. Caussam addit:

Errore quod non deviantis filiæ,
Pœnaque læsus conjugis.

Non enim cuivis nota est historia. Nam Euchrotia Delphidii uxor cum aliis in Synodo Burdigalensi damnata est Treveris à Maximo Tyranno, quod Priscilliani hæresi nomen dedissent. Sed quia nihil ἀνέγγυον, neque ἀμάρτυρον producere debemus, proferam verba ex vetustiss. scheda, ubi hujus rei mentio fit, ita: *Priscillianus in Synodo Burdigalensi damnandum se intelligens, ad Imp. Maximum provocavit. Auditusque Treveris, ab Euodio præfecto prætorio Maximi, gladio addictus est cum Euchrotia Delphidii Rhetoris conjuge, & Latroniano, aliisque erroris consortibus.* Attigerunt alii quidem hanc historiam, & Euchrotiæ meminerunt, sed Delphidii uxorem fuisse non addunt. Hieronymus autem præter Priscillianum, & Euchrotiam, addit præterea Iulianum, Felicissimum, addit & Severus Armenium, eo nomine damnatos fuisse. Lego autem *filiæ* non *filii*. Sulpicius Severus loquens de hac re: *Inde iter cœptum ingressi, turpi sane, pudibundoque comitatu, cum uxoribus atque alienis etiam feminis, in quis erat Euchrotia, ac filia ejus Procula: de qua fuit in sermone hominum, Priscilliani stupro gravidam, partum sibi graminibus abegisse.* Scaliger.

19. *Deviantis filii*] *Devius* legitur apud Ciceronem, & alios veteres Latinos, sed non inde verbum *deviare*, pro deflectere à recta via, quod sciam. De filio autem Delphidii nihil mihi legere memini, sed de filia nomine Procula, quæ cum matre Priscillianum sit sectata. *Vinetus.*

20. *Pœnaque*] Sic legendum pro *pœnaque*. Quod non sis læsus, nec doluisti errore filii, nec pœna tuæ uxoris. De filio tamen Delphidii nihil ego comperi, quod jam dixi, sed de filia, & uxore hæc accipe. Erat in Hispania Priscillianus, cujus sectatores Augustinus, & alii, *Priscillianistas* appellarunt, qui diceret inter alia, Animas ejusdem naturæ, substantiæque esse, cujus est Deus. Eas ad agonem quendam spontaneum in terris exercendum, per septem cælos, & principatus quosdam gradatim descendere. In malignum principem incidere: à quo hic Mundus esset factus: atque ab hoc principe per diversa carnis corpora seminari. Fatalibus stellis homines colligari: ipsumque corpus humanum secundum duodecim signa Zodiaci esse compositum. Carnes tanquam immundas escas, devitandas esse. Conjuges, viros à volentibus feminis, feminas à volentibus viris disjungebat. Quippe qui carnis omnis opificium non deo bono & vero, sed malignis angelis tribuebat. Hæc & ejusmodi alia sua deliramenta quum plerisque Hispanis, ac inter alios, Episcopis Instantio, & Salviano jam persuasisset Priscillianus: elicuissentque tandem alii Episcopi à Gratiano Augusto Ausonii discipulo rescriptum, quo Priscillianus, & ejus sectatores non solum Ecclesiis & urbibus, verum etiam extra omnes

omnes terras propelli jubebantur; Priscillianus, Instantius,& Salvianus, Romam sui apud Damasum, Vrbis ea tempestate Episcopum, purgandi causa, proficisci decreverunt. Iter per Aquitaniam fecerant. Multis locis magnifice ab imperitis suscepti, perfidiæ suæ semina sparserunt. Burdigala tamen Episcopus Delphinus, ad quem extant Paulini Episcopi Nolani litteræ, exclusit. Ceterum Euchrotia Burdigalensis matrona, Delphidii poëtæ & rhetoris clarissimi uxor, vidua, Hispanos in agro suo excepit. Vbi aliquantisper commorati, nonnullos suis erroribus infecere. Cœptum iter inde ingrediuntur, cum uxoribus & feminis alienis: in quibus erat ipsa Euchrotia, ejusque filia Procula: quam Priscilliani stupro gravidam, partum sibi graminibus abegisse, rumor fuit. In Italiam perveniunt: sed nec Romæ Damasus, nec Mediolani Ambrosius ille, in conspectum suum venire sustinuerunt. Hac quia non successisset, alia via aggrediendum fuit. Qui gratia & auctoritate plurimum poterant apud Imperatorem, pecunia corrumpuntur: & sic in pristinum statum isti restituuntur. Invadit interea Maximus imperium. Gratianum apud Parisios vincit. Lugduni capit, & interficit. Augustam Treverorum venit. Hinc litteris ad Præfectum Galliarum, Hispaniarumque Vicarium, datis, Priscillianum, Priscillianistasque omnes omnino Burdigalam ad Synodum deduci jubet. Primus causam dicit Instantius: & sacerdotio indignus judicatur. Ita Priscillianus timuit: & ad Imperatorem provocavit. Sicque omnes, quos ea causa involverat, Treveros deducti sunt. Vbi Priscillianus, & aliquot alii cum Euchrotia, gladio perempti fuerunt, ut Sulpicius Severus scribit libro posteriore Sacræ Historiæ, Hieronymusque in extremis viris illustribus, anno Christi trecentesimo & octogesimo octavo, quomodo putatur in Prosperi Aquitani Chronicis. Hoc ergo est uxoris supplicium, quod quia non vidit Delphidius, felicem prædicat Ausonius, & ob quod immanitatis Maximum accusat Drepanius Pacatus in panegyrico, quem non multo post Theodosio Augusto Romæ dixit. Cujus apponam verba. *De virorum mortibus loquor. Quum descensum recorder ad sanguinem feminarum, & in sexum, cui bella parcunt, non parce sævitum. Sed nimium graves suberant, invidiosaque causa: ut unco ad pœnam, clari vatis matrona, raperetur. Objiciebatur enim, atque etiam exprobrabatur mulieri viduæ nimia religio, & diligentius culta divinitas*, &c. *Vinetus.*

[1] ALETHIO MINERVIO, filio, Rhetori. VI.

[2] O flos juvenum,
Spes læta [3] patris:
Nec certa tuæ
Data res patriæ;
Non

1. *Alethio*] Parentalium carminum tituli rectis omnes: Professorum vero partim rectis, partim obliquis casibus. At Epitaphiorum Heroum dativis cuncti positi, quisquis ita scripserit. Hic enim nihil non semper ausi sunt imperiti librarii. *Vinetus.*

2. *O flos juvenum*] Propter versuum brevitatem multa in Alethii Minervii Rhetoris Elogio transposita erant. quæ nescio plusne deformitatis eo ordine, quo antea legebantur, habuerint, quam nunc venustatis habeant pristino ordini, & in integrum resti-

restituta. In quo non mediocriter veteris libri scriptura adjuti sumus, non quod non pene eadem confusio in eo fuerit: sed quia quædam in illis aut addita, aut repetita erant, quæ multum nobis ad divinandum profuerunt. Non potest dici, quanta elegantia in illis versibus sit, quantaque studiosorum poëtices jactura illi præpostero ordine legebantur. In illis hoc præstitimus. Versiculum illum, *Postque Patera*, ex notis fugientibus veteris exemplaris reposuimus, quamvis ibi alieno loco legebatur. Sed ante eum versiculum deest sine dubio tale quid, *Post fata patris.* Nam prior fuit Latinus Alcimus Alethius pater hujus Alethii Minervii. Cui successit Patera. Non potest igitur alius ante Pateram poni præter patrem ipsum Minervii: ut taceam interea quam recte illa cohæreant. Ait primum impuberem docuisse: Prætextatum jam patris laudem æquasse: adultum, & post tirocinium togæ in ipso flore ætatis immatura morte præreptum, postquam sine venia patris uxorem ex nobilissima domo duxisset, nullis liberis, nullis suis heredibus decessisse. Vel potius ipsum mortuo patri heredem suum non extitisse. Nam malo legere, *herede suo*, non *tuo*. Propterea *solstitialem herbam* vocavit, imitatus Plautum: quod proverbialiter dicitur de re fugaci, & non diuturna. *Clara cohortis vexilla* vocat, ni fallor, ducatum Scholæ, & cathedræ principatum. Pro *Consuleras tu:* reposuimus *Contuleras te.* *Connubium*, affinitatem; quod & ab aliis usurpatum memini. Duos ultimos versus notissimum ex Horatio petitos. Propterea ita correximus, & posuimus nomen Horatii. Dictum autem, *Dicte profatu*, pro, Dictus. Vocandi, pro nominandi casu, quod toties notamus in Ausonio. Sic dixit, *Prætextate*, pro *Prætextatus.* Nam ita habebat vetus membrana. *Scaliger.*

2. *O flos Iuvenum*] Perturbatissimus est in scriptis horum versuum ordo. Atque hinc accidit, ut quum Minervium hunc summis laudibus voluerit Ausonius efferre, culpare pæne videatur, saltem si Scaligero credimus, qui putat etiam patri suo non fuisse heredem. Vt igitur hic Alethius ea sit existimatione apud posteros, qua eum esse voluit Poëta, hoc mihi ordine totum carmen legendum videtur:

O Flos Juvenum,
Spes læta patris,
Nec certa tuæ,
Data res patriæ
Rhetor Alethi.
Tu primævis
Doctor in annis,
Et præceptor,
Tempore quo te
Discere adultum
Non turpe foret,
Prætextate
Iam genitori
Conlatus eras.
Ille superbæ
Mœnia Romæ
Fama & meritis
Inclytus auxit.
Tu Burdigalæ
Lætus patriæ
Clara cohortis
Vexilla regens,
Post Nazarium,
Postque Patheram,
Major utroque,
Non sine morsu
Gravis invidiæ,
Cuncta habuisti
Commoda fati.
Non mansuris
Ornate bonis,
Omnia præcox
Fortuna tibi
Dedit, & rapuit.
Solstitialis
Velut herba solet,
Ostentatus
Raptusque simul,
Pubere in ævo
Deseruisti
Vota tuorum,
Et Rhetoricam
Floris adulti
Fruge carentem,
Et connubium
Nobile soceri
Sine pace patris;
Et divitias
Vtriusque domus
Sine herede tuo.
Quam fatiloquo
Dicte profatu
Versus Horati:
Nihil est ab omni
Parte beatum.

En

Non mansuris
Ornate bonis:
[4] Ostentatus,
Raptusque simul,
[5] Solstitialis
Velut herba solet,
Rhetor Alethi.
Tu Burdigalæ
Lætus patriæ
Clara cohortis
Vexilla regens
Pubere in ævo.
* * * *
Postque Patéræ,
Major utroque:
Tu primævis
Doctor in annis,
Et præceptor,
Tem-

En quam diversa hæc à mente & interpretatione Scaligeri! *Deseruisti* (scil. immatura morte raptus) omnia hæc naturæ & fortunæ dona, ne relictis quidem liberis, qui divitias utriusque domus hereditario jure possiderent. Sic carm. XXIV:

Tam decus omne tuis, quam mox dolor, omnia acerbo
Funere destituis. Id est, *deseris.*

Rhetorica floris adulti fruge carens est, quæ necdum ad illam provectioris ætatis pervenit maturitatem, ut *pro spe rem fruendam* daret, ut alibi noster. Versum qui deërat, ita supplevi, *Post Nazarium, Postque Patéram.* Quare *Patéram* quam *Patéra* malim, vetus liber & præpositionis regimen faciunt: in illo namque, *postque Peteta*: ubi facile nota illa ˜, quæ *m* literam designat, negligi potuisse videtur: hæc autem accusativum poscit. Nec video, quare ellipsis sit adsumenda. *Nazarium* unde acceperim quærentibus, qui in præcedentibus commemoratus non est, satisfaciam spero, si carmen XIV respicere dignentur, ubi hæc duo nomina eodem modo junguntur:

Gloria Athenæi cognita sede loci,
Nazario, & claro quondam delata Patéræ.

3. *Patriæ*] Tiberii Victoris Minervii, quomodo puto: qui primus hoc in libro fuit defletus. *Vinetus.*

4. *Ostentatus raptusque*] Qui cito fato rapiuntur, nec multum annorum numerum faciunt, *Ostensi* tantum humanæ vitæ dicuntur. Virgilius de Marcello:

Ostendent terris hunc tantum fata.

Venantius lib. IV. Carm. XXVI.

Omne bonum velox, fugitivaque gaudia mundi
Monstrantur terris, & cito lapsa ruunt. Barthius.

5. *Solstitialis Velut herba solet*] Pseudolus servus in principio Plautinæ Pseudoli:

Quasi solstitialis herba paulisper fui.
Repente exortus sum, repentino occidi.

Vinetus.

5. *Solstitialis velut herba*] Usitatissima ab herbis & floribus utitur comparatione. Sic Statius lib. II. Sylv. I.

Ille, velut primos exspiraturus ad austros
Mollibus in pratis alte flos improbus exstat,
Sic tener ante diem vultu gressuque superbo
Vicerat æquales, multumque reliquerat annos.

Idem lib. III. in lacr. Hetrusci:

—sed media cecidere abrupta juventa
Gaudia, florentesque manu scidit Atropos annos.
Qualia pallentes declinant lilia culmos,
Rubentesque rosæ primos moriuntur ad austros,
Aut ubi verna novis exspirat purpura pratis.

6. Utriusq.

Tempore quo te
Discere adultum
Non turpe foret,
Cuncta habuisti
Commoda fati.
Prætextate
Iam genitori
Conlatus eras.
Ille superbæ
Mœnia Romæ,
Fama & meritis,
Non sine morsu
Gravis invidiæ,
Inclytus auxit.
Floris adulti
Vota tuorum,
Et Rhetoricam
Fruge carentem,
Et connubium
Nobile soceri,
Sine pace patris:
Et divitias
[6] Vtriusque, sine
Herede suo
Deseruisti.
Omnia præcox
Fortuna tibi
Dedit, & rapuit.
[7] Quam fatiloquo
Dicte profatu
Versus Horati:
[8] NIHIL EST AB OMNI
PARTE BEATVM.

LEON-

6. *Vtriusque sine*] In Veteri libro erat *utriusque domus sine herede tuo.* Vbi primam videtur corripuisse poëta, contra quam solent alii. Et cum *heres* sæpe per diphthongum scribatur, noster autem diphtongos elisa una vocali quandoque soleat corripere, more hic fortassis suo fecerit, & *sine here* pro anapæsto posuerit.

7. *Quam fatiloquo profatu*] *Profari*, de vatibus, & fatidicis plerumque usurpatur, ut prædicere futura, vaticinarique, significet. Quod & veteris Iurisconsulti auctoritate de altero probat Budæus in annotationibus. *Si servus inter fanaticos non semper caput jactaret, & aliqua profatus esset.* Hinc *profatus* dixit Ausonius pro voce fatidici, pro prædictione, vaticinio, oraculo. *Vinetus.* Petron. in Trojæ Halosi:

Quum Delio profante casi vertices.

Catull. in Epith. Pelei & Thetidos:

Talia profantes quondam felicia Peleo,
Carmina divino cecinerunt pectore Parca.

Ita enim illic legendum.

8. *Nil est ab omni*] Sic ibi fuit. Sed apud Horatium, in ode scilicet sexta decima libri secundi carminum:

Nihil est ab omni Parte beatum.

Quomodo etiam Ausonium scripsisse crediderim. Primum enim, quum tanti putet vatis Lyrici oraculum, cur suis omnino verbis, alio etiam metri genere, non extulerit? Deinde carminis hujus metra, quum pleraque sint anapæstica, quocunque genere suus poëta constituerit, cur hemistichium istud metri Sapphici hendecasyllabi, & qui ipsum sequitur, Adonius versus, anapæstica non videantur? Anapæsticum namque metrum pro. suis, hoc est pro Anapæstis pedibus, spondeos, & dactylos passim admittit. Quare, *parte beatum*, tam Anapæsticum metrum erit, quam Dactylicum Adonium: qualia sunt multa in hoc Ausonii carmine metra, ut *Rhetor Alethi, Major utroque, Doctor in annu.*

Hemi-

Hemiſtichium autem Sapphicum, *Nihil eſt ab omni*, purum putum eſſe Anapæſticum poteſt, correpta penultima ſyllaba, quæ longa erat. In ea namque voce, *o*, natura brevem eſſe contendunt, qui eam ab veteribus poëtis correptam fuiſſe docent. Lucretius libro primo:

Per gentes Italas omnium quæ clara clueret.

Et tertio:

Quum ſemel ex omnibus membris ablata receſſit.

Terentius in Andriæ actu ſecundo:

Sine omni periclo, nam hocce haud dubium eſt quin Chremes,

Metro iambico ſenario, pedeque anapæſto in prima ſede. Idem in Actu ſecundo Eunuchi, metro iambico octonario, & pede dactylo in quarta ſede:

Quum in cellulam ad te patris penum omnem congerebam clanculum.

Et in extrema Hecyra, dactylo anapæſtove in principio metri etiam octonarii iambici:

Omnia omnes ubi reſciſcunt. hi quos par fuerat reſciſcere. Vinetus.

[1] LEONTIVS, Grammaticus, cognomento LASCIVVS. VII.

QVi colis lætos, hilaroſque mores,
Qui dies feſtos, [2] joca, vota, ludum,
Annuum functi memora Leontî
Nomine threnum.
[3] Iſte LASCIVVS patiens vocari,
Nomen indignum probitate vitæ
Abnuit nunquam: quia gratum ad aures
Eſſet amicas.
Literis tantum titulum aſſecutus,
Quantus exili ſatis eſt cathedræ:
Poſſet inſertus numero ut videri
Grammaticorum.

Tu

1. *Leontius Grammaticus, cognomento Beatus*] Non *Beatus*, ſed *Laſcivus* fuit cognomen Leontio. docet epigr.
Iſte Laſcivus patiens vocari.
Laſcivus dictus eſt, quia hilariter vitam tranſegit in ludis jociſque. Laſcivus enim non eſt libidinoſus, ſed petulans. ſic *laſcivire milites* Tacito dicuntur, cum tempus tranſigunt ludendo, tempore feriarum. *Laſcivi pueri* Horat. *laſciva puella* Virg.
Malo me Galatea petit laſciva puella. Grævius.

2. *Ioca, vota*] Lege, —*joca, vota, ludum*. non *loca*. ut Saluſtius Iugurta, *joca atque ſeria*. Scaliger.

3. *Iſte laſcivus*] *Laſcivus*, quo nomine vulgo appellabatur Leontius, nec moleſte ferebat, in malam partem fere accipitur, & quæ hinc ſunt *laſcivia*, *laſcivire*, pro petulante, procace, molli, libidinoſo. *Vinetus.*

 4. *Mu-*

Tu meæ ſemper ſocius juventæ,
Pluribus quamvis cumulatus annis,
Nunc quoque in noſtris recales medullis,
Blande Leonti:
Et juvat triſti celebrare cura
Flebilem cantum memoris querelæ:
[4] Munus ingratum, tibi debitumque
Carmine noſtro.

4. *Munus ingratum*, &c.] Hæc ſic diſtinguenda:
Munus ingratum, tibi debitumque
Carmine noſtro. Grævius.

4. *Munus ingratum*] *Tibi* ad *debitum* referendum eſt. *ingratum* enim Poëtæ erat munus, qui maluiſſet non dare. ſic in carm. XVII de Arborio:
Hinc renovat &c.
Annuus ingrata relligione dies.

GRAMMATICIS GRÆCIS Burdigalenſibus. VIII.

[1] Romulum poſt hos, prius, an Corinthi,
An ne Sperchei, pariterque nati
Atticas Muſas memorem Meneſthei
Grammaticorum?
Sedulum cunctis ſtudium docendi;
Fructus exilis, tenuiſque ſermo:
Sed, quia noſtro docuere in ævo,
Commemorandi.
Tertius horum mihi non magiſter;
Cæteri primis docuere in annis,
Ne forem vocum rudis, aut loquendi:
Sed ſine cultu.
Obſtitit noſtræ quia, credo mentis
Tardior ſenſus: [2] neque diſciplinis

Appu-

1. *Romulum poſt hos prius*] Hoc Horatii Flacci, ode duodecima libri primi, de Romulo Romanorum primo rege. *Vinetus.*

2. *Neque diſciplinis*] eadem de ſe teſtatur D. Auguſtinus l. 1. Confeſſ. *Quid autem erat cauſſæ, cur Græcas literas oderam, quibus puerulus imbuebar, ne nunc quidem ſatis exploratum eſt. Adamaveram enim literas, non quas primi magi-*

Appulit Græcis puerilis ævi
Noxius error.
[3] Vos levis cæſpes tegat, & ſepulchri
Tecta defendant cineres opertos:
[4] At meæ vocis titulus ſupremum
Reddat honorem.

magiſtri, ſed quas docent, qui Grammatici *vocantur. Nam illas primas, ubi legere, & ſcribere, & numerare diſcitur, non minus onerosas pœnaleſque habebam, quam omnes Græcas.* Qui locus & ſequens carmen illuſtrat.

3. *Vos levis cæſpes*] Ovidius de Tibullo:

Oſſa quieta precor tuta requieſcere in urna:
Et ſit humus cineri non oneroſa tuo.

Sic autem in veteri illo codice *Cæſpes* prima diphthongo. *Vinetus.*

4. *Ac mea vocis*] malim, *At meæ vocis.*

IVCVNDO, Grammatico Burdigalenſi, fratri Leontii. IX.

ET te, quem cathedram temere uſurpaſſe loquuntur,
Nomen Grammatici nec meruiſſe putant:
Voce ciebo tamen, ſimplex, bone, amice, ſodalis;
Iucunde, [1] hoc ipſo care magis ſtudio,
Quod quamvis impar nomen tam nobile amaſti,
[2] Es meritos inter commemorande viros.

[1] GRAM-

1. *Hoc ipſo care magis ſtudio*] Quem ob id pluris facio: quod ambiveris munus, cui gerendo tametſi minime idoneus eras propter exilem eruditionem, tamen quia ſic locum inter doctiſſimos profeſſores tenuiſti, inter eos te, ſodalis quondam & amicus, commemorandi occaſionem nunc habeo. *Vinetus.*

2. *Es meritos inter*] ita legendum. *Commemorande*, hoc eſt commemorandus, ut ſupra, *prætextate*, & ſimilia: & in Moſella:

Tempora longarum fers incorrupte morarum.

Incorrupte dixit, pro incorruptus. *Scaliger.*

2. *Es meritos inter*] Pro *commemorandus*, ut aliis notatum.eſt autem hic ſenſus: quod tam eximium Grammatici nomen, quamvis impar ingenii viribus, appetieris, ideo commemorandus es inter eos, qui eruditione ſua tueri illud poterant, atque adeo merebantur.

[1]GRAMMATICIS LATINIS Burdigalensibus Philologis, Macrino, Phœbitio, Concordio, Sucuroni, Ammonio Anastasio Grammatico Pictaviorum. x.

[2] NVnc ut quemq; mihi
Flebilis officii
Relligiosus honor
Suggeret, expediam.
Qui, quamvis humili
Stirpe, loco, ac merito,
Introtulere tamen
Grammatices studium
Ingeniis hominum
Burdigalæ rudibus.
[3] Permaneat series.
Sit Macrinus in his,
[4] Sobrius in pueris,
Et puerorum *
Vtilis ingeniis.
Huic mea principio
[5] Credita pueritics.
Nec reticebo senem
[6] No-

1. *Grammaticis*] Quod superius acciderat propter versuum brevitarem, ut plurima suis sedibus quasi vi dejecta fuerint, id in Philologis Burdigalensibus videre etiam licet. in quibus multa perperam transposita sunt à vetere librario: non pauca etiam à Correctore Lugdunensi depravara. quem tanta religio incesserat, ut cum Ausonio duos versus eripuisset, duos ultro munificus de suo dederit. tanquam hanc illi compensationem imputandam censeret. Nos contra illos versus Ausonio eripiemus, & suos ei reddemus. Sed prius lemma, seu titulus ita concipi debet: *Grammaticis Latinis Burdigalensibus Philologis, Macrino, Phœbitio, Concordio, Sucuroni, Ammonio Anastasio Grammatico Pictaviorum.* Totidem enim hic recenset Ausonius. ne putes Anastasium Ammonium ab his separandum esse, quod tamen commissum est in vulgatis editionibus, & in veteri exemplari. Igitur ita lege, & digere hos versus, uti nos transposuimus. In quibus luce clariora sunt omnia, quæ ante obscura, distorta, depravata legebantur. *Scaliger.*

2. *Nunc ut quemque*]. An ut elegiaci meri legendi siut hi versus, an vero, ut nunc, disjuncti, ad gratiam fortassis aliquid, ad rem nihil facere arbitror. Conatus tamen sum in ordinem redigere: sed cum jam in eo essem, ut industriæ successum adfuturum sperarem, alter, & item alrer versus obstabar. Elegiacos meros reperias apud hunc nostrum, Heliodorum, Ælium Lampridium, Martianum Capellam, Boëthium, ni fallor, &c.

3. *Permaneat*] Hoc vult: quia eorum nullum est meritum, neque alius alio præstat, se secuturum seriem, & successiones eorum, atque ætates. *Scaliger.*

4. *Sobrius in pueris & puerorum*] Habebat codex ille Lugdunensis unico versu, *Sobrius & puerorum.* quomodo legendum esse ratio convincit. Nam quæ superest syllaba in hoc versu hypercatalectico, in sequentem rejicienda est, ut sit:

Sobrius

[6] Nomine Phœbicium:
Qui Beleni æditus
Nil opis inde tulit.
[7] Sed tamen, ut placitum,
Stirpe satus Druidum,
[8] Gentis Aremoricæ
Burdigalæ cathedram
[9] Nati opera obtinuit.
Et tu Concordi
Qui profugus patria,
Mutasti sterilem
Vrbe alia cathedram,
Et libertina
[10] Sucuro progenies,
Qui rudibus pueris
Prima elementa dabas.
[11] Pange & Anastasio
Flebile, Musa, melum:
[12] Et memora tenuem
Næniа Grammaticum.
[13] Burdigalæ hunc genitum,
Transtulit ambitio,
[14] Picto-

Sobrius & puero-Rum utilis ingeniis. Habet noster auctores suos, quos sequutus est.

5. *Credita pueritiei*] Secundus metri hujus pes *pueriti*, proceleusmaticus pro dactylo, à dactylo differens syllabarum numero, non tempore. *Vinetus.*

6. *Nomine Phœbitium*] Lege: *Phœbadium.* Hoc nomine & alii Galli fuerunt, ut ille Aginnensis episcopus, qui contra Arrianos epistolam scripsit. *Phœbitii* vero nomen nusquam recurrit, sed in inscriptionibus *Phœbi* & *Phœbiani.* Grævius.

7. *Sed tamen, ut placitum*] Non sine caussa addidit, quia non omnibus credibile videbatur. Quare superius idem est, quod de eadem re dixit:
Si fama non fallit fidem,
in Elogio Attii Pateræ. *Scaliger.*

8. *Gentis Aremoricæ*] Scribit Plinius Aremoricam olim fuisse dictam eam Aquitaniæ partem, quæ Garumnam fluvium, & Pyrenæum montem interjacet. sed Cæsar commentario septimo civitates Galliæ oceanum attingentes, Gallorum consuetudine Armoricas esse appellatas scribit: in quibus Curiosolites, Redones, Osismios, Leonices, & alios nominat: qui tractus & Bajocasses habet, oppidumque, quod à Druidis nomen adhuc retinuisse creditur, *Dreux.* Vinetus.

9. *Nati opera obtinuit*] Filius ergo Patéra, & pater Phœbicius, peregrini homines litteras sunt Burdigalæ professi, sed pater posterior, & jam senex, filii opera studióque accitus. *Vinetus.*

10. *Sucuro*] Quod in vetere codice invenimus, bona fide reddidimus. nisi quod ibi, non *progenies*, sed *progeniem*, perperam legebatur. Manifesto videmus Sucuronem nomen peregrinum & servile, quod convenit huic grammatico, quem ait libertinæ conditionis fuisse. *Scaliger.*

11. *Pange*] Correximus secuti vestigia ejusdem veteris libri, in quo *Pance* scriptum erat. Quam sæpe, *C*, pro *G*, veteres librarii posuerint, fidem fecerint illa *subicitare*, *inicere*, pro subigitare, & inigere, & infinita talia. *Scaliger.*

12. *Et memora tenuem*] Carmen hoc habebat proprium titulum, AMMONIO ANASTASIO GRAMMATICO PICTAVIORUM. & mirum ni pars ejus sit. *Vinetus.*

13. *Burdigalæ genitum*] Reposui particulam, quam vetus liber inserebat, *Burdigale hunc genitum.* Erat idem duobus versibus auctior,
Et memora tenuem
Nænia Grammaticum.
Quos cur Scaliger correctoris Lugdunensis subdititios esse dixerit, nul-

[14] Pictonicæque dedit.
Pauper ubi, & tenuem
Victum habitumque colens,
Gloriolam exilem
Et patriæ, & cathedræ
Perdidit in senio :
Doctrina exiguus ,
[15] Moribus implacidis ,
Proinde, ut erat meritum ,
Famam habuit tenuem.
Sed tamen hunc noster
Commemoravit honos.
Relligiosum etenim
[16] Commemorare meæ
Gram-

Iam justam caussam habuit. quum enim diserte in vetusto illo codice, & ante hunc versum legantur, suo quidem, ut res ipsa docet, loco; quare, quæso, tamquam spurii ejicientur ?

14. *Pictonicæ*] Subintellige urbi. Eodem modo *Pictavicæ*. Sic enim in Epigrammatis:

Imago Rufi Rhetoris Pictavicæ.

Hoc est civitatis. ex veteri libro. Ambitio, inquit, abstulit eum suæ Burdigalæ origini, & dedit Pictonicæ civitati. Subdititi erant Correctoris Lugdunensis illi versus :

Et memora tenuem Næniа Grammaticum.

Item ille,

Quamque habuit etiam.

Quid commiserit, tibi indicavi. tu de ejus fide, & religione cogitato. Nos merito eos malæ fidei possessores dejecimus. *Scaliger.*

14. *Pictoniceque*] Hoc quomodocunque emendes, à Pictonibus *Pictonicum litus* dixit idem Ausonius in epistola ad Paulum de nobilibus ostreis : & *Pictonica arva* Paulinus in epistola ad Ausonium, *Desore.* Sunt autem Pictones, gens, nunc *Poitevins :* ager & provincia, *Poitou*, in Galliæ Celticæ parte, quam Augustus Cæsar Aquitaniæ annexuit, ad fluvium Ligerim, & oceanum Britannicum. Noti Cæsari, Straboni, Plinio, & aliis veterum multis, inter quos Ptolemæus duo Pictonum oppida memorat Augustoritum & Limonum. quorum ego neutrum nec ex situ, nec è vestigio prisci nominis agnoscere possum: quanquam non dubito, quin alterum sit, quod vulgo *Poitiers*, ab vetere gentis vocabulo vocitatur, omnium Aquitanicæ, Celticæque Galliæ oppidorum maximum. Cujus civitatis, vel solius sui ante annos mille & ducentos episcopi Hilarii nomine clarissimæ, vetustatem testantur tum amphitheatri ad forum Vetus intra ipsa nunc mœnia olim extra: tum aquæductus, quo ad amphitheatrum & urbem ex agro meridiem spectante, aqua perducebatur, insignes reliquiæ. Dicam alias, si vita, & otium suppetet, quam parum sapere illi Pictonum mihi videantur, qui se à Scythis, & Pictis Agathyrsis profectos jactitant : & suis Pictavis à *picta vi* nomen inditum somniant. Ceterum quod quidam grammatici non ita dudum tradiderunt, syllabam secundam in *Pictones* semper produci : eam in Græcis exemplaribus ego ancipitem reperio : quam corripiunt tantum Ausonius & Paulinus, nec producit Claudianus in quarto carmine de consulatu Honorii, ubi legendum non *Pictonum*, sed *Pictorum*.

— Incaluit Pictorum sanguine Thule. Vinetus.

15. *Moribus implacidis*] Scripserat forsan Auctor *implacidus*, ut supra :

Salibus modestus nullo felle perlitu.

16. *Commemorare*] Trochæum versiculus amiserat, quem pronomine *meæ* suppleverunt Lugdunenses. *Vinetus.*

1. *Her-*

Grammaticum patriæ, Nomen & ossa tegat.
Ne pariter tumulus

[1] HERCVLANO, Sororis filio, Grammatico Burdigalensi. XI.

Herculane, qui profectus gremio de nostro & schola
[2] Spem magis quã rem fruendã præbuisti avunculo,
Particeps scholæ, & cathedræ penè successor meæ,
Lubricæ nisi te juventæ præcipitem flexus daret,
[3] Pythagorei non tenentem tramitis rectam viam:
Esto placidus, & quietis Manibus [4] sedem fove;
Iam mihi cognata dudum inter memoratus nomina.

THA-

1. *Herculano*] Hic est Pomponius Maximus Herculanus: quem septimodecimo carmine Parentalium celebravit Ausonius. *Vinetus.*

2. *Spem magis, quam fruendam*] Hic desideratur una syllaba: quæ fortasse *rem* fuerat. *Spem magis quam rem fruendam.* Optimam spem conceperat Ausonius de Herculano puero: qua se frustratum significat. *Vinetus.*

2. *Spem magis*] Inde juvencula pingitur Spes in antiquis numismatibus, quia cum tenera ætate incipit; in eaque *spes, non res,* ut Cicero ait, *laudari solet.* Anton. Augustinus. Ludere autem in hisce nominibus auctores amant. sic noster carm. XI. Parental.

Pastor chare nepos, spes cujus certa fuit res.

Cicero in Verr. III. c. XIX. *Cum in provincia tam locuplete ac referta non modo rem, sed ne spem quidem ullam reliquam cuiquam feceris.* D. Augustinus lib. IV. de Civ. Dei, c. XXIV. *Tales Christianos imperatores dicimus esse felices interim spe, postea re ipsa futuros, cum id, quod exspectamus, advenerit.* Idem lib. X. Confess. *Et sunt, qui spe beati sunt. Inferiore modo isti habent eam, quam illi, qui jam re ipsa beati sunt. Sed tamen meliores quam illi, qui nec re, nec spe beati sunt.*

3. *Pythagorei tramitis rectam viam*] Vide carmen Virgilio inscriptum de littera Pythagoræ. *Vinetus.*

4. *Sedem fove*] Id est, sepulcrum. Nam *sepulcrum* sedes *vocatur*, teste Servio ad lib. VI. Æneid. v. 152.

Sedibus hunc refer ante suis, & conde sepulcro.

Bene vero Servius, quod *sedes*, ut hic, ita & ad vers. 328, de naturalibus sedibus capit. Terræ namque debetur corpus nostrum; & est id quoque antiquissimum sepulturæ genus, quum cadavera non igne concremantur, sed injecta humo conteguntur, & *quasi operimento matris*, ut ait Cicero, *obducuntur.* recte Pacuvius:

Mater est Terra, ea parit corpus, animam æther adjugat.

Et unde Pacuvius transtulisse videtur, Euripides:

Ὅθεν δ' ἕκαστον εἰς τὸ σῶμα ἀφίκετο,
Ἐνταῦθ' ἀπελθεῖν, πνεῦμα μὲν πρὸς αἰθέρα,
Τὸ σῶμα δ' εἰς γῆν.

Hujus opinionis assertor Thales fuit, qui quod aquam rerum omnium principem esse diceret, obruenda corpora censebat, ut possent humore resolvi. *Sedis* porro vocabulo præter Hora-

Horatium & Virgilium usus est noster eâdem significatione, carm. hic ult. Commemor. Professor. Burdig. *Sedem sepulcris servet immotus cinis.*

[1] THALASSO, Grammatico Latino, Burdigalensi. XII.

OFficium, nomenque tuum, primæve Thalasse,
Parvulus audivi: vix etiam memini,
Qua forma, aut merito fueris, qua stirpe parentum.
Ætas nil de te posterior celebrat.
Grammaticum juvenem tantum te fama ferebat,
Tum quoque tam tenuis, quam modo nulla manet.
Sed quicunque tamen, nostro quia doctor in ævo
Vixisti, hoc nostrum munus habeto, Vale.

1. *Thalasso*] maluerim *Thalassio*, & mox *Thalassi*, legere: ne & hic Grammaticus simile quid patiatur, quod ille Auxilius, de quo Epig. CXXXVIII.

[1] CITARIO, Siculo Syracusano, Grammatico Burdigalensi Græco. XIII.

ET Citari dilecte mihi memorabere, dignus
Grammaticos inter qui celebrere bonos.
Esset Aristarchi tibi gloria, Zenodotique
[2] Grajorum, antiquus si sequeretur honos.
Carminibus, quæ prima tuis sunt condita in annis,
[3] Con-

1. *Citario*] Citarius Siculus est is, cujus nobile epigramma de pastoribus hodie extat. *Scaliger.*

2. *Grajorum, antiquus*] In antiquis libris & editionibus est, *Gravior antiquus, si sequeretur*, &c. Hinc legendum censeo:
Clarior, antiquus si sequeretur honos.
Gloria tua esset clarior gloria Zenodoti & Aristarchi, si hæc ars in tanto esset pretio, quam olim. *Gravius.*

2. *Gravior antiquus*] Probo Goropii emendationem, *Grajorum* reponentis. Potest tamen defendi vulgata, si sic explicetur: Adeptus esses gloriam graviorem ac majorem gloria Aristarchi & Zenodoti, si antiquus honos sequeretur merita, id est, si eodem honore essent, quo olim, Grammatici. Sed *Grajorum* absque dubio probum. Scriptum fuit in veteri libro: *Grajor antiquos*, per ecthlipsin sibi frequentissimam.

3. *Con-*

[3] Concedit Cei Musa Simonidei.
[4] Vrbe satus Sicula, nostram peregrinus adisti:
Excultam studiis quam prope reddideras.
Conjugium nactus cito nobilis, & locupletis,
Invidia fati non genitor moreris.
At nos defunctum memori celebramus honore,
Fovimus ut vivum munere amicitiæ.

3. *Concedit Cei*] Iamdudum admodum adolescentes errorem illum agnoveramus rescribentes *Concedat Cei* pro *ceu*. In quo possis agnoscere Correctoris Lugdunensis acumen: qui puerile mendum animadvertere non potuit. Hoc admonet me, ut emendem Ovidii locum in Ibim: quia de Simonide mentio est. Is ita est:

Stella Lycoridæ cum fuit apta viro.

Hic quærunt docti viri, quare Simonides dictus sit Lycorides. Inter quos Turnebus non nodum dissolvit, sed nodum in sirpo quæ tit. Quod tamen ei vitio vertendum non est. Non enim bonum exemplar nactus erat. Nos incidimus in miras schedas, in quibus exaratum erat:

Stella Leoporidæ cum fuit æqua viro.

Putamus igitur ex eo mendo veritatem elici posse, si pro *Leoporidæ*, legamus *Leoprepidæ*. Neque dubito, quin ea vera sit lectio. Ipsemet Simonides se παῖδα Λεωπρέπεω nominat. Stella autem est Castor, & Pollux, in quos hymnum conscripserat Simonides, ut disertius scriptum est in historia illa. Horat.

— alba nautis Stella refulsit.

Intelligit Castorem, & Pollucem. *Scaliger.*

4. *Vrbe Sicula*] Syracusis. *Vinetus.*

[1]CENSORIO ATTICO [2] AGRICIO, Rhetori. XIV.

ELoquii merito primis æquande, fuisti
[3] Agrici positus posteriore loco:

Ævo

1. *Censorio*] Legendum: *Censorio Attico Agricio*. Item:

Agrici positus posteriore loco.

Ita enim vetus codex. Sed tamen in Epistola Sidonii x, lib. v, *Agræcius* excusum vulgo est. *Scaliger.*

2. *Agricio*] Et in hujus carminis titulo, *Agricio*, & in ejus secundo versu, *Agrici*, habuit exemplar. pro quibus *Agrico*, & *Agrice* scripserunt Lugdunenses. Tetrasyllabum ergo rhetoris hujus nomen esto: simúlque illi sua restituatur diphthongus æ. Ab eo enim, quod est ἀγρός, id est ager, ut ne putes barbarum esse, hoc nomen, fit ἄγροικος, quod significat agrestem, rusticanum, inurbanum, morosum, ferum, & hinc Ἀγροίκιος, hoc Agrœcius, ut Græcam diphthongum οι, Latini in suam œ convertere solent. Extat Agrœcii libellus de orthographia, & proprietate sermonis inscriptus, quem ab ipso suo nomine auctor ordiens, AGROECIVS, inquit, *& cum Latine scribis, per diphthongum scribendum: non, ut quidam putant, per y, Agricius.* Hæc ille: quem eundem esse rhetorem Agrœcium

Ævo qui quoniam genitus functusque recenti,
Dilatus nobis, non & omissus eras.
Quocunque in numero, tristi memorabere threno.
[4] Vnus honos tumuli serus, & ante datus.
Tam generis tibi celsus apex, quam gloria fandi.
Gloria Athenæi cognita sede loci;
[5] Nazario, & claro quondam delata Pateræ,
[6] Egregie multos excoluit juvenes.
Conjuge nunc, natisque superstitibus, generoque,
Majorum Manes, & monumenta foves.

cium, nec ajo, nec nego: sed de rhetore mentionem facit Sidonius Apollinaris libri quincti epistola decima, ejus disciplinam laudibus efferens. ubi vetusti codices scribunt alii, *Agrecio*, alii fere *Agrecio*, Vinetus.

3. *Agrici hic positus*] Tò *hic* in antiquo codice desideratur.

4. *Vnus honos tumuli*] Parum refert; utrum priore an posteriore loco commemoretis: nulla enim differentia honoris est.

5. *Nazario*] Cujus extat Panegyricus de laudibus Constantini magni: & quem in Eusebii Latinis, Hieronymique chronicis leges, insignem habitum ad annum Christi trecentesimum & vicesimum octavum: annisque post undecim ejus filiam EVNONIAM virginem Christianam, in eloquentia patri parem. *Vinetus.*

6. *Egregie multos excoluit*] Hic aliquid deesse videtur: & fortasse legendum, *Egregie multos qui excoluit juvenes:* ut de Patera intelligas. *Vinetus.*

NEPOTIANO, Grammatico, eidem Rhetori. XV.

FAcete, comis, animo [1] juvenali senex,
Cui felle nullo, melle multo mens madens,
Ævum per omne nil amarum miscuit:
[2] Nostri medela Nepotiane pectoris,
Tam seriorum quam jocorum particeps,
Taciturne, Amyclas qui silendo viceris.

Te

1. *Iuvenali*] Iuvenili. Pierius in quinctum & octavum Æneidos. *Vinetus.*

2. *Medela nostri Nepotiane pectoris*] qui metui, tristitiæ, aliisque mei animi affectionibus, & morbis pulchre medereris. *Nepos* ô producit: unde si *Nepotianus* sit derivatus, sic metrum stare poterit, *Nostri medela Nepo.* Vinetus.

2. *Medela nostri*] transpone, *Nostri medela Nep. pectoris.* errorem pedum alioqui inducit. *Barthius.*

3. Melo-

Te fabulantem non Vlixes linqueret,
Liquit canentes qui [3] melodas virgines.
Probe, & pudice, parce, frugi, abstemie,
Facunde, nulli Rhetorum cedens stilo,
[4] Et disputator ad Cleanthen Stoicon:
[5] Scaurum Probumque corde callens intimo:
[6] Et Epirote Cinea memor magis.
Sodalis, & convictor, hospes jugiter:
[7] Parum quod hospes; mentis agitator meæ.
Consilia nullus mente tam pura dedit,
[8] Vel altiore conditu texit data.
Honore gesti [9] præsidatus inclytus,
Decies novenas functus annorum vices,
Duos relinquens liberos, mortem oppetis,
Dolore multo, tam tuorum, quam meo.

ÆMI-

3. *Melodes virgines*] Sirenes, quarum suavissimum cantum Vlixes quomodo vitarit, lege libro duodecimo Odysseæ Homeri. *Vinetus.*

4. *Et disputator ad Cleanthen*] Significat AD hoc loco comparationem, similitudinémque, ut apud Terentium, *Nihil ad nostram hanc.* & Ciceronem secundo de Oratore, *nihil ad Persium.* & in carmine hujus libri vicesimo primo, *ad Scaurum atque Probum.* Stoici namque omnes, uti hic Cleanthes, Zeno ejus magister, & Chrysippus discipulus, Dialectices in primis studiosi fuerunt, ut ex Ciceronis Academicis, & aliis ejus scriptis cognosces: scripsitque de illa librum Cleanthes, auctore Diogene Laërtio. *Vinetus.*

5. *Scaurum Probúmque*] Nobilissimos Grammaticos. *Vinetus.*

6. *Et Epirote*] Ita plane ex eodem libro reponendum: ubi in ἠπειρώτῃ, ι ψιλὸν expunctum, ut in χειρέγρα, & apud eundem Ausonium in *Phidia*, & apud eundem in *Solicismo*, ο, μικρὸν extritum. ut sit, χειρέγρα, Φιδίας, σολοικισμὸς, ἠπειρώτης. Scaliger.

6. *Et Epirote Cinea memor magis*] Plinius & Solinus auctores sunt, Cineam Pyrrhi regis Epirotarum legatum, ea fuisse memoria, ut postero die, quam ingressus Romam fuerat, & Equestrem ordinem, & Senatum propriis nominibus salutaverit. *Vinetus.*

7. *Parum quod hospes*] Leve hoc. plus fuisti, nempe monitor in rebus meis, hortator, consultor. *Vinetus.*

8. *Vel altiore conditu texit*] Condidit, occultavit, abscondit pectore penitiore. *Conditus* substantivum etiam apud Censorinum de ævo, sed alia significatione, *à conditu urbis Roma.* Vinetus.

9. *Præsidatus*] Hoc à præside, sicut à consule consulatus. Trebellius Pollio in Tetrico seniore: *Victorina Tetricum Senatorem populi Romani, præsidatum in Gallia regentem, ad Imperium hortata.* &, *eundémque consularem, qui jure præsidali omnes Gallias rexerat, per triumph.* Vinetus.

ÆMILIVS MAGNVS ARBORIVS, Rhetor Tolosæ. XVI.

[1] INter cognatos jam fletus, avuncule, Manes,
Inter Rhetoricos nunc memorandus eris.
Illud opus pietas, istud reverenda virorum
Nomina, pro patriæ relligione habeant.
[2] Bis meritum duplici celebremus honore parentem
Arborium, Arborio patre, & avo Argicio.
[3] Stemma tibi patris Æduici: Tarbellica Mauræ
Matris origo fuit. ambo genus procerum.
Nobilis & dotata uxor, domus, & schola, cultæ
Principum amicitiæ contigerunt juveni.
[4] Dum Constantini fratres opulenta Tolosa
Exsilii specie sepositos cohibet.
Byzanti inde arcem, Thressæque Propontidis urbem
Constantinopolim fama tui pepulit.
Illic dives opum, [5] doctoque ibi Cæsare honorus
Occumbis, patribus Magne superstitibus.
[6] In patriam sed te sedem, ac monumenta tuorum,
Principis Augusti restituit pietas.
Hinc renovat causam lacrymis, & flebile munus,
Annuus ingrata relligione dies.

EXV-

1. *Inter cognatos*] Carmine Parentalium tertio. *Vinetus.*

2. *Bis meritum*] Quod & propinquus, & professor litterarum Burdigalæ. *Id.*

3. *Stemma tibi*] Ita lege: ut supra:
Arborium Æduico ductum de stemmate nomen.
Lego etiam:
Arborium Arborio patre, & avo Argicio. Scaliger.

4. *Dum Constantini fratres*] Anaballianus, cujus filius Dalmatius in sequenti carmine, Constantius, & Constans, tres Constantini Magni fratres apud Aurelium Victorem: sed cur Tolosam sint relegati, quomodo, & quando, alibi non legi. *Vinetus.*

5. *Doctoque ibi Cæsare*] Sub Constantini Augusti Imperio Cæsares multi fuerunt, quattuor ejus filii, Crispus, Constantinus, Constantius, Constans, Licinius sororis, Dalmatius fratris Anaballiani filius. *Vinetus.*

6. *In patriam*] Servius ad XI Æn. v. 186: *Quia apud varias gentes diversa fuerunt genera sepulturæ, inde est, quod alii obruuntur, alii exuruntur, alii proprias remittuntur ad patrias.*

1. *Facunde*

EXVPERIVS, Rhetor Tolosæ. XVII.

Exuperi memorande mihi, [1] facunde sine arte,
Incessu gravis & verbis ingentibus, ore
Pulcher, & ad summam, motuque habituque venusto.
[2] Copia cui fandi longe pulcherrima; quam si
Auditu tenus acciperes, [3] deflata placeret:
[4] Discussam scires solidi nihil edere sensus.
Palladiæ primum toga te venerata Tolosæ,
Mox pepulit levitate pari. Narbo inde recepit.
Illic [5] Dalmatio genitos, fatalia regum
Nomina, tum pueros, grandi mercede docendi
Formasti, Rhetor, metam prope puberis ævi.
Cæsareum qui mox indepti nomen, honorem
Præsidis, Hispanumque tibi tribuere tribunal.
Decedens, placidos mores, tranquillaque vitæ
Tempora prædives finisti [6] sede Cadurca.

Sed

1. *Facunde sine arte*] Natura facunde. *Vinetus.*

2. *Copia cui fandi*] Hisce versibus suspicione mutatæ genuinæ scriptæ non vacat *τὸ deflata* medio loco. Contrarium enim potius dicendum videbatur, nimirum turgidam illam orationem instar bullæ placuisse, dummodo non inflaretur: nam penitius inspectam inanem bonarum rerum apparituram. *Barthius.*

3. *Deflata*] Id est, recitata.

4. *Discussam*] Ita omnino legendum. Sed quod pene oblitus sum monere: duos Exuperios Tolosæ celebres fuisse invenio. Istum Rhetorem, de quo hîc Ausonius: alterum Episcopum, etiam hodie Tolosatibus decantatissimum. Et circa idem fere tempus Rhetoricam docuit Tolosæ Saturninus, ut docet Sidonius. qui non tantum ejus cathedræ meminit, sed & sævissimorum cruciatuum, quos propter fidem Christi à væcordi plebe passus est. versus ejus adscripsi:

Qui Tolosanam tenuit cathedram
De gradu summo Capitoliorum
Præcipitatus:
Quem negatorem Iovis ac Minervæ,
Et crucis Christi bona confitentem
Vinxit ad Tauri latus injugati
Plebs furibunda.

Scaliger.

5. *Dalmatio genitos*] Filios Dalmatii Cæsaris Anaballiano geniti, fratre Constantini Magni Imperatoris. sed de iis aliud non legi. Dalmatius autem hic, quem patruus Constantinus imperii hæredem una cum filiis esse jusserat, factione Constantii patruelis, & tumultu militari, anno imperii tertio, interemptus fuit, anno post Christum natum trecentesimo & quadragesimo primo. Hieronymus in chronicis. *Vinetus.*

6. *Sede Cadurca*] Καδοῦρκοι, gens & provincia Aquitanicæ primæ,

M Querci.

Sed patriæ te jura vocant, & origo parentum,
[7] Burdigalæ ut rurſum nomen de Rhetore reddas.

Querci. Cujus metropolis apud Ptolemæum Δουήονα, quæ nunc *Cahours*, à gentis vocabulo. *Vinet.*

7. *Burdigalæ ut rurſum*] Id eſt, ut inter Rhetoras Burdigalenſes recenſearis. Non enim hæc, ut voluit Scaliger, ita accipienda ſunt, ac ſi reliquiæ hujus Rhetoris è Cadurcis Burdigalam translatæ forent. vide quæ mox ad Carm. XIX.

[1] MARCELLO, Marcelli filio, Grammatico Narbonenſi. XVIII.

NEc te [2] Marcello genitum Marcelle ſilebo:
Aſpera quem genetrix urbe, domo pepulit.
Sed fortuna potens cito reddidit omnia, & auxit.
Amiſſam primum Narbo dedit pátriam.
Nobilis hic hoſpes Clarentius indole motus,
Egregiam natam conjugio adtribuit.
Mox ſchola, & auditor multus, prætextaque pubes,
Grammatici nomen, divitiaſque dedit.
Sed nunquam jugem curſum fortuna ſecundat,
Præſertim pravi nacta virum ingenii.
[3] Verum oneranda mihi non ſunt: memoranda recepi
Fata. ſat eſt dictum, cuncta periſſe ſimul.
Non tamen & nomen, quo te non fraudo, receptum
Inter Grammaticos prætenuis meriti.

1. *Marcello*] Marcelli viri illuſtris, & ex magno officio Theodoſii ſenioris, ad filios liber de Empiricis extat. in cujus præfatione quia Auſonii medici meminit, eumque unum ex civibus majoribuſque ſuis eſſe ait, qui Auſonium ibi putant accipiendum Auſonii poëtæ patrem medicum, Marcellum iſtum Empiricum Burdigalenſem fuiſſe arbitrantur. Qui ſi non falluntur, Marcellus hic memoratus, Marcellus Marcelli filius inſcriptus, Burdigalenſis civis, Narbone grammaticam profeſſus, Marcelli illius Empirici filius eſſe potuit. *Vinetus.*

2. *Marcello genitus*] Lege: *Nec te Marcello genitum.* Grævius.

3. *Verum oneranda*] Ita lege, non ut hodie. *honoranda:* quia ſcribebant *honus*, *honeris* & *honerare.* Scaliger.

[1] SEDATVS, Rhetor Tolosanus. XIX.

Relligio est, tacitum si te, Sedate, relinquam,
[2] Quamvis docendi munus indepte es foris.
Communis patria est tecum mihi: sorte potentis
Fati Tolosam nactus es sedem scholæ.
Illic conjugium, natique, opulensque senectus,
Et fama, magno qualis est par Rhetori.
Quamvis externa tamen à regione reducit
Te patria, & civem morte obita repetit.
Quumque [3] vagantem operam divisæ impenderis urbi,
[4] Arbitrium de te sumit origo suum.

[5] Est

1. *Sedati*] Rhetoris Tolosani tumulus duplici genere epigrammatis scriptus est. Et non propterea distinguenda sunt epigrammata duo, non magis sane, quam duo illa item epigrammata, quibus conscriptus est tumulus Crispi, & Vrbici Grammaticorum. In primo epigrammate lego, *munus indepte es foris.* pro indeptus, more illo solenni Ausonii, cujus toties jam meminimus. In eodem lege:
Et fama, magno qualis est par Rhetori.
Scaliger.

2. *Quamvis docendi*] Iambicus trimeter versus hic, ubi *indeptus* scripsi pro *indepte:* & quartus, ac sextus. Octavus pentameter, sed in *repetit* si *p* gemines, Iambicus & hic quoque erit, primo pede spondéo, *Te pa.* Decimus tam pentameter quam jambicus: quod *arbitrum* secundam syllabam habeat ancipitem, ut *patria* primam. Duodecimus pentameter solum siquidem sine mendo sit, reliquo disticho nimium manco & mutilo. *Vinet.*

3. *Vagantem*] Legendum non *vacantem operam,* sed *vagantem.* Ita enim vocat, quia desultorium per multa oppida docendi munus, non fixum, ac stabile obivit. Propterea dixit *divisam urbem* per hypallagen, cum hoc sentiat ipsum vagantem operam per urbes divisisse. *Scaliger.*

4. *Arbitrium de te*] Significat, ejus λείψανα à suis municipibus Burdigalensibus fuisse Burdigalam translata. hoc enim est plane, quod ait:
Et civem morte obita repetit.
Arbitrium addidit, quia arbitri capiendi fuerunt: ut ex permissu collegii pontificum Burdigalam transferrentur. Propterea in veteribus monimentis legimus:
RELIQVIÆ TRAJECTÆ EX PERMISSV COLLEGII PONTIFICVM PIACVLO FACTO. Item: CORPORA TRANSLATA PERMISSV TRIB. PLEB. vide l. 3. §. Non perpetuæ. D. de sepul. viol. Sic & de Exuperio ait:

Sed patria te jura vocant, & origo parentum,
Burdigalæ ut rursum nomen de Rhetore reddas.

Et de Æmilio Magno Arborio:

In patriam sed te sedem, ac monimenta tuorum
Principis Augusti restituit pietas.

Et sane huic Sedato magnum honorem habuerunt Burdigalenses, qui non solum ossa ejus in municipium suum transtulerint, sed & imagine

[5] Est tua nunc ſuboles, [6] moremque ſecuta parentis,
Narbonem, ac Romam nobilitat ſtudiis.
.·.·.·.· · Sed
[7] Fama velit nolit, Burdigalam referet.

hominem honorarint. Nam in eo loco, qui hodie *Podium Paulini* dicitur, ſaxea imago locata fuit barbata, librum manu tenens. quo ſignificatur eum cathedram docendi obtinuiſſe. & infra hæc inſcriptio legitur: D. M. SEDATVS. *Scaliger.*

4. *Arbitrium de te*] Origo tua, patriæ jura, & origo parentum, ut ſupra dictum de Exuperio, ac propinqui tui, ut arbitrati ſunt, cenſueruntque faciendum, te repetiverunt mortuum: corpuſque tuum Toloſa Burdigalam tranſtulerunt. *Vinetus.*

4. *Arbitrium de te*] Scaligeri, Vinetique explicatio probari mihi non poteſt. quin potius Auſonius hiſce innuit, quod proxime ſequenti carmine apertiſſime declarat, ſe non eos tantum commemorare, qui Burdigalæ docuerint, ſed etiam Burdigalenſes cæteros, qui alibi. Hoc igitur eſt illud *Arbitrium*, & illa *jura patria*, & *origo parentum* in hoc, & Exuperio, ut quamvis alienæ urbi operam impenderint, inter Burdigalenſes tamen Profeſſores referantur.

5. *Eſt tua nunc ſoboles*] Hæc ita concipienda ſunt. Morem patris ſui liberos exſequi ait, qui cum nati eſſent Toloſæ, tamen nunc Narbone, nunc Romæ docerent. Poſtremo diſticho hoc volebat Auſonius: Toloſam, cujus cathedram obtinuit Sedatus, ſibi vindicare eum tanquam civem, non etiam tanquam aſcititium. Sed velit nolit, ſemper fama Sedatum aſſeret origini ſuæ, hoc eſt Burdigalæ. *Scaliger.*

6. *Morem ſecuta*] Vt metri vitium corrigeretur, ſyllabam *re* hic addidiſſe profiteor: quod idem Auſonius dixiſſet in epigrammate de Echo, *gemitum reſecuta querelis.* & in extrema epiſtola viceſima quinta,

— Echo reſecuta querelas.

Quod ſi non placet, ſcribe *ſectata* pro *ſecuta.* Vinetus.

7. *Sed velit nolit fama Burdigalam referet*] Hoc, uno verſu à Lugdunenſibus editum, nos in vetere libro non invenimus. Intercidit enim poſt illorum editionem charta, in qua erant hæc de Sedato, illáque de Marcello, Æmilio, Staphylo, Criſpo, Victorio. *Id.*

STAPHYLIVS, Rhetor, civis Auſcius. XX.

HActenus obſervata mihi lex commemorandi
Cives, ſive domi, ſeu docuere foris.
Externum ſed fas conjungere civibus unum
Te, Staphyli, genitum ſtirpe Novempopulis.
Tu mihi quod genitor, quod avunculus: unus utrumque.
Alter ut Auſonius, alter ut Arborius.

[1] Gram-

[1] Grammatice ad Scaurum, atque Probum, promptissime (Rhetor,
Historiam callens Livii & Herodoti.
Omnis doctrinæ ratio tibi cognita: quantam
Condit [2] sexcentis Varro voluminibus.
Aurea mens, vox suada tibi, tum sermo quietus.
Nec cunctator eras, nec properante sono.
Pulchra senecta, nitens habitus, procul ira, dolusque,
[3] Et placidæ vitæ congrua meta fuit.

1. *Grammatice*] Legendum: *Grammatice ad Scaurum*, non *Grammatica*. Significat juxta Scaurum. Sic alibi: *Et disputator ad Cleanthen Stoicon.* Scaliger.

2. *Sexcentis*] *Vt apud Græcos μυρία, ita apud nos sexcenta dicere pro multis, usitatum est.* Cicero: *Sexcenta possum decreta proferre.* Hæc antiqui Terentianæ Phormionis interpretis verba in Actum quartum. Marcus autem Terentius Varro, quo nemo unquam doctior, ne apud Græcos quidem, nedum apud Latinos, vixit, siquid Lactantio Firmiano credimus, dixerat in Hebdomadibus, auctore Aulo Gellio libro tertio, septuaginta Hebdomades librorum conscripsisse se, hoc est, quadringentos & nonaginta libros, sed cum jam annum ætatis septuagesimum septimum ingressus esset. *Vinetus.*

3. *Et placide finis congrua meta fuit*] Pulmanniana & aliæ editiones: *Et placida finis.* Meta cui rei fuit congrua. *Meta* est mors, & *finis* est mors. Absurda hæc sunt, & nullius sensus. Optimus vero emerget, si rescribatur:

Et placida vita congrua meta fuit.

Qui Epitaphium hoc attente leget, non poterit diffiteri sic Ausonium scripsisse. Ovid.

Conveniens vitæ mors fuit ista tuæ.

Valer. Maxim. lib. VII. c. 1. De Metello Romanorum felicissimo: *Hunc vita actum ejus consentaneus finis excepit.* Iust. lib. VII. *Neque ab hoc vitæ proposito mortis ratio dissensit.* Vere antiquus Poëta: *βίῳ δικαίῳ γίγνεται καλὸν τέλος.* Grævius.

CRISPVS & VRBICVS, Grammat. Latini & Græci. XXI.

[1] TV quoque in ævum, Crispe, futurum
Mœsti venies commemoratus
Munere threni.
Qui primævos, fandique rudes,
Elementorum prima docebas
Signa novorum.

Cre-

1. *Tu quoque in ævum*] Crispi, & Vrbici Grammaticorum Elogia, quæ quia ne ipsa quidem ordine suo leguntur, ego ita, uti legenda censeo, & distinguenda, proposui. *Scaliger.*

2. Vt

Creditus olim fervere mero,
[2] Vt Virgilii Flaccique locis
Æmula ferres.
[3] Et tibi, Latiis posthabite orsis
Vrbice, Grajis celebris, carmen
Sic ἐλελίσω.
Nam tu Crispo conjuncte tuo
Prosa

2. *Vt Virgilii*] Virgilius temulentiam Bitiæ memorat in extremo libro primo Æneidos:

--- ille impiger hausit
Spumantem pateram: & pleno se proluit auro:
Post alii proceres.

Ebrietatem vero Horatius Flaccus audat in epistola quarta: multisque carminibus ad potandum invitat in lyricis: quæ vinosum fuisse significant. *Vinetus.*

2. *Vt Virgilii Flaccique*] Non videtur Ausonii mentem Vinetus assequutus. Vult enim noster, Crispum indulsisse quandoque vino, & largius potum ad poësin accessisse, ut carmina exprimeret, quæ cum Virgilii Horatiique carminibus possent conferri: vel ea saltem æmularentur. Notum illud Horatii de Ennio libro. 1. ep. XIX.

Ennius ipse pater nunquam nisi potus ad arma
Prosiluit dicenda.

Item l. 1. ep. V:

Fœcundi calices quem non fecere disertum?

Seneca de Tranquill. an. cap. ultimo, de Ebrietate: *Aliquando tamen in exsultationem libertatemque extrahendus animus, tristisque sobrietas removenda paulisper. Nam sive Græco poëtæ credimus, aliquando & insanire jucundum est: sive Platoni, frustra Poëticas fores compos sui pepulit.* Nec aliter Æschylus apud Plutarchum in Symposiacis. Propertius lib. IV Eleg. VI.

Ingenium potis irritet musa poëtis
Bacche soles Phœbo fertilis esse tuo.

Tibullus, lib. III. Eleg. IV.

--- casto nam rite poëtæ
Phœbusque, & Bacchus, Pieridesque favent.

Et ea de causa poëtas quoque in tutela Bacchi esse quis nescit? Posset etiam legi, *fervere metro*: nam & in hoc calor est, animique ardens impetus. Hinc apud eundem Horatium lib. 1. Satyr. X.

--- --- Etrusci
Quale fuit Cassi rapido ferventius amni.

in quam lectionem aliquando valde propendebam, nunc vulgatam præferens.

3. *Et tibi Latiis*] Vocat Vrbicum posthabitum literis Latinis, & Græcis celebrem, quod Grammaticus tantum Græcus esset. Propterea facete eum alloquens utitur verbo Græco ἐλελίζειν. Quod verbum in choris Tragicorum infrequens non est. Prosa & Versu loqui eleganter dixit pro ἐμμέτρως, κὴ πεζολογεῖν. Sunt autem quidam, qui non putant *prosa*, sed *prorsa* dicendum. Sed falluntur: utrumque enim probum & Latinum, sed antiquius *prosa*. Nam veteres illi Latini concursum R, cum S. fugiebant. Itaque R. exterebant. Quare *rusum* potius quam *rursum*: *susum*, quam *sursum*: *assum*, quam *arsum*: *prosum*, quam *prorsum* dicebant: ut nos olim in Coniectaneis annotavimus ex Afranio. *Scaliger.*

3. *Latiis posthabite orsis*] Græci sermonis magister, quem melius novetas, quam Latinum. *Vinetus.*

4. Pri-

Prosa solebas, & versu loqui
Impete eodem;
[4] Priscos ut & Heroes olim
Carmine Homeri commemoratos
Fando referres:
Dulcem in paucis ut Plistheniden,
[5] Et torrentis ceu Dulichii
Ninguida dicta,
Et mellitæ nectare vocis
Dulcia [6] fatu verba canentem
Nestora regem.
Ambo loqui faciles, ambo omnia carmina docti,
Callentes [7] mythωn plasmata, & historiam.
Liberi & ambo genus: sed quos meruisse deceret
[8] Nancisci, ut cluerent patribus ingenuis.

[1] VICTO-

4. *Priscos ut her.*] Ait eundem tres Heroas ab Homero in eloquentiæ laude commendatos expressisse: Nam βραχυλόγον, ut Menelaum: torrentem, ut Vlyssem: suavem & ex utroque mistum, ut Nestorem fuisse: & ita tria genera dicendi in tribus illis: hoc est, ἰσχνὸν in Menelao: ἁδρὸν in Vlysse: μέσον in Nestore executum fuisse. *Scaliger.*

4. *Priscos & heroas olim*] Constabit suis numeris versus, si sic emendes, *Priscos ac heroës olim:* vel certe, *Priscos ut & heroës olim*, adjecta particula *ut*, propter verbum *referres*, nisi forte *referre* malis legere: *Solebas loqui, & solebas referre.* Vinetus.

4. *Priscos Heroas*] Lucanus in Panegyrico:

Nam tu sive libet pariter cum grandine nimbos,
Densaque vibrata jaculari fulmina lingua,
Seu juvat adstrictas, &c. Vide & nostrum in Gratiarum Act. & Epist. ad Probum. Comparat & Messallam suum Vlyssi & Nestori Tibullus lib. IV. Eleg. 1.

5. *Et torrentem*] Malui Vinetum sequi, qui cum Pulmanno *& torrentis* edidit, quam Scaligerum: cum quo enim accusativ. *torrentem* construetur?

6. *Fatu*] A verbo *fari*, notanda vox inventu rara. *Vinetus.*

7. *Mython*] Recte, ni fallor *mython plasmata* emendavimus. Opponitur enim historiæ. *Scaliger.*

7. *Mythoplasmata*] Μῦθος, fabula. πλάσμα, figmentum, à verbo πλάττειν, fingere. *Vinetus.*

8. *Nancisci*] Non poterant, inquit, nancisci genus suum, nec probare se ingenuos, quamvis re vera essent. Quod illis ego accidisse puto, quia expositi fuissent, & parentes eos nollent asserere. Id quod accidit C. Melisso, & ipsi quoque Grammatico: qui cum Spoleti natus esset parentibus ingenuis, tamen ob eorum discordiam expositus, cura & industria educatoris sui liberalibus studiis institutus fuit, ac Mæcenati pro Grammatico muneri datus. Quem adeo amavit, ut asserente matre maluerit in statu servitutis permanere, & ve-

ræ origini præsentem conditionem anteferre. Atque is mihi videtur hujus loci sensus: & vera emendatio. *Scaliger.*

¹VICTORIO, Subdoctori, sive Proscholo. XXII.

Victori studiose, memor, celer, ignoratis
Assidue in libris, nec nisi operta legens;
Exesas tineis, ² opicasque evolvere chartas,
Major quam promptis cura tibi in studiis.
Quod jus Pontificum, quæ fœdera, stemma quod olim
Ante Numam fuerat ³ sacrificis Curibus:
⁴ Quod Castor cunctis de regibus ambiguis, quod
Con-

1. *Victorio*] Perperam antea legebatur *Victorino*, pro *Victorio*. Quare & in Epigrammate legendum:
Victori studiose, memor, celer --
Fortasse is idem est, cujus meminit Sidonius in epistola à nobis toties citata. Quanquam non videtur. Nam iste Grammaticus tantum fuit: ille apud Sidonium Rhetor. Lege etiam
--- *sacrificis Curibus.* &
Libato tenuis.
Vt supra in Marcello:
Inter Grammaticos prætenuis meriti.
Deinde: *Ad quas de Siculo.* Scaliger.

1. *Victorine*] Quia syllaba, *ne*, versum vitiare videbatur, eam delendam censui: & in titulo *Victorio* scribendum sine *n*. In quo titulo, SUBDOCTOR & PROSCHOLUS dici videtur, qualis, quem nos vulgo Subprincipalem in nostris scholis vocitamus, qui secundus sit à Principali & Præfecto scholæ, ejusque vicem gerat. *Vinetus.*

2. *Opicasque*] Immundas ac sordidas situ ac pulvere. *Vinetus.*

3. *Sacrificis Curibus*] CURES perantiqua Sabinorum Italicæ gentis civitas, Numæ Pompilii patria. *Vinet.*

4. *Quod Castor*] Castoris veteris Grammatici, cujus hic mentio fit, meminit & Stephanus βοιωτία. Videtur Ausonius innuere hunc scripsisse de Historiis ambiguis. Præterea ejusdem Castoris historiæ de regibus Barbaris meminit vetus auctor Christianus Africanus: qui & paulopost addit, οἱ τὰ Σύρια συγγεγραφότες Κάστωρ, καὶ Θαλλός. Quod dicitur ab Ausonio scripsisse libros de Regibus ambiguis, id referendum videtur ad ejus libros χρονικῶν ἀγνοημάτων, quorum meminit Suidas. In quibus Scripserat de iis, quæ falso dicebantur sub tali, aut tali Rege facta fuisse. Et ἀναχρονισμοὺς veterum scriptorum arguebat: multaque præterea non antea cognita ex recondita vetustate eruebat. Quod patet ex Varrone in libris de vita Pop. Rom: hîs verbis: *In cælo mirabile extitit portentum. Nam in stella Veneris nobilissima, quam Plautus Vesperuginem, Homerus Hesperon appellat, pulcherrimum dicens, Castor scribit tantum portentum extitisse, ut mutaret colorem, magnitudinem, figuram, cursum. Quod factum ita neque antea, neque postea constitit. Hoc factum Ogyge rege dicebant Adrastus Cyzicenus, & Dio Neapolites Mathematici insignes.* Hactenus Varro. Videtur enim hæc accepisse Varro ex libris χρονικῶν ἀγνοημάτων ipsius Castoris. *Proscholus* autem ab eodem Ausonio

Conjugis è libris ediderat Rhodope:
[5] Quod jus Pontificum, veterum quæ ſcita Quiritum,
Quæ conſulta patrum; quid Draco, quidve Solon
Sanxerit; & Locris dederit quæ jura Zaleucus;
Sub Iove quæ Minos, [6] quid Themis ante Iovem;
Nota tibi potius quam Tullius, & Maro noſtri,
Et quicquid Latia conditur hiſtoria.
Fors iſtos etiam tibi lectio longa dediſſet:
Supremum Laches̨is ni celeraſſet iter.
Exili noſtræ fucatus honore cathedræ,
[7] Libato tenuis nomine Grammatici.
Longinquis poſthac Romæ defunctus in oris:
[8] Ad quas de Siculo littore tranſieras.
Sed modo nobilium memoratus in agmine, gaude:
Pervenit ad Manes ſi pia cura tuos.

DYNA-

nio redditur ſubdoctor. Erat enim in ſchola ille, qui non docendis tam pueris quam eorum moribus præfectus erat. Vt ſcilicet concinne ad magiſtrum accederent, ut togam componerent, ut omni geſtu, inceſſu, veſtitu compoſiti eſſent. Nam ante ſcholæ auditorium erat locus *Proſcholii* nomine ab auditorio ipſo velo tanquam aliquo integerrimo pariete diſſeptus. Ibi pueri conveniebant, ejus loci præfectum, quem Proſcholum vocabant, ut admonerentur officii ſui ante, quam ad magiſtrum reducto velo accederent. Quod ſane inſtitutum non poſſum non valde commendare. Id ego didici ex veteribus puerorum colloquiis utraque lingua ſcriptis. In quibus ita loquitur puer: Ὡς δὴ ἦλθον, πρὸς τὴν κλίμακα ἀνέβην διὰ τῶν βαθμῶν ἀτρέμα, ὡς ἔδει, καὶ ἐν τῷ προσχολίῳ ἀπέθηκα βιβλίον καὶ κατέψηξα τρίχας καὶ οὕτως ἠρεμαίᾳ κινήσει εἰσῆλθον. καὶ πρῶτον ἠσπασάμην καθηγητὰς, συμμαθητάς. Et hoc quidem in ludo puerorum. Nam in ſchola Grammaticorum, aut Rhetorum videtur Proſcholus non omnino docendi munere caruiſſe. Propterea enim vocatur ſubdoctor. Denique Proſcholus, morum κοσμητὴς, ut magiſter ingeniorum cultor videtur fuiſſe. Sed hic videtur Proſcholus Græca origine, Latina alluſione dictum, ut promagiſter, nam vocatur ſubdoctor, tanquam ordinarii doctoris vicarius. Et verum eſt. *Scaliger.*

5. *Quod jus Pontificum*] Non poſſum ſatis hujus hemiſtichii repetitionem mirari. Nec tamen quid reponendum ſit, conjicere valeo.

6. *Quid Themis ante Iovem*] Fuit hæc dea cæli & terræ filia, & ſic Saturni ſoror, ceterum Saturno natu major, ut fabulatur Heſiodus in Theogonia. Quare Themin ante Iovem Saturni filium hominibus leges, & jura dediſſe, dicit Auſonius. *Vinetus.*

7. *Libato tenuiter*] Aut *tenui* legendum, aut *tenuis*, pro *tenuiter*. *Vinet.*

8. *Atque*] *Ad qua* legendum: ut ſit, *ad qua loca:* vel *ad quas* oras ſcilicet Romæ, & Italiæ, in quam ex Sicilia tranſierar. *Idem.*

DYNAMIO, Burdigalensi, qui in Hispania docuit, & obiit. XXIII.

SEd neque te mœsta, Dynami, fraudabo querela,
Municipem patriæ causidicumque meæ.
Crimine adulterii quem saucia fama fugavit;
Parvula quem latebris fovit [1] Ilerda suis.
Quem locupletavit conjux Hispana latentem;
Namque ibi mutato nomine, Rhetor eras.
Rhetor Flavinii cognomine dissimulatus,
Ne posset profugum prodere culpa suum.
Reddiderat quamvis patriæ te sera voluptas,
[2] Mox residem rursum traxit Ilerda domus.
Qualiscunque tuæ fuerit fuga, famaque vitæ,
Iungeris antiqua tu mihi amicitia.
Officiumque meum, sensus si manibus ullus,
Accipe jam verus morte obita Dynami.
Diversis quamvis jaceas defunctus in oris:
Commemorat mœstis te pia cura elegis.

1. *Hilerda*] Vrbs Hispaniæ. *Vinetus.*
2. *Mox residem rursus*] Non capio, forte *domo*. Nempe Burdigala.

[1] ACILIO GLABRIONI, Grammatico, Iun. Burdigalensi. XXIV.

DOctrinæ, vitæque pari brevitate caducum,
Glabrio, te mœstis commemorabo elegis.
Stemmate nobilium deductum nomen avorum,

Glabrio

1. *Attilio Glabrioni*] Non dubito legere *Acilio*. Vt ex veteribus monimentis patet. In gente enim Acilia Glabriones fuerunt, ut notissimum est. In veteri codice hoc lemma ita conceptum fuit: *Attilio Glabrioni Grammatico* IVN. hoc est, Iuniori. Ex auctoritate veteris scripturæ illa etiam ita legenda sunt:

Tu quondam puero compar mihi discipulo: mox
Me dehinc facto Rhetore Grammaticus. Scaliger.

2. *Dar-*

Glabrio Aquilini [2] Dardana progenies.
Tu quondam puero [3] compar mihi discipulo : mox
Me dehinc facto Rhetore, Grammaticus.
Inque foro tutela reis, & cultor in agris,
Digne, diu partis qui fruerere bonis.
Commode, læte, benigne, abstemie, tam bone dandis
Semper consiliis, quam taciturne datis.
Tam decus omne tuis, quam mox dolor, omnia acerbo
Funere præreptus, Glabrio, destituis :
Vxore & natis, genitore & matre relictis,
Eheu quam multis perdite nominibus!
Flete diu nobis, nunquam satis, accipe acerbum,
Glabrio in æternum commemorate, VALE.

2. *Dardana*] Trojana progenies. Glabrio nomen est Romanum & Latinum. Ceterum undecunque hæc gens Burdigalam venisset, scribit Herodianus libro secundo, quod ille Glabrio (hoc tantum ei nomen etiam in Chronico Cassiodori) quem in suo Consulatu quincto collegam habuit Commodus tyrannus, & cui Pertinax Imperio Romano libenter cedebat, patriciorum nobilissimus erat, & quod genus referebat ad Æneam Trojanum, Veneris & Anchisæ filium. *Vinetus.*

3. *Compar mihi discipulo*] *Discipulos* erat in vetusto codice. Vnde suspicio suboritur, scripsisse Poëtam, *compar mihi discipulus.* *V* enim & *O* ut plurimum confunduntur. Sic in Luciolo :

Rhetora Luciolum, condiscipulum atque magistrum,
Collegamque dehinc nænia mœsta refer.

Æquipollere enim videntur *condiscipulus*, & *compar discipulus.* Versu sequente legebat Vetus codex *meque dehinc.* paullo ante, *Glabrio nomen deductum*, &c. Sic dictum est, ut alibi, *Ausonius Nomen Italum.*

[1] Coronis.

QVos legis à prima deductos [2] menide libri,
Doctores patriæ scito fuisse meæ.

Gram-

1. *Coronis*] Manuel Moschopûlus περὶ σχεδῶν scribit *Coronida*, ἄκρον esse, & signum quoddam, per quod Homeri Rhapsodiæ quondam dividebantur. A cujusmodi figuris in fine poni solitis, Græci μέχρι Κορωνίδος vulgo dicebant, id est usque ad Coronidem, quum extremum finem rei cujuspiam significare volebant: quemadmodum scripsit Erasmus. Martialis liber decimus, sic ordiens, lectorem alloquitur.

Si nimius videor, seraque coronide longus.

Hinc.

Grammatici in ſtudio, vel Rhetoris, aut in utroque,
Quos memoraſſe mihi, morte obita, ſatis eſt.
[3] Viventum inlecebra eſt laudatio. nomina tantum
Voce ciere, ſuis ſufficiet tumulis.
Ergo qui noſtræ legis otia triſtia chartæ,
Eloquium tu ne quære, ſed officium;
Quo claris doctiſque viris pia cura parentat:
[4] Dum decora egregiæ commeminit patriæ.

Hinc & Coronidem inſcripſit carmen hoc Auſonius, quo finiit, & quaſi obſignavit librum ſuum de Profeſſoribus Burdigalenſibus. Ceterum coronidis figura in calce librorum quæcunque olim fuerit, ea quæ eſſet in mediis carminibus, diſce ex extremo Hephæſtionis enchiridio, vetuſtiſque Ariſtophanis interpretibus. *Vinetus.*

2. *Menide libri*] Veteres ut in calce librorum coronidem appingebant, ita, ut ſuſpicor, in fronte lunulam ad ornatum deſignabant. *Menis* autem lunula eſt, quæ cum cornicula ta ſit, idcirco & *cornua* Latini ea ornamenta librorum vocavere. *Turneb.*

3. *Viventum inlecebra*] Liber optimus, *Viventium*; uti veteres olim etiam in carmine ſcribebant. Sed ut hic *inlecebram*, ita & in Epicedio Patris laudationem *oblectationem viventium* vocat.

4. *Dum decor egregiæ*] *Decor*, antique, ut *corpor*, *iociner*, & ſimilia. *Scaliger.*

4. *Dum decora egregiæ*] In exemplari erat *decoregregia*, hoc eſt *decor'egregia*, pro *decora egregia*: ſicut in decimo carmine: *Nati operobtinuit*, pro *Nati opera obtinuit*: & in ſextodecimo, *mortoppetis*, pro *mortem oppetis*: ac in viceſimo, *curelegis*, pro *cura elegis*: & in ludo Sapientum, *noxa quia præſteſt*, pro *noxa quia præſto eſt*, per eas, quas Grammatici ſynalœphas & ecthlipſes appellant. Latini namque non aliter ac Græci, vocalem, quæ dictionem finiret, elidebant pronunciando, quum ſequentem vocalis inciperet. ἣ μυρία Ἀχαιοῖς ἄλγεα ἔθηκεν. ἣ μυρί' Ἀχαιοῖς ἄλγε' ἔθηκεν. *Conticuer' omnes, intentiqu' ora tenebant.* Et cum conſonans, *m*, vocabulum finiebat: *grat' opus agricolis.* *Quanquam te Marce fil' annum i' audientem Cratipp', idque Athenis, abundar' oportet præceptis.* Vinetus.

POETA.

VAlete manes inclytorum Rhetorum:
Valete doctores probi.
Hiſtoria ſi quos, vel poëticus ſtilus,
[1] Forumve fecit nobiles:
[2] Medicæ vel artis, dogma vel Platonicum
Dedit

1. *Forumque fecit nobiles*] Lege: *Forumve.* Grævius.

2. *Medicæ vel artis dogma*] Si quis inter vos medicinæ ſe dedidit, vel Philoſo-

Dedit perenni gloriæ:
Et si qua cunctis cura viventum placet:
Iuvatque honor superstitum:
Accipite mœstum carminis cultum mei,
Textum querela flebili.
[3] Sedem sepulchris servet immotus cinis.
Memoria vivat nominum:
Dum remeat illud, judicis dono dei,
Commune cum dis seculum.

losophiæ: unde clarus extitit. *Vinetus.*

2. *Medica vel artu*] Videtur hic *artis* esse pluralis numeri. Sed aliter distinguit vetus liber, in quo

Medica vel artis dogma, vel Platonicum.

Vt ad dogmaticam, seu logicam medicinæ partem referri possit. De qua plura ad Griphum Ternarium.

3. *Sedem sepulchris*] Reposueram antea ex optimo libro, *sedem sepulchri*. Sic in Carm. VIII de Gram. Gr. Burdigal.

Vos levis cespes tegat, & sepulchri
Tecta defendant cineres opertos.

Pro vulgata tamen, Prudentius in Passione Hippolyti:

Servet ad æterni spem judicis ossa sepulcro.

Pro *servare sedem sepulcris*, Carm. XI dixit:

Esto placidus, & quietis manibus sedem fove.

EPITAPHIA
HEROVM,
[1] QVI BELLO TROICO interfuerunt.

AVSONIVS Lectori suo S.

A*D rem pertinere existimavi, ut vel vanum opusculum materiæ congruentis absolverem, & libello, qui commemorationem habet eorum, [2] qui vel peregrini Burdigalæ, vel qui Burdigalenses*

1. *Qui bello Trojano interfuerunt*] *Qui bello Troïco interfuerunt*, ex veteri libro reposui. Græca derivatione, qui τρωϊκὸς πόλεμος dicunt. Sic & Propertius lib. IV. Eleg. I.

Dicam, Troja cades, & Troïca Roma resurges.

Et alii sexcenties.

2. *Qui vel peregrini Burdigalenses*] Locum hunc à librario mutilatum, sic

lenses peregre docuerunt, epitaphia subnecterem, scilicet titulos sepulchrales HEROVM, *qui bello Troico interfuerunt. Quæ antiqua quum apud Philologum quendam reperissem, Latino sermone converti, non ut* [3] *inservirent ordini persequendi, sed ut cohærerent libere, nec aberrarent.*

sic restitui posse sum arbitratus. *Qui vel peregrini Burdigalæ, vel qui Burdigalenses peregre docuerunt.* Quod autem sequitur, *epitaphia subnecterem, scilicet titulos sepulchrales heroum*, in eo istud *scilicet titulos sepulchrales*, videtur esse glossarion verbi ἐπιτάφια, ab alio subjectum, non ab Ausonio. *Vinetus.*

3. *Inservirent ordinis persequendi*] Quæ in exemplari erant primæ personæ singulares *inservirem, cohærerem, aberrarem*, miror cur in tertias plurales mutarunt Lugdunenses, *inservirent, cohærerent, aberrarent.* Sic enim mihi nihilo res clarior evadit. Pro isto autem *ordinis*, si *ordini* scriberetur, ut verbum *servire* constitui solet, hoc existimarem Ausonium dicere voluisse, se neglexisse ordinem persequendi, id est, non esse persecutum ista epitaphia, quo ordine fuerant in suo libro exposita, sed cavisse tamen interea, ut in vertendo liberior cohæreret conveniretque cum illis, & non recederet ab eorum sententia. *Idem.* Errat Vinetus: loquitur enim Poëta de ordine trium librorum parentalium. ut nempe hîc tertius liber cohæreret cum præcedentibus, quamvis nihil haberet quidquam cum iis commune, præter materiam congruentem.

AGAMEMNONI. I.

[1] REx regum Atrides, fraternæ conjugis ultor,
[2] Oppetii manibus conjugis ipse meæ.
Quid prodest Helenes raptum punisse dolentem,
Vindicem adulterii [3] quum Clytemnestra necet?

ME-

1. *Rex regum*] Qui multis regibus imperabat. Cicero ad Dolabellam libro nono: *Agamemnoni regum regi fuit honestum habere aliquem in consiliis capiendis Nestorem.* Vinetus.

2. *Oppetiit*] Agamemnonem hæc de se loquentem inducebat exemplar in quo erat *oppetii*, & *meæ*, non *suæ*. *Vinet.*

3. *Quum Clytemnestra necet*] Secundam quod corripiat Ausonius natura longam, & sic productam Homero Iliados primo, non tam mirum est ob consonantes *mn*, quæ liquidæ sunt, quam propter diphthongum. Cujus altera vocalium rejicienda fuerit, ut legas aut *Clytamnestra*, aut *Clytemnestra*: quæ in veteribus membranis erat per *e* & fine *n*, *Clitemestra.* Quæ vero Græcorum heroum epitaphia in extrema anthologia edidit Henricus Stephanus, nullo auctore, sed quæ Aristoteli ex Peplo asserere conatus est Guilielmus Canterus, in iis hæc sunt disticha duo de Agamemnone:

Ἐπὶ Ἀγαμέμνονος κειμένου ἐν Μυκήναις.
Λεύσσεις Ἀτρείδεω Ἀγαμέμνονος, ὦ ξένε, τύμβον·
Ὃς θάν' ὑπ' Αἰγίσθου, κ' οὐλομένης ἀλόχου.

Ἐπε-

Ἕτερον.
Μνῆμα τόδ' Ἀτρείδεω Ἀγαμέμνονος. ὅν ῥα κατέκτα
Δῖα Κλυταιμνήστρη Τυνδαρεὶς οὐχ ὁσίως. *Vinetus.*

3. *Quum Clytemnestra*] Mutarunt viri docti in *Clytemestra*. Quod uti non improbo, ita nec pristinam lectionem rejicio. Est enim Poëtis tam Latinis quam Græcis perquam familiaris illa longæ alias syllabæ correptio respectu liquidæ & mutæ concurrentium. Sic & *Polymneia* apud Virgil. *Polymnestor* apud Propertium, imo & *Smaragdus* apud Martialem contra prosodiæ vulgares regulas secundam syllabam corripit. In diphthongis autem noster ut plurimum alteram præterit vocalem, ubi syllaba corripienda est.

MENELAO. II.

[1] Felix ô Menelae, [2] Deûm cui debita sedes,
Decretumque piis Manibus Elysium.
Tyndareo dilecte gener, dilecte Tonanti:
Conjugii vindex, ultor adulterii:
Æterno pollens ævo, æternaque juventa,
Nec leti passus tempora, nec senii.

1. *Felix, ô Menelae*] Ex hoc disticho Græco.
Ὄλβιος, ὦ Μενέλαε, σύ τ' ἀθάνατος, καὶ ἀγήρως,
Ἐν μακάρων νήσοις γαμβρὲ Διὸς μεγάλου. Vinetus.

2. *Deûm cui debita sedes*] Proteus Menelao vaticinatur lib. quarto Odysseæ Homeri, eum, quia Helenæ maritus esset, & sic Iovis gener, non moriturum Argis, quorum rex erat, sed deos in Elysium campum, & insulas Fortunatas missuros. Isocrates in extremo Helenæ Encomio. *Vinet.*

[1] AIACI. III.

Aiacis tumulo [2] pariter tegor obruta Virtus,
Inlacrymans bustis funeris ipsa mei:
[3] Incomptas lacerata comas, quod [4] pravus Atrides
Cedere

1. *Ajaci*] Ἐπὶ Αἴαντος τοῦ Τελαμωνίου κειμένου ἐν Τροίῃ.
Ἅδ' ἐγὼ ἁ τλάμων Ἀρετὰ παρὰ τῷδε κάθημαι
Αἴαντος τύμβῳ, κειρομένα πλοκάμους,
Θυμὸν ἄχει μεγάλῳ βεβολημένα, ὡς παρ' Ἀχαιοῖς
Ἁ δολόφρων Ἀπάτα κρεῖσσον ἐμεῦ κέκριται.
Istud tamen, ὡς παρ' Ἀχαιοῖς, si hoc monitu dignum est, οὕνεκ' Ἀχαιοῖς libro tertio Anthologiæ, capite εἰς ἥρωας, sicut & in commentariis Eustachii, ac in epigrammate Mnasalcæ Sicyonii in eodem commentatore, & apud Athenæum libro quarto. *Vinet.*

2. *pariter tegor*] Loquitur virtus, & fortitudo. *Vin.*

3. *Inconstans*] *Incomtas lacerata comas*, scripsit Canterus. *Id.*

4. *Pravus Atrides*] Atrei filius Agamemnon. Mortui funerisque Achillis arma Thetis mater (ut Homerus fabulatur undecimo Odysseæ, & Quinctus Calaber quincto paralipoménon)

Cedere meſtructis compulit inſidiis.
[5] Iam dabo purpureum claro de ſanguine florem ,
Teſtantem gemitu [6] crimina judicii.

ménon) illi Græcorum offerebat,qui omnium fortiſſime Trojanis reſtitiſſet, quo minus Achillis corpore potirentur. De quo décore quum Ajax & Vlixes contenderent, témque judicio Græcorum ſuorum permitterent:cenſuit Neſtor, ut ne inter amiços judices eſſent, & alterum offenderent: eam controverſiam Trojani potius dirimerent : quos multos haberent captivos, communes omnium Græcorum hoſtes. Conſilio ſapientiſſimi ſenis principibus Græcis probató, Trojani captivi arma Achillis Vlixi adjudicarunt. Alii ſcripſerunt,ut meminit Euſtathius in undecimum Odyſſeæ, Agamemnonem , qui plus Vlixi faveret, Trojanos illos interrogaviſſe, non quis præ ceteris Græcis ab Achillis corpore hoſtes repuliſſet, ſed uter illorum plus damni toto bello Trojanis dediſſet. eos Vlixem reſpondiſſe : ac ita judicatum, Vlixem pulcherrimo viri fortiſſimi clipeo digniorem. Quod judicium tam indigue paſſus eſt Ajax, ut atra bile tandem percitus ſe gladio jugularit, quo ab Hectore donatus fuerat. *Vinetus.*

5. *Iam dabo*] Hæc præter Græca Auſonius: quæ Ajaci potius, quam ejus virtuti conveniant. De Ajacis autem ſanguine in florem mutato purpureum, ac de iſto gemitu monuimus in edyllium de Cupidine cruci affixo. *Vinet.*

6. *Crimina judicii*] Falſum de me & Vlixe judicium. Pindarus carmine octavo Nemeorum, Sophocles in Ajace Maſtigophóro, & Ovidius tertiodecimo Metamorphoſeon. Scribit autem Strabo libro tertio decimo, & Pomponius Mela primo, Ajacis cremati cineres fuiſſe ſepultos in littore Rhœtéo. Quinctus Calaber in extremo libro quincto, non procul à littore Rhœtéo. Plinius quincto Naturalis hiſtoriæ in Sigéo : ſed Rhœtêum & Sigêum agri Trojani oppida, ambo maritima, & exiguo ſpatio diſſita. Α'ιάντειον autem Græcis vocitatum fuit Ajacis monumentum. *Id.*

[1] ACHILLI. IV.

NOn una Æacidem tellus habet, oſſa teguntur
[2] Littore Sigeo. [3] crinem Lariſſa cremavit.

Pars

1. *Achilli*] Achillis epitaphium quattuor verſuum fuerat: ſed deletum fere poſterius diſtichon. *Vinetus.*

2. *Littore Sigéo*] Cujus modo mentionem fecimus,

Ακτῇ ἐπὶ προὐχούσῃ ἐπὶ πλατεῖ Ἑλλησπόντῳ.

Vt Homerus viceſimo quarto Odyſſeæ, Calaber tertio paralipoménon, Plutarchus, Arrianus de Alexandro Magno, & Quinctus Curtius memoriæ prodiderunt. Α'χίλλειον, id eſt Achilleum, oppidum juxta tumulum Achillis conditum memorant Plinius, & Stephanus. *Id.*

3. *Crinem Lariſſa cremavit*] De coma Achillis hæc tantum legere memini libro viceſimo tertio Iliádos: quod quam pater Peleus Sperchio fluvio patrio nutrire juſſerat, eam Achilles, qui ſe videret in patriam numquam rediturum, Patroclo ſodali cariſſimo, ab Hectore occiſo. conſecrarit, totonderit, & in mortui manibus

Pars tumuli ·.·.·.·.·.·.·.·.·.
Orbe ſed in toto .·.·.·. Homer ·.·.·.·.

nibus una cremandam, ſepeliendámque poſuerit: Quam rem imitatum refert feſto ſuo Baſſianum Herodianus libro quarto. Græca autem epitaphia non admodum habent, quod ad hoc reſtituendum, intelligendumque juvet:

Ἐπὶ Ἀχιλλέως κειμένου ἐν Τροίῃ, τιμωμένου δὲ καὶ ἐν Λευκῇ τῇ νήσῳ.

Παῖδα θεᾶς Θέτιδος Πηλειάδην Ἀχιλῆα
Ἡ δ' ἀρὰ Προποντὶς ἀμφὶς ἔχει πεδίον.

Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἕτερον.

Θεσσαλὸς οὗτος ἀνὴρ Ἀχιλεὺς ἐν τῷδε τέθαπται)
Τύμβῳ. ἐθρήνησαν δ' ἐννέα Πιερίδες. Vinetus.

VLIXI. V.

Conditur hoc tumulo Laerta natus Vlixes.
Perlege Odyſſean, omnia noſſe volens.

1. *Vlixi*] Inter Heroica illa epitaphia exſtant hæc duo de Vlixe, quæ Auſonius non videtur attigiſſe hoc loco:

Ἐπὶ Ὀδυσσέως κειμένου ἐν Τυῤῥηνίᾳ:

Ἀνέρα τὸν πολύμητιν ἐπὶ χθονὶ τῇδε θανόντα.
Κλεινότατον θνητῶν τύμβος ἐπεσκίασε.

Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἕτερον.

Οὗτος Ὀδυσσῆος κείνου τάφος. ὃς διὰ πολλὰ
Ἔτλη ἐν πολέμῳ Τρωικῷ εὐτυχίσαν.

Dicitur autem Græcis Τυῤῥηνία, & Τυρσηνία, ea Italiæ provincia, quam Latini Tuſciam & Etruriam vocitant. In qua Vlixem exulaſſe, à procorum, quos occiderat, neceſſariis patria pulſum ſcribit Plutarchus in Græcis quæſtionibus. De morte tamen Vlixis, Vide Tzetzen in verſum octingenteſimum & quinctum Alexandræ Lycophronis, & Hyginum. *Vinet.*

DIOMEDI. VI.

[1] Conditur hic [2] genitore bono melior Diomedes;
[3] Crimen ob uxoris pulſus dotalibus agris.
[4] Argy-

1. *Conditus hic*] *Conditur*, & in hoc, & priore epitaphio, exemplar. *Vinetus.*

2. *Genitore bono*] Patre Tydeo. Sic Diomedes libro quartodecimo Iliados gloriatur ſibi genus eſſe πατρὸς ἐξ ἀγαθοῦ, id eſt, ex forti & ſtrenuo patre. Patrem habuit Tydeus Oeneum Ætolum: matrem Peribœam. qui quum in agro Lycopeum, & Alcathoum, patrueles, unáque cum illis patruum Melanem patri Oeneo inſidiantes, interfeciſſet, Argos fugit ad Adraſtum regem. Ejus filiam Deipylam duxit uxorem: ex qua Diomedem genuit. Ad bellum tandem Thebanum profectus, multa ibi præclare geſſit, & periit. Diodorus Siculus, Apollodorus Athenienſis, Hyginus, Statius

[4] Argyripam, clarosque viris qui condidit Arpos:
Clarior urbe nova, patriæ quam sede vetusta.

Statius Papinius, Lycophron, hæc & plura de Tydeo. Cujus filius Diomedes, secundus nominatur septimo Iliádos, inter eos, qui cum Hectore congrediantur. Ejus præclaris facinoribus referta est Ilias. qui ipsos etiam deos Martem & Venerem in pugna vulneravit. *Vinetus.*

2. *Genitore bono melior Diomedes*] Horat. lib. I. od. XV.

Ecce furit te reperire atrox
Tydides melior patre. mox lege, *Dotalibus Argis,* pro *agris.*

3. *Crimen ob uxoris*] Diomedes Vxorem habuit nomine Αἰγιάλειαν, id est, Ægialêam, quam quum à bello Trojano in Græciam reversus, omnibus se probris & adulteriis conspurcasse comperisset, in Italiam secessit. ubi Argyripam, & alias urbes condidit, insulásque tenuit, in mari Ionio, ubi sepultus fuit, quæ ab eo Diomedeæ sunt appellatæ. Lycophron, Strabo, Virgilius, Ovidius, Antonius Liberalis, & alii. *Vinetus.*

4. *Argyripam*] *Lampe* dicebatur Dauniæ, Apuliæve, in Italia, ad mare Ionium, locus, quem Diomedes muris quum cinxisset, munivissétque, Ἄργος Ἵππιον, nomine civitatis Peloponnesiacæ, cujus rex erat, appellavit. Quod vocabulum *Argos Hippion* postea vetustate corruptum fuit, & in *Argyripam* mutatum. Sic Stephanus, & Servius tradunt. Istud ergo suum Ἵππιον videntur Græci in Italicæ urbis vocabulo agnovisse, qui in eo ππ geminarunt, tertiámque syllabam produxerunt, ut Lycophron versu DXCII Alexandræ:

Οἱ δ' Ἀργυρίππαν Δαυνίων παγκληρίαν;

quam ante Ausonium corripuerat Virgilius undecimo Æneidos:

Ille urbem Argyripam patriæ cognomine gentis.

Sed cur in secunda syllaba *υ* potius, quam *ι* scripserint, non video: nisi forte id ab aliis factum sit, qui aliud ejus urbis nomen, aliudque etymon, prius fuisse existimarunt. Strabo namque scribit libro sexto, si quid non mendosum in ejus exemplaribus offendimus, non Ἄργος ἵππιον sed Ἀργυρίππιον dictum fuisse initio istud oppidum Italicum, quasi ἄργυρος, id est argentum, prior sit compositi nominis pars. unde *Argyripa* esse scribenda videatur. Ceterum unde unde factum sit hoc vocabulum, id in *Arpos* etiam postea fuisse contractum, idem Strabo & Servius sunt auctores: ut idem prorsus sit *Argyripa*, & *Arpi*. Græcum autem epitaphium est:

Ἐπὶ Διομήδους κειμένου ἐν τῇ ὁμωνύμῳ νήσῳ.
Αἰνητὸν πάντεσσιν ἐπιχθονίοις Διομήδην
Ἥδ' ἱερὰ κατέχει νῆσος ὁμωνυμίη. Idem.

ANTILOCHO. VII.

Consiliis, belloque bonus, quæ copula rara est,
[1] Carus & Atridis, carus & Æacidis:

Præ-

1. *Carus & Atridis*] Plurali numero pro singulari usus esse potest Ausonius, & solos Agamemnonem & Achillem intellexisse, tamen bello Trojano interfuerunt duo Atridæ, id est Atrei, ut putabantur, filii, Agamemnon & Menelaus: Æacidæ vero, hoc est Æaci nepotes, quinque, nimi-

Præmia virtutis ſimul & pietatis adeptus,
[2] Servato Antilochus Neſtore patre, obii.
Non hic ordo fuit: ſed juſtius ille ſuperſtes,
Troja capi ſine quo [3] perfida non poterat.

nimirum Achilles, Pyrrhus, qui & Neoptolemus, Achillis filius, Ajax cum Teucro fratre, & Patroclus; ſed Pyrrhus ad bellum non venit, niſi mortuo jam patre, poſt Antilochum. *Vinetus.*

2. *Servato Antilochus*] Ita Pindarus in carmine ſexto Pythiorum, & ipſum Græcum epitaphium:

Ἐπὶ Ἀντιλόχου κειμένου ἐν Τροίῃ.
Μνῆμ' ἀρετῆς υἱοῦ τοῦ Νέστορος Ἀντιλόχοιο.
Ὃς θάνεν ἐν Τροίῃ ῥυσάμενος πατέρα.

Antilochum autem occidiſſe Memnon dicitur Odyſſeæ quarto. *Vinet.*

3. *Perfida Troja*] Laomedon rex Trojæ Priami pater, deos de muris ſuæ urbis, homines de Heſione filia, fefellit. Paris filius Priami, Helenam violato hoſpitii jure, rapuit. Virgilius in extremo primo Geōrgicôn:

Laomedonteæ luimus perjuria Trojæ.

At Horatius carmine quinctodecimo libri primi:

Paſtor quum traheret per freta navibus
Idæus Helenen perfidus hoſpitam.

Id.

NESTORI. VIII.

[1] HOc tegor in tumulo quarti jam prodigus ævi
Neſtor, [2] conſilio clarus, & eloquio.

Objecit

1. *Hoc tegor in tumulo*] Græcum epitaphium ſic habet:

Ἐπὶ Νέστορος κειμένου ἐν Πύλῳ.
Τὸν βαθύνουν ψυχάντε νοήματα θεῖον ἔχοντα
Ἄνδρ' ἀγαθὸν κατέχω Νέστορα τὸν Πύλιον.
Ἕτερον.
Νέστορα τῶν Πυλίων ἡγήτορα ἠδὲ θανόντα
Γῆ κατέχει, βουλῇ φέρτατον ἡμιθέων. Vinetus.

2. *Conſilio clarus*] Neſtor apud Homerum lib. 4. Iliad.

Ἀλλὰ καὶ ὣς ἱππεῦσι μετέσσομαι, ἠδὲ κελεύσω
Βουλῇ καὶ μύθοισι. τὸ γὰρ γέρας ἐστὶ γερόντων.

Et apud Cointum Smyrn. lib. 5.

— Ἔχω δ' ἐπὶ γήραϊ πολλὰ
Καὶ νόον, οὕνεκεν ἐσθλὰ καὶ ἄλλα πολλὰ μέμηνας.
Αἰεὶ δ' ἐν βουλῇσι γέρων πολυΐδρις ἀμείνων
Ὁπλοτέρου πέλει ἀνδρὸς, ἐπεὶ μάλα μυρία οἶδε.

Hinc & Sophocles in Thyeſte:

Τῷ γήρᾳ φιλεῖ χ' ὁ νοῦς ὁμαρτεῖν, καὶ τὸ βουλεύειν, ἃ δεῖ.

Et in Phœniſſis Euripides,

Οὐχ ἅπαντα τῷ γήρᾳ κακὰ
Ἐτεόκλεες πρόσεστιν, ἀλλ' ἡ ἐμπειρία
Ἔχει τι λέξαι τῶν νέων σοφώτερον.

Nec non Pan apud Apulejum lib. v. Miles. *Sum quidem ruſticanus &, opilio, ſed ſenectutis prolixa beneficio multis experimentis inſtructus.* Ea quoque de cauſſa dæmones futura melius & certius quam homines prævidere cenſet D. Auguſtinus lib. de Vaticin. Dæmonum, quod tot ſæculorum uſu inſtru-

Objecit sese cujus pro morte peremptus
Filius : & nati vulnere vivo pater.
Eheu ! cur fatis disponere sic placet ævum ,
Tam longum, ut nobis : tam breve ut Antilocho ?

cti sint, quum hominum vita brevis tam exactam de futuris conjecturam non admittat. Ad rem porro Lucianus in Hercule Gallico : Μόνος ὁ λόγος ἐν γήρᾳ φιλεῖ ἐντελῆ ἐπιδείκνυσθαι τὴν ἀκμὴν, εἴγε ἀληθῆ ὑμῶν οἱ ποιηταὶ λέγουσιν,

Ὅτι μὲν αἰ τῶν ὁπλοτέρων φρένες ἠερέθονται,
Τὸ δὲ γῆρας ἔχει τι λέξαι τῶν νέων σοφώτερον.

Οὕτω γέ τοι καὶ τοῦ Νέστορος ὑμῖν ἀποῤῥεῖ ἐκ τῆς γλώττης τὸ μέλι, καὶ οἱ ἀγορηταὶ τῶν Τρώων τὴν ὄπα τὴν λειριόεσσαν ἀφιᾶσιν εὐανθῆ τινα. Phurnutus interprete Velareo ; *Nec temere tradiderunt, Heben in uxorem habere Herculem, pleniore mente praditum. Vt enim ad juvenile quid faciendum intensiores sint manus, sic seniorum mentes multo sunt meliores.* Clemens Alex. lib. III. Pædag. c. 3. Φρόνησις δὲ καὶ ἀκριβεῖς λογισμοὶ πολιοῖς συνέσει, συνακμάζουσι τῷ χρόνῳ· ὡς τὸ γῆρας ἐνισχύουσι τῷ τόνῳ τῆς πολυπειρίας αὐτὸ ἀξιέραστον φρονήσεως σεμνῆς, εἰς πίστιν εὐλόγως προτείνοντες πολιάν. respiciatur porro Plutarchus περὶ τῆς ἠθικῆς ἀρετῆς, haud procul à fine, Æschines in Timarchum p. 4. edit. Steph. & Isocrates Epistola ad Iasonem tyrannum.

PYRRHO. IX.

[1] ORbe tegor medio, major virtute paterna,
Quod puer, & regis Pyrrhus opima tuli.
[2] Impius

1. *Orbe tegor medio*] Phocis, una ex Græciæ provinciis. In Phocide, Delphi, & Πυθὼ civitas clarissima propter templum Apollinis, & oraculum. Hunc autem locum, qui in medio fere universæ Græciæ esset, orbis terrarum quoque totius medium & umbilicum dixerunt : quasi in globi extremitate locus omnis non æque pro medio umbilicóque haberi possit : Fabulámque, cujus auctorem citat Pindarum Strabo libro nono, de hac re sunt commenti, Duas scilicet Aquilas (cygnos alii dixerunt, ut est apud Plutarchum De Defectu oraculorum, alii corvos, ut meminit Strabo) unam ab ortu, alteram ab occasu emissas ab Iove, hoc loco concurrisse. Antiquus poëta apud Varronem sexto de Lingua Latina, & Ciceronem secundo de Divinatione :

O sancte Apollo, qui umbilicum certum terrarum obsides,
Vnde superstitiosa primum, sæva evasit vox fera.

Fabulam attigit etiam Placidus Lactantius, quum quærit, cur Statius Parnassum cæli medium dixisset versu centesimo, & undevicesimo primi Thebaidos. Hermionem Menelai ex Helena filiam, sponsam suam, quum audivit Pyrrhus Oresti in conjugium datam, à Menelao ipsam petiit. Menelaus ab Oreste abduxit, & Pyrrho reddidit. Qua injuria accepta, Orestes à fratribus adjutus, ut scribit Lycophronis interpres, Pyrrhum Delphis in templo Apollinis sacrificantem occidit. Sic Hermionem recuperavit: Delphis ergo sepultum fuisse Pyr-

[2] Impius ante aras quem fraude peremit Orestes.
[3] Quid mirum ? cæsa jam genetrice furens.

Pyrrhum Achillis filium, dicit epitaphiographus: sed ejus ossa Hyginus, & Ovidius in Ibin, per fines Ambraciæ sparsa. *Vinetus.*

2. *Impius ante aras*] Liceat & mihi nugari, quum nemo non faciat. Maluissem Ausonium aliam reddidisse cædis Pyrrhi causam: hanc nempe:

Impius ante aras quem fraude peremit Orestes.
Quid mirum ? ante aras sustuleram Priamum.

2. *Impius ante aras*] Forte allusum ad illa Virgilii lib. III. Æneid. v. 330.

Ast illum erepta magno inflammatus amore
Conjugis, & scelerum furiis agitatus Orestes,
Excipit incautum, patriasque obtruncat ad aras.

3. *Quid mirum*] Nemo debet mirari, inquit, si tam impius fuit Orestes, ut me in templo Apollinis sacrificantem interimere non timuerit. Matrem enim suam Clytæmnestram jam occiderat, & ejus furiis exagitabatur. *Vinetus.*

[1] EURYALO. X.

NEc me non dignum titulo [2] Pleuronia credit:
Cui communis erat cum Diomede domus,
Euryalo, & Sthenelo. Nam tertius hoc ego regnum
Possedi: de quo nunc satis est tumulus.

G U-

1. *Euryalo*] Græcum est Epitaphium in Anthologia Henrici Stephani:

Ἐπὶ Σθενέλου καὶ Εὐρυάλου κειμένων ἐν Ἄργει.
Ἀργεῖος Σθένελος Καπανήϊος ὧδε τέθαπται
Τύμβῳ. καὶ τούτου πλησίον Εὐρύαλος.

Diomedem secuti sunt ad bellum Trojanum Sthenelus & Euryalus: ut refert Homerus in Bœotia: quos tres agnoscit in equo Trojano Quintus Calaber libro duodecimo: sed solum ex iis Sthenelum Virgilius secundo Æneidos. Fuit autem Diomedes, per matrem Deipylam Adrasti Argivorum regis filiam, Argivorum rex. Euryalus patrem habuit Mecisteum, Sthenelus Capaneum, ut ibidem scribit idem Homerus. qui fuerunt, Mecisteus, frater ejusdem Adrasti: Capaneus Hipponoi, & Astynomes sororis Adrasti ejusdem, filius. Ita Argivi omnes hi, genusque regium, apud Apollodorum & Hyginum. *Vinetus.*

2. *Pleuronia*] Ætolia apud Strabonem, Plinium, Ptolemæum, & alios, est Græciæ provincia, à Peloponneso, sinu Corinthiaco dirempta. In ea est urbs Πλευρὼν: à qua partem Ætoliæ appellat *Pleuroniam* Strabo l. 10. sed olim quendam Peloponnesi regem fuisse *Pleuronem*, Ledæ, quæ Castoris, Pollucis, & Helenes mater fuit, proavum, auctorem habeo Pausaniam: qui memorat ejus nobile monumentum, in Laconicis. & Isaacus Tzetzes, urbem fuisse *Pleuronem* scribit: unde Lycophron Helenam vocet *Pleuroniam*, quam Homerus Ἀργείαν, hoc est, Argivam appellarat. *Viner.*

GVNEO. XI.

[1] GVnea pontus habet, tumulus sine corpore nomen.
Fama homines inter; cœlum animus repetit.
Cuncta elementa duci tanto commune sepulchrum.
Quæ? cœlum, & tellus, & mare, & ora virûm.

1. *Gunea*] Græcum hoc extat epitaphium in Anthologia Henrici Stephani:

Ἐπὶ Γυνέως.
Σῆμα τὸ μὲν Γυνῆος ὁρᾷς· ψυχὴ δὲ θανόντος
Αἰθέρ᾽ ἐς ὑγρὸν ἔβη· σῶμα δὲ πόντος ἔχει.

Guneum ad Trojam ex Cypho civitate Thessaliæ viginti duas naves duxisse, scribit Homerus in Bœotia: & in Africam post captum Ilium venisse Lycophron, versu octingentesimo nonagesimo septimo Alexandræ. *Vinetus.*

PROTESILAO. XII.

[1] FAtale adscriptum nomen mihi Protesilao.
Nam primus Danaûm bello obii Phrygio,
Audaci ingressus Sigeïa littora saltu,
Captus [2] pellacis [3] Laertiadæ insidiis.
Qui ne Trojanæ premeret pede littora terræ,
Ipse super proprium desiliit clypeum.
Quid queror? hoc letum jam tum mea fata canebant,
Tale mihi nomen quum pater imposuit.

[1] DEI-

1. *Fatale*] Achivis fuit responsum, inquit Hyginus, qui primus littora Trojanorum attigisset, periturum. Quum Achivi classes applicuissent, ceteris cunctantibus, Iolaus Iphicli & Diomedeæ (Astyoches apud Eustathium) filius, primus e navi prosilivit, qui ab Hectore confestim est interfectus, quem cuncti appellarunt Πρωτεσίλαον: quoniam primus ex omnibus perierat. Sic Hyginus post mortem, Ausonius ante mortem, ab incunabulis scilicet, nomen Protesilai huic impositum fuisse scribit. *Vinetus.*

2. *Pellacis*] Per blanditias decipientis, inquit Servius in secundi Æneidos versum nonagesimum. *Pellicere* enim est blandiendo elicere. *Idem.*

3. *Lærtiadæ*] pro Laërtiadæ, Vlixis Laërtæ filii. *Id.*

1. Deipho-

[1] DEIPHOBO. XIII.

PRoditus ad pœnam, [2] ſceleratæ fraude Lacænæ,
[3] Et deformato corpore Deiphobus,
[4] Non habeo tumulum, niſi quem mihi voce vocantis
Et pius Æneas, & Maro compoſuit.

1. *Deiphobo*] Deiphobus unus ex quinquagenis, pluribuſque Priami regis Trojani liberis, Helenam, Paride mortuo, uxorem duxerat. Hæc, qua nocte fuit captum Ilium, Menelao fores aperuit, qui dormientem Deiphobum in lecto occidit. Sic Virgilius ſexto Æneidos, & Hyginus. At Quintus Calaber libro tertiodecimo, Menelao effractis foribus in Deiphobi thalamum ingreſſo, Helenam celeriter è thoro, ubi cum viro dormiebat, deſiluiſſe, fugiſſe in intimas ædes, ac ibi ſe occultaſſe. quam, occiſo Deiphobo, quæſitam inventamque Menelaus etiam jugulaſſet, niſi obſtitiſſet frater rex Agamemnon. *Vinetus.*

2. *Scelerata fraude Lacæna*] Deiphobus apud Virgilium, ex quo ipſius epitaphium effinxit Auſonius:

Sed me fata mea, & ſcelus exitiale Lacænæ,
His merſere malis. --- Vinet.

3. *Et deformato corpore*] Virgilius Maro de Ænea apud inferos, ſexto Æneidos:

Atque hic Priamiden laniatum corpore toto
Deiphobum vidit, lacerum crudeliter ora,
Ora, manuſque ambas, populataque tempora raptis
Auribus, & truncas inhoneſto vulnere nares. Vin.

4. *Non habeo tumulum*] Æneas ad eundem Deiphobum:

Mihi fama ſuprema
Nocte tulit feſſum vaſta te cæde Pelaſgûm
Procubuiſſe ſuper confuſæ ſtragis acervum.
Tunc egomet tumulum Rhœteo in littore inanem
Conſtitui. & magna manes ter voce vocavi.
Nomen & arma locum ſervant.

Scribit autem Euſtathius in duodecimum Iliados, fabulatos eſſe veteres, ex abjecto Deiphobi corpore inſepulto enatam fuiſſe herbam nomine ἀχίφαλον: quæ ad lucernam lecta, & cum aqua data, ſpleniticis proſit. *Id.*

HECTORI. XIV.

[1] HEctoris hic tumulus: [2] cum quo ſua Troja ſepulta eſt.
Conduntur pariter, qui periere ſimul.

[3] ASTYA-

1. *Hectoris hic tumulus*] Hujus ſuper vitæ meritorum teſtimonio, cum ſæpe doctis tralationum, argutiſque figurarum modulis ab Auſoniana phraſi non abhorreat, contingit tamen, ut vix quandoque dignum ejus ingenio anxiaque eruditione, facile appareat, præſertim his, qui ei ſæculo

lo immitia plerunque aut duriuſcula condonandum non putent. Neque fieri non potuit, ut exſcribentium dormitatione quædam fuerint inverſa, quodque eſt deteſtabilius, addita. Nam præter ea, quæ nos emendavimus, multa etiam concretis dictionibus, perverſeque nexilibus confuſa, ægre oculis perlegas. ut & imperitum antiquarium, aut quemvis denique amanuenſem præ ſe ferant. *Mariang. Accurſius.*

1. *Hectoris hic tumulus*] Hoc Hectoris epitaphium in antiquis quoque codicibus invenerat Accurſius Mariangelus in Italia. Egregiam autem continet Hectoris viri fortiſſimi laudem, quum eo ſtante, ſtetiſſe Trojam patriam, & tali cive intereunte, illam ſimul interiiſſe dicit. Eadem repetit Priamus in ſuis epitaphiis. Occiſum autem ab Achille Hectorem, à ſuis redemptum, & in patria ſepultum, canit Homerus, in extrema Iliade. Vnde poſtea ejus oſſa Græci Thebas in Bœotiam tranſtulerunt: ut apud Pauſaniam legimus, & Lycophronis interpretem, ac in Anthologia Græcorum ab Henrico Stephano nuper edita. *Vinetus.*

2. *Cum quo ſua*] Severus in Ætna:
Miramur Trojæ cineres, & flebile victis
Pergamon: exſtinctoque ſuo Phrygas Hectore. Parvum
Conſpicimus magni tumulum ducis.
Pentadius in tumulo Hectoris:
Occubuit telo violente victus Achillei.
Occubuere ſimul ſpeſque ſaluſque Phrygum.
Libanius Oratione IX in necem Iuliani: Τὸν μὲν οὖν Ἕκτορα τῆς Τροίας ἤδη τις ἐκάλεσεν ἀστραβῆ κίονα, ὀρθῶς προσειπών. Πεσόντος γὰρ, ἐπὶ σαθρῶν τὸ Ἴλιον εἱστήκει, καὶ αὐτίκα ἔμελλε κεῖσθαι μετὰ τοῦ Ἕκτορος.

[1]ASTYANACTI. xv.

[2] FLos Aſiæ, tantaque unus de gente ſuperſtes,
Parvulus, Argivis ſed jam [3] de patre timendus,
Hic jaceo Aſtyanax, [4] Scæis dejectus ab altis.
Pro dolor! [5] Iliaci Neptunia mœnia muri
Viderunt aliquid crudelius Hectore tracto.

SAR-

1. *Aſtyanacti*] Aſtyanax, Hectoris ex Andromacha conjuge filius. *Vinet.*
2. *Flos Aſiæ*] Quo non erat pulchrior in tota Aſia. *Vinetus.*
3. *De patre*] Hectore. Timere potuerunt Græci, ne illos patri ſimilis aliquando male multaret: patrem, avum, patruos, gentem univerſam olim ulciſceretur. *Vinet.*
4. *Scæis dejectus ab altis*] *Quum Achivi,* inquit Hyginus, *Troja capta, prolem Priami exſtirpare vellent, Aſtyanacta Hectoris & Andromachæ filium de muro dejecerunt.* Vin.
5. *Iliaci Neptunia*] Muros oppidi Ilii, à diis Neptuno & Apolline ædificatos, fabulati ſunt antiqui. *Id.*

1. *Sarpedon*

SARPEDONI. XVI.

[1] SArpedon Lycius, genitus Iove, numine patris
Sperabam cœlum; ſed tegor hoc tumulo,
[2] Sanguineis fletus lacrymis. prô ferrea fata!
[3] Et patitur luctum, qui prohibere poteſt?

1. *Sarpedon*] *Sarpedon* non unus fuit. Memorat Apollodorus, & Scholiaſtes Argonauticorum Apollonii, *Sarpedonem* Neptuni filium, Thraciæ regem, ab Hercule interfectum. abs quo *Sarpédon* Thraciæ urbs apud Stephanum, Σαρπηδονίη πέτρη apud Apollonium primo. Alii fuerunt duo Sarpédones, autore etiam Euſtathio in ſecundum Iliádos, quos unum ſolum fuiſſe putat Apollodorus tertio de Deorum origine: *Sarpédon* Iovis & Europæ filius, qui Creta pulſus à fratre Minoë, in Lycia regnavit: & *Sarpédon* Iovis & Laodamiæ Bellerophontis filiæ filius, ut idem Homerus ſcribit Iliádos ſexto, qui Trojanis contra Græcos auxilium tulit, & à Patroclo fuit occiſus. Incertum autem uter horum Lyciæ regum ſit accipiendus, cujus regnum promontorio *Sarpedone* aliquando finitum eſſe, ſcribit Pomponius Mela libro primo. *Vinetus.*

2. *Sanguineis fletus lachrymis*] Iupiter Iliados ſextodecimo, quum ſe vidit Sarpédonem filium cariſſimum ſervare non poſſe (tantam eſſe vim fari & ſoror, & conjux Iuno docuerat) αἱματοέσσας ψιάδας κατέχευεν ἔραζε. id eſt, ſanguineas guttas effundebat humi. *Id.*

3. *Et patitur luctum*] Languent hæc. ſcripſit Auſonius: *En patitur luctum.* Græyius.

NASTI & AMPHIMACHO. XVII.

[1] NAſtes, Amphimachuſque, Nomionis inclyta proles,
Ductores quondam, pulvis & umbra ſumus.

1. *Naſtes*] Ad verbum, eodemque verborum ordine, eſt illud Homeri: Νάστης Ἀμφίμαχός τε Νομίονος ἀγλαὰ τέκνα. Fratres hi erant, & Cares ad Trojam pro Trojanis duxerunt. quorum alterum, Amphimachum, ſcribit poëta ab Achille fuiſſe occiſum. *Vinetus.*

1 TROILO. XVIII.

HEctore proſtrato, nec dîs, nec viribus æquis
[2] Congreſſus ſævo Troilus Æacidæ,
[3] Rapta-

1. *Troilo*] Virgilius libro primo Æneidos de pictura rerum Trojanarum:

Parte alia fugiens amiſſis Troilus armis,

³ Raptatus bigis fratris conjungor honori.
Cujus ob exemplum nec mihi pœna gravis.

Infelix puer atque impar congressus Achilli,
Fertur equis. curruque hæret resupinus inani,
Lora tenens tamen. huic cervixque comæque trahuntur
Per terram: & versa pulvis inscribitur hasta. Vinetus.

2. *Congressus sævo*] Ita procul dubio legendum, quum à præcedente sequens *s* absorptum sit; in veteri autem libro ultima etiamnum littera *o* conspiciebatur. sed & ita Vinetus.

3. *Raptatus bigis*] De Hectore Virgilius lib. II. Æneid.

Raptatus bigis ut quondam, aterque cruento
Pulvere, perque pedes trajectus lora tumenteis.

Cicero in Tusculanis, Qu. Propertius lib. 3. eleg. 1. &c. noster in Periocha XXII Iliad. *Hector interfectus, & religatus ad currum, ter circum mœnia Trojana raptatur.* Patrio id Achillem more fecisse refert Scholiastes ad Homeri Iliad. χ, ex Callimacho: Simonem namque, Thessalum genere, Eurydamanta Midiæ filium ita raptasse, qui Simonis fratrem Thrasunum interfecerat. Hunc autem primum ejus moris auctorem fuisse, & religatum ad currum interfectorem circum fratris occisi tumulum traxisse. Hæc ille. Æmulatus est Achillem Magnus Alexander, eodem Batim supplicio afficiens. Curtius lib. IV. cap. VI extremo: *Per talos enim spirantis lora trajecta sunt; religatumque ad currum traxere circa urbem equi: gloriante Rege, Achillem, à quo genus ipse deduceret, imitatum se esse pœna in hostem capienda.*

POLYDORO. XIX.

¹ CEde procul, myrtumque istam fuge nescius hospes,
² Telorum seges est sanguine adulta meo.
Confixus jaculis, & ab ipsa cæde sepultus,
³ Condor in hoc tumulo bis Polydorus ego.
Scit pius Æneas, ⁴ & tu, rex impie: quod me
Thracia

1. *Cede procul*] Effinxit Ausonius hoc epitaphium ex iis, quæ de Polydoro fabulatur Virgilius in principio tertii Æneidos, ex iisque ipsis est intelligendum. *Vinetus.*

2. *Telorum seges*] Hæc cornea, inquit Polydorus, virgulta, & *densis hastilibus horrida myrtus*, tela ipsa sunt, quibus me confodit crudelis tyrannus Thraciæ: quæ vita ex sanguine & corpusculo meo sumpta, in hanc sylvam adoleverunt. *Idem.*

3. *Condor bis*] In tumulo litori imminente, telis & terra fui primum obrutus à tyranno, & conditus. Deinde Æneas, quum hac transiret, & me forte reperisset, instauravit mihi funus, sepulchrum exstruxit, & cetera quæ sunt apud Virgilium. *Id.*

4. *Et tu, rex impie*] Scis. ἀποστροφὴ ad Polymnestorem, ut hic Thraciæ rex appellatur in Hecuba Euripidis, & tertio Metamorphoseôn Ovidii. Cujus hæc insignis impietas, quod quum

Thracia pœna premit, [5] Troïa cura tegit.

quum ei Priamus Trojæ rex, ut amico, Polydorum filium auri cum pondere magno furtim mandasset alendum,

--- *Quum jam diffideret armis*
Dardaniæ, cingique urbem obsidione videret,
Ille ut opes fracta Teucrûm, & fortuna recessit,
Res Agamemnonias, victriciaque arma secutus,
Fas omne abrupit. Polydorum obtruncat, & auro
Vi potitur. --- Vinetus.

5. *Troiaque cura tegit*] Crediderim Ausonium sine conjungendi particula scripsisse, *Troïa cura tegit.* Vt est in Didonis Epitaphio:

Hoc pereunte fugis, hoc fugiente peris.

Troïa enim hoc loco, trisyllabum fit, ut libro primo Æneidos:

Arma virum, tabulæque, & Troïa gaza per undas.

Et in Epitaphio insequenti:

--- *Troïa tellus.* Vinet.

5. *Troiaque cura tegit*] Lege: *Troïa cura tegit* epitaph. sequen. *Troïa tellus.* Trojani Polydoro justa solverunt. *Gravius.*

EVPHEMO. XX.

[1] EVphemum Ciconum ductorem Troïa tellus
Condidit hastati Martis ad effigiem.
Nec satis est titulum saxo incidisse sepulchri:
Insuper & frontem mole onerant statuæ.
Ocyus ista ruunt, quæ sic cumulata locantur.
Major ubi est cultus, magna ruina subest.

1. *Euphemum Ciconum*] Ciconum gentis Thraciæ regem Euphemum Trojanis contra Græcos auxilium tulisse scribit Homerus in extremo libro secundo Iliados. *Vinetus.*

HIPPOTHOO, & PYLÆO, in horto sepultis. XXI.

[1] HIppothoum, Pyleumque tenet gremio infima tellus.
Caulibus & malvis terga superna virent.

Nec

1. *Hippothoum*] Hippothoum & Pylæum facit fratres Homerus in eodem extremo secundo Iliados: qui Pelasgos Larissæos in Trojanorum auxilium adduxerint: Hippothoumque ab Ajace Telamonio fuisse occisum, scribit libro septimodecimo. *Vinet.*

1. *Hippothoum, Pyleumque*] Metrum flagitat, ut scribatur: *Pyleum Hippothoum*-

Nec vexat cineres horti cultura quietos:
Dum parcente manu molle holus excolitur.

thoumque. Grævius. Nihil mutandum. non advertit vir Celeberrimus id esse moris Ausonio, ut Diphthongos extrita altera vocali corripiat. Ea de re nos alibi..

[1] ENNOMO, & CHROMIO. XXII.

ENnomus hic, Chromiusque jacent; queis Mysia regnum,
Queis pater Alcinus, Oceanusque atavus.
Nobilitas quid tanta juvat? quo clarius istis
Est genus, hoc mortis conditio gravior.

1. *Ennomo, & Chromio*] Hi sunt Ἔννομος, & Χρόμις in eodem extremo secundo Iliados. Sed *Chromis* etiam Χρόμιος, id est Chromius, tribus syllabis, vel auctore Eustathio. *Vinetus.*

PRIAMO. XXIII.

HIc Priami non est tumulus, nec condor in ista
Sede: caput Danai diripuere meum.
Ast ego [1] quum lacerum sine nomine funus haberem,
Confugi ad cineres Hectoreos genitor.
Illic & natos, Trojamque, Asiamque sepultam
Inveni, & nostrum quicquid ubique jacet.

1. *Quum lacerum sine nomine funus*] Dixerat Virgilius de hoc:
— *Iacet ingens littore truncus,*
Avulsumque humeris caput, & sine nomine corpus. Vinet.

Item PRIAMO. XXIV.

QVi tumulum Priami quærit, legat Hectoris ante.
Ille meus, nato quem prius ipse dedi.
Hectoris, & patris simul est commune sepulchrum.
Amborum quoniam juncta ruina fuit.

HECV-

HECVBÆ. XXV.

QVæ regina fui, quæ claro [1] nata Dymante,
Quæ Priami conjunx, Hectora quæ genui:
Hic Hecuba injectis perii superobruta saxis.
Sed rabie linguæ me tamen ulta prius.
[2] Fidite ne regnis, & prole, & stirpe parentum:
Quicunque hoc nostrum [3] σῆμα κυνὸς legitis.

1. *Nata Dymante*] Hecubæ, quæ Græcis Ἑκάβη dicitur, pater est Dymas Iliados sextodecimo, Cisseus in Hecuba Euripidis, Sangarius libro tertio Bibliotheces Apollodori. *Vinetus.*

2. *Fidite ne regnis*] Quin Senecam noster in animo habuerit, cum hæc scriberet, nullus dubito. Apud illum enim eadem Hecuba initio Troadum:

Quicunque regno fidit, & magna potens
Dominatur aula, nec leves metuit deos,
Animumque rebus credulum lætis dedit,
Me videat.

3. Σῆμα κυνός] Sepulchrum canis. Strabo tertiodecimo: καθ' ὃ ἐν Χεῤῥονήσῳ τὸ κυνὸς σῆμά ἐστιν. ὅ φασιν Ἑκάβης εἶναι τάφον. Pomponius Mela secundo, de eadem Thraciæ Cherrhoneso: *Est Cynos-sema, tumulus Hecubæ, sive ex figura canis, in quam conversa traditur, sive ex fortuna, in quam deciderat, humili nomine accepto.* Vinet. Ad quem locum vide quæ vir illustris I S. Vossius.

POLYXENÆ. XXVI.

TRoas Achilleo conjuncta Polyxena busto
Malueram nullo cæspite functa tegi.
Non bene discordes tumulos miscetis, Achivi:
Hoc violare magis, quam sepelire fuit.

ALIQVOT ALIORVM EPITAPHIA.

[1] NIOBÆ, in Sipylo monte juxta fontem sepultæ. XXVII.

[2] THebarum regina fui, [3] Sipyleia cautes
Quæ modo sum; [4] læsi numina Latoidum.
[5] Bis

1. *Niobæ*] In Græcorum Epigrammatum anthologia, varia invenies Epigrammata in casum, formam, imaginem Niobes filiæ Tantali regis Phry-

[5] Bis ſeptem natis genetrix læta atque ſuperba,
Tot duxi mater funera, quot genui.
Nec ſatis hoc divis. duro circumdata ſaxo
Amiſi humani corporis effigiem.
Sed dolor, obſtructis quamquam vitalibus, hæret:
[6] Perpetuaſque rigat fonte pio lachrymas.
Pro facinus! [7] tantæne animis cœleſtibus iræ?
Durat adhuc luctus, matris imago perît.

Phrygiæ, & uxoris Amphionis regis Thebarum.. *Vinetus.*

2. *Thebarum Regina fui*] Ita vetus liber. Eſt enim quaſi quædam conjectio cauſſæ, quam exponit Niobe. *Scaliger.*

3. *Sipyleia cautes*] Σίπυλος, vrbs fuit, & mons Phrygiæ. Vnde *Sipyleium marmor* dixit Auſonius: *Sipyleia genitrix* ipſa etiam appellata Statio verſu triceſimo tertio libri quincti Sylvarum. *Vinetus.*

4. *Læſi numina*] Ita erat in exemplari. *Vinet.*

5. *Bis ſeptem*] Septem maribus, & feminis totidem. Idem numerus quatuordecim apud Hyginum & Ovidium ſexto Metamorphóſeon, ſed duodecim apud Homerum Iliados ultimo: quos duodeviginti numeravit Sappho: Bacchylides, Pindarus, & Heſiodus viginti: Herodotus tantum quinque. Vide Apollodorum libro tertio, & Aulum Gellium ultimo, & Ælianum duodecimo Variæ Hiſtoriæ. *Idem.*

6. *Perpetuaſque rigat*] D. Hieronymus in Epitaphio Nepotiani: *Vnde & Nioben, quia multum fleverit, in lapidem, & diverſas in beſtias commutatas finxit antiquitas.* Ita lego: nam in Frobeniana Eraſmi editione male impreſſum, *& diverſas beſtias commutatam.* Hyginus: *At genetrix liberis orba flendo lapidea facta eſſe dicitur in monte Sipylo. Ejuſque hodie lacrymæ manere dicuntur.* Vbi malim, *manare.* Callimachus hymno in Apollinem:

Καὶ μὲν ὁ δακρυόεις ἀναβάλλεται ἄλγεα πέτρος,
Ὅς τις ἐνὶ Φρυγίῃ διερὸς λίθος ἐστήρικται,
Μάρμαρον ἀντὶ γυναικὸς ὀϊζυρόν τι χανούσης.

7. *Tantæne animis cæleſtibus iræ*] Ex quinctodecimo primi Æneidos. *Vinetus.*

Eidem. XXVIII.

[1] Vivebam. ſum facta ſilex. quæ deinde polita
Praxitelis manibus, vivo iterum Niobe.
Reddidit artificis manus omnia, ſed ſine ſenſu.
Hunc ego, quum læſi numina, non habui.

Eidem.

1. *Vivebam*] Libro quarto Epigrammatum Græcorum legitur hoc diſtichon, incerti auctoris:

Ἐκ ζωῆς με θεοὶ τεῦξαν λίθον. ἐκ δὲ λίθοιο
Ζωὴν Πραξιτέλης ἔμπαλιν εἰργάσατο. *Vinet.*

1. *Habet*

Eidem. XXIX.

[1] HAbet ſepulchrum non id intus mortuum.
Habet nec ipſe mortuus buſtum ſuper.
Sibi ſed eſt ipſe hic ſepulchrum, & mortuus.

1. *Habet ſepulchrum*] Hoc Trimetrum jambicum in ſignum Niobes ex Agathia eſt. In quo non illud tantum è re fuetat cognoſcere, quo pacto iiſdem fere verbis noſter omnia reddiderit, ſed inſpectione quoque dignum, quod *mortuum* vocarit *ipſum*, Nioben ſignificans. Ita enim cum nihil immutarit, pleniori quoque Latinorum eruditioni inſervit. Siquidem ὁ νεκρὸς, id eſt, *mortuus*, ſcribitur. Vt importune eos feciſſe putemus, qui interpretationem retractare auſi, *cadaver*, verterunt. *Mariang. Accurſius.*

1. *Habet ſepulchrum*] Huic ſimile eſt illud libro tertio anthologiæ: Ὁ τύμβος οὗτος ἔνδον οὐκ ἔχει νεκρόν. Ὁ νεκρὸς οὗτος ἐκτὸς οὐκ ἔχει τάφον. Ἀλλ' αὐτὸς αὑτοῦ νεκρός ἐστι καὶ τάφος. Quorum Græcorum auctor non nominatur in eo Epigrammatum libro: ſed Agathiæ Scholaſtico attribuit interpres Electræ Sophoclis Græcus. Qui ſi non fallit, & Agathias ille Scholaſticus eſt, quem Paulo Silentiario & Triboniano æqualem facit Suidas, qui Iuſtiniano principe vixerunt, certe is plus centum annis poſterior fuerit Auſonio, qui ſe dicit, Gratiano Cæſare Conſulem fuiſſe jam ſenem: & ſic Agathias Auſonii, non contra Auſonius Agathiæ interpres eſſe poterit. Quod de Pallada quoque probavimus in Epigramma octogeſimum quintum. *Vinetus.*

DIDONI. XXX.

INfelix Dido, nulli bene nupta marito:
[1] Hoc pereunte fugis, [2] hoc fugiente peris.

DIO-

1. *Hoc pereunte*] Sichæo. Didoni namque maritus fuit Sicharbas, ſive, ut Virgilius appellat, Sichæus *ditiſſimus agri Phœnicum.* Frater Pygmalion, Tyri rex, *ſcelere ante alios immanior omnes*, qui quum Sichæum *impius ante aras, atque auri cæcus amore*, clam incautum occidiſſet, & ſibi ab eo Dido timeret, navibus opes ſuas clam impoſuit, & cum amicis in Africam fugit. Virgilius primo Æneidos, Iuſtinus, Servius, & alii. *Vinetus.*

2. *Hoc fugiente*] Ænea. Sed hoc eſſe commentum Virgilii, ipſa dixit Dido centeſimo decimo octavo Epigrammatum. *Vinet.*

1. Dic

DIOGENI CYNICO, in cujus ſepulchro, pro titulo, Canis ſignum eſt. XXXI.

[1] DIc, canis, hic cujus tumulus? Canis. At canis hic quis?
Diogenes. Obiit? Non obiit, [2] ſed abit.
Diogenes, cui pera penus, cui dolia ſedes,
Ad manes abiit? Cerberus ire vetat.

[3] Quo-

1. *Dic canis*] Scribit Diogenes Laërtius Diogenem philoſophum Cynicum juxta Cotinthi portam ſepultum fuiſſe, quæ in Iſthmum ferebat. Cippum ſuper eum ſtatutum, & ſuper ipſum *canem* ex pario marmore. Hunc ergo canem interrogat hoſpes quiſpiam. *Vinetus.*

2. *Sed abiit*] Legendum *abit*, diſſyllabum; vel conjunctio ipſa *ſed* amolienda, quam interpoſuerint fortaſſe inſcii T literam veteribus communem exſtitiſſe. Quorum etiam opinio fuit, viros quocunque meritorum genere inſignes non quidem mori, ſed in alia loca transferri, ſæculaque commutare. Conſiderandum præterea, Epigramma ipſum è Græco ſumptum tetraſticho, quibuſdam vel additis, vel immutatis. Salſe pariter ac lepide, neque minùs erudite, quam graviter:

Εἰπὲ κύον, τίνος ἀνδρὸς ἐφεστὼς σῆμα φυλάσσεις;
Τοῦ κυνός. Ἀλλὰ τίς ἦν οὗτος ἀνὴρ ὁ κύων;
Διογένης. Γένος εἰπέ. Σινωπεύς. ὃς πίθον ᾤκει;
Καὶ μάλα. νῦν δὲ θανὼν ἀστέρας οἶκον ἔχει. Mariang. Accurſius.

2. *Non obiit ſed abiit*] Ignorantia ſciolorum hunc locum corrupit, qui neſcierunt ultimas in *obiit, rediit, ſubiit*, & ſimilibus produci, licet vocalis ſequatur. De quibus vide quæ notavit vir elegantiſſimi ingenii & eruditionis ſummæ Nicolaus Heinſius ad Ovid. Heroid. Epiſt. VI. ℣. XXXI. Hinc inferſerunt τὸ *ſed*. quod eo, unde malum pedem retulit, rejiciendum, & ſcribendum: *Non obiit, abiit.* Grævius.

2. *Sed abit*] Quum *abire* ſæpe ſimpliciter ponatur, ſæpe *vita abire* ſcribatur, pro *obire mortem*, factum eſt, ut Vellejum hactenus grave mendum obſederit, quod jam tollere in animum induxi. libro: II dicit: *At Catilina non ſegnius vota obiit, quam ſceleris conandi conſilia inierat.* Lege: *non ſegnius vita abiit.* Liquet ex ſeqq. *quippe fortiſſimè dimicans*, &c. Hæc ubi ſcripſeram, ex additis Vellejo in Lipſiana editione variantibus lectionibus Aldum ejuſdem mecum ſententiæ fuiſſe comperio: quam quur improbaverint viri docti, non video. Ammian. Marcellinus lib. XXI, de Conſtantio: *Diuque cum anima colluctatus jam diſceſſura, abiit è vita* III. *Non. Octobr.*

2. *Obiit*] alvo nimis ſoluta, cum Polypum crudum voraſſet; Athenæus l. VIII Deipnoſ. Laërtius in ejus vita, qui & diverſas de ejus morte opiniones refert.

3. *Quo-*

[3] Quonam igitur? Clari flagrat qua stella Leonis,
Additus est [4] justæ nunc canis [5] Erigonæ.

3. *Quonam igitur*] Vetus liber hic minime sincerus, utpote in quo erat:
Et quoniam clari flagrat jam stella leonis. Forte fuit:
At quonam? clari qua flagrat stella leonis, Additus, &c.

4. *Justa*] Quinimo ipsa justitia credita est. *Vinetus.*

5. *Erigonæ*] Fabulam fuse narrant Dydymus ad Homeri Iliad. χ', Tzetzes Chil. IV, 128; Hyginus fab. CXXX & de signis cælest. in Arctophylace; item Ampelius in libello memoriali, è quo pauca, quæ corrupta sunt, adscribere visum est, ut restituantur: *Tum Liber à Iove petit, quod sue imperio deficerent, ut inter siderum cursus ponerentur Virgo. Icarius autem Arcturus est.* lege, *ponerentur. Erigone Virgo, Icarius autem Arcturus nom. est.*

In tumulum [1] sedecennis matronæ. XXXII.

Omnia quæ longo vitæ cupiuntur in ævo,
Ante quater plenum consumsit Anicia lustrum.
[2] Infans lactavit. pubes & virgo adolevit.
Nupsit, concepit, peperit. jam mater obivit.
[3] Quis mortem accuset? quis non accuset in isto
[4] Ætatis?

1. *Sedecennis matronæ*] Scribendum è membrana veteri:
In tumulum sedecennis matrona:
Item:
Quis mortem accuset? quis non accuset in isto
Ætatis? meritis anus est, ætate puella.
Quis neget vulgatam lectionem ineptissimam esse? Non dissimulabo, quid secutus sim in illo vetere exemplari. In eo scriptum erat, *quis non accusat in ista.* Nos fecimus, *in isto.* ἀρχαϊσμοί sunt, *istud ætatis, id ætatis.* Et ita pristinæ venustati suæ restitutum est Epigramma. Quis, inquit, accuset mortem, cum meritis anus sit? quis non eandem accuset in illa tenera ætate, cum adolescens moriatur? Sic Martialis:
Dum numerat palmas, credidit esse senem. Scaliger.

2. *Infans lactavit*] Hic certe pervertere non licuit. Aliis enim locis plerisque *lactans* in *lactens* contra libri veteris auctoritatem, & quod majus, Auctoris consuetudinem mutatum fuerat. Sic & Prudentio sua vox adserenda est in hymno Romani, quam alii non recte rejiciunt. Livius Tereo apud Nonium: *Ego puerum interea ancilla subdam lactantem mea, ne fame perbitet.* Serenus Sammonicus de præcordiis sanandis:
Quin etiam catulum lactantem adponere membris Convenit.
Ita vulgatæ editiones & optimæ notæ scriptus, quem consului. Lampridius in Severo: *Sed jussit, ne quis suminatam occideret, ne quis lactantem, ne quis vaccam, ne quis damalionem.* Vbi *damalio* & *lactans* porcellus sibi opponuntur, ut *vacca* & *suminata* scropha. Apud Nonium in *Calvitur:*
Num me lactans calvitur ætas?
Petrus de Natalibus in Catalogo SS. l. III. c. 82. de S. Perpetua: *Parvulum quoque ipsius lactantem ad collum ejus jactassent.*

3. *Quis*] *Quis mortem accuset? complevit munia vita.*

* Ætatis ? meritis anus eſt, ætate puella.

Iam meritis anus eſt, & adhuc ætate puella.

Ita Tilianus; pro quo codex Lugdunenſis:

Quismortemaccuſetquisnonaccuſet inſta
Ætatismeritis anuseſtatatepuella.

Vinetus.

4. *Ætatis meritis*] Albinovanus ad Liviam:

Quid numeras annos? vixi maturior annis.
Acta ſenem faciunt. hac numeranda tibi.

Noſter Epigr. XIX.

Scire ævi meritum, non numerare decet.

Sophocles Antigone, ϛ. 744. Οὐ τ χρόνον χρὴ μᾶλλον ἢ τὰ ἔργα σκοπεῖν. Alexander moriens apud Curtium l. IX, c. VI. *Verum ego, qui non annos meos, ſed victorias numero, ſi munera fortunæ bene computo, diu vixi.* Et paullo ante: *Ego me metior non ætatis ſpatio, ſed gloria.* Libanius Orat. X. in necem Iuliani: Δεύτερον ἕτερον λογιζόμεθα πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς, ὡσεὶ καὶ νέος ἀπῆλθεν, ἀλλὰ πᾶν γῆρας βασιλέων νικήσας ταῖς πράξεσι. Mamertinus in Panegyrico eidem Iuliano dicto: *Dicet aliquis, quomodo tam multa tam brevi tempore? & recte. Sed Imperator noſter addit ad tempus, quod otio ſuo detrahit: nihil ſomno, nihil epulis, nihil otio tribuit. Ipſa ſe naturalium neceſſariarumque rerum uſurpatione defraudat, totus commodis publicis vacat. Itaque grandævum jam imperium videbitur his, qui non ratione dierum & menſium, ſed operum multitudine, & effectarum rerum modo, Iuliani tempora metientur.* In qua periodo quiddam mihi deëſſe videtur, ac legendum, *ſed Imperator noſter addit ad tempus* imperii, *quod otio ſuo detrahit.*

GLAVCIÆ, immatura morte prævento. XXXIII.

[1] LÆta bis octono tibi jam ſub conſule pubes
Cingebat teneras Glaucia adulte genas.
Et jam deſieras puer, an ne puella, videri:
Quum properata dies abſtulit omne decus.
Sed neque functorum ſocius miſcebere vulgo:
Nec metues Stygios flebilis umbra lacus.
Verum aut Perſephonæ [2] Cinyreïus ibis Adonis:
Aut [3] Iovis Elyſii tu catamitus eris.

CAL-

1. *Læta bis octono ſub conſule*] Statius librum Silvar. quartum fuerat orſus: *Læta bis octonis accedit purpura faſtis.* Vinetus.

2. *Cinyreius*] Cinyræ filius Adonis. Habuit amatrices duas deas, Venerem apud ſuperos, & dum viveret: Περσεφόνην, id eſt, Proſerpinam, apud inferos, & mortuus. Orpheus in hymnis, & Auſonius ipſe in Idyllio de Cupidine cruci affixo, & in epiſtola ad Theonem *Vinet.*

3. *Iovis Elyſii*] Plutonis inferni regis catamitus eris, ſicut eſt Superi Iovis catamitus Ganimedes. *Id.*

1. *Cali-*

CALLICRATEÆ. XXXIV.

VIginti atque novem genetrici [1] Callicrateæ
Nullius sexus mors mihi visa fuit.
Sed centum & quinque explevi bene messibus annos,
Intremulam baculo non subeunte manum.

1. *Callicratea*] Epitaphium Callicrateæ, quo plerique admirari non desinunt, cur res ea, par miraculo, nec indigna, quam inter Macrobios Lucianus, vel inter fœminarum virtutes Plutarchus referrent, ab historicorum nemine apud nos litteris mandata fuerit, è Græcis sumptum Epigrammatis invenies. Sed an duos ultimos in eo versus consulto noster prætermiserit, ut non negare ausim, ita ne id ipsum quidem affirmare. Est autem incerti authoris:

Εἰκοσι Καλλικράτεια καὶ ἐννέα τέκνα τεκοῦσα,
Οὐδ' ἑνὸς, οὐδὲ μιᾶς ἐδρακόμην θάνατον,
Ἀλλ' ἑκατὸν καὶ πέντε διηνυσάμην ἐνιαυτοὺς,
Σκίπωνι τρομερὴν οὐκ ἐπιθεῖσα χέρα,
Ἀλλ' οὐδ' εἰ μοι πολιὸν [illegible], ὧν πλεῖστοι τῆδε γέλασμα μένει,

Μήπω ἐνὶ ζώοισιν ἀνὴρ λυπεῖν.

Nec dissimulandum in nonnullis, atque adeo excussis voluminibus, tanquam Epigramma alterum, duo ipsa Carmina sejuncta circumferri, nulla prorsus ope rationis. Exstat enim aliud, quo Callicratea eadem cunctis admirabilem mortalibus, se jactat, ac præterea novam Alcestin, quippe subeuntem fata Zenonis, quem solum maritum habuerit, & quidem luce filiisque cariorem:

Ἀλκηστις νέη εἰμί. θάνον δ' ὑπὲρ ἀνέρος ἐσθλοῦ
Ζήνωνος. τὸν μοῦνον ἐνὶ σέρνοις ἰδόμην,
Ὃν φωτὸς, γλυκερῶν τε τέκνων, προὔκρινα ἐμῶν ἦτορ.
Οὕνεκα, Καλλικράτεια, βροτοῖς πάντεσσιν ἀγητή.

Mariang. Accursius.

EQVO ADMIRABILI, jussu Augusti. XXXV.

[1] PHosphore, clamosi [2] spaciosa per æquora Circi
[3] Septenas solitus victor obire vias:

Impro-

1. *Prosphore*] Librarius quum *Prosphore* scripsisset, supra quispiam, & fortasse idem ipse, litteras *r* & *h* addiderat: unde Lugdunenses *Prosphore* ediderunt. Græcanicum itaque videtur vocabulum, sive Φωσφόρος ei nomen fuerit, hoc est Lucifer; sive *Prosphoros*, aptus conveniens, utilis. *Vinetus*.

2. *Spatiosa per æquora*] Sic ediderunt Lugdunenses, quum in exemplari esset *panosa per aq.* & supra *panosa*, alia manu scriptum, *panosa*, *n* pro *m*. Emendo *pannosa*: intelligoque pannosa Circi æquora, & pannosum ipsum Circum, à *pannis* diversorum colorum, quibus utebantur

Improperanter agens primos à carcere cursus,
Fortis prægressis ut potereris equis.
Promptum & veloces erat anticipare quadrigas:
Victores etiam vincere, laus potior.
Hunc titulum vani solatia sume sepulchri,
Et gradere Elysios præpes ad alipedes.
Pegasus hinc dexter currat tibi. lævus Arion
[4] Funis eat. quartum det tibi Castor equum.

In

tur factiones in istis Circensibus ludis: qui colores sunt Prasinus, Roseus, Albus, Venetus apud Cassiodorum tertio Variarum; & Sidonium Apollinarem in hendecasyllabo ad Consentium:

Albus, vel Venetus, rubeus, virensque. Sueton. de Domit. *Duas Circensibus gregum factiones aurati purpureique panni ad quattuor pristinas addidit.* Vinetus.

3. *Septenas solitus*] Quum certamen septeno metarum perageretur circumitu: unde & *Circus* dictus. Iidem Sidonius & Cassiodorus. *Vinet.*

4. *Funis & ad quartum*] Præcipui honoris ac meriti in quadrijugis curribus, & circo destinatis, fuisse funales sinistros equos, ex hoc Epigrammate clarum est. Ei apud inferos, si quadriga jungatur ex equis Heroum olim celeberrimis, honoratissimum locum deberi asserit, qui sinister est funi gerendo. Ita vulgo editur. quidam ita distinguunt, leguntque: *Pegasus*, &c. *Funis eat: quartum*, &c. Et sic interpretantur, in ea quadriga Phosphorum & Cillarum jugales esse; funales autem dexteriorem quidem Pegasum, sinisteriorem vero Arionem. quod non potest obtineri. Jugales, ut dixi, minoris dignationis, quam funarii. At palam est, id velle Ausonium, primum in illa equorum quadriga locum deberi *Phosphoro*, & merito suo, & Augusti commendatione, à quo amatus est. Honoratissimus autem quadrigæ locus, ut docui, ex Circi instituto sinisterior jugalis. Quare Epigrammatis illius versus sic sunt concipiendi & interpungendi:

Pegasus hinc dexter currant sibi Lævus Arion,
Funi sed quartum det tibi Castor equum.

Perge inquit ad Elysias sedes, & cum equis, qui ibi præstantissimi habentur, quadrigam componas. In ea quadriga, ibi currant dexter Pegasus & lævus Arion ad jugum scilicet. Sed funi, id est, ad funem Castor tibi det quartum suum equum. Vult igitur Castoris equum & Phosphorum funales esse, tanquam quadrigæ optimos. Quartus equus in quadriga, vel est dexter funalis, si à sinistra numerare incipias, vel sinister, si à dextra primum computes. Sed ut dictum est, sinister funalis honoratior, ideo primus numerandus. Sic quartus erit funalis dexter. Itaque si Castor quartum equum ad funem dat Phosphoro, primus est quadrigæ Phosphorus, idemque sinister funalis. Sic dexter in jugo Pegasus, sinister Arion. Hæc sunt indubitatissima. Scriptum erat *Funis & quartum* (imo *funis ead*) pro *funi sed quartum*. Inde qui versui consulere voluere, de suo addiderunt, *funis & ad quartum*. Hinc certum est, Phosphorum & Cyllarum funales facere Ausonium. Ergo Pegasus, & Arion jugales. Quod ipsum expressisse Poëtam putaret aliquis, legendo:

Pegasus hinc dexter, currant juga, lævus Arion,

Pega-

Pegasus dexter & lævus Arion jugales currant. *Iuga* pro jugalibus. loquutio ipsa tralatitia. *Salmas. ad Solinum.*

4. *Funis & ad quartum*] Quidquid repugnet ὁ πάνυ ad Solinum pag. 899, vera lectio est: *Lævus Arion Funis eat. Quartum det tibi Castor equum.* Est ibi legere, honoratissimum in quadrigis locum ex instituto Circi fuisse jugalis sinistri. Ego certe id verum censeo: etsi contra sententiam ejus sit, & aut ipsius calamus, aut operarius erraverit. Multis enim contendit jugales minori dignationis quam funarios fuisse. Sed non desunt, quæ omnibus ejus argumentis opponam. Hic, si mihi credis (nam exsequi disputationem istam nunc non vacat) Ausonius Phosphorum ponit in jugo ad lævam, qui locus mea sententia præcipuus est, quem plerumque tenebat speratus auctor victoriæ: ei dextrum in eodem jugo locat Pegasum: funales autem statuit sinistrum Ariona, dextrum Cyllarum. *Gronovius.*

In tumulo hominis felicis. XXXVI.

[1] SParge mero cineres,[2] bene olentis & unguine nardi,
Hospes, & adde rosis balsama puniceis.
Perpetuum mihi ver agit illacrymabilis urna.
Et commutavi secula, non obii.
Nulla mihi veteris perierunt gaudia vitæ:
[3] Seu meminisse putes omnia, sive nihil.

1. *Sparge mero cineres*] *Relliquias vino, & bibulam lavere favillam.* libro VI. Æneidos. *Vinetus.*

2. *Et odore perlue nardo*] Vetus codex: *beneolente & unguine nardi.* Vinet. Lege, *beneolentis & ung. nardi.* vox rarior *unguen* interpretationi locum dedit. Vindicianus:

Succis, unguinibus, tedis, pice, sulphure, cera.

Valerius Flaccus l. VI. Argonaut.

-- *Pingui fluit unguine tellus.*

3. *Seu meminisse putes*] Ita scribendum ex v.c. *Scaliger.*

Sepulchrum CARI vacuum. XXXVII.

ME sibi, & uxori, & natis commune sepulcrum
Constituit seras Carus ad exsequias.
Iamque diu monumenta vacant. [1] sitque ista querela
Longior:

1. *Sitque ista querela longior*] Lego:

--- *sit quæso querela*
Longius --- non *Longior.* Est autem ad verbum mutuatum ex illo Græco:

Αὐτὸς, καὶ τεκέεσι, γυναικί τε, τύμβον ἔδειμα
Ἀνδρογίων. οὔπω δ᾽ οὐδενός εἰμι τάφος.
Οὕτω καὶ μείναιμι πολὺν χρόνον. εἰ δ᾽ ἄρα καὶ δεῖ,
Δεξαίμην σὺ ἐμοὶ τοὺς προτέρους, προτέρους. Scaliger.

Longior: & veniat ordine quiſque ſuo,
Naſcendi qui lege [2] datus: placidumque per ævum 5
Condatur, natu qui prior, ille prior.

1. *Sit, quaſo querela Longior*] *Queſta*, quod in exemplari fuit, & in *quaſo* mutarunt, exiſtimarim *qu'iſta* eſſe debuiſſe, id eſt, *quæ iſta. ſitque iſta querela longior.* Vinetus.

1. *Sitque iſta querela*] Vetus liber: *Sitqueſtaquerella Longior.* Non video, cur Scaliger ſibi mutandum duxerit in *longius.* quod nihilominus, ſi nobis Eruditiſſ. Heinſius emendarionem ſuam probaverit in Virgilio, Ecl. IV.

O mihi tam longe maneat pars ultima vitæ
Spiritus & , quantum ſat erit tua dicere facta!

procul dubio retinendum erit. Eſt ſane τὸ *longe* in Mediceo, aliiſque verr. codd. Sed ἐπέχω, quia in illis *ae* & *e* nimis quam ſæpe confunduntur. Quæ Servius notar, nihil certi afferunt. Eſt itidem incertus ille verſus, qui legitur in tertio Æneidos:

Accipe & hac, manuum tibi quæ monumenta mearum
Sint, puer, & longum Andromedes teſtentur amorem.

Ad quem Servius: *Et de præterito, & de futuro: ut agnoſcas quantum te vel amaverim, vel amatura ſim. Poteſt & pro* diu *accipi.* Ego vero ita acceperim, ut ſit τὸ *longum* adverbium, pro *diu*, quemadmodum lib. x. *Nec longum lætabere*, id eſt, diu, longum tempus. & ita hic *longior querela*, id eſt, magis diuturna, quæ diutius permaneat, ac perſeveret.

2. *Datus*] Qui datus eſt. Sic participium *datus*, & non verbum *datur* in exemplari: quod & hoc carmen inſcribebat. DE SEPVLCHRO VACVO. *Vinetus.*

Ex ſepulchro [1] Latinæ viæ. XXXVIII.

NOn nomen, non quo genitus, non unde, quid egi.
Mutus in æternum ſum, cinis, oſſa, nihil.
[2] Non ſum, nec fueram: genitus tamen è nihilo ſum.
Mitte, nec exprobres ſingula, talis eris.

1. *Latina via*] Latina via fuit Romæ, Appia, & aliæ: ſecundum quas ſepeliebantur homines. Iuvenalis libro primo:

--- Experiar, quid concedatur in illos,
Quorum Flaminia tegitur cinis, atque Latina. Vinetus.

2. *Non ſum*] Confinxit hoc Auſonius ex vulgatis monimentorum inſcriptionibus. In quibus talia ſæpe proponebantur. Vt eſt illud Lactoratæ in Novempopulonia: D. I. M. NON. FVI. FVI. MEMINI. NON SVM. NON. CVRO. DONNIA. ITALIA. ANNORVM. XX. HIC QVIESCO. C. MVNATIVS. C. DONNIA. CALISTE. LIBERTÆ. PIISSIMÆ. *Scaliger.*

AVSONII DE DVODECIM CÆSARIBVS,

Per Suetonium Tranquillum scriptis.

Ausonius [1] Hesperio filio S. D.

CÆSAREOS proceres, in quorum regna secundis
Consulibus dudum [2] Romana potentia cessit,
Accipe bis senos. sua quemque monosticha signant,
Quorum per plenam seriem Suetonius olim
Nomina, res gestas, vitamque obitumque peregit.

1. *Hesperio*] De Hesperio, ad quem mittitur hoc poëma, vide, quæ scripta sunt in carmen nonum Parentalium. *Vinetus.*

2. *Romana potentia cessit*] Sic legendum, & non *Romana potentia crevit.* Reposuimus autem verbum *cessit* ex novis aliquot, & veteribus quibusdam exemplaribus. *Id.*

Monosticha de ordine XII Imperatorum.

PRimus regalem patefecit IVLIVS aulam
Cæsar, & AVGVSTO [1] nomen transscripsit, & arcem.
Privignus post hunc regnat NERO CLAVDIVS. à quo
[2] CÆSAR, cognomen Caligæ cui castra dederunt.
CLAVDIVS hinc potitur regno. Post quem NERO sævus

Vltimus

1. *Nomen transcripsit & arcem*] In familiam & imperium adoptavit. *Arcem* enim hoc denotare pervulgatum est.

2. *Cajus, cognomen*] Malui scriptorum duorum lectione uti, præsertim quum in Tetrasticho de Caligula prior versus idem præferat, quem adscribam:

Post hunc castrensis caligæ cognomine Cæsar.

Nec aliter hæc inscriptio in veteri libro. mox,

Expetiit pœnas de Cæsare Charea mollis.

 3. Infa-

Vltimus Æneadum. Poſt hunc tres, nec tribus annis ;
GALBA ſenex, fruſtra ſocio confiſus inerti :
Mollis OTHO, [3] infami per luxum degener ævo :
Nec regno dignus, nec morte VITELLIVS ut vir.
His decimus, fatoque accitus VESPASIANVS.
Et TITVS imperii felix brevitate. Secutus
Frater, [4] quem CALVVM dixit ſua Roma NERONEM.

3. *Infamis avi*] *Infamis ævo*, alia exemplaria. *Vinetus.*

4. *Quem Calvum dixit*] Iuvenalis libro primo :

Quum jam ſemianimum laceraret Flavius orbem
Vltimus : & Calvo ſerviret Roma Neroni. Vinet.

Tempus imperii XII Cæſarum.

IVLIVS, ut perhibent, divus [1] trieteride regnat.
AVGVSTVS [2] poſt luſtra decem ſex prorogat annos
Et ter ſeptenis geminos NERO CLAVDIVS addit.
Tertia finit hyems [3] graſſantia tempora CAII.
CLAVDIVS [4] hebdomadem duplicem trahit : & NERO dirus
Tantumdem : ſummæ [5] conſul ſed defuit unus.
GALBA ſenex, OTHO laſcive, & famoſe VITELLI,
Tertia vos Latio regnantes neſciit æſtas,
Interitus dignos vita properante probroſa.
Implet fatalem decadem ſibi VESPASIANVS.
Ter, dominante TITO, [6] cingit nova laurea Ianum :

[7] Quin-

1. *Trieteride*] Triennio. *Vinetus.*

2. *Poſt luſtra decem*] Poſt quinquaginta annos. Luſtrum hic quinque ſunt anni : *Et ter ſeptenis geminos.* Hoc ſignificat, Claudium Tiberium Neronem viginti tres annos regnaſſe. *Vinet.*

3. *Graſſantia tempora*] Alius liber *tranantia.*

4. *Hebdomadem duplicem*] Scilicet annorum, id eſt, quatuordecim annos. *Vinetus.*

5. *Conſul ſed defuit unus*] Pro *defuit*, quidam libri habent *deficit.* Id.

6. *Cingit nova laurea Ianum*] Solebat enim, quum novus Conſul Calendis Ianuariis novum annum aperiret, Iani ſtatuæ nova ac recens laurea imponi, vetere demta. Sidonius Apollinaris in initio carm. II.

— Tuque ô cui laurea Iane
Annua debetur, religa torpore ſoluto
Quavis fronde comas, ſubita nec luce paveſcas

Principis.

[7] Quindecies, ſævis potitur dum FRATER habenis.

Principis.

7. *Quindecies ſævis*] Ordo & ſenſus hujus loci eſt, Nova laurea cingit ter Ianum, dum dominatur Titus Veſp. & nova laurea cingit quindecies eundem Ianum, dum frater Titi Domitianus crudelis tyrannus imperat. Hic quindecim anni ſignificantur, illic tres. *Vinetus.*

De mortibus eorum.

IVLIVS interiit CÆSAR [1] graſſante ſenatu.
Addidit AVGVSTVM divis matura ſenectus.
Sera ſenex Capreis exſul NERO fata peregit.
[2] Expetiit pœnas de CÆSARE Chærea mollis.
CLAVDIVS ambiguo concluſit fata veneno.
[3] Matricida NERO proprii vim pertulit enſis.
GALBA ſenex periit ſævo proſtratus OTHONE.
Mox Otho famoſus, clara ſed morte potitus.
Prodiga ſuccedunt perimendi ſceptra VITELLI.
Laudatum imperium, mors lenis VESPASIANO,
At TITVS, orbis amor, rapitur florentibus annis.
Sera gravem perimunt, ſed juſta piacula, FRATREM.

EIVS-

1. *Graſſante ſenatu*] Conſpirarunt in eum quidam ex Senatoribus, & interfecerunt: in quibus Brutus & Caſſius. *Vinetus.*

2. *Expetiit pœnas*] Ita ex ſcriptis libris & edit. Hugeletti legere malui quam *exegi*. Cicero in Miloniana cap. 21. *In quos incenſos ira, vitamque Domini deſperantes quum incidiſſet, haſit in iis pœnis, quas ab eo ſervi fideles pro Domini vita expetiverunt.* Idem pro lege Manilia: *Vt mihi quidem videantur Dii immortales, etiamſi pœnas à popul. Rom. ob aliquod delictum expetiverint*, &c.

3. *Matriquecida*] Vnicum fuit impreſſum exemplar, quod ita haberet. Reliqua ſine *que* Matricida, quomodo fuit & in ſcriptis libris, & legitur apud Sidonium in verſu ducenteſimo & nonageſimo carminis quinti. Particulam *que* adjecit quiſpiam: ne foret ſcilicet ſyllaba illa ſecunda brevis inter duas longas. Sed debebat ille cogitare Auſonium & Sidonium in iis non ſolere eſſe nimium religioſos. Sic etiam *parricida* poſitum in tetraſticho Severi invenies. Iidem porro antiqui libri, habebant, *proprii vim pertulit enſis:* alii, *proprio ſe perculit enſe.* In proximo verſu, *Othoni.* & *Othone* legitur. *Vinetus.*

3. *Matriquecida Nero*] *Matricida* legendum eſſe plures monuerunt. Sic mox in Severo: *Vt parricida regna adimat Didio.* Barthius.

EIVSDEM AVSONII TETRASTICHA,

à Iulio Cæſare uſque ad tempora ſua.

NVnc & prædictos, & regni ſorte ſequentes
Expediam, ſeries quos tenet imperii.
Incipiam ab Divo, percurramque ordine cunctos,
Novi Romanæ quos memor hiſtoriæ.

IVLIVS CÆSAR. I.

IMperium, binis fuerat ſollemne quod olim
Conſulibus, Cæſar Iulius obtinuit.
Sed breve jus regni, ſola trieteride geſtum,
Perculit armatæ factio ſæva togæ.

OCTAVIANVS AVGVSTVS. II.

VLtor, ſucceſſorque [1] dehinc Octavius, idem
Cæſar: [2] at Auguſti nomine nobilior.
Longæva, & nunquam dubiis violata poteſtas,
In terris poſitum credidit eſſe deum.

1. *Dehinc Octavius, idem*] Lego: --- *Dehinc Octavius idem Cæſaris, Auguſti nomine nobilior.* Niſi & placeat *Auguſto.* Idem enim Octavius ultor & ſucceſſor Cæſaris Iulii, & Auguſti vel Auguſto nomine nobilior, quam Octavii. *Gronovius*

2. *Et Auguſti nomine*] L. *At Auguſti n. n.* id eſt Octavius, ita dictus à familia; idem & Cæſar appellatus, per adoptionem à Iulio Cæſare in familiam Iuliam cooptatus, ſed notior tamen nomine Auguſti, quod Senatus dedit cenſente Planco.

TIBERIVS NERO. III.

PRænomen Tiberi nactus Nero prima juventæ
Tempora laudato geſſit in imperio.
Fruſtra dehinc ſolo Caprearum clauſus in antro,
Quæ prodit vitiis, credit operta locis.

CÆSAR CALIGVLA. IV.

POst hunc castrensis caligæ cognomine Cæsar
Successit sævo sævior ingenio:
Cædibus, incestisque dehinc maculosus, & omni
Crimine pollutum [1] qui superavit avum.

1. *Qui superavit avum*] Tiberium Augustum. Cajus enim Caligula, patrem habuit naturalem Cæsarem Germanicum, ad quem scribit Ovidius libros Fastorum. Qui Cæsar Germanicus, filius fuit Tiberii Augusti ex adoptione, patrui sui. *Vinetus.*

CLAVDIVS CÆSAR. V.

[1] CLaudius irrisæ privato in tempore vitæ,
In regno specimen prodidit ingenii.
[2] Libertina tamen, nuptarum & crimina passus,
[3] Non faciendo nocens, sed patiendo fuit.

1. *Claudius irrisus privata in tempore vita*] Legitur &, *Claudius irrisa privato in tempore vita*. Vt *privato in tempore* habet tertius versus de Vespasiano. *Vinetus.*

2. *Libertina tamen*] Alii libri:
Libertum tamen & nuptarum jussa secutus.
Quod, quoniam τὸ *patiendo* in sequenti versu ingratam alias ταυτολογίαν efficit, num præferam dubito.

3. *Non faciendo nocens*] Dio de Galba, qui in hoc vitio Claudium adæquavit: Οἱ δὲ ἐξελεύθεροι αὐτοῦ πάμπολλα ἐπλημμέλουν, ὥστε καὶ εἰς ἐκεῖνον αὐτὰ ἀναφέρεσθαι. Τοῖς μὲν γὰρ ἰδιώταις ἀπόχρη μηδὲν ἀδικεῖν· τοῖς δὲ δὴ τὰς ἡγεμονίας ἔχουσιν ἀνάγκη προνοεῖν, ὅπως μηδ' ἄλλος κακουργῇ. Οὐδὲ γὰρ διαφέρει τι τοῖς κακῶς πάσχουσιν, ὑφ' ὅτου ἂν καὶ κακῶνται.

NERO. VI.

ÆNeadum generis qui sextus & ultimus heres,
Polluit, & clausit Iulia sacra Nero.
Nomina quot pietas, tot habet quoque crimina vitæ.
Disce ex Tranquillo, [1] me meminisse piget.

SER-

1. *Quæ meminisse piget*] In optimo libro erat, *sed meminisse piget*. Lege: *me meminisse piget*. Solet in repetitione ejusdem syllabæ accidere, ut prior intercidat. Pro hac igitur neglecta aliud quid monosyllabum a librariis intrusum est, ut versus constaret.

1. *Pri-*

SERGIVS GALBA. VII.

SPem frustrate senex, [1] privatus sceptra mereri
[2] Visus ; at imperio proditus inferior:
Fama tibi melior juveni : sed justior ordo est,
Complacuisse dehinc, displicuisse prius.

1. *Privatus sceptra mereri*] Verba Taciti lib. 1. Histor. c. 49. *Dum vigebat ætas militari laude apud Germanias floruit : proconsul Africam moderate : jam senior citeriorem Hispaniam pari justitia continuit, major privato visus, dum privatus fuit, & omnium consensu capax imperii, nisi imperasset.*

2. *Visus es, imperio*] Codex laudatiss. *Visus & imperio.* Malim : *Visus, at imperio.*

MARCVS OTHO. VIII.

ÆMula polluto gesturus sceptra Neroni,
Obruitur celeri raptus Otho exitio.
Fine tamen laudandus erit : qui morte decora
[1] Hoc solum fecit nobile, quod periit.

1. *Hoc solum fecit*] Iustinus l. 1. c. 3. de Sardanapallo: *Victus in regiam se recipit, & se & divitias suas in incendium mittit : hoc solo imitatus virum.* Tacitus de Othone : *Pueritia ac juventa, qualem monstravimus, duobus facinoribus, altero flagitiosissimo, altero egregio, tantumdem apud posteros meruit bona fama, quantum mala.* Dio apud Xiphilinum : Κάκιστά γε μὴν ἀνθρώπων ζήσας, κάλλιστα ἀπέθανε. καὶ κακουργότατα τὴν ἀρχὴν ἁρπάσας, ἄριστα αὐτῆς ἀπηλλάγη. Plutarchus : Ἀπέθανε δὲ Ὄθων, ἀπολιπὼν μὴ χείρονας μηδ' ἐλάττους τῶν τὸν βίον αὐτοῦ ψεγόντων, τοὺς ἐπαινοῦντας τὸν θάνατον. βιώσας γὰρ οὐδὲν ἐπιεικέστερον Νέρωνος, ἀπέθανεν εὐγενέστερον.

AVLVS VITELLIVS. IX.

[1] VItæ sors, mors fœda tibi, nec digne Vitelli,
Qui fieres Cæsar. sic sibi fata placent.
Vmbra tamen brevis imperii : quia præmia regni
Sæpe indignus adit, non nisi dignus habet.

DIVVS

1. *Vitæ sors, mors fœda*] Puto excidisse particulam, quæ orationem multo reddebat commodiorem : *Vitæ ut sors, mors fœda tibi.* Gronovius.

DIVVS VESPASIANVS. X.

QVærendi attentus, moderato commodus uſu,
Auget nec reprimit Veſpaſianus opes.
Olim qui dubiam privato in tempore famam,
[1] Rarum aliis, princeps tranſtulit in melius.

1. *Par aliis princeps*] Lego: *Olim qui dubiam privato in tempore famam* (*Rarum aliis*) *princeps tranſtulit in melius.* Gronovius.

TITVS VESPASIANVS. XI.

FElix imperio, felix brevitate regendi,
Expers civilis ſanguinis, orbis amor;
Vnum dixiſti moriens te crimen habere.
Sed nulli de te, nos tibi credidimus.

DOMITIANVS. XII.

HActenus edideras dominos gens Flavia juſtos.
Cur duo quæ dederant, tertius eripuit?
Vix tanti eſt habuiſſe illos: quia dona bonorum
Sunt brevia. æternum, quæ nocuere, dolent.

[1] NERVA Tetrarcha. XIII.

[2] PRoximus exſtincto moderatur ſceptra tyranno
Nerva ſenex, princeps nomine, [3] mente parens.
Nulla

1. *Nerva*] Mirum eſt, quod in lemmate Nervæ ſcriptum eſt in veteri libro: *Nerva Tetrarcha.* Quare *Tetrarcha* vocatur? Id ego plane ignoro. Eſt tamen ratio, qua id probetur, ſi eruditiores quærere velint. Suſpicor, quatuor optimos Principes, qui inter duo ſæviſſima, ac diriſſima monſtra Imperii Romani, Domitianum, ac Commodum, interjecti ſunt, Tetrarchas vocatos. Hoc enim commune habent: quod boni, & quod extrinſecus ad Imperium vocati. Nam & Nerva non ex ſucceſſione, aut poſteritate ſuperiorum Cæſarum: & reliqui tres ex adoptione adſciti. *Scaliger.*

2. *Proximus extincto*] Titulus tetraſti-

Nulla viro ſuboles. imitatur adoptio prolem,
[4] Quam legiſſe juvet, quam genuiſſe velit.

traſtichi hujus fuit in vetuſto codice, NERVA TETRARCHA. Sed quæ iſta Nervæ principis Tetrarchia? Tetraſticha hæc ſunt, id eſt, quaternûm verſuûm carmina: eſſeque natam iſtam Tetrarchiam credo ex notato ad hunc modum TETRA, tetraſtichi vocabulo. In quarto autem verſu *juvat* & *juvet* legitur. *Vinetus.*

3. *Mente parens*] Plinius in Panegyr. ad Trajanum de Nerva: *Imperator & parens generis humani obſeſſus, captus, incluſus.* Idem poſtpaullo: *Eodemque animo Nerva pater tuus factus eſt, quo erat omnium.*

4. *Quam legiſſe juvat*] Lege: *juvet.* Mariang. Accurſius.

TRAIANVS. XIV.

AGgreditur regimen viridi Trajanus in ævo,
Belli laude prior, cætera patris habens.
Hic quoque prole carens, ſociat ſibi ſorte legendi,
Quem fateare bonum, diffiteare parem.

ÆLIVS HADRIANVS. XV.

ÆLius hinc ſubiit mediis præſignis in actis:
Principia & finem fama notat gravior.
Orbus & hic: [1] ſociatque virum documenta daturum,
[2] Adſciti quantum præmineant genitis.

A N-

1. *Sociatque virum documenta daturum*] Vetus liber: *Cui junctus erit documenta daturus.* Vinetus.

2. *Adſciti quantum*] Statius lib. 2. Sylvar. l. 1.

--- Natos genuiſſe neceſſe eſt:
At legiſſe juvat.

Galba apud Tacit. lib. 1. Hiſt. c. 16. *Nam generari & naſci à principibus fortuitum, nec ultra æſtimatur: adoptandi judicium integrum; & ſi velis eligere, conſenſu monſtratur.* Plinius in Panegyr. ad Trajan. *Sed & tu pater Trajane cum eo, qui adoptavit, amiciſſime contendis, pulchrius fueritne genuiſſe talem, an elegiſſe?* Vide quæ in eum ſenſum Hadrianus ipſe apud Dionem. Laudat & in Anthemio Sidonius, quod imperium potius merendo, quam naſcendi ſorte acceperit, carm. 11.

--- Soli tibi contulit uni
Hoc fortuna decus, quamquam te poſceret ordo,
Vt lectus Princeps mage, quam videare relictus.

ANTONINVS PIVS. XVI.

ANtoninus abhinc regimen capit: ille [1] vocatu
Consultisque PIVS, [2] nomen habens meriti.
Filius huic fato nullus: sed lege suorum
[3] A patria sumsit, qui regeret patriam.

1. *Vocatu consultuque*] Nomine, & consilio, seu re, pius. *Consultus* autem substantivum quartæ inflexionis, hic notandum, nisi forte *consultis* legas, ut in antiquo fuit codice scriptum. *Vinetus.*

2. *Nomen habens meriti*] Vide quæ Xiphilinus in Anton. Pio.

3. *A patria sumpsit*] Plinius ad Trajanum: *An Senatum P. Q. R. exercitus, provincias, socios transmissurus uni, successorem è sinu uxoris accipias? summæque potestatis heredem tantum intra domum tuam quaras? non per totam civitatem circumferas oculos? & hunc tibi proximum, hunc conjunctissimum existimes, quem optimum, quem diis simillimum inveneris? Imperaturus omnibus eligi debet ex omnibus.* Galba apud Tacitum lib. I. Histor. cap. XV. *Augustus in domo successorem quæsivit; ego in republica.*

MARCVS ANTONINVS. XVII.

POst Marco tutela datur; [1] qui scita Platonis
[2] Flexit ad imperium, patre PIO melior.
Successore suo moriens, sed principe pravo;
Hoc solo patriæ, [3] quod genuit, nocuit.

COM-

1. *Qui scita Platonis Fecit ad imperium*] Barthius *jecit* XX Adv. c. XVIII. Ego *vexit*, id est, extulit, evexit. Frequens enim, isti præsertim ætati, *vehere* ponere pro ferre aut portare. Diximus in Observationibus & ad Senecam. Cicero XV famil. epist. 4. *Philosophiam illam veram & antiquam, quæ quibusdam otii esse ac desidiæ videtur, in forum, atque rempublicam, atque in ipsam aciem pæne deduximus.* Et in tertio de Legibus: *Demetrius mirabiliter doctrinam ex umbraculis eruditorum otioque non modo in solem atque pulverem, sed in ipsum discrimen aciemque perduxit. Qui Philosophiam in Augusto throno collocavit.* Gronovius.

2. *Flexit ad imperium*] Ita membrana vetus. & rectius, quam libri vulgati, qui *Fecit. flexit.* id est, *transtulit*, ut ait Boëthius l. I. Consolation. Philosoph. *Atqui tu hanc sententiam Platonis ore sanxisti, beatas fore resp. si eas vel studiosi sapientiæ regerent, vel earum rectores studere sapientiæ contigisset,* &c. *Hanc igitur auctoritatem secutus, quod à te inter secreta otia didiceram, transferre in actum publicæ administrationis optavi.*

3. *Quod genuit*] Plerique tamen crediderunt Commodum alterius quam Antonini Imperatoris filium ex adulterio Faustinæ Augustæ: quod & mox Ausonius dicet. *Vinetus.*

1. Thre-

COMMODVS. XVIII.

COmmodus insequitur, pugnis maculosus harenæ,
[1] Threcidico princeps bella movens gladio.
Eliso tandem persolvens gutture pœnas;
Criminibus fassus matris adulterium.

1. *Threcidico princeps bella*, &c.] Sit fortasse corrigendum, *Threicio*. Eum siquidem Imperatorem longe pessimum notat, quod non in martiis pulveribus, sed in productæ Martiæ, ex concubinis præcipuæ, pulvinaribus: neque e devictis hostibus triumphi famam quæsierit, verum sordidam immundamque vitam in spectaculis arenaque gladiator transierit: pugnasque gesserit gladio non militari, sed threicio, hoc est, gladiatorio. Notum est enim Thraces olim nuncupatos retiarios fuisse gladiatores, qui mirmillonibus opponerentur. Scribit Lampridius, Commodum in arenam descendisse, gladiatorumque certamen subiisse, & nomina eorum recepisse eo gaudio, quasi accepisset triumphalia. Ludum semper ingressum esse, & quoties ingrederetur, publicis monumentis indi jussisse. Pugnasse autem septingenties tricies quinquies: tantumque palmarum gladiatoriarum confecisse, vel victis retiariis, vel occisis, ut mille contingeret. Ferarum autem diversarum manu sua occidisse multa millia, ita ut elephantos comprimeret. Et hæc spectante sæpe populo Romano. Gladiatoris quoque nobilissimi vita functi nomen adoptavit: ut est ab Herodiano traditum. Solisque colosso demolitus caput, ac suo superimposito, subscribi jussit *Mille Gladiatorum Victorem*. Neque minus commode threicium hunc Commodi gladium, pto amazonico licet accipias. Amazonico namque habitu in arenam descendisse ipsum etiam, Lampridius idem testatur, causamque reddit his verbis. *Pro Decembri mense Amazonium, ex signo ipsius, adulatores vocabant. Amazonius autem vocatus est, ex amore concubinæ suæ Martiæ, quam pictam in Amazone diligebat. Propter quam & ipse amazonico habitu in arenam Romanam descendere voluit.* Nos præterea Romæ marmoreum Commodi simulacrum vidimus, in pectore thorace munito galeatam atque exerta mamma imagunculam præferens ostentansque. Vt eam non facile alterius quam concubinæ Martiæ imaginem interpreteris, neque alium quam gladiatoris in Imperatore habitum. Porro, sunt & qui apud Ciceronem VII Philippica, *Theciditu*, corrigendum putent *Threcidicis*, quod arma threcidica, gladiatoria significari putenrur. *Mariang. Accursius.*

1. *Threicio*] *Thracio, gladiatorio.* Vetus autem codex *Threcidico* habebat pro illo *Threicio*. Vinetus.

HELVIVS PERTINAX. XIX.

HElvi, judicio & consulto lecte senatus,
Princeps decretis prodite, non studiis.

[1] Quod doluit malefida cohors; [2] errore probato,
Curia quod castris cesserat imperio.

1. *Quod doluit*] *Quod docuit*, alii libri. *Vinetus.*
2. *Quod doluit malefida cohors errore probato*] Reponatur levior distinctio post *probato*. Illud enim vult noster, errorem hunc militum probatum nec irritum fuisse, quod senatus viribus inferior esset militibus prætorianis, adeoque ipsis imperio cessisse.

DIDIVS IVLIANVS. XX.

DIi bene, [1] quod spoliis Didius non gaudet opimis:
Et cito perjuro præmia adempta seni.
Tuque Severe pater, titulum ne horresce novantis.
Non rapit imperium vis tua, sed recipit.

1. *Quod spoliis*] Quædam exemplaria, *quod sceptris*. Vinetus.

[1] SEVERVS PERTINAX. XXI.

IMpiger egelido movet arma Severus ab Histro,
Vt parricidæ regna adimat Didio.
Punica origo illi: sed qui virtute probaret
[2] Non obstare locum, quum valet ingenium.

1. *Severus pertinax*] Id verum esse, & hoc cognomen Severum assumsisse testes sunt veteres nummi ejus Imperatoris, item & saxa, & alia monumenta. *Scaliger.*
2. *Non obstare locum*] De Masinissa ejusdem originis principe, Valer. Maxim. lib. I. c. II. *Factum Masinissa animo, quam Punico sanguini convenientius: quamquam quid attinet mores natione expendi? in media barbaria ortus sacrilegium alienum restidit.* Apulejus in Apologia: *Non ubi pregnatus, sed uti moratus quisque sit, spectandum e nec qua regione, sed qua ratione vitam vivere inierit, considerandum est.* Dio de Nerva Trajanum adoptante: Τὴν γὰρ ἀρετὴν, ἀλλ' ἐ τὴν πατρίδα τινὸς ἐξετάζειν δεῖν ᾤετο.

BASSIANVS ANTONINVS CARACALLA. XXII.

DIssimilis virtute patri, & multo magis illi,
[1] Cujus adoptivo nomine te perhibes.

1. *Cujus adoptivo nomine tu*] Scribo, *te*. dissimilis, inquit, es Severo patri, sed Antonino dissimilior, in cujus nomen adoptatus fuisti. Fuit

Fratris morte nocens, punitus sine cruento,
[2] Irrisu populi tu [3] Caracalla magis.

Antoninorum nuncupatio venerabilis ac sancta, & gentibus usque adeo amabilis, ut illa filios Bassianum ac Getam, quem Bassianus frater vel interfecit, vel jussit interfici, Severus pater honorandos putaverit. Sed illi (ut compertum est, magnis viris aut nullos fere, aut improbos gigni filios) & nomini gratiam, & imperio dignitatem derogarunt, & à tanto simul patre degenerarunt. *Mariang. Accursius.*

2. *Irrisu populi tu Caracalla magis*] Historiæ testimonium hæc non habent. Ideoque in sententiam venio, ita scriptum ab Ausonio:

Irrisus populi tu Caracalla magis.

Hoc est, delusus Magorum vanitatibus. Nam Herodianus tradit, Bassianum insidiarum metu, curiosiorem impendio fuisse Deorum, oraculorum, dæmonumque arcana inquirendi, accitis undique Magis, astrologis, haruspicibus, nemineque prætermisso, qui hujusmodi fallacias profiterentur. Romam quoque, dum in Mesopotamia ageret, scripsisse ad amicum sibi intimum Maternianum, ut optimos quosque magos de ejus vitæ termino consuleret. Quod si quis etiam sonum quandoque hunc in versu ferat, quoniam ita quoque ea ætas tulerit, neque quicquam adverbio, *magis* offendatur, referendum forte putet illud, *In risu populi*, ad ea quæ sunt dicta, *punitus sine cruento*. Quod populus non sine risu ejus necem acceperit, interfecti dum cacat *Mariang. Accursius.*

2. *Irrisu populi*] *Irrisu*, pro *irrisu*, ut supra, *Claudius irrisa privato in tempore vitæ*. Ita enim & illic vetus codex scribebat, pro *irrisa.irrisu*, id est, scommatibus, seu convitio populi acceptum cognomen Caracallæ melius tuis moribus convenit, quam pulcrum illud ac venerabile Antonini.

3. *Caracalla*] Genus vestimenti fuit Caracalla, unde risus est hic tyrannus. *Vinetus.*

OPILIVS MACRINVS. XXIII.

[1] PRincipis hic custos, sumptum pro Cæsare ferrum
Vertit in auctorem cæde Macrinus iners.
Mox cum prole ruit. [2] gravibus pulsare querelis
Cesset perfidiam. quæ patitur, meruit.

ANTO-

1. *Principis hic custos*] Rectius fortasse, *Principis hinc custos*, hoc est Bassiani principis sui præf. præt. qua præfectura dum fungitur, Cæsarem ipsum insidiis peremit, ad requisita naturæ divertentem, dum adversus Parthos iterum moliretur. *Mariang. Accursius.*

2. *Gravibus pulsare*] Seneca Herc. Furente, ℣. 735.

— *Auctorem scelus*
Repetit, suoque premitur exemplo nocens.

Poëta Græcus:
Εἰ κε πάθοι τά κ' ἔρεξε, δίκη κ' ἰθεῖα γένοιτο.

3. *Tunc*

ANTONINVS HELIOGABALVS. XXIV.

[1] TVne etiam Augustæ sedis penetralia fœdas
Antoninorum nomina falsa gerens ?
* * * *

Reliqua desiderantur.

AVSO-

1. *Tune etiam Augusta sedis*] Præponitur his inscriptio *Antonini Alagabali*, Latinis autem scriptoribus præterquam *Heliogabalus* appellatus non traditur, neque ulli nomen suum, quam Heliogabali magis cognitum. Nos tamen protinus immutandum non putavimus, quod in vetustis marmoribus bis eodem modo scriptum invenerimus. Romæ siquidem, in hortis Mattheæ domus, de Balbillo quodam sacerdote Solis Alagabali, altero lapide ita legitur. TI. IVLIO BALBILLO S. SOLIS ALAGABALI EVDEMON. LIB. PATRONO OPTIMO. Item in altero, ad hunc modum: AQVILÆ SOLI ALAGABALO IVLIVS BALBILLVS. Sed & Herodianus *Heleagabalum* vocat, quaque lapidis forma Sol ipse coleretur, ostendit. Etiam si Lampridius dubitandum reliquerit, Sol ne an Iupiter id Assyriorum numen putaretur. Servius quadam ratione sacrorum, *Hel* apud Assyrios & Solem & Saturnum dictos, tradit. Sed quod scribit etiam, *Gabalus Imperator Romanus* Solem se dici voluit, nam Heliogabalus dictus est, absurdum videtur. Constat enim, potito imperio, ejus Dei, cujus dudum Sacerdotium gesserat, sibi nomen adoptasse, cum fuisset antea non Gabalus, sed Varius. Quo sane, velut & Tractitii & Tiberini cognomento, digniorem sese gessit, quam ut Antoninus vel Heliogabalus appellaretur pestis illa tyrannidis non Romanæ, sed Barbaræ, flagitiosissimus, probris omnibus pollutus, immanis, totius orbis religioni adversus, Heliogabali unius superstitiosus cultor, inter Rom. Imperatores indignus veluti prodigium connumerati. Qui ea propalam egit, quæ referri, quæque cogitari etiam sit impurissimum. Et qui demum (veluti fatis manum injectantibus, ut quod in omni vita turpiter sitierat biberet) in latrina peremptus est, cadaverque ad plebis ludibrium sordidissime per cloacas tractum: finem scilicet vitæ sortitus egregium. *Mariang. Accursius.*

AVSONII BVRDIGALENSIS

[1] *Ordo nobilium Vrbium.*

ROMA. I.

[2] PRima urbes inter, divûm domus, aurea Roma.

1. *Ordo nobilium*] Libelli de claris urbibus titulus in vetere libro est, ORDO NOBILIVM VRBIVM. *Scaliger.*

1. *Ordo*] Hujus libelli titulus est in antiquo Lugdunensi codice, ORDO VRBIVM NOBILIVM. *Vinetus.*

2. *Prima urbes inter*] Scribe: *Roma.* I.

Prima urbes inter, divum domus aurea Roma.

Constantinopolis & Carthago. II. & sic porro numeri varientur. Liquet ex epilogo, quum dicit:

Vsque caput numeri Roma inclyta, sic capite isto
Burdigala ancipiti confirmet vertice sedem.

CONSTANTINOPOLIS, & CARTHAGO. II.

COnstantinopoli assurgit Carthago priori,
Non toto cessura gradu: quia tertia dici
Fastidit, non ausa locum sperare secundum,
[1] Qui fuit ambarum. Vetus hanc opulentia præfert,
[2] Hanc fortuna recens. [3] Fuit hæc, subit ista; novisque
Excellens meritis, [4] veterem præstringit honorem:

Et

1. *Qui fuit ambarum*] Poëta scripsisse videtur, *Qui fuat ambarum.* hoc est, *sit* jure communis ambabus. *Barthius.*

2. *Hanc fortuna recens*] Constantinopolim extulit Romani pars imperii eo translata sub Ausonii tempora: ubi hodie quoque Turcorum Principis regia. *Vinetus.*

3. *Fuit hac*] Vt:

— *Fuit Ilium, & ingens*
Gloria Dardanidum. — Vinet.

4. *Veterem perstringit honorem*] Vetus liber, *præstringit.* Quod malim. quamvis alias viris eruditis assentiar, qui verbum hactenus eliminatum *præstinguo* restitui cupiunt. Vide quæ de eo Lambinus ad Horat. Plaut. & Lucretium. Succurrit hujus verbi occasione locus in Statio parum sanus, quamvis prima fronte talis haud appareat. Is lib. I. Achilleidos:

Quemve alium stygios tulerit secreta per amnes
Nereis, & pulcros ferro perstrinxerit artus?

Corrige, *præstruxerit*, ut in v. c. scriptum repperi. *præstruxerit ferro*, id est, muniverit, ne ferrum posset nocere. Sic Ammianus l. XIV: *densata scutorum compage semet scientissime præstruebant.*

Im-

Et Constantino concedere cogit Elissam.
Accusat Carthago deos jam plena pudoris,
Nunc quoque si cedat, [5] Romam vix passa priorem.
Componat vestros fortuna antiqua tumores.
Ite pares, tandem memores, [6] quod numine divûm
Angustas mutastis opes & nomina: tu quum
[7] Byzantina Lygos, tu Punica [8] Byrsa fuisti.

Immersum Stygis fluentis Achillem, ideoque toto corpore invulnerabilem fuisse fabulatores ajunt, excepta calce, qua mater tenuerat. Nec memini legisse, tentatum ferro corpus à matre in fidem duritiei. Quod si verum est, cur non *tentaverit* pro *perstrinxerit* Poëta usurpavit, quum *perstringere* ut plurimum sit leviter vulnerare. atqui vulnerati jam non poterat.

5. *Romam vix passa priorem*] *Carthago*, inquit Pomponius Mela, *nunc populi Romani colonia, olim imperii ejus pertinax æmula*. Vellejus Paterculus libro priore. *Vinetus*.

6. *Quod numine Divum*] Vossianus primus, *quo numine Divûm*. Quod tamen non prætulerim, licet ad illud Virgilii noster respexerit:

Musa mihi causas memora, quo numine Divum,
Quidve dolens, &c.

7. *Byzantina Lygos*] Constantinus Imperator, qui *magnus* est nuncupatus, quum Byzantium ampliasset, ipsique rerum dominæ Romæ tandem adæquasset, non solum *Constantinopolim* nominavit, sed *secundam & novam Romam* etiam appellari jussit, anno Christi trecentesimo & trigesimo quarto. Auctores Stephanus, Socrates libro primo historiæ Ecclesiasticæ, & Hieronymus in Chronicis. *Vinetus*.

7. *Byzantina Lygos*] Plinius: *Promontorium Chryseion Ceras, in quo oppidum Byzantium liberæ conditionis, antea Lygos dictum*. Quod male ad ipsum promontorium retulisse Solinum Salmasius in suis ad eum notis demonstrat, sicut & hinc manifestum est.

8. *Byrsa*] Virgilius libro primo Æneidos:

Devenere locos, ubi nunc ingentia cernes
Mœnia, surgentemque novæ Carthaginis arcem.
Mercatique solum facti de nomine Byrsam,
Taurino quantum possent circumdare tergo.

Nomen autem *Byrsa*, arx Carthaginis retinuit. Lucius Seneca libro secundo breviarii rerum Romanarum. *Vinetus*.

ANTIOCHIA, & ALEXANDRIA. III.

Tertia [1] Phœbeæ lauri domus [2] Antiochia,
[3] Vellet Alexandri si quarta Colonia poni.
[4] Amba-

1. *Phœbéæ lauri domus*] Lauro abundans, arbore *sacra Phœbo Apollini*. Dicitur autem laurus Græce Δάφνη: unde Daphnen dixerunt oppidum ab Antio-

[4] Ambarum locus unus : & has furor ambitionis
In certamen agit. [5] Vitiorum turbida vulgo
Vtraque, [6] & amentis populi male sana tumultu.
Hæc

Antiochia quinque millibus passuum distans, quod *amœnum & ambitiosum Antiochiæ suburbanum* vocat Ammianus. Lucus illic fuit amœnissimus decem millia passuum ambitu colligens, lauro cupressoque perpetuo virens : cujus meminit Iustinianus Imperator extremo libro undecimo sui codicis, Eusebius Chronicus, seu ejus interpres ad annum primum Olympiadis centesimæ septuagesimæ octavæ, Eutropius libro sexto, & Strabo sextodecimo : qui in ejus medio templum Apollinis, & Dianæ fuisse ait. quod amplissimum Daphnæi Apollinis Fanum, ab Antiocho Epiphane conditum, Ammianus Marcellinus libro vicesimo secundo scribit subita vi flammarum exustum fuisse, quum Iulianus Imperator esset Antiochiæ, Mamertino & Nevita consulibus, anno à Christo nato trecentesimo & sexagesimo sexto. *Vinetus.*

2. *Antiochia*] Scribit Stephanus, & Eustathius, in Dionysii Geographiam, Antiochias quatuordecim fuisse : quarum hæc clarissima, Syriæ, in qua sita est, Antiochiæ nomen addidit. Mela libro primo, & Plinius quinto. Scribitur autem Græcis hoc nomen, penultima diphthongo *ει*, quæ diphthongus modo in *i* longum, modo in *e* mutatur. Ita fit Α'ντιόχεια, Antiochia & Antiochêa: sic Α'λεξάνδρεια, Alexandria & Alexandrêa, auctore Prisciano libro secundo. *Vinet.*

3. *Vellet Alexandri*] Alexandria, Ægypti urbs clarissima. Alexandrias decem & octo numerant Stephanus, & Eustathius. *Vin.*

4. *Ambarum locus unus*] Tertius, de quo contendunt. *Idem.*

5. *Vitiorum turbida vulgo*] Quid sit *vitiorum vulgus*, non video. Malebam : *Vitioso turbida vulgo.* Aut distinguendum est : *Et has furor ambitionis In certamen agit vitiorum. Turbida vulgo*, &c. Quæ mihi sententia potior videtur. Cur enim noster *furorem ambitionis* appellet, nisi quod etiam circa vitia sibi fuerint æmulæ duæ hæ civitates, ratio alia non est : quum de principatu contendere gloriosum sit intra decori & modestiæ terminos se continentibus.

6. *Et amentis populi male sana tumultu*] De Antiochensium pravis moribus multa Herodianus libro secundo, & Iulianus in Misopogone. Ammianus Marcellinus libro vicesimo secundo de Alexandria, *quæ civitas suopte motu*, inquit, *& ubi causa non suppetunt, seditionibus crebris agitatur, & turbulentis.* Vinetus.

6. *Et amentis populi*] Ammianus lib. XXII. de Iuliano Imp. *Quocirca in eos* (Antiochenos) *deinceps saviens, ut obtrectatores, & contumaces, volumen composuit invectivum, quod* Antiochense, *vel* Misopogonem *appellavit, probra civitatis infensa mente dinumerans.* Numerat Libanius orat. XII ad Theodosium, inter maxima Antiochiæ infortunia θυμὸν κατ' ἀρχόντων ἄδικον, cujus historia notissima. Eapropter, quod ad seditionem ea civitas nimis quam proclivis esset, Iohannem Chrysostomum clam ac per dolum ab præfecto Constantinopolin esse missum ad Imperatorem refert Nicephorus in Histor. Ecclesiast. quum ab Antiochena sede ad Imperatoriæ urbis cathedram evocaretur. De Alexandria vero Hadrianus Imp. In Saturnino Vopisci : *Et utinam melius morata esset civitas, digna profecto, quæ pro sui profunditate totius Ægypti teneat principatum.* Ammianus : *Sed Alexandria*

[7] Hæc Nilo munita quod est, [8] penitusque repostis
Insinuata locis, [9] fecunda & tuta, superbit.
[10] Illa quod infidis opponitur æmula Persis.
[11] Et vos ite pares: [12] Macetumque attollite nomen.
Magnus Alexander te condidit: illa Seleucum
Nuncupat. [13] Ingenuum cujus fuit anchora signum,
[14] (Qua-

dria ipsa, non sensim, ut alia urbes, sed inter initia prima aucta per spatiosos ambitus, internisque seditionibus diu aspere fatigata, ad ultimum multu post annis, Aureliano imperium agente, civilibus jurgiis ad certamina interneciva prolapsis, dirutisque mœnibus, amisit regionum maximam partem, quæ Bruchion appellabatur, diuturnum præstantium hominum domicilium. Trebellius in Æmiliano: *Et hoc familiare est populo Ægyptiorum, ut velut furiosi* (ita lege, non *vel*) *ac dementes, de levibus quibusque ad summa reip. pericula perducantur. Sæpe illi ob neglectas salutationes, locum in balneis non concessum, carnem & olera sequestrata, calceamenta servilia, & cætera talia ad summum reip. periculum seditionibus, ita ut armarentur contra eos exercitus, pervenerunt.* Exempla complura ex Ecclesiastica Historia colligere potuissem, nisi fuisset præter instituti operis rationem.

7. *Hæc Nilo*] Alexandria ad unum ex ostiis Nili sita est. De qua lege Strabonem libro septimo decimo, Curtium quarto, Arrianum tertio, Plinium quincto, & Ammianum vicesimo secundo. *Vinetus.*

8. *Penitusque repostis*] Dixerat Virgilius sexto Æneidos:

— *penitusque repostas*
Massylum gentes — Vinet.

9. *Fecunda situque*] Vetus codex *fecunda, & tuta superbit,* melius. *Vin.*

10. *Illa*] Antiochiæ Romani tenebant præsidia contra Persarum incursiones. *Idem.*

11. *Et vos ite pares*] Tertio loco ambæ, sicut Carthago & Constantinopolis secundo pares ire jussæ. Istarum ergo urbium hæc fuerit dignitas, Valentiniano, Theodosio, & filiis principibus, circiter annum Christi quadringentesimum: quo tempore hæc de claris Vrbibus jam senior canebat Ausonius. Flavius Iosephus, qui sub Vespasianis sua fere scripsit, ad annum Christi octogesimum, Ægypti Alexandriæ secundum inter Romani imperii urbes, & Antiochiæ urbium Syriacarum matri tertium locum deputat in principio libri tertii, & fine quarti Captivitatis Iudaicæ. *Id.*

12. *Macedumque*] Vetus ille nunquam satis laudatus liber aliam lectionem præfert:

— *Macetumque attollite nomen.*

Quæ vera est. Nam *Macetia*, Macedonia, & *Maceta*, Macedones. Gellius lib. IX. cap. III. ex veteri scriptura: *Philippus Amyntæ terra Macetia Rex, cujus virtute, industriaque Maceta locupletißimo imperio aucti, gentium, nationumque multarum potiri cœperant.* Hesychius: Μακετία, ἡ Μακεδονία. In epigrammate Græco: *ἁ μακέτις σὲ κέκευθε κόνις πέφυ.* Scaliger.

13. *Ingenuum*] Hic versus ab istis carnificibus, & tortoribus librorum varie cruciatus fuit. Sed ex prisci libri auctoritate ita legendus est:

— *Ingenuum cujus fuit anchora signum.*

Ingenuum signum vocat *αὐτοφυὲς*. Vel potius, ut ex Aristotelis poëticis interpretemur, *σημεῖον σύμφυτον*. Id enim valet, *ingenuum*. Vt alibi: *Vsque sub ingenuis agitata fontibus unda.* *Ingenuos fontes* vocat *τοὺς μὴ χειροποιήτους*. Nam *ingenium*, est natura ipsa. Nævius in Lycurgo:

— ite

14 (Qualis inusta solet) generis nota certa. per omnem
Nam subolis seriem nativa cucurrit imago.

1 T R E-

--- *ite actu in frondiferos luces, ubi Ingenio arbusta nata sunt, non obsita.* Id est, ubi sunt ingenua arbusta, non manu, aut arte sata. Quod ait:

Qualis inusta solet generis nota certa, --

Intelligit de notis pecudum. Virgil.

Continuoque notas, & nomina gentis inurunt.

Vide quæ olim in Conjectaneis notavimus. *Scaliger.*

13. *Ingenitus avus fuit anchora signum*] Præterquam quod nullus intellectus, syllabarum quoque numerus conqueritur. Fuit ergo quando varie pro captu ingenii corrigendum suspicaremur. E quibus tamen omnibus hoc unum tantum judicium afferre non piguit, nihil immutantes, ac vix utique admonentes. Vt dum alii fortasse ex MSS. Codd. certiora dederint, historia (licet fabulæ propior) non ignoretur, & si non verborum, rei saltem ratio constet. Videndum igitur, an legi possit, *in genitis cujus fuit anchora signum.* Vna tantum fere littera, & in affinem suam commutata. *I* videlicet pro *V* in voce *genitus.* Nam dictio *cujus*, in dictionem *avus*, facile transferri potuit, neque additis, neque demtis litteris, sed plus justo coeuntibus. Denique Iustinus lib. xv in hunc modum scribit: *Seleuci & virtus clara, & origo admirabilis fuit. Siquidem mater ejus Laodice cum nupta esset Antiocho, claro inter Philippi duces viro, visa est sibi per quietem ex concubitu Apollinis concepisse, gravidamque factam munus concubitus annulum a Deo accepisse, in cujus gemma anchora sculpta esset. Iussamque id donum filio, quem peperisset dare. Admirabilem fecit hunc visum & annulus, qui postera die ejusdem scalptura in lecto inventus est, & figura anchoræ, quæ in femore Seleuci nata cum ipso parvulo fuit. Quamobrem Laodice annulum Seleuco eunti cum Alexandro Magno ad Persicam militiam, edocto de origine sua, dedit. Vbi post mortem Alexandri occupato regno Orientis, urbem condidit. Ibique gemina originis memoriam consecravit. Nam & urbem, ex Antiochi patris nomine, Antiochiam vocavit, & campos vicinos urbi Apollini dedicavit. Originis ejus argumentum etiam posteris mansit. Siquidem filii, nepotesque ejus anchoram in femore, veluti notam generis naturalem habuere.* Hactenus ille. Quæ eo libentius huc transtulimus, quod his præcipue, quæ novissima sunt, emendatio nostra continetur. *Mariang. Accursius.*

13. *Ingenuum cujus*] Baptista Pius legit, *Ingenitus navus.* Mariangelus Accursius, *in genitis cujus.* Alii: *ingenitum cujus.* Salmasius ad Solinum cum Scaligero facit. Solinus: *Mons ingenuo igne per æternum fervidus. Ingenuus ignis*, inquit ille, πῦρ ἔμφυτον. Nam *ingeno* vetus verbum, τὸ ἐμφύω. Inde *ingenuus* ἔμφυτος, ut *dividuus* à *divido.* Sic Solinus inferius: *Lacus salubris ingenuo æstu.* Et noster: *ingenui fontes.*

14. *Qualis inusta solet*] Virgilius lib. III Georg. ℣. 158.

Continuoque notas, & nomina gentis inurunt.

Plura de Seleuco Iustinus. Quem eadem de caussa anulo isto, cui anchora insculpta fuit, signasse testatur Clemens Alex. Pædagog. lib. III, cap. x. Sic & Carcini *ingenua nota* stellæ, Spartorum sive Γηγενῶν λόγχη, id est, hasta, referente Aristotele de Arte Poëtica, Plutarcho de sera numinis vindicta, & Scholiaste Lycophronis; qui Pelopidis quoque ἐλεφάντινον ὀστοῦν γνώρισμα fuisse notat; diversus in eo ab Cedreno, cujus in Historia Orestem fratrem non ante voluisse agnoscere refertur Iphigenia, ἕως τὸ Πελόπειον τοῦ γένους σημαντήριον, τὴν ἐλαίαν

[1] TREVERI. IV.

ARmipotens dudum celebrari Gallia geſtit:
[2] Trevericæque urbis ſolium, quæ proxima Rheno,
[3] Pacis ut in diæ gremio ſecura quieſcit:
[4] Imperii vires quod alit, quod veſtit & armat.
Lta per extentum procurrunt mœnia collem.
Lrgus tranquillo prælabitur amne Moſella,
Longinqua omnigenæ vectans commercia terræ.

ἐλαίαν εἶδεν ἔχοντα ἐν τῷ ὤμῳ τῷ δεξιῷ. Tradit quoque M. Paul. Venetus lib. I. cap. XIV, famam fuiſſe, *Georgianorum reges cum ſigno aquilæ ſupra humerum antiquitus naſci.*

1. *Treveri*] Carmen hoc de Treveris non ſolum mendoſum, verum etiam mancum, & mutilum videtur. *Vinetus.*

2. *Trevericæque urbis*] Sunt Treviri populus Galliæ Belgicæ. Quo nomine urbs quoque eorum appellatur apud auctores quoſdam ex antiquis, & *Treuer* apud Salvianum Maſſilienſem, nunc *Trier*, & *Treves*: quam Pomponius, & Ptolemæus *Auguſtam* nominant. De Treviris multa in commentariis Cæſaris, & apud Cornelium Tacitum. De quibus etiam Beatus Renanus quærit libro tertio rerum Germanicarum. Ceterum non multo poſt hæc tempora, urbs Galliæ excellentiſſima opulentiſſimaque quater expugnata ac proſtrata fuit, ut mœret Salvianus. *Idem.*

3. *Pacis ut in media gremio*] Rectius liber optimus, *pacis ut in diæ.* Quod & viro maximo Nicolao Heinſio fuit obſervatum.

4. *Imperiique viros quod alit, quod veſtit, &c.*] Vetus lectio fuit, *imperii vires.* Atque ita prorſus relegendum eſt. Non enim video, quo pacto addere librarii & immutare eam potuerint, quæ fuerit elegantiſſima. Nec probatione aſſequi hoc neceſſe eſt, ſed conjectura. *Mariang. Accurſius.*

MEDIOLANVM. V.

[1] ET Mediolani mira omnia. copia rerum,
Innumeræ cultæque domus, facunda virorum
Ingenia

1. *Et Mediolani*] Nunc *Milan*, & *Milano*, in Gallia Ciſalpina, à Tranſalpinis Gallis conditum. Qui per Taurinos ſaltuſque Iuliæ Alpis quum tranſcendiſſent, *fuſiſque acie Tuſcis, haud procul Ticino flumine, quum in quo conſederant, agrum Inſubrium appellari audiſſent cognominem Inſubribus pago Æduorum, ibi omen ſequentes loci, condidere urbem. Mediolanum appellarunt.* Titus Livius libro quinto. Idem puto, volunt Strabo, Plinius, Iuſtinus. Factum hoc tradunt Chronici ad annum ante Chriſtum natum trecenteſimum & octogeſimum. Nomen autem *Mediolani*, quod Gallicum prorſus

Ingenia [2] & mores læti. tum duplice muro
Amplificata loci ſpecies, populique voluptas
[3] Circus, & incluſi [4] moles cuneata theatri :
Templa, Palatinæque arces, [5] opulenſque Moneta,
[6] Et regio Herculei [7] celebris ſub honore lavacri,
Cunctaque marmoreis ornata [8] periſtyla ſignis,
Mœnia-

ſus fuit, quoniam ad *medium* & *lanam* videretur alludere, finxerunt veteres Latini quidam ſatis inepte, ita appellatam urbem, quod molientibus ſedem Gallis illis, in fundamentis ſus repertus eſſet: cujus corporis dimidium lana, ut ovis, tegeretur. Claudianus in nuptiis Honorii & Mariæ:

Iam Ligurum terris ſpumantia pectora Triton
Appulerat: laſſoſque fretis extenderat orbes.
Continuo ſublime volans, ad mœnia Gallis
Condita, lanigeri ſuis oſtentantia pellem
Pervenit. —

Sic enim legendum pro:

— *mœnia Gallis*
Condita, lanigeris ovis oſtentantia pellem.

Et Apollinaris Sidonius libro ſeptimo epiſtolarum:

Rura paludicolæ temnis populoſa Ravennæ,
Et quæ lanigero de ſue nomen habet.

Sed Cato tamen in Originibus, à *Medo* quodam Inſubrium principe dictum *Mediolanum* tradidit. *Vinetus.*

2. *Antiqui mores*] Reddidi poëtæ ſuam lectionem, prout in primo Voſſiano conſpicitur. Nec ſane *facunda virorum ingenia* (ſive quis *fœcunda* legat) aliud niſi excultos, ac lætos mores promittunt. Credo alluſum ad illud Ovidianum:

— *didiciſſe fideliter artes*
Emollit mores, nec ſinit eſſe feros.

Sic in Moſella:

Quin etiam mores & lætum fronte ſevera

Ingenium natura tuis conceſſit alumnis. mox, *Palatinæque domus* in margine veteris libri notatum fuit. Videturque τὸ *arces* illius eſſe interpretatio.

3. *Circus*] Qualis Romæ fuit, & Theatrum, & Capitolium, & Palatium, & Moneta, & Thermæ Herculeæ. *Vinet.*

4. *Moles cuneata theatri*] *Cuneata theatri immanitas*, in ludo Sapientum: & *cuneatum theatrum*, in edyllio. Eſt & non cuneos habens. De quibus Vitruvius libro quinto. *Vin.*

5. *Opulenſque Moneta*] *Non opulens nec egens*, in Epicedio. Moneta autem dea, templum deæ, ut in carmine Sulpiciæ, & locus, ubi nummi percutiebantur. Turnebus ſecundo capite quarti Adverſariorum. *Idem.*

6. *Et regio Herculei*] Regionem Mediolani indicat fuiſſe, quæ diceretur, *Herculeum lavacrum*, aut *Herculea balnea.* Sane Herculem tutelam Mediolanenſium fuiſſe patet ex iſtis inſcriptionibus Mediolanenſibus:

HERCVLI Q. EVPHEMVS Q. F. O V F LVCVLLIVS ABD. VIVIR V. S. L. M. HERCVLI L. VALERIVS TERENTIVS V. S. L. M. *Scaliger.*

7. *Celebris ſub honore lavacri*] Forte: *celebris ab h. lav.* ut propter cæſuram brevis ſyllaba producatur. Sed τὸ *ſub* ea ſignificatione ſæpius mihi lectum, ut apud Virgilium:

Talis erat juvenis patrio ſub nomine clarus.

8. *Periſtyla*] Περίϛυλον, ſive περίϛυλιον, locus columnis circumdatus, & clauſus: cujuſmodi eſt Burdigalæ, quod

Mœniaque in valli formam [9] circumdata labro.
Omnia quæ magnis operum velut æmula formis
Excellunt: nec juncta premit vicinia Romæ.

quod *Palatium tutela* vulgo appellatur. *Vinetus.*

9. *Circumdata labro*] Ita legendum est; non, ut interpolatores reconcinnarunt, *circumdata limbo*. A parte totum intelligit, quæ posterioribus temporibus in castris vocabatur *fossatum*. *Labra* enim *fossa* dicuntur à Columella, & aliis imitatione Græcanica. Nam Græcis χείλη τ̃ τάφρου. Neque dubitandum est de hac interpretatione. *Scaliger.*

[1] CAPVA. VI.

[2] NEc Capuam pelago, cultuque,penuque potentem,
Deliciis, opibus, famaque [3] priore silebo,
Fortuna variante vices: quæ freta secundis,
Nescivit servare modum. Nunc subdita Romæ,
Æmula tunc. Fidei memor, anne infida, senatum
Sperneret, an coleret dubitans, sperare curules
Campanis ausa auspiciis, [4] unoque suorum
Consule: ut imperium divisi attolleret orbis.
Quinetiam rerum dominam, Latiique parentem
Appetiit bello, ducibus non freta [5] togatis,
Hannibalis jurata armis: deceptaque in hostis
Servitium demens specie transivit herili.
Mox ut in occasum vitiis communibus acti
[6] Corruerunt, Pœni luxu, Campania fastu,

(Heu

1. *Capua*] Capuam Campaniæ urbem, regionis Italiæ clarissimam, à *Capye* duce, vel à Campestri agro potius appellatam esse, placet Tito Livio libro quarto. *Vinetus.*

2. *Nec Capuam pelago, cultu, penuque potentem*] *que* Conjunctione subeunte, captus pede versus sustentandus forte fuerit, in hunc modum, *cultuque penuque potentem*. *Penu* enim primam corripit. *Mariang. Accursius.*

3. *Priore*] Antiqua: sicut *seculum prius* dixit Terentius in Eunucho. *Vinetus.*

4. *Vnoque suorum Consule*] *Romam legatos missos à Campanis, in quibusdam annalibus invenio, postulantes, ut alter Consulum Campanus fieret, si rem Romanam adjuvari vellent.* Livius. *Vinet.*

5. *Togatis*] Italis, Campanis, civibus suis, sed externis, ut Annibale Afro. *Idem.*

6. *Corruerent Pœni*] Melius: *Corruerunt Pœni luxu, Campania fastu.* Hoc sane ait, postquam communibus infecti vitiis Campani & Pœni perierunt; Pœni quidem luxu, Campani fastu: Tunc illa potens Capua sic cecidit,

(Heu nunquam ſtabilem ſortita ſuperbia ſedem !)
Illa potens, opibuſque valens, Roma altera quondam ,
[7] Comere quæ paribus potuit faſtigia conis ,
Octavum rejecta locum vix [8] pene tuetur.

cidit, ut nunc vix octava. Hactenus enim ſententia continens & uno ductu legenda. *Campana ſuperbia* proverbio innotuit. *Lipſius.*

6. *Corruerent Pœni, luxu Campania feſto*] Præclare Lipſius: *Pœni luxu, Campania faſtu.* Nihil certius: ſed infeliciter idem, *Corruerunt.* Reſpuit enim id continens oratio. Campanos ait Romam petiviſſe bello, & Hannibalis ſpecie pacis ſervitutem ſubiſſe. Quo eventu? nempe hoc, ut brevi poſt

— in occaſum vitiis communibus acti
Corruerent Pœni luxu, Campania faſtu.

τὸ *ut* non ſinit mutari τὸ *corruerent.* Gronovius.

6. *Corruerent Pœni*] Lege: *Corruerunt Pœni.* Poſtquam Pœnorum vis fracta eſt, & ſoluta luxu. *Corruerunt,* ut *ſteterunt.* Virgil.

Obſtupui, ſteteruntque coma.

Multa alia congeſſit Nicol. Heinſius ad Heroid. epiſt. VII. ℣. CLXVI. *Grævius.*

6. *Corruerunt Pœni*] Intricata diſtinctio fecerat ſenſum obſcuriorem: quo nodo ſublato, ſolutove, nihil ſuperfuturum ſpero, quod lectorem morari poſſit. τελεία igitur ὑποστιγμὴ poſt *faſtu* ſublata, conjunge cum ſequentibus non interrupta conſtructione, niſi quod ille verſus: *Heu numquam ſtabili,* &c. parentheſi includendus eſt. De luxu vero Pœnorum in Campania vid. Silium Italicum lib. x.

7. *Comere quæ*] Quæ potuit Romæ par eſſe, & eodem gradu conſiſtere. Lucius Annæus Seneca libro primo breviarii rerum Romanarum ſcribit, Capuam quondam inter tres maximas urbes, Romam, Carthaginemque fuiſſe numeratam. *Vinetus.*

8. *Pone*] Poſt Romam primam, vix octavo loco digna Capua. *Vinet.*

8. *Vix pone tuetur*] Libri omnes, *vix pene.* poteſt utraque lectio defendi: ſed hæc eſt planior.

AQVILEIA. VII.

[1] NOn erat iſte locus: merito tamen aucta recenti,
Nona inter claras Aquileja cieberis urbes,
[2] Itala ad Illyricos objecta colonia montes,
Mœni-

1. *Non erat iſte locus*] Nonam te non celebraſſem, niſi acceſſiſſet meritum ex ultione cædis Gratiani Auguſti, diſcipuli mei. AQVILEIAM Plinius libro tertio, Venetiæ attribuit, decimæ regioni Italiæ, à mari Adriatico duodecim millia paſſuum diſtantem. Strabo vero libro quinto extra Venetiæ fines ponit: ad quam adverſo flumine navibus onerariis per fluvium Natiſonem ab Adriatico mari navigetur. *Vinetus.*

2. *Itala ad Illyricos*] Supra hanc Venetiæ & Adriatici maris partem, ſunt Illyrii populus. Deducta autem fuit Aquileia colonia Latina ad annum ab Vrbe condita quingenteſimum & ſeptuageſimum tertium, ut ex

Mœnibus & portu celeberrima: ſed magis illud
Eminet, extremo quod te ſub tempore legit,
³ Solveret exacto cui ſera piacula luſtro
⁴ Maximus, armigeri quondam ſub nomine lixæ.
Felix, quæ tanti ſpectatrix læta triumphi
Puniſti Auſonio ⁵ Rutupinum marte ⁶ latronem.

⁷ A R E-

ex Tito Livio libro triceſimo nono, & quadrageſimo, cognoſces, & ex Paterculo Vellejo. *Vinet*.

3. *Solverit exacti*] Rectius, *ſolveret*. Maximus enim (quem Auſonius, deſiderio peremti Gratiani, Britannicum latronem vocat, atque exſecratur) vir fuit, ut in hiſtoriis relatum eſt, ſtrenuus & probus, atque Auguſto dignus, niſi contra ſacramenti fidem per tyrannidem emerſiſſet. In Britannia ab exercitu Imperator creatus in Galliam tranſiit. Vbi Gratianum ſubita emerſione perterritum, atque in Italiam tranſire meditantem, dolis circumventum interfecit. Fratremque Valentinianum Aug. Italia expulit. Qui in Orientem confugiens, à Theodoſio ſuſceptus, imperio mox reſtitutus eſt. Aquileiæ tum Maximus victoriæ ſuæ ſpectator inſederat, cum Theodoſius Alpes transgreſſus, atque Aquileiam improviſus adveniens, hoſtem illum jam immaniſſimis etiam formidatum, clauſit, cepit, occidit. Hujus facti memoriam longa etiam elocutione tractavit Latinus Pacatus Drepanius in Panegyrico ad Theodoſium. Cujus etiam illa ſunt, quæ Auſonii locum hunc aperiant: *An ſuſtinere*, inquit, *te coram & ſolum oculorum tuorum ferre conjectum ille quondam domus tua negligentiſſimus vernula menſularumque ſervilium ſtatarius lixa potuiſſet?* Factum præterea eventu memorabili, ut Imperatores duos reip. Rom. hoſtes pariter judicatos, ac fere cognomines, Maximum videlicet hunc, & Maximinum Maximini patrem, clara urbs Aquileia, publica omnium lætitia punierit. Cujus illa etiam in Maximini ſenioris cædem fides celebratur, quod cum ad intendendos arcus nervi defeciſſent, è mulierum crinibus confecti funes ſint. Cui ſimile facinus olim urbe à Gallis occupata, obſeſſiſque in Capitolio civibus, matronarum decus auxit. Vnde etiam *Calva Veneris* ſimulacrum. *Mariang. Accurſius*.

3. *Cui juſta piacula bello*] Alii: *cui ſera p. luſtro*. Tyrannidis ſuæ anno quincto Maximus, auctore Proſpero, pœnas ſui ſceleris luit, tertio ab Aquileia lapide captus, indumentis regiis ſpoliatus, & capite damnatus. *Vinetus*.

3. *Solveret exacto cui juſta*] Malim cum veterrimo Voſſiano, *cui ſera piacula*. Illane *ſera*, inquies, quæ exacto tantum quinquennio? imo ſane: nam mox punitum tantum ſcelus eſſe oportuerat, nec in totum luſtrum pœnam fuiſſe dilatam. De morte Gratiani conſulendi ſunt illius & ſeqq. ætatum ſcriptores, Latinus Pacatus, Hieronymus, Auguſtinus de Civ. Dei, Nicephorus, Cedrenus, &c.

4. *Maximus*] *Clemens Maximus* in Sulpicii Severi Aquitani chronicis. *Vinet.*

5. *Rutupinum*] Britannum: ut *Rutupina littora*, Britannica libro ſexto Pharſaliæ Lucani, & *tellus Rutupina* in ſeptimo Carmine Parentalium, ac *Rutupinus ager* in duodeviceſimo, à *Rutupiis* Cantiorum Britanniæ inſulæ gentis civitate: cujus meminit Ptolemæus, libro ſecundo Geographiæ & Ammianus Marcellinus aliquot locis. *Idem.*

6. *Latronem*] Maximum. Hic

quum

quum in Britannia tyrannidem arripuisset, & in Galliam cum ingentibus transiisset copiis, Gratianum Imperatorem, Ausonii discipulum, Merobaudis magistri militum proditione, apud Parisios superavit: & in Italiam fugientem, Lugduni cepit, anno Christi trecentesimo octogesimo septimo. Postea quum se Aquileiam recepisset, à Valentiniano, & Theodosio Imperatoribus illic extinctus est, anno Christi trecentesimo & nonagesimo primo. Aurelius Victor, Sulpitius Severus in vita Martini Turonensis Episcopi, Prospet, Beda, Paulus Diaconus, Drepanius Pacatus Panegyrico, quem Theodosio Augusto Romæ post sumptas de latrone pœnas, dixit. Annos autem vix sexaginta postea stetit Aquileia, quam hæc de illa cecinisset Ausonius. Munitissimum enim oppidum tres annos obsedit, cepit, delevitque Attila ille immanis Hunnus, anno Christi quadringentesimo & quinquagesimo quarto: nec ex eo est à quoquam reparatum. *Vinetus.*

[1] ARELAS. VIII.

[2] PAnde, duplex Arelate, tuos blanda hospita portus,

[3] Gallu-

1. *Arelas*] Quæ fuerat Inscriptio *De Arelatensi urbe*, alia mox facta est, quæ circumfertur, *De Vienna*. Magno errore, & qui vicinis inter se duabus urbibus Galliarum florentissimis dissidii bellorumque causa impia esse possit. Dum laudis sibi altera præconium vendicate, altera tueri studebit. Quod si de Vienna intellectum hic existimaverint, cum opulentissimam fuisse eam Mela quoque scripserit, quodque constet, hodie flumen Rhodanum non mediam intercidere Arelatem, sed prope fluere; meminerint, tantundem fere à Vienna procul delabi, & Strabonem tradete, oppidum emporiumque non parvum Arelatem. Ea enim est apud Ausonium *Arelas*, quæ à vernaculis *Arles* dicitur, *Arelate* à Pomponio, Strabone, Plinio, Tranquillo, Marcellino. *Arelatum* à Ptolemæo. Ab Antonino utrumque, nisi mendum sit in codd. Aut igitur emendari convenit, *De Arelatensi urbe*. Nam ab *Arelate*, *Arelatensis* fit etiam Symmacho, ac Sidonio, sed & Plinio. vel (quod placet magis) simpliciter, *De Arelate*. Quo tenore cæteras Catalogi ejus omnes inscripsit. Et ut probationis tota semel ambiguitas tollatur, in Epistola ad Paulinum idem prorsus de Arelate invenient, qui diligentiores corrigendis ejus locis esse velint:

Vtque duplex Arelas alpina tecta Vienna
Narbonemque pari spatio sibi conserit.

Vt ne quis non posthac reformidet authori manum injicere. Pensitandum vero nonnihil & illud, quod nuper in parte codicis non aspernandæ vetustatis hæc ipsa ita legimus:

Pande duplex Arelate tuos blanda hospita portus,
Gallula Roma Arelas. Quam Narbo Martius, & quam
Accolit alpinis opulenta Vienna colonis.

Quibus omnis series, nutans alioqui & subagrestis antea, regitur ac mitescit. Proximeque accedit Claudii Rutilii æmulatio, Vrbem Romam alloquentis:

Pande precor gemino placatum Castore portum,
Temperet æquoream dux Cytherea viam.

Ita enim ex vetusto codice legimus. Portum autem Ostiensem intelligimus, cujus immania vestigia adhuc videntur. *Mariang. Accursius.*

2. *Are-*

[3] Gallula Roma Arelas : quam Narbo Martius, & quam
Accolit

1. *Arelas*] Theodorici regis Italiæ litteræ sunt apud Cassiodorum libro tertio, de reparatione murorum, & turrium vetustarum hujus urbis. Cæsar in Commentariis belli Civilis, Ammianus, & alii Historici, Arelatem celebrarunt : quam & à propriis colonis conditam esse scribit Isidorus. *Arles*, Galli hodie appellamus plurali voce. *Vinetus*.

2. *Pande duplex Arelate*] Arelatem, Sextanorum olim, hodie Galliæ Narbonensis splendidissimum oppidum Rhodano impositum, *Mamiliariam* dictam fuisse, primus quod sciam, Scaliger observavit : inde sublegerunt Ortelius, & Merula ; & credidere adseveranti, quia lapidis inscripti testimonio niteretur. At hodie, cum ipsum lapidem in Grutero mihi contigisset inspicere, Scaliger, quod monstro simile est, ἰσ...ίσθη μέγα λίαν ἀτυχήσας. Syllabam enim MA initialem vocabuli, cujus reliqua obliterata sunt in saxo cum sequenti integra & significante vocula impertinenter connexuit, unde chimæra illa MAMILIARIA exivit. Ecce autem ipsum marmor : —— VIR. INL —— AVXILIARIS. PRÆ. PRÆTO. GALLIA ——— DE. ARELATE. MA ——— MILIARIA. PONI. S. ---- M. P. I. Cujus sensus, si suppleantur lacunæ, uti supplendas esse remur, talis est : XV. consulatu THEODOSII, qui cum a. Chr. 435. coincidit, VIR ILLVSTRIS AVXILIARIS (prænomen enim, quod detritum est, divinare nondum potui) *Præf. Prat. Galliarum* DE ARELATE MARITIMAM *usque* MILIARIA *poni sua pecunia curavit.* C. Gracchus lata lege Sempronia de viis sternendis, muniendis, reficiendis instituerat, ut lapidibus certa mensura positis notarentur milia passuum, & signa spaciorum columellis, quæ singulis miliariis statuebantur, inciderentur. Ei rei *Curator viarum*, cujus mentio apud Gruterum : tum *quatuorviri viarum curandarum* sub Impp. & in municipiis ædiles creari sunt. Ipsi Impp. magistratus, & viri illustres viis eversis, & corruptis resarciendis, dimetiendis, & signandis per provincias incubuerunt. Idem studium Præfecti Prætor. Galliarum fuit, commoditatibus Provincialium miliaria ab *Arelate* usque ad *Maritimam*, quæ colonia fuit, & urbs Avaticorum Prolem. lib. 2. stagno seu fossis Marianis, opera C. Marii bello cum Cimbris & Teutonibus è Rhodano ductis, & mari Massalitano, seu Ligustico adjacens, distinguere & signare : cujus operis memoriam iste lapis Arelatensis conservavit. In versu ultimo nota numeri, quot videlicet passuum millibus iter Arelate Maritimam constiterit, excidit. *Thom. Reines.*

3. *Gallula Roma*] Arelatem non immerito *Gallulam Romam* vocat Poëta, quod esset & celeberrimum & opportunissimum emporium. Quibus commoditatibus invitatus Fl. Constantinus tyrannus, qui tempore Honorii junioris imperator in Britanniis declaratus fuit, Arelate fixit sedem imperii sui, sanxitque Constantinam urbem vocari : præterea ut in ea septem Provinciarum conventus agerentur, hoc est, Viennensis, utriusque Narbonensis, utriusque Aquitaniæ, Novempopulaniæ, Alpium maritimarum. Vnde imperium illud *Septimania* vocabatur. Quare & κατ' ἐξοχὴν Narbonensem provinciam in veterum Martyrum historia *Septimaniam* vocatam sæpe memini, & à Sidonio Apollinare Epist. 1. lib. III. Nam præfectura prætorii Galliarum tres vicarios habebat. Primus vicarius septem provincias administrabat, utramque Germaniam, utramque Belgicam

gicam

gicam, & in Britanniis utramque Britanniam, & Flaviam Cæsariensem. Secundus quinque: quatuor Lugdunenses, & Maximam Sequanorum. Tertius septem has, de quibus jam locuti sumus. Posset & videri dicta à Septimanis militibus. Nam Narbo colonia Septimanorum. Constantini autem de Arelate constitutionem communicavit mihi Fr. Roaldus, Doctor meus, vir totius antiquitatis peritissimus, & fidissimus juris interpres. Nolui igitur lectorem tam egregio antiquitatis monumento fraudare, ut præter luculentos locos in illa, quibus Ausonius non parum illustratur, sit, quo plurimum illi viro se debere omnes studiosi fateantur. Plus enim auctoritatis ei accessurum spero, quoniam à tanto antiquitatis investigatore ad nos pervenit. Simul hanc occasionem arripui, ut pro ejus multis in me beneficiis, amorem meum, quo eum ut amicum: reverentiam, qua ut Doctorem meum: pietatem, qua ut alterum parentem prosequor, apud illos testatam relinquerem. Constitutio hæc est: IMP. FL. CONSTANTINVS ad Agricolam Præf. Prætorio Galliarum. SALVBERRIMA *magnificentia tua suggestione inter reliquas Reip. utilitates evidenter instructi, observanda provincialibus nostris, id est, per septem Provincias mansura in ævum auctoritate decernimus, quod sperari plane ab ipsis provincialibus debuisset. Nam cum propter privatas & publicas necessitates de singulis civitatibus, non solum de singulis Provinciis vel Honoratos confluere, vel mitti legatos aut possessorum utilitas, aut publicarum ratio exigat functionum: maxime opportunum & conducibile judicavimus, ut servata posthac quotannis consuetudine, in constituto tempore, in Metropolitana, id est, in Arelatensi urbe incipiant septem Provinciæ habere concilium. In quo plane tam singulis, quam in commune consulimus: primum, ut optimorum conventus sub illustri præsentia præfectura, si id tamen ratio publica dispositionis obtulerit, saluberrima de singulis rebus possint esse concilia. Tum quicquid tractatum fuerit, & discussum ratiociniis constitutum, nec latere potiores Provincias poterit, ut parem necesse est inter absentes æquitatis formam justitiæque servari. Hinc plane præter necessitates etiam humanæ conversationi non parum credimus commoditatis accedere, quod in Constantina Vrbe jubemus annis singulis esse concilium. Tanta est enim loci opportunitas, tanta est copia commerciorum, tanta illic frequentia commeantium, ut quicquid usquam nascitur, illic commodius distrahatur. Neque enim ulla Provincia fructus sui facultate lætatur, ut non nisi hæc propria Arelatensis soli credatur esse fœcunditas. Quicquid enim dives Oriens, quicquid odoratus Arabs, quicquid delicatus Assyrius, quod Africa fertilis, quod speciosa Hispania, quod fœcunda Gallia potest habere præclarum, ita illi exhibetur affatim, quasi sibi nascantur omnia, quæ ubique constat esse magnifica. Iam vero decursu Rodani, & Turoni recursu, necesse est, ut vicinum faciant, & pene conterminum, vel quod iste præterfluit, vel ille quod circuit. Cum ergo huic serviat civitati quicquid habet terra præcipuum: ad hanc vel navi, vel vehiculo, terra, mari, flumine deferatur quicquid singulis nascitur: quomodo non multum Gallia nostra præstitum credant, cum in eadem civitate præcipiamus esse conventum, in qua divino quodam munere commoditatum, & commerciorum opportunitas tanta præstatur? Siquidem hoc rationabili plane, probatoque consilio jam & vir illustris Petronius observari debere præceperit. Quod interpolatum vel injuria temporum, vel desidia Tyrannorum, reparari solita prudentia nostra auctoritate decernimus, Agricola Parens charissime, atque amantissime. Vnde & illustris magnificentia tua & hanc præceptionem nostram, & priorem sedis suæ dispositionem per septem Provincias in perpetuo faciet custodiri. Vt ab Idib. Augusti quibuscunque mediis diebus in Idus Septemb. in Arelatensi urbe noverint Honorati, vel Possessores judices singularum*

Pro-

Accolit [4] Alpinis opulenta Vienna colonis.
Præcipitis Rhodani sic [5] intercisa fluentis,
Vt mediam facias [6] navali ponte plateam.
Per quem Romani commercia suscipis orbis,
Nec cohibes: populosque alios, & mœnia ditas:
Gallia quîs fruitur, gremioque Aquitania [7] lato.

[1] EME-

*Provinciarum annis singulis concilium esse servandum, ita ut de Novempopulonia, & de secunda Aquitania, quæ Provinciæ longius constitutæ sunt, si eorum Iudices occupatio certa detinuerit, sciant legatos juxta consuetudinem esse mittendos. Qua provisione plurimum & provincialibus nostris * nos intelligimus, utilitatisque præstare: & Arelatensis urbis, cujus fidei secundum testimonia atque suffragia Patricii parentisque nostri multa debemus, non parvum adjicere nos constat ornatum. Sciat autem magnificentia tua, quinis auri libris Iudicem mulctandum esse: ternis Honoratos, vel Curiales, qui ad constitutum locum intra definitum tempus venire distulerint.* Ex hac constitutione non obscure possumus colligere, quæ Ausonius de opportunitate hujus Emporii canit his versibus:

Per quem Romani commercia suscipis orbis,
Nec cohibes, populosque alios, & mœnia ditas.
Gallia queis fruitur, gremioque Aquitania lato.

De hoc Constantino, ut coactus à militibus in Britanniis susceperit imperium, & filium suum Iulianum Nobilissimum declaraverit, ut missu Honorii Iunioris Constantius, & Gerontius cum Arelate obsederint, deque ejus exitu miserabili non pauca Olympiodorus Græcus historicus, cujus supra memini, conscripsit. Sed ea nihil ad rem. *Scaliger.*

3. *Gallula Roma Arelas*] Colonia Romana in Gallia à Tiberio Nerone patre Tiberii Augusti deducta, ut Suetonius memoriæ prodidit, Atelas, parva quædam Roma videbatur. Lepidum autem diminutivum *Gallula.* ab eo, quod est *Gallus.* Vinetus.

4. *Alpinis opulenta Vienna colonis*]
— · quaque potentes
Ædues, Alpino quaque Vienna jugo.

Dixit in carmine quarto Parentalium, qui & in epist. vicesima quarta *Alpinam* appellavit *Viennam.* Hæc est Allobrogum metropolis, Pomponio, Plinio, Straboni, super Rodanum sita, *juris quondam Italici*, inquit Paulus libro quinquagesimo digestorum, titulo de Censibus. Vetus nomen adhuc retinuit. *Vinet.*

5. *Intercisa fluentis*] Inde dicta est Arelas *duplex* etiam eidem Ausonio in extremo Mosella, & in versu octogesimo primo vicesimæ quartæ epistolarum. Ita quondam Arelas. nunc simplex est, & longe alia facie, tota in ripa Rodani, quæ Italiam respicit, posita. Alteram partem facile crediderim à Gothis fuisse excisam. Lege epistolam duodecimam libri septimi epistolarum Sidonii Apollinaris. *Idem.*

6. *Navali ponte plateam*] Pontis ejus meminit Atalaricus Rex in quadam Epistola ad Senatum urbis Romæ: *Arelate*, inquit, *est civitas supra undas Rodani constituta, quæ in Orientis prospectum tabulatum pontem per nuncupati fluminis dorsa transmittit.* Scaliger.

7. *Lato*] Fertili. *lato* tamen pro *lato* vetus exemplar: & *Aquitanica*, pro *Aquitania.* Vinetus.

1. *Emerita*

[1] EMERITA. IX.

[2] CLara mihi post has memorabere [3] nomen Iberum
Emerita, [4] æquoreus quam præterlabitur amnis,
Sub-

1. *Emerita*] Melius sequemur vulgatam lectionem, quam veterem, quæ habet *Hispalis*. Nam, Hispalim non præterfluit æquoreus amnis, sed ipsam Emeritam. Ana enim fluvius eam alluit. Hoc disertissime à Prudentio explicatur in Eulalia Virgine Martyre, his verbis:

Nunc locus Emerita est tumulo
Clara colonia Vettonia:
Quam memorabilis amnis Ana
Præterit: & viridante rapax
Gurgite mœnia pulchra lavat.

Nam *æquorei* amnes dicuntur, quorum ostia, quia in Oceanum exonerantur, æstum Oceani patiuntur. Æstuaria λιμνοθαλάττας vocat Strabo. Sic Ausonius Garumnam vocat:

Æquoream liqui te propter, amice, Garumnam.

Itaque inde scimus quare *æquoreum* Anam vocet: qui fluvius, ut & pueri sciunt, hodie *Guadiana* vocatur: hoc est, *Flumen Ana*. Nam lingua Arabica & Mauritanica flumen vocatur *Guad*, per literam *Guau*, ut pronunciant, quam alii Muhamedistæ *wau* pronunciant. Sic Bætis fluvius hodie dicitur *Guadal Kebir:* hoc est *flumen præstans*, *flumen magnum*. quod nos certo scimus ex idiomate Arabico. Nam Mauros, qui Grammaticam linguam Arabicam colunt, cum ibi rerum potirentur, multis locis nomina de sua lingua imposuisse, nemo paulo historiæ peritior ignorat. Sic *Gibaltar* vocatur fretum Tartessiacum. Nam *Gibaltar* ad verbum est, *Mons Tartessi*. *Gibal* enim Arabice, Mons. *Tarts* Hebraïce, Syriace, Arabice, Tartessus. Pœni in sacris literis ita vocantur, hoc est *Tarsis*. deinde ipsi Carthaginenses. nec minum. Pœnorum enim colonia fuit. *Gades* autem, & *Tartessus* sane omnium veterum Græcorum consilio, Tyriorum, vel Phœnicum coloniæ sunt: ubi regnavit vivax ille Regulus Argantonius, cujus meminit Ausonius noster ad Paulinum in epistola de Philone epitropo. Et ab eo *campi Arganthonini* dicti à Sidonio, Tartessiacus tractus. Porro Emerita dicebatur *Augusta Emerita Vettonica*, ut videmus apud Prudentium. Vbi intelligendum *Vettonica*, id est civitatis. Sic ipse Ausonius in Professoribus videtur dixisse *Augustoritum Pictonica*. Vbi, ut supra, intelligemus, civitatis. Nam *Vettones* sunt populi Lusitaniæ: in quibus Emerita fuit princeps, ac matrix totius provinciæ Lusitaniæ. Coloniæ enim præter populos suos, & conditores, etiam alia nomina habent. Vt Arelate dicta est *Mamiliaria*. Quare, nescio. Hoc sane patet ex inscriptione pulcherrima, quæ in columna legitur Arelate, in ædibus honestissimæ Matronæ Vallensis. SALVIS. DD. NN. THEODOSIO. ET. VALENTINIANO P. F. V. AC. TRIVM. SEMPER AVG. XV. CONS. VIR. INL AVXILIARIS. PRÆ. PRÆTO. GALLIA. DE. ARELATE. MAMILIARIA. PONI. S. M. P. I. *Scaliger.*

1. *Emerita*] Titulus est: *De Emerita*, in codicibus impressis. In vetusto Lugdunensi, *De Hispali:* qui & in ipso carminis secundo versu, *Hispalis* scribebat, ubi alii *Emerita*. Vrbs prius amplissima *Emerita*, oppidulum est hodie *Mérida* ad fluvium Anam qui Lusitaniam Hispaniæ partem à Bætica Hispania disterminat. Aurelius

lius Prudentius homo Hiſpanus, Auſonio non multo junior, in dactylico de Virgine Eulalia Chriſti Martyre:

Nunc locus Emerita &c.

Dio ſcribit libro quinquageſimo tertio, & Iſidorus quinctodecimo Etymologiarum, Auguſtum Cæſarem, Cantabris, Aſturibus, Luſitaniſque ſubactis, veteranos in Hiſpania dimiſiſſe: qui hanc urbem in Luſitania condiderint: quæ ab Auguſti principis, *Emeritorum*que illorum nominibus, *Augusta Emerita* ſit nuncupata. *Hiſpalis* vero eſt, quæ nunc *Sevilia* vocitatur, una ex opulentiſſimis, ampliſſimiſque Hiſpaniæ urbibus, ad fluvium Bætim ſita: quæ quos habuerit conditores, & quibus temporibus, neſcio: ſed Iulii Cæſaris eſſe negant Hiſpalenſi illi Iſidoro, quæ de illa leguntur in ejuſdem Cæſaris civilibus Commentariis. Coloniam ille fortaſſe deduxerit ex ſuis veteranis. Hiſpalim namque claram Romanorum coloniam fuiſſe dicit Strabo libro tertio: eamque Plinius *coloniam Romulenſem* cognominat. *Vinetus.*

2. *Iure*] Veteres membranæ *Cara* pro *Iure* ſcribebant, fortaſſe quod Auſonius in ea ſe Hiſpaniæ civitate aliquando oblectaſſet, & ex eo ſemper habuiſſet caram, ac dilexiſſet. *Vinetus.*

2. *Iure mihi poſthac*] E veſtigiis antiquæ lectionis, quæ in veteri codice eſt, repono *Clara*. nam *Cara* pro *clara* in eodem ſæpiſſime vitioſe ſcriptum deprehendas.

3. *Nomen Iberum*] *Hiberum* aſpirabat vetus liber, ut præcipit Vibius. Ἴβηρες autem dicuntur Græcis, hoc eſt Iberes, ſed Latinis *Hiberi*, Hiſpani à fluvio, cui Ἴβηρ & *Hiberus* nomen, qui apud Cantabros ortus, in mare exit mediterraneum. *Nomen* autem ſi propria ſua ſignificatione hic accipias, Hiſpali carmen conveniet magis, quam Emeritæ. Eſt enim non Hiſpanum ſed Latinum vocabulum Emerita: & Hiſpalim, quam à palis in ſolo paluſtri ſuffixis cognominatam ſuus divinat Iſidorus, purum credo Hiberum Hiſpanumque nomen, quod legitur apud Silium tertio, *Hiſpal*, ſive *Iſpal*.

Et celebre oceano, atque alternis æſtibus
Hiſpal.

Sed exemplar idem vetus *u* pro *o* ſcribebat, *numen* pro *nomen*: ut conveniat cum eo, quod ſequitur:

Summittit cui tota ſuos Hiſpania faſces.

Quam urbem cunctarum Hiſpaniæ civitatum principem, pro numine habeat univerſa Hiſpania, colat, obſervet, & ipſi cedat. *Vinetus.*

3. *Nomen Hiberum*] Nihil mutandum. Credebam in initio ſcribendum, *Numen Hiberum*: inductus in errorem vetuſtiſſimi codicis ſcriptura, utpote in quo *numen* pro *nomen* & vice verſa *nomina* pro *numina* ſexcenties inveniatur: nec non illis Auſonianæ Moſellæ verſiculis:

Inſanumque ruens per ſaxa rotantia
late
In mare purpureum, domina tamen an-
te Moſella
Numine adorato Tarbellicus ibit Atur-
rus.

Sed tamen in Toloſa: *Inter Aquitanas gentes & nomen Iberum.* Vbi liquet *nomen* & *gentes* idem denotare. Sic ut & hic *Emerita nomen Iberum*, id eſt, Hiſpana civitas dicatur. Quod cum non animadvertiſſent librarii pro *Emerita*, *Hiſpalim*, quod ipſis Hiſpanum nomen videbatur, cum latinum eſſet Emerita, ſubjecerunt. Sic mox: *Tectoſagos paganica nomina Volcas*, id eſt, pagum. Item: *Ioniæ populos & nomen Achæum*, id eſt, Achæos. In Epiſtola ad Theonem: *Et villica nomina lini*, id eſt linum. Ad Syagrium: *Sed quo noſtrates Aquitanica nomina*, id eſt, Aquitanos. Paullinus in citatis ab Auſonio verſibus:

— Pellæa dedit qui nomina regum,

id eſt, Pellæos reges.

4. *Æquoreus quam præterlabitur amnis*] Et hoc de Hiſpali verius, quam de Emerita. Namque *Bætis* & *Anas*

tametsi magni sunt, & in *aquor* uterque exeunt, in Oceanum nimirum Gaditanum: & quum ob alia, tum ob æstum, *aquorei* recte dici possunt, sicut *Garumnam* suam dixit Ausonius *aquoream* in extremo Mosella, appellatione tamen *aquorei* magis est dignus Bætis ad Hispalim, quam Anas ad Emeritam. Stadia namque minus quingenta, quæ sunt millia passuum sexaginta duo, & leucæ Hispanicæ quindecim, à mari per fluvium abest Hispalis, auctore Strabone libro tertio: quo spatio magna tollerat navigia Bætis. At Emerita duplo triplove abest: nec in suo amne præter mœnia sua videt æstum, sicut Hispalis in suo. *Vinetus.*

4. *Æquoreus quam præterlabitur*] Nisi prima in *Anas* corriperetur, scriberem: *æq. quam præterlabitur Anas.* Et vix mihi persuaserim, non hoc sibi permisisse Ausonium; utpote in quo idem nomen eodem modo corruptum fuerit, in epist. ad Paulinum, ubi vetus liber:

Emeritensis Ana, lataque fluenta Garumna:

pro vulgato: *Emeritaque amnes.* Quod recte observavit Heinsius in suis ad Prudentium notis.

4. *Æquoreus amnis*] Anas nempe, qui nunc Hispanis *Guadiana* dicitur, id est, si resolvas, *vadum Ana.* Errare quippe tum Scaligerum puto, tum quotquot lexicographi vocem *Guad*, sive *Guada*, vel *Guadi*, Arabicam credunt. Nam quod ita *rivum* seu *flumen* Arabes vocent, verum quidem est, ut ex quamplurimis Hispaniæ fluminum vocabulis etiam Arabicæ linguæ minus callentibus deprehendere est, (sic *Guadalaxára*, urbs & fluvius regni Toletani, id est, *flumen lapidum: Guadarráma, fluvius arenosus* prope Madritum: *Guadalabiár*, hodie *Rio blanco*, Vrbem Valentiam transiens: *Guadaxíra*, *fluvius epulorum*, in Estramadura, quæ veteris Bæticæ pars, &c.) non tamen origine Arabicum esse vocabulum τὸ *Guad* existimem; verum potius corruptum è Latino *Vadum.* Ea enim est Hispanicæ, Italicæ, Gallicæ linguarum ratio, ut literam *V*, quæ Germanis est *W*, per *Gu* scribant. Ex. gr. Vespæ, *Wespen* nostris, *Guespes* Gall. *Guespe* & *Vespe* Italice. Væ, *Wa*, *Guay* Hisp. *Guai* Ital. Vagina, Ital. *Guaina*, Gall. *Gaine*, Hispan. *Vayna*, quod ad Latinam scribendi rationem proxime accedit. Ita vocabulum *Guerra* Hispani & Itali, *Guerre* Galli ab antiqua Teutonum lingua mutuari sunt; uti ex Anglico vocabulo *a warre*, id est, bellum, pugna, didici. Quam quidem linguam maxima sui parte Teutonicam esse nemo dubitat. Superest nobis istius significationis vestigium in voce *wargeest:* quo nomine homines litigiosos denotamus, ab antiquo *warren*, id est, pugnare: & utimur etiam nunc eo verbo, pro lites quærere, & affectare jurgia. Sic & *Guante* Hisp. *Guanto* Ital. *Gand* Gallice ab nostro *Wante*, sive chirotheca desumtum. Item *Guardar* sive *Huardar* Hispan. *Guardar* Italice, *Garder* Gall. ab antiquo *wahren:* cujus etymologiæ index est vox Hispanica *Guardabosques*, Tutela sylvarum, à Teutonico *Boschwahrer.* Nec non *Guindar* Hisp. *Guinder* Gall. à nostro *winden*, *auffwinden*, levare in altum funibus, vel quo alio instrumento. Item *Guisa* Ital. *Guise* Gall. à nostro *wyse*, Germ. *weise: Guiderdone*, Ital. *Guerdon* Gall. remuneratio, vox ibrida è Latino *donum*, & Germanico *wieder*, id est rursus. Item *Guilielmo*, *Guillaume* à Teutonico *Will-haym*, *Willem.* Et ne longius, quam par est, exspatiemur, si *Guad* origine Arabicum est, etiam Italorum *Guado*, & Gallorum *Gué* ab Arabica lingua defluxisse censenda sunt: quemadmodũ & Germanorum, Belgarumque *Wade*, sive (ut nostri Latina plerumque in unam syllabam contrahere solent, seu per crasin, seu per apocopen) *Waey:* unde *durchwaden*, *doorwaeyen*, transire flumen vado. Illud tantum videtur obstare, quod vadum,

Submittit cui tota suos Hispania fasces.
[5] Corduba non, non arce potens tibi Tarraco certat,
[6] Quæque sinu pelagi jactat se Bracara dives.

ATHE-

vadum, *guado*, *gué*, *wade*, non fluvium, sed transitum fluvii significet. Verum id inter Barbaros facile accidere potuit, ut veram significationem hujusce vocis aliquantum depravaverint. Verisimilius præterea est, Arabas suum *Guad* ab Hispanis, quam Hispanos ab Arabibus accepisse. Quum enim in initio, sua, id est, vetere Hispanica lingua uterentur, quam etiam nunc Cantabri, hodie *los Bizcainos*, sive *Vizcainos*, retinere creduntur; postquam deinceps in Romana jura concesserunt, Romana ut plurimum lingua loquuti sunt: atque hinc in eorum sermone *vadum*. Sed Romanam linguam mirum in modum cum in Hispania, tum in Gallia, & ipsa Italia Barbati Gothi corruperunt. Pulsis tandem Gothis successere Arabes, & quidquid porro incorruptum fuerat, invecta partim sua, partim vulgari Hispanorum lingua mutata, deformarunt: non ita tamen, ut non & ipsi aliqua alienigena adoptaverint. Ergo è Latina voce *Vadum* fecere Gothi *Guadum*, seu *Hwadum*, Arabes *Guad*. Nam τὸ *Gu* Gothorum veterumque Teutonum (quorum linguæ dialecto tantum differebant, reapse vero unius erant originis) adspiratio est, sed per *Hw* prolata: quæ scribendi consuetudo cum ex antiquæ Gothorum linguæ reliquiis, tum è permultis Suecorum vocabulis animadvertitur, ut ex. gr. *Hwilken*, *hwarfore*, *hwisa*, *hwart*, &c. Sed & ipsa pronuntiatio, ut olim, quum in Suecia peregrinarer, quotidie audivi, ex ipsis pæne faucibus deducta multas literas aspirat, quæ tamen in scribendo adspirationis nota carent. Quod Anglis item familiare: unde hisce nulli perfectius aut discunt aut pronuntiant Suecicam linguam, aut Suecis Anglicam. Quin imo quam ad adspirandas literas propensi fuerint ex annalibus antiquis patet, in quis etiam *Hlotharius*, *Hludovicus*, pro *Lotharius*, *Ludovicus* legitur. Et sunt penes me nummi argentei antiqui idem testantes. Sed ut hæc magis adhuc confirmentur, quæ dixi; ipsa varietas scribendi apud Hispanos evincit τὸ *Gu* aspirationem esse. Pro eo enim tam *Hu*, quam F, quod Æolicum Digamma est, indiscriminatim ponunt: adduntque Latinis etiam à vocali incipientibus. Vt *Guebo*, *huevo*, ovum: *Huero*, *Guero*, *Fuero*, foras: *Guesso*, *huesso*, os ossis: *Huerfano*, *Guerfano*, orphanus, ὀρφανός: *Guarnecimiento* Hisp. *Guarnimento* Ital. *Garniment* Gall. ornamentum. *Huerco*, orcus: *Guarismo*, arithmetica; quod itidem ad Arabismum male refertur, quum sit Græcum ἀριθμός. Atque hæc hactenus.

5. *Corduba non*] Vna ex Bæticæ Hispaniæ clarissimis urbibus est Corduba Pomponio Melæ, & Ptolemæo. Cæsar *provinciæ caput* appellat. Strabo *Marcelli opus*. Plinius *Patriciam coloniam*. Martialis libri primi Epigrammate undetricesimo, duorum Senecarum, & unius Lucani pattiam. *Cordoua* suis hodie vocatur. *Vinetus*.

6. *Quæque sinu*] O quam dudum seges est, ubi Troja fuit! Everterunt & hanc cum Emetita barbari. *Braga* hodie Portogallis nuncupatur, parva urbs, in magnæ illius Bracaræ suburbio exstructa. Ad cujus partem, eam, quæ orientem respicit, effodiuntur subinde veteris urbis insignes ruinæ. Fuit autem etiam hæc *Augusta* cognominata, ut locupletissimi testes sunt Strabo, & Ptolemæus, & antiquæ aliquot inscri-

 ptiones,

ptiones, quæ Bracaræ adhuc exstiterunt. Dubito autem, an recte à *Bracara* legantur apud Ptolemæum Βραικάριοι, adjecto ι primæ syllabæ, quos Appianus in Hispanicis Βρακάρους, Plinius *Bracaros* appellat. Qui tertio Naturalis historiæ, ubi universam citeriorem Hispaniam divisit in conventus septem, Carthaginensem, Tarraconensem, Cæsaraugustanum, Cluniensem, Asturum, Lucensem, Bracarum, Bracari conventus civitates viginti quattuor, & ducenta septuaginta quinque millia capitum liberorum fuisse scribit: *Ex quibus præter ipsos Bracaros*, inquit, *Vibali*, *Celerini*, *Galleci*, *Æquesilici*, *Querquerni*, *citra fastidium nominentur*. Vetustissimas duas inscriptiones, ex iis, quas Bracaræ Augustæ ipsi vidimus, hic subjiciemus, quæ & urbis antiquitatem claritudinemque testentur, & illum Plinii locum veluti confirment, & illustrent. Vna est in ædicula Laurentii cujusdam Bracarensis Archiepiscopi, quæ sic habet: ISIDI AVG. SACRVM. LVCRETIA FIDA SACERD. PERP. ROM. ET AVGVS. CONVENTVVS BRACAR. AVG. D. Altera est extra urbem in pariete ædiculæ, in ea loca ob antiquitatis memoriam aliunde translatis lapidibus: C. CÆSARI AVG. F. PONTIF. AVGVRI CALLÆCIA. Adde, quod ex illorum fide, qui antiquam, & germanam retinuerunt orthographiam, disci potest, *Braccara*, *Bracharà*que vulgo in nostris libris, pro *Bracara*: & *Gallecos* apud Plinium, cum sua *Gallecia* apud Silium Italicum, Iustinum, & alios passim, pro *Callæcis* & *Callæcia* perperam scribi. In his enim secunda syllaba diphthongus esse debet *æ*: quæ est αι apud Strabonem, Dionem, & Ptolemæum: quam tamen ubique dissolvunt, qui aliud esse & Καλλαικὸν & aliud Καλλαϊκὸν ignorant. Fit autem *Callaicus* à *Callæco*, sicut Ἀχαϊκὸς, ab eo quod est Ἀχαιὸς, & *Iudaicus* à *Iudæus* Et quemadmodum qui Achæos debellavit, *Achaicus* dictus est Lucius Mummius, ita Brutus à subjugatis Callæcis *Callaicus* cognominatus: ut cum Strabone testatur Ovidius sexto Fastorum. Hinc sunt apud Martialem aliquot locis *Callaicum metallum*, & *Callaicus Oceanus*. Quantum vero ad primam litteram attinet, ea in *Callaico* quidem semper servata eadem, in aliis vero mutata in *G* ex vulgi errore, quando *Callæcia*, *Galizia* & *Galiza*: & *Callæci*, *Galleci* Hispanis dici cœpti sunt. In priori autem inscriptione, miratus sum, quid sibi vellet illud CONVENTVVS. Dubium enim, an fabrile erratum sit, an de industria geminata vocalis, quod veteres Latinos fecisse Quintilianus auctor est, quando syllaba longa esset. In eadem non fuit integrum Bracaræ nomen, neque in multis aliis, sed in columellis (quatuordecim sunt hæ) quas ex antiquæ Bracaræ reliquiis collectas Bracarensis Archiepiscopus quidam (ita audivimus) antiquitatis studiosus circum eandem ædiculam erigendas curavit, sic scriptum offendimus, inter cetera, quæ legi nequibant, BRACARA AVG. Quo autem sinu Oceani se jactitare divitem Bracaram intelligit Ausonius, ea ab illo abest amplius sedecim millia passuum: nec flumine alluitur tanto, ut eo vehi merces possint: sed Bracarorum tunc ager ad sinum usque porrigebatur: in cujus litore portum habuerunt. Et quoniam sita est Bracara inter amnes Durium & Minium, qua regione nullam in sua Hispaniæ parte fertiliorem Portogalli vulgo jactant: ea altera divitiarum causa esse potuit. Est in ædicula, quam diximus extra urbem, lapis inscriptus: cujus inscriptionis hanc solum postremam partem excerpsimus, quum totam legere nequiremus: CIVES ROMANI QVI NEGOTIANTVR BRACAR. AVGVST. *Vinetus*.

1. *Nunc*

ATHENÆ. x.

NVnc & [1] terrigenis patribus memoremus Athenas,
[2] Pallados & Consi quondam certaminis arcem.

Paci-

1. *Nunc & terrigenis patribus memoremus*] Legitur & *Trojugenis*. Quæ prior lectio, sed alterâ, non sine quadam gratiola, remotior. Sive ad Romanos, sive ad Athenienses referatur. Constat enim Romanos à Trojanis, unde genus duxerint, *Trojúgenas* nuncuparos. Vti vel à Iuvenale non semel dicitur, & Silio. Qui etiam nunc *Dardanios*, nunc *Laomedontiadas*, & *Teucros*, & *Trojanos* appellat. Sed quod ad *Terrigenas* attinet, Livius libro primo sic ait: *Ne vana urbis magnitudo esset, adjicienda multitudinis causa (veteri consilio condentium urbes, qui obscuram atque humilem conciendo ad se multitudinem, natam è terra sibi prolem mentiebantur) locum, qui nunc septus densis sentibus, inter duos lucos est, asylum aperit. Eo ex finitimis populis turba omnis, sine discrimine liber an servus esset, avida novarum rerum perfugit. Idque primum ad cœptam magnitudinem roboris fuit.* Hinc & à Floro dictum videtur in primo bello Punico: *Ille rudis, ille pastorius populus, vereque terrester.* Neque etiam sum nescius, terræ filios haberi solitos ignobiles; & quorum origo nesciretur. In quam tamen seutentiam dictum ab Ovidio non putaverim, quod alii tradidere, *Iuppiter è terra genitam mentitur, ut author Desinat inquiri.* Neque enim par erat, Iovem ipsum ignorare, quibus Iô parentibus orta foret. Quin eam terræ prorsus genuinam credi à morosa, importuna, atque incommoda Iunone voluit. Vt omnem, si fieri posset, ulterius garriendi obtundendique materiam perscrutaturæ, præ zelotypia muliebrique ingenio, etiam quæ Mundus ipse non capiat, præcideret. Si quis autem, *Terrigenis patribus*, in Atheniensium gratiam, interpretandum putet (quod minus satisfacit) præsto sunt Plato in Menexeno, Lucianus in Philopseude, Iust. lib. II. Censorinus de natali die, Apulej. in Metamor. Iosephus de antiq. terram enim Atticam hominem primo genuisse commenti sunt, neque ex adventitia passimque collecta populi colluvie, sed terrigenas Athenienses esse, eosque *Autochthonas* vocitari. in cujus originis argumentum, patria consuetudine, cicadas in seriem aureas capite gestabant. Quod & Thucydid. tetigit inter operis initia & Virg. quoque in Ciri:

Ritu Mopsopio tereti nectebat dente cicada.

Id autem insectorum genus quomodo è terra proveniat, præter Aristotelem Plato transeunter, breviterque in Symposio indicat. *In terram* (inquit) *spargentes semina, cicadarum instar, concipiebant, atque generabant.* Mariang. Accursius.

1. *Terrigenis patribus*] Conditoribus terræ filiis. Cecrops enim Vulcani & Terræ filius, auctore Hygino oppidum *Cecropiam* condidit: quæ Athenarum tandem arx tantum fuit, ut scribit Plinius libro septimo. Hic tamen adeo variant auctores, ut affirmare non dubitem, eos prorsus ignorasse, quinam primi Athenarum conditores fuerunt. Particulam *&*, quæ vocem *terrigenis* præcedit, quidam in *ex* mutant, alii, *e*, primum fuisse putant, quæ præpositio, *e*, sibi de insequentis verbi principio, *t*, adjunxerit. *Vinetus.*

1. *Nunc & terrigenis*] Mallet Turnebus.

Paciferæ primum cui contigit arbor olivæ.

[3] Attica

nebus, *nunc è terrigenis*. Sed mutare non opus est. Quin potius Corn. Nepos glossa liberetur in Attici vita: *Pomponius Atticus ab origine ultima stirpis Romana generatus*: dele cum Lambino, τὸ *generatus*, quod doctiss. viros, tam frustra exercuit. Erat Atticus *stirpis Romana ab origine ultima*, id est, ab ipso gentis primordio è Romanis oriundus erat. Eadem, elliptica nempe, constructio est. De qua caput est singulare Gellii, octavum libri v.

r. *Terrigenis*] Clemens Alexandrinus l. II. Pædagog. c. x. Ἀθηναίων δ' ἔμπαλιν οἱ ἄρχοντες, οἱ τὸ ἀστικὸν πολίτευμα ἐζηλωκότες, ἐκλαθόμενοι τοῦ ἀνδρογυνίου ἐχρυσοφόρουν, ποδήρεις χιτῶνας ἐνδυόμενοι, καὶ ποδήρεις ἠμπίσχοντο. καὶ κρωβύλον, ὃ ἐμπλοκῆς ἐστιν εἶδος, ἀνεδοῦντο χρυσῶν, ἐνέρσει τεττίγων κοσμούμενοι. τὸ Γηγενὲς ὡς ἀληθῶς ἀπειροκαλίᾳ τῆς κιναιδίας ἐνδεικνύμενοι. Quem locum idcirco adduxi, quod mihi vestis nomen post ἠμπίσχοντο excidisse, & interpres non satis perspicue τὸ Γηγενὲς expressisse videbatur. πέπλους, unde Ionas ab Homero ἑλκεσιπέπλους appellatos ait, aut simile quid reponi poterit. Quare vero Γηγενεῖς dicti sint, nemo ferme ignorat; & si quis nesciat, Scholiastes inter cæteros Lycophronis docebit, qui varias hujus cognominis rationes adfert. Inde & Δῆμος Ἀθηναίων παλαίχθων dicitur in Epigrammate, quod honori Thrasybuli ab Atheniensibus inscriptum Æschines citat orat. in Ctesiphontem. Et Praxithea apud Euripidem libenter sese filiam pro salute Vrbis immolandam exhibere dicit, ὅτι

— πρῶτα μὲν πόλιν
Οὐκ ἄν τιν' ἄλλην τῆσδε βελτίω λαβεῖν·
Ἡ πρῶτα μὲν λεὼς οὐκ ἐπακτὸς ἄλλοθεν.
Αὐτόχθονες δ' ἔφυμεν.

2. *Pallados & Cosi*] Nonnulli Codices, insigniori mendæ indole, habent, *Cosi*. Scribo *Consi*. hoc est Neptuni. Nota est Neptuni ac Minervæ contentio, uter eorum Athenis imponendi nominis author fieret. Tum Consum, cujus sint solennes ludi *Hippocratia*, nostris vero *Consualia* vocati, consiliorum exstitisse Deum, Pompejus, Serviusque asserunt. Et eundem esse cum *Equestri*, sive *Equite Neptuno*, plures arbitrantur. Fuere autem & qui diversum hunc Equestrem à marino Iovis fratre suspicari non desierint. Sed Diodorus inter cætera asseverat, Neptunum primum ea, quæ ad navigandum pertinent, invenisse, à Saturno hujusmodi rebus præfectum: & primum equum domuisse, ac præcepta equestris artis præbuisse: ex eoque *Hippium* appellatum. Authoritatem quorum fidemque secutus Ausonius, etiam in Monosyllabis dixit:

Tum Iovis & Consi germanus tartareus Dis. Atque alibi:

Canea convertit proles Saturnia Consus.

Eum ubique *Consum* nominans, quem equorum domitorem, & marinum pariter agnoscebat. *Mariang. Accursius.*

2. *Pallados & Consi*] Minervæ & Neptuni. Fabula autem sic habet. Conditis Athenis, quum Neptunus & Minerva, quæ Græcis Pallas, de illarum nomine contenderent, *placuit Diis, ut ejus nomine civitas appellaretur, qui munus melius mortalibus obtulisset. Tunc Neptunus percusso littore equum, animal bellis aptum, produxit: Minerva jacta hasta olivam creavit: quæ res est melior comprobata, ut pacis insigne.* Ita Servius in librum primum Georgicôn. Hyginus paulo aliter, & Aurelius Augustinus octavodecimo de Civitate Dei. A Minerva itaque dictæ Athenæ. Olivam autem fuisse sacram Minervæ, & primum visam

ab

[3] Attica facundæ cujus mera gloria linguæ.
[4] Vnde per Ioniæ populos, & nomen Achæum,
[5] Verſa Graja manus, [6] centum ſe effudit in urbes.

ab Atthide, Herodotus, Plinius, Hyginus, ac alii multi tradunt. *Vinetus.*

3. *Attica facunda*] Inter reliquos Græciæ populos, facundia, lepos quidam, & feſtivitas quaſi vernacula, ac peculiaris adeſt Atticis. In Attica autem ſeu Atthide ſunt Athenæ. Vide in Eraſmi Chiliadibus proverbia *Atticus lepos*, *Attica eloquentia*, *Attica Muſa*. Vinet.

4. *Vnde per Ioniæ populos*] Ion & Achæus, à quibus Iones & Achæi populi dicti, & inde Ionia & Achaia regiones, patrem habuerunt Xuthum: matrem, unam ex filiabus Erechthei, regis Athenarum. Quo pacto autem Iones & Achæi coloniæ ſint Athenienſium, quas inſulas occuparint, urbeſque condiderint, docebunt cum Herodotus, & Marcellinus, tum Strabo in extremo libro octavo, Vellejus Paterculus libro primo, & Pauſanias in principio Achaieorum, aliiſque in locis. *Vin.*

5. *Verſaque*] Valde metuo, ne quid huic loco acciderit. Habent perpauca exemplaria particulam *que*: quam ſi deleveris, *ſa* poterit etiam produci propter ſequentem mutam cum liquida, ſicut eſt, *Libra*, *Scorpius* in carmine de ſignis cæleſtibus, ubi etiam *que* adjecerunt imperiti, *Libraque*, *Scorpius*: & *populea frons* in verſu centeſimo & ſexageſimo Technopægnii: &, *Iane nove primo*, in diſtichis de menſibus. *Id.*

5. *Verſa Graja manus*] Producitur ultima in *verſa* propter ſequentem mutam cum liquida. ſic alibi: *Libra Scorpius*, de ſignis cæl. *Pulmannus.*

6. *Centum ſe effudit in urbes*] Ex quibus coloniis ſunt Epheſus, Miletus, Colophon, Priene, Clazomenæ, in Aſia. *Vinetus.*

[1] CATINA, & SYRACVSÆ. XI.

[2] QVis Catinam ſileat? quis [3] quadruplices Syracuſas?
[4] Hanc ambuſtorum fratrum pietate celebrem,
[5] Illam

1. *Catina & Syracuſæ*] Siciliæ inſulæ urbes CATINA ET SYRACVSÆ, adhuc claræ exſtant: quas Romulo regnante, conditas volunt Euſebius, ſeu Hieronymus, & Caſſiodorus. Catinam autem Græcos *Catanam* dicere, monuit Hermolaus in Plinium. *Vinetus.*

2. *Quis Catinam ſileat*] Ex Strabone libro quinto, non *quadruplices* legendum videbatur, ſed *quintuplices*, quod πεντάπολις olim fuerit. Diodorus tamen Hiſtoricus τετράπολιν fuiſſe eam ſcribit. Complexas porro Syracuſas miracula Arethuſæ fontis, & Alphei amnis, eique fonti apud urbem ipſam immiſcere ſeſe incorruptum ſubter tot maria delatum fluvium (quod Strabo fabuloſum putat) Ariſtoteles in naturæ admirandis, & Mela Pomp. ſunt authores. Ovid. vero v. Metam. & Maro in Ortygia. Loci, puto, vicinitas variare rem ſcriptoribus indulſerit. Spectant enim Syracuſæ inſulam Ortygiam, vicinæque ſunt adeo, ut ponte jungantur. Nobilem præterea filiorum in Parentes pietatem Catinæ perſpectam cum Strabone quoque convenit. Qui ipſos filios, *Amphino-*

5 Illam complexam miracula fontis & amnis.
6 Quam maris Ionii subter vada salsa meantes

Con-

phinomum & *Anapiam*, hoc est τὸν Ἀμφίνομον, καὶ τὸν Ἀναπίαν nominat. Claudianus vero *Onapium* alterum, non *Anapiam*:

Cur non Amphinomo, cur non tibi fortis Onapi
Æternum siculus templa dicavit honos.

Nisi videatur emendandum *Anapi.* Vt sit tam *Anapius*, quam *Anapias.* Quomodo & apud Vel. Max. libro v. reponendum arbitror. *Notiora sunt*, inquit, *fratrum paria, Cleobis & Biton, Amphinomus & Anapus.* Aristoteles fuisse quosdam senes, tradidit, eosque vel adolescentes, vel civitatem ipsam nomine explicat. Silius urbem tantum:

Tum Catina nimium ardenti vicina Typhœo
Et generasse pios quondam celeberrima fratres.

Virgilius, quo opusculo Ætnam canit, hanc eandem, quantum video, historiam inseruit, sed civitatis nomen tacuit, alterumque tantum filiorum, sed Amphionem nominat:

Amphion fraterque pari sub munere fortes.

Cum sit ut opinor legendum:

Amphinomus fraterque pari sub munere fortes.

paucis literis ob nominis similitudinem interceptis, unde multiplex interpretum hallucinatio. *Mar. Accurs.*

3. *Quadruplices Syracusas*] Cicero actione sexta in Verrem auctor est, Syracusas constitisse ex quatuor urbibus maximis: quarum una, Insula diceretur, in qua fons Arethusa: Altera, Achradina: tertia, Tyche: quarta Neapolis. Florus seu Annæus Seneca libro secundo, triplicem murum Syracusis tribuit. De ea urbe Livius non pauca, ut lib. tricesimoquinto: ubi eam cepit Marcellus. *Vinetus.*

4. *Hanc*] Catinam. Scribit autem Solinus, inter Catinam & Syracusas certamen esse de horum fratrum *memoria: Quorum*, inquit, *nomina sibi diversæ partes adoptant. Si Catinenses audiamus, Anapis fuit, & Amphinomus: si, quod malunt Syracusæ, Æmathiam putabimus, & Critonem. Catinensis tamen regio causam dedit facto: in quam si quum incendia Ætnæ protulissent, juvenes duo sublatos parentes evexerunt inter flammas illæsi ignibus. Horum memoriam ita posteritas muneratu est, ut sepulchri locus nominaretur Campus piorum.* Hæc ille. Refertur miraculum hoc in eo libro, qui Aristoteli inscribitur περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων, & in libro sexto Geographiæ Strabonis. Est quoque Claudiano hoc memoratum in elegia, cui titulus, *De piis fratribus*, & Severo in Ætna, Valer. Max. lib. v. c. iv. Æliano, Martiali, Pausaniæ in Phocicis. *Vinetus.*

4. *Hanc ambustorum*] Narrant præterea historiam, aut meminerunt, Apulejus de Mundo, D. Augustinus lib. iii. Civ. Dei, cap. xxxi. Photius ex Procopio p. 144, & 449. Lycurgus in Orat. p. 159.

5. *Illam*] Syracusas. Hoc miraculum Geographorum nemo non retulit: notique sunt ex poëtis Arethusæ & Alphéi amores. Nam in Syracusarum Insula, ut modo dictum est, fons est Arethusa: in quo visuntur jacta in Alphêum amnem Peloponnesiaco litori infusum: unde ille creditur non se consociare pelago, sed subter maria, terrasque depressus, in Siciliam agere alveum: atque illic se rursus extollere: ubi Arethusæ nomen accipit. *Vinetus.*

6. *Quam maris*] An consociare urbem dici possint fons & amnis, qui prope urbem sibi miscentur, junguntutque, merito ambigam. Si sit res mei judicii, censeam legendum, *qua maris Ionii*, sicut & Hugolettus.

1. Tolo-

Consociant dulces placita sibi sede liquores,
Incorruptarum miscentes oscula aquarum.

[1] TOLOSA. XII.

NOn unquam [2] altricem nostri reticebo Tolosam,
[3] Coctilibus muris quam circuit [4] ambitus ingens,
Perque latus pulchro prælabitur amne Garumna:
Innumeris cultam populis, confinia propter
[5] Ninguida Pyrenes, & pinea [6] Cæbennarum,
Inter-

1. *Tolosam*] Tectosagorum urbem, inter Cemmenum & Pyrenæum, Galliæ Narbonensi attribuunt Cæsar, Pomponius Mela, Marcellinus, & alii. Antiquissima clarissimaque urbs, nomen priscum adhuc retinuit. Plurima de Tolosa tradiderunt Strabo libro quarto, & Iustinus tricesimo secundo: quorum hodie paucissima cognoscas. *Vinetus.*

2. *Altricem nostri*] Vide, quæ scripsimus in tertium carmen Parentalium de AEmilio Arborio. *Vinet.*

3. *Coctilibus muris*] Ex cocto latere factis, quales Babyloniæ Ovidio libro quarto Metamorphoseon, & Diodoro Siculo, lapidum silicumque inopia. *Vin.*

4. *Ambitus ingens*] Et nunc ille ingens. Paucas enim habent nostræ Galliæ urbes Tolosa majores: attamen quoniam ipsa cum aliâs, tum Albigensis dogmatis tempestate, multa & gravia tulit, non est mihi dubium, quin longe major, & opulentior fuerit, quo tempore hæc scribebat Ausonius: qui & eam ipsam quintuplicem appellat in epistola ad Paulinum, quasi quæ ex quinque urbibus constaret: qua ratione Syracusas esse quadruplices dictas, modo ostendimus. *Idem.*

5. *Ninguida Pyrenes*] *Ninguida Pyrenæi*, in epistola vicesima tertia ad Paulinum. Nam *Pyrene*, unde est genitivus Græcus *Pyrenes*, & *Pyrenæus*, & *Pyrenæi*, inveniuntur pro eodem apud Titum Livium, & alios Latinos: sed ut *Pyrenæus* frequenter, ita *Pyrenæi* raro sine adjectione. Mons est, qui Hispaniam Galliamque disterminat, promuntoriis in duo diversa maria projectis, id est, oceanum, & mediterraneum, quod & internum Latinis appellatur. *Pyrenes* nomen quia ab igne, qui Græcis πῦρ dicitur, factum videri potest, memoriæ prodiderunt, ut Diodorus Sicul. 6. lib. igne à pastoribus forte injecto, totam eam regionem montanam, ubi plurimæ silvæ, continuis aliquot annis deflagrasse, & inde montem *Pyrenæum* cognominatum. Aliis placet ἀπὸ τοῦ πυρὸς quidem nomen factum, sed alia ratione. Aut enim, quod tempestatum tempore, quæ illic frequentes, cælestibus illis ignibus totus mons diu ardere videatur: aut quod montis innumera juga in flammæ formam cœlum versus altissima ferantur. Nonnulli item (ex his est Silius poëta Hisp. lib. 3.) montem nominatum à *Pyrene* volunt, Bebrycis cujusdam filia, qui horum locorum rex fuit: ad quem divertit Hercules, quum Hispaniam peteret: & *Pyrenen* compressit. Quæ quum post Herculis discessum, serpentem peperisset, *patrias exhorruit iras*, & confestim sola profugit in saltum.
Vbi

Inter Aquitanas gentes & nomen Iberum.
[7] Quæ modo quadruplices ex ſe quum effuderit urbes,
Non ulla exhauſtæ ſentit diſpendia plebis:
Quos genuit cunctos gremio complexa colonos.

Vbi reverſus Hercules diu quæſitam, quam erat ducturus, à feris laniatam invenit, deflet, ſepelit: nomenque inde monti. At hæc fabuloſa Plinius judicavit III Natural. Hiſt. *Vinetus.*

6. *Cebennarum*] Pauca ſunt montium nomina, quæ non utroque numero uſurpata reperiantur. Vnus enim mons, quum in multa juga aſſurgit, & in multa quaſi membra diffunditur, multi montes eſſe videntur. *Gebenna* ergo & *Gebennæ* idem. Quod nomen quia *C* pro *G* habebat in vetuſto Lugdunenſi codice, & *Cemmenum*, id eſt, Κέμμενον Strabonis, Ptolemæi, & aliorum Græca appellant, librarios noſtros corrupiſſe facile crediderim: & *Cebennam, Cebennas, Cebennicoſque* montes apud Cæſarem, Melam, Lucanum, Plinium, & alios ſcribi debere. Ad hæc quum in hoc ſpondaico verſu prima *Cebennarum* ſyllaba producatur, quæ in Carm. de Narbone, & apud Lucanum corripitur, hæc quoque obſervaſſe in eodem codice non tacebimus, hoc loco, ubi ea longa eſt, diphthongorum primam eſſe *æ*, ſequenti vero Carmine, ubi brevis eſt, ſolam ſubjunctivam *e* vocalem. *Vinet.*

7. *Quæ modo quadruplices*] Quæ ſint hæ quattuor Toloſatium coloniæ, nemini nunc compertum eſſe arbitror. Sed nec ſatis video, quæ ſit *quintuplex* Toloſa, in verſu 83. epiſt. Auſonii XXIV. Hæc enim urbs, quæ noſtris temporibus una eſt ex maximis Galliæ civitatibus, multo amplior quondam fuit. Et ut in unis Syracuſis quattuor quondam fuerunt magnæ urbes, ut modo oſtendimus, unde Auſonius *quadruplices Syracuſas* appellavit, ſic una Toloſa quinque urbes poteſt eſſe complexa: quare Auſonius *quincuplicem* appellarit. Toloſam vero appellat coloniam Ptolemæus. Sed quando & abs quo deducta, & qui coloni fuerint, id non memini legiſſe. *Id.*

NARBO. XIII,

[1] NEc tu Martie Narbo ſilebere: nomine cujus
Fuſa per immenſum quondam provincia regnum,
Obtinuit

1. *Nec tu Martie Narbo*] Ita quædam urbium nomina terminata apud Latinos, & in *ων* apud Græcos, genere maſculino uſurpata inveniuntur. Polybius libro tertio: μεταξὺ τοῦ τε Ταναΐδος ποταμοῦ, καὶ τοῦ Νάρβωνος. Dio triceſimo octavo: τὴν δὲ Οὐισοντίωνα τὴν τῶν Σηκουανῶν πόλιν. Sic Ovidio patria ſua Sulmo *gelidis uberrimus undis* dicitur. Sic Ἵππων βασιλικὸς & Ἵππων Διάῤῥυτος Ptolemæi & aliorum Græcorum, ſunt *Hippo regius*, & *Hippo diarrhytus*, Tito Livio, Pomponio Melæ, & aliis Latinis. Martialis tamen in epigrammate ſeptuageſimo primo libri octavi, Narbonem quoque etiam feminino genere protulit. Dictus eſt autem hic Narbo, *Narbona* quoque quondam, inflexione prima, & genere femi-

Obtinuit multos dominandi jure colonos.

Insi-

feminino, uti apud Suetonium, Eutropium, Marcellinum, legimus. Dictus & Νάρβων, Ναρβωνησία quoque Græcis, vel Stephano auctore. Quem dicit Isidorus libro quinctodecimo etymologiarum à propriis colonis conditum fuisse. Narbonem autem non semel coloniam à Romanis deductam fuisse comperimus. Deduxit primus post domitos à Longinis, Domitiis, & Fabiis Gallos Transalpinos Lucius Licinius Crassus orator; quum adhuc esset adolescens, ut meminit Cicero in libro de Claris oratoribus, Lucio Porcio Catone, Quincto Marcio Rege consulibus: quemadmodum Paterculus & Eutropius scribunt: quem putamus annum sexcentesimum & tricesimum sextum ab Roma condita, & centesimum & quinctumdecimum ante Christum natum. Abs qua prima deductione, non dubito, quin Narbo sit *Martius* cognominatus: quamvis id cognomentum unde invenerit, compertum non habeam. Cicero pro Fontejo: *Est in eadem provincia Narbo Martius, colonia nostrorum civium, specula populi Romani, ac propugnaculum istis ipsis nationibus oppositum & objectum*. Mela libro secundo: *Sed antestat omnes Atacinorum, Decumanorumque colonia: unde olim iis terris auxilium, nunc & nomen & decus est, Martius Narbo.* A Martia legione *Martium Narbonem* appellatum potius existimaverim. Sic ut quæ decima numerabatur inter Romanas legiones, *Martia* etiam fortasse cognominata quondam fuerit: ex cujus veteranis, & Narbonensibus civibus composita colonia, Narbo Martius sit dictus. Deductam vero iterum Narbonem coloniam Cajo Iulio Cæsare Dictatore, Suetonius Tranquillus in rebus Tiberii Augusti scribit: deduxisseque patrem ipsius Tiberii Tiberium Claudium Neronem. Quod fuit ante Christum natum non plus quadragintarribus annis. Post quæ tempora invenio non tantum *Martium*, verum etiam *coloniam Iuliam Paternam*, Narbonem esse nuncupatum. Anno namque à Christo nato millesimo quingentesimo & sexagesimo sexto in eodem ipso Narbone effossum est marmor: in quo hæc insculpta erant. Quæ simul atque in manus Narbonensium antiquitatis studiosorum pervenerunt, ad me Tolosa Burdigalam misit scite descripta vir amicissimus Franciscus Roaldes, idemque juris Professor doctissimus. *Tito Statilio Tauro, Lucio Cassio Longino consulibus, decimo Calendas Octobres, numini Augusti votum susceptum a plebe Narbonensium in perpetuum. Quod bonum, faustum, felixque sit Imperatori Cæsari Divi filio, Augusto, Patri patriæ, Pontifici Maximo, Tribunicia potestate tricesimum quartum, conjugi, liberis, gentíque ejus, Senatui, populóque Romano, & colonis, incolísque coloniæ Iuliæ Paternæ Narbonis Marcii, qui se numini ejus in perpetuum colendo obligaverunt, plebs Narbonensium aram Narbone in foro posuit: ad quam quotannis nono Calendas Octobres, qua die eum sæculi felicitas orbi terrarum rectorem edidit, tres equites Romani à plebe, & tres libertini, hostias singulas immolent: & colonis, & incolis, ad supplicandum numini ejus, thus, & vinum de suo, ea die præstent. Et octavo Calendas Octobres, thus, vinum, colonis & incolis item præstent. Calendis quoque Ianuariis thus & vinum colonis & incolis præstent. Septimo quoque Idus Ianuarias, qua die, primum, imperium orbis terrarum auspicatus est, thure, vino supplicent. Et hostias singulas immolent. Et colonis incolísque, thus, vinum ea die præstent. Et pridie Calendas Iunias, quod ea die Tito Statilio Tauro, Marco Æmilio Lepido Consulibus, judicia plebis decurionibus conjunxit, hostias singulas immolent:*

Insinuant qua se [2] Sequanis [3] Allobroges oris:
Excluduntque Italos Alpina cacumina fines:
[4] Qua Pyrenaicis nivibus dirimuntur Iberi:
Qua rapitur præceps Rhodanus [5] genitore Lemanno,
[6] Interiusque premunt Aquitanica rura Cebennæ,
[7] Vsque in Tectosagos [8] paganica nomina Volcas,
Totum

lent: & thus & vinum ad supplicandum numini ejus colonis & incolis præstent. Exque iis tribus equitibus, . Romanis . . . . libertinis unu . . . . . Ita hic paucula quædam verba effractum marmor amiserat: sed in ejus dextera facie hæc fuerunt. *Plebs Narbonensis aram numinis Augusti dedicavit legibus iis, quæ infra scripta sunt. Numen Cæsaris Augusti patris patriæ, quando tibi hodie hanc aram dabo, dedicabóque, his legibus, hisque regionibus dabo dedicabóque: quas hic hodie palam dixero, Vti infimum solum hujúsque aræ, titulorumque est, siquis tergere, ornare, reficere volet, quod beneficii causa fiat, jus fasque esto. Sive quis hostia sacrum faxit, qui magmentum nec protollat, idcirco tamen probe factum esto. Si quis huic aræ donum dare, augeréque volet, liceto. Eademque lex ei dono esto, quæ aræ est. Ceteræ leges huic aræ, titulisque eædem sunto, quæ sunt aræ Dianæ in Aventino. Hisce legibus, hisque regionibus sic, uti dixi, hanc tibi aram pro Imperatore Cæsare Augusto, patre patriæ, Pontifice Maximo, Tribunicia potestate tricesimum quinctum, conjuge, liberis, gentéque ejus, Senatu, populóque Romano, colonis, incolisque coloniæ Iuliæ Paternæ Narbonis Martii, qui se numini ejus in perpetuum colendo obligaverunt, doque, dedicóque: uti sies volens propitius.* Vinet.

2. *Sequanis*] *Sequani* & *Sequana*, apud Lucanum, Martialem, & alios producitur: Ausonius in his paullo liberior esse solet: quippe qui in *Phidia* primam, in *Scatinia*, & *trigóno* & *tetragono* secundas natura longas corripuerit: at contra in *matricida* secundam natura brevem produxit in libro de Cæsaribus, nisi forte *Matriscida* scripserit pro *Matricida*. Vinet.

3. *Allobroges*] Olim partes illarum tenuerunt regionum, quas nunc Sabaudiam, & Delphinatum nominamus. *Idem.*

4. *Qua Pyrenaicis nivibus*] Ita vet. liber. *Scaliger.*

4. *Qua Pyrenais nivibus*] *Pyrenaicis* pro *Pyrenais* liber antiquus. *Vinetus.*

5. *Genitore Lemano*] Hic est, qui nunc vulgo, aliis *Geneva*, aliis *Lozana lacus* appellatur. Ex Alpibus, quæ supra lacum sunt Lemanum, ortus, per medium ipsum lacum quam celerrime Lugdunum contendit. Ita Rodanum non generat Lemanus: nisi forte à lacu gigni fluvium intelligas, qui lacum egrediens, aliquantam ejus aquarum vim cum suis auferat, & sic plenior, tumidiorque exeat, quam sit ingressus. *Vinetus.*

6. *Interiusque premunt*] Montes Cebennæ Galliam Narbonensem ab Aquitania disterminantes, ipsam intrant Aquitaniam. Hic autem *Aquitania* secundam syllabam corripit Ausonius, quam modo producebat. *Vinet.*

7. *Vsque in Teutosagos*] Ita omnia Ausoniana exemplaria scribere observavimus: quos, omnes Geographi, *Tectosagos*, *C* pro *V* scribunt, aliique auctores. *Id.*

8. *Paganaque nomina Belcas*] *Belcas* seu *Bolcas* vocat *nomina pagana*, hoc est, pagos, ut, *Nomen Aquitanum*, hoc est, Aquitanos ipsos: quod habitarent per pagos, ut Helvetii. late enim patet *pagi* appellatio, ut & civitatis. Sic in veteribus monimentis Christiano-

rum

rum martyrum ſemper legitur, *Pagus Velaunus*, hoc eſt tota præpoſitura Velaunorum: & *pagus Gabalus*: & ſic de aliis: Vnde Gallica lingua retinuit, ſed corrumpens more ſuo. dicit enim *pays*. Non enim pronunciat *g*, ante vocalem. ut, *pagare*, quod ductum eſt à *pacare, payer. plaga, playe*, &c. Pleraque Gallia olim non ſolum per civitates, ſed & per pagos habitabatur. Sic apud Plinium *pagus Geſſoriacus* intelligitur non de uno vico, ſed de magno modo agri, atque adeo de una gente quantumvis numeroſa. Nam ſine dubio totus ille tractus, qui pertinet à Normannis Belgis ad Bononiam, dicebatur Geſſoriacus pagus, Bononiam vero *Geſſoriacum* dictam fuiſſe charta notitiæ imperii, quam Peutingerus communicavit Beato Renano, facile declarat. In ea enim, inquit Renanus, ſcriptum fuit, *Geſſoriaco, quod nunc Bononia*. Ne credas unquam Bononiam Geſſoriacum dictum fuiſſe. Semper enim eam appellationem habuit. ſed eſſe urbem ſeu civitatem pagi Geſſoriaci. Sic poſſumus dicere, Bituriges Vibiſci, quod nunc Burdigala: non quod Burdigala ſit Bituriges Vibiſci: ſed quod Biturigum Vibiſcorum. Sic Bononia non eſt Geſſoriacus, ſed Geſſoriaci pagi. Et non eſt, quod aliud nomen ei attribuamus, cum vetus illud ſit, patet ex Ammiano, & Olympiodoro, qui ſcripſit hiſtoriam Honorii ſenioris, & Theodoſii, & Honorii junioris. Is loquens de Conſtantino tyranno, cujus poſtea conſtitutionem producemus, ita ſcribit: τὰς Βρεττανίας ἐάσας περαιοῦται, ἅμα τοῖς αὐτοῦ ἐπὶ Βονωνίαν πόλιν οὕτω καλουμένην παραθαλασσίαν, καὶ πρώτην ἐν τοῖς τῶν Γαλατῶν ὅροις κειμένην. Ea verba protuli, quia is auctor adhuc in ſcriniis & armariis Bibliothecarum deliteſcit. Quare apud Sozomenum lib. IX. loquentem de eadem re error eſt, βεϛονίαν pro βονωνίαν. Verba ſunt hæc: περαιωθεὶς δὲ Κωνσταντῖνος, ἀπὸ Βρεττανίας ἐπὶ Βεϛονίαν πόλιν τῆς Γαλατίας παραθαλάσσιον κειμένην, προσποιησάμενος τοὺς παρὰ Γαλάταις καὶ Ἀκυιτανοῖς στρατιώτας. Scaliger.

8. *Primævo nomine Belgas*] Sic quædam exemplaria. Alia, *pana que nomina Belgas*: alia, *paganaque nomina Belgas*: ubi legendum cenſuit Beatus Rhenanus libro primo rerum Germanicarum, *Germanaque nomina Belgas*: quod Cæſar in ſecundo belli Gallici commentario, ſe à Remis edoctum fuiſſe ſcribat, pleroſque Belgas à Germanis ortos eſſe, Renumque antiquitus traductos propter loci fertilitatem ibidem conſediſſe: Galloſque, qui ea loca incolerent, expuliſſe: ſed quid hoc ad Tectoſages, & Narbonenſis Galliæ terminos? porro membraneus codex, pro *Belgas*, *Belcas* habebat, quos apud Cæſarem, Livium, Strabonem, Trogum, Melam, Plinium, Silium, Ptolemæum, Οὐόλκας & *Volcas* ſcriptos invenio, Galliæ Narbonenſis gentem: majorum Trogi Pompeji patriam, ſicut ipſe ait in extremo libro quadrageſimo tertio: qui nunc fere *Langodochi* appellantur, inter Rodanum & Pyrenæum. In utraque quidem Rodani ripa conſtituit *Volcas* Titus Livius libro viceſimo primo, ſed alii omnes, quantum equidem memini, in altera tantum, ea ſcilicet, quæ Pyrenæum & Hiſpaniam ſpectat. Quos in duo genera diſtribuunt, in Tectoſagos & Arecomicos. Sic enim apud Cæſarem, Strabonem, Ptolemæum illi diſtinguuntur: ut inepti ſint Ptolemæi interpretes, qui *Volca & Tectoſagi*, *Volca & Arecomici* interjecta copula ſcripſerunt, pro *Volca Tectoſagi*, *Volca Arecomici*, ſine conjunctione: ut ipſa Græca recte habent: *Tenent*, inquit Ptolemæus, *partes Galliæ Narbonenſis ad Occidentem maxime ſpectantes, Volca Tectoſages, quorum urbes mediterraneæ ſunt, Illiberis, Ruſcino, Toloſa colonia, Ceſſero, Carcaſo, Batira, Narbo Colonia. Poſt hos autem uſque ad Rodanum fluvium, Volca Aricomii* (Sic enim ſunt apud

Totum Narbo fuit. [9] Tu Gallia prima togati
Nominis attollis Latio proconſule faſces.
Quis memoret [10] portuſque tuos, monteſque lacuſque?
Quis populos vario diſcrimine veſtis, & oris?
Quodque tibi quondam [11] Pario de marmore templum
Tantæ molis erat, quantam non ſperneret olim
[12] Tarquinius, Catuluſque iterum, poſtremus & ille,
Aurea

apud Ptolemæum Volcæ Ἀρηκόμιοι, qui apud Cæſarem *Arecomici*, & Strabonem Ἀρηκόμισκοι) *quorum urbes mediterraneæ, Vindomagus, Nemauſus colonia.* Hæc Ptolemæus, iiſque non diſſimilia Strabo de Volcis utriſque. Quorum priſca nomina in ore vulgi hodie non agnoſco, niſi forte Volcarum, ſi eoſdem eſſe Belcas mihi fatearis. Ea namque pars Galliæ Narbonenſis, cujus princeps eſt Nemauſus, urbſque exigua in proxima Rodani ripa, *Belcaria* vulgo appellatur. Narbonenſis itaque Galliæ fuerint hi termini Auſonio, mare internum, Alpes, lacus Lemanus, Rodanus, Sequani, Cebennæ ſive Cemmenus, Belcæ, Tectoſages, & Pyrenæus ſaltus. *Vinetus.*

8. *Paganica nomina Volcas*] Ita procul dubio ſcribendum. delectatus eſt noſter eo epitheto. Sic in Moſella: *Fugit laſcivos paganica numina Faunos.* & epiſt. ad Theonem: *Fumanteſque nidum paganica lumina tædas.* Et in Præfat. ad Syagrium legendum liquet:

Sed quo noſtrates Aquitanica nomina multos
Collatus, non & ſubditus aſpicerem.

9. *Tu Gallia prima*] Quæ in Gallia Tranſalpina Romanorum prima fuiſti provincia. Hæc & ἀντονομαστικῶς PROVINCIA nuncupata eſt: quod nomen adhuc ſervavit ejus pars, in qua Maſſilia & Aquæ Sextiæ: at ubi Narbo & Bæteræ, vocatur *Languedoc:* ubi Vienna, & Gratianopolis, *Delphinatus.* Vbi vero Centrones, & Garoceli, & Octodurus, *Sabaudia.* Vinet.

10. *Portuſque tuos*] Habet Gallia Narbonenſis multos quidem, & nobiles portus, ſed Narbo ipſe, nunc nullum, aut ſi quem habet, is tam antiquæ urbis claritudine indignus eſt. A mari autem per lacum, Rubreſum Pomponio Melæ appellatum, & Atacem, qui in eum lacum influit, aſcendunt minora navigia uſque Narbonem: qui ab eodem mari non plus ſeptem millia paſſuum abeſſe putatur. *Vinetus.*

11. *Vario*] Legitur & *Pario*: *Pario quondam de marmore templum.* Vinet.

12. *Tarquinius, Catuluſque iterum, poſtremus & ille*] Ita legendum. Tarquinius Priſcus quinctus Romanorum rex, Capitolium inchoavit. Tarquinius Superbus ſeptimus abſolvit. Dedicavit Marcus Horatius Pulvillus. Syllana autem Marianaque civilia bella, annis poſt quadringentis & viginti quattuor, Scipione & Norbano Conſulibus, illud primum incenderunt. Inſtaurare ſtatim Dictator Sylla aggreſſus eſt: ſed eo morte intercepto, abſolutum dedicavit Quinctus Catulus, Quincto Metello, & Quincto Hortenſio conſulibus. Incenſum fuit iterum annis poſt centum & triginta ſex, anno à Chriſto nato, ſicut in Euſebii chronicis putatur, ſeptuageſimo ſecundo, à Vitellio tyranno. Quod reſtituere orſus Veſpaſianus, neſcio, an ipſe abſolutum viderit: ſed arſit rurſus ſub Titi mortem, refecitque, ac conſecravit Domitianus Imperator Titi frater, ad

Aurea qui ſtatuit Capitolî culmina Cæſar?
Te maris Eoi merces, & Iberica ditant
Æquora: te claſſes Libyci, Siculique profundi:
Et quicquid vario per flumina, per freta curſu
Advehitur, toto tibi navigat orbe [13] καταπλους.

ad annum Chriſti nonageſimum. Horum præter Euſebium, & Hieronymum, auctores mihi ſunt Plutarchus in Publicola, Suetonius, Tacitus, Dio, Eutropius. Narbonenſis autem illius Capitolii, & ſi quod unquam Narbone fuit aliud opus egregium, nullum exſtat veſtigium. *Vinetus.*

13. Κατάπλους] Interpretantur *adnavigationem.* Volunt Græci eſſe Κατάπλουν, τὴν εἰς τὸν λιμένα ἔλευσιν, id eſt, acceſſum ſeu reditum in portum. Hoc duobus locis apud Sidonium legi verbum, in epiſtola octava libri ſexti, & in ſeptima ſeptimi. Strabo autem libro quarto Narbonem ſic laudat, ut eum dicat eſſe non ſolum Volcarum ſuorum, verum etiam aliorum Gallorum portum, & mercatum. *Id.* Vindicianus:

Et quicquid confert medicis Lagea cataplus.

[1] BVRDIGALA. XIV.

[2] IMpia jam dudum condemno ſilentia, quod te,
O patria, [3] inſignem Baccho, fluviiſque, viriſque,
Mori-

1. *Burdigala*] Sita eſt in Garumnæ dextra ripa ad Pyrenæum pertinente: quo fluvio & monte Aquitaniam Cæſar, definit primo commentariorum Gallicorum. Gentem autem, quæ in ea Aquitania Burdigalam condidit, vocant Strabo & Ptolemæus Βιτούριγας, id eſt, *Bituriges:* ſicque faciunt duplices in Gallia Bituriges. Alios enim ad Ligerim fluvium ponunt, ubi nunc *Berri*, & Βούργες dicimus. Diſtinguebanturque hæc duo genera cognominibus. Nam Ligerianos Bituriges, appellant illi Κούβους, id eſt, *Cubos*, ſicut & Plinius: Garumnanos Bituriges, Strabo Ἰόσκους, id eſt, *Ioſcos*, Plinius *Vbiſcos:* Ptolemæus Οὐιβίσκους, id eſt, *Vibiſcos*, ſive *Viviſcos*, *v* conſonante in prima & ſecunda ſyllaba, ſicut priſcæ inſcriptiones in ipſa media Burdigala adhuc retinuerunt. Angulorum ipſius ad Garumnam inferior *Τρουπεῖτε* vulgo dicitur. Ibi caſtellum eſt, & in eo marmor, in cujus una planitie hæc inſcriptio eſt: AVGVSTO SACRVM ET GENIO CIVITATIS BIT. VIV. Quisquis hic Auguſtus ſit, ac quocunque in loco poſitum, & cuicui uſui hoc monumentum quondam fuerit. Effoſſum fuit nuper è fundamentis antiquorum mœnium Burdigalæ, lapis, in quo ſic fuiſſe ſcriptum Architectus, qui vidit, mihi aſſeverabat: IVL. LVPVS. CIV. BITVRIX BVRDEG. D. E. ANN. XXXV. FIL. EIVS. P. C. Bituriges autem VIVISCOS, hoc eſt, Burdigalenſes, Biturigum Cuborum fuiſſe coloniam Strabo his verbis mihi innuere videtur: Ἐκβάλλει δ᾽ ὁ μὲν Γαρούνας τρισὶ ποταμοῖς αὐξηθεὶς, εἰς τὸ μεταξὺ Βιτουρίγων τε τῶν Ἰόσκων ἐπικαλουμένων καὶ Σαντόνων, ἀμφοτέρων Γαλατικῶν ἐθνῶν. Μόνον γὰρ δὴ τὸ τῶν Βιτουρίγων τούτων ἔθνος ἐν τοῖς Ἀκυιτανοῖς ἀλλόφυλον, καὶ οὐ συντελεῖ

Moribus, ingeniisque hominum, procerumque senatu,
Non inter primas memorem : [4] quasi conscius urbis
Exiguæ immeritas dubitem contingere laudes.
Non pudor hinc nobis. [5] Nec enim mihi barbara Rheni
Ora, nec Arctoo domus est glacialis in Hæmo.
Burdigala est natale solum : clementia cœli
Mitis ubi, & riguæ larga indulgentia terræ ;
[6] Ver longum, brumæque breves, [7] juga frondea subsunt.
[8] Fervent æquoreos imitata fluenta meatus.
[9] Quadrua murorum species, sic [10] turribus altis
Ardua,

πλεῖ αὐτοῖς. Hoc enim loco Strabo sic Aquitaniam & Galliam accipit, quomodo descripserat Cæsar in primo Commentariorum Gallicorum Aquitaniam à montibus Pyrenæis ad fluvium usque Garumnam. Galliam ab eodem Garumna ad amnes Matronam, & Séquanam. In qua Gallia fere media, Liger & Bituriges Cubi. *Vinetus.*

2. *Impia jamdudum*] Impius, inquit, essem in patriam, si tacerem ejus laudes. *Vinet.*

3. *Insignem Baccho*] Vino, fluviis, & reliquis, quæ hic enumerat Ausonius, adhuc maxime nobilis Burdigala. *Vin.*

4. *Quasi conscius urbis exiguæ*] Parva certe urbs Burdigala tempore Ausonii: quod hodieque ex ipsis antiquis mœnibus cognosci potest. Ea non plus centum & quattuor jugera colligebat, quæ multis partibus postea fuit amplificata, ceterum longe alia figura, & mensura difficiliore. Quare hanc hauddum mihi vacavit diligentius dimetiri. Tantum nunc de amplitudine ejus tradam, quod ex eorum ichnographia deprehendi, qui muniendæ præfecti fuerunt anno Christi millesimo quingentesimo & quinquagesimo septimo, nostræ scilicet ætatis Burdigalam quadringenta & quinquaginta minimum jugera obtinere soli. *Idem.*

5. *Nec enim mihi barbara Rheni*] Sic vetus ille codex, non ut ediderunt Lugdunenses. *Id.*

6. *Ver longum*] Ex Horatio lib. II, od. VI.

Ver ubi longum, tepidasque præbet
Iuppiter brumas.

7. *Iuga frondea subsunt*] SUBSUNT hic pro superiora sunt, supereminent, & se magis attollunt, positum videtur. *Sub* namque præpositio, quæ proprie subter & infra significat, interdum contrariam habere significationem reperitur, ut in *Subnixo*, apud Gellium libro septimodecimo ; & in Gallo Virgilii :

Quantum vere novo viridis se subjicit alnus.

Vbi *subjicit*, exponit vetus commentator, sursum jacit, & superjacit. Pro, *breves. juga frondea subsunt*, Lugdunense exemplar habet, *novo cum sole tepentes.* Subjungitque versum, qui in aliis nec reperitur, nec legi debet :

Æstifluique amnes, quorum juga vitea subter. Vinetus.

8. *Fervent æquoreos*] Garumna, qui Burdigalam alluit, bis quotidie in modum Oceani, in quem se exonerat, refluit : sentitque maris æstum plus quinquaginta millia passuum supra Burdigalam. *Vinet.*

9. *Quadrua murorum species*] Non plane quadrata, ut Geometræ quadratam formam accipiunt, sed oblonga,

Ardua, ut aërias intrent fastigia nubes.
[11] Distinctas interne vias mirere, domorum
Dispositum, [12] & latas nomen servare plateas:
Tum respondentes directa in compita portas,
[13] Per mediumque urbis fontani fluminis alveum.
Quem pater Oceanus refluo quum impleverit æstu,
[14] Ad-

longa, id est, ἑτερομήκης. Nam latus septentrionale, & meridianum aliis paullo majora, ex ipsis deprehendi reliquiis murorum. *Vinet.*

10. *Turribus altis ardua*] Quæ adhuc ex iis agnoscuntur multæ, omnes truncæ sunt & mutilæ. Muti vero illi pedes circiter triginta alti fuerunt: lati duodecim. *Idem.*

11. *Distinctas interne vias mirere*] *Interne* pro *internus*. Quod non semel supra in Ausonio notamus. Nunc enim internum situm Burdigalæ describit, cum superius externum designasset. *Scaliger.*

11. *Distinctas interne vias*] Hunc versum laborare vidit doctissimus Vinetus, videre & alii. In antiqua editione Vgoletti & aliorum desideratur. Pulmanniana legit: *Distincta interiore vias.* Verum scripsisse Ausonium persuasissimum habeo:

Distinctas mirere vias, mirere domorum
Dispositum.

Sæpe priscis scriptoribus fraudi fuit repetitio vocis ejusdem, ut multis exemplis viri docti declararunt. Nob. Heinsius præcipue plurifariam ad Ovidium. *Gravius.*

11. *Distinctas interne vias*] *Interne* adverbium hic, non autem vocativus adjectivi est. Adverbia vero veteres aliquando corripuisse docebit Gifanius in indice Lucretiano. Idem in nostro correptum quoque exstat in epist. sec. ad Theonem, ut & in Heptasticho Thaletis *amice* & *inimice*.

12. *& latas nomen servare plateas*] Ita lege ex vet. libro. Nam πλατεῖα, Græce. Sic ad Axium Paulum scribens, conqueritur plateas nomen perdere propter volgum, ut ipse loquitur, congregem. *Scaliger.*

13. *Per mediumque urbis fontani fluminis alveum*] In Occidentali Burdigalensis agri parte, fontes sunt non pauci: ex quibus aqua quum ad urbem confluxit, ejus pars per fossam, secundum muros, in Garumnam fertur. Pars vero ipsam influit urbem, idque duobus locis, inter Episcopi ædes castellumque cognomento *Fari*, ubi *Peuga* nominatur, & post adversam earundem Episcopi ædium partem, DIVRCI *æ.* nomine. Exit hæc subterraneo rivo, & per Cloacam, in Garumnam, pone Petri Apostoli. Hunc igitur intelligo dici *fontani fluminis alveum* per medium urbis: in quo tum navale fuisse, satis indicant, quæ subduntur, *Quem pater Oceanus.* Cujus navalis etiam meminit in Eucharistico, auctor anonymos, sed tamen Burdigalensis:

Tandem autem exacto longarum fine viarum,
Majorum in patriam, tectisque advectus avitis,
Burdigalam veni: cujus speciosa Garumna
Mœnibus Oceani refluas maris invehit undas
Navigeram per portam: quæ portum spatiosum
Nunc etiam muris speciosa includit in urbe.

Cujus tamen navalis nullum nunc agnoscitur vestigium: sed alterius, quo ampliata urbe Burdigalenses usi sunt in Peuga supradicto, extra ipsam Ausonii Burdigalam. Hujus clara ex-

[14] Adlabi totum spectabis classibus æquor.
Quid memorem Pario contectum marmore fontem
[15] Euripi fervere freto ? [16] quanta umbra profundi !
[17] Quantus in amne tumor ! [18] quanto ruit agmine præ-
[19] Margine contenti bissena per ostia cursus, (ceps
Innumeros populi non unquam exhaustus ad usus !
Hunc cuperes, [20] Rex Mede, tuis [21] contingere castris,
Flu-

stant vestigia cum alia, tum duæ turres: quæ ex utraque parte ostii ejus adhuc stant, præaltæ: ex quibus catena quondam per machinas traducebatur. Nunc nullum navigii genus Burdigalam ingreditur: sed omnibus portus, & navale tutissimum, amplissimumque est totus Garumna. *Vinetus.*

14. *Adlabi totum*] Dixerat Virgilius libro decimo Æneidos:

— donec versas ad litora puppes
Respiciunt, totumque allabi classibus æquor. Vinet.

15. *Euripi fervere freto*] Est εὔριπος angustum fretum Eubœam insulam à Bœotia abscindens, rapidum mare & periculosum: quod septies spatio viginti quatuor horarum æquinoctialium, cursum mutare Strabo scribit libro nono: septies die, ac septies nocte Pomponius Mela libro secundo, alterno cursu fluctibus in vicem versis, adeo immodice fluere, ut ventos etiam, ac plenis velis navigia frustretur. Titus Livius vero libro vicesimo octavo, ne septies quidem die, sicut fama fert, temporibus statis reciprocare, sed temere in modum venti nunc huc, nunc illuc verso mari, velut monte præcipiti devolutum torrentem rapi. Hinc *Euripi* propter similitudinem quandam angustiarum, fervoris, exundationisque, dictæ aquæ fontium, fluviorumve per fossas, fistulas, tubos, ductæ. Cicero in principio secundi de Legibus, *Ductus vero aquarum, quos isti Nilos & Euripos vocant.* Plinius, Suetonius, *&c.* Idem.

16. *Quanta umbra profundi*] Ita omnino ex veteri libro reponendum, non *unda*, ut vulgo. *Scaliger.*

16. *Quanta unda*] *Quanta umbra*, vetus liber. *Vinetus.*

17. *Quantus in amne tumor*] Desideratur hic versus in optimo libro, quod nescio cur Vinetus indicare neglexerit. Connexio autem cæterorum hicerat:

Quid memorem pario contectum marmore fontem
Euripi fervere freto ? quanta umbra profundi
Marginis extenti bissena per ostia cursu?

Sed, nisi quid fallor, male. Vulgatam enim lectionem confirmat, qui paulo post sequitur versus:

Vitree, glauce, profunde, sonore, illimis, opace.

18. *Quanto agmine*] Quam magna copia, sive, quàm rapido impetu: quomodo Servius *agmen* accipit, quando dicit Virgilius primo Georgicorum:

Sæpe etiam immensum cælo venit agmen aquarum. Vinetus.

19. *Margine contenti bis sena per ostia cursus*] *Marginis extenti*, pro *margine contenti*: & *cursu* ablativo casu, pro *cursus*, alii legunt. *Bis sena* autem *ostia*, accipio duodecim loca, per quæ aquam fons ille emittebat. *Vinet.*

20. *Rex Mede*] Xerxes rex Medorum & Persarum. Iuvenalis lib. IV.

Suppositumque rotis solidum mare credimus: altos
Defecisse amnes, epotaque flumina Medo
Prandente. — Vinetus.

21. *Conjungere castris*] Multo melius, quod in eodem Codice, *contingere castris.*

22. *Per-*

Flumina consumpto quum defecere meatu:
Hujus fontis aquas peregrinas ferre per urbes,
Vnum per cunctas solitus [22] portare Choaspem.
[23] Salve fons ignote ortu, sacer, alme, perennis,
Vitree, glauce, profunde, sonore, illimis, opace.
Salve urbis genius, [24] medico potabilis haustu,
[25] DIVONA [26] Celtarum lingua, [27] fons addite Divis.
[28] Non Aponus potu, vitrea non luce [29] Nemausus
Purior;

22. *Portare Choaspem*] Χοάσπης fluvius ita dulcis est, ut Persici reges, quamdiu intra Persidis ripas fluit, solis sibi ex eo pocula vendicarint: & quum eundum foret peregre, aquas ejus secum vectitarint. Solinus, Plinius, Ælianus, Athenæus, Herodotus, Tibullus, Clemens Alexandrinus. *Vinetus*.

23. *Salve fons ignote ortu*] Anno CHRISTI millesimo quingentesimo & quadragesimo quarto quum Burdigalenses propugnaculum ad Eulalianam portam exstructuri, jaciendis fundamentis locum foderent, repererunt ad exeuntis sinistram canalem structilem affabre factum, antiquoque artificio, quadrangula forma, qui in superiorem urbem pertinere videbatur. Hic, ni fallor, fons est, quem tantis laudibus effert Ausonius: quemque ideo ignotum ortu dicit, quod raro opere supra terram, sed subterraneo fere, præsertim à capite, ea aqua in urbem perducebatur: sicque videbat nemo, unde conciperetur. *Vinet.*

24. *Medico potabilis haustu*] De fontium mira vi & ingenio, multa Plinius. Iulius Frontinus de aquis urbis Romæ: *Fontium memoria cum sanctitate adhuc exstat, & colitur. Salubritatem enim ægris corporibus afferre creduntur, sicut Cajus Amaranus Apollinaris meminit.* Horatius in epistola sextadecima de fonte in fundo suo:

Infirmo capiti fluit utilis, utilis alvo. Vinetus.

25. *Divona*] Pro *Divona* veteres libri habent *Duionam*, quod videtur magis Gallicum. non enim à *Divis* dicitur. Nam eo etiam nomine civitas Cadurcorum dicta fuit. Apud Ptolemæum legitur Δȣίωνα. Et: *Civis in hac sum.* Scaliger.

25. *Duiona*] *Divona* legendum, pro isto *Duiona*. Nam à Divis suum fontem appellatum esse, videtur innuere Ausonius. Nec aliter habuit vetus codex Lugdunensis. *Vinetus*.

26. *Celtarum lingua*] Habuerunt initio Celtæ & Galli suam linguam à Latina longe diversam: sed postea à Romanis edomiti, eorum sermonem Latinum didicerunt: quo & hodie fere utuntur, Romanum appellantes. Ita non dubito, quin Celtarum linguam vocet Ausonius, qua suis temporibus, puriore, quam nostris, Celtæ utebantur, hoc est Romanam & Latinam: ac ita DIVONAM Celtici, Gallicive fontis nomen esse derivatum a Divis & Diis Latino vocabulo. *Vinet.*

27. *Fons addite Divis*] Virgilius libro octavo Æneidos, ad Herculem:

Salve vera Iovis proles, decus addite Divis. Vin.

28. *Non Aponus*] Fons est in agro Patavino, & fluvius: cujus aquæ calidæ meminit Lucanus libro septimo. Claudianus in epigrammatibus, Aurelius Cassiodorus Aloisio archi-tecto libro secundo Variarum, Cælius Rhodiginus libri tricesimi capite sexto decimo, & Petrus Bembus

Purior; æquoreo non plenior amne [30] Timavus.
Hic labor extremus celebres collegerit urbes.
[31] Vtque caput numeri Roma inclyta, ſic capite iſto
Burdigala ancipiti confirmet vertice ſedem.
Hæc patria eſt: patrias ſed Roma ſupervenit omnes.
Diligo Burdigalam: Romam colo. [32] civis in hac ſum,
[33] Conſul in ambabus. Cunæ hic, ibi ſella curulis.

LVDVS

in Ætna, pluta de Apono. *Vinetus.*

29. *Nemauſus*] Νέμαυσος, *Nemauſus*, & *Nemauſum* Galliæ Narbonenſis urbs. Γαλίας pro Γαλλίας ſcriptum habet Stephanus. *Nimes*: ubi qui vulgo fons appellatur, ſed qui lacus ſit potius, quam fons, dubito an ſit, quem hic celebret Auſonius. Alium fuiſſe ſuſpicor, qui ex proximis collibus in urbem ducebatur: ſed cui acciderit, quod Burdigalenſi. *Vinet.*

30. *Timavus*] Fons & fluvius in mare Adriaticum exiens: de quo Strabo, Plinius, Servius in Virgilium, & Vadianus in Pomponium Melam. *Id.*

31. *Vtque caput numeri*] Sic legendum: id eſt carminis. quo colligitur, Burdegalam (quæ nunc utique Vaſconiæ caput eſt) poſtremo loco retuliſſe, ut celebritate ſua non minus urbe Roma cenſeatur. Quam cum primam conſtituerit in numero, Burdegalam in infimo, caput & hæc ſortita loci videatur, ut primus locus, ac noviſſimus capita utrinque habeantur. Atque hoc pacto *anceps vertex* dubiam etiam poëtæ ſedem, domiciliumque repræſentet, ac teſtetur. Qui in altera natus, in altera exceptus eſt & floruit, utramque dilexit, celebravitque, honoribus in utraque functus fuit. *Mariang. Accurſ.*

32. *Civis in hac ſum, Conſul*] Hæc inverſa ſunt, & ſic reſtituenda: *Conſul in hac ſum, civis in ambabus.* Conſulem ſe Romæ fuiſſe ubique jactat Auſonius, nuſquam Burdigalæ. Ne nunc dicam Rectores primos urbium provincialium, coloniarum, & municipiorum nunquam Conſules appellatos eſſe, ut pulchre docet vir ſummus Thomas Reineſius in Epiſtolis ad Rupertum. *Gravius.*

32. *Civis in hac ſum*] Secutus antea judicium Viri Eruditiſſimi, mihique amiciſſimi, nunc ἐπέχω. Nam non ad proximum τὸ *Romam*, ſed ad *Burdigalam* pronomen *hac* referri poterit: quæ urbs in urbium numero propior eſt; Roma vero remotior, utpote prima. Videtur præterea Poëta ſenſum ſuum apertius voluiſſe oſtendere per ea, quæ ſequuntur: ſic ut *civis in hac ſum* idem ſit, quod *Cunæ hic*: & *ibi ſella curulis* reſpiciat τὸ *Conſul in ambabus.* Burdigalæ igitur noſter Auſonius naſcendi ſorte, ac ſtricte ſumto vocabulo, civis fuit: Romæ vero, & quocumque tempore in patria Conſulatu functus eſt. Qui quidem reſpectu Burdigalæ Duumviratus potius dicendus fuerat: ſed quia magiſtratus hic alterius illius ſimulacrum erat, potiore nomine utrumque complexus eſt.

33. *Conſul in ambabus*] Inter ſcribendum ſuccurrit veteris ſaxi, quod in prædio ampliſſimi præſidis Ioſephi Caſſiani effoſſum eſſe indicavit mihi amicus quidam ante hos aliquot annos. Diu mecum egi an poſſem illius inſcriptionem in memoriam revocare, quia obiter, & ut fit, aliud agens, illam legeram: neque aliter legere quicquam penſi habui. Tamen, niſi vehementer fallor, videtur mihi ita habuiſſe; DEC. AVSON. COS. OLYMPIADE LXXXIII. ſi quid à me erratum eſt, erit fortaſſe in ultimis numeris. Nam utrum

III, an IIII, in ea inscriptione fuerit, non plane memini. Igitur hoc monumento significatur consulatus municipalis, hoc est, Burdigalensis, non consulatus Romæ. Nam Magistratus municipales, qui ex ordine Decurionum deligebantur, pro institutis municipii sui alias *Duumviri*, alias *Consules*, alias *Quinquennales*, nominabantur. Quare quod hic consulatus Ausonii Burdegalæ numeretur per Olympiadas, est ex instituto omnium municipiorum, quorum majores magistratus erant quinquennales. Propterea & eodem nomine, hoc est Quinquennales, etiam in quibusdam municipiis vocabantur, & numerabantur in fastis municipalibus secundum lustra, non ut in Fastis Romanis, secundum annum unum. Quare invenies in veteribus inscriptionibus municipalibus, Quæstor primi anni, Curator secundi anni, sub talibus Duumviris, aut Quinquennalibus. De quo lustro quid aliud adferre possum, quod melius hanc rem nobis aperiat, quam nobilem hanc inscriptionem?

T. Flavio. T. L. Hilarioni. Decur. Coll. Fabr. Ex Lustro XV. Unguento ad Pub. Frag. Lustro XVI. Mag. quinq. Coll. Fabrum Tignariorum Lustro XVII. honorat. & Lustro. XVIII. Censor. bis. ad Mag. creandos. Lustro XIX. & XX. Iudex. inter. electos. XXI. ab ordine. Lustr. XXII. Claudia. Ti. F. Prisca. Viro optimo. & Flavia Ti. F. Priscilla. Patri. optimo.

Sunt & alia quædam monumenta, quæ lustri municipalis mentionem habeant. Ex quibus omnibus per lustra à municipiis, ut per annum singularem à Romanis Fastos notatos fuisse, & consulatus, & Duumviratus, colligimus. At hic Burdigalæ nomine Olympiadum idem intelligitur. Quædam enim municipia ita notasse, verisimile est: quod idem tempus sit & lustri, & Olympiadis. Quare & post tempora Arcadii Imperatoris, quia propter Byzantium Roma municipium potius, quàm sedes imperii videbatur, post vastitatem bellorum Gotticorum, incepta est Romæ per Olympiadas ratio annorum putari. Vt patet ex decreto Tertullii Romanæ urbis Patricii, cujus ultima clausula ita legitur. *Actum est hoc decretum* XI. IVLII. ANNO IMPERII IVSTINIANI V. XXXXXVI. OLYMPIADE. Verum est, quod dixi, postquam à Gottis vastata fuit, illarum Olympiadum mentionem fieri. alias non temere reperies. & à Christo nato ad V. annum imperii Iustiniani, LVI. sunt Olympiades: ut notatum est in eo decreto, Olympiades has, & lustra fortasse supputabant à prima institutione municipii, aut magistratuum. quod plane mihi ignotum est. Ad has Olympiades alludi non dubito in illo ad Proculum Epigrammate:

Fors erit, ut, lustrum cum se cumulaverit istu
Confectam Proculus signet Olympiadem.

Sed nemo calumnietur, si Olympiadem & lustrum pro quinque annis accipiam: cum sciamus aurum lustrale, quarto quoque anno pendi solitum, atqui quinto anno pendebatur, sed nondum exacto. Variant auctores, ac poëtæ in istis, nam lustrum nunc pro quatuor annis, nunc pro quinque usurpant. & πενταετηρικοὺς ἀγῶνας lustra vocant. *Scaliger.*

34. *Consul in ambabus*] Qui Consul fuit Romæ, Consul quoque Burdigalæ simul fuit, si Burdigala Romano parebat imperio. Sed potest Burdigalensis civitas, similiter ac Roma fuisse constituta, aliqua saltem ex parte: Consulatumque annuum magistratum etiam habuisse. Consules & Cossos hodieque vocitant civitates Galliæ Narbonensis, & Aquitaniæ nonnullæ, quos binos, ternos, quaternos, senos, populus ad rempublicam administrandam quotannis magistratus creat, quod-

cunque sit hoc antiquitatis vestigium. Burdigalæ vero, hi *Iurati* appellantur, triceni & viceni-quaterni quondam, deinde duodeni, postremoque seni, cum Senatus sui principe, qui *Major* vocatur. *Vinetus.*

LVDVS SEPTEM SAPIENTVM.

Ausonius Consul Latino [1] Drepanio Pacato Proconsuli.

IGnoscenda isthæc, an cognoscenda rearis
[3] Attento, Drepani, perlege judicio.
Æquanimus fiam te judice: sive legenda,
Sive

1. *Drepanio*] Drepanius Pacatus, Latinus, cujus extat Theodosio Augusto, qui ad Ausonium scripsit, Panegyricus Romæ, tum dictus, quum ille Maximo Aquilejæ interfecto Romam triumphans rediisset, ad annum Christi trecentesimum, & nonagesimum primum, secundum Haloandri rationes, circiterque calendas Septembres, ut Marcellinus Comes memoriæ prodidit. Quod autem ad Drepanii Proconsulatum attinet, de illo non memini legere aliud, quam quod in titulo est hujus epistolæ, *Ausonius Consul Drepanio Proconsuli:* & in Technopægnio, *Ausonius Pacato Proconsuli:* ceterum Theodosius princeps benignus, & doctorum admirator fautorque hominum, ut ipse de se scribit, potest Drepanium poëtam eximium, oratoremque, ut temporibus illis, egregium, honore aliquo non vulgari ob laudes suas illustri oratione celebratas, cohonestasse. *Vinetus.*

2. *Ignoscenda isthæc*] sic lege. Attende, inquit, sitne his danda venia & condonandus error, hoc est, an mala sint hæc & occultanda, anne bona & legi digna. Iuvant autem id quæ deinde infert: --- --- *sive legenda,*

Sive tegenda putes carmina quæ dedimus,

Terent. in Heauton.

Et cognoscendi & ignoscendi dabitur peccati locus. Mariang. Accurs.

2. *Ignoscenda*] Non cognoscenda. Paronomasia autem & παρήχησιν ludit Ausonius in his *ignoscenda, cognoscenda:* sicut & in illis secundo disticho, *legenda, tegenda,* & ultimo pentametro *placeam, taceam.* Vinet.

3. *Attento Drepani perlege judicio*] Exstat Latini Pacati Drepanii panegyricus ad Theodosium Augustum, omnium, quos in eo genere perlegerim, elegantissimus. Et cum non hæream, hunc illum esse Drepanium Pacatum, cujus judicio, tanquam Censoris Doctissimi, Ludum Sapientum cognoscendum, limandumque dederit Ausonius, fit ut putem, hinc submonitus, panegyricum ipsum depravato una tantum littera authoris sui nomine nunc intelligi. *Drepani* scilicet pro *Drepanii.* Nam ut alibi jam diximus, in prosa quoque oratione, *Drepani* scripsere veteres, Drepanium significantes. Nunc autem ni Drepanii scriptum fuerit, Drepanus, non Drepanius, publica consuetudine, significatur. Multa concurrunt, quis conjiciam, Drepanium esse hunc, & Ausonio amicissimum. Temporum videlicet ratio. Vter-

Sive tegenda putes carmina, quæ dedimus.
Nam primum est meruisse tuum, Pacate, favorem:
Proxima defensi cura pudoris erit.
[4] Possum ego censuram lectoris ferre severi:
Et possum modica laude placere mihi.
Novit equus plausæ sonitum cervicis amare:
Novit & intrepidus verbera lenta pati.
Mæonio qualem cultum quæsivit Homero
[5] Censor Aristarchus, normaque Zenodoti.
Pone obelos igitur [6] spuriorum stigmata vatum.
Palmas, non culpas esse putabo meas:
Et correcta magis, quam condemnata vocabo,
Apponet docti quæ mihi lima viri.
[7] Interea arbitrii subiturus pondera tanti,
Optabo, ut placeam: [8] sin minus, ut lateam.

PRO-

Vterque enim Theodosio Imperatore viguit. Quod parria utriusque Gallia, quod uterque Romæ munere perfunctus. Alter siquidem consul, alter proconsul fuit. quid, quod nomine uterque Italo vocatus est? Eruditio vero utriusque tanta, ut de linguæ, doctrinarumque cultu causam nominis pleiique interpretentur. Hujusmodi certe vitæ studiorumque paritas doctissimos atque humanissimos conciliat, ac demeretur. eos vero, qui sibi solis sapere videntur, quorumque eruditio vestita est, hostes reddit. *Mariang. Accursius.*

4. *Possem ego*] Libentius scribo: *possum.* Vel eo quod sequitur:

Et possum modica laude placere mihi. Idem.

5. *Censor Aristarchus*] Hic Grammaticus fuit: cujus veteres tanri fecerunt judicium, ut quem non probaret, Homeri versum non crederent. Ita Cicero, Suidas, Erasmus. Samothrax fuit; Alexandriæ vero docuit cum alios, tum regis Ptolemæi sexti, id est, Philometoris filium, circiter ea tempora, quibus decessisse Terentium in Eusebii Chronicis legimus. Zenodotus vero Ephesius poëta, & Grammaticus, Philetæ discipulus, Ptolemæi primi tempestate floruit. Hic primus Homeri scripta recognovit. Præfuit Bibliothecis, quæ in urbe Alexandria erant, & Ptolemæi filios erudivit. Sic Suidas. *Vinet.*

6. *Spuriorum stigmata vatum*] Στίγματα, signa, notas carminum non legitimorum & bonorum. *Vinet.*

7. *Interea arbitrii*] Aliis verbis, eodem tamen sensu, Papinius præfatus est, lib. 2 Sylvar. *Hæc qualiacumque sunt, Melior charissime, si tibi non displicuerint, à te publicum accipiant: sin minus, ad me revertantur.* Noster præfatione Centoni præfixa, circa finem: *Quæ si omnia ita tibi videbuntur, ut præceptum est, dices me composuisse Centonem. Et quia sub Imperatore meo tum merui, procedere mihi inter frequentes stipendium jubebis: sin aliter, ære dirutum facies: ut cumulo carminis in fiscum suum redacto, redeant versus, unde venerunt.*

8. *Sin minus ut taceam*] Præferendam

dam existimem libri veteris lectionem, *sin minus ut lateam.* Dixerat enim *sive legenda, sive tegenda putes carmina.* præterea non necesse habebat optare, ut *taceret*, nam illud erat sui arbitrii; sed potius ut *lateret*, quod erat in potestate Pacati, cui scripta sua vel edenda, vel tegenda transmiserat.

PROLOGVS.

[1] SEptem sapientes, nomen quibus istud dedit
Superior ætas, [2] nec secuta sustulit,
[3] Hodie in orchestram palliati prodeunt.
Quid erubescis tu togate Romule,
Scenam quod introibunt tam clari viri?
[4] Nobis pudendum hoc, non & Atticis quoque:
Quibus

1. *Septem sapientes*] De quibus & eorum sententiis legendus Diogenes Laërtius, ac, si videbitur, Philippi Beroaldi Heptalogus Septem Sapientum libellus non indoctus. *Vinetus.*

2. *Nec secuta*] Plinius libro secundo Naturalis historiæ de ventis: *Veteres quattuor omnino servare: secuta ætas octo addidit.* Vinet.

3. *Hodie in orchestram*] Ita legendum censuit Petrus Pithœus libro secundo adversariorum. *Pallium* Græcorum erat, ut *Toga* Romanorum propria. Vnde *Togata* & *Palliata* fabulæ. *Idem.*

4. *Nobis pudendum*] Legendum ex vestigiis priscæ scripturæ:

Nobis pudendum est hoc? Et Atticis quoque.

Optimo sane sensu, cum antea nullo legeretur: *non & Atticis.* Nam negativam illam non habet codex. *Scaliger.*

4. *Nobis pudendum hoc, non & Atticis quoque*] Sic habuerunt omnes nostri codices impressi. Romanis pudendum, Græcis non item, Romano namque Iure infames habebantur, qui artis ludicræ, pronunciandive causa in Scenam prodiissent, ut Digestis de his, qui notantur infamia, lege, Prætoris verba. Athenis vero unus erat locus, ubi fierent ludi, agerenturque fabulæ: & in quem conveniebant Magistratus & populus consultaturi de iis, quæ ad Reipublicæ administrationem pertinetent: nempe Theatrum, quod ludorum agendarumque fabularum gtatia proprie factum videtur. Vide Valerium libro secundo de legatis à senatu Tarentum missis, & quæ Diodorus Siculus extremo libro sextodecimo Athenis refert gesta, cum Elatêam Philippus Alexandri magni pater cepisset, anno urbis Romæ quadringentesimo & tertiodecimo. Verba vero Æmilii Probi hominis Romani de eadem re ex præfatione in vitas excellentium Imperatorum, subscribam: *Magnis in laudibus in tota fuit Gracia, victorem Olympia citari. In Scenam vere prodire, & populo esse spectaculo nemini in eisdem gentibus fuit turpitudini. Quæ omnia apud nos partim infamia, partim humilia, atque ab honestate remota ponuntur.* Versus autem hic in vetere libro sic mancus fuit:

Nobis pudendum, hoc & Atticis quoque. Vinetus.

4. *Nob. pud. h. n. & Atticis quoque*] Bis errat Scaliger, in hoc nempe & decimo abhinc versu male explicando. Proba vero Vineti interpretatio. adi & Cassiodorum l. IV. var. epist. 51. Frontinum lib. III stratag. c. 2. aliosque. Sed & in Solone Ausonius: *De more Græco*

Quibus theatrum curiæ præbet vicem.
Nostris negotiis sua loca sortito data:
[5] Campus comitiis, [6] ut Conscriptis curia:
[7] Forum, atque Rostra [8] separatis civium.
Vna est Athenis, atque in omni Græcia,
Ad consulendum publici sedes loci:
[9] Quam in urbe nostra sero luxus condidit.
[10] Ædilis olim scenam tabulatam dabat

Subito

Græco prodeo in scenam Solon. Et mox: *Vna est Athenis atque in omni Græcia, ad consulendum publici sedes loci.* Imo & in Sicilia, ut ex Timoleonte Plutarchi cognoscimus: in Græcia Asiatica, ut ex Actis Apostolor. cap. xix. liquet: in Græcia Magna, sive Italica, docente Iustino: in Antiochia Syriæ, apud Tacitum lib. 11 Histor. Carthagine, tradente Apulejo lib. 1 Floridor. omnibusque passim in locis, ubi Græca studia in honore fuerunt.

5. *Campus*] Campus Martius, quo habebantur comitia, Consulum & aliorum Magistratuum creandi gratia. *Vinetus.*

6. *Vt conscriptis*] Patribus solis & Senatoribus. *Vinet.*

7. *Forum atque*] Sed & illi corrigendo idem codex facem nobis prætulit:

Forum, atq; rostra separat jus civium.

Literula addita adjuvi priscam lectionem quæ habebat

—separatis civium.

Malo etiam: *Subito excitatam.* Scalig.

8. *Separatis*] A Patribus Conscriptis, & Senatu, privatis omnibus civibus. *Civibus* autem & *civium* hic scribitur. *Vinetus.*

8. *Separatis civium*] Nihil hic mutandum. Opponit enim singulos & privatos cives Senatui & Comitiis. Quod liquet ex ipsa compositione: nam ut *cum* in *comitiis* & *conscriptis* conjungit, ita *se* in *separatis* disjungit. Sed & à Scaligero prolata lectio parum mihi latina videtur, minimeque prioribus congruens.

9. *Quam*] Sedem, hoc est, theatrum. Anno urbis Romæ quingentesimo & nonagesimo nono, ut in veteribus fastis Romanis notatum exstat, Censores fuerunt Marcus Valerius Messala, & Cajus Cassius Longinus. Qui quum theatrum in Vrbe inchoassent, Publius Cornelius Scipio Nasica prioris anni Consul, auctor fuit, ut id destrueretur tanquam inutile, & publicis moribus nociturum. Titus Livius libro 48. Valerius secundo de spectaculis, Vellejus, Appianus. *Vinetus.*

10. *Ædilis olim sc. t.*] Ædiles inter cetera & ludos solemnes procurabant: in quibus & fabulæ agebantur. *Vinet.*

10. *Scenam tabulatam*] Ex tabulis & ligno solo. Cornelius Tacitus libro quartodecimo: *Quippe erant, qui Cneum Pompejum incusatum à senioribus ferrent, quod mansuram Theatri sedem posuisset. Nam antea subitariis gradibus, & scena in tempus structa edi solitos,* & reliq. In sequenti autem versu, *excitata*, & *excitatam* scribunt nostra exemplaria. *Id.*

10. *Ædilis olim scenam*] Distingue & scribe:

Ædilis olim scenam tabulatam dabat
Subito excitatam, nulla mole saxea.

Grævius. Servius ad lib. III Georgic. ỷ. 24. *Apud majores Theatri gradus tantum fuerunt. Nam scena de lignis tantum ad tempus fiebat: unde hodieque*

perman-

Subito excitatam nulla mole ſaxea.
Muræna ſic, [11] & Gallius. nota eloquar.
Poſt quàm potentes, nec verentes ſumptuum,
Nomen perenne crediderunt, ſi ſemel
Conſtructa moles ſaxeo fundamine
In omne tempus conderet ludis locum:
Cuneata crevit hæc theatri immanitas.
[12] Pompejus hanc, & Balbus, & Cæſar dedit
Octavianus, concertantes ſumptibus.
Sed ego quid iſtæc?non hac cauſa huc prodii,
Vt expedirem, quis theatra, quis forum,
Quis condidiſſet [13] privas partes mœnium:

Sed

permanſit conſuetudo, ut componantur pegmata à ludorum theatralium editoribus.

11. *Et Gallius*] Eſt is Q. Gallius qui præturæ candidatus cum eſſet, quia in ædilitate ſua, quam ante annum geſſerat, beſtias non habuiſſet, gladiatorium munus dedit cum hoc titulo, ſe patri hoc dare. Non dubium igitur in ea ædilitate theatrum ſaxeum exſtruxiſſe. Porro diligenter notanda ſunt, quæ hic Auſonius ſcribit de iis, qui primi Romæ theatrum ex lapidibus excitarunt, cum antea tumultuaria de ligno erigerentur. Imo lex propoſita fuit, ut tumultuaria theatra eſſent, non perpetua. Tertullian. in Apol. *Vbi ſunt leges, quæ Theatra ſtuprandis moribus orientia ſtatim deſtruebant?* Fuit id S*c*tum, cujus auctor fuit P. Scipio Naſica. Valer. lib. II. c. XXXI Livius l. XLVIII. Auguſtin. de Civitat. lib. I. cap. XXXI. Quin & Athenis ipſis tumultuaria fuerunt, antequam θέατρον τὸ ἐν Διονύσου conſtructum fuiſſet, dicebanturque eo tempore ἰκρία. Ariſtoph. Θεσμοφοριαζούσαις.

Ὥστ' εὐθὺς εἰσιόντες, ἀπὸ τῶν ἰκρίων
ὑποβλέπεσθ' ἡμᾶς ---

Notanda, inquam, diligenter, quæ hic ſcribit Auſonius. Nuſquam enim ea apud ullum alium auctorem temere reperias. tanta bonorum librorum eſt penuria. *Scaliger.*

11. *Murena ſic & Gallius*] Scenam tabulatam dederunt. Hi ſunt Lucii Murenæ in prætura ludi, quos memorat Cicero in oratione pro Murena, & Plinius libro triceſimo tertio: ubi de pegmate à Murena in Circo ducto, in quo fuerunt argenti pondo centum & viginti quatuor. Ædilitatis autem, & ludorum Quincti Gallii, quem reum ambitus aliquando defendit Cicero, meminit Aſconius Pedianus in commentariis in orationem Ciceronis contra Antonium & Catilinam. *Vinetus.*

12. *Pompejus hanc*] Pompejus ille magnus cognominatus, omnium primus, ac poſt illum Cornelius Balbus, & Auguſtus Cæſar Octavianus, theatra Romæ exſtruxerunt magnifica. Dio libro triceſimo nono, & quinquageſimo quarto, Plutarchus, Plinius, Suetonius, Tertullianus de Spectaculis, & Tacitus, Val. Maximus, Auguſtinus, *&c.* Vin.

13. *Privas partes mœnium*] Ita lego: non *primas*. Scaliger.

13. *Primas partes*] *Privas partes*, Veteres membranæ: ſed ſupra *u*, quiſpiam *m*, ſcripſerat. *Vinetus.*

14. *Pra-*

Sed ut verendos, diiſque laudatos viros
[14] Prægrederer, ac referrem, quid vellent ſibi.
[15] Pronunciare ſuas ſolent ſententias,
[16] Quas quiſque providentium anteverterit.
Scitis profecto quæ ſint: ſed ſi memoria
Rebus vetuſtis [17] cludit, veniet [18] Ludius
[19] Ediſſertator harum, quas teneo minus.

L V-

14. *Pragrederer*] Ita vetus liber recte habet, non *progrederer*. Sed verſus claudicat. Sed huic malo ita ſuccurretur, puto:

Sed ut verendos, Diiſque laudatos viros
Pragrederer agre quid velint ſibi.

Pro illo *agere*, inverſo ordine feci, *ægre*. Deeſt autem verbum aliquod, puta, *dixim*, aut *dicam*. Ægre, inquit, ac vix dixerim, vix divinare poſſim, quid ſibi velint. Hoc unum ſcio, eos pronunciare ſolere ſuas ſententias, quas tamen, ſi quis memoria antevertat, unuſquiſque novit. Sunt enim vulgatiſſimæ. *Scaliger.*

14. *Progrederer*] *Pragrederer* Badius, & liber antiquus. Poſſet autem ſuis numeris conſtare verſus, ſi ſic legeretur: *Progrederer agere, quidnam vellent hi ſibi.* Vinetus,

14. *Progrederer agere*] Nec Scaligeri mihi placet emendatio, nec Vineti. non divinatum huc venit prologus, neque ut non latine loqueretur. Veram lectionem cenſeo:

Sed ut verendos, Diſque laudatos viros
Pragrederer, ac referrem quid vellent ſibi.

Quarta ſede ſpondæus eſt, uti & hoc carmine, & alibi aliquoties.

15. *Pronuntiare ſuas*] D. Auguſtinus lib. VIII Civ. Dei, cap. II. *Thales Mileſius, unus illorum ſeptem, qui appellati ſunt ſapientes. Sed illi ſex vitæ genere* diſtinguebantur, *&* quibuſdam præceptis *ad bene vivendum accommodatis. Iſte autem Thales,* &c.

16. *Quas quiſque providentium*] Lege cum libro veteri: *quaſi quiſque providentium.* id eſt, mos eſt pervetus cuique ſapienti ſuam attribuere ſententiam, tanquam eam quiſque primus occuparit, & uſu ſuam fecerit.

17. *Claudit*] *Claudit* ἀρχαϊκῶς, claudicat. Salluſtius: *Res ſocordia claudit.* Terentius deponens extulit:

— *Nunc ubi meam*
Benignitatem ſenſiſti in te claudier?

Scaliger.

17. *Rebus vetuſtis cludit*] *Claudit* etiam Vetus codex: ut multis in locis *claudere*, *cludere* legitur: *claudere* pro claudum eſſe, & claudicare, veteribus quoque fuiſſe uſurpatum legimus. Terentius in actu primo Eunuchi:

— *Nuncubi meam*
Benignitatem ſenſiſti in te claudier.

In quem locum, & in hæc Chæreæ, *Illum liquet mihi dejerare*, Saluſtium adducit vetus commentator, qui ſic duobus locis *claudere* uſurparit. Hoc ergo dicit Auſonius, ſicubi *claudit*, claudicat, & labat memoria, & tam vetera non meminerit, ſuggeret mox Ludius. *Vinetus.*

18. *Ludius*] Hiſtrio. Valer. Maximus libro ſecundo de inſtitutis antiquis. *Idem*

19. *Ediſſerator*]Lugdunenſe exemplar *Ediſſertator* habebat, vocabulum verſui quidem minus aptum, ſed ejuſdem tamen ſignificationis. Arnobius libro ſecundo, & ſeptimo adverſus gentes: *Ediſſertate nobis, & dicite, quæ ſit cauſa. Ediſſertate, inquam, & dicite, quid ſit, quod grandinem torqueat.* Id.

2. *Multi*

LVDIVS.

DElphis Solonem ſcripſe fama eſt Atticum,
Γνῶθι σεαυτόν, quod Latinum eſt, Noſce te.
[1] Multi hoc Laconis eſſe Chilonis putant.
Spartane Chilon ſit tuum, nec ne ambigunt,
Quod introfertur, [2] ὅρα τέλος μακροῦ βίου,
Finem intueri longæ vitæ quo jubes.
[3] Multi hoc Solonem [4] dixe Crœſo exiſtimant.
Et Pittacum dixiſſe fama eſt Lesbium,
[5] Γίγνωσκε καιρόν. Tempus ut noris, jubet.

Sed

1. *Multi hoc Laconis*] Inter quos Plinius ſeptimo naturalis Hiſtoriæ. Sed Phemonoës, Antiſthenes apud Laërtium in vita Thaletis. Aliorum multorum, Clemens primo & ſecundo Stromatum. *Vinetus.*

2. Τέλος ὁρᾶν] Repoſui ex veteri codice, uti & melius, ὅρα τέλος, in imperandi quippe modo propoſuiſſe Auſonium, quo & ipſe mox, & olim Solon, liquet ex ſequenti verſu, *finem intueri longæ vitæ quo jubes.*

3. *Multi hoc Solonem*] In quibus Ariſtoteles, ut poſt dicemus. *Vinetus.*

4. *Dixe*] Pro dixiſſe, uti paulo ante *ſcripſe* pro ſcripſiſſe. ſic Catull. carm. CXI.

Aut facere ingenuæ eſt, aut non promiſſe pudicæ,
Aufilena, fuit. Sed data corripere
Fraudando, eſt facinus, pluſquam meretricis avaræ,
Quæ ſeſe toto corpore proſtituit.

Ita enim illi verſus legendi ſunt. In vulgatis eſt, *fraudando efficitur.* Item Statius lib. II Thebaid.

Quippe animum ſubit illa dies, qua, ſorte benigna
Fratris, Echionia ſteterat privatus in aula
Reſpiciens diſceſſe Deos, trepidoque tumultu
Dilapſos comites, nudum latus omne, fugamque
Fortuna.

Ita ſcriptus codex, pro *deſciſſe Deos* quod à Lutatio aliiſque probatum non inficetum eſt, ſed minus genuinum. Id enim ex *dilapſos, nudum,* & *fugam* liquet. Dein omnia illa exempla quæ Barthius attulit, lectionem hanc unice confirmant. Imprimis illud Maronis:

Exceſſere omnes adytis ariſque relictis
Dii, quibus imperium hoc ſteterat.

& hoc noſtri Papinii lib. 8.

— per tentoria ſermo
Unus abiſſe Deos, dilapſaque numina caſtris.

Vbi *abiſſe* & *dilapſa*, ſicut illic, *diſceſſe* & *dilapſos.* Idem verbum itidem mutatum eſt, utrum rectius haud liquido dixerim, in ſcriptore belli Alexandrini, cujus hæc ſunt verba: *Erat autem magna multitudo oppidanorum in parte Cæſaris; quam domiciliis ipſorum non moverat: quod ea ſe fidelem palam noſtris eſſe ſimulabat, & deſciviſſe à ſuis videbatur.* Pro quo ſcriptus bonæ fidei, *diſceſſiſſe.*

5. Γίγνωσκε καιρόν. &c.] Ita ex auctoritate optimi codicis lego. Et: *Bias Prieneus dixit,* οἱ πλεῖστοι κακοί. Scaliger.

6. *Bias*

Sed καιρὸς iste, tempestivum tempus est.
[6] Bias Prieneus dixit, οἱ πλεῖστοι κακοί:
Quod est Latinum, Plures hominum sunt mali:
Sed imperitos scito, quos dixit malos.
Μελέτη τὸ πᾶν, Periandri est Corinthii:
Esse Meditationem totum qui putat.
Ἄριστον μέτρον esse dixit [7] Lindius
Cleobulus. hoc est, Optimus cunctis modus.
[8] Thales, ἐγγύα, πάρεστι δ' ἄτη protulit.

Spon-

6. *Bias Prieneus dixit*] Prieneus hoc est Prienensis, à Priene Ionum in Asia civitate, trisyllabum est Πριηνεύς, sicut Orpheus dissyllabum Ὀρφεύς. *Vinetus.*

7. *Lydius Cleobulus*] Legendum *Lindius*, Λίνδιος quippe Græcum ejus habet apopthegma, & ex *Lindo* fuisse illum, Strabo & Laërtius asserunt, quanquam Duris, ex Caria. *Mariang. Accursius.*

8. *Thales*] Illud ex opinione: *Thales, ἐγγύα, πάρεστι δ' ἄτη protulit.* Neque aliter potest consuli versui, etiamsi omnem lapidem moveris. Ostendam alibi, quomodo tempore Ausonii *Thales* ultimam corriperet. *Scaliger. Idem:* Habebant hoc peculiare Poëtæ Latini, præsertim ætate Ausonii, ut non solum Græcas declinationes in Græcis negligerent, & ad regulam Latinorum referrent: sed & quantitatem ita everterent, ut accentu illam tantum metirentur. Idcirco ultimum in *Thales* corripit. Ut Sidonius:

Alcæo potior Lyristes ipse.

Quasi non *Thales*, & *Lyristes*, sed *Thalis*, & *Lyristis* dicerent. Sic Q. Cicero dixit *Bootis*:

Conditur Oceani ripa cum luce Bootis.

Et ipse Ausonius *Getis* pro *Getes*:

Quaque Getis sociis Istrum assultabat Alanis.

Quanquam meminimus supra nos legere *Getes*. In iisdem autem, ut jam diximus, Græcis nominibus non quantitatem, sed accentum spectabant. Quia, ut etiam notat Servius in libello de accentibus, Latini eundem accentum, quem Græci habent, efferunt in Græcis nominibus. Verbi gratia, quia Græcis vox hæc εἴδωλα habet accentum in prima, Latini quoque eodem accentu extulere, *idola.* Quæ quidem vox semper est dactylus apud Prudentium. Græcis dicitur Εὐριπίδης. Eodem accentu Latini semper extulerunt. Propterea penultimam producit Sidonius, non quantitatem, sed accentum Latinum secutus:

Orchestran quatit alter Euripidis.

Item Græci dicunt μαρσύας. Propterea secundam producit idem:

Marsyaque timet manum ac rudentem.

Iidem Græci pronuntiant Ἄρατος, nomen ejus, qui scripsit Φαινόμενα. Sidonius contra veterum Latinorum morem, qui mediam semper produxerunt, corripit:

Non hic, si voluit, vacante cura,
Quis sit sideribus notare cursus,
Diversas Arato vias cucurrit.

Denique inspice totum Sidonium, totum Prudentium, & alios: invenies semper eos non syllabas Græcas, sed accentum Græcorum esse secutos. Sic Ausonius in voce τέλμαος facit, quia accentus non est in media, quæ longa est, propterea eam corripit:

Pe

Spondere qui nos, ⁹ noxa quod præs eſt, vetat.

¹⁰ Hoc

Per totidem partes trigonorum regula currit. Et:

Fulgur tetragono aſpectus vitale coruſcat.

Quis audebit dicere Auſonium ignoratione literarum Græcarum hoc commiſiſſe? Nemo ſanus quidem, ut puto. Sed iis temporibus ſtultum videbatur non ibi producere ſyllabam, ubi accentus eſſet, quia is eſt mos linguæ Latinæ. Adeo ut Plautus in hoc ſecutus ſit judicium vulgi: quia non cum doctis, ſed cum plebe ſibi rem eſſe videret. Nam ſemper apud illum Phædromus eſt dactylus, quia Græce φαίδρωμος. Item quia φίλιππος dicitur accentu in prima, eodem modo mediam corripit. Et nunquam aliter invenies apud Plautum, quin mediam in nomine *Philippus* corripuerit. Quod mirum eſt in poſitione. Sed quærenti cauſſam accentum ſemper prætexet. Talia multa ſunt apud Plautum, quæ ſtudioſos per ſe quam opera mea cognoſcere malim. Contra ætate Plauti, ut in quantitate ſyllabarum, ſic & in declinationibus Latiniſmos admittebant. Dicebant enim Neſtôrem, Hectôrem, quomodo Rectorem: Menſorem, & ſimilia.

8. *Thales*] Ἐγγύα. πάρα δ' ἄτα, protulit. Ita Græca hæc in Charmide Platonis, Laërtiique Chilone, & ſic in Iodoci Badii editione, quum in aliis fere ἄτη pro ἄτα. Eſt autem ἐγγύα imperativus, pro ἐγγύαε, ab ἐγγυάω, ſpondeo. Πάρα pro πάρεστι, adeſt. Ἄτη, ſive ἄτα Dorice, noxa, calamitas, damnum. Ceterum ſi verſum hunc ſic emiſit Anſonius, quia trochæum non admittit metrum Iambicum, in ἐγγύα penultimam ſyllabam produxerit, ſicut in ἐγγύην Græcus poëta fecit. Ac ita ſpondêus erit pro Iambo in ſecunda ſede, ut ſæpe invenitur poſuiſſe Auſonius: ob eandemque cauſam primam in πάρα, quæ paſſim corripi reperitur, productam eſſe voluerit. Quod & Homerum interdum feciſſe, Euſtathius Homeri & Dionyſii commentaror oſtendit. Sed pro ἐγγύα, Lugdunenſe illud exemplar, ſcribebat *engya:* quod ſuſpiceris ἐγγύαε eſſe debere: & ſic Auſonium ſcripſiſſe non ἐγγύα, ſed ἐγγύαε, ſine contractione, ut metri ſecundus pes ſit dactylus vel ſpondêus pro Iambo; & tertius Iambus: verum idem vetus codex *Engia* etiam pro Ἐγγύα ſcribebar in Thalete. *Engiaparadataeccedicimus.* ubi nulla fuerit ſynalœpha. Ar vero quoniam ambigitur etiam de hujus ſententiæ auctore. Diogenes namque Chiloni attribuit, quam Auſonius & Octaſtichi Græci poëta Thaleti. Patriam autem habuit Laconiam Chilo. Laconia, quæ & Lacedæmonia, in Peloneſo erat. Peloponnenſes Dorice loquebantur, ut ſcribit Strabo libro 8. & veteres Grammatici Græci, qui de Dialectis præcipiunt. Dores η in α mutabant. Contra, Iones α in η vertebant, nihilque contrahebant: & Ion erat Thales, ex Mileto Ioniæ civitate in Aſia. Auſonium itaque, qui Thaleti adſcripſit hanc ſententiam, veriſimile eſt ſcripſiſſe, Ἐγγύαε πάρα δ' ἄτη. Eos vero, qui Chilonis eſſe crediderunt, Ἐγγύα πάρα δ' ἄτα. Ceterum de hac ſententia, lege Eraſmum in extrema centuria ſexta primæ Chiliadis Adagiorum. *Vinetus.*

9. *Noxa quod præſeſt*] *Præſeſt*, hoc eſt, adeſt. Vt *intro* ab IN, ita etiam *Præſto* à PRÆS dictum. Feſtus: *Præs eſt is, qui populo ſe obligat. Interrogatuſque à magiſtratu, ſi præs ſit: ille reſpondet, præs ſi præs ſit, hoc eſt, ſi præſto eſt.* Quod vere à nobis olim in Varronem expoſitum eſt. *Scaliger.*

9. *Noxa quod præſto eſt, vetat*] Antiquus liber, *noxaquia præſeſt.* Vbi *preſeſt* pro *preſ'eſt.* Quales erant Synalœ-

[10] Hoc nos monere, feneratis non placet.
[11] Dixi. recedam. legifer venit Solon.

alœphæ multæ in illo, ut annotavimus in carmen vicesimum quintum de Professoribus. *Vinetus.*

9. *Noxa quod praeest*] Probat Ger. Vossius in Etymologico, tanquam ab inusitato verbo *præsum*, unde participium *præsens* etiam nunc in usu est.

10. *Hæc nos monere, feneratis non placet*] Elias Vinetus explicat, *fenore obligatis.* Ego potius, *fenerantibus* vel *feneratoribus*, qui collocare solent fenori. Nam hi nollent homines terreri, ne spondeant: quia metuunt futurum, ut sic minus certum sit illis creditum. *Gronovius.*

11. *Dixi recedam*] Ineptissime illud vulgo editur: *Dixere quidam legifer venit Solon.* Et hanc quoque lectionem vetus liber retinet. Ego sane lego. *Dixi. recedam.* nam ex vitiosa scribendi consuetudine natum est hoc mendum, cum scriberent: *Dixi. requedam.* Quod igitur recte à nobis hæc emendata sint, habes exemplum infra in Cleobulo:

Dixi. recedam. ut sit modus. venit Thales. Scaliger.

SOLON.

De more Græco prodeo in scenam Solon,
Septem Sapientum fama cui palmam dedit.
Sed fama non est judicii severitas.
[1] Neque me esse primum, vestrum aut imum existimo,
Æqualitas quod ordinem nescit pati.

Recte

1. *Neque me esse primum*]. Ita de industria emendavi, cum & hac parte vetus codex vitiosus esset. Sequens versus confirmat conjecturam nostram, sed præsertim ille:

Ne primus esset, ne vel imus quispiam.

Scaliger.

1. *Neque me esse primum, vestrum unum existimo*] Sic versus hic in omnibus nostris exemplaribus. qui plenus reddetur, si pronomen verbo *esse* postponere ausis. sed istud *vestrum* mihi non placet. Quippe quod nec ad sapientum cœtum, nec ad spectantium turbam quomodo referatur, video. Pro quo *verum* substituebat vetus codex. Sicque habere potest versus non male:

Neque esse me primum, verum unum existimo.

Vt nolit Thales sibi vendicare primum locum inter septem Sapientes, sed se dicat unum duntaxat esse ex illis. *Vinetus.*

1. *Vestrum aut imum*] Non alloquitur sapientes, sed spectatores. At *vestrum* ad spectatores tantum referri potest, quum se sapientum nec primum, nec imum esse velit dicere. corrige igitur:

Neque me esse primum eorum aut imum existimo.

Nisi potius Lugdunensis libri scriptura amplectenda est, in eo enim:

Neque me esse primum verum unum existimo.

Vbi *esse me* transponit Vinetus. Melius, quod deinceps in mentem venit:

Neque me esse primum horum, nec imum existimo.

 2. *Lusit*

Recte olim ineptum Delphicus [2] jussit Deus
Quærentem, quisnam primus sapientum foret,
Vt in orbe tereti [3] nomina eorum incideret:
Ne primus esset, ne vel imus quispiam.
Eorum è medio prodeo gyro Solon:
Vt quod dixisse Crœso regi existimor,
Id omnis hominum secta sibi dictum putet.
[4] Græce coactum: ὁρᾷ τέλος μακροῦ βίου:
Quod longius sit, si Latine edisseras:

[5] *Spe-*

2. *Lusit Deus*] Lego: *Recte olim ineptum Delphicus jussit.* Melius enim, quam vulgatum, *lusit.* Sed ἀρχαϊσμὸς est, *jussit illum ut incideret.* pro jussit, ut ille incideret. De quo loquendi genere, quia plena sunt eo Plauti, Terentii, Lucretii, Varronis, & aliorum, præsertim Græcorum monumenta, nihil præterea addam. *Scaliger.*

2. *Delphicus lusit Deus*] Apollo. Vetus liber, *ait*, pro *lusit.* *Vinetus.*

2. *Delphicus lusit Deus*] *Iussit*, Scaliger: & bene. Sic Plautus Aulular.

Pici divitiis, qui aureos montes colunt,
Ego solus supero.

Quam loquendi rationem non intelligunt, qui mutaur. Cæsar l. 1. Bell. Gall. *Aut rem frumentariam, ut satis commode supportari posset, timere dicebant.* Aristophanes in Nubibus: Ἀνήρετ' ἄρτι Χαιρεφῶντα Σωκράτης, ψύλλαν ὁπόσους ἅλλοιτο τοὺς αὑτῆς πόδας; Terentius in Adelphis: *Illum ut vivat, optant.* Sunt & alia sexcenta apud Virgilium, Petronium, Ciceronem, Plautum, exempla, quæ adscribere piguit. Non debuit igitur Ianus Douza illum in Menæchmis Plauti locum sollicitasse:

--- si me consulas,
Nummum illum, quem mihi dudum pollicitus es dare,
Iubeas, si sapias, porculum afferri tibi.

Vbi τὸ *nummum illum* in *nummo illo* commutatum ire voluit. sed perperam. Est vero Plautinus ille locus huic nostro persimilis. Ausonius mox:

Vinctumque pedicis aureis secum jubet,
Reliquum quod esset vita, totum degeret.

Non dissimulabo tamen in veteri libro legi *ait* pro *jussit.* Sed sic sibi metrum non constat.

3. *Nomina eorum incideret*] Ex libro veteri luculenter illa emendantur: Hoc vult: sciscitante quodam, quis septem Sapientum illorum primus esset, Apollinem jussisse, ut in pila eorum nomina inciderentur. Ita nullus erit primus, nullus ultimus, quia in sphæra neque πρῶτον, neque ἔσχατον est, inquit Plato. *Scaliger.*

3. *Vt in orbe tereti nomen insertum incideret*] Corrigendum suspicamur, *incertum*, non *insertum.* Quæ facillima unius literæ in alteram transitio esse potuit. Vt *Concisterium*, & *Consilium* plerumque pro *Concilio*, & apud Ovid. in primo Amorum, pueriliter: *Non me nupsisti consiliante seni.* pro *conciliante.* Mariang. Accursius.

3. *Nomen insertum*] Hoc puto erat in Lugdunensi *nominum serum.* *Nomina eorum* legi debere arbitror. *Vinetus.*

3. *Vt in orbe tereti nomina eorum inscriberet*] Exemplar optimum, *nominum seriem incideret.* Sed ut ita legamus metri ratio non patitur. *Incideret* tamen bonum. Sic in Epist. xxIII ad Paulinum:

Lacte incide notas. arescens charta tenebit.

4. *Græce coactum*] Ita concinnius idem liber. *Scaliger.*

5. *Spe-*

[5] *Spectare vitæ jubeo cunctos terminum.*
[6] Proinde miseros, aut beatos dicere
[7] Evita: quod sunt semper ancipiti statu.
Id adeo sic est. si queam, paucis loquar.
[8] Rex, an tyrannus, Lydiæ Crœsus fuit
His in beatis, dives insanum in modum,
[9] Lateribus aureis templa qui divis dabat,
Is me evocavit. Venio dicto obediens,
Meliore ut uti rege possint Lydii.
Rogat, beatum prodam, si quem noverim,
[10] Telana dico civem non ignobilem.

[11] Pro

5. *Spectare vitæ*] Ovidius de Cadmo, tertio Metamorphoseon:

--- Sed scilicet ultima semper
Exspectanda dies homini. dicique beatus
Ante obitum nemo supremaque funera
debet. Vinetus.

6. *Proinde*] Lege ex veteri libro:
Proinde miseros, aut beatos dicere
Evita: quod sint semper ancipiti statu.
Tantum in veteri *dicier* scriptum erat, non *dicere*. Quod excusari, quanquam satis frigide, posset. At ut hodie editur, quis intelligat? *Scaliger.*

7. *Eventa quod sunt*] Habebat *Eueta* pro *Euita* vetus liber: *Evita, quod sunt semper.* Vinetus.

8. *Rex an Tyrannus*] Egregiam opem nobis præstitit vetus liber, quanquam nec is quidem omni ex parte incolumis & integer. Crœsus, inquit, sive eum tyrannum, sive Regem Lydiæ mavis appellare, annumeratus fuit inter hos beatos, quos vulgus ante mortem μακαρίζει. In veteri libro erat, *His in beatus.* Scaliger.

8. *Rex an Tyrannus*] Id est, *sive.* vid. Heins. ad Ovid. Fastos p. 53. & Mercerum ad Dictyn Cretensem lib. 1.

9. *Lateribus aureis*] Ausonius nimis obscure & ambigue rem expressit. *Qui dabat templa lateribus aureis*, id est, qui lateres aureos donarium offerebat Diis, & in eorum templis consecrabat. De hac ipsa historia Varro apud Nonium:

Ludon fluens sub Sardibus flumen tulit
Aurum, later quod conquadravit regius.

Sed & ita hic versus explicari potest: *Dabat templa lateribus aureis*, id est, faciebat, ut dii haberent instructa & ornata lateribus aureis templa, quæ antea Diis nulla erant tantis divitiis famigerabilia. Non hanc enim Ausonii fuisse mentem credibile est, è lateribus aureis templa constructa. Ita quidem Gregorius Magnus in dialogis: *Ibi quadam mira potentia ædificabatur domus, quæ aureis videbatur laterculis construi.*

10. *Telana*] In eodem scriptum est, *Tellana.* Alii tamen Τέλλον vocant. *Scaliger.*

10. *Telana dico civem*] Herodotus, Plutarchus, & Diogenes, non *Telana*, qui beatus pro salute patriæ decernens parta gloria interierit, sed *Tellum* nominant hoc est Τέλλον. Neque secundas beatitudinis partes *Aglao*, sed Cleobi & Bitoni tribuunt. Quanquam hos Lucianus in primis beatos facit, *Tellum* in secundis. Plinius vero *Phedium* eundem vocat. Porro, ipsum Aglaum Plinius, Valerius, & Solinus asserunt beatum quidem ab oraculo Apollinis (non

[11] Pro patria pugnans iste vitam objecerat.
Despexit. alium quærit. [12] inveni Aglaum:
Fines qui agelli proprii [13] nunquam excesserat.
At ille ridens, Quo dein me ponis loco,
Beatus orbe toto qui solus vocor?
[14] Spectandum dico terminum vitæ prius:
Tum judicandum, si manet felicitas.
Dictum moleste Crœsus [15] accepit. at ego

Relin-

autem à Solone) judicatum. Nec Crœsum sed Gygem Lydiæ quoque Regem, sciscitatum venisse Pythium Apollinem. Plin. & Valer. Maxim. *Mariang. Accursius.*

11. *Pro patria pugnans*] *Objicere caput periculis, telis*, nota sunt. *Sed objicere vitam pro patria* nihil est, nec Latini sic loquuntur. Scripsit Ausonius: *Vitam abjecerat*, hoc est, contempserat, nihili fecerat servandæ patriæ causa. Pro quo Virgilius, *projicere animam* dixit VI Æn.

--- lucemque perosi
Projecere animam.

Et Lucanus:

Projeci vitam, comites, tutusque futuræ
Mortis agor stimulis.

Abjici & *projici* dicuntur, quæ contemnuntur, & vili habentur. Phœdrus: *Agros abjiciet mœcha.* Seneca, de benef. *Gratus esse adversus quenquam potest, qui beneficium aut superbe abjecit, aut iratus impegit.* Cicer. XVI ad fam. epist. 21. *Etiam reliquias tuas misera projicias?* Sic Florum intelligo lib. II. cap. XVI. *Quid signorum, quid vestium, quid tabularum raptum, incensum atque projectum est* hoc est contemtum, vili venditum. *Grævius.*

12. *Inveni Aglaum*] Lucianus aliter in dialogo, qui inscribitur Charon, ἢ ἐπισκοποῦντες, & Plutarchus in vita Solonis, Herodotus libro primo, & Ioannes Tzetzes primo capite. *Vinetus.*

12. *Inveni Aglaum*] Puto poëtæ scriptum fuisse, *Invenio Aglaum.* Vitur enim præsenti ferme ubique tempore. In veteri libro tamen paullo supra, *veni*, pro *venio dicto ob.* & mox, τὸ *qui* deest in seq. versu. & potest me judice negligi.

13. *Nunquam excesserat*] Verba sunt Valerii Maximi, libro septimo, capite de felicitate. Meminit Solinus quoque felicitatis Aglai. Consimilis & Claudiani senex Veronensis. *Vinet.*

14. *Spectandum dico*] Plato in Epinomide: οὔ φημι εἶναι δυνατὸν ἀνθρώποις μακαρίοις τε καὶ εὐδαίμοσι γενέσθαι, πλὴν ὀλίγων· μέχρι περ ἂν ζῶμεν, τοῦτο διορίζομαι. Scriptor Ecclesiastici cap. XI. Μὴ μακάριζε ἄνδρα πρὸ τελευτῆς αὐτοῦ. Sophocles OEdipo Tyranno:

Ὥστε θνητὸν ὄντ' ἐκείνην τὴν τελευταίαν ἰδεῖν
Ἡμέραν ἐπισκοποῦντα, μηδέν' ὀλβίζειν, πρὶν ἂν
Τέρμα τοῦ βίου περάσῃ, μηδὲν ἀλγεινὸν παθών.

Crœsus apud Lucianum in Charonte: Ἐγὼ δὲ, καθάρμα, οὔ σοι δοκῶ εὐδαίμων εἶναι; Σο. οὐδέπω οἶδα, Κροῖσε, ἢν μὴ πρὸς τὸ τέλος ἀφίκῃ τοῦ βίου· ὁ γὰρ θάνατος ἀκριβὴς ἔλεγχος τῶν τοιούτων, καὶ τὸ ἄχρι πρὸς τὸ τέρμα εὐδαιμόνως διαβιῶναι. Respicit huc D. Augustinus lib. IX Civitat. Dei. c. XIV. *Quidam enim conditionem suam humilius inspexerunt, negaveruntque hominem capacem esse beatitudinis posse, quamdiu mortaliter vivit.*

15. *Accepit*] Emendo: *Dictum moleste Crœsus accipit. Exeo.* & illa ἀσύνδετα

Relinquo regem. bellum ille in Persas parat.
[16] Profectus. victus. vinctus. regi deditus.
* * *
[17] At ille captus, funeris ipse instar sui.
* * *
[18] Qua flamma totum se per ambitum dabat,
Volvens in altum fumidos æstu globos.
[19] At penè sero Crœsus ingenti sono,
O vere vates; inquit: ô Solon, Solon.
Clamore magno ter Solonem nuncupat.
Qua voce Cyrus motus, extingui jubet
Gyrum per omnem, & destrui ardentem pyram.
Et commodum profusus imber nubibus
Repressit ignem. Crœsus ad regem illico
[20] Deductus lectam per ministrorum manum
Inter-

dine eleganter concepta in Exemplari:

Profectus, victus, vinctus, Regi deditus. Vt semper elucescat in eruditissimo poëta fœlix veterum Comicorum imitatio. *Scaliger.*

15. *Accepit. at ego*] *τὸ at*, non agnoscit vetus liber. lege, *accipit. ego.* producitur ultima, uti solet, ob distinctionem.

16. *Profectus, victus, vinctus, regi deditus*] Ita fuit in membraneo codice. Inter hunc autem versum, & sequentem, *At ille captus*, qui nec ipse sine mendo est, desunt versus multi. *Vinet.*

17. *At ille captus*] Sed omnium mendorum monstra superat prodigiosus ille versus, ita in veteri scriptura conceptus: *At ille captans funeris instar sui.* Nam quo modo vulgo legitur, commentitium est. Quid igitur illo faciemus? confugiemus ad veterem scripturam, hoc est, ad ejus vestigia odoranda. Putamus enim ita scripsisse:

At illico aptant funeis. instant arsui.
Quin flamma, &c. Hoc est, præparant illum, ut ardeat. Sic Virgilius dixit: *Instabant fulmen*, de Cyclopibus loquens. *Arsus* idem quod Varroni *arsura. Instabant arsui*, ut dicebant, *parare vestes indutui, amictus.* Hæc ego censeo, ut multa alia, Ausonium imitatione priscorum autorum scripsisse. Quid quod necesse est apparari rogum, ejusque fieri mentionem? aliter enim interruptus est sermo, neque ullum ex vulgata editione sensum eruere possis. *Scaliger.*

18. *Qua flamma*] Altera lectio: *Quin flamma.* Vinetus.

19. *At pane sero Crœsus*] In veteri membranaceo erat, *hac pane sero.* Lego: *Ac pane sero*, ut referatur *ad funeris instar sui.* Nisi malis, *Hic pane sero.*

20. *Deductus lectam*] Ita lego. *Scaliger.*

20. *Per ministrorum*] Ne sit hic ὑπο-chæus, Pulmannus legeret:

Per administrûm ducitur lectam manum.

Posset etiam legi:

Ministrorum per lectam ducitur manum. Vinetus.

Interrogatus, [21] quem Solonem diceret:
Et quam ciendi caussam haberet nominis,
Seriem per omnem cuncta regi edisserit.
Miseratur ille: [22] vimque fortunæ videns,
Laudat Solonem: [23] Crœsum in amicis habet.
Vinctumque pedicis aureis secum jubet
Reliquum quod esset vitæ, [24] totum degeret.
Ego duorum regum testimonio
Laudatus, & probatus ambobus fui.
[25] Quodque uni dictum est, quisque sibi dictum putet.
Ego jam peregi, qua de caussa huc prodii.
Venit ecce Chilon. Vos valete, & plaudite.

20. *Deductus ministr.*] Lege simpliciter: *Ministrorum perducitur lecta manu.*

21. *Quem Solonem diceret*] Ita de industria lego, non *qua in Solonem*, hoc est: interrogatus quem vocaret, & quare vocaret. *Scaliger.*

22. *Vimque fortuna videns*] Ita & *Nemesin* Capitolinus in Maximo appellavit: quam eandem esse cum Fortuna ex aliorum opinione Martianus Capella refert libr. I. de Nupt. Philologiæ. Et noster in Protrep. conjunxit: *Absistat Nemesis, ferat & fortuna jocantem.* Hic igitur & pro Nemesi accipi potest, quæ μεγαλοφρονοῦντα Crœsum puniverat: quæ ministra scilicet Iovis est. Hic enim Κολαστὴς τῶν ὑπερκόμπων ἄγαν φρονημάτων ἔπεστι Ζεὺς εὔθυνος βαρύς. Æschylus in Persis ℣. 772.

23. *Crœsum in amicis habet*] Forte, *& in amicis habet.* Pulmannus.

24. *Totum degeret*] *Degere*, vetus codex.

25. *Quodque uni dictum*] Supra:
Vt quod dixisse Crœso regi existimor,
Id omnis hominum secta sibi dictum putet.
Menander: Ὑπὲρ γὰρ ἑνὸς λέγων ἅπαντας νουθετεῖ. Terentius Adelph. *Hæc cum illi dico, Micio, tibi dico.*

CHILON.

[1] Lumbi sedendo, oculique spectando dolent,
Manendo Solonem quoad sese recipiat.
[2] Hui, quam pauca quam diu loquuntur Attici:

Vnam

1. *Lumbi sedendo, oculique, &c.*] Conjunctivam particulam vetus lectio non habuit, qua rursus exclusa, libentius etiam legerim, *aspectando.* Imitatus est Plautum in Menæch. act. V. sc. III.
Lumbi sedendo, oculi adspectando dolent,
Manendo Medicum, dum se ex opere recipiat. Mariang. Accursius.

2. *Hui quam pauca*] Illud *Hui* non habet locum in versu, sed est παρεπιγραφὴ, ut φεῦ apud poëtas Tragicos. Versus vero primus est ex Plauto in Manæchmis. *Scaliger.*

2. *Quam*

Vnam trecentis versibus sententiam
Tandem peregit; meque respectans abit.
Spartanus ego sum Chilo, qui nunc prodeo.
[3] Brevitate nota, qua Lacones utimur,
Commendo nostrum γνῶθι σεαυτὸν, *Nosce te*,
[4] Quod in columna jam tenetur Delphica.
[5] Labor molestus iste, [6] fructi est optimi,
[7] Quid ferre possis, quidve non, dignoscere:
Noctu, diuque quæ geras, quæ gesseris,

Aduſ-

2. *Quam pauca quam diu*] Sic omnia alia exemplaria. Lugdunense:
Huicquampaucadisuloquuntur Attici.
Vbi *hui* admirantis interjecto pro *huic* legi potest. *Vinetus.*

3. *Brevitate nota*] Ipsum vero præter cæteros Laconas breviloquum fuisse notant Laërtius & Suidas, & ab Aristagora Milesio hanc verborum rationem *Chiloniam* fuisse appellatam.

4. *Quod in columna*] Cicero lib. v. de Fin. cap. 16. *Intrandum est igitur in rerum naturam, & penitus, quid ea postulet, pervidendum. Aliter enim nosmetipsos nosse non possumus. Quod præceptum, quia majus erat, quam ut ab homine videretur, idcirco assignatum est Deo. Iubet igitur nos Pythius Apollo noscere nosmetipsos. Cognitio autem hæc est una, ut vim nostri corporis animique norimus, sequamurque eam vitam, quæ rebus ipsis perfruatur.*

5. *Labor molestus*] Plautus Pseudolo act. iv, sc. 2.

S. Ecquam in angiporto hoc hominem tu novisti, te rogo?
B. egomet me. S. pauci isthuc faciunt homines, quod tu prædicas.
Nam in foro vix decimus quisque est, qui ipsus se noverit.

Πάντων μέγιστον μαθημάτων vocat Clemens Al. lib. iii, c. i. Pædag.

6. *Fructi*] Vtilitatis. Idem genitivus apud Terentium, ut Carisius monuit. *Vinetus.*

7. *Quid ferre possis*] Theocritus Eid. xv.

Οἷαι Ἀηδονίδες, ἐφεζόμεναι ἐπὶ δένδρων,
Πεπτῶνται, πτερύγων πειρώμεναι, ὄζον ἀπ' ὄζω.

Ante omnia, inquit Seneca, *necesse est seipsum æstimare: quia fere plus nobis videmur posse, quam possumus:* De Tranquill. cap. iv. & cap. v. *Æstimanda sunt deinde ipsa, quæ aggredimur; & vires nostra cum rebus, quas tentaturi sumus, comparanda. Debet enim semper plus esse virium in vectore, quam in onere.* Ἐπεὶ, ut ait Plutarchus, τὸ τῆς παροιμίας ἴσως γελοῖον· οὐ δυνάμενοι τὴν αἶγα φέρειν, ἐπίθετέ μοι τὸν βοῦν. Cui consimile Adagium Apulejus apud Nonium refert: *Qui celocem regere nequit, onerariam petit.* Martialis lib. xii, Epigr. 99.

Qui sua metitur pondera, ferre potest.

Tam multa sunt in hunc sensum apud veteres scriptores, Græcos pariter & Latinos, ut & ipsa tantum nomina citare tædiosum sit. Sed pauca tamen notabo. videsis Horatium in Arte, Senecam de Ira lib. 3. cap. 7. Senec. Trag. Hercule Fur. ♈. 68. Ciceronem ad Cæcil. in Divinat. c. xii. Ovid. lib. 2 Artis. P. Syrum in Mimis, Senec. cap. iv de Providentia, Hesiodum lib. 2. Ἔργ. Quintilianum lib. 11 Institut. in fine, Propertium lib. iii. el. vii. Antholog. Græc. l. ii. c. lii. Athenæum l. viii. pag. 351.

Adusque puncti tenuis instar quærere.
Officia cuncta, pudor, honor, constantia,
In hoc: & illa spreta nobis gloria.
Dixi. Valete memores. Plausum non moror.

CLEOBVLVS.

CLeobûlus ego sum, [1] parvæ civis insulæ,
Magnæ sed auctor, [2] qua clueo, sententiæ:
[3] Ἄριστον μέτρον quem dixisse existimant.
Interpretare tu, [4] qui orchestræ proximus,
Gradi-

1. *Parvæ civis insulæ*] Rhodi insulæ parvæ urbs fuit Lindus Cleobuli patria. *Vinetus.*

2. *Qua cluo*] Legitur, &, *quam cluo*, &, *quam eleuo*. *Cluo* autem tertia inflexione, & *cluëo* secunda antiquiores Latini usurparunt. Lucretius libro primo:

Detulit ex Helicone perenni fronde coronam,
Per gentes Italas, omnium quæ clara clueret.

Et libro tertio:

Vtilitas invenietur, & opportuna cluebit.

Sunt porro, qui Græcum verbum esse existimant. *cluo*, id est, κλύω, quod audio valet: quamvis varia significet, doceantque Grammatici agendi, patiendi, & neutra significatione usurpari. Nonius Marcellus *cluere* pro nominari, Lucilium, Pacuvium, Ennium, Varronem dixisse probat. Hermolaus Barbarus *cluere* duo significare scripsit, *esse* & *pugnare*. Sed Baptista Pius, Plauti & Lucretii interpres, *cluere* pro *esse* accipiendum negat: de *cluere* pro pugnare Hermolao subscribit: citatque Plinii duo loca: unum, illum, ubi de Clypei etymo Grammaticos reprehendit Plinius, qui à *cluendo* dictum tradebant: sed quo *cluendi* significatu non satis mihi exprimit Plinius. Alterum, hunc ex libro quindecimo: *Quippe ita traditur, Myrtea verbena Romanos Sabinosque cum propter raptas virgines dimicare voluissent, depositis armis pacificatos in eo loco, qui nunc signa Veneris Cluacinæ habet. Cluere enim antiqui pugnare dicebant.* Sic legit etiam Lilius Ferrariensis. sed habet tamen codex meus *purgatos* pro *pacificatos*, & *purgare* pro *pugnare*. Illud vero Lucretii *clueret*, idem Pius *appareret*, & *fulgeret*, interpretatur: sed quid si *clara clueret*, illic sit, res præclare gestas hominum laudaret, prædicaret, celebraret? Si itaque legas hic, *qua cluo*, id erit, qua sententia, seu per quam sententiam ego clarus sum, & memoror, qua significatione *cluet* accipiendum fuerit in versu 21 Iambici epistolæ Ausonii ad probum: si vero *quam cluo*, significabit, quam sententiam effero & celebro. *Vinetus.*

3. Ἄριστον μέτρον] In Epigr. Græcis lib. I. cap. XLVIII.

Πᾶν τὸ περιττὸν ἄκαιρον, λόγος ἐστὶ παλαιός.
Ὡς καὶ τοῦ μέλιτος τὸ πλέον ἐστὶ χολή.

Plautus Pænulo Act. I. sc. II.

Modus omnibus in rebus, soror, optimum est habitu.
Nimia omnia nimium exhibent negotium hominibus ex se.

4. *Qui orchestra proximus*] Pars theatri

Gradibus propinquis in quatuordecim ſedes:
Α῎ριστον μέτρον an ſit *optimus modus.*
Dic. annuiſti. gratiam habeo. [5] perſequar
Per ordinem. [6] poëta dixe iſthoc loco
[7] Afer videtur veſter, VT NE QVID NIMIS.
[8] Et noſter quidam, [9] μηδὲν ἄγαν. Huc pertinet
Vterque ſenſus, Italus, ſeu Dorius:
[10] Fandi, tacendi, ſomni, vigiliæ eſt modus,
Beneficiorum, gratiarum, injuriæ,
Studii, laborum. Vita in omni quicquid eſt,
Iſtum

theatri fuit, locus chori, & ſaltantium apud Græcos, auctore Polluce, dicta quaſi *ſaltatorium*, inquit Budæus in annotationibus. Ὀρχέομαι enim ſalto & geſticulor ſignificat, unde nomen habet. Apud Romanos vero in orcheſtra ſedes habebant Senatores, teſte Vitruvio libro quinto: Equites vero, qui ſecundus erat ordo à Senatoribus, in gradibus proximis ſpectabant quattuordecim numero. Pro *proximus* autem legitur & *maximus:* quod quicquid ſit, poteſt Auſonianus hic Cleobûlus, Equitibus iſtis Romanis illud μέτρον ἄριστον ideo occinuiſſe, quod ex eo ordine eſſent publicani, genus avarum, & in exigendis vectigalibus plerumque immane. *Vinetus.*

5. *Perſequar*] In hiſce multum juvit me vetus ſcriptura, quanquam corrupta. Vide quantum ex hac emendatione vulgatam damnare poſſis. *Iſto lece*, hoc eſt, in thearro. *Scaliger.*

6. *Dixiſſe ex iſto loco*] Lugdunenſis codex:

Pererdinemjamdixiſſeexiſtoloco. Vinetus.

6. *Poëta dixe*] D. Hieronymus ad Demetriadem de ſerv. virginitate: *Philoſophorum quoque ſententia eſt* μεσότητας ἀρετὰς, ὑπερβολὰς κακίας εἶναι. *Vnde & unus de ſeptem ſapientibus* μηδὲν ἄγαν, *id eſt*, nequid, *ait* nimis. *Quod tam celebre factum eſt, ut comico quoque verſu expreſſum ſit.*

7. *Afer poëta videtur*] Terentius in Andriæ principio:

--- *Nam id arbitror*
Apprime in vita eſſe utile, Vt nequid nimis. Vinetus.

8. *Et noſter quidam*] Reperitur apud Euripidem, Theognidem, & alios veteres poëtas iſtud Μηδὲν ἄγαν, ut docebit Eraſmus in Adagiis: quod Soloni, Chiloni, Stratodemo cuidam Tegeatæ attributum ſcribit Clemens Stromatum primo. *Idem.*

9. Μηδὲν ἄγαν] Varro apud Nonium:

Quid alind eſt, quod Delphica canat
columna literis
Suis, Α῎γαν μηδὲν, *quam nos facere*
id ad mortalem modum
Medioxume, ut quondam patres noſtri
loquebantur?

Euripides Hippol. ỷ. 261.

Βιότου δ' ἀτρεκεῖς ἐπιτηδεύσεις
Φασὶ σφάλλειν πλέον ἢ τέρπειν.
Τῇ δ' ὑγιείᾳ μᾶλλον πολεμεῖν.
Οὕτω τὸ λίαν ἧσσον ἐπαινῶ
Τοῦ Μηδὲν Α῎γαν.

10. *Fandi tacendique & cibi & ſomni modus*] Ita Badiana editio, & aliæ. ſed vetus liber,

Fandi[illegible]ndiſomnivicinusmodus.

Nos, ni fallimur, depravarum locum priſtino nirori reſtiruimus.

Iſtum requirit optimæ pauſæ modum.
Dixi. recedam. ut ſit modus. venit Thales.

THALES.

[1] MIleſius Thales ſum: [2] AQVAM qui principem
Rebus creandis dixi, [3] ut vates Pindarus.
* * * *
[4] Dedere piſcatores [5] extractum mari.
Namque hi jubente Delio me legerant:
[6] Quod ille munus hoc ſapienti miſerat.
Ego recuſans non recepi: at reddidi
Ferendum ad alios, quos priores crederem.
Dein per omnes ſeptem ſapientes viros
Miſſum, ac remiſſum rurſus [7] ad me referunt.
Ego receptum conſecravi Apollini.

Nam,

1. *Mileſius Thales ſum*] Optimum exemplar, *Mileſius ſum Thales.* Ita ut ultimam in *Thales* auctor videatur corripuiſſe. *Scaliger.*

2. *Aquam qui principem*] Cicero lib. I. de nat. Deor. cap. X. & lib. II, Acad cap. 37. Theodoretus ſerm. II. D. Auguſtinus lib. VIII, cap. II Civ. Dei. Schol. Homer. Il. ξ'. Clemens Alexandrin. p. 42. Servius ad v. 364. lib. IV Georg. Virgil. Laërtius in ejus vita. Sidon. Apollinaris c. XV.

3. *Vt vates Pindarus*] Qui incipit Olympia. Ἄριστον μὲν ὕδωρ. Plutarchus libro primo de placitis Philoſophorum, Cicero, Laërtius, Seneca, Auguſtinus, Lactantius. *Vinetus.*

4. *Dedere*] Ante verſiculum tertium, deeſt tale quid:

Cuique olim juſſu Apollinis tripodem aureum
Dedere piſcatores extractum mari.

Scaliger.

5. *Extractum mari*] Vide hanc Hiſtoriam apud Laërtium de Thalete, & Valerium Maximum libri quarti capite primo. *Vinetus.*

6. *Quod ille munus*] Hæc ita lego fere ex auctoritate veteris libri. *Scaliger.*

7. *Ad me deferunt*] *Referunt* vetus codex. Alii omnes *deferunt.* Sed præpoſitio *Re* inſeparabilis, quam naturaliter brevem eſſe putamus, Grammatici veteres in his verbis longam etiam obſervarunt, *Religio*, *Reliquia*, *Redeo*, *Recido*, *Reduco*, *Refero*, *Reficio*, *Refugio*, *Relatum*, *Repello*, *Reperio*, Cariſius, Eutyches, Donatus, Velius, Cæſellius, Servius, cum aliis quibuſdam: quare ibi conſonantem geminandam cenſuerunt, *Relligio*, *Relliquia*, &c. Alii ſunt quibus iſta geminatio videtur minus neceſſaria: quam & in antiquis libris obſervaſſe ſe negant: quum Lugdunenſis *Repperit* per duo *pp*. ſcriberet etiam quando nihil opus eſſet, correpta nimirum *Re* in IV verſu Epigrammatis viceſimi tertii: ſed qui in *recidit* quod eſt in quarto Parentalium, nihil geminarit, neque hic in *referunt*. Vinetus.

8. *Is*

Nam, si sapientem deligi Phœbus jubet,
Non hominem quemquam, sed deum credi decet.
[8] Is igitur ego sum. causa sed in scenam fuit
Mihi prodeundi, [9] quæ duobus ante me:
Assertor ut sententiæ fierem meæ.
Ea displicebit; non tamen prudentibus,
Quos docuit usus, & peritos reddidit.
[10] Nos ἐγγύα, πάρεστι δ' ἄτη, dicimus:
[11] Latinum est, *Sponde: noxia est præsto tibi.*
Per mille possum currere exempla, ut probem
Prædes vadesque pœnitudinis reos.

Sed

8. *Is igitur ego sum*] Lego ita ex eodem libro. *Scaliger.*

9. *Quæ duobus ante me*] *Tres* tamen sunt ante illum. Sed placuit ita Ausonio dicere. Nam nihil vetat. *Scalig.*

9. *Quæ duobus ante me*] Atqui tres prodierunt, Solon, Chilon, Cleobulus. *tribus* itaque debere legi cunctandum non videtur, aut ante Cleobulum persona ejus reponenda. Talia ferme aut oculos legentium, aut conjecturam fallunt. Nisi quis etiam *duobus* defendat, quoniam Chilon non prodierit, ut sibi sententiam assereret, sed veluti Apollinis Delphici interpretaretur. atque hinc subdiderit, *plausum non moror.* Mariang. Accurs.

10. *Nos ἐγγύα*] Quia sententia hæc aliis, non etiam soli Thaleti tribuitur, & effertur Dorice, ἐγγύα, πάρα δ' ἄτα, propterea semper Dorice hic posita fuit. Atqui si ejus autor est Thales, nullo modo potest, quia Thales Ionice locutus est. Quare saltem ἄτη, non ἄτα dicendum fuit. Et superius in Ludio velis nolis, ut constet versus, ita efferenda fuit ea chria:

Thales, ἐγγύα, πάρεστι δ' ἄτη, protulit.

Quomodo Thales ultimam corripiat, alibi dicemus. *Scalig.*

10. Ἐγγύα παρεστατὴν *ecce dicimus. Latinum id est sponte noxa præsto tibi est.*] Mendosum æque Græcum apophthegma ac Latina ejus est interpretatio. Lego itaque, ἐγγύα πάρα δ' ἄτη. Vt cum superius ab ludione quoque recesetur ἐγγύα πάρα δ' ἄτα. *Fidejussioni damnum adest.* Quæ sequuntur nos pudore nostro non corrigimus, sed ita corrigendum videri (quousque certiora ex vetustis fortasse codicibus dabunt alii) ostendimus.. Vt, *id*, particula (quo modo prius fuerat) amoveatur, legamusque non *sponte*, sed *spondenti.* hoc modo: *Latinum est, spondenti noxa præsto tibi est.* Nec fortasse contemnendum illud, *Latinum id est: Sponde, noxa præsto tibi est.* Mariang. Accursius.

10. Ἐγγύα πάρα δ' ἄτα] Mirum in illo Apophthegmate, non dico omnes recentiores interpretes, nam quid de his mirum? sed Ausonium ἐγγύα pro verbo accepisse, & *sponde* vertisse. Nomen est, non verbum, nec verbi imperandi modus. Quod si esset, ab agendi verbo ἐγγυᾶν veniret, quod hoc sensu Græcis non usurpatur. Sed in patiendi forma ἐγγυᾶσθαι est *spondere*, non ἐγγυᾶν. ἐγγύα non est *sponde*, sed *sponsio*: & ἐγγυῶ scribendum esset, ut esset *sponde*, ab ἐγγυῶμαι. *Salmasius.* Fallitur Vir maximus, ut vel ex Aristophanis Pluto liquet.

11. *Latinum est*] Ita legito. *Scaliger.*

12. *Maneat*

Sed nolo quemquam nominatim dicere.
Sibi quisque vestrum dicat, & secum putet,
Spondere quantis damno fuerit & malo.
Gratum hoc officium [12] maneat ambobus tamen.
Pars plaudite ergo: pars offensi explaudite.

12. *Maneat ambobus*] v. c. *manet:* & paullo ante, *sibi quisque verum dicat.* Mox, *expludite*, & *excludite*, pro *explodite*; ut *defrudare* alibi, pro *defraudare*. Non capio tamen, si ut *hoc officium* monendi *ambobus gratum maneas* petit, (sponsori nempe, & sponsorem præbenti) quomodo inferre possit, *ergo pars plaudite*, & *pars explodite*. Puto *manet* rescribendum, hoc sensu: quanquam id meum dictum quisque vestrum fateatur esse verum, tamen hoc spondendi officium tam sponsori, quam cui spondetur gratum manet, & frequentatur, licet suo cum damno.

BIAS.

[1] BIas Prienęus dixi, οἱ πλεῖστοι κακοί.
Latine dictum suspicor, [2] *Plures mali.*
[3] Dixisse nollem, [4] VERITAS ODIVM PARIT.
Malos sed imperitos dixi, & barbaros:
Qui jus, & æquum, & sacros mores negligunt.
Nam populus iste, quo theatrum cingitur,
Totus bonorum est. hostium tellus habet,
Dixisse quos me creditis, Plures malos.
Sed nemo quisquam tam malus judex fuat,
Qui non bonorum partibus se copulet.
Sive ille vere bonus est, seu dici studet,
Iam fugit illud nomen invisum mali.
Abeo. Valete, & plaudite. plures boni.

PIT-

1. *Bias Prięneus dixi*] puto legendum:
Bias Prieneus sum. dixi, οἱ πλεῖστοι κακοί. Scaliger.

1. *Bias Prieneus dixi οἱ πλεῖστοι κακοί*] Ita nostra omnia exemplaria: & *Prieneus* si trisyllabum est hoc loco, sicut ante in Ludio, absque synalœpha scandendus versus erit. *Vinetus.*

2. *Plures mali*] Sic ferme Sophocles: *Τὰ πλεῖστα φωρῶν αἰσχρὰ φωράσεις βροτῶν.* Nonius de Doctorum Indagine: *Veterum memorabilis scientia* PAVCORVM *numerum pro bonis ponebat;* MVLTOS *contra malos appellabant. Plures culpari dignos*, dixit Horatius l. 1. sat. IV.

3. *Dixisse nollem*] pro duobus hisce unicus tantum erat in optimo libro, quique sufficere posse videatur: *Dixi, sed imperitos dixi & barbaros.*

4. *Veritas odium parit*] Terentius in principio Andriæ. *Vinetus.*

1. *Mi-*

PITTACVS.

[1] MItylena oriundus Pittacus ſum Lesbius,
Γίγνωσκε καιρὸν, qui dixi ſententiam.
Sed iſte καιρὸς, [2] tempus ut noris, monet:
Et eſſe καιρὸν, tempeſtivum quod vocant.
[3] Romana ſic eſt vox, [4] *Venito in tempore*:
[5] Veſter quoque ille comicus Terentius,

Rerum

1. *Mitylena oriundus*] *Ortus* pro *oriundus* vetus liber. *Μιτυλήνη* urbs eſt inſulæ Lesbi, Pittaci ſolum natale. Pro *dixi* autem, *docui*, idem vetus. *Vinetus*.

2. *Tempus ut noris*] Tempus & occaſionem diſtinguit Cicero libro de Invent. c. XXVII: Occaſio *autem eſt pars* temporis, *habens in ſe alicujus rei idoneam faciendi aut non faciendi* opportunitatem. *quare cum* tempore *hoc differt. nam genere quidem utrumque idem eſſe intelligitur: verum in* tempore *ſpatiū quodammodo declaratur, quod in annis, aut in anno, aut in aliqua anni parte ſpectatur: in* occaſione *ad ſpatium temporis faciendi quadam* opportunitas *intelligitur adjuncta. quare cum genere idem ſit, ſit aliud, quod parte quadam & ſpecie, ut diximus, differat.* Seneca Epiſt. XXII, Epicurus ait: *nihil eſſe tentandum, niſi cum apte poterit* tempeſtiveque *tentari: ſed cum illud* tempus *diu captatum venerit, exſiliendum ait.*

3. *Romana ſic eſt vox*] Sic Latini loquuntur. Terentius in quarto actu Andriæ:

In quibus ſic illudatis. Veni in tempore.

Ibique *in tempore*, *opportune*, exponunt vetuſti commentatores. Elidit autem *i* vocalem finalem verbi *Veni*, Terentianum metrum. ſed in Auſoniano nulla ſynalœpha, ubi nec *venit* pro *veni* ſcribendum: quoniam nec Pyrrhichius, nec Trochæus Iambico conveniunt. In ſecundo autem actu *ἑαυτὸν τιμωρουμένου* non ſervus Dromo, ſed Syrus ſic loquitur:

In tempore ad eam veni, quod rerum omnium eſt
Primum. Vinetus.

4. *Veni in tempore*] Lege, *venito* (vel *venite*) *in tempore*. Non venit ſcilicet in mentem Vineto, quod ſæpe antea ſibi animadverſum notaverat, in membranaceo vocalem ut plurimum negligi, quæ eliditur. in eo igitur cum ſit *Venit in tempore*, quam prodidi lectionem in contextum recipere non dubitavi. Sic inferius in Genethliaco: *Adnuito ut reducem*, &c. Vbi in veteri libro erat, *adnuit ut reducem*. Eadem ſcribendi ratio etiam Valerio Maximo mendum attulit lib. I. c. VI de Pompejo: *Sed invicta leges neceſſitudinis pectus, alioqui procul ab amentia remotum, prodigia iſta juſta aſtimatione perpendere paſſa non ſunt. Itaque dum illa elevat, (*non *ille) auctoritatem pleniſſimam, & opes privato faſtigio excelſiores, omniaque ornamenta, quæ ab ineunte adoleſcentia ad invidiam uſque contraxerat, ſpatio unius diei confregit. pleniſſimam* pro *ampliſſimam* erat in MS. Ita vero uti diſtinxi locum fuiſſe diſtinguendum, cuivis facile probaverim. *Elevare* enim hic eſt, verbis deprimere, extenuare, minuere. Ipſe Valerius lib. I. c. VII. De Alex. M: *Adjecto verſu græco, qui fidem ſomniorum elevat.*

5. *Veſter quoque ille*] Terentii ex fabula Heautont. hæc ſunt:

In

Rerum omnium primum esse tempus autumat,
Ad Antiphilam quo venerat servus Dromo
Nullo impeditam, temporis servans vicem.
Reputate cuncti, quotiens offensam incidat,
Spectata cui non fuerit opportunitas.
Tempus me abire, ne molestus. Plaudite.

In tempore ad eam veni, quod rerum omnium est primum. Verum Syri verba ea sunt, non Dromonis, qui ad Bacchidem venerat, non ad Antiphilam. *Mariang. Accursius.*

[1] PERIANDER.

[2] EPhyra creatus huc Periander prodeo,
[3] Μελέτη τὸ πᾶν qui dixi: & qui dictum probo,
[4] *Meditationem id esse totum, quod geras.*
Is quippe solus rei gerendæ est efficax,
Meditatur omne qui prius negotium.
Adversa rerum, vel secunda prædicat
Meditanda cunctis [5] comicus Terentius.
Locare sedes, bellum gerere, aut ponere:
Magnas, modicasque res etiam, parvas quoque
Agere volentem, semper meditari decet.
Nam segniores omnes in cœptis novis,

Medita-

1. *Periander*] substituunt alii in hujus locum *Anacharsin*, alii *Epimenidem* Cretensem, alii *Mysonem*. Vide præter Laërtium in vita Thaletis, Excerpta Constantini ed. Vales. p. 235, & 513. Clementem Alex. p. 299. Theodoretum p. 80.

2. *Ephyra*] Corintho. Stephanus. *Vinetus.*

3. *Μελέτη τὸ πᾶν*] *Μελέτα τὸ πᾶν* apud Stobæum capite tertio, sive verbum sit *μελέτα* pro *μελέτας*, seu nomen pro *μελέτη*, Dorica dialecto. Alia vero sententia Periandro assignatur in Carmine Græco. *Vinet.*

4. *Meditationem id esse totum*] Sic Mariang. Accursius. Idque prorsus est *μελέτη τὸ πᾶν*. Gnoma Græca: Βουλὴ δὲ παντὸς πράγματος προλαμβάνει. Pythagoras in aureo carmine:

Βουλεύου δὲ πρὸ ἔργου, ὅπως μὴ μωρὰ πέληται. P. Syrus:

Deliberandum est diu, quod statuendum est semel.

Vide & quæ Isocrates in epist. ad Iasonem Tyrannum. in præc. versu lubens legerim, *& qui dicto probo.*

5. *Comicus Terentius*] In principio secundi actus Phormionis. Atque sic Ausoniani illi sapientes Terentium jam ter citaverint, Græci Latinum hominem, & quadringentis annis, aut plus eo, natu minorem: quod

non

Meditatio si rei gerendæ defuit.
Nihil est, quod ampliorem curam postulet,
Quam cogitare, quid gerendum sit. [6] dehinc
Incogitantes [7] fors, non consilium regit.
Sed ego me [8] ad partes jam recipio. [9] Plaudite,
Meditati, ut vestram rem curetis publicam.

non video quantum in re ficta, & ludicra sit indecorum. *Vinetus.*

6. *Dehinc incogitantes*] Cicero in Oratore cap. XXIII. *Sed ingredientibus considerandum fuit, quid ageremus. nunc quidem jam, quocumque feremur, danda nimirum vela sunt.* Alcæus:

Ἐκ γᾶς χρὴ κατιδεῖν πλόον,
Εἴτις δύναιτο, καὶ παλάμαν ἔχοι.
Ἐπεὶ δὲ κεν πόντῳ γένηται,
Τῷ παρεόντι τρέχειν ἀνάγκη.

7. *Fors*] fortuna, casus. legitur &, *fors.* Vinetus.

8. *Ad partes me recipio*] In veteri libro fuit, *ad patres.*

9. *Plaudite meditati*] Vetus liber, *meditamini.*

EORVNDEM
[1] SEPTEM SAPIENTVM SENTENTIÆ,
Septenis versibus ab eodem Ausonio explicatæ.

BIAS PRIENEVS.

Quænam summa boni? Mens, quæ sibi conscia recti.
[2] Pernicies homini quæ maxima? Solus homo alter.

Quis

1. *De iisdem VII Sapient.*] Est & aliud de iisdem Heptastichon apud Pseudo-Hyginum in Mythol.

Optimus est, *Cleobulus ait,* modus, *incola Lindi.*
Ex Ephyra Periandre doces, cuncta ut meditanda.
Tempus nosce, *inquit, Mitylenis Pittacus ortus.*
Plures esse malos, *Bias autumas ille Prieneus.*
Milesiusque Thales sponsori damna *minatur.*
Nosce, *inquit,* tete, *Chilon Lacedamone cretus.*
Cecropiusque Solon, ne quid nimis, *induperabit.*

Nec non apud Apollinarem Sidonium, Carm. II.

Nec minus hac inter veteres audire Sophistas,

Mileto

Quis dives? [3] Qui nil cupiat. Quis pauper? Avarus.
Quæ dos [4] matronæ pulcherrima? Vita pudica.
[5] Quæ casta est? de qua mentiri fama veretur.
Quod prudentis opus? Quum possit, nolle nocere.

[6] Quid

Mileto quod crete Thales vadimonia *culpas*;
Lindie quod Cleobule canis, modus optimus *esto*:
Ex Ephyra totum meditatis *quod Periander*:
Attice quodve Solon finem *bene* respicis ævi;
Prienæe Bia, quod plus *tibi* turba malorum est;
Noscere *quod* tempus, *Lesbo sate Pittace, suades*:
Quod se nosse *omnes vis ex Lacedæmone Chilon.*

Qui & Carm. xv. respiciendus.

2. *Pernicies hominum quæ maxima? solus homo alter*] Legendum: *homini* non *hominum*. Quod ostendit & particula, *alter*, & sententia ipsa ex septimo Nat. Hist. *At hercle homini plurima ex homine sunt mala.* Et Cicero II de Officiis: *Vt magnas utilitates adipiscimur conspiratione hominum atque consensu: sic nulla tam detestabilis pestis est, quæ non homini ab homine nascatur.* Mariang. Accursius.

2. *Pernicies homini*] Notum illud Plautinum, Asinar. act. II, sc. IV.

Lupus est homo homini; non homo, quum, qualis sit, non novit.

Nec non adagiale illud, *Homo homini Deus*: quod dictum Boccalinus Satyrice perstringens mutandum censet in, *Homo homini homo*. Sed, quod magis ad nos, Plinius una opera emendandus est, cujus lib. II. c. VII, hæc verba sunt: *Deus est mortali juvare mortalem; & hæc ad æternam gloriam via.* Scribe: *Deus est mortalis juvans mortalem.* quæ ferme Heracliti sententia est, cujus hæc apud Clem. Alex. verba sunt: Ἄνθρωποι θεοί. θεοὶ ἄνθρωποι. vide quæ Erasmus in Adagiis è Cicceron. & Strab. citavit. Contra ea Auctor Distichorum de moribus:

Quum tibi proponas animalia cuncta timere:
Vnum præcipio tibi plus hominem esse timendum.

Lycurgus vetus Poëta:

Οἴει τι τῶν ἄλλων διαφέρειν θηρίων
Τὸν Ἄνθρωπον; οὐδὲ μικρόν· ἀλλὰ σχήματι,
Πλάγι᾽ ἐστὶ τ᾽ ἄλλα, τοῦτο δ᾽ ὀρθὸν θηρίον.

3. *Qui nihil*] In Bibliotheca sodalium Dominicalium Burdigalæ antiquum membraneum librum reperi, in quo erat bona pars scriptorum utriusque Senecæ, ac inter alia sententiæ illæ, seu proverbia, ut dicebantur, Annæi Senecæ. Mimi scilicet illi, quos Desiderius Erasmus est interpretatus: quibus adscripta & hæc heptasticha Ausonii erant, tacito auctoris nomine, adeo, ut siquis illa aliunde non novisset, Senecæ opus esse credidisset. Ex eo itaque codice, loca aliquot hujus opusculi restituimus. Quod idem Erasmus & Brucherius quidam Trecensis sunt interpretati: siquid in eo tibi occurrerit minus perspicuum. *Qui nihil cupiet. Cupiat*, vetus exemplar. *Vinetus.*

4. *Matronis*] *Matronæ*, rectius vetus codex: quia mox subditur, *Quæ casta?* Vinet.

5. *Quæ casta est*] Versus primore quidem specie planus, si intendas autem acrius, subobscurus. Nos poëtam significasse sentimus, neminem omnino castam inveniri ex Ovidio: *Casta est, quam nemo rogavit.* Mariang. Accursius. Sed errat, ut liquet ex præcedente versiculo. Huc referri potest illud Cæsaris responsum, *Vxorem Cæsaris etiam ab suspicione liberam esse oportere.* Vide Sueton.

6. *Quid*

[6] Quid stulti proprium? Non posse, & velle nocere.

6. *Quid stulti prop.*] Vetus codex, *Quod*, ut subintelligas *opus est*: quod verbum est in præcedenti versu. *Vinetus.*

PITTACVS MITYLENÆVS.

[1] LOqui ignorabit, qui tacere nesciet.
Bono probari malo, quam multis malis.
[2] Demens superbis invidet felicibus.
[3] Demens dolorem ridet infelicium.
Pareto legi, [4] quisque legem sanxeris.
Plures amicos re secunda [5] compara.
Paucos amicos rebus adversis proba.

1. *Loqui ignor.*] Ejusdem est artis, recte tacere, & recte loqui. *Erasmus.*
2. *Demens sup.*] Stultitiæ est, cruciari felicitate malorum, quasi in vulgaribus bonis sita sit felicitas. *Idem.*
3. *Demens dol.*] Æque stultum est gaudere calamitate malorum; quasi non & ante fuerint infelices. *Id.*
4. *Quisque legem sanxeris*] Temporibus Ausonii & supra dicebatur *quisque*, pro *quisquis*: quod in Cypriano, Prudentio, Sidonio, & aliis notare potes. Sic in Epigrammate in Virgilium:
Longe erit, à primo quisque secundus erit. Scaliger.
4. *Quisquis legem*] Parisinus, & vetus codex, *quisque* scribunt, quod metro melius convenire videtur: & pro *quisquis* seu *quicunque* multos auctores usurpasse annotavimus in Sidonium. *Vinetus.*
5. *Compares*] Sic legit Erasmus, & in sequenti versu *probes*. Nos vero ex vetusto codice, *compara*, & *proba*, *Proba* etiam habet Parisiensis. *Vinetus.*

CLEOBVLVS LINDIVS.

QVanto plus liceat, tam libeat minus.
Fortunæ invidiæ est immeritus miser.
Felix criminibus nullus erit diu.
Ignoscas aliis multa: nihil tibi.
[1] Parcit quisque malis, perdere vult bonos.
[2] Majo-

1. *Parcit quisque bonis, prodere vult bonos*] Alii corrigunt, *quique*. Nos potius ex MS.Cod. *quisque*. ut in Pittaco: *Pareto legi quisque legem sanxeris.* sensus est. Quicunque parcit bonis, eis quidem ipsis captat imponere. Bonis enim dare veniam videtur, ut blanda, verum subdola, licentia abusi, deteriores fiant. Vetus tamen ipsa lectio:
Parcit quisque malis, perdere vult malos.

[2] Majorum meritis gloria non datur.
[3] Turpis sæpe datur fama minoribus.

Et sunt codices qui habeant: *Parcit quique malu prodere vult bonos.* Qua in re meminisse illud apud Crispum ex Oratione C. Memmii oportet: *Ne ignoscendo malis, bonos perditum eatis.* Mariang. Accursius.

1. *Parcit quisque*] Qui bonos viros tradit in manus bonorum, is servat, non perdit. Quanquam suspicor legendum:

Parcit quisque bonis, perdere vult malos.

Vt sit sensus, qui malos, ac nocentes afficit supplicio, is miseretur bonorum & innocentium, quos ab horum violentia liberat. Et *quisque*, durius positum est, pro *quisquis*. Erasm.

1. *Parcit quisque bonis*] Video, quid hic alii. Sed haud dubie scribendum: *Parcit quisque malis, perdere vult bonos.* Nam *quisque* positum pro *quisquis*. Qui non punit malos scelerum convictos, plures facit,& in causa est, ut corrumpantur ac mali fiant nonnulli eorum, qui adhuc videbantur & credebantur boni; quia vident facinus patranti utile atque impunitum fuisse. Eodem quodammodo pertinet illud Terentianum: *Nostrapte culpa facimus, ut malis expediat esse.* De quo egimus in observationibus, propter vicinum: *Ita fugias, ne præter casam.* Gronovius.

1. *Parcit quisque bonis*] *Parcit quisque malis, perdere vult bonos.* Pulmannus. explicat Ausonii mentem P. Syrus: *Bonis nocet, quisquis pepercerit malis.* Haud multum diversum illud Gracchi apud Ciceronem: *Abesse non potest, quin ejusdem hominis sit probos improbare, qui improbos probet.*

2. *Majorum mer.*] Laus parentum non tribuitur posteris. *Erasmus.*

3. *Turpis sæpe datur forma minoribus*] Vetus lectio, *fama*. Ex majorum, inquit, bene gestis rebus non dari gloriam. Sed ex eorundem infamia sæpe etiam minores infici nomenque obliterari. Nam *muneribus*, ex vetustis quibusdam, quo minus probemus, ratio syllabæ in asclepiadeo facit. *Mariang. Accursius.*

PERIANDER CORINTHIVS.

NVnquam discrepat utile à decoro.
[1] Plus est sollicitus magis beatus.
Mortem optare malum, timere pejus.
[2] Faxis ut libeat, quod est necesse.
Multis terribilis, caveto multos.
[3] Si fortuna juvat, caveto tolli.
Si fortuna tonat, caveto mergi.

SOLON

1. *Plus est*] Id est, quo quisque ditior, hoc magis sollicitus vivit. *Erasmus.*

2. *Faxit ut*] Quod necesse est facere, fac ut libenter facias. *Idem.*

3. *Si fortuna*] Ne extollaris fortunæ prosperitate. In rebus adversis ne frangaris animo. *Idem.*

1. Dico

SOLON ATHENIENSIS.

[1] DIco tunc beatam vitam, quum peracta fata ſint.
Par pari [2] jugator conjux. [3] quicquid impar, diſſidet.
Non erunt honores unquam fortuiti muneris.
Clam coarguas propinquum, [4] propalam laudaveris.
Pulchrius multo parari, quam creari nobilem.
[5] Certa ſi decreta ſors eſt, quid cavere proderit?
Sive ſint incerta cuncta, quid timere convenit?

1. *Dico tunc beatam*] Eraſmus & vetus exemplar legunt:
Dico tunc vitam beatam, fata cum peracta ſint. Vinetus.

1. *Dico tunc beatam*] Pulmanni liber: *Tunc beatam dico vitam, cum peracta fata ſint.* quod probo.

2. *Iugato*] Vetus codex addit *r*, *Iugator*, idque rectius. *Quicquid impar diſſ.* ſic vetus codex. Nam illud *quod impar eſt, diſſidet*, metri ratio ferre non poteſt. *Vinetus.*

3. *Quicquid impar*] *Diſſidet, quod impar eſt.* Eraſmus.

4. *Quem palam*] Eraſmus & vetus exemplar, *ſed palam.* Vinetus.

4. *Quem palam*] Melius Pulmanni liber: *propalam laudaveris.*

5. *Certa ſi*] Si fatum vitari non poteſt, quid prodeſt præſciſſe? ſin incertum, ſtultum eſt timere, quod an eventurum ſit, neſcias. *Eraſmus.*

CHILO LACEDÆMONIVS.

NOlo minor me timeat, deſpiciatque major.
[1] Vive memor mortis, [2] uti ſis memor & ſalutis.
Triſtia cuncta exſuperans aut animo, aut amico.
Tu bene ſi quid facias, non meminiſſe fas eſt.
[3] Quæ bene facta accipias, perpetuo memento.

Grata

1. *Vive memor*] Sic fuge turpia, quaſi hodie moriturus. Sic cura honeſta ſtudia, quaſi ſemper victurus. Quando hic verſus depravatus eſt, ſuſpicor ita legendum:
Vive memor mortis, ut ſies memor & ſalutis.
Aut ſic:
Vive memor mortis, ne ſis immemor & ſalutis. Eraſmus.

2. *Vti ſis memor & ſalutis*] Vetus codex hoc ſic habet: *Vive memor mortis, item vive memor ſalutis.* Vinet.

2. *Vti ſis memor*] Pulmanni liber: *item vive memor ſalutis.*

3. *Quæ benefacta*] Cum ſeptenis verſibus ſingulorum totidem apophthegmata explicentur, Chiloni & Thaleti ſingulis ſingula periere. Quæ tamen nos in quibuſdam exemplariorum fragmentis invenimus, in hunc modum:

Grata ſenectus homini, quæ parilis juventæ,
[4] Illa juventâ eſt gravior, quæ ſimilis ſenectæ.

Quæ benefacta accipias, perpetuo memento.
Item Thaletis aliud:
Cum falſo laudas, tunc & amice noces.
Quorum alterum vix dignum anxia poëtæ facundia recepimus. Alterum omnino indignum, ſed certe commode ex eadem ſententia deductum, cujus in Lælio meminit M. Tull. Demoſthenem, in Oratione illa egregia περὶ στεφάνου contra Æſchinem imitatus. *Beneficia*, inquit, *meminiſſe debetis, in quem collata ſunt, non commemorare qui contulit.* Vt ſi ſuppoſititii putandi ambo partus ſint, ac ſpurii, non diverſi tamen generis, atque ex colluvione diſſidentium prognati videantur. Neque illud tranſiliendum, in ſupradictis fragmentis comperiſſe nos, ſeptem ultima Apophthegmata non Thaleti adſcripta ſed Anacharſidi, Scythæ. Qui & ipſe inter Græciæ ſapientes eſt habitus. De quorum numero (ut Laertius colligit) ingens quæſtio, nec minor diſſenſio. *Mariang. Accurſius.*

4. *Illa juventa eſt gravior*] Hoc modo ex veteri codice malo legere, quam, *Illa juventus gravior.* Vinetus.

[1] THALES MILESIVS.

TVrpe quid auſurus, te ſine teſte time.
Vita perit, mortis gloria non moritur.
Quod facturus eris, [2] dicere ſuſtuleris.
[3] Crux eſt, ſi metuas, vincere quod nequeas.
Quum vere objurgas, ſic inimice juvas.
Quum falſo laudas, [4] ſic & amice noces.
Nil nimium ſatis eſt. ne ſit & hoc nimium.

1. *Thales Mileſius*] Mariangeli, nec non Pulmanni codex: *Anacharſis Scytha.*

2. *Dicere ſuſtuleris*] In MS. *dicere diſtuleris.* Mariang. Accurſius.

2. *Dicere diſtuleris*] Sic vetus liber, alii *dicere ſuſtuleris. Inimice* autem hic, & *amice*, vocativus pro nominativo, ſicut in carmen viceſimum Parentalium monuimus. *Vinetus.* imo adverbia potius, ut alibi oſtendimus.

3. *Crux eſt*] Auget ſibi moleſtiam, qui timet, quod vitari non poteſt. *Eraſmus.*

4. *Tunc & amice noces*] Vetus Pulmanni: *ſic & amice noces.*

De iiſdem ſeptem Sapientibus, è Græco.

[1] SEptenis patriam ſapientum, nomina, voces,
Verſibus expediam: ſua quemque monoſticha dicent:
Chilo

1. *Septenis patriam ſap.*] Latina hæc, quæ inter Virgiliana, Auſoniana, Sidonianaque carmina reperiuntur, cujuſcunque ſint auctoris, ex Græcis facta

Chilo, cui patria est Lacedæmon, Noſcere ſeipſum.
Periander, Trepidam moderare Corinthius iram.
Ex Mitylenæis, Nimium nil, Pittacus oris.
Menſuram optimum, ait [2] Cleobulus Lindius, in re.
Exſpectare Solon finem docet, ortus Athenis.
Plures eſſe Bias pravos, quem clara Priene.
Mileti, fugiſſe [3] Thales vadimonia, alumnus.

AVSO-

cta putantur, quæ leguntur libro primo Epigrammatum Græcorum hujuſmodi:

Ἑπτὰ σοφῶν ἐρέω κατ' ἔπος πόλιν, οὔνομα, φωνήν.
Μέτρον μὲν Κλεόβουλος ὁ Λίνδιος εἶπεν ἄριστον.
Χείλων δ' ἐν κοίλῃ Λακεδαίμονι, Γνῶθι σεαυτόν.
Ὃς δὲ Κόρινθον ἔναιε, Χόλου κρατέειν, Περίανδρος.
Πιττακὸς, Οὐδὲν ἄγαν, ὃς ἔην γένος ἐκ Μιτυλήνης.
Τέρμα δ' ὁρᾶν βιότοιο, Σόλων ἱεραῖς ἐν Ἀθήναις.
Τοὺς πλέονας κακίους δὲ, Βίας ἀπέφηνε Πριηνεύς.
Ἐγγύην φεύγειν δὲ, Θαλῆς Μιλήσιος ηὔδα.

De iiſdem exſtant & hæc: quæ in antiquis libris poſt Sidonii Apollinaris carmina reperimus, cujuſvis veterum poëtarum ſint:

Te Solo præcipue laudavit Græcia, voſq;
Pittace, Chilo, Thales, Cleobule, Bia,
Periander.
Pittacus ex Lesbo ſatus, ex Lacedæmone Chilo.
Mileto natus Thales, & Lindo Cleobulus.
Prieneque Bian tulit, aſt Ephyre Periandrum.
Atticus Actalicum Solo ſeptimus eſt ſapientum.
Hic jubet attente meditarier ultima vitæ.
Ille nihil rerum fieri probat immeditatum.
Eſſe malos plures tandem deprehenderat alter.
Alter habere modum perhibet moderamina rerum,
Quinctus opes vitæ communes præcipit eſſe.
Sextus, ut ipſum ſe curet cognoſcere quiſque.
Primus temporibus dat res, & tempora rebus. Vinetus.

2. *Cleobulus Lindius*] In Epigrammate quo ſingulorum ſeptem ſapientum apophthegmata, nominaque, & patriæ ſingulis explicantur verſiculis, *Cleobulus Lindius* quarto loco ponitur, cum in Græco Epigrammate omnibus præponatur. Et cæteri mox non alio ordine, quam latinos eos (quicunque fuerit) interpres reddiderit. Quapropter eodem modo verſus in principio reponendus videtur. Alioqui tres ſuperiores verbum etiam, quo innitantur, non habent. *Mariang. Accurſius.*

3. *Thales vadimonia*] Vadimonium à *vade* dictum eſt, ut mercimonium à merce: & quanquam eo nomine proprie cenſetur obligatio ſiſtendi ſe judicio, tamen omnis ſponſio & promiſſio eo interdum vocabulo continetur, ut è dicto Thaletis cognoſci poteſt. *Turnebus.*

AVSONII BVRDIGALENSIS EDYLLIA.

[1] VERSVS PASCHALES PROCODICTI. Edyllium I.

[2] SAncta salutiferi redeunt sollemnia CHRISTI:
Et [3] devota pii celebrant jejunia mystæ.
At nos æternum cohibentes pectore cultum,
Intemeratorum vim continuamus honorum.
Annua cura sacris, jugis reverentia nobis.
Magne pater rerum, cui terra, & pontus, & aer,
Tartaraque & picti servit plaga lactea cœli:
Noxia quem scelerum plebes tremit, almaque rursum
Concelebrat votis animarum turba piarum:

Tu

1. *Versus Paschales Proc.*] Legendum videtur *Proclo*, non *Proco*. Quia *Proclus* usitatum nomen. *Procus* qui vocatus sit apud veteres, non memini me legere. Ita igitur legimus: VERSVS PASCHALES PROCLO DICTI. *Scaliger.*

2. *Sancta salutiferi*] Carminis hujus titulus in Parisiensi editione, & aliis quibusdam, est, VERSVS IN DOMINICAM RESVRRECTIONEM. In Lugdunensibus membranis, VERSVS PASCHALES PROCODICTI. Vbi quid verbi sit PROCODICTI, non intelligo. Participium quidem DICTI videri potest, ut versus Paschales *dictos* accipiamus, sed quid reliquum PROCO? An viri hoc proprium? De Proconsulatu Ausonii nihil comperimus, & hoc ante consulatum ipsius fuisse scriptum liquet. Quod carmen, & quæ sequuntur, *Amor cruci affixus*, *Mosella*, & aliquot alia, hæc non ante *Edyllia* fuisse inscripta arbitror, quam Ausonii scripta, quæ veteres libri confundebant, typographi sic nuper distinxissent, ut nunc edi solent, in Epigrammata, Edyllia, Epistolas, & alia. *Edyllia* auctor ipse nusquam vocavit, nisi forte *Edyllia* malis legere, *quam Epyllia* in litteris ad Symmachum de Gripho Ternarii numeri. Significat autem εἶδος, formam & speciem, eamque speciem, quæ generi subjicitur: sed Pindarus poëta Lyricus, quum suorum certaminum victores celebrat, εἶδος etiam vocat, quod de unoquoque carmen canit. Hinc factum constat εἰδύλλιον, diminutivum vocabulum, parvum εἶδος significans, breveque aliquod poëma, ut ostendemus in præfationem Cupidinis cruci affixi. *Vinetus.*

3. *Devota jejunia*] Quadragesimæ. *Vinet.*

4. Vt

Tu brevis hunc ævi curſum, celeremque caducæ
Finem animæ donas æternæ munere vitæ.
Tu mites legum monitus, ſacroſque prophetas
Humano impertis generi, ſervaſque nepotes,
Deceptum miſeratus Adam: quem capta venenis
Implicuit ſocium blandis erroribus Eva.
Tu verbum, pater alme, tuum, natumque, deumque,
Concedis terris totum, ſimilemque, paremque,
Ex vero verum, vivaque ab origine vivum.
Ille tuis doctus monitis hoc addidit unum:
[4] Vt ſuper æquoreas nabat qui Spiritus undas,
Pigra immortali vegetaret membra lavacro.
Trina fides, auctore uno; ſpes certa ſalutis
Hunc numerum junctis virtutibus [5] amplectenti.
[6] Tale & terrenis ſpecimen ſpectatur in oris
[7] Auguſtus genitor, [8] geminûm ſator Auguſtorum.
Qui fratrem, natumque, [9] pio complexus utrumque
Numine

4. *Vt ſuper æquoreas*] Alludit ad illud, quod ſcribitur in Principio Geneſeos: *Et ſpiritus Dei ferebatur ſuper aquas:* ſpiritumque illum intelligit Sanctum Dei Spiritum, non flatum, ventum, aërem, ut quidam. *Vinetus.*

5. *Amplecti*] *Amplectenti* rectius liber vetus. *Iunctis virtutibus*, hoc eſt, bona faciendo opera: ne fidem otioſam, ut appellant, intelligas, & vacantem charitate. *Vinet.*

6. *Tale & terrenis*] Huc maxime facere puto, quod Cedrenus Conſtantino Pogonato accidiſſe refert: Οἱ δὲ τοῦ θέματος, inquit, τῶν Ἀνατολικῶν ἦλθον ἐν Χρυσοπόλει, λέγοντες, ὅτι εἰς Τριάδα πιστεύομεν, τοὺς τρεῖς στέψωμεν. Ἐταράχθη δὲ Κωνσταντῖνος· μόνος γὰρ αὐτὸς ἦν ἐστεμμένος· οἱ δὲ ἀδελφοὶ αὐτοῦ Τιβέριος καὶ Ἡράκλειος οὐδεμίαν εἶχον ἀξίαν. Noſter tres Imperatores unanimes Trinitati comparat: illi quod in Trinitatem crederent, tres Imperatores deſiderabant.

7. *Auguſtus genitor*] Valentinianus Imperator. *Vinetus.*

8. *Geminum*] Id eſt duorum Auguſtorum ſator & procreator, Valentis fratris, Gratianique filii ſui. *Vinet.*

9. *Pio complexus*] Id eſt, benevolentia & affectu paterno, fraternoque. ita melius, quam *nomine*, quod in optimo codice. In harum literarum permutatione ſexcenties à librariis erratum eſt. Supra vidimus in *Numen* pro *nomen Hiberum*. Videmus & in Lucilii fragmento, quod apud Nonium in *Fretum*, quod me judice ita reſtituendum eſt: *Serena cœli numina, & ſalſi fretus.* Qui perfectus eſt ſenarius. libri vulgati habent: *Serana cecili nomina & ſalis fretus.* Pro quo viri docti: *Lucill. Serrano: an ſiculi nominent ſalis fretus.* Vtra ſit melior emendatio, lector dijudicet. *Fretus* enim quartæ declinationis eſſe, quum maſculino genere ſumitur. è Cice-

Numine, partitur regnum, neque dividit unum,
Omnia solus habens, atque omnia dilargitus.
Hos igitur nobis trina pietate vigentes,
Rectores terræ placidos, cœlique ministros,
Christe apud æternum placabilis assere patrem.

Cicerone cognoscimus, cujus hæc in Verrinis: *Perangusto fretu divisa servitutis ac libertatis jura cognosceret.* Ita Gellius Ciceronem scripsisse vult lib. XIII noct. Att. cap. XIX. *Pio*, id est, favente, propitio. D. Augustinus lib. X Civ. Dei, cap. I. *More autem vulgi hoc nomen etiam in operibus misericordiæ frequentatur: quod ideo arbitror evenisse, quia hæc fieri præcipue Deus mandat. Ex qua loquendi consuetudine factum est, ut & Deus ipse dicatur pius.* De ea ipsa re Marcellinus lib. XXVII. *In hoc tamen*, inquit, *negotio Valentinianus morem institutum antiquitus supergressus non Cæsares, sed Augustos germanum nuncupavit & filium; benivole satis.* id est, ut Ausonius ait, *pio numine.* Solinus in fragm. Ponticon:

Quare diva precor, quoniam tua munera parvo
Ausus calle sequor, vitreo de gurgite vultus
Dextera prome pios: & lumine læta sereno
Pierias age pande vias.

AVSONIVS
LECTORI SVO S. D.

[1] *Post deum semper patrem colui: [2] secundamque reverentiam genitori meo debui. Sequitur ergo hanc summi Dei venerationem [3] Epicedion patris mei. Titulus à Græcis auctoribus, defunctorum honori dicatus, non ambitiosus, sed religiosus: quem commendo lectori meo, sive is filius est, seu pater, sive utrumque.*

Neque

1. *Post Deum semper patrem*] Præfatio est in Epicedium. Cujus hic erat titulus in exemplari: INCIPIT EPICEDIVM IN PATREM PRÆFATIO IN PROSA. *Vinetus.*

1. *Post Deum semper patrem colui*] Parentes, inquit Æschines in oratione contra Timarchum, ἐξ ἴσου δεῖ τιμᾷν τοῖς θεοῖς. Gnomæ Græcæ: Θεοὶ μέγιστοι τοῖς φρονοῦσιν οἱ γονεῖς.

2. *Secundamque reverentiam*] Plato, Cicero, & alii, parentibus præponunt patriam, communem omnium parentem. *Vinetus.*

3. *Epicedium patris*] Est ἐπικήδειον, nænia, & carmen, quod mortuo canitur ante, quam sepeliatur. ἐπιτάφιον, quod post sepulturam dicitur. Sic tradit Servius in duodecimum versum Daphnidis. Est enim τὸ κῆδος, cura, exequiæ, funus. ὁ τάφος, sepulchrum & tumulus, cum quibus præpositio ἐπὶ composita, ad, super, in, & alia significat. *Vinetus.*

4. *Oble-*

Neque ut laudet exigo, ſed ut amet poſtulo. Neque vero nunc patrem meum laudo, quod ille non eget: & ego functum [4] oblectatione viventium onerare non debeo. Neque dico, niſi quod agnoſcunt, qui parti ætatis ejus interfuerunt. Falſum me autem, morte ejus obita, dicere, & verum tacere, ejuſdem piaculi exiſtimo. Imagini ipſius hi verſus ſubſcripti ſunt: neque minus in opuſculorum ſeriem relati. Alia omnia mea diſplicent mihi: [5] hos relegiſſe amo. Vale.

4. *Oblectatione viventium*] Id eſt, laude: qua viventes, queis ulla honeſti cura eſt, plurimum capiuntur. In coronide Profeſſor. dixerat: *Viventum illecebra eſt laudatio.*

5. *Hos relegiſſe*] *Hoc* non *hos*, in exemplari. *Vinetus.*

5. *Hos relegiſſe amo*] Vetus Codex, *hoc*, ut referatur ad *opuſculorum*, cum ceteroquin τὸ *hos* ad *verſus* reſpiciat.

[1] EPICEDION in patrem ſuum Iulium Auſonium.

Edyllium II.

[2] NOmen ego Auſonius, non ultimus arte medendi:
Et mea ſi noſſes tempora, primus eram.

[3] Vici-

1. *Epicedion*] Lucilliano ſtilo, patris ſui, itemque prædioli Elogium ſcripſit. In quo mihi videtur omnium, quicunque idem rentaturi ſunt, conatus poſſe deterrere. De induſtria enim veterem illam ſimplicitatem affectat, & quantum poteſt, ad ejus characterem ſtilum ſuum componit. Paucula igitur analecta in epicedio patris, tanquam aliud agentes, everremus. *Scaliger.*

2. *Nomine ego Auſonius*] *Nomen* pro *nomine* veteres libri, & *infimus* pro *ultimus*, Tilianus. Eundem autem ſuum patrem Iulium Auſonium celebravit primum in Parentalibus Auſonius poëta, quod carmen cum hoc conferes. *Vinetus.*

2. *Nomine ego Auſonius*] Tuto repones: *Nomen ego Auſonius*. Sic quondam conjeceram: ſic in veteri quadam membrana ſcriptum in Gallia obiter vidi: ſic apud ſe Codices antiquos habuiſſe teſtatur Vinetus. Helleniſmus eſt elegans. *Ego nomen Auſonius.* id eſt, quo ad nomen, vel cui nomen Auſonius. Ælian. I ποικ. XV. ἱερωθέντα παρθένω Φειδίας ὄνομα. Gronovius.

2. *Nomen ego Auſonius*] Ita vetus liber, pro quo alii, *Nomine ego Auſonius*: ſed perperam. Sic ſupra carm. XXIV Profeſſor.

Stemmate nobilium deductum nomen avorum
Glabrio, Aquilini Dardana progenies.

Vbi nominandi caſu ponitur, ut & in Moſella, *Auſonius nomen Latium.* Item Epiſtola IX, oſtrea *Burdigalenſia nomen.* Virgilius l. III Æneid.

Sum patria ex Ithaca, comes infelicis Vlyſſei,
Nomen Achamenides. Ita Fabricius è MSS. legit, pro *nomine.*

 3. *Vici-*

[3] Vicinas urbes colui patriaque domoque,
Vaſates patria, ſed lare Burdigalam.
[4] Curia me duplex, & uterque ſenatus habebat
[5] Muneris exſortem, nomine participem.
[6] Non opulens, nec egens, parcus ſine ſordibus egi.
Victum, habitum, mores [7] ſemper eadem habui.
[8] Sermone impromtus Latio: verum Attica lingua
Suffecit culti vocibus eloquii.
Obtuli opem cunctis poſcentibus artis inemptæ:
Officiumque meum cum pietate fuit.
[9] Iudicium de me ſtudui præſtare bonorum:
Ipſe mihi nunquam, judice me, placui.
Officia in multos diverſo debita cultu,
Perſonis, meritis, tempore diſtribui.
Litibus abſtinui: non auxi, non minui rem.
Indice me nullus, ſed neque teſte perît.
Invidi nunquam. cupere atque ambire refugi.

Iurare,

3. *Vicinas urbes*] Vaſatas & Burdigalam. Inter quas iter eſt unius tantum diei. Auſonio itaque medico patria fuit Vaſates, ubi natus fuerat: ſed patriæ Burdigalam prætulit urbem longe clariorem, celebrioremque: in quam commigravit. *Vinetus.*

4. *Curia me duplex*] Romana & Burdigalenſis. Qui enim præfectura Illyrici fuit honoratus, non eſt dubium, quin Imperatorum beneficio Civitate Romana etiam donatus, in curiam receptus, in Senatum allectus fuerit: quum iſti Cæſares, peregrinos quoſlibet, & ſemibarbaros, ut ait Suetonius, quamvis ob cauſam ſibi caros, hujuſmodi honoribus evehere non ceſſarent. *Vinetus.*

5. *Muneris exſortem*] Id eſt, ſolo & inani nomine Senator fui. Andreas Alciatus libri quarti capite tertio Diſpunctionum. *Vinet.*

6. *Non opulens*] Ita habet vetus liber, ut in ordine clararum urbium:

— opulenſque moneta. Scaliger.

7. *Semper eadem habui*] Hoc eſt, ταὐτῇ. ὁμοιοτρόπως. Vt apud Plautum, Lucretium, Varronem, alios. Illud vero non oſcitanter legendum:

Indice me nemo, ſed neque teſte perit.

Inepte enim *judice* legebatur. Nam judex de aliquo crimine captus qua conſcientia potuit ſceleroſum abſolvere? At illa ſæpius juncta legas: index & teſtis. ut:

— quibus indiciis, quo teſte perivit?

Scalig.

7. *Semper eoſdem habui*] Vetus liber: *eadem* pro *eoſdem*. Vinetus.

8. *Sermone impromtus*] Contra Titus Imper. apud Suetonium: *Latina Græcaque lingua promtus & facilis.* Hadrianus apud Spartianum: *Oratione & verſu promtiſſimus.*

9. *Iudicium de me præſtare*] Iudicio & opinioni bonorum virorum de me ſatisfacere & reſpondere. *Vinet.*

10. *Factio*

Iurare, aut falsum dicere, par habui.
[10] Factio me sibi non, non conjuratio junxit.
Sincero colui fœdere amicitias.
[11] Felicem scivi, non qui, quod vellet, haberet:
Sed qui per fatum non data non cuperet.
[12] Non occursator, non garrulus, obvia cernens,
Valvis & velo condita non adii.
[13] Famam, quæ posset vitam lacerare bonorum,
Non finxi: & [14] veram si scierim, tacui.
Ira procul: spes vana procul: procul anxia cura;
Inque bonis hominum gaudia falsa procul.
Vitati cœtus, [15] ejuratique tumultus,
Et semper fictæ principum amicitiæ.
[16] Deliquisse nihil nunquam laudem esse putavi,

Atque

10. *Factio me sibi non*] Ita plane ex eodem libro legendum: Quæ sane longe concinnior, & verior est sententia. *Scaliger.*

11. *Felicem scivi*] Quas Græci vocant χρείας, eas Latini *scita*, & *oracula*; ut *Scitum illud Catonis: Oraculum illud Catonis.* Ergo hanc chrian suam fuisse dicit Iulius Ausonius: *Felix est, non qui habet, quæ vult: sed qui non vult, quæ non habet.* Propterea usus est verbo *Sciscendi.* Quia videlicet ipse scivit, & auctor fuit ejus gnomæ, seu chriæ. Nam chriæ, & oracula, cum citantur, semper referuntur ad auctores suos. *Scaliger.*

11. *Felicem scivi*] *Scivi* à *scisco*: unde *scita* Platonis in libro de Cæsaribus. Sic ego statui, & decrevi. *Vinetus.*

11. *Felicem scivi*] Id est, beatum, divitem censui, statui. Sic *fortunatum* pro divite dixit Cicero lib. II. de Oratore, cap. 86. & A. Gellius l. XVI. extremo. Seneca Epist. CXIX. *Nihil enim interest, mi Lucili, utrum non desideres, an habeas.* Vide quæ Apulejus in Apologia. Horatius lib. IV, od. IX.

Non, possidentem multa, vocaveris
Recte beatum: rectius occupat
Nomen beati, qui deorum
Muneribus sapienter uti,
Duramque callet pauperiem pati.

12. *Non occursator*] Qui aliis occurrere salutandi gratia, sciscitandi, audiendique de rebus non solerem. *Vinetus.*

13. *Famam quæ posset*] Hæc omnia ita habet vetus liber. *Scaliger.*

14. *Vera & si qua fuit, tacui*] Vetus liber: *& veram si scierim, tacui.* Vinetus.

15. *Ejurati*] Odio habiti, & evitati. *Vinet.*

16. *Deliquisse nihil nunq.*] Non hic duplex negatio posita est pro simplici, ut Vinetus existimavit; verum vult Ausonius, nunquam se laudi duxisse, quod nihil peccavisset. Quoniam nostrum omnium id officium est; neque meremur laudem, quum id facimus, quod præstare tenemur. Horatius in Arte de Poësi, quod noster de vita:

--- *Vitavi denique culpam,*
Non laudem merui.

17. *Lustra*

Atque bonos mores legibus antetuli.
Iraſci promtus, properavi condere motum:
Atque mihi pœnas pro levitate dedi.
Conjugium per [17] luſtra novem, ſine crimine, concors,
Vnum habui: [18] gnatos quattuor edidimus.
[19] Prima obiit lactans. [20] at qui fuit ultimus ævi,
Pubertate rudi non rudis interiit.
[21] Maximus ad ſummum culmen pervenit honorum,
[22] Præfectus Gallis, & Libyæ, & Latio,
Tran-

17. *Luſtra novem*] Annos quadtaginta quinque. *Vinetus.*

18. *Gnatos quatuor edidimus*] Ita ex ejuſdem fide, & auctoritate reponimus. Quod confirmatur poſtea ex illa enumeratione liberorum ſuſceptorum. Prima Æmilia Melania in cunis deceſſit: Vltimus Avitianus vix pubertatem egreſſus obiit. Secundus eſt D. Auſonius poëta noſter. Tertia Iulia Dryadia nupſit, & liberos ſuſcepit. Vera igitur eſt ſcriptura illa. *Scaliger.*

18. *Natos tres nupero genui*] Antiqua lectio: *natos quattuor edidimus.* Recte. vide tabulam de genere Auſonii in extremo in Parentalia commentario. *Vinetus.*

18. *Gnatos*] Id eſt, liberos. Sic Capitolinus in Gordiano primo: *Filios duos habuit, unum conſularem,* &c. *& filiam Metiam Fauſtinam.* & in Antonino Pio: *Filii, mares duo, duæ feminæ.*

19. *Prima obiit lactans*] Æmilia Melania. de hac eſt carmen undetriceſimum Parentalium. *Vinetus.*

20. *At qui fuit ultimus ævi*] Quartus, ultimus & minimus natu meorum liberorum Avitianus. De quo carmen tertiumdecimum Parental. *Vinet.*

21. *Maximus*] Auſonius poëta. *Id.*

22. *Præfectus Gallis*] Poſt tempora aut jam à temporibus Conſtantini, certiſſimum eſt quatuor Præfectos Prætorii fuiſſe. Cauſa eſt, quia jam tum imperium non diviſum quidem fuit, ut temporibus Caroli Magni: ſed ſocietatem admiſit. Itaque Orientale imperium fuit & Occidentale. Ita vides ab illis temporibus numquam fere Imperatores Romanos ſine ſocio adſcito fuiſſe; quare in Oriente Præfectos Prætorio habuerunt, & in Occidente. Secundo poſt Imperatorem gradu fuit Præfectus prætorio. Quare habebat eadem officia, quæ & Impp. hoc ex Notitia Imperii, item ex Conſtitutionibus, præſertim ex Codice Theodoſiano patet, in Oriente ſedes Imperii fuit Conſtantinopolis: in Occidente Roma. ita Conſtantinopoli, ubi erat Imperator, ibi & Præfectus Prætorio. & Romæ, ubi etiam ſocius Imperii, ibi & Vicarius Imperatoris, hoc eſt, Præfectus prætorio. Quia tamen neque Conſtantinopoli, neque Romæ unus ſufficiebat, alter in Occidente Prætor, alter in Oriente creatus eſt. Primus igitur in Oriente, Conſtantinopoli, ſecundus in Illyrico; in Occidente primus Romæ, alter in Galliis, in urbe Treveris. Ita invenimus in Oriente Præfectum prætorio Orientis, hoc eſt, Conſtantinopoli, qui ſub ſe habet Aſiam, Syriam, Pontum, &c. Præfectum Prætorio Illyrici, qui ſub ſe habebat Græciam, Myſiam, Daciam, & alia. In Occidente Præfe-

Tranquillus, clemens, oculis, voce, ore serenus,
[23] In genitore suo mente animoque pater.
[24] Hujus ego & natum, & generum pro Consule vidi.
[25] Consul ut ipse foret, spes mihi certa fuit.
[26] Matronale decus possedit filia. cujus

Egre-

Præfectum Prætorio Italiæ, hoc est, Romæ, qui sub se habebat Italiam, Histriam, Dalmatiam, Africam. Præfectum Prætorio Galliarum, qui sub se habebat Gallias, Britannias, Hispanias, antequam Hispaniæ regerentur à Proconsule. Quod accidit temporibus Gratiani: auctor Severus Sulpitius. Ausonius poëta fuit Præfectus Prætorio Italiæ. At fuit Præfectus Prætorio Italiæ alius à Præfecto urbis. Ausonius nunquam fuit Præfectus urbis, sed primum Præfectus prætorio Italiæ. Quem magistratum nescio qua calamitate diutius gerere non potuit, sed, ut inquit ipse, quasi fortunam pœnitere videretur, quod diuturnum illum honorem illi conservare non potuisset, præfecturam Galliarum obtinuit. Itaque ait: *Præfectus Gallis, & Libyæ, & Latio.* Nam & Galliarum, & Italiæ Præfectus fuit. At Libyæ Præfectus idem cum Italiæ Præfecto. Quin etiam alibi profitetur se secundam præfecturam habuisse, cum ait, *præfecturarum titulo tenuere secundo. Secundum titulum præfecturæ* vocat Gallias. Ea enim erat Occidentis secunda præfectura, ut Italiæ, prima. Quare Alciatus immane quantum hallucinatus est in eo versu interpretando in annotationibus in Cornel. Tacitum. Iustiniani temporibus duo tantum primum fuerunt Præfecti prætorio, illi videlicet, qui ante tum à Constantini temporibus erant: hoc est, Præfectus prætorio Illyrici, & Præfectus prætorio Orientis. Nam Occidentem Barbari occupaverant. Sed recepta Africa, ipse novum addidit Præfectum Prætorio: cum antea esset sub Præfecto prætorio Italiæ, & ibi præficeretur Vicarius ab ipso Præfecto prætorio. Nam ita Africa erat sub Præfecto prætorio Italiæ, ut Britannia & Hybernia sub Præfecto Prætorio Galliarum. Formula Præfecti Prætorio exstat apud Cassiodorum libro VI. *Scaliger.*

22. *Præfectus Gallis, & Lybiæ, & Latio*] Ne tres tibi videantur præfecturæ, quum duas tantum ipse computet in versu nonagesimo secundo Protreptici ad nepotem, scito, temporibus Ausonii Africam sub dispositione Præfecti prætorio Italiæ fuisse, ut ex antiquis dignitatum administrationumque Imperii Romani commentariis didicimus: quam profligatis Vandalis, annis post consulatum Ausonii centum fere & quinquaginta, Iustinianus Augustus propriam jussit habere Præfecturam, quemadmodum ipse scribit in suo codice, titulo de officio Præfecti prætorio Africæ. *Vinetus.*

23. *Ingenitore suo*] In me suum patrem: *In* habet ablativum pro accusativo interdum hoc significatu, ut apud Ciceronem in Somnio Scipionis: *Iustitiam cole & pietatem. Qua quum sit magna in parentibus & propinquis, tum in patria maxima est*; & Ovidium lib. 5. Tristium, elegia secunda:

Sæpe suo victor lenis in hoste fuit. Vinet.

24. *Cujus*] Ausonii poëtæ, filii mei. *Hujus*, exemplat vetus. *Vin.*

25. *Consul ut ipse foret*] Consul fuit Ausonius poëta, Olibrio Hermogeniano collega, anno Christi trecentesimo octogesimo secundo, & sic patre Ausonio jam mortuo. *Id.*

26. *Matronale decus possedit filia*] Quippe quæ matrona fuit, & in ma-

trimo-

Egregia & nuptæ laus erat, & viduæ;
Quæ nati, generique & progeneri, [27] simul omnium
Multiplici illustres vidit honore domos.
Ipse nec affectans, nec detrectator honorum,
[28] Præfectus magni nuncupor Illyrici.
[29] Hæc me fortunæ larga indulgentia suasit,
Numine adorato, vitæ abitum petere.

Ne

trimonium cum viro convenit: ut Matronam definit Gellius libro octavodecimo noctium Atticarum. Est autem hæc Iulia Driadia: quam carmine duodecimo Parentalium deflevit Ausonius frater. *Vinetus.*

27. *Simul omnium*] Illorum nati, generi, progeneri. *Omnium* autem contrahi debet, ut fiat Spondêus, sicut apud Lucret. l. 5. quidam legunt:

Imbecillorum esse aquum misererier omnium.

Sic apud eundem Lucretium lib. 1. Baptista *omnum* pro *omnium* legisse se scribit:

Per gentes Italas omnum qua clara clueret.

Sed de hoc nomine aliud monuimus in carmen VI de Professorib. *Vinet.*

28. *Præfectus nuncupor.*] Solo nomine Præfectus, ut supra dixit, *Muneris exsortem se, nomine participem.* Hujusmodi præfecturæ titulum & honorem ab Imperatoribus suis Ausonium filium Gratiani Cæsaris magistrum patri suo obtinuisse verisimile. Nisi malis Ausonium ipsum patrem, propter artis suæ peritiam, impetravisse. *Idem.*

29. *Hæc me fortuna,* &c.] Qui poëtæ vitam, ex hoc maxime epicedio deceptus, perstrinxit, versus hos, & qui haud multo post sequuntur ita est interpretatus. Vbi fortunæ bonis in duplici Curia, Gratiani scil. & Valentiniani Imperatorum affluxit, ab adorato numine commeatum petivit, spem, vota, timorem purpuratis relinquens. In hunc modum illo. Sed enim *vita abitum*, hoc est, discessum, migrationemque è vita, non autem commeatum, & *sopitus placido fine*, ac pleraque alia, facile ostendunt, ut *adorato numine*, quod ait, Imperatorem non intelligas, licet sit ἄνθρωπος ἀνθρώπου δαιμόνιον. sed Deum illum Opt. Max. quem mente coluit Ausonius filius, & laudibus est prosecutus. In hujusmodi precationem lætus Chærea apud Terentium erumpere videtur, *pro Iupiter, nunc est tempus profecto, interfici cum perpeti me possum. Ne hoc gaudium contaminet vita ægritudine aliqua.* Eandemque sedisse animo C. Cæsari rationem crediderim, cur diutius vitam ducere, nec voluerit, nec curarit, satis diu se vel naturæ vel gloriæ vixisse testatus. Notus est & Polycratis tyranni annulus cum Sardonyche in mare mersus. Et Philippus Macedonum Rex, cum ei multa ex sententia præclare gesta uno die nunciarentur: *O fortuna*, inquit, *parum aliquid mihi mali pro talibus, tantisque bonis facito.* Etenim ea consuevit esse valentissimæ fortunæ mutabilitas, ut à magnis bonis magno quoque malo ingruat, & quos interim ad Deos pene ipsos evexerit, lapsu denique vel infringat, vel commaculet. Quo fit sapienter, ut dum illa arridet, vel mori cupiamus, vel particulam malorum inferi atque interponi lætis rebus. Ne majori post impulsu prospera pensentur, parique ruina, quo extulerit favore, protur-bet. *Mariang. Accursius.*

1. Quum

Ne fortunatæ ſpacium inviolabile vitæ
Fatali admorſu ſtringeret ulla dies.
Obtinui : auditæque preces : ſpem, vota, timorem,
Sopitus placido fine, relinquo aliis.
Inter mœrentes, ſed non ego mœſtus, amicos
Diſpoſitis jacui funeris arbitriis.
Nonaginta annos baculo ſine, corpore toto
Exegi, cunctis integer officiis.
Hæc quicunque leges, non aſpernabere fari :
Talis vita tibi, qualia vota mihi.

[1] *Quum de palatio poſt multos annos honoratiſſimus, quippe jam conſul, rediſſet ad patriam, villulam quam pater reliquerat introgreſſus, his verſibus luſit,* [2] *Lucilliano ſtilo.*

1. *Quum de palatio*] Hoc ita fuit in Lugdunenſi codice, ſed præfixo hoc titulo. INCIPIT DE PRÆDIOLO PRÆFATIO IN PROSA. *Vinetus.*

2. *Luciano*] Legendum *Lucilliano ſtilo*. Idem error in Petronio Arbitro : *Luciano ſchedio*, pro *Lucilliano*. Eſt autem poëmatium illud in herediolum elegantiæ priſcæ, & venuſtatis pleniſſimum. De quo hoc poſſum ſerio affirmare : ſi ſine nomine, aut titulo in veteribus membranis repertum fuiſſet, idem illi potuiſſe contingere, quod multis aliis poëmatis Auſonianis, Roſis, Viro bono, Literæ Pythagoræ, & aliis. Nam ut illa ſine nomine auctoris in veteribus libris reperta, Virgilio diu attributa fuerunt : ita hoc delicatum elegidion non niſi veteri cuidam, ac etiam ultra ætatem Virgilii poëtæ adſcriptum fuiſſet. Sed non omnium eſt de his ſententiam ferre. *Scaliger.*

Auſonii VILLVLA. Edyll. III.

[1] SAlve herediolum majorum regna meorum,
Quod proavus, quod avus, quod pater excoluit.
Quod mihi jam ſenior, properata morte, [2] relinquit,
Heheu

1. *Salve hærediolum*] *Hæredium*, ut *prædium* antiqui dixerunt, & inde *hærediolum*, ut *prædiolum* factum. *Hæredium* autem, niſi mendum ſit, Feſtus Pompejus, prædium parvulum definit. Varro lib. 1. de re ruſtica : *As*, inquit, *antiquus noſter ante bellum Punicum, pendebat bina jugera : quæ quod hæredem ſequerentur, hæredium appellarunt.* Columella lib. 1, de Quinctio Cincinnato : *Imperator ad eoſdem juvencos, & quattuor jugerum avitum hærediolum redierit.* Sed & *heres* & *heredium* ſine diphthongo in antiquis inſcriptionibus reperitur, & ita ſcribere præcipit Eutyches Orthographus apud Caſſiodorum. *Vinetus.*

2. *Relinquit*] forte, *reliquit.*

3. *Spargit*

Heheu nolueram tam cito poſſe frui.
Iuſta quidem ſeries patri ſuccedere: verum
Eſſe ſimul dominos, gratior ordo piis.
Nunc labor, & curæ mea ſunt. ſola ante voluptas
Partibus in noſtris. cætera patris erant.
Parvum herediolum, fateor. ſed nulla fuit res
Parva unquam æquanimis: adde etiam unanimis.
Ex animo rem ſtare æquum puto, non animum ex re.
Cuncta cupit Crœſus, Diogenes nihilum;
[3] Spargit Ariſtippus mediis in Syrtibus aurum;
[4] Aurea non ſatis eſt [5] Lydia tota Midæ.
Cui nullus finis cupiendi, eſt nullus habendi.
Ille opibus modus eſt, quem ſtatuas animo.
Verum ager iſte meus quantus ſit, noſce: etiam me
Noveris, & noris te quoque, ſi potis es:
Quamquam difficile eſt ſe noſcere. γνῶθι σεαυτὸν,
Quam propere legimus, tam cito negligimus.
Agri bis centum colo jugera. vinea centum
Iugeribus colitur, [6] prataque dimidium:

[7] Sylva

3. *Spargit Ariſtippus mediis in Syrtibus*] Ariſtippus Philoſophus Cyrenæus fuit. Cyrenæ urbs eſt Africæ. De quo Diogenes Laërtius hoc ex Bionis diatribis memoriæ prodidit. Quum ejus famulus in itinere pecuniam geſtans, onere gravaretur, juſſiſſe Ariſtippum ut abjiceret, quod nimium eſſet, & quantum poſſet, ferret. Idem Ariſtippus quum aliquando navigans eſſe ſe in piratica nave ſenſiſſet, aurum, quod habebat, depromſit, & numeravit; deinde in mare abjecit, & ingemuit tanquam ei imprudenti forte excidiſſet. Sunt vero, qui referant illum, inquit Diogenes, & hoc ſubjunxiſſe, ſatius eſſe illa per Ariſtippum perire, quam Ariſtippum per illa. Horatius in tertio ſermone libri ſecundi:

— Quid ſimile iſti
Græcus Ariſtippus? qui ſervos projicere aurum
In media juſſit Lybia, quia tardius irent,
Propter onus ſegnes. —

Videtur ergo Horatium imitatus Auſonius, & pro media Lybia, medias Syrtes dixiſſe. Quæ ſunt duo ſinus Africæ, de quibus lege Saluſtium in Iugurthino bello, & Melam. *Vinetus.*

4. *Aurea non ſatis*] Midas Phrygiæ rex, à Baccho petiit, ut quicquid tangeret, aurum fieret. apud Ovid. 11. Metamorph. *Vinet.*

5. *Lydia terra*] Efficax magis & ad rem appoſita veteris libri ſcriptura, quæ *Lydia tota* exhibet. Ita & Vinetus edidit, & ego reponendum cenſui, tametſi priorem illam poſſe defendi non ignorem.

6. *Prataque dimidium*] Scribam lubens, *dimidio*, ſcil. centum jugerum coluntur.

7. *Sylva*

[6] Sylva supra duplum quam prata, & vinea, & arvum.
Cultor agri nobis nec superest, nec abest.
Fons propter, puteusque brevis, tum purus & amnis.
Naviger hic refluus me vehit, ac revehit.
Conduntur fructus geminum mihi semper in annum.
Cui non longa penus, huic quoque prompta fames.
[7] Hæc mihi nec procul urbe sita est, nec prorsus ad urbem:
Ne patiar turbas, utque bonis potiar.
[8] Et quotiens mutare locum fastidia cogunt,
Transeo: & alternis rure, vel urbe fruor.

6. *Silva supra duplum*] Agri seu arvi ducenta jugera, vineæ centum jugera, prati quinquaginta jugera, fiunt trecenta & quinquaginta jugera. Cujus summæ duplum est silva septingentorum jugerum. IVGERVM modus areæ fuit centum & viginti pedes in latitudinem patens: ducentos & quadraginta in longitudinem, apud Varronem, Columellam, & alios. *Vinetus.*

7. *Hac mihi non procul*] Elegantius optimus Vossianus, *Hac mihi nec procul.*

8. *Et quotiens mutare locum fast. cog.*]

Ex meo propinquo rure, hoc capio commodi:
Neque agri, neque urbis odium me unquam percipit.
Vbi satias cœpit fieri, commuto locum.

Sic secum senex ille Simo in extrema Terentii Eunucho. Hæc autem Ausonii villa ubi fuerit sita, incompertum habeo. Patrem tamen & avum Ausonii quia Vasarenses fuisse constat, à quibus hoc filio hæredium obvenit, in Vasatensi fuisse verisimile est, & juxta fluvium Garumnam. *Vinetus.*

AVSONIVS HESPERIO FILIO.

[1] *Libellum, quem [2] ad nepotulum, sororis tuæ filium, [3] instar protreptici luseram, venturus ipse præmisi legendum. Hoc enim malui, quam ipse recitare: esset ut tibi censura liberior,* quæ

1. *Libellum, quem ad*] Fuit is mos veterum eruditorum, cum ex longinquis regionibus amicos inviserent, præmitterent nuncium cum versibus, aut oratione, aut libro, nomine ἀπαντικοῦ: ut & vicissim ipsi simile munusculum reciperent. Et ita intellige locum ex Epistola ad Paulum:

Hoc tibi de nostris ἀπαντικῶν adfero libris.

Sidonius ad Lupum Aginnensem: *Huic quodam tempore metatoriam paginam, quasi cum musa pravia misi.* Et ut

ut dixi, vicissim recipiebant aliud, vocabantque eam epistolam *adventoriam:* quale intelligendum est ἀσπαστικὸν ad Paulum, quod jam citavimus. Martialis: *Ne quid tamen & advenienti tibi ab urbe, & exigenti negarem, cui non refero gratiam, si tantum ea præsto, quæ possim, imperabo mihi, cui indulgere consueveram. Et statui, ut paucissimis diebus familiarissimas mihi aures tuas exciperem adventoria. Adventores* enim, ut alibi explico, sunt hospites. Et non inepte *metatoriam* vocat Sidonius, quæ præmitteretur: ut stratores, & munitores præmittebantur à duce exercitus ad metanda castra. Hoc confirmatur ex Ausonianorum temporum consuetudine. Nam hospitium, quod advenienti hospiti paratur, apud Romanos dicebatur *Metatorium*, apud Græcos ἀσπαστικόν. Sane ex lib. XII Cod. *de Metatis, & Epidemeticis*, item Novella XXIX, patet *metatores* esse, qui advenientibus hospitibus locum parant. Vnde colligitur, quare *metatoria* epistola dicta sit. Nam in historia Ecclesiastica hospitium episcopale, quo advenæ excipiebantur, vocatur a Græcis καταγώγιον ἐπισκοπικόν; idem & ἀσπαστικὸς οἶκος, & *metatorium* dicebatur. Prioris appellationis testem laudo Theodoretum, qui in quinta historia, ubi meminit de præsenti Ambrosii Episcopi Mediolanensis constantia, qua Theodosium Imp. aditu templi prohibuit, subjicit mox hæc de ipso Imperatore: ἐπειδὴ δὲ τοὺς ἱεροὺς περιβόλους κατέλαβεν, εἰς μὲν τὸν θεῖον οὐκ εἰσελήλυθε νεὼν, πρὸς δὲ τὸν ἀρχιερέα παραγενόμενος, ἐν δὲ τῷ ἀσπαστικῷ οἴκῳ ὄντος καθῆστο, ἐλιπάρει λυθῆναι τῶν δεσμῶν. Idem esse & *metatorium* manifesto colligitur ex Historiæ Ecclesiasticæ excerptis Θεοδώρου ἀναγνώστου. Ibi enim de Episcopo Euphemio hæc excerpta sunt: οἱ ἐπίβουλοι Εὐφημίῳ τινὶ ὑποθέμενοι, παρεσκεύασαν ἔμπροσθεν τοῦ μιτατωρίου ξίφος κατ' αὐτοῦ γυμνῶσαι. Hospites enim & ignotos in metatorio recipi nemo dubitat. Vnde ignotum hominem ad hoc facinus patrandum subornatum fuisse omnino necesse est. ἐπισκοπικὸν καταγώγιον vocant Græci alii, ut jam monui. Vt Sozomenus sexta historia: αὐτίκα γε τοὺς ἄνδρας οἷά γε ἐξ ὁδοῦ κεκμηκότας εἰς τὸ ἐπισκοπικὸν καταγώγιον ὁδηγήσας, καὶ τράπεζαν παραθεῖναι, Idem in septima: πλημμέλειαν δὲ μεγίστης ἔδωκεν δόξης, παρὰ πάντα τὸν χρόνον τὸ ἐπισκοπικὸν καταγώγιον ἀνεπιγνωσμένον ἔχον. Quod autem ἀσπαστικὸς οἶκος, & μιτατώριον sit idem, quamvis iis, quæ superius adduximus, satis confirmatum esse debet: tamen exemplum adferemus ex Cedreni Annalibus in Leonis IIII Historia. Quo loco Cedreni idem de Leone adfertur, quod apud Theodoretum de Theodosio. Apud Theodoretum prohibetur Theodosius templi aditu: & convenitur in ἀσπαστικῷ οἴκῳ. Apud Cedrenum ita Leoni interdicitur ingressu templi, & cogitur ire in Metatorium. Sed verba Cedreni producamus: διελογίσθη δὲ μετὰ Ζήνωνος ὁ Λέων ὑπὸ Θωμᾶ πρεσβυτέρου, ὅτι καθηρέθη, καὶ Αὐγοῦσταν αὐτὴν ἀνηγόρευσε. Διὰ ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν ὁ πατριάρχης εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἰσέρχεσθαι ἐκώλυε τὸν βασιλέα· ὅθεν διὰ τοῦ δεξιοῦ μέρους διήρχετο εἰς τὸ μιτατώριον. Metatorium enim junctum templo fuisse apparet & ex his, & ex ea ipsa Theodosii historia. Quo convenire solitos puto omnes, antequam ἡ ἁγία σύναξις celebraretur. Quare non dubium, quin eadem fuerint, ἀσπαστικὸς οἶκος & μιτατώριον. Apud eundem Cedrenum in Theodosio legimus milites Thessalonicæ turbasse διὰ μιτάτα, hoc est propter hospitia. Quod aut hospitia illis metata non paterent, aut quod omnino metata non fuissent. Quod ita esse cognoscimus ex eodem Titulo Codicis, *de metatis*. Idem est quod ab eodem Græculo scribitur: Adrianum condidisse urbem Ἀδριανοῦ θήρας ἐν μιτάτοις. Scaliger.

2. *Ad*

quæ duabus causis impediri solet, quod aures nostras audita velocius, quam lecta prætereunt, & quod sinceritas judicandi præsentia recitantis oneratur. Nunc tibi utrumque integrum est. [4] *Quia & legenti libera mora est: & judicaturo non obstat nostri verecundia. Sed heus tu, fili dulcissime, habeo quod admoneam. Si qua tibi in his versiculis videbuntur (nam vereor, ut multa sint) fucatius concinnata, quam verius; & plus coloris quam succi habere: ipse sciens fluere permisi,* [5] *venustula ut essent magis, quam forticula; instar virginum,*

--- -- quas

2. *Ad nepotulum meum*] *Ausonium* nomine, ut & in ipso Protreptico, & in extremo Genethliaco, avus ipse appellavit. In Lugdunensi autem membraneo codice titulus hujus edyllii fuit. INCIPIT LIBER PROTREPTICVS AD NEPOTEM. *Vinetus.*

3. *Instar protreptici*] Προτρεπτικὸν, *quod hortatur*, impellit, instruit: προτρεπτικὴ στάσις, *exhortativus status* Quinctiliano lib. 3. Trebellius Pollio in Salonino Gallieno: *Nec ignota esse arbitror, quæ dixit Marcus Tullius in Hortensio: quem ad exemplum protreptici scripsit.* Vinetus.

3. *Instar Protreptici*] Poëmation composuit lepidissimus poëta Ausonius ad Nepotulum, quod προτρεπτικὸν inscripsit, elegans sane & doctrinæ multijugæ. At cur ita, se multi nescire fatentur; quod tamen non admodum difficile est doctis. Namque προτρέπω *exhortor* significat, & προτρεπτικὸς *adhortativus* & *instructivus*. Admonet quippe illum, ut paternos mores imitetur, & studiis operam navet, ac se literariis curis implicet. *Gyraldus.*

4. *Quia & legenti tibi lib.*] Dele cum Veterrimo codice τὸ *tibi*, quod ab aliena manu est.

5. *Venustula ut esset magis, quam forticula; instar virginum, quas matres student demissis humeris esse, junceo pectore esse. Dicas quod moraris judicationem meam*] Nutantia cum forent hæc, in hunc modum alii substituere, *demissis humeris, juncto pectore esse, ut graciles sint. Nosti cætera. Superest ut dicas, quid moraris judicationem meam.* Codex vero noster MS. ita habet, *demissis humeris esse, juncto pectore, dicas, quod moraris adjudicationem meam.* Cæterum, neque *juncto*, neque *junceo*, sed ex Terentio, *vincto* potius legendum. Id est castigato ac tenui & veluti vincto. Vt interpretatur Donatus. Aut certe pectorali fascia ligato. Martialis:

Fascia crescentes Dominæ compesce papillas,
Vt sit, quod capiat nostra tegatque manus.

Ea enim solet matribus præsertim esse cura, ut & virginum ligent pectus, & substringant vestibus ac zona. Quod expressisse Claudianum intelligimus in epith. Honorii & Mariæ:

Ipsa caput distinguit acu, substringit amictus,
Flammea virgineis accommodat ipsa capillis.

Et in VI Consulatu Hon.

Ac velut officiis trepidantibus ora puellæ,
Spe propiore tori, mater solertior ornat
Adventante proco, vestesque & cingula comit
Sæpe manu, viridique angustat iaspide pectus,
Substringitque comam gemmis, & colla monili
Circuit, & baccis onerat candentibus aures.

Græci quoque puellarum elegantiam

— — quas matres student
Demissis humeris esse, vincto pectore, ut graciles sient.

nosti cetera. Superest igitur, ut dicas, Quid moraris judicationem meam de eo, quod ipse pronuncias esse mendosum? dicam scilicet me hujusmodi versibus foris erubescere, sed intra nos minus verecundari. namque ego hæc annis illius magis, quam meis scripsi: aut fortasse & meis. [6] δὶς παῖδες οἱ γέροντες. *Ad summam, valeat auctoritas tua. mihi cum infante ratio est. Vale, fili dulcissime.*

Ad

ac formæ decus indicari satis credunt, τὰς εὐζώνους, id est, bene cinctas, ipsas appellando. Est quippe cum totius corporis apta in virguncula gracilitas, tum in pectore præsertim. ne vel laxæ, tanquam in puerpera, mamillæ pendeant: vel ultra modum protuberent, ac tumescant; sed prominulæ intra manum condi possint, & duriusculæ veluti verbera contactu regerant. Terentii ex Eunucho fabula verba hæc sunt. *Haud similis virgo est virginum nostrarum, quas matres student demissis humeris esse, vincto pectore, ut graciles sint. Siqua est habitior paulo, pugilem esse ajunt. Deducunt cibum, tametsi bona est natura, reddunt curatura junceas.* Illud manifestum (nisi maculata fuerint superiora) non *venustula ut esset*, sed *ut essent* legi oportere. Et *Adjudicationem*, dictum cultius ac significantius, quam *judicationem* videri posse. *Mariang. Accursius.*

6. Δὶς παῖδες οἱ γέροντες] Integrum quidem id inviolatumque in codicibus impressionis primæ. Factumque est (ut Diogenianus ait) ἐπὶ τῶν ἀπὸ τοῦ γήρως εὐηθιζόντων. Id autem quod latini dicimus repuerascere, non tam hic in universum exprimi putandum est, quam illud etiam insinuari, quod plerique filiorum nimio affectu, vel nepotum nova cura, ea facere non verentur, quæ sibi dulcia solatia sint, aliis vero ad insaniam accedere videantur, probroque notentur. Ostendit autem hoc vel Symmachus, qui ait, *Dum filius meus græcis litteris initiatur, ego me denuo studiis ejus, velut æqualis, adjunxi. Repuerascere enim nos pietas jubet, ut literarum dulcedine liberis nostris labor participatus insinuet.* Hinc & in arundinibus obequitantes cum filiis Philosophos legimus. *Mariang. Accursius.*

6. Δὶς παῖδες οἱ γέροντες] Bis pueri senes. Extrema senectute repuerascunt homines, & desipiscunt, ut pueri. Proverbium explicat Erasmus. *Vinetus.*

6. Δὶς παῖδες] Plautus Mercatore act. II, sc. II.

Senex cum extemplo est, jam nec sentit, nec sapit.

Ajunt solere eum rursum repuerascere.

Ad nepotem Auſonium PROTREPTICON de ſtudio puerili. Edyll. IV.

[1] SVnt etiam Muſis ſua ludicra. miſta Camœnis
Ocia ſunt, mellite nepos; nec ſemper acerbi
Exercet pueros vox imperioſa magiſtri.
[2] Sed requie ſtudiique vices rata tempora ſervant.
Et ſatis eſt puero memori legiſſe libenter.
Et ceſſare licet. Grajo Schola nomine dicta eſt,
Iuſta laboriferis tribuantur ut ocia Muſis.
Quo magis alternum certus ſuccedere ludum,
Diſce libens. longum delenitura laborem

Inter-

1. *Sunt etiam muſis*] Hoc carmen Auſonii divinum poëtæ ingenium indicat vel ſolum, ea ætate tam ſuaviter, tam pie, tam ex re ipſa, tam denique docte ſcriptum, ut longe abeſſe omnes illius ævi vates à tam abſolutæ divinitatis numeris exiſtimem, ſint licet & illic, quæ temporis nævos redoleant, quos ſane nemo per omnia evaſit. *Barthius.*

2. *Sed requies, ſtudiique vices*] Lege: *ſed requie ſtudiique vices. Requie* antique pro *requiei.* Sic *die* & *dii* ſæpiſſime apud noſtrum. Vide quæ de eo genitivo A. Gellius, Servius ad Virgilium, & Grammatici cæteri, quorum aliquis Cæſarem in Commentariis genitivos quintæ declinat. ſemper in *e* extuliſſe teſtatur. Sic & in vetuſto codice Sereni Sammonici, *Prurigini, papulis, ac ſcabie arcendis.* Vulgati, *ſcabiei* habent, imo & apud eundum fere ubique. Sæpe autem hoc accidit, ut ſequentis dictionis prior litera præcedenti adhæreſcat. Sic in Panegyrico Piſoni dicto:

Rara domus tenuem non aſpernatur amicum,
Raraque non humilem calcat faſtoſa clientem:
Illi caſta licet mens, & ſine crimine conſtet
Vita, tamen probitas cum paupertate jacebit.

Ita corrige, cum in vulgatis ſit, *illic caſta licet.* Contra apud Ælian. lib. I. ποικ. II. Καὶ τὸ μὲν ἐνέπιεν, ὅ τι ποτὲ ἐστὶ τὸ ἔμπιον, ἤδ᾽ ἔχει δαῖτα. Vbi ſyllaba abſorpta eſt, & legendum, καὶ τὸ μὲν ἐνέπιεν. Item apud Ciceronem lib. II de leg. cap. IV. *A parvis enim dicimus, ſi in jus vocat, atque ejuſmodi alias leges nominare.* Scribe: *didicimus.* Et apud Lucanum lib. VII.

— Fortiſſimus ille eſt,
Qui promptus metuenda pati, ſi cum minus inſtant,
Et differre poteſt.

Vbi reponendum: *ſic, cum minus inſtant.* Item apud Vellejum lib. II. cap. LXXII. *Hunc exitum M. Bruti partium, ſeptimum & trigeſimum annum agentis, fortuna eſſe voluit: corrupto animo ejus in diem, qua illi omnes virtutes unius temeritate facti abſtulit.* Ita peſſime optimæ editiones. quum clare conſtet, legendum eſſe, *incorrupto animo ejus*, id eſt, à virtutis via nullatenus deflectente. Nec aliter apud Dictyn lib. I. p. XIV. *Dein Pœantis Philoctetа, qui comes Herculis poſt diſceſſum ejus, à Diis ſagittas divinas induſtriæ præmium conſecutus eſt.* Scribe: *poſt exceſſum ejus ad Deos.*

3. *Fa-*

Intervalla damus. Studium puerile [3] fatiſcit,
Læta niſi auſteris varientur feſta profeſtis.
Diſce libens, tetrici nec præceptoris habenas
Deteſtare nepos. nunquam horrida forma magiſtri.
Ille licet triſtis ſenio, nec voce ſerenus,
Aſpera contractæ minitetur jurgia frontis,
[4] Nunquam immanis erit placita aſſuetudine vultus,
Qui ſemel imbuerit. rugas nutricis amabit,
Qui refugit matrem. pappos, aviaſque [5] trementes
Anteferunt patribus [6] ſeri nova cura nepotes.
[7] Sic neque [8] Peliden terrebat Achillea Chiron
Theſſalico [9] permixtus equo: [10] nec pinifer Atlas
[11] Amphi-

3. *Fatiſcit*] *Fatiſcere* eſt apetiri: rurſum deficere, inquit Nonius. Qui & *profeſtos dies* eſſe ſcribit, qui ſint à feſtivitate vacui. *Vinetus.*

3. *Studium puerile fatiſcit*] Statius lib. IV Sylvar. IV.

— Vires inſtigat alitque
Tempeſtiva quies. major poſt otia virtus.

Vide quæ in eum ſenſum de puerorum luſu Quintilianus lib. I. Inſtitut. cap. III. & Seneca de Tranq. an. cap. XXV. Plutarchus in libello περὶ παίδων ἀγωγῆς.

4. *Nunquam immanis erit*] In una ex ſchedis Pulmannianis fuit:

Nunquam immanis erit placita ſuetudine vultus.

Vnde manifeſtum eſt, interpolatum aliquid in hoc verſu. Sane legendum non affirmo, ſed ſuſpicor:

Nunquam inſuavis erit placida aſſuetudine vultus.

Aſſuetudo omnia illa in pueris facit, de quibus loquitur. Interea ut *vultus* ille *horridus*, qualem perpulchre deſcripſit, ſemel ubi adſueverit nunquam inſuavis ſit intuitu, *Barthius.* recte ille *placita aſſuetudine*, uti ſuo more *placitaſuetudine* ſcriptum in veterrimo libro. Sed cur *immanis* in *inſuavis* mutet, non video; quum illud τῷ *truculento* magis reſpondeat.

5. *Trementes*] Membris, & toto corpore, ſenio. *Vinetus.*

6. *Seri nepotes*] Virgilius ſecundi Georgicôn verſu quinquageſimo octavo. *Vinet.*

7. *Sic neque*] Lego etiam ex veſtigiis ejuſdem libri:

Sic neque Peliden Chiron terrebat Achillem. Scaliger.

8. *Peliden*] Erat *Peliden* in Lugdunenſi libro. *Terrebat Achillea Chiron*, hoc in antiquo illo fuit, *terrebat Chiron Achillem.* Vinetus

9. *Permiſtus equo*] Id eſt Hippocentaurus. Saturnus cum Phillyra, in equum verſus, concubuit: unde fertur natus hic *Chiron*, monſtrum, cujus corporis ſuperior ab umbilico pars, virum: inferior reliqua equum referret. Centaurorum tamen aliam originem Servius in librum tertium Georgicôn Virgilii affert. *Vinet.*

10. *Nec pinifer Atlas*] Fuit Atlas Aſtrologus peritiſſimus, ut pluribus oſtendit Diodorus Siculus libro quarto, & Plinius aliquot locis. *Pinifer* vero dicitur, id eſt pinos ferens, quod vir ille in ſui nominis montem altiſſimum in Mauritania, mutatus fertur. Fabula quarto Metamorphoſeon Ovidii, & apud Hyginum. *Vinet.*

11. *Amphi-*

[11] Amphitryoniadem puerum: [12] ſed blandus uterque
Mitibus alloquiis teneros mulcebat alumnos.
Tu quoque ne metuas: quamvis ſchola verbere multo
Increpet, [13] & truculenta ſenex gerat ora magiſter.
[14] Degeneres animos timor arguit: at tibi conſta
Intrepidus. nec te clamor, plagæque ſonantes,
Nec matutinis agitet formido ſub horis:
[15] Quod ſceptrum vibrat ferulæ, [16] quod multa ſupellex
Virgea,

11. *Amphitryoniaden puerum*] Herculem Iovis & Alcmenæ uxoris Amphitryonis filium. Illum enim Aſtrologiam Atlas docuit, ut ex libro quarto Diodori Siculi cognoſces. *Vinetus.*

12. *Sed blandus*] *Sed balbus*, quidam libri. *Vinet.*

12. *Sed blandus uterque*] Arridens eſt autem, magiſque feſtiva MS. exemplaris lectio, & quam rectam credimus & legitimam, adoptivam vero primam & ſubdititiam. *Balbus*, enim habet: quid autem ſenum peculiarius? Horat. in 1 epiſt.

--- Pueros elementa docentem
Occupat extremis in vicis balba ſenectus.

Blandus alioqui de Chirone dici uſitati moris eſt. Stat. in Glauciam Melioris:

--- Tenero ſic blandus Achilli
Semifer Æmonium vincebat Pelea Chiron.

Balbus in primo Argonaut.

Diſcat eques placidi conſcendere terga magiſtri.

Verum *mitibus* (quod ait) *alloquiis*, illud expreſſiſſe ſatis videbatur. *Mariang. Accurſius.*

13. *Si truculenta ſenex gerat*] Alter Voſſianus habebat, *& truculenta ferox ferat ora magiſter.* Virgil.

Sic oculos, ſic ille manus, ſic ora ferebat.

14. *Degeneres animos timor arguit*] Ex libro quarto Æneidos hoc hemiſtichium. *Vinet.*

15. *Quod ſceptrum*] Martialis in epigrammate ad ludimagiſtrum libro decimo:

Scuticaque loris horridis Scytha pellis,
Qua vapulavit Marſyas Celanæus,
Ferulaque triſtes, ſceptra pædagogorum.

Domitius Marſus apud Suetonium de Orbilio Grammatico Horatii p[illegible] magiſtro:

[illegible]os Orbilius ferula ſcuticaque [illegible]cidit.

Ex ferula itaque arbore fiebant olim Præceptorum virgæ, ſicut ex Betula, Magiſtratuum, auctore Plinio: unde *ferulæ triſtes* dictæ Martiali, & *minaces* Columellæ. *Scutica* vero, quam è Græco σκύτος, quod corium ſignificat, appellatam volunt Grammatici, quale flagellum fuerit, parum comperi, niſi forte cujuſmodi meminimus in Hiſpania vidiſſe. Fuſtis eſt ſexquipedali longitudine, pollice aliquando craſſior, præſertim qua parte perforatus, lora admittit. Alteri parti, quæ exilior eſt, additur orbiculus, digitum unum craſſius, & diametro palmum unum fere longa: quo quia puerorum palmas barbari cædunt, *Palmatoriam* id genus appellaverunt. Lora terna eſſe ſolent, quibus ad nates, utuntur, ex corio paullo craſſiore facta, eaque digito auriculari non exiliora niſi ſiqui paullo humaniores, molli aluta (ut ait Auſonius ad nepotulum) tenellis parcant. Sed neque ALUTAM, ſatis compertum habemus, quam proprie antiqui dixerint. Ex qua tamen non dubitamus, quin noſtra

Virgea, [17] quod fallax scuticam prætexit aluta:
Quod fervent trepido subsellia vestra tumultu.
Pompa loci, & vani fugiatur scena timoris.
Hæc olim genitorque tuus, genetrixque secuti
Securam placido mihi permulsere senectam.
Tu senium, quodcunque super labentibus annis
Fata dabunt, qui nomen avi geris indole prima,
Prime nepos, vel re vel spe mihi porge fruendum.
Nunc ego te puerum, mox in juvenalibus annis,
Iamque virum cernam, [18] si fors ita jusserit; aut si
Invidia est, sperabo tamen, nec vota fatiscent,
Vt patris, utque mei non immemor, ardua semper
Præmia Musarum [19] cupias: facundus & olim
Hac gradiare via, qua nos præcessimus: & cui
[20] Proconsul genitor, præfectus avunculus instant.

[21] Per-

luda facta sit. *Ludam* autem nos appellamus, id est, alutam, molliores pelles & albas, ut ex quibus chirothecæ vulgo fiunt. Iuvenalis tamen alutam *nigram* dixit libro tertio:

Appositam nigræ lunam subtexit aluta. Vinetus.

16. *Quod multa supellex Virgea*] Ex Virgilio, versu centesimo & sexagesimo quincto primi Georgicorum. *Vinet.*

17. *Quod fallax scuticam*] Morem hunc discipulos in scholis pro commerita noxia concastigandi pervetustum eleganter descriptum reperias apud Libanium orat. XII ad Theodosium: Ἔδιστα γὰρ, inquit, ἡ πόλις, μεμψαμένη τι τῶν περὶ αὐτοὺς, χαλκῆν εἰκόνα αὐτοῦ (Constantii) καθελόντες, εἶτα ἀρεθέντες πληγὴν κατὰ τὸ ἐπὶ τοὺς παῖδας ἐν τοῖς διδασκαλίοις νόμον ἔτυπτον ἱμάντι ταύτην, καὶ τὰ μετὰ τούτων.

18. *Si fors ita jusserit: aut si Invidia est*] Vossianus alter: *si forsan vixeris.* Sed pro *invidia est* malim legere, *invidia est*, id est, invidetur.

19. *Capias facundus*] Vetus codex, *cupias*, sensus uterque congruus. Sed hic signatior ac venustior, ex Gellio, qui ait, Humanitatem id esse propemodum, quod Græci παιδείαν vocant, nos eruditionem, institutionemque in bonas artes. Quas qui sinceriter cupiunt appetuntque, hi vel maxime humanissimi sunt. Habet porro litterarum amor atque institutio id vel maximum, liberoque cuique rebus omnibus anteferendum, ut his artibus vel candidati, vel imbuti, sapientes, boni, viventesque vocentur. Cum contra, iisdem expertes, stulti, mali, profani, mortuique censeantur. *Mariang.*

19. *Ardua semper Præmia Musarum cupias: facundus*] τὸ *semper* ad *ardua* referendum est. Libri porro quidam legunt *capias* pro *cupias*: quæ literæ in scriptis facile confunduntur. Ita & in Catulli carmine Nuptial. in Manilium: *--- quoniam palam, quod cupis, capis, & bonum non abscondis amorem.* Scribe: *quod cupis, cupis*, id est cupere te non dissimulas, sed profiteris. οὐκ ἀκκίζεις.

20. *Proconsul genitor*] Nempe genitor

[21] Perlege quodcunque est memorabile. [22] priva monebo.
[23] Conditor Iliados, & amabilis [24] orsa Menandri
Evolvenda tibi. tu flexu & acumine vocis
[25] Innumeros numeros doctis accentibus effer.

[26] Affe-

tor ejus Thalassius gener Ausonii, fuit Proconsul Africæ Valente VI, & Valentiniano II. Augg. Coss. Hesperius Aquilius autem fuit Præfectus prætorio Galliarum, ipso Ausonio patre ejus, & Olybrio Coss. *Scaliger.*

20. *Proconsul genitor, Præfectus avunculus instant*] Tilianus codex: *Præfectus genitor, Proconsul avunculus.* Vinetus.

21. *Perlege quodcunque est*] Versum hunc exemplar vetus non habet, & sane velut spurius atque inelegans videri potest ita importune adscitus ad centenum ejus opusculi numerum, nec inertem, ut arbitror, neque conniventer terminatum. Ejus enim numeri etiam sono pueris oblectari ingenium est, nec majorem ullum, aut pleniorem esse arbitratur. adamavit vero & in cæteris Auson. nonnunquam, ut carmen statuto quodam numero terminaretur, veluti quod & admonuit in Gripo:

Hic quoque ne ludus numero transcurrat inerti,
Terdecies ternos habeat, deciesque novenos.

Quo loco signanter admodum ac breviter, numeros & ad collectionem computationemque summæ, & ad carmen ipsum retulit. Vt Virgil. in Georg.

Ferte simul Faunique pedem Dryadesque puellæ. Mariang. Accurs.

22. *Priva monebo*] Hæc lectio indubitanter vera est. Et non est quod Mariangelo credamus: qui ait suppostitium esse: quia non invenit in suo exemplari. Ego ajo legitimum partum Ausonii esse, quia in longe meliori codice extat. Imo potius quam vere suppositium dixeris commentum Hieronymi Avantii:

Perlege quodcunque est memorabile, & ut tibi prosit.

Quod Ausonius promisit se *priva scripta*, hoc est unumquodque scriptorum moniturum, id facit: ut ex sequentibus apparet. *Socci*, & *aulæa regum*, Comœdia, & Tragœdia. *Scaliger.*

23. *Conditor Iliados*] Homerus ita appellatus Iuvenali libro quarto. *Vinetus.*

24. *Orsa*] Opera, scripta, Comœdiæ Menandri poëtæ Græci. Nondum enim tum interciderant. Cur autem amabilis, cognosce ex Quinctiliano, & Plutarcho. *Vinet.*

25. *Innumeros numeros*] Ita legendum ut posui, non distincte, *Innumeros, numeros.* Neque est quod quisquam motus auctoritate eruditissimi Adr. Turnebi, per *numeros* intelligat ἔμμετρον λόγον, contra per *innumeros*, πεζὸν λόγον. Nam id multum abest à sententia Ausonii. Intelligit enim solutos comœdiæ versus. Qui sunt quidem numeri: nam suis pedibus incedunt. sed non veri numeri: quia legibus soluti. Ita Horatius cum scribit:

-- *numerisque fertur Lege solutis.*

Intelligit haud dubie *innumeros numeros* Pindari. Ejusmodi autem est, imo liberior, Comica poësis. Quare & in Epitaphio Plauti per *innumeros numeros* Comœdia intelligitur. Nam quid aliud scripsit Plautus præter Comœdiam? Sed memineris in eo Epitaphio sine distinctione legendum, ut & hic: *Innumeri numeri.* Quod est, scriptio Comica, aut scenica.

[26] Affectuſque impone legens. diſtinctio ſenſum
Auget, & ignavis dant intervalla vigorem.
Ecquando iſta meæ contingent dona ſenectæ?
[27] Quando oblita mihi tot carmina, totque per ævum
[28] Connexa hiſtoriæ, [29] ſoccos [30] aulæaque regum,
[31] Et melicos, lyricoſque modos [32] præfando, novabis,
Obdu-

nica. Quid autem dubitemus? cum Auſonius ipſe hic adhortetur nepotem ad lectionem Dramatum Menandri? Ea enim Dramata *innumeros numeros* vocat, quod dictum eſt Græcanice: Vt, *νύμφη ἄνυμφος, γάμος ἄγαμος*.. Scaliger.

25. *Innumeros numeros*] Ex his verſibus vel ſolis apparet, quantum artificium in pronuntiatione veteres poſuerint, quæ noſtro tempore nullibi jam nota eſt, ut apud eos eruditionis immane præjudicium habebatur, non recte modulos, præcipue carminum, & ab his orationum ſervare, ut ex Cicerone, Quinctiliano, Plinio Cæcilio, A.Gellio, & aliis docere poſſemus, ſi hoc loci id ageretur. Apud Auſonium vero *τὸ innumeros* velut in duas voces disjunctum audiendum ſuſpicor, ut dicat prudentiſſimus ſenex, effer numeros doctis accentibus & acumine vocis in numeros, hoc eſt, velut ad Muſicæ imperium & modos à præſenti Lyriſta commendatos. Poteſt tamen & acumen in eo quæſitum eſſe, ut numeri ſint ſimul, & ſint ſimul innumeri, pronuntiatione tam artificioſa, qualem requirit ſolida ad eorum temporum normam eruditio. Hoc eſt, nec plane canas, nec prorſus loquare, ſed intermedio quodam ſono numeros Poeticos ſerves in pronuntiando. Et hoc pacto recitata ab antiquis carmina multi nos ſcriptorum veterum loci docent: Atque ab hac affinitate Muſices Poëtæ inſtrumentalibus Muſicis ubique comparantur, quod cum recitarent, ſoni ipſorum inſtrumentis nullo negotio exprimi poſſent, ſic de Horatio Ovidius, luculentiſſimo teſtimonio:

Detinuit noſtras numeroſus Horatius aures
Dum ferit Auſonia carmina culta lyra.

Cui eidem *Chelyn Auſoniam* adſcribit auctor Panegyrici, (minime quidem ita inſcribendi carminis, ſed cujus titulus jam obtinuit, ut alibi docemus) de Mæcenate:

Auſoniamque Chelyn gracilis patefecit Horati.

Nec de Lyricis, qui Muſicæ propiores, tantum ita loquebantur, ſed & de Hexametrorum conditoribus, ut vides in præſente Auſonii carmine, quanquam & iſti *tubam*, nec alia tamen ratione, adſcribant. Et pariter *modulamen* eidem adſcribit in Gratiano ſuo idem in Epig. 1. *Barthius.*

26. *Affectuſque impone*] De his Quinctilianus libro tertio ac undecimo, de orationis diſtinctione, in capite de pronuntiatione. *Vinetus.*

27. *Quando oblita*] *Nunc oblita mihi tot carmina*, in Nono Virgilii Bucolico. *Vinet.*

28. *Connexa hiſtoriæ*] Hiſtorias. *Idem.*

29. *Soccos*] Comœdias. *Id.*

30. *Aulæaque regum*] Tragœdias. *Idem.*

31. *Et melicos*] Hæc non intelliges, niſi ita plane diſtinxeris:

Et melicos, lyricoſque modos præfando, novabis,
Obductoſque ſeni facies pueraſcere ſenſus
Te præeunte, nepos, modulata poëmata Flacci?

Te

Obductosque seni facies puerascere sensus?
Te præeunte, nepos, modulata poëmata Flacci,
Altisonumque iterum fas est didicisse Maronem.
[33] Tu quoque, qui Latium lecto sermone Terenti
[34] Comis, [35] & adstricto [36] percurris pulpita socco,
[37] Ad nova vix memorem diverbia coge senectam.

Iam

Te præeunte carmina Horatii renovabis sensus meos seniles, & facies puerascere. Ex iis, quæ sequuntur, cognoscimus, unde ordiebatur historiam suam Sallustius: nempe a Lepido, & Catulo. *Scaliger.*

31. *Et melicos lyricosque*] Melicus & lyricus poëta, idem, qualis Horatius, ut vult Beroaldus in annotationibus in Aulum Gellium. Adrianus Turnebus libri primi capite quarto Adversariorum. *Vinetus.*

32. *Præfando*] Legendo, recitando mihi. Nam litterarum studiosi, quibus labor, & senium, oculorum obtudit aciem, lectoris fere pueri opera utuntur. *Vinet.*

33. *Tu quoque qui Latium*] Emendant alii *læto sermone*: nos *lecto* intelligimus proprio, elegantique. Servius enim ait, eum proprietate sermonis omnibus præponi comicis, sed in rebus cæteris esse inferiorem. Ideoque dictum etiam videtur, *astricto socco* ex Horat. qui contrarium de Dorseno æstimans ita scribit II Epist.

--- Dorsenus edacibus in parasitis
Quam non astricto percurrat pulpita socco.

C. quoque Cæsar, factis de Terentio versibus, puri eum sermonis amatorem appellat. Quoque res sit minus dubia, succurrit, versum esse hunc Ciceronis, una tantum dictione, ab Ausonio mutatum. Donatus enim ex Tranquillo hosce Ciceronis in Limone versus citat:

Tu quoque, qui solus lecto sermone Terenti
Conversum expressumque latina voce Menandrum,
In medio populi, sedatis vocibus effers
Quidquid come loquens, atque omnia dulcia dicens. Mariang. Accurs.

34. *Comis*] Ornas, ut primo in epigrammate. *Vinetus.*

35. *Et astricto socco*] Oratione vincta, non soluta, nec libera. Cicero libro primo de oratore: *Est finitimus oratori poëta numeris astrictior paullo.* Et tertio: *Isocrates instituisse fertur, ut incinditam antiquorum dicendi consuetudinem, numeris astringeret.* SOCCUS autem, genus calceamenti, quo utebantur comœdi, pro comœdis ipsis, comœdiisque usurpari solet. *Vinet.*

36. *Percurris pulpita*] Theatrum quid sit, in ludum Sapientum diximus. In eo inter cetera, erant hæc, *Scena, Pulpitum, Orchestra. Scena,* erat frons theatri alta, & tecta. Ante Scenam, quem locum προσκήνιον Græci dicunt, *Pulpitum.* Ante Pulpitum, in medio theatro, loco infimo, *Orchestra.* In Orchestra sedebant spectaturi senatores. In Pulpito agebantur fabulæ. In Scenam se actores recipiebant. Hæc Pulpito altior erat: Pulpitum Orchestra. *In Orchestra,* inquit Vitruvius libro quinto, *senatorum sunt sedibus loca designata: & ejus Pulpiti altitudo sit ne plus pedum quinque: uti qui in Orchestra sederint, spectare possint omnium agentium gestus.* Id.

37. *Ad nova diverbia*] Ad comœdias, quæ oblivioso seni novæ videbuntur. *Membra comœdiarum tria sunt,* inquit Diomedes Grammaticus libro tertio: *Diverbium, Canticum, Chorus. Diverbia sunt partes Comœdiarum, in quibus diversorum personæ versantur. Personæ autem Diverbiorum, aut duæ,*

aut

Iam facinus, Catilina, tuum, Lepidique tumultum,
[38] Ab Lepido & Catulo jam res & tempora Romæ
Orsus, bis senos seriem connecto per annos.
Iam lego civili mistum mavorte duellum,
Movit quod socio Sertorius exul Ibero.
Nec rudis hæc avus admoneo, sed mille docendo
Ingenia expertus. Multos [39] lactantibus annis
Ipse alui: gremioque fovens, & murmura solvens,
Eripui tenerum blandis nutricibus ævum.
Mox pueros molli monitu, & formidine leni
Pellexi, ut mites peterent per acerba profectus,
[40] Carpturi dulcem fructum radicis amaræ.
Idem [41] vesticipes [42] motu jam puberis ævi,
Ad mores, artesque bonas, fandique vigorem
Produxi: [43] quanquam imperium cervice negarent
Ferre, nec insertis præberent ora [44] lupatis.
Ardua temperies, dura experientia, rarus
Eventus, longo rerum spectatus ab usu,

Vt

aut tres: raro autem quattuor esse debent. Vltra augere numerum non licet. In canticis autem una tantum debet esse persona: aut si duæ fuerint, & reliq. *Latina vero Comœdia Chorum non habent: sed duobus tantum membris constant, Diverbio & Cantico.* Vinet.

38. *Ab Lepido*, &c.] Submovebat hosce duos versus post quartum, *Movit quod socio*, &c. vetus liber.

39. *Lactentibus*] *Lactantibus* à verbo primæ conjugationis omnia exemplaria. *Vinetus.*

40. *Carpturi dulcem fructum radicis amaræ*] Isocratis sententia est in progymnasmatibus Aphthonii: Ἰσοκράτης, τῆς παιδείας τὴν ῥίζαν πικρὰν ἔφη, γλυκεῖς δὲ τοὺς καρπούς. Id est, vertit Priscianus in præexercitamentis, *Isocrates dicebat stirpem quidem doctrinæ esse amaram, fructum vero dulcem.* Hieronymus in principio commentariorum in Ieremiam: *Vetus illa sententia est, Litterarum radices amaræ, fructus dulces.* Idem ad Rusticum monachum de vita instituenda: *Et gratias ago Domino, quod de amaro semine litterarum dulces fructus carpo.* Diomedes Grammaticus libro primo: *Marcus Porcius Cato dixit, Litterarum radices amaras esse, fructus jucundiores*, qui sic elatam apud Catonem Isocratis sententiam fortasse vidisset. *Vinet.*

41. *Vesticipes*] Iuvenes, quorum genæ jam pilis vestiri incipiunt. *Idem.*

42. *Motu jam puberis ævi*] Sic insequenti Genethliaco:

At modo, quum motu vigeas jam puberis ævi.

43. *Quamquam imperium*] Seneca de Clem. lib. I, cap. XXIV. *Natura contumax est humanus animus, & in contrarium atque arduum nitens: sequiturque facilius, quam ducitur.*

44. *Lupatis*] Frænis asperrimis. Servius

Vt regat indocilem mitis censura juventam.
Quæ tolerata mihi, donec jam ærumna juvaret,
Leniretque usu bona consuetudo [45] laborem.
Donec ad Augustæ pia munera disciplinæ
Accirer, varioque accingerer auctus honore:
[46] Aurea quum parere mihi palatia jussum.
Absistat Nemesis: ferat & fortuna jocantem.
Præsedi imperio, dum prætextatus in ostro,
Et sceptro, & solio, [47] sibi præfert jura magistri,
Majoresque putat nostros Augustus honores.
Quos mox sublimi maturus protulit auctu:
[48] Quæstor ut Augustis, [49] patri, natoque crearer:
[50] Vt præfecturam duplicem, sellamque curulem,

Vt

Servius ita interpretatur in tertium Georgicôn. *Vinetus.*

45. *Vsum laborum*] Optimus liber, *laborem* pro *laborum*. Lege:

Leniretque usu bona consuetudo laborem.

Auctor Panegyrici Maximiano & Constantino dicti: *Magnum laborem consuetudo non sentit.* Seneca de Tranquill. animi cap.x. *Nullo melius nomine de nobis natura meruit, quam quod cum sciret, quibus ærumnis nasceremur, calamitatum mollimentum consuetudinem invenit, cito in familiaritatem gravissima adducens.* Ovid. L. II. de Arte Am.

Quod male fers, assuesce; feres bene. Multa vetustas Lenit.

46. *Aurea quum parêre*] Fuit Præfectus prætorio Ausonius primum, mox quæstor, postremo consul: sed inanes hi fere honores sub Cæsaribus. *Vinetus.*

47. *Sibi præfert jura magistri*] Vide quæ Themistius ea de re orat. XI.

48. *Quæstor ut Augustus*] Scribo: *Augustis*, casu dandi. patri sc. Valentiniano, natoque Gratiano augustis. Scribit Ammianus Marcellinus libro rerum gestarum XXVII, Valentinianum, morem institutum antiquis supergressum, non Cæsares, sed Augustos germanum filiumque nuncupasse. *benevole satis. Nec enim quisquam antehac adscivit sibi pari potestate collegam, præter Principem Marcum. qui Verum adoptivum fratrem absque diminutione aliqua Majestatis augustæ, socium fecit.* Hujus porro quæsturæ suæ ita & in Actione gratiarum meminit Ausonius: *Ex tuo merito te ac patre Principibus quæstura communis.* Mariang. Accursius.

48. *Quæstor*] Cujus suæ Quæsturæ meminit in extrema Gratiarum actione, & in Epistola ad Vrsulum. *Vinetus.*

49. *Patri natoque*] Valentiniano & Gratiano. *Vinet.*

50. *Vt præfecturam*] Quod ait se præfectura duplici functum: hoc ita intelligendum: eum bis præfectum prætorio fuisse. Sic de se ipso loquens in Mosella scribit, numero tamen plurali:

Aut Italum populos, Aquilonigenasque Britannos
Præfecturarum titulo tenuere secundo.

Nam primam præfecturam Italiæ adeptus est: ut postea dicit: sed quam non diu tenuerit. Sic enim ait:

Quique

Vt trabeam, pictamque togam, mea præmia, consul
Induerer: '' fastisque meis prælatus haberer.
His ego quæsivi meritum quamgrande nepoti
Consul avus: lumenque tuæ præluceo vitæ.
Quamvis & patrio jamdudum nomine clarus,
'' Posses ornatus, posses honoratus haberi:

Accessit

Quique caput rerum Romam, populumque, patresque
Tantumnon primo rexit sub nomine: quamvis
Par fuerit primis.

Nam illud *Tantumnon*, hoc est μονονουχὶ, ostendit non diu eam tenuisse, & tamen se parem primis fuisse: hoc est, tam illi imputari hanc præfecturam, quam si ea plene perfunctus esset. Nam primi præfecti, sunt præfecti prætorio Italiæ. Nam eam non diu tenuisse ipse post declarat, cum eam præfecturam vocet, libata præmia, *libataque supplens Præmia.* Eamque præfecturam rexit Valentiniani & Valentis consulatu primo, ut ego ex veteribus Principum Constitutionibus odoratus sum. At secunda præfectura cumulate data est, & plene eam rexit. Nempe præfectura prætorii Galliarum, à qua ad Consulatum pervenit. Vtramque præfecturam etiam in Epicedio patris complexus est:

Præfectus Gallis, & Libyæ, & Latio.

Nam Larium, & Libya sub una præfectura Italiæ comprehenduntur, ut Galliæ & Britanniæ sub una præfectura Galliarum. Itaque superius intellexit præfecturam Galliarum per Aquilonigenas Britannos. Iam, ut diximus, statim à præfectura Galliarum, Consul à Gratiano designatus, declaratus, & prior nuncupatus est. Vt dubium non sit, quin in Codice Theod. mendum sit, cum Impp. Valens, Gratianus, & Valentinianus scribunt ad *Antonium Præfectum prætorio Galliarum*, anno ante Consulatum Ausonii. Cum nemo fuerit Præfectus prætorio, anno qui præcessit Consulatum Ausonii, præter Ausonium ipsum. Ergo non *Antonio*, sed *Ausonio* scribendum est, ut l. VII. de fide test. Item l. XII. de pœnis. Qui est annus ante Consulatum Ausonii, & biennio ante, idem nomen corruptum, Valente V, & Valentiniano Aug. Coss. l. XI. de medicis. l. II de quæstionibus. quæ Constitutiones omnes datæ sunt Treveris. Et in omnibus, meo judicio, legendum *Ausonio*, non *Antonio*. Depravant enim nomen clarissimi poëtæ, quasi non & scriptis suis, non tantum consulatu, aut præfecturis nobilis esset. Nam & in *Anxonium*, & *Auxonium*, & *Axonium* depravarunt. Invenio & vicarium Africæ fuisse, l. LXIX, C. Th. de Decurion. Item post Consulatum Proconsulem Asiæ, Eucherio, & Syagrio Coss. Imperantibus Gratiano, Valentiniano, & Theodosio Augg. l. III. de fide Cathol. Sed & Q. Symmachus Præfectus Vrbi, in quadam Epistola testatur: *Ausonius*, inquit, *vir Consularis, admirator tuus, scripto ex Asia nuper allato, mutilari agros suos, qui tibi junguntur, accepit.* Scaliger.

50. *Vt præfecturam duplicem*] Filium dixit in epicedio Ausonius medicus, Præfectum Gallis, & Libyæ, & Latio fuisse. In extrema gratiarum actione idem filius se Præfectum prætorio Gratiani Augusti prædicat. *Vinetus.*

51. *Fastisque meis prælatus*] De hoc in Gratiarum actione pro consulatu. *Vinet.*

52. *Posses ornatus, posses oneratus*] Ludit

Acceſſit tamen ex nobis honor inclytus. hunc tu
Effice, ne ſit onus: per te ut connixus in altum
Conſcendas: [13] ſpereſque tuos, te conſule, faſces.

GENE-

Ludit paronomaſia *ornatus* & *oneratus*, *honor* & *onus*. Sicut Deianira ad Herculem, apud Ovidium:

Non honor eſt, ſed onus, ſpecies laſura ferentem.

Quibus locis pulchrius fortaſſe aſpiraretur *honus*, & inde *honeratus*, quemadmodum veteres feciſſe Gellius memoriæ prodidit libro ſecundo. Servius tamen in librum primum Æneidos *onus* & *onerare*, ſine ſpiritu ſcribi ait, ſed *honuſtus* cum ſpiritu, tanquam ab eo ſit, quod eſt *honos*. Eadem figura *faſtorum*, & *faſtidiorum* in Gratiarum actione, ac in Andria Terentii *amentium, amantium*. Vinet.

52. *Poſſes ornatus*] Nihil ſane ad correctorum lubidinem hoc loco mutandum res ipſa docet, non enim propter ſententiam hanc neceſſariam quicquam poteſt aliud hic legi quam *honeratus*. Cui peſſime cum metro convenit tamen, nec exemplum toto Poëta aliud tam immanis licentiæ. Quid igitur adferemus novi? nihil aliud, quam quod ſuſpicamur ut *honorare*, ſic & *honerare* veteres dixiſſe, aut certe unius, ejuſdemque verbi vocalem *o*, quo loco ſecundum ponitur, tam produxiſſe, quam corripuiſſe. Et ut in illud potius inclinem faciunt ſcripti libri, ex quibus, ut & rationibus minime ineptis Iuſtino, Virgilio, & Propertio; item Pacuvio, *τὸ honerare* primis ſyllabis anapæſtum facientibus, reſtituerunt Valens Acidalius & Ianus Palmerius conjectores uti calidi, ſic & felices non raro, quod fateamur neceſſe eſt vel præcipue in priori. Deinde ſuccurrit mihi exemplum in carmine pariter Hexametro apud Poetam ſuo ævo longe Eloquentiſſimum Guilielmum Britonem, cui ſi demas ea, quæ ſæculi vitio aliter proferre non potuit, admirabilem Poëtam videas, ejus verba ſunt lib. 11 Philippidos:

Addit ſe ſocium turmis cum milite multo.
In medio ponens fretos virtute minori,
Cum plauſtris & equis, Honoratis rebus & Eſcis.

Cujus ſane auctoritas ut nulla omnino ſit, ita tamen aliquando uſurpatum demonſtrat. Eodem facit quod *honerati* nomen eo loco corripit etiam Ennodius Epigramm. 21. *Barthius.* Exemplum Guilielmi Britonis, quod Barthius protulit, errore quoque manifeſto obſcuratur. nam & illic legendum, *oneratis*. Equi nempe & currus onerati erant omnibus rebus & eſcis. ubi *res* pro utenſilibus, veſtibus, &c. ponitur. Eſt quidem apud Sedulium lib. 11. *Quo manet indignus, qui non honoraverit unum*, in veteri codice, pro *numeraverit*. Sed malim retinere vulgatum, præſertim quum *numerare* pro venerari veteres dixerint, Cicero lib. 1. de nat. deor. Tertullian. in Apologet.

52. *Poſſes ornatus, poſſes honoratus*] Ita Scaliger edidit. Alii, & inter illos, antequam ſententiam mutaret, Barthius, *oneratus haberi*. Orta variantia ab addita aſpiratione. quum enim *honeratus*, *honus*, *honero* paſſim ſcriberetur, evenit, ut alterum ſæpe pro altero poneretur. Sic apud Nonium Pacuvii locus corruptus in Periboea: *Poſtquam eſt honeratus frugum & floris Liberi.* Lege cum Gothofredo, *oneratus*. Vt apud Virgil.

Implentur veteris Bacchi, pinguiſque ferinæ.

53. *Spereſque tuos te*] Legit in Parergis Colerus, *ſuporeſque*. Id eſt, conſequaris.

1. Car-

GENETHLIACON ad eundem Ausonium nepotem. Edyll. v.

[1] Carmina prima tibi quum jam puerilibus annis
Traderet assidui permulcens cura magistri,
Imbueretque novas aureis, sensusque sequaces,
Vt respondendas docili quoque murmure voces
Emendata rudi proferret lingua palato,
Addidimus nil triste senes: ne cura monendi
Læderet, aut dulceis gustus vitiaret amaris.
At modo, quum motu vigeas jam puberis ævi,
Fortiaque à teneris possis secernere; & ipse
Admonitor morumque tibi, fandique videri:
[2] Accipe non præcepta quidem, sed vota precantis
[3] Et gratantis avi, festum ad sollemne nepotis.

* * * *

Adnuito, ut reducem fatorum à fine senectam
Sospes agam: festumque diem, dubitataque cernam
Sidera, deposito prope conclamatus in ævo.
Hoc, mellite nepos, duplicato fenere partum
Natali accedente tuo: munusque salutis
Plenius hoc nostræ, quod jam tibi puberis ævi
Crescit honos, juvenemq; senex jam cerno nepotem.
Sexta tibi hæc primo remeat trieteris ab anno,
Septembres notis referens natalibus idus,

Idus

1. *Carmina prima*] Carminis hujus titulus fuit in codice vetusto, AVSONIVS AVVS AVSONIO NEPOTI. *Vinetus.*

2. *Accipe non*] Mendosissimi versus nullo negotio emendabuntur ita:

Accipe non præcepta quidem, sed vota precantis,
Quin gratantis avi festum ad solenne nepotis.

Annuito, ut reducem fatorum à fine senectam

Sospes agam! Iam nihil, quod dubitemus, reliquum est. Porro id carmen in veteri libro titulum hunc præfert: *Ausonius avus Ausonio nepoti.* Item delicatam coronidem in fine: VALE NEPOS DVLCISSIME. *Scaliger.*

3. *Et gratantis avi*] Alii, *Qui gratantis.* Vinetus.

4. Ge

Idus alma dies, [4] geniis quoque culta deorum.
[5] Sextiles Hecate Latonia vendicat idus;
Mercurius Majas superorum adjunctus honori.
Octobres olim genitus Maro dedicat idus.
Idus sæpe colas bissenis mensibus omnes,
Ausonii quicunque mei celebraveris Idus.
Vale, nepos dulcissime.

4. *Geniis quoque culta deorum*] *Idibus alba Iovi grandior agna cadit.* Ovidius primo Fastorum, & Macrobius libro primo Saturnaliorum. *Vinetus.*

5. *Sextiles Hecate,* &c.] Recte *vendicat.* Est Martialis æmulatio, qui Virgilii natalem celebrans, totidem versiculis, sed Phalæciis ita scribit:
Maja Mercurium creastis Idus.
Augustis redit Idibus Diana.
Octobres Maro consecravit Idus.
Idus sæpe colas & has, & illas,
Qui magni celebras Maronis Idus.
Mariang. Accursius. De Hecate noster infra in Tetrastichis de mensibus:
Æterno regni signatus nomine mensis,
Latona genitam quo perhibent Hecaten.

AVSONIVS
GREGORIO FILIO S.

En unquam vidisti [1] nebulam pictam in pariete? vidisti utique, & meministi. [2] Treviris quippe in triclinio [3] Æoli fucata est pictura hæc: Cupidinem cruci affigunt mulieres

1. *Nebulam pictam*] Studiosus imitator Plauti ubique Ausonius. Nam & hoc quoque ex Menæchmis Plauti imitatum:
— Nunquid tu vidisti tabulam pictam in pariete,
Vbi Aquila Catamitum raperet, aut ubi Venus Adoneum? Scaliger.

1. *An unquam vidisti nebulam*] MSS. Codices: *En unquam.* Qui modus percontandi vel Terentio est proprius. Imitationem alioqui de Terentio, Plautoque in præfatiunculæ ipsius argumentum sibi sumpsit, quorum sane Poëtarum, ut & Flacci, & Maronis, studiosus, oppidoque imitator dignoscitur. Plautus itaque in Menæchmis ait: *Nunquid vidisti unquam tabulam pictam in pariete, ubi Aquila Catamitum raperet, aut ubi Venus Adoneum?* Terent. autem in Eunucho: *Virgo in conclavi sedet, suspectans tabulam quandam pictam, ubi inerat pictura hæc, Iovem quo pacto Danae misisse ajunt quondam in gremium imbrem aureum,* &c. Quibus admoneri posse videbamur, *Tabulam* non *nebulam* & in Aus. scribendum. Cæterum cum & in Epistola ad Symmachum dixerit: *Hoc me velut aërius bractea fucus, aut picta nebula, non longius quam dum videtur oblectat.* Cumque aliquid *tanquam per nebulam* videri, atque accipi, tum *nebula inanius* ac *mollius* dicatur,

tur, putandum sic fortasse, arbitratu suo *Tabulam* in *Nebulam* Ausonium mutasse. Quando & in MSS. exemplaribus ne speciem quidem alterius lectionis hactenus invenimus. *Mariang. Accursius.*

1. *An unquam vidisti nebulam pictam in pariete?*] Idem Ausonius ad Symmachum quarta epistola: *Me velut aërius bractea fucus, aut picta nebula, non longius quam dum videtur oblectat.* Illic an recte *nebula* scribatur, non satis mihi liquet, sed hic pro *nebulam* non dubito, quin *tabulam* legisset Erasmus, si eorum in mentem venisset, quæ ex Plauti Menæchmis adducit Mariangelus. Sic è proverbiorum albo eradendum illud, *Nebulam in pariete*, nisi alibi legerit Erasmus, quo rem nihili & somnio simillimam significari existimavit. *Vinetus.*

1. *An unquam vidisti nebulam*, &c.] Repone quod in MSS. codic. reperit Mariangelus Accursius: *En unquam vidisti n.* &c. Qui modus percontandi vel Terentio per est familiaris: ne Maronem, cujus studiosissimus vir Consularis, aliosque in testimonium citem. Hallucinantur autem mirifice, qui hic *tabulam pictam* malunt ex Plauti Menæchmis, Actu I. sc. II. & Terent. Eunucho act. III. sc. V. Cujus lectionis ne minimum quidem vestigium in membranis, quibus usus Mariangelus. Quid, quod reclamet ipse Ausonius, qui pictæ nebulæ alio item loco meminerit? Epistola ad Symmachum. Denique hic *Aëris campos* depictos ait, & marcentes *nebuloso lumine* flores, aliaque ejusmodi. *Scriverius,*

2. *Treviri*] *Treviris* Tilianus codex. *Vinetus.*

3. *Æoli*] Parisiensis liber, *Zoili*, & vetus Tilii codex. *Vinet.*

3. *Treviris in triclinio Æoli*, &c.] Tilianus codex & Parisiensis liber Iodoci Badii apud Vinetum, *in triclinio Zoili.* Melius & probabilius; cum *Æolus* infrequentius nomen sit, quam *Zoilus.* Quare ex veterum codicum fide scripturam hanc non gravate admiserim. Dominus illarum ædium Treviris, in quibus triclinium illud, quod exhibebat eam picturam, fuerit non Æolus aliquis, à ventorum rege denominatus, sed Zoilus. *Zoili* nomen proprium bis terve occurrit in antiquis inscriptionibus. Appianus olim exhibuit hanc repertam Comi: D. M. C. MESSENI ZOILI COLLEG. DENDROPH. COMENSIVM. Anno undesexcentesimo & millesimo Tibure effossum marmor, cui inscriptus Crocodilus, & hæc Epigraphe: DIS. MAN. AEL. ZOILVS. HIC. SITVS. EST. VIXIT AN. LII. A Gutenstenio Gruterus pag. IↃ CCCC. 9. apud quem etiam illa superior Inscriptio pag. CCCCXXXVIII. 2. & pag. CCCII. 2. ex veteris tabulæ fragmento: ANTISTIVS ZOILLVS. Id est, *Zoilus:* nam *L* superflue geminatur, in *Querella* pag. CCCCLXXX. 5. *vellit.* pag. DCLXXII. I. *ollim* pag. DCXC. 5. pro. *Querela*, *velit*, *olim.* Sic etiam ubi in veteri Romano Martyrologio, Adone, & Vsuardo XXIV Maji legitur: *In Istria natalis SS. Zoelli*, &c. Margini Vsuardi adscriptum est *Zoili.* Alius item Zoilus inter Sanctos. Ado in Martyrologio XXVII Iunii. *Corduba in Hispania natalis SS. Zoili & aliorum.* Eadem eodem die Vsuardus. Martyrologium Romanum non celebrat Cordubensem Martyrem; sed alium XXIV Novembris: *Romæ*, inquit, *Chrysogoni Martyris, & Zoili.* Vsuardus Zoilum præterit. Ado pluribus agit de Chrysogono, & Zoilum Chrysogoni *abscissum caput corpori ejus compaginasse* (verba Adonis sunt) memoriæ prodit. Quin etiam Zoilus Grammaticus, unus ex Dipnosophistis apud Athenæum. Vt nihil hic dicam de nobilissimo Zoilo, qui Ὁμηρομάστιξ cognomen meruit. Cujus audax quidem, sed parum felix, mordacitas proverbio locum fecit,

cit, ut vulgo *Zoili* vocentur nobilium auctorum obtrectatores & castigatores: vel Plinio teste in operis ardui præfatione. Ad quem quoque alludit meus Hispanus in Epigramm. (lib. IV. 77.)

Pendentem volo Zoilum videre.

Hic Zoilus Amphipolites fuit. Scripsit varia: & inter ea, Grammatica quædam contra Homerum. Vide Suidam, & Ælianum variar. Hist. lib. XI. cap. X. Ex Zoili cujusdam scriptis multa Plinius in librum duodecimum Naturalis Histor. transtulit: & apud eundem l. XIII Zoili Macedonis scripta citantur. Hic iste Amphipolitanus creditur: Amphipolis enim urbs Macedoniæ. *Zoilus de Figuris* citatur à Philammone Sophista de Figuris, referente Bibliotheca Gesneriana Figuris aucta. Alios atque alios possem recitare, ex Vitruvio & Clemente Alexandrino, & aliis. Et pluria sunt Martialis in Zoilum Epigrammata. Sed de Zoilis plus satis: ne & ipse Zoilos irritem. Abunde liquet scribendum esse apud Ausonium *Zoili* pro *Æoli*. Nisi quis malit: *Treveris in triclimo Solii*. Vt Palatii triclinium intelligat: quamquam improprie & minus usitate *Solium* pro *Palatio* dici possit. Ipse Ausonius tamen alio loco sic accepisse videtur:

Armipotens dudum celebrari Gallia gestit,
Trevericaque urbis Solium, quæ proxima Rheno
Pacis ut in mediæ gremio secura quiescit.

De claris urbibus III. D. Ambrosius lib. V. ep. XXVII. *Cum pervenissem, Treveros, postridie processi. ad Palatium*. Treverorum urbem Pomponius Mela & Ptolemæus *Augustam* nominant. Dara Treveris pluria Augustorum Rescripta; Constantini, Iuliani, Valentiniani, Valentis, Gratiani, Valentiniani Iunioris, Theodosii, Arcadii. Et Ammian. Marcellinus lib. XV. *Treveros domicilium Principum clarum* ait. Vide eundem lib. XXVII, XXIX, & XXX. Vidi etiam, qui *in triclinii tholo* legendum conjecerat: quam conjecturam vix ægre ferant, qui balnearum quidem tholos meminerint, non tricliniorum, ut quæ alio modo fuerint camerata. Ammianus lib. XXVIII. *Tholos introierint balnearum*. Atqui apud Martial. hoc Epigrammate L. II. 59.

Mica vocor. quid sim, cernis. Cœnatio parva.
Ex me Cæsareum prospicis, ecce, tholum;
Frange toros: pete vina: rosas cape: tingere nardo.
Ipse jubet mortis te meminisse Deus.

accipiunt eruditissimi viri non Augusti Mausoleum, non Capitolium, non Flaviæ gentis templum, vel ædes Cæsaris, cum vulgo interpretum; sed tholum interiorem ipsius Micæ, à quo pendebat cranium, quod convivas mortis admoneret, ut eo largius Indulgentiusque viverent. Vetus Glossarium: θόλος *testudo*. Suidas: Θόλος οἶκος περιφερής. καὶ τῷ οἱ πρυτάνεις ἐσιῶντο, &c. Philander ad quartum Vitruvii hæc annotavit: *Tholus est ædificii camera, quæ altius crescens rotunda forma in fastigiatum cacumen desinit, à quo* Πάνθεον θολοειδὲς *scripsit Dion* lib. LIII. *Re enim vera Pantheum est hæmisphærio tectum, hoc est, circulata camerâ, in quo medio hæmisphærio lumen ad circinum factum. Alias est testudinis umbilicus, id est veluti scutum in medio tecto, quo trabes omnes conveniunt, ubi dona suspendebantur, auctore Servio* IX *Æneidos*. Quanquam possit nimis laxum videri & vagum, de magna urbe loquentem referre in Triclinii tholo hoc aut illud pictum haberi. De villa aliqua tolerabilius sit. Sine dubio itaque indicare voluit Ausonius Palatium Treverense; aut alicujus ædes in quibus illud triclinium. Eum *Zoilum* appellant veteres codices non *Æolum*. Atque ita repone. *Scriverius*.

3. *Æol. fucata*] Id est, picta. Nam *Fucare* pingere illi ævo. Paullinus VII Natali:

res amatrices, non istæ de nostro sæculo, quæ sponte peccant: sed illæ Heroïcæ, quæ sibi ignoscunt, & plectunt deum. quarum partem [4] *in Lugentibus campis Maro noster enumerat. Hanc ego imaginem specie & argumento miratus sum.* [5] *deinde mirandi stuporem transtuli ad ineptiam poetandi. Mihi præter* [6] *lemma, nihil placet. Sed* [7] *commendo tibi errorem meum. Nævos nostros & cicatrices amamus: nec soli nostro vitio peccasse contenti, affectamus, ut amentur. Verum quid ego* [8] *huic eclogæ studiose patrocinor? certus sum, quodcunque meum scieris, amabis.* [9] *quod magis specto, quam ut laudes.* [10] *Vale.*

CVPI-

Nunc volo picturas fucatis agmine longo
Porticibus videas. Idem:
Si forte attonitas hæc per spectacula mentes,
Agrestum caperet fucata coloribus umbra. Barthius.

4. *In lugentibus campis*] Virgilius sexto Æneidos:
Nec procul hinc partem fusi monstrantur in omnem
Lugentes campi. Sic illos nomine dicunt.
Hic quos durus amor crudeli tabe peredit,
Secreti celant calles, & myrtea circum
Silva tegit. curæ non ipsa in morte relinquunt. Vinetus.

5. *Denique mirandi*] *Deinde mirandi*, codex Tilianus. *Vinet.*

5. *Deinde mirandi*] Ita codex Tilii. Vulgo: *denique mirandi.* Scriverius.

6. *Lemma*] Argumentum. *Vinetus.*

7. *Commendo tibi errorem meum,*&c.] Legas: *nec soli peccasse contenti. nostro vitio* nescio, an non *vitium* additum sit. Nec tamen hæc affirmo. Sed, quæso te, quid opus, *nostro vitio* cum omnia ad nævos & cicatrices referantur? *Barthius.*

7. *Commendo tibi errorem meum*] Seneca epist. CXVI: *Vitia nostra, quia amamus defendimus: & malumus excusare illa, quam excutere.*

8. *Huic eclogæ patrocinor*] Quæ poëmata Theocriti εἰδύλλια, βουκολικάque vulgo inscribuntur, ac Virgilii Bucolica, hæc antiqui Grammatici *Eclogas* vocant, veluti Servius in tertium, septimum, nonum, eorum Virgilii carminum. *Eclogas* etiam Acron & Porphyrio veteres Horatii commentatores, Horatii nuncupant epistolas & Satyras, ac Ausonius *odas* in præfatione Griphi. Hinc *Eclogarium* in titulo dodecastichi de diebus septimanæ. *Vinetus.*

9. *Quod magis spero, quam ut laudes*] Scripsit ædepol Ausonius: *quod magis specto, quam ut laudes.* Barthius. Probo: cujus enim rei certi sumus, illam non speramus. Spes quippe rerum dubiarum est.

10. *Vale*] Addunt quidam libri: *ac dilige parentem.* Vinetus.

10. *Vale*] De nihilo non est quod addunt quidam libri: *vale, ac dilige parentem.* Scriverius.

CVPIDO CRVCI AFFIXVS.

Edyll. VI.

AEris in campis, memorat quos Musa Maronis,
[1] Myrteus amentes ubi lucus opacat amantes,
Orgia ducebant Heroïdes, & sua quæque,
Vt quondam occiderant, leti argumenta gerebant,
Errantes sylva in magna, & sub luce maligna
Inter arundineasque comas, gravidumque papaver,
Et tacitos sine labe lacus, sine murmure rivos:
Quorum per ripas nebuloso lumine marcent
Fleti olim regum & puerorum nomina flores,
Mirator Narcissus, & [2] Oebalides Hyacinthus,
Et Crocus auricomans, & murice pictus Adonis,
Et [3] tragico scriptus gemitu Salaminius Æas.
[4] Omnia quæ lacrymis & amoribus anxia mœstis

Exer-

1. *Myrteus lucus*] *Silva myrtea* in iis, quæ modo adscripsimus ex Virgilii sexto Æneidos. Est *Myrtus* arbor sacra Veneri. Virgilius in Meliboeo:

Populus Alcidæ gratissima, vitis Iacche,
Formosæ myrtus Veneri, sua laurea Phœbo. Vinetus.

2. *Oebalides Hyacinthus*] Oebali filius, Regis Laconiæ, mutatus in florem libro decimo Metamorphoseôn Ovidii, & Crocus quarto. Adonidis vero cruor eodem decimo, & Ajacis tertiodecimo. *Vinet.*

3. *Tragico gemitu*] αἶ αἶ. Quales voces in quibusvis Tragœdiis frequentes. Qui autem Latinis *Ajax*, Græcis Αἴας, τοῦ Αἴαντος, unde hîc *Aeas*: quod nomen ex tragica illa voce αἶ αἶ geminata factum videtur: quam Hyacintho flori inscripsit Apollo, dicente Ovidio:

Non satis hoc Phœbo est. is enim fuit auctor honoris.
Ipse suos gemitus foliis inscripsit: & αἶ αἶ
Flos habet inscriptum: funestaque littera ducta est. Id.

3. *Tragico gemitu*] Id est luctuoso, funesto, Tragœdiis conveniente. Ovid x Metamorph.

Ipse suos foliis gemitus inscribit, & Ai, Ai
Flos habet inscriptum, funestaque *littera ducta est.*

Plinius lib. XXI, cap. XI. *Hyacinthum comitatur fabula duplex*, luctum præferens *ejus, quem Apollo dilexerat: aut ex Ajacis cruore editi, ita discurrentibus venis, ut Græcarum literarum figura Ai legatur inscripta.* Γραπτὸς ὑάκινθος dicitur Theocrito Eid. x. ubi fabulam Scholiastes pluribus enarrat.

4. *Omnia quæ lacrymis & amoribus*]

Omnia, quæ lacrimis & amoribus anxia mœstis,
Exercent memores, obita jam morte, dolores,

Exercent memores obita jam morte doloris:
Rursus in amissum revocant Heroïdas ævum.
[5] Fulmineos Semele decepta puerpera partus
Deflet, & ambustas [6] lacerans per inania cunas

Ventilat

Rursus in amissum revocant Heroidas ævum.
Ita emendavi. Aliter atque aliter hæc vulgo interpunguntur. Quid si legamus?

Exercent memores: obita jam morte dolores
Rursus in hoc missas revocant Heroidas ævum.

Nisi per *amissum ævum* intelligendum sit, elapsum, præteritum, & vetus. Atque ita nihil temere mutandum. *Scriverius.*

4. *Omn. quæ lacr. — Exercent memores*] Hic latere virium vix persuadebo: ita bene sonant hæc verba, ipsa si consideres: sin jungas versui sequenti, apparet hiatus indecens, neque asyndeti specie excusandus. Tentabam autem:

Omnia quæ lacrymis & amoribus anxia mœstis
Experti memores, obita jam morte, doloris
Rursus in antiquum revocant heroïdas ævum.

Heroïdas enim dicit, quamvis obita jam morte, memores in vita experti doloris. *Gronovius.*

4. *Omnia quæ lacrymis*] Scilicet, *argumenta leti.* Vti *doloris* pro *dolores* lubens admiserim, ita τὸ *exercent* cum Viro Incomparabili in *experti* murare vix ausim. In fine namque hujus Eidyllij Poëta:

Talia nocturnis olim simulacra figuris
Exercent trepidam cassa formidine mentem.

Arbitror ita distinguendum:

Omnia, quæ lacrymis & amoribus anxia mœstis
Exercent memores obita jam morte doloris,
Rursus in amissum revocant heroidas ævum.

5. *Fulmineos Semele*] Filia Cadmi & Harmoniæ, auctore Hesiodo in Theogonia. Fabulam Ovidius narrat tertio metamorphoseôn. *Vinetus.*

6. *Latera hac per inania cunas*] Hæc sane nullam bonam sententiam efficiunt. Quare puto legendum:

— & ambustas lacerans per inania cunas.

Cunæ sunt fasciæ infantum, quibus eos constringunt mulieres. *Per inania*, hoc est, *Aëris in campis.* Scaliger.

6. *Lacerans* &c. *simulati fulguris*] Legendum: *fulminis.* Mariang. Accursius.

6. *Latera per inania*] Vereor, ut ne hic *latera* pro alio aliquo verbo sit suppositum. *Vinetus.*

6. *Deflet & ambustas*, &c.] Τὸ *latera* licet in omnibus libris repertum, Vinetus merito suspectum habuit. Scaliger, *lacerans* reposuit: Nolui ego. Non e .im aliæ cunæ *Semeles* fuisse dici po 'unt depictæ, quam latus ipsius, quod amburens Iupiter extraxit Bacchum. *Cunæ ambustæ* sunt ipsum corpus Semeles; unde non aliter quam *laterum* Ausonio relictum puto: *laterum per inania.* phrasi eo ævo usitarissima; & per larera ipsa spoliata pondere suo. *Barthius.*

6. *Deflet*, &c.] Legendum omnino:

Deflet, & ambustis laterum per inania cunis
Ventilat ignavum simulati fulminis ignem.

Τὸ *fulminis* Mariangelus Accursius observavit in MS. Cod. cum legeretur antea *fulguris.* Quod temere forrassis non irrepsit, sed genuinum ipsius Poëtæ est. Non enim nocentissimum fulmen Semelæ immissum, sed mitius quoddam, & secundum: refe-

Ventilat ignavum simulati fulminis ignem.
Irrita dona querens, sexu gavisa virili,
[7] Mœret in antiquam Cænis revocata figuram.

' Vul-

referente Ovidio in hac fabula, Metamorph. lib. III.

Est aliud levius fulmen, cui dextra Cyclopum
Sævitiæ flammæque minus, minus addidit iræ;
Tela secunda vocant superi. capit illa, domumque
Intrat Agenoream. Vinetus inter alia ad hunc locum, *Vereor*, inquit, *ut ne hic* latera *pro alio aliquo verbo sit suppositum.* Editiones quædam interjecerunt *hæc: latera hac per inania.* Quæ nullam sane bonam sententiam efficere monuerunt viri docti, leguntque:

Ambustas lacerans per inania cunas.

Per inania interpretantur, *Aëris in campis.* Ad quæ Cl. Salmasius in sua Epistola ad me: lacerare potius quam redintegrare locum mihi videntur, qui *lacerans* legunt. Nescio etiam, quid sit *ventilare fulminis ignem.* An fulmen ut ignis vulgaris potest ventilari? Sed nec *ventilare* heic accipiendum pro ventulum facere, & flabello ignem excitare. *Ventilare* est in altum jactare, ut faciunt, qui *ventilare arma* dicuntur Quintiliano: & *ventilare æstivum aurum digitis sudantibus*, Iuvenali, Nunc te judicem appello, an non meliùs sic restitui possit:

Deflet, & ambustas late per inania cunas
Ventilat ignavo simulati fulminis igne.

Ventilat late per inania cunas ambustas simulati fulminis ignavo igne. Hæc ille. Festiva admodum videtur acerrimi Boxhornii nostra conjectura, sub manu nata:

Deflet, & ambustas iterum per inania cunas
Ventilat ignavo simulati fulminis igne.

Iterum, nempe in pictura. *Scriverius.*

6. *Laterum per inania cunas*] In hac lectionum varietate illa mihi maxime placet, quam Scriverius primam posuit: cui nec Salmasii, nec Boxhornii conjecturæ æquipollent. *Ventilat*, id est, jactat Semele fictum & sine viribus ignem fulminis, id est simulatum fulmen, ut apud Propertium *ventilare facem* Venus dicitur, lib. IV. el. III.

Hanc Venus ut vivat, ventilat ipsa facem. *ambustis laterum cunis* pro utero posuit Ausonius. *Per inania*, id est, per auras. Virgilius addidit substantivum, sive potius adjectivum substantive positum, libr. IV Georg. vers. 196. *His sese per inania nubila librant.* Noster in initio Mosellæ: *Nec placidi prohibent oculos per inania venti*; ubi pro *liquida* (scil. fluenta) accipiendum; sicut & aër liquidus est. In singulari *per inane* trecenties apud Poëtas quosvis reperias, ut in veteri Epigrammate de Funambulo:

Brachia distendens gressum per inane gubernat.

Ovidius II Fastor.

Vectam frenatis per inane draconibus.

7. *Mœret in antiquam Caneus revocata figuram*] Solœcismus videtur esse, *Caneus revocata.* Exemplaria vero MSS. *Canis.* Femina enim prius fuerat, Cænis nomine. Ovid.

Clara decore fuit proles Elateia Canis

Idem: *Tu mihi Canis eris.* Vel itaque legendum *Canis.* vel (ut impressi habent quidam) *Caneis.* Ei namque feminæ & *Canis* nomen inditum, & *Caneis* fuisse constat. Gellius libro IX. *Notissima illa de Caneide & Caneo cantilena.* Sed neque illud transiliero, quod si vel *Caneus* custodiatur, videri possit ex Catulliana mimosi, de Aty, quem genere virili, antequam eviretur, appellat, de- in

[8] Vulnera ſiccat adhuc Procris: Cephalique cruentam
Diligit & percuſſa manum. [9] Fert fumida teſta
Lumina Seſtiaca præceps de turre puella.
[10] Et de nimboſo ſaltum Leucate minatur
[11] Maſcu-

in etiam muliebri. Hæc poſtea ab Neptuno compreſſa, ſexus mutationem impetravit, ac *Caneus* appellatus eſt. Qui tandem pro Lapithis adverſus Centauros decernens, cum invulnerabilis ſtupri penſatione factus foret, arboreis oppreſſus trabibus in avem commutatus dicitur. ſcribit Ovid. XII Metamorph. Sunt qui eum dicant poſt mortem priſtinæ formæ redditum. ut Virgilius in VI (quem ſequutus hic noſter eſt:)

— Et juvenis quondam, nunc femina Caneus,
Rurſus & in veterem fato revoluta figuram. Mariang. Accurſius.

8. *Vulnera ſiccat adhuc Procris*] Hanc in frutetis latentem pro fera Cephalus maritus interfecit. Fabulam narrant Ovidius, Hyginus, Servius in ſextum Æneidos. *Vinet.*

9. *Fert fumida teſta*] Sunt qui legerint *teſtem*, hoc eſt conſciam Herûs & Leandri furtorum lucernam. Quod ſane Poëta Muſæus ait:

Κρυφίων ἐπιμάρτυρα λύχνον ἐρώτων.

Verum *teſta* figulinam etiam lucernam ſignificat. Quo genere innumeræ in Antiquorum monumentis etiam nunc manent. Et Virgil. in Georg. ait:

Nec nocturna quidem carpentes penſa puellæ,
Neſcivere hyemem, teſta cum ardente viderent
Scintillare oleum. Mariang. Accurſ.

9. *Fert fumida teſta*] Puella Ero, cui patria fuit Seſtos urbs Helleſponti in Europa, & quæ ſe in mare præcipitavit ex ſumma turri, poſtquam vidit Leandrum ſuum ex Abydo adverſi litoris oppido ſummerſum, hæc manu geſtat ſimulacrum fumantis facis, & ignium illorum, quos noctu ad ſe natanti Leandro, curſus dirigendi gratia, ſolebat ex ſua turri oſtendere. *Vinetus.*

9. *Fert fumida teſta*] *Lumina Seſtiaca*, &c. Notat Mariangelus quoſdam legiſſe, *fert fumida teſtem L.* hoc eſt, conſciam Herûs ac Leandri amorum lucernam. Λύχνον appellat Muſæus. Ignoſcat amicus mihi Belga alti vir ingenii, ſi ferre non poſſum, *fumida teda lumina*. *Teſta* figulinam lucernam ſignificat. Virgilius in Georg. Avienus in Prognoſticis Aratæis:

Et ſi nocturnis ardentibus undique teſtis
Concreſcant fumi, ſi flammeus emicet ignis
Effluus. Arato λύχνα. Prudentius Cathemerinon V. Hymno, Ad incenſum cerei Paſchalis, ſive, Ad incenſum lucernæ:

— ſeu cava teſtula
Succum linteolo ſuggerit ebrio:
Seu pinus piceam fert alimoniam.

Lampades & teſtæ ejuſmodi figulinæ extant innumeræ apud Antiquarios: quotidieque effodiuntur. Poſſum ego aliquot oſtendere; longe plures in ſuppellectile Romana Neomagi, in Batavia, & alibi erutas accuratiſſimus Ioannes Smetius. & non ita pridem *de Lucernis Veterum* doctiſſimum Commentarium edidit Clariſſimus Fortunius Licetus. Suſtine itaque emendandi pruriginem. *Scriverius.*

10. *Et de nimboſo ſaltum Leucate*] Menander de eadem:

— τὴν ὑπέρκομπον
Θηρῶσα Φάων' οἰστρῶντι πόθῳ
Ῥῖψαι πέτρας ἀπὸ τηλεφανοῦς.
Ἀλλὰ κατ' εὐχὴν σὴν δέσποτ' ἄναξ.

Ita

Ita enim legendum apud Strabonem, & distinguendum. *Masculam* vocat, quia, cum femina esset, præcipitem se dedit ex illo saltu, ex quo tantum solebant viri sese impatientia amoris jaculari. Nam propterea dicebatur locus ille, *ἅλμα τῶν ἐρώντων*, non *ἅλμα τῶν ἡρώων*. Vnde *saltus viriles* vocat Statius; & Horatius, & Ausonius noster vocant eam *masculam*. Nam sane doctissimus Turnebus id non videtur satis assecutus esse. Primus omnium, ut ait Strabo, Cephalus ex ea petra sese præcipitavit, cum Ptaolan impatienter amaret. Sed concedant mihi lectores, paulum ex Ausonianis castigationibus respirem, & quædam de *Leucate petra*, & de saltu illo dicam, nunquam antehac audita, ex auctore nondum in vulgus edito, Ptolemæo filio Hephæstionis *ἐκ τῆς εἰς πολυμαθείαν καινῆς ἱστορίας*. Apud illum igitur quæritur, cur apud Bacchyliden Silenus dixerit, Leucada à Leuco Vlyssi filio cognominatam fuisse: qui Zacyntho erat, & ab Antipho interfectus fuit. Eum igitur Leucatæ Apollinis templum condidisse. Ibi petram esse vicinam Leucadem, à qua qui saltu se mitterent, amoris insania liberari. Caussam hanc ex media historia assignat: Venerem scil. post mortem Adonidis sedulo eum ubique terrarum perquisivisse: tandem eum Argis Cypri in æde Apollinis Erithii invenisse. Et cum impotentiam amoris sui Apollini patefecisset, ab ipso ad Leucadem petram deductam jussu Apollinis sese è specula deorsum misisse. Quo facto, morbo amoris defunctam fuisse. Cum caussam rei quæreret: Apollinem respondisse: sese crebro observasse, Iovem, quoties Iunonem impotenter deperiret, ibi solitum sedere, & vi mali levari. Sed & Artemisiam illam, post viri Mausoli mortem, contemptam à Dardano Abydeno, quem non patienter ardebat, dormienti adolescenti oculos effodisse. Cum tamen ne hac quidem injuria morbus remitteret, remedium à petra quæsivisse. Sed frustra fuit. Nam ex eo saltu periit: ibique sepulta fuit. Similiter & Hippomedontem Epidamnium propter amorem pueri nescio cujus sese ex eadem petra jecisse. Sed nihilominus ipsum periisse. Refert & de Nicostrato Comico, eo saltu levatum amore Tettigideæ Myrinensis. Addit Maceten Buthrotium *Λευκοπέτραν* vulgo cognominatum fuisse, quod quater eum saltum expertus esset: & quater hoc remedio amore caruisset. Innumeros præterea idem expertos. In his senem Bulagoran Phanagoriten, cum amasset Diodorum tibicinem. Rhodopen etiam Emissenam, quæ geminos fratres ex satellitio Antiochi Regis amabat, cum vicissim ejus ab illis nulla ratio haberetur, animi impotem sese jecisse, & animam edidisse. Adolescentibus nomina erant Antiphonti, & Cyro. Charinus vero Iamborum poëta amavit Erotem Regis Eupatoris à poculis. Et cum fabulæ de saltu Leucadis fidem haberet, sese præcipitem misit: & crure fracto doloris cruciatibus periit. Ac inter efflandum animam hos lepidissimos ac elegantissimos Iambos in medium jecit:

Ἔρροις πλανῆτι, καὶ κακὴ πέτρη
Λευκάς,
Χαρῖνον αἳ αἳ τὴν ἰαμβικὴν μοῦσαν
Κατηθάλωσας ἐλπίδος κενοῖς μύθοις.
Τοιαῦτ' Ἔρωτος Εὐπάτωρ ἱερωθείη.

Quin & Nereum quendam Cotinensem ex amore Atticæ nomine mulieris Athenis natæ sese præcipitasse, & non solum amore solutum fuisse: sed etiam vivum incidisse in rete jaculum, in quo simul cum risco auri pleno in terram extractus fuit. Cum eo nomine piscatori, qui se extraxerat, litem intenderet, aurum illud ad se pertinere: casu enim sibi ob-

[11] Mascula [12] Lesbiacis Sappho peritura sagittis
[13] Harmoniæ cultus Eriphyle mœsta recusat,

Infelix

venisse: noctu ab Apolline admonitum incœpto destitisse: An non satis haberet, quod citra vitæ periculum à morbo amoris liber esset? quare, si saperet, de alieno auro litem non moveret. Hæc ego, quia jucunda sunt, ut spero, neque tamen in vulgi notitiam pervenerunt, præterea neque ab hoc loco aliena erant, quasi corollarium adjicere volui, ut nihil, quod ad poëtam nostrum illustrandum faceret, intentatum relinqueremus. *Scaliger.*

10. *Et de nimboso saltu*] Adde ad ea, quæ Scaliger, locum Ampelii in libro memoriali c. VIII. *Leucade*, inquit, *mons, unde se Sappho dejecit propter virum: in summo monte fanum est Apollinis, ubi sacra fiunt: & cum homo inde desiluit, statim excipitur lintribus.* Item Ovidii in Epistol. Sapphûs:

Phœbus ab excelso quantum patet, adspicit æquor.
Actiacum populi, Leucadiumq; vocant.
Hinc se Deucalion Pyrrhæ succensus amore
Misit, & illæso corpore pressit aquas.
Nec mora: versus amor tetigit lentissima Pyrrhæ
Pectora. Deucalion igne levatus erat.
Hanc legem locus ille tenet, pete protinus altam
Leucada, nec saxo desiluisse time, &c.

Servius ad III Æneid. ℣. 274. *Leucate est mons altissimus, prope peninsula, in promontorio Epiri, juxta Ambraciam sinum & civitatem. De hoc Leucate amatores se in mare ad excludendum amorem præcipitare dicebantur.* & ad ℣. 279, de Phaone: *Feminas in sui amorem trahebat: in quis fuit una, quæ de monte Leucate, quum potiri ejus nequiret, abjecisse se dicitur: unde nunc aucturare se quotannis solent, qui de eo monte jaciunt in pelagus.* Quæ postrema mendosa sunt. Athenæus lib. XIV. Deipnos. Στησιχόρου δ' ἦν ποίημα, ἐν ᾧ Καλύκη τις ὄνομα, ἐρῶσα Εὐάθλου νεανίσκου σωφρόνως εὔχεται τῇ Ἀφροδίτῃ γαμηθῆναι αὐτῷ· ἐπεὶ δ' ὑπερεῖδεν ὁ νεανίσκος, κατεκρήμνισεν ἑαυτήν. ἐγένετο δὲ τὸ πάθος περὶ Λευκάδα. Quæ Scaliger ex Ptolemæo attulit, ea omnia apud Photium Græca quoque invenias ex eodem Ptolemæo Hephæstione excerpta. Verba Servii forte ita restituenda sunt, *unde nunc auctorare se quotannis solent, qui se de eo monte jaciant in pelagus.* Vt nempe homines mercede quotannis hunc saltum susceperint, non secus ac perditi nepotes olim operam locare soliti fuerunt ad harenam. Idem ad Pharmaceutr. ℣. 59, Præceps aërii specula. De montibus issem: *Quidam hoc ideo dictum putant, quod apud Leucaten soliti erant se præcipitare, qui aut suos parentes invenire cupiebant, aut amari ab his desiderabant, quos amabant.*

11. *Mascula*] Ita appellata Horatio in libri primi epistola penultima. Non enim solum viros illa, sed etiam ut mas quispiam, feminas femina exarsit. Alias affert rationes ex Strabone & Horatii interpretibus Gregorius Ferrariensis de poëtis. *Vinetus.*

12. *Lesbiacis sagittis*] Amore Phaonis. *Vinetus.*

13. *Harmoniæ cultus Eriphyle mœsta recusat*] Ita legendum, pro:

Hermione cultus Eriphyles mœsta recusat.

Sic apud Hesiodum in Theogonia, Diodorum Siculum libro quarto, & alios Græcos, *Harmonia* hæc, & *Harmonie*, Martis & Veneris filia ex adulterio: quam Latina exemplaria in *Hermionem* fere corruperunt. Vide Statium poëtam secundo Thebaïdos, Athenæum sexto, Rhodiginum

libri

Infelix nato, nec fortunata marito.
Tota quoque aëriæ [14] Minoïa fabula Cretæ,
[15] Picturatum instar tenui sub imagine vibrat.
[16] Pasiphae nivei sequitur vestigia tauri.
Licia fert glomerata manu deserta Ariadne.
Respicit [17] abjectas [18] desperans Phædra tabellas.
[19] Hæc laqueum gerit: [20] hæc vanæ simulacra coronæ:
Dædaliæ [21] pudet hanc latebras subiisse juvencæ.
Præreptas queritur per inania gaudia noctes
[22] Laodamîa [23] duas, vivi functique mariti.
Parte truces alia strictis mucronibus omnes
Et [24] Thisbe, & [25] Canace, & Sidonis horret Elissa.

Con-

libri duodecimi capite tertiodecimo. *Eriphyle mœsta.* *Mœstamque Eriphylen*, dixerat Virgilius VI Æneid, illud *συγερήν τ' Ἐριφύλην*, Homeri Odysseæ undecimi interpretans. *recusas*, Sed jam sero: quia eo fato & ipsa perierat. Fabula sic habet. Amphiaraus vates sciebat, si ad bellum Thebanum proficisceretur, se illic periturum. Occultavit itaque se conscia Eriphyle uxore. Adrastus autem rex Argivorum, quum generum Polynicen in eo negotio adjuvare vellet, acceptum ab eo monile illud, sorori Eriphyle obtulit, ut indicaret maritum, quod lubens illa accepit, &, ait Sulpicius Lupercus in Elegia de avaritia, *latebras viri patefecit sui.* Proficiscens ergo ille ad id bellum, filio suo Alcmæoni mandavit, ut post suam mortem supplicium de matre sumeret: quod fecit ille sedulo. *Vinet.*

14. *Minoia fabula*] Quæ ad Minoëm regem Cretæ pertinet: ut quæ sit de Pasiphaë uxore, & filiabus Ariadne & Phædra. *Vinetus.*

15. *Picturarum instar*] Legendum: *picturatum instar.* *Instar* est imago, assimilatio. *Picturatum instar*, imago variis coloribus expressa. *Barthius.*

16. *Pasiphaë nivei*] Ex Sileno Virgilii. *Vinetus.*

17. *Abjectas tabellas*] Litteras, ni fallor, non quas ipsa, sed quas ejus nomine scripserat Ovidius. *Vinet.*

18. *Desperans*] Potiti amore Hippolyti privigni sui. *Vin.*

19. *Hæc laqueum*] Phædra. *Idem.*

20. *Hæc vana*] Ariadne, quam à Theseo in Dia relictam Liber duxit uxorem: eique hanc dedit coronam, quæ postea inter sidera collocata est, Hyginus secundo Astronomicôn de Corona, & Philostrati *εἰκόνες*. *Id.*

21. *Pudet hanc*] Pasiphaën. *Idem.*

22. *Loadamia*] Acasti Thessaliæ regis filia. *Id.*

23. *Duas noctes*] Scilicet unam vivi mariti Protesilai, quando cum aliis ille Græcis in Phrygiam navigavit, ubi omnium primus est interfectus, & alteram functi mortuique viri, quando Laodamia quum audivisset ipsum periisse, petiit à diis, ut diem unum (sic scribit Lucianus in dialogis mortuorum) vel tres horas (ita Hyginus & Minutius Felix) revivisceret, quo videret, & colloqui sibi liceret. Quod impetravit. Reliqua, & quo pacto ipsa se combusserit, ex Hygino cognosces. *Idem.*

24. *Thisbe*] Fabula est quarto Metamorphoscon. *Id.*

25. *Cana-*

Conjugis hæc, hæc patris, & [26] hæc gerit hoſpitis enſem.
Errat & ipſa olim, qualis per [27] Latmia ſaxa
[28] Endymioneos ſolita affectare ſopores,
Cum face, & aſtrigero diademate Luna bicornis.
Centum aliæ veterum recolentes vulnera amorum,
Dulcibus & mœſtis refovent tormenta querelis.
Quas inter medias furvæ caliginis umbram
Diſpulit inconſultus Amor ſtridentibus alis.
Agnovere omnes puerum: memorique recurſu
Communem ſenſere reum, quanquam humida circum
Nubila [29] & auratis fulgentia cingula bullis,
Et pharetram, & rutilæ fuſcarent lampados ignem:
Agno-

25. *Canace*] Epigramma octogeſimum tertium. *Vinetus.*

26. *Hac hoſpitis*] Dido, Æneæ, ex quarto Æneidos. *Vinet.*

27. *Latmia ſaxa*] *Latmus*, mons Cariæ Ciceroni in Tuſculana prima, Endymionis à Luna, ut ferunt, quondam adamati fabula nobilis. Nam Endymionem illic à Luna conſopitum putant, ut dormientem oſcularetur. Meminit Lucianus fabulæ cum alibi, tum in dialogo quodam Veneris & Lunæ, Eraſmus in proverbio *Endymionis ſomnus*, Hyginus, Fulgentius, Scholia vetuſta in quartum Argonauticôn Apollonii, & Auſonius ipſe rurſus in Ephemeride. *Id.*

28. *Endymioneos ſolita*, &c.] *Adfectare*, hic verbum eſt Veneris; & ſignificat ad concubitum conciliare velle; Veneris res alicui propinare. Commentator vetus Horatii lib. I. Sat. II. *permolere: violare, polluere, affectare, appetere*, &c. In eam ſententiam iſto loco Auſonius; in eandem Tertullianus libro de præſcript. adverſus Hæreticos, cap. VIII. *Fuerat Athenis, & illam ſapientiam humanam, affectatricem & interpolatricem veritatis de congreſſibus noverat.* Idem ſcriptor ſæpius pro libidine *affectationem* dixit. *Barthius.*

28. *Endymioneos*] Plinius originem fabulæ tradit lib. II, cap. IX. *Quæ ſingula*, inquit, *in ea deprehendit hominum primus Endymion, & ob id amore ejus capta luna traditur*: ita hic legendum. Vulgati, *captus fama traditur.* Tzetzes, vel ut alii ſcribunt, Zezes, Chiliad. 2. ỷ. 875, de Lunaris defectus prædictione:

Οἱ δ' τῷ Ἐνδυμίωνι προσάπτουσιν ἐκεῖνα
Ὅθεν Σελήνην τοῦ ἀνδρὸς ἔφασαν ἐρασθῆναι.

29. *Et auratas fulgentia cingula bullas*] Meo animo, inepte ſic vulgo. Scriptum oportuit, *auratis bullis.* Scriverius.

29. *Auratis fulgentia cing. bullis*] Virgilius lib. IX Æn. ỷ. 359, *Aurea bullis cingula* dixit. Sidonius carm. II.

— Rutilantes perque lacertos
Pendula gemmifera mordebant ſuppara bulla.

Prudentius Pſychom. v. 476:

Adſpexit ſi forte, patris fulgentia bullis
Cingula, & exuvias gaudet rapuiſſe cruentas.

Poteſt vulgata lectio defendi *auratas fulg. cingula bullas*, ut ſit ellipſis Græcæ præpoſitionis κατά. vel latinæ vocis *habentia.* Ita fere Virgil. Eclog. II.

Tantum inter denſas umbroſa cacumina fagos
Aſſi-

Agnoſcunt tamen : & [30] vanum vibrare vigorem
Occipiunt : hoſtemque unum loca non ſua nactum ,
Quum pigros ageret denſa ſub nocte volatus ,
Facta nube premunt. trepidantem & caſſa parantem
Suffugia, in cœtum mediæ traxere catervæ.
Eligitur mœſto myrtus notiſſima luco ,
Invidioſa deum pœnis. [31] cruciaverat illic
Spreta olim memorem Veneris Proſerpina Adonin.
Hujus in excelſo ſuſpenſum ſtipite Amorem ,
Devinctum poſt terga manus, ſubſtrictaque plantis
Vincu-

Aſſidue veniebat.
Nec non Statius lib. I Sylvar. in Equo Maximo :

-- Continuus ſeptem per culmina montes
It fragor. In quis appoſitio locum obtinere vix poteſt. Melius in iſtis Prudentii Hamartigen. ℣. 241.

Parte alia violentus aquis torrentibus amnis.
Tranſilit objectas præſcripta repagula ripas. Ita namque vetuſtiſſimi libri Thuani , Puteani , Rhynii, ac editio nupera à Nobiliſſ. Nic. Heinſio adornata : qui in notis ad hunc auctorem hujus epexegeſios complura exempla collegit. Et hinc forte quis cenſeat ſupra ℣. 17. verſus illos duos , qui tam diverſimode leguntur, ita eſſe reſtituendos :

Deflet, & ambuſtas laterum per inania cunas
Ventilat ignavum ſimulati fulminis ignem.

30. *Vanum vibrare vigorem*] *Rigorem* , legendum. *Rigor* enim ſumma eſt crudelitas. Claudianus :

Triſte rigor nimius , Torquati deſpue moreis,

Hic autem *Heroinæ vanum vibrare rigorem Occipiunt.* Barthius.

30. *Vanum vibrare vigorem occipiunt*] Lego : *manuum vibrare vigorem*, vel *librare*. Scriverius. haud ἀλόγως. Supra enim noſter quoque *vanum ſimulati fulminis ignem* dixit. omnia hic ſine pondere , ſine viribus. Ideo mox , *ſine fluctibus æquor* , *ſine viribus ignes*, &c. vana omnia, & revera , ut inter umbras, umbræ.

31. *Cruciaverat illic Spreta olim*] Vide quæ de hac fabula attigimus in Epigramma trigeſimum. *Vinetus.*

31. *Cruciaverat illic*] Duplex genus *Crucium* ſtatuo , *Simplex* & *Compactum.* Illud voco , *cum in uno ſimplicique ligno fit affixio , aut infixio.* Quæ Crux , meo judicio , prima fuit , & in aliam ſpeciem à rudi hac ventum. Nam alias ad arborem ſive ſtipitem alligabant figebantve hominem : ut in *Cupidine crucifixo* Auſonii , quem arboris ſtipite appenſum , non manibus expanſis , ſed à tergo devinctis ; pedibuſque non clavis , ſed funibus ſubſtrictis deſcribit. *Lipſius.*

31. *Cruciaverat illic Spreta olim memorem, &c.*] Auſonius fabellam aſpicit , quæ eſt iſta. Venus jam olim puerum hunc deamaverat , & ut ſola frueretur, clam depoſuerat apud Proſerpinam. Sed hæc mox in eadem flamma : ac repetenti Veneri negat dare. Lis eſt, itur ad Iovem. Ille rem ſic componit , ut Adonis , quod ad uſum , in tres anni partes ſecaretur. Prima , ut Adonis Adonidis eſſet : Secunda , ut Veneris : tertia Proſerpinæ. Acquieverunt. Sed enim Adonis pronior in Venerem , ſuum quoque trientem illi tribuit. Hæc Apollodotus

Vincula mœrentem,[32] nullo moderamine Pœnæ
Affigunt. reus est sine crimine, judice nullo
Accusatus Amor.[33] se quisque absolvere gestit,
Transferat ut proprias aliena in crimina culpas.

Cunctæ

lodorus lib. III. Bibliothecæ. Ergo illud est, quod Proserpina nunc cruce vindicat. Theocritus & ipse huc aspexit Eid. XV. *Lipsius.*

32. *Nullo moderamine pœna afficiunt*] Legendum: *adfigunt.* Affixum Amorem ingerit ipse Poëta præfatione: *Cupidinem cruci adfigunt mulieres amatrices.* Crux sane est arbor illa talibus, ut jam dixit, pœnis usitata. *Barthius.*

32. *Nullo moderamine pœna afficiunt*] Imo *affigunt*, ut conveniat lemmati suo Poëta, quod est *Cupido cruci Affixus.* Scriverius.

33. --- *Se quisque absolvere gestit*
Transferat ut proprias aliena in crimina
culpas.] Quod emendatum jam est, *transfert*, à veri specie non abhorret. Vetusti tamen exemplaris nostri lectio sincerior. *Transferat ut proprias a. i. c. c.* Porro particula *quisque* commutanda non videtur, licet ad *Heroidas* hoc genere referri posse non appareat. Cum enim & in Monosyllabis (Technopægnii ℣. 112.) particulam *quis* genere dixerit neutro:

Quis fluitat pelago, quod non natat in fluvio? pix.

Affirmaverim potius, talia eo modo posuisse eum, ut à vetustioribus poni consuevit. Ennius: *quis tu es mulier?* Terentius in Eunucho: *Illarum neque quisquam te novit.* Et Donatus ait, *quisquam*, multis probari exemplis etiam feminino genere veteres protulisse. Ita ut in numeris & generibus hæc prænomina infinita sint. Priscianus quoque ac Nonius ajunt: *Quis* & *quisquam* communis esse generis, authoritate veterum, ut apud Græcos. Ex Iurisconsultorum etiam sententia, de verborum significatione verbum hoc, *si quis* tam masculos quam feminas complectitur. Hæc indidimus, vel ne cuilibet temere immutandi facultas relinquatur in Monosyllabo, *quid*; hic, *quaque.* Vel si forte ita potius, ut sequutis temporibus dici cœptum, inter doctos emendandum convenerit, ne id quidem latuisse nos, appareat. *Mariang. Accursius.*

33. *Transferat ut proprias*] Legitur &, *Transfert & proprias.* Vinetus.

33. *Se quisque absolvere gestit:*
Transferat ut proprias aliena in crimina culpas.] Hæc est vetusti exemplaris scriptura, teste Mariangelo. Mihi sincerior videtur altera lectio:

--- *se quisque absolvere gestit,*
Transfert & proprias aliena in crimina culpas

Porro particula *quisque* commutanda non est in *quaque:* tametsi ad Heroidas referri hoc genere vix possit. Est enim gnome Ausoniana, ad quosvis spectans, non Heroidas tantum. In epistola præliminari similiter: *Nævos nostros & cicatrices amamus: nec soli nostro vitio peccasse contenti, affectamus ut amentur.* Scriverius.

33. *Se quisque absolvere gestit*] Errat Scriverius, quod ad Heroidas vix referri posse τὸ *quisque* existimat. Sæpissime apud Plautum *quis* fœminino genere reperias: nec alia ratio in *quisque.* Eadem fere sententia apud Salust. cap. I. bel. Iug. *suam quippe culpam auctores ad negotia transferunt.* Vbi cum *quique* pro *quippe* scriptus meus habeat, lubenter reponam, *suam quisque culpam.*

34. In

Cunctæ exprobrantes tolerati insignia leti
Expediunt. hæc arma putant, hæc ultio dulcis,
[34] Vt quo quæque perit, studeat punire dolore.
Hæc laqueum tenet, hæc speciem mucronis inanem
Ingerit: illa [35] cavos amnes, rupemque fragosam,
Insanique metum pelagi, & sine fluctibus æquor.
[36] Nonnullæ flammas quatiunt,trepidoque minantur
Stridentes nullo igne faces.. [37] rescindit adultum

Myr-

34. *Vt quo quæque perit*,&c.] Lege: *dolore*. Quo dolore quæque periit,hoc hostem punire studet. Non enim punit dolorem, sed petulantiam potius & crudelitatem dolore ipso. *Barthius*.

35. *Cavos amnes*] *Cavi amnes* vani sunt; qui congruunt scilicet *aëreis campis*. Paulinus Iambo ad Cytherinium:

Hi nunc obesi spiritu superbia
Et opibus inflati cavis,
Humi manebunt compediti —

Mammertus noster lib. II de Statu animæ *cavum vanitatis* dixit; ut quidem à Iureto ex V.C. suppletus est. *Barth.*

36. *Nonnulla flammas quatiunt*] Legendum suspicor *lamnas*. *Lamna* notissimum genus tormenti vel ex solo Prudentio; *lamina* vulgo, sed Poëtæ *lamna*. Horat. — *inimice lamna Crispe Salusti*. Idem.

37. *Resc. adult. Myrrha*] Mater Adonidis, decimo Metamorphoseon in sui nominis arborem mutata: quæ humorem succumve exsudat, ut pinus. Vide Dioscoridem, Plinium, Ruellium. *Vinetus*.

38. *Rescindit adultum Myrrha*, &c.] Scribendum sine controversia:

— *Rescindit adultum*
Myrrha uterum flammis lugentibus, inque paventem.
Gemmea fletiferi jaculatur succina trunci. Barthius.

37. *Rescindit adultum Myrrha uterum lacrymis lugentibus*] Iamdudum est; quod rescripseram, *lacrymis lucentibus*; ad *Myrrham* ipsam & gemmea succina respiciens. Et nunc animadverto in hunc Ausonii locum, verba isthæc annotasse Mariangelum in Diatribis suis. Sunt, inquit, codices qui servant, *lacrimis vigentibus*, contra syllabæ rationem; sed scribendum fortasse, *lacrimis lucentibus*. Ecce, conspirantem habeo eruditissimum virum. Nuper vero tentabam ex vestigiis scriptæ lectionis, *lacrymis urgentibus*. Myrrha arbor abundantia & copia Myrrhæ & lacrymarum adultum & distentum uterum rumpit, sudatque Myrrham. Ovidius Metamorph. lib. x. fab. IX.

Cum tandem terra requievit fessa Sabaa,
Vixque uteri portabat onus.

Et post aliquot versus:

Iamque gravem crescens uterum præcinxerat arbor,
Pectoraque obruerat, collumque operire parabat.
Non tulit illa moram, venientique obvia ligno
Subsedit, mersitque suos in cortice vultus.
Quæ quanquam amisit veteres cum corpore sensus,
Flet tamen, & tepida manant ex arbore gutta.
Est honor & lacrymis, stillataque cortice myrrha
Nomen herile tenet, nulloque tacebitur avo, &c.
Dat gemitus arbor lacrymisque cadentibus humet. —

Legit

Myrrha uterum lacrymis lugentibus; inque paventem
38 Gemmea fletiferi jaculatur ſuccina trunci.
Quædam ignoſcentum ſpecie ludibria tantum
Sola volunt: ſtilus ut tenuis ſub acumine puncti
Eliciat tenerum, de quo Roſa nata, cruorem.
Aut pubi admoveant petulantia lumina lychni.
Ipſa etiam ſimili genetrix obnoxia culpæ
Alma Venus tantos penetrat ſecura tumultus.
Nec circumvento properans ſuffragia nato
Terrorem ingeminat, ſtimuliſque accendit amaris
39 Ancipites furias: natique in crimina confert
Dedecus ipſa ſuum: quod vincula cæca mariti
Deprenſo Mavorte tulit: quod pube pudenda
40 Helleſpontiaci ridetur forma Priapi.

Legit autem Clariſſ. Salmaſius, *lacrimis ingentibus*. Et in epiſtola ſua ad me hoc eruditum ſcholion attexit: Filius medici non potuit ignorare duo eſſe myrrhæ genera. Vnum ἁδρόβωλον, alterum μικρόβωλον. Illud glebis ingentibus, hoc minoribus, cujus meminit Dioſcorides. At Myrrha hæc, quæ lacrymas ſuas in lapidem congelatas, quæ *ſuccina gemmea* hic vocat Auſonius, in Cupidinem erat jaculatura, grandioribus guttis præoptavit ſudare, ut plus mali nempe facerent Cupidini, quam ſi parvas & μικροβώλους jaculata eſſet. Ideo certe uterum laxavit grandioribus lacrymis, τοῖς ἁδροβώλοις, quia his vice ſaxorum impetere parabat Cupidinem. *Scriverius.*

38. *Gemmea fletiferi*] Scribe: *gummea*, id eſt, gummæ inſtar defluentia. *Vlitius* ad Gratium. Poteſt defendi vulgata, & explicari, *gemmea*, inſtar gemmæ lucentia. Sic in vett. Poëtt. Catalectis de laudibus hortuli:

Flores miteſcunt diſcolore gramine,
Pinguntque terras gemmeis honoribus.

Et de IV anni temp.

Ver agrum gemmis nitidum ſtellantibus ornat.

Vetus Poëta de menſibus:

Cunctas veris opes, & picta roſaria gemmis
Liniger in calathis, adſpice, Majus habet.

39. *Ancipites furias*] Non hic dubitantes Heroides ſunt, ut Vinetus putavit, ſed ipſæ *furiæ*, quas antea *Pœnas* vocavit. His epitheton *ancipites* dedit, id eſt, ſævas, ſeu ſævientes. Eadem ſignificatione apud Trebellium quoque Pollionem hæc dictio mihi lecta eſt in vita Æmiliani, ſi modo locus integer. *Collecta multitudo ad domum Æmiliani ducis* anceps *venit, atque eum omni ſeditionum inſtrumento & furore perſequuta eſt. Ictus eſt lapidibus, petitus eſt ferro: nec defuit ullum ſeditionis telum.* Ita melius ἐμφιγῆ κρατῆ, quam quod in vulgatis, *nec deſiit ullum ſed. telum.* Auſonius Epigr. xcv. *Ancipites patitur Najadas Eumenidas.*

40. *Helleſpontiaci*] *Priapus fuit de Lampſaco civitate Helleſponti*, inquit Servius in Georgica, *de qua pulſus propter virilis membri magnitudinem*,

Quod crudelis [42] Eryx; [43] quod ſemivir Hermaphroditus.
Nec ſatis in verbis. roſeo Venus aurea ſerto
Mœrentem pulſat puerum, & graviora paventem.
Olli purpureum [44] mulcato corpore rorem
[45] Sutilis expreſſit crebro roſa verbere: quæ, jam
Tincta prius, traxit rutilum magis ignea fucum.
Inde truces cecidere minæ: vindictaque major
Crimine viſa ſuo, [46] Venerem factura nocentem.
Ipſæ intercedunt Heroïdes, & ſua quæque
Funera crudeli malunt adſcribere fato.
Tum grates pia mater agit ceſſiſſe dolentes,
[47] Et condonatas puero dimittere culpas.
Talia nocturnis olim ſimulacra figuris
Exercent trepidam caſſo terrore quietem.
Quæ poſtquam multa perpeſſus nocte Cupido
Effugit, pulſa tandem caligine ſomni

Evolat

nem, poſt in numerum deorum receptus, *meruit numen eſſe hortorum*. Alii hunc Mercurii, alii Liberi, & Veneris filium faciunt. *Vinetus.*

42. *Eryx*] Veneris & Butæ filius. Hyginus, Servius, Diodorus. *Vinet.*

43: *Quod ſemivir*] Epigramma ſexageſimum nonum. *Idem.*

44. *Multato corpore*] Scribe favente Barthio, & ſuadente ſecundo Voſſiano, *mulcato*, uti & apud Vellejum lib. II. cap. XXX, *male mulcatum*: itidem apud Ciceronem Milon. c. XIV. *ita eſt mulcatus*, pro *multatus*. Gloſſæ Iſidori: *mulcat, percutit*. Et onomaſticon, è quo nobis aliqua Turnebus dedit excerpta: *mulcare, pugnis vel calcibus cadere.* Apulejus lib. VIII Mileſ. *Arrepto denique flagro, quod ſemiviris illis proprium geſtamen eſt, contortis taniis lanoſi velleris prolixe fimbriatum, & multijugis talis ovium teſſellatum, indidem ſeſe multimodis commulcat ictibus.* Phædrus lib. I. fab. III.

--- *Male mulcatus Graculus*
Redire mœrens cœpit ad proprium genus,
A quo repulſa triſtem ſuſtinuit notam.

Ita pro vulgato *repulſus* legendum eſſe, ex ultimo verſu patet:

Nec hanc repulſam tua ſentiret calamitas.

Accius apud Nonium in Senium: *An mala atate mavis mulcari exemplis omnibus?* Salluſtius lib. IV Hiſt. *Aut adflicti undarum vi, mulcato fœde corpore, interiere tamen.*

45. *Sutilis roſa*] Serto ex roſis facto, conſuto, intexto. *Vinetus.*

46. *Venerem factura nocentem*] Scribendum: *Venerem facit ira nocentem.* Sævit enim uſque ad ſanguinem delicati illius puſionis, ut ipſa jam nocens ſit. *Barthius.* Minime; videbatur vindicta factura Venerem nocentem, quæ jam erat major ſuo crimine.

47. *Et condonatas*] Cenſeo fuiſſe: *Et condonatis puerum dimittere culpis.* Gronovius.

Evolat ad superos. [48] portaque evadit eburna.

48. *Portaque evadit eburna*] Hemistichium Virgilianum, ex fine sexti Æneidos. Virgilii enim imitatione, omnia, quæ hic retulit, ficta & falsa esse intelligi vult. *Vinetus.*

[1] A V S O N I V S PAVLO [2] SVO S. P. D.

[3] *Pervincis tandem: & operta musarum mearum, quæ initiorum velabat obscuritas, quanquam non prophanus, irrumpis, Paule carissime. Quamvis enim te non ejus vulgi existimem, quod* [4] *Horatius arcet ingressu: tamen sua cuique sacra:* [5] *nec idem Cereri quod Libero, etiam sub iisdem cultoribus.* [6] *Poëmatia, quæ in alumnam meam luseram, rudia, & inchoata ad domestica solatium cantilenæ,* [7] *quum sine metu arcana securitate fruerentur,* [8] *proferri ad lucem, caligantia coëgisti. Verecundiæ meæ scilicet spolium concupisti: aut, quantum tibi in me juris esset, ab invito indicari. Næ tu Alexandri Macedonis pervicaciam supergressus: qui* [9] *fatalis jugi* [10] *lora*

1. *Ausonius Paulo*] Idem Paulus esse potest, ad quem mittit Ausonius hoc & proximum edyllium, epistolamque octavam & sex insequentes, Axius Paulus in eadem orator & poëta, rhetorices professor, ludi magister, in eadem: patria Begertitanus, ut significare videtur Ausonius in hendecasyllabis epistolæ XI. *Vinetus.*

2. *Suo*] Nota formula. Martialis lib. XIV.

Seu leviter noto, seu caro missa sodali,
Omnes ista solet charta vocare suos.

3. *Pervincis tandem*] Vera lectio. *Mariang. Accursius.*

4. *Horatius*] Ode prima libri tertii Carminum. *Vinetus.*

5. *Nec idem Cereri*] Vt, Cereri mactabatur porca, Baccho hircus. Sed de his plura Lilius Gregorius in Syntagmate de sacrificiis. *Vinet.*

6. *Poëmata quæ in alumnam*] Vetus Codex, *Poëmatia.* Quæ quandoque Græca voce dixit εἰδύλλια. Manifestius id, quam ut pluribus confirmandum sit, tum ex his, quæ hic sequuntur, tum etiam, quod alibi *Tenuem incomti carminis libellum*, hæc ipsa vocat, *Schedium*, ac *lusus.* Mariang. Accursius.

7. *Quum sine metu arcana*] Τὸ *sine metu* vereor, ut ne glossema sit, quæ enim cum metu securitas?

8. *Proferre ad lucem*] Rectius, *proferri*, ex MSS. aliquot. *Mariang. Accursius.*

9. *Fatalis jugi*] Curtius libro tertio, & Plutarchus in Alexandro. Illud erat Gordii in Iovis templo. Affirmabant autem incolæ, totius Asiæ imperium illi fatis portendi, qui & inexplicabile vinculum solvisset. *Vinetus.*

10. Lora

[10] *lora quum solvere non posset, abscidit:* [11] *& Pythiæ specum,* [12] *quo die nefas erat patere, penetravit. Vtere igitur ut tuis, pari jure, sed fiducia dispari: quippe tua possunt populum non timere; meis etiam intra me erubesco.*

Vt voluisti, Paule, cunctos Bissulæ versus habes:
Lusimus quos in Suëvæ gratiam virgunculæ,

Ocium

10. *Lora*] Ex corni arboris libro erant, auctore Plutarcho. *Vinet.*

11. *Et Pythiæ specum*] Plutarchus rem ita narrat in Alexandri vita. Quum vellet Alexander deum consulere de Asiana expeditione, Delphos venit: quod forte in eos incidit dies, quibus Apollinem excitare nefas putaretur. Primum itaque Alexander, vatem rogavit, ut iret: sed quum illa obstinate recusaret, legemque proferret, vi ille tandem usus, templum ascendit, invitamque eo traxit vatem: quæ ut eo Alexandri studio & pertinacia victa, *ἀνίκητος εἶς*, inquit, *ὦ παῖ.* id est, Invictus es, ô fili. *Idem.*

12. *Quod nefas erat patere*] Immutarunt alii, *quod nefas erat*, pro, *quo die fas erat.* Plutarchus vero scribit, expeditionem pro Græcis contra Persas susceptum Alexandrum, ut Apollinem consuleret, Delphos venisse, quo tempore, cum in nefastos dies incidisset, oraculi silentio datos, ideoque negantem, legemque tuentem Phœbadem exorare non posset, invitam trahens ipse templum ascendit, ea autem, velut studio victa *ἀνίκητος εἶ ὦ παῖ*, quod cum Alexander accepisset, assecutum se, quod ab ea cuperet vaticinium, neque alio sibi opus esse, affirmavit. Legendum itaque arbitramur: *Quo die nefas erat*, aut certe: *quo die fas non erat* (uti in scripto uno est) *ἐν αἷς οὐ νενόμισται θεμιστεύειν.* Quod autem Ausonius *Pythia specum penetrasse* ait, Plutarchus, *templum ascendisse*, nihil impedit. *Specus* enim in templo fuit, ad quam rapta Pythias, oracula redderet. Seneca in Tragœd. Oed. *Incipit Phœbea vates spargere horrentes comas & pati commota Phœbum, Contigit nondum specum, emicat vasto fragore major humano sonus.* Scribit M. Tullius in 1 de Divinat. & Plin. lib. 11. ejus terræ vim fuisse, credi, quæ mentem Pythiæ Delphis divino concitaret afflatu. Porro, quod dictum quoque est, *fatalis jugi lora solvere cum non posset, abscidit*, Gordianum nodum innuit, qui in Gordio Midæ regia olim fuit, ex corni libro sc. innexum plaustrum. Cujus certa Barbarorum opinio ferebatur, qui nexum solvisset, eum toto orbe, vel quod scribit Iustinus, tota Asia regnaturum. Alexander itaque cum capita loramentorum, intra nodos abscondita, obliquisque inter se spinis obvoluta, nequisset solvere, nodum ferro cecidit. Hinc factum arbitror, ut cum rem arduam, quæ consilio tractari non permittitur, vi exsuperaturos nos asserimus, incidendam quidem illam usurpemus. Plinius quadam ad Caninium Epistola: *Nunquam ne hos arctissimos laqueos, si solvere negatur, abrumpam?* Aristobulus autem facile eum solvisse scribit, demto clavo, quo temoni jugum annectitur, mox jugum subduxisse. Quam historiam & Ausonius quoque ad Paulinum non ignoravit:

Ocius illa jugi fatalis solvere lora
Pelleum potuisse ducem reor, abdita opertis
Principiis, & utroque caput celantia nodo. Mariang. Accursius.

13. Tibi

Ocium magis foventes, quam ſtudentes gloriæ.
Tu moleſtus flagitator lege moleſta carmina.
[13] Tibi, quod intriſti, exedendum eſt; ſic vetus verbum jubet;
[14] Compedes, quas ipſe fecit, ipſus ut geſtet faber.

13. *Tibi quod intriſti*] Ex Terentianæ Phormionis actu ſecundo. Proverbium apud Eraſmum. *Vinetus.*

14. *Compedes, quas*] Et hoc proverbium octogeſimum ſextum centuriæ 1. apud Eraſmum. *Id.*

Ad lectorem hujus libelli.

[1] Carminis incomti tenuem lecture libellum,
Pone ſupercilium.
Seria contractis expende poemata rugis.
Nos [2] Thymelen ſequimur.
Biſſula in hoc ſchedio cantabitur, aut [3] Eraſinus.
Admoneo, ante bibas.
Iejunis nil ſcribo. meum poſt pocula ſi quis
Legerit, hic ſapiet.

1. *Carminis incomti*] Videri quidem poterat Auſonius, cum id ex Priapejorum præfatione in ſuam converteret, inter æmulandum, *inculti* quam *incomti* maluiſſe. Verum in vetuſtis ejus exemplaribus præterquam *incomti* nondum legimus. *Mariang. Accurſius.*

2. *Thymelen ſequimur*] Saltatrix mimaque fuit quædam Θυμέλη, & theatri pars. De qua Budæus, Rhodiginuſque libri octavi octavo capite. Vnde *thymelici* dicti tibicines, citharœdi, & ſimiles. *Vinet.*

3. *Eraſinus*] Videtur fuiſſe γελοτοποιὸς, aut mimus temporibus Auſonii: quales apud Sidonium *Caramalus*, & *Phabaton*. Qualis & fuit *Paris* temporibus Domitiani. Qualis & *Sergius Polenſis* paraſitus hiſtrio: γελοτοποιοὶ enim illi dicebantur *Paraſiti Apollinis.* Martialis in Epitaphio Paridis hiſtrionis:

Vos me laurigeri paraſitum dicite Phœbi.

In veteri inſcriptione: M. AVR. AVG. LIB. AGILIO SEPTENTRIONI, PANTOMIMO SVI TEMPORIS. PRIMO: SACERDOTI SYNODI: APOLLINIS PARASITO. Item in alia: L. ACILIO L. F. POM. CVTICLÆ NOBILI ARCHIMIMO, COMMVNI MVNERE ADLECTO, DIVRNO PARASITO APOLLINIS, TRAGICO, COMICO. Ita dicti, quia & paraſiti *ridiculi* dicebantur, ut cognoſcimus ex Plauto, & ipſi quoque ridiculi ſunt. Propterea Auſonius nihil niſi ridere hic pollicetur, nihil, quod alienum ſit ab arte *Eraſini.* Scaliger.

3. *Aut Eraſinus*] Forte: *haud Eraſinus.* Pulmannus.

Sed magis hic ſapiet, ſi dormiet: & putet iſta
Somnia miſſa ſibi.

Auſonii BISSVLA. Edyll. VII.

Vbi nata ſit Biſſula, & quomodo in manus domini venerit.

BIſſula trans gelidum ſtirpe & lare proſata Rhenum,
Conſcia naſcentis Biſſula Danubii,
Capta manu, ſed miſſa manu, dominatur in ejus
Deliciis, cujus bellica præda fuit.
[1] Matre carens, nutricis egens, neſcivit herai
Imperium.
Fortunæ ac patriæ quæ nulla opprobria ſenſit,
Illico inexperto libera ſervitio.
Sic Latiis mutata bonis, Germana maneret
Vt facies, [2] oculos cœrula, flava comas.

Ambi-

1. *Matre carens*] Mutilum eſt hoc diſtichon in editionibus Aldinis: Nam quod hodie circumfertur, ſuppletum eſt de ægrorum ſomniis: hoc eſt de Correctorum ſterquilinio. Ego intelligo quid voluerint Correctores: ſed ſi ad Latinitatem revocentur, non intelligo. Quare merito expungenda ſunt. Alioqui, ſi aliquid comminiſcendum eſſet, ego libentius ita legerem:

Matre carens, nutricis egens, neſcivit herile
Imperium, domina libera facta manu.

Vt dicat ſimul ac in poteſtatem heri veniſſe, non ſenſiſſe imperium herile, quippe quam ſtatim dominus manumiſerit. Nam quod hoc voluerit Auſonius ex ultimo commatio Hexametri citra controverſiam colligitur. *Scaliger.*

2. *Oculos cærula, flava comas*] Cornelius Tacitus de moribus Germanorum: *Omnibus*, inquit, *truces & cærulei oculi, rutila coma, magna corpora.* Horatius, Strabo, Plinius, Iuvenalis, tales illos depingunt. *Venetus.*

2. *Oculos cærula*] De cærulis Germanorum, Thracum, omniumque ferme ſeptentrionalium gentium, oculis, & flavis capillis quamvis ſint nota pleraque; illuſtrandus tamen locus eſt Theodoreti, quem male vertit interpres. refert ille ſerm. III. de Græcar. Affect. Cur. è Xenophane Colophonio, Thraces deos ſuos finxiſſe γλαυκούς τε καὶ ἐρυθρούς. Nimirum quia ipſi tales erant. Vertit ille, *glaucos ac rubore ſuffuſos.* Minus recte. debuerat enim reddidiſſe, *cæruleos & flavos. Cæruleos*, reſpectu oculorum, & *flavos*, quod ad comam, ſeu capillos. Ita Manilius lib. IV.

Flava per ingentes ſurgit Germania partus.

& Sidonius Apollinaris Carm. V.

— Scythiciſque choreis
Nubebat flavo ſimilis nova nupta marito.

Clemens Alexandrinus eleganter:

Ambiguam modo lingua facit, modo forma puellam,
Hæc Rheno genitam prædicat, hæc Latio.

ἔχει τι φοβερὸν, inquit; τὸ εὔτελχον τοῦ βαρβάρου, καὶ τὸ ξανθὸν αὐτοῦ πολεμικὸν ἀπειλεῖ. συγγενὲς τι τὸ χρῶμα τῷ αἵματι. Inde & Arimaſpi gens hyperborea ξανθοὶ Callimacho dicti. Par error Interpretis Homerici, χλωρὸν μέλι *dulce mel* vertentis, quod *flavum* dicendum fuerat. Heſychius: χλωρὸς, ὠχρός. quod aliis *viride* ſignificat. Theocritus, ὅις γόνυ χλωρόν: Horatius vertit, *dumque virent genua*. Contra Virgilius: *flavaque caput nectentur oliva*, id eſt, ut notat Servius, viridi. Confunduntur autem plerumque hæ colorum affinium appellationes, ita ut *flava* pro pallentibus, *pallentia* pro flavis, *viridia* pro pallentibus vel flavis, &c. tam Græci quam Latini ponant. Sic Virgilius Eclog. xv. *Pallentes ruminat herbas*, id eſt, virides. Martialis l. xii. Epigr. xv. *Miratur Scythicas virentis auri Flammas Iuppiter*. Exempla aliquot congeſſit Huetus in notis ſuis ad Origenem. Adi porro Gellium lib. II. noct. Att. c. xxvi.

De eadem Biſſula.

DElicium, blanditiæ, ludus, amor, voluptas,
Barbara, ſed quæ Latias vincis alumna pupas,
Biſſula nomen teneræ ruſticulum puellæ,
Horridulum non ſolitis, ſed domino venuſtum.

Ad pictorem, de Biſſulæ imagine.

BIſſula nec ceris, nec fuco imitabilis ullo,
Naturale decus fictæ non commodat arti.
Sandyx, & ceruſſa, alias ſimulate puellas,
Temperiem hanc vultus neſcit manus. ergo age pictor,
[1] Puniceas confunde roſas & lilia miſce.
Quique erit ex illis color aëris, ipſe ſit oris.

1. *Puniceas confunde roſas*] Anacreon: Γράφε ῥῖνα καὶ παρειὰς, Ῥόδα τῷ γάλακτι μίξας.

Ad eundem.

PIngere ſi noſtram pictor meditaris alumnam,
[1] Æmula Cecropias ars imitetur apes.

PRE-

1. *Æmula*] Videntur nonnulla, imo maxima pars carminis, deſiderari. Quis enim hæcce paucula libellum nominet? quis præfatione duplici credat fuiſſe munienda? non ego, nec quiſquam alius, cui naſus ſit.

sit. Inter cætera præcipue, quæ de blanditiis suæ Bissulæ, grataque loquacitate scripserat, periisse putem. Assentior enim iis, qui pro *Sulpicilla*, *Bissula* legunt apud Fulgentium lib. I. Mythol. Verba ejus sunt, ut emendavit Demsterus: *Hac etenim alludente, & Plautini Saurea dominatus obdormit, & Bissula Ausoniana loquacitas deperit, Sallustianaque Sempronia, quamvis præsens sit, cantilena raucescit.* Vltimum lemma, *Ad Pictorem de Bissula pingenda*, mutavi in *Ad Eundem.* Non enim ab auctore, sed à Librariis erat: qua de caussa commodius aliud supponere non fuit religio.

PRECATIO Ausonii [1] consulis designati, pridie Kalendas Ianuarii fascibus sumtis.

Edyllium VIII.

IAne, veni: [2] novus anne, veni: renovate veni Sol,
Consulis Ausonii Latiam visure curulem.
[3] Etquid ab Augusta nunc majestate secundum,
Quod mireris, habes? Roma illa, domusque Quirini,
Et toga purpurei rutilans prætexta senati,
Hoc capite [4] æternis signat sua tempora Fastis.
Anne, bonis cœpte auspiciis, da vere salubri
Apricas ventorum animas, da roscida Cancro
Solsti-

1. *Consulis*] Ausonius poëta Consul fuit, collega Hermogeniano Olybrio, anno ab Vrbe condita millesimo centesimo & tricesimo secundo, ut alibi diximus, à Christo nato trecentesimo & octogesimo secundo, quemadmodum quidam putant. Titulus fuit, in vetusto suo Lugdunensi codice: PRECATIO CONSVLIS DESIGNATI PRIDIE KAL. IANVAR. FASCIBVS SVMTIS. In quo non satis video, quid sit, quod dicatur, Ausonium pridie Calendas Ianuarias Fasces sumpsisse. Fortasse Consul, qui pridie Calendas Ianuarias magistratu abibat, eo ipso die sub noctem fasces mittebat illi, qui Calendis ipsis successurus erat, designatus, creatus, & ut vulgo loquimur, electus Consul, mensibus aliquot ante eum diem. Probat enim Gruchius noster in libro de Comitiis, temporibus Ciceronis, Consules & alios magistratus mense Iulio creari solitos esse, qui Calendis Ianuariis magistratum post inirent. Quod tamen sub Cæsaribus nescio, an observatum sit, qui creabant ipsi, & non populus, quos vellent Consules, ut in Gratiarum actione ipse meminit Ausonius, non in totum annum, ut annuus erat Consul magistratus initio, sed in paucos tantum menses & dies interdum. *Vinetus.*

2. *Novus anne*] Nominativum pro vocativo sæpe poni ostendimus in carmen vicesimum Parentalium. *Vinetus.*

3. *Ecquid ab Augusta*] V.C. *etquid.* Quod prætuli. consulendus est de ea particula Gifanius in indice Lucretiano.

4. *Æternis*] Perpetuis fastis. *Vinet.*

Solſtitia, [5] & gelidum Boream Septembribus horis.
Mordeat Autumnas frigus ſubtile pruinas;
Et tenuata modis ceſſet mediocribus Æſtas.
Sementem notus humificet. ſit Bruma nivalis,
[6] Dum pater antiqui renovatur Martius anni.
Spiret odorato florum nova gratia Majo,
Iulius & ſegetes coquat, & mare temperet Euris.
[7] Sirius ardentem non augeat igne Leonem.
Diſcolor arboreos variet Pomona ſapores.
Mitiget autumnus, quod maturaverit æſtas,
Et genialis hyems parta ſibi dote fruatur.
Pacem mundus agat: nec turbida ſidera regnent.
Nulla tuos Gradive offendat ſtella penates,
Quæ non æqua tibi. non Cynthia; [8] non celer Arcas
Finitimus terris: non tu Saturne [9] ſupremo
Vltime

5. *Et gelidum boream*] Malim abſque copula legere:

--- Da roſcida cancro
Solſtitia; egelidum boream ſeptembribus horis.
Attenuata modis ceſſet mediocribus eſtas.

Nam & cætera ἀσυνδέτως efferuntur.

6. *Dum pater*] Annum Romani à Martio menſe incipiebant, quum denûm menſium erat eorum annus. *Vinetus.*

7. *Sirius*] Canis ſidus, abs quo dies caniculares. *Vinet.*

8. *Non celer arcus*] Non concoquo, quod interpretantur *celerem arcum* lunæ orbem eſſe. Præterea bis idem diceretur. Scribe: *Non Cynthia, non celer Arcas Finitimi terris.* Non conjungatur, inquit, cum Marte Luna, nec Mercurius, qui duo planetæ terris proximi. *Celer Arcas*, deorum nuntius. Epiſt. XXI: *Petaſoque ditis Arcados vectus vola.* Gronovius. Certiſſima eſt hæç emendatio. Ita Statius lib. II Sylvar. extremo:

Vocalis citharæ repertor Arcas.

Boethius lib. IV. Conſolat. Phil.

Sed licet variis malis
Numen Arcadis alitis,
Obſitum miſerans ducem,
Peſte ſolverit hoſpitis.

Sidonius Apollinaris Carm. IX, X, XV. Apulejus lib. VI. Mileſior. *Frater Arcas, ſcis nempe ſororem tuam Venerem ſine Mercurii præſentia nihil umquam feciſſe. Arcadum colonum* vocat Varro apud Nonium: niſi forte illic legendum: *Vt Mercurium Arcades colunt. Celer* vero dictus eſt, teſte Fulgentio, *quia tanto celerior omnibus planetis currit, ut ſeptima die ſuos permeët circulos. Vnde etiam Lucanus ait,* Motuque celer Cyllenius hæret. *Celerem* quoque Mercurium Horatius, *Pernicem* Mercurii ſtellam Apulejus in Floridis dixit. Servius in lib. IV. Æneid. ℣. 239. *Mercurius ideo dicitur habere pennas, quia citius ab omnibus planetis in orbem ſuum recurrit; unde & velox & errans inducitur*, ubi τὸ *ab* ante *omnibus planetis* expungendum, aut *aliis omnibus planetis* legendum eſt.

9. *Supremo Vltime circuitu*] Septem plane-

Vltime circuitu. procul [10] à Pyroente remotus
Tranquillum properabis iter. Vos cominus ite
[11] Stella ſalutigeri Iovis, & Cythereïe Veſper.
[12] Nonnunquam hoſpitibus facilis Cyllenius adſit.
[13] Iane, veni: novus anne, veni: renovate veni Sol.
Hoſtibus edomitis qua Franciă mixta Suëvis
Certat ad obſequium, Latiis ut militet armis:
Qua vaga Sauromates ſibi junxerat agmina [14] Chuni,
Quaque Getes ſociis Hiſtrum adſultabat Alanis.
Hoc mihi præpetibus victoria nuntiat alis.
Iam venit Auguſtus, noſtros ut cōmat honores,
Officio exornans, [15] quos participare cupiſſet.
Iane, veni: novus anne, veni: renovate veni Sol.
Aurea venturo Sol porrige gaudia Iano:
Faſcibus Auſonii ſuccedet Cæſar in annum,
[16] Quintam Romulei prætextam habiturus honoris.
Ecce ubi ſe cumulat mea purpura (mitibus audi
Auribus hoc [17] Nemeſis) poſt me dignatur oriri
Auguſtus conſul. plus quam conferre videtur

Me

planetarum eſt ſummus & altiſſimus Saturnus. *Vinetus.*

10. *A Pyroënte*] A Marte, qui ſphæram quinctam occupat. *Vinet.*

11. *Stella ſalutiferi Iovis*] Quem proſperum & ſalutarem Scipio dixit. *Et Cythereïe Veſper.* ſtella Veneris, quæ Κυθηρη dicitur. *Hos autem duos errones* Chaldæi ἀγαθοποιοὺς, id eſt beneficos: Saturnum & Martem κακοποιοὺς, hoc eſt maleficos, appellant. *Vin.*

12. *Nonnunquam*] Sic Lugdunenſes; ſed in exemplari erat *non unquam.* Mercurium autem volunt iidem Chaldæi, bonum eſſe, ſi cum bonis planetis ſit junctus: ſin cum malis, malum. *Idem.*

13. *Iane veni*] Servius in octavam eclogam Virgilii, *Intercalares* ſcribit appellari verſus, qui ſic frequenter poſt aliquot verſus interponuntur. *Id.*

14. *Chuni*] V. C. *Cunis.* Convenientius igitur veritati legas:

Qua vaga Sauromata ſibi junxerat agmina Chunus.

Proprium namque Sauromatarum eſt *vagari:* & verſus ipſe neſcio quo pacto multis partibus melius ſonat. Seneca Herc. fur.

Intravit Scythia multivagas domos,
Et gentes patriis ſedibus hoſpitas.

15. *Quos participare cupiſſet*] Auſonii in Conſulatu collega fuit Olybrius: ſed cur non fuiſſet Gratianus, ſi voluiſſet? *Vinetus.*

16. *Quinctam prætextam*] Auſonio præceptori ſuo quinctum Conſul ſucceſſit Gratianus Imperator, Proſpero, Marcellino Comite, & Caſſiodoro auctoribus. *Vinet.*

17. *Nemeſis*] De qua dea in epigramma XXI. *Idem.*

 18. *Coge*

Me ſibi : qui juſſit noſtros præcedere faſces.
Iane, veni, novus anne veni : renovate veni Sol ;
[18] Coge ſecuturos bis ſena per oſtia menſes.
[19] Tu tropicum ſoli da cedere ; rurſus & illum
Terga date, [20] ut duplex tropicus varietur ab aſtro,
[21] Et quater à ternis properet mutatio ſignis.
Æſtivos impelle dies, brumamque morantem
Noctibus adceleret promiſſus Cæſaris annus.
Illum ego ſi cernam, tum [22] terque quaterque beatus,
Tunc ero bis conſul, [23] tunc tangam vertice cœlum.

18. *Coge*] Vrge, fac properent menſes per duodecim ſua ſigna. *Vinetus.*

19. *Tu tropicum*] Verſus iſti peſſime accepti erant à correctore Lugdunenſi. Quare ex veſtigiis priſcæ lectionis reſtituimus. *Scaliger.*

19. *Tu tropicum Soli da cedere. rurſus & illum*] Erat in exemplari :

Vt tropicum ſolido da cedere ruris & illum.

Sed Lugdunenſes *Tu* fecerunt ex *Vt*, & *Solis* ex *ſolido*, quum *Soli* ſatis *eſſet*, ut iſtud unum *ſolido* ex duobus, *Soli* & *da* conflatum fuerat. Et *ruris* corruptum vocabulum in *rurſus* mutarunt. *Vinetus.*

20. *Vt duplex tropico varietur ab aſtro*] Sidera tropica Cancer & Capricornus ſunt, uti diximus in Edyllium de ratione dierum anni vertentis. Eſto igitur ſenſus hujus loci & ordo, ô Iane, ô anne nove, da & facito, ut Sol tropicum circulum facile ſuperet : & rurſus idem Sol illum, alterum ſcilicet tropicum celeriter pertranſeat : quo duplex ab aſtro tropico varietur, hoc eſt, in duobus tropicis ſignis, alius atque alius nobis ſentiatur : & ſic properando fiant in Zodiaco mutationes. *Vinet.*

21. *Et quater ac ternis properet vindemia ſignis*] In exemplari erat *hac* pro *ac*, & *mutatia* pro iſta *vindemia* : unde *mutatio* potius fieri debuit. Sunt autem in anno quattuor mutationes, & quattuor diverſa tempora, Ver, Æſtas, Autumnus, Hiems : quæ ternis ſignis & menſibus conficiuntur. *Vin.*

22. *Terque quaterque beatus*] Plene, & nimium felix. Hemiſtichium Virgilianum, de quo Macrobius priore commentario in ſomnium Scipionis. *Idem.*

23. *Tunc tangam vertice cælum*] *Sublimi feriam ſidera vertice*, Horatius Ode prima. *Id.*

Item PRECATIO calendis Ianuariis. Edyllium IX.

Anne, bonis cœpte auſpiciis, felicia cernis
Conſulis Auſonii primordia. prome coruſcum
Sol æterne caput : ſolitoque illuſtrior, almo
Lumine purpureum jubar exſere lucis eoæ.

Anne,

Anne, pater rerum, quas Iani menſe bifrontis
Volvis in hybernum glaciali fine Decembrem,
Anne, veni, [1] & feſtum veteris novus adſpice Iani.
Solemnes pervade vias, biſſenaque mundo
Curricula æquatis varians per tempora ſignis,
Præcipitem æterna perfer vertigine curſum;
[2] Sic prono raptate polo, contraria Phœbus
Vt momenta ferat ſervata parte dierum,
Et novus hyberno reparet ſua lumina pulſu.
[3] Menſtrua ter decies redeunt dum cornua Lunæ,
Exortus, obituſque manu volvente rotabis,
Legitimum Phœbi cohibens per ſigna meatum.

1. *Et feſtum veteris novus adſ. Iani*] Membranaceus:
Et feſtum veteri novus adice Ianum.
2. *Sic prone raptate polo, contr. Phœb. Vt momenta ferat* —] Diſertim vetus codex habebat, *raptate.* Qui præfectus fuit editioni Lugdunenſi, cum primum hujus poëtæ reliqua, quæ diu delituerant, poëmata divulgata ſunt, parum fideliter in ea provincia tuenda verſatus fuit. Quicquid enim non intelligebat, mutaverat. *Scaliger.*
2. *Raptare*] Fertor. fuit in exemplari *raptare*, non *raptere*, & *rotabis* penultimo verſu, non *notabis.* Vinet.
3. *Menſtrua terdecies*] Sol & Luna cum ceteris planetis per Zodiacum circulum, cælum circumeunt: orbemque iſtum peragunt, Luna viginti ſeptem fere diebus civilibus, Sol trecentis ſexaginta quinque. Annum appellant Latini, & Vertentem annum, tempus illud, quo Sol Zodiacum peragit: Menſem vero tempus, quo eundem circulum Luna conficit. Hoc enim proprie eſt menſis, Lunæ ſcilicet annus, ſed multo certe minor, quam Solis annus. Sunt namque in hoc, id eſt, in trecentis ſexaginta quinque diebus, menſes, & Lunares anni tredecim, hoc eſt terdecies viceni ſeptem dies, & quatuordecim inſuper dies. *Vinet.*

[1] MOSELLA. Edyll. x.

[2] TRanſieram celerem [3] nebuloſo lumine [4] Navam,
Addita miratus veteri nova mœnia vico:

Æqua-

1. *Moſella*] AVSONIANÆ Moſellæ principium, quaſi in ipſo limine impetum lectoris remoratur, quod obſcurum ſit, & multa recondita habeat, quæ à non vulgari hiſtoria haurienda ſunt. Ea nos, niſi fallor, ita illuſtranda eſſe, ut ſequitur, putamus. Auſonius vivente adhuc Valentiniano patre præfectus prætorio Galliarum, Argentorato Treveros proficiſcens, multum ac diu Argentoratum ipſum contemplatus eſt, admiratus *nova mœnia*, quibus ille *vicus* nuper circundatus fuerat: cum paucis aliquot ante annis & illum vicum à barbaris vaſtatum, & cruentam

tam cladem ibidem barbaris acceptam meminisset. Nam à Cl. Iuliano nobiliss. Cæsare sub Constantio in campis Argentoratensibus cæsæ fuerant infinitæ hostium copiæ. Itaque inde recedens, ut jam dixi, Treveros cogitabat. Necesse autem ei, qui à campis Argentoratensibus Treveros proficiscitur, *Navam* fluvium trajicere. Nam ille fluvius inter illos fines, & Mosellam interjectus est. Quare non obscure jam intelligis, & unde proficiscitur Ausonius, & quare flumen Navam se transivisse dicat. Retinet autem ille amnis hodie satis certa priscæ appellationis vestigia. Hodie enim ab ipsis accolis *Nah* vocatur. Cave confundas cum eo, qui *Nab* dicitur. Nam is in Danubium influit, cum Nava in Rhenum exoneretur infra Moguntiacum oppidum. In cujus confluentibus oppidum Bingium est. ac in eo præsidium Romanorum erat eo loco, quo fluvius ipse ponte jungebatur. Tacitus annali XX. *Tutor Treveris comitantibus, vitato Moguntiaco Bingium concessit, fidens loco, quia pontem Navæ fluminis abruperat.* Oritur autem in silva *Eberßwald:* & aliquot oppidulis ignobilib. prætexitur. Transivit autem fluvium Ausonius non ad Bingium, quod hodie vocatur *Bingen*; (nam longinquum est) sed non longe à silva, quæ hodie vocatur *Vnderwald.* quod ab illa silva directum iter ac compendiosum sit ad oppidum *Nivomagum*, cujus postea meminit. Quin cum ait se fecisse iter per nemorosa avia, nihil aliud innuit, quam silvam illam, quæ & ipsa hodie itinerum anfractibus, & opaco umbrarum horrore formidolosa est. Præterea cum dicat se ibi nulla humani cultus vestigia vidisse: eorum verborum fidem fecerit natura ejus regionis, quæ vix ullo cultu ne hodie quidem mitescere potest. Quare quicquid inter Navam, Rhenum, & Mosellam interjacet, joculari nomine à Germanis, *Hundsruck* vocatur. id est, quasi dicas *Dorsum canis*: propter ingenium loci tum montosum, tum asperum. ut etiam aliquot oppida, & vici, nomen à saxis sortita sint, ut *Herstein*, *Eberstein*, & si qua sunt alia ejusmodi. Non ergo mirum, quare doctissimus poëta se per inculta loca, ac ab omni humanitate vasta iter fecisse dicat. Postea ut Nivomagum veniret, se *Dumnissum*, ac *Tabernas*, quæcunque illa loca sint (nam adhuc mihi ignota sunt) venisse. ac Nivomagus quidem hodie ex prisca appellatione facile agnoscitur. Vocatur enim *Neumagen:* Neque multum Augusta Treverorum distat. *Tabernas* vero vocabant Romani, ubi munimenta contra Barbarorum insultus statuebantur, quales fuerunt *Taberna montana* prope Weissenburgum: *Taberna Renenses: Tres Tabernæ.* Quod sane videtur & ipse Ausonius indicare, cum dicit, Sauromatis arva ibi assignata fuisse. Nam multis Barbarorum ignoverunt Valentinianus, & Gratianus, eosque in loca Galliarum traduxerunt, ut sub signis Romanis militarent: inter quos & Sauromatæ, & Alemanni fuerunt, quod Ausonius ipse in Panegyrico, ad Gratianum testatur. *Voca*, inquit, *Germanicum deditione gentilium: Alemannicum, traductione captorum: vincendo, & ignoscendo, Sarmaticum.* Quare quibus ignovit, eos huc traduxisse, eisque agros assignasse omnino necesse est. Ergo, ut omnia à nobis jam dicta paucis comprehendamus, Argenroratus est vicus ille, cui miratur nova mœnia addita, &, *ubi Gallia æquarit Cannensem cladem.* Marcellinus, *Argentoratus*, inquit, *barbaricis cladibus nota.* Nam in Gallia *Campos Argentoratenses* collocat, quod sint citra *Ellum* fluvium, quo terminatur Gallia Sequanica. Et Sex. Aurel. in Gallia eos ponit. Ita enim loquens de Iuliano Cæsare scribit: *Iste in campis Argentoratensibus apud Gallias cum paucis militibus infinitas hostium copias delevit.* Neq; immerito illam cladem vocatam esse Cannensem mirabitur, qui ea, quæ sequuntur apud eundem Aurelium legerit. *Stabant*, inquit, *acervi montium*

tium similes. fluebat cruor fluminum modo. captus rex nobilis Chonodomarius fusi omnes optimates. redditus limes Romanæ possessionis. Posset autem aliquis suspicari Ausonium potius agere de Argentuarensi clade, qua cæsa sunt à Gratiano Barbarorum xxx millia. Sed non potest. nam mortuo patre Valentiniano id accidit. cum Valentinianus viveret quo tempore hæc scribebat Ausonius, ut ipse in epilogo hujus luculenti poematis declarat. Præterea recens fuisset illa clades. At Ausonius tanquam veteris meminit, cum dicit *quondam*:

Aequavit Latias ubi quondam Gallia Cannas.

Non est igitur de Argentuarensi clade intelligendum, sed de Argentoratensi. Porro illud prætermittendum non est, Ausonium scripsisse *nebuloso lumine*, non *flumine*, in primo versu. Ait enim à campis Argentoratensibus ad Nivomagum se usum fuisse nebulosa tempestate, propter ejus cæli intemperiem, quod ex sequentibus apparet, quum ait:

Purior hic campis aër, Phœbusque serello
Lumine purpureum referat jam sudus olympum.

Opponit enim cœlum Nivomagi sudum & serenum, cœlo tractus Navæ nebuloso & intempesto. Id enim per *lumen nebulosum* intelligit. Ita Horatius loquitur:

Positas ut glaciet nives
Puro lumine Iuppiter. Scaliger.

1. *Mosella*] Nusquam nominat *Obrincum*; quod nomen Ausonium doctissimum & regionis scientissimum virum non fugisset; & si scivisset, hanc etiam laudem, esse binominem, ut *Istrum*, qui & *Danubius*, *Ararem*, qui & *Sauçona*, non omisisset. De hoc infrà plura ad versum 436:

Accedit tanto geminum tibi nomen ab amni. Marq. Freherus.

1. *Mosella*] Ingenio eruditioneque eximia fuisse Ausonium vel hoc solum carmen probare potest. De quo Symmachus quid sensezit, ex quartis ad eum ipsum scriptis litteris cognosces. Pervenit autem id ad nos non levius depravatum ab veteribus librariis, quam alia ejusdem auctoris, aliorúmque antiquorum scripta. Vetustioribus egebat codicibus, unde restitueretur: sed ego Aldinis, Ascensianisque antiquiores nancisci hauddum potui. Est autem de laudibus MOSELLÆ ex aquæ limpitudine, ex navigandi facilitate, ex piscibus, ex villis & atriis, quibus utraque ripa decoratur: ex aliis in ipsum decurrentibus fluminibus, ex pratis, & aliis, quæcunque in flumine ullo non tam invenias, quam comminiscatur ingeniosus poëta. Qui Galliæ fluvius ex monte *Vogeso* ortus, non longe ab *Araris* fontibus (*Mosellam* namque & *Ararim* facta inter utrumque fossa connectere, Imperatore Domitio Nerone, Lucius Vetus est aggressus: ut copiæ ex Italia per mare, dein Rhodano & Arare subvectæ per eam fossam, mox fluvio Mosella in Renum, exin in Oceanum decurrerent; sublatisque itinerum difficultatibus, navigabilia inter se Occidentis Septentrionisque litora fierent, ut scribit Cornelius Tacitus libro tertio decimo.) per *Mediomatrices*, *Theodonis villam*, *Treveros*, & *Confluentiam*, in Renum, Gallos à Germanis disterminantem, defluit. *Obrincam* vocat Ptolemæus, undecunque Græci veteres id sint vocabulum episcati: sed Latini, quorum antiquissimus, quod sciam, Cornelius Tacitus, *Mosellam*, quomodo hodieque nos, cuncti appellaverunt, nisi forte Clementianus Fortunatus *Musellam*, *u*, pro *o*, annis post Ausonium centum circiter & quinquaginta, vocavit, sicut in ejus carminibus aliquando observavimus. *Vinetus.*

2. *Transieram*] Veniens ab expeditione Principis mei Gratiani in Germanos & Suevos, ad *Lupodunum* profligatos, sedibusque suis exactos. Qua de victoria ipse homo elegans & delicatus nulla magis præ-

da

da quàm *Bissula* illa sua lætatus est, dilaudata tenerrimis versibus. *Freher.*

2. *Transieram celerem*, &c.] Egregia sunt, quæ super hoc loco Scaliger protulit. Cujus etiam emendationem probamus --- *Nebuloso lumine.* Licet MSS. libri vulgatæ lectioni patrocinentur. Diem enim nebulosum indicat poëta, id quod ex ℣. XII sequenti apparet. & eadem phrasi in Cupidine crucifixo usus est:

Quorum per ripas nebuloso lumine marcent

Fleti olim regum & puerorum nomina flores. Barthius.

3. *Nebuloso lumine*] Ambiguo mane, diluculo obscuro & nubilo. Ita infra in Cupidine crucifixo, de Stygiis rivis loquens:

Quorum per ripas nebuloso lumine marcent.

Alii legunt FLVMINE. Ita, *Nebulosum mare Britannicum*, Panegyr. *Freherus.*

4. *Navam*] Vbi porius quàm ad Bingium oppidum? ubi pons flumini impositus, cujus Tacitus meminit, nescio an idem cum hodierno. *Freher.*

5. *Addita miratus veteri nova mœnia vico*] *Veteri vico* non convenit Argentorato, CIVITATI jam tum claræ & insigni. Sed & aliud iter & stationes Argentorato Treverim præscribit Itinerarium Antonini, & Tabula illa Peutingeriana, quod *Navam* fluvium non attingat: nimirum *Argentorate, Tabernis, Ponte-Saravi, Decempagos, Duodecimum, Divodurum, Treviros. vico.* Alii, *muro*: cùm *vicus* sine mœnibus sit; Sic VICO-IVLIO. *Addita miratus nova mœnia vico.* Neque hoc Argentorato convenit: sed Bingio, cui mœnia non ita pridem per Iulianum Cæs. instaurata. Quod totum nobis optimè exponet, & mirationis causam reddet Ammianus Marcellinus lib. XVIII. *Ipse* (de Iuliano Cæsar. loquitur) *omni tempore oportuno, ad expeditionem undique milite convocato profectus, id inter potissima mature duxit implendum, ut ante præliorum fervorem civitates multo ante excisas* (at à quo nisi à Francis, ibi sitis?) *intraret, receptasque communiret: horrea quin etiam exstrueret pro incensis, ubi condi posset annona à Britannis sueta transferri. Et utrumque perfectum est spe omnium citius: nam & horrea veloci opere surrexerunt, alimentorumque in iisdem satias condita; & civitates occupatæ sunt septem, Castra Herculis, Quadriburgum, Tricesima, Nivesium, Bonna, Antunnacum, & Bingio. Vbi lato quodam eventu etiam Florentius præfectus apparuit subito, partem militum ducens, & commeatuum perferens copiam sufficientem usibus longis. Post hæc impetrata, restabat necessitatum adigente articulo, receptarum urbium mœnia reparari, nullo etiam tum interturbante: idque claris indiciis apparet, ea tempestate utilitati publicæ metu Barbares obœdisse, non rectoris amore. Romanis Reges, ex pacto superioris anni, ædificiis habilia multa suis misère carpentis; & auxiliarii milites semper munia spernentes hujusmodi, ad obsequendi sedulitatem Iuliani blanditiis deflexi, quinquagenarias longioresque materias vexere cervicibus ingravati, & fabricandi ministeriis operam maximam contulerunt.* Habuit ergo Ausonius, quæ miraretur! Bingium usque urbes receptas; ipsum mœnibus de novo munitum; illisque tam brevi temporis spacio excitatis, patientibus non modo Germanis, sed materiem suppeditantibus, & auxiliariis tam voluntariis ad operas. *miratus.* Iam si eo rediret, miraretur magis, in alteram ripam transpositum. Porro Bingium eo ævo ab altera Navæ ripa stetisse, in vita S. Ruperti exprimitur. *Id.*

5. *Addita miratus*] De hoc *vico*, muris, Ausonii temporibus, circumdato, nil plane habeo, quod doceam: nisi forte sit agri Argentoratensis urbs *Saverna*, quas *Tres Tabernas* Romani conditores primum appellaverunt. Hoc enim munimentum, ut appellat Ammianus Marcellinus libro sexto decimo, ab Alemannis subversum, Iulianus Cæsar reparavit. *Vinetus.*

6. *Æqua-*

* Æquavit Latias ubi quondam Gallia Cannas:

Infle-

6. *Æquavit Gallia Cannas*] *Æquavit.* ita fere Nero, cæso Asdrubale, *Cannas pensavimus*, inquit apud Silium Italic. lib. XV. *Æquavit Gallia Cannas.* Cannæ vicus in Apulia, sola Romana clade *pugnaque sinistra* (ut Propertius de eo loquitur) nobilis; ut & *Cremera*, *Allia*, *Bedriacum*. *Argentoratus Barbaricis cladibus nota*, ait Marcellinus, illa præsertim à Iuliano Cæs. edita, de qua ita Sext. Victor: *In campis Argentoratensibus apud Gallias, cum paucis militibus infinitas hostium (Alamannorum) copias delevit. Stabant acervi montium similes: fluebat cruor fluminum modo: captus Rex nobilis Chonodomarius: fusi omnes optimates: redditus limes Romanæ possessionis.* Adeo ut non dubitaverit hanc Zosimus æquare Alexandri M. de Dario victoriæ: *ὥστε εἴ τις ἐθέλοι τῇ περὶ Δαρεῖον Ἀλεξάνδρου μάχῃ ταύτην παραβαλεῖν τὴν νίκην, οὐκ ἂν εὕροι ταύτην ἐκείνης ἐλάττονα.* Sed neque clades ista Galliæ potius quam Germaniæ objicienda, neque ab Ausonii ævo ita remota erat, ut *Quondam* diceret: neque denique ad solum Argentoratum vario & cruento Marte debellatum. Clades autem ista Galliæ Cannensi æquiparanda (si modo non hic quoque, ut pleraque hujus Edyllii parte, hyperbolen non indecoram interpretamur) non est alia ab illa, quam post Vitellii cædem, imperio Vespasiani nondum bene constituto, rerum novarum auctoribus, Classico, Sabino, & Tutore, palam deficiens pleraque Gallia Celtica & Belgica, conjunctis sibi Germanis eorumque duce Civili, Romanis legionibus aliquot cæsis aut ad se traductis, occupatisque præsidiis, cum in summo discrimine res Romana posita esset, superveniente Sextilio Felice eo ipso loco, quo Navam Ausonius noster transivit, passa, & mox dissipata rebellione in ordinem coacta est. De qua Tacit. IV, Historiar. ita scribit: *Tutor, Treverorum copias recenti Vangionum, Caracatium, Tribocorum lectu auctas, veterano pedite atque equite firmavit, corruptis spe aut metu subactis legionariis. Qui primò cohortem præmissam à Sextilio Felice interficiunt: mox ubi duces exercitusque Romani propinquabant, honesto transfugio rediere, secutis Tribocis, Vangionibusque, & Caracatibus. Tutor, Treveris comitantibus, vitato Magontiaco Bingium concessit, fidens loco, quia pontem Navæ fluminis abruperat: sed incursu cohortium, quas Sextilius ducebat, & reperto vado, proditus fususque. Ea clade perculsi Treviri: & plebes omissis armis per agros palatur. Quidam principum, ut primi posuisse bellum viderentur, in civitates, quæ societatem Romanam non exuerant, perfugerunt. Legiones à Novesio Bonnaque in Treveros traducta, se ipsæ in verba Vespasiani adigunt. At Civilis & Classicus, ubi pulsum Tutorem, cæsos Treveres, cuncta hostibus prospera accepere; trepidi ac properantes, dum dispersas suorum copias conducunt, crebris interim nunciis Valentinum monuere, ni summæ rei periculum faceret.* Quo ex loco non tantum cladis illius magnitudo, sed illud etiam colligi potest, quare hujus potissimum Ausonius, qui Treviris degebat (ubi ejus cladis memoriam nondum abolitam fuisse credibile est) mentionem fecerit. Præsertim cum non longè inde mox & Treverorum Dux, summusque belli hujus instinctor, Tullius Valentinus oppressus captusque finem rebellionis fecerit. *Eo rapidius*, subjungit Tacitus, *Cerialis missis in Mediomatricos, qui breviore itinere legiones in hostem verterent, contracto quod erat militum Magontiaci, quantumque secum transvexerat, tertiis castris Rigodulum venit: quem locum magna Treverorum manu Valentinus obsederat, montibus aut Mosella amne septum, & addiderat fossas obicesque saxorum.*

Infletæque jacent inopes super arva [7] catervæ.
Vnde [8] iter ingrediens nemorosa per avia solum,
Et [9] nulla humani spectans vestigia cultus,
Præ-

rum. Et mox: *Vt ventum ad manus, deturbati ruina modo præcipitantur. Et pars equitum æquioribus jugis circumvecta, nobilissimos Belgarum, in quis Valentinum ducem cepit. Cerealis postero die coloniam Treverorum ingressus est, avido milite eruendæ civitatis.* Tangit hoc idem bellum Frontinus, & Galliæ hunc motum tribuit lib. VI. *Auspiciis Imperatoriis Cæs. Domitiani Germanico bello, quod Iulius Civilis in Gallia moverat, Lingonum opulentissima civitas, quæ ad Civilem desciverat, cum advenientem ab exercitu Cæsaris populationem timeret, quod præter spem inviolata nihil ex rebus suis amiserat, ad obsequium redacta, septuaginta millia armatorum ei tradidit.* Freherus.

7. *Catervæ*] Id est ossa. Sidonius: *Campos sepultos ossibus insepultis.* p. 52. & pag. 285. *Cade sepulturus.* Freher.

7. *Inopes super arva catervæ*] Notissima superstitio Veterum, ultimam opem defunctis esse sepulturam. Quam in sapientissimo etiam Philosopho Archyta tanti fecit Horatius, ut injecto saltem ter pulvere velut medicinam manibus fieri dicat. MSS. duo Codices habent: *jacent sinopes super a. c.* An ut *inops* ita *sinops*, sine ope, auxilio destitutus, veteribus dictus? *Barthius.*

8. *Iter ingrediens*] Via nimirum militari (quam sane in hac regione stratam eo ævo fuisse infra dicemus: & vestigia aggeris Romani supersunt) utpote in provincia Romana, quam Itinerarium publicum præscribit: quod genus non descripta tantum, sed etiam picta Romani duces habebant, ut Vegetius scribit l. III. cap. VI. Ex utroque genere aliquid nobis à postrema antiquitate superest: illo, quod Antonini nomine inscriptum, sed à Constantini ævo interpolatum jamdudum habemus: hoc, quod in Peutingeriana Bibliotheca prope sepultum, auspiciis incomparabilis viri Marci Velseri nuper in lucem rediit. Ex illo leve indicium eruimus, cui viæ Ausonius Bingio Treverim tendens institerit, dum sub Titulo, *A Lugduno capite Germaniarum Argentoratum*, ista legimus: *Confluentibus,* M. P. VIIII. *Vinco (f. hodie Winneberg)* M. P. XXVI. *Noviomago*, M. P. XXXIV. *Triveros*, M.P.XIII. *Diviodurum*, M.P.XXXIIII. In isto autem, conferendo hos ejus versiculos, omnia fere ejus vestigia relegimus, mansionesque recognoscimus: dum ita pictum linea ducta notatumque videmus: *Mogontiaco*, *Bingium*, XIII. *Dumno*, XVI. *Belginum*, VIII. *Noviomago*, X. *Aug.Tresvirorum*, VIII.

Atque ea sint oculis commissa fidelibus, & quæ

Ipse sibi tradat spectator: Sed ita, ut cum Abrah. Ortelii ultima tabula antiquæ Galliæ, quæ hinc suppleri poterit, & Belgii conferantur. Atque ista exteris non illiteratis ignoscenda, non mihi. Mihi liquet, qui partem illam ditionis Palatinæ diversis legationibus peragravi, & curribus mannisque trivi. Rectum iter est tale: BINGEN, *Stromburg, Durrebach, Argendal, Rysvveyler, Alvveyler, Kirchperg, --Dill, Hohesschütt, Stumpe-Turn, Hohestein, Fels, Hoinstein, Numagen,* TRIER.

Præterea { *Dumnissum.* / *Tabernas.* }

Hohe strasz. olim *geplastert*, adhuc *erhaben* & multis locis *geplastert*.

Wildfang TR--- *Freherus.*

9. *Nulla humani cultus*] Nisi qua Romani paulatim perdomuerunt, & ab

[9] Præterea arentem sitientibus undique terris
[10] Dumnissum, riguasque [11] perenni fonte [12] Tabernas,
Arva-

ab his immissi (de quib. mox dicêtur) coloni Sarmatæ. Ab his postea erecta fortissima & editissima castella, *Stromburg*, *Wildenburg* (à quo nomen *Wildgraviis*) *Kyrburg*, *Coppenstein*, *Simmern*. Meræ ibi silvæ, *Saenwald*, *Iderwald*, *Eberwald*, &c. Possis de eo dicere tractu, quod Marcellinus lib. xx de lacu Brigantino: *horrore sylvarum squallentium inaccessum, nisi qua vetus illa Romana virtus & sobria iter composuit latum, Barbariis & natura locorum, & cæli inclementia refragante.* Neque solum infra Treverim circa Navam fluvium in Germania ea nemorum opacitas & vastitas, sed & supra, & ad *Suram* fluvium. Ita enim loci cujusdam *Andethanna* nomine (Cœnobium *Echternach* hodie esse rentur) meminit Sulpit. Severus Dial. III, cap. xv, de Martino: *Postero die se inde* (à Treveris) *proripiens, cum revertens in via mœstus ingemisceret, haud longe à vico, cui nomen est Andethanna, qua vastas solitudines sylvarum* (inde Dynastæ loci *Sylvestres Comites, die Wildgraffen*) *secreta patiuntur, pragressis paulum comitibus ille subsedit.* Sed quasi non sint & saltus Vasconiæ, & *picei Boji*. In Stromburg & Wildenburg turres sunt rotundæ. Et regio illa, in qua *Apsla* fluvius & *Simmern*, inter Bingium & Confluentes, ditio est patris illius S. Ruperti, & Bertoldi Comitis fundatoris *Ravengerespurgi*. Porro tractum illum, quatenus Navæ fluvio adjacet, Germania in pagos suos tributa, postea circa Karolinum ævum *Pagum Nachgouve* vocavit. Nota etiam, quod pleræque omnes villæ sive pagi Hunnorum, muris suis, aut saltem fossis profundis cinctæ, ab illo (ut credibile est) ævo vetere. *Freh.*

9. *Prætereo arentem sitientibus undique terris*] *Prætereo.* Scilicet quod itineris ratio non cogebat inire, & transire, in altissimis montibus posita. Et hic notandum, medio itinere inter *Tabernas*, & *Dumnissum* ingressum; hoc ad lævam, illo ad dextram relicto. *sitientibus terris.* An propter defectum vini, ἀναμπελος? Non in *valle Simera* & ad Navam: quorum confluentes uno inde lapide ad castellum *Martinstein*: ubi adhuc conspicitur *Dunum*. Columella: *sitientibus oris.* Et dici potest de *Dauno* illo, quod Horatius:

Et qui pauper aqua Daunus agrestium
Regnator populorum. arentem. Non enim in eo fons, non puteus, nisi cisterna in rupe excisa. *Freher.*

10. *Dumnissum*] vel *Dummissam*. Tabula Itineraria, quam ad vicinum ævum Theodosii majoris ejusque filiorum, dignissimus tanto monumento editor refert, habet DUMNO: unde nisi à DUNO, vel forte *Dominando*? Et *Dumnotonum* aliud in Aquitania prope Medulos *Theonis Possessionem* nominat idem Ausonius in Epistolis, quod *Dommissam* hodieque vocari Vinetus annotat. Mihi liquet, suffragante & itineris ratione, & nominis vetusti vestigio; ut *Dumno* illud forte non alibi requirendum, quam in perveteri & splendido, munitoque illo castello, jugo montis imposito, non longe ab ipsa regia via, quæ Bingio Nivomagum recta deducit, cui *Dhaune* nomen etiamnum manet; ita *Dommissam*, *Dunnesam*, *Tomesse*, hodie *Dhaune* infra *Kirchbergum*, esse hanc ipsam Ausonii *Dumnissum*. quod etiam Origg. Palatin. Parte secunda Cap. XI, extra dubium esse docui. Ut autem BINGIUM, quod tabula Itineraria consequenter nobis exhibet, statuo esse oppidum & castrum *Baldenaw* hodie dictum (hoc enim malo quam *Vel-*

 dentz,

dentz. quis autem ad liquidum ista in his tenebris expediat?) ita magis hæreo in *Tabernis* illis Ausonio præteritis: quas ut à *Belgino* illo statione ordinaria non longe abesse, & eundem usum præbere posse existimo, ita ad liquidum, nec fontis illius laudati indicio constituere certo hactenus potui: quod nullus locus in tota illa regione sit, cui nomen *Zabern* manserit, ut Tabernis illis Alsaticis, & Rhenanis, & Montanis. nam nec oppido *Sobernheim* alias non ignobili convenit. Marcellinus quidem, ubi de illis primis loquitur lib. XVI: *Conversus hinc ad reparandas Tres-Tabernas, munimentum ita cognominatum, haud ita dudum obstinatione subversum hostili, quo adificato constabat ad intima Galliarum (ut consueverant) adire Germanos arceri*, non obscure significare videtur, id nominis nonnisi munitis & instructis ad reprimendos Barbarorum insultus locis indi consuevisse. Quod si est, utut alia non contemnenda loca in ea regione occurrant, Simmeren, Kirchberg, Ravengirspurg, nulli potius nomen convenire videbitur, quam vel oppido Castello (quod *Bern-Castel* vocatur) vel *Castellauno*, quod Castellum Hunnorum (frustra est Trithemius, qui *VrsoCastrum* indigetat in Vita Nicolai Cusani) interpretantur. Præsertim cum de hisce ipsis Sauromatum colonis mox subjiciat Ausonius:

Arvaque Sauromatum nuper metata colonis.

Inclino tamen fere de Castello Tabernarum interpretari. Nam & à Dumnio vel ad illum locum, vel ad proximum Belginum, justum iter ad interjungendum & mansionem quærendam; & *Castelli* vox munimentum ibi eximium fuisse arguit: ut è regione Moguntiæ vicus, ubi munimentum à Trajano positum olim fuit, *Castell* nomen hodieque retinet: & *Castellum* oppidum ad Mosam apud Marcellin. & B. Rhen. ita ut *Tabernarum* nomen ablato capite in hoc remansisse videatur: *taBERN-CASTEL*, ceu *foRVM-GALLOrum*, *in-TERAMNVM*, *caSAR-AGOSSA*. Accedit, quod Munsterus annotavit l. III Cosmograph. c. 181, & ego vidi, inveniri in ea regione viam ab antiquo constratam & elevatam ultra planiciem terræ, quæ incipiens ab oppido *Baccharach* transeat per asperam illam terram rectissimo tramite usque ad *Berncastel*, & inde ad Treverim, & ad regionem Lutzelburgensem. Strata autem illa à Moguntiaco & Bingen usque Treverim in alto, *&c.* & in Lotharingiam, vulgo dicitur *vff der Caseyen*, quemadmodum via Æmylia *Emmelwege*, via Livia *Lievenwege*. Freherus.

11. *Perenni fonte*] Nam & hujus metatoribus in locandis stationibus non levis cura. Veget. l. III, c. VIII: *Cavendum quoque, ne per æstatem aut morbosa in proximo, aut salubris aqua sit longius.* D. Ambrosius Sermone v, in Psalm. CXVIII: *Eliguntur civitates, in quibus triduum, quatriduum, & plures interponantur dies; si aquis abundant, commerciis frequentantur.* Talem fontem perennem *Vxillodum* describit Iul. Cæsar lib. VIII. Et insignem fontem Burdegalæ civitatis alibi miris laudibus extollit Ausonius. ὕδατος ἀφθονίαν Themistius vocat. Et Dicæarchus in descriptione Græciæ urbium non omittit, quæ urbs sit ἔνυδρος vel ἄνυδρος, aut contra: ut de Thebanorum urbe, κάθυδρος πᾶσα: contra vero de urbe Athenienfium, ἡ δ' πόλις ξηρὰ πᾶσα, οὐκ ἔνυδρος. Et Castellum ipsum Tabernarum (vulgo *Bern-castel*) his non destituitur. Et *Bireckenfeldum* etiam acidos habet late circum celebres. Quid quod & rivus Simeram prælabitur, quem *Guldenbach* vocant, Tagum scilicet, Pactolumque æmulans? *Freher.*

12. *Tabernas*] Non quas modo memoravimus Tres Tabernas Argentoratenses sed alias inter Navam & Mosellam positas, mihi non satis cognitas. De quibus lege Beatum Rena-

Arvaque [13] Sauromatum nuper metata colonis:

[14] Et

num in libro tertio rerum Germanicarum. *Vinet.*

12. *Tabernae*] In plurali: Sic *Tres-Tabernae.* Freherus.

13. *Sauromatum nuper metata colonis*] *Nuper.* ergo illa Hunnorum opera (de quibus infra) olim Romanis incognita, quòd & terminationes, *Berg*, *Burg*, *Stein*, arguunt. *metata.* Non intellexit hunc versiculum Alciatus 2. Dispunct. cap. 22. vide Turneb. XIV, cap. 1. Imitatur Paulinus: *Arvaque vicinis circum metata colonis.* *Sauromatum.* cum gentibus illis feris, Thraciam aliasque Romanas provincias infestantibus, bella gessisse Gratianum hunc Imp. Sextus Aurel. Victor, Orosius, & Zosimus testis est: devictos captosque traduxisse, & arva eis illa in provincia assignasse, ipse Ausonius hoc loco: & in Panegyrico: *Voca Germanicum deditione gentilium, Alemanicum traductione captorum, vincendo & ignoscendo Sarmaticum.* Hos postea Romanis militasse contra Germanos aliasque gentes, nihil dubii habet, & lex ipsa datorum agrorum exigebat. Vopiscus in Probo: *Omnes jam Barbari vobis arant, vobis jam serviunt, & contra interiores gentes militant.* Marcellinus lib. XXVIII. *Alemanos metu Burgundionum dispersos aggressus per Rhaetias Theodosius, pluribus caesis, quoscunque cepit, ad Italiam jussu Principis misit, ubi fertilibus agris acceptis jam tributarii circumcolunt Padum.* Et lib. XXXI. *Gothi missis oratoribus ad Valentem, suscipi se humili prece poscebant, & quiete victuros se pollicentes, & daturos, si flagitasset, auxilia.* Et hos quidem, *Sarmatas*, in Galliam partim traductos ibique coalitos, illos esse existimo, qui inter alios vicinos populos in exercitu Aëtii Patricii contra Attilam in campos Catalaunicos ducti leguntur. De quibus Iornandes De rebus Getic. cap. XXXVI: *A parte vero Romanorum tanta Aëtii patricii providentia fuit, cui tunc innitebatur respublica Hesperiae plagae, ut undique bellatoribus congregatis, adversus ferocem & infinitam multitudinem non impar occurreret. His enim adfuere auxiliares Franci, Sarmatae, Armoritiani, Litiani, Burgundiones, Saxones, Riparioli, Ibriones, quondam milites Romani, tunc vero jam in numero auxiliariorum exquisiti: aliaque nonnullae Celticae, vel Germanicae nationes. Sauromatum colonis.* id est, colonis è Sarmatia ductis. Qui illi? Hunni, gens ferocissima, atque *omni pernicie atrociores*, ut Sext. Victor loquitur. Paulinus lib. VI de vita Martini:

Cum subito pavefacta metu graviore
Auxiliatores pateretur Gallia Chunos;
(Nam socium vix ferre queas, qui durior hoste
Exstet, & adnexum foedus feritate repellat)
Horum unus stimulis furiosi Daemonis actus,
Irrupit sacram Domini praedo improbus aedem.

Quos Ptolemaeus, & Dionysius Geographus, & Zosimus, Οὖννους, nos hodie *Hunnos*, veteres Latini *Chunos* scribebant, quomodo in veteribus codicibus Ausonii nostri & Sidonii legitur exaratum, *Chunos*, & *Cunos* quoque, atque adeo *Conos.* Nec Poëtae aliter in versu usurpabant. Sed & posterioribus saeculis aliae gentes ita pronunciabant. Helmoldus l. 1. c. 1. *Russia vocatur à Danis* OSTROGARD, *eo quod in Oriente posita omnibus abundet bonis. Haec etiam* CHUNIGARD *dicitur, eo quod ibi sedes Hunorum fuerit. Hujus metropolis civitas est Chue.* Hi Sauromatis, vagis sedibus assueti, ut se miscebant, ita subinde apud nostrum auctorem junguntur ut eorum propago. Ausonius in precatione Consulari:

Qua vaga Sauromates sibi junxerat agmina Chuni.

[14] Et tandem primis Belgarum conſpicor oris
[15] Nivomagum, [16] divi caſtra inclyta Conſtantini.

[17] Purior

Quaque Getes *ſociis* Histrum *adſultabat Alanis.*
Hoc eſt illud Virgilii:
— & conjurato deſcendens Dacus ab Iſtro.
Idem Auſonius Epigramm. 1:
Arma inter Chunoſque truces, furtoque nocentes
Sauromatas. Sidonius Narbone:
Pacem te medio darent feroces
Chunnus, Sauromates, Getes, Gelonus.
Et *Gothunnorum* Claudianus meminit. His igitur in propriis ſedibus devictis, partem illam Germaniæ, quæ Rhenum, Moſellam & Navam interjacet, à Romanis jure colonario adſcriptam & metatam hîc docet Auſonius, illam tunc perambulans: quæ hodieque ab illis nomen retinuit, quod jam ſub Francorum imperio habebat, *Pagus Hunesruch*, vulgo *Hundsruck*. Quod qui Hunnorum præſidium interpretantur, rectius faciunt, quàm qui joculari nomine *Dorſum-Canis*, propter ingenium loci montoſum & aſperum dictum putant: quo ſenſu *Cynonotos* à ſe nove reperto vocabulo Trithemius indigitare ſolebat. Neque forſan errabit, qui ejus regionis præcipuos regulos, Comites Sylveſtres, & Reingravios, *Wildgrafen* (item *Rawgrafen*) *zu Daun und Kirpurg, Reingrafen zum Stein*, poſſidentes non exigua in ea ora caſtra & villas, *Thaun, Kirn, Oberkirn, Kirburg, Reingrafenſtein, Wildperg*, à Regionis qualitate nomina ſortitos putabit. Hunnorum quoque inobliterata memoria ſupereſt in arce Hunoltſtein, vulgo *Hunſtein*, à qua familia equeſtris ejus oræ fere nobiliſſima: & in oppido caſtroque *Caſtelhun*, quod Hunnorum Caſtellum interpretantur. Et proximus pagus eſt *Huntheim*. Quinimo & prope oppidum Simeram fonti nomen ſupereſt *Hunenborn*. Aſpera quidem montibus, horrida ſilvis regio, αἰγίλοφος, & plane illis colonis digna, de qualib. Varro De re Ruſt. pag. 63. ſed cui tamen in triquetram prope formam adjacentia flumina omnium rerum copiam & magnas commoditates afferant: inter quæ depreſſis alveis profundum fluentia, illa ceu dorſum quoddam editius ſe extollit & eminet. Quod dudum in Germaniæ fluviis notavit Tacitus. *Freher.*

14. *Et tandem primis Belgarum*] Renus fluvius Galliam à Germania dividit. Cæterum Germani quum aliquando Renum transgreſſi, *Galliæ Belgicæ* (ita appellatur Galliæ pars, quam alluit) partem ſibi proximam occupaſſent, ea Gallia etiam *Germania* fuit cognominata. Quam & in duo, Moſella fluvio, diviſerunt, in *Superiorem*, in qua Ptolemæo, & Ammiano Marcellino, recenſentur Mogontiacus, Vangiones, Nemetes, Argentoratus: *Inferiorem*, in qua Colonia Agrippina, Bonna, Tungri, & aliæ claræ civitates. Ita diminuta fuit *Belgica*, & à Reno ſemota: ejuſque pars reliqua, quæ *Belgicæ* nomen retinuit, bipertito quoque ſecta, in *Primam* & *Secundam Belgicam*. Sic enim ex vetere provinciarum nomenclatore, & eodem Marcellino didicimus: qui in *prima Belgica* ponunt Treveros, Mediomatricos, Leucos, Veredonenſes: in *ſecunda*, Remos, Sueſſiones, Catalaunos, Veromanduos, Atrebates, Camaracenſes, Tornacenſes, Silvanectenſes, Bellovacos, Ambianos, Morinos, Bononienſes. Ex iiſdemque locum hunc Auſonii intelligo, qui à Germania ſuperiore initium *Belgicæ* Moſellam facit. *Vinetus.*

14. *Et tandem primis Belgarum conſpicor oris Nivomagum*] *Primis.* eſt enim Belgicæ primæ. *Noticia. Catalogus Provinciarum. Belgarum oris.* his enim Treveri accenſebantur. Pomponius Mela lib.

lib. III, cap. II: *Aquitanorum clarissimi sunt Ausci, Celtarum Hedui, Belgarum Treveri.* Idem Iulius Cæsar, & Tacitus subinde. Marcellinus lib. XV: *Post has Belgica prima Mediomatricos prætendit, & Treviros, domicilium Principum clarum.* Vitruvius lib. VI, cap. I: *In Belgica Rhenus*, &c. In tabula Itineraria supra laudata, grandioribus litteris scriptum BELGICA per medios usque Treveros. Vibius sequetter de fluminibus: *Mosella Belgica, defluit in Rhenum.* Idem postea: *Rhenus Germania, Belgas à Germanis segregans. tandem conspicor.* Tertio pedato, tertia mansione: ut Tacitus dixerat, *Cerealem tertiis castris Mogontiaco Rigodulum venisse.* Quod in eadem Mosellæ ripa paullo propius à Colonia Treverorum aberat, nominis vestigio etiam hodie manente, *Reol*, & *Rigelburg*, (ut & *Regiodola*, in diplom. Dagoberti apud Bruschium) ut est accurate ab Ortelio, Geographorum Rege, observatum & annotatum, Itinerario Belg. pag. 65, & Thesauro. A quo dictorum nihil repetam: sed locum tantum Marcellini, qui turbabat, in tranquillum reponam, ope Codicis manuscripti, in quo clare ita scriptum legi: *Apud Confluentes, locum ita cognominatum, ubi amnis Mosella confunditur Rheno, Rigomagum oppidum est* (exustum in bello Philippi & Ottonis Regum A. 1198.) *& una prope ipsam Coloniam turris.* Id vero oppidum in tabula etiam illa Itineraria apparet, posterioribus (Godefrid. S. Pantal. in Annal. 1172. & 1206.) corruptè *Regiomagum* dictum, *Romage* Cæsario Heisterbacensi lib. V Memorabil. cap. 37. hodie vulgo *Rymagen.* Ejus etiam Marcellinus meminit. Vidi locum, situm in colle modico, & fontem in eo plenum, ac rudera; ubi nummi veteres reperiuntur, aurei, argentei, ænei. Ibi etiam *die Landskron*, quod Longolius *Chorostephanon* vocat. *Freherus.*

15. *Novomagum*] Compositum est vocabulum, ut Rotomagus, Breucomagus, Borbetomagus, Iuliomagus, Cæsaromagus, Vindomagus: cujus posteriorem partem *Magum*, domum, priscorum Gallorum lingua, significasse putat Beatus Renanus tertio rerum Germanicarum: ceterum de ptiore nihil habeo, quod afferam, nisi quod varie corruptam offendi. *Novomagum* enim, & *Nivomagum*, & *Nuiomagum* hic scribunt nostra exemplaria. Est ad *Vahalem*, qui Hollandiam insulam à meridie præterfluit, ejusdem nominis urbs *Nimegen.* Quam & tribus illis modis, & præterea *Noviomagum* appellabant, quas aliquando emendare sum aggressus, Pipini, Caroli Magni, & Ludovici Pii historias. Fuit etiam alia in Aquitania civitas ejusdem nominis, de qua meminimus in carmen de Burdigala, sed hanc solus celebravit Ptolemæus: in cujus Græcis, quorum unicum exemplar habemus, est Νιόμαγος solum, id est *Noviomagus*: quum Lexobiorum, Vadicassiorum, Nemetum, Tricastenorum illic sint non *Noviomagi*, sed Νοιόμαγοι, id est *Nœomagi*. *Nivomagi* autem *Constantinianorum castrorum*, neminem habeo inter veteres, qui mentionem fecerit præter Ausonium: quod esse suspicor oppidum *Numagen*, ad Mosellam situm inter Treveros & Renum, sed non procul Treveris. *Vinetus.*

15. *Nivomagum*] Plura hoc nomine oppida eo ævo: & falsus longe Hieronymus Surita pag. 418, ad 80. Ea enim est Spira Nemetum in tab. Peuting. & Itinerario *Nemidona.* quam cave putes esse Augustam Nemetum apud Æthic. Ea est in Arvernis Galliæ, Ἀυγυστονεμέτων Ptolom. & in tab. Peuting. Nec est *Newburg* ad Rhenum, ubi amnis mire errat. Aliud rursus *Neomagum* inferius est, quod Reginoni. *Neomagus in Badua*, Anno 806. hodie *Nymagen.* Et plura *Neomaga* in tab. Peutingeriana reperias. At hoc *Noviomagum* est illud apud Antoninum in Treveris pag. 84. & in Tab. Peuting. In utroque autem Itinerario, scripto & picto, scribitur,

bitur, *Noviomago:* quod in versus gratiam (si non potius catalecticus est) ita reddiderit Ausonius. *Neonmagen* superior ætas scripsit, ac vulgo *Nymagen* hodieque dicitur. *Numago* legitur in historiola Tyrsi Ducis, & Palmatii Consulis, cum sociis, apud Treverim per Rictionarium cæsis, tabella in D. Paulini æde suspensa: *Ex his innumeris tanta multitudo ad littus Mosellæ juxta Capitolium martyrizata est, ut sanguinis rivuli defluentes in Mosellam aquæ permixti eam in suum converterent colorem, usque ad castrum quod Numago dicitur; ut à naturali claritate remota, peregrino magis quam proprio colore ruberet.* Ad III milliaria distat *Augusta*, in dextra Mosellæ ripa, pagus cum castro, ipso aspectu vetustatem suam referens. Castellum ipsum, Ducis prætorium, loco edito & opportuno situm, hinc Mosellæ alveum, inde jugi dorsa circumquaque circumspiciens, fossa cinctum. In eo turris rotunda, ipsissimum Romanorum opus, ingentibus quadris extructa, in fundo solida, rupi impoſita: quam murus cum pinnis ambit, quadratas turres circum habens, opere firmissimo, nec humana vi facile solvendo: etsi humanarum rerum vices passum appareat, diruptis & hinc inde dispersis, vel parietibus insertis, antiquis sculpturis, inscriptionibus, statuis, sarcophagis: quarum pars etiam ibi visitur, pars alio (Lutzelburgum in hortos Com. Mansfeld.) translata dicitur. Duo insigniora hic repræsentare visum. Inscriptionem primum: D. M. VARUSIO. ATTONI. FILIO. DEFUNCTO. ACCEPTIUS. VARUSIUS. ET. TOTIA. LALLA. PATRES. ET. SIBI. VIVI. FECERUNT. Sculpturam deinde è marmore insignem, in qua miles peltatus intra castra, juxta turrim illam rotundam, excubias (út videtur) agens. Extra castrum, & circa, casæ humiliores antiqui & ipsæ ædificii, veteres militum stationes & tuguria, præsidium Ducis vallantes: hodie popularium domus. Inde via strata silice & glarea, *Kirchbergam* ducens, *Via Caligula* à quibusdam vocatur. *Freherus.*

16. *Divi castra inclyta Constantini*] *Castra. Constantini* etiam domus fuit, & Helenæ, è qua & Maximini abbatia facta. Brusch. Hunc Iulianus *sanguinarium* vocat, & Hieronymus. Displicet ejus crudelitas in victos, &

Reges

Reges Francorum, Goropio. Eo nomine non minus crudelis quàm parricidio Crispi & Faustæ, Sex. Aur. Victor. Atque ea sævitia Romanorum Imperio exitiabilis fuit. *inclyta.* Iam ab antiquo. Legitur enim in Itinerario Antonini: *& statua veteres ibi reperta, monumenta Paganica, eaque à Constantino exculta.* Hinc illa ejus: MARTI. PROPVGNATORI. CONSERVATORI. P. TR. *Divi castra inclyta Constantini.* Itaque nulla apud antiquiores hujus mentio. Atque ita Itinerarium Antonini, & tabula Peutingeriana, quæ *Noviomagum* illo loco ponunt, *Constantino* posteriores. Si tamen *Constantinus* id primus à fundamentis fundavit: & non auxit potius, quod apud priores exstiterat. quod videtur argumento statuarum & monumentorum, quæ ibi exstitere. Sane Rictionarii gesta sub Maximiano Imp. *Numago* meminerunt. *Constantinus* igitur, quando Gallias regens, cum Francis & Alemannis belligerabat, prolaturus (ut Panegyristes assentabundus ait) imperium a Thusco *Albula* ad Germanicum *Albim*, castra & stativa sua hoc loco habuit. Quo tempore alia etiam opera memorabilia illis partibus struxit. Nam & non longe inde pontem insignem Rheno apud Coloniam Agrippinensem imposuit, & castello munivit, quod *Divitense munimentum* dictum. Pontis idem Panegyristes meminit Oratione apud ipsam Treverim habita: *Pulchrum tibi videtur, & revera pulcherrimum est, ut Rhenus ille non solum superioribus locis, ubi aut latitudine vadosus, aut vicinia fontis exiguus, sed & ubi novo ponte calcatur, ubi totus est, ubi jam plurimos hausit amnes, quos hic noster ingens fluvius* (Mosellam dicit) *& barbarus Nicer, & Mœnus invexit, ibi jam immani meatu ferox, & alvei unius impatiens, in sua cornua gestit excedere.* Quem pontem aliquot post sæculis Bruno Archiepiscopus, Ottonis Imp. frater, rescissum una cum munimento Divitensi, in Basilicam D. Pantaleonis absumsit. Et munimenti Divitensis memoria vetus visa Ruperto Abbati ejus loci. *Rhenan. pag.* 35. Atque oppidum etiam *Engers*, in Germanica Rheni ripa, Antunnaco ferè oppositum, hunc conditorem jactat, *Constantin-Engers* scribi gaudens: à quo oppido, ceu capite, pagus *Angerisgouwe*, hodie *Engersgou*, nomen sumpsit, in quo præter alia arx *Wieda*, & Comitatus Widanus situs. Mirari possis, quod non *castris* à se nomen *Constantinus* fecerit; cum *Castra-Constantia* alibi legamus. Marcellinus lib. XV, describens Galliam: *Matrona & Sequana*, inquit, *amnes magnitudinis gemina: qui fluentes per Lugdunensem, post circumclausum ambitu insulari Parisiorum castellum, consociatim meantes, protinus, prope Castra Constantia funduntur in mare.* Neque deinceps obscurum mansisse locum credibile est, duobus templis insignem: quorum alterius in valvis saxo incisa hæc inscriptio visitur, quam paucis legibilem à nobis fide descriptam hic apponemus:

ANNO AB INCARNATIONE DOMINI MCXC, INDICTIONE VIII, CONCVRRENTE VII EPACTA, XIII KAL. NOVEMBRIS, DEDICATVM EST HOC TEMPLVM ET ALTARE A VENERABILI TREVER. ARCHIEPISCOPO IOHANNE, PRIMO ANNO PONTIFICATVS EIVS, REGENTE ECCLESIAM DEI PAPA CLEMENTE, IMPERANTE VERO FRIDERICO, ET FILIO EJVS HENRICO REGNANTE, IN HONOREM SANCTE INDIVIDVE TRINITATIS, ET SANCTE CRVCIS, ET SANCTE VIRGINIS MARIE, ET EORVM QVORVM RELIQVIE HIC CONTINENTVR; IOHANNIS BAPST. S. PETRI APOSTOLI; APOSTOLORVM PHILIPPI, IACOBI; ET SANCTOR. MARTYRVM, STEPHANI PROTHOMARTYRIS, LAVRENTII,

[17] Purior hic campis aër: Phœbuſque ſereno
Lumine purpureum reſerat jam ſudus Olympum.
Nec jam [18] conſertis per mutua vincula ramis
Quæritur [19] excluſum viridi caligine cœlum:
Sed liquidum jubar, & rutilam viſentibus æthram
Libera perſpicui non invidet aura diei.
[20] In ſpeciem quum me patriæ, [21] cultumque nitentis
[22] Burdigalæ, blando pepulerunt omnia viſu,

Cul-

VINCENCII, PANCRACII, FABIANI, SEBASTIANI, TIBURCII, VALERII, YPOLITI, URBANI, PREIECTI, EUSTACHII, VICTORIS, CRISANTI, MAURICII, ET SOCIORUM EIUS, FELICIS, ET IUSTI; ET SANCTORUM MARTINI, NICHOLAI, AGRICII, FELICIS, VEDASTI, POLICARPI, QUIRIACI, MODOWALDI, CELSI, CIRILLI ARCHIEPISCOPI; ET SANCTARUM VIRGINUM, GERTRUDIS, SEVORE, SCHOLASTICE, SUSANNE, ET XI. MILLIUM VIRGINUM. Poſtea Comitatus aut Baroniæ titulo inſignem fuiſſe invenio: Legoque (apud Kyriand. fol. 124.) in diplomatis ſub Anno Dom. M C LII Mansfridum & Eberhardum de Numagen, & M C XCIII Wiricum de Numagen, & filios ejus Thomam & Alexandrum: demum Anno M D IV Salentinum Dominum in Iſſenberg & Numagen. Hodie vero in ditione eſt illuſtris Domini Georgii Comitis de Seyna, & Witgenſten, feudi titulo ab Archiepiſcopo Treverenſi recognita. *Freherus.*

17. *Purior hic aër*] Dicas eum ſubito in Elyſios campos evaſiſſe, de quibus ita Virgil. VI Æneid. verbis, quæ noſter imitatus videtur:

Purior hic campis aër, & lumine veſtit
Purpureo, Solemque ſuum ſua ſidera norunt.

Mira & iniqua perſuaſio Italorum & Gallorum, & faſtidium aëris Germanici. Tacitus in Germania: *Quis Aſia, aut Africa, aut Italia relicta Germaniam peteret, informem terris, aſperam cœlo, triſtem cultu aſpectuque, niſi ſi patria ſit?* Idem II Annal. *Quanto violentior cætero mari Oceanus, & truculentia cœli præſtat Germania.* Regionem enim illam, etiam qua juris Romani, Germaniam primam vocabant. Ita & infra Auſonius:

Vel qua Germanis ſub portubus oſtia ſolvis. Freher.

18. *Connexis*] Imitatur Lucanum. Alii legunt, *conſertis.* Freh.

19. *Excluſum*] Hoc Coripp. imitatur. *Id.*

20. *In ſpeciem*] in agro Burdigalenſi patria mea eſſe tum mihi viſus ſum. Ita omnia erant ſimilia, villæ, vineta, fluvius, &c. *Vinetus.*

21. *Cultumque nitentis*] Suſpicor Auſonius ſcripſiſſe, *vultumque nitentis:* traductione à facie hominis, quam in alio recognoſcere ex intervallo videmut. *Vultum* de regione dici fruſtra fefellit librarios. Sic *maris vultus* apud Virgilium:

Mene ſalis placidi vultumque, fluctuſque quietos
Ignorare putas? Barthius.

22. *Burdigala*] Idem in Clar. Vrbb.

--- Clementia cœli
Mitis ubi, & rigui larga indulgentia terræ.

Vide etiam Ivtetum. *Freherus.*

23. *Edi-*

Culmina villarum, pendentibus [23] edita ripis,
Et virides Baccho colles, & amœna fluenta
Subterlabentis [24] tacito rumore Mosellæ.
Salve amnis laudate agris, laudate colonis,
[25] Dignata imperio debent cui mœnia Belgæ:

Amnis

23. *Edita ripis*] *Saxis* pro *ripis* in vetusto libro scriptum invenisse adnotavit Theodorus Pulmannus. *Vinet.*

24. *Tacito rumore Mosellæ*; &c.] Carpitur hæc *Rumoris* usurpatio, velut impropria. Cum vero *rumor* proprie sit strepitus, quo res occulta prius in aures velut tacite venit, nescio an non nimis proprie usus sit hac voce doctissimus poëta. Suspicatus sum aliquando à *rumine* descendere, quod ruminantes eâ parte pecudes obscurum ciant sonitum. Quod si verum est, remoto abusu propriè usurparit Ausonius. Quicquid sit non sine veterum imitatione scripsit; quorum cum scripta ad nos non venerint, cur quod non capimus, carpamus? ingeniosè verò hic versus aquæ sonum obscurum refert. Quali artificio rivum inserpentem arenæ Claudianus noster:

Et raucum bibulis inserpere murmur arenis.

Et naturalis artifex Ovidius:

--- *invitat somnos crepitantibus unda capillis.*

Vltimo ævo sonum avis volantis expressit eo modo Henricus Altissiodorensis lib. VI, de rebus B. Germani:

Et sævas pandunt blandis applausibus alas. Barthius.

25. *Dignata imperio*] Hoc de Nivomago, & ejus muris ab Imperatore Constantino conditis acciperem potius quam de Treverorum Augusta. *Vinetus.*

25. *Dignata imperio mœnia*] Imperio. Propter residentiam, ut C. Cæsari *Antium*, apud Sueton. *Dignata imperio mœnia.* Constantinus, Constantius, Iulianus, Valentinianus, Gratianus, Valens, Impp. multum Treveris habitabant, palatium habebant, inde bella in Germanos movebant, rescripta (quorum bona pars in Cod. Theod. adhuc superest) Senatui, Præsidibus, provincialibus dabant, non secus ac ex ipsa Roma. Inde *Domicilium Principum clarum* Marcellin. vocat lib. XV. Inde Gelasius Papa Acatio respondet apud Nicol. Cusanum I Concord. Cathol. cap. XVI. Inde AVGVSTA Treverorum dicta. Et *Sedem Regni* noster Ausonius nominat in Claris Vrbibus:

Armipotens dudum celebrari Gallia gestit,
Trevericaque urbis SOLIVM.

Addit: *Quæ proxima Rheno,*
Pacis ut in media gremio secura quiescit.

Ita ut Claudianus I. de Stilicone:

Tuta quod imbellem miratur Gallia Rhenum.

Iterumque Ausonius infra ✠ſ. 380.

Imperii Sedem, Romæq; tuere parentes.

Ita in Gratiarum actione pro Consulatu: *Celebrant quidem solemnes istos dies omnes ubique urbes, quæ sub legibus agunt; & Roma, de more; & Constantinopolis, de imitatione; Antiochia, pro luxu; & Carthago discincta; & domus fulminis Alexandria: sed Treviri, Principis beneficio.* Dixerat olim Iul. Cæsar: *Treverorum civitas, propter Germania vicinitatem, quotidianis exercita bellis, cultu & feritate non multum à Germanis differebat, neque unquam imperata, nisi exercitu coacta, faciebat.* Et lib. VIII. *Ab hoc Concilio Remi, Treviri, Lingones abfuerunt: illi, quod amicitiam Romanam sequebantur: Treviri, quod aberant longius, & à Germanis premebantur: quæ fuit causa, quare toto ab-*

essent

Amnis odorifero juga vitea consite Baccho,
Consite gramineas amnis viridissime ripas:
Naviger, ut pelagus; [26] devexas [27] pronus in undas,
Vt fluvius; [28] vitreoque lacus imitate profundo;

[29] Et

essent bello, & neutris auxilia mitterent. At ubi sedem istuc suam Principes Romani, imo & sedem belli in oppositam Germaniam, transtulerunt, ipsa licet Rheno & Germaniæ proxima & vicina, tamen secura & undique munita, velut in alta pace quiescebat. Addit:

Imperii vires quod alit, quod vestit, & armat.

Alit, annonæ & vini copia, in horreis condita, & per commercia. *Vestit*, lanificio & pannificio: cujus adhuc in ea urbe summa opportunitas, textorum (à quibus ipse rivus *die Weberbach* nomen habet) & fullonum collegio frequentissimo. *Armat*, quod ibi fabrica scutaria & ballistaria esset; magis vero, quod monetaria. Meminit enim Noticia Imperii, *Thesaurorum Triberorum*, & *Procuratoris Monetæ Trevirorum*. Et Trebellius Pollio in Victoria: *Cusi sunt ejus nummi arei, aurei, & argentei; quorum hodieque forma exstat apud Treveros.* Et notulæ ipsorum nummorum ejus ævi fidem abunde faciunt: T. TR. P TR. PTRE. TR. TRS. STR. STRE. TRPS. quæ *Pecuniam Treveris signatam* volunt. Denique quod excelleret omnibus, quæ ad claram urbem, adeoque Principum sedem, requirerentur: ut Sidonii Apollinaris verbis utar, Narbone:

Muris, civibus, ambitu, tabernis,
Portis, porticibus, foro, theatro,
Thermis, arcubus, horreis, macellis,
Pratis, fontibus, insulis, salinis,
Stagnis, flumine, merce, ponte, Ponto,

Item *Circo arena*, apud Aimonium, & quæ ante hæc omnia, *Schola*: de qua L. XI. C. Th. de medicis & professor. fol. 418. data ad ipsum Ausonium. Tulit & Rhetores, qualis ille Panegyristes, Vrsulus Grammaticus. Plura Iuretus. Zosimus lib. 3. Τρεβέρων πόλις μεγίστη τῶν ὑπὲρ τὰς Ἄλπεις ἐθνῶν. Fuit & postea sedes non ingrata Regum Francorum: & nominatim Theodorici, Theodeberti, Clotharii, Sigeberti, ut apud Gregor. Turon. in Nicetio Episcopo Treverensi legimus, & Fortunato. Et *palatium* regale nobile, à quo PALATINOS quidam deducunt. *Freherus.*

25. *Dignata imperio*] Augusta Trevirorum caput tum ejus oræ Belgicæ, ut nunc quoque, quamvis Belgicæ non adscribatur jam. Mosellæ ergo debent suum caput Belgæ. Sic in claris urbibus *Solium Trevericum* velut *regiæ urbis* dixit:

Armipotens dudum celebrari Gallia gestit
Trevericæque urbis solium, &c.

Idem clarius exponit se eam urbem hîc intellectam velle, cum *imperii vires alere* Augustam Trevirorum eodem epigrammate ait. Vt Imperium etiam Romanum designari possit. Cave cum Vineto aliam sine caussâ urbem imagineris. Gallorum excellentissimam & opulentissimam urbem vocat Salvianus lib. VI, c. XXIX. Plura adderem, nisi ex Tacito, Mela, Ammiano, Salviano, Ausonio notasset jam doctissimus Brouwerus ad Venantii librum X. *Barthius.*

26. *Devexas*] Declives & deorsum fluentes. *Vinetus.*

27. *Prono amne*] Secundo lapsu fluvii. Luc. *Freberus.*

28. *Vitreo lacus profundo*] Id est ita clarus, ut calculi appareant. Ita de Arethusa fonte Lucianus: Διαυγὴς δ' ἐστι, καὶ διὰ καθαροῦ ἀναβλύζει, καὶ τὸ ὕδωρ ἐπιπρέπει ταῖς ψηφῖσιν.

[29] Et rivos trepido potis æquiperare meatu,
Et liquido [30] gelidos fontes [31] præcellere potu,
[32] Omnia solus habes, quæ fons, quæ rivus, & amnis,
Et lacus, & [33] bivio refluus manamine pontus.

Tu

ὅλον ὑπὲρ αὐτῶν φαινόμενον ἀργυροειδής. Freher.

28. *Vitreoque lacus*] Apulejus lib. I. Milef. *Haud ita longe radices platani lenis fluvius in speciem placida paludis ignavus ibat, argento vel vitro æmulus in colorem.* Horat. lib. III, od. XIII:

O fons Blandusia splendidior vitro.

Mox Ausonius:

Spectaris vitreo per levia terga profundo.

Virgil. IV Georg.

Vitreisque sedilibus omnes Obstupuere.

Statius:

Expavit vitreo sub gurgite remos.

29. *Et rivos trepido potes*] Verbum *potes* hic importunum est. *Naviger*, *pronus*, *imitate*, simile adjectivum requirunt; quod fuit olim *potis*: *rivos trepido potis æquiperare.* Gronovius.

30. *Gelidos*] *Non rigidos* Columella. Idem Auson. *egelidam* vocat, Epist. II.

Iam super egelida stagnantia terga Mosella
Protulerat te, nate, rates. Inde Symmachus *frigidiorem Scythico Tanai.* Lucan. *Rheni gelidis quod fugit ab undis.* Freherus.

31. *Præcellere potu*] Vetus humani generis mos potare flumina. Hinc Hesiodus Oceani Thetidisque natas, fontes varios enumerat, qui mortales nutriant. *Potor Mosellæ*, Sidonio. *Commune Poculum.* L. C. Lex Aquaria apud Frontinum: *Ne quis aquam eletato: si quis eletarit*, HS. *decem millium multa esto.* Sidon. in Paneg. *& flavis in pocula fracte Sicambris Rhene tumens.* Ovid. II, de Ponto:

Est in aqua dulci non invidiosa voluptas.

Virgilius Eclog.

Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim.

Sulpitia: *& pura procumbere lympha.* Petronius:

Flumine vicino stultus subit & riget —

Pescennius Niger: *Nilum habetis, & vinum quæritis.* Spart. Oct. Augustus Sueton. pag. 575. *Id.*

32. *Omnia solus habes*] Laudes fluviorum, quas Hesiodus singulis attribuit, in unum Mosellam hic omnes congerit, καλλιρέεθρον, ἀργυροδίνην, θεῖον, ἐΰρρείτην, μέγαν faciens. Ovid.

— *& rivos flumina magna facis.*

Ita & Panegyristes supra: *Quos hic noster ingens fluvius*, &c. Symmachus Epist. 14. lib. I. reprimit: *Novi ego istum fluvium, parem multis, imparem maximis. Hunc tu mihi improviso, Ægyptio Nilo majorem*, (*adde & dulciorem*, Spartian. Casaub. pag. 277.) *frigidiorem Scythico Tanai, clarioremque hoc nostro populari Tiberi reddidisti. Nequaquam tibi crederem de Mosella ortu ac meatu magna narranti, ni certo scirem, quod nec in poëmate mentiaris.* Et sane ut dotes ille suas habet, quibus multos vincit, ita inter ipsos qui in Rheno nomen communi lege deponunt, *Mosam* habet adeo non minorem, ut hic potius deminutivum (quod Grammatici vocant) nomen ab illo accepisse videatur. *Freherus.*

33. *Bivio munimine*] Quod hic dicatur matis munimentum, non satis video. Sed *bivium* dici puto propter geminum maris motum, quando accedit & recedit. *Vinetus.*

33. *Et bivio refluus munimine*] Lego: *& bivio refl. manamine pontus.* Id est, mare: quod non una solum via commeat sine reditu, ut flumina, sed quod accessum habet & recessum. Delectatur ea forma vocabulorum, ut hoc ipso carmine: *Gaudet simulamine*

Tu placidis [34] prolapſus aquis, nec murmura venti
Vlla, nec [35] occulti pateris luctamina ſaxi.
[36] Non ſuperante vado rapidos reparare meatus
• Coge-

mine nautica pubes. Et: *celſas fluvii decreamina villas.* &: *tenui libamine muſa.* Gronovius.

34. *Pralapſus*] Sic vetuſtiſſima noſtrorum exemplarium. alia *prolapſus.* Vinetus.

34. *Placidis pralapſus*] Rectius quam *Prolapſus.* Ita idem Auſonius in Treveri :

Tranquillus placido pralabitur amne Moſella : nullis cataractis formidabilis, & impervius, ut Rhenus : nullis vorticoſis barathris, ut Eridanus, quem Heſiodus βαθυδίνην vocat; ut Danubius: Eandem laudem dat *Mincio* Silius Italicus. *Freherus.*

35. *Occulti ſaxi*] Vt Rhenus paſſim : præſertim prope Bingium; item ad Cubas ; ad S. Goatem, de quo vide in ejus miraculis cap. 21; ad Angariam. Cum autem Auſonius hic neget, Moſellam *ſaxis occultis* periculum habere, quid dicemus ad hiſtoriolam illam Gregorii Turonenſis? lib. IV de Mirac. S. Martini cap. XXIX. quæ ita habet: *Quidam dum Metis ſalem negotiaſſet, & ad pontem Metis applicuiſſet, dixit : Domine Martine, Me & puerulos meos, & naviculam tibi commendo. Inter hæc recubantes in navi condormivimus. Mane excitans me cum puerulis quos mecum habebam, invenimus nos ante portam Trevericam, neſcientes quomodo veniſſemus, qui nos adhuc Metis credebamus conſiſtere: nec fluvium ſenſiſſemus, & Moſella tunc ſævientis undas naufragas evitaſſemus : & (quod ſatis eſt mirabile) quomodo inter ſaxa nocturno tempore præteriſſemus incolumes, non nauta vigilante, non vento flante, non remo ducente.* Sed nimirum forte Auſonius de alveo Moſellæ infra Treverim, in qua hæc ſcripſit, locutus. His ſaxis comparat ſimulationem ex invidia natam Zeno pag.407. *Freherus.*

36. *Non ſuperante vado*] *Superans vadum* hoc loco eſt, emergens, exſurgens, aſcendens in ſummam aquam. Quæ autem ſic brevi ſunt vado flumina, ea magis ſunt rapida & innavigabilia. *Vinetus.*

36. *Non ſuperante vado*, &c.] Vitio hæc non carere docent ſcripti libri, in quibus :

Non ſperante vado rapidos reparare meatus
Cogeris --- *Reparare viam* ſit, eamdem, quam ante habuit, redire cogi molibus aut machinis. *Vadum* verò poëtis quodvis flumen, licet minimè *vadum.* Sic *vadum* in puteo apud Phædrum fab. XXVI. Vt ad Claudian. notavimus. Illud vero certum, *interſeptus* ex iiſdem libris reducendum; major enim res eſt intercipi fluvium, quàm quæ hic innuitur; ubi tantum de obſtaculis objectis ſermo eſt ; ut mox inſulam dividere flumen autumat. *Barthius.*

36. *Non ſuperante vado*] MS. *ſperante* & *præparare* habuit, ut notavit Barthius in Adverſariis. *vadum* eſt locus brevibus *vadis.* Scripſit vero Auſonius :

Non ſperante vado rapidos ſuperare meatus
Cogeris. Hoc eſt, non in actum agit te *vadum* ſperans emicare, emergereque, & inhibere liberos rapidoſque meatus fluminis, quia prope abeſt ab ejus ſuperficie. *Gronovius.* Ego vero, quum ſenſus ejus ſit perfacilis & expeditus, vulgatam non ſollicitaverim. Hoc enim innuit Poëta: Non neceſſe habes rapidos meatus, & deproperantes fluenti tui curſus partiri, atque hoc quaſi pacto reparare, alveo priore accumulatis arenis ita vadoſo, ut non poſſit vim omnem aquarum tuarum, atque copiam recipere

Cogeris, [37] exstantes medio non æquore terras
[38] Interceptus habes: [39] justi ne demat honorem
Nominis, [40] exclusum si dividat insula flumen.
[41] Tu duplices sortite vias, & quum amne secundo
Defluis, ut celeres feriant vada concita remi:
Et quum per ripas nusquam cessante [42] remulco
[43] Intendunt collo malorum vincula nautæ.
Ipse tuos quotiens miraris in amne [44] recursus,
[45] Le-

cipere, sed illarum partem in alium ac novum alveum cogatur transfundere, qui duo alvei ambitu suo insulam efficiant. Quatuor enim hi versus nihil aliud volunt, quam nullam esse in Mosella insulam. *τὸ sperante* venit à librariis non advertentibus literam *v*, quæ per compendium solet superscribi.

37. *Extantes aquore terras*] Vt Rhenus. Marcellinus lib. XVI. *Alii occupatis insulis, sparsis crebro per flumen Rhenum, ululantes lugubre, conviciis Romanos incessebant.* Sunt tamen in hoc quoque insulæ passim quædam, sed minores, nec eo nomine dignæ. *Freherus.*

38. *Interceptus*] Divisus. *Vinetus.*

38. *Interceptus habes*] *Intersæptus* Pulmann. ad oram suæ edit. Quod non displicet. & ita quoque Frontinus emendandus est l. I, c. V, ex. XI: *Tota castra consedit; & intersepto hostium aditu,* &c. ita MS. pro, *intercepto.*

39. *Iusti ne demat*] Non satis, ô Mosella, dignus esses nomine & honore fluvii, siqua tuum amnem insula divideret, minueretque. *Vinetus.*

40. *Exclusum*] Rejectum, prohibitum, ne justa sua defluat amplitudine. *Vinet.*

41. *Tu duplices sortite vias*] Cujus navigandi ratio est duplex, secundo, & adverso fluvio, id est cum aqua, & contra aquam, ut exponit Servius in versum quadringentesimum & nonagesimum quinctum septimi Æneidos. *Id.*

42. *Remulco*] Quod Latini *remulco trahere* dixerunt, id uno verbo, sed eo composito, ῥυμουλκεῖν, Græci ante dixerant: ut docuit Polybii Megalopolitani auctoritate Baifius in libro de re navali. Sed mirum vocalem *v*, quomodo Latini in *e*, mutarunt. Est autem ῥυμουλκεῖν, id est *remulco trahere* sive *remulcare*, siquidem apud Festum & Nonium legi debet hoc verbum, navem fune trahere: ut quando in mari, aliquove fluvio, navis sit, quæ nec vela habeat, nec remos, quibus agatur: & ad eam unus pluresve funes ex aliqua alia nave alligentur. In fluminibus namque quando velo remove non est locus, si forte per ripas iri possit, in eas descendunt nautæ: & fune ad summum malum alligato, navigium ii ipsi trahunt: aut jumenta adhibent, quæ pro illis hoc faciant: ut mulam scribit Horatius sermone quincto libri prioris. *Vinetus.*

42. *Non cessante remulco*] Id est deyen, schalten. Idem Epist. 2.

—*Celerisque remulci*
Culpabam properos adverso flumine cursus. Freherus.

43. *Intendunt collo*] *Helciarii* dicti, adverso alveo etiam remis adhibiti. Durus labor & cantu solandus. Ovid. pag. 268. *Freherus.*

44. *Recursus*] *Recursum* Mosellæ intelligit, non qui ipse in suum fontem redeat, sed qui navigia adverso flumine, *remulco* tracta, sursum versus vehat, & non lentius vehat, quam si se-

Tendens marmoreum [50] laqueata per atria campum.
[51] Ast ego deſpectis, quæ cenſus opeſque dederunt,
Naturæ mirabor opus, [52] non, cura nepotum,
Lætaque jacturis ubi luxuriatur egeſtas.
Hic ſolidæ ſternunt humentia littora harenæ,
Nec retinent memores veſtigia preſſa figuras.
Spectaris vitreo per levia terga profundo,
[53] Secreti nihil amnis habens. utque almus aperto
Panditur intuitu liquidis obtutibus aër,
Nec placidi prohibent oculos per inania venti:
Sic demerſa procul durante per intima viſu
Cernimus, arcanique patet penetrale fluenti:
Quum vada lene meant, liquidarum & lapſus aquarum
Prodit

de *Synadicon* marmor apud Plinium. *Vinetus*.

49. *Phrygiis cruſtis*] Petronius:
Hinc Numida cruſtas, illinc nova vellera Seres.
Velſerus in pavimento Auguſtano. Apul. pag. 72. Caſſiodor. p. 15. De *cruſtis* Iuret. in Symmachum, p. 12. in pr. pag. 192. *Freherus*.

50. *Laqueata per atria*] *Atrium*, genus ædificii dicebatur, ingredienti domum primum occurrens, ut quo loco ſunt, quas *Cortes* appellamus in noſtris ædibus, continens mediam aream, inquit Feſtus, in quam collecta ex omni tecto pluvia deſcendat. *Atria* erant tecta, & in iis ſummis quæ *lacus, lacunar, lacunarium, laquear* ſive *laqueare*, & *laquearium* dicebantur. Apulejus in principio libri quincti: *Iam ſcies ab introitu primo, dei cujuſpiam luculentum & amœnum videre te diverſorium. Nam ſumma laquearia citro, & ebore curioſe cavata, ſubeunt aureæ columnæ. Parietes omnes argenteo cælamine conteguntur, beſtiis & id genus pecudibus occurrentibus ob os introeuntium.* & reliqua. Ita erant *Atria*, & in iis laquearia: quæ quum in principum ædibus, citro, ebore, auro, aliave pretioſa materia erant curioſe cavata, ut ait Apulejus, & exornata, LAQVEATA *atria* dicebantur. Sed alia etiam laqueata ædificia. Cicero de Prætura urbana: *Conſiderat templum. Videt undique tectum pulcherrime laqueatum.* Vinetus.

50. *Laqueata per atria*] Vide apud Lipſium lib. Admirandorum p. 193. *Freherus*.

51. *Aſt ego deſpectis*] Atticus apud Ciceronem in principio ſecundi de legibus quum Inſulæ fluminis *Fibreni* meminiſſet, dixiſſetque ſe Marcus illo loco libentiſſime uti ſolere, ſive quid ipſe ſecum cogitaret, ſive aliquid ſcriberet, aut legeret: *Equidem qui nunc potiſſimum*, inquit, *huc venerim, ſatiari non queo, Magnificaſque villas & pavimenta marmorea, & illa laqueata tecta contemno.* Vinet.

52. *Non cura nepotum*] Opus naturæ, & quod natura Moſellæ ingenuit, mirabor, prædicaboque, non autem id, ubi, & in quod Nepotes, & luxu perditi homines quicquid habeant pecuniæ, inſumunt, & ſe lubentes pauperant. *Id.*

53. *Secreti nihil amnis habens*] Poëtice, & ſupra fidem eleganter. *Freherus*.

54. *Quod*

Prodit cœrulea diſperſas luce figuras:
[54] Quod ſulcata levi criſpatur harena meatu:
Inclinata tremunt viridi quod gramina fundo.
[55] Vtque ſub ingenuis agitatæ fontibus herbæ
Vibrantes patiuntur aquas: lucetque, latetque
Calculus: & viridem diſtinguit glarea muſcum.
Nota [56] Caledoniis talis pictura Britannis;

Quum

54. *Quod ſulcata*] Noſter hic manifeſte *quod* pro *ut* bis poſuit.

55. *Vſque ſub ingenuis*] *Vtque* malim, quam *uſque*, hoc ſenſu. Et quemadmodum in fontibus nitidis, & perennibus, herbas ſub ipſis ſcaturientibus aquis videas exagitari, ibique lucere latentes lapillos, ubi & muſcus à glarea facile internoſcitur, haud aliter ſub aqua perſpicua Moſellæ, &c. GLAREA autem minuti lapides calculique, & cum iis harenæ aliquid, quibus ſolum conſternitur. *Vinetus.*

55. *Vtque ſub ingenuis*] Scite *ingenui fontes*, eo loco quo naſcuntur, non adſciti opere aut machinis aliunde. *Barthius.* Duo Pulmanniani, *Ita* legunt, pro *utque.*

56. *Caledoniis talis pictura Britannis*] In *mari Britannico* ſimilia cernuntur. Herculis temporibus fuit *Britannus* quidam nomine, auctore Parthenio, unus ex Galliæ regibus, à quo Britannos eſſe dictos volunt. Gallica enim gens Britanni: eoſque Plinius enumerat inter Galliæ Belgicæ gentes, quæ ad occaſum habitant, cum Ambianis, Bellovacis, & Morinis. Ex Gallia vero tranſvecti in adverſam inſulam putantur. Sic enim fere Cornelius Tacitus in vita Agricolæ. Quæ cum *Albion* antea diceretur, *Britannia* ab illis tranſnominata ſit: & vicinæ etiam huic, inſulæ Britannicæ cognominatæ, quas iidem Britanni poſſederint. Manſit autem illi hoc nomen uſque ad Annum circiter à Chriſto nato 400 & 50. Circa quod tempus Scoti, & Angli Britannos ſibi ſubegerunt, eorumque inſulam inde adhuc tenuerunt, quæ nunc ab iis appellatur, pars *Scotia*, pars *Anglia*, pro Albione & Britannia. Quæ autem in Gallia Celtica ad ipſum Oceanum & Ligerim Britannia nunc appellatur, qua parte Namnetes, Redones, Venetos, Diablintes, Oſiſmios, & alios quoſdam populos ponunt Cæſar, Plinius, Ptolemæus, ea & ab iiſdem Albionis inſulæ Britannis nomen invenit: Maximus enim, quem Britannum latronem Auſonius appellavit in carmine de Aquileja, quum in Albione tyrannidem arripuiſſet, in Galliam cum exercitu tranſiiſſet, extinxiſſet Lugduni Gratianum Imperatorem Auſonii diſcipulum, Britannis hanc Galliæ partem dedit, quorum favore & auxilio tantum facinus auſus fuerat. Hoc ſcribit Sigebertus factum anno Chriſti 386. Ex eo itaque tempore hanc Galliæ Celticæ oram Britanni tenuerunt: in eamque multo major Britannorum vis cum ſuis Epiſcopis commigravit, quo tempore Angli Albionis jam magnam partem tenentes, reliquum nullo non immanitatis genere oppugnarent. Sic duæ Britanniæ ex una factæ quum eſſent, illam *Britanniam majorem* & *Britanniam inſulam* nominavimus: Celticam vero, *Britanniam minorem*, & *Ciſmarinam Britanniam*: in qua Britanni ſermonem ſuum adhuc retinuerunt, ſoli ex ceteris illi Albionis parti cognitum

quæ

Quum virides algas, & rubra corallia nudat
Æstus, & albentes [57] concharum germina baccas,
[58] Deliciasque hominum locupletes, quæque sub undis
Assimulant nostros imitata monilia cultus.

[59] Haud

quæ *Wallia*, id est Gallia, nominatur. Hæc enim gens eodem sermone utitur cum Britannis Celticis, quos *Bretones* vulgo appellamus. Quæ linguæ communitas, gentium cognationem sine dubio arguit. Reliquæ vero Albionis gentes, Scoti, qui ex Hibernia insula in Albionem venerunt, Hibernice loquuntur: & Angli Germanice, qui Saxones sint genere, ut *Saxones* pro Anglis eos sua lingua Scoti & Britanni vulgo appellant. Gallorum vero, qui Britannos in Gallia Celtica ambiunt, sermo Romanus est, ab illis Barbaricis longe diversus. *Caledonios.* Dio Nicæensis in rebus Severi Augusti, duo facit maxima Britannorum genera, *Καληδονίους* & *Μαιάτας*: ponuntque super *Caledonios* Plinius & Ptolemæus, *silvam Caledoniam*, qua parte nunc Scotia est. Vnde quidam tradiderunt eam Britanniæ partem, primam, deinde totam insulam, cognominatam fuisse *Caledoniam*. Vinetus.

56. *Pictura Britannis*] Virgil. Iornandes pag. 6. bis, credo ex Tacito. Cambdenus, 51. *Stigmata Britannorum.* Tertull. fol. 320, pag. 82. — *nec uno nomine pictos*, Claudian. B. Rhenan. *Freherus.*

56. *Tota Caledoniis*, &c.] Locum vitiatum non sanat distinctio, quam nonnullos adhibere ait Vinetus. una litera dabit veram lectionem. scribe:

Nota Caledoniis talis pictura Britannis.

Variationem nativorum colorum in algâ, coralliis, baccis, conchis, aliis talibus in fundo maris æstu defluxi, comparat cum eis, quæ per aquam in Mosella videri dicit. Nihil verius hac repositione. *Barthius.* Probo, *Nota.* Facile, ut alibi notasse memini, primæ versus literæ depravari potuere.

Sic apud Statium lib. II Achilleidos:

Ille quoque obliquos dilecta ad mœnia vultus
Declinat, viduamque domum, gemitusque relicta
Cogitat: occultus sub corde renascitur ardor,
Datque locum virtus. Sensit Laërtius heros
Marentem, & placidis aggressus flectere dictis.

ubi longe melius *Hærentem*, id est, dubitantem, & cogitantem, utrum ardori amoris an virtuti obsequeretur, scripti libri præferunt.

57. *Concharum germina baccas*] Pomponius libro tertio de Britannia insula: *Fert nemora, saltus, ac pragrandia flumina, alternis motibus modo in pelagus, modo retro fluentia, & quædam gemmas margaritasque generantia.* Et Plinius l. IX. de unionibus: *In Britannia parvos atque decolores nasci certum. Quoniam Divus Iulius thoracem, quem Veneri Genitrici in templo ejus dicavit, ex Britannicis margaritis factum voluerit intelligi.* Ammianus quoque meminit in extremo libro vicesimo tertio, & Suetonius in Iulio Cæsare. *Vinetus.* Origen. Commentar. in Matthæum, p. 210: οἵτινές εἰσι καὶ ἄγελοι ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ γινόμενοι. δευτερεύουσι δ' ὡς ἐν μαργαρίταις οἱ ἐκ τοῦ κατὰ Βρεττανίαν ὠκεανοῦ λαμβανόμενοι.

58. *Delicias hominum locupletibusque sub undis*] Sane ita membranæ duæ, mendosum esse ipsa ratio pedum. & sententia fracta coarguunt. Quomodo autem juvandum, vix quisquam nisi exactis oculis perspexerit. Potest abesse integer versus, qui glossam sane non uno odore spirat. Fortassis:

Delicias hominum; locupletibus aqua sub undis

[59] Haud aliter placidæ subter vada læta Mosellæ,
Detegit admixtos non concolor herba lapillos.
Intentos tamen usque oculos errore fatigant
[60] Interludentes examina lubrica pisces.
[61] Sed neque tot species, obliquatosque natatus,
Quæque per adversum [62] succedunt agmina flumen,
Nominaque, & cunctos numerosæ stirpis alumnos,
Edere fas. haud ille sinit, cui [63] cura secundæ
Sortis, & æquorei cessit tutela tridentis.
Tu mihi [64] flumineis habitatrix [65] Naïs in oris,
Squa-

Assimulant nostros imitata monilia cultus.

Hoc est paria, paris coloris & variationis. *Barthius.* Malim : *Delicias hominum locupletum:quaque sub undis*, &c.

59. *Haud aliter placidæ*, &c.] MSS. duo, *ammixtos* : ego vero *immistos*, hoc est, non permistos temere, sed ordine quodam naturali, aut ingenuo, legendum duco. *Barthius.*

60. *Interludentes*] Voluptuosi pisces. Cassiodor. pag. 28. *Freherus.*

61. *Sed neque tot species*] *Species.* hoc sensu Paulinus Epistola v.

Nam tibi quid dignum referam pro piscibus illis,
Quos tibi vicinum locupleti gurgite littus
Suppeditat, miros specie, formaque diremptos?

Sed neque tot species Ovidius :

--- quot piscibus unda natetur.

Symmachus Ausonio : *Vnde illa amnicorum piscium examina reperisti, quam nominibus varia, tam coloribus: ut magnitudine distantia, sic sapore? Quæ tu pigmentis istius carminis supra Naturæ dona fucasti. Atqui in tuis mensis sæpe versatus, cum pleraque alia, quæ tunc in precio erant, esui objecta mirarer, nunquam hoc genus piscium deprehendi. Quando isti pisces tibi nati sunt in libro, qui in ferculis non fuerunt?* Nos quoque piscibus istis examinandis & condiendis non multum immorabimur, & ad Gul. Rondeletium, Pet. Bellonum, Fr. Boussetum, Fr. Massarium, & præcipue Hippolytum Salviauum Tiphernatem, Gesnerum, Dubravium, Paul. Iovium, Georg. Agricolam, à quibus in ista captura præventi, Lectorem curiosum remittamus. *Freher.*

62. *Succedunt*] Exprimit illud Lucretii lib. 1. pag. 12.

Cedere squamigeris latices nitentibus ajunt,
Et liquidas aperire vias: quia post loca pisces
Linquant, quo possint cedentes confluere undæ. Freh.

63. *Cura secunda sortis*] Neptuno aquarum, qui inferior Iove. Ovidius in Tristibus :

Cumque minor Iove sit, timidis qui regnat in undis.

Idem de Plutone : *per tertia numina.* Pluto apud Claudianum : *Tertia supremæ patior dispendia sortis.* Idem passim *tertius heres Saturni.* De Neptuno autem Lucanus IV. p. 113. *sorte secunda.* p. 167. *regno secundo.* vetus poëta :

Iuppiter astra, fretum Neptunus, tartara Pluto,
Regna paterna tenent, tres triâ, quisque suum. Idem.

64. *Flumineis habitatrix*] Scaliger notat, *i* novies poni in hoc versu. *Id.*

65. *Nais*] Prudentius : *-- vel cyaneas cava flumina nymphas.* p. 291. *Id.*

66. *Squa-*

Squamigeri gregis ede choros, liquidoque sub alveo
Dissere cœruleo fluitantes amne catervas.
" Squameus herbosas Capito inter lucet harenas, 85
"Vi-

66. *Squameus capito*] Non alienum erit huic loco & piscium agmina illa explicare, & ad nostras appellationes ea revocare. Sed quis nescit *Capitonem*, *Vmbram*, *Barbum*, *Salmonem*, *Percam*, *Mullum*, *Lucium*, *Tincam*, *Alburnos*, notissimos eodem nomine in Aquitania, præsertim in Vibiscis? item *Alausas*, *Gobiones*? nam *Salarem*, & *Sarionem*, seu *Farionem*, referendum esse ad genera *Truttarum* non dubito, cum eos pene *Salmones* faciat. *Salaris* autem Sidonius meminit Epist. 11. l. 11. *Vt nocturnis per lacum excursibus rapacissimi Salares in consanguineas agantur insidias.* De iisdem videtur postea loqui: *Qui repulsi*, inquit, *in gurgitem pigriorem carnes rubras albo abdominibus extendunt.* Vt sine nlla controversia describat Truttas, quas propter rubras carnes nos vulgo *Salmonatas* vocamus. Quæ in *Arva* fluvio Genevensi cum sint rubræ, Rhodano, in lacum Lemanum elapsæ albescunt, neque solum rubedinem illam, sed & saporis gratiam amittunt. Hoc ergo idem Sidonius voluit, cum illa, quæ superius produximus, scriberet. *Fario* autem est excusum in Aldina, & antiquioribus editionibus. Recte. Nam Trutta est, ut diximus, & ita hodie à Mosellæ accolis & Germanis vocatur *Forhe*. *Troctarum* nomen apud unum Ambrosium vidi: & vetus Glossarium, τρώκτης, *Trutta*. *Mustella* vero, quin sit *Lampetra* nostra, ne id quidem dubitare fas erit: cum nihil ejus descriptionis faciat cum Mustella marina, aut Mustella Araris: omnia cum Lampetra nostra conveniant. De *Rhedone* nihil possum dicere. De *Siluro*, hoc possum vere affirmare: quemadmodum graviter errare puto, qui Silurum Plinii cum *Sturione* nostro eundem faciunt: ita qui Silurum Ausonii Sturionem nostrum non putant. Audi quid dicit Plinius de Siluris ejus tractus: *Silurus*, inquit, *grassatur, ubicunque est: omne animal appetens: equos natantes sæpe demergens, præcipue in Mœno Germaniæ amne.* Plinius, ut vides, & ut nos certo scimus ex relatione patentis nostri, qui in Danubio olim in Hungaria hoc observavit, cum esset in comitatu gentilis nostri Matthiæ Corvini Regis, nocentissimum animal est, Silurus. At innocentissimum hunc Silurum facit Ausonius, his verbis:

Hic tamen hic nostra mitis Balæna Mosella
Exitio procul est.

Et credibile est, Ausonium in animo non habuisse, ut vellet fluvium, quem laudandum susceperat, eo nomine commendatum esse, quod genus piscis malefici produceret. Quomodo igitur Silurus Ausonii esse potest Silurus Plinii? Non igitur est. Dices Ausonium Poëtice id attribuisse pisci præter naturam ejus. Ego non puto tam vacui capitis fuisse Ausonium, ut putaret se posteritati persuadere posse, propter versus suos Silurum piscem fuisse oblitum ingenii sui. Nugæ. Non alius potest esse Silurus Ausonii, quam Sturio noster. Ne quære alia. Quid cavillaris? convenit tota descriptio. Sed addam, quod negare non potes: temporibus Ausonii, Siluri nomine Sturionem vocatum fuisse. Id probabo ex versibus Fortunati Episcopi Pictavienfis, qui propius ab ea ætate abfuit. Is loquens de *Ægircio* nostrate fluvio ita scribit:

Obtinet expulsus stabulum campestre Silurus.

67 Viscere præ tenero fartim congestus 68 aristis,
Nec duraturus post 69 bina trihoria mensis.
70 Purpureisque Salar stellatus tergora guttis,
71 Et

Plus capitur terris, quam modo piscis aquis.

Quis unquam vidit Silurum è Garumna? at infinitos Sturiones, immanes, opimos etiam ultra confluentes Ægircii capi scimus. At, inquies, non sequitur propterea, ut si non est Silurus, ut sit Sturio. Da mihi piscem alium, cui magis Ausoniana descriptio conveniat, quam Sturioni, & verum putabo. Quid? cur non alius potest esse Silurus Ausonii à Siluro veterum, & Plinii? non alia *echeneu* Aristotelis, alia Oppiani? alia Mustella nostri Ausonii, alia veterum? alia *Clupea* Plinii, qui pisciculum nominat, alia Callisthenis Sybaritæ, qui ingentem piscem? Verba Callisthenis ipsius, quanquam ad institutum non faciunt, quia non omnibus obvia suut, & pertinent ad nostram Galliam, huc tanquam symbolam conferam ex ιγ. τῶν Γαλατικῶν. Ἄραρ, inquit, ποταμός ἐστι τῆς Κελτικῆς, παρὰ τὸ Ῥοδανῶ ἡ ἐμβολὰς τὴν προσηγορίαν εἰληφώς. καταφέρεται γὰρ εἰς τοῦτον κατὰ τὴν χώραν τῶν Ἀλλοβρόγων. γεννᾶται δὲ ἐν αὐτῷ μέγας ἰχθὺς Κλουπαία καλούμενος ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων. Οὗτος αὐξομένης τῆς σελήνης λευκός ἐστι, μειουμένης δὲ μέλας γίνεται παντελῶς. ὑπεραυξήσας δὲ ὑπὸ τῶν ἰδίων ἀκανθῶν ἀναιρεῖται. εὑρίσκεται δὲ ἐν τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ λίθος χόνδρῳ παρόμοιος ἁλός, ὃς κάλλιστα ποιεῖ πρὸς τεταρταίους νόσους, τοῖς ἀριστεροῖς μέρεσι τοῦ σώματος προσδεσμούμενος, τῆς σελήνης μειουμένης. Sed an vera dicat Callisthenes, quæramus: Ego antiquitatis studio hæc in medium protuli. *Scaliger.*

66. *Capito*] Nimis grande caput pro reliquo corpore huic pisci nomen dedit, sicut suum *Cephalum* marinum piscem, Græci ἀπὸ τῆς κεφαλῆς, id est, à capite, vocaverunt. De *capitone* autem fluviatili pisce, ut & de ceteris Ausonio hic celebratis, eos consule, qui nostra ætate multi de piscibus scripserunt, in primisque Petrum Belonem, & Guilielmum Rondeletum. *Vinetus.*

66. *Capito*] Mugilis genus esse censet Salvianus cap. XII non aspernandum, quia *viscere pratenera* (ita legisse eum apparet) dicat Ausonius: Et recens captum comedendum, quia minime duret, sed statim corrumpatur & putiscat: quod etiam Galenus testatur: vel certe sale condiendum, quomodo non tantum conservari aliquaudiu possit, sed etiam stomacho non adversetur, M. Catone auctore cap. 166, De re Rust. ex eodem jus ad dejiciendam alvum idoneum conficitur. Rond. c. XV. de fluv. pisc. *Freherus.*

67. *Viscere pra tenero*] Cujus viscera multis *aristis* sæpiuntur. *Vinet.*

68. *Aristis*] Ἀντὶ τῶν ἀκανθῶν usurpatum, & hodie in vulgari sermone Gallico *Arestas* remansisse, Scaliger observavit. *Freher.*

69. *Bina trihoria*] Sex horas. Quod corrumpatur statim & putrescat. Sic de *Cervo* pisce idem Ausonius in versu sexagesimo secundo epistolæ quinctæ. *Vinetus.*

69. *Trihoria*] Idem Auson. Epist. IV.
Nec duraturi post bina trihoria corvi.
Freherus.

70. *Purpureisque Salar*] Nescio, an *salaris* veterum Latinorum quispiam meminerit alius præter Ausonium hoc loco, & Apollinarem Sidonium in epistola secunda libri secundi. *Vinetus.*

70. *Salar stellatus*] Genus est *fariorum* sive *truttarum* exiguum, purpureis maculis, ejusdem cum illis saporis

[71] Et nullo spinæ nociturus acumine Redo,
[72] Effugiensque oculos celeri levis Vmbra natatu.
Tuque per [73] obliqui fauces [74] vexate Saravi,
[75] Qua bis terna fremunt scopulosis ostia pilis,
Quum defluxisti [76] famæ majoris in amnem,

Libe-

poris & nominis: quos adultos in truttas evadere accolæ existimant: & Ausonius ipse mox innuit, de Farione loquens:

Qui necdum Salmo, nec jam Salar, ambiguusque
Amborum, medio Fario intercepte sub ævo.

Horum meminit Sidonius Epist. 11. lib. 11. *Hinc jam spectabis, ut promoveat alvum piscator in pelagus: ut stataria retia suberinis corticibus extendat: ut signis per certa intervalla dispositis tractus funium librentur, hamati scilicet: ut nocturnis per lacum excursibus rapacissimi salares in consanguineas agantur insidias. Quid enim hic congruentius dixerim, cum piscis pisce decipitur?* Totum hunc locum de *Salare* eleganter & diffuse explicat Salvian. cap. 24. *Freherus.*

71. *Et nullo spina — Redo*] Dixerat Ovidius in Halieutico de Gobio marino:

Lubricus, & spina nocuus non Gobius ulla.

Piscis autem iste *Redo*, *Rhado*, *Thedo*, *Tedo* (sic variant hoc nomen multi libri) mihi plane est incognitus: nisi quod Robertus Cenalis nuper ausus est contendere, esse quam *Locham* appellamus, parvum pisciculum, rivulos amantem, spinis pæne nullis, & quæ sine noxa cum toto corpore mandantur. Ceterum de *Locha* plura noster Belonius. *Vinetus.*

71. *Redo*] Ignotus & Scaligero. *Freherus.*

72. *Effugiensque — Vmbra*] *Vmbram* piscem memorant, Varro, Columella, & alii, qui apud Athenæum σκίαινα, σκιαδὶς, σκιαδεὺς, appellatur, ἀπὸ τῆς σκιᾶς, id est ab *umbra*, quam colore refert, ut volunt, qui hunc piscem nosse se putant. *Vinetus.*

72. *Vmbra*] Græcis σκίαινα, & σκιαδεὺς. σκιαδὶς, & Galeno auctore etiam σκιαινίδης appellatur: apud Latinos veteres Ennium, Columellam, Ovidium, Isidorum *Vmbra*, hodie Italis *Ombrina*, Parisinis *Maigre*. Et ut M. Varro & Isidorus testantur, *piscis iste à colore* VMBRA dicitur, quod Ovidio auctore *liventis sit corporis*: vel etiam, quia pernicissimo suo natatu oculos effugiens, umbra verius intuentibus quam piscis appareat. quod innuere videtur hic:

Effugiens oculos celeri levis Vmbra natatu.

Ita ad hunc locum Salvian. cap. 31. Rond. cap. 5. de fl. pisc. *Freherus.*

73. *Obliqui fauces Saravi*] Alias *Sarra* fluvius: cui pons impositus senis pilis, antiquo & memorando opere, haud longe Augusta Treverorum ad vicum Cuntzium, unde & ipsi nomen *Cuntzerbruck*. De quo Ortelius in Itinerario. Et Scaliger Auson. Lect. lib. 1. cap. 2. *Freher.*

74. *Vexate*] Vi & rapiditate aquæ huc illuc rapte. Vide de hoc verbo Gellium, lib. 2. cap. 6. *Vinetus.*

75. *Bis terna*] Sex ora, & ostia. Saravo in Mosellam exituro occurrunt in medio alveo pilæ & scopuli, qui unum in sex dividunt: ibique fremitus ingens & fragor aquæ in illos impingentis. *Vinet.*

76. *Famæ majoris in amnem*] Videri potest hemistichium quadringentesimi versus Pharsaliæ Lucani. *Vin.*

76. *Famæ majoris*] E Lucano lib. 1. pag. 34. *Freher.*

Liberior laxos exerçes [77] Barbe natatus.
Tu melior [78] pejore ævo; tibi contigit omni
Spirantum ex numero non inlaudata ſenectus.
Nec te puniceo rutilantem viſcere Salmo
Tranſierim, latæ cujus vaga verbera caudæ
Gurgite de medio ſummas referuntur in undas,
Occultus placido cum proditur æquore pulſus.
Tu loricato ſquamoſus pectore, frontem
Lubricus, & [79] dubiæ facturus fercula cœnæ,
Tempora longarum [80] fers incorrupte morarum,
Præſignis maculis capitis: cui prodiga nutat
Alvus, opimatoque fluens abdomine venter.
Quæque per Illyricum, per ſtagna [81] binominis Iſtri,
[82] Spumarum indiciis caperis Muſtella natantum,

[83] In

77. *Barbe*] Vide Rondel. cap. XIX. de fluviatilibus piſcibus. *Freherus.*

78. *Pejore ævo*] In ſenio. *Vinetus.*

78. *Pejore ævo*] Senectute. Ovid. *Deteriore ævo* pag. 285, & 330. Vt *Sequior ſexus*, fœmineus: melior, virilis. Papinius I. Thebaid. *Sexus melioris inops.* Auſon. Parent. XII. de ſorore:

Virtutes multas habuit, quas ſexus habere
Fortior optaret. Hoc notavit Turn. Adverſ. Et addit hoc loco Salvianus: *Si in ſaxoſis ac puris fluminibus capiantur, ut probe ſapiunt, ſic teneriores & concoctu faciliores eſſe, ac probiorem ſanguinem gignere: Ineunte etiam vere ſapidiores quàm reliquis anni temporibus credi.* Grandiores natu præferrĕ Auſonium ſoleo non mirari, cum è Rheno quidem & Nicro bipedales & amplius, frugalis noſtra menſula exhibuerit. *Freher.*

78. *Pejore ævo*] Adde ad ea, quæ alii, Nonium in ſenio: *ætatem malam veteres ſenectutem dixerunt.* Apud quem plura exempla: ubi & *bonam ætatem* adoleſcentiam dici probat.

79. *Dubia cœna*] Lautæ, opiparæ. Adagium apud Eraſmum. *Vinetus.*

79. *Dubiæ fercula cœnæ*] *Dubia.* Affectat ex Terentio. Vide etiam de *Salmone*, Bartaſſ. pag. 395. S. Girald. in Topograph. Hiberniæ fol. 731. *fercula cœnæ.* Vere enim Salmo, quod ad dotem ſaporis, rex piſcium, Rheno potiſſimum familiaris. De quo plura Origg. noſtrarum Palat. Parte II, cap. XVIII. Fortunatus ad Gogonem:

Dicite, qua vegetet carus mihi Goge, ſalutem:
Quid placidis rebus mente ſerenus agit?
Si prope fluctivagi remeatur littora Rheni,
Vt Salmonis adeps rete trahatur aquis.
Aut ſuper uviferi Muſellæ obambulat amnem,
Quod levis ardentem temperat aura diem. Freherus.

80. *Fers incorrupte morarum*] Phraſis Auſonio frequens, ut notat Ioſ. Scaliger lib. I cap. XII Lection. *Freherus.*

81. *Binominis Hiſtri*] *Danubius* primum, deinde *Hiſter* appellatur. *Vinetus.*

82. *Spumarum indiciis cap: Muſtella*] Non minus errant, qui Auſonii Muſtellam

stellam nostram Lampetram esse negant, quam qui vel veteribus ignotam, vel saltem ab illis silentio prateritam volunt. Vtrumque enim aliter se habere vero vincam. Sed illud prius non possum non mirari, adeo nobilem piscem proprium nomen non habuisse, sed mutuatitium. Nam & Ausonio, ut videmus, *Mustella* vocatur, cum alia tamen sit Mustella, & diversa: & ex vetustissimis Græcis Archestrato quidem ἔγχελυς ἀπύρηνος, Dorioni autem ποταμία μύραινα dicitur. Archestratus ideo vocat ἀπύρηνον, hoc est, *exossem*, quia donec adhuc est in mari, post brumam ad æquinoctium usque vernum, est ἀνάκανθος. Dorioni autem dicitur ποταμία μύραινα, quod post id tempus, cum adversis fluminibus è mari excipitur, habeat μίαν ἄκανθαν μόνην ὁμοίαν τῇ ὀνίσκῳ τῷ καλουμένῳ γαλλαρίᾳ. Quam quidem ἄκανθαν omnes Galli vocant *Chordam*, quia incipit tunc callum facere, & semper ab eo tempore adversis fluminibus obnititur, ut multæ etiam non solum ad capita magnorum fluviorum, sed etiam in rivulis, qui in magnos fluvios exonerantur, inventæ sint, neque unquam pristinas sedes repetant. Verba Dorionis ita citat Athenæus: Δορίων δ' ἐν τῷ περὶ ἰχθύων, τὴν ποταμίαν φησὶ μύραιναν ἔχειν μίαν ἄκανθαν μόνην ὁμοίαν τῷ ὀνίσκῳ τῷ καλουμένῳ γαλλαρίᾳ. Archestrati autem verba sunt hæc, quæ omnibus naturæ studiosis diligenter perpendenda censeo. Loquitur autem de anguillis:

Οὐ μὴν ἀλλὰ κλέος γ' ἀρετῆς μέγα κάρτα φέρουσι
Κωπαῖαι, καὶ Στρυμόνιαι, μεγάλαι τε γάρ εἰσι,
Καὶ τὸ πάχος θαυμασταὶ ὅμως δ', οἶμαι, βασιλεύει
Πάντων τῶν περὶ δαῖτα, καὶ ἡδονῇ ἡγεμονεύει
Ἔγχελυς, ἡ φύσει ἐστὶν ἀπύρηνος μόνος ἰχθύς.

Vides postquam laudavit *anguillas*, postea inferre: quamvis præstantissimæ sint anguillæ Copææ, & Strymoniæ, omnibus tamen præstare eos pisces, qui dicuntur ἐγχέλεις ἀπύρηνοι, hoc est, *anguillæ exosses*. πυρὴν enim *os prunorum* aut *cerasorum*. At anguilla vulgaris ἄκανθαν etiam præduram habet, ut ἀπύρηνος vocari non possit. Hanc ipse Ausonius in magno precio suis temporibus fuisse testatur, cum ait:

--- ne lata Mosella
Flumina tam celebri defraudarentur alumno.

Secundum ætatem Ausonii invenio piscem hunc Exormiston vocatum fuisse à Græcis illis, qui ultimam oram magnæ Græciæ in Italia accolebant, præsertim à fretensibus, ubi ejus piscis etiam hodie frequens captura est. Cassiodorus describens ora litoris Rhegini, inter alias eo tractu naturæ dotes, & hæc addit: *Exormiston quoque inter pisces regium genus, compar murenis corpore, colore distans, naribus setosis, colostrea delicatudine prædutum, eleoso ac suavi liquore coagulatum, appetibilis grataque pinguedo, cum spumis fluctuantibus inter aëris confinia ceperit enatare, nescit ad cubilia redire, quæ deserit: credo, aut immemor reversionis, aut teneritudine summa mollitus nequit undis elevantibus contraria obluctatione demergere. Fertur corpus exanime nullis nisibus, periculum nulla arte devitans: & hinc viribus destitutus redire non creditur, quia nec fugere posse sentitur. Hic plane tantæ dulcedinis esse dignoscitur, ut ei nemo piscium comparetur.* Communica hæc igitur, quisquis es, cum piscatore Vibisco, aut Aremorico, ni Lampetram statim esse quovis pignore contendet. Compara & cum Ausonianis, ni Ausonii Mustella sit, vel ex uno spumarum indicio. Præterea quam recte convenit nomen ἐξορμιστὸν, quia fundum maris deserunt, ut in summum enatent, quod dicitur propric de navi, sublatis anchoris: & contra, cum est fundata anchoris, dicitur ὁρμίζεσθαι. Hoc & Ausonius videtur indicare, cum dixit:

[83] In nostrum subvecta fretum, ne lata Mosellæ
Flumina tam celebri defraudarentur alumno.
[84] Quis te naturæ pinxit color? atra superne
Puncta notant tergum; qua lutea [85] circuit Iris,
Lubrica cœruleus perducit tergora fucus.
Corporis ad medium fartim pinguescis: at illinc
Vsque

In nostrum subvecta fretum. — Nam est piscis, qui semper migret, & multum à natalibus aberret. Propterea ut dixi, vocatum est genus id piscis, ἐξορμιστὸν, quod cum in neutro genere efferatur, videbatur potius universum genus complecti. Alibi locus ex eodem libro Cassiodori, hoc est, ex XII, corrigendus est in epistola ad Canonicarium Venetiarum. Hodie enim legitur: *Destinet Carpam Danubius, à Reno veniat Ancorago exormis. Tonsicula quibuslibet laboribus offeratur*, &c. Cum sine dubio legendum sit: *A Reno veniat Ancorago: Exermiston Sicula quibuslibet laboribus offeratur*, &c. Vbi notabis, *Exermiston* feminino genere enunciari. *Setosas nares* vocare videtur propter molle illud, quo prætextus est margo oris Lampetræ. Atque hæc sunt, quæ de Lampetra post multos ætatis nostræ doctissimos viros notamus, ut eorum de Mustella Ausonii aut pertundat ἀνυπόστατον, aut confirmet assensum. Notabis autem, paulo post ab Ausonio *aristas* ἀντὶ τῶν ἀκανθῶν usurpari. Quod hodie remansit in vulgari sermone Gallico. *Arestas* enim vocamus. Verba Ausonii:

Segmentis coëunt, sed dissociantur aristis. Alibi:

Viscere præ tenero fartim congestus aristis. Scaliger.

83. *In nostrum fretum*] Mosellam. *Lampetra* Veris initio e mari in fluvios exeunt, ut ibi pariant ova: posteaque se in mare recipiunt. *Vinetus.*

83. *Nostrum subvecta fretum*] Proprie & signanter loquitur. Piscatorum indicio cognovimus, Mustellam illam (quam Lampetram hodie vocamus) & ipsam ab Oceano dulcibus fluminibus adrepere, nescio quo tenaci oris glutino, quo tactis quibusque rebus firmissime adhærescit, Salmoni se applicantem, ut ab eo vel invito nostris amnibus invehatur. Totum autem hunc Ausonii locum de Mustella, collatis variis authorum locis, & ad ipsam picturam, accurate expendit & illustrat Hippolytus Salvianus Tifernas Histor. 3. & Rondel. de Pisc. lib. 14. cap. 3. *Freherus.*

84. *Quis te natura*] Has λαμπυρίδας Græci videntur vocasse, διὰ τὸ τῆς χρόας λαμπυρίζον. Inde factum vocabulum *Lamprida*, *Lampreda*, & corruptius *Lampreta*, & *Lampetra*. Errat autem Scaliger, qui *Exermistonem* Cassiodori eumdem facit piscem cum *Ausonii Mustella*, & *Lampetra nostra*. *Exermiston* quippe Cassiodori eadem quæ *Murana fluta*, de qua videndus Macrobius. *Salmasius.*

85. *Circuit iris*] Eodem sensu ad Hesperium Epist. III.

Anates maritas junximus, &c.
Iricolor vario pinxit quas pluma colore,
Collum columbis æmulas. Freherus.

85. *Qua lutea circuit Iris*] Lege & distingue: — — *Atra superne*
Puncta notant tergum; qua lutea circuit Iris.

Nempe atra puncta. Sed Vgolettus, aliique ediderunt:

Puncta notant tergum; quà lutea circuit iris,
Lubrica cæruleus, &c. quam lectionem vulgatæ, ceu corruptæ, prætulerim.

86. Per-

Vsque sub extremam squallet cutis arida caudam.
Nec te delicias mensarum [86] Perca silebo,
[87] Amnigenos inter pisces [88] dignande marinis,
Solus puniceis facilis contendere mullis:
Nam neque gustus iners; solidoque in corpore partes
Segmentis coëunt, sed dissociantur aristis.
Hic etiam [89] Latio risus prænomine, [90] cultor
Stagnorum, querulis vis infestissima ranis,

Lu-

86. *Perca*] Plinius lib. 32, cap. 11, amni & mari communem *Percam* facit. Salvian cap. 14, cum Galeno, qui fluviatilibus piscibus marinos semper præfert, quod salubritatem spectat, fluviatilem Percam marina inferiorem judicat: sed neque hanc insalubrem: nam etsi friabilis non sit, cum tamen tenera sit, neque difficilis esse concoctionis, neque mali succi: præsertim quæ in saxosis & puris fluminibus capiantur, quibus citra noxam vesci possint etiam valetudinarii: saporis vero suavitate marinæ longe & multum antecellere fluviatilem. Insubribus *Pesce Persico*, Gallis *Perche*, Anglis *Perc* dicitur, Græcis *πέρκη ποταμία*. Rond. cap. 22. de fluviat. piscibus. *Freherus*.

87. *Amnigenos*] Fluviatiles. Legitur &, *amnigenas*. Vinetus.

88. *Dignande marinis*] Alias enim marini præferuntur fluviatilibus. Quos marinos Iuvenalis xv CORVLEOS nominat:

Illic cœruleos, hic piscem fluminis. Freherus.

89. *Latio risus prænomine*] *Lucius*, forte L. Titius. Est enim vere prænomen Latium, & quidem ex illis antiquis, LVCIVS. Sigon. p. 669 & seq. Iam vero nulla alia causa risus (forte ab ineptis) piscis, quam quod habeat prænomen Latio frequens. Multus enim in ore hominum *Lucius*. Tertullianus Apolog. fol. 31. *Lucium sapientem virum*, &c. *Qui juvenis? Lucius. quis amasius?* &c. Vide & Henr. Stephanum de Latinitate suspecta p. 104. Aliter Claudii, qui LVCII nomen ejuraverant. Sueton. in Tiberio cap. 1. Et sic infra de se, *Ausonius nomen Latium*. Aurati, Murænæ, Lucii. Bodin. de Moneta. pag. 774. Glossa Anglicana: *Lucius*, *hacod*, id est, *hacht*. *Lupus* Columellæ p. 377. LVCIVS ille in asinum Luciani, Apul. ridebat libenter in prænominibus. ita ut Plautus, de suo *canino nomine* &c. Iuvenal. IV.

Nam quod turpe bonis Titio Sejoque. Freherus.

90. *Cultor Stagnorum*] Regnat enim *Lucius* in stagnis & vivariis, depascens quicquid est minutiorum, cum sit miræ ingluviei, adeo ut Alberto M. auctore lib. 24. de animalibus ne sui quidem generis piscibus parcat. Et aliquando paullo se ipsis breviorem glutiunt piscem: & tunc capite interius verso, & aliquanta parte extra os dependente, paulatim digerunt, & attrahunt partes piscis secundum longitudinem, donec totum digesserint. Et addit: *Ego vidi, & consideravi, quod cum piscem capiunt, primo in ore per transversum dentibus perforatum diu portant, & tunc mortuum gluttiunt.* Ita etiam gutturi continuatum habet ventriculum, ut aliquando eum, præ nimia aviditate glutiendi piscem, ejiciat. Salvian. cap. 21, Rondel. c. 14. de fl. pisc. Cassiod. 392. *Freher.*

Lucius, obſcuras ulva, cœnoque lacunas
Obſidet. [91] hic nullos menſarum lectus ad uſus,
Fervet [92] fumoſis olido nidore popinis.
Quis non & virides volgi ſolatia [93] Tincas
Norit, & [94] Alburnos [95] prædam puerilibus hamis,
Stridenteſque focis opſonia plebis [96] Alauſas?
Teque inter ſpecies geminas, neutrumque, & utrumque,
Qui necdum Salmo, nec jam Salar, ambiguuſque

Am-

91. *Hic nullos menſatum*] *Eadem aquatilium genera aliubi atque aliubi meliora*, inquit Plinius libro nouo. *Lucius* ex multis fluviis & ſtagnis Aquitaniæ noſtræ, in pretio eſt. *Vinet.*

92. *Fumoſis popinis*] Ita in Ephemeride de Inſomniis:

Et mox fumoſis conviva accumbo popinis.

Huc Savaro pag. 508. *Freherus.*

93. *Tincas*] Hujus ſolus Auſonius meminit: niſi quod facetum quendam Oratorem Placentinum, cognomine *Tincam*, Cicero laudat in lib. de Claris Oratorib. & Quintilianus. Cauſam putat Salvianus, quod vilis ſit piſciculus, vulgi ſolatium: veteres autem auctores pretioſos potius, quam viles, ſcriptis ſuis annotare conſueverint: & ut Columella ait, lib. VIII, cap. XVII: *viles ne captare quidem, nedum alere conducit.* Ab Italis *Tenca*, à Gallis *Tenche*, à Germanis *Schleyen* vocari notat. *Vulgares Tincas*, Walefridus Strabo p. 647. *Freher.*

94. *Alburnos*] Vilem piſciculum. *Squalum* M. Varronis putat Salvianus cap. XVI. quem Inſubres *Cavedano*, Pariſini *Teſtard*, Lugdunenſes *Muſnier*, alii *Vilain* & *Chouen*, Angli *Chieuen* & *Polards*, Teutones *Schupfiſch* vocant (f. noſter *Weiſzfiſch*): Non *Album* illum Galeni λϵυχίσκον, piſcem lectiorem, quod putavit P. Gyllius lib. de nominibus piſc. cap. 69. Cujus opinionem ille refellit c. XVIII. Gallis *Able*, *Ablette*, Anglis *Bleis*, Germ. *Weiſzfiſch*. R. Forte *Plateſſa* Auſonio Epiſt. IV. genus planorum & jacentium piſcium: uti Scaliger ad Epiſt. IV Auſonii. *Freh.*

95. *Prædam hamis*] Vorax eſt valde, ideo hamo facile capitur. Rondel. cap. 33. de fl. piſc. *Idem.*

96. *Alauſas*] Et nomen Gallicum, *Alauſam* eſſe crediderim, quod apud ſolum Auſonium inveniatur. Garumnæ accolis, *Coulac*, reliquis fere Gallis *Aloſa*. Portogallis *Saauel*. Vinetus.

96. *Alauſas*] Horum quoque nomen nobis manſiſſe, Rheni inquam & Moſellæ accolis, miror. *Elſſen* & *Elſon* enim nobis dicuntur, Francogallis *Aloſes*. Majo fere menſe noſtris omnibus noti, æſtatem non attingunt. Has ob vilitatem, *plebis obſonia* vocat, ſupra *ſolatia vulgi*, nos *Schneiderfiſch*: ut Martialis & Columella; *fabrorum prandia*, *betas*. Licet Romæ nobilem haberi Salvianus ſcribat. Nam neque palatis omnibus neque locis ſingulis eadem æque ac ſemper ſapiunt. Et cum in alio nullo veterum ſcriptorum *Aloſa* legatur; vulgare piſcis nomen antiquitus fuiſſe, Auſoniumque vulgi nomenclaturam ſequutum potius, quam vulgus Auſonium ceu Latine loquentem imitatum, *Aloſe* vocaſſe dubio procul eſt. Hunc *Lacciam* Inſubris, θρίσσαν Græcorum eſſe, docet Salvia. c. XXVI. Rond. VII, c. XV. *Freherus.*

97. *Fa-*

Amborum medio [97] Fario intercepte sub ævo?
Tu quoque flumineas inter memorande cohortes
[98] Gobio, non major [99] geminis sine pollice palmis,
Præpinguis, teres, ovipara congestior alvo:
Propexique jubas imitatus Gobio Barbi.
Nunc [100] pecus æquoreum celebrabere magne [101] Silure:

Quem

97. *Fario*] Ita exemplaria omnia nostra, præter Parisiense, quod *Sario* scribebat, *S* pro *F. Salar*, quem monuimus etiam Sidonio memorari, putatur esse, quæ *Trota*, & *Troita*, *Truta*, & *Truita*, ac *Trucha* etiam Galloromanis appellatur. Piscis & fluviatilis, optimus, & quem nec ferat omnis fluvius: quare ubique gentium pretiosus. *Fario* autem *F* prima littera magis placet. Quod non dubitem, quin id Gallicum, seu Germanicum, piscis nomen sit: quippe quod apud solum Ausohium inveniatur, fluminis Gallicani Germanicanique pisces commemorantem: & quod *Truta*, *Forhin* Germanice atque item *Forel* vocitetur. *Vinetus.*

97. *Fario*]. *Forhe* nobis. *Truttam* Franci vocant, vocabulo olim communiori huic ob æstimium tributo. Isidorus VARIOS dictos putavit à varietate & maculis, quos vulgo *Tructas* vocant, inquit Papias. Glossis antiquis, τρώκτης, *trutta.* Eucheria Poëtria pag. 188:

Limacem pariter nunc sibi tructa petat.

Plinius de re medica lib. v, c. XLIII, *tructam* vocat. Savaro pag. 115. D. Ambrosius in Hexaëmero L.V, C.III: *Innumera genera piscium. Alii ova generant, ut ii quos tructas vocant, & aquis fovenda committunt. Alii vivos fœtus edunt de suo corpore, ut mustela, & canicula, & cete ingentia, delphines, & foca, aliaque cætera ejusmodi.* De *Truttis* Rond. cap. XV. de pisc. terrestribus. Hunc totum locum accurate expendit & insigniter illustrat Paulus Iovius in libro De Rom. pisc. toto cap. 4. Contra quem Rond. lib. XIV, cap. ult. & cap. IX. de fl. pisc. ubi divisum piscem pingit. *Freherus.*

98. *Gobio*] Κωβιὸς Græcis dicitur, *Gobio*, apud Plinium, Iuvenalem & Priscianum: & *Gobius* in Martialis Xeniis, & Ovidii Halieutico: sed huic etiam *Govius*, pro *Gobius.* Vinetus.

98. *Gobio*] Rond. cap. XV. de fluv. piscib. Fluviatilem Gobionem Galli *Govion*, Lugdunenses *Goifon*, Germ. *Gob* appellant: Itali vero, quod in eorum fluminibus insolens ferè sit piscis, innominatum reliquere. De eo Salvianus cap. 73. Rond. XI. c. 16. & cap. 31. de fluviat. piscibus. Sunt enim & *Gobii* marini. Ovidius:

Lubricus & spina nocuus non Govius ulla.

Venetis *Go.* Itidem non ex nobilissimis esse, Innuere videtur Iuv. Sat. XI.

Nec mullum cupias, cum sit tibi Gobio tantum
In loculis — quem locum cum lego, toties (ut hoc obiter addam) in mente est illud D. Bernardi pag. 739. Martialis lib. 1. Epigr. 88.

Principium cœna Gobius esse solet. Freherus.

99. *Geminis sine pollice palmis*] Id est, octo digitis. *Vinetus.*

100. *Pecus æquoreum*] Ita idem Epistola XXV.

Et pecus æquoreum tenui vice vocis anhelat. Freherus.

101. *Silure*] De hoc Aristoteles, Plinius, & ejus interpres Massarius plura

Quem velut [102] Actæo perductum tergora olivo
Amnicolam Delphina reor. ſic per freta magnum
Laberis, & longi vix corporis agmina ſolvis,
Aut brevibus defenſa vadis, aut fluminis ulvis.
[103] At quum tranquillos moliris in amne meatus,
Te virides ripæ, te cœrula turba natantum,
Te liquidæ mirantur aquæ. diffunditur alveo
Æſtus, & extremi procurrunt margine fluctus.
Talis Atlantiaco quondam balæna profundo,
Quum vento motuve ſuo [104] telluris ad oras
Pellitur, excluſum fundit mare: [105] magnaque ſurgunt
Æquora, vicinique timent decreſcere montes.
Hic tamen, hic noſtræ [106] mitis Ballæna Moſellæ,
Exitio procul eſt, magnoque honor additus amni.
Iam liquidas ſpectaſſe vias, & [107] lubrica piſces
Agmi-

plura tradunt, quam poſſis credere. Meminit Iuvenalis libro quincto, in eoque agnoſcendo multum laborat Rondeletus in libro de piſcibus fluviatilibus. *Vinetus.*

101. *Magne Silure*] Omnino aſſentior, *Sturionem*, fluviatilium piſcium maximum, notari. quod genus in Rheno non inſolens, aliquando etiam illabentes ei fluvios, Moſellam, Mœnum, Nicrum penetrat. Plinius lib. IX, cap. XV. Pauſanias lib. IV. Par ſimileque huic genus Danubio natura conceſſit, quos *Huſones* dicunt, *Hauſen.* Hic fortaſſis eſt ille piſcis principali convivio expetitus, quem *Ancoraginem* vocat Caſſiodorus lib. XII, Epiſt. IV. de quo non pauca ſcitu digna annotavimus Origg. Palat. parte ſecunda, c. XVIII. *Freherus.*

102. *Actæo olivo*] Id eſt Attico. Multi tamen libri habent, *Actæa Oliva.* Vinetus.

102. *Perductum olivo*] E Virgil. IV Georg. pag. 70:

Quo totum nati corpus perduxit —

Deduxit eodem ſignificatu Paulinus pag. 398. *Freherus.*

103. *Aut cum tranquillos*] Rectius duo ſcripti: *At cum tranquillos.* Pulmannus.

104. *Telluris ad oras*] Ovidius Metamorph. pag. 340. Ita Petronius de ſerpentibus illis, p. 38. Vide & Virg. Huc & Scaliger in Poët. *Freher.*

105. *Magnaque ſurgunt Æquora*] Ita Virgilius lib. III Æneid.

Continuo venti volvunt mare, magnaque ſurgunt
Æquora.

106. *Mitis Ballana*] Alias *Sturio* voraciſſimus, hic forte cum domicilio & alimento feritatem exuit. Poëticum & iſtud, ut recte obſervavit divinus Scaliger. *Freherus.*

107. *Lubrica piſces Agmina*] Sed quem illum fuiſſe piſcem dicemus in Hiſtoriola B. Arnulfi, Metenſis Epiſcopi; quam ita conſignavit Paulus Forojulienſis Diaconus, in Hiſtor. Epiſcopp. Metenſſ. *Hic cum pœnitentiam pro aliquibus exceſſibus ageret, contigit ut per Moſella fluminis pontem tranſiret.*

Agmina, multiplicesque [108] satis numerasse catervas.
Inducant aliam [109] spectacula vitea pompam:
Sol-

transiret. Cumque subterfluentium aquarum profundos nec visu penetrabiles gurgites cerneret, non dubia spei fiduciam mente gerens, extractum digito annulum in illam aquarum profunditatem projecit; Tunc, inquiens, me putabo culparum nexibus absolutum, quando istum, quem projicio, recepero annulum. Post aliquot vero annos, cum ad Episcopatus ascendisset officium, ei die quadam piscator quidam piscem attulit; quem ille sibi, quia carnibus abstinebat, ad refectionem vespertinam jussit praeparari. Cumque eum minister ejus officii more solito exenterasset, eundem annulum intra ipsius piscis intestinum repperit. Ille factum admiratus, sed rem nesciens, B. Arnulfo detulit. Quem ille ut vidit, statim recognovit, ac Deo omnipotenti, jam de remissione delictorum fidus, gratias retulit; ac deinceps non remissius vitam duxit, sed majori se potius abstinentia coarctavit. Hæc ego non à qualibet mediocri persona didici, sed ipso totius veritatis assertore, praecelso Rege Karolo referente, cognovi: qui ejusdem B. Arnulfi descendens prosapia, ei in generationis linea trinepos exstabat. Freherus.

108. *Satis numerasse*] Nos pro explicationis hujus de piscibus clausula unicum adhuc eumque insignem Apuleji locum ex Apologia, editionis à Gentile correctæ, addemus ita habentem: *Q. Ennius in Edesphagiticis, quæ versibus scripsit, innumerabilia piscium genera enumerat, quæ scilicet curiose cognoverat. Paucos versus memini: eos dicam:*

Omnibus ut Clypea præstat, Mustela marina.
Mures, sunt Æni. ast aspra ostrea plurima, Abydi.
Mitylenæ, est Pecten. Caprosque, apud Ambracienses.
Brundisii, Sargus bonus est: Hunc, magnus erit si,
Sume. Apriclum piscem scito primum esse, Tarenti;
Surrenti, Phagem; Glaucum, Cumas apud. At quid?
Scarum præterii, cerebrum Iovis pene supremi;
Nestoris ad patriam hic capitur magnusque bonusque;
Melaurum, Turdum, Merulamque, Vmbramque marinam.
Polypus, Corcyræ; Calvaria pinguia, Aternæ.
Purpura, Muriculi, Murex, dulces quoque Echini.

Alios etiam multis versibus decoravit, & ubi gentium quisque eorum inveniatur, ostendit: qualiter assus aut jussulentus optime sapiat. Hæc Apulejus. Freherus.

109. *Spectacula vitea*] Spectatoris cum stupore mirati verba audiamus ad locum hunc illustrandum pertinentia: Fortunatus de navigatione sua Mosellana:

Vndique perspicimus minitantes vertice montes,
Nubila quo penetrans surgit acuta silex.
Qua celsos scopulos prærupta cacumina tendunt,
Hispidus & tumidis crescit ad astra lapis:
Nec vacat hic rigidis sine fructibus esse lapillis:
Denique parturiunt saxaque, vina fluunt.
Palmite vestitos hic respicis undique colles,
Et vaga pampineas ventilat aura comas.
Cautibus inserta densantur in ordine vites,
Atque supercilium regula picta petit.
Culta nitent inter horrentia saxa colonis,
In pallore petra vitis amœna rubet.
Aspera mellitos pariunt ubi saxa racemos,
Et cote in sterili fertilis uva placet.

Quæ

Sollicitentque vagos baccheïa munera visus:
Qua [110] sublimis apex longo super ardua tractu
Et rupes, & [111] aprica jugi, flexusque, sinusque,
Vitibus assurgunt, [112] naturalique theatro.
[113] Gauranum sic alma jugum vindemia vestit,
Et [114] Rhodopen: proprioque nitent [115] Pangæa Lyæo.
Sic viret Ismarius super æquora Thracia collis.
Sic mea flaventem pingunt vineta Garumnam.
Summis quippe jugis tendentis in ultima clivi,
Conseritur viridi fluvialis margo Lyæo.
[116] Læta operum plebes, festinantesque coloni

Vertice

Quo vineta jugo calvo sub monte[illegible]omantur,
Et tegit umbrosus sicca metalla viror.
Inde coloratas decerpsit vinitor uvas:
Rupibus appensis pendet & ipse legens.
Delicias oculis habui, dapibusque citatus,
Hac jocunda tenens navita regna sequens.

Suavis vero Trithemius Abbas, Mosellæ alumnus, in Originibus Francicis scribens, Meroveum Clodii F. tractu Mosellano potitum, duodecim millia Mosellanorum in Franciam Orientalem, & tantundem inde Francorum ad ripam Mosellæ transtulisse: & ex illo, inquit, tempore vini usus, quod nuncupatur Francorum (vulgo *Frëmische* vel *Frenckische trauben*) apud Mosellanos primum haberi cœpit: dum Franci, vini cultores, ad Mosellam translati, id genus vitium secum de Orientali Francia primum attulerunt. *Freherus.*

110. *Sublimis apex*] *Bacchus amat colles.* Elegans locus Symm. p. 300. ubi Iuretus. *Freher.*

111. *Aprica jugi*] Virgilius lib. II. Georgicorum: --- *& altè*
Mitis in apricis coquitur vindemia saxis.
Ipse Auson. Mosella:
--- *gelidusque per imas*
Quærit iter valles. Verg. VII. pag. 189. *Freh.*

112. *Naturalique theatro*] Vere: nam & ad hunc usum fuit, cum montes servirent ad naumachiam lacus Fucini, à Nerone adornatam. Tacitus Annal. XII. *Ripas & colles, ac montium edita, in modum theatri multitudo innumera complevit proximis è municipiis, & alii urbe ex ipsa, visendi cupidine, aut officio in Principem.* Ita & de portu maritimo apud Centumcellas Rutilius lib. I. Itiner.
Molibus æquoreum concluditur Amphitheatrum,
Angustosque aditus insula facta tegit.
Calphurnius theatrum ejusmodi loco naturali comparat, Eclog. VII. pag. 212. *Idem.*

113. *Gauranum*] *Gauranos* montes inter vitiferos enumerat Plinius libro tertio: *Gauranumque* vinum, celebrat Athenæus lib. I. Est autem in Campania Italiæ *Gaurus* mons. *Vinetus.*

114. *Rodopen*] Montem Thraciæ. De cujus vitibus aliud non legi. *Vinet.*

115. *Pangæa*] Idem mons. Unus mons est, & multi montes, quando in multos ramos & juga dividitur. *Idem.*

116. *Læta operum plebes*] *Lætus laborum, lætus opum,* dixerunt Virgilius, Statius,

Vertice nunc ſummo properant, nunc [117] dejuge dorſo,
Certantes ſtolidis clamoribus. inde viator
[118] Riparum ſubjecta terens, hinc [119] navita labens,
[120] Probra canunt ſeris cultoribus. adſtrepit ollis

Et

Statius, & alii. *Plebes* autem pro *plebs*, ut & in Ephemeride. *Vinetus.*

116. *Lata operum plebes*] Sic apud Virgil. lib. XI Æneid. *Lata laborum Dido.* Plures jam ante me elegantem hanc loquutionem illuſtrarunt. Non potui tamen non adſcribere Velleji locum, quem leviter depravatum emendabo. Is igitur lib. II, cap. LXIII: *Aſinius autem Pollio*, inquit, *firmus propoſito, & Iulianis partibus fidus.* Lege: *firmus propoſiti.*

117. *Dejuge*] Declivi, ablativo caſu, pro *Dejugi.* Hoc autem nomen alibi non legi. *Vinet.*

118. *Riparum ſubjecta terens*] Iter faciens per ripas iſtis jugis & clivis ſubjectas. *Id.*

119. *Navita labens*] Secundo alveo. Suetonius *Defluere* vocat, Nerone Capite 27. *Quoties Hoſtiam Tiberi* DEFLUERET, *aut Bajanum ſinum pernavigaret*, &c. Freherus.

120. --- --- *Inde viator*
Riparum ſubjecta terens, hinc navita labens
Probra ferunt . . . . . . cultoribus] Deſideratur in his particula. Quam, ut alias pluſculas, librarii interjecto ſpatio reſtituendam diligentioribus reliquere. De quarum pleriſque quoſdam hactenus benemeritos, nemo hercule non laudaverit. Nos hanc unam cunctanter antea cum admoniturі eſſemus, cunctatiores fere redditi jam ſumus, aliis ita locum ſarcientibus: *probra canunt ſeris cultoribus.* Afferemus nihilo ſecius & nos opinionem, qualemcunque noſtram, liberum cuique deligendi ſtudium relinquentes. Contentionem igitur vindemiatorum cultorumque cum viatoribus tangere videtur Auſonius. Quorum mos olim & nunc quoque eſt, Neapolitanis præſertim ruſticis, convitia, probraque verborum amaritudine, ridiculiſque clamoribus & ſtolidulis, petulantibus jurgiis, alterum in alterius effundere contumeliam, cucullos inutiles, & id genus plurima, ſeſe invicem compellantes, Hinc illud Theocriti in Ergatinis:

Σφίγγετ' ἀμαλλοδέται τὰ δράγματα, μὴ παριών τις
Εἴπῃ, σύκινοι ἄνδρες, ἀπώλετο χ' οὗτος ὁ μισθός.

Quam obloquendi vindemiatores licentiam (uſque adeo conſuetudo ſibi voluit licere) & in Dominos, in Principes, mulieresque ingerunt, nullam neque Virginum, neque matronarum honeſtarum rationem habentes, in eas omneis, velut in proſtituti aliquas pudoris, turpia quantum libet evomendi, adeo ut totus ſæpe locus perſonet. Scribit Lampridius, putare multos, ab Heliogabalo Imperatorum ſpurciſſimo primum repertum, ut in vindemiarum feſtivo multa in Dominos jocularia, etiam audientibus Dominis, dicerentur. Quorum utique opinio mihi non fit veriſimilis. Quando conſuetudinem ipſam Horatius in Satyra prior retulit:

Expreſſa arbuſto regerit convitia durus
Vindemiator, & invictus cui ſæpe viator
Ceſſiſſet, magna compellans voce cucullum.

Et Auſonius hos æmulatur. Ob id ego, *duris*, reponendum crediderim, ac, *probra ferunt duris cultoribus*, Auſonio ita accipi, ut, *Regerit convitia durus vindemiator*, Horatio: qui & in Epod. *Dura meſſorum vocat ilia.* Et Columella, *Durum incolam*, quippe agri-

Et rupes, & ſylva tremens, & concavus amnis.
Nec ſolos hominum delectat ſcena locorum.
Hic ego & agreſtes Satyros, & glauca tuentes
Naïdas, extremis credam concurrere ripis,
Capripedes agitat cum læta protervia Panas,
Inſultantque vadis, trepidaſque ſub amne ſorores
Terrent, indocili pulſantes verbere fluctum.
[121] Sæpe etiam mediis furata è collibus uvas
Inter Oreïadas Panope fluvialis amicas,
Fugit laſcivos [122] paganica numina Faunos.
Dicitur & medio quum ſol ſtetit igneus orbe,

[123] Ad

agricolam, hortique cultorem. *Mariang. Accurſius.*

120. *Probra canunt*] Nautæ & viatores prætereuntes convitia dicunt ſeris & tardis cultoribus. Qui apud priſcos illos homines, putationem ſerius diſtulerant. & poſt Æquinoctium putantes inveniebantur, iis ſua inertia exprobrabatur per imitationem cantus alitis temporarii, quem *Cuculum* vocant. Vide apud Eraſmum adagium, *Cuculus.* Vinetus.

120. *Probra ſeris cultoribus*] Horatius lib. 1. Sat. VII.

Expreſſa arbuſto, &c.

Vbi Acron: *Solent vindemiatores cum viatoribus ſalſa fatigatione* (id eſt, vexatione: ita ipſe Auſonius in Gratiarum Actione pro Conſulatu, *fatigantes*, ut hoc obiter) *contendere.* Plinius lib. XVIII, cap. 26. *In hoc temporis intervallo quindecim diebus primis agricolæ capienda ſunt ea, quibus peragendis ante Æquinoctium non ſuffecerit: dum ſciat, inde natam exprobrationem fœdam putantium vites, per imitationem cantus alitis temporarii quem cucullum vocant. Dedecus enim habetur opprobriumque meritum, falcem ab illo volucre in vite deprehendi, ut ob id petulantiæ ſales etiam cum primo vere ludantur: auſpicio tamen deteſtabiles videntur.* Freherus.

121. *Sæpe etiam*] Adumbrata hæc ſunt ex iſtis Papinii, in Surrentino Pollii:

Sæpe per autumnum, jam pubeſcente Lyæo,
Conſcendit ſcopulos, noctiſque occulta ſub umbra
Palmite maturo rorantia lumina terſit
Nereïs, & dulces rapuit de collibus uvas.
Sæpe & vicino ſparſa eſt vindemia fluctu.
Et Satyri cecidere vadis: nudamque per undas
Dorida montani cupierunt prendere Panes.

Iuvat hæc & alia pluſcula conferre, ut quam dexter Auſonius in exprimendis antiquiorum Poëtarum floſculis ſit, appareat. Cum vult, cum annititur, ſuperat illos ipſos, quos imitatur. Vtinam ne in aliis opuſculis minus fuiſſet diligens, aut laborioſus! In hoc carmine, quo vix abſolutius aut elegantius aliud eſt, quid potuerit, oſtendit.

122. *Paganica numina Faunos*] Virgil. lib. 1. Georg.

Et vos agreſtum præſentia numina Fauni. Freherus.

122. *Paganica numina*] Vide, quæ nos ad Carmen de *Emerita* in claris Vrbibus.

123. *Vt*

[123] Ad commune fretum, Satyros, vitreasque sorores,
Consortes celebrare choros: quum præbuit horas
Secretas hominum cœtu flagrantior æstus.
Tunc insultantes sua per freta ludere Nymphas,
[124] Et Satyros mersare vadis, rudibusque natandi
Per medias exire manus; dum lubrica falsi
Membra petunt, liquidosque fovent pro corpore fluctus.
Sed non hæc spectata ulli, nec cognita visu,
Fas mihi sit pro parte loqui: secreta tegatur,
Et commissa suis lateat [125] reverentia rivis.
Illa fruenda palam species, quum glaucus opaco
Respondet colli fluvius. frondere videntur
Fluminei latices, & palmite consitus amnis.
[126] Quis color ille vadis, seras quum protulit umbras
Hesperus, [127] & viridi perfundit monte Mosellam?

Tota

123. *Vt commune*] Lego: *Ad commune fretum.* In ripa quasi communis aquæ. *Gronovius.*

123 *Ad commune fretum*] ad imitationem Homeri, hymno in Pana:

Σὺν δέ σφιν τότε Νύμφαι ὀρεστιάδες λιγύμολποι
Φοιτῶσαι πυκνὰ ποσὶν ἐπὶ κρήνῃ μελανύδρῳ
Μέλπονται, κορυφὴν δὲ περιστένει οὔρεος Ἠχώ·
Δαίμων δ' ἔνθα καὶ ἔνθα χορῶν τότε ἐς μέσον ἕρπων,
Πυκνὰ ποσὶν διέπει.

124. *Et Satyros mersare vadis*] Vt Thrasymenum Agy. Silius Italicus. Nemesian. p. 184. Columell. p. 410. *Frehetus.*

125. *Reverentia rivis*] Tacitus in Germania: *Sanctius ac reverentius visum de actis Deorum credere quàm scire.* Freher.

126. *Quis color ille vadis*] Hæc iterum ex Statio, ut multa alia. Ille namque in Surrentino Pollii:

Cum jam fessa dies, & in æquora montis opaci
Vmbra cadit, vitreoque natant prætoria ponto.

Et in Tiburtino Manlii:

Ingenium quam mite solo! quæ forma beatis
Arte manus concessa locis! non largius usquam
Indulsit natura sibi: nemora alta citatis
Incubuere vadis: fallax responsat imago
Frondibus, & longas eadem fugit umbra per undas.

127. *Et viridi profundit*] Rectius, *perfundit.* Nam *profundo* vix est, ut arbitror, invenire, quin primam corripiat. Lucretius:

Omnia veridico qui quondam ex ore profudit.

Accedit Gellii authoritas in secundo Noctium Att. tum & Probi ratio. *Mariangelus Accursius.*

127. *Et viridi perfundit*] Malim, *perfudit*: præcessit namque *protulit*, quod melius τῷ *propulit*, quod in suo libro Pulmannus invenerat. *Protollere* enim, seu *proferre*, est extendere & ampliare.

Tota natant crispis juga motibus, & tremit absens
Pampinus, & vitreis vindemia turget in undis:
Adnumerat virides derisus navita vites,
Navita [128] caudiceo fluitans super æquora lembo,
Per medium, qua sese amni confundit imago
Collis, & umbrarum confinia conserit amnis.
Hæc quoque quam dulces celebrant spectacula pompas,
[129] Remipedes medio certant quum flumine lembi,
Et varios ineunt flexus, viridesque per oras
Stringunt attonsis pubentia germina pratis?
Puppibus, & proris alacreis gestire magistros,
[130] Impubemque manum [131] super amnica terga vagantem
[132] Dum spectat transire, dein [133] sua seria ludo
Post-

128. *Caudiceo*] Ex caudice librove arboris facto navigiolo. *Vinetus.*

129. *Remipedes lembi*] Navigia, quibus *remi* sunt pro *pedibus*, & iis ambulant. Idem verbum in epistola Ausonii tertia. *Vinetus.*

129. *Remipedes certant lembi*] Hoc quoque spectaculo ipse fruebar, cum ab Augusta secundo alveo labens, inter Tritenheim (villam eruditi suo sæculo, & polygraphi illius Abbatis origine nobilem) & Nivomagum, viginti sex & amplius lembos piscatorios, operi suo intentos, & discurrentes, mox coëuntes, summa cum voluptate offenderem. *Freherus.*

130. *Impubemque manum*] Pueros. adolescentulos. Virgilius VII Æneid. v. 382. *Vinet.*

131. *Super amnica terga*] Prudentius II:

Sistitque & docet ingredi
Tergum pertumidum freti.

Sidonius II, Epistola XII, pag. 46. S. Zeno Veron. pag. 191. *Liquidi aequoris terga.* Haud plane absimili loquendi modo, quo amnium ripæ celsique montes *Supercilia*, radices imæ ad ripam *Pedes montis*, quæ à summo cacumine montium continuatur planities *Dorsum jugi*, ut Græcis ῥαχὶς & αὐχὴν, vocantur. *Dorsum aggeris via*, Marcell. *Dorsa camporum*, *Lacunarum dorsa*, Cassiodorus, Orosius: ut & *Montana Dalmatia brachia* Ovidius, *Lilybaa brachia* Claudianus dixit. *Freherus.*

132. *Dum spectat transire, dein*] Ita legendum. *Scaliger.*

132. *Dum spectat*] Quis ille? videtur scripsisse: *Qui spectat transire.* Gronovius.

132. *Dum spectat transire diem*] Quum locum corruptum animadverterem, animi gratia ita supplebam, non quod ita emendandũ censerem:

Dum spectat, dum porro cupit spectare viator,
Non sentit transire diem, sua seria ludo
Posthabet, &c.

Virgilius Eclog. VII:

Posthabui tamen illorum mea seria ludo.

Quod τὸ *diem* in *dein* Scaliger mutaverit, nescio an recte. Si persona spectantis liqueret, scriberem: *dum spectat, transire dies; sua seria ludo Posthabet.*

Posthabet; excludit veteres nova gratia curas.
Tales [134] Cumano despectat in æquore ludos
Liber, [135] sulphurei quum per juga consita Gauri,
Perque vaporiferi graditur vineta Vesevi:
Quum Venus, [136] Actiacis Augusti læta triumphis,
[137] Ludere lascivos fera prœlia jussit Amores,
[138] Qualia Niliacæ classes, Latiæque triremes
Subter [139] Apollineæ gesserunt Leucados arces:
Aut Pompejani [140] Mylasena pericula belli
[141] Euboicæ referunt per Averna sonantia cymbæ,
Inno-

bet. scil. ille, qui spectat. *transire dies*, pro transibat.

133. *Sua seria ludo posthabet*] Istos ludos & spectacula suis seriis rebus anteponit. Virgilius ecl. VII. *Vinetus*.

134. *Cumano*] Ante Cumas urbem Campaniæ. *Vinet*.

135. *Sulfurei*] Tale est fere litus hoc & Siculum ex adverso, ubi Ætna, sicut in hoc Vesuvius. *Vinetus*.

136. *Actiacis*] Octavianus Cæsar Marcum Antonium navali prælio, apud *Actium* Epiri oppidum, vicit, ut cognosces ex Plutarchi Antonio, & Suetonii Octaviano, ex Lucio Seneca, Eutropio, & aliis. *Vinetus*.

137. *Ludere fera prœlia*] Prudent.

--- homicidia ludat in armis.

Inde, *Lusoria naves*. Suetonius Nerone, cap. 35: --- *quia ferebatur* DUCATUS & IMPERIA *ludere*, &c. *Freher*.

138. *Qualia Niliaca classes*] Malim: *Niliaca classis Latiaque triremes*. Gronovius.

139. *Apollinea Leucados*] Ubi colebatur Apollo. *Vinetus*.

140. *Mylasena pericula belli*] Usus est nomine *periculi* proprie. Nam *periculum*, est ludicrus ἀγὼν, ut sunt ex naumachiæ, de quibus meminit. Item scholasticæ exercitationes, & similia. Cicero de legib. I, ex veteri scriptura: *Faciunt imperite, qui in isto periculo, non ut à poëta, sed ut à teste veritatem exigant*. Intelligit enim Cicero poëma suum de Mario, quod edidit periclitandi ingenii gratia. Porro ejusmodi ludicræ naumachiæ plurimum veteribus in studio fuere: quas etiam solebant tumultuariis euriporum emissariis edere. Sic Sidonius in lacu villæ suæ Drepaniranum agonem Trojanæ superstitionis à majoribus suis edi solitum fuisse scribit, intelligens parentalem agonem, quem Æneas ad Siciliam inferias patri celebravit: ut notum ex Virgilio. *Scaliger*.

140. *Mylasena pericula*] Imitationes, tyrocinia, repræsentationes ludicræ: ut acute notavit Scaliger. Inde *Periculorum* libros inscripsit Gruterus noster. *Freherus*.

140. *Aut Pompejani Mylasena*] Apud *Mylas* superatus Sextus Pompejus, non apud *Mylasa*, quæ hinc longe. Scribendum: *Mylæa pericula*. Stephanus quidem distinguit Μυλὰς Siciliæ, ac Thessaliæ, & illius τὸ ἐθνικὸν scribit esse Μυλαίτης, hujus Μυλαῖος. Sed nulla analogia prohibet; quin & inde Μυλαῖος formetur. *Gronovius*.

140. *Mylasena pericula*] Adi Suetonium in Octav. cap. XVI, Appianum, Dionem, &c.

141. *Euboica*] Cumanæ seu Campanæ. Virgil. in sexto Æneid.

Et tandem Euboicis Cumarum allabitur oris. Vinetus.

Innocuos ratium pulſus, pugnaſque jocantes
[141] Naumachiæ, Siculo quales ſpectante Peloro
Cœruleus viridi reparat ſub imagine pontus.
Non aliam ſpeciem petulantibus addit ephebis
[143] Pubertaſque, amniſque, & picti roſtra phaſelli.
Hos [144] Hyperionio quum ſol perfuderit æſtu,
Reddit

142. *Naumachia Siculo quales*]
Aut Pompejani Miſſena pericula belli
Euboica referunt per Averna ſonantia cymba.
Innocuos ratium pulſus, pugnaſque jocantes
Naumachia, Siculo quales ſpectante Peloro, &c.

Scribendum, *qualis*, ut ad *naumachiam* referatur. In primo autem carmine ſcribo *Meſſana*. Sextus enim Pompejus Magni filius navali prælio victus fugatuſque ab Auguſto eſt ad Meſſanam oppidum Peloritani ſinus. Hiſtoriam cognoſcere ſatis licet (ut cæteros prætercam) ex Tranquillo in Octavio cap. XVI, nec non Strabone libro ſexto. Hæc ipſa ſane Siciliæ civitas, quæ à Latinis *Meſſana* vocari obtinuit, Græcis tam Μεσσήνη dicitur, quam Peloponneſi alia in regione, quæ noſtris *Meſſenia* eſt, ipſis vero Μεσσηνία & Μεσσήνη, cum ſua videl. urbe cognominis. Vnde & patrium & gentile nomen Μεσσήνιος. Quæ noſtris interpretari *Meſſanos* video, utique Peloritanos: Peloponneſiacos autem, *Meſſenios*, ut à Græcis. Ptolemæus Μεσσήνιους ipſos vocat populos. Stephanus & urbem & regionem Μεσήνην per ſimplex σ. Iam quidem in Sicula vulgus Græcæ ſonum literæ cuſtodiunt, ac *Meſſinam* nominant. *Mariang. Accurſius.*

142. *Pugnaſque jocantes Naumachia*] Pugnas Naumachiæ jocoſæ. Savaro p. 130. Claudian. in Conſul. Manlii:
Laſcivi ſubito confligunt æquore lembi,
Stagnaque remigibus ſpumant inverſa canoris. Freherus.

142. *Naumachia Siculo*] Diſtinguo, & ſcribo:
Aut Pompejani Mylaa pericula belli
Euboïca referunt per Averna ſonantia cymba,
Innocuos ratium pulſus pugnaſque jocantes
Naumachia Siculo qualis, ſpectante Peloro,
Cæruleus viridi reparat ſub imagine Pontus.

Qualis, inquit, naumachiæ pulſus innocuos, & pugnas jocantes reparat pontus, &c. Gronovius.

143. *Pubertaſque amnis* &c.] Neceſſario ſcribendum:
Pubertaſque, amniſque, & picti roſtra phaſeli. Trium enim horum in hoc ludo partes requiruntur, ut id fiat, quod vult optimus vates. In altero minime ſana eſt & inuſitata vox *nautales*. Credo ſcripſiſſe Poëtam: *non tales*. Inverſas nimirum de proximo ludentium epheborum formas reddit ſol, medium cælum tenens. Quo ſenſu ſequitur:
Et redigit pandas inverſi corporis umbras.
Quo loco minime mutandum τὸ *redigit*, quod vertere velit in *reddit* Pulmannus. *Agunt* enim *pueri, redigit ſol.* Quod elegantiſſime in *umbrarum* expreſſionem dictum eſt. Hæc utcunque placeant: at quæ ſequuntur, facile ſuadent argutius aliquid huic corruptæ voci illitère. An ſimpliciter ſcripſit *navales?* *Navales* nautæ, & navigantes in mari, apud Romani oris ſcriptorem Iulium Obſeq. Prodig. cap. XXVI. *Barthius.*

144. *Hyperionio*] *Hyperion* ſol dicitur

Reddit [145] nautales vitreo ſub gurgite formas,
[146] Et redigit pandas inverſi corporis umbras.
Vtque agiles motus dextra, lævaque frequentant,
Et commutatis alternant pondera remis,
[147] Vnda refert alios ſimulacra humentia nautas.
Ipſa ſuo gaudet [148] ſimulamine nautica pubes,
Fallaces fluvio mirata redire figuras.
Sic ubi compoſitos oſtentatura capillos,
Candentem late ſpeculi explorantis honorem,
Quum primum caræ nutrix admovit alumnæ,

Læta

tur ὑπὲρ ἡμᾶς ἰὼν, id eſt ſupra nos gradiens, ait Euſtathius, & Suidas. *Vinetus.*

145. *Nautales*] Nihil mutandum. Nam nec *nautarum*, nec *nauticas*, nec *navales* poſſit vim novi hujus vocabuli exprimere.

146. *Et rediit pandas*] Lego: *redigit*, vel potius *reddit*. Virgil.

Redditur effigies liquida cernentis in unda Item:

Fontis aqua reddunt ſimulacra imitantia verum.

Repræſentat, inquit, & imaginat inverſas & latas umbras. Omnes enim ſimulatrix illa umbra formas refert, æmulaturque majores in aquis. Hinc dictum ſupra paulo:

--- *vitreis vindemia turget in undis.*

Et quæ ipſis jam demerſa fontibus ſunt, deſpectantium obtutibus auctiora emicant & apparent. Quod & teſtatur Sen. in primo Natur. Quæſt. & Lucian. in Dialog. περὶ τῶ ἠλέκτρου ἢ τῶν κύκνων. Rationemque tranſeunter explicat. *Mariang. Accurſius.*

146. *Pandas inverſi*] Lucret. p.120, ſeq. lib. *Freherus.*

146. *Et redigit pandas*] Id eſt, coarctat & cogit. Ideo enim *pandas* addidit, quoniam *umbra* inverſa reddentes in aquis corporum ſimulacra in latitudinem ſe extendunt, quum ſol altior in longitudinem eas minuit. Simili fere modo Hilaſius de ortu ſolis;

Nox abit aſtrifero velamine cincta micanti,

Et redigit ſtellas; exoriturque dies.

147. *Vnda refert*] Sic legendum. Virgil.

Formam pura refert oculis ſpectantibus unda.

Exprimit (inquit) unda, & rejectat ſimplices imagines, veriſque proximas, in diverſa moventium nautarum atque colludentium, quod ipſum non niſi quietis undis fieri contingit. Hinc & apud Lucian. Doris Galateam ſe in undis contemplandam admonet ex caute aliqua, εἴ ποτε γαλήνη εἴη.

Vnda quieta refert alto de gurgite formas,

inquit Maro; ſed & idem in Bucol. ludicro dixit ..... *Nuper me in littore vidi.* Ego vero moroſam plerumque Grammaticorum curam faſtidire ſatis non poſſum, à Poëta tanquam Hiſtorico aut Philoſopho veri fidem exigentium. Nam quod à Theocrito, idyllio ſexto dictum eſt;

Ἦ γὰρ πρᾶν ἐς πόντον ἐσέβλεπον, ἦς δὲ γαλάνα.

Num vel in flumine, vel in alio quam ipſius elementi æquore, inuſitatæ magnitudinis formam contemplaretur Polyphemus, qui ſe corpore majorem Iove facere non dubitarit? *Mariang. Accurſius.*

148. *Simulamine*] Simulacro, ima-

Læta ignorato fruitur virguncula ludo,
Germanæque putat formam ſpectare puellæ:
Oſcula fulgenti dat non referenda metallo:
Aut fixas [149] prætentat acus; aut frontis ad oram
Vibratis cœptat digitis extendere crines:
Talis ad umbrarum ludibria nautica pubes
Ambiguis fruitur veri falſique figuris.
[150] Iam vero acceſſus facileis qua ripa miniſtrat,
Scrutatur toto populatrix turba profundo
[151] Heu male defenſos penetrali flumine piſceis!
Hic medio procul amne trahens [152] humentia lina,
Nodoſis decepta plagis examina verrit;
Aſt hic tranquillo [153] qua labitur agmine flumen,
Ducit [154] corticeis fluitantia retia ſignis.

Ille

gine. Ovidius hoc verbo uſus. *Vinetus.*

149. *Prætentat*] *Prætendit* quidam libri habent: & quod ſequitur, *Vibratis cœptat digitis*, eſt, *Vibratos captat digitis*, in aliis. *Vinetus.*

150. *Iam vero acceſſus*] Corrigendum fortaſſe quis putet, *vere.* Tempus certe vernum, quam ſit his, qui piſcandi ſtudio tenentur, aptum, nemo non novit. Plinius lib. IX ſcribit: *Quotocuique hominum noſci uberrimam eſſe capturam ſole transeunte piſcium ſignum.* Mariang. Accurſius.

151. *Heu male defenſu*] In recentioribus voluminibus imprimi curatum eſt, *defenſos*, non *defenſas.* Quid autem, ſi eorum ſecutus opinionem hoc dixerit, qui omnes *piſces* feminas eſſe opinantur, exceptis cartilagineis: putantes eos, qui mares habiti ſunt, differre à ſuis feminis modo plantarum, in quibus altera fructificet, altera non, ut olea & oleaſter, ficus & caprificus. Quorum tamen, licet etiam Naturæ interpretum, opinionem improbat Ariſtoteles Lib. III de generat. animalium. *Mariang. Accurſius.*

151. *Heu male defenſos piſces*] Ita ut diſtinxi, & emendavi, legendum eſſe nemo niſi ἀμουσώτερος negaverit. *Piſcis* in *piſceis* mutavi, ne iterum errori præberet anſam, quamvis veteres ita ſcripſiſſe Grammatici notent.

152. *Humentia lina*] *Pelagoque alius trahit humida lina*, Virgilius primo Georgicôn. *Vinetus.*

153. *Qua labitur agmine flumen*] Voce quidem *augmine* Lucret. ſæpe utitur. Illam lectionem tamen immutandam non arbitror, quod non augmenrum hic aquarum, ſed juſtus ipſe curſus, impetuſque exprimatur, quodque in Moſella fluvio, quem omnium celebratiſſimum poëtico præconio efficere contendit, vatum omnium eminentiſſimum ſequutus videatur, qui de præſtantis famæ flumine dixit:

--- *leni fluit agmine Tibris.*

Ennium imitatus à quo dictum prius:

Quod per amœnam urbem leni fluit agmine flumen.

pro actu & ductu quodam, non ineleganter, ut Macrobius exiſtimat. *Mariang. Accurſius.*

154. *Corticeis ſignis*] Quæ *ſigna* ex *ſuberis cortice* fieri ſolent. *Vinetus.*

154. *Cor*

Ille autem [155] scopulis subjectas pronus in undas,
Inclinat lentæ convexa cacumina virgæ,
Indutos escis jaciens letalibus hamos.
Quos ignara doli postquam vaga turba natantum
Rictibus invasit, patulæque per intima fauces
Sera occultati senserunt vulnera ferri,
Dum trepidant, subit indicium: crispoque tremori
Vibrantis setæ nutans consentit harundo.
Nec mora: & excussam stridenti verbere prædam
Dextera in obliquum raptat puer. excipit ictum
Spiritus, ut fractis quondam per inane flagellis
Aura crepat, motoque adsibilat aëre ventus.
Exsultant [156] udæ super arida saxa rapinæ;
Luciferique pavent letalia tela diei.
Quique sub amne suo mansit vigor, aëre nostro
Segnis anhelatis vitam consumit in auris.
Iam piger invalido [157] vibratur corpore plausus;
Torpida supremos patitur jam cauda tremores,
Nec coëunt rictus: haustas sed hiatibus auras
Reddit mortiferos exspirans branchia flatus.
Sic ubi fabriles exercet spiritus ignes,
Accipit alterno cohibetque foramine ventos
[158] Lanea fagineis alludens parma cavernis.

Vidi

154. *Corticeis signis*] Id est, suberinis. Savaro in Sidon. p. 115. *Freherus*

155. *Scopulis pronus*] Petron. p. 3. ubi Pith. Vel etiam è navi, flumine tranquillo. Idem Petronius eleganter pag. 63, in principio. Talis puer Romæ in statuis. Ovidius Metamorphos. 253. *Freherus*.

156. *Vdæ rapinæ*] Humentes prædæ, pisces. *Vinetus*.

157. *Vibratur corpore plausus*] Eleganter veteres verbo *plaudere*, & ejus derivatis, in motu aliquo vehementiore, qui sonum excitaret, usi sunt. Sic Statius lib. 1 Sylv. 111.

Aut ingens in stagna cadit, vitreasque natatu
Plaudit aquas.

Qui tamen lib. 1. Achill. sub finem ejus verbi nomine male privatus esse videtur, prout vulgata se habet editio, quum in libris scriptis sit:

Consedere chori, paulumque exercita plausu
Æra tacent.

pro *pulsu*. quod ab interprete.

158. *Lanea fagineis*] Follis superior, inferiorque pars lignea, *faginea* hic dicitur: quod ex *fago* fere fiat. In inferiore foramen est, quo introit sive aura, quomodo Virgilio dicitur octavo Æneidos, sive ventus, ut Palladio de Organicis fistulis.

 Huic

Vidi egomet quoſdam leti ſub fine trementes
Collegiſſe animas: mox in ſublime citatos,
Cernua ſubjectum præceps dare corpora in amnem,
Deſperatarum potientes rurſus aquarum.
Quos impos damni puer inconſultus ab alto
Impetit, & ſtolido captat prenſare natatu.
[159] Sic Anthedonius Bœotia per freta [160] Glaucus
[161] Gramina guſtatu poſtquam [162] exitialia Circes
Exper-

Huic foramini incumbit tabella, eo fere fungens officio, quo quæ Græce dicitur ἐπιγλωττὶς in gutturibus humanis. Quando ventus eſt intromittendus, cedit illa confeſtim, ut pateat foramen: ſed is cum conatur hac exire, continuo ipſa occurrit, & foramen præcludit ſuum, ut ille per os follis totus erumpat. Hanc itaque epiglottidem vocat Auſonius *Parmam*, à ſimilitudine, quomodo reor, parmæ: quæ brevis leviſque clipei genus fuit. Sed *Laneam*, quod, ut mollius ad portam ſuam accidat, & melius obturet, aliquid villoſum, ut leporina pellis, ligneæ aſſui, ſubjicique ſoleat. *Vinetus.*

159. *Sic Anthedonius Bœotia, &c.*] Anthedonium Glaucum ab *Anthedone Bœotiorum* urbe intelligimus, ubi in balænam, aut etiam in maris numen transformatus is traditur. Nota res ex Ovidio XIII Metam. & per tranſitum etiam lib. VII. ſed & Strabone lib. IX. Quem tamen imprudenter percurriſſe videtur, qui in Ægarum ſcopulis hoc contigiſſe tradidit. Neque illud minus, licet majori quadam venia, quod Anthedonis filium fuiſſe *Glaucum*, retulit. Latinus enim Strabo ita habet: *Hoc in loco facta dicuntur, quæ de Anthedonis filio Glauco fabula vulgaverunt. Quem in balænam transformatum ajunt.* Græca ſane exemplaria non Anthedonis filium, ſed Anthedonium, retinent. Ab hac videlicet Bœotiorum urbe, ut apud Stephanum quoque legitur. Nam ab altera ejuſdem nominis haud procul à Gaza, non Ἀνθηδόνιος fieri idem tradit, ſed Ἀνθηδονίτης. Strabonis hæc ſunt: Ἐνταῦθα δὲ καὶ τὰ περὶ τὸν Γλαῦκον μυθολογεῖται τὸν Ἀνθηδόνιον, ὅν φασιν εἰς κῆτος μεταβαλεῖν. Mariang. Accurſius.

159. *Sic Anthedonius*] Eſt Bœotiæ oppidum, Ἀνθηδών, patria Glauci: unde, *Anthedonius* dictus: aut ab *Anthedone* patre, ut vult Fulgentius primo Mythologicῶn, & quidam apud Athenæum libro ſeptimo. Eſt autem *Glaucus*, numen, vir, piſcis, coloris genus. *Vinetus.*

159. *Sic Anthedonius*] Statius lib. III Sylvar.

> — *Et ſubitis qui perdidit inguina monſtris*
> *Glaucus adhuc, quoties patriis allabitur oris,*
> *Littoream blanda feriens Anthedona cauda.*

vide quæ Palæphatus de Incredibilibus, & Schol. Lycophronis p. 121.

160. *Glaucus*] Ovidius lib. XIII Metamorph. pag. 389. *Freherus.*

161. *Gramina guſtatu poſtq.*] *Circe Glaucum* amabat. Ille pro Circe *Scyllam*. Hoc *Circe* ægre ferens, fontem veneno infecit, in quo una lavari ſolebant. Letalem vim veneni cum ſenſiſſet *Glaucus*, comeſa herba quadam ſe in mari præcipitavit, ubi Deus eſt habitus. Piſcator enim hic, quum aliquando captos piſces ſuper herbam abjeciſſet; & eos recepiſſe, quam amiſerant, vitam, & reſiliiſſe in mare vidiſ-

Expertus, [163] carptas moribundis piscibus herbas
Sumsit, Carpathium subiit novus accola pontum.
Ille hamis & [164] rete potens, scrutator operti
Nereos, æquoream [165] solitus converrere Tethyn,
Inter captivas fluitavit prædo catervas.

Talia

vidisset, ejus ille herbæ vires observaverat, notaveratque diligenter. Vide Pausaniam in Bœoticis, Servium in Virgilium, Athenæum lib. 7 Deipnosophist. & Erasmum in proverbiis. *Vinetus.*

162. *Exitialia Circes*] Quod in recentioribus codicibus scriptum est *Dirces* pro *Circes*, non est ut diligentius rimati probemus. *Exitialia* nos quidem hæc, & *Circes gramina* intelligimus, quod his ipsis sæpe venefìcia mulier horrenda pararit, multosque ex hominum facie in ferarum ora induerit. Et tum maxime, cum fugitivæ *Glaucum*que male urentis *Scylla* inguina monstris inquinavit. *Gramen* enim fuisse id, & in *Anthedone* concerptum, Naso indicat VII Metamorph.

Carpsit & Euboica vivax Anthedone gramen,
Nondum vulgatum mutato corpore Glauci.

Et in XIV, cum accingentem se Circeen inducit, ut gurgitem inficeret, quo se ab æstu referre Scylla consueverat:

Protinus horrendis infamia gramina succis
Conterit, & tritis Hecateia carmina miscet.

Tametsi, in pervulgatis codicibus (minus proprie attentatum vel expressum) *pabula*, non, *gramina* legitur. Librariorum errore. Qui innumera in opere divino & corruperunt hactenus, & ausu temerario addiderunt. Nos, vetustiorum fide exemplarium corrigimus, *gramina*. *Circeas* vocat & Claudianus *herbas*, quibus pristinæ revocatus vitæ *Hippolytus* fuerit:

Et juvenem, spreta laniatum fraude novercæ
Non sine Circeis Latonia reddidit herbis. Mariang. Accursius.

163. *Carptas moribundis*] An legendum sit non *captas*, sed *tactas* addubito. Ipse enim Ovid. ait:

Gramine contacto cœpit mea præda moveri.

Nam *carptas*, quod novissime excusum est, omnino displicet. Quando *herbarum* gustus non tam morientibus, sed ne vivis quidem piscibus esse possit; par ferme quod sequitur: ideoque in medium utrumque relinquendum. In illo enim *subiit novus accola pontum*, suspicari quis possit, scriptum potius *Incola*, quam *Accola*, significantius, atque ex Ovidio, qui ait: — *Alti novus incola ponti.* Nisi mutare, quam mutuare maluisse eum, arbitrandum sit. Quo videlicet manifesta minus, cautiorque foret imitatio. *Mariang. Accursius.*

164. *Rete potens*] *Rete* ablativus est, de quo Priscianus libro septimo. *Vinetus.*

165. *Solitus converrere Tethyn*] Ita scribendum *Tethyn*, ratione syllabæ, quæ in *Tethide* corripitur, in *Tethye* producitur. Sic & *converrere* magis placet, ut universos maris pisces trahere solitum, hæc hyperbole significet. Supra quoque:

Nodosis decepta plagis examina verrit.

Quanquam *convertere* defendi possit, pro fallere ac decipere, ex Marcello. *Mariang. Accursius.*

165. *Converrere Tethyn*] Inde *Everriculum* dictum. Inde *Aversio* Iureconsultis, *Per Aversionem emere.* Freherus. Apulejus in Apologia; *ut fa-*

Talia despectant longo per cœrula tractu
Pendentes saxis instanti culmine villæ.
[166] Quas medius dirimit sinuosis flexibus errans
Amnis: & alternas comunt [167] prætoria ripas.
[168] Quis modo Sestiacum pelagus, [169] Nepheleïdos Helles
Æquor; Abydeni freta [170] quis miretur ephebi?
Quis [171] Chalcedonio constratum ab littore pontum,
[172] Regis opus Magni, mediis euripus ubi undis
Europæque Asiæque [173] vetat concurrere terras?

Non

ber mihi piscem everreret. Corn.Severus in Ætna:

Scrutamur rimas, everrimus omne profundum.

166. *Quas medius dirimit*] Ita Ovidius de Istro. Et videtur imitatus illud Petronii, pag. 94:

Has inter ludebat aquis errantibus amnis
Spumeus, & querulo vexabat rore lapillos. Freherus.

167. *Prætoria*] Magna & sumptuosa ædificia. *Vinetus.*

167. *Alternas comunt prætoria ripas*] *Alternas.* imitatur Statii illud 1 Sylvarum de Aniene:

— *alternas servant prætoria ripas.*

Comunt prætoria ripas. ita quidem frequentia & vicina, ut una ab altera, perpetuo fere ordine, aut saltem inde surgens fumus, conspici queat. Hæ villæ & prætoria sequentibus temporibus, & gliscentibus inter Francos & Romanos bellis, in arces, speculas, munimenta evasere. *Freherus.*

167. *Et alternas*] Statius in Tiburtino Manlii:

--- *Nec te mitissimus amnis*
Dividit, alternas servant prætoria ripas.

168. *Quis modo Sestiacum*] Statius in Tiburtino Manlii:

Sestiacos nunc fama sinus, pelagusque natatum
Iactet, & audaci junctos delphinas Ephebo.
Hic æterna quies: nullis hic jura procellis:
Nusquam fervor aquis: datur hic transmittere visus,
Et voces, & pæne manus.

169. *Nephelëidos Helles Æquor*] Id est, Hellespontum: quod mare Seston & Abydon interfluit, nomen habens ab ea *Helle*, quæ in illud decidit, ut docebit Hyginus. *Nepheles* autem dicitur à matre, cui *Nephele* nomen. *Vinetus.*

170. *Quis miratur epheb.*] Rectius, *miretur.* Mariang. Accursius.

170. *Abydeni ephebi*] Leandri. *Vinetus.*

171. *Chalcedonio*] Est Chalcedon oppidum Bithyniæ in ipsis Bosphori Thracii faucibus, qui Europam ab Asia disterminat quinque stadiis, auctore Pomponio Mela libro primo. *Vinet.*

172. *Regis opus magnum*] Non placet: legendum enim, *Magni.* Quis nescit Persarum Regem vocatum τὸν μέγαν βασιλέα. Scaliger.

172. *Regis opus Magni*] Persarum Regis, qui MAGNUS vocari solitus. *Freherus.*

172. *Regis opus*] Ex Horatio, de Arte Poët. ℣. 65: --- *sive receptus*

Terra Neptunus classes aquilonibus arcet,
Regis opus.

173. *Vetat concurrere*] Hic aliquando

Non hic dira freti rabies, non ſæva furentum
Prælia Caurorum. licet hîc [174] commercia linguæ
Iungere, & alterno ſermonem texere pulſu.
Blanda [175] ſalutiferas permiſcent littora voces,
[176] Et voces, & penè manus. reſonantia utrinque
Verba refert, mediis [177] concurrit fluctibus Echo.
Qui potis, innumeros cultuſque habituſque retexens,
Pandere [178] tectonicas per ſingula prædia formas!

Non

do fuit connexa Europæ Aſia. Sic enim Plinius libro ſecundo: *Perrupit mare Leucada, Antirrhium, Helleſpontum, Boſporos duos.* Vinetus.

174. *Commercia linguæ*] *Commercia.* Claudian. pag. 37. Rittershuſius in Ligurin. pag. 92. Lucan. pag, 258. *Latia commercia lingua,* Plinius. Ita Ovidius de Triſtibus p. 307, 312. *Commercia linguæ.* Cum Auſonius hæc ſcribebat, *Romanæ.* Vtraque enim ripa Lariali ditione tenebatur. Poſtea cum Francorum legibus linguam etiam mutavit. D. Hieronymus auctor eſt, Galatas, ad quos ſcripſit D. Paulus, eadem locutos ſuo tempore lingua, qua Treveri Gallorum populi utebantur. Vide Gorop. Saxon. 627. in Gall. pag. 5. Sidonius ad Ervagaſtorem Epiſtola XVII, lib. IV: *Quirinalis impletus fonte facundia, potor Moſellæ, Tiberim ructas: ſic Barbarorum* (ita Barbariem in Treveris ad Moſellam ponit etiam Gregorius Turonenſis pag. 123) *familiaris, quod tamen neſcius Barbariſmorum. Quocirca ſermonis pompa Romani, ſiqua adhuc uſpiam eſt, Belgicis olim ſive Rhenanis abolita terris, in te reſedit: quo vel incolumi, vel perorante, & ſi apud ipſum limitem Latina jura ceciderunt, verba non titubant.* De hac linguæ mutatione ſcripſi alibi fuſius. *Freherus.*

175. *Salutiferas voces*] Non ita in ripa Rheni. E ripis enim ſuis Germani & Latini altercari & contumeliis certare ſolebant. Tacitus de Arminio. Martialis, *Barbara contumelioſi tota bubulci.* Freher.

176. *Et voces & pæne manus*] Ex Statii Tibure, lib. 1. ſilvarum. *Vinetus.*

177. *Concurrit fluctibus Echo*] Eadem magis ſubſervitura ſymphoniæ. Quam voluptatem quæſiviſſe in flumine Reges, narrat qui tum in eorum comitatu erat, Fortunatus:

Ne tamen ulla mihi dulcedo deeſſet eunti,
Paſcebar Muſis aure bibente melos.
Vocibus excuſſis pulſabant organa montes,
Reddebantque ſuos pendula ſaxa tonos.
Laxabat placidos mox aerea tela ſuſurros,
Reſpondet cannis rurſus ab alpe frutex.
Nunc tremulo fremitu, modo pleno Muſica cantu:
Talis rupe ſonat, qualis ab ære meat.]
Carmina diviſas jungunt dulcedine ripas,
Collibus & fluviis vox erat una tropi.
Quo recreet populum, hoc exquirit gratia Regum;
Invenit & ſemper, quod ſua cura jubet.

Freherus.

177. *Concurrit fluctibus Echo*] Malim: — *Reſonantia utrimque*
Verba refert mediis concurrens fluctibus Echo.

178. *Tectonicas formas*] Vtitur verbo architectonum. Sic ſæpe Vitruvius architectonica opera vocat *formas ædificiorum.* Et in ordine clararum urbium Auſonius ipſe:

— *magnis operum velut æmula formis.*

Scaliger.

178. *Tectonicas formas*] Ædificiorum. Vitruvius, *Architectonica opera. Forma Aquaductuum* L. Columella. Caſſiodorus ſæpe, 218. Anaſtas. pag. 165. Privilegium Ottonis apud Nihem.

Non hoc ſpernat opus [179] Gortynius aliger, [180] ædis
Conditor Euboïcæ, caſus quem fingere in auro
Conantem Icarios, [181] patrii pepulere dolores.
Non [182] Philo Cecropius : non [183] qui laudatus ab hoſte
Clara Syracoſii traxit certamina belli.
Forſan & inſignes hominumque operumque labores
Hic habuit decimo celebrata [184] volumine Marci

[185] Heb-

Nihem. Iuret. pag. 316. Ita Auſ. in Mediolano :

Omnia quam magnis operum velut æmula formis.

Spartianus. Vbi Caſaubon. pag. 269. *Freherus.*

179. *Gortynius aliger*] Dædalus Cretenſis, qui volaſſe fingitur. *Gortys* enim, vel *Gortyn*, eſt Cretæ oppidum. *Vinetus.*

179. *Gortynius aliger*] Dædalus. De hoc & aliis architecturæ laude claris, hic quidem recenſitis, vide Virruvii Procemium lib. VII. *Freherus.*

180. *Ædis Conditor Euboicæ*] Id eſt, templi Apollinis Cumani condiror Dædalus. Servius in ſextum Æneidos. *Vinet.*

181. *Patrii pepulere dolores*] Virgil. lib. VI Æneid.

--- Tu quoque magnam
Partem opere in tanto (ſineret dolor) Icare haberes.
Bis conatus erat caſus effingere in auro :
Bis patriæ cecidere manus.

182. *Philo Cecropius*] *Athenienſis Philo.* Hic Architectus inſignis, laudatur armamentario, quod Athenis fecit capax mille navium. Memorat Cicero libro primo de oratore, & Plinius iu hiſtoria Naturali, & Vitruvius libro ſeptimo. *Vinetus.*

183. *Non qui laudatus ab hoſte*] *Grande & Archimedi Geometricæ ac machinalis ſcientiæ teſtimonium Marci Marcelli contigit interdicto, quum Syracuſa caperentur, ne violaretur unus, niſi feſelliſſet imperium militaris imprudentia.* Plinius libro ſeptimo. Vide Titum Livium, & caput triceſimum quinctum hiſtoriarum Tzetzæ. *Vinetus.*

183. *Qui laudatus ab hoſte*] Archimedes. *Freherus.*

184. *Volumine Margei*] *Margeum*, qui putant in *Marcum* mutandum eſſe, minus prudenter facere puto. Nam ſolo prænomine non potuit deſignare unum Varronem. Quot enim alii Marci præter Varronem intelligi poſſent ? Denique quæ hæc confidentia eſt, mutare quod non intelligas ? An Μαϱγεὺς Græcum purum putum tibi non videtur ? ſed nimirum hæc eos impulit cauſa, ut Varronem intelligi putarent : quia Auſonius dicat *Margeum celebraſſe Hebdomada* : Varronem vero certum erat libros de *Hebdomadibus* ſcripſiſſe. Sed toto cœlo errare puto. Nam Auſonius vult dicere, decimo libro operis ſui celebraſſe hebdomadem operum mirabilium : hoc eſt, ut vulgo loquebantur, ſeptem miracula mundi. Vt & Vitruvius : qui decimo operis ſui volumine inſtrumentorum, & machinarum rationes docet. *Scaliger.*

184. *Margei*] Vitruvio, & aliis veteribus, quorum ſcripta proſtant, ignoti. *Freherus.*

184. *Margei*] Lege : *Marci*, pro quo codices ſcripti vitioſe *Margi* vel *Marges* præferunt, ex quo neſcio quem Μαϱγέα ſibi hariolatus eſt Scaliger. Quot enim, inquit, alii Marci præter Varronem ? ſane. Sed cele-

[185] Hebdomas. [186] hîc clari viguere [187] Menecratis artes,
[188] Atque Ephesi spectata manus: vel in arce Minervæ
[189] Ictinus; magico cui noctua perlita fuco

Allicit

celeberrimi *Hebdomadum* libri à Varrone scripti faciunt ut de alio *Marco* non possit intelligi. *Salmasius.*

184. *Marci*] *Varronis Hebdomadas* hic designari contra Scaligerum tuetur Reinesius lib. 2 Var. lect. c. 2.

185. *Hebdomas*] Septem mundi miracula. Ita Scaliger.

186. *Hic clari*] Ita distinguo. Intelligit enim *Menecratem Ephesinum*, cujus meminit Varro libris de re Rustica. Is multa & præclara volumina de historia animalium, item de aliis reliquerat. *Scaliger.*

186. *Hic clari viguere*] Statius in Tiburtino:

Vidi artes, veterumque manus, variisque metalla
Viva modis. —

187. *Menecratis artes*] Habuisse Mosellam & Belgium suos quondam artifices eximios, nihilo pene Græcis inferiores (ne nimis hyperbolice Ausonius hîc luxuriari putetur) vel unum illud antiquitatis nobile monumentum; quo nec eis Alpes præstantius aliud eruditi spectatores, Ortelius & Vivianus (in Itinerar. Belg. pag. 53) existimarunt, quodque ipsis Italis ostentari possit; indicio est, in pago *Egel* ad sinistram ripam uno supra Augustam lapide, è regione *Reinich* castri. Politissimis saxis moles turrita surgit, quæ *in conum sublime procedens* (ut verbis utar Sulpit. Severi p. 316) editoque loco posita, longe conspicua; satisque adhuc per tot temporum vices illæsa (nisi quatenus cœli injuria, ad Occidentem potissimum arrosum summitates scalpturæ amisit) copia & varietate argumenti, & artificii admiratione, intelligentem spectatorem aliquandiu detinere potest: me quidem ad bihorium detinuit. Post Appianum (pag. 485) Ortelius copiose descripsit, pinxit etiam: ita tamen, ut multis in locis oculi manusque hallucinati videantur. Itinerat. Belg. pag. 53. Mercator. Id vero tam ambitiosum & sumtuosum Mausolæum cum à privatis hominibus, *Securis* & *Secundinis*; cætera obscuris, & (ut dextri lateris figuræ arguunt) mercatoribus, statutum fuerit (nam qui ad Constantium & Helenam referunt, largiter ineptiunt) quid à proceribus, magistratibus, veteranis, nobilibus fieri potuerit, non difficile est existimare. Lips. 111 Admirand. cap. XIV. *Freherus.*

188. *Atque Ephesi spect. manus*] Id est Menecratis Ephesini, cujus Varro de re Rustica meminit. *Freherus.*

188. *Ephesi spectata manus*] Est Chresiphron, quem ideo non appellavit suo nomine, sicut cæteros ibidem memoratos, quia versus id nomen respueret. Straboni *Chersiphron* appellatur. *Salmasius.*

189. *Ictinus*] De noctua *Ictini* τῦ μηχανοποιῦ, quod hic adfertur, nihil quod equidem meminerim, extare in veterum monimentis puto, & videtur simile opus fuisse, ac columbam Archytæ Tarentini. *Scaliger.*

189. *Ictinus*] Sic legendum puto. Vitruvius lib. VII: *De æde Minervæ Dorica, quæ est Athenis in arce, Ictinus & Carpion edidit volumen.* Meminit & paulo post de *Ictino*, quod Eleusiniæ Cereris & Proserpinæ cellam immani magnitudine, Dorico more, sine exterioribus columnis, ad laxamentum usus sacrificiorum pertexerit. Est & ejus mentio apud Plutarch. in Pericle. & apud Strabon. lib. IX. *Marianz. Accursius.*

190. Di-

Allicit omne genus volucres, perimitque tuendo.
Conditor hic forſan fuerit Ptolemaïdos aulæ
[190] Dinochares: [191] quadro cui in faſtigia cono
[192] Sur-

190. *Dinochares*] Quod de *Dinochare*, ſeu, ut alii malunt, *Dinocrate* ſcribit, non conſentit cum Plinio. Auſonius enim dicit:

Arſinoen mediis ſuſpendit in aëre templi.

Plinius autem negat *ſuſpendiſſe*, ſed interventu mortis Ptolemæi opus inchoatum reliquiſſe. *Scaliger.*

190. *Conditor hic forſan fuerit Ptolemaidos aulæ*

Dinochares ---] Apud Plinium, Vitruvium, & Solinum, *Dinocrates* legitur. Quo certe modo an ſit & in Auſonio ſcribendum, æquo animo ampliaverim. Nam & Strabo *Χειροκράτης*, licet habeant nonnulli codices *Χειρομοκράτης*. Leo Bapt. Polycrates. Ni ſit (quod equidem ſuſpicor) in codicibus emendatiſſimi ætatis noſtræ ſcriptoris vitium. Vt videri poſſit & hic quoque tradentium varietas. Alioqui cum Epheſiæ Dianæ templi architectus Plinio non ſemel *Cteſiphon* vocetur, Straboni tamen *Cheſiphron*, Vitruvius item *Cteſiphonta* vocat eum, libro ſeptimo: *Primum*, inquit, *ædes Epheſi Dianæ Ionico genere ab Cteſiphonte Gnoſio, & filio ejus Metagene eſt inſtituta.* Idem: *de æde Ionica Epheſi, quæ eſt Dianæ, Cteſiphon & Metagenes edidit volumen.* Auſonius periphraſtiκῶς exprimere magis voluit, inquiens:

Atque Epheſi ſpectata manus, vel in arce Minervæ.

Cherſiphrona hunc (ut videtur) & Pythium intelligens. Qui Prienæ ædem Minervæ nobiliter architectatus traditur. Niſi ſit potius illud hemiſtichium, *vel in arce Minervæ*, cum ſequentibus jungendum, quæ de *Ictino* dicuntur. Quod eſt vero ſimilius. *Mariang. Accurſius.*

190. *Dinochares*] *Dinocratem* ab aliis ſcribi, qui Plinio teſte, interventu mortis Ptolemæi, reliquerit opus inchoatum, nec (quod Auſonius hic refert) *ſuſpenderit*, item Scaliger obſervat. *Freherus.*

190. *Dinochares*] Is eſt ſcil. quem Alexandriam metatum eſſe auctores ſcribunt. Hic aliis dicitur *Dinocrates*, ſed Plinius tribus locis *Dinocharem* nominavit, ut quidem apud eum ſcribunt veteres libri. Atqui hic idem eſt *Dinochares*, ſive *Dinocrates*, qui templum Dianæ Epheſiæ ultimo architectatus eſt, quod concremarat Heroſtratus. Verſus autem ſubſequentes explicat Plinius lib. 34. cap. 14. his verbis de Magnete: *Eodem lapide Dinochares Architectus Alexandriæ Arſinoes templum concamerare inchoaverat, ut in eo ſimulacrum ejus è ferro pendere in aëre videretur. Interceſſit mors & ipſius, & Ptolemæi, qui id ſorori ſuæ juſſerat fieri.* Editi legunt *Dinocrates*. Sed in ſcriptis habetur *Timochares*, forte pro *Dinochares*. Cæterum pro perfecto accipit Auſonius, quod inchoatum duntaxat fuit. Mirari vero non ſatis poſſum, qui fieri potuerit, ut idem *Dinochares*, qui Alexandriæ metationi præfuit, *templum* illud *Arſinoes* inchoaverit, magnete concamerandum. *Ptolemæus* enim ille Philadelphus fuit, qui obiit Olympiade centeſima & duodecima. Sic ab Alexandriæ conditu ad id tempus, quo ædificari cœptum eſt Arſinoes templum juſſu Philadelphi, anni ſunt circiter octoginta octo. Atqui idem *Dinocrates*, aliquot annis antequam Alexandriam metaretur, templi Dianæ Epheſiæ ædificationi præfuerat. Non poteſt igitur idem eſſe architectus qui Alexandriam metatus eſt, & templum Arſinoës ſub exitum vitæ Philadelphi regis inchoavit. Vicinitas fortaſſe nominum in cauſſa fuit

ut

[192] Surgit, & ipsa suas consumit Pyramis umbras,
[193] Ius-

ut confunderentur. Architectus Alexandriæ vocabatur *Dinocrates*, ut Strabo, Valerius, Vitruvius, alii appellant. Ille alter *Dinochares* fuit, qui Ptolemæi Philadelphi temporibus fuit. Ex hac nominum similitudine Plinius, vel ille, unde sumpsit, & hi qui eum sequuti sunt, alterum pro altero posuerunt, & *Dinocharem* etiam vocarunt, qui Alexandriam metatus est, quum *Dinocrates* diceretur. *Salmasius.*

191. *Quadro cui in fastigia cono*] Hæc sine synalœpha si pronuncies, poterit metrum consistere: sed locum sensit esse depravatum, & monuit Mariangelus. Quod autem ad *Coni* significationem attinet, Columella libro sexto, *Cupressinos Conos* vocat nuces Cupressi: & vetus Virgilii commentator in hunc versum tertii Æneidos:

Aëriæ quercus, aut conifera Cyparissi, scribit *Conum* esse fructum Cupressi, ac ipsam arborem esse Κωνοειδῆ, id est *Cono* similem figura. Dioscorides vero libro primo, nucem pini & piceæ appellat *Conum.* Hanc arbitror primam esse & propriam significationem *Coni*: unde aliarum rerum per similitudinem manarunt. Dicitur enim galeæ quoque *Conus*, ut tertio Æneidos:

Et conum insignis galeæ; cristasque comantes: quem scribit Servius curvaturam esse, quæ in galea prominet: super quam cristæ sunt. Est & formæ genus apud Geometras *Conus*, quam sic definiunt: *Conus orthogonii trianguli circumactus, & ad idem reditio, immobili manente uno ex lateribus, quæ apud rectum sunt angulum.* *Conos* denique recte appellaveris seu *Conellos*, quibus novenis in formam quadratam erectis ludimus, globo immisso dejicientes, quas nos vulgo *Quillas.* Hoc quum proprie *Conos* sit, *Conum* in pyramide nullo modo invenias, nisi improprie, per similitudinem quandam figuræ, à basi in cacumen sensim gracilescentis. *Vinetus.*

191. *Quadro cui in fastigia cono*] *Cuvi* pro *cui* scribendum est, ut versus ruina hoc tanquam tibicine, hacque destina fulciatur. *Turneb.* ego *cuji* præferam. Antiquos enim *quus, quuius*, & *quoius, quuji* & *quoji* declinasse certum est, quæ deinde in *quoi* & *cui* contracta sunt. At Salmasius *cubi* citat in Exercitat. Plinianis ad Solinum. Sed *cui* probum, sic ut sit spondæus. Ita enim & alii ejus ævi poëtæ. Paullinus ad Cytherium,

Munitor Appius cui nomen dedit.

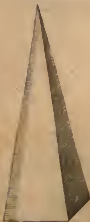
Prudentius autem *Cuique* dactylum facit aliquor locis. vide, si lubet, Eruditiss. Heinsium in suis ad istum poëtam notis.

192. *Surgit & ipsa suas*, &c.] Carmen hoc perperam huc rejectum arbitramur, quando & unde pendeat non habet, & quæ hic de *Dinocrate* architecto, & ferreo *Arsinoës simulacro* dicuntur, confundit & intercipit. *Proprias* vero *umbras* an *consumat Pyramis*, ambiguum est. & quo modo consumat, non omnibus intellectum. Hieronymus certe, Laërtio referente, & Plinius lib. XXXVI, memoriæ prodiderunt, Thaletem Milesium *Pyramidum* altitudinem mensum, *umbram* asservando, qua hora par esse corpori solet. Contra Marcellinus, lib. XXII, Ægypti tractus percensens ita scribit: *Pyramides ultra omnem omnino altitudinem, qua manu confici potest, erectæ, sunt turres ab imo latissimæ, in summitates acutissimas desinentes. Quæ figura apud Geometras ideo sic appellatur, quod ad ignis speciem (τοῦ πυρὸς ut nos dicimus) extenuatur in conum. Quarum magnitudo, quoniam in celsitudinem nimiam scandens gracilescit paulatim, umbras quoque mechanica ratione consumit.* Solinus quoque rem eandem ita perstringit: *Pyramides turres sunt fastigatæ,*

ultra

ultra excelsitatem omnem, qua fieri manu possit. Itaque mensuram umbrarum egressa, nullas habent umbras. Hinc & in Toxaride Lucianus: *Audierat*, inquit, *Ægyptias Pyramides, cum sublimes forent, umbram non jacere, qua diversitas in ipsis quoque orbis terrarum miraculis permira est.* Denique Cassiodorus Ausonii partibus accedit, rationemque ad latitudinem referre videtur ita scribens lib. VII Epistol. ad Præfectum urbis Romæ: *Pyramides in Ægypto, quarum in suo statu se umbra consumens, ultra constructionis spatia nulla parte conspicitur.* Mariang. Accurs.

192. *Et ipsa suas consumit Pyramis umbras*] *Pyramidem* definiunt iidem Geometræ: *figuram solidam planitie comprehensam, ab una planitie ad unum punctum exsurgentem.* Obelisci vero, Pyramides erant ex unico lapide factæ, quum quæ propriæ dictæ sunt Pyramides, ex multis lapidibus quadratis compactæ essent.

Obeliscus.

Pyramis quadrangula.

Conus.

Quam autem Ausonius *Pyramidem* hic significet *umbras suas consumentem*, compertum non habeo. Meminit Plinius libro tricesimo sexto obelisci octo & quadraginta cubitorum, à Ptolemæo Philadelpho in conjugis suæ, ejusdemque sororis *Arsinoës* gratiam Alexandriæ statuti, sed nullam umbræ ejus mentionem facit. Illud ergo jamdudum quærimus, quod genus hoc Pyramidis fuerit, quod umbram suam consumeret, & umbram non haberet. Lapides enim, ex quibus hæ Pyramides factæ adhuc visuntur, non sunt ejusmodi, ut expositi radianti soli, umbram non jactent. Quin idem Plinius & Diogenes Laërtius auctores sunt, Pyramides illas & umbras habuisse, & mensuram altitudinis Pyramidum deprehendere invenisse Thaletem Milesium, umbram metiendo, qua hora par esse corpori solet. At non solus tamen Ausonius Pyramidum umbras suas consumentium meminit. Sic enim de iis Lucianus in Dialogo, cui titulus: Τόξαρις. Ἤκουε γὰρ ταύτας ὑψηλὰς οὔσας, *μὴ παρέχεσθαι σκιάν.* Et Solinus: *Pyramides turres sunt in Ægypto fastigata ultra excelsitatem omnem, qua fieri manu possit. Itaque mensuram umbrarum egressa, nullas habent umbras.* Ita Solinus, sed qui mihi videatur comminisci nescio quid portentosum etiam magis, quam ipsæ sint Pyramides.

Quis

Quis enim hoc illi credat, molem saxeam terræ inhærentem, adeo exsurgere, ut umbram ob id non habeat? Ammianus itaque aliquanto peritius, & Cassiodorus. Sic enim ille scribit libro vicesimo secundo: *Pyramides ad Miracula septem provecta. Quarum diuturnas surgendi difficultates scriptor Herodotus docet, ultra omnem omninò altitudinem, quæ humanis confici potest, erectæ sunt, turres* (Solini videntur esse hæc) *ab imo latissima, in summitates acutissimas desinentes: qua figura apud Geometras ideo sic appellatur, quod ad ignis speciem τοῦ πυρὸς, ut nos dicimus, extenuatur in conum. Quarum magnitudo quoniam in celsitudinem nimiam scandens, gracilescit paulatim, umbras quoque mechanica ratione consumit.* Cassiodorus vero formula quinctadecima libri septimi variarum: *Pyramidis in Ægypto*, inquit, *quarum in suo statu se umbra consumens, ultra constructionis spatia nulla parte conspicitur.* Ad hunc sane modum explicant Ammianus, & Cassiodorus, quod dubium esse potest, an intellexerit Solinus de consumente se umbra. *Vinetus.*

192. *Consumit Pyramis umbras*] Sole altissimo. (Ovid. pag. 392.) Quod & hominibus ibi evenit, Sole de medio cœli respiciente. Warnefrid. p.9. Quis enim dubitat umbras jacere, cum se properat Oceano condere, Solem? Virgil.

Majoresque cadunt altis de montibus umbræ.

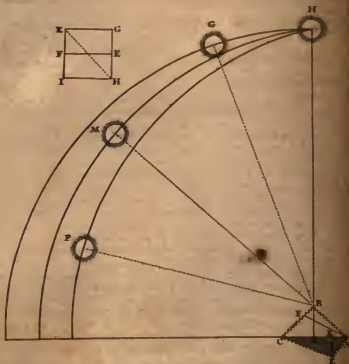
Huc Dousa in laude Vmbræ. pag. 38. *Vmbras nusquam flectens hyeme.* Lucan. pag. 71. *Victa umbra.* Catalect. 242. Lucan. pag. 300. *Freherus.* Cum vero inter diversas opiniones rem hanc ab Interpretibus non satis explicaram deprehenderem, neque Vinetus qui eam enodare aggressus, voto meo satisfaceret, illam, ut scitu dignam & curiosis ingeniis gratam, τῷ μαθηματικωτάτῳ Ioanni Blaeu proposui, qui eam majori luce indigere judicavit; sed quoniam is aliis gravioribus negotiis occupatus, moram nimiam prævenire voluit, dilucidatione C. I. Longomontano Iuniori commissa, à quo etiam sensus hujus loci ita expositus est ut jam nihil desiderem, ejusque commentationem ac diagraphen hic apponere libet:

192. *Consumit Pyramis umbras*] Videndum de quo genere *Pyramidum* hic loquatur Ausonius, neque enim huic negotio omnes æque aptæ sunt, cum earum nonnullæ, quæ majorem habent angulum verticis *umbras* citius consumant, aliæ verò quæ minorem tardius ut Obelisci. Vinetus Pyramides Ægyptias quadratam putat habuisse basin, ex quibus una præ omnibus accipienda: quæ si secundum ejus assertionem umbras consumere debeat, oportet ut sit confecta ex quatuor Triangulis, quorum latera æqualia, & singuli Anguli 60 gradus contineant. Si igitur intelligatur corpus hocce sectum in duas partes æquales, per verticem B & diametrum KH in basi quadrata pyramidis G K H I, erit figura orthographica, ad cujus situm dispositæ sunt omnes superficies dictæ Pyramidis, Triangulum rectangulum A B C, habens angulum Rectum ad B, & duos semirectos ad A & C. erunt etiam latera GK, GH in quadrato GKHI æqualia lateribus AB & AC Trianguli A B C, item ejusdem Trianguli basis A C æqualis diagonali quadrati K H. Sole jam existente in puncto altitudinis P, dico Pyramidem projicere quidem per umbram imaginem verticis sui B in punctum E, super planum adjacens; at cum ille occupaverit in alio verticali punctum M, id est 45 gradus, apicis hujus umbra, ut in aliis corporibus, super planum projici non potest, sed dimidium totum in tali Pyramide obscuratur, dimidium vero radiis Solaribus illustratur: quia igitur, secundum illud receptum ab omnibus Mathematicis & Opticis, Sol 45 gradum occupans umbras æquales corporum fastigiis efficit, tum vertex B necessario cadere debet in C, neque ulterius in planum ali-

 quod

193 Iuſſus ob inceſti qui quondam fœdus amoris

Arſi-

quod procedere poteſt, cum B D altitudo Pyramidis, & D C dimidium Baſeos æquales ſint. Sole autem à puncto M ad Meridianum progrediente, & in G lucente, *umbra* brevior multò minus in planum aliquod projici poteſt: igitur ad dictum Auſonii tum maxime *conſumpta* eſt, donec, Sole Meridianum relinquente, in oppoſita Triangula creſcendo tranſierit, illaque occupat tum cum Sol ad 45 gradum verſus Occidentem venerit, inde poſtea eodem magis depreſſo umbram verticis tandem projicit, ut prius. Igitur non mirum ſi Alexandriæ & in aliis Ægypti ditionibus, magna ex parte circa Solſtitium æſtivum in Pyramide tali umbra conſumatur: nam in orientalioribus ejuſdem Regni locis, ut Sienæ (quam hodie Turcæ *Aſua* nomine Indigetant, & Strabo rectè *Indicem ſolſtitii æſtivi* vocat) Sole punctum H vel verticis occupante, tum hujus, tum omnium opacorum umbra penitus evaneſcit.

193. *Iuſſus ob inceſti*] Perſis & Aſſyriis ſorores ſuas fas erat uxores ducere, ut refert Lucianus in ſermone de Sacrificiis. Et non ſolus hic *Philadelphus*, Ptolemæorum Ægypti regum ſecundus, ſororem ſuam *Arſinoën* in matrimonio habuit, verum etiam ejus filius Ptolemæorum tertius, ſuam Betonicen: cujus comam Conon Mathematicus, & Callimachus poëta, inter ſidera collocarunt. *Vinetus*.

193. *In-*

Arsinoen Pharii [194] suspendit in aere templi.

[195] Spi-

193. *Incesti qui quondam fœdus amoris*] Lucanus lib. VIII:

— Iacuere sorores
In regum thalamis, sacrataque pignora matres.
Damnat apud gentes sceleris non sponte peracti
Oedipodionias infelix fabula tædas.

Ita enim rectius membranæ, quam vulgatæ edd. in queis est *Thebas.* *tædas* enim pro nuptiis poni quis nescit? *infelix fabula* est Tragœdia.

194. *Suspendit in aëre*] Ausonius opus perficit, quod inchoatum fuisse relictum scribit Plinius libro tricesimo quarto, quum de lapide *Magnete* differit. *Eodem*, inquit, *lapide Dinocrates architectus, Alexandriæ Arsinoes templum concamerare inchoaverat, ut in eo simulacrum ejus è ferro pendere in aëre videretur. Intercessit mors & ipsius & Ptolemæi, qui id sorori suæ jusserat fieri.* Hæc ille. Habuit vero eadem *Alexandria*, Serapidis numinis Ægyptiaci templum: in quo medio, Solis signum eodem artificio sustinebatur, uti refert Rufinus libro undecimo, Ecclesiasticæ historiæ. De quo vult Ludovicus Vives Augustinum dixisse hæc potius, quam de simulacro Arsinoës: *Quamobrem si tot, & tanta, tamque mirifica, quæ μηχανήματα appellant, dei creatura utentibus, humanis artibus fiunt, ut ea qui nesciunt, opinentur esse divina, unde factum est, ut in quodam templo, lapidibus Magnetibus in solo & in camera, proportione magnitudinis, positis, simulacrum ferreum, aëris illius medio, inter utrumque lapidem, ignorantibus, quid sursum esset ac deorsum, quasi numinis potestate penderet*, & reliqua, libro vicesimo primo, De civitate Dei. *Vinetus.*

194. *Suspendit in aere templi*] Per μηχάνημα. Ita Cupido in templo Dianæ, Cassiodor. p.45. Claudian. in Magnete, pag. 335. Credemusne vero tale quoddam portentosæ artis opus apud Treveros fuisse? Annales quidem illorum & fama constans jactant, qui rem ita asseverant, ut nihil ad faciendam fidem ultra requiri videatur. Sic enim, postquam de templo Idolorum fecit mentionem, quisquis annalium eorum auctor fuit: *Hujus in vestibulo*, inquit, *ex lapide quadro insignis arcus exsurgens, habet ferream Mercurii imaginem (dictu mirabile) in aëre pendentem: seorsum autem Iovem marmoreum, scutellam auream manibus tenentem, qui tus immissum redolebat in naribus circumstantium, tanquam si igni immitteretur, nec tamen urebatur. Quod ne forte nostris dictum verbis, tanquam à nobis confictum, credere quis detrectet; non nos; sed potius audiat Galbam Viatorem Licinio Sophista hoc ipsum inter cætera rerum stupendarum, quas viderat & audierat, his verbis contestantem. Sic enim ait:* Audi præterea quod mireris. TREVERIS est civitas Galliæ nobilis, ubi Senecio quidam, cujus hospitio usus sum per duodecim dies, in suburbio civitatis, *ferream* effigiem Mercurii volantis, magni ponderis, ostendit in aëre pendentem. Erat autem *magnes*, ut hospes idem mihi ostendit, supra in fornice, itemque in pavimento, quorum naturalis vis è regione sibi ferrum adscivit, sicque ferrum ingens, quasi dubitans, in aëre remansit. Vidi etiam in eadem urbe ingentem è pretioso marmore Iovem, scutellam auream duorum pedum latitudinis tenentem, ubi hoc inerat scriptum: IOVI. VINDICI TREBERORVM. EX. CENSV. QVINQVE. CIVITATVM RHENI. PER. TRIA. DECENNIA. DENEGATO. SED. FVLMINE. ET. COELESTI. TERRORE. EXTORTO. FACTVM ARTE. MECHANICA. Nam tus quasi prunis impositum redolet, si immiseris, nec tamen deficit: quod ita probavi esse. Hæc ille. Adde Bruschium fol. 124, b. *Freherus.*

Spirat enim tecti testudine vera Magnetis,

Affi-

194. *Suspendit in aëre templi*] Similis quædam fabella circumfertur de loculo Mahometis, quem Meccæ in aëre pendere nullis fultum subminiculis vulgus putat. Sed an de hac *Arsinoes*, an veto de alia loquatur statua Cedrenus, haud liquido dixerim. Ille namque *Alexandriæ* in templo Setapidis suspensum simulacrum haud ita magnum refert, cujus capiti *ferrum* infixerant, & è regione supra in tecti laquearibus *magnetem*: itaque factum, ut statua in aëre videretur suspensa, neque tertam tangens, neque tectum. Eadem ratione fetreus Cupido in Dianæ templo sine aliqua alligatione pendebat, narrante Cassiodoro lib. I Vat. Epist. 45. nec non Victoria ferrea inter columnas IV Magnesiæ ad Sipylum pendens sine aliquo vinculo, de qua L. Ampelius in libello Memor. cap. VIII.

195. *Spirat enim tecti testudine Corus Achates*] Vereor ne *Corum* pro Zephyro dixerit, propter vicinitatem. Nam Corus inter Zephyrum & Septentrionem spirat. *Arsinoë* vero, quia in templo Veneris Zephyritidos sepulta fuit, propterea *Zephyritis* dicta. Vnde & *Chloris* vocatur à Callimacho. Nam Chloris amasia Zephyri. Suspicor igitur *Dinocratem*, cum templum ex *Magnete* lapide concamerasset, ventum Zephyrum in tholo ex eodem lapide fecisse, à quo æneum Arsinoës simulacrum raperetur. Vt ita fingatur rapta à Zephyto Arsinoë, quomodo à Borea Orithyia. *Achates* autem videtur quidam fuisse, quem in delitiis habuerit Arsinoë. Et ut Arsinoë Venus & Chloris cognominata: ita Achates Corus vel Zephytus. Quod verum sit de vento Coro, fidem fecerit unum vetbum *Spirat*, quo utitur Ausonius. Item cum dicit *Afflatam*. Ait enim:

Afflatamque rapit ferrato crine puellam.

Ita enim reponendum ex prisca scriptura. *Scaliger.*

195. *Corus Achates, Afflatamque*] Ita hic *Afflatam* in libris duobus antiquis reperisse se scriptum, monuit Pulmannus, quum nostri novi *Afflictam*, & *Affictam* haberent. In duobus autem prioribus vetbis si nihil est vitii, *achatem* Ausonius pro *magnete* posuit, speciem videlicet pro specie. *Achates* enim quod in modum *magnetis* ad se *ferrum* attrahat, nusquam legi. Et Plinius *Magnetem* appellat, non *achatem*, quo lapide templum illud concamerarunt. Ceterum quis hac in re *coro* locus fuerit, nescio. Venti namque non meminit Plinius in hac historia, sed solus Ausonius: nisi forte de illo aliquid conjicere possimus ex coma Berenices Catulli. Ibi enim ejusdem *Arsinoës* fit mentio, eaque *Chloris* cognominatur:

Obtulit Arsinoës Chloridos ales equus

Chloris autem & *Flora*, eadem nympha apud Ovid. 5 Fastor.

Χλῶρις eram, quæ Flora vocor. corrupta Latino

Nominis est nostri littera Græca sono,

quam amavit *Zephyrus*, rapuit, compressit, pro conjuge habuit. Est autem *Zephyrus*, unde *Zephyritis* in eodem Carmine Catulli ipsa *Arsinoë*, auctore etiam Stephano, ventus ab occasu spirans æquinoctiali; *Corus* vero, quem & *caurum*, & *chorum*, & *chaurum* in Virgilianis exemplaribus scriptum reperit Pierius, ab occasu solstitiali. Potest ergo architectus in eo templo ventum finxisse spirantem, afflantemque illud Arsinoës simulacrum, & flatu suo, quasi Cæciam alium ventum nubes, id ad se attrahentem. Qui ventus, quia ex lapide esset factus *achate*, hoc est *magnete*, *Corus achates* sit Ausonio dictus. Verum

Afflictamque trahit ferrato crine puellam.
Hos ergo aut horum similes est credere dignum
Belgarum in terris scenas posuisse domorum,
Molitos celsas fluvii decoramina villas.
Hæc est nativi sublimis in aggere saxi.
Hæc procurrentis fundata crepidine ripæ.
Hæc refugit, captumque [196] sinu sibi vendicat amnem.
Illa tenens collem, qui plurimus imminet amni,
Vsurpat faciles per culta, per aspera, visus:
Vtque suis fruitur dives speculatio terris.
[197] Quinetiam riguis humili pede condita pratis
Compensat celsi bona naturalia montis,
Sublimique minans irrumpit in æthera tecto,
[198] Ostentans altam, Pharos ut Memphitica, turrim.

Huic

rum quam incertæ periculosæque sunt conjecturæ. Pulmanno potius visum [illegible]c sic distinguere:

Spir[illegible] tecti testudine Corus, Achates.

Afflatamque trahit ferrato crine puellam. Vinetus.

195. *Corus Achates*] Verior Scaligeri lectio, quam *torus Achates. Afflatamque trahit.* Ita idem Scaliger ex prisca scriptura reponit, pro *Afflictamque rapit.* Frehetus.

195. *Spirat enim tecti testudine vera Magnetis, Afflictamque*] Ita puto olim scriptum fuisse, cum antea *Corus Achates* legeretur. Ο' Μάγνης & ὁ μαγνήτης, & ἡ μαγνῆτις dicunt Græci. In Epistolis Græcorum: τὴν μαγνῆτιν λίθον ἐρᾷν τῦ σιδήρου φασί. Est autem duplex hoc nomine lapis: *verus* ille qui *ferrum* trahit & hoc nomine notior, quem Ἡρακλείαν λίθον vocant, & alius quidem facie argentea. qua de re vide incomparabilem virum ad Solinum pag. 1102, & seqq. ad distinctionem igitur horum dixit Ausonius: *vera magnetis.* ut, *vera iaspides, vera smaragdi, veri sardonyches, vera Salamis.* Inque re præsenti eadem voce usus Plinius lib. xxxiv, c. xiv: *lapis hic & in Cantabria nascitur, non ille magnes verus caute continua; sed sparsa bubbatione (ita appellant) nescio an vitro fundendo utilis.* Corripuitque primam propter mutam cum liquida. *Afflictam* malo ex Vineti libris, quam *afflatam* ex Pulmannianis. Videntur enim hoc supposuisse, tum ut responderet τῷ *spirare*, tum quod illud esset insolentius. Lucretius: *ficta pedum pono vestigia.* Diomedes citat ex Scauro: *sagitta confictus.* Vnde & I. C. Callistrato: *inficta navis.* Varro lib. III de re Rustica: *septa afficta villa quæ sunt.* Gronovius.

196. *Sinu sibi vindicat*] Lege: *vendicat.* Mariang. Accursius.

197. *Quin etiam riguis humili pede*] *Planus pes* est area, *humilis pes* est locus, cujus area humilis est. *Turnebus.*

198. *Ostentans altam turrim*] Eamque rotundam. Tales pleræque & ad Rhenum & ad Mosellam in superciliis montium apparent, firmissimi operis, utique à Romano illo ævo: quibus posterior ætas plura ædificia & propugnacula circumdedit. Eas observare licet in Mosellæ tractu in

 castris

Huic proprium eſt clauſos [199] conſepto gurgite piſces
Apricas ſcopulorum inter captare novales.
Hæc ſummis innixa jugis labentia ſubter
Flumina deſpectu jam caligante tuetur.
Atria quid memorem viridantibus aſſita pratis?
Innumeriſque ſuper [200] nutantia tecta columnis?
[201] Quid quæ ſulphurea ſubſtructa crepidine fumant
[202] Bal-

caſtris plurimis, & ad Rhenum, in ripa Germanica, in caſtris *Stein*, *Rudesheim*, *Ernfels*, *Cub*, *Catzenelnbogen*, *Lanſtein*, *Helffeſtein*, *Engers*, *Lintz*, *Duitz*, *Keyſerswerd*. Sed & in Hunnorum tergo, caſtro *Stromburg*: in *Hoheneck*, *Sayn*, Sylva Ottonica, in caſtro *Erpach*, *Lindenfels*, *Otzberg*. Hoc genus etiam in Gallica Francia vetuſtiſſima caſtella habent: quod quia ipſius Domini refugium & receptaculum eſſet, *Donjon*, quaſi *Dominicum*, vocare ſolebant. *Freherus.*

199. *Conſepto gurgite piſces*] Talis captura Salmonum eximia eſt apud Nivomagum, ad oſtia Drahonæ fluvioli: & alibi. Lapſus autem hic, apud Gregorium Turonenſem. *Freher.*

199. *Concepto gurgite*] Lege cum Vgoletto, *conſepto gurgite*. Nota illa piſcandi ratio, qua obſtructis anguſtiarum aditibus, inter ſcopulos vel vada prominentia piſces concluſi capiuntur.

200. *Nutantia*] Legitur & *nitentia*. Vinetus.

201. *Quid quæ ſulphurea*] Thermarum & balnearum ſudationes ſic veteres ædificabant, ut per tectoria earum tubi eſſent cavi undique, per quos ex hypocauſto erraret flamma, & omnia latera calefaceret. *Turnebus.*

201. *Sulphurea crepidine.*] Sub rupe & ſaxo abrupto altoque, ut Servius exponit in ſexcenteſimum & quinquageſimum tertium decimi Æneidos, ex cujus venis ſulfureis aqua exit calida. Vide Plinium de Aquis calidis, & balneis, lib. triceſimo primo, & Vitruvium quincto. *Vinetus.*

201. *Subſtructa crepidine fumant*] Solebant veteres balnea & thermas in ſumma crepidine arcium collocare, atque etiam in exterioribus partibus, periculo (ut credere licet) ignis vitando. Sidonius in *Burgo* Leontii:

— *Domus de flumine ſurgunt,*
Pendenteſque ſedent per propugnacula thermæ.
Hic cum vexatur piceis Aquilonibus æſtus,
Scrupeus aſprata latrare [illegible]*dine pumex*
Incipit, ac fractis ſaliens è cautibus a[illegible]*tum*
Excutitur torrens.

Ita in veteri Epigrammate thermarum Gargilianarum Carthagine:

Rupibus excelſis ubi nunc faſtigia ſurgunt,
Æquanturque polo totis præcelſa lavacra.
Sedibus hic magnis exardent marmora ſignis:
Ardua ſublimes prævincunt culmina thermæ.
Non hic flamma nocet — Freherus.

201. *Quid quæ ſulphurea*] Proxime ad verum editio Vgoletti, quæ *fuminea* pro *ſulphurea* exhibuit. Lego: *fluminea*. *Gramineam* dixerat Statius in Tiburtino, unde Auſonius h[illegible]c excerpſit:

An quæ graminea ſuſcepta crepid[illegible] *fumant*
Balnea, & impoſitum ripis algentibus ignem?

Qu-

[202] Balnea, ferventi cum [203] Mulciber haustus [204] operto,
Volvit [205] anhelatas tectoria per cava flammas,
Inclusum glomerans æstu [206] exspirante vaporem?
Vidi ego defessos multo sudore lavacri
Fastidisse lacus, [207] & frigora piscinarum,

[208] Vt

Quaque vaporiferis junctus fornacibus amnis
Ridet anhelantes vicino flumine Nymphas.

Pro *substructa* illa eadem Vgoletti editio *subducta* habet, Statius *suscepta*.

202. *Balnea*] Miror, quod nihil de fontibus acidis, magno ejus regionis & præcipuo commodo, Ausonius tetigerit: qui & apud Confluentes, & Augustam ipsam Treverorum, magno & palati & stomachi bono bibuntur: & passim etiam in media via. Ad primum ab urbe lapidem in dextra ripa pagus est, vetustum *Longovici* nomen referens, *Long-Wick* hodie: ubi fontem ejusmodi degustatis ad ipsum Mosellæ exscensum, & perendie iterum illum celeberrimum in villa *Langen-Swalbach*, intelligere demum cœpi locum Plinii lib. XXXI, de Tungrorum fonte laudatissimo (sunt illi Spadani, Lipsio potore nobiles) scribentis: *Tungri, civitas Galliæ, fontem habet insignem, plurimis bullis stillantem, ferruginei saporis, quod ipsum non nisi in fine potus intelligitur. Purgat hic corpora, tertianas febres discutit, calculorumque vitia. Eadem aqua igni admota, turbida fit, ad postremum rubescit.* Quid enim sit illud? *Plurimis bullis stillantem.* Freherus.

203. *Mulciber*] Vulcanus, ignis, calor. *Vinetus.*

204. *Operto*] Substantive, meatu tecto. *Vinet.*

205. *Anhelatas tectoria per cava flammas*] *Anhelatas flammas.* D. Ambrosius lib. VI Hexaem. cap. VIII: *De hyeme forsitan quereris, quia nulla tibi hypocausta anhelantibus ignibus vaporentur. Sed habes Solis calorem, qui tibi orbem terrarum temperet, & hiberno te defendat à frigore.* Tectoria per cava. *Sudationes illas sic veteres ædificabant, ut per* tectoria *earum tubi essent* cavi *undique, per quos ex hypocausto erraret flamma & omnia latera percalfaceret*: ait ad hunc locum Turneb. XXII Adversariorum, cap. XXI. Sed de tota re caminorum & fornacum, videsis plene tractantem Lipsium Epist. LXXV, Centur. III, ad Belgas. De balneis, Gulielmum du Choul. *Freherus.*

206. *Exspirante vaporem*] Statius in Balneo Etrusci:

— Vbi languidus ignis inerrat
Ædibus, & tenuem volvunt hypocausta vaporem.

Excaldationes, Spartiano. *Caldaria* p. 990, a. ubi oppos. *Piscina*. Petron. pag. 19. *Intravimus balneum, & sudore calefacti, momento temporis ad frigidam exivimus.* Freher.

207. *Et frigora piscinarum*] Lavacra frigida, Baptisteria, Sidon. II, 2. Cassiodor. pag. 74, in princ. ubi de thermis. & pag. 173. De luxu in piscinis, Macrob. III, cap. 15. Symmach. Epist. Exeuntes thermis recreabant se lacubus & piscinis gelidis, solidandæ cuti. Sidonius tetrasticho illo eleganti super Piscinam:

Intrate algentes post balnea torrida fluctus,
Vt solidet calidam frigore lympha cutem.

Vbi plura ad hanc rem doctissimus Scholiastes Ioh. Savaro p. 145. Huc pertinet & illud Statii ibidem:

Extra autem niveo quod margine cæruleus amnis
Vivit, & in fundum summo patet omnis ab imo,

[208] Vt vivis fruerentur aquis; mox amne refotos
[209] Plaudenti gelidum [210] flumen pepulisse natatu.
[211] Quod si Cumanis huc afforet hospes ab oris,
Crederet Euboïcus [212] simulacra exilia Bajas
His donasse locis: tantus cultusque nitorque
Allicit, & nullum parit [213] oblectatio luxum.
Sed mihi qui tandem finis tua glauca fluenta
Dicere? dignandamque mari memorare Mosellam?
[214] Innumeri quod te diversa per ostia late
[215] Incurrunt amnes? quanquam differre meatus

Pos-

Cui non ire lacu, pigrosque exsolvere amictus
Suadeat? Freherus.

208. *Vt vivis fruer. aquis*] Sidonius: *aut fluviali copia solidabantur.* p. 41. Rusticus apud Quintilianum, Declam. 298: *Compara, si videbitur, vestris nivibus* (ita lege) *meos fontes: compara inclusis intra parietes aquis perennes fluviorum lapsus.* Idem.

209. *Plaudenti gelidum*] Statius in Tiburtino: *Vitreasque natatu Plaudit aquas.*

210. *Flumen pepulisse*] Tibullus:
Hic placidam niveo pectore pellit aquam. Freher.

211. *Quod si Cumanis*] Sic leg. si quisquam, inquit, ad Mosellam accederet, putaret simulacra, quæ in Puteolanis balneis esse memorantur, reperiri & conspici in hoc fluvio. Papinius in balneo Etrusci:
Nec si Bajanis veniat novus hospes ab oris,
Talia despiciat. Mariang. Accursius.

212. *Simulacra exilia Bajas*] Sidonius de Balneis villæ suæ:
Æmula Bajano tolluntur culmina cono,
Parq; cothurnato vertice fulget apex.
Et in fine:
Quisquis ades, Bajas tu facis hic animo.
Bajas pro apice deliciarum habebant, Iuret. pag. 195. *Nullus in orbe sinus.* Cassiodorus p. 300 apposite ad hunc locum: *Et tamen sunt & alibi Bajæ.* Idem p. 417. Nec minus eleganter Symmachus pag. 360 de Bajis, &c.
Vbi corniger Lyæus
Operit superna vite:
Vulcanus æstuosis
Media coquit cavernis:
Tenet ima pisce multo
Thetis, & Bajæ sorores.
Calet unda, friget æthra.
Simul innatat choreis,
Amathusium renidens,
Salis arbitra & vaporis,
Flos siderum Dione. Freherus.

213. *Oblectatio luxum*] Qualem hac in re apud veteres nimium, taxat Seneca Epist. LXXXVI, & seq. *Freher.*

214. *Innumeri*] Hyperbole, toto opusculo perpetua. *Idem.*

215. *Incurrunt amnes*] Ita nimirum Ovidius:
Flumina collectis multiplicantur aquis.
Atque hi fluvii patres. Vide elegantem locum Claudiani. III Proserp. pag. 199. Ea certe fluviorum gloria vel maxima, multos minores recipere. De Tiberi Tacitus refert, cum de eo coërcendo agitaretur, Reatinos dixisse: *Optimè rebus mortalium consuluisse naturam, quæ sua ora fluminibus, suos cursus, utque originem, ita fines dederit. Spectandas etiam religiones sociorum, qui sacra, & lucos, & aras, patriis amnibus dicaverint. Quin ipsum Tiberim nolle prorsus accolis fluviis orbatum, minore gloria fluere.* Cassiod. 337.

De

Possent : sed celerant in te consumere nomen.
[216] Namque & Pronææ Nemesæque adjuta meatu
Sura tuas properat non degener ire sub undas,
[217] Sura interceptis tibi gratificata fluentis :
Nobilius permixta tuo sub nomine, quam si
Ignoranda patri confunderet ostia ponto :

[218] Te

De Pado xxx amnes capiente Plinius III, cap. XVI. Iuret. pag. 244. De Rheno Panegyristes: *Vbi totus est, ubi jam plurimos hausit amnes, quos hic noster ingens fluvius* (Mosellam dicit) *& barbarus Nicer, & Mænus invexit: ubi jam immani meatu ferox, & alvei unius impatiens, in sua cornua gestit excedere.* De Danubio Ausonius :

Et qua dives aquis Scythico solvo ostia ponto,
Omnia sub vestrum flumina mitto jugum.

Et eleganter Iornandes in Geticis, cap XII: *Hic in Alemanicis arvis exordiens, sexaginta habet à fonte suo flumina usque ad ostia in Pontum vergentia* (ea enumerat Cuspinianus in Austria fol. 652.) *per mille ducentorum passuum millia hinc inde suscipiens flumina in modum spinæ, quæ costas ut cratem intexunt.* De utroque Claudian. de Bello Getico :

Sublimis in Arcton
Prominet Hercinia confinis Rhetia silva:
Quæ se Danubii jactat Rhenique parentem,
Vtraque Romuleo prætendens flumina regno,
Primo fonte breves, alto mox gurgite regnant,
Et fluvios cogunt, unda coeunte, minores
In nomen transire suum. Te Cimbrica Thetys
Divisum bifido consumit Rhene meatu:
Thracia quinque vadis Istrum vocat Amphitrite:
Ambo habiles remis, ambo glacialia secti
Terga rotis, ambo Boreæ Martique sodales.

Contraria laus Gangis, fluvii Indiæ, quod ab uno fonte profectus, in centum flumina & ostia se dividit. Apulejus, pag. 220. *Freherus.*

216. *Namque & Pronea --- Sura*] Minorum gentium fluviorum, qui in Mosellam conveniunt, Ru, Sellæ, Iari, Sieri non meminit; sed ejus, qui ordine statim sequitur, nempe *Suræ*, cum sit navigiorum patiens. Nam *Sura* nulla controversia est ille, qui hodie dicitur ab accolis Mosellæ, *Saur*, & Mosella excipitur ad vicum *Billich.* De *Pronea*, & *Nemesa*, quia eos fastidit Ausonius, neque Mosellæ, sed *Suræ* immiscentur, non magnopere curavi investigare. *Scaliger.*

216. *Namque --- adducta*] Parisiensis codex *adjuta.* Vsurpat Auson. multa fluviorum nomina genere feminino, ut sub finem hujus Eclogæ admonebimus. *Vinetus.*

216. *Pronæa Nemesaque*] *Pronea.* Hodie *die Pruim.* Omnia enim ista fluviorum nomina, abrogata alias toto isto tractu Latina lingua, integra apud Germanos manserunt, non minus quam flumina illa Aquitanica, in fine Operis. Adeo nec alveos nec nomina facile fluvii mutant. *Nemesaque.* Hodie *die Nyms.* Vterque autem fluvius *Suræ* miscetur apud vicum *Eerel*, non longe cœnobio *Echternach.* Freherus.

217. *Sura interceptis*] Fortunatus de Navigio suo, pag. 231:

Inter villarum fumantia culmina ripis
Pervenio, qua se volvere Sura valet.

Idem --- Br. pag. 176. *Freher.*

[218] Te rapidus Gelbis, te marmore clarus [219] Erubrus
Festinant famulis quam primū adlambere lymphis.
Nobilibus Celbis celebratus piscibus: ille
Præcipiti torquens [220] cerealia saxa rotatu,
[221] Stridentesque trahens per levia marmora serras
Audit perpetuos ripa ex utraque tumultus.
[222] Prætereo exilem Lesuram, tenuemque Drahonum,
Nec fastiditos [223] Salmonæ usurpo fluores.

Navi-

218. *Te rapidus Celbis*] *Celbis* hodie cauda nominis sui truncatus est. Dicitur enim *Kelh.* Is non longe ab oppido *Eringio* fluit in Mosellam. Quare non solum in Ausonio *Celbis* legendum esse hinc apparet, non *Bellus*, ut inepte alii libri habent: sed etiam in sequenti versu non *Celsis*, sed *Celbis* restituendum. legendum enim:

Nobilibus Celbis celebratus piscibus: ille
Præcipiti, &c. Qui versus antea nullam bonam sententiam efficiebant. *Scaliger.*

218. *Gelbis*] Hodie *die Kyl*, à quo nomen habet *Kylburg*, prope vicum *Erang* Mosellæ infunditur. *Freherus.*

219. *Erubris*] Is est plane, qui hodie *Rover.* & ad cognominem sui vicum Mosellæ immiscetur. *Scaliger.*

219. *Erubrus*] Hodie *die Rouver*, apud vicum cognominem Mosellæ illabitur. Hunc à molendinis commendat & Fortunatus:

Ducitur irriguis sinuosa canalibus unda,
Ex qua fert populis hic mola rapta cibum.

Rubera, in diplom. Dagoberti. Bruschius fol. 125, b. *Freherus.*

220. *Cerealia saxa*] *Molas*, quibus frumenta franguntur, deæ *Cereris* inventum. Significat autem Ausonius in eo Belgicæ Galliæ & Superioris Germaniæ fluvio esse, quas *molas aquarias* Palladius in extremo libro primo, nos vulgo *Molendina*. sed *Moletrinas* ex Nonio Budæus. *Vinetus.*

221. *Stridentesque trahens*] Vitruvius libro secundo: *In Campania ruber & niger tofus. In Vmbria, & Piceno, & Venetia, albus. Qui etiam serra dentata uti lignum secatur.* Plinius libro tricesimo sexto Naturalis historiæ: *In Belgica provincia candidum lapidem serra, qua lignum, faciliusque etiam, secant, ad tegularum & imbricum vicem: vel si libeat, ad quæ vocant Pavonacea tegendi genera.* Vinet.

222. *Prætereo exilem Lesuram ten. Drah.*] *Lesura* manifesto est, qui hodie dicitur, *Die Leser*, & similiter vico nomen suum communicat ad confluentes suos & Mosellæ. *Drachonus*, quod vulgo editum est, vitiosum est. Nam melior, & verior antiqua scriptura, quæ habet *Drahonus*, sine *c*, non *Drachonus*. Integrum enim nomen retinet, *Die Droan*, vel *Dron*. Is paulo secundum Nivomagum, cujus principio meminit Ausonius aquas suas Mosellæ confundit. *Scaliger.*

222. *Lesuram*] hodie *die Leser* Et *Drahenum*, non *Drachenum*: integrum enim nomen retinet, *die Draan* vel *Dron.* Freherus.

223. *Salmona usurpo fluores*] Ne *Salmona* quidem nomen suum interpolavit. Integrum enim hodieque in ore vulgi versatur: cum dicatur ab ipsis accolis *Die Salm*. Mosella eum excipit duobus milliaribus Germanicis infra vicum *Klustat*. Scalig.

224. *Sara-*

Naviger undiſona dudum me mole [224] Saravus
[225] Tota veſte vocat: longum qui diſtulit amnem,
Feſſa [226] ſub Auguſtis ut volveret oſtia muris.

Nec

224. *Saravus*] Supereſt omnium eorum fluviorum rex *Saravus*, quem ideo præter alios magnificat Auſonius. Nam & navigiorum patiens, & aliorum amnium hoſpitio, quos in ſe recipit, clarus: &, quod caput omnium eſſe dicit Auſonius, ſub mœnia Auguſtæ Treverorum Moſellam convenit, non longe à *Kontherbruk*. Hodieque vocatur *die Sahr*. Etiam veteribus *Sarra* dictus. Vt patet ex inſcriptione, quæ Treveros tranſlata eſt ex oppido ad eum fluvium ſito, quod hodie vocatur *Sarpruk*, hoc eſt, *Sarræ pons*. ea ita habet: CÆS. RO. EXER. IMP. P.P.S.C. AV. TREVE. INGRESSVM H. CASTRA SARRÆ. FLV. PRO MIL. CVSTODIA. BIENN. POTITVS EST. Vt apparet *Sarpruk* nihil aliud, quam Caſtra Rom, exercitus fuiſſe. Quare diligenter videndum, ne *Sahr* cum *Saur* confundamus. Nam ut dixi *Sahr*, eſt *Saravus*, vel *Sarra*. *Saur* autem eſt *Sura*. Quod ait *Torta veſte vocat*, alluſum ad picturam veterum fluviorum, qui carbaſo induti finguntur, ita ut ipſe carbaſinus amictus nodo tortus ex humeris pendeat. Porro ipſa Moſella in Leucis oritur, ſupra Tullum, quod oppidum eſt Epiſcopale: primum tenuiſſimo filo, quanquam multorum fontium convenarum auxilio auctus defertur ad *Caſtellum* quod vulgo vocant, adeo anguſtus, ut ponticulo ex ſingulari trabe junctus tranſiri ſoleat. Inde auxiliaribus rivulis mox paulatim incrementa capiens, ad ipſum oppidum Tullum, deinde ad aliud oppidum, quod vulgo *pontem Amaſſonium* vocant, defertur, ut jam primum incipiat navigia pati, & ita ad Confluentes, notiſſimum oppidum, Rhenum ingreditur, exceptis intra ſe præter eos fluvios, quorum meminit Auſonius, *Ru*, *Moſa* (alius eſt à *Moſa* illo magno fluvio) *Sella*, *Iaro*, *Siero*, *Biſero*, & *Kutenbacho*. Scaliger.

224. *Mole Saravus*] Annotavit Pulmannus, Comitem Nuenarium, locum hunc ſic emendaſſe, quum omnia exemplaria haberent, *mollis Aravus*. Eſt autem hic *Saravus*, qui & verſu nonageſimo primo memoratus fuit, fluvius, ut putatur, Germaniæ Superioris in Belgica, *Sarra* vulgo dictus. *Vinetus*.

224. *Saravus*] Idem & *Sara*, *die Sahr*. Fortunatus de Navig. Br. p. 174:

Inde per exſtantes colles, & concava vallis,
Ad Saram pronis labimur amnis aquis.

Et SARRA, in veteri Inſcriptione. Ad eum olim Caſtra *Sarra*, hodie *Sarburg*: & Pons *Sarra*, aut Pons *Saravi*, ut eſt in Tabula; aut Pons *Sarnix*; ut corrupte in Itinerario Antonini, hodie *Sarpruggen*. In illis repertus lapis inſcriptus, ut Scaliger hic annotat, *Freherus*.

225. *Tota veſte vocat*] Verbum *tota*, quod in quibuſdam codicibus etiam *Torta* fuit & *Tetra*, totum Virgilii eſt. In cujus extremo octavo Æneidos ſunt hæc de Cleopatra fugiente cum Antonio in Ægyptum ex prœlio Actiaco:

Contra autem, magno mœrentem corpore Nilum
Pandentemque ſinus, & tota veſte vocantem
Cæruleum in gremium, latebroſaque flumina, victos. Vinetus.

225. *Torta veſte*] Ita Virgilius. & Ovid. Metam. pag. 178. Alii legunt: *Tota*. Freher.

226. *Sub Auguſtis muris*] Ad vicum

Gunt-

Nec minor hoc, tacitum qui per sola pinguia labens
Stringit frugiferas felix [227] Alisontia ripas,
[228] Mille alii, prout quemque suus magis impetus urget,
[229] Esse

Guntzium, à quo pons ille Sarræ antiqui operis, nomen habet *Cuntzerbrucke*. Ortel. Supra:

Quà bis terna fremunt scopulosis ostia pilis.

Nihil propius abfuit, quam ut de eo loco acciperem *Contruam* in verbis Fortunati:

Hinc quoque ducor aquis, qua se rate Contrua complet,
Quo fuit antiquum nobilitate caput.

Suadebat, quod *navigerum* hic Ausonius vocat, & Saravus hic solus ex omnibus, quos Ausonius hic recenset, navigiorum patiens. Sed ordo navigationis ibi reclamat. Ergo cum Br. pag. 233. *Muris.* Idem in Treveri: *Lata per exstantes excurrunt mœnia colles.* Freherus.

227. *Alisontia ripas*] *Alisontiam* non dubito esse eum, quem *Alf* vocant. Et fortasse non male legeretur, *Alisontia.* Alii vocant *die Alb.* In vico cognomine communicat aquas suas ipsi Mosellæ. *Scaliger.*

227. *Alisontia*] Hic fluvius putatur esse, qui Lucemburgensibus, *Elz* dicitur, per quos in Mosellam delabitur. *Vinetus.*

227. *Alisontia*] Hodie contractius *Eltz*, ut ipse vicus *Eltz* olim *Elisatia* scriptus. Cæsar. Heisterbac. pag. 318. Neque enim est fluvius *Albe*: neque etiam qui Lutzelburgum prælabitur, *Alfitz*: is enim Suram, non Mosellam influit: sed *Eltz* fluvius, apud vicum cognominem Mosellæ exceptus. Olim forte explicatius vocabulum habuit, *Elsentz*: quo nomine in hac Palatina ditione fluvius, à quo pagus *Elsentzgovve*, & alius *Alsentz*, à quo pagus *Alsentzgovve*, nomenclaturam habuit. Alius *Aliso* fluvius Tacito & Dioni, infra Coloniam, hodie *Aldeysel*, Romanis bellis nobilis. *Freherus.*

228. *Mille alii*] Vt prope Metin Orna. Fortunatus in Elegia de Navigio: Br. 237:

Gurgite suscipior subter quoque fluminis Orna,
Quo duplicata fluens unda secundat iter.
Inde per exclusas cauta rate pergimus undas,
Ne veluti piscem me quoque nassa levet.

Supra Metin Sallia, hodie *Sella.* De qua idem ad Villicum, Episcopum Metensem, lib. III, cap. VII. Br. pag. 84:

Gurgite cæruleo pelagus Mosella relaxat,
Et movet ingentes molliter amnis aquas:
Lambit odoriferas vernanti gramine ripas,
Et levat herbarum leniter unda comas.
Hinc dextra de parte fluit, qui Sallia fertur:
Flumine sed fluctus pauperiore trahit.
Hic ubi perspicuis Musellam cursibus intrat,
Alterius vices implet, & ipse perit.
Hoc Mettu fundata loco speciosa, coruscans,
Piscibus obsessum gaudet utrumque latus.

Et ad Gogonem:

An tenet herbosis qua frangitur Axona ripis,
Cujus aluntur aquis pascua, prata, seges;
Esera, an Oscarus, Scaldis, Satis, Omena, Sura;
Seu qui Mettin adit, de sale nomen habens?

Adde vero iis quæ de Mosellæ ortu & in Rhenum ingressu Scaliger, Mollerum pag. 157. *Freher.*

229. E[...]

[229] Esse tui cupiunt. tantus properantibus undis
Ambitus, aut moles. Quod si tibi dia Mosella
Smyrna suum vatem, vel Mantua clara dedisset:
Cederet Iliacis Simoïs memoratus in oris,
Nec præferre suos auderet [230] Tibris honores.
Da veniam mihi, Roma potens. [231] pulsa, oro, facessat
Invidia: & [232] Latiæ Nemesis non cognita linguæ,
[233] Imperii sedem, Romæque tuere parentes.

Salve

229. *Esse tui cupiunt*] Supra de Saravo dixerat:

Quum defluxisti fama majoris in amnem.

Hoc omnes amnes faciunt, & nomina aquasque simul illis donant: excepto Titareso, qui superne Peneum prælabitur. Lucan. pag. 190. *Freherus.*

230. *Tibris honores*] *Cui promissa rerum potentia, Tibris.* Huc Iuretus in Epistolam VIII, lib. I, pag. 14. Sed quid postea? Sidonius:

Defenset tenuem Garumna Tibrim.

Freher.

231. *Pulsa ore facessat*] Præfiscine dictum vult, quod Mosellam Tiberi comparaverat: & Nemesis animadversionem deprecatur. Ejus enim Divæ hæc observatio, & improborum votorum cohercitio. Ammian. Marcellinus lib. XIV: *Eadem necessitatis insolubili retinaculo mortales vinciens, fastus tumentes incassum, & incrementorum detrimentorumque momenta versans, ut novit, nunc erectas mentium cervices opprimit & enervat, nunc bonos ab imo suscitans ad bene vivendum extollit.* Claudianus de bello Getico:

Sed Dea, quæ nimiis obstat Ramnusia votis,
Ingemuit, flexitque rotam.

Ausonius Epist. XXIV ad Paulinum:

Grande aliquod verbum nimirum diximus, ut se
Inferret nimiis vindex Rhamnusia votis, &c.

Ovidius III Metamorph.

Dixerat: assensit precibus Rhamnusia justis. Lucanus V:

Et tumidis infesta colit quæ numina Rhamnus.

Nemesis enim est ὑπερφιάλοις ἀντίπαλος, in Epigramm. Lucanus Panegyr. p. 357. — *& Deus ultor abest.* Ausonius in Protreptico:

Absistat Nemesis, ferat & fortuna jocantem.

Idem in precatione Consulari: *mitibus audi Auribus hoc Nemesis.* De spe & Nemesi vide apud Alciatum. Marullus pag. 40, b. *Freh.*

232. *Latiæ Nemesis non cognita linguæ*] De hoc monuimus in epigramma XXI. Cujus Deæ, *Romæ simulacrum in capitolio est* (Plinii verba de Nemesi libro vicesimo octavo) *quamvis Latinum nomen non sit.* Vinetus.

232. *Non cognita*] Hinc illud modo allegata ad Paulin. Epist. XXIV:

Non decet insidiis peregrina cedere Diva. Freherus.

233. *Imperii sedem Romæ tenuere parentes*] Versus hic (ni desint aliqui) hujus sane loci non videtur. Possit autem esse spurius. *Mariang. Accurs.*

233. *Imperii sedem, Romæque tuere parentes*] *Imperii sedem.* Treverorum Augustam, in qua ista scripsit Ausonius. Ita supra: *dignata Imperio mœnia.* Treveris enim agebat Gratianus, unde innumera ejus Rescripta exstant. Ibidem tributum ab illo consulatum Ausonius iniit: & omnino pro altera

Salve magne parens frugumque virumque Mosella.
Te clari proceres, te bello exercita pubes,
234 Æmula te Latiæ decorat 235 facundia linguæ.

Quin-

ra Roma habuit: Inde & *Mosella Domina numen* intra dicit. *Romaque tuere. Roma tenuere*, aliorum non inepta lectio est. *Roma parentes.* Cæsares, Valentinianum & Gratianum. Hi enim *Patres Patria*, & *Patres Publici* dicebantur. *Roma* autem *parentes* vocat Principes Ausonius valde ἐμφατικῶς; quod hi *Romam* faciant, ex veteri dicto: VBI PRINCEPS, IBI ROMA. Et post hos Maximus Tyrannus, occupatis Galliis, cæsoque Gratiano, apud Treverim sedem imperii posuit: ubi etiam filium Victorem imperii consortem fecit, ibique reliquit, ipse Rhætiam & Italiam petens fatalem sibi. Et Anitus quoque apud Treveros purpuram induit. Pro hac igitur urbe Ausonius pio voto *Adrastia* hîc supplicavit (non magis Paulinus, intercessionem Felicis expetens) non litavit. Non multis enim post annis, Barbarorum irruptionibus, Francorum inprimis armis, justo in Romanos DEI judicio, Galliæ occupatæ fuerunt (f. *Nemesi* cæsi Priscilliani & sociæ Euchrotiæ) & in his Treviris primum prodita, Beda, Aimonio, Thoromacho, aliisque auctoribus. Deinde & sæpius eversa, spoliata, incensa. Et secundæ irruptionis testis Renatus apud Gregor. Turonens. pag. 63. Vltimam cladem gravissime deplorat testis oculatus Salvianus Massiliensis libro VI De Providentia Dei: *Denique expugnata est quater urbs Gallorum Trever opulentissima. Sufficere utique debuerat emendationi prima captivitas, ut instauratio peccatorum non instaurasset excidium. Sed quid plura? Assiduitas illic calamitatum, argumentum criminum fuit. Vidi ego ipse Treveros domi nobiles, dignitate sublimes, licet jam spoliatos atque vastatos, minus tamen eversos rebus fuisse quam moribus.* Et postea: *Excisa ter continuatis eversionibus summa urbe Gallorum, cum omnis civitas bustum esset, malis & post excidia crescentibus. Nam quos hostis in excidio non occiderat, post excidium calamitas obruebat.* Et post hæc: *Quis æstimare hoc amentia genus possit? Pauci nobiles, qui excidio superfuerant, quasi pro summo deleta urbis remedio Circenses ab Imperatoribus postulabant. Circenses ergo Treveri desideratis & hoc vastati, hoc expugnati, post cladem, post sanguinem, post supplicia, post captivitatem, post tot eversæ urbis excidia? Theatra igitur quæritis? Circum à Principibus postulatis? Quæso cui statui, cui populo, cui civitati? Vrbi exustæ ac perditæ: plebi captivæ & interemtæ, quæ aut perit, aut luget. Ludicra ergo publica Trever petis? ubi quæso exercenda? an super busta & cineres, super ossa & sanguinem peremtorum? Quæ enim urbis pars his malis omnibus vacat? Vbi non cruor fusus, ubi non strata corpora, ubi non concisorum membra lacerata? Vbique facies capta urbis, ubique terror captivitatis, ubique imago mortis. Nigra est incendio civitas, & tu vultum festivitatis usurpas. Lugent cuncta, tu lætus es. Insuper illecebris flagitiosissimis Deum provocas, & superstitionibus pessimis iram ejus irritas. Non miror tibi evenisse mala quæ consecuta sunt: nam quia te tria excidia non correxerunt, quarto perire meruisti.* Freherus.

234. *Æmula te Latiæ*] De Gallorum & Belgarum summo eloquentiæ studio, nihilo Romanis inferiore, fuse & accurate disserit P. Pithœus in præfatione Declamationum Quintiliani & Calpurnii: ubi hunc quoque locum Ausonii opportune affert & illustrat. Iuretus p. 180. *Æmula.* Supra: *Potor Mosella Tiberim ructas.* Freher.

235. *Fa-*

Quinetiam mores, & lætum fronte severa
Ingenium, natura tuis concessit alumnis.
[236] Nec sola antiquos ostentat Roma Catones:
Aut unus tantum justi spectator & æqui
Pollet [237] Aristides, [238] veteresque illustrat Athenas.
Verum ego quid laxis nimium spatiatus habenis
Victus amore tui [239] præconia detero? conde
Musa chelyn, pulsis extremo carmine nervis.
[240] Tempus erit, quum me studiis ignobilis otii

Mul-

235. *Facundia lingua*] Scilicet Provincialis. Ita B.Rhenanus accipit hæc verba. Panegyristes rhetor Treverensis. *Freher.*

236. *Nec sola Roma Catones*] *Nec sola mater eloquentia*, Cassiodor. p.39. & 259, 317, 333. Vetus alias est Floridi, poëtæ Romani, dictum:

Sperne mores transmarinos: mille habent offucias.
Cive Romano per orbem nemo vivit rectius.
Quippe malim unum Catonem, quam trecentos Socratas.

Sed nimirum habuerunt etiam Provinciæ sua lumina: *Austeraque nomina*, ait Auson. in princ. ad Syagrium. *Freh.*

237. *Aristides*] Ita Parentali XXII.

Nec solus semper censor Cato, nec sibi solus
Justus Aristides, his placeant titulis. Idem.

238. *Veteres qui illustrat Ath.*] Multo præstantius, quod in duobus Pulmannianis, *veteresque illustrat Athenas*. Quapropter ita edere non dubitavi.

239. *Praconia detero*] Horatianum imitatur: *Culpa deterere ingeni.* Ita Auson. Epigramm. XLIII:

Ærea mugitum poterat dare vacca Myronis:
Sed timet artificis deterere ingenium.
Fingere nam similem viva, quam vivere, plus est;
Nec sunt facta Dei mira, sed artificis.

Obterere usurpat Curt. pag. 227. *Freherus.*

240. *Tempus erit cum me studiis ignobilis ora, &c.*] Legend. *ignobilis oci*, ut in Epigrammate ad libellum suum:

Huic ego quod nobis superest ignobilis oci
Deputo. Ex Virgilio, qui ait:
Illo Virgilium me tempore dulcis alebat
Parthenope, studiis florentem ignobilis oci.

Neque enim probo, quod non nulli, *ocii*, emendavere. Supra quoque de Archimede:

—— Non qui laudatus ab hoste
Clara Syracusii traxit certamina belli.

Scribendum, proferendumque, *Syracusi*. Eodemque modo in cæteris hujusmodi statuendum. Quidam sane, hæc ipsa ubique aliter scribenda, aliter enuncianda censentes, neque Veterum incorrupti usus, neque sincerioris scripturæ rationem habuisse videntur. Nos antiqua Romæ monumenta, quæcunque exstant, non inerti cura rimati, nunquam fere aliter, invenimus, quam per simplex *i*. *Tarquini, Turci, Pompili, Oci, Negoci* & innumera prorsus alia, tam carmine, quam soluta pedibus oratione; In cujus significationem celsior ejus litteræ figura, atque aliquando cæteris in eadem dictione longior incidebatur. Quanquam rudibus plerumque sculptoribus, & depravato mox usu, opportunis locis, ut etiam productis syl-

Mulcentem curas, seniique aprica foventem,
[241] Materiæ commendet honos: quum facta [242] viritim
Belgarum, [243] patriosque canam decora inclyta mores.
[244] Mollia subtili nebunt mihi carmina filo

Pieri-

syllabis, dempta, & iisdem impropriis, brevibusque syllabis importune, temereque indita, vetusti quoque ipsi Romæ lapides ostentent. Indignum est itaque, tantum cuique licere in his, quæ emendatissimo examine summi olim judices, perpenderint; ut cum temporis jactura bonos libros adulterent, quantumque in ipsis est, fidem lapidum oblitetent. Quorum testimonia, vetustatis honore, quadam reverentia consulimus. Quique soli jam, velut vades sæculi, in pristinum olim nitorem redeuntis, superfuere. Iotacismi nominis etiam infamia notabantur olim, qui *I* literam plus æquo, supraque justum decorem in dictionibus ostenderent. Neque enim detractione aliqua literarum commoneri scriptione ipsa poterant. Cur ergo ubi posset *I* alterum removeri, non ante oculos ponerent, quæ voce ipsa essent lenituri? Sed si fortasse & *I* duplici scriptum olim, dictumque, sed à vetustissimis, nec dum cultis. Placitumque postea brevitatis causa (cujus studium cum eloquentiæ facultate Latinis invaluit) ut *I* alterum removeretur. Quod in verbis conjugationis tertiæ productæ factitatum, Diomedes author est, ut *adii*, *fancii*. Mariang. Accursius.

240. *Ignobilis oti*] Virgil. Georg. Ita ipse Epigramm. XXXRII:

Huic ego, quod nobis superest ignobilis oti,
Deputo, sive legat, quæ dabo, sive tegat.

Id enim tempus Musis, in senio Ovid. Trist. pag. 285. Certe Paulinus otium ei objicit Epist. III:

Cumque Marojalicis tua prodigis otia thermis. Freherus.

241. *Materiæ*] Ita Præfat. in Parentalibus: *Sed quosdam solet commendare materia*, &c. *Freher.*

242. *Viritim*] Alii, & forte rectius, *Virorum.* Freh.

243. *Patriosque mores*] Cæterorum præter Belgas Gallorum, Celtarum, & Aquitanorum meorum, qui in Vrbe & Republica Romana honores gesserunt. Et hoc fecit in Professoribus & Parentalibus. *Idem.*

244. *Mollia subtili nebunt*, &c.] Signatius dictum videatur, si *cœptas* scribere maluerimus. Ea siquidem metaphora rem nobis quamque incœptam notare solemus. Plautus in Bacchid. *exorsa hæc tela est, non omnino male mihi.* Futurum quidem dicit Poëta, ut cum vitæ quies, studiisque otium detur, materiam quam incœpit, uberius prosequatur, accuratiusque peragat. Huc pertinet, & quæ paulo post infert:

--- --- At modo cœptum
Detexatur opus, dilata laude virorum.

Hoc autem fuit ea quoque ratione commonendum, quod hæ in versibus his dictiones *subtilis* videlicet ac *tenuis*, *deductum*, quod vocatur *carmen*, subnotare videntur. Illud enim in Maronis Bucol.

Pascere oportet oves, deductum dicere carmen.

Macrob. VI Saturn. ita est interpretatus, *Deductum*, inquit, *pro tenui ac subtili eleganter positum.* Sic autem & Afranius in Virgine verbis pauculis respondit: *Tristi voce deducta, malleque se non quiesse.* Dixit item apud Cornificium: *Deducta mihi voce garrienti*

Sed

Pierides, tenuique aptas subtegmine telas
Percurrent: dabitur nostris quoque [245] purpura fusis.
[246] Quis mihi tum non dictus erit? memorabo [247] quietos
Agri-

Sed hæc ab illo fluxerunt, quod Pomponius in Atellana, quæ Calendæ Martiæ inscribitur, ait, *vocem deducas oportet, ut mulieris videantur verba. Iube modo afferatur unus, ego vocem reddam tenuem & tremulam.* Et infra: *Etiam nunc vocem deducam.* Sed & Nonius: *Deductum* molle ac suave, dici ait. Idemque Virgilianum adducit. Non enim sublimis & tanquam Heroica, sed simplex eademque tenuis bucolica conditio esse consuevit. Cum autem, quæ subtilia, quæve tenuia sunt, laudem etiam operosioris industriæ mereantur, non negaverim etiam, *deducta carmina* significari grandia, culta, & majori quodam œstro condita. Qualia se postea, velut in legitimo cantu, facturum pollicetur Ausonius. Ejusdemque significationis intellectum, latenti, sed acri judicio, subesse in doctis operum tantorum orsis apud Ovidium, Papiniumque crediderim. Cum alter ait:

Ad mea perpetuum deducite tempora carmen. Alter etiam:

Sed tota juvenem deducere Troja.

Nec aliam quoque rationem fuisse arbitrandum est Manilio, Germanicoque, Mundi siderumque opus aggredientibus. *Mariang. Accursius.*

244. *Subtili filo*] Iuret. in Symmach. pag. 8. *Freherus.*

245. *Purpura fusis*] Ita Edyll. xi:

Ter nova Nestoreos implevit purpura fusos.

Fusis. Alii, *Fastis.* De Fastis autem LXXXV ab ipso digestis exstant quatuor ejus Epigrammata, reliquis ad calcem seorsim annexa. *Freherus.*

246. *Quis mihi tum non dictus erit*] De omni genere præstantium Belgarum & Gallorum se dicturum profitetur; de agricolis, (id est, nullam reip. partem capessentibus) de patronis & Iurisconsultis, & Rhetoribus, deque ipsis Provinciarum præsidibus. Quam fuerit vanæ, ac inanis gloriæ affectator Ausonius, cum aliunde, tum hinc præsertim perspici potest. Tota namque hac, quam longa est, circumlocutione nonnisi trium, si quid recte video, virorum laudes complectitur: quas, si modestior paulo fuisset, nec attigisset quidem, aut ita certe attigisset, ut non se ipse tam effuse laudaret. *Memorabo*, inquit, *quietos agricolas.* Non est, quod alium subintelligi putemus, quam Iulium Ausonium patrem, qui vit minime ambitiosus, quietisque percupidus senectam ruri transegit. De eo carmen est in Parentalibus primum, & inter Eidyllia secundum, quæ mores hominis depingunt. Tum & agriculturæ studium ex Eidyllio tertio, & Epistola secunda innotescet. *Legumque catos, fandique potentes* cum ait, Arborium avunculum designat, de quo carmen tertium Parentalium, & XVI Professor. Iam vero *quique suas texere urbes*, & quæ sequuntur, ad alium quemquam, quam ad ipsum Poëtam, referri commodius nonpossunt. De *Præfecturarum titulo secundo*, id est *duplici præfectura*, ut ait in Protreptico, multa egregia, ut solet, Scaliger, quem tespice.

247. *Quietos*] Qualem describit Virgilius II Georgic. in fine: & Ausonius Atilium Glabrionem Grammaticum in Professoribus, hoc disticho:

Inque foro tutela reis, & cultor in agris,
Digne, diu partis qui fruerere bonis.

Freherus.

Agricolas: [248] legumque catos, fandique potentes,
Præsidium sublime reis; [249] quos curia summos
Municipum vidit proceres, [250] propriumque senatum:
Quos [251] prætextati celebris facundia ludi
Contulit [252] ad veteris præconia Quintiliani.
Quique suas rexere urbes, purumque [253] tribunal
San-

248. *Legumque catos*] Gentil. Parerg. pag. 216. *Fandique potentes*. Epigrammate 1, de Augusto:

Bellandi fandique potens, &c. *Eloquentia nutricula causidicorum*. Iuvenal. Querolus. *Freherus*.

249. *Quos curia summos*] ut eo melius intelligeretur, quos præcedentibus duobus versiculis designaret, explicuit sese, Ausonius, & obscuritatem à figura Rhetorica, sublimitatis ergo pluralem pro singulari numero collocante subortam, additis insignibus, queis dignoscerentur, illustravit. Pater enim Iulius Ausonius, & agricola fuit, & senator. Vide quæ citavi superius, ubi eidyllia. Arborius avunculus tam eloquens rhetor, ut ad Quintilianum quam proxime accederet. Senties mecum, lector, ubi singula diligenter perpenderis.

250. *Propriumque senatum*] Nam & in municipiis coloniisque quidam velut *Senatus*, Decurionum ordo: Consules, Duumviri: & cætera ad urbis Romæ ideam & specimen composita. Ita in Burdigala: *Procerumque Senatu*. Sidonius pag. 329 imitans, *Vernamque Senatum*. Simili modo ad Attusium Lucan. Auson. in Parental.

Qui proceres, veteremque volet celebrare Senatum.

Et Edyllio secundo, de patre:

Curia me duplex, & uterque Senatus habebat,
Muneris exsortem, nomine participem. Freher.

251. *Prætextati ludi*] Ita in Professoribus de Marcello, Grammatico Narbonensi:

Mox schola, & auditor multus; prætextaque pubes,
Grammatici nomen divitiasque dedit. Idem.

252. *Ad veteris præconia Quintiliani*] Fuit *M. F. Quinctilianus*, homo Hispanus, Calagorritanus, Ausonio, Hieronymo, & Cassiodoro auctoribus, qui oratoriarum institutionum libros, qui exstant, duodecim conscripsit, & Consulatum sub Domitiano gessisse idem scribit Ausonius in Gratiarum actione. Fuit & ante hunc alius Quinctilianus, pater, nisi fallor, cujus meminit filius libro nono istarum institutionum, in capite de figuris; & his verbis Seneca libro decimo declamationum: *Quomodo Lucius Asprenas, aut Quinctilianus senex declamaverit, transeo*, & reliqua. Hujus putantur esse, quæ exstant Quinctiliani declamationes, quas Trebellius Pollio memorat in Postumio Iuniore, his verbis: *Ita in declamationibus disertus, ut ejus controversiæ Quinctiliano dicantur insertæ: quem declamatorem Romani generis acutissimum unius capitu lectio, prima statim fronte demonstrat.* Vinetus.

252. *Quintiliani*] De Tiberio Victore Minervio, Oratore, idem in Professoribus:

Primus Burdigala columen dicere, Minervi,
Alter Rhetorica Quintiliane toga.

Freherus.

253. *Tribunal*] Ita idem de Exuperio, Rhetore Tolosæ:

Cæsareum qui mox indepti nomen, honorem
Præsi-

Sanguine, & [254] innocuas illustravere secures;
Aut Italum populos, aquilonigenasque Britannos
[255] Præfecturarum titulo tenuere secundo.
Quique caput rerum Romam, populumque, patresque
[256] Tantum non primo rexit sub nomine: quamvis
[257] Præ-

Præsidis, Hispanumque tibi tribuere tribunal. Freherus.

254. *Innocuas secures*] Iuvenalis Satyra:

Quod si præcipitem rapit ambitio atque libido:
Si frangis virgas sociorum in sanguine, si te
Delectant hebetes lasso lictore secures.

Freher.

255. *Præfecturarum titulo secundo*] Scaligeri de his sententiam vide in Protrept. Huc Savaro in Auson. pag. 84. Opil. Macrinus vocat *se secundum Imperii*, quia *præfectus Prætorio* fuisset. Lamprid. 952, a. ubi Casaub. p. 314. Sidon. Huc Iuret. in Symmach. Epistol. XII, pag. 16, & Epistola X. *Præfectus Prætorio & urbis parens Aug.* Iuret. p. 319. *Freh.*

255. *Præfecturarum titulo tenuere secundo*] Hoc est felici, non falsis iudiciis eligentium. Vt apud Sueton. in Iulio: *reliqua militia secundiore fama fuit.* In Octavio: *Quintum fratrem, eodem tempore parum secunda fama proconsulatum Asia administrantem.* Gronovius.

256. *Tantum non primo*] Consulatus nimirum titulo, qui adeo accedit ad ipsum Principis fastigium, ut solo nomine differre videatur. Ita idem Auson. in Cæsaribus, exordio:

Cæsareos proceres, in quorum regna secundis
Consulibus dudum Romana potentia cessit.

Iuvenalis: *à facie toto orbe secunda.* Sed melius ad Probum:

Qui solus, exceptis tribus
Heris, herorum primus est,
Prætorioque maximus.
Dico hunc Senatus præsulem,
Præfectum eundem, & Consulem
(Nam Consul æternum cluet)
Collegam Augusti Consulis,
Culmen curulis Romulæ,
PRIMVM in SECVNDIS fascibus
Nam primus è cunctis erit
Consul, secundus principi.

Et in princ. ad Syagrium. Optime in Precatione Consulari itidem in princ.

Consulis Ausonii Latiam visure curulem,
Ecquid ab Augusta nunc majestate secundum,
Quod mireris, habes? &c.

Nec longe à fine:

Fascibus Ausonii succedet Cæsar in annum,
Quintam Romulei prætextam habiturus honoris. quæque sequuntur. Ita Themistius σύναρχον, p. 178. Epigramm. Græc. Item Sidonius Apollinar. I, Epist. IX, pag. 18. de Coss. *Facile P. P. P. Principes erant.* Ideo de Consulatu ita loquitur Claudianus Panegyr. II:

— Titulumne levem parvique nitoris
Credimus, Augusti quo se decorare fatentur?
Sub juga quo gentes captivis Regibus egi? Et postea:
Ne pereat tam priscus honos, qui portus honorum
Semper erat.

Elogia Consularis, Iuret. pag. 115. Ipse Auson. ad Paulinum præscribit: Ῥωμαίων ὕπατος, Epistola XIII: huc Savaro pag. 68. Et tamen relicto Consulatu & honoribus seculi ad monachatum & sacerdotium transierunt Paulinus (forte & Au-

Præfuerit primis. festinat solvere tandem
Errorem fortuna suum: libataque supplens

Præ-

& Ausonius) Hilarius Arelatensis, Eucharius ad Valeriam. De consulatu Ausonii Scaliger, & de emendat. Tempp. fol.481. Ovid. ad Græcinum Consulem, IV Libro de Ponto:

Qui quanquam est ingens, & nullum Martia summum
Altius imperium Consule Roma videt. Idem alibi. *Freherus.*

256. *Tantum non primo*] Hoc est propemodum primo, nempe consulatus. Auctor hic se ipse describit & circumloquitur. Scribendum autem: *quamvis præfuerit primus*, hoc est, quamvis Imperatoris præceptor & quodammodo Imperator fuerit. Quamvis ferulam ejus sceptra olim verita sint. *Gronovius.*

257. *Par fuerit primis*] Quia par utriusque Consulis potestas: Vterque nomen dat anno. *Freherus.*

258. *Errorem fortuna suum*] Quo hactenus putavit, indigenis tantum & nobilibus summos in Republica honores deberi. At nunc virtutem in quibusvis suo precio æstimare discens, Provinciales quoque, & novos homines, meritis præmiis afficit & mactat, qui exemplo nepotibus suis ad gloriam & nobilitatem præluceant, ut ii avorum meritis nobiles, ad eosdem honorum gradus iisdem passibus grassari studeant. Hoc est quod ait, *Nobilibus repetenda nepotibus.* Idque Romæ institutum probat & laudat etiam Rutilius Numatianus, itidem Gallus homo, Præfectura Vrbis & Palatinis dignitatibus functus, aliosque suorum municipum eadem fortuna usos enumerans:

Religiosa patet peregrinæ Curia laudi:
Nec putat externos, quos decet esse suos.
Ordinis imperio collegarumque fruuntur;
Et partem Genii, quem venerantur, habent.

Huc facit oratio D. Claudii in tabulis æneis Lugduni fol. 24. Ita de Felice, origine Aremorico, Consule facto, Theodericus Rex lib. II variar. epist. I: *Agnoscat Curia transalpini sanguinis decus, qua non semel coronam suam nobilitatis flore vestivit.* pag.46, & pag. 97. Panegyr. pag. 229. Iuret. in Symmach. pag. 38, & 121. *libataque.* Quia tantum inferiores dignitates, in curia. Ita in Professoribus ad Victorinum subdoctorem, sive Proscholum:

Libato tenuis nomine Grammatici.

Freher.

258. *Errorem fortuna suum*] Tollenda τελεία ὑποστιγμὴ est post *primus*: est enim uno spiritu continuatus sensus. Hinc incipit loqui de se ipso Ausonius, & *errorem* appellat *suum*, quod non citius se contulerit ad Galliæ Belgicæ heroës prædicandos. Eumque emendaturum alias profitetur. Nunc quidem, inquit, deterere laudes tuas, ô Mosella, desinam. Tempus erit, cum otium & commeatum nactus omnes in iis vires meas intendam, & aggrediar senectuti sepositum opus: tunc & viritim persequar præconia clarorum virorum, quoscunque Gallia Belgica protulit: sive illi agricolæ, sive causidici, sive Rhetores, sive urbium ac provinciarum Rectores, & præfecti secunda fama fuerunt. Et ille, qui Romam, senatum & populum tantum non primo sub nomine rexit, quamvis olim *præfuerit primus* dominus dominorum (hoc est, ipse Ausonius) festinat luere suum, ô fortuna, errorem: quod nempe in tam serum diu debitam celeberrimæ & per hospitia junctæ genti pietatem distulerit: & libata nunc præmia

Præmia, jam veri faſtigia reddet honoris
Nobilibus repetenda nepotibus. At modo cœptum
Detexatur opus: dilata & laude virorum,
Dicamus læto per rura virentia tractu
Felicem fluvium, [259] Rhenique ſacremus in undis.
[260] Cœ-

mia virtutis eorum ſupplens, faſtigia veri honoris, præſtantibus nepotibus reperenda, illis apud poſteritatem reddet. *Agricolas* intelligo patresfamilias claros & nobiles, aut inter ingenii cultum, aut geſtis honoribus ruſticantes, & otium cum dignitate obtinentes. Sidonius de Avito:

Iam præfectura perfunctus culmine tandem
Se dederat ruri: nunquam tamen otia, nunquam
Deſidia in bellis: ſtudiumque & cura quiete
Armorum ſemper.

Vix enim admittere poſſum, ut ſolum illum *Agricolam*, ad quem præfectum Prætorio Galliarum exſtat conſtitutio Honorii & Theodoſii, hic appellarit. Fortunam teſtem appellat *errorem*, non malitiam, nec ſcelere, ſed imprudentia ab ſe peccatum. Stat. l. I Theb.

Deprendi fortuna Deos --- lib. XII:
--- *gratum eſt, fortuna, peracta eſt*
Spei longinqua via.

Si malis *tuum*, non valde repugnabo: ut *fortunæ errorem* appellet, quod ipſe forte, non conſilio, peccaverit. Nihil enim frequentius, quam hominum peccata fortunæ delegari. Tullia ferox ad L. Tarquinium apud Dionyſ. lib. IV: τί οὖν οὐκ ἐπανορθοῦμεν τὸ τῆς τύχης ἐλάττωμα ἡμεῖς, μεταθέμενοι τοὺς γάμους; Symmachus lib. VIII, Epiſtol. XXIV: *Offenderat bonos, quod immature ante diſceſſeras. Diluit fortuna peccatum ſuum, qua nobis te pari feſtinatione reſtituit.* Nihil Auſonio propius. *Libare* leviter eſt attingere. Sed perperam vulgo interpungitur poſt *præmia*, cui cohæret τὸ *jam*, hoc modo: *libataque ſupplens præmia jam, veri f. r. honoris.* Ego, inquit Auſonius, errorem fortunæ, quæ ad alia argumenta lyram meam detulit, corrigere feſtino, & illam mercedem virtutis, quam jam libavi, illas laudes, quas parce, & obiter & modice tribui, ſupplebo, abundanterque & pleno ore tribuam, & reddam cuique honorum ſuorum faſtigia: commemorabo, quos quiſque altos honorum gradus meruerit, ſic ut ad eoſdem nepotibus illorum adſpirare jus ſit. Hoc vult, cum canit:

Quique caput rerum Romam, populumque, patreſque,
Tantum non primo rexit ſub nomine, quamvis
Præfuerit primis, feſtinat ſolvere tandem
Errorem, fortuna, tuum, libataque ſupplens
Præmia jam, veri faſtigia reddet honoris,
Nobilibus repetenda nepotibus.

Gronovius.

259. *Rhenique ſacremus in undis*] Rheno enim numen quoddam tributum, præſertim apud Germanos. Tacitus V Hiſtoriarum: *Rhenum & Germaniæ Deos in aſpectu, quorum numine capeſſerent pugnam, conjugum, parentum, patriæ memores.* Vidi apud Coloniam Agrippinenſem Rheni ſigillum æneum, qualis in numis Tiberinus pater, & Danubius, Nilus, Euphrates exprimitur, cum litteris: DEUS RHENUS.

[260] Cœruleos nunc Rhene ſinus, [261] hyaloque virentem
Pande peplum, [262] ſpatiumque novi metare fluenti,
Fraternis cumulandus aquis.[263] nec præmia in undis
Sola, ſed [264] Auguſtæ veniens quod mœnibus urbis
Spe-

Ad quam picturam omnino pertinent verba illa Karoli M. Francorum Regis lib. III De Imaginib. c. XXIII: *Nonne divinis ſcripturis contraire noſcuntur pictores? Cum Abyſſum, figuram hominis fingunt habere, & lympharum inundationem affatim fundere? Cum Tellurem in figura humana modo aridam ſterilemve, modo fructibus adfluentem depingunt? Cum flumineos amnes in figuris hominum aut ſitulis aquas fundere, aut alios in alios confluere depingunt?* Tales fluviorum figuræ, ut oppidorum, montium, regionum captarum, Romæ in triumphis circumferri ſolebant. Virgil. VII Æneid.

Calataque amnem fundens pater Inachus urna.

Neapoli Tiberis in templi Caſtorum reliquiis viſitur, dolio everſo aquam effundens. Claudianus pag. 129, 11, De raptu Proſerp.

Amnis & undantem declinat prodigus urnam. Freherus.

260. *Cœruleos*] Vere adeo ut Horatius merito rideat ineptum poëtam (Gallum putant interpretes) qui depingeret Rheni luteum caput, cujus quidem fontes limpidiſſimos eſſe neceſſe eſt. Nam color Rheno talis cum purius fluit, quem nec ſubito miſcet aut confundit accepto Mœno aut Moſella, ut navigantibus obſervare licet. Vt viciſſim illud compertum eſt, duriorem (ſi ita dicere licet) Mœni aquam eſſe, è quo in Rhenum tranſlatæ naves, ad palmæ & amplius menſuram magis ſubſidant: natura ingenium & variandi potentiam hac quoque parte oſtendente. Ita Addua fluvius Caſſiodor. p. 378. *Freher.*

261. *Hyaloque*] Ὕαλος, vitrum. *Hyali ſaturo fucata colore*, quum dixiſſet Virgilius verſu trecenteſimo triceſimo quinto quarti Georgicon, Servius vitreo, viridi, & nymphis apto expoſuit. *Vinetus.*

262. *Spatium metare*] Id quod facit, cum à Bingio inter altiſſimos & continuos montes anguſtiori alveo lapſus, prope Confluentes amplius ſpatium ſibi ſumit, quaſi novo hoſpiti accipiendo. *Freherus.*

263. *Nec præmia in undis*] Non ſola acceſſio tua erit ab aquis, quibus cumulaberis; ſed magis etiam à viribus Imperii auctis, victoria, ſecuritate. *Freher.*

264. *Auguſta urbis*] Trevirorum. *Vinetus.*

264. *Veniens quod mœnibus*] Ita Danubius de ſe dixerat Epigramm. IV:

Nuncius

Spectavit junctos [265] Natique Patrisque triumphos,
[266] Hostibus exactis [267] Nicrum [268] super, [269] & Lupodunum,

Et

Nuncius Euxino jam nunc volo currere Ponto.

Vere enim per fluvios fama ocyssime defertur, secundo præsertim. Busbeq. pag. 200. *Freherus.*

265. *Natique patrisque*] Gratiani, & ejus parris Valentiniani. *Vinetus.*

265. *Nati patrisque triumphos*] Valentiniani senioris imperat. & Gratiani Cæs. quorum Ausonius spectator & oculatus testis. Quibus triumphis monumenta etiam Romæ posita visuntur. Ad Basilicam novam S. Petri: VICTORIIS. TRIVMPHISQ. MAGNIFICO. DN. VALENTINIANO. INCLYTO. PRINCIPI. SEMPER. AVG. RVFIVS. VOLVSIANVS. V.C. PRÆF. VRBI. ITERVM. IVDEX. SACRARVM. COGNITIONVM. CLEMENTIÆ. EJVS DICATVS. Et in hortis Carpensibus: MAXIMO. PRINCIPI. INDVLGENTISSIMO. DOMINO. VALENTI. TRIVMPHATORI. SEMPER. AVG. Horum triumphorum apud Treverim ductorum monumentum ibi arcum illum circa portam, erectum fuisse putat Vivianus. Vide Inscriptionem apud Castal. pag. 87. Valentinianus enim bellis apud Germanos clarissimus factus, ut sub eo Franci quieverint. *Freher.*

266. *Hostibus*] Germanis. Philo ad Cajum p. Hi enim, & Parthi, populi Romani hostes. Vlpianus C. hostes. D. de capt. & postlim. *Ab hostibus captus, ut puta à Germanis & Parthis, & servus est hostium, & postliminio statum recuperat pristinum.* Virgilius:

Hinc movet Euphrates, illinc Germania bellum.

Themist. pag. 113, καὶ Γερμανοί. Et plerumque hi duo populi, fatales potentiæ Romanæ termini, junguntur: & in nummis Victoria clypeo palmæ appenso inscribens cernitur, modo VIC. GER. modo VIC. PAR. Sed quibus Germanis? non tantum cis Rhenum, qui Gallias invaserant, Alemannis, de quibus Orosius pag. 645, Cassiodor. Ann. Sext. Victor. pag. 59, (unde monumenta circa *Laudun*, *Ludstat*) sed omnino victoria persecuta ultra Rhenum habitantibus, Francis & Suevis. Ipse Ausonius gratulatur diserte in precatione Consulari:

Hostibus edomitis, qua Francia mista Suevis
Certat ad obsequium, Latiis ut militet armis:
Qua vaga Sauromates sibi junxerat agmina Chunni:

Suevis; ad fontes Danubii, qui in Suevia. Ausonius Epigramm. IX, sub persona Danubii:

Qua gelidum fontem mediis effundo Suevis:

Et Epigramm. IV.

Cæde, fuga, flammis, stratos periisse Suevos.

Et in Tab. Peutingeriana à Borbetomago usque Argentoraten, è regione est SVEVIA. Francis; ad *Nicrum* & *Lupodunum.* Ibi enim eos collocat etiam Sidonius Apollinaris Panegyrico Aviti Imp.

Bructerus, ulvosa vel quem Nicer abluit unda,
Prorumpit Francus.

Ad Moguntiam, Vopisc. in Aurel. Iac. Curio. D. Hier. in vita Hilarionis Monachi: *Inter* SAXONES & ALEMANOS (id est Oceanum & Rhætias) *gens est non tam lata quam valida: apud Historicos Germania, nunc vero Francia vocatur.* Et sane adhuc ita

Et [270] fontem Latiis ignotum annalibus [271] Histri.

Hæc

ita vicinæ sibi sunt hae in regióne Francia & Suevia, ut solo Nicri alveo disterminentur: hinc *Odenwald* & *Bergstraß*, quæ Franconico; inde *Creichgow*, quæ Suevico circulo continetur. Hinc *Suaben* & *Suabenwaldlin.* Ausonius Edyllio VII, de Bissula sua Sueva trans Rhenum:

Bissula trans gelidum, stirpe & lare prosata, Rhenum,

Conscia nascentis Bissula Danubij. Freherus.

267. *Nicrum*] Rara hujus apud Romanos scriptores mentio, nec nisi posteriores, Vopiscum, Marcellinum, Panegyristas, & hunc Ausonium: quorum demum temporibus Romani eo usque Germaniæ penetraverant. Videsis quæ de hoc notavimus in Origg. Palatinis. *Freher.*

268. *Super*] Id est, apud. Iuvenalis Satyra XV:

Gesta super calida referemus mœnia Copti.

Vel potius, ultra, ut Vopiscus in Probo ait: ita ut illum amiserint, petentes latebras in sylvis illis suis. Paneg. Hinc illa Romanorum opera, *Erpach, Lindenfelt.* Freh.

269. *Et Lupodunum*] *Lupodunum* & *Lupondum* apud Rhenanum. qui se id nosse existimat, *Lupff* appellat, arcem olim munitissimam, sed solo æquatam, anno Christi millesimo quadringentesimo, & sextodecimo, jussu Sigismundi Cæsaris & Concilii Constantiensis. *Vinetus.*

269. *Lupodunum*] *Loboduna*, hodie *Ladenburg*. De qua etiam singularem Commentariolum conscripsimus, ut versum hunc Ausonii ab erronea Rhenani, Ortelii, & aliorum interpretatione simul vindicaremus; nec pauca in Origg. Palatinis annotavimus. *Freherus.*

270. *Fontem ignotum*] Danubii fontes diu veteribus ignoti fuerunt, ut Nili; quem Apollonius ab Hyperboreis nasci cecinit, manifesto commento. Etsi postea eos scribat Tacitus præcipiti & excelso montis Abnobæ jugo oriri, vicinos Rheni fontibus: itaque compertos tradant Plinius, Dionysius, Ptolemæus, Strabo, Tacitus, alii; ipse etiam Ausonius Epigramm. IV:

Qua gelidum fontem mediis effunde Suevis.

Non tamen ad eos armis penetraverant Romani; non magis quam ad Nili; vel etiam ad Rheni, de quo Lucanus lib. II:

Albis, & indomitum Rheni caput.

Primus Lucius Prætor ad Danubium accessit. Iordan. de temp. success. p. 81. Et Trajanus Danubium quidem pacaverat, sed non ad fontem usque. Id in ejus nummis denotare volunt Danubium, caput sive carbaso peplove tectum (ut accipit Anton. Augustinus Dial. 3 de Numism. n. 24.) sive in specu, antro, caverna reconditum habentem, ut in Columna ejusdem Principis apparet, & Ausonius eo alludere videtur, Epigramm. IX:

Danubius penitus caput occultatus in oris,

Totus sub vestra jam ditione fluo.

Vt Tibullus de Nilo:

Aut quibus in terris occuluisse caput.

Idem Ausonius Epigramm. IV:

Illyricis Regnator aquis, tibi Nile secundus

Danubius, latum profero fonte caput.

Vbi quod Danubium, quem & Hesiodus καλλιρέεθρον vocat, & quod *permeat orbem Ister* (Lucan. p. 64.) secundum facit, consentit Iornandes in Geticis: *Hic amnis inter cætera flumina immanis, omnes superat, præter Nilum.* Neque simpliciter Ausonius dicir, *Fontem ignotum*, sed *Latiis ignotum*, id est, nullius antehac Romani Principis victoria cognitum, & in annales relatum; & omnium primo

iam

Hæc [272] profligati venit modo [273] laurea belli:
Mox alias aliasque feret. vos pergite juncti,
Et mare [274] purpureum gemino propellite tractu.
Neu vereare [275] minor [276] pulcherrime Rhene videri,
Invidiæ nil hospes habet. potiere [277] perenni
Nomine. [278] tu fratrem, famæ securus, adopta.
Dives aquis, dives nymphis, largitor utrique

Alveus

jam Valentiniano Aug. cum Gratiano Cæs. tentatum: sed & postea per Stiliconem, teste Claudiano:

Omne quod Oceanum fontemque interjacet Istri,
Unius incursu tremuit.

Quod etiam de Nili fontibus, iisdem per adulationem ominatur:

Augusto dabitur sed proxima palma Valenti:
Inveniet fontes hic quoq; Nile tuos.

Iunguntur hi duo apud Horatium:

Te fontium qui celat origines,
Nilusque & Ister, te rapidus Tigris.

Et Claudianus Honorio:

Ite per ardentem Libyam, superate vapores
Solis, & arcanos Nili deprendite fontes.

Freherus.

271. *Istri*] *Conjuratum* vocat Virgil. ubi notab. Philargyr. p. 21. *Freher.*

272. *Profligati*] Affectatissime, ne nescire videretur, quæ super hoc verbo Gellius lib. xv, cap. v. Utitur tamen & Tacitus, *Profligare prælia.* Vopiscus pag. 1180, B. Capitolinus pag. 836, a. *Freh.*

273. *Laurea belli*] Litteræ laureatæ, id est, cum lauru. Ita Persius Sat. vi, de Caligula:

— Missa est à Cæsare laurus
Insignem ob cladem Germanæ pubis.

Tacitus, Agricola, Marcellinus. *Tabella laureata* Lampridio 1005, D. Victoriæ meminit etiam Symmachus epistola lxxxix, lib. i. *Idem.*

274. *Purpureum*] Albericus Gentilis pag. 72. *Id.*

275. *Minor*] Rhenus Magnus. Est enim & parvus in Italia. *Id.*

275. *Neu vereare minor*] Nomen scilicet tuum amittendo recepto Mosella. non autem ad Bononiensem Rhenum respexisse nostrum existimem. mox enim sese explicat:

276. *Pulcherrime Rhene*] Vere enim talis, & à se ipso, & à cultura utriusque ripæ. Qui profecto tractus omnium est celeberrimus, fuitque semper, quantamcunque vetustatem ferant singularum nationum historiæ. Martialis:

Nympharum pater amniumque Rhene.

Sed quid *frigora Rheni?* apud Virgil. *Freherus.*

277. *Perenni nomine*] In Oceanum usque. Ita de Arno eleganter Rutilius Numatianus lib. i Itinerarii:

Alpheæ veterem contemplor originis urbem,
Quam cingunt geminis Arnus & Æsar aquis.
Conum pyramidis coeuntia flumina ducunt:
Intratur modico frons patefacta solo.
Sed proprium retinet communi in gurgite nomen,
Et pontum solus scilicet Arnus adit.

Ovidius de Almone, Fastis:

Est locus, in Tiberim quo lubricus influit Almon,
Et nomen magno perdit in amne minor. Freher.

278. *Tu fratrem, famæ securus, adopta*] *Famæ securus.* quia nomen retines. *fratrem adopta.* Est enim & adoptio in fratris nomen, non filii modo,

Alveus extendet geminis [279] divortia ripis,
Communesque vias diversa per ostia fundet.
[280] Accedent vires, [281] quas Francia, quasq; [282] Chamaves,
[283] Ger-

do. in *fratrem*. Quia fere æqualis, non multo minor, ut etiam Ligurinus ait pag. 13. Huttenus in Panegyric. Alberti Card. Tractus ejus non tantum longissimus, sed & cultissimus oppidis, villis, etiam supra Nicrum & Mœnum, Albim, Visurgim. In Notis Senecæ, Rhenus, Mosella, Garumna. *Freherus.*

279. *Divortia ripis*] Ad utramque ripam peculiare flumen, medium relinquentes solum, facietis. Romæ post aream templi Laterani in muro vetustissimo Epigramma fuit grandibus litteris incisum, quod à se descriptum Melissus (heu quondam noster!) mihi communicavit, omnino ad hunc locum pertinens:

--- --- AD. DIVORTIA RHENI.
PERVASI. HOSTILES DEPOPVLATVS. AGROS.
DVM. TIBI. BELLA. FORIS. ÆTERNAQ. SVDO. TROPEA.
HISTER. PACATIS. LENIOR. IBAT. AQVIS.

Dicas alicujus, qui huic expeditioni interfuerit, memoriam continere. Panegyristes: *Quamque divortio suo Rhenus complectitur.* Vtitur & Petronius apposite de Rheno pag. 369. Huc Hadrian. Iun. in Bat. pag. 53, & 63. Exstat & Epigramm. veter. lib. IV, pag. 149. Item apud Petrarcham, aut Boulenger, pag. 5, b. *Divortia Ponti.* Lucan. II, pag. 63, & pag. 70. *Freher.*

280. *Accedent vires*] *Accedent.* Magis vero parabat accessionem virium e Gallia atque adeo Oceano ipso, cum fossa ducta Ararim & Mosellam conjungere molirentur, frustra. Tacit. pag. 301. *Accedent vires.* A captis & dedititiis, à subjugatis populis, qui deinceps legiones nostras delectu suo juvabunt & instruent, Francis, Chamavis, Chaucis, Chrepestinis. Ausonius in precatione Consulari:

Qua Francia mista Suevis
Certat ad obsequium, Latiis ut militet armis.

Vopiscus in Probo: *Omnes jam Barbari vobis arant, vobis jam serunt, & contra interiores gentes militant.* Et profecto Germanos per Germanos debellare solebant Romani. Hinc & illud Publ. Optatiani in Panegyr. Constantini Magni:

Omnis ab Arctois plaga finibus, horrida Cauro,
Pacis amat cana & comperta perennia jura:
Et tibi fida, tuis semper bene militat armis,
Resque gerit virtute tuas, populosque feroces
Propellit caditq;, habens tibi debita rata,
Et tua victores Fors accipit. hinc tibi fortes
Teque duce invicta attollunt signa cohortes. Freh.

281. *Quas Francia*] *Franci* & *Chamaves*, qui & *Chamavi* apud Tacitum & Ammianum leguntur, quæ Germaniæ olim gentes fuerint, Beatus Rhenanus in Germanicis quæsiit. Et quod ad FRANCOS attinet, persuasit mihi Divus Hieronymus auctor gravissimus, qui quum Germaniam Galliamque perlustraverit, hanc gentem suis in sedibus vidisse potest, *Francos* esse, quos Latinæ Græcæque historiæ, *Germanos* prius appellarunt. Ejus apponam verba de quodam Franco in vita Hilarionis monachi: *Inter Saxones quippe & Alemannos gens ejus non tam lata, quam valida, apud Historicos Germania, nunc vero Francia vocatur.* Vinetus.

281. *Quas*

[283] Germanique [284] tremant: tunc [285] verus habebere limes.

Acce-

281. *Quas Francia quasque*] Unice huc facit Inspectio tabulæ illius Itinerariæ: in cujus expositione bellissime hunc locum adducit, & illustrat D. Marc. Welserus cap. 111, cui *Barbarica* titulum fecit. Addo tamen: Diversa sunt, FRANCIA, & CHAMAVI, etiam in tabula illa: & hi inferiores, ut ibi apparet. Χάμαβοι, Euagrio, Zosimo, gens ad ostia Rheni, pag. 709. *Francia* pertinebat ad Suevos, de qua vide Gregor. Turonens. pag. 59, 63, & Hieronymum. Itemque de Arbogaste Franco tempore Gratiani Imp. in vita Ambrosii per Paulinum. Et rursus diversi Germani. *Freherus.*

282. *Chamaves*] Chrepestini, Motini, Paulin. 277. *Freher.*

283. *Germanique*] Hos enim infestabat Gratianus, interiores *Germaniæ* illius magnæ alumnos, Saxones, Thuringos. Hinc Valentinianus, *Maximus Germanicus*, *Maximus Gothicus*, *Maximus Francicus*. Ita separat eos Manlius Statianus apud Vopiscum Probo: *Testes* FRANCI *invius strati paludibus*, *testes* GERMANI, *& Alemani longe à Rheni summoti littoribus.* Et differentiam distantiamque optime oculis exhibet Tabula vetusta Itineraria Welseri. Diversam etiam *Germaniam* illam à Gallia Belgica, quæ Francis postea tota cessit, faciunt Ptolemæus & Martianus. *Freh.*

284. *Tremant*] Et tremebant adhuc sub Maximo, qui Gratiano huic successit. Testis Orosius lib. VII, cap. 35, pag. 651. Sed non diu post. Nam ita quidem perpetuum victoriarum cursum ominatur Ausonius: sed longe aliter evenir. Non multum enim post inversa omnia, & Franci irrupere: ur locus Sulpitii Alexandri veteris Historici, apud Gregor. Turonens. clare docet, qui ita habet: *Eo tempore Genobaldo, Marcomere, & Sunnone ducibus Franci in Germaniam irrupere, ac pluribus mortalium limite irrupto cæsis fertiles maxime pagos depopulati, Agrippinensi etiam Coloniæ metum incussere. Quod ubi Treveros perlatum est, Nannius & Quintinus militiæ magistri, quibus infantiam filii & defensionem Galliarum Maximus commiserat, collecto exercitu apud Agrippinam convenere. Sed onusti præda hostes, provinciarum opima depopulati, Rhenum transiere, pluribus suorum in Romano relictis solo, ad repetendam depopulationem paratis. Cum quibus congressus Romanis accommodus fuit, multis Francorum apud Carbonariam ferro peremptis. Cumque consultaretur de successu, an in Franciam transire deberent, Nannius abnuit, quia non imparatos & in locis suis indubie fortiores futuros sciebat. Quod cum Quintino & reliquis viris militaribus displicuisset, Nannio Moguntiacum reverso, Quintinus eum exercitu circa Novesium castellum Rhenum transgressus, secundis à fluvio castris, casas habitatoribus vacuas atque ingentes vicos destitutos offendit. Franci enim simulato metu, se in remotiores saltus receperant, concidibus per extrema silvarum procuratis. Itaque universis domibus exustis, in quas sævire stoliditas ignava victoriæ consummationem reponebat, noctem sollicitam limites sub armorum onere duxerunt. Ac primo diluculo, Quintino prælii duce ingressi saltum, in medium fere diem, implicantes se erroribus viarum, totum pervagati sunt: tandem cum ingentibus septis omnia à solido clausa offendissent, in palustres campos, qui silvis jungebantur, prorumpere molientibus hostium rari apparuere: qui conjunctis arborum truncis, vel concidibus superstantes, velut è fastigiis turrium, sagittas tormentorum ritu effudere, inlitas herbarum venenis, ut summa cuti, neque letalibus inflicta locis vulnera, haud dubiæ mortes sequerentur. Dehinc*

majori

majori multitudine hostium circumfusus exercitus, in aperta camporum, qua libera Franci reliquerant, avide effusus est: ac primi equites voraginibus immersi, permixtis hominum jumentorumque corporibus, ruina invicem suorum oppressi sunt. Pedites etiam, quos nulla onera equorum calcaverant, implicati limo, agre explicantes gressum, rursus se, quis paulo ante vix emerserant, silvis trepidantes occulebant. Perturbatis ergo ordinibus casa legiones, Heraclio Iovinianorum tribuno ac pene omnibus qui militibus praerant exstinctis, paucis effugium tutum nox & latibula silvarum praestitere. Idem paulo post Valentiniani Augusti necessitates commemorans: *Dum diversa in Oriente per Thraces geruntur, in Gallia status publicus perturbatur. Clauso apud Viennam palatii adibus Principe Valentiniano, & pene infra privati modum redacto, militaris rei cura Francis satellitibus tradita, civilia quoque officia transgressa in conjurationem Arbogastis: nullusque ex omnibus sacramentis militia obstrictis reperiebatur, qui familiari principis sermoni aut jussis obsequi auderet.* Et vana omnino est jactatio Iustini Imp. ad Avares apud Corippum sub lib. III finem: *Si Barbare nescis,*

Quid virtus Romana potest: antiqua require,
Qua proavi, patres, & avi potuere Latini:
Quid noster senior potuit pater, inscie disce:
Sub quo Vandalici ceciderunt strage tyranni,
Edomitique Geta, pubes Alamannica, Franci,
Totque alia gentes, famosaque regna per orbem,
Ardua sub nostris flectentia colla triumphis,
Suscepere jugum, mentes animosque dedere
Servitiis, nobisque manent ex hoste fideles.

Tum itaque paulatim Romani expulsi, limes sublatus, Mosella pariter & Rhenus Francis paruit, Romanum nomen cum legibus & lingua eorum abolitum. Sidonius in Epistolis passim calamitatem gentis suae deplorat, & in Ervagaste suo miratur, his verbis: *Quod sermonis pompa Romani, si qua adhuc usquiam est, Belgicis olim sive Rhenanis abolita terris, in te resìdet: quo vel incolumi vel perorante, etsi apud limitem ipsum Latina jura ceciderunt, verba non titubant.* Freherus.

285. *Verus habebere limes*] De Rheno limite non semel in Originibus nostris Palatinis. Hactenus satis erat ripam ipsam tueri. Silius lib. III, pag. 77: *Compescet ripis Rhenum*, id est, excursiones Germanorum prohibebit: De Vespasiano. Dixerat jam de Crispo Publil. Optatianus in Panegyrico Constantini Magni Imp.

Sed Crispi in fortia vires
Non dubia ripa Rhenum Rhodanumque tueri,
Vlteriora parant & Francis tristia jura.

Et postea limitem Francis eripiendum ominatur:

En Auguste tuis prasens, & tantus ubique,
Imperiis, secunde paras nunc omine Crispi
Oceani intactas oras, quibus eruta Franci
Dat regio procul ecce dium, cui devia latis
Tota patent campis subcaeso limite. Victor
Rite atavo summo melior, cui Claudius acer
Magnanimum sidus dat clarum è numine divo
Imperium, Virtus quem felix optat alumnum.

Ausonius Panegyrico: *Aguntur gratia Imperatori fortissimo: testis est uno pacatus anno & Danubii limes & Rheni.* Quia nimirum veteri limite prorogato, alius interius in occupato Barbarico positus. Panegyristes ad Constantin. *Iam ne procul quidem Rhenum,* &c. B. Rhenan. p. 31. Ausonius Epigramm. IV:

Nec Rhenum Gallis limitis esse loco.

Idem Epistola XVI:

Apologos en misit tibi
Ab usque Rheni limite.

Hinc

Accedet [286] tanto geminum tibi nomen ab amni.

[287] Quum-

Hinc est, quod ad Nicri tractum, & in Sueviæ confinio & Franciæ, in Ducatu (inquam) Wirtenbergico, Palatinatu, Sylva Ottonica, tot Romanorum monimenta, aras, statuas, sarcophagos, inscriptiones videmus, numos eruimus, ab Appiano, Heroldo, aliis edita. *Freherus.*

286. *Tanto geminum tibi nomen ab amne*] *Tanto ab amne.* Cum plures, non multum inferiores, Rhenum incurrant, Mœnus, Nicer, Mosa; huic soli tantum defert Ausonius, ut alterum mox Rheni cornu constituat. An quia hic novissimus in illum se exonerat? an quia hic solus Romanus, illi Barbari? Panegyristes de ponte Agrippinensi loquens: *Vbi Rhenus totus est, ubi jam plurimos hausit amnes, quos hic noster ingens fluvius* (Mosellam vult) *& barbarus Nicer, & Mœnus invexit: ubi jam immani meatu ferox, & alvei unius impatiens, in sua cornua gestit excedere.* Noster enim, id est, Romanus: ut apud Nemesianum Cynegetico:

Atque canam NOSTRVM *geminis sub finibus orbis*
Littus, & edomitas fraterno nomine gentes,
Quæ Rhenum Tigrimque colunt, Ararisque remotum
Principium, Nilique bibunt ab origine fontem.

Claudianus in Eutropium, I:

Ante pedes humili Franco, tristique Suevo
Perfruor, & NOSTRVM *video Germanice Rhenum.*

Geminum nomen. Cur non & Mosellæ alterum nomen dixisset, si quod esset, sive Obrinci, sive aliud? Ita enim toto opere appellat olor noster, cui de rebus Mosellæ supra omnes fides habenda, Mosellam, nunquam aliter. *Obrinci* illius nulla hic mentio. quod si nomen fuisset eidem fluvio, non fugisset doctissimum illum utriusque linguæ & omnis antiquitatis virum, & harum regionum peritissimum, qui solus omnium scriptorum *Dumnissum*, *Tabernas*, *Lupodunum* nominat. absque Scaligero, Danubio etiam fecisset nomen *Addua*, ex Festo. Et si scivisset, non omisisset, tantus captator rarioris eruditionis & auctorum notitiæ ostentandæ: tam cupidus Mosellæ quasvis laudes extollendi, hanc etiam addidisset, esse binominem, ut Istrum, Nilum (qui *Melo* Symmacho & Ausonio) Ararem. Marcellin. 1462. imo & ut Rhenum, cui geminum nomen esse ait, *Bicornis* intelligens. Borysthenes accolis Danubius, Iorn. pag. 21. Padus, Eridanus. Pyris, Nigir, Vitruv. VIII, cap. I. Quo solo argumento abunde evincitur, Obrincum illum Ptolemæi, non esse Mosellam. Præter quod nec verba Ptolemæi conveniunt, qui hunc supra vel prope Moguntiam constituit: quia multo inferior est Mosella, medium adeo fluvium interjectum habens Navam, & ipsum Romanis non ignotum. Neque tam crassus error tribui debet Ptolemæo tanto Geographo, præsertim in tractu Rheni Romanis per bella assidua commerciaque notissimo. At, inquiunt, cur non meminisset Ptolemæus in illo tractu, Mosellæ tam nobilis fluvii? Possem dicere: Cur non meminit Strabo, Plutarchus, non Iulius Cæsar in toto bello Gallico? Sed hoc malo: Si meminisse voluisset, cur non suo nomine fecisset, quod satis notum Romanis, & jam à Tacito proditum, antiquiore? Alii (B. Pirckheim.) non paullo verisimilius *Navam* acceperunt, fluvium Romanæ ripæ, flumen nobile, & jam cognitum Romanis armis, dictum Tacito, Ausonio. Nolunt enim de Germaniæ aliquo accipere, & Ptolemæum istuc trajicere. Quod si admitti

Quumque unus de fonte fluas, dicere bicornis.

Hæc

mitti posset, de quo commodius acciperetur quam de Mœno? qui Moguntiam ad ipsum Rhenum influit, sive *Mogus* ille sit, à quo & *Moguntiam* nomen habere voluit Ligurinus. Certe si verbis Ptolemæi (Ἐκτροπῇ Rheni pag. 116) insistendum est, ut puto, Navam non magis quàm Mosellam quadrare apparet, quia & hæc multis millibus infra Moguntiam. Moguntiam vero signanter eo loco posuisse animadvertendum est, non tantum Ptolemæum, pag. 121, sed etiam (qui ex eo sumsisse videtur) Marcianum Heracleotem p. 82, ad discriminandam superiorem & inferiorem Germaniam. Qua divisione Romani semper usi sunt, ut apparet non tantum ex illis duobus, sed & Notitia: Itinerario Antonini Aug. Catalogo Provinc. Marcellino lib. 15, pag. 1461. Neque Ptolemæo propositum, amnes pro dignitate recensere & nobilitare; sed Provincias distinguere, & in his Germaniam. In quo proposito Moguntiaci ei mentio necessaria, quæ quasi limitem præbet, ab omnibus ita dicta, ut habeatur ultima urbs Germaniæ superioris vel primæ, etsi Ptolemæus primam secundæ ponere videtur. Et sane à Moguntiaco Alemania Rheno opponitur. Marcellin. pag. 1521, & pag. 1798. & in Tab. Peuting. SVEVIA. Ligurin. pag. 13. Vide & Mogunt. pag. 52, & 264. μητρόπολις τῆς ἄνω Γαλλίας. Neque video, quid incommodi aut absurdi sit, fluvium Germaniæ hic accipere. Mœnus ille, inquiunt, est in Germania. Sed quam Romani jam oppugnabant, & in Provinciam redigere cupiebant, & jam spe devoraverant. Trajanus ex opposito Moguntiæ ad ipsos Confluentes (quos captare solebant Romani vel præcipue) castellum posuerat, cujus nomen adhuc agnoscitur *Castell*. Cæteri habuerunt præsidia ulterius, in ipsa Odonewald, ad Nicrum, &c. Denique sit in Germania. Quid tum? An propositum Ptolemæo, sola Romanorum arva & flumina Operi suo inserere? qui caput integrum habet de Germania magna, ut & Marcianus ille. At quid, ajunt, Obrincus ad Mœnum? Quid ad alterutram illarum, sive Mosellam sive Navam? Et quidni? quia ibi Herold. *Ober-Rinckgauw*. Vltra Mog. est pagus ille Rhenensis infra superius *Ringow*. Pagi Germaniæ jam noti erant Cæsari, Tacito, aliis, vel exemplo uno τῶν Βατάκων, &c. In his erat & ille *Rinckgowe* nomine. *Ober-und Vnder-Rhein* accolis dicitur, quasi diversum esset flumen. Et sane ad Mogunt. *die Staffel, Ober-und Vnder-Zol*, &c. & Monetæ ratio per 24 albos. Quid quod & diversæ naves ab inde in usu? Nobis etiam nunc manet illa divisio, *Ober-und Vnder-Rheinstrom, Craisz*. Freherus.

287. *Cumque uno de fonte fluas*] A qua re alii dicuntur Bicornes. *Freher*

287. *Quumque uno de fonte*] Prætulerim, quod est in Pulmanni libris: *Quumque unus de fonte fluas.*

288. *Dicere bicornis*] Infra: *Taurina frontis.* Δίκερως, quasi duobus cornibus fundens. Ovidius Metamorph. pag. 280. Valerius Flaccus VIII Argonauticorum libro, de Istro:

Fundere non uno tantum quem flumina cornu
Accipimus: septem exit aquis —

Apud Danæ. p. 89. Non ut alii, *Tauriformes.* Proprium patris Rheni epitheton, vel potius nomen, ut hic ait, *Geminum nomen.* Ore enim vulgi olim dictum *Bicornium*, patet ex Æthico p. 18. Virgilius lib. VIII Æneidos:

Extremique hominum Morini, Rhenusque bicornis.

Claudianus de bello Getico:

Te Cimbrica Thetys
Divisum bifido consumit Rhene meatu.

Eume-

[289] Hæc ego, VIVISCA ducens ab origine gentem,
Belgarum hoſpitiis nunc per nova fœdera notus,
Auſonius, [290] nomen Latium, patriaque, domoque
Gallorum extremos inter, celſamque Pyrenen,
Temperat ingenuos qua læta Aquitania mores,
Audax exigua fide concino. Fas mihi ſacrum
Perſtrinxiſſe amnem tenui libamine Muſæ.
Nec laudem affecto. veniam peto. ſunt tibi multi
Alme amnis, ſacros qui ſollicitare fluores
Aonidum, totamque ſolent haurire Aganippen.
[291] Aſt ego quanta mei dederit ſe vena liquoris,
Burdigalam [292] quum me in patriam, nidumque ſenectæ
[293] Auguſtus pater, & natus, mea maxima cura,
Faſci-

Eumenius Panegyrico ad Conſtantinum: *Arat illam terribilem aliquando ripam inermis agricola, & toto noſtri greges flumine bicorni merſantur.* Quod eſt à vetuſta Aſinii ſententia, quam Strabo refert lib. IV. Φησὶ τὸ μῆκος αὐτοῦ σταδίων ἑξακισχιλίων Ἀσίνιος. Et poſt: Φησὶ δὲ καὶ δίστομον εἶναι, μεμψάμενος τοὺς πλείω λέγοντας. Imo Ptolem. pag. 115. Imo hodie conſtat, Birckeim. p. 238. Ad hunc locum Hadrianus Iunius in Batavia. *Freherus.*

289. *Hæc ego Viviſca*] Ita legendum. Burdigala enim caput Biturigum *Viviſcorum.* & ita in inſcriptione Burdigalenſi legitur: AVGVSTO SACRVM ET GENIO CIVITATIS BIT. VIV. Alioqui *Vibiſci*, & *Bibiſci*, & *Biviſci* ſcriptum legitur. *Scaliger.*

289. *Viviſca*] Rectiſſime Scaliger pro mendoſo *Vivifica* repoſuit. Sed & *Vibiſcos* inquilinis Scaligeris nobilitatos in Iul. Cæſ. Scaligeri Epiſt. videre eſt. *Freherus.*

290, *Nomen Latium*] In Iambico epiſtolæ, ad Probum: *Auſonius nomen Italum.* Vinetus.

291. *Aſt ego*] Hanc materiam ſervat ſenectuti, ut Tacitus vitam Trajani, pag. 400. *Seniique aprica tenenti.* Huc Caſaub. in Perſ. pag. 460. *Freher.*

292. *Quum me in patriam*] Fuit ibi, ut ex Epiſt. XXIV conſtat:

Me juga Burdigalæ, trino me flumina coetu
Secernunt turbis popularibus, &c.

Sed non feciſſe credo, quod hic minatus. Nec ulla amplius apud eum Moſellæ mentio, adeo dulcedine patriæ obliterata. Vide etiam Edyllium ejus III. *Freh.*

293. *Auguſtus pater & natus*] Valentinianus & ejus filius Gratianus, diſcipulus meus. Scripſit ergo Auſonius carmen hoc ante mortem Valentiniani Auguſti, qui anno Chriſti trecenteſimo & ſeptuageſimo nono; Imperii vero ſui duodecimo deceſſit, Sexto Aurelio & Hieronymo auctoribus. Quare Ioann. Trittenhemius, qui Auſonium inter ſuos ſcriptores Eccleſiaſticos recenſuit, ſi locum hunc Auſoniani Moſellæ legiſſet, cujus nec ſatis meminerat Lilius Gregorius, quum de Auſonio ſcriberet; eum carmen hoc compoſuiſſe Maximo principe, concilii tempore, Treveris,

Fascibus Ausoniis decoratum & honore curuli
Mittent, emeritæ [294] post tempora [295] disciplinæ,
Latius [296] Arctoi præconia persequar amnis.
[297] Addam urbes, tacito quas subterlaberis alveo:
[298] Mœ-

veris, nunquam dixisset. Maximus enim hic, Martinum illum Turonensem & alios Episcopos Treveros non ante vocavit, quam annus Christiageretur trecentesimus & octogesimus octavus, siquid hic certi habent Prosperi Aquitani rationes, qui ea vidit tempora, & scripsit. *Vinetus.*

294. *Post tempora*] In Pulmanniano fuit, *muneris.* Vtra glossa sit, non liquet. Memini saltem etiam alibi *τὸ tempore* geminum nomen exturbasse, ejusque locum suum fecisse; apud Euphorbum nempe, in Catalectis Scaligeri pag. 160.

Imperium sævis hyberno tempore ventis:
pro quo scriptus codex, & reliquorum carmina, *hyberno frigore:* quod apud Hilasium ibidem Aldina editio perperam item in *tempore* mutaverat.

295. *Disciplinæ*] Ita Edyllio IV:

Donec ad Augustæ pia munera disciplinæ

Accirer. Vide Themist. pag. 136. *Freherus.*

296. *Arctoi amnis*] Ita Ovid. II Metamorphos.

Sors eadem Ismarios Hebrum cum Strymone siccat,
Hesperiosque amnes Rhenum, Rhodanumque, Padumque.

Virgilius VIII de Tiberi:

Corniger Hesperidum fluvius regnator aquarum.

Inde est, quod pro Hesperio plane *Iberum* fecit Rhenum homo Græcus, Nonnus Panopolitanus, duob. Dionysiacῶν locis, lib. XXIII:

Ῥῆνος Ἴβηρ βρεφέεσσι κορεύσατο).

Lib. XLIII:

Χρυσὸν Ἴβηρ πόρε Ῥῆνος.

De quo plura in Originibus nostris Palatinis, Parte I, cap III. & Parte II, cap. II. Sed omnium fere fluviorum capita à Septentrione, imo in Septentrionem feruntur. Aristotel. I Meteor. fol. 336. Vitruvius VI, c. I Vnde & *Arctoi* dicuntur hic & alibi. *Freher.*

297. *Addam urbes*] *Vrbes.* Locum fere hic habet illud Solini cap. XVI: *Creta constipata* CENTVM *urbibus, sicuti perhibent, qui prodige lingua largiti sunt: sed magnis & ambitiosis oppidis.* Vel quod Strabo lib. III, eleganter & copiose admonet: Πολυβίου δ' εἰπόντος τριακοσίας τῶν Κελτιβήρων καταλῦσαι πόλεις Τιβέριον Γράγχον, κωμῳδῶν φησιν τοῦτο τῷ Γράγχῳ χαρίσασθαι τὸν ἄνδρα, τοὺς πύργους καλοῦντα πόλεις, ὥσπερ ἐν ταῖς θριαμβικαῖς πομπαῖς. Καὶ ἴσως οὐκ ἄπιστον τοῦτο λέγει. Καὶ γὰρ οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ συγγραφεῖς ῥᾳδίως ἐπὶ τοῦτο φέρονται τὸ ψεῦσμα, καλλωπίζοντες τὰς πράξεις. ἐπεὶ καὶ οἱ φάσκοντες πλείους ἢ χιλίας τὰς τῶν Ἰβήρων ὑπάρξαι πόλεις, ἐπὶ τοῦτο φέρεσθαί μοι δοκοῦσι, τὰς μεγάλας κώμας, πόλεις ὀνομάζοντες. Οὔτε γὰρ ἡ τῆς χώρας φύσις, πόλεων ἐπιδεκτικὴ πολλῶν ἐστι διὰ τὴν λυπρότητα, ἢ διὰ τὸ ἐκτετοπισμένον, καὶ τὸ ἀνήμερον. Et Proverbium: *Ex cloaca arcem facere.* At quomodo nomina mutata? Quis recognoscat, *Vinco, Taberna, Sericum* (hodie, *Sirck.*) Habet & alias Diploma Dagoberti apud Bruschium pag. 512, b. *Addam urbes.* Harum duæ tantum ex illa vetustate nominibus suis nobis jam notæ sunt: *Rigodulum* Tacito nominatum, & *Noviomagum* (imo & *Vinco*, quod inter Confluentes & Treverim ponit Itinerarium Antonini, forte hodie *Winneberg*, locus Baronia nobilis.) Ausonio, Itinerariisque. Sed plures omnino originem Romanam haben-

[298] Mœniaque antiquis te proſpectantia muris:
Addam, præſidiis [299] dubiarum condita rerum,
Sed modo ſecuris [300] non caſtra, ſed horrea Belgis.
Addam

habent: atque adeo pleræque omnes illæ ad fluviorum oſtia, aliiſve tam circumſpecte opportunis locis poſitæ: quædam etiam architectatione inſignes, & primo adſpectu Latialem illam antiquitatem referentes: quarundam etiam nomina non vernacula, neque novitia videntur. Quo pertinent illa in Huberti Thomæ Leodii de Tungris & Eburonibus Commentario, Capitulo de Vrbis Leodii olim *Legia*, à Legione ibi cæſa & diu hybernante, dictæ: *Sunt non procul à Varnea vici complures Romanam originem nomine referentes. Viſitur inde Latinus pagus Volſci, Vercellæ, Paſcaſii Bercelii viri doctiſſimi patria. Item Antium, nimirum ab Antiatibus. Inque vico Legna fluviolus habet ortum, & Cottæ fons limpidiſſimus, quo, dum in hybernis erat, Cotta oblectabatur, aut prope illum fundatrajectus fuerat. Eſt & Ciceronis fons in urbe notiſſimus, & aquis maxime uber, quem Riceronis fontem male lecta littera nuncupant: ſcaturit è monte Petroſio retrò ædes Fratrum, quos Minores appellant.* Et Capitulo, An Sycambri in Trojanos ſuam originem referre poſſint: *Vrbe Leodio egreſſis per viam Aurunculejam, & adverſo flumine Huyum ire volentibus, à dextra Publium ſtatim habent montem, qua parte ab radicibus ad ſummitatem uſque vitifer eſt, deinde ſylvoſus. In apice, ubi phanum Vulcani olim fuerat, cœnobium nunc eſt divo Ægidio ſacrum*, &c. *Vltra pergentibus apparet in excelſa rupe mons Iovis, arx ita nominata, & à Romanis nimirum conſtructa*, &c. *Poſt Iovis montem, Amantium occurrit: & ad oſtium Sabu fluminis Namurra, elegans ſane oppidum & marmore ſubcinericio nobile. Hoc quidem Namurcum vulgariter vocant* Namur, *id eſt, novus murus.* De quibus tamen pleriſque hodie poſt tot bella locum habet illud Rutilii:

Nunc villæ grandes, oppida parva prius. In diviſione Regni facta inter glorioſos Reges Karolum & Hludowicum, Moſellæ tractum cum villis ſuis legimus (Edit. P. Pithœi p. 489. & Aimon. cap. 21.) *Civitatem Mettis cum Abbatia S. Petri, & S. Martini; & Comitatu* MOSLENSI; *cum omnibus* VILLIS *in eo conſiſtentibus, tam dominicatis, quam & vaſallorum.* Conradus Celtes Poëta, *Caſtra* vocat, lib. III Amor. Eleg. XV:

Vidimus hic Grajis epigrammata multa figuris,
Multa Moſellanis caſtraque celſa jugis. Freherus.

298. *Mœniaque antiquis*] Imitatur Virgilium III Georg.

Fluminaque antiquos ſubterlabentia muros. Freher.

299. *Dubiarum condita rerum*] C. X, pag. 255. Iuret. p. 230. Trib. Pall. pag. 1046, D, ſeq. *Caſtra contra famem.* Ita fere loquitur Caſſiodorus p. 424, in fine. Ita Panegyriſtes ad Conſtantinum M. *Cetera hinc per intervalla diſpoſita magis ornant limitem caſtella, quam protegunt*, &c. Freh.

300. *Non caſtra, ſed horrea*] Non jam ad caſtrenſem uſum, ſed urbanum; non belli, ſed pacis uſibus ſervientia. Annonæ & horreorum Romanis Ducibus non ultima cura ſemper fuit. Vopiſcus in Probo: *Vrbes Romanas & Caſtra in ſolo Barbarico poſuit, atque ibi milites collocavit. Agros, & horrea, & domos, & annonam trans Rhenanam omnibus fecit.* Et poſtea: *Frumento barbarico plena ſunt horrea.* Marcellinus lib. XVIII, de Iuliano Cæſare loquens, loco in his noſtris ad Moſellam Notis ſupra p. 350. citato. Vide Caſaubon. pag. 48. Sidonius Narbone:

Thermis, arcubus, HORREIS, *monetis.*

Addam felices [301] ripa ex utraque colonos,
Teque inter medios [302] hominumque boumque labores,
[303] Stringentem ripas, & pinguia culta secantem.
[304] Non tibi se Liger anteferet, [305] non Axona præceps;
[306] Matrona non, Gallos, Belgasque intersita fines;
[307] Santonico refluus non ipse [308] Carantonus æstu.
[309] Concedes gelido [310] Durani de monte volutus
Amnis:

Τροφῶν Θησαυροὶ Themistio p. 124. Ita fere & Rutilius Itinerar. 1, p. 9:

Interea Latiis consurgant horrea sulcis,
Pinguiaque Hesperio nectare prala fluant.

Ideo plura in Orbe Romano fuere loca, quibus nomen *Ad Horrea*, ut in Itinerariis videmus: & apud Warnefridum p. 124. Huc facit etiam Epistola Cassiodori XXIX, lib. 11I. Ex eo genere eximium & cumprimis memorabile fuit *Horreum* in Augusta Trevirum, palatii instar: quod postea urbe à Francis subacta, Dagobertus Rex in Cœnobium Monialium convertit, filia sua Irmina eis præfecta; nomine hodieque manente, *Die Oehre*. Chron. Tr. msc. id etiam testante. *Freherus.*

301. *Ripa ex utraque*] Duæ ripæ Rheni, Romana & Barbara, --- *Qua Barbarus exit.* Fortunatus: *Barbaries, Romania.* Annal. *Ripa Latina.* Freher.

302. *Hominumque boumque labores*] Hoc hemistichium, versus centesimus & duodevicesimus libri primi Georgicôn Virgilii habet quidem, sed proximus versus est ejusdem poëtæ totus, sexagesimus tertius octavi Æneidos. *Vinetus.*

303. *Stringentem ripas*] Radentem. Versus est totus Virgilii VIII Æneid. ad quem Pontan. pag. 595. Vide Cassiodor. lib. IV, cap. 36, pag. 134. *Freherus.*

304. *Non tibi se Liger*] Cujus tamen tractus longior, urbes magnæ. Et vere in notis Senecæ, *Rhenus, Mosella, Garumna.* Freher.

305. *Non Saxona præceps*] *Saxonam*, qui sit fluvius, nusquam equidem comperi. Aut si inveniam, priorem lectionem non mutarim. Quæ fuit *Axona*. Eum siquidem amnem esse in Remorum finibus, Cæsar in II belli Gall. commentario, author est. *Mariang. Accursius.*

305. *Axona*] Vulgo, *Aine*, Belgarum fluvius in extremis Remorum finibus, ut ex Cæsare agnosces. *Axones*, hujus fluvii accolas dixisse Lucanum volunt libro ptimo, sed longa penultima. *Vinetus.*

306. *Matrona non*] *Matrona* non antefetet se tibi, ô Mosella. Hodie *Marna*, quo flumine, & Sequana, Cæsar & Geographi omnes volunt, à Belgis disterminari Celtas. *Vinetus.*

306. *Matrona non*] Limes, ut ait, Gallorum & Belgarum. *Freherus.*

307. *Santonico refluus*] Quædam exemplaria *profluus* scribunt pro *refluus*, & hoc uno exemplo probat Ioannes Despauterius *pro* præpositionem in *profluus* corripi, sicut in *profugio, proficiscor, profanus, profestus.* Vinetus.

308. *Carantonus*] Vulgo *Charente*, fontem habet in Lemovicibus: & per Engulismenses & Santones in Oceanum exit Santonicum. Oppidorum, quæ præterfluit, clarissima sunt, Engulisma, Coniacus, Santonum Mediolanum. *Canentelus* est apud Ptolemæum, ut quibusdam videtur. *Vinet.*

309. *Concedet gelido Durani*] Ita vulgo perperam legitur. Nam vocandi casu

casu legendum. ut apud Sidonium:

Et tu, qui simili festinus in aequora lapsu
Exis, curvata Durani muscose saburra.

Ingens fluvius est & amoenus, qui in Garumnam exonerarur ad oppidum Burgum, vulgo *Dordoniam* vocamus. Estque unus ex tribus nobilissimis fluviis, quibus Garumnam augeri scribit Strabo. Sunt enim hi: Tarnis, Oldus, quem Arvernates, & montani Cadurci vocant, *l'Old* & *l'Ould*; & *Duranius* ipse. Postea meminit idem *Carantoni*. Qui ita melius dicitur, quam, ut est apud Ptolemaeum, Καϋύντελ☉. Sed & *Drunam* nominat. Is ex Alpibus descendens, tribus à Valentia oppido leucis, Rhodanum ingreditur, vulgo *Droma*. notissimus fluvius vel ipsa vicinorum agrorum strage, quam soler dare, quotiescunque aut imbribus, aut solutis nivibus intumuit: hoc moneo, ne quis fortasse putet esse fluviolum illum, qui hodie *Drona*, vel *Dorna* dicitur: qui fines Petrocoriorum & Engolismensium intersecat ad Castrum Albateram: cum Ausonius loquatur de *Druentia*, & *Druna* vicinis fluviis. uterque enim Rhodano excipitur. *Druna* porto Strabo meminit lib. IV. sed verba ejus scriptoris ita dubia, aut potius manca mihi videntur, ut quid de iis statuam nesciam. Verba haec sunt: Μεταξὺ δὲ τοῦ Δρουεντία καὶ τοῦ Ἴσαρος καὶ ἄλλοι ποταμοὶ ῥέουσιν ἀπὸ Ἄλπεων ἐπὶ τὸν Ῥοδανόν. δύο μὲν οἱ περιῤῥέοντες πόλιν Κουάρων, καὶ Οὐάρων, κοινῷ ῥείθρῳ συμβάλλοντες εἰς τὸν Ῥοδανόν. τρίτος δὲ Σούλγας, ὁ κατὰ Οὐνδαλον πόλιν μισγόμενος τῷ Ῥοδανῷ, ὅπου Γναῖος ὁ Αἰνόβαρβος μεγάλη μάχη πολλὰς ἐτρέψατο Κελτῶν μυριάδας. Mirum est, Strabonem suum nomen Sulgae dedisse. Duobus autem fluviis illis, ex quibus unus est *Druna*, non dedisse. Sed quaenam illa urbs est, quae vocatur ab illo πόλις Κουάρων, καὶ Οὐάρων? quare omisit nomen fluviorum, urbem autem, seu oppidum attribuit duobus populis Cavaribus, & Varis? Deinde qui sunt isti Vari? Profecto neque Vari ulli sunt in ea provincia populi, neque Cavarum nomen satis opportune hic intrusum est. Sed quia de Cavaribus mentionem jam fecerat, nomen fluvii, quod proxime ad Cavares accedebat, in Cavares ipsos mutatum est. Quare sine ullo dubio Κουάρων, & Οὐάρων sunt nomina eorum fluviorum, sed corrupta: nam non πόλιν, sed πολλὴν legendum est. Duo enim illi fluvii *Druna*, & alter, cujus nomen nunc non teneo, immiscentur communi alveo, & πολλὴν περιῤῥέουσι, multis scilicet anfractibus multum agri pererrant. Quod verum est, & nos scimus. Quare Κουάρων, & Οὐάρων, sunto nomina illorum fluviorum, quanquam corrupta. Ut ita verba Strabonis legantur: δύο μὲν οἱ περιῤῥέοντες πολλὴν, Κουάρων καὶ Οὐάρων. Ex istis duobus alter est *Druna*; alter est fluvius ille, sed minor ipso *Drunâ*, qui *Drunâ* immiscetur in montanis Cavarum infra vicum Castillonem. Et ita, ut ait Strabo, communi alveo in Rhodanum deferuntur. Neque putemus Strabonem tam negligentem fuisse, qui horum fluviorum nomina tacuerit. Nam hoc certissimum est, ab Isara ad *Druentiam*, hos tantum fluvios in Rhodanum convenire: *Drunam* scilicet cum eo, qui ejus alveo excipitur. Et *Sulgam*, qui hodie dicitur *Sorga*, retinens certissimas priscae appellationis notas. Quem Florus vocat *Vindelicum fluvium*, quia alluebat oppidum Vindelium, Straboni Οὔνδαλον dictum, vel potius Οὐίνδαλον. Epitome etiam Liviana LXI, loquens de eadem re, vocat ipsum oppidum *Vindalium*: ut manifesto appareat apud Strabonem, non Οὔνδαλον legendum esse, sed Οὐίνδαλον. à quo Vindelicus fluvius *Sulga* dictus est. Id oppidum intercidit. ejusque loco hodie est portus Tralliae. *Tralliam* nautae Rhodanici vocant transennam, quae in utramque fluminis ripam extenditur,

Amnis: & auriferum postponet Gallia [311] Tarnem. 465
Insa-

qua pontonibus trajicitur Rhodanus. eaque posita est propter fluvii rapiditatem, ne ab ejus impetu pontones, vel potius trajectoria navigia abripiantur. Qui legerunt Petrarcham, quis sit Sorga, dubitare non possunt. Apud Strabonem perperam legitur Γναῖος ὁ Βάρβαρος, pro Γναῖος ὁ Ἀηνόβαρβος. Mirum est vero tantam veterum Romanorum fuisse solertiam, ut *Druentiam* navigiorum patientem reddiderint, qui hodie tamen vix pontones ipsos aliquando in trajectu patiatur. At olim ibi non solum nautarum negotiatio fuit, sed & classis præsidii Romani. Ita enim legimus in Notitia imperii Romani: *Præfectus classis Barcariorum Ebroduni Sabaudiæ.* Et Nautæ *Druentici* memorantur hoc elegantissimo monumento, quod in agro Arelatensi hodie reperitur: M. FRONTONI EVPOR. IIIII VIR. AVG. COL. IVLIA. AVG. AQVIS. SEXTIS NAVICVLAR. MAR. AREL. CVRAT. EJVSD. CORP. PATRONO NAVTAR. DRVENTICORVM ET. VTRICLARIORVM. CORP. ERNAGINENSVM. IVLIA. NICE. VXOR. CONJVGI. KARISSIMO. Porro *Ernaginenses*, qui hic vocantur, erant ex oppido Ernagino, quod Ptolemæo dicitur Ἐρνάγινον, inter Aquas Sextias, & Arelate. *Scaliger.*

310. *Durani*] Sidonius in Burgo Leontii p. 328. Huc Savaro p. 172; V. Ingens & amœnus fluvius, *Dordonia* Gregorio Turonensi & scriptoribus Carolinis. Aimon. 1, cap. v, sub finem: *Dordonia, qui ex monte qui* DOR *dicitur, est in finibus Arvernorum, duobus scaturiens fontibus, quorum uni nomen est Dor, alteri Donia, qui haud procul monte ipso conjunguntur, in Garumnam influit, ad oppidum nimirum Bourg, Burgum Sidonio decantatum.* Vnum est ex præcipuis non solum Aquitaniæ, sed totius Galliæ fluminibus, Garumnæ nec æstus nec alvei magnitudine cedens. *Freherus.*

311. *Tarnim*] Nomen priscum adhuc retinuit, *Tarn.* qui ex iisdem Cebennis ortus, per Montalbanum in Garumnam defluit, supra Aginnum. *Vinetus.*

311. *Auriferum Tarnem*] *Auro turbidus Hermus*, Virgil. II Georg. *Aurum fluvii volvunt*, Panegyr. p. 133. Talis etiam (& quis credet!) hic noster Rhenus. Nonnus, Dionysiacῶν lib. XLIII:

Νηρεὺς μὲν τάδε δῶρα πολύτροπα, δῶκε ἢ κόρῃ
Περσικὸς Εὐφρήτης πολυδαίδαλον εἶδος Ἀράχνης.
Χρυσὸν Ἴσηρ πόρε Ῥῆνος. ἐχεκτεάνων δὲ μετάλλων
Ἤλυθεν ἴκελα δῶρα γέρων Πακτωλὸς ἀείρων.

Æneas Sylvius in Germania c. LVIII: *Rhenus aureas evolvit arenas: & in Bohemia fluvii sunt, in quibus ad magnitudinem ciceris aurea grana Taboritæ reperiunt.* Sed ante omnes mihi vernaculus testis, Otfridus Monachus Wissenburgensis, Euangelior. lib. I, c. I, (alibi etiam à me citatus) ubi Francorum regnum laudat:

Zi nuzze grebit man ouh thar
Er inti kuphar.
Ioh bi thia Meina
Isine steina.
Ouh thara zua fuagi
Silabar ginuagi.
Ioh lesent thar in lante
Gold in iro sante.

Vel loquitur enim, vel inaudivit de arenis auriferis, quas Rhenus volvit, è vorticibus & foveis suis in imo alveo per urinatores rei peritos extrahendis: qui hodieque *Goldgrunde*, & *Goldsande* dicuntur, & prope Hagenbach, Præfecturam Weissenburgo vicinam, per redemtores Palatinos hodieq; exercentur. Walafrid. p. 639.

Argyreo

Insanumque ruens per saxa rotantia late
In mare purpureum, [312] dominæ tamen ante Mosellæ
[313] Numine adorato, Tarbellicus ibit [314] Aturrus.

[315] Cor-

Argyreo albentes depromit Suevia montes.

De quibus & hæc & luculentiora vide in Appendice partis primæ Origg. nostrarum Palatin. & parte secunda, cap. XVII. *Freherus.*

312. *Dominæ Mosellæ*] Dominorum domicilium Treverim alluentis, eoque nomine omnibus aliis prælatæ. Ita Martialis, ad Rhenum:

Trajanum populis suis & Urbi,
Te Tibris DOMINUS *rogat, remittas.*

Sed jam, *verso Tibrim regit ordine Rhenus.* Freher.

312. *Dominæ tamen ante Mosellæ*] Leg. *Domini.* Grævius.

313. *Numine adorato*] Hinc D. N M. Q. ejus. Ita Edyllio 11, Epicedio in patrem Iulium Ausonium:

Hæc me fortunæ larga indulgentia suasit,
Numine adorato, vitæ abitum petere.

Freherus.

314. *Aturrus*] Aliis vocatur *Atyr*, ut Vibio Sequestro. *Atyr*, inquit, *Tarbellæ civitatis Aquitaniæ.* & Lucan.

--- Et ripas Atyri, quem litore curvo
Molliter admissum claudit Tarbellicus ancon.

Ita enim omnino legendum in Lucano; non, ut hodie:

--- & ripas Satyri, qua littore curvo
Molliter amissum claudit Tarbellicus æquor.

nullo sensu. at quia *ancor* scribitur in veteribus libris, pro *ancon*, ut *architector*, pro *architecton*, & similia: propterea *ancor* in *æcuor*, & *æquor* mutatum. Elegantissime igitur sinum illum litoris curvi *anconem* vocat. & ita Ovidium litus quodvis *curvum* & *inflexum*, vocare memini. Aristophanes νεὼς οἴκοι σηκπεῖς. Scholium: ὃν ἀγκῶνα καλοῦσι. Vasconibus integrum pene nomen ejus fluvii manet. Vocatur enim *Ador.* Et cum articulo, *L'Ador.* Non frustra dicit loquens de capite Mosellæ, eum *exserere taurinæ frontis honorem.* Hoc enim certo scimus: à conventu plurium fontium, sed præcipue duorum nobilium, Mosellam incipere. Vbi hodie sunt molendinæ, quibus linamenta putria subiguntur, ad chartam conficiendam. *Scaliger.*

314. *Tarbellicus ibit Aturrus*] Fluvium hunc, qui *Tarbellos* secet populos, Ptolemæus *Aturium* vocat. Quanquam est in Græcis exemplaribus nunc Ἀτούριος, nunc Ἀψούριος. In Epistola præterea ad Paulinum *Tarbellica* dixit *arva*, non *Tarbellia.* Eodemque modo Lucan. in 1 Pharsal.

Molliter admissum claudit Tarbellicus æquor.

Licet sint, & qui fluminis id putent nomen, & *Tarbellum* quoque urbem memorent. Sed authorem desidero. Locus porro hic exposcere videtur, antequam discedamus à notandis his, in quibus super amne Mosella aberraverint opifices, ut commoneatur & illud, virum multæ diligentiæ ex his alterum, qui Poëtæ hujus vitam collegere, lapsum fide, nihil discernentem inter Mosam ac Mosellam. Cum diversi certe amnes sint, & hic Rheno confundatur, ubi locus Confluentes cognominatur, oppidumque Confluentia est. Mosa vero, non Oceanum, sed Volam *(Vahalim)* influat, lævum ejus ab occasu alveum. T[illegible]s enim præcipue Rhenus defluit, non duobus. Quorum medius brevio[illegible] nomen servet, dexter Isula vocetur. Ut Virgilianum illud *Rhenusque bicornis*, ex Ausonii potius, quam ex Grammaticorum ratione dictum videatur:

Cumque uno de fonte fluas dicere bicornis. Mariang. Accursius.

314. *Tar-*

[315] Corniger externas [316] celebranda Mosella per oras,
Nec solis celebranda locis, ubi [317] fonte supremo
Exseris auratum [318] taurinæ frontis honorem:

Quaque

314. *Tarbellius ibit Aturrus*] *Tarbellicus*, pro *Tarbellius*, quidam codices. *Aturrus* oritur ex saltu Pyrenæo & per Aquas Augustas, & Bajonam in Oceanum exit. Accolis, Ἀδοὺ nunc appellatur. Apud Sidonium Apollinarem libri octavi epistola duodecima, scribitur, ut hic, duobus *rr*. Apud Ptolemæum vero, & Vibium Sequestrum, unico *r*, Ἄτυρις, & *Atyr* dicitur. & apud Lucanum primo, *Atyrus*:

--- tunc rura Nemetis
Qui tenet, & ripas Atyri, &c.

Vinetus.

314. *Tarbellicus Aturrus*] Idem in Parentalibus IV:

---in terris, per quas erumpit Aturrus,
Tarbellique furor perstrepit Oceani.

Civitas ipsa olim *Atrensium*, hodie *Airensium*. Freherus.

315. *Corniger*] Ita Ovidius p. 411, 388. Quia plerumque plures fontes concurrunt. Atqui supra dixerat:

Cumque uno de fonte fluas. Freher.

316. *Celebrande Mosella*] Et hoc, & sequente versu, *celebranda* fuit in Vgolerti editione; quod ideo amplexus sum, quia omnia fluviorum nomina in *a* exeuntia ab Ausonio sequiore sexu proferuntur. Sic paullo ante *Domina Mosellæ*: item *Matrona intersita*; mox *Druentia incerta*, &c.

317. *Fonte supremo*] Et sic sacro. Virgil. IV Georg. pag. 67:

--- Nympha genus amnibus unda.

Freherus.

317. *Vbi fonte supremo*] Laudo hoc loco scriptam scriptu[illegible]n, *fonte supremo*, id est Διιπετεῖ, [illegible]t Homerus ait de Sperchio. *Barthius.*

318. *Taurinæ frontis honorem*] Cornua: quæ fronti animalis sunt ornamento. Dixerat autem Virgil. quarto Georgicon:

Et gemina auratus taurino cornua vultu
Eridanus.

Cornua ergo per similitudinem duobus modis in fluminibus considerantur, nempe vel quum majoribus aquis propinqua, quas ingrediautur, se in plures alveos scindunt: vel quum ab ipsa sua origine amnes aliquot in unum confluentes, excipiunt: quod facit Mosella. Sed de fluviorum imaginibus caput est apud Ælianum libro secundo de Varia Histor. *Vinetus.*

318. *Taurinæ frontis honorem*] Rutilius Itinerarii lib. I:

--- quà fronte bicorni
Dividuus Tiberis dexteriora secat.

Hinc veteres Græci flumina sua alia bubulo capite, & (ut Horatius Aufidum vocat) tauriformia, alia viri cornuti figura, alia aliter exprimebant: ut Ælianus auctor est II Var. Histor. cap. 33. Vide & Brod. in Antholog. fol. 80. *honorem frontis.* Ita Tacitus in Germania: *Ne armentis quidem suus honor, aut gloria frontis.* Ita Silius Italicus pag. 105, 107. *Caput fronde revinctus.* Freher.

318. *Taurinæ frontis honorem*] Phurnutus interprete Velareo: *Fluvios corvigeros & taurino esse vultu fingunt, quod violentiam & mugitum quendam eorum cursus habeat.* Idem dicit Lycophronis Scholiastes pag. 118 ed. Canteri. & Scholiast. Homeri ad Iliad. φ. rationem non addit Ælianus lib. II Var. Histor. cap. 33. Sueton. Tranquillus de Claris Rhet. in Otacilio Pilito: *Hic Epidius ortum se ab Epidio Nunciono prædicabat, quem ferunt olim præcipitatum in fontem fluminis Sarni, paulo post cum cornibus extisse, ac statim non comparuisse, in numeroque deorum habitum.* Sidon. carm. II de Tiberi:

--- Videt ipse deam, summissus adorat,
Pellitu

Quaque trahis placidos sinuosa per arva meatus:
Vel qua [319] Germanis sub portubus [320] ostia solvis:

Si

Pectus & exsertam tetigerunt cornua mammam. vide Savaronem.

319. *Germanis portubus*] Ad Castellum *Confluentes*, cujus mentio in Notit. Marcellino, Annal. Franc. An. 882. Oppidum ab hoc concutsu fluviorum dictum Fortunatus de navigio suo. Br. pag. 234. *Castrum* Turonens. pag. 415. Ligurin. p. 13, Oppidum quidem Romanum fuit: Castellum vero in ripa Germanica, nonnisi veteri illo nomine *Ehrenbrechstein* quasi Erenberci castrum, Erenberti petra, notum Ecberto de Catharis p. I, 6. Quanquam non dubitem à Romanis & conditum, & pro præsidio habitum fuisse, ut solebant illi confluentium opportunitates vel maxime captare. Ita ad *Manheim*, ad Moguntiam, ad Bingium: forte & ad *Lohnstein*. Vicus Ambiaticus in Treveris supra Confluentes, ubi C. Caligula natus. Sueton. cap. 8. Paullo superius Confluentes alius Germaniæ fluvius, post Mœnum, se Rheno jungit, *Loganus* vel *Logana*, apud Fortunat. VII, cap. 7. & not. Br. p. 181. vulgo *Lanus*. Cæsar Hesterbac. 2, pag. 13. A quo Pagus Loganensis, *Loganehe*, *Lohngowe*, *Logenehe*, & *Logengowe*, nomen subiit, Cujus Pagi *Loganensis* has villas reperio, quarum pars hodie nota adhuc:

Albach.
Adelholdeshusen, in villa *Satrissa.*
Aldendorph.
Allanach.
Banamaden.
Barcdorph. Barctorph.
Batenbach.
Beinsburg.
Blasbach.
Brachina.
Breitenbach.
Chouvich.
Cleheim.
Cleveres--marca.
Crustorph.
Erdeher--marca. [Est & Pagus *Erdehe.*]
Erilbach.
Ettisbach.
Flitvilar.
Garbenheim.
Gemmincheim.
Germstz.
Grustorph.
Gummesheim. Gunnissen.
Habenstat.
Heigrehe. [hodie, *Heige.*]
Holtzhusen.
Honestat.
Lanecke. Castrum ad Lahnstein in monte prominente positum, quod præterfluentem Loganam despectat. Chron. Trev. in Hillino LXXXIV Archiepiscopo.
Lantdorph. Lentdorph. in Comitatu Heimonis.
Lare. Cæsarius Heisterbac. lib. VII Miracul. cap. V: *Pastor erat cujusdam Ecclesia super fluvium Logenam sita, vocabulo* der Lar.
Leitcastre, Leitkestre, villa.
Linden.
Loginstein, hodie *Lahnstein*, ubi Loganus incurrit Rhenum.
Linden.
Louptorff.
Niufaren, Niuferen.
Niuvendorph.
Niwvenheim.
Niuvera.
Retenbach.
Saltrissa, villa.
Selbach.
Sichilingen.
Sichlingelslinden.
Sulmissa fluvius. [hodie *Solms.*]
Sulmisheim.
Tidebaldeshusen.
Torndorph.
Vchilheim.
Vmbach.
Vneshusen.
Walangen.
Walehesheim.
Walehestorph.
Wanebach.
Wanenthrop.
Wertorph.
Wettissa.
Widegisen.
Wilere.
Wilina.

Falluntur autem qui Loganum, *Adravam* Taciti esse putarunt: ut Ortel. in Tab. Gall. antiq. qui est fluvius in Cattis (ut recte observavit Hadr. Iunius p. 3 Bataviæ) alluens Frislariam, & illabens Fuldæ, cui conjunctus Visurgim efficit (*Wisara.* L. Fris. p. 131. *Wisuraha*) non ignobilem Germaniæ fluvium (qui *Aturgi* nomine C. Pedoni Albinovano dictus) hodie nomine vernaculo adhuc noscendus, *die Eder.* Ejus mentionem etiam reperio in Carolinis

Si quis honos tenui volet adſpirare camœnæ,
[321] Perdere ſi quis in his dignabitur otia muſis,
Ibis in ora hominum, lætoque fovebere cantu.
[322] Te fontes, vivique lacus, te cœrula noſcent
Flumina: te [323] veteres pagorum gloria luci;
Te [324] Druna, te ſparſis [325] incerta Druentia ripis,
[326] Al-

Annalibus Fr. pag. 10. Vita pag. 243. Poëta p. 17. b. *Adarva* tamen ibi dicitur. Vita Wigberti c. 15. Aimon. 4. cap. 72. *Freherus.*

320. *Oſtia ſolvis*] Ita de Danubio Epigramm. IV:

Scythico ſolvo oſtia Ponto. Freher.

321. *Perdere ſi quis in his*] Nos quidem

Fecimus, Auſoni, nec pœnitet otia veſtro
Perdita, nec querimur, quæcunque impenſa libello:
Tu verò ô noſtrum, vates divine, laborem
Quem pro te ſubii, non averſate probabis:

ut verbis Sulpitii ad Lucanicum utar. Sed & quàm ardentia vota Viſtulæ patri ex labore hoc, cum A. M DC III apud Polonos legatione fungerer, interrupto, in regni Comitiis Cracoviæ menſe Martio luſerim, intellige:

Viſtula Sarmaticis dominans pulcerrime regnis,
Dives equis, armis, emporiiſque ferax;
Tuque urbs, Lechigenæ monumentum nobile Craci,
Italia in media ſi ſita, pulcra ſatis;
Quæ veluti captum retines dulcedine loti,
Muneribus cumulans, deliciiſque tuis:
Nunc ſaturum tandem Auſonia, rogo, redde Moſellæ,
Quem medio è curſu te rapuiſſe dolet.
Sic quem vel ſuperas curſu longoque meatu,
Dii quoque te faciant cætera dona parem.

322. *Te fontes, lacus, flumina*] Quorum nomina innumera, & ſolis accolis cognita, ut pulcerrime cecinit Heſiodus in Theogonia. pag. 97.

Τρεὶς γὰρ χίλιαί εἰσι τανύσφυροι
Ὠκεανῖναι.

Vide etiam Panegyr. pag. 253. *Freherus.*

323. *Veteres pagorum gloria luci*] *Veteres luci*, Germanorum & Celtarum. Tacitus Germania: *In ſilvam auguriis patrum & priſca formidine* (qualis *Feliſberg.*) *ſacram coëunt.* quem locum expreſſiſſe videtur Claudianus I in Stilicon. --- *Lucoſque vetuſta*
Religione truces, & robora numinis inſtar
Barbarici. --- *Pagorum gloria*, Germaniæ & Galliæ. Vtraque in pagos ſuos tributa, jam ab illo ævo. Marcellinus. Huc unicè facit locus Prudentii contra Symmachum, p. 295. Porro in quo pago Treveris poſita fuerit, non facile dixero, cum ab ipſa potius Pagus nomen ſumſerit, quem ſub Francorum poſtea imperio legimus. Eſt & *Pagus Treverenſis*, ſignificatus in Martyrolog. in quo S. S. Goaris. Reperitur etiam *Dux Moſellanus*, & *Comes de Muſalla.* Idem.

324. *Druna*] Fluvius *Druentiæ* vicinus, ut monuit Scaliger. *Id.*

325. *Incerta Druentia*] Hodie *Durancia.* Galliæ Narbonenſis fluvius, Rodano ſe confundens infra Avenionem. *Vinetus.*

325. *Sparſis Druentia ripis*] De hoc T. Livius lib. XXXI, de Annibale loquens: *Ad Druentiam flumen pervenit. Is & ipſe Alpinus amnis, longe omnium Galliæ fluminum difficillimus*

tranſi-

[326] Alpinique colent fluvii, [327] duplicemque per urbem
Qui

transitu est. Nam cum aqua vim vehat ingentem, non tamen navium patiens est: quia nullis cohercitus ripis, pluribus simul neque iisdem alveis fluens, nova semper vada novosque gurgites faciens (& ob eadem pediti quoque incerta via est) ad hac saxa glareosa volvens, nihil stabilis nec tuti ingredienti præbet. Quod ita reddidit Silius Italicus lib. III:

Turbidus hic truncis saxisque Druentia latum
Ductoris vastavit ite[...]namque Alpibus ortus
Avulsas ornos, & adesi fragmina montis,
Cum sonitu volvens, fertur latrantibus undis,
Ac vada translato mutat fallacia cursu:
Non pediti fidus, patulis non puppibus aquus:
Et tunc imbre recens fuso, correpta sub armis
Corporâ multa virûm spumanti vertice torquens,
Immersit fundo laceris deformia membris.

Ammianus Marcellinus lib. XV: *Per Druentiam flumen gurgitibus vagu intortum, regiones occupavit Hetruscas.* Meminit & Cassiod. Epist. XLI, lib. III, castellorum super *Druentiam* constitutorum. Ptolemæo Δρυέντίας, hodie *Durantia*, Galliæ Narbonensis fluvius, Rhodano se confundens infra Avenionem. Petrarcha. *Freherus.*

326. *Alpinique fluvii*] Qui ex alpibus nive & aqua descendente originem & incrementa sumunt, cum aliquando æstate vado fere transiri possint; ut Addua, Athesis, Ligurin. *Freher.*

327. *Duplicem permeat urbem*] *Arelate*, quæ eadem binominis, & Maniliaria quoque dicta Scaligero. Sed melius Isaac. Fontanus Itiner. pag. 66, & seq. in *Arelate*. Idem hic noster Ausonius in Claris Vrbibus:

Pande duplex Arelate, tuos blanda hospita portus: &c.

Et Epistola XXIII:

Vtque duplex Arelas alpina tecta Vienna,
Narbonemque pari spacio sibi conserit.—

Ejus pontis meminit Cassiodor. lib. VIII, Epist. X: *Arelate est civitas supra undas Rhodani constituta: quæ in Orientis prospectum, tabulatum pontem per nuncupati fluminis dorsa transmittit. Hunc & hostibus capere, & nostris defendere necessarium fuit.* Arelatem postea à Gothis obsessam, meminit Sidonius Apollinaris Epist. XII, lib. VII. à quibus etiam altera sui parte excisam verisimile est: ut *Duplicis* nomine illo amisso non jam amplius talis sit, & longe alia quam olim facie; tota in ripa Rhodani ea, quæ Italiam respicit, posita. Certe de reparatione murorum ejus & turrium vetustarum exstant literæ Regis Theodorici, apud Cassiodorum lib. III, Epist. XLIV. Quod autem *Gallula Roma* Ausonio vocatur Arelate, argumento est, in tota Gallia Aquitanica non fuisse illa augustiorem aliam, ut plane caput & veluti Roma ejus Galliæ videretur. Nam & celeberrimum opportunissimumque Emporium habebat, cujus ibidem meminit de ponte loquens:

Per quem Romani commercia suscipis orbis, &c.

Quibus commoditatibus invitatus Fl. Constantius Tyrannus VII Provinciarum Conventus ibi constituit. Quæ provinciæ tandem *Arelatensi Regnum* dictæ sunt: quod etiam Reges proprios per aliquot secula habuit, Imperiumque recognovit, Bosone Rege Arelatensi ab Ottone Imp subacto. Vnde titulus: *Archi-Cancellarii per Galliam & Regnum Arelatense*, Archiepiscopo Treverensi, Prin-

Qui meat, & [328] Dextræ Rhodanus dat nomina ripæ.
Te stagnis ego cœruleis, magnumque sonoris
Amnibus, [329] æquoreæ te commendabo Garumnæ.

A V-

Principi Electori, etiamnum manet. *Freherus.*

328. *Dextræ Rhodanus dat nomina ripæ*] Scribendum *Dextræ* majuscula D. Primum *duplex urbs*, quam vocat est *Arelate.* ut in Ordine nobilium urbium:

Pande duplex Arelate tuos blanda hospita portus.

Quare *duplicem* vocet, postea ibidem explicat:

Præcipitis Rhodani sic intercisa fluentis,
Vt facias mediam navali ponte plateam.

Hoc erat ad eum locum, ubi *Rhodanus* duo ostia facit. Iccirco, & incolæ locum, & oppidum ad illud bifidum situm, vocant *Furcam.* ab eo ostio Rhodani Massiliam usque totus ille tractus dictus fuit *Dextra Ripa.* Hoc pater ex hac inscriptione Narbonensi: TIB. IVNI. EVDOXI NAVICVL. MAR. C. I. P. C. N. M. TI. IVN. FADIANVS. IIIIIVIR. AVG. IV. C. I. P. C. N. M. COND. FERRAR. RIPÆ. DEXTRÆ FRATRI Φ PIISS. Φ. Vt hinc non leviter sensus ac mens Ausonii illustretur. *Scaliger.*

328. *Rhodanus*] Hodie *die Rohn*: ad quem situm castellum Nicatii Episcopi, à Fortunato celebratum lib. III, Poëm. X. hodie nomen *Bischoffstein* retinet. Vide Brouwer. pag. 79. *Freher.*

329. *Æquoreæ te commendabo Garumnæ*] *Garumnam* non solum Geographi omnes, sed etiam poëtæ, & historici celebraverunt: in quibus duos nominabo antiquissimos Tibullum & Cæsarem. Quare autem appellet *Æquoream,* facile intelliges, si legeris, quæ de eo flumine scribit Mela libro tertio: quem in *Garumna* aliquando jactatum fuisse asseverare ausim, adeo scite ejus depingit ingenium. Claudiani hoc verum de illo adscribam, ex posteriore in Rufinum libro:

— retro pernicior unda Garumna,
Oceani pleno quotiens impellitur æstu.

Galli autem, apud quos duo sunt tantum genera, masculinum & femininum, quod & sermonis Punici proprium fuisse scribit Priscianus libro quinto & sexto, fluviorum nomina, partim masculino efferunt genere, ut *le Rein*, *le Rone*, ὁ Ῥῆνος, ὁ Ῥοδανός: partim feminino, ut, *la Garonne, la Moselle, la Durance*, id est ἡ Garumna, ἡ Mosella, ἡ Druentia. Latini vero, qui neutro addito, tria habent genera, fluvios omni quidem genere extulisse leguntur: sed masculino tamen frequentius quam neutro, & feminino vix unquam, siquid Grammaticis credimus, nisi figurate. Ovidius enim quum dixit *Albula pota deo* libro quarto Fastorum, *Albulam* volunt accipi non fluvium, sed aquam ejus. Non placet ergo Grammatistæ cuidam, quod Ausonius dixit *Matronam interfitam, dominam Mosellam, incertam Druentiam, æquoream Garumnam*, pro interfito, domino, incerto, æquoreo, sicut dixit Tibullus in Eleg. VII, lib. I:

Testis Arar, Rodanusque celer, magnusque Garumna.

In quibus si Ausonius patrium, & ejus etiam terminationis proprium genus secutus est, nihil ille miretur: sed legat auctores diligentius, & inveniet antiquioribus Latinis eo quoque, id est feminino genere, non pauca fluviorum nomina fuisse prolata, ut Aliam, Sagram, Crataeidem. De Alia enim Lucani versus est libro septimo:

Et damnata diu Romanis Alia fastis.

De

De Sagra, Strabonis hæc sunt verba libro sexto: Μετὰ δὲ Λοκροὺς Σάγρας. ἐν θηλυκῶς ὀνομάζουσι. De Cratæidis genere nemo, puto, dubitare debet, postquam Plinius, & Solinus post Homerum, matrem Scyllæ id flumen fuisse fabulantur. *Vinetus.*

329. *Æquorea Garumna*] Gradatim pergens, hunc quasi præcipuum, ut de urbe Burdigala servat in Claris Urbibus, in fine collocat homo Gallus. Ut Fortunatus Episcopus Pictaviensis ad Leontium Burdigalensem:

Quantum inter reliquas caput hæc superextulit urbes,
Tantum Pontifices vincis honore gradus.
Inferiora velut sunt flumina cuncta Garonnæ,
Non aliter vobis subjacet omnis apex.

Imo Tibull. *Testis Arar--- magnusque Garumna.* Ulterius non poterat, nisi ipsum Æquor vel Oceanum voluisset. & hoc fecit, vocando *Æquoreum amnem. Æquoreum* autem cur vocet, & heic, & in Burdigala:

Fervent æquoreos imitata fluenta meatus,

Et Epistola:

Æquoream liqui te propter amice Garumnam,

Et optime ad Paulum:

Æquoris undosi quà multiplicata recursu
Garumna pontum provocat;

Mela nobis explicat lib. III, cap. II, adeo graphice, ut in eo aliquando jactatus fuisse videatur: *Garumna ex Pyreneo monte delapsus, nisi cum hyberno imbre aut solutis nivibus intumuit, diu vadosus, & vix navigabilis fertur. At ubi obvius Oceani exæstuantis accessibus adauctus est, iisdemque retro remeantibus suas illiusque aquas agit, aliquantum plenior, & quanto magis procedit, eo latior fit: ad postremum magni freti similis, nec majora tantum navigia tolerat, verum etiam more pelagi sævientis exsurgens jactat navigantes, atrociter utique, si alio ventus, alio unda præcipitat.* Eo respiciens Claudianus II in Ruffinum: sed optime Sidon. Apollinaris Epist. XII, lib. VIII, p. 191, in Burgo:

Currit in adversum hic pontus, multaque recursu
Flumina quas volvunt, & spernit & expedit undas.
At cum summotus Lunaribus incrementis
Ipse Garumna suos in dorsa recolligit æstus,
Præcipiti fluxu raptim redit, atque videtur
In fontem jam non refluus, sed defluus ire.
Tum recipit laticem, quamvis minor ille, minore
Stagnanti de fratre suum, turgescit & ipse
Oceano, propriasq; facit sibi littora ripas.

Idem lib. VIII, Epist. XII: *Fluenta refluentia* Garumnæ tribuit. In veteri Itineratio à Burdigala Hierosolymam, in principio ita scriptum est: *Civitas Burdigala, ubi est fluvius Garonna, per quem facit mare Oceanum accessa & recessa, per leugas plus minus centum.* Guilielmus Brito in sua Philippeide:

Quum post retrofluum pelago crescente Garumnam.

Quum autem Γαρουνᾶς scribatur Straboni τρισὶ ποταμοῖς αὐξηθεὶς, tribus fluviis auctus, illi sunt Tarnis, Oldus sive Olda, quem inverso nomine Lodam vocant, & Duranius. *Æquorei* igitur *amnes* dicuntur, quorum ostia quod in Oceanum exonerantur, æstum ejus patiuntur: quomodo & Anam fluvium, qui Emeritam Hispaniæ urbem alluit, hodie *Guadiana*, *æquoreum* idem noster Ausonius vocat in Claris Urbibus. Unde Æstuaria ejusmodi eleganter composita voce λιμνοθαλάττας vocat Strabo. Quod autem hic *æquoreus* Ausonio, idem *cæruleus* est Tibullo, cum Ligerim ita vocat:

Carnuti & flavi cærula lympha Liger:

quod nimirum Oceanum intrat per se, & Æstuaria efficit. Cæruleus enim (ut elegantissime ibi notavit Scaliger) est *æquoreus*, etiam illo Iuvenalis XV: *Illic cæruleos, hic piscem fluminis.* Eodem sensu Prosper Præfatione De Providentia Dei:

Non

Non castella petris, non oppida montibus altis
Imposita, aut urbes amnibus æquoreis,
Barbarici superare dolos atque arma furoris
Evaluêre omnes. Vltima pertulimus.

Atque hîc sit finis hujus in Mosellam laboris, modo quædam de Treviris adjecero. Omnia habere TREVERIM, quæ in Narbone laudat Sidon. supra ad Ausonii ℣s. XXIV diximus. E quibus ut nonnulla, præter marmora illa, crustas & musivum, quæ Carolus M. teste Chronico msc. in Fortunato Archiepiscopo LXIV, ad exornandam novam Romam in Aquis Grani abstulit, sigillatim perstringamus: Capitolium Treverense, Iovi sacrum; cujus meminerunt Eucharii Acta Brouwer. p. 22, ubique Simeonis Confessoris crypta; in colliculo, loco urbis editissimo (juxta doctrinam Vitruvii lib. 1, c. VII.) prospiciens in forum, opus non tantum Romanum, sed plane Augustum, Franci verterunt in Basilicam, attexentes Chorum, ut evidens est ex diversitate ædificii. Portali egregio & antiquo, ascensus plus quàm L graduum, intus pavimento opere tessellato, ingentibus quadris sine cæmento; ut moles Hadriani Romæ, de qua Procopius; addiderunt postea turrim quadratam, quæ hodie est porta *Simeresportt*. Circus maximus, Basilica, Forum, sedes est Iustitiæ. Panegyr. pag. 266. Palatium magnum Treverense, D. Ambros. S. Martin. & cap. 11, in fine, non incognitum, è lateribus nomina alicubi inscriptis ædificatum, hodie *der Pallast*, domus est Archiepiscopalis, sub Francorum olim Regibus, & diu postea, Palatinorum Comitum sedes. De quo, ut & de oppidulo & castro suburbano paullo infra *Treverim*, Palatio minore, hodie Palatiolo *Pfältzell* dicto, nec non de ditione integra Pallentiæ utriusque in diœcesi Treverica, à nobis plura commemorata sunt Origg. Palat. Parte 1, cap. 11, & XI. Itemque ad Chronicon Bavariæ. Geminum huic ædificium in parte Templi majoris posteriore, quæ ad chorum tendit. Vide Cratepol. p. 242. Horreum, in quo columnæ marmoreæ, fusiles, nigræ & variæ, sub Romanis & Francis exstructum, Virginibus in *Horreo* per Dagobertum Regem, concessum, notat Cratepolius. Turres duæ rotundæ lateritiæ, olim forte (propter rivuli & fontis vicinitatem) thermæ fuerunt. Hodie *Altpfort*. Pons Mosellæ Tacito pag. 607, & Straboni fol. 134 nominatus, cujus etiam Gregorius Turonensis in S. Nicatio Treverensi Archiepiscopo meminit, is est, de quo ab Arnulfo Episcopo annulum in flumen conjectum Chron. Episcop. Metensium recenset, narrationi de Mercurii statua in aëre pendula non multum absimili fide. E Mole etiam (verbis Ligurini pag. 148 describenda) quam arcum triumphalem putat Ortelius, Franci fecerunt Basilicam, ut apparet ex picturis. De quo *Molium* genere eleganter Scaliger ad Ausonii Epist. 11. Atque ex hujus Molis parte vicinam turrem Franci excitarunt. Vicinum autem ibi ambitum rotundum, Theatrum fuisse conjicio. Arenam certe servasse Treveros sub Gioro Rege Vandalorum, Idacius pag. 659 annotat. Ponticuli etiam duo, alter rivum civitati immittens, alter prope portam novam *die Neuwpfortt* dictam, antiqui esse videntur. *Zum Thorn*, Francicum opus: cujusmodi plures in Civitate, & in *Cuntzerbrugg*, qui Ortelio & aliis pons Saravi. Turres autem illæ quadratæ à Francis exstructæ sunt, sumta materia à Romanis operibus solutis. quod lapides sectiles in laterum morem dispositi striatique, & lateres illi loquuntur. In meo hospitio turri mediæ insertum marmor erat, ingens fragmen, inversum, litteras ignotas habens. Capita statua-

tuarum inserta parietibus, segmenta columnarum striatarum, capitella, præ ædibus fere singulis privatorum, olim partes ædificiorum publicorum, nunc partim in usum sedilium mutarunt. Cæterum situs ipse ob Mosellam etiam præterlabentem plane dignus Augusta. Totumque tractum hunc à Romanis fuisse frequentatum, agger Romanus, via Caligulæ, itemque castra & oppida, Vitelliacum *Wittlich*, (ut Tolbiacum *Zülch*) Constantin-Engers, Neroberg, & alia arguunt. Adeo ut etiam ob antiquitatem altera Roma dicta videatur, quemadmodum eandem etiam fortunam experta est. Cujus antiquitatis amplissimum testimonium etiam est in hoc SOLODVRI Epigrammate:

Non est in Gallis Soloduro antiquior, unis
Exceptis Treveris, quorum ego dicta soror.

Altt-Trier autem vicus hodie ignobilis ad III ab urbe lapidem. Sed & Comitum Mosellæ, Annales Pithœi pag. 488, & Kyriander meminerunt, quemadmodum alii Mosellaniæ Ducum. Imo Comitatus in urbe Treverorum (*die Graffschafft*) olim Comitis Palatii vel Palatini, qui Advocatus urbis erat (unde & alibi *Grapschaft* opposita *Mundat*) plane fuit proprius. Stylus denique Trevirensis Ab Incarnatione Domini ut stylus Gall. Bitur. signum præ se fert antiquitatis Francicæ. A quo etiam ævo *Cendner* Centenarius, Treveris, qui Coloniæ *der Dtwalttrichter*, etiamnum remanet. *Quibus omnibus*, Exemplum Tabellæ illius Membraneæ in collegiata Ecclesia S. Paulini prope Treverim, è veteri manuscripto Palatino visum hic est subjungere: IN HAC CRYPTA *jacent corpora sanctorum, secundum sæculi dignitatem nobilissimorum, secundum Dei autem voluntatem Martyrum preciosorum. Nam Rictiovarus, Maximiani Imp. præfectus legionem Thebæam jussu ipsius circumquaque persecutus, hanc etiam urbem propter ipsos est ingressus. Quorum innumeros cum hic occidisset; hos quoque hujus civitatis Principes, fidei Christianæ Confessores, cum ipsis occidit, quorum corpora hic circum circa sunt collocata. In medio vero ipsorum* S. PAVLINI *clarissimi Trevirorum Archiepiscopi corpus est, ferreis catenis suspensum: quod ibi* S. FELIX *hujus sedis Episcopus à Frigea* [Frisia, Phrygia] *totius regni viribus translatum,* III *Idus Maji honorifice suspendit: qui & istud Monasterium in honorem S. Dei genetricis, nec non eorundem Martyrum construxit. Nam propter horum Principum corpora, innumerabilia ejusdem multitudinis corpora in hoc Monasterio sunt comprehensa, quorum nomina sicut innumerabilis populi & peregrini non potuerunt reperiri, excepto uno Ducis vocabulo, qui* TIRSVS *vocabatur, quorum hic videri possunt sarcophaga, aureis litteris in hujus Cryptæ pariete conscripta fuerunt, qua inde devoti, qui tunc erant, Christiani huc transtulerunt, quando Nortmannos hanc urbem, sicut cæteras undique urbes, depopulaturos esse præsciverunt. Is ergo qui in dextro* S. PAVLINI *latere est repositus,* PALMATIVS *vocabatur, qui Consul & Patritius toti huic civitati principabatur. In sinistro autem latere ipsius qui jacet,* TIRSVS *vocabatur, cujus nomen solius de tanta multitudine ideo est notatum, quia ipse ejusdem legionis gerebat ducatum. Ad caput autem hujus* S. PAVLINI *septem jacent hujus urbis Senatores nobilissimi, Martyrio cum ipsis Thebeis coronati: quorum medius vocatur* MAXENTIVS. *Iuxta quem dextrorsum qui jacet proximus, nomen habet* CONSTANTIVS, *post quem est* CRESCENTIVS, *postea* IVSTINVS. *In latere autem sinistro Maxentii qui jacent, tres erant fratres germani: quorum major natu proximus Maxentio* LEANDER, *juxta quem* ALEXANDER, *postea* SOTER. *Ad pedes vero* S. PAVLINI *altrinsecus positi sunt quatuor viri genere & virtute clarissimi, qui licet tempore pacis occulte Christum cole-*

colebant, tempore tamen persecutionis aperte adeo & constanter fidem Christianorum defendebant, adeo ipsi Rictiovaro in faciem resistebant, quod eos quasi ad exemplum aliorum diversis tormentorum generibus multum afflictos tandem in præsentia sua fecit decollari. Alter ergo duorum versus Austrum positorum, interior scilicet HORMISDA, exterior autem PAPINIUS vocatur: Alter autem eorum, quorum latera Aquilonem respiciunt, interior item CONSTANS, exterior IOVIANUS vocabatur. Ingressus est autem Treverim Rictiovarus quarto Nonas Octobris, & eadem die occidit Tirsum cum sociis; sequenti autem die Palmatium, cum aliis principibus civitatis; tertia vero die cadem exercuit in plebem sexus utriusque. Huc usque Msc. RICTIOVARUS enim diffusis per totum campum millibus, omnes præcepit interfici, & corpora eorum feris avibusque devoranda relinqui: Ex his innumeris tanta multitudo ad littus Mosellæ juxta Capitolium martyrizata, ut sanguinis rivuli defluentes in Mosellam aqua permixti eam in suum colorem converterent usque ad castrum quod NUMAGO dicitur, ut à naturali charitate remoto (leg. claritate remota) peregrino magis quam proprio colore ruberet, &c. De hodierna vero TREVERIS dignitate tametsi neque pauca, neque multa scribere nostri jam sit instituti; pro more tamen studioque nostro; posterorum memoriæ monumenta aliqua scitu digna prodendi cupido, annectere adhuc lubet eam Imperatoriarum (CAROLI IV.) litterarum partem, qua Conductuum & Forestarum jura atque privilegia Archiepiscopo & Ecclesiæ Treverensi his verbis confirmantur: IN NOMINE *Sancta & Individua Trinitatis, feliciter, Amen.* CAROLUS QUARTUS *divina favente clementia Romanorum Imperator, semper Augustus, & Bohemiæ Rex, ad perpetuam rei memoriam,* &c. *Item eidem Archiepiscopo, suis successoribus, & Ecclesiæ Trevirensi, Conductum & Iurisdictionem super fluvium Mosellæ, una cum Strata super alveum ejusdem Mosellæ utrobique, qua dicitur vulgariter* Leinpfadt, *à ripa dicta* Dilmerbach *prope villam* Remich *descensive, usque ad fluvium Rheni; nec non Conductum super fluvium & alveum Rheni, à rivulo dicto* Duderbach *inter Brey & Rense usque ad ripam Nette prope Adernacum; prout præfatus Archiepiscopus, suique prædecessores, & eorum Ecclesia Treverensis, etiam hujusmodi Conductus & Stratas hactenus habuerunt: Insuper Conductus & Forestas in* Spurckenburgk *prope Monthabuer in Lysura, Kyle, & Sare fluviis; nec non à fluvio dicto* die Brintz *usque ad rivulum dictum Trone, intra, supra, infra & circa eos seu eas, cum eorum seu earum juribus, attinentiis & pertinentiis universis & singulis; quia prædictis Archiepiscopo, ejus successoribus & Ecclesiæ, hujusmodi Conductus & Foresta hucusque ab antiquo adjudicati seu adjudicata fuerunt: Nec non Stratam super Saram utrobique, qua vulgariter dicitur* Leinpfadt, *à dicto fluvio* Brintz *descensive usque ad Mosellam: Approbamus, & tenore præsentium ex certa nostra scientia confirmamus, & hujusmodi eorum Conductus & Forestas, nec non alios eorum Conductus & Forestas, per terram aut per aquas, & quoslibet eorum Conductus, cum eorum pertinentiis & attinentiis universis & singulis,* &c. *Datum Baccharach* A. MCCCLXXVI, *Indict.* XIV, 11 *Calendar. Iunii, Regnorum nostrorum Ann.* XXX, *Imp. vero* XXII. *&c.*

AVSONIVS SYMMACHO S.

Latebat inter nugas meas libellus ignobilis : utinamque latuisset ; [1] *neque indicio suo , tanquam sorex periret. Hunc ego quum ,* [2] *velut gallinaceus Euclionis , situ chartei pulveris eruissem, excussum relegi : atque ut avidus fenerator, improbum nummum malui occupare , quam condere. Dein* [3] *cogitans mecum , non illud Catullianum ,*

Cui dono lepidum novum libellum :

sed ἀμυσότερον , & verius ,

Cui dono illepidum, rudem libellum :

non

1. *Neque indicio suo*] Neque se ipse indicasset, & prodidisset. *Sorex suo indicio perit* , adagium apud Terentium in actu quincto Eunuchi. *Vinetus.*

2. *Velut gallinaceus Euclionis*] Gallus *Gallinaceus* in Plauti Aulularia : qui locum , ubi *Euclio* ollam auri plenam defoderat, occœperat scalpurire ungulis circum circa. *Vinet.*

3. *Cogitans mecum non illud Catullianum — sed ἀμυσότερον*] Qui *Amaracoteron* emendasse videri volunt, quid hic significaverint , non video , cum commodius (si quid immutandum videbatur *amargoteron* scribi debuerit. Est quidem μάργος Græcis insanus, ignavus. ἀμαργότερον itaque hoc loco non insanius , non segnius interpretandum , hoc est sanius & verius , pro ἀμαρκότερον. mutuo enim *c* & *g*, quadam inter se cognatione eliduntur. Vt vel Plutarchus in Problematis tradit , ideoque certare γ cum κ lucianus retulit in libello , cui δίκη φωνηέντων facit titulum. Sic *corytus* dicimus Latini arcus thecam , cum sit γωρυτός. Neque audiendus quidam est , qui *goryton* ob id ubique emendandum admonet. Sic etiam infinita alia , & *cygnus, technopægnion* , & *erotopægnion* Ausonio. Nec non *Cripus* ternarii numeri pro *Griphus*. ut sint nonnihil improbandi , qui Ausonii *Griphum* adducunt. quando & ille *cripus* maluerit , non ea tantum leniendæ vocis ratione , verum ingerendi quoque cogitationis materiam , fallendique jam dudum à vestigio , atque adeo ab inscriptione ipsa libelli perobscuri , & in manifestis quoque teferendis studio difficultatis obnoxii. γρῖφος autem *tam rete , quam etiam difficilem obscurumque sermonem significat , & qui paßionem in se haud apparentem contineat* , ut Suidas admonet. & Iulius Pollux lib. IX inter conviviorum lusus τοὺς γρίφους refert ; sed & Athenæus. Quos intellexit Ausonius haud dubie , cum præsertim dicat , *super mensam meam facta est invitatio.* & cætera ex eadem præf. pluscula. *Sed ἀμυσότερον & verius magis.* magis arridebat , *at verius* , ut in præf. Monosyll. *Sed in tenui labor , at non tenuis gloria.* Mariang. Accursius.

3. *Sed ἀμυσότερον*] Græci ἄμυσον, cujus est hoc comparativum etiam in

Sym-

non diu quæsivi. Tu enim occurristi : quem ego , si mihi potestas sit ex omnibus deligendi, unum semper elegerim. Misi itaque ad te [4] *frivola gerris Siculis vaniora : ut quum agis nihil, hæc legas : & ne nihil agas, defendas. Igitur iste nugator libellus , jam diu secreta quidem , sed vulgi lectione laceratus,* [5] *perveniet tandem in manus tuas. Quem tu aut* [6] *ut Æsculapius , redintegrabis ad vitam :* [7] *aut ut Plato , juvante Vulcano , liberabis infamia , si pervenire non debet ad famam. Fuit autem ineptiolæ hujus ista materia. In expeditione, quod tempus , ut scis , licentiæ militaris est , super mensam meam facta est invitatio , non illa* [8] *de Rubrii convivio , ut Græco more biberetur ; sed illa* [9] *de Flacci ecloga , in qua propter mediam noctem , & novam lunam , & Murænæ auguratum , ternos ter cyathos attonitus petit vates. Hunc locum de ternario numero illico nostra illa poëtica scabies cœpit exscalpere : cujus morbi quoniam facile contagium est, utinam ad te quoque prurigo commigret :* [10] *& fuco tuæ emendatio-*

Symmachi quarta ad Ausonium epistola, dicunt, quod est indoctum, inelegans , à Musis alienum , ut pluribus differit Erasmus in adagiorum opere. Contrarium est μυσηρόν, in Ausonii epistolarum undecima. Vetus autem Lugdunensis codex hîc multa prætermittebat , sic habens : *Sed ἀμυσότερον. diu quæsivi.* In aliis verbum Græcum varie corruptum. *Vinetus.*

4. *Frivola gerris Siculis vaniora*] hoc est vanissima. Adagium exponit Erasmus. Idem autem vetus liber *hæc* addebat, *hæc frivola.* Vinet.

5. *Perveniet*] Vetus Cod. *pervenit.* Mariang. Accursius.

6. *Vt Æsculapius*] Apollinis filius , qui Hippolytum ab equis discerptum , revocavit in vitam. unde pro Hippolyto *Virbius* fuit dictus : quemadmodum etiam in præfatione in Centonem meminit Ausonius. *Vinetus.*

7. *Aut ut Plato*] Hic enim in adolescentia scripserat amatoria , & alia poëmata : qui quum tragœdia certaturus esset , ante Dionysiacum theatrum, Socrate audito, combussit poëmata, dicens ,

Ἥφαιστε, πρόμολ' ὧδε. Πλάτων νύ τι σεῖο χατίζει.

Diogenes Laërtius in vita Platonis. *Vinet.*

8. *De Rubrii convivio*] Hic ille *Rubrius* , de quo hæc inter alia Ciceronis verba sunt in oratione in Verrem, quæ de Prætura urbana inscribitur: *Tum Rubrius istius comites invitat. eos omnes Verres certiores facit , quid opus esset. Mature veniunt. discumbitur. fit sermo inter eos , & invitatio , ut Græco more biberetur. Hospes hortatur. poscunt majoribus poculis. Celebratur omnium sermone lætitiaque convivium.* Vide Asconium. *Vin.*

9. *De Flacci ecloga*] Horatii ode nonadecima libri tertii. *Idem.*

10. *Et fuco tuæ emendationis*] Vetus codex, *condemnationis* habet, non *emendationis.* Et sane spongia damnatis equi naribus invisisque illisa, impactaque fuerat, ad corrumpendum , non ad emendandum opus. fortuna tamen factum est, ut quora illa pars , pigmentorum adspersione expressa , ani

dationis adjecto, [12] *impingas spongiam, quæ imperfectum opus equi male spumantis absolvat. Ac ne me nescias gloriosum, cœptos inter prandendum versiculos ante cœnæ tempus absolvi: hoc est, dum bibo, & paulo ante quam biberem. Sit ergo examen pro materia & tempore. Sed tu quoque hoc ipsum paulo* [13] *hilarior & dilutior lege. namque injurium est de poëta male sobrio lectorem abstemium judicare. Neque me fallit fore aliquem, qui hunc jocum nostrum acutis naribus, & caperata fronte condemnet: negetque me omnia, quæ ad ternarium & novenarium numeros pertinent, attigisse. quem ego verum dicere fatebor; juste, negabo. Quippe si bonus est, quæ omisi, non oblita mihi, sed præterita existimet. dehinc qualiscunque est, cogitet secum, quam multa de his non reperisset, si ipse quæsisset. sciat etiam me nec omnibus erutis usum, & quibusdam oblatis abusum. Quam multa enim de ternario sciens neglexi! tempora, & personas, genera, & gradus*, [14] *novem naturalia metra cum trimetris, totam Grammaticam*,

artifici satisfecerit, reliquisque picturæ partibus eximie congruerit. Sic Ausonius à Symmacho deposcere videtur, ut parte aliqua opusculi non probata universum opus absolvat. Hinc & ad Drepanium Pacatum scribit:

Et correcta magis, quam condemnata vocabo
Apponet docti quæ mihi lima viri.

Erudite porro atque acriter hac equi similitudine materiam opusculi deprimit, ac rem non omnino maximam videri significat, quæ sic aut emendari, aut perfici potuerit. Idque ex M. Tullio elici, cognoscique posse videtur in I de Divinat. *Aspersa temere pigmenta in tabula oris lineamenta effingere possunt. Num etiam Veneris Coæ pulchritudinem effingi posse aspersione fortuita putas?* Mariang. Accursius.

12. *Impingas spongiam*] Alludit ad historiam de pictore, quam refert Valerius Maximus libri octavi capite undecimo, Plinius libro tricesimo quincto, & Plutarchus de Fortuna. *Vinetus.*

13. *Hilarior & dilutior lege*] Ex vet. Cod. non *dulcior*. licet autem *dilutum* vinum, aqua mixtum significetur, dilutum tamen convivam nonnisi mero madefactum, atque humidum notari crediderim. Nam & *madidum, madentemve* & *udum*, dici quoque ebrium, satis constat. Hinc illud in Plauti Pseud.

Non vides tu me, ut madidus adeam.

hinc & Horatiana illa hypallage:

---- --- tamen uda Lyæo
Tempora populea fertur vinxisse corona.

Mariang. Accursius.

13. *Hilarior & dilutior*] Sidonius Apollinaris in fine carm. XXII: *Ecce quoties tibi libuerit pateris capacioribus hilarare convivium, misi quod inter scyphos & amystidas tuas legas. Subveneris verecundiæ meæ, si in sobrias aures ista non venerint: nec injuria hoc, ac secus atque æquum est, flagito: quandoquidem Baccho meo judicium decemvirale passuro tempestivius, quam convenit, tribunal erigitur.*

14. *Novem naturalia*] Id est *principalia, originalia, & primiformia*, ut appellant.

ticam, & Musicam, librosque Medicinæ, [15] *ter maximum Hermen,* [16] *& amatorem primum Philosophiæ,* [17] *Varronisque numeros, & quicquid prophanum vulgus* [18] *non ignorat. Postremo, quod facile est, quum ipse multa invenerit, comparet se atque me, occupatum cum ocioso, pransum cum abstemio, jocum & ludum meum, diligentiam & calumniam suam. Alius enim alio plura invenire potest: nemo omnia. Quod si alicui & obscurus videbor: apud eum me sic tuebere. Primum ejusmodi* [19] *epyllia nisi vel obscura sint, nihil futura; deinde numerorum naturam non esse scirpum, ut sine nodo sint. Postremo, si etiam tibi obscurus fuero, cui nihil neque non lectum est, neque non intellectum: tum vero ego beatus, quod affectavi, assequar, me ut requiras,* [20] *me desideres, de me cogites. Vale.*

[1] GRI-

pellant. Illa tamen alii plura faciunt, alii pauciora. de quibus lege Terentianum, Victorinum, Diomedem, Servium. *Vinetus.*

15. *Ter maximus*] Τεϱμέγιστον Ἑρμῆν, *Trimaximum Hermen*, Lugdunensis liber. *Hermes* Aegyptius sapiens fuit ante Pharaonem, Τϱισμέγιστος, inquit Suidas, id est, *Termaximus* cognominatus, quod de Trinitate locutus sit, in ea unam esse deitatem afferens. Alii *Termaximum* dictum volunt, quod maximus sapiens, & rex, & sacerdos esset. Hunc Cicero, tertio de natura Deorum, quinctum inter Mercurios numerat, & Lactantius ex Cicerone primo Institutionum: qui in libro de ira Dei, Platone, Pythagora, septemque illis Sapientibus longe antiquiorem facit. Nescio, an ejus sint, quæ Mercurii Trismegisti nomine Philosophica circumferuntur. *Vinetus.*

16. *Et amatorem primum Philosophiæ*] Primum omnium *Philosophum* se ipse appellavit Pythagoras. alii ante illum σοφοὺς, id est, sapientes, & doctos, Græci nuncupabant. Diogenes & alii. *Vinet.*

17. *Varronisque numeros*] Interciderunt, quæ de *numeris* scripserat Marcus Terentius *Varro*. Meminerunt Macrobius & Aulus Gellius. *Id.*

18. *Non ignorat*] Dissimulare non potui, in duobus scriptis, nec non antiqua Vgoletti editione τὸ *non* desiderari. quamquam verò vulgatæ lectionis sensus evidens sit, negatio tamen haud incommode abesse potest. Quæ namque præcedunt, *profano vulgo* minus nota sunt, *Numeri Varronis*, & *Pythagoræ, Hermetis Philosophica, Medicina*, &c.

19. *Edyllia*] Legendum ex prisca scriptura *Epyllia*, non *Edyllia*. deinde: *Cui nihil neque non lectum est, neque non intellectum.* Scaliger.

19. *Ejusmodi edyllia*] *Epyllia* libri membranei. Ita & post Centonem ad Paulum *edyllia* & *epyllia*. Quid *edyllium*, jam diximus in primum edyllium. Ἐπύλλιον diminutivum & ipsum ab ἔπος, quod versum & carmen significat. *Vinet.*

20. *Me desideres*] Verba Phædriæ ad Thaidem, in primo actu Terentianæ Eunuchi. *Idem.*

1. Gry-

[1] GRIPHVS Ternarii numeri. Edyll. XI.

[2] Ter bibe, vel totiens ternos; sic mystica lex est,
Vel tria potanti, vel ter tria multiplicanti,

[3] Im-

1. *Gryphus*] Poëma hoc, quod subito calore effudit Ausonius, crucem fixit melioribus ævi nostri Grammaticis: quamquam conatus omnium elusit recondita, & velo ænigmatum summota doctrina. Nam Sylvius Ambianus nihil nisi triviali moneta percussit. Bonus Vinetus etiam in iis, quæ plana sunt, diffidit: & quamvis in commentario secundo, quod post ejus mortem recoctum est, multa de nostris lectionibus Ausonianis in suas diatribas transcripserit, nihil tamen, quo doctiorbus Ausonius familiarior fieret, exprompsit. *Scaliger.*

1. *Griphus*] Franciscus Silvius Ambianus eruditam in Ausonii Griphum *enodationem*, ut appellavit, Lutetiæ edidit me admodum puerulo, quem paullo pleniorem commentarium is adire poterit, cui noster brevior visus fuerit. Est autem γρῖφος, sagena, rete piscatorium, quod & aspirata littera in tenuem mutata γρῖπος, dicitur, id est, *Gripus* in antiquis duobus libris, quibus usus sum, ut γριπεὺς, retia consuentem, & piscatorem significat. Γρῖφον, etiam per metaphoram appellarunt ænigma, obscuram intellectu solutuque difficilem quæstionem, inter compotandum propositam, Hesychio, Suida, & Eustathio auctoribus. Veteres enim illi Græci in symposiis suis sic faciebant. Quærebat quispiam non vulgare aliquid, plena vino patera in medio posita: quod qui solvisset, pateram epotabat. Si vero non potuisset solvere, tum is, qui proposuerat, exhauriebat poculum. Sic certe Eustathius in vicesimum secundum Odysseæ. at Hesychius victo eam multam irrogari solitam, ut sive merum, sive aqua esset, quod in patera haberetur, id totum ipse biberet. Hoc itaque est *Griphus*. Et quod Plutarchus appellat αἴνιγμα, a piscatoribus Homero in Iensi litore propositum:

> Ὅσσ' ἕλομεν λιπόμεσθα. ἃδ' οὐχ ἕλομεν, φερόμεσθα,

hoc de pediculis, non de piscibus quum intelligerent, id vocat *Griphum* Archias in epigrammate, quod exstat libro tertio Anthologiæ, capite εἰς ὄρνις:

> Εἰ δ' ἑάλως, συγγνωστόν. ἐπεὶ καὶ κοίρανος ὕμνων
> Μαιονίδας γρίφοις ἰχθυβόλων ἔθανεν. Vinetus.

1. *Griphus*] Explicat Suidas: Γρῖφος τὸ δίκτυον. λέγεται δὲ καὶ ὁ δύσκολος, καὶ ὁ συμπεπλεγμένος λόγος, ὁ ἔχων πάθος ἐν ἑαυτῷ μὴ φαινόμενον. Latini *Sirpos* olim vocitavere teste Gellio lib. XII, cap. VI, quo nobis griphus proponitur necdum, quod sciam, a quoquam recte, & ut oportuit, enodatus. atque eccum:

> *Semel minusne, an bis minus, non sat scio:*
> *An utrumque eorum; ut quondam audivi dicier,*
> *Iovi ipsi Regi noluit concedere.*

Terminum designari norunt omnes: sed ænigmatis argutiam non percepetunt commentatores. Quod deprehenderim, viro debeo integerrimo, uxoris meæ patruo, Guilielmo *van Heemerden*; qui mihi apud se convivanti aliud quoddam proposuit solvendum, haud illepidum:

> *Ter tria sunt septem: septem sex: sex tria tantum;*
> *Et bene si numeres bis duo sex faciunt.*

 Hinc

[3] Imparibus novies ternis contexere cœbum.
Iuris idem tribus est, quod ter tribus. [4] omnia in istis:
Forma

Hinc oborta de Gelliano Gripho suspicio fuit: in quo nihil mutandum. nam Barthii conjectura mera fallacia est. Ergo *semel minus* non est, neque *bis minus*: & ut dubitet, an *utrumque eorum* sit, ænigmatis natura poscit, quod nisi obscuritate veletur, ænigma non est. *Vtrumque* igitur est; nempe *semel* & *bis* faciunt *ter*; hinc ex *semel minus* & *bis minus* fit *terminus* deus. Sed ut ad rem: non viri tantum, sed & mulieres hisce jocis semet in conviviis delectarunt. Auctor Plutarchus lib. VIII sympofiac. probl. I. Οὐ φαύλως οὖν καὶ παρ' ἡμῖν ἐν τοῖς Ἀγριωνίοις τ Διονύσου αἱ γυναῖκες ὡς ἀποδεδρακότα ζητοῦσιν. εἶτα παύονται, καὶ λέγουσιν, ὅτι πρὸς τὰς Μούσας καταπέφευγε, καὶ κέκρυπται παρ' ἐκείναις· μετ' ὀλίγον δὲ, τοῦ δείπνου τέλος ἔχοντος, αἰνίγματα καὶ γρίφους ἀλλήλοις προβάλλουσι.

2. *Ter bibe*] Noli dubitare, hosce tres primores versiculos uno spiritu transmittendos. Sed cave sis lector, ne tibi imponatur. Græcum est, ἢ τρὶς, ἢ τρὶς τρία. Idem valebat, ἢ τρία πῖνε, ἢ μὴ τέτταρα. Nam aut τρία simpliciter, aut *ter tria*. Ausonius putavit *ter tria* esse *cubum*, quod in aliis postea agnosces, non in hoc loco tantum. Cujus legis, seu cautionis Græculæ, ut vocat Plautus, meminit Petronius his verbis: *Excusare cœpit moram: quod amica se non dimisisset, tribus nisi potionibus è lege siccatis.* Scaliger.

2. *Ter bibe*] Horatius ode. XIX, lib. III:

Da lunæ propere novæ,
Da noctis mediæ: da, puer, auguris
Murenæ. tribus aut novem
Miscentur cyathis pocula commodis.
Qui Musas amat impares
Ternos ter cyathos attonitus petet
Vates. treis prohibet supra
Rixarum metuens tangere Gratia
Nudis juncta sororibus.

Ad quem plura Lambinus: quem virum quod adeo acerbe tractaverint plurimi, quum fuerit insigniter doctus, & de rep. literaria præter ceteros bene meritus, invidiæ adsigno, caussam non video. Sed hæc obiter.

3. *Imparibus ternis*] Videretur intelligi de *cubo*, id est, de ter novem. sed non ita est, tum quia non *ter novies*, aut *ter tria ter*, sed *ter tria* tantum potare lex magisterii sympofiaci jubebat: tum etiam quia ipse, quid velit, interpretatur: *Iuris idem tribus est, quod ter tribus.* Scalig.

3. *Imparibus novies*] Ita legendum. tres enim atque novem *impares* dicuntur numeri. *Cubus* autem viginti ac septem, tam triade, quam ennade, hoc est, tam ternario, quam novenario numero contexitur ac conficitur. nam tres terni ter, septem ac viginti numerum faciunt, *cubus*que dicitur. Ludens igitur poëta, tam ter bibere, quam novies licere ad modestiam affirmat. quando pari quoque jure tres ac novem cubum construant. Cæterum antiquitatis studio non cubum, quod jam passim immutarunt, sed *Cœbum* scriptum ab Ausonio putandum est. ut *Mœrus* pro *Murus*, *punio*, *pœnio*; & quod in vetustis operibus urbis Romæ adhuc exstat, *faciundum cœravit*. Mariang. Accursius.

4. *Omnia in istis*] Castigandum,
---- ---- *Omnis in istis*
Forma hominis cœpit, plenique exactio partus.

Nam plane vetus liber, quo usus sum habebat, *cœpit*: non ut vulgo *cœpti*. *Omnis* ἑλληνικῶς. παντὸς pro ὅλου· sic πᾶσα Κελτικὴ Straboni, id est, ὅλη. Cæsar initio: *Omnis Gallia divisa est in tres partis*, id est, tota Gallia. Omnis vel totius hominis forma initium habet

Forma hominis cœpti, plenique exactio partus,
[5] Quique novem novies fati tenet ultima finis.
Tris Ope progeniti fratres, [6] tris ordine partæ
Vesta, Ceres, & Iuno, [7] secus muliebre sorores.

[8] Inde

habet in his ad exactum usque partum. *Novem* enim menses uterum gestat mulier. *Scaliger.*

4. *Omnia in istis*] Sequutus sum optimi libri scripturam, quam alii non recte perspexisse videntur. *Formam* tamen *cœpti hominis* septimo die absolvi tradidit Hippocrates περὶ αἰῶνος, seque id abortu meretricum conceptum perdentium didicisse. Τὸ γὰρ ἐκπίπτον, inquit, ὥσπερ σάρκα ἐς ὕδωρ ἐμβαλὼν, σκεπτόμενος ἐν τῷ ὕδατι, εὑρήσεις ἔχειν πάντα μέλεα, καὶ τῶν ὀφθαλμῶν τὰς χώρας, καὶ τὰ ὦτα, καὶ τὰ γυῖα. & quæ sequuntur. Plenior vero conformatio masculi trigesimo, femellæ quadragesimo secundo fit, ut idem de Natura pueri docet; quem numerum ter denum, vel ter quaterdenum, ab nostro denotari crediderim. Vide Galenum de format.fœt.c.8,9,10. de *pleni* quoque *partus exactione* plura noster in carmine de ratione puerperii. Quod *octogesimum primum* annum attinet, qui quasi terminus humanæ vitæ ab Ausonio statuitur, juxta Platonicam ætatis graduum definitionem id ab illo dictum est, sed veritati minime congruum. Verius Isidorus: *sexta ætas est senectus, quæ nullo annorum tempore finitur.* plura de his Censotinus lib. de die natali, c. XIV.

5. *Quique novem novies*] ita leges, non ut hodie ex correctione Fr. Silvii, *Quenque novem.* Omnia, inquit Ausonius, consummationis, ac perfectionis suæ momenta cœpit in hoc numero tum forma βρέφης in ipso utero ad ipsum usque partum: tum etiam vitæ ipsius humanæ finis. Sane hic locus male acceptus erat ab illo interprete, cujus Commentarius, dum hæc scriberem, in manus meas incidit. *Scaliger.*

6. *Tres ordine parcæ*] Mendosa hæc. lege:

--- *Tres ordine partæ*
Vesta, Ceres, & Iuno, secus muliebre, sorores.

Tres, inquit, *progeniti fratres,* Iupiter, Neptunus, Dis pater. Totidem natæ sorores ordine, &c. *secus* erat in nostro libro. ita lege. *Parcæ* vitiosum: nam de istis postea. *Scalig.*

6. *Tres ordine parcæ*] Quanquam numerus in Parcis arrideat, antiqua tamen suaque lectio est *partæ.* refertur enim ad Vestam, Cererem, & Iunonem, quas vocat *muliebre decus,* id est, fœminei sexus decus. *Parrhasius.*

6. *Tres ordine parcæ*] Vetus liber, *partu.* verissima Parrhasii opinio est, *partæ* restituentis. quid enim magis sibi congruit, quam *tres ope progeniti fratres,* & *tres ordine* Ope *partæ sorores?* sed parcant nobis infernales Deæ, quod cœlestes sibi anteferantur. utpote quæ mox recensebuntur cum tribus Gratiis.

7. *Secus muliebre sorores*] Probo hanc lectionem. Nam *secus* est sexus. Sic in Technopægnio legendum:

Nota Caledoniis nuribus muliebre secus strix. Scaliger.

7. *Secus*] Sic & MSS Codices habent; antea, vel *sexus* legebatur, vel *decus.* Est id autem, ut Sosipater existimat, neutri generis nomen. unde & Salustius *Virile secus* dixit, hoc est, *Virilis sexus.* Quod per omnes casus forma integra declinetur. Affectasse denique Auson. hanc vocem, minus sane omnibus intellectam, potius quam *Sexus,* argumento est imprimis, quod præfatus idem est, ejusmodi edyllia nisi vel obscura sint, nihil futura. *Mariang. Accursius.*

 8. *Inde*

[8] Inde trisulca Iovis sunt fulmina. [9] Cerberus inde.
Inde Tridens: triplexque Helenes cum fratribus ovum.
Ter nova Nestoreos implevit purpura fusos.
Et toties terno cornix vivacior ævo.
[10] Quam novies terni glomerantem sæcula tractus
[11] Vincunt æripedes ter terno Nestore cervi,
Tris quorum ætates superat Phœbeïus oscen.
Quem novies senior Gangeticus anteit ales,
Ales cinnameo [12] radiatus tempora nido.

[13] Ter-

8. *Inde trisulca Iovis*] Servius ad illum Virgilii versum: Numero Deus impare gaudet: *Aut quemcumque superorum juxta Pythagoreos, qui ternarium numerum perfectum summo Deo assignant, à quo initium, & medium, & finis est; aut revera Hecaten dicit; cujus triplex potestas esse perhibetur. Vnde est*, tria Virginis ora Dianæ. *quamvis omnium prope deorum potestas triplici signo ostendatur: ut Iovis trifidum fulmen, Neptuni tridens; Plutonis canis triceps. Apollo, idem Sol, idem Liber. vel quod omnia ternario numero continentur, ut Parcæ, Furiæ, Hercules etiam trinoctio conceptus, Musæ ternæ.*

9. *Cerberus inde*] Cur ille triceps sit, explicat Porphyrius apud Theodoretum serm. III, de Gr. affect. curatione: *καὶ τούτων σύμβολόν ἐστι ὁ τρικάρηνος κύων. τουτέστιν, ὁ ἐν τοῖς τρισὶ στοιχείοις ὕδατι, γῇ, ἀέρι πονηρὸς δαίμων· ὃς κατέπαυσε ὁ θεὸς (Σάραπις) ἔχων ὑποχείρια· ἄρχει δὲ αὐτῶν καὶ Ἑκάτη, ὡς συνέχουσα κατὰ τὸ τρίστοιχον.* Mox pro *Helenes*, legunt membranæ optimæ, *Helenæ*.

10. *Quam novies terni*] Hoc est, quam *cornicem*, si viveret triplo tantum quantum vivere solet, hoc est 27 secula, (vivit enim novem) superaret tertia parte *cervus*. *Cornix* vivit novem secula: triplum sunt XXVII: quibus si trientem adjeceris, id est IX secula, seu *terternum Nestora*, ea fuerit *cervi* vita. vivit enim XXXVI secula. *Scaliger.* respice Eid. XVIII.

11. *Vincunt æripedes*] Quod Virgilius ait,

Fixerit æripedem cervam licet:

dixit ex Græcorum fabulis, qui eam *cervam* vocant *χαλκόποδα*, quia talem revera eam cervam fingunt fuisse Poëtæ. perperam igitur nonnullos Grammaticos etiam veteres interpretatos esse *æripedem*, *ἀερσίποδα*, aut *ἀερίποδα*. At vides hic Ausonium perpetuum epithetum id *cervis* attribuere, ut hic nullus ad fabulas Græcorum perfugio sit locus, cum ait:

Vincunt æripedes ter terno Nestore cervi.

Sed Grammatici nostri temporis, qui hæc notarunt, non raro nugantur. omnes cervos poëtæ *χαλκόποδας* dicunt: neque tantum cervos, sed omnia, quibus celeritas attribuitur. Quare recte Hesychius *χαλκόποδας* interpretatur *ἰσχυρόποδας*, & poëta Tragicus *χαλκόπουν Ἐριννὺν* vocavit. quod interpres exponit, *στερεὰν καὶ ἀκοπίαστον ἐν τῷ ἐπιέναι κατὰ τῶν φονέων.* Scalig.

12. *Radiatus tempora nido*] Quid est *radiatus nido?* Burdigalensis ille, si reviviscat non agnoscat suum. Legendum *nimbo*. *Nimbum* vocabant, quam aliter sparsionem croci theatralem. Collum & caput phœnicis rutilante fulgoris rubro veluti aspersum indicat. *Idem.* Vulgatam lectionem

[13] Tergemina est Hecate, [14] tria virginis ora Dianæ.
Tris Charites. [15] tria Fata. [16] triplex vox. [17] trina elementa.
[18] Tris in Trinacria Siredones; [19] omnia terna:
[20] Tris

nem tuetur Aleander in Tabulam Marmoream, nec non Salmasius ad Solinum.

13. *Tergemina est Hecate*] Ex quarto Æneidos. Cælius Rhodigiuus de hac multa. *Vinetus.*

14. *Tria virginis ora Dianæ*] Vnde τελμορφ@ Græcis, & τρίγλη ipsi sacra teste Phurnuto, & Apollodoro apud Athenæum lib. VII. Ovid lib. I Fastorum:

Ora vides Hecates in tres vergentia partes.

adi porro Martian. Capellam lib. II. Servium ad Æn. IV. Theodoretum pag. 47 de Græc. Affect. curatione, Phurnutum, Porphyrium, Apulejum, Schol. Theocriti ad Eidyll. II, Minutium in Octavio. de Charitibus Seneca l. I, de Benef. c. III.

15. *Tria fata*] Tres Parcæ, *Fata* etiam appellantur Fulgentio in Mythologicis. *Vinetus.*

15. *Tria fata*] Apulejus de Mundo: *Sed tria Fata sunt: numerus cum ratione temporis faciens, si potestatem earum ad ejusdem similitudinem temporis referas: Nam quod in fuso perfectum est, præteriti temporis habet speciem: & quod torquetur in digitis, momenti præsentis indicat spatia: & quod nondum ex colo tractum est, subactumque cura digitorum, id futuri & consequentis sæculi posteriora videtur ostendere*, &c. Adi Isidorum lib. VIII, cap. ult. A. Gellium lib. III, cap. 16. Theodoretum de Cur. Græc. affect. sermone VI, Plutarchum Sympos. lib. 9, qu. 14. Phurnutum de natura Deorum, & reliq.

16. *Triplex vox*] Acuta, gravis, media, ut *triplex accentus* apud Grammaticos. *Vinetus.*

17. *Trina elementa*] Alii libri, *terna elem.* Quæ autem *elementa* vulgo appellantur, hæc quatuor esse confirmat Aristoteles in libris de cælo, Terram, Aquam, Aërem, Ignem. Quidam tria tantum agnoscunt. Ignem sustulerunt. In quibus est Laurentius Valla primo de Dialectica. *Vinet.*

18. *Tres in Trinacria*] Memini in veteri libro me illum versum ita legere:

Tres in Trinacria Siredones. omina trina.

Ergo quas alii Σειρῆνας, ipse Σειρηδόνας vocat. Et vera est illa lectio. Alioqui enim inconcinna erat. Dictæ enim sine dubio Σειρηδόνες quasi σειρηδόνες. Amplector etiam, *Omina trina.* Ominandi scientia à veterum superstitione diligenter culta fuit, quam κληδονιστικὴν vocabant. Quod Ausonius ait ejus tres species esse, non dubito, quin hæ fuerint: πταρμὸς, παλμὸς & tinnitus auris. De sternutatione multi, ut Propertius:

Aridus argutum sternuit omen Amor.

Cujus ominationis sollicitudinem quum deprecabantur Græci, dicebant Ζεῦ σῶσον: In epigrammate:

—— —— οὐδὲ λέγει, Ζεῦ

Σῶσον, ὅπεν πταρῇ. — De palpitatione autem Theocritus: ἅλλεται ὀφθαλμός μευ ὁ δεξιὸς, ἦ ῥά γ' ἰδήσω αὐτάν; Plautus: *supercilium mihi salit.* Vnde Salissatio παλμὸς dicitur à veteri Glossario. Suidas: Παλμικὸν οἰώνισμα, ὅπερ συνέγραψε Ποσειδώνι@, οἷον, ἐὰν παλλήται ὁ δεξιὸς ὀφθαλμὸς, τόδε σημαίνει. Rabanus: *Salissatores vocati sunt, quia dum eis membrorum quæcumque salierint, aliquid sibi exinde prosperum seu triste significari prædicunt.* De tinnitu auris, Plinius, & Epigrammatum Græcanicorum liber septimus meminerunt.

20 Tris volucres, tris ſemideæ, tris ſemipuellæ :

21 Ter

Et ΠΟΛΛΗΣ ſcripſit *ἐνόδιον οἰώνισμα.* ſed & elegans illud vetuſtiſſimi poëtæ Epigramma, quod nos primi publicavimus :

Garrula quid totis reſonas mihi noctibus Auris ?
Neſcio quem dicis nunc meminiſſe mei.
Hic quis ſit, quæris ? reſonant tibi noctibus aures,
Et reſonant totis Delia te loquitur.
Non dubie loquitur me Delia. mollior aura
Venit, & exili murmure dulce fremit.
Delia non aliter ſecreta ſilentia noctis,
Summiſſa, ac tenui rumpere voce ſolet.

Scaliger. Nunquam lego hoc lepidiſſimum carmen, quin alterum mihi diſtichon parum videatur emendatum. Veram namque lectionem ſemper arbitratus ſum :

Hic quis ſit, quæris ? reſonat mihi noctibus auris
Et reſonat totis, Delia te loquitur.

Ipſe ſibi reſpondet poëta quum interrogaſſet aurem:& ita quidem,ut conjecturam ſuam minime fallacem eſſe videri velit.

18. *Tres in Trinacria Sirenes*] Parthenope, Ligia, Leucoſia, tres Sirenes in mari Siciliæ, quæ *Trinacria.* Ioannes Tzetzes hiſtoria quartadecima. *Vinetus.*

18. *Tres in Trinacria Siredones*] Omnino ſcribendum, *Sirenides.* Scopuli ſunt,ſive petræ, quas inhabitaverunt Sirenes.Sic appellatas fuiſſe has inſulas teſtantur cum alii, tum præcipue Servius, agens de Sirenibus : *Hic reſponſum erat, tamdiu eas victuras,quamdiu cantantes eas nemo eſſet prætervectus. Quibus fatalis fuit Vlyſſes. Aſtutia enim ſua cum prænavigaſſet ſcopulos, in quibus commorabantur, præcipitaverunt ſe in mare. A quibus locus Sirenides appellatur, qui eſt inter Siciliam & Italiam.* Is. Voſſius.

18. *Tres in Trinacria*] Vide Iſidor. lib. XI, cap. ult. D. Auguſtinum in Dialogis p. 76, Schol. Lycophron. p. 116, Sidonium Apollinarem carm. X. *Siredones* autem potius, quam *Sirenides*, ſalvo Viri Incomparabilis judicio, legendum exiſtimo. non tamen Σειρηδόνες,quaſi σειραηδόνες dictas eſſe arbitror,uti Scalig. cenſet : verum potius ſicut à *κλέος* fit *κληδὼν*, ita quoque à *σειρὸς σειρηδὼν* formari, non ſecus ac Σειρήν. Sic derivatur ab *ἄλγος, ἀλγηδὼν* ; ab *ἄος, ἀηδὼν* ; (quod malo, quam ab *ἀεὶ* & *ᾄδω.* hinc enim *ἀειδὼν* ſcribendum eſſet) ab *ἄνθος, ἀνθηδὼν*, apis ; à *φάγος, φαγηδὼν*, cujus femininum *φαγήδαινα*, morbus medicis cognitiſſimus.

19. *Et omnia trina*] Nam Sirenes ſunt *tres volucres*, quæ partem inferiorem Gallinaceam habebant, inquit Hyginus, & alas, ut vult Ovidius quinto Metamorphoſeon. Sunt etiam *tres Semideæ*, & *tres ſemipuellæ*, & in earum fabula ad ternarium numerum alia ſpectantia. Vetus tamen codex habebat, *omina terna :* & ita ſe Silvius in quibuſdam exemplaribus reperiſſe quoque monuit : ſed mendum eſſe putavit,quod ſic à præcedentibus ſequentia disjungerentur, quum totus hic verſus atque tres inſequentes de iiſdem ſint Sirenibus. Verum quid verbi eſt *Siredones*, quod pro *Sirenes* hoc modo habuit idem exemplar ?

Tresintrinacriaſiredonesominaterna, Vinetus.

19. *Omnia terna*] Recte ſe habet vulgata lectio, neque immutanda eſt. *Omnia terna*, id eſt, nihil in *Sirenibus* eſt, quod non ſit *ternum.* mox enumerat. Sic ſupra, *omnia in iſtu :*

Forma hominis cœpti, plenique exactio partus, &c.

20. *Tres volucres*] Cogor hanc fabulam exponere, quia Fr. Silvius, qui in hanc Eclogam Commentarium

[21] Ter tribus ad palmam juſſæ certare Camœnis,
[22] Ore, manu, flatu: buxo, fide, voce canentes.
[23] Tris ſophiæ partes. tria Punica bella. trimeſtres
Annorum cœlique vices: noctiſque per umbram
[24] Tergemini vigiles. [25] ter clara inſtantis eoi
Signa

rium immanem, & verboſum reliquit, nihil, quod ad rem faciat, in hunc locum ſcripſit. ſed omnia ſunt ægrorum ſomnia, ac meræ nugæ. Auſonius intelligit de certamine *Sirenum* cum Muſis commiſſo ad Ἄπτερα oppidum Cretæ. Inter ipſum oppidum Ἄπτερα, & mare, locus fuit, cui nomen *Μουσεῖον*: quia in eo contenderunt Muſæ cum Sirenibus de cantu. Sirenes victæ, doloris impatientes, alas ab humeris ſuis removerunt, atque abjecerunt, & in mare ſeſe præcipites dederunt. Vnde à pennarum amiſſione oppido nomen *ἄπτερα*. Hinc vides *tres volucres* eſſe *Sirenes* ipſas. *Scaliger.*

21. *Ter tribus Camœnis*] Cum *novem Muſis* Sirenas dicunt à Iunone perſuaſas, cantu certaviſſe, Muſaſque, quum viciſſent, Sirenibus evulſiſſe alas, & ex eis ſibi coronas feciſſe. Auctor Pauſanias in Bœoticis, & Stephanus in verbo Ἄπτερα. *Vinetus.*

22. *Ore*] voce; *manu*, fide; *flatu*, buxo. Vide, quæ ſcripſimus in verſum ſeptuageſimum ſeptimum hujus Edyllij. *Vinet.*

23. *Tres Sophiæ partes*] *Philoſophia* dividitur in Moralem, & Naturalem, & Logicam, Diogeni Laërtio in præfatione, Senecæ in principio libri quartidecimi epiſtolarum ad Lucilium. & Plutarcho Probl. Symp. lib. 9, pr. 14. *Vin.*

24. *Tergemini vigiles*] Ita intelligendum puto: ut, cum ſint quatuor vigiliæ, in ſingulis terni vigiles ſint. ut unuſquiſque pro ſua hora excubet. tres enim horas habet una vigilia. Neque aliter ſententiam hujus loci ſibi conſtare poſſe putem. *Scaliger.*

25. *Ter clara inſtantis eoi ſigna*, &c.] Gallum Gallinaceum (qui *cantibus oris evocat auroram*, ut Ovidius ait) hoc involucro ſignari, ex Luciani præſertim Dialogo, cui titulus, *ὄνειρος, ἢ ἀλεκτρυών*, haud hercle indignum videtur. Cum vero neſciam, à quoquam traditum adhuc, eos *ter* matutino cantu ſolem adventantem nunciare. ſciam quoque nullum eſſe tempus (velut indicat in Divin. M. Tullius) quo illi non cantent, vel nocturnum, vel diurnum; ac præterea, Democritum cauſam quidem explicare, cur ante lucem cantent: eſt aliud, quod admoneam, ac fortaſſe etiam quanto minus omnibus manifeſtum, tanto griphi obſcuritate, poëtæque ingenio magis dignum. Corvum itaque ſignificari crediderim, quod Sidonius ad Domicium ita ſcribat, *Oſcines corvos voce triplicata puniceam ſurgentis auroræ facem conſalutantes.* Eſt quidem Corvus ales Soli dictus ſacer, ideoque ejus vocat hic ſatellitem poëta, aſtutiſſime præſagiens animo futurum, ut compluſculos deciperet, qui pro bello *Martem*, per metonymiam, potius acciperent, quam ſubſignatum ſcite Martis Veneriſque adulterium, ſuſpicaturi forent. Quod autem *ſerum* eum dixerit, qui ſit etiam aurora ipſa ſolertior, nequaquam impedit. Quin *ſerus* accipiendum non utique alias, ſed *depreſo Marte.* Tanquam qui Apollini obſequuturus, tardius tum quidem cantarit, ne amantes Di, cantus ſigno excitati, deprehendi in furto non poſſent. Hæc enim contrarietas præcipue rem exornat, atque auget.

Signa canit ſerus [25] deprenſo Marte ſatelles.
Et qui conceptus triplicatæ veſpere noctis,
Iuſſa quater ternis [27] adfixit opima tropæis.
Et lyrici vates [28] numero ſunt Mnemonidarum,
[29] Tris ſolas quondam tenuit quas dextera Phœbi:

[30] Sed

ter videlicet illum *canere*, & priuſquam diluxerit, qui tunc aut ſilens fuerit, aut ſerus cecinerit. *Mariang. Accurſius.*

25. *Ter clara inſtantis eoi*] Nihil hic mutandum. Sic Theocritus Eid. XXIV:

Ὄρνιθες τρίτον ἄρτι τὸ ἔσχατον ὄρθρον ἄειδον.

vid. Plin. l. x, c. XXI.

26. *Deprenſo Marte ſatelles*] Vetus liber *depenſo*. quod verum eſt. Primus Parrhaſius, eumque ſequutus nugator ille, qui commentarium in hoc opuſculum edidit, interpretantur de fabula Martis deprehenſi cum Venere; & gallum gallinaceum ſatellitem illum, de quo hic fit mentio, eſſe volunt. Ego ſane commentum laudo, tamen verum non puto. Pendet enim à præcedente verſus iſte. nihilque aliud innuit, quam quartam vigiliam, in qua tubicen inſtantis lucis ter ſignum tuba canit. Propertius:

Et jam quarta canit venturam buccina lucem.

Venturam lucem dixit Propertius, ut hic, *inſtantem Eoum* hoc eſt imminentem. Ita igitur apud Romanos *vigilia* cornicine aut tubicine diſtinguebantur. Nam apud Græcos eadem quidem videtur diviſio noctis, puta in quadrantes. ut Theocrito:

— τέτρατον λάχος ἵστατο νυκτός.

Sed tamen tuba tantum principium & finis noctis deſignabatur. Vnde, ut teſtantur Grammatici, Sophocles in Tragœdia *Λημνίαις* vocavit *ἀσάλπιγκτον ὥραν*, tempus quod eſt inter crepuſculum & diluculum. *ἑσπέρας γὰρ*, inquiunt, *καὶ ὄρθρου ἐσάλπιζον*. Mihi hæc verior interpretatio videtur. Nam in veteri codice, ut jam monui, non *deprenſo*, ſed *depenſo* legitur, hoc eſt examinato. *Martem* enim, hoc eſt caſtra Martia *depenſa* vocat, in quibus libratis & examinatis æqualiter quatuor partibus noctis vigiliæ conſtituebantur. *Depenſo* igitur, ad examen, & æqualiter partito. æqualibus enim & exacte tributis partibus conſtant vigiliæ. Sic etiam in epiſtola ad Theonem, *dependere*, non *deprendere* recte habet vetus liber:

Quas tamen explicitis nequeas dependere chartis.

hoc eſt, quantumvis examines, ac dependas, non tamen poteris explicare. Non eſt igitur dubium, quin illa Parrhaſii ſententia, ut longe petita, explodenda ſit. *Scaliger.*

27. *Adfixit opima*] Varro apud Nonium: *Ideo fuga hoſtium Græca vocatur τροπή. Hinc ſpolia capta fixa in ſtipitibus appellantur tropæa.* Apulejus lib. I Mileſ. *Fruatur diutius tropæo fortuna, quod fixit ipſa.*

28. *Numero ſunt Mnemoſynarum*] Lege: *Mnemonidarum*. Heinſius.

29. *Tris ſolas quondam*] In vet. Cod. *ſolis*, ut Phœbi, Apollinis ſit epitheton, pro puro, impolluto, nec non vatidico. ut apud Virg.

— Mihi Phœbus Apollo prædixit.

Mariang. Accurſius.

29. *Tris ſolas quondam tenuit*] Servius ad illa Virgilii, *Nymphæ noſter amor Libethrides*, Eclog. IV: *Sane ſciendum*, inquit, *quod Varro tres tantum Muſas eſſe commemorat: Vnam, quæ ex aqua naſcitur motu: alteram, quam aëris icti efficit ſonus: tertiam, quæ in aërea tantum voce conſiſtit.* Vide porro de hiſce Phurnutum de natur. Deorum,

Plu-

[31] Sed Citheron totiens ternas ex ære sacravit
Relligione patrum, [31] qui sex spreviſſe timebant.

[32] Trina.

Plutarchum Sympoſ. lib. IX, qu. 14. Pauſaniam in Bœoticis, Auguſtinum lib. II Doctrin. Chriſtianæ, c. XVI, Conſtantinum in Excerptis è vita Nic. Damaſceni, *&c.*

30. *Sed Citheron*] Quaſi Græce Κιθέρων eſſet. quod ne quis falſum putet, eodem modo dixit, Clytemeſtra, Quaſi non Κλυταιμνήστρα, ſed Κλυτεμνήστρα diceretur. ſic enim in Heroibus:

Vindicem adulterii cum Clytemeſtra necat. Quod hic vult Auſonius de *Muſis*, explicatur diſerte à Pauſania in Bœotiis. Inde pete. Deinde ſatis vulgatum eſt. *Toties ternas*, hoc eſt, ter ternas. Tres ſolæ primum fuerunt. Eum enim numerum primi omnium Aloidæ conſtituerunt. Eodemque numero primi omnium eiſdem tem divinam fecerunt Otus & Ephialtes. *Tres* igitur tantum eo tempore. Sed primus *ter ternas* conſtituit Pierus Macedon. longo poſt tempore. Quod Auſonius in Cithærone contigiſſe vult: Pauſanias autem Theſpiis. vicinitas loci diverſitatem judiciorum aut ſententiarum excuſaverit. Quod ait: *--- tenuit quas dextera Phœbi*: Videntur ſimulacra Apollinis ita fieri ſolita, ut dextra manu *novem Muſas* ſuſtineant. Sic in multis ſignis ſimulacra Victoriolarum manu dextra ſuſtinebantur. In veteri libro legitur: *--- qui ſex prabuiſſe timebant.* mendoſe, ut apparet. Ego lego, *præmiſſe.* qui, inquit, metuebant præmittere, & in vulgus edere ſex Muſas. hoc ait Auſonius propter ternarii τελειότητα. nam aut tria, aut ter tria, perfectus numerus. Ita veteres aut tres, aut ter tres Muſas eſſe dixerunt: nam ſex dicere illis religio fuit. *Scaliger.* Qui poſtea margini ſui libri adſcripſerat:

--- --- Qui ſex ſpreviſſe timebant.

cui lectioni ut veriſſimæ, candidum calculum adjicio.

30. *Sed Citheron toties*, &c.] Sic Pariſienſe novum, & Lugdunenſe vetus exemplar. Sed *Citheron* ſic corripit ſecundam ſyllabam, quæ naturaliter longa eſt, ut apud Virgil. 3 Georg.

Rumpe moras. vocat ingenti clamore Cithæron.

Scribitur enim ſuis Græcis Κιθαιρών. Aldus Manutius, quod Silvius monuit, edidit:

Sacravit totiens ternas ex ære Cithæron.

& Lilius Gyraldus in priore Syntagmate de Muſis caſtigabat:

Sed Sicyon totiens ternas ex ære ſacravit:

Qui legerat apud Plutarchum nono Sympoſiacorum problematum, Sicyonios, quum *tres* tantum *Muſæ* eſſent, unam ex iis Polymathéam vocaſſe: verum poteſt Auſonius ex diphthongo vocalium alteram ſuſtuliſſe hoc loco, ſicut fecit in *ſolicitus* in Epigrammate centeſimo & triceſimo octavo, ſyllabæ corripiendæ gratia: & *Citheron*, quomodo liber antiquus habebat, pro *Cithærón*, ſcripſiſſe. Eſt autem mons & ſaltus Bœotiæ *Cithæron*: & in Bœotia multa ſunt loca *Muſis* & *Baccho* ſacra: quare *Cithæronem* fortaſſe poſuerit Auſonius pro aliqua Bœotiæ civitate. Scribit Pauſanias, in ea Græciæ provincia fuiſſe *ternas* trium inſignium artificum ſtatuas Muſarum. *Vinetus.*

31. *Qui ſex ſpreviſſe*] Quum Iodocus Badius pro *ſex ſpreviſſe*, *ſe ſpreviſſe* ediciſſet, Michaël Humelbergius *ſex periiſſe* emendandum putavit. Sed Lugdunenſis vetus codex *ſex prebuiſſe* habebat: quod ad illud, *ſex ſpreviſſe* propius accedit. Quod autem hic ſignificatur de *triplicato Muſarum numero*, id Auſonium legiſſe puto apud Marcum Varronem: ex cujus libris,

[32] Trina Terentino celebrata trinoctia ludo:
Qualia bis genito Thebis [33] Trieterica Baccho.
[34] Tris primas Thracum pugnas [35] tribus ordine bellis,
[36] Iunia-

bris, qui interciderunt, sic repetit Augustinus lib. 2 de doctrina Christiana: *Non audiendi sunt errores gentilium superstitionum, qui novem Musas Iovis & Memoriæ filias esse finxerunt. Refellit Varro, quo, nescio, utrum apud eos quisquam talium rerum doctior vel curiosior esse possit. Dicit enim civitatem nescio quam (nec enim recolo nomen) locasse apud tres artifices terna simulacra Musarum, quæ in templo Apollinis dono poneret: ut quisque artificum pulcriora formasset, ab illo potissimum emeret. Itaque contigisse, ut opera sua illi artifices æque pulchra explicarent: & placuisse civitati omnes novem: atque omnes emptas esse, ut in Apollinis templo dedicarentur: quibus postea dicit Hesiodum poëtam imposuisse vocabula. Non ergo Iuppiter novem Musas genuit, sed fabri tres, ter ternas fecerunt. Tres autem propterea civitas illa locaverat, non quia in somnis ea viderat, aut tot se cujusquam illorum oculis demonstraverant, sed quia facile erat animadvertere, omnem sonum, qui materies cantilenarum est, triformem esse natura. Aut enim editur voce, sicut est eorum, qui faucibus sine instrumento canunt: aut flatu, sicut tubarum, & tibiarum: aut pulsu, sicut citharis & tympanis, & quibusdam aliis, quæ percutiendo sonora sunt.* Hæc Augustinus. Locaverant igitur illi novem faciendas Musas, sed ex quibus tres solum, quas pulcherrimas judicassent, eligere dedicareque constituerant. Ceterum ter ternas illas tres illi artifices quum æque pulchras reddidissent, ex iis tres tantum dedicare, & sex reliquas spernere, religio fuit. Consecrarunt itaque illas omnes novem: atque inde origo novem musarum pro tribus. *Vinetus.*

32. *Trina Tarentino*] Sic veteres nostri codices, & Zosimus, auctor Græcus. alii libri fere *Terentino.* Ita locus ille, *Terentus* & *Tarentus*, sive *Terentum* & *Tarentum* in Valerii, Censorini, Festi, & aliorum exemplaribus variatur, unde dicti fuerunt ludi *Tarentini.* Idem sunt *Sæculares* ludi, qui confecto sæculo, id est, 100 quoque anno referebantur. Fiebant autem *ter* in anno, noctu, & tribus noctibus continuatis. De iis est caput 58 Miscellaneorum Politiani, & liber nuper editus ab Onuphrio Veronensi. *Vinetus.*

33. *Trieterica*] triennalia. Liberi enim sacra *tertio* quoque *anno* innovabantur, quæ & noctu fiebant, unde Nyctelia sunt dicta ἀπὸ τῆς νυκτὸς, & ipse Bacchus Νυκτέλιος. *Vinet.*

34. *Tres primas Thrac.*] Mirum est, quod ego legi in veteri exemplari:
Tres primas Pheacum pugnas, &c.
Non enim potest dici commentitia lectio, aut ficta esse librario, neque frustra à vulgata discrepare. Quare enim *Thracas* vel gladiatores vocat Pheacas? Sciendum est, duo funerum genera apud veteres Romanos fuisse: alterum indictivum, alterum simpludearium. Indictivo funeri ludi adhibebantur. Simpludeario non adhibebantur. Vnde dictum videtur à simplo, quod simplex esset. Imo potius, ut verius loquar, indictivo funeri duo adhibebantur: ludi, & desultores. Simpludeario ludi tantum. Vnde dictum, quasi simpliludiarium. Quæ sane ratio & huic rei apta, & vera est. Iam in iis ludis omnia exerceri solita Græcanico more non dubito, quæcunque apud Homerum Pheaces exercent, cursum, luctam, & hujusmodi, quos propterea Pheacas vocat Ausonius. Eorum vero exercitia in munus gladiatorium

35 Iuniadæ patrio inferias misere sepulchro.
37 Illa etiam thalamos per trina ænigmata quærens,
Qui

rium primum à *Iuniadis* mutata fuisse nunc testatur. Quid si primum Phæacibus ad munus gladiatorium prius usi sunt, ut postea Thracibus? Sed quid nugamur? à Phæacibus tales ad hoc munus capi non potuerunt. qui quidem de se ita testentur apud Poëtam:

Οὐ γὰρ πυγμάχοι εἰμὲν ἀμύμονες, οὐδὲ παλαισταί.

& quæ sequuntur. Sed Ausonius vult spectacula mollia funerum, saltationem, & fidicines, quales Phæacum fuerunt, mollium, & remissioribus exercitamentis fractorum hominum, ad cruentum munus traducta fuisse: ut qui prius Phæaces, postea cruenti gladiatores fuerint. Certe ego tantum illi veteri exemplari tribuo, ut neque melius neque fidelius me nancisci posse sperem. Erat enim vetustissimis Longobardorum characteribus exaratum. Porro φίαχας dixit Ausonius non Φαίακας, ut alibi κιθέρων, κλυταιμνήστρα. Quod multi Poëtæ eo tempore in ejuscemodi diphthongis committebant, adeo ut qui hoc facerent, irrideantur falsissimo hoc Epigrammate Græco:

Ω᾽ τλῆμον, Κυναίγειρε, καὶ ἐν ζωοῖς καὶ ἀπελθών,
Ω᾽ς αἰεὶ κόπτη ῥήμασι καὶ κοπίσι.
Πρόσθε μὲν ἐν πολέμοισι τὴν πίσε μαρναμένη χείρ,
Νῦν δέ σ᾽ ὁ γραμματικὸς καὶ ποδὸς ἐστέρισεν.

Vt enim pedem anapæstum conficeret, abstulit illi pedem jambum. nam Κυναίγειρος dicendum erat. Sed idem Ausonius σολικισμὸν dixit, ut alibi notamus. Secundam quoque quare corripuerit, alibi caussas reddimus, quia quantitas hic accentum sequitur: ut ibi fusius à nobis disputatur. Ergo Phæaces hic mollium ludorum exercitores, ut jam diximus, quorum pugnas tunc primum spectaverunt Romani, id est, traducti fuerunt ad cruentum gladiatorum munus. *Scaliger.*

34. *Tris primas Thracum*] Mendosum puto, quod *Pheacum* pro *Thracum* scriberet vetus codex. *Vinetus.*

34. *Tres primas Thracum pugnas*] Ita præter Livium & Val. Maximum, etiam Servius, nisi quod pro filiis nepotem substituit ad 3 lib. Æneid. vs. 67: *Apud veteres*, inquit, *etiam homines interficiebantur: sed mortuo Iunio Bruto, quum multæ gentes ad ejus funus captivos misissent, nepos illius eos, qui missi erant, inter se composuit, & sic pugnaverunt: & quod muneri missi erant, inde munus appellatum.*

35. *Tribus ordine sellis*] Idem exemplar *bellu*, pro *sellu*. Vinetus.

35. *Tribus ordine bellis*] Ita corrige, pro *sellis*. id est, trina editione ludorum commisit ternas pugnas Thracum, vel gladiatorum.

36. *Iuniadæ patrio inferias misere sepulchro*] Idem liber. filii *Iunii* Bruti, non illius primi Consulis, sed alterius ad annum ab Vrbe condita quadringentesimum & nonagesimum. Sic enim Valer. Maximus libro secundo de institutis antiquis: *Gladiatorum munus primum Romæ datum est in foro Boario, Appio Claudio, Quincto Fulvio Consulibus. dederant Marcus & Decimus filii Bruti, funebri memoria patris cineres honorando.* Hæc ille. Rem narraverat Titus Livius libro sextodecimo, qui si exstaret totus, non esset hîc divinandum, quæ sint *tres illæ pugnæ*, & sellæ. Vide hunc Ausonii locum libri primi capite vicesimo secundo Παρέργων Alciati. *Vinetus.*

36. *Patrio misere sepulchro*] Ita duo scripti.

37. *Illa etiam*] Ita lege, non *ille*. Scaliger.

37. *Illa*

Qui bipes, & quadrupes foret, & tripes omnia ſolus,
Terruit [38] Aoniam volucris, leo, virgo, triformis
Sphinx, volucris pennis, pedibus fera, fronte puella.
[39] Trina in Tarpejo fulgent conſortia templo.
Humana efficiunt habitacula tergenus artes,
[40] Parietibus quæ ſaxa locat, quæ culmine tigna;
[41] Et quæ ſupremo comit tectoria cultu.
Hinc Bromii [42] quadrantal, & hinc Sicana medimna.
[43] Hoc tribus, [44] hæc geminis tribus explicat uſus agendi.
[45] In Phyſicis tria prima, Deus, mundus, data forma.
Tergenus omnigenum, genitor, genetrix, generatum.
[46] Per trinas ſpecies trigonorum regula currit,
Æqui-

37. *Illa etiam*] In hac fabula Suidas paullo aliter, quam Diodorus, Hyginus, Tzetzes in octavum verſum Caſſandræ Lycophronis. Mirantur autem novi Grammatici, cur Auſonius ſyllabam *pes* in *bipes* & *tripes* corripiat, quam Virgilius, & alii producunt. *Vinetus.*

38. *Aoniam*] Bœotiam, cujus metropolis Thebæ. *Vinet.*

39. *Trina in Tarpejo*] Tria in Capitolio numina cellas habebant, Iuppiter, Iuno, Minerva. media erat Iovis. Hi dii tutela urbis erant. *Turnebus.*

40. *Parietibus qui ſaxa*] Omnino legendum *quæ*, ars ſcilicet. Dixit enim: *tergenus artes.* Scaliger.

41. *Et qui fucat tectoria*] Ipſe *tector* dictus, quique tectorio albariove opere domum exornat. *Vinetus.*

42. *Quadrantal*] Genus eſt vaſis, à forma quadrata dictum, quod pedis eſſet quadrati, cubo ſeu teſſeræ ſimile. *Capitolinam amphoram* appellat Iulius Capitolinus: quam vini plenam bibiſſe ſæpe in die, & comediſſe libras carnis ſexaginta Maximinum illum ſcribit: &

— Quam, ne violare liceret,
Sacravere Iovi Tarpejo in monte Quirites.

inquit poëta de ponderibus & menſuris. *Vinet.*

43. *Hoc tribus*] Quadrantal modiis. Voluſii Mæciani Iuriſconſulti verba ſunt de Romanorum menſuris: *Menſuræ liquoris, atque grani expeditior & forma, & appellatio eſt. Nam quadrantal, quod nunc plerique Amphoram vocant, habet urnas duas, modios tres, ſemodios ſex, congios octo.* Vinet.

44. *Hoc geminis tribus*] Si gemines modios tres, fient bis terni, ſex modii, quæ ſunt duo quadrantalia: quot capiebat non ſolum Atticus, verum etiam Romanus medimnus: ſed quem nominavit Sicanum medimnum Auſonius, is erat modiorum quinque tantum, ut probat Budæus libro quincto de aſſe. *Vinetus.*

44. *Hoc geminis tribus*] Lege: HÆC GEMINIS TRIBVS, ut eſt in optimis membranis. ſubintellige, *Sicana medimna*, quæ ſingula ſex modios capiunt.

45. *In Phyſicis*] Θεὸς, ὕλη, ἰδέα, apud Plutarchum primo de placitis Philoſophorum, & in problemate ſecundo libri octavi Sympoſiacon. *Vinetus.*

46. *Per trinas ſpecies trigonorum linea currit*] Membraneus liber, *regula* pro *linea*. Ceterum Auſonius tam hic, quam

Æquilatus, vel crure pari, vel in omnibus impar.
[47] Tris coit in partes numerus perfectus: ut idem
[48] Con-

quam in ecloga De ratione puerp. & Marcianus Capella, cur in *trigono tetragonoque* sine necessitate syllabam natura longam corripuerint, miror. Non semel productam Manilio viderant, ut libro secundo:

Et quacunque tamen dicuntur signa trigona.

Sunt autem τριγώνων, id est, *triangulorum*, genera tria, quæ & in præfatione in Centonem, ex elementis Geometricis, appellantur ἰσόπλευρον, quod *æquilatus* vertit Ausonius, alii *æquilaterum*. ἰσοσκελὴς, *crure pari*, Ausonio dictum, aliis quibusdam *æquicrurium*. & σκαληνὸν, quod trium est disparium laterum. Qui deinceps sequuntur novem versus de numeris, tenebræ mihi sunt plane *Cimmeria*. Vinet.

47. *Tris coit in partes*] Hoc verum est, primus *numerus perfectus*, hoc est, senarius, coit in numeros 1,2,3. quæ sunt partes ipsius, ex quibus compositus est. *Componi numerus* dicitur ex illis partibus, in quas dividitur, aut ex quarum multiplicatione conflatur. Sed nullus numerus coit in eas partes, præter numeros perfectos, qui rarissimi sunt, quales 628. Hactenus Ausonius bene. Sed sequentia produnt illum, quid esset numerus perfectus, nescisse, cum illi attribuit, quæ novenarii propria sunt. Non enim componitur ex *terno congrege*, neque in *ter tria* resolvitur. Hoc enim est proprium novenarii. Bis igitur in eodem numero novenario peccavit, & cum *cubum* supra vocat, & cum *perfectum*. Quod sero tandem agnovit bonus Vinetus. *Tris primus par impar habet*. *Tres*, id est, ἡ τριάς, ut infra *Vnus*, id est, μονάς. *Ternarius*, inquit, primus omnium numerorum par, impar habet. Nam & ipse totus est impar, & binarius, quem comprehendit, est par. Habet & medium, id est, *Vnitatem*. *Medium* Ausonius vocat excessum Arithmeticum, quod infra ὀμφαλὸς dicitur, quod ὀμφαλὸς medius in homine. Ternarius igitur, *primus* omnium *habet par & impar*, *& medium*, sive ὀμφαλόν. Nam unitas distinguit eum binario. Sequentia absque ope veteris membranæ non assecuti essemus:

--- --- *Sed ipse*,

Vt tris, sic quinque & septem quoque dividit unus.

Sed *ipse Vnus*, id est, ipsa unitas, quæ medium est, sive ὀμφαλὸς ternarii, & binarii, est quoque medium quinarii, & septenarii.

A *Et numero in toto positus.*
B C D Et si ex toto numero,
E F G H I nempe novenario fiat triangulum Isopleuron. A B C D E F G H I, ita ut A unitas sit in centro, id est, vertice trianguli, distinguet omnes ternarios in progressu Cubi. Legendum enim ex V.C. *Cubo pergente*. Sed *Cubum*, ut dixi, perperam vocat, qui est quadratus. Vnitas, inquam, dirimet omnes ternarios A B E, A D G, A D I. Dirimit, ut medium, καὶ ὀμφαλὸς ipsorum, cum unitas sit, ut diximus, medium binarii & ternarii. Dividit enim in æquipares partes, hoc est, in binarios, & se ipsam. Ex impare enim ternario resolvitur par numerus, nempe binarius, & unitas, hoc est, quod dicit, *dirimere æquiparem partem de* singulis ternariis. *Et paribus triplex spatium*, in versu LIX, non solum, inquit, *triplex* est *spatium* sive medium omnium digitorum imparium, sed etiam omnium digitorum parium. Nam quemadmodum ex unitate terna dirimuntur intervalla in his imparibus III, V, VII, IX: ita etiam ex Binario totidem sunt intervalla inter omnes pares digitos, nempe

pe hos, II, IIII, VI, VIII. Horum enim binarius est idem ὀμφαλὸς sive *medium*, ut imparium unitas. Vides quam clara sunt, quæ ante Sphinga implorabant. Et tamen puerilia sunt, neque in his subactum habuit ingenium. In versus conjecit, quæ non intelligebat. Nunc quia plana sunt, & obvia, non dubito quin omnibus ludibrium debeant. Sed tamen erant intelligenda: in his omnibus, quæ Cimmeriæ tenebræ erant, nihil aliud vult, quam ternarium esse intervallum numerorum imparium, ternarium item intervallum parium, cum unum idemque ὀμφαλὸς sive medium sit, & horum, & illorum. *Scaliger.*

47. *Tris coit in partes*] Quanquam se intelligere dicat Scaliger, & hæc esse puerilia, non tamen omnibus plana sunt, aut ita perspicua, ut non cum antiquis judicibus pronunciare liceat, *Amplius, non liquet.* Nescivisse putat Ausonium, quid esset *cubus.* non credo. errasse itidem in eo, quod novenarium numerum perfectum dixerit. non dixit. Videamus igitur, utrum & nos aliquid huic obscurissimo loco lucis conferre possimus. *Tris coit in partes*, inquit, *numerus perfectus.* Non ut putavit Scaliger, de senario hoc dicere censendus est poëta, verum de ternario, qui item ac senarius *perfectus numerus* habetur. Capella: *Trias vero princeps imparium numerus*, perfectusque *censendus. Nam prior initium, medium, finemque sortitur: & centrum medietatis ad initium finemque interstitiorum æqualitate componit.* Clarius Plutarch. Problem. Convival. III, l. IX. Καὶ μὴν ὁ πάντων ἀριθμῶν πρῶτος τέλειος, ἡ μὲν τριάς, ὡς ἀρχὴν, καὶ μέσον ἔχουσα, καὶ τέλος. ἡ δὲ ἑξὰς, ὡς ἴση τοῖς αὐτοῦ μέρεσι γινομένη, δῆλόν ἐστι. *Coit* autem *in tris partes*, ex quibus constituitur, & in quas iterum resolvi potest. Hanc esse consularis viri mentem sequentia demonstrant: *Tris primus par, impar habet, mediumque.* Hæ sunt, ut dixi, partes ternarii, quem *numerum perfectum* appellavit. *Vt idem congrege ter trino per ter tria dissolvatur*, id est, ut idem numerus ternarius (qui perfectus est) si ter multiplicetur, & novenarium constituat, rursus per ter tria possit dissolvi, unde confectus erat novenarius. Hinc non sequitur, Ausonium novenarium *numerum perfectum* appellasse, sed, ut jam dixi, ternarium. *Tris primus par, impar habet, mediumque*: Nihil hic salebrarum. *Sed ipse ut tris, sic quinque, & septem quoque dividit unus.* Hæc ita capio: unitas dirimit ternarium à binario. Nam *unum* & *duo* faciunt *tria*: eadem unitas dividit quinque: nam *duo* & *tria* faciunt *quinque*: eadem distinguit septem; quia ex ternario & quaternario combinatis resultat septenarius. Ex. gr.

II. IIII. IIIIIII. IIIIIIIII.

3 5 7 9.

Et numero in toto positus sub acumine centri, id est, unitas autem illa collocata in centro novenarii numeri inter duos quaternarios, *distinguit solidos*, sive congreges *trientes*, *cubo pereunte*, non *pergente*: Nam octonarius est primus *cubus* ex binario bis bino, sive in quadrangulum duplex multiplicato: qui cubus interibit, si unitas inseratur binariis conjunctis, & efficiat novenarium numerum, qui cubus non est. *Acumen centri* hic est medium spatium inter duos quaternarios, quod verum centrum novenarii. *Æquipares dirimens partes ex impare terno*, id est, ter seu tribus vicibus dividens numerum parem, *triplex paribus medium: quum quatuor, & sex*, *bisque quaternorum secernitur omphalos idem*: id est, quando medius tanquam umbilicus distinguit & disjungit *duo* & *duo*, quibus insertus unitatis numerus constituit *quinarium*: *Tria* & *tria*, quis immissus conficit *septenarium*: *quatuor* & *quatuor*; quæ conjuncta cum media unitate novenarium efficiunt. Psellus in Compendio de Arithmet. *Primi numeri sunt, quos sola metitur unitas: id*

genus

48 Congrege ter trino per ter tria diſſolvatur.
Tris primus, par, impar habet, mediumque: ſed ipſe
49 Vt tris, ſic quinque, & ſeptem quoque dividit unus.

Et

genus ſunt tria, quinque, ſeptem, (ſola quippe unitate metiri eos poſſumus) eorumque aſſimiles. Quid igitur? blandiarne mihi, an animi falſus diutius pendebo? puto tamen me vidiſſe verum, & eruditum poëtam ab ignorantiæ macula vindicaſſe. Non negabo tamen; *cubo pergente poſſe defendi*; ita nempe, ut à perfecto cubo numeri binarii bis bini transeat ad imperfectum cubum novenarium. Nam ut quaternarius, qui conſtituit ſimplex quadrangulum, cubus, ſed improprie, ſolet appellari: ita & novenarius, ratione figuræ quadrangularis, *cubi* ſæpiſſime appellatione inſignitur: ſed ut dixi, improprie. Omnis enim cubus ſex ſuperficies habet, teſte Martiano Capella: vel ut Euclides ait, verus *cubus eſt, qui ſub tribus æqualibus numeris continetur:* ſive, qui æqualis eſt in latitudine, longitudine, altitudine. At quaternarius & novenarius ſuperficiem tantum ſpectant, quum in cubo tertium intervallum requiratur. Ergo duplex quaternarius, ſive binarius bis binus, perfectus cubus eſt: item ternarius ter ternus (inde noſter in initio hujus carminis:

Imparibus novies ternis contexere cubum.

& D. Auguſtinus lib. XVIII Civ. Dei, cap. 23: *Et ſunt verſus XX & VII, qui numerus & quadratum ternarium ſolidum reddit. Tria enim ter ducta fiunt novem: & ipſa novem ſi ter ducantur, ut ex lato in altum figura conſurgat, ad viginti ſeptem perveniunt.*) ut & quaternarius quater quaternus; quinarius quinquies quinus; & ſic porro reliqui multiplicati in infinitum. Vide, quæ de cubo Geometrico, ſeu corporte Mathematico, Macrobius l. II, c. II, in ſomn. Scip.

48. *Congrege*] Ita legendum eſt; non *Cum grege.* Sic in Epiſt. ad Paulum: --- *& congrege volgo*
Anguſtas fervere vias.
Idem error hactenus in Horatio animadverſus non eſt, ne ab ipſis quidem ejus poëtæ anxiis interpretibus:
— *Dum Capitolio*
Regina dementes ruinas
Funus & imperio parabat.
Contaminato congrege turpium
Morbo virorum —
Male enim hactenus legitur, *cum grege.* Atqui intelligit morboſos, hoc eſt effeminatos & contaminatos viros. *Morbus virorum*, morboſi viri; ut *ſcelus viri*, ſceleſtus. Morboſis igitur ac contaminatis viris ex omni colluvie collectitiis, hoc eſt enim *congreges viri*, funus imperio parabat Cleopatra. Notum enim male audire hoc vocabulum, *Morboſus.* Catullus: *Morboſi pariter, gemelli utrique.* At vulgatam lectionem quis ſanus volet tueri? Quomodo inde bonum ſenſum efficiet? Miror ergo minutos iſtos, καὶ ἀκανθολόγους interpretes hoc non vidiſſe. *Scaliger:* mi homo, tua vineta cecidiſti.

48. *Cum grege ter trino*] Vetus liber: *Congeret & trino.* Lege: *Congrege ter terno.* ut in Epiſtolæ decimæ ad Paulum verſu viceſimo, *congrege vulgo.* Si ergo numerum perfectum, ut puto, hic appellet Auſonius, numerum ternarium, hujus loci ſenſus eſſe poterit, ex ter ternis fieri novem, & novem in ter terna reſolvi. *Vinetus.*

48. *Congrege*] Invenias eam quoque dictionem apud Tertullianum de Pœnit. c. XI, & in Pervigilio Veneris: *Congreges inter catervas ire per ſaltus tuos.* Auſonius item ultima periocha Odyſſ. *congregem denſitatem* dixit.

49. *Qui medius quinque & ſeptem*]

Vetus

Et numero in toto poſitus ſub acumine centri ,
Diſtinguit ſolidos [50] cœbo pergente trientes ,
Æquipares dirimens partes ex impare terno ,
Et paribus triplex medium : quum quattuor & ſex
Biſque quaternorum ſecernitur omphalos idem.
Ius triplex, [51] tabulæ quod ter ſanxere quaternæ ,
Sacrum, privatum, [52] & populi commune quod uſquam eſt.
[53] Interdictorum trinum genus : [54] unde repulſus
Vi fuero, aut Vtrobi fuerit, Quorumve bonorum.
[55] Triplex libertas, [56] capitiſque minutio triplex.

[57] Tri-

Vetus exemplar: *Vt tris ſic quinque & ſeptem*. Vinetus.

50. *Cubo pereunte*] *Cœbo* & hic pro *cubo*, editio Aſcenſiana, & vetus liber : & præterea *pergente* pro *pereunte* idem vetus. *Vinet.*

51. *Tabulæ ter quaternæ*] Id eſt, duodecim. unde Leges duodecim tabularum dictæ. de quibus Titus Livius libro tertio , & Pomponius Iuriſconſultus in Iuſtiniani Pandectis. *Vinetus.*

52. *Et populi commune*] Publicum. Alii aliter jus dividunt, ut Vlpianus lib. I inſtitutionum, in duo membra, in jus publicum & privatum. *Publicum*, quod utilitatem reipublicæ ſpectat : & in ſacris, in ſacerdotibus, in magiſtratibus conſiſtit. *Privatum* vero, quod ad utilitatem ſingulorum pertinet. Quod & dicit tripartitum eſſe, nempe collectum ex naturalibus præceptis, aut gentium, aut civilibus. *Vinetus.*

53. *Interdictorum*] Præter Silvium, eſt hunc locum interpretatus Andreas Alciarus lib. 10, cap. 7 Parergôn. Sunt autem illa *Interdictorum* genera, Recuperandæ poſſeſſionis, Retinendæ, & Adipiſcendæ. *Vinet.*

54. *Vnde repulſus vi fuero*] Sic Vet. Cod. Nimis vero, quam inſcite atque inconſulte immutatum *furto* legitur pro *fuero*. Nimirum ut è trino in quaternum genus Interdicta diſcindantur. Iureconſultorum ſane Digeſtorum XLIII, atque Inſtit. IV, diligens eſt hujus rei Diſſertatio, quæ ut ſtrictim referatur, *Interdictorum* quædam adipiſcendæ poſſeſſionis cauſa comparata eſſe aſſerunt, quædam retinendæ, quædam etiam recuperandæ. *Adipiſcendæ* quidem poſſeſſionis cauſa interdictum accommodari bonorum poſſeſſori, quod appellatur *quorum bonorum*. *Retinendæ*, Vti poſſidetis, & *utrobi*, cum ab utraque parte de proprietate alicujus rei controverſia ſit. *Recuperandæ*, ſi quis ex poſſeſſione fundi vel ædium vi dejectus fuerit. Nam ei ponitur interdictum, *unde vi*. Ait igitur Poëta, unum eſſe genus, *unde repulſus vi fuero*, hoc eſt, unde dejectus aliquis vi fuerit. Harum vero diviſionum nomina, *unde vi*, *utrobi*, & *quorum bonorum* ex Prætoris verborum initiis ſumta ſunt. Ideoque intercisa in Ternario videbantur, ac referri maniſeſtius nec poterant omnino, nec debuerant. *Mariang. Accurſius.*

55. *Triplex libertas*] Liberi fiunt aut Cenſu, aut Vindicta, aut Teſtamento, ut auctor eſt Marcus Tullius in Topicis. Alia eſt *libertatis* diviſio in cap. 5 lib. I Inſtitutionum Iuſtiniani. *Vinetus.*

56. *Capitiſque minutio*] Capitis diminutio eſt prioris ſtatus mutatio.

Ea

[56] Trinum dicendi genus est, sublime, modestum,
Et tenui filo. [58] triplex quoque forma medendi,
[59] Quoi logos, aut methodos, cuique experientia nomen.
Et medicina triplex, servare, cavere, mederi.
Tris oratorum cultus, [60] regnata Colôsso
Quem Rhodos, Actææ quem dilexistis Athenæ,
Et quem de scenis [61] tetrica ad subsellia traxit
Prosa Asiæ, in causis [62] numeros imitata chororum.
[63] Orpheos hinc tripodes, quia sunt tria, terra, aqua,
flamma.

[64] Tri-

Ea triplex appellatur Maxima, Minor, quam quidam mediam vocant, & Minima. Tria enim sunt, quæ habemus, inquit Paulus libro 2 ad Sabinum, Libertatem, Civitatem, Familiam. Igitur cum hæc omnia amittimus, *Maxima*: quum vero amittimus civitatem, at libertatem retinemus, *Media*: quum autem & libertas & civitas retinetur, familia tantum mutatur, *Minima* est capitis diminutio. Institutionum Iustiniani libri primi caput 16, & libri quarti Pandectarum titulus 5 est de capitis minutione. *Vinetus.*

57. *Trinum dicendi genus*] Quos *χαρακτῆρας* Græci vocant; *Vberem, Gracilem, Mediocrem*, Quinctilianus libro 12, & Aulus Gellius lib. 7. *Vinet.*

58. *Triplex quoque forma medendi*] Serenus Sammonicus:

Quod Logos, aut Methodus, simplexque Empirica pangit
Hoc liber iste tenet, diverso è dogmate sumtum.

Divus Hieronym. ad Paulinum: *Taceo de medicis, quorum scientia mortalibus utilissima est, & in tres partes scinditur,* τὸ δόγμα, τὴν μέθοδον, τὴν ἐμπειρίαν. adi & Isidorum lib. IV, cap. IV. Colerus.

59. *Qua logos*] Lego: *Quoi logos, aut* &c. *Scaliger.*

59. *Qua logos*] Fortasse rectius *Cui logos*, uti & Silvius etiam existimat. Λόγος, ratio, μέθοδος, via brevis: ἐμπειρία, experientia: unde tria *medicorum* genera, *Logici* qui & Dogmatici, *Methodici*, & *Empirici*. De iis Galenus in libris de sectis, & aliis multis in locis. *Vinetus.*

60. *Regnata Colosso*] Sol erat tutela *Rhodiorum*. testes nummi Rhodii, ex una parte Rosa, ex altera Sole insigniti. Sol ergo est ἄναξ Rhodiorum, Dominus, & tutela. ut Homero Ἴδηθεν μεδέων. At *Colossus* ille ingens in foro Rhodio positus, erat Solis, non alius Dei, aut hominis, aut Herois. proinde *regnata Colosso*, id est, Soli. *Scaliger.*

61. *Tetrica ad subsellia*] Ad judicialia, forensiaque *subsellia*, in fora & curias *Vinetus.*

62. *Numeros imitata chororum*] Rhythmum quendam, id est legem pedestris orationis intelligit: quales sunt *numeri chororum*, ut Pindarici, qui propterea *lege soluti*, dicuntur Horatio. nam *lex* eorum est voluntas poëtæ. *Scaliger.*

63. *Orpheus in tripodes. quia sunt tria, Terra, Aqua, Flamma*] Sic reperit scriptum Silvius: itaque habent omnia, quæ vidimus, nova exemplaria: sed vetus Lugdunense, *hinc* pro *in*: *& flamma*, nisi fallor, pro *flamma*. Vix enim potuit legi hujus verbi finis. *Orpheus* autem ego in geniti-

64 Triplex sideribus positus, distantia, forma. 75

Et

vum *Orpheos* mutarem, ut à *Tereus* est *Tereos* in Vita humana: ac sic legerem:

Orpheos hinc tripodes, quia sunt tria,
Terra, Aqua, Flamma.

Tripodesque pro τριπόδης acciperem: quemadmodum τριπόδης, ἑπταπόδης, ὀκταπόδης inveniuntur in Operibus & Diebus Hesiodi. pro τρίπους, ἑπτάπους, ὀκτάπους, ut *tria* hæc, *terra*, *aqua*, *ignis*, non plures sunt *tripodes*, sed tripus duntaxat unus. Τρίπους autem quum sit idem, quod *tripes*: & tripus ille Apollinis apud Delphos, aliique tripodes, sive mensa fuit, sive vas, sive aliquid aliud, quod tribus pedibus sustineretur, non satis video, quem vocet Ausonius *Orphei* poëtæ vetustissimi *tripodem*, ideone tantum per metaphoram quandam illa rerum principia, Orpheo posita numero tria, quot in tripode pedes fuerunt: an vero carmen aliquod Orphei de tribus illis principiis, vel etiam de ternario numero. Non enim primus fuit inter veteres Ausonius, qui de *ternario numero* luserit: & miror, si τριαγμὺς Iovis Chii & Philosophi, multis sæculis antiquioris, non legerat, aut si legerat, quo modo non meminerit: quos fuerunt qui Orpheo illi Thraci attribuerent, ut ex Harpocratione, & aliis ostendit Lilius Gregorius in Dialogis de poëtis. Interciderunt autem Orphei scripta, in quibus disserebatur de rerum principiis: ceterum quam memorat Ausonius *aquam* inter illa, hæc nulla est apud Suidam, sed *Nox* quædam atque *Chaos*. Vinetus.

64. *Triplex sideribus positus, dist.*] *Distantia triplex*, longitudo à quodam puncto in Zodiaco, puta à prima stella Arietis, Latitudo ab Ecliptica, Declinatio ab Æquinoctiali, utrumque tam cis quam ultra Eclipticam, & Æquinoctialem. *Forma*, μόρφωσις. Sunt enim quædam in *formas* conjecta, id est, quæ formam quandam componunt, cujusmodi septem formant Vrsam minorem, viginti septem Vrsam majorem. Vnde μορφαὶ καὶ μορφώσεις, καὶ ἀστερισμοὶ dicuntur. Reliquæ, quæ nullam formam constituunt, dicuntur ἀμόρφωτοι, cujusmodi sunt undecim circa Canem. *Modus* est mensura, ut *modus agri*, est mensura & perticatio agri. Mensura igitur stellæ est Diametrum ipsius. Quare ex magnitudine diametri sex gradus magnitudinum in stellis considerari sunt, ut dicerentur primæ, secundæ, tertiæ magnitudinis. *Scaliger.*

64. *Triplex sideribus positus*] *Gripus* hic non minus mihi obscurus, quam prior. *Positus*, *positio*, *positura*, *situs*, idem apud Lucretium, Ciceronem, Propertium, Ovidium, & alios Latinos: verum distantia stellarum siquid ad situm pertinet, quomodo forma & modus ad eundem? Adjectivum tamen *Triplex* ad *distantiam*, *formam*, & *modum* æque referendum putem, atque ad *positum*, ut quattuor illa, singula sint triplicia. Primum enim sidera sic à POSITV dividunt, ut alia in Zodiaco sita dicant, alia citra, alia ultra Zodiacum. Sic enim Proclus in extremo commentariolo de Sphæra. Deinde *distantiam* in illis faciunt *triplicem*, *Longitudinem*, à principio Arietis secundum circulum Eclipticum: *Latitudinem*, ab eodem Ecliptico: *Declinationem* ab Æquinoctiali circulo ultro citroque versus polos. Ita Ptolemæus & alii. Quod autem ad *formam* attinet, Stoici stellas asserunt esse globosas, sicut Mundum, & Solem, & Lunam. Cleanthes, κωνοειδεῖς, hoc est, turbinales, ut Budæus hoc vertit. Anaximenes, clavorum in modum Crystallaceo quodam suffixas. Addit quidem Plutarchus secundo de Placitis Philosophorum, formam

Et modus, [65] & genetrix modulorum musica triplex,
[66] Mixta libris, [67] secreta astris, [68] vulgata theatris.
Martia Roma triplex; equitatu, plebe, senatu.
[69] Hoc numero tribus, & [70] sacro de monte Tribuni.
[71] Tris

formam quartam, quod existimaverint quidam Stellas quasi quasdam esse bracteas ignitas, sed istos clavos & bracteas pro eodem potest accepisse Ausonius. *Modi* denique, qui τρόποι τόνοιque Græcis nominantur, tametsi septem pluresque numerantur in Cassiodori, Severini, Ptolemæi, Plutarchi, Euclidis, Aristoxeni, Musicis: tamen scribit Ptolemæus secundo Harmonicorum, *tres* in illis fuisse antiquissimos, primosque omnium observatos, *Dorium*, *Phrygium*, *Lydium*. Alii sunt ab his facti, *Hypodorius*, *Hypophrygius*, *Hypolydius*, *Mixolydius*, quos in sua cælesti musica constituebat Pythagoras, sicut scribit Plinius libro secundo. *Vinetus.*

64. *Triplex sideribus* &c.] Quid bona pravaque distinctio possit, vel ex hoc loco cognoscere est, qui doctissimis viris hactenus, aut non, aut male intellectus fuit. Sive enim *triplex* pro trinis, tribusve sumamus, ut sit sensus, *Tria* accidunt sideribus, *positus*, *distantia*, *forma*: sive hæcce tria triplicia statuamus, parum ad hujus ænigmatis enodationem referre arbitror, cum utroque modo recte possit explicari. Verum quid hoc loci *modus*? nam quod Scaliger mensuram interpretetur, in eo frustra fuit. Ponenda igitur τελεία ὑποστιγμὴ post *forma*. Est enim sensus absolutus. Lege porro conjunctim: *Et modus, & genetrix modulorum musica triplex.* *Modus* & *modulus* carminis idem est. Ergo & *modus* est *triplex*, Lydius, Dorius, Phrygius: & ipsa inventrix & parens modorum *Musica triplex* est, *mista libris*, Rhythmica: *secreta astris*, Harmonica: *vulgata theatris*, Crusmatica.

65. *Et genitrix modulorum*] *Musica* Cassiodoro definitur, bene modulandi numerorumque scientia. distribuiturque tripartito, in *Harmonicam*, *Rhythmicam*, *Crusmaticam*. Quam Severinus Boethius lib. 1 Musicorum, in *Mundanam* dividit, & *Humanam*, & in eam quæ in quibusdam consistit instrumentis. *Vinetus.*

66. *Mista libris*] *De qua* scripti libri: si hoc inter genera Musicæ referri debeat. *Vinet.*

67. *Secreta astris*] *Mundana* Severino nuncupata: & quam Pythagoras in cœlestibus sphæris audiebat harmoniam. de qua plura Aurelius Macrobius in somnium Scipionis. *Vin.*

68. *Vulgata theatris*] Qua per *theatra* in ludis & fabulis, ac alibi, utuntur artifices: & quam in quibusdam instrumentis consistere dixit Severinus. Quorum instrumentorum tria sunt quoque genera apud Cassiodorum, *Pulsatilia*, *Tensilia*, *Inflatilia*. Vide versum 23. *Idem.*

69. *Hoc numero tribus*] Tres Tribus, tres Equitum turmæ, tres Centuriæ, sunt, *Rhamnenses*, *Tatienses*, *Luceres*, apud Titum Livium primo. *Id.*

70. *Sacro de monte Tribuni*] Quum plebs Romana *à patribus secessisset, anno fere septimodecimo post reges exactos, Tribunos sibi in monte sacro creavit: qui essent Plebeji Magistratus. Dicti Tribuni, quod olim in tres partes divisus populus erat: & ex singulis singuli creabantur. vel quia tribuum suffragio creabantur.* Pomponius Iurisconsultus lib. 1 Digest. Iustiniani, titulo de origine juris. Porro mons ille Festo Pompejo, & Tito Livio lib. 2, auctoribus, fuit trans Anienem fluvium, *sacer* cognomina-

 mina-

[71] Tris equitum turmæ : [72] tria nomina nobiliorum.
[73] Nomina ſunt chordis tria : ſunt [74] tria nomina menſi.
[75] Geryones triplex : [76] triplex compago Chimæræ.
[77] Scylla triplex, commiſſa tribus, cane, virgine, piſce.
[78] Gor-

minatus, quod eum plebs, quæ eo à patribus ſeceſſerat, creatis Tribunis plebis, qui ſibi eſſent auxilio, deſcendens Iovi conſecravit. *Vinetus.*

71. *Tres equitum turmæ*] Verſ. 560 quinĉti Æneidos Virgilii eſt:

Tres equitum numero turmæ, ternique vagantur
Ductores. --- Vide antiquum ejus interpretem. *Idem.*

72. *Tria nomina nobiliorum*]Vt Marcus Tullius Cicero, Cajus Iulius Cæſar. Vide Politiani Miſcell.c. 31. *Id.*

72. *Tria nomina nobiliorum*]Inſignis locus eſt apud Artemidor. Onirocr. α΄. οἶδα δέ τινα, ὃς ἔδοξε τρία ἔχειν αἰδοῖα δοῦλος ὤν, καὶ ἐγένετο ἐλεύθερος, καὶ ἀνθ' ἑνὸς ὀνόματος τρία ἔσχε, δύο τὰ ἀπὸ τοῦ ἀπελευθερώσαντος προσλαβὼν ὀνόματα.

73. *Nomina ſunt chordis tria*] ὑπάτη, μέση, νήτη, id eſt, gravis, media, & acuta, apud veteres, qui de Muſica ſcripſerunt. *Vinet.*

74. *Tria nomina menſi*] Calendæ, Nonæ, Idus. *Idem.*

75. *Geryones triplicis*] Inflexio, ſive metaplaſmus Latinus, *Geryones*, pro *Geryonæ*, ut *Euclidis*, *Oreſtis*, *Euripidis*, non autem *Euclidæ*, *Oreſtæ*, *Euripidæ*, quod rectius erat. *Scaliger.*

75. *Geryones triplex*] *Geryones triplices*, antiqui libri duo, & prima Pariſienſis editio. In uno namque *Geryone* tricorpore, trimembri, tricipite, tres ſingulari concordia, & eodem nomine fratres intelligunt veterum fabularum interpretes. Græci quidem, qui nobis iſta primi tradiderunt commenta de *Geryone* & ejus bobus, Γηρυόνης per primam tantum declinationem inflectunt, Herodotus lib.4. Dionyſius 1, Strabo 3, Plutarchus in Politicis, omnes denique, quantum memini, veteres novique, præter poëtas, qui, ut etiam monuit Priſcianus lib. 6, ης in ους interdum commutant, veluti Heſiod. in Theogonia : ſed Latini *Geryones* non ſolum per primam more Græcorum, verum etiam per tertiam ſuam declinant, quod Saluſtii auctoritate probat Servius in verſum 662 ſeptimi Æneid. quemadmodum veteres *Orontæ*, & *Orontis* ab recto *Orontes* : *Herodæ*, & *Herodis*, ab *Herodes* : *Oreſtæ* & *Oreſtis* ab *Oreſtes*, dixiſſe ſcribit Priſcianus eodem ſexto. Genitivum ego *Geryonis* legi apud Silium lib. 3. Eſt & verſu ducenteſimo ſecundo octavi Æneid. ſed & hic legit *Geryonæ* Servius : & quem habeo perantiquum librum membraneum, ſcribit :

Tergemini nece Geryonæ, ſpoliiſque ſuperbus.

Quod autem ad rectum *Geryon* attinet, quo vulgus utitur pro *Geryones*, hunc in Græcis auctoribus non obſervavi, ſed ſolum in iis Latinis, qui nec ſatis Latini ſunt, nec ſatis antiqui. *Vinetus.*

76. *Triplex compago Chimæræ*] Hujus monſtri *tria* fuerunt *capita* Draconis, Leonis, Capræ. Fingunt Homerus Iliados ſexto, Heſiodus in Theogonia, & Ovidius ſexto Metamorphoſeon. *Vinet.*

77. *Scylla triplex commiſta*] Recte, *commiſſa* legitur, id eſt, conjuncta. Virgil.

Delphini caudas utero commiſſa luporum. Manilius :

--- Duplici Centaurus imagine fulget:
Pars hominis, tergo pectus commiſſus equino. Claudianus :

Quæ priſtis commiſſa viro. Mariang. Accurſius.

77. *Scylla triplex*] *Scyllam* Typhonis

[78] Gorgones, [79] Harpyiæq; & [80] Erinnyes agmine terno.
[81] Et tris fatidicæ [82] nomen commune Sibyllæ:
Quarum [83] tergemini [84] fatalia carmina libri:
[85] Quos ter quinorum ſervat cultura virorum.
Ter bibe. tris numerus ſuper omnia, [86] tris Deus unus.
Hic quoque ne ludus numero tranſcurrat inerti,
Ter [87] decies ternos habeat, [88] decieſque novenos.

TECHNO-

nis filiam ſcribunt ſuperiore corporis parte mulierem, inferiore piſcem fuiſſe, & ſex canes natos circa inguina habuiſſe. Fabula eſt decimo quarto Metamorphoſeon Ovidii, apud Hyginum, Servium in Virgilium, & Tzetzen in Lycophronem. *Vinetus.*

78. *Gorgones*] *Tres* ſunt, Meduſa, Euryale, Stheno, apud eoſdem auctores, & Heſiodum, & Fulgentium. *Vinet.*

79. *Harpyiæ*] *Tres* & hæ auctoribus iiſdem, Ocypete, Ællo, Celæno. *Idem.*

80. *Erinnyes*]. Quæ & *Furiæ*, *tres* ſunt, Megæra, Alecto, Tiſiphone. *Vinetus.*

81. *Et tres fatidicæ nomen commune Sibyllæ*] *Tres*, quia vetuſtiſſimi Græci, quos & Solinus ſequitur, totidem duntaxat, non plures retulerunt. *Nomen commune*, quod, ut ait Varro, *omnium fatidicarum mulierum nomen fuit commune* Σίβυλλα. Scaliger.

81. *Et tris fatidicæ*] Inter ſcriptores non conſtat de numero *Sibyllarum*. Lactantius Firmianus, & Suidas, decem quidem recenſent ex Vartone, Euſebio, & aliis. Sed omnes iſtas decem Martianus Capella libro ſecundo duas tantum fuiſſe aſſerit. Solinus, & quidam Græci ſcriptores, quemadmodum ſcribit Lilius Gregorius de poëtis, *tres* ſolum noverunt. Ælianus duodecimo variæ hiſtoriæ, quatuor duntaxat primum numerat: ſed iis poſtea ſex addit, ut illæ decem fiant. His etiam plures invenies in commentariis Ludovici Vivis in duodevigeſimum Auguſtini de civitate Dei. *Vinetus.*

82. *Nomen commune Sibyllæ*] *Marcus Varro, quo nemo unquam doctior, ne apud Græcos quidem, nedum apud Latinos vixit, in libris rerum divinarum, quos ad Cajum Cæſarem Pontificem Maximum ſcripſit, quum de quindecim viris loqueretur, Sibyllinos libros ait non fuiſſe unius Sibyllæ, ſed appellari uno nomine, Sibyllinos, quod omnes feminæ vates Sibyllæ ſunt à veteribus nuncupatæ.* Hæc Lactantii verba ſunt lib. 1 divinarum inſtitutionum. *Vinet.*

83. *Tergemini*] *Tres libri* Sibyllini. Habet totidem Gellius. Plinius unum ſolum, alii novem. Vide Lactantium. *Vin.*

84. *Fatalia carmina*] Quibus *fata* Imperii Romani continerentur. *Id.*

85. *Quos ter quinorum*] Quindecim. Ad eos libros *quaſi ad oraculum, Quindecimviri adeunt, quum dii immortales publice conſulendi ſunt.* Aulus Gellius lib. 1. *Id.*

86. *Ter deus unus*] Iſtud *ter* hoc loco mihi ſemper diſplicuit. Idem vetus codex ſcribebat *tris*, pro *tres*, ut ante multis locis. Tres ſunt unus Deus: *Deus pater*, *Deus filius*, *Deus ſpiritus ſanctus*, inquit Athanaſius, *ceterum non tres dii, ſed unus Deus.* Idem.

87. *Decies ternos*] Liber, cui titulus Θεολογούμενα τῆς ἀριθμητικῆς, alia dabit de *ternario numero*, & Cælius Rhodiginus libro viceſimi ſecundi capite 9 Lectionum antiquarum. *Id.*

88. *Decieſque novenos*] *Nonagin-*

ta sunt, quem numerum bis posuit: per copulam vero forent centum octoginta. Malim igitur, *deciesve novenos*. Idem peccatum invenias Epist. VII ad Theonem: *Ter denas puto, quinquiesque senas*, repone: *quinquiesve senas*. Levia hæc, non tamen negligenda. Sed non ita leve mendum, quod Plinii locum hactenus obsedit lib. 11, cap. LXIII: *Quasi non ad delicias quasque, non ad contumelias serviat homini*, corrige: *Quas enim non ad delicias, quasve non ad contumelias servit homini?* Eadem diversimode legendi contentio in hisce Virgilii exorta est, lib 11 Æneid. ℣ſ. 37:

— suspectaque dona
Præcipitare jubent, subjectisque urere flammis.

Vbi Servius: Que *copulativa conjunctio est*, aut *disjunctiva. quomodo ergo per* (lege, *pro*) aut *adjunxit? cum non utrumque sed alterutrum fieri poterat, quod suadebatur. Poëtarum est partem pro parte ponere, ut* torvum *pro* torve, *&* volventibus *pro* volubilibus. *Ergo conjunctionem pro conjunctione posuit*, que *pro* ve. *nam sonantius visum est. Antiqua tamen exemplaria* ve *habere inveniuntur.* ve *enim proprium significatum habet, ut interdum pro* vel *accipiatur.* Ita & apud Iustinum lib. 111, c. 111, legitur in vulgatis, *quid addendum mutandumque legibus videretur.* pro quo Bellovacensis Vincentius, *vel mutandum leg. vid.* Vnde olim scriptum fuisse colligo *mutandumve*, pro *mutandumque*. Sed confuderunt hæc veteres. sic Prudentius hymno VIII Cathemer.

Sive tu mensam renuas, cibumque
Sumere tentes. pro *cibumve*.

TECHNOPÆGNION. Edyll. XII.

AVSONIVS PACATO PROCONSVLI.

1 *Scio mihi apud alios pro laboris modulo laudem non posse procedere. quam tamen si tu indulseris, ut ait Afranius in Thaide*, 2 Majorem laudem, quam laborem invenero. *Quæ lecturus es, Monosyllaba sunt, quasi quædam puncta sermonum: in quibus nullus facundiæ locus est, sensuum nulla conceptio, propositio, redditio, conclusio, aliaque sophistica, quæ in uno versu esse non possunt: sed cohærent ita, ut circuli catenarum separati. Et simul ludicrum opusculum texui, ordiri majuscula solitus:* 3 *sed in tenui labor*, at

1. *Scio mihi*] Hanc epistolam primus in suis Diatribis Accursius Mariangelus edidit. Quæ & in vetusto Lugdunensi libro fuit, hoc titulo, PRÆFATIO TECHNOPÆGNII. *Vinetus.*

2. *Majorem laudem*] Legendum: *Afranius in Thaide:*

Majorem laudem, quam laborem invenero.

Est enim senarius ex Togata Afranii, cui titulus fuit *Thaidi*. Scaliger.

3. *Sed in tenui labor*] Re tenui, ut dicet in Epistola undecima ad Paulum. in exili & levi materia, gloria

at non tenuis gloria, si probantur. tu facies, ut sint aliquid. nam sine te Monosyllaba erunt, vel si quid minus. In quibus ego, quod ad usum pertinet, lusi: quod ad molestiam, laboravi. Libello [4] *Technopægnii nomen dedi: ne aut ludum laboranti, aut artem crederes defuisse ludenti. Vale.*

ria inest non tenuis, ex propositione quarti Georgicôn Virgilii:

In tenui labor, at tenuis non gloria: si quem
Numina lava sinunt, auditque vocatus Apollo. Vinetus.

4. *Technopægnii nomen*] Lilius primo de poëtis: *Est Technopægnion apud Ausonium Gallum, ludicrum quidem poëma, verum multa arte compositum.* Vinet.

AVSONIVS PAVLINO SVO.

[1] *Misi ad te Technopægnion, inertis otii mei inutile opusculum. Versiculi sunt monosyllabis cœpti, & monosyllabis terminati. Nec hic modo stetit* [2] *scrupea difficultas, sed accessit ad miseriam cogitandi, ut idem monosyllabum, quod esset finis extremi versus, principium fieret insequentis. Dic ergo &, ô mora,* [3] *ô pœna! rem vanam quippe. cura exigua est, & fastiditur: inconnexa, & implicatur: quum sit aliquid, vel nihili deprehenditur. Laboravi tamen, ut haberet aut historicon quippiam,* [4] *aut dialecticon. Nam poëticam, vel sophisticam levitatem necessitas*

1. *Misi ad te*] Neque in Lugdunensium, neque in Mariangeli vetusto libro fuerunt hæ litteræ, quas ad Paulinum scripsit Ausonius, quum ei mitteret non totum *Technopægnion* suum, sed priorem tantum partem, eam, quæ ab iis inciperet vocibus, in quas & desineret. Potest autem hic Paulinus, is esse, ad quem sunt aliæ Ausonii epistolæ, & ipsius ad Ausonium. *Vinetus.*

2. *Scrupea*] αἰνιγματώδης. Aulus Gellius lib. 12: *Quæ Græci dicunt ænigmata, hoc genus quidam ex veteribus nostris* scrupos *appellaverunt.* Vinet.

3. *O pœna*] *Pœna* hic more nostro Galloromano, laborem & molestiam significare videtur. Sed locus hic vereor, ut non sit integer in nostris codicibus: quorum alii habent, *ô pœna rem vanam quippe cura exigua est. & fast.* alii, *rem vanam quippe curavi. exigua est & fastid.* Vinetus.

3. *Dic ergo, & ô mora,* &c.] Tametsi hic me minus oculatum esse deprehendam, videre tamen videor distinguendum esse: *Dic ergo &, ô mora, ô pœna! rem vanam quippe. cura exigua est; & fastiditur: inconnexa, & implicatur: quum sit aliquid, vel nihili deprehenditur.* aut, *nihili velut depreh.* non absurde autem scriptus alter, *rem vanam quippe curavi.*

4. *Aut dialecticon*] Quod de aliquo

tas obſervationis excluſit. Ad ſummam, non eſt quod mireris: ſed paucis literis additis, eſt cujus miſerearis: neque æmulari velis. & ſi huc quoque deſcenderis, majorem moleſtiam capias, ingenii & facundiæ detrimento, quam oblectationem, imitationis affectu. Vale.

quo differeret & diſputaret. niſi forte διδακτικῶς malis legere, id eſt, quod doceat. *Vinet.*

Verſus monoſyllabis cœpti, & finiti, ita ut à fine verſus ad principium recurrant.

RES hominum fragiles alit, & regit, & perimit fors.
Fors dubia, æternumque labans: quam blanda fovet ſpes.
Spes nullo finita ævo: cui terminus eſt mors.
Mors avida, inferna mergit caligine quam nox.
[1] Nox obitura vicem: remeaverit aurea quum lux.
Lux dono conceſſa deum: cui prævius eſt ſol.
Sol, cui nec [2] furto Veneris latet armipotens Mars.
[3] Mars nullo de patre ſatus: quem Threſſa colit gens.
Gens infrena virum: quibus in ſcelus omne ruit fas.
Fas hominem mactare ſacris: ferus iſte loci mos.
Mos ferus audacis populi: quem nulla tenet lex.
[4] Lex naturali quam condidit imperio jus.
Ius genitum pietate hominum, jus certa dei mens.
Mens, quæ cœleſti ſenſu rigat emeritum cor.
Cor vegetum mundi [5] inſtar habens, animæ vigor, ac vis.
Vis

1. *Nox ſortita vices*] Exemplar MS. *Nox obitura vicem.* Mariang. Accurſ.

1. *Nox obitura vicem*] Alii libri: *Nox ſortita vices.* Vinetus.

2. *Furto Veneris*] Adulterio. Addebat autem præpoſitionem codex antiquus, *furto in Veneris.* Vinet.

3. *Mars nullo de patre*] *Mars* deus belli, *Iunonius* in Edyllio, cui titulus eſt, de Tribus menſtruis menſium, *Iunonis filius, ſine patre,* quinto Faſtorum Ovidii: magnum Thraciæ gentium numen, ut dictum fuit in primum epigramma: quæ illi homines pro victimis feriunt, ait Pomponius Mela libro ſecundo. *Vinet.*

4. *Lex naturali*] Petrus Faber libri primi Semeſtrium capite viceſimo quarto. *Idem.*

5. *Inſtar*] Figuram. *Mundus* eſt *rotundus*, & *cor* fere rotundum. *Id.*

6. *Verum*

Vis tamen hîc nulla est: [6] verum est jocus & nihili res.

6. *Verum est jocus*] *Tantum*, pro *verum* vetus codex. Adverte autem, quæ vocula hos monosyllabos incepit, ultimum hunc eadem terminari. *Vinetus.*

[1] PRÆFATIO MONOSYLLABORUM tantum in fine positorum.

VT *in vetere verbo est*, [2] *Sequitur vara vibiam: similium nugarum subtexo nequitiam. & hi versiculi monosyllabis terminantur, exordio tamen libero, quamquam fine legitimo.*

1. *Præfatio*] Lemma est in veteri libro:

Præfatio Monosyllabarum tantum in fine positarum. Scaliger.

2. *Sequitur ver hiemem*] Proverbium hoc subdititium, & adulterinum est. neque unquam ejus in mentem Ausonio venit. In illo enim pervetere libro plane exaratum exstat: *Vt in vetere verbo est, Sequitur vara vibiam, similium nugarum subtexero nequitiam.* Quod proverbium è situ jam primum erutum qui mihi explicaverit, magnam à me iniverit gratiam. Sed nequid in hoc ἐξηγήσει desideraretur, incidi in optimas & vetustissimas glossas, quæ nondum editæ sunt. In iis ita scriptum inveni: *Varam vibia. Pertica duæ sunt inter se colligatæ, quæ asserem sustinent. unde proverbium: Vibia varam sequitur.* Hactenus glossæ illæ, quæ melius, meo judicio, concipiunt proverbium, quam codex Ausonianus. Nam *Vara* significat perticam ab summo furcillatam, ut colligimus ex illis glossis: *Vibia* autem perticam transversam, quæ furcillæ illi imposita, & colligata est. Quare si *Vara* cadat, & *Vibiam* simul cum illa cadere necesse est, Vnde recte dictum: *Varam vibia sequitur.* Sane Varam id significare præterquam quod ex glossis illis cognoscimus, etiam Vitruvius confirmat libro x, cap. XIX, loquens de arictis inventione: *Ceteras*, inquit, *Chalcedonius de materia primum basim subjectis rotis fecit: supraque compegit arrectariis, & jugis varas, & in his suspendit arietem.* Ex his videmus *Varam*, quæ *arrectaria* statuitur. *Vibiam* vero quæ transversaria, ut jugum supponitur. Sed unde dicta sit Vibia, & quæ ἔτυμον caussa, & utrum *bibia*, ut in Ausonio, an, *Vibia*, ut in Glossis, scribendum sit, nescio. Mihi sufficit & proverbium, & ejus interpretationem ex veteri Grammatico indicasse. Proverbium quadrat in eos, qui cum uni virio indulserint, deplorata omni verecundia, & profligato pudore ad alia præcipites feruntur, quasi omni jacta bonorum alea. Cui non absimile Hispanorum, qui arguti in his vulgaribus dictis sunt. In eodem enim sensu dicant, *funis secutus est situlam.* Cum enim situla decidit in puteum, & funis quoque, quo illa apta pendebat, sequitur. Sed præterit duo nomina propria interpretari Vibiam, & Varam. Nam *Vibii*, & *Vari*,

mo. Sed laboravi, [3] *ut quantum ejus posset apud aures indulgentissimas, absurda concinerent, insulsa resiperent, hiulca congruerent: denique haberent & amara dulcedinem, &* [4] *inamœna venerem, &* [5] *aspera levitatem. Quæ quidem omnia quoniam insuavis materia devenustat, lectio benigna conciliet. Tu quoque mihi tua crede securior, quippe* [6] *meliora: ut, quod per adagionem cœpimus, proverbio finiamus, &* [7] *Mutuum muli scabant.*

Æmula diis, naturæ imitatrix, omniparens ars,
[8] Pacato ut studeat ludus meus, esto operi dux.

[9] Arcta,

Vari, nomina gentilitia Romæ. *Vara Vibiam*: hoc est, τὸ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ ἕπεται. Scaliger.

3. *Vt quantum posset videri apud*] Vetus scriptura, *ut quantum ejus possent apud aures*: & paulo post, *inepta* pro *inamœna*, *hiulca* codex Tilianus pro *hiulcula*. Vinetus.

4. *Inamœna*] Vetus liber habet: *inepta venerem*, non *inamœna*. Scaliger.

5. *Aspera lenitatem*] *Levitatem*, scribebat Ioannis Tilii vetus codex. *Vinetus.*

6. *Sed ut quod per*] Præferenda duorum optimorum codd. scriptura, quam sequutus sum. neque aliter ipse sensus postulat, ut colon præcedens cum sequente conjungatur, unaque fiat periodus.

7. *Mutuum muli scalpant*] Ita vet. liber, non *scabant*: quanquam bonum est *scabant*. *Scabo* κνῶ, κνήθω, Lucil.

Scaberat ut porcus detritis arbore costis.

Itaque defricatio illa scabiei dicitur ψωρισμός. Quare emenda titulum Varronianæ Menippeæ. *Mutuum muli scabunt*, περὶ ψωρισμοῦ. Quod emendavimus ex duabus vitiosis scripturis, quarum altera habet, ἀφορισμοῦ, altera χωρισμοῦ. neutrum bono sensu, nisi malis χαρισμός. Scaliger.

7. *Mutuum muli scabunt*] Legendum: *scabant*, tempore videlicet quo superiora, *conciliet, finiamus*. Hoc nempe petit, ut mutuum muli scabant. *Mariang. Accursius.*

7. *Mutuum muli scabant*] *Scalpant* pro *scabant*, antiquus liber, qui etiam & præponebat, & *mutuum muli scalpant*. Huic autem parœmiæ scribit esse locum Erasmus, ubi improbi & illaudati se vicissim mirantur, & prædicant. Qua Symmachus quoque usus est in Epistola ad Ausonium tertia. Hujus autem prorsæ fuit titulus in eodem libro: ITEM PRÆFATIO MONOSYLLABARUM TANTUM IN FINE POSITARUM. In aliis, PRÆFATIO QUANTUM AD HÆC Monosyllabarum genera. Neutrius auctor Ausonius. *Vinetus.*

8. *Pacato ut studeat labor hic meus*] Technopægnion de Monosyllabis non Paulino nuncupatum, sed Drepanio *Pacato* (quod est observatione dignum) hic locus ostendit. Qui prætereundus ab his etiam non videbatur (ni fuissent imperiti) qui in parte operis extrema, *Pacati* nomen abolentes, Paulini superscripserunt. Iam enim ita legitur:

Indulge Pauline, bonus, doctus, facilis vir,
Totum opus hoc sparsum, crinis velut Antiphila, pax. Mariangel. Accursius.

8. *Labor hic meus, esto operi dux*] Vetus liber: *ludus meus est operi dux.* Vinetus.

9. *Arcta*

[9] Arcta, inamœna licet, nec congrua carminibus lex.
Iudice sub tanto fandi tamen accipiet ius.
Quippe & ridiculis data gloria, ni prohibet fors.

9. *Arcta inamœna licet*] Tertius ille Is. Vossii liber: *Arte inamœna licet.* & mox duo optimi, *fando*, pro *fandi.*

De membris.

[1] INdicat in pueris septennia prima novus dens.
[2] Pubentes annos robustior anticipat vox.
Invicta & ventis, & solibus, est hominum frons.
[3] Edurum nervi [4] cum viscere consociant os.
Palpitat irrequies, vegetum, teres, acre, calens cor.
Vnde vigent sensus, dominatrix, [5] quos vegetat mens,
Atque in verba refert modulata lege loquax os.
Quam validum est, hominis quota portio, cœruleum fel!
Quam tenue, & molem quantam fert corpoream crus!
Pondere sub quanto nostrum moderatur iter pes!

1. *Indicat in pueris*] Hippocrates libro de septimestri partu, ac alibi: & Aulus Gellius libro tertio, tradunt primos hominis *dentes* cadere annis septimis, & alios nasci. *Vinetus.*

2. *Pubentes annos*] Anno ætatis quartodecimo. Censorinus. *Vinet.*

3. *Et durum nervi*] Valde mihi placuit, quod in secundo Vossiano legebatur, *edurum nervi*, &c. Sic ut *edurum*, sit valde durum. & videtur alias supeesse copula, quum singuli pene versus distincti sint.

4. *Cum viscere*] Carne. *Vinetus.*

5. *Quos vegetat mens*] *Quis*, idem Vossian. codex.

Inconnexa.

[1] SÆpe in conjugiis fit noxia, si nimia est dos.
Sexus uterque potens, sed prævalet imperio mas.
[2] Qui recte faciet, non qui dominatur, erit rex.
Vexat

1. *Sæpe in conjugiis*] Ita vetus liber. alii, *in conjugibus.* Iuvenalis lib. 11:
Intolerabilius nihil est, quam femina dives.
Est & in sententiis Sapientum:
Par pari jugator conjux. Quicquid impar, dissidet.
Sed lege in hanc sententiam Epigramma duodecimum libri octavi Martialis. Miror autem, quod in eodem vetere, *vox* esset pro *dos. Vinetus.*

2. *Qui recte faciet*] Horatii Epistola prima. *Vinet.*

3. *Est*

Vexat amicitias, & fœdera diſſociat lis.
Incipe, quidquid agas : pro toto eſt prima operis pars.
Inſinuat cœlo, diiſque inſerit emeritos laus.
Et diſciplinis conferta eſt, & vitiis urbs.
Vrbibus in tutis munitior urbibus [3] eſt arx.
Auro magnus honos, auri pretium tamen eſt æs.
Longa dies operoſa viro, ſed temperies nox,
Qua caret Æthiopum plaga, pervigil, irrequies gens,
Semper ubi æterna vertigine clara [4] nitet lux.

3. *Eſt arx*] Invento in veteri libro: *Vrbibus intutis munitior urbibus eſt Rex*. Scaliger.

3. *Vrbibus in tutis*] *Arx* ab *arcendo*, inquit Marcus Varro : *quod is locus munitiſſimus urbis : à quo facillime poſſit hoſtis prohiberi*. Caſtellum vulgo dicimus, niſi forte latius pateat Caſtelli appellatio. Loca namque edita, quia acceſſu difficiliora ſunt, ideo conſtituebantur in altioribus urbium locis, quas appellabant *arces*. Solinus, qui arces ab Arcadibus dictas putat, ſic ſcribit de Roma : *Quam Arcades quoniam in excelſa parte montis habitaſſent, derivatum deinceps, ut tutiſſima urbium, Arces vocarentur*. *Rex* autem pro *arx*, erat in vetuſto exemplari. *Vinetus*.

3. *Vrbibus in tutis*] Aſconius in Cic. de Divinat. Arx *vel ſedes Tyranni dicitur, vel editus in Civitate &* munitior *ad ſalutem civium locus, ut Virgilius :*

Quo res ſumma loco Pantheu ? quam prendimus arcem ?

Ergo prima ſpes eſt in muris : ſecunda in arce, ſi muros hoſtis irruperit.

4. *Nitet*] Pro *nitet*, *manet* erat in vetuſto codice. *Vinetus*.

De Deis.

SVnt & cœlicolum monoſyllaba. prima deûm Fas,
Quæ Themis eſt Grajis. poſt hanc Rhea, quæ Latiis Ops.
Tum Iovis [1] & Conſi germanus, Tartareus Dis.
[2] Et ſoror & conjux fratris, regina deûm, Vis.

[3] Et

1. *Et Conſi germanus*] *Dis*, qui Græcis Πλȣ́των, rex *Tartari* & inferorum. *Germanus* frater fuit *Iovis*, *&* *Conſi*, id eſt Neptuni, ut in Epigrammate ſexageſimo nono. *Conſors* pro *Conſi* habuit liber vetus Lugdunenſis: ut monuit Iacobus Cujacius in capite decimo libri quincti Emendationum. *Vinetus*.

1. *Tum Iovis, & c.*] D. Auguſtinus lib. VII Civ. Dei, cap. XXIII : *Vbi erit orcus, frater Iovis atque Neptuni, quem* Ditem patrem *vocant ?*

2. *Et ſoror, & conjux fratris*, &c.] Iunonem ipſam *vim deorum* appellat, Virgiliani illius imprimis memor, ex lib. VII :

Cæleſtum

[1] Et qui quadrijugo curru pater invehitur — Sol.
Quique truces belli motus ciet armipotens — Mars:
Quem

Cælestum vis magna jubet. ---
Et alibi,
---- *vel quæ portenderit ira*]
Magna Deum. ---- ----
ut notissimum illud interea prætercam, quod non nihil & huc pertinet:

Vi superum, sæva memorem Iunonis ob iram. Mariang. Accurs.

2. *Et soror*] Iunonem, quæ & *soror & uxor Iovis, deorumque regina* passim dicitur, *deorum Vim* etiam appellavit Virgilius, ut post vetustos interpretes, Accursius Mariangelus, & Nicolaus Erythræus monuerunt, ac *Iram deorum*, in versu septingentesimo & sexto quincti Æneidos:

Hac responsa dabat, vel quæ portenderet Ira
Magna deum. --- *Vis* alioqui, violentiaque, est Stygis filia in Hesiodi Theogonia. *Vinetus.*

3. *Et qui quadrijugo curru*] Curru quadrijugo vectum *solem* metiri cæli spatia, gentilium fuit opinio. Prudent. lib. I contra Symm.

Hoc sidus currum, rapidasque agitare quadrigas
Commenti. Hinc lib. IV Regum, cap. XXIII, II. Iosias Rex κατέπαυσε τοὺς ἵππους, οὓς ἔδωκαν Βασιλεῖς Ἰούδα τῷ Ἡλίῳ ἐν τῇ εἰσόδῳ οἴκου Κυρίου, &c. καὶ τὸ ἅρμα τοῦ Ἡλίου κατέκαυσε πυρί. Sed ut hoc, ita & illud è Macrobio, lib. I, cap. XIII, aliisque pervulgatum, Solem & Iovem eundem Deum censeri: unde & Arnob. l. III: *Nam quid de ipso dicemus Iove, quem Solem esse dictavere sapientes, agitantem pinnatos currus, turba consequente divorum?* Verum unde Iovi currus adsignatus fuerit, non omnibus cognitum est. Docuit hoc nos Iustinus Martyr, cohortatione I ad Græcos circa finem: Ἐπεὶ, inquit, πόθεν ἄλλοθεν μεμαθηκὼς ὁ Πλάτων πτηνὸν ἅρμα ἐλαύνειν τὸν Δία λέγει, εἰ μὴ ταῖς τῶν προφητῶν ἐντυχὼν ἱστορίαις; ἔγνω γὰρ ἀπὸ τοῦ προφήτου ῥητῶν περὶ τῶν Χερουβὶμ οὕτως εἰρημένον, Καὶ ἐξῆλθε δόξα Κυρίου ἀπὸ τοῦ οἴκου, καὶ ἐπέβη ἐπὶ Χερουβίμ. καὶ ἀνέλαβε τὰ Χερουβὶμ τὰς πτέρυγας αὐτῶν, καὶ οἱ ΤΡΟΧΟΙ ἐχόμενοι αὐτῶν, καὶ δόξα Κυρίου Θεοῦ Ἰσραὴλ ἦν ἐπ' αὐτοῖς ὑπεράνωθεν. Ἔνθεν ὁρμώμενος ὁ μεγαλόφρων Πλάτων μετὰ πολλῆς παῤῥησίας βοᾷ λέγων, Ὁ μὲν δὴ μέγας ἐν Οὐρανῷ Ζεὺς πτηνὸν ἅρμα ἐλαύνει. Quæ si legisset Maximus Tyrius, non hæc Dissertatione XXIX effutiverat: Οὐδὲ γὰρ Πλάτωνα ἡγητέον ἐντετυχηκέναι τῷ Διὶ ἡνιοχοῦντι καὶ φερομένῳ ἐπὶ πτηνοῦ ἅρματος, στρατιᾷ θεῶν καθ' ἕνδεκα λόχους κεκοσμημένῃ. Non inanis sumetur opera, si quis citatum à Iustino locum Ezechielis respexerit. Inveniet cap. X, 18, 19; & geminum huic cap. XI, 22. Meminerat jam ante *currus Iehovæ* Rex & Propheta David, Psal. LXVIII, 17: Τὸ ἅρμα τοῦ Θεοῦ μυριοπλάσιον, χιλιάδες εὐθηνούντων, Κύριος ἐν αὐτοῖς ἐν Σινᾷ, ἐν τῷ ἁγίῳ. nec non Hieremias cap. IV, 13: Ἰδοὺ, ὡς νεφέλη ἀναβήσεται, καὶ ὡς καταιγὶς τὰ ἅρματα αὐτοῦ. κουφότεροι ἀετῶν οἱ ἵπποι αὐτοῦ. A Platone deinceps acceperunt cæteri, inter quos Callimachus hymno in Iovem, Horatius lib. I, ode XII, & XXXIV; Tibullus eleg. I, lib. IV. Boëthius lib. IV Philosoph. Consol. Quin & Apollodorus ad concubitum cum Semele Iovis currum adduxit. Ζεὺς δὲ, inquit l. III Bibl. μὴ δυνάμενος ἀντειπεῖν, παραγίνεται εἰς τὸν θάλαμον αὐτῆς ἐφ' ἅρματος, ἀστραπαῖς ὁμοῦ καὶ βρονταῖς. Pro quo haud minus vere Naso lib. IV Metamorph.

--- *Nutuque sequentia traxit*
Nubila. Iovis enim, sive ut magis

Quem nunquam pietas, [4] nunquam bona sollicitat Pax.
Nec cultor nemorum reticebere, Mænalide Pan,
[5] Nec Genius domuum, Larunda progenitus Lar.

[6] Flu-

gis pie loquamur, Iehovæ currus nubes sunt. Patet ex allato Hieremiæ loco. Notavit & consimile quiddam Scholiastes Homeri ad Odyss. φ': Αἱ γὰρ νεφέλαι ἵπποις ἐοίκασι. ubi fabulam Ixionis interpretatur. Hic enim *nubi congressus*, quam pro Iunone Iupiter subjecerat, Centaurum genuit, τὰ μὲν κατώτερα μέρη τῆς μητρὸς ἔχοντα. Idem porro Scholiastes ad Odyss. μ' & hujus dicti Platonici meminit, & opinionis sapientum. Aliter tamen accipit Plutarch. lib. IX Convival. quæst. v, ac Platonem per hunc currum intelligere censet τὴν νοητὴν τῆς ἀρχῆς φύσιν, τὴν ἐνάρμονιον τῆς κόσμου περιφοράν. Sed fallitur, & est verum, quod diximus. quod vel hinc liquet, quia tum Iovi, tum *Soli quadrigas* albas gentes assignarunt. Candicant quippe nubes sereno cælo. De quadrigis Iovis albis illustris locus est apud Livium lib. v, in triumpho Camilli. & vide Freynshemium ad Florum l. I, c. v, qui *aureo curru* triumphatum scribit. & nubes aureæ sunt relucente Sole. ab Iove namque, sive Libero patre, tractus triumphandi mos est. unde & qui in Olympiis vicerant athletæ quadrigis, quîs albi equi adjungebantur, urbes suas invecti sunt. Solis autem equos candidos item fuisse habitos vel inde patet, quod Apostata Iulianus ἵππους λευκοὺς τε καὶ πυῤῥοὺς ἔθυε, τοὺς μὲν τῷ Ἡλίῳ, τοὺς δὲ τῷ πυρὶ καὶ τοῖς ἀνέμοις, referente Cedreno: qui & alibi Solis ἐπὶ λευκοῦ ἅρματος meminit. Quare vero Soli quadrigæ potius, quam bigæ (quibus luna invehitur) tribuantur, ex Isidoro cognosces lib. XVIII Originum, cap. XXXVI.

4. *Nunquam bona sollicitat Pax*] τὸ *bona* à duobus optimis MSS. abest.

5. *Nec genius domuum* ---] Scribendum *Larunda*, quanquam in *Lara*, *Laribus*que prima syllaba corripitur. *Lares* quippe duo, qui compita, domosque servant, & in nostra semper urbe vigilant, ex Mercurio & *Lara Naide*, quæ antea geminata syllaba nominaretur, geniti feruntur. Ovid. II Fastor.

Forte fuit Nais Lara nomine, prima sed illi
Dicta bis antiquum littera nomen erat.

Hanc eandem (quæ *Dea Muta* fuerit) Firmianus *Larundam*, *Laram*que vocitatam scribit in primo divinar. Instit. his verbis: *Quis cum audiat Deam Mutam, tenere risum queat? Hanc esse dicunt, ex qua sint Lares nati, & ipsam Laram nominant, vel Larundam.* Et Varro in IV de lingua Latina scribit, Tatium Regem vovisse *Larundæ, Termino, Quirino, Vertumno, Laribus, Dianæ, Lucinæ*que. *Mariang. Accurs.*

5. *Nec genius domuum*] Apulejus de Deo Socratis: *Est & secundo significatu species Dæmonum, animus humanus, emeritis stipendiis vitæ corpori suo abjurans. Hunc vetere Latina lingua reperio* Lemurem *dictitatum. Ex hisce ergo lemuribus, qui posterorum suorum curam sortitus placato & quieto numine domum possidet*, Lar dicitur Familiaris. Eadem ferme ex Apulejo D. Augustinus habet lib. IX Civ. Dei, cap. XI. Arnobius lib. III: *Possumus, si videtur, summatim aliquid & de Laribus dicere, quos arbitratur vulgus vicorum atque itinerum Deos esse, ex eo quod Græci vicos cognominant λαύρας.* & mox: *Varro similiter hæsitans nunc esse illos Manes, & ideo Maniam matrem esse cognominatam Laram: nunc aërios rursus Deos, & heroas pronunciat appellari: nunc antiquorum sententias sequens, Larvas esse di-*

cit

[6] Fluminibusque Italis præpollens sulfureus Nar.
Quæque piat divûm perjuria, [7] nocticolor, Styx.
[8] Velivolique maris constrator [9] Leuconotos Libs.
Et nunquã in dubiis [10] hominum bona destituens Spes.

cit Lares, quasi quosdam genios defunctorum animis mortuorum. ubi fortasse *τῷ animis*, sive *animas mortuorum* ex interpretatione. Martian. Capella l. II: *Verum illi manes, quoniam corporibus illo tempore tribuuntur, quo fit prima conceptio, etiam post vitam iisdem corporibus delectantur, atque cum his manentes appellantur Lemures. Qui si vita prioris adjuti fuerint honestate, in* LARES *domorum urbiumque vertuntur. Si autem depravantur ex corpore, Larvæ perhibentur ac Maniæ.* Haud diversa sunt, quæ de *Laribus* Censorinus, & Servius prodiderunt.

6. *Flum. sulfureus Nar*] Septimo Æneid.

Sulfurea Nar albus aqua. — Vinet.

7. *Nocticolor Styx*] Inferorum, apud quos perpetua *nox* & tenebræ, palus Styx,

Dii cujus jurare timent & fallere numen.

Hesiodus in Theogonia, & Servius in Virgilium. *Vinetus.*

8. *Velivolique maris*] Quod *velis volatur*, ut exponit vetus commentator in ducentesimum & vicesimum octavum versum primi Æneidos. Sed qua significatione *sternendi* ventus *constrator* maris velivoli? *Vinet.*

9. *Leuconotus Libs*] *Venti* quondam pro diis etiam habiti fuerunt. Ceterum lege, quæ Aristoteles libro secundo Meteorologicôn, Vitruvius primo Architectonicôn, Strabo primo Geographicôn, Seneca extremo quincto Naturalium quæstionum, Plinius secundo Naturalis historiæ, Gellius secundo noctium Atticarum, Vegetius quarto de Re militari, de ventis scripserunt: & cognosces inter antiquos homines neque de appellationibus ventorum, neque de finibus, neque de numero convenisse. *Idem.*

10. *Hominum bona destituens spes*] Forte melius: *hominem bona destituens spes.* Numerat hanc Plautus quoque inter Deos, Bacchid. IV, 8. ædem vero extra Portam Carmentalem habuit, teste Livio lib. XXV, cap. VII.

De cibis.

NEc nostros reticebo cibos, quos priscus habet mos,
Irritamentum quibus additur [1] æquoreum sal.
[2] Olim communis pecori cibus, atque homini glans,
Ante equidem campis quam [3] spicea suppeteret frux.
[4] Mox ador, atque adoris de polline [5] pultificum far,
[6] In-

1. *Æquoreum*] *Æquoreus* in Titii libro. *Vinetus.*

2. *Olim communis*] Tres scripti: *Communis pecorique olim cibus atque homini glans.*

3. *Spicea frux*] Quæ *spicis* innascitur. Priscianus in extremo libro sexto. *Vinet.*

4. *Mox ador*] Farris & frumenti genus Festo, Nonio, Servio, *far adoreum*

[6] Instruxit mensas quo quondam Romulidûm plebs.
[7] Hinc cibus, hinc potus, cum dilueretur aqua puls.
Est inter fruges morsu piper æquiparans [8] git.
[9] Et Pelusiaco de semine plana, teres lens.
Et duplici defensa putamine [10] quinquegenus nux.
Quodq; cibo [11] & potu placitum, labor acer apum, mel.
Naturæ liquor iste novæ: [12] cui summa natat fex.

reum apud Plinium. de quo plura Ruellius libro secundo de Natura stirpium. *Vinetus.*

5. *Pultisicum far*] Ex polline & farina adoris, *pultem* faciens. *Pultificum* autem quis ante Ausonium composuerit veterum scriptorum, habeo neminem. *Vinet.*

6. *Instruxit mensas*] Plinius duodevicesimo Naturalis historiæ: *Pulte autem non pane vixisse longo tempore Romanos manifestum: quoniam inde & pulmentaria hodieque vocantur.* Vin.

7. *Hinc cibus*] Ex *adore* panis: ex eodemque potus, quum *pulti* jam dilutiori, plus aquæ addebatur. Lucius Seneca libro secundo breviarii Romani, Plinius in extremo libro vicesimo secundo, potionis ex *frumento* fieri solitæ meminerunt, quam Hispani *Celiam* vocabant. *Idem.*

8. *Gith*] Hanc herbam alii sine spiritu scribunt: de qua vide Ruellium ex Plinio, & aliis. *Id.*

9. *Et Pelusiaco*] Pelusium oppidum, & unum ex septem Nili ostiis. In qua Ægypti parte *lens* optima nascitur, celebrata libro primo Georgicôn. *Idem.*

10. *Quinquegenus nux*] Quæ quinque genera sunt Iuglans, Avellana, Amigdala, Castanea, & Pinea *nux*, apud Dioscoridem, Plinium, Macrobium. *Id.*

10. *Quinquegenus nux*] Duo optimi: *quinquegenu nux.*

11. *Et potu*] Fit ex aqua & melle *hydromeli*: ex aceto & melle *oxymeli*: de quibus, & *Melitide*, Plinius, Dioscorides, Galenus & alii. *Vinetus.*

12. *Cui summa natat fex*] Cur *fex* in imo subsidat omnium, nisi mellis, disputatur septimo Saturnaliorum Macrobii. *Vinet.*

De historiis.

Solamen tibi, Phœbe, novum dedit [1] Oebalius flos.
Flore alio [2] reus est Narcissi morte sacer fons.
Cædis Adoneæ mala gloria fulmineus sus.
[3] Perjurum Lapitham [4] Iunonia ludificat nubs.
Ludit

1. *Oebalius flos*] Hyacinthus. *Vinetus.*

2. *Reus est Narcissi*] Libri duo optimi: *reus & Narcissi.*

3. *Perjurum Lapitham*] Cur perfidum *Ixionem* appellarit Horatius de arte poëtica, ex Acronis disce commentariis. *Lapitha* autem & *Centauri*, qui & Hippocentauri, diversæ gentes Thessaliæ fuerunt: & Centaurorum pater *Ixion*: qui sic hoc loco *Lapitha* pro Centauro dictus fuerit. *Vinetus.*

4. *Iunonia nubs*] Concubuisse *Ixionem*

Ludit & Æacidem Parnaſſia [5] Delphicolæ ſors.
[6] Threïcium Lybicum freta Cimmeriumque ſecat bos.
[7] Non ſine Hamadryadis fato cadit arborea trabs.
[8] Quo generata Venus Saturnia deſecuit falx.
[9] Sicca inter rupes Scythicas ſtetit alitibus crux.
Vnde Prometheo de corpore ſanguineus ros.
Adſpergit cautes, [10] & dira aconita creat cos.
[11] Ibycus ut periit, vindex fuit altivolans grus.
[12] Æa-

nem cum *nube* fabulantur, *Iunonem* eſſe quum putaret: & ex eo congreſſu natos eſſe Centauros, quos Ovidius appellat *Nubigenas* duodecimo Metamorphoſeon: Virgilius autem quum verſum decimi Æneidos ſexcenteſimum & triceſimum ſextum cœpiſſet: *Tum dea nube cava. Nube cava*, inquit Servius, *erit nominativus hac nubes. Nam Nubs non dicimus: quod ait Livius Andronicus: qui primus edidit fabulam Latinam apud nos.* Vinetus.

5. *Delphicola*] Apollinis Delphici, hoc eſt, *Delphis* perſanćte *culti*, & oraculum habentis, urbe in Parnaſo monte ſita. Sors autem illa & ambiguum reſponſum fuit:

Ajo te Æacida Romanos vincere poſſe.

Ennii verſus apud Quinćtilianum, lib. 7 de Amphibolia, & apud Ciceronem ſecundo de divinatione. *Vinet.*

6. *Threïcium Libycum*] *Libycum* intelligit Ægyptium: Nam vulgata lećtio eſt Hieronymi Avantii. *Scaliger.*

6. *Et furiata œſtro tranat mare Cimmerium bos*] Vetus liber:

Threïcium Libycum freta Cimmeriumque ſecat bos.

Io mutata in vaccam ab Iove, libro 1 Metamorph. Ovidii, apud Hyginum, Lycophronem, & alios, *aſilo*, (ſive *tabanum* dici placet, ait Plinius, quod inſećti genus οἶστρον, id eſt, œſtrum, *Graji vertere vocantes*, inquit Virgilius tertio Georgicon) concitata, ex Europa in Aſiam per *Boſporum Thracium*, vel ut alii ſcribunt, per *Cimmerium* Boſporum, tranſiit. Indeque tranato mari; quod Aſiam Africamque, quam Graji *Libyen* vocant, interluit, in Ægyptum pervenit: ubi dea *Iſis* habita eſt. *Vinetus.*

7. *Non ſine Hamadryadis fato*] Quæ *arboribus* præeſſe creditæ ſunt, & ſimul cum ſuis arboribus & naſci, & perire. Servius in Gallum Virgilii. In *arborea* autem, ultimam natura brevem producunt duæ priores conſonantes monoſyllabi *Trabs*. Vinet.

8. *Quo generata Venus*] Epigramma XXXIII. *Idem.*

9. *Sicca inter rupes*] *Sicca* loca dicuntur, ut alibi notamus, frigida. *Scaliger.*

9. *Sæva*] In Caucaſo monte Scythiæ Aſiaticæ, obligati *Promethei* renaſcens ſubinde *jecur* exedit *aquila*. Heſiodus, Æſchylus, Hyginus, Lucianus, Servius, Auſonius de Ambiguitate vitæ. Pro *ſæva* autem *ſicca* ſcribebant veteres membranæ: quod ſi rećtius eſt, quum dixit Virgilius 5 Æneidos: --*ſiccaque in rupe reſedit*, aridam & ſine humore rupem expoſuit Nonius Marcellus. *Vinetus.*

10. *Et dira aconita*] Alia de *Aconito* fabula apud Ovidium 7 Metamorphoſeon. Sed lege Plinium de Aconito herba præſentis veneni. *Cos* autem, & *Cautes* idem lapis duriſſimus. *Vinet.*

11. *Ibicus ut periit*] Scribe *Ibycus*. Ἴβυκος. Fuit is poëta, à latronibus inter-

12 Æacidæ ad tumulum mactata est Andromachæ glos.
13 Carcere in Argivo Philopœmena lenta adiit mors.
14 Tertia opima dedit spoliatus Aremoricus Lars.
15 Sera

interemptus. Cujus necis quomodo grues postea ultrices obtigerint, interfectoresque arguerint, & unde vetus verbum, *Grues Ibyci*, in Suidæ commentario colligitur. Fit quoque *Ibyci* ejusdem mentio in Epigrammatis. *Ibiuus* pauperis nomen est Horatio, & impudicæ vetulæ mariti. *Mariang. Accursius.*

11. *Ibycus*] Hic inter poëtas Lyricos, qui novem fuere, haud ultimus fuit. Qui à latronibus in media solitudine jugulandus, eis prædixit *grues* suæ cædis testes *ultricesque* aliquando fore. Illi ergo quum in media urbe essent, & supervolantibus forte gruibus, susurrarent per jocum, inter se in aurem, Ἴδε αἱ Ἰβύκου ἔκδικοι, quidam ex circumstantibus id forte audivit. ad magistratum detulit. capti latrones, & tormentis subjecti, facinus confessi sunt, & pœnas luerunt. Ita grus fuit vindex mortis Ibyci. Fuit autem index: ut *index* pro *vindex* habuit verus codex, sed *vindex* malim ex Græco. Plura de hoc poëta apud Lilium Ferrariensem, & Erasmum in proverbio *Ibyci grues.* Verbum autem *altivolans* primus non finxit Ausonius. Ennius apud Ciceronem primo de divinatione:

Quærit Aventino. servat genus altivolantum. Vinetus.

11. *Ibycus — index fuit altivolans grus*] Ita in veteri libro non *vindex*. Quod sane verum est. Nam *index* fuit *grus*, non *vindex*. Scaliger.

12. *Æacidæ*] Ad sepulchrum *Achillis* immolata fuit à Græcis, capto Ilio, *Polyxena*, *glos Andromachæ*, id est, soror mariti Andromachæ, Hectoris. Fabula est in Hecuba Euripidis, apud Hyginum, & Servium in 3 Æneidos. *Vinetus.*

13. *Carcere in Argivo*] Apud Titum Livium, Plutarchum, Pausaniam, Iustinum tricesimo secundo, *Philopœmen*, nobilis *Achæorum* imperator, quum grave jam vulnus in capite accepisset in transitu fossæ equo præcipitatus, à Messeniis Græca gente captus fuit ab iisque in carcere & vinculis veneno sublatus. *Vin.*

14. *Tertia — Aremoricus Lars*] Quia obliqui, *Lartis*, *Larti*, non *Laris*, *Lari*. Neque aliter fecit in nomine *glux*. quia apud veteres obliqui, *gluctis*, *glucti*. Ait enim:

Tergora dic clipeis accommoda quid faciat? glux.

Nam *gluctis*, & *glucti* dicebant in obliquis, ut puto, ne confunderetur cum *glutus*. Cato: *Utique locus bene glutus fiet.* Scaliger.

14. *Tertia picna dedit*] Hoc vel aliud, mihi prorsus ignoratum continetur, vel *opima* M. Claudii Marcelli parta *spolia* significantur. Ut pro *picna* sit *opima* corrigendum. Cætera hæc ipsa castigatio hærentibus planeque nescientibus monstrat iter primo, sed tenebricosum, atque etiam in lapsus. Sunt enim authores Livius, Valerius, Propertius, Cæcilius, Florus, Plutarchus, Servius, cæteri. Post prima Romuli de Acrone Rege Ceninensium opima spolia Feretrio Iovi lata, altera fuisse A. Cornelii Cossi, de *Larte* Tolumnio Fidenatium Duce. Qui tamen sit in recto *Lar* non *Lars* apud Liv. lib. 4, Serviumque. tertia denique Marcelli de Insubrium Gallorum Rege Viridomaro, quem Plutarchus *Britomartem* vocet. Hinc & Maro in sexto Æneidos, Anchisen prædnenrem longeque in posterum ventura monstrantem, ita inducit:

Tertiaque arma patri suspendet capta Quirino. Numi-

15 Sera venenato potu abstulit Hannibalem nex.
16 Res Asiæ quantas leto dedit immeritas fraus!
17 Vl-

Numisma quoque nobis est argenteum egregie cælatum, cujus altera pars archetypam (ut conjectari licet) ejus vultus imaginem expressam habet: altera vero totius corporis de more imagunculam, spolia ipsi templo consecrantem, manibusque suis suspendentem, donoque figentem, inscriptam titulo, *Marcellus Cos. quinq.* Secunda ergo *spolia* cum *tertiis*, & *Lartem* cum Gallorum Duce, confundere videtur Ausonius. Quod enim *Aremoricum*. id est Aquitanum vocet eum, qui Insubris fuerit, æquiore animo prætereundum videtur, quam ut *Lartis* ei nomen fuisse putetur. Nisi quis *Lartem Aremoricum* accipiat pro Viridomaro, qui Lartem alterum retulerit seseque gesserit, in eo videlicet, quod opima singulari certamine spolia & ipse Iovi dedit Feretrio. Poëtæ siquidem consueverunt nomen ex vicino sumere, tum & fabulas, historiasque miscere. ut pro Augusto, Quirinum, pro Dardano, Teucrum: pro Amphimacho, Antilochum ponant. *Mariang. Accursius.*

14. *Tertia opima*] *Opima spolia*, quæ dux populi Romani duci hostium detraxit: ut definit Festus. quorum prima fuerunt Romuli regis de Acrone rege Cæninensium: Secunda Cornelii Cossi tribuni militum de Tolumnio Vejentium rege: Tertia Marci Marcelli Consulis de Viridomaro duce Gallorum: quem *Lartem Aremoricum* Ausonius appellat. Aremoricum quidem gens, id est Gallum: quia *Aremorici* gens Galliæ fuit. Lartem vero, quia Tolumnius ille Vejens, de quo retulit opima spolia Cossus, ita vocaretur, *Lartis* nomine, regem, ducemve etiam forsitan significante. Nam Porsenam Etruriæ regem, *Lartem* quoque appellant Livius & Dionysius Halicarnassensis. Ceterum quem hic habent libri omnes rectum LARS, & apud Titum Livium in extremo libro IV legere meminimus, miror quod is *Lar* sit sine *S* apud Carisium, ubi sic legitur: *Lar si familiaris erit, genitivo Laris: si Tolumnii, vel Porsena, Lartis.* Idem & apud Priscianum legitur libro quincto, sed non suo id loco præcipitur: & omnia veterum Latinorum Grammatica quam fœde contaminata corruptaque sint, scio. In principio nonæ Philippicæ Ciceronis nec *Lar*, nec *Lars*, sed *Lartes* Tolumnius semper legi. Et quod ad auctores Græcos attinet, rectus est Λάρος Πορσίνος apud Halicarnassensem libro quincto, sed obliquus casus Λάρτα Πορσίναν In Plutarchi Publicola. Λάρθας appellatur Tzetzæ. *Vinetus.*

15. *Sera venenato*] *Annibal* Carthaginensis, patria pulsus, in Bithynia, ne vivus in Romanorum manus veniret, venenum, quod secum semper habere consueverat, sumpsit anno ætatis septuagesimo, ut scribit Æmilius Probus. *Vinetus.*

16. *Res Asiæ*] Virgilius tertium Æneidos exorsus:

Postquam res Asiæ, Priamique evertere gentem
Immeritam visum superis. —

Pro hoc,

Res Asiæ quantas leto dedit immeritas fraus,

habebat vetus codex:

Fallaces Ligures. Nulls situs in pretio Car.

Sic Ligures, quorum metropolis Genua, *fallaces* dixerat Virgilius undecimo Æneidos, & Marcus Cato secundo originum. De Caribus (Asiæ provincia est *Caria*) lege Erasmum in adagio: *In Care periculum.* Vinetus.

[17] Vltrix flagravit de rupibus Euboicis fax.
[18] Stat Iovis ad cyathum, generat quem Dardanius Tros.
Præpetibus pennis super aëra vectus [19] homo Cres.
Intulit incestam tibi vim Philomela ferus Thrax.
[20] Barbarus est Lydus, [21] servus Geta, [22] femineus Phryx.
Fal-

16. *Res Asiæ quantas*] Versus hic transpositus in veteri libro inveniebatur ante illum, *Vltrix flagravit*, &c. hujus autem loco, *Vellera depectit*, &c. unde cum Turnebo spurium illum, *Iam pelago volitat mercator vestifluus Ser*, expunximus.

17. *Vltrix*] *Nauplius* Palamedis pater, quum Ilio revertentes Græcos tempestate laborare videret, is, ut filii mortem ulcisceretur, quem ut proditorem occiderant innocentem, *Caphareum Eubœæ promontorium* ascendit, & *face ardente* eo loco elata, ubi saxa acuta, & locus periculosissimus erat, signum dedit vicini portus: qua re decepti illi, acerbissimas pœnas naufragio dederunt. Hyginus, & Servius in undecimum Æneidos. *Vinetus.*

18. *Stat Iovis*] Ganymedes. *Vinet.*

18. *Stat Iovis ad cyathum*] *Stare*, proprium verbum pocillatorum. adi Lambinum & Torrentium ad Horatium, & Ouzelium ad A. Gellium.

19. *Homo Cres*] Cretensis Dædalus. *Vinetus.*

20. *Barbarus*] Est *Lydus* pædagogus in Plauti Bacchidibus: qui quum Pistoclerum adolescentem objurgans, rogasset, an deus esset ullus *Suavis suaviatio*, statim audiit:

An non putasti esse unquam? ô Lyde, es barbarus.
Quem ego sapere nimio censui plusquam Thalem,
Idem stultior es barbaro Potitio,
Qui tantus natu deorum nescis nomina. Vinetus.

20. *Barbarus est Lydus*] Mirum, ni ab Ausonio ad proverbium allusum, *Lydi Barbari*, quo præter cæteros Plautus usus. *Douza.*

21. *Servus Geta*] Lege ex vet. libro: *pellax Geta*. Post eum versum ex fide veteris codicis versum fugitivum retrahimus:

Fallaces Ligures, nullo situs in precio Car.

Notum ex Homero ἐν Καρὸς αἴσῃ. item vulgatum illud: ἐν Καρὶ κινδύνῳ. Scaliger.

21. *Servus Geta*] *Pellax Geta*, vetus exemplar. Est autem *pellax*, qui inducit, & per blanditias, inquit Servius, elicit ac decipit: ut servus *Geta* in Phormione Terentii, & alii servi in aliis comœdiis. Vnde autem Servi Athenis Davi, Getæ, Lydi, Syri, dicerentur, tradere voluit Strabo Geographus libro septimo. *Vinetus.*

21. *Servus Geta*] In duobus membranaceis *pellax Geta*. Vix induci possum, ut hic de servo è Comœdia quopiam loqui poëtam existimem: legam ergo lubentius *bellax Geta*. hinc oppositum, *femineus Phryx*, id est, imbellis. *Getas* autem bellicosissimos semper fuisse nemo nescit. Offendit scilicet librarios non nimis frequentata, tametsi proba vox. Priscianus in Periegesi:

Hi sunt Germanique truces, & Sarmata bellax,
Atque Getæ. *Rigidos Getas* dixit Horatius l. III, od. XXIV. Mela l. II, c. II: *Quidam feri sunt, & ad mortem paratissimi, Getæ utique.* quod si tamen cuiquam τὸ *pellax* magis arrideat, ille in Propertio l. IV, Eleg. V, quo se tueatur, habet:

Sed potius mundi Thaïs pretiosa Menandri,
Cum ferit ASTVTOS *comica Mœcha* GETAS.

At

Fallaces Ligures : nullo ſitus in pretio Car.
Vellera depectit nemoralia [23] veſtifluus Ser.
[24] Nota in portentis Chebana tricorporibus Sphinx.
[25] Nota & parvorum cunis muliebre ſecus Strix.
De

At ſtatim ſequitur in noſtro, *Fallaces Ligures*. Poſſit & vulgata defendi, quod ſervis ab ipſis gentibus nomina fuerint impoſita: atque id in comœdiis inprimis uſitatum. Schol. Theocriti ad Eidyll. v: Εἰώθασι γὰρ οἱ παλαιοὶ τοῖς δούλοις ὀνόματα τιθέναι ἀπὸ τῶν ἐθνῶν, Σύρον, Καρίωνα. οὕτω καὶ τὸν Λάκωνα. Helladius apud Photium, pag. 1588: Ὅτι οἱ Κωμικοὶ τοὺς οἰκέτας τὸ μὲν πλέον ἀπὸ τοῦ γένους ἐκάλουν. οἷον Σύρον, Καρίωνα, Μίδαν (forte Μίδον,) Γέταν, καὶ ὅμοια. Vide & quæ Modeſtinus de vocab. rei milit. circa finem. Sed hanc obſervationem hic locum habere vix putem.

22. *Femineus Phryx*] Æneam *Phrygem* cum ſuo comitatu, *ſemivirum* appellat Hiarbas quarto Æneidos, & ejus gentis mollitiem quis veterum ſcriptorum non notavit? *Vinetus.*

23. *Veſtifluus Ser*] De *Seribus* & Sericis *veſtibus* Mela, Plinius, Solinus, Epigramma viceſimum ſextum. Novum autem mihi verbum *veſtifluus*. Vinet.

23. *Veſtifluus Ser*] Vide Bourdelotium ad Heliodor lib. III, pag. 65, Tertullian. de hab. mulier. Lucanus:

Quidquid ad Eoös tractus, mundique leporem,
Labitur, emollit gentes clementia cæli.
Illic & laxas veſtes, & fluxa virorum
Velamenta vides.

Prudentius in Hamartig. ℣ſ. 286:

— Genuina leves ut robora ſolvant,
Vellere non ovium, ſed Eöo ex orbe petitis
Ramorum ſpoliis fluitantes ſumere amictus
Gaudent. --- In Priapejis:
Medis laxior Indicisque braccis.

24. *Nota in portentis*] De Sphinge in verſum duodequadrageſimum Griphi. *Vinetus.*

25. *Nota & parvorum cunis muliebre ſcelus Strix*] *Strix* avis; quæ noctu in *cunis* ubera labris infantium immulgere credita eſt, atque ita vitali exhauſto humore enecare parvulos: quod tamen fabuloſum arbitratur Plinius. Inde appellantur *ſtriges*, mulieres, quæ viſu, ſpiritu, contactu, lactis munerumque oblatione, pueros faſcinare putabantur. Vide Sextum Pompejum, & fabulam ſexto Faſtorum Ovidii. *Vinet.*

25. *Nota & parvorum cunis*] Vide notas Keuchenii ad Sammonicum pag. 288, & Sariſberienſem in Polycratico lib. II, cap. XVII. Deſcribit & Statius lib. I Thebaidos:

— Monſtrum infandis Acheronte ſub imo eſt
Conceptum Eumenidum thalamis, cui virginis ora,
Pectoraque, æternum ſtridens à vertice ſurgit
Et ferrugineam frontem diſcriminat anguis.
Hæc tam dira lues nocturno ſqualida paſſu
Illabi thalamis, animaſque à ſtirpe recentes
Abripere altricum gremiis, morſuque cruento
Deveſci, & multum patrio pingueſcere luctu.

De vere primo.

ANnus ab exortu [1] cum floriparum reserat ver,
Cuncta vigent: nemus omne viret: nitet auricomum rus:
[2] Et fusura umbras radicitus exigitur stirps.
Non denso ad terram lapsu glomerata fluit nix.
Florum spirat odor, [3] Libani ceu montis honor thus.

1. *Quum floriparum*] Flores pariens ver. Verbum autem tam novum mihi hic *floriparus*, quam *oviparus* in versu centesimo & tricesimo tertio Mosellæ. *Vinetus.*

2. *Et fusura*] *Et passura*, alii libri. *Vinet.*

3. *Libani*] In Syria est hic mons. Meminerunt Geographi, celebrarunt etiam sacræ Hebræorum litteræ. *Thuris* est feracissimus, unde nomen habet. Nam Græcis λίβανος est thus, arbor, cujus *thus* quoque lacryma, λιβανωτός. Idem.

Per interrogationem & responsionem.

QVis subit in pœnam capitali judicio? vas.
[1] Quid si lis fuerit nummaria, quis dabitur? præs.
[2] Quis Mirmilloni contenditur? [3] æquimanus Thrax.
Inter virtutes quod [4] nomen Mercurio? fur.
[5] Thuribula, & pateræ, quæ tertia vasa deûm? lanx.
Cincta mari quænam tellus creat Hippocratem? Cos.
Grex magis, an regnum [6] Minoïda sollicitat? grex.
[7] Quid

1. *Quis cum lis fuerit*] MS. codex: *Quid si lis fuerit nummaria*, &c. Mariang. Accursius.

1. *Quis cum lis*] Vetus exemplar Lugdunense: *Quid si lis.* Vinetus.

2. *Quis Mirmilloni*] Gladiatorum unus *Mirmillo*, alter *Thrax*, ut qui è *Thracia* primum esset, appellabatur: alioque hic nomine *Retiarius*, *Mirmillo* vero *Secutor*. Festus. *Æquimanos* autem dixit Ausonius Gladiatores, qui *æqua manu*, paribus armis & viribus, singulari certamine pugnarent. *Vinet.*

3. *Æquimanus Thrax*] Æquimanus is videtur esse, qui *ambidexter* à nonnullis dicitur. Isidorus lib. 10, cap. 1: *Æquimanus appellatur, qui utraque manu gladio incunctanter utitur.* Turnebus.

4. *Nomen Mercurio fur*] Egregia vero *virtus*. Boves ille *furatur* libro secundo Metamorphoseon Ovidii. Lege Horatii libri primi oden decimam, & Luciani lepidissimum de illo Apollinis & Vulcani dialogum. *Vinetus.*

5. *Thuribula*] *Thuribulo*, *patera*, & *lance* utebantur veteres in sacrificiis. *Vinet.*

6. *Minoïda*] Vxorem Minois *Pasiphaën*. Idem.

7. *Quid*

[7] Quid præter nubem Phæacibus impositum? mons.
Dic, cessante cibo, somno quis opimior est? glis.
Tergora dic clypeis accommoda quæ faciat? [8] glus.
[9] Sponte ablativi casus quis rectus erit? spons.
[10] Quadrupes oscinibus quis jungitur auspiciis? mus.
[11] Quid

7. *Quid præter*] *Phæacia* insula, postea *Corcyra*. *Phæacum* naves, ut fabulatur Homerus Odysseæ octavo, gubernatores non habebant, ut aliæ naves, neque opus erat: quoniam hominum consilia & mentes noverant. omnium urbes, & agri hominum, ubi essent, sciebant. Incredibili celeritate per mare ferebantur, aëre & nube tectæ. Illa autem, quæ Vlixem in Ithacam patriam vexit, quum in Phæaciam rediret, haud procul Phalacro insulæ promuntorio in scopulum mutata est. Homerus tertio decimo Odysseæ, & Plinius, & Solinus de Phalacro. *Vinetus.*

8. *Glus*] Cuncti codices nostri impressi *glut.* quam vocem nemo non statim sentit esse positam pro eo, quod est *gluten*, seu *glutinum*. Quod utrumque quum neutri sit generis, & in *t* terminata, neutra & ea quoque, quomodo conveniet istud *quæ glut?* vetus vero Lugdunensis codex non *glut*, sed *glux*, *x* pro *t*, scribebat: quæ vox monosyllaba tam insolens est quam *glut*. *Glus* malim ex Tiliano exemplari nomen femininum: quod apud Flavium Caritium legitur, Grammaticum Prisciano antiquiorem: *Feminini generis hæc, arx ἀκρόπολις, ars τέχνη, calx, cos, cotis, crux, dos, fax λαμπάς, fæx, falx, frons frontis, fraus, glans, gens, glos ἀνδραδέλφη gloris, glus, glutinis. Alii hoc gluten dixerunt, lanx, lex, lens.* Vinetus.

8. *Glus*] In Excerptis Pithœanis, *Glis, glitis, humus tenax.* Lege: *glus, glutinis.*

9. *Sponte*] Hic ablativus, & genitivus *spontis*, quo usos observavimus Aulum Gellium, Columellam, Cornelium Celsum, Marcum Varronem, ab inusitato sunt nominativo *spons*. Cujus etiam meminit Flavius Sosipater. *Vinetus.*

10. *Quadrupes auspiciis*] Hoc etiam testatur Plinius lib. IX: *Soricum*, inquit, *occentu dirimi auspicia, annales refertos habemus.* Quare, ut videtur, ita *mures* aut sorices *oscinum auspiciis* junguntur, ut auspicia vitient, non ut ipsi auspicium faciant. Nam & alia quoque vitium auspiciis faciebant, ut morbus Comitialis: &, quod ridiculum est, crepitus ventris. Cato: *Domi cum auspicamus (honorem Deum immortalium velim habuisse) servi, ancillæ, si quis eorum sub centone crepuit, quod ego non sensi, nullum mihi vitium facit. Si cui ibidem servo, aut ancillæ dormienti evenit, quod Comitia prohibere solet, ne is quidem mihi vitium facit.* At Græcis idem ac sternutamentum poterat, hoc est, bonum omen faciebat. Quod in Hymno in Mercurium canit ita Homerida quidam:

Σὺν δ' ἄρα φρασσάμενος τότε δὴ κρατὺς Ἀργειφόντης
Οἰωνὸν προέηκεν, ἀειρόμενος μετὰ χερσί,
τλήμονα γαστρὸς ἔριθον, ἀτάσθαλον ἀγγελιώτην,
Ἐσσυμένως δὲ μετ' αὐτὸν ἀπέπταρε. —

Quare Apollo illis ominibus fretus bene sperat de bobus. Ait enim:

Εὑρήσω καὶ ἔπειτα βοῶν ἴφθιμα κάρηνα
Τούτοις οἰωνοῖς. — Scaliger.

10. *Quadrupes oscinibus*] Hic versus ex vetusti codicis fragmento additur, cujus præter elegantiam, quæ poëtæ stylum referat, ipsum quoque argu-

[11] Quid fluitat pelago, quod non natat in fluvio? pix.
Bissenas partes quis continet æquipares? as.
Tertia defuerit si portio, quid reliquum? bes.

mentum dextro genio comprehensum, facile occurrit, vel eo solum, quod scribit Plinius lib. VIII: *Cum candidi provenere, latum faciunt ostentum. Nam soricum occentu dirimi auspicia*, &c. etiam si non traditum ab eo foret. Haud spernendum in ostentis etiam publicis animal, quod arrosis Lavini clypeis argenteis Marsicum portendere bellum: Carboni Imperatori apud Clusium fasciis, quibus in calceatu utebatur, exitium: & quod ruinis imminentibus præmigrant, quodque eorum jecusculis fibræ ad numerum lunæ dierum in mense congruere dicuntur, totidemque & inveniri, quotum lumen ejus sit, præterea bruma increscere. *Mariang. Accursius.*

10. *Quadrupes*] *Oscines* aves sunt dictæ, quæ apud augurem *ore* auspicium facerent, ait Varro quinto de ling. Lat. De *auspiciis* caput est apud Valer. Maximum libro 1. qui auctor primo capite libri primi memoriæ prodidit, occentum *soricis* auditum, Fabio Maximo dictaturam, Cajo Flaminio Magisterium equitum, deponendi causam præbuisse. Inter prodigia habitum apud Titum Livium libro vicesimo septimo, & tricesimo, quod *Mures* in æde Iovis, aurum & coronam auream arrosissent. Plinius extremo libro octavo Naturalis Historiæ. *Vinetus.*

11. *Quid fluitat pelago*] *Quis* legendum. dixit enim *quis* genere neutro. *Mariang. Accursius.* in secundo Vossiano fuit, *Quis fluitat pelago, qui non natat in fl. pix.* errore è scriptura per compendium orto, ut apud Phædrum l. III Fab. de Gallinaceo & margarita:

Ego qui te inveni, potior cui multo est cibus,
Nec tibi prodesse, nec mihi quidquam potes.

lege, *quod te inv.* & *potest.*

De litteris monosyllabis Græcis ac Latinis.

[1] DVX elementorum studiis viget in Latiis A.
Et suprema notis adscribitur Argolicis. Ω.
[2] Hta quod Æolidum, [3] quodque ε, valeo hoc Latiare E.
Præsto, quod E Latium semper breve, Dorica vox E.
Hoc

1. *Dux elementorum*] Hæc ut erant, quo loco, & titulo, in Lugdunensi libro, ita edenda censuimus. Sunt autem *litterarum* Latinarum nomina Monosyllaba cuncta, at Græcorum pars tantum: ex quibus Monosyllabicis appellationibus versus hi viginti septem effecti fuerunt. *Vinetus.*

2. *Hta quod Æolidum*] Mens hujus carminis, E latinum æquiparare H'τα & E Græcanicum. Et Terentianus Maurus, *literam namque E videmus esse ad H'τα proximum.* Adde Capellam: *E vocalis duarum Græcarum vim possidet. Nam cum corripitur E Græcum est, ut* Ab hoc hoste: *cum producitur, Eta est, ut*, ab hac dle. *Lipsius.*

3. *Quodque ε valet, hoc*] Distingue & lege: *quodque ε, valeo hoc Latiare E.*

4. Negat

Hoc tereti argutoque ſono [4] negat Attica gens O.
[5] Ω quod & O Græcum compenſat Romula vox O.
Litera ſum [6] Iotæ ſimilis, [7] vox plena jubens, I.
[8] Cecropiis ignota notis [9] ferale ſonans V.
[10] Pytha-

4. *Negat Attica gens* οὐ] Quis enim hanc veram lectionem neget: contra illam vulgatam, falſam? In hac caſtigatione adjuti ſumus veteri ſcriptura, quæ habebat pro, *ligat*, *egat*. nos *negat* fecimus. ut eo ad verum ſenſum deducti ſimus. De eadem enim litera intelligit ad Paulinum ſcribens:

Vna fuit quondam, qua reſpondere Lacones

Litera, & irato regi placuere negantes. Scaliger.

4. *Negat Attica gens* οὐ] Reſpice, ſi operæ pretium eſt, quæ ad Epiſt. xxv notata ſunt. Turnebus l. xxiii, c.xxx legit: *O.* Hinc ille fortaſſis error apud Theodoretum ſermon. VIII, de Cur. Græc. aff. ubi quum ο pro οὐ eſſet ſcriptum, librarii ὁ deſcripſerunt: Οὐχ ὁ Ῥομαίων, inquit, περιφανέστατοι στρατηγοί, οὐ Σκιπίων ὁ πρῶτος, οὐ Βροῦτος, οὐκ ἐκείνου ὁμώνυμος, οὐ Κάτων, οὐ Σύλλας, οὐ Μάριος, οὐ Πομπήϊος, οὐ Καῖσαρ αὐτός. Ita enim legendus locus, ut ferme vidit Sylburgius in notis. Sed & ὁ πρῶτος mihi ſuſpectum eſt, quum alter Africanus priore non minus notus fuerit. forte ſcripſerat Theodoretus, οὐ Σκιπίωνες, οὐ Βροῦτοι.

5. Ω *quod & OY Græcum*] Quibus verbis alluſum ad verba Nigidii apud Gellium, qui inſcitiæ arceſſebat Græcos, quod οὐ ex ο & υ feciſſent. *Scaliger.*

5. Ω *quod & O Græcum*] In tritis libris aliter, qui Υ Græcum ingerunt, ſcriptura incerta; imo vero ex vi & poteſtate literarum falſa. Nam quis Υ cum O comparavit umquam? migrant interdum, ſcio, altera in alteram: ſed non hoc evicerit, ejuſdem eas ſoni. Lugdunenſis codex habet, Ω *quod & eoy.* ex quo Scaliger, Ω *quod & ov.* me tamen lente approbante. non enim verum plane O Latiare valere, quod οὐ Hellanicum. Malim; *quod & O Græcum.* quoniam ea conſtans Grammaticorum veterum dictio, O noſtrum æquiparare duplici Græcorum magno & minuto. Verſus tantum Terentiani Mauri firmandæ totius rei addam hoſce:

Ω grajugenum longior altera eſt figuræ
Alter ſonis & nota temporum Minori,
Compendia noſtri meliora crediderunt:
Vna quoniam ſat habitum eſt notare forma.
Pro temporibus quæ geminum miniſtret uſum. Lipſius.

6. *Iotæ ſimilis*] Quæ litterarum ſuarum nomina Græci non declinant, declinavit hoc loco Auſonius, per primam inflexionem Latinorum, *Iota Iotæ*; & *Beta Betæ*, & *Delta Deltæ*: vocalemque *I* in *Iota*, conſonantem fecit. Eſt enim triſyllabum ἰῶτα apud Græcos, qui conſonantem *j* non habent, ut Latini: ſed vocalem tantum. *Vinetus.*

7. *Vox plena jubens, I*] Imperativi modi verbum ab *Eo, is.* Vinet.

8. *Cecropiis ignota notis*] Si antiquiores Romani idcirco ſcripſere *ou*; quia *V* prout ſimplicis vocalis ſignum eſt, ſonum illum biſonum minime exprimeret; illi autem, qui poſtea ejus loco *u* ſcripſerunt, id eo conſilio fecerunt, quod quibus locis illo uterentur, craſſiorem quidem quam in *Y*, haut amplius tamen (nempe mutata jam veterum pronuntiatione) veræ diphthongi ſonum exaudirent: liquere, *V* literæ ſonum Græcis eſſe ignotum: ſin vero ineptum videtur, abju-

[10] Pythagoræ bivium ramis pateo ambiguis Y.
[11] Vocibus in Grajis nunquam ultima conſpicior M.
Zeta jacens, ſi ſurgat, erit nota, quæ legitur N.
[12] Mæandrum, flexuſque vagos imitata vagor ξ.
[13] Dividuum Betæ monoſyllabon Italicum B.
[14] Non

abjudicare hunc ſonum ab *u*, cum præter alios Marius Victorinus diſertim ſcribat, *u* poni pro *O* & *V*: nec id magis abſurdum ſit, quam quod I longum ſonuerit, ut EI: illud ſaltem extra controverſiam omnem ponendum eſſe cenſeam, male à viris doctis diphthongi ΟΥ ſonum tribui V vocali, cum dicere debuerint, ut O veteribus Græcis, ita V Latinis non vocalis ſemper, ſed etiam diphthongi fuiſſe notam; quodque Auſonius ait, Græcis V ignotum eſſe, ideo facere, quia etſi vetuſtiores Græci O pro ΟΥ collocarint, Auſoniano tamen ævo, ac multo etiam ante, nullam Græci litteram habuerint, quæ pro diphthongo ΟΥ ſola poneretur. Itidem, quod ad I longum attinet, non putandum I vocale interdum ſonuiſſe ut EI; ſed dicendum I nunc ſimplicis, nunc geminæ fuiſſe vocalis notam. *G. Io. Voſſius*, qui multo plura etiam eodem capite 13 lib. 1 Art. Grammat. Miratur Scaliger (Iulius Cæſar) hoc *Cecropiis ignota notis* de *V* litera Auſonium dicere; eumque refelli ait tum Fameſiana columna, in qua eſt ΜΑΡΤVS; tum nummo Auguſti, in quo eſt ΑΥΤ. ΚΑΙΣΑΡ ΑΥΓVΣΤΟΣ. verum cum Græci libertate amiſſa ſub Romanorum degerent poteſtate, ſolent Romanas interdum literas Græcis miſcere: unde eas Græcas eſſe minime conſequitur. Sane antiquiores caruiſſe figura literæ V ſatis indicat myſtica illa Pythagoræ interpretatio, quæ ſoli figuræ Υ convenit. Sed utcunque Græci non habuerint V, eſt tamen V ex Græco Υ factum reciſo ſcapo.

9. *Ferale ſonans V*] *Ferale vocat*, quia ab eo *Vlulare* verbum incipit. Lego item:

— *Imitata vagor* ξ. Scaliger.

9. *Ferale ſonans*] Sic ex Lugdunenſi libro, qui habebat *ferali reſonans*, pro *furiale ſonans*. *V* vocalis, diphthongi *ʋ* Græcæ, id eſt, noſtræ Gallicæ *ou*, ſonum habet, ut ſcribit Priſcianus lib. 1. *Vinetus*.

10. *Pythagora bivium*] Perſius Satyra tertia:

Et tibi, quæ Samios diduxit littera ramos,
Surgentem dextro monſtravit limite callem.

Inter minota Virgilii carmina exſtat, quod incipit:

Littera Pythagoræ diſcrimine ſecta bicorni.

Littera autem *Y* non ideo Pythagoræ dicitur, quod Philoſophi Pythagoræ ſit inventum. Palamedes enim invenit, ut paullo poſt dicetur: ſed ea ſic vocitata eſt, quod magnus ille vir, qui per allegorias, ſymbola, & ſigna, ſuam fere doctrinam tradebat, in ejus litteræ figura duas ſe cernere vias dictitaret, Vnam virtutis, alteram voluptatis: ibique multa de utraque differere ſolitus eſſet. *Vinet.*

11. *Vocibus in Grajis*] Quintilianus l. 12, cap. 10: *Quid quod pleraque nos illa quaſi mugiente litera cludimus M, qua nullum Græcum verbum cadit?*

12. *Mæandrum*] Fluvium Aſiæ, ſinuoſum flexuoſumque. Eraſmus in Adagiis. Pro *vagor* autem, *vecor* legendum cenſuit Turnebus. *Vinetus*.

13. *Dividuum Betæ*] Ideo *dividuum*, quia media illius & prima parte effertur *Be*. Nam cum habeant hoc

[14] Non formam, at vocem Deltæ gero Romuleum D.
[15] Hostilis quæ forma jugi est, hanc efficiet Π.
[16] Ausonium si P scribas, ero Cecropium P.
[17] Et Rho quod Græcum, mutabitur in Latium P.
Malus ut antemnam fert vertice, sic ego sum T.
[18] Spiritus hic, flatu tenuissima vivificans H.
[19] Hæc tribus in Latio tantum addita nominibus K,
Prævaluit postquam Gammæ vice functa prius C,
[20] Atque aliam pro se titulo replicata dedit Q.

[21] Ansis

hoc consonantes, ut solitariæ sonum efficiant, luctenturque, ut sic dicam, intra claustra oris: subveniendum adjuncta vocali est, quæ velut obstetrix educat. Sed Græci aut Hebræi pluribus id fecere: compendio magis nostri, qui unam omnibus literam dederunt, & eandem. *Lipsius.*

14. *Non formam, at vocem*] Ita hic *at* scripsi, pro *aut*. *Delta* littera Græca, & D Romana, Latinave differunt figura, Δ, D, sed non voce & sono. *Vinetus.*

15. *Hostilis quæ*] T. Livius l. 3: *Tribus hastis jugum fit, humi fixis duabus, superque eas transversa una deligata. Sub hoc jugo dictator Æquos misit.* Vinet.

15. *Hostilis quæ forma jugi*] G. Canterus: *Hastilis.* sed acute nimis. Festus: *Iugum, sub quo victi transibant, hoc modo fiebat: fixis duabus hastis super eas ligabatur tertia: sub iis victos discinctos transire cogebant.* Ideo *hostile*, quia ab hoste victi ea ignominia affici solebant.

16. *Ausonium si P scribas*] Lego: *Aus. si Pe scribas.* Nam Latini pronuntiant *Be, Ce, De, Ge, Pe, Te.* Scal.

17. *Et Rho, quod Græco*] Lege: *Græcum.* finalis litera *m* à subsequente fuit absorpta. Nec aliter conjecerat Pulmannus. Supra:

Ω quod & Ου Græcum compensat Romula vox O. Vinetus edidit: *Et Rho de Græco*, non male.

18. *Spiritus hic flatus*] *Flatu* liber Lugdunensis. Quæ vulgo cum Prisciano aspiratio dicitur littera *H*, vivificat, firmat, roborat, & vocem intendit. Vide A. Gell. l. 2. *Vinetus.*

18. *Spiritus hic flatus*] Lege: *flatu.* Grævius. Ita quoque vetus codex.

19. *Hæc tribus in Latio tantum addit nominibus,* K.] Hæc de litteris K, C, G, Q, an sint satis emendata, nescio, sed ea quid sibi velint non satis intelligo. Quinctilianus lib. 1: K *quidem in nullis verbis utendum puto, nisi quæ significat, etiam ut sola ponatur. Hoc eo non omisi, quod quidam eam, quotiens* A *sequatur, necessariam credunt, quum sit* C *littera, quæ ad omnes vocales vim suam perferat.* Terentianus:

K similiter otiosa ceteris sermonibus,
Tunc in usu est, quum Kalendas annotamus, aut Kaput.
Sæpe Kæsones notabant hac vetusti littera.

Marcianus Capella lib. 3: K *vero nunc nota putatur esse, non* (ita Lipsius emendat) *littera. Nam ejus effectus* C *integrare non dubium est, absque his, Kapita, Kalendæ, Kalumniæ.* Quod autem ad C & ad γάμμα, hoc est, G pertinet, fuit, cum C Latini pro G ponentes, *Cabivo* pro *Gabino* dicerent, *Lece* pro *lege*, *Acna* pro *agna*, ut scribit Marius Victorinus in capite de Orthographia. *Vinetus.*

19. *Tantum addit nominibus*] Malim: *tantum addita.* Lipsius.

20. *Atque alium pro se titulo*] Lego: *titulum.* C, inquit, replicata & conversa novum pro se *titulum* sive indicem

[21] Ansis cincta duabus erit quum Iota, leges Θ.
In Latio numerus denarius, Argolicum X.
[22] Hæc gruis effigies Palamedica porrigitur Φ.
[23] Cap-

dicem literæ dedit *Q*. Inspice enim, ex duplici *C*, recto & inverso, illud *Q* aptissime compinges. Possis & legere: *atque aliam pro se titulo*. Lipsius.

20. *Atque aliam pro se titulo repl.*] Ita scriptum fuit in Lugdunensi libro. Explicatur à Quintiliano lib. I, cap. IV Instit. de literis redundantibus: *Et* Q, inquit, *cujus similis effectus speciesque, nisi quod paulum à nostris obliquatur, Kappa apud Græcos. Nunc tantum in numero manet. replicata* igitur, id est obliquata, *dedit aliam* pro se literam *titulo* tenus. nam similis utriusque K & Q species effectusque est, utraque vero teste Prisciano supervacua. De eadem Martianus Capella lib. III: Q *quidam literam non putant; & vincerent, nisi in equo & equitatu appareret expresse. Constat autem ex* C *&* V; *ideoque* duplex *&* composita *dicitur, nec geminatur*. Sic in Nonio *Quadrifariam, Quis, Querela, Quatere*, &c. sub literam *C* Digesta, & *Cuadrifariam, Cuis, Cuerela, Cuatere* scripta reperias. unde & in Ausonio sæpius in dativo *Cui* erratum fuit, pro quo *Qui* scriptum à librariis aliquoties ostendimus.

21. *Ansi cincta*] *Ansis cincta*, legit Turnebus: quod littera ϑ ita media per transversam lineam secetur (unde *sectilis* dicta in Epigrammate CXXVIII) ut infra supraque quasi ansas exhibere videatur. Vereor tamen, ut ne sit hic vitii quippiam. Finitur enim versus non monosyllabo, sed dissyllabo: nisi forte *Thet* Ausonius pronunciarit Hebræorum Phœnicumque more, qui primi litteras in Græciam intulisse feruntur: aut certe nomen *Theta* sic dividas, ut prior ejus pars suum versum finiat, altera sequentem incipiat per Synalœphen. *Vinetus*.

22. *Hæc gruis*] *Hæc crucis effigies Palamedica porrigitur* Φ. habet idem liber. Nam inferiora ejus literæ veram crucem efficiunt, non *gruem*. Imo potius literam Υ excogitavit *Palamedes* ex gruum ordine invenisse & eundem Φ, testes sunt veteres. *Scalig.*

22. *Hæc gruis effigies*] *Palamedem* has quatuor litteras Θ, Ξ, Φ, X. Trojano bello invenisse scribit Plinius septimo Naturalis Historiæ. Philostratus in Heroïcis tres tantum, Υ, Φ, X. De quo suo invento quum aliquando inter principes Græcos gloriaretur Palamedes, Vlixes de Υ gloriam deberi non ipsi, sed *gruibus* dixit, quæ eam litteram ipsæ invenissent, non Palamedes: & volando illam facientes hominibus monstrassent. Lucanus lib. 5:

Strymona sic gelidum bruma pellente, relinquunt
Potura te, Nile, grues: primoque velatu
Effingunt varias, casu monstrante, figuras.
Mox ubi percussit densas notus altior alas,
Confusos temere immista glomerantur in orbes:
Et turbata perit dispersis littera pennis.

Inde ergo non solum *Palamedis littera* est nuncupata *Υ*, verum etiam ipsæ *grues*, quæ *Υ* suo agmine referunt, *Palamedis aves* fuerunt appellatæ. Valerius Martialis libro tertiodecimo de Gruibus:

Turbabis versus, nec littera tota volabit,
Vnam perdideris si Palamedis avem.

Φ vero inventum etiam *Palamedis*, ut dictum est, non agmine progredientes grues refert, sed solam *gruem*. Vinetus.

22. *Hæc gruis effigies*] Negat vir maxi-

[23] Cappa fui quondam Bœotia, nunc Latium K.
Furca, tricornigera ſpecie, penè ultima ſum Y.

maximus in ſuis ad Euſebium Animadverſionibus, capere ſe mentem Auſonii. Ego autumo, poëtam eo reſpexiſſe, quod referat *gruem* unico pede inſiſtentem, uti ſolet, quum excubias agit. G. Io. Voſſius. in veteri libro *crucis*. Vitium deſcriptoris eſt, qui forte *crúis* invenit in alio codice, & ex eo *crucu* effinxit. *c* & *g* vero ut plurimum confunduntur.

23. *Cappa fuit quondam*] Reſtitui ex priſca ſcriptura, *cappa fui quondam*; qua perſona ſequens item verſiculus producitur.

[1] Grammaticomaſtix.

[2] E Logodædalia ſtrides modo qui nimium trux,
[3] Frivola condemnas? nequaquam. cum pretio eſt merx,
En-

1. *Grammaticomaſtix*] Eſt μάστιξ flagrum flagellumve, unde Ὁμηρομάστιξ vocitatus, qui Homerum, poëtarum omnium ſæculorum facile principem, inſectaretur, Zoilus Amphipolita. Ita *Grammaticomaſtix*, qui Grammaticis negotium faceſſeret: veluti qui quærit, quid *Tau*, quid *Cal*, *Sil*, *Min*, & alia, quæ hic ſunt Grammatica. *Vinetus*.

2. *E Logodædalia*] Eſt λόγος oratio, ſermo, ratio: δαίδαλος peritus, ingenioſus. *Logodædali* poliendæ orationis artifices, verborum funditatores inanium, & qui venuſtatem verborum, non ſenſuum acumen conſectantur. Inde λογοδαιδαλία in Auſonii etiam epiſtola XIV, ipſum illud artificium. *Stridoris* autem, fragoris, aſperitatiſque cauſa eſt in voce *trux*, canina illa littera *r*, conſequente *c* in *x*. Viner.

3. *Frivola condemnans*] Pro *nequam quoque* ſecundus Voſſianus exhibet *nequaquam*: Quare hoſce verſus ita corrigendos cenſeo:

E logodædalia, ſtrides modo qui nimium trux
Frivola condemnas? nequaquam. quum pretio eſt merx,
Ennius ut memorat, replet te lætificum Gau.
Livida mens hominum, &c.

Sermonem vero ad Grammaticum dirigi vel ſequentia evincunt: *Dic*, &c. ſenſus eſt, tu Grammatice, qui nimium ſævus & aſper jam modo *ſtridere* incipis, condemnaſne quæ in Grammatica frivola videntur? minime: modo *frivola* illa nummos tibi adferant: tunc enim cor tuum exhilaratur gaudio, *rumpantur* licet *ilia Codro*. poſſet etiam legi *ſtrides modo qua nimium trux*, id eſt, quæ cum ſtridore efferś. Turneb. l. XXIII, cap. XX legit:

Frivola condemnas? nequam quoque quum pretio eſt merx.

Conciſa illa diſtinctio ſæpe eſt cauſa vitii. Sic in Petronii Haloſi Trojæ ea de cauſa aliquantum turbatum eſt: quod ut liqueat, verſus hic ſubjuugam, ut illos corrigendos arbitror:

— Hic titulus fero
Inciſus. Hac ad fata compoſitus Sinon
Firmabat. Eſt mendacium in damnum potens.

Dixerat enim Virgilius:

Talibus inſidiis, perjurique arte Sinonis,
Credita res. Item paulo poſt:
— Mox reducta cuſpide
Vterum notavit. fata ſed tardant manus.

Latus

Ennius ut memorat, [4] replet te lætificum gau.
Livida mens hominum concretum felle coquat pus.
Dic, quid significent catalecta Maronis? in his al
Celtarum posuit, sequitur non lucidius tau.
Et quod germano mistum male letiferum min?
[5] Imperium, litem, Venerem, cur una notet res?
[6] Sitne peregrini vox nominis, an Latii fil?
Lintribus in geminis constratus ponto sit, an pons?
Bucolico sæpes dixit Maro, cur Cicero sæps?
[7] Vox solita, & cunctis notissima, si memores, lac,
Cur condemnetur ratio, magis ut faciat [8] lact?
[9] An Lybiæ ferale malum, sit Romula vox seps?
Si

Latus resistit, & dolis addit fidem. Itidem in Floro lib. IV, c. VI: *Quum solus etiam gravis paci, gravis reip. esset Antonius, quasi ignis incendio Lepidus accessit. Quid Cæsar contra duos? Necesse fuit venire in cruentissimi fœderis societatem. Diversa omnium vota. Lepidum divitiarum cupido, quarum spes ex turbatione Reipublicæ; Antonium ultiones de his, qui se hostem judicassent: Cæsarem inultus pater & Manibus ejus graves Cassius & Brutus agitabant.* Aliter si legamus, & ut in vulgatis hic locus exprimitur, nec pes totius sensus nec caput apparebit. Τὸ *incendia* scioli alicujus commentum esse manifestum est, qui *nota* pro *vota* in suo exemplari invenerat; præcessit enim paulo ante *incendio*. *Cæsaris* autem nomen excidisse ex Vellejo liquet, qui lib. II, cap. LXVI: *Repugnante Cæsare, sed frustra adversus duos.* etiam *exercitus* à librario est.

4. *Replet*] In Lugdunensi libro *repleat* fuit pro *replet*. Vinetus.

5. *Imperium litem, venerem, cur una notet res*] Vnum vocabulum *res*, hæc tria significat. *Imperium*, ut in principio tertii Æneidos:

Postquam res Asiæ, Priamique evertere gentem
Immeritam visum superis. ---

Litem, veluti in 9 prioris Sermonum Horatii, auctore etiam Porphyrione:

--- *Dubius sum, quid faciam, inquit,*
Tene relinquam, an, rem. ---

Venerem denique, quomodo in Eunuchi Terentianæ actu primo loquitur meretrix:

Ego cum illo, quo cum tum uno rem habebam hospite,
Abii huc. --- Vetus autem Lugdunensis codex, *sæpe* habebat pro *una*. Vinet.

6. *Sit ne*] *Est ne*, vetus liber. Hoc *fil* hujus *filis*, terræ vel pigmenti genus: cujus meminerunt Vitruvius & Plinius. Vide Hermolai Barbari castigationes. *Vinetus.*

7. *Vox solita*] Quod hoc *lac* hodie dicimus, id & hoc *lacte* olim dictum, Carisio, Prisciano, & aliis auctoribus. *Lactis* ergo, *lacti*, & *lacte*, obliqui ab isto *lacte* recto facti videntur. *Vin.*

8. *Lact*] Mart. Capella l. III: *Quidam cum* lac *dicunt, adjiciunt* T, *propter quod facit* lactis. *Sed Virgilius*: lac mihi non æstate novum, non frigore desit. *Quippe cum nulla apud nos nomina in duas mutas exeant, ideo veteres* lacte *in nominativo dixerunt.* Idem de Mutis: T *finit neutra*, caput, sinciput, Lact.

9. *An Libyæ*] *Seps serpentis genus est*: cujusmodi feracissima est *Libya* Africa-

Si bonus est insons, contrarius, & reus est fons.
Dives opum cur nomen habet [10] Iove de Stygio Dis?
[11] Vnde Rudinus ait, Divum domus altisonum cæl?
[12] Et cujus de more, quod adstruit, endo suam do?
[13] Aut

Africaque universa. Græca vox σὴψ à verbo σήπω, quod est putrefacio. Lucanus nono:

Ossaque dissolvens cum corpore tabificus seps. Vinetus.

10. *Iove de Stygio Dis*] Ex MS. cod. *Mariang. Accurs.*

11. *Vnde Rudinus ait, divum domus*] Obscuritatem in hisce quatuor versibus mendæ, mendas ipsas Ennii, quæ amissa sunt, poëmata attulerunt. *Rudinus* igitur appellari *Ennius* videtur, ab *Rudiis* Pediculorum urbe, in qua ortus ille traditur: & unde idem *Rudius* à M. Tul. pro Archia dicitur. Quanquam Eutropius & Eusebius, Tarentinum eum dicunt. Pompon. *Post Sipuntum, Barium, & Egnatia, & Ennio cive nobiles Rudiæ.* Plinius: *Rudia*, inquit, *Egnatia & Barion, Pediculorum oppida.* Eodem quoque numero Ptolemæus, Ῥουδία. Strabo vero: Ἐχόμεναι δ' (inquit) πεζεύουσι συνεχέστερον ἐπὶ Ῥοδίων πόλεως ἑλληνίδος, ἐξ ἧς ἦν ὁ ποιητὴς Ἔννιος. Sed quod indicari primum convenit, tum in plusculis versum illud est, quod velut in nostram omnino coloniam concesserint, syllabarum æque ac scripturæ ratione Græcorum amplius non teneantur, tum præsertim in *Rudia* sive *Rudiis*. Quæ præterqua aspiratione dempta nostris scribi non video. In *Rudino* vero non ea lege primam corripi videri debet, qua in derivatis primitivi interdum ratio corrumpitur. Quando Silius principale ipsum corripuerit lib. XII de eo loquens: — *Rudia genuere vetusta*,

Nunc Rudia solo memorabile nomen alumno,

Ennium itaque nonnullis dictionibus, per extremæ syllabæ abjectionem, in carmine usum esse arbitramur. Quas nunc perite pariter ac subobscure innuat Ausonius, *Cæl* videlicet, *Do*, *Gau*. Quærit itaque, ex cujus dixerit consuetudine, quemve imitatus fuerit poëta *Ennius*, cum talia κατ' ἀποκοπὴν, quæ propria est Doriensium, posuerit. Noverat enim Poëta doctissimus (ut ego arbitror) non temere illum, neque rudi penitus, sæculique ejus alias peculiari arte sic locutum; sed ex consuetudine tum Homeri, qui persæpe Δῶ pro δῶμα, quod *domum* significat, posuit, & κρῖ pro κριθὴ, tum Hesiodi, Sophoclis, Arari, ac præterea multorum. Hinc in Epigr.

— — Γραμματικῶς γὰρ
Οὐδὲ πέλω κριθὴ, κρῖ δ' ἢ μόνον λέγεται.

Porro *fruns* legendum credimus, non *frons*. qua voce *Ennium* quoque usum fuisse, manifestum est, quod ita dictum censet à veteribus Lucret. l. 1:

Ennius ut noster cecinit, qui primus amœno
Detulit ex Helicone perenni frunde coronam.

Nonius Marcellus, *frons* pro *frunde*. Virg. II Georg. *præcipue dum frons tenera.* quod enarrans Servius, *Vera*, inquit, *lectio* est Fruns. *Lucretius*:

Frundiferasque domos avium.

Hodie vero & à fronte *& à* fronde *unus est nominativus* frons. Ita enim in utroque Grammatico emendandum duximus, quæ indigne depravata circumferuntur. Petit igitur poëta, unde Ennius *Cal*, pro *Cælum*, *Do* pro *Domum*, *Gau* pro *Gaudium dixerit.* Mariang. Accursius.

11. *Vnde Rudinus*] *Rudius* apud Ciceronem pro Archia. *Rudia* urbs Apuliæ, *Ennii* patria. *Vinetus.*

12. *Et cujus &c.*] Pro, *quod adstruit*, libes

13 Aut de fronde loquens, cur dicit populea frus?
Sed quo progredior? quæ finis, quis modus & calx?
14 Indulge Pacate, bonus, doctus, facilis vir.
15 Totum

liber membraneus habebat, *quod addidit.* *Do* autem, pro *domum* dixit idem Ennius, ut præter Ausonium meminerunt Grammatici, Diomedes, Victorinus, Carisius, Homerum scilicet imitatus: qui δῶ, id est domum, pro δῶμα dixerat. Sed multas ejusmodi apocopas apud Homerum, Hesiodum, & alios poëtas Græcos legerat *Ennius:* quarum magnam turbam recenset Aristoteles in Poëtica, & Strabo libro octavo. *Endo* pro, *in*, idem *Ennius*, aliique veteres, ac in iis Lucretius, frequenter dixerunt. Vnde sunt apud Festum, *Endoitium, Endoplorato, Endo procinctu*, pro, initium, implorato, in procinctu. Marius Victorinus de apocope in versu fieri solita: *Endo sua do*, id est, *in sua domo.* Vinetus.

13. *Aut de fronde loq. c.d.pop. frons*] Pro *frons*, *fruns* legeret Mariangelus: sed *frus* absque *n* inscribebat codex Ioannis Tilii, sicut legitur apud Carisium: *Frus, hujus frundis, quod sic ab Ennio est declinatum Annalium libro septimo. Rurescant frundes, non frondes.* Vinet.

13. *Cur dicit populea frons?*] Carisius air *frundes* & *frundibus* veteres per *V* dixisse: cujus exemplum ponit Ennii ex Annalium libro septimo, *Rurescant frundes.* Mutatum vero *V* in *O* moner Plinius: & nominativum absque *N* litera in uttoque loqui, *Frus, Fros.* nam *Fros* τὸ μέτωπον. Pierius Valer. ad Virgil. Ita & Nonius, ut viri docti volunt. sed ex exemplo Virgiliano, quod citat Nonius, vix probare poterunt; ad illum namque Virgilii versum hæc annotavit Servius: *Apud antiquiores*, inquit, *singularis nominativus erat* frondis; *hodie vero & à* fronte, *& à* fronde, *unus est nominativus* frons: *sicut etiam* lens *à* lente, *& à* lende *capitis breviore pediculo.* Sed & *Fros* ego semper pro *frons* in antiquissimo, & Longobardicis literis exarato Sereni Sammonici exemplari scriptum repperi: quare quin ita scribi debeat nullus dubito.

14. *Indulge Pacate*] Ita vetus cod. non, ut in excusis, *Pauline.* Nam hoc Technopægnium *Pacato* dedicatum est, sed *Paulino* missum. *Scaliger.*

14. *Indulge Pacate*, &c.] Non ausim scribere *indulget.* Sunt enim hi vocativi casus, *bonus, doctus, facilis vir,* *antiqua forma.* ut apud Lucret.

--- *Vacuas auris mihi Memmius, & te*
Semotum à curis, adhibe veram ad rationem.

Livius: *Audi Iuppiter, audi pater patrate populi Albani, audi tu populus Albanus.* In novissimo autem versu, Terentianam Antiphilam poëta signat, venusteque ac concinniter, quæ sunt in Heautontimorumeno verba hue transtulit:

Capillus passus, prolixus, circum caput
Rejectus negligenter. pax. --- Mariangelus Accurs.

14. *Indulge Pacate*] Sic *Pacate* hic legendum ut habet vetus codex, non *Pauline:* postquam hoc Edyllium initio est *Drepanio Pacato* dedicarum. *Indulgere* autem hoe loco non video, quid aliud sit, quam ignoscere; & veniam dare. quam significationem in hoe verbo non satis probabat Laurentius Valla. Iulius Capitolinus de Antonino Pio: *His, quos Adrianus damnarat, in senatu indulgentias petiit.* Eodem verbo usus, eadem fere significatione Ausonius, in Gratiarum actione. *Vinetus.*

15. To-

Totum opus hoc sparsum, crinis velut Antiphilæ. pax.

15. *Tot. opus -- velut Antiph. pax.*] Dici non potest non solum, quam ingeniose, sed etiam quam festive opus hoc concludat ex Heautontimorumeno Terentiana: tum ut opus suum clauderet, tum ut monosyllabo terminaret. Nam *Pax* semper interponebatur ad interpellandum vel truncandum sermonem, ut licet colligere ex Plauto infinitis prope locis. qui enim admirantis esse dicunt, non mihi persuadent; & cum id mirer ab illis dici, eo tamen non utar in ea admiratione. Sed consulant Plautum, qui toties eo usus est. Quin, quod magis admirentur, non est vox Romana, sed Græca. eaque utebantur, cum sibi silentium imponebant, opposito ad os digito, Atque id ita esse vero vincam ex Diphilo, cujus hæc verba sunt:

Δειπνεῖ τε κίχλαδας (πῶς λέγεις) Λακωνικῶς.
Ὄξος ἢ κοτύλην. πάξ. τί πάξ;

An non satis constat tum Græcum esse, tum etiam silentii esse, non admirationis? Cum enim sibi silentium imponebant, tanquam ulterius sermonem procudere vererentur: aut cum quæ dicta erant, indicta vellent: aut cum ex sermone præsentes dimitterent, tum πάξ dicebant. Hesychius, πάξ, ἐπὶ τοῦ τὸ τέλος ἔχειν. Quomodo jam usurpat poëta noster. Sed antea πάξ. ὑπόδημα ἀνυπόδητον, sunt *Baxea* Plauto. *Scaliger.*

15. *Totum opus hoc*] *Technopægnium* hoc meum sparsum est & passum, ut *coma Antiphila.* Est autem Græcum adverbium *pax* auctore Prisciano libro quinto decimo: qui *tantummodo* significare dicit. Legitur in Hesychii lexico, sed nonsatis intelligo quid sibi velint illa Πάξ, ὑπόδημα ἀνυπόδητον. ἢ τέλος ἔχειν. Usus est rursus ea vocula Terentius in eadem fabula per eundem Syrum:

Unus est dies dum argentum eripio,
pax, nihil amplius.

sed pluribus locis Plautus, ut in Milite, Pœnulo, Rudente, Trinummo. *Vinetus.*

AVSONIVS [1] PAVLO S.

PErlege hoc etiam, [2] *si operæ est, frivolum & nullius pretii opusculum: quod nec labor excudit, nec cura limavit: sine ingenii acumine, & moræ maturitate.* CENTONEM *vocant,*[3] *qui primi hac concinnatione luserunt.* [4] *Sola memoriæ*

1. *Ad Paullum*] Qui *Paulinus* Achilli Statio ad Catullum, & Lilio Gyraldo in Historiæ Poëtarum. *Scriverius.*

2. *Si opera est*] Quum dixit Ennius apud Persium:

Lunai portum esse operæ cognoscere cives.

Opera est, operæ pretium est, exposuit vetus commentator. *Vinetus.*

3. *Qui primi*] *Centones*, qui Græcis Κέντρωνες addita ρ littera dicuntur, ex Homero & Virgilio hauddum vidi antiquiores, quam qui de

moriæ negotium sparsa colligere, & integrare lacerata: quod ridere magis, quam laudare possis. Pro quo, si [5] *per Sigillaria in auctione veniret, neque Afranius Nauci daret,* [6] *nec Cicum suum Plautus offerret. Piget enim Virgiliani carminis dignitatem tam joculari dehonestasse materia. sed quid facerem? jussum erat.* [7] *quodque est* POTENTISSIMVM IMPERANDI GENVS, [8] *rogabat, qui jubere poterat, S. imperator Valentinianus, vir meo judicio eruditus: qui nuptias quondam ejusmodi ludo descripserat, aptis equidem versibus & compositione festiva. Experiri deinde volens, quantum nostra contentione præcelleret, simile nos de eodem concinnare præcepit. Quam scrupulosum* [9] *hoc mihi*

rebus Christianis Eudociæ, & Probæ Falconiæ inscribuntur sub Theodosio juniore conscripti, ut Bergomensis Augustinianus, Trittenhemius Abbas, & Lilius Ferrariensis audierant, & sic post defunctum Ausonium. *Vinetus.*

4. *Sola*] *Solius.* Nam nomina illa, quæ secundum pronominum declinationem à Grammaticis nostris inflecti dicuntur, veteres plerosque per primam & secundam nominum inflexionem declinasse, docet multis exemplis Priscianus lib. VI. *Vinetus.*

5. *Per Sigillaria*] Erat hoc nomine locus Romæ, ubi libri, resque aliæ promercales venibant, & auctiones fiebant. Turneb. lib. XXVIII, cap. XXVIII. Gellius lib. V: *Apud Sigillaria forte in libraria ego & Iulius Paulus, Poëta, vir memoria nostra doctissimus, consederamus.* Vinetus. Scholiastes Iuven. ad Satyr. VI, ỳs. 152: *Romæ in porticu Trajanarum Thermarum tempore Saturnaliorum Sigillaria sunt. Tunc mercatores casas de linteu faciunt quibus picturæ* * *obstant. Ideo autem dicit mercator Iason: quoniam antea in porticu Agrippinarum Sigillaria proponebantur, in qua porticu historia Argonaut. depicta est.*

6. *Nec stichum suum*] Alter Vossianus, *nec cacum suum.* recte igitur Lipsius lib. I, epist. 11, *nec cicum suum.* notum illud Plautinum, quo noster allusit: *Cicum non interduim.* Festus, nec non Glossæ Isidori: *Cicum, mali Granati membrana.* Varro l. VI de L.L. *Cicum dicebant membranam tenuem, quæ est in malo Punico discrimen. à quo etiam Plautus dicit. Quod volet densum,* cicum *non interduim.* Plura de ea voce Vossius in suo Etymologico.

7. *Quodque est potentissimum*] Macrobius secundo Saturnaliorum de Cæsare, & Laberio: *Potestas non solum si invitet, sed etiam si supplicet, cogit.* Vinetus.

7. *Potentiss. imperandi genus*] Possidius Calamensis Episc. in vita D. Augustini: *Et illud nihilominus suum addens; quoniam plerumque potestas, quæ petit, premit.*

8. *Rogabat, qui jubere poterat; scil. Imperator Valentinianus*] Particula *scilicet* in vetustis codd. quos equidem viderim, non habetur. *Mariang.*

8. *Imperator Valentinianus*] In eodem libro, *sc. Imperator Valentinianus.* quæ mihi verba valde in initio fuere suspecta, ac pene visa spuria. postquam vero in Vgoletti perantiqua editione scriptum offendi, *S. Imperator*, succurrit evestigio τὸ *S*, notam esse τοῦ *sacratissimi*, quo honoris cognomento olim Principes compellati sunt. Frontinus de re Agraria: *Interve-*

mihi fuerit, intellige. Neque anteferri volebam, neque posthaberi: [9] *quum aliorum quoque judicio detegenda esset adulatio inepta, si cederem: insolentia, si ut æmulus eminerem. Suscepi igitur similis recusanti: feliciterque & obnoxius gratiam tenui, nec victor offendi. Hoc, die uno & addita lucubratione properatum, modo* [10] *inter liturarios meos quum reperissem, tanta mihi candoris tui, & amoris fiducia est, ut severitati tuæ nec ridenda subtraherem. Accipe igitur opusculum de inconnexis continuum, de diversis unum, de seriis ludicrum, de alieno nostrum: ne in sacris & fabulis, aut* [11] *Thyonianum mireris,* [12] *aut Virbium; illum de Dionyso, hunc de Hippolyto reformatum. Et si pateris, ut doceam, docendus ipse,* [13] CENTO *quid*

tervenit clara sacratißimi Imperatoris nostri expeditio. in eodem mox libro τὸ *qui* deerat.

9. *Cum aliorum quoque judicio,* &c.] Emendandum *ineptia.* Mariang. Accursius. quod minime admittendum. nam *inepta*, utrique substantivo respondere potest.

10. *Inter liturarios meos*] Et in titulo epistolæ secundæ Ausonii, eadem significatione *liturarii:* quod vocabulum, nescio quam sit antiquum, sed eas chartas significat, in quibus primum scribimus, quicquid sit orationis, quod componimus. à multis *lituris*, quibus ea in re uti solemus, quemadmodum in extremo carmine ad Theodosium idem meminit Ausonius. *Vinetus.*

11. *Thyonianum*] Redivivus *Bacchus*, matrique fulminatæ superstes, *Thyonianus* vocatus est, vel potius illum dilaceratum reducem sospiremque vitæ redditum hoc nomine sacra canebant arcana. *Turnebus*

11. *Thyonianum*] Hic etiam *Thyoneus*, id est Θυωνεὺς, cognominatur Horatio, Ovidio, & aliis Latinis æque, atque Græcis poëtis: sed quod idem etiam *Thyonianus* pro *Thyoneo* sit nuncupatus: hoc vero nomen apud solum Ausonium legere memini, & Catullum in Epigrammate ad suum puerum, siquidem ibi recte *Thyonianus* legit Lilius Gregorius octavo Syntagmate de diis:

Migrate, hic merus est Thyonianus.

ubi meus liber haber *Thyoniens.* Sed nec Phurnutus, qui Dionysium à Gigantibus discerptum, & ab Rhea restitutum fuisse meminit, novum nomen in altera vita accepisse refert. *Vinetus.*

11. *Aut Thyonianum mireris*] Apud Catullum veteres interpretes Palladius Fuscus, Antonius Palladius, & alii retinent *Thyonianum*, & accipiunt meri vini liquorem *Bacchicum.* Mureto est *Thyonianus* nomen *Liberi* patris, à *Thyone* matre ipsius, quæ & Semele dicitur. Bacchus fertur, Iove patre concedente, matrem Semelen ab inferis eduxisse, & immortalitate donatam, *Thyonem*, à sacris quæ illi attribuit, denominasse. nam θύω, *sacra facio* dicitur, inde ipse Liber ex materno nomine *Thyoneus* appellatus est, ut scribit Diodorus. *Scriverius.*

12. *Aut Virbium*] *Hippolytum* in vitam revocatum ab Æsculapio *Virbium* Diana, quasi *bisvirum* jussit vocari. Fabulam habes apud Ovid. lib. XV Metamorph. & Virgil. lib. VII Æn. ỳs. 761, Persium Sat. VI, ỳs. 55.

13. *Cento quid sit*] Metaphorica hæc significatio. Nam Κέντρων, & *cento*, quem miror veteres Latini si non *Centronem* dixeriut, quemadmodum

quid sit absolvam. Variis de locis, sensibusque diversis, quædam carminis structura solidatur: in unum versum ut coëant aut casi duo, aut unus & sequens cum medio. [14] *Nam duos junctim locare, ineptum est: & tres una serie, meræ nugæ.* [15] *Diffinduntur autem per cæsuras omnes, quas recipit versus Heroicus, convenire ut possit* [16] *aut penthemimeris cum reliquo anapæsto:* [17] *aut trochaice cum posteriore segmento:* [18] *aut septem semipedes cum anapæstico chorico:* [19] *aut post dactylum atque semipedem, quicquid restat hexametro.*

simile

in quodam antiquo puerili colloquio Latinogræco scriptum reperi, est proprie, crassum, vilòque stragulum, & vestis ex panniculis variis confecta. Eustathius in Ψ Iliados, Erasmus in adagio *Farcire centones*, & Lilius Gregorius dialogo primo de poëtis. *Vinetus.*

14. *Nam duos junctim locare ineptum est*] Quod tamen aliquot locis fecisse videtur. *Vinet.*

15. *Diffunditur autem*] Lege: *diffinduntur* ex MS. Cod. i. e. dividuntur. Priscianus in Libello de XII Carmin. *Dividitur in cæsuras, per cola quidem in novem, per commata vero in duas, semiquinariam, & semiseptenariam, per pedes in quinque*, &c. Versus porro heroïci *cæsura*, quæ & *sectiones* & *mansiones* dicuntur, quatuor sunt, *Penthemimeris*, quæ & Semiquinaria, *Catatriton*, *Hephthemimeris*, quæ & Semiseptenaria, *Tetrapodia*, quæ & Bucolice. *Mariang. Accursius.*

15. *Diffunditur*] Legitur, & *diffinditur.* Vinetus.

15. *Diffunditur*] Omnino rectius cum Mariangelo Accursio opinor, *diffinduntur.* Sctiverius.

16. *Aut penthemimeres*] Pro *penthemimeris* scribo hoc loco πενθημιμερὴς, aut certe Latine *penthemimeres*: nec id sine auctore facio. In antiquo illo Lugdunensi libro desiderabatur hoc Edyllium, sed is in phalæcio ad Theonem *penthemimeres* per *e*, & non per *i penthemimeris*, scribebat: in eodemque carmine *penthemimeren*, ubi omnes novi *penthemimerim* vel *penthemimerin*. Idem Aldus quo loco pro *hephthemimerin*, ἑφθημιμερῆ legendum censuit apud Terentianum, ibi noster codex ἑφθημιμερῶ habet, quisquis sic ibi scripserit, id est *hephthemimeren.* Vinetus.

17. *Aut trochaice cum posteriore segmento*] Vt in hoc primi Bucolici: *Ite meæ errare boves*, post duos pedes dactylum, *Ille me*, & spondeum *æ er*, duæ syllabæ *rare* verbum finientes, trochæus est. Vnde τροχαϊκὴ, *Trochaïca* dicta est hæc *cæsura.* Vinet.

18. *Aut septem semipedes cum anapæstico chorico*] Septem semipedes, *tres pedes cum semisse.* Abs quo *septem semipedum* numero, ἑφθημιμερὴς, hoc est, *semiseptenaria*, ut Diomedes & Priscianus interpretantur, *tome* dicta Cæsura, quum post tres pedes remanet syllaba dictionem terminans. ut in versu Centonis secundo: *Ambo ani, mu am, bo insig, nes.* Et in quincto: *Auspici, is mani, festa fi, des*, ex tertio Æneidos. Vnde quod remanet, *quo ju, stior al, ter*, ex primo Æneidos, id facit metrum, quod *anapæsticum choricum* monometrum hypercatalecticum vocat Servius in Centimetro. Cujusmodi est & hoc in octavo versu, *mea maxima cura.* & in quinctodecimo:

--- *oneratque canistris.* Vinetus.

19. *Aut post dactylum atque semipedem*] Vt in Centonis versu quarto: *Tuque prior.* & in vicesimo quarto: *Sacra canunt.* Vinet.

20. *Lu-*

simile ut dicas [20] *ludicro quod Graci* [21] *ὀστομαχίων vocavere. Osci-*

cla

20. *Ludicro quod Graci*] Multis mendis deformata sunt verba Ausonii in re scitu dignissima. adeo, ut mendosa editio bono viro & erudito Brodæo imposuerit: quem & alii quoque sequuti sunt. Non enim ullus lusus est *ossiculorum*, ut ipse putat. Neque unquam tale quid veteres habuerunt. Hoc enim à mente Ausonii alienissimum. Neque animadvertit, quid interesset inter lusum, & *ludicrum*: hoc est inter παιδιὰν, καὶ παίγνιον. Sed fefellit hominem, ut dixi, lectio mendosa, ὀστομαχίαν, pro στωμάτιον: & *ossicula* pro *oscilla* legentem. Ac ne hæc quidem tantummodo mendosa, sed & sequentia male ab interpunctionibus accepta sunt. Quæ prius ita, uti legenda sunt, proponam: deinde ad eorum interpretationem aggrediar. Nam ita & emendandum, & interpungendum: *Simile ut dicas ludicro, quod Graci στωμάτιον vocavere. Oscilla ea sunt. Ad summam quattuordecim figuras Geometricas habent. Sunt enim aquilatera: vel triquetra: extentis lineis: aut rectis angulis: vel obliquis: isosceles: vel isopleura: orthogonia quoque: vel scalena. Harum vertibularum variis coagmentis simulantur species mille formarum, Elefantus bellua: aut aper bestia: anser volans: & mirmillo in armis subsidens: venator: & latrans canis: quin & turris: & cantharus: & alia hujusmodi innumerabilium figurarum, qua alius alio scientius variegant.* Hæc verba ita proculdubio legenda sunt, & distinguenda. Nam quin recte στωμάτιον, & *oscilla* emendaverimus, præter conjecturam certissimam, qua usi sumus, fidem fecerit vetus Glossarius, in quo scriptum legitur: *Oscillum* στωμάτιον. sunt enim larvæ, & προσωπεῖα, ut ex Macrobio cognoscimus, quæ in αἰώραις, & jactationibus ludicris Rustici ori opponebant, ut essent magis ridiculi. Virgilius:

Oraque corticibus sumunt horrenda cavatis.

Intelligit enim *Oscilla* ex corticibus arborum. quem morem Atheniensium tangit & Maurus Terentianus. A quo jactationes ipsas, & cetnuationes, quas Græci vocant αἰώρας, etiam *Oscilla* appellarunt. Idem:

Oscilla ex alta suspendunt mollia quercu.

Hic autem apud Ausonium nostrum & ipsæ larvæ sunt, seu personæ, quæ sic aptæ, & *coagmentata* erant: ut articuli ejus, *vertibula*que, quibus commissæ erant, in omnem partem flecterentur, & figuras omne genus exprimerent. Eæ in convivium medium jaciebantur, & illis eas figuras Rex convivii exprimebat, ut mutationis & brevitatis vitæ commonefaceret: & propterea bibendum esse, ut nihil de fructu hujus vitæ pereat, diceret. Id omnino plane, ac diserte ex Petronio cognosces. Cujus verba adposui: *Potantibus ergo, & accuratissime lautitias nobis mirantibus, larvam argenteam attulit nobis servus sic aptam, ut articuli ejus, vertebraque locata in omnem partem flecterentur. Hanc cum super mensam semel, iterumque abjecisset, & catenatio mobilis aliquot figuras exprimeret, Trimalcio adjecit:*

Heu, heu nos miseros! quam totus homuncio nil est.

* * *

Sic erimus cuncti postquam nos auferet Orcus

Ergo vivamus, dum licet esse bene.

Plinius lib. VII, cap. LIII: *Cum populo admodum placuisset, & natali die suo convivium haberet, edita cœna calidam potionem in pultario poposcit, simulque personam ejus diei acceptam intuens, coronam è capite suo in eam transtulit.* Ubi de *persona* quæ in conviviis circumferebatur intelligendum. Ex quibus primum mentem Ausonii ita aperimus, ut nihil potuerit melius excogitari; & somnium Brodæi de *ostomachia*,

machia, & *osficulis* explodimus. Deinde indicatur usus earum larvarum. Qnod iis in conviviis præsentes celeris mutationis vitæ commonefacerent. Nam alioqui semper in conviviis mortis mentionem injiciebant, & caput mortui, ubi ejus larvæ copia non erat, vel in mensa apponebant, & manibus versabant, vel e triclinio seu stibadio suspendebant: ut eo uterentur ad eandem rem, ad quam & larva illa: hoc est ad hortandum ad bibendum. Quod novimus ex Epigrammate Græco, in quo non solum caput mortui, seu cranium idem facit, quod apud Petronium larva; sed & ea exhortatio pro cumulo subjicitur, quam addidit Trimalcio in Epigrammate suo. Epigramma Græcum hoc est:

> Ἡ πλωχῶν χαρίεσσα πανοπλίη ἀρτιλάγυνος.
> Αὕτη, καὶ δροσερῶν ἐκ πετάλων στέφανος,
> Καὶ τοῦτο φθιμένοιο προσάσιον ἱερὸν ὀστεῦν
> Ἐγκεφάλου, ψυχῆς φρούριον ἀκρότατον,
> Πῖνε λέγει τὸ γλύμμα, καὶ ἔσθιε, καὶ περίκεισο
> Ἄνθεα. τοιοῦτοι γινόμεθ' ἐξαπίνης.

Quæ omnia ad verbum interpretantur Petronium ipsum. Quin & ipsa verba quæ γλύμματος nomine hic intelliguntur, aliter concepta videntur in triclinio marmoreo Lateranensi uno versiculo senario:

> Ἡδὺς βίος. τὸ ζῆν ταχύ. τὸ θανεῖν ὑπόψια.

Quo significatur vivendum esse. nam vitam properare: mortem imminere. Propterea tanquam jam morituri bibebant, & tanquam nunquam id facturi. Plautus Sticho:

> *Volo nos pro summo bibere. nulli relerimus postea.*

Ita enim legendum: non, *Nolo*. Horum συμποτικῶν ἐπιφωνημάτων pleni sunt libri veterum, præsertim Martialis, & Græcorum. Neque dubium est, quin in cœnatione seu stibadio Domitiani Cæsaris, quod propter exiguitatem ipse vocavit *Micam auream*, à tholo penderet cranium mortui, quod mortis admoneret. Id Martialis videtur velle hoc in *Micam auream* Epigrammate;

> *Mica vocor. quæ sim, cernis. cœnatio parva.*
> *Ex me Cæsareum suspicis inde tholum.*
> *Frange toros. pete vina. rosas cape. tingere nardo.*
> *Ipse jubet mortis te meminisse Deus.*

Videtur enim in tholo ipso larva illa, aut cranium fuisse. Hunc autem morem homines in convivio mentione mortis ad hilaritatem provocandi ab Ægyptiis accepisse videntur. Herodorus lib. 2. *Scaliger*.

21. Στομάτιον] De ludicro ὀστομαχίων, quæ ossicula sunt, noli dubitare quin vere divinarim. Legendum apud Ausonium: *Simile ut dicas ludicro quod Graci ὀστομαχίων vocavere. Ossicla ea sunt:* perperam hodie *oscilla* ibi legas, & στομάτιον. Nec moror Glossas, quæ στομάτιον etiam scribunt, nempe pro ὀστομάτιον. Sic σχίεια κόμματα vocant quæ sunt ἰσχίεια. & *Schiadicos* puto reperiri apud Marcianum Capellam pro *Ischiadicis*. Inde *Schiaticam* vocamus hodie hunc morbum, sive dolorem, pro ἰσχιαδική. ὀστῶσται est officulare. Inde ὀστώματα & ὀστομάτια. Hæc in Scheda Cl. Salmasius. Magnus Felix Ennodius, Episcopus Ticinensis, in Epigrammatis, DE STOMATIO EBURNEO:

> *Sollicitata levi marcescunt corda virorum*
> *Tormento. fas est ludere virginibus.*
> *Frangunt, Marmaricus elephas quod misit ab arvis,*
> *Per micas sparsum mox solidatur opus.*
> *De Pœno tenera discunt cum fraude jocari.*
> * *Nam ridere necis munere, femineum est.*
> *Angusta norunt res mille includere capsâ:*

Omne

cla ea sunt. ad summam [22] *quatuordecim figuras geometricas habent.* [23] *sunt enim aequilatera: vel triquetra: extentis lineis: aut rectis*

Omne ebur hoc, mulier, pectoris arca tui est.

Quo Epigrammate hoc ludicri genus graphice, & plenius quam ab Ausonio describitur. Primum ostendit officula hæc eburnea fuisse, quæ frustillatim sparsa, in unum coagmentarentur, *mille formas* & simulacra, quod & Ausonius monet, variegata concinnatione *repræsentantia.* Deinde videtur Antistes Ticinensis, non sine aliquo morsu & sale in sequiorem sexum, innuere hoc ludicrum Pœnis deberi, atque ex Africa in Europam translatum. si quidem me, vulgatas editiones castigantem, audias: in quibus legitur: *De pœna tenera*, & mendosius *De pœna temera.* Quod si emendandum ita, ut dixi, non sit: tentabunt alii melius, & exponent quid hic & sequenti pentametro, sive auctor, sive librarii velint, quod equidem cum ignarissimis scio. Quis autem ignorat, *Punicam fidem* proverbiis nobilitatam? quæ *Pœna fides* Ausonio Epist. x. De fluxa mulierum fide nihil attinet dicere. Porro, apparet ex hoc loco, officula hæc capsula recondi solita, *ad res mille*, ut ait Ennodius, indidem promendas, cnm animi relaxandi causa puellæ hac arte vellent ludere. Doctissimus Sirmondus, in Notis suis ad illum auctorem, interpretatur *Stomatio eburno*, oscillo. & Glossarii locum adhibet: putatque eodem spectare larvam argenteam Petronii Arbitri, cujus catenatio mobilis diversas figuras exprimebat. Qui cum hunc errorem cum Scaligero, quem sequitur, communem habeat, refutatione alia non indiget. Hæc scripseram, cum iterato de hoc ludicro cum amico meo Cl. Salmasio loquutus, accepi ab illo locum Atilii Fortunatiani, qui de Metris scripsit, & locum quidem emendatiorem quam in editionibus; capite de Hendecasyllabo Phalæcio: *Nam si loculus ille Archimedius quatuorderim eboreas lamellas* (ecce totidem agnoscit Ausonius) *quarum anguli varii sunt, in quadrata forma inclusas habet, componentibus nobis aliter atque aliter, modo galeam, modo sicam, alias columnam, alias navem figurat, & innumerabiles efficit species; solebatque nobis pueris hic loculus ad confirmandam memoriam plurimum prodesse; quanto majorem potest nobis afferre voluptatem, quantoque plenjorem utilitatem carmina inter manus habentibus metrorum varia tractatio, cum subinde apud Poëtas ea, quæ fallunt imperitos, metra inserta numeris, & intermixta carminibus deprehendamus?* Distorta vulgo hæc verba, & interpunctione laborant, etiam in Putschiana editione: *quando* & *quandoque* perperam legitur, pro *quanto* & *quantoque.* Iam *quadrata* illa *forma*, in qua inclusæ lamellæ angulis variis, ipse loculus est: *capsam* vocat Ennodius. *Scriverius.*

22. *Quatuordecim figuras*] Atqui enumerat tantum quatuor. Ita vero hic locus distinguendus est: *Sunt enim aquilatera triquetra, vel extentis lineis; aut rectis angulis; vel obliquis: Isoscele, vel isopleura, orthogonia quoque vel scalena.* Vt isopleura ad æquilatera triquetra; isoscele ad triquetra extentis lineis; orthogonia ad triquetra rectis angulis; scalena ad triquetra obliquis angulis referantur. Censeam igitur rescribendum, *quatuor figuras Geometricas*, non *quatuordecim.*

23. *Sunt enim aquilatera vel triquetra, extentis lineis, aut rectis angulis, vel obliquis. Isosceles ipsi, vel Isopleura vocant, orthogonia quoque & scalena*] Sic legantur. Non sequitur autem ordinem quo proposuit. Nam *aequilatera* (quod ait) vel *triquetra*, per *isopleura*

pleura comprehenduntur. Quæ in Ternario *aquilatus* latine dixit. Sic Δ *extentis lineis*, per isoſceles, quibus duæ tantum ſunt æquales lineæ, tanquam *crura*, quæ σκέλεα dicuntur, hoc ſchemate Δ. *Rectis angulis*, per *orthogonia*, ubi unus tantum ex his omnibus fit rectus angulus in hunc modum ◺. *Obliquis* vero, per *ſcalena*, quibus tria ipſa latera ſunt inæqualia hac figura △. Non negaverim etiam, quin potius crediderim, poſſe fieri, ut *Iſoſcele* defendatur. Dummodo nomina ipſa Græce & hic reddantur, ut legatur: Ἰσοσκελῆ *ipſi vel* Ἰσόπλευρα *vocant*, Ὀρθογώνια *& quoque* Σκαληνά. Euclides: Τῶν δὲ τριπλεύρων σχημάτων, Ἰσόπλευρον μὲν τρίγωνόν ἐστι τὸ τὰς τρεῖς ἴσας ἔχον πλευράς. Ἰσοσκελὲς δὲ τὸ τὰς δύο μόνας ἴσας ἔχον πλευράς. Σκαληνὸν δὲ τὸ τὰς τρεῖς ἀνίσους ἔχον πλευράς. Ἔτι τε τῶν τριπλεύρων σχημάτων Ὀρθογώνιον μὲν τρίγωνόν ἐστι, τὸ ἔχον ὀρθίαν γωνίαν. Ἀμβλυγώνιον δὲ τὸ ἔχον ἀμβλεῖαν γωνίαν, Ὀξυγώνιόν τε τὸ τὰς τρεῖς ὀξείας ἔχον γωνίας. Meminit horum etiam Latinus Boëthius & Marcianus. Hos autem ipſas quatuor triangulorum figuras, ac duas alias, Amblygonii videlicet & oxygonii (ſex enim trigonorum genera reddit præter Euclidem vel Boëthius, & ſummatim Iul. Pollux) in Ternario quoque numero aptiſſime expreſſit his verſibus:

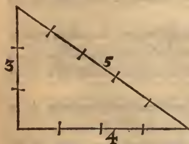
Per trinas ſpecies trigonorum linea currit,
Æquilatus, vel crure pari, vel in omnibus impar.

Quorum intellectus eſt, *trina linearum ſpecie* triangulos ſignari omnes poſſe. Nam linea ſi ſit *aquilatus*, id eſt æqualium laterum in triangulo, ut omnes æquæ lineæ ducantur, fiet Iſopleuron, atque Oxygonium; ſi *crure pari* fuerit, tam iſoſceles quam orthogonium & amblygonium deſignabitur. Tria hæc enim (quanquam diverſa notatione) æquas duas habent lineas quas poëta *crura* vocat. Poſtremo, ſi *in omnibus impar* exiſtat, ſcalenum complectetur. *Mariangelus Accurſius.*

23. *Sunt enim aquilatera, vel triquetra extentis lineis, aut rectis angulis, vel obliquis*] Ἰσοσκελῆ *ipſi vel* ἰσόπλευρα *vocant*, ὀρθογώνια *quoque &* σκαληνά. Sic habet locus hic in cunctis noſtris codicibus: itaque plena videtur oratio, ut nec deeſſe quicquam, neç redundare videatur: ceterum hæc non mihi minus ſunt obſcura, quam illa alia quæ ſuo Gripho inſperſit Auſonius Geometrica. Ibi appellavit *triangulum aquilatus*, quod Græci dicunt ἰσόπλευρον, cujus omnia latera ſunt inter ſe æqualia: hic *aquilatus* dicit, quod latera tantum duo habet æqualia, & ἰσοσκελὴς Græci vocant. Quæ namque ſubjicit Græca, ἰσοσκελῆ *ipſi vel* ἰσόπλευρα, &c. an non iis expoſita voluit, quæ præmiſerat Latina? Ita *triquetrum*, ἰσόπλευρον accipit: ſed quis noſtrum eam triquetri ſignificationem unquam eſſe credidit? quod ad me attinet, *Triquetrum*, Triangulum, τρίγωνον idem valere ſemper autumavi: & Siciliam, Britanniamque eſſe *triquetras* dictas à *triangula ſpecie*, ut inquit Plinius tertio Naturalis hiſtoriæ, non quod earum latera forent inter ſe æqualia, ut certe non ſunt. Illud *extentis lineis*, pro rectis lineis accipio. Euclides enim quæ in primo elemento definit triangula, hæc εὐθύγραμμα vocat, hoc eſt, *rectilinea*, ut noſtri homines jampridem dicere cœperunt: ſed quæ in ſphæra fiunt triangula, ut quum inter ſe ſecantes coluros æquinoctialis circulus medios ſecat, hæc rectilinea non ſunt. & quod ſequitur, *aut rectis angulis*, hoç interpretatio verbi Græci ὀρθογώνιον, quod *rectangulum* vulgo dicimus: ſed quod ſubjungitur, *vel obliquis*, id qui conveniat cum *ſcalenis*? Angulorum alii recti appellantur, alii non recti, ſive ut hic dicuntur, *obliqui*. *Recti* anguli, quos & *Normales* nuncupavit Quinctilianus in

rectis angulis, vel obliquis: isoscele: vel isopleura, orthogonia quoque, vel scalena. [24] *Harum vertibularum variis coagmentis simulantur species mille formarum: Elephantus bellua, aut aper bestia, anser volans, & mirmillo in armis, subsidens venator, & latrans canis:* [25] *quin & turturis, & cantharus, & alia hujusmodi innumerabilium figurarum, quæ alius alio scientius* [26] *variegant. Sed peritorum concinnatio miraculum est; imperitorum junctura ridiculum. Quo prædicto, scies,* [27] *quod ego posteriorem imitatus sum. Hoc ergo Centonis opusculum ut ille ludus tractatur, pari modo, sensus diversi ut congruant: adoptiva quæ sunt, ut cognata videantur: aliena ne interluceant: accersita ne vim redarguant: densa ne supra modum protuberent: hiulca ne pateant. Quæ si omnia ita tibi videbuntur, ut præceptum est, dices me composuisse Centonem. Et quia sub Imperatore meo*

in extremo libro undecimo, sunt quos præstat qui Græcis γνώμων, Latinis *Norma* vocitatur. *Obliqui* ve-

ro, qui rectis illis vel majores sunt vel minores: quos *obtusos* & *acutos* nominant. Σκαληνὸν autem triangulum definitur Euclidi, quod tria habet inæqualia latera, non quod rectos habeat vel obliquos angulos: recipitque triangulum *scalenum* cuncta genera angulorum. Et triangulum illud Pythagor. Vitruvio descriptum lib. 9, scalenum est, & tamen idem etiam *orthogonium*, & rectangulum triangulum. *Vinetus.*

24. *Harum verticularum*] *Verticulas* quum dixit Lucilius vetus poëta, *articulos* intelligi voluit Festus, quidquid hoc loco sint. *Vinet.*

25. *Quin & turris, & cantharus*] Exemplar MS. *Turturis.* videtur enim locum Plauti recordatus cum hæc proderet Ausonius, qui est in Bacchid. *ubi ego capiam pro machæra turturem, ubique imponat in manu alius mihi pro cestu cantharum.* Ex ejus autem vocis insolentia, in *turrem* commutasse *turturem* credatus quispiam, proportionis saltem immemor. Itidem in recto sane *turturis* usurpes, velut *vulturis*, quod & M. Tullius & Ennius dixerunt, licet sit in usu, *vultur* atque *turtur.* Mariang. Accursius.

25. *Et turris*] Etiam *turturis* pro *turris* scriptum invenit Mariangelus: & possunt antiqui *turturis* pro *turtur* dixisse, quemadmodum *vulturis* pro *vultur* est in versu Ennii apud Priscianum libro sexto:

Vulturis in silvis miserum mandebat hemonem. Vinetus.

26. *Variegant*] Hoc verbum pro variare, & varie exornare nescio quam vetus sit: quo utuntur primi Bibliorum interpretes. *Vinet.*

27. *Quod ego posteriorem imitatus sum*] Malim: *posteriores*, ut referatur ad *imperitos.* id est, videbis juncturam

meo tum merui, [28] *procedere mihi inter frequentes stipendium jubebis: sin aliter*, [29] *ære dirutum facies: ut cumulo carminis in fiscum suum redacto*, [30] *redeant versus, unde venerunt. Vale.*

ᵭuram seu concinnationem mei carminis esse ridiculam.

28. *Procedere stipendium*] Titus Livius vicesimo quinto: *Tribuni plebis ad populum ferrent, ut qui minores septem & decem annis sacramento dixissent, iis perinde stipendia procederent, ac si septem & viginti annorum, aut majores, milites facti essent.* Libro vero quinto: *Placere autem omnibus iis, voluntariam extra ordinem professis militiam, æra procedere. & equiti certus numerus æris est assignatus.* Vinetus.

29. *Ære dirutum facies*] Quos *quæstatos* nunc dicimus, inquit Budæus in annotationibus, antiqui Latini *ære dirutos* vocabant. Festus: *Ære dirutum militem dicebant; quod æs diruebatur in fiscum, non in militis sacculum.* Sed vide caput sextum libri duodevicesimi de honesta disciplina Petri Criniti. *Procedere* ergo militi *stipendium*, & militem *ære dirutum* esse, hæc inter se contraria. *Vinet.*

30. *Redeant versus*] Ad suum Poëtam Virgilium. *Idem.*

CENTO NVPTIALIS.

Edyll. XIII.

A. 5. [1] ACcipite hæc animis: lætasque advertite mentes,
A. 11. Ambo animis, ambo insignes præstantibus armis:
B. 7. Ambo florentes, * genus insuperabile bello. A. 4
A. 6. [2] Tuque prior. * nam te majoribus ire per altum A. 3
A. 3. Auspiciis manifesta fides. * quo justior alter A. 1
A. 1. Nec pietate fuit, nec bello major & armis.
A. 4. Tuque [3] puerque tuus, * magnæ spes altera Romæ, A. 12
A. 8. Flos veterum, virtusque virûm, * mea maxima cura, A. 1
A. 12. [4] Nomine avum referens, animo, manibusque parentem.

A. 6. [5] Non

1. *Accipite hæc animis*] Ad Valentinianum & Valentem fratres Cæsares hæc. *Vinetus.*

2. *Tuque prior*] O Valentiniane. *Vinet.*

3. *Puerque tuus mea maxima cura*] Filius tuus Gratianus: quem mihi in disciplinam tradidisti. *Id.*

4. *Nomine avum referens*] Avus Gratiani Augusti, Gratianus, ut diximus in

A. 6. [5] Non injussa cano. * sua cuique exorsa laborem, A. 10
A. 10. Fortunamque ferent. * mihi jussa capessere fas est. A. 1

in Epigramma tertium. *Vinetus.*
5. *Non injussa*] Iusserat Imperator Valentinianus, ut dixit ad Paulum. *Idem.*

1. *Orna*

Cœna nuptialis.

A. 5. Expectata dies aderat. * dignisque hymenæis A. 11
A. 6. Matres atque viri, * juvenesque ante ora parentum G. 4
A. 1. Conveniunt: stratoque super discumbitur ostro.
Dant famuli manibus lymphas, * onerantque canistris A. 8
Dona laboratæ Cereris; * pinguisque ferinæ A. 1
A. 8. Viscera tosta ferunt. * series longissima rerum: A. 1
A. 8. Alituum, pecudumque genus, * capreæque sequaces G. 1
G. 3. Non absunt illis, * nec oves, hædique petulci, G. 4
G. 3. Et genus æquoreum, damæ, * cervique fugaces. G. 3
A. 11. Ante oculos, interque manus sunt * mitia poma. B. 1
A. 8. Postquam exemta fames, & amor compressus edendi:
A. 1. Crateras magnos statuunt, * Bacchumque ministrant. A. 8
A. 2. Sacra canunt. * plaudunt choreas: & carmina dicunt. A. 6
A. 6. Nec non Threïcius longa cum veste sacerdos
Obloquitur numeris septem discrimina vocum.

A. 9. At

A. 9. At parte ex alia,* biforem dat tibia cantum, A. 10
A. 4. Omnibus una quies operum; * cunctique A. 8
relictis
Consurgunt mensis.* per limina læta frequentes A. 1
A. 9. Discurrunt, variantque vices † populusque A. 9
patresque,
A. 11. Matronæ, pueri, † vocemque per ampla A. 1
volutant
Atria, dependent lychni laquearibus aureis.

Descriptio egredientis sponsæ.

A. 4. TAndem progreditur † Veneris justissi- A. 10
ma cura,
A. 7. Iam matura viro, jam plenis nubilis annis:
A. 1. Virginis os, habitumque gerens. † cui plu- A. 12
rimus ignem
Subjecit rubor; & calefacta per ora cucurrit,
A. 7. Intentos volvens oculos:† uritque videndo. G. 3
A. 7. Illam omnis tectis, agrisque effusa juventus,
Turbaque miratur matrum,† vestigia primi A. 5
Alba pedis, † dederatque comam diffundere A. 1
ventis.
A. 3. Fert picturatas auri subtegmine vestes,
A. 1. [1] Ornatus Argivæ Helenæ:† qualisque videri A. 2
A. 2. Cœ-

1. *Ornatus Argivæ*] In *Centone* ipso (cujus multa nescias an aptius decentiusve apud ipsum Virgilium, unde arcessita sunt, locata videantur) hemistichium est:

Ornatus Argivæ Helenæ.
Calicolis & quanta solet Venus aurea contra.

Quod in mensuram justi carminis, ex MS. Cod. duntaxat uno, ita integrandum est:

Ornatus Argivæ Helenæ: qualisque videri
Cælicolis, & quanta solet Venus aurea contra.

Invenio & in Imminutione versum integrum, quo loco vulneris impatiens virgo, *ter sese attollens, ter etiam revoluta toro est.* Sed quod eum spurium omnino putaremus, ne referri quidem curæ fuit. Nam & verendum quoque videbatur, ne nostro quandoque exemplo, si minus manifesto testimonio egissemus, quispiam fortasse alios è Virgilio (quod facile fit) redactos confingeret atque adderet. Illud vero monuisse, leviusculum fortasse fuerit, quod in Nuptiali cœna scriptum est:

per

A. 2. Cœlicolis, & quanta ſolet † Venus aurea A. 10
contra:
A. 6. Talis erat ſpecies. † Talem ſe læta ferebat A. 1
A. 2. Ad ſoceros; † ſolioque alte ſubnixa reſedit. A. 1

— *per lumina lata frequentes Diſcurrunt.* — Cum ſit ſcribendum *limina.* Poſtquam vero in cubiculum ventum eſt, carmen ante Imminutionem ſoluta oratione intercipitur, cui titulus, *Parecbaſis*, immutatus poſtea, *parechuaſis* imprudenter. Eſt quippe Græca vox παρέκβασις. Quintil. lib. IV, *παρέκβασιν vocant Græci, Latini egreſſum vel egreſſionem.* Transgreditur autem Auſonius ab ingreſſu in cubiculum, ad præfationem in nuptiali myſterio. *Mariang. Accurſius.*

Deſcriptio egredientis ſponſi.

A. 9. AT parte ex alia † foribus ſeſe intulit A. 11
altis
A. 9. Ora puer prima ſignans intonſa juventa,
Pictus acu chlamydem auratam, † quam pluri- A. 5
ma circum
Purpura Mæandro duplici Melibœa cucurrit,
A. 10. Et tunicam molli mater quam neverat auro:
A. 1. Os, humeroſque deo ſimilis, † lumenque A. 2
juventæ.
A. 8. Qualis ubi oceani perfuſus Lucifer unda
Extulit os ſacrum cœlo, † ſic ora ferebat, A. 3
Sic oculos. † curſuque amens ad limina tendit. A. 2
A. 2. Illum turbat amor, figitque in virgine vultus.
A. 1. Oſcula libavit. † dextramque amplexus in- A. 8
hæſit.

Oblatio munerum.

A. 5. INcedunt pueri, pariterque ante ora parentum
Dona ferunt, † pallam ſignis, auroque rigentem, A. 1
A. 11. Munera portantes, aurique eboriſque talenta,
Et ſellam, † & pictum croceo velamen acantho. A. 1
A. 1. Ingens argentum menſis, † colloque monile A. 1
Baccatum, & duplicem gemmis auroque coronam.

A. 5. Olli

A. 5. Olli serva datur,† geminique sub ubere nati. A. 5
A. 10. Quatuor huic juvenes, † totidem innuptæque puellæ: A. 2
A. 5. Omnibus in morem tonsa coma. † pectore summo A. 5
Flexilis obtorti per collum circulus auri.

Epithalamium utrique.

A. 12. TVm studio effusæ matres † ad limina ducunt. A. 10
G. 4. At chorus æqualis, * pueri innuptæque puellæ A. 2
G. 2. Versibus incomtis ludunt: * & carmina dicunt. A. 6
B. 8. O digno conjuncta viro, † gratissima conjunx, A. 10
A. 1. Sis felix, * primos Lucinæ experta labores, G. 4
G. 4. Et mater, Cape Mæonii carchesia Bacchi.
B. 8. Sparge marite nuces. * cinge hæc altaria vitta, B. 8
A. 8. Flos veterum, virtusque virum. * tibi ducitur uxor, B. 8
A. 1. Omnes ut tecum meritis pro talibus annos
Exigat: & pulchra faciat te prole parentem.
A. 9. Fortunati ambo. * si quid pia numina possunt. A. 4
A. 3. Vivite felices, † dixerunt, currite, fusis, B. 4
Concordes stabili fatorum numine Parcæ.

Ingressus in cubiculum.

G. 4. POstquam est in thalami pendentia pumice tecta
Perventum, † licito tandem sermone fruuntur. A. 8
A. 8. Congressi jungunt dextras: † stratisque reponunt. A. 4

A. 1. At

A. 1. At Cytherea novas artes,† & pronuba Iuno A. 4
A. 11. Sollicitat: suadetque ignota lacessere bella.
A. 1. Ille ubi complexu † molli fovet, atque repente A. 8
Accepit solitam flammam, † lectumque jugalem: A. 4
A. 6. O Virgo nova mi facies, † gratissima conjunx: A. 10
A. 6. Venisti tandem, † mea sola,& sera voluptas. A. 8
A. 2. O dulcis conjunx, non hæc sine numine divûm
A. 12. Proveniunt. † placidone etiam pugnabis amori? A. 4
A. 4. Talia dicentem jam dudum aversa tuetur:
A. 12. Cunctaturque metu: telumque instare tremiscit:
A. 1. Spemque metumque inter. † funditque has ore loquelas: A. 5
A. 10. Per te, per, qui te talem genuere, parentes;
B. 2. O formose puer, † noctem non amplius unam A. 1
A. 9. Hanc tu, oro, solare inopem, † & miserere precantis. A. 10
A. 12. Succidimus. non lingua valet, non corpore notæ
Sufficiunt vires; nec vox aut verba sequuntur.
A. 9. Ille autem, Causas nequicquam nectis inanes.
A. 12. Præcipitatque moras omnes, † solvitque pudorem. A. 4

PARECBASIS.

H*Actenus castis auribus audiendum mysterium nuptiale, ambitu loquendi,& circumitione velavi.* [1] *Verum quoniam & fescenninos amat celebritas nuptialis, verborumque petulantiam notus vetere instituto ludus admittit, cætera quoque cubiculi & lectuli operta*

1. *Verum quoniam fescenninos*] Auctior Vossianus alter, qui particulam *&* ante *fescenninos* inserit.

operta prodentur, ab eodem auctore collecta: ut bis erubescamus, qui & Virgilium faciamus impudentem. Vos, si placet, hic jam legendi modum ponite. cætera curiosis relinquite.

[1] Imminutio.

A.11. POstquam congressi † sola sub nocte per umbram, A. 6
G. 3. Et mentem Venus ipsa dedit, † nova prœlia tentant. A. 3
A.10. Tollit se arrectum; † conantem plurima frustra, A. 9
A.10. Occupat os, faciemque; * pedem pede fervidus urget. A.12
A. 7. Perfidus alta petens, † [2] ramum qui veste latebat A. 6
B.10. Sanguineis ebuli baccis, minioque rubentem,
A.12. Nudato capite, † & pedibus per mutua nexis, A. 7
A. 3. Monstrum horrendum, informe, ingens, cui lumen ademtum,
A.10. Eripit à femore, & trepidanti fervidus instat.
A. 1. Est in secessu, † tenuis quo semita ducit, A.11
A. 8. Ignea rima micans. † exhalat opaca mephitim; A. 7.
A. 6. Nulli fas casto sceleratum insistere limen.
A. 7. Hic specus horrendum. † talis sese halitus atris A. 6
A. 6. Faucibus effundens, † nares contingit odore. A.9
A.11. Huc juvenis nota fertur regione viarum,
A. 5. Et super incumbens † nodis & cortice crudo A.9

A. 9. In-

1. *Imminutio*] *Imminutionem* usurpavit pro primo congressu cum uxore, quod tum virginitas imminuatur. Sic Plaut. in Cistell. *imminuere pudicitiam*, dixit, pro auferre. *Turnebus.*

2. *Ramum qui veste lat.*] Novius Exodio: *Puerum mulieri præstare nemo scit, quanto melior sit, cujus vox gallulascit, cujus jam ramus roborascit.*

3. *Ha-*

A. 9. Intorquet summis adnixus viribus [3] hastam.
A. 11. Hæsit; † virgineumque alte bibit acta cruorem.
A. 2. Insonuere cavæ, gemitumque dedere cavernæ.
A. 11. Illa manu moriens telum trahit: ossa sed inter
G. 3. Altius ad vivum persedit † vulnere mucro. A. 11
A. 4. Ter sese attollens, cubitoque innixa levavit.
Ter revoluta toro est. † manet imperterritus A. 10
illc.
A. 3. Nec mora, nec requies. † clavumque af- A. 5
fixus, & hærens
Nusquam amittebat: oculosque sub astra tenebat.
A. 6. Itque, reditque viam totiens. † uteroque A. 2
recusso
A. 9. Transadigit costas. † & pectine pulsat e- A. 6
burno.
A. 5. Iamque fere spatio extremo, fessique, sub ipsam
Finem adventabant. † tum creber anhelitus ar- A. 5
tus,
Aridaque ora quatit. sudor fluit undique rivis.
A. 11. Labitur exsanguis, † [4] destillat ab inguine G. 3
virus.

Contentus esto, Paule mi,
[5] Lasciva Paule pagina.
Ridere nil ultra expeto.

Sed quum legeris, adesto mihi, adversum eos,
Qui, *ut Iuvenalis ait*,
---- Curios simulant, & Bacchanalia vivunt:
[6] *ne forte mores meos spectent de carmine.*

[7] Lasci-

3. *Hastam*] Vide Rutgers: Var. lect. lib, II, cap. 11.

4. *Distillat ab ing.*] Lege: *destillat.* sic in emendatioribus Virgilii libris omnibus hæc vox scribitur. *Gravius.*

5. *Lasciva Paule*] *Lasciva ô Paule, pagina*, Tilianus codex. *Vinetus.*

6. *Ne fortasse*] Sic omnia nostra exemplaria: sed *istud fortasse*, pro *forte* scripsisse potest imperitus & negligens librarius. Ego enim sicut, *si forte*, ita &, *ne forte*, tam frequenter apud bonos auctores invenio, veluti apud Virgilium in tertio Bucolico, *ne forte recuses*, & Ciceronem in secunda ad Quinctum fratrem epistola: *Ne forte me in Græcos tam ambitiosum factum esse mirere*, ut ubicunque

[7] Lascivа est nobis pagina, vita proba:

[8] *Vt Plinius dicit. Meminerint autem, quippe eruditi, probatissimo viro Plinio in poëmatis lasciviam, in moribus constitisse censuram. prurire opusculum* [9] *Sulpitiæ, frontem caperare:* [10] *esse Apulejum in vita philosophum, in epigrammatis amatorem; in præceptis omnibus exstare severitatem,* [11] *in epistolis ad Cærelliam subesse petulantiam.*

si fortasse, & *ne fortasse* in illis reperio, mendum esse suspicer. *Vinetus.*

7. *Lasciva est nobis pagina*] Hic ultimus versiculus apud Martialem quoque legitur. Sed idem versus potuit à duobus usurpari, ut sunt aliquot apud Ovidium, & Tibullum. Quare inepte quidam hic pro *Plinio* Martialem substituerunt: cum notissimum sit ipsum Plinium versiculos *lascivos* scripsisse. Quod vel ex ipso Plinio pater scribente ad Pontium libro VII Epistolarum. *Scaliger.*

8. *Vt Plinius dicit*] Quem *Plinio* attribuit Ausonius versiculum, hunc in quincto libri primi Epigrammate Valerii Martialis invenies, sive memoria lapsus sit Ausonius, quod hîc non puto, sive ab amico fuerit Martialis mutuatus. Sed vide caput septimumdecimum libri tettii decimi Noctium Atticar. Auli Gellii. Cajus autem *Plinius*, cujus exstant epistolarum libri novem, & Panegyricus Trajano Augusto dictus, carmina etiam edidisse se multis locis commeminit, ut in epistola 4 lib. 7. quæ post Ausonium intercidisse possunt. Quorum petulantiam lasciviamque excusat in libri 4 epistola quarta decima, & in quincti tertia, sicut & suorum Catullus in hendecasyllabo in Aurelium & Furium, ac suorum Ovidius Naso in prima elegia secundi de Tristibus:

Crede mihi, distant mores à carmine nostro.
Vita verecunda est, Musa jocosa mea. Vinetus.

9. *Sulpitii*] Nos *Sulpicia* excudi jussimus. ut poëtriam innuat, cujus Martialis meminit: cujusque Satyra exstat, & apud Iuvenalis interpretem, obscæni, ut videtur, operis fragmentum:

Ne me Cadurcis destitutam fasciis
Nudam Caleno concubantem proferat.

Scriverius.

9. *Prurire opusculum Sulpitii*] Alter scriptus: *prurire op. Sulpitiive frontem caperare.* Quem *Sulpitiorum* noster innuat, mihi non compertum. Sed quum lascivum satis de Caleno Sulpitiæ carmen, seu potius carminis fragmentum legerim, non me contineo, quin rescribam, *prurire op. Sulpitiæ, frontem caperare.* Sidonius carm. IX:

Non quod Sulpitiæ jocus thaliæ
Scripsit blandiloquum suo Caleno.

10. *Esse Appulejum*] Hic est *Lucius Appulejus* Madaurensis, philosophus Platonicus, cujus exstat *Asinus aureus*, & alia pauca ex multis, quæ scripserat. Interciderunt inter alia, ista ejus *amatoria*: quorum ipse meminit in priore Magiæ apologia. *Vinetus.*

11. *In Epist. ad Cærelliam*] Hic excidit nomen disertissimi nepotum Romuli. Nam Cærellia ista nihil ad Appulejum pertinet, sed studio Philosophiæ familiaris fuit Ciceroni, cujus ipse meminit lib. XII ad Atticum, Epist. 1; & lib. XIII: *Mirifice Carellia studio videlicet Philosophiæ flagrans describit à tuis: istos ipsos de finibus habet.* Cujus etiam consuetudinem viro sanctissimo exprobrant obtrectatores ejus Fusius Calenus non magis, quam Dio. Fuit igitur: Ciceronis *in præceptis omnibus*, &c. Sic appellat inno-

lantiam. Platonis Symposion composita in ephebos [12] *edyllia* [13] *continere. Nam quid* [14] *Anniani fescenninos? quid antiquissimi poëtæ* [15] *Lavii Erotopægnion libros loquar?* [16] *Quid Evenum, quem Menander*

innocentes jocos: si tamen illæ Ciceronis epistolæ fuerunt, & non lascivientium ingeniorum: quales qui in eum Sallustii, & in Sallustium ejus declamationes subjecerunt. *Gronovius.* Meminit harum Ciceronis ad *Cerelliam* epistolarum Quintilianus lib. VI Instit. cap. 3: *Etiam illud quod* Cicero Cærelliæ *scripsit, reddens rationem, cur illa C. Cæsaris tempora tam patienter toleraret:* Hæc aut animo Catonis ferenda sunt, aut Ciceronis stomacho.

12. *Epyllia*] De hoc verbo jam ante in præfationem in Griphum, monuimus. *Vinetus.*

13. *Continere*] *Platonis* nulla carmina exstant, nisi *amoris elegia.* Nam cætera omnia (credo, quod tam lepida non erant) igni deûssit: Apulejus Apologiæ fere initio. ubi & puerum quem amavit *Asters* voçat; aliaque Epigrammata amatoria Platonis recenset. Quæ vide. *Scriverius.*

14. *Anniani fescenninos*] *Fescennini versus*, inquit Festus *qui canebantur in nuptiis.* Interciderunt autem isti Anniani Fescennini. qui poëta fuit æqualis Auli Gellii, ut cognosces ex libro nono, & vicesimo Noct. Atticarum. *Vinetus.*

14. *Anniani fescennini versus*] De eo, quem & prænomine *Titi* insignit, sic Gyraldus in Historia Poëtarum Dialog. IV: *Ab Ausonio Gallo facta est mentio Anniani. fuit vero Poëta comis & perurbanus, A. Gellio amicus. de quo & sic* lib. XX *Noctium Atticarum:* Annianus, *inquit*, poëta in fundo suo, quem in agro Phalisco possidebat, agitare erat solitus vindemiam hilare atque amœniter. Ad eos dies me & quosdam familiares vocat. Citatur & à Grammaticis, *Fescenini versus.* Vnica *n* scribit Festus, *ex urbe Fescenina* (alias *Fescenia) allati: sive ideo dicti, quia Fascinum putabantur arcere.* Vbi Lipsius festive *acuere.* Scriverius.

15. *Lavii*] Perperam legitur *Livius*, cum sit *Lævius.* Nam *Livius* Andronicus est primus ille, qui fabulam Romæ docuit. *Lævius* est is, qui poëma *Io* scripsit: item *Erotopægnia.* Quæ lascivissima poëmatia fuisse indicat tum titulus, tum etiam Ausonius ipse. Sed molles ex illis adferuntur versiculi isti, de corona plectili:

Andromacha per ludum manu
Lasciuula, tenellula
Capiti meo trepidans, lubens
Insolita plexit munera.

Apud Gellium in veteribus codicibus non *Nævio* attribuitur Alcestis, sed *Lævio:* qui est iste, de quo jam loquimur. Quid quod Apulejus in Apologia *Lælium* vocat? ut videatur propius accedere ad *Lævium.* Itaque alius est *Livius* Andronicus, qui Odyssean vertit, fabulas multas docuit: alius *Lævius*, qui *Erotopægnia* & *Io* composuit. Nam semper ita scriptum apud Gellium invenio. Quod si & hic quoque *Livius* vocatur: alius tamen est ab Andronico. neque obstat, quod ab Ausonio antiquissimus vocatur. Apud Macrobium quoque *Nævius* falso pro *Lævius* citatur in his versibus:

Hac, qua sol vagus igneas habenas
Immittit propius, jugatque terræ.

Est enim idem noster *Lævius.* Idem *Lævius* scripsit Cypriam Iliadem. Ejus quoque mentio est apud Porphyrionem Horatii interpretem ode prima libri tertii: CARMINA NON PRIUS AVDITA. Romanis utique non prius audita. Quamvis *Lævius* Lyrica ante Horatium scripserit. *Scaliger.*

15. *Livii*] Errat in nomine Poë-

tæ Vinetus. apud Festum vero V. *Redivia*, *Lævius*, non *Livius* legendum. Sæpe citatur *Livius* & *Nævius*, cum sit *Lævius*, qui scripsit *Erotopægnia*. Item Poëma *Io*. ex quo est iste Scazon:

Scabra in legendo, rediviosave offendent.

Nam ex eodem Poëm. de Io scribit:

Seseque in alta maria præcipitem misit
Inops, & ægra sanitatis Herois.

Et in V. *Petrarum* non *Livius*, sed *Lævius in Centauris*, legitur in Schedis. Quod autem memoriæ prodit Vir Doctissimus, hanc inscriptionem æmulatos postero tempore *Nævium* & *Pacuvium*: fallitur. Vtrumque auctorem Erotopægniôn citat quidem Nonius Marcellus; sed mendose scriptum est in uno loco, & in altero lacuna est. Confunduntur sæpe *Lævius*, *Nævius*, & *Novius* apud Grammaticos. qui legendi cum judicio. apud Priscianum ad testimonium citatur Nævius II Iliados:

Fecundo penetrat penitus. thalamoque potitur.

ubi *Lævius* potius legendum putat Eruditissimus & Accuratissimus Vir Gerardus Ioannis Vossius III de Analogia cap. XXXV, quem vide etiam eodem libro cap. XXIV. Vbi de *Nunnio* sive *Ninnio Crasso* agit, qui Iliada Homeri vertit, & tecum statue, an non & hoc Prisciani loco pro *Nævius* scribendum sit *Ninnius*. Scriveri.

15. *Lævii Erotopægnion*] Ita restituit Hadr. Iunius. Citat e *Lævii Erotopægniis* hæc Nonius: *Nocte ut opertus amictu latibuletur*. & istos Apulejus in Apologia versiculos, ut emendavit Salmasius:

Antipathes illud quærito,
Philtra omnia undique irruunt,
Trochus, pili, ungues, tæniæ,
Radiculæ, herbæ, surculi,
Sauri, illices, bicodulæ, Hinnientium dulcedines.

E quibus ἀντιπαθέσι φαρμάκοις patet, quare *Lævium* poëta noster in sui defensionem citaverit.

16. *Quid Evenum*] *Evenos* duos elegiarum scriptores, & utrumque *Parium* fuisse, auctor est Suidas. Horum versus aliquot habent Athenæus, Stobæus, Epigrammatum Græcorum libri, & alii veteres. *Vinetus*.

16. *Quid Evenum*] Q. Ennii Fragmenta aliquot ex Euemeri sacra historia, ipsiusque Euemeri reliquias, collegit Nobilissimus Hieronymus Columna, Italus, politiorum literarum, fideique ac diligentiæ præclarus. qui consulatur. De *Eveno* poëta Lilius in Historia Poëtarum Dialogo III: *Fuit Evenus*, inquit, *elegiarum poëta, ejus Philisti magister qui secundum præcepta artis Oratoriæ historias conscripsit. Hujus certe Eveni versus citat Aristoteles, cum de consuetudine agit, quam aliam quasi naturam esse existimat. Exstant in Gnidiam Venerem duo ejus Epigrammata, item alia in Myronis vaccam. Duos tamen Eveni nomine fuisse reperio apud Suidam & Val. Harpocrationem, & ambos quidem Elegiographos. Id quod Harpocration comprobat ex Eratosthenis in Chronographiis auctoritate, eosdemque ait fuisse ex Paro insula. Meminit & eorum alterius Divinus Plato: etsi in vulgatis codicibus inverse atque præpostere aliquando legitur. Meminit & Max. Tyrius in quodam sermone de Socrate loquens, quem ait ab Eveno poëticam comparasse. Est & apud Ausonium in quadam Epistola hujus poëta nomen perperam, ut puto, scriptum. Ita enim legendum existimatur.* Quid Evenum, quem Menander sapientem vocavit? *Citatur & Evenus ab Artemidoro* lib. I Ὀνειροκριτικῶν, *in Amatoriis ad Eunomium*, &c. Scriverius.

16. *Quid Evenum*] *Euhemerum* lego; is etenim scriptor Messenius patria, libidines obscœnas, spurcosque Deorum amores carmine evulgavit, ab Ennio postea in Latinam linguam conversus. Vnde sic quoque apud Sext. Pompejum legendum est: *Quam rem in medio (quod ajunt) positam Varro & Euemerus, (non Eumerus) ineptis μύθοις involvere maluerunt, quam simpliciter referre.* Hadr. Iunius lib. VI, cap. XIII Animadv. Arnobius lib. IV: *Et possumus quidem hoc in loco*

omnes

nander sapientem vocavit? quid ipsum Menandrum? quid comicos omnes? quibus severa vita est, & læta materia. Quid etiam [17] *Partheniam dictum causa pudoris?* [18] *qui octavo Æneidos, quum describeret coitum Veneris atque Vulcani,* [19] Αἰσχροσεμνίαν *decenter immiscuit. Quid in tertio Georgicorum de summissis in gregem maritis? nonne obscœnam significationem honesta verborum translatione velavit? Et si quid in nostro joco aliquorum hominum severitas vestita condemnat, de Virgilio arcessitum sciat. Igitur cui hic ludus noster non placet, ne legerit; aut quum legerit, obliviscatur: aut non oblitus,*

omnes istos, nobis quos inducitis atque appellatis Deos, homines fuisse monstrare, vel Agragantino Euhemero replicato, cujus libellos Ennius, clarum ut fieret cunctis, sermonem in Italum transtulit. Non tamen emendationem hanc Iunii probaverim. uterque enim Menander & *Euhemerus* sub Ptolemæo Lagide vixerunt: at *Evenus* triginta circiter Olympiadibus antiquior est.

17. *Partheniam*] παρθένος, virgo, puella. Vide Virgilii vitam per Donatum. Hinc ἁγνὸν, id est castum, appellat, puto, Virgilium Græcus poëta in epitaphio Didonis. *Vinetus.*

18. *Qui octavo Æneidos*] Ejus sunt versus:

Optatos dedit amplexus, placidumque petivit
Conjugis infusus gremio per membra soporem.

Aulus Gellius libro nono. *Vinetus.*

19. Γλισχροσεμνίαν] Commutatione literarum haud impatilium, mendæ hic obscuritas contracta est. Primi quippe Græci elementi τοῦ A linea, quæ medium intersecat, si in pedes, exscribentium celeritate, vel scalpentium incuria (ut est in vetustis quoque monumentis observare) deciderit, quarum, quod triangulæ figuræ fuerit, efficiet, in hunc ferme modum, Δ. Et τὸ σ scribens, paulum si circumducenda contrahes (quæ frequens labecula) in ο μικρὸν transibit. Meo igitur ipsius periculo, αἰσχροσεμνίαν emendabis, hoc est *pudicam turpitudinem.* Compositione sane lepida eruditaque, nec ab eo remota penitus, quod Gellius hunc quoque Vulcani, Venerisque congressum, *pudicisecretum* nominarit, σεμνὸν enim pudicum dicimus, αἰσχρὸν turpe, perstricta sc. voce (ut ait Plato in Cratylo) quæ fuerit αἰσχόῤῥουν, quasi ἀεὶ ἴσχον ῥοῦν, id est, semper impediens fluxum, quod vituperandum sit agitationis obstaculum. Idem fere mendum (sed quod in Mathematicis, indignius, minusque ferendum) apud Proclum ostendimus. ubi, quantum intelligi datur, Λ scriptum legitur pro Δ. de coluris namque circulis hæc ait, Γράφονται δὲ οὗτοι οἱ κύκλοι διὰ τῶν τροπικῶν σημείων, καὶ εἰς μέρη Λ ἴσα διαιροῦσι τὸν διὰ μέσων τῶν ζῳδίων κύκλον. Quippe constat, eos ipsos circulum, qui per media Signiferi ducitur, in partes quatuor dividere, absurdumque esse abhorrereque à sphæræ ratione, cum triginta partes Λ nota denotentur. *Mariangelus Accursius.*

19. Γλισχροσεμνίαν] Γλίσχρος, lubricus, lascivus. σεμνὸς, pudicus, gravis, honestus. Mariangel. tamen αἰσχροσεμνίαν mavult, id est turpem pudicitiam. *Vinetus.*

oblitus, ignoscat. etenim fabula de nuptiis est: & velit, nolit, [20] *aliter hæc sacra non constant.*

20. *Aliter hæc sacra non constant*] *Hoc adagio licebit uti, si quando fatebimur culpam, sed qua rei, locoque conveniat*, inquit Erasmus, adagio octogesimo octavo Centuriæ quartæ Chiliadis secundæ. *Vinetus.*

[1] ROSÆ.

Edyll. XIV.

[2] VEr erat: & blando mordentia frigora sensu
Spirabat croceo mane revecta dies.
[3] Strictior Eoos præcesserat aura jugales,
Æstiferum suadens anticipare diem.
Errabam riguis [4] per quadrua compita in hortis,
Maturo cupiens me vegetare die.
Vidi concretas per gramina flexa pruinas
Pendere, aut olerum stare cacuminibus:
Caulibus & patulis teretes colludere guttas,
Et [5] cœlestis aquæ pondere tunc gravidas.
[6] Vidi Pæstano gaudere rosaria cultu,

Exo-

1. *Rosæ*] Hoc Edyllium, & quæ *Vir bonus*, *Ναὶ καὶ οὔ*, *Ætates animalium*, *Musarum inventa*, & *Herculis labores* inscribuntur, Virgilii Maronis esse diu credita sunt, quod reperta inter ejus quæ feruntur poëmatia, cum iis primum excusa sint; verum Hieronymus Aleander, & Mariangelus Accursius, Ausonio asseruerunt, quum ea reperissent inter Ausonii scripta, quem referrent auctorem potius, quam Virgilium. *Vinetus.*

2. *Ver erat & blando*] Recte: nam ut in Catalectis Vett. Poett. Maximianus ait:

Veris honos tepidi flores, vere omnia rident. ubi vitiose scripti aliquot *florent*, editi *floret* exhibent. Sic & capillos *eximium capitis honorem* vocavit Sammonicus.

3. *Strictior Eoos*] Lenis quædam *aura*, unde *Aurora* dicta putatur, & ventus frigidulus, qualis in aurora flare solet, antecesserat orientes equos Solis, atque invitabat exire ad eam captandam ante diei æstum. *Vin.*

4. *Per quadrua compita*] Quadrata seu quadrangula, veluti cum ambulationes duæ, quasi viæ duæ, inter se secant in medio horto. *Vinet.*

5. *Cœlestis aquæ*] *Roris* pondere, qui noctu e *cœlo* & aëre decidit. *Idem.*

6. *Vidi Pæstano*] PÆSTUM *oppidum* Lucaniæ: ubi in anno bis produci rosæ dicuntur, magna copia. *Biferique rosaria Pæsti*, dixit Virgilius. *Id.*

7. Rara

Exoriente novo roſcida lucifero.
[7] Rara pruinoſis canebat gemma frutetis,
[8] Ad primi radios interitura die.
Ambigeres, raperet ne roſis aurora ruborem,
An daret, & flores tingeret orta dies.
[9] Ros unus, color unus, & unum mane [10] duorum.
[11] Sideris, & floris, nam domina una Venus.
Forſan & unus odor: ſed celſior ille per auras
[12] Diffluit: exſpirat proximus iſte magis.

Com-

7. *Rara gemma*] *Guttula* frigore, ut dictum eſt, concretæ, albeſcebant *rara*, nec frequentes. *Vinet.*

8. *Ad primi radios*] Quum primum ſol oriretur, quod eſt diei principium. *Die* itaque hic pro diei, ut libro primo Georgicôn:

Libra die, ſomnique pares ubi fecerit horas.

Dii in Edyllio de ratione Libræ. Aulus Gellius libro nono, & Priſcianus in extremo libro ſeptimo. *Vin.*

8. *Ad primi radios interitura die*] Lege: *Dei*. *Deum* vero pro Sole dixit, uti ſæpe κατ' ἐξοχὴν dicitur. *Barthius.*

9. *Ros unus*] *Madidas divini roris & nectaris* roſas dixit Apulejus lib. IV Mileſ. & lib. III: *in quo roſa virgines matutino rore fluebant.* Reſtituamus porro Bucolicæ Veneri ſuum decus ac nitorem: nec *rorem* deſiderari, vel à *curſu* diutius averti ſinamus. Inter reliqua Theocriti Edyllia illud pervenuſtum eſt, quo Menelai & Helenæ nuptias celebrat. In eo puellæ corollas nectere novæ nuptæ pollicentur, his verbis:

Ἄμμες δ' ἐς δρόμον ἦρι, καὶ ἐς λειμώνια φύλλα
Ἕρψευμες, στεφάνως δρεψάμεναι ἁδὺ πνέοντας,

Repone ἐς δρόσον. Nos adventante vere in *rorem* ibimus, inquiunt; ſive potius, nos cras mane decerpentes floſculos plantas rore commadefaciemus. Hic enim ἦρι, αὔριον ſignificat.

10. *Duorum*] Roſæ & Luciferi, ſeu Auroræ ipſius, cum qua Lucifer oritur. *Vinetus.*

10. *Et unum mane duorum*] Auctor pervigilii:

Mane virgines papillas ſolvit humenti peplo:
Ipſa juſſit mane ut udo virgines nubant roſa,
Fuſa aprino de cruore, deque amoris oſculo.

Qui mihi ultimus verſus ad Eidyllium Theocriti alludit, quod Anacreonteis verſibus in Adonidis mortem luſit. Idem, ni fallor, Lucianus æmulatus eſt in Encomio muſcæ, quam matronarum caſta delibare oſcula fingit, non exſugendi ſanguinis, ſed amoris ergo.

11. *Sideris & floris*] Fulgentius libro ſecundo Mythologicôn rationem reddere conatur, cur in Veneris tutela antiqui *roſas* poſuerint. Eas *Auroræ* conſecrarunt, quam ῥοδοδάκτυλον Homerus, id eſt *roſeis digitis*, & ejus *quadrigas roſeas* Virgilius, ejuſdemque *atria*, *roſarum plena* Ovidius ſecundo Metamorphoſeon dixit. *Vinetus.* Anacreon ode LIII, Ἀφροδίσιον ἄθυρμα *roſam* vocat. Valerius autem Cato in Diris, *Veneris ſtipendia flores.*

12. *Difflatur: ſpirat*] In ſcriptis fuit: *Diffluit: & ſpirat.* Credo genuinum eſſe, *Diffluit: exſpirat proximus iſte magis.* Catullus in Nuptiis Pelei & Thetidis:

Communis Paphie dea sideris, & dea floris,
Præcipit [13] unius muricis esse habitum.
Momentum intererat: quo se [14] nascentia florum
Germina comparibus dividerent spatiis.
Hæc viret angusto foliorum tecta [15] galero:
[16] Hanc tenui folio purpura rubra notat.
Hæc aperit primi fastigia celsa [17] obelisci,
[18] Mucronem absolvens purpurei capitis.
Vertice collectos illa [19] exsinuabat amictus,
Iam meditans foliis se numerare suis.
Nec mora: [20] ridentis calathi patefecit honorem,
[21] Pro-

-- quam suaves exspirans castus odores
Lectulus in molli complexu matris alebat.

Solinus de Nilo: *Iam illud palam est, solum illum ex omnibus universis nullas exspirare auras.*

13. *Vnius muricis*] Ejusdem coloris, *purpurei*. Quod genus piscis disce ex Plinio. Quæ autem *rosa* prius alba erat, quomodo purpurea & rubra facta sit, vel Aphthonii progymnasmata fabulantur. *Vinetus.*

14. *Nascentia florum*] Vossian. scriptus: *nectentia florum.*

15. *Galero*] Tegumento. *Vinetus.*

16. *Hanc tenui folio*] Vossianus alius: *hanc tenui & folio.*

17. *Obelisci*] *Obelisco* & metæ similis est rosa, ubi nata est, priusquam tota aperiatur. *Vinetus.*

18. *Mucronem absolvens*] Fastigium, *verticem*, & quasi cuspidem *solvens*, laxans, aperiens. *Vinet.*

19. *Exsinuabat*] Quasi *sinus* faciebat; & explicabat, expandebat. *Idem.*

19. *Exsinuabat amictus*] Idem Voss. liber, *exundabat*, qui & priore versu:

Hæc aperit prima florens præludia formæ.

20. *Ridentis calathi*] Læti, jucundi, exhilarantis contemplantem calycis. Rosæ enim se pandentis *calycem* videtur dixisse Plinius, quem hic poëta *calathum*, eodemque tropo. Est autem Græcum κάλαθος: quod *quasillum* Latini dicebant, Festo, & Servio auctoribus. Hoc vasis genus, pro vario usu, non dubito, quin ex varia fieret materia: sed in quibus lanam, pensum, fusos, glomera, & reliqua ad opus suum pertinentia mulieres reponebant, vimine fiebant, ut & in quibus comites Proserpinæ, flores colligunt quarto Fastorum Ovidii:

Hæc implet lento calathos de vimine nexos.

Quæ vero *calathi* figura fuerit, ex his cognosci posse video. Primum, quod hoc loco Ausonius *rosam*, quum primum tantum se aperuerit, ut quod in ima croceum est, videri possit. Dioscorides scammoniæ, & lilii florem Plinius, *calatho* similem esse dicunt. *Candor ejus eximius* (inquit, Plinius libro vicesimo primo de lilii flore loquens) *foliis foris striatis, & ab angustiis in latitudinem paulatim sese laxantibus, effigie calathi.* Deinde *calathi* figura ex umbræ Terræ figura percipi posse videtur, quæ Græcis ut Cleomedi libro secundo καλαθοειδὴς appellatur, quæ est, quam Plinius libro secundo, turbini recto, & inversæ metæ similem dicit, ut sit imum ejus angustum. Est *qualus* sive *qualum*, aliud vasis vocabulum, quod etiam

[21] Prodens inclusi semina densa croci.
Hæc modo, quæ toto rutilaverat igne comarum,
Pallida collapsis deseritur foliis.
Mirabar celerem fugitiva ætate rapinam,
Et dum nascuntur, consenuisse rosas.
Ecce & defluxit rutili [22] coma punica floris,
Dum loquor: & tellus tecta rubore micat.
Tot species, tantosque ortus, [23] variosque novatus
Vna dies aperit: conficit una dies.
[24] Conquerimur, Natura, brevis quod gratia florum est,
Ostentata oculis illico dona rapis.
[25] Quam longa una dies, ætas tam longa rosarum,
Quas pubescenteis juncta senecta premit.
Quam modo nascentem rutilus conspexit [26] Eous,
Hanc

etiam è *vimine* facit Virgilius secundo Georgicorum:

— Tu spisso vimine qualos
Colaque prælorum fumosis deripe tectis.

Columella vero ex salice, ut mox videbitur. Hoc qualum Acro pro supradicto muliebri *calatho* accipit, & μεσζαφοραχῶς pro lanificio, quum dicit Horatius in carmine duodecimo libri tertii:

Tibi qualum Cytherea puer ales:
Tibi telas, operosaque Minerva
Studium aufert, Neobule, Liparæi nitor Hebri.

Idem facit & vetus alter Horatii interpres, hoc etiam addens, mulieres per diminutionem hoc genus usurpare solitas, *quasillum* dicentes. Columella denique hujus vasis sic meminit libro nono: *Salignus qualus, vel tenui vimine rarius contextus saccus, inversæ metæ similis, qualis est, quo vinum liquatur.* Hæc puto, satis probant, *Quali* non fuisse aliam figuram quam *calathi* & *quasilli*: de qua, non video, quid Hermolao Barbaro obstrepat Marcellus Virgilius in librum quartum Dioscoridis. *Vinetus.*

21. *Prodens inclusi*] Plinius libro vicesimo primo de rosa: *Paullatim rubescens dehiscit, ac sese pandit, in calycis medio sui stantis complexa luteos apices.* Vinet.

22. *Coma punica*] *Punicea*, purpurea, rubra. *Vin*.

23. *Variosque novatus*] *Varias* & *novas* mutationes ac formas. Verbum satis novum *novatus* verbale quartæ inflexionis. *Idem*.

24. *Conquerimur natura*] O *natura*, nos *conquerimur*, quod florum pulchritudo est brevis, & momentanea. Est in libro primo anthologiæ Epigrammatum Græcorum caput εἰς χρόνον, ubi distichon in eandem fere sententiam invenies. *Id.*

25. *Quam longa una dies*] Quintilianus: *Cujus rei inveniri potest brevior ætas? nusquam enim flos est, nisi novus.* Plinius lib. XXI, cap. I: *Flores vero odoresque in diem gignit: magna, ut palam est, admonitione hominum, quæ spectatissime floreant, celerrime marcescere.* Hinc Ronsardus lib. II Amorum:

Tout ainsi qu'une belle fleur,
Qui ne vit qu'une matinée.

26. *Eous*] Id est lucifer, apud Virgil. primo Georgicon Servio auctore,

Aut

Hanc rediens ſero veſpere [27] vidit anum.
[28] Sed bene, quod paucis licet interitura diebus,
Succedens ævum prorogat ipſa ſuum.
[29] Collige virgo roſas, dum flos novus, & nova pubes,
Et memor eſto ævum ſic properare tuum.

Aut cum ſole novo terras irrorat Eous, Loquitur autem ſecundum vulgi opinionem Auſonius: qui quam cernunt ſtellam ortum Solis antecedere, eandem eſſe putant, quæ ipſum occaſum modico intervallo ſubſequitur. Fieri autem hoc non poteſt, ut eadem ſtella eodem die Solem mane anteat, Veſperi ipſum ſequatur: ſed Canem majorem, Iovem, & ſi quod ſiderum iis magnitudine accedit, pro Veneris aſtro accipiunt imperiti. *Vinetus*.

27. *Vidit anum*] Senem, vetulam. *Vinet*.

28. *Sed bene quod*] Ceterum de roſæ laudibus quædam invenies apud Achillem Statium in principio libri ſecundi de Leucippe & Clitophonte. *Idem*.

29. *Collige virgo roſas*] Tranſtulit idem Ronſardus lib. II, carm. ad Helenam:

Vivez, ſi m'en croyez, n'attendez à
demain:
Cueillez des aujourd'huy les roſes de
ta vie.

Manilius lib. v:

Munditiæ cultuſque adſunt, arteſque
decora,
Et lenocinium vitæ præſenſq; voluptas.
Virginis hoc anni poſcunt floreſq; coronæ.

Horatius lib. II, carm. XI:

— Fugit retro
Levis juventas & decor, arida
Pellente laſcivos amores
Canitie, facilemque ſomnum.
Non ſemper idem floribus eſt honos
Vernis, neque una luna rubens nitet
Vultu. quid æternis minorem
Conſiliis animum fatigas?

Ex Græco, Pythagoricon DE AMBIGVITATE ELIGENDÆ VITÆ.

Edyll. xv.

[1] QVod vitæ ſectabor iter? ſi plena tumultu
Sunt fora: ſi curis domus anxia: ſi peregrinos
Cura

1. *Quod vitæ*] In vetuſto Lugdunenſi libro titulum habuit hæc Ecloga: EX GRÆCO PYTHAGORICÔN DE AMBIGVITATE ELIGENDÆ VITÆ. In quam ſententiam non memini ſcriptum quicquam ab veteribus Pythagoreis legere, ſed in capite tertiodecimo libri primi Anthologiæ, ac in ſermone nonageſimo ſexto Stobæi, hoc decaſtichon exſtat, quod imitatus eſſe poteſt Auſonius, ſive Poſidippi cujuſdam carmen ſit, ſeu Cratêtis Philoſophi Cynici, ut dubitat titulus:

Ποίην τίς βιότοιο τάμοι τρίβον; εἰν ἀγορῇ μὲν
Νείκεα, καὶ χαλεπαὶ πρήξιες. ἐν δὲ δόμοις

Φρον-

Cura domus ſequitur: mercantem ſi nova ſemper
Damna manent: ceſſare vetat ſi turpis egeſtas:
Si vexat labor agricolam, mare naufragus horror
Infamat: pœnæque graves in cœlibe vita,
Et gravior cautis cuſtodia vana maritis.
Sanguineum ſi Martis opus: ſi turpia lucra
Fenoris, & velox inopes uſura trucidat?
Omne ævum curæ: cunctis ſua diſplicet ætas.
Senſus abeſt parvis lactantibus: & puerorum
Dura rudimenta, & juvenum temeraria pubes.
Affligat fortuna viros per bella, per æquor,
[2] Iraſque, inſidiaſque, [3] catenatoſque labores

[4] Mu-

Φροντίδες. ἐν δ' ἀγροῖς καμάτων ἅλις. ἐν δὲ θαλάσσῃ
Τάρβος. ἐπὶ ξείνης δ', ἢν μὲν ἔχεις τι, δέος.
Ἢν δ' ἀπορῇς, ἀνιηρόν. Ἔχεις γάμον; οὐκ ἀμέριμνος
Ἔσσεαι. οὐ γαμέεις; ζῇς ἔτ' ἐρημότερον.
Τέκνα, πόνοι. πήρωσις, ἄπαις βίος. αἱ νεότητες
Ἄφρονες. αἱ πολιαὶ δ' ἔμπαλιν ἀδρανέες.
Ἦν ἄρα τοῖν δυοῖν ἑνὸς αἵρεσις. ἢ τὸ γενέσθαι
Μηδέποτ', ἢ τὸ θανεῖν αὐτίκα τικτόμενον. Vinetus.

2. *Iras inſidiaſque*] Legendum potius videtur, *iraſque*. Cum autem poëta Auſonius è Græcorum Epigrammatis profeſſa imitatione pleraque tranſtulerit, in nonnullis etiam diſſimulanter verſatus, ut judicii fuit acerrimi ſummique, miro artificio rem ſane prius tractatam abſolverit, ipſam quoque Eclogam elegantiſſime è nobili Epigrammate Poſidippi, ſive illud Cratetis Cynici eſt, felicius quàm cautius effinxit. Ex quo iiſdem fere verbis ſuam orditur, clauditque. In eo denique documenta ſunt ad hanc ferme ſententiam. Neminem vitæ iter poſſe ingredi non pœnitendum. Quandoquidem in *foro* lites ſunt, atque ardua negocia, *domi* curæ, ſat laborum in *agris*: in *mari*, metus: timor, ſi quid habeas in *aliena terra*: triſte ſi indigeas: *uxores* non ſine ſollicitudine: deſolatior *cœlebs* vita: labores *filii*: *orbitas* ſine liberis vita: inſipientiæ obnoxii *juvenes*: imbecillitati *ſenes*. Eligendum itaque fuiſſe de duobus alterum, aut natum eſſe nunquam, aut quam ociſſime vita fungi. Subditur huic Epigrammati Metrodori alterum lepidius, continens ἐκ τῆς ἐναντίας πιθανά. Variam (inquit) vitæ viam arripias. In foro nempe gloria eſt, prudenteſque actiones: quies domi: in agris autem naturæ gratia. In mari lucrum: gloria, ſi quid habes in aliena terra: ſi indigeas, ſolus noſti: optima cum conjuge domus: cœlibatus levior: amori ſunt filii: citra curam ſine pignoribus vitam: robuſti juvenes: pii ſenes. Non erat igitur alterutrum eligendum, vel natum eſſe nunquam aut emori ſtatim natum. Omnia ſiquidem vitæ munia bona perhibenda. Cæterum neque iſtud novum, neque non ſummis etiam ingeniis jam olim factitatum. Cum præſertim (quod Terentianus ait) Græcos Latini

Mutandos ſemper gravioribus. Ipſa ſenectus
Exſpectata diu, votiſque optata malignis,
Objicit innumeris corpus lacerabile morbis.
Spernimus in commune omnes præſentia. quoſdam
Conſtat nolle deos fieri. Iuturna reclamat,
Quo vitam dedit æternam? cur mortis adempta eſt
Conditio? ſic Caucaſea ſub rupe Prometheus
Teſta-

Latini imitando, *fandi pararint non ſecundam gloriam.* Et Martialis primum quidem Epigramma quo minus omnium penſitatiſſimum perhibeatur, haud impedit, ex Græco uno Antipatri, argumenti comparis, totidemque verſibus expreſſum eſſe. quod & referendum hic putavimus, vel eo, quod invenias, qui in verſu tertio κάρων, aut κήπων, non κάπων legendum tradiderunt: in Dorica ſcilicet conſuetudine, quam is adamat, & cujus plenus eſt Theocritus, neſcio quo fato conniventes:

Καὶ κραναᾶς Βαβυλῶνος ἐπίδρομον ἅρμασι τεῖχος,
Καὶ τὸν ἐπ' Ἀλφειῷ Ζῆνα κατηυγασάμην,
Κάπων τ' αἰώρημα, καὶ ἠελίοιο Κολοσσὸν,
Καὶ μέγαν αἰπεινᾶν Πυραμίδων κάματον,
Μνᾶμά τε Μαυσώλοιο πελώριον. ἀλλ' ὅτ' ἐσεῖδον
Ἀρτέμιδος νεφέων ἄχρι θέοντα δόμον,
Κεῖνα μὲν ἠμαύρωτό τε. κὴν ἴδε νόσφιν ὀλύμπου
Ἅλιος, οὐδέν πω τοῖον ἐπαυγάσατο.

Sed neque fuerit hoc indicaſſe ſatis, ſi illud præterierim, quod ad ἠελίοιο κολοσσὸν pertinet. Concelebrat Antipater egregia orbis ædificiorum ſpectacula. Quorum laudibus Epheſiæ Dianæ templum anteſtare gloria affirmat. Sed enim inter hæc ipſa miracula connumerari Græcis, noſtriſque Coloſſus Solis hactenus dignatus eſt; qui Rhodi olim fuerit, Charetis opus. Strabo vero non Solis hunc fuiſſe tradere videtur, ſed Iovis. *Optima*, inquit, *ſunt Iovis Coloſſus. Quem qui jambum compoſuit, à Charete Lindio ſeptuaginta cubitorum fabrefactum dicit.* Animadvertendum autem in Græcis exemplaribus, *Solis* legi non *Iovis.* ἄλλα εἰσὶν ἐν ἄλλοις τόποις· ἄριστος δ' ὁ τοῦ ἡλίου κολοσσός. Itaque tam interpretum miramur errorem (quorum eſſe manuſcripti quoque cod. indicium faciunt) quam id vulgatum eſſe poſtea, nec animadverſum. Licet idem ſcripſerit, Tarentum urbem Gymnaſium habere ornatiſſimum, & forum ampliſſimum, ubi ſitus ſit Iovis Coloſſus, ex ære fabrefactus, eximiæ poſt Rhodium magnitudinis. *Mariang. Accurſius.*

3. *Catenatoſque labores*] Legerat Auſonius in Epigrammate LXXII lib. I Martialis:

Expectant curæque, catenatique labores. Vinetus.

4. *Mutandos*] *Multandos*, vetus liber. *Vinet.*

5. *Quo vitam*] Verſus eſt 80, & 79 duodecimi Æneid. *Iuturnam* Turni ſororem Iuppiter immortalitate, erepta pro virginitate, donarat: quæ mortem optavit, quum fratrem ſuum ab Ænea cæſum iri vidit. *Idem.*

6. *Sic Caucaſea*] De hac fabula in verſ. 77 Technopægnii. Inter alia autem, quæ apud Æſchylum *Prometheus* de Iove Saturni filio & malis ſuis queritur, hæc ſunt ad *Io*, quæ dixerat, *Mori ſtatim ſatius eſſe, quam* cunctis

Testatur Saturnigenam, nec nomine cessat
Incusare Iovem, data sit quod vita perennis.
Respice & ad cultus animi. sic nempe pudicum
Perdidit Hippolytum non felix cura pudoris.
At contra illecebris maculosam ducere vitam
Quem juvat, [7] adspice & ad pœnas, & crimina regum,
Tereos incesti, [8] vel mollis Sardanapali.
[9] Perfidiam vitare monent tria Punica bella:
[10] Sed prohibet servare fidem deleta Saguntos.
Vive, & amicitias semper cole. crimen ob istud
[11] Pythagoreorum periit schola docta sophorum.
Hoc metuens igitur, nullas cole. crimen ob istud
[12] Timon Palladiis olim lapidatus Athenis.
Diffidet ambiguis semper mens obvia votis.
Nec voluisse homini satis est. optata recusat.

Esse

cunctis vitæ diebus *πάσχειν κακῶς,*
Ἢ δυσπετῶς αὖ τοὺς ἐμοὺς ἄθλους φέρειν,
Οἷς τὸ θανεῖν μέν ἐστιν οὐ πεπρωμένον·
Αὕτη γὰρ ἦν ἂν πημάτων ἀπαλλαγή.
Νῦν δ' οὐδέν ἐστι τέρμα μοι προκείμενον
Μόχθων, πρὶν ἂν Ζεὺς ἐκπέσῃ τυραννίδος.

Ceterum sex hi versus, *Spernimus*, & quinque sequentes de *Iuturna* & *Prometheo*, non fuerunt in Lugdunensibus membranis, sed in omnibus aliis nostris exemplaribus. *Vinet.*

7. *Adspice & ad pœnas*] Mollius optimus codex: *Adspiciat pœnas.* Non enim, quia paulo ante: *respice & ad cultus animi* legitur, idcirco etiam hoc loco ita legendum esse sequitur. Potest enim hic esse personæ variatio, quæ quandoque sensui gratiam conciliat.

8. *Vel mollis.*] *Sardanapalus* fuit ultimus Assyriorum rex, vir muliere corruptior. Herodotus, Diodorus, Iustinus. *Vinetus.*

9. *Perfidiam*] Tribus bellis, de Carthaginensium & *Pœnorum perfidia* supplicium sumsere Romani, eorumque ultimo deleta Carthago. *Vinet.*

10. *Sed prohibet*] Initio secundi belli Punici ab Annibale deleta fuit *Saguntus* Hispaniæ civitas opulentissima, *fideique* erga Romanos magnum quidem, sed triste monumentum: ut Lucius Seneca. Livius, & alii retulerunt. Vnde *Saguntina* fames adagium in jambico Epist. 22. *Vin.*

11. *Pythagoreorum*] Memoriæ proditum est, à Crotoniatis *domum* Mylonis, in quam *Pythagoras* cum amicis & discipulis conveniebat, incensam fuisse: egressumque ac fugientem illum captum, & interfectum: sicque ex sodalibus, qui tum ibi fuerant ad quadraginta, multos periisse. Diogenes Laërtius, Iustinus lib. 20, Arnobius primo adversus gentes. *Id.*

12. *Timon*] *Μισάνθρωπος*, id est, osor hominum cognominatus. De quo

Esse in honore placet. mox pœnitet. & dominari
Vt possit, servire volet. idem auctus honore,
Invidiæ objicitur. [13] pernox est cura disertis:
[14] Sed rudis ornatu vitæ caret. Esto patronus,
Et defende reos: sed gratia rara clientis.
Esto cliens: [15] gravis imperii persona patroni.
Exercent hunc vota patrum. mox aspera curis
Sollicitudo subit. .contemnitur orba senectus,
[16] Et captatoris præda est heredis egenus.
Vitam parcus agas: avidi lacerabere fama.
[17] At largitorem gravius censura notabit.
[18] Cuncta sibi adversis contraria casibus. Ergo
[19] Optima Grajorum sententia. quippe homini ajunt
Non nasci esse bonum, natum aut cito morte potiri.

quo Suidas, Lucianus, Plutarchus in Alcibiade, & Antonio, & alibi. *Vinetus.*

13. *Pernox*] Continua & perpetua cura, cogitatio, meditatio. Quinct. extremo lib. 7: *Nemo expectet, ut alieno tantum labore sit disertus. Vigilandum ducat, iterum enitendum, pallendum.* Vinet.

14. *Sed rudis*] Qui fuerit *iners*, ignarus, imperitus, ejus vita obscura, inhonorata, ingloria. *Vinet.*

15. *Gravis imperii*] Vetus liber: *gravis imperiis.*

16. *Et captatoris*] *Egenus hæredis*, id est, qui filios non habet, is *præda* est *captatoris*, qui testamenta & hæreditates captat. Beatus Renanus hunc Ausonii locum adduxit in librum Cornelii Taciti de Germanis: quum dixisset Tacitus nulla orbitatis esse pretia apud Germanos. Sed de *captatoribus* lepidi exstant apud Lucianum, Platonis & Mercurii, Zenophantæ & Callidemidæ, Cnemonis & Damnippi, Cratêtis & Diogenis, dialogi. *Vinetus.*

17. *Et largitorem*] Lege: *At largitorem.* Græviuus.

18. *Cuncta tibi adversis*] Lego: *sibi.* Gronovius.

19. *Optima Grajorum sententia*] Contra quam disputat Epicurus apud Diogenem, & Lactantius Firmianus tertio Divinarum institutionum. Sed vide inter Erasmi adagia, *Optimum non nasci.* Vinetus.

19. *Optima Grajorum*] Huc spectat ille Causianorum mos, quos nascentes deflere, morientes autem beatos judicare solitos Damascenus retulit, apud Constantinum in Excerptis: & consimilis alter Troglodytarum apud Photium pag. 1359. plura qui desiderat Simocatum consulat epist. xxv, Ennium apud Cicer. Tusc. 1, Senecam de Tranquillit. cap. 11 extremo, Clem. Alexandrinum l. 111 Strom. p. 432, Theodoritum Serm. v, ad Græcos; Melam lib. 11, c. 11.

[1] DE VIRO BONO, Πυθαγορικὴ ἀκρόασις. Edyll. XVI.

[2] VIr bonus, & ſapiens, qualem vix [3] repperit unum
[4] Millibus è multis hominum conſultus Apollo,
Iudex ipſe ſui, totum ſe explorat [5] ad unguem.
Quid proceres, [6] vanique ferat quid opinio vulgi,
Securus, [7] mundi inſtar habens, [8] teres, atque rotundus:
Externæ ne quid labis [9] per levia [10] ſidat.

[11] Ille,

1. *De viro bono*] In veteri libro: *De Viro bono* πυθαγορικὴ κἀρόμασις. Vt illud ναὶ. καὶ οὔ, Pythagoricum eſt, Item in Ecloga de vita humana titulus habet: EX GRÆCO PYTHAGORICVM DE AMBIGVITATE ELIGENDÆ VITÆ. Scaliger.

1. *Vir bonus.* Πυθαγορικὴ ἀκρ.] Et huic carmini titulus erat in eodem vetuſto codice: DE VIRO BONO ΠΥΘΑΓΟΡΙΚῊ ἈΚΡΌΑΣΙΣ. Eſt autem ἀκρόασις, auſcultatio, diſciplina, doctrina, id quod à viva magiſtri voce accipitur. *Vinetus.*

2. *Vir bonus*] -- *Vir bonus eſt quis?*
Qui conſulta patrum, qui leges, juraque ſervat,
Quo multæ, magnaque ſecantur judice lites, &c.
Horatius epiſt. 16, lib. prioris. *Vinet.*

2. *Vir bonus & ſapiens*] Ald. *& prudens*

3. *Repperit unum*] *Vllum* pro *unum* quidam libri. *Vinetus.*

4. *Millibus è multis*] Liber manu exaratus: *millibus è cunctis.*

5. *Ad unguem*] Diligentiſſime, accuratiſſime, ad amuſſim. *Vinetus.*

6. *Vanique ferat*] Neſcio, quid ſibi vult, quod in vetere libro erat, *lues* pro *ferat*. *levis* fortaſſe fuit. *Vinet.*

6. *Vanique ferat*] Valde hic variant libri. Codex optimus habet, *vanique lues*; Aldina editio, *quid lexo procax:* Veneta, *leviſque ferat*. *Lues*, *lexo*, *levis*, ex eadem prodeunt officina; & hic latet mendum: *procax* enim & *vanus* gloſſemata videntur.

7. *Mundi inſtar habens*] Qui vir bonus & ſapiens *habet inſtar*, id eſt ſimilitudinem, *mundi*; & *mundo* eſt æquiparabilis, quippe qui ſit perfectæ rotunditatis, ut *Mundus*, nullos habens angulos, nullos receſſus, lacunas nullas, in quibus ſordes hæreant, probra, vitia: ſed plane mundus ipſe eſt, *integer vitæ ſceleriſque purus.* Vinetus.

8. *Teres atque rotundus*] Atqui Simonides apud Platonem in Protagora quadratum requirit virum bonum: qualem & Mercurium, qui ipſa Ratio eſt, veteres effingebant.

9. *Per levia*] Vt in *levi*, & perpolita globi ſummitate. *Vinetus.*

10. *Sidat*] Sedeat, hæreat, moretur. Imitatus ergo hic Auſonius Horatium, qui in ſermone ſeptimo libri ſecundi ſic ſcripſerat:
Quiſnam igitur liber? Sapiens. ſibi qui imperioſus:
Quem neque pauperies, neque mors, neque vincula terrent:
Reſponſare cupidinibus, contemnere honores
Fortis: & in ſe ipſo totus teres, atque rotundus,
Externi ne quid valeat per leve morari:
In quem manca ruit ſemper fortuna. -- Vinet.

[11] Ille, dies quam longus erit [12] sub sidere Cancri,
Quantaque nox [13] tropico se porrigit in Capricorno,
Cogitat, & justo [14] trutinæ se examine pendit,
Nequid hiet, nequid protuberet, angulus æquis
[15] Partibus ut coëat, [16] nil ut deliret amussis.
Sit solidum quodcunque subest: [17] nec inania subter
Indicet admotus [18] digitis pellentibus ictus.
[19] Non prius in dulcem declinat lumina somnum,

Omnia

11. *Ille*] *Vir bonus, & sapiens*, totam diem noctemque, quantumcunque longa sit, nihil aliud quam cogitat, & se examinat, *&c.* Vinetus.

12. *Sub sidere Cancri*] Quum *sol* est in principio signi *Cancri*, *dies* est totius anni longissima. *Vinet.*

13. *Tropico se porrigit*] Extendit se nox. Sol quum est in principio signi *Capricorni*, dies est brevissima, *nox* longissima. est ibi τροπὴ, id est reversio. *Vin.*

14. *Trutina se examine*] Cornutus vetus Persii interpres, *Examen* definit, linguam, vel lignum, quod mediam hastam ad pondera adæquanda tenet: *Trutinam*, vero, foramen, intra quod est lingula illa, de quo examinatio est. *Idem.*

14. *Et justo trutinæ, &c. pensat*] Scribe: *pendit.* uti in veterrimo codice. *Heinsius.*

14. *Et justo trutina se exam. pendit*] Sic infra:

Tu quoque certa mane morum mihi libra meorum.

Prudentius in Martyrio Romani:

Perpensa vitæ quos gubernat regula.

15. *Partibus ut coëat*] In his perpetua est metaphora, & ea interdum obscurior. *Angulus æqualibus partibus* hic quid sit aliud, non video, quam qui Geometris rectus angulus appellatur, medius inter acutum & obtusum: ut *vir bonus & sapiens* omnia recta cogitare & tractare significetur. *Vinet.*

16. *Nihil ut deliret amussis*] Seu funiculus, quo fabri materiarii sive carpentarii utuntur, oblito rubrica, aut atramento, aut aliquo alio colore. *Idem.*

17. *Nec inania subtus*] *Subtus* & *subter*, hoc differre quidam dixerunt, quod *subter* præpositio & adverbium inveniatur, *subtus* adverbium duntaxat. Vidi alios, qui putarent *subtus* esse prorsus barbarum, & id à vetustis librariis corruptum ex *subter*. Certe vetus liber hoc loco *subter* habebat. *Id.*

18. *Digitis pellentibus*] Alludere videtur Ausonius ad illud Persii Satyra quincta ad Cornutum:

--- *Pulsa, dignoscere cautus,*
Quid solidum crepet. --- Idem.

19. *Non prius in dulcem*] Expressa hæc ex Pythagoreorum versib. aureis:

Μηδ' ὕπνον μαλακοῖσιν ἐπ' ὄμμασι προσδέξασθαι,
Πρὶν τῶν ἡμερινῶν ἔργων τρὶς ἕκαστον ἐπελθεῖν.
Πῆ παρέβην, τί δ' ἔρεξα; τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη;
Ἀρξάμενος δ' ἀπὸ πρώτου, ἐπέξιθι. καὶ μετέπειτα
Δειλὰ μὲν ἐκπρήξας, ἐπιπλήσσεο. Χρηστὰ δὲ, τέρπου.

Declinat autem, *declinans* in antiquo libro. *Vinetus.*

19. *Non prius in dulcem*] Cicero in Catone cap. XI: *Pythagoreorum more, exercendæ memoriæ gratia, quid quoque die dixerim, audierim, egerim, commemoro vesperi.* Memorat & Plutarchus

in

Omnia quam longi reputaverit acta diei.
[20] Quæ prætergressus? quid gestum in tempore? quid non?
Cur isti facto decus afuit; aut ratio illi?
Quid mihi præteritum? cur hæc sententia sedit,
Quam melius mutare fuit? miseratus egentem,
Cur aliquem [21] fracta persensi mente dolorem?
Quid volui, quod nolle bonum foret? utile honesto
Cur malus antetuli? num dicto, aut denique vultu
Perstrictus quisquam? cur me natura magis, quam
Disciplina trahit? Sic dicta & facta per omnia
Ingrediens, [22] ortoque à vespere cuncta revolvens,
Offensus pravis, dat palmam & præmia rectis.

in initio ferme περὶ πολυπραγμοσύνης. Horatius lib. I, Sat. IV:

-- Neque enim quum lectulus, aut me
Porticus excepit, desum mihi: Rectius hoc est;
Hoc faciens vivam melius: sic dulcis amicis
Occurram. Hoc quidam non belle. Numquid ego illi
Imprudens olim faciam simile? Hæc ego mecum
Compressis agito labris.

20. *Qua prætergressus*] *Qua*, *quo*, & *qua* hic habent nostra exemplaria, pro Græco πῆ. Est autem hoc apud se sub noctem reputantis, quid toto die gesserit. Seneca lib. 3 de Ira: *Faciebat hoc Sextius, ut consummato die, quum se ad nocturnam quietem recepisset, interrogaret animum suum, Quod hodie malum tuum sanasti? Cui vitio obstitisti? Qua parte melior es?* Vinetus.

21. *Fracta mente*] Molli, non forti animo. Vinet.

22. *Ortoque à vespere*] Ab orto Lucifero & Sole usque ad occasum. Lucifer, *Vesper* idem sidus. *Vinetus.*

22. *Ortoque à vespere*] *Vesperum* poëta pro Lucifero posuit, quæ quidem illa ipsa Veneris stella est, sed pro diverso exortus tempore nomen variat. Vnde Catullus in Epithal.

Nocte latent fures, quos idem sæpe revertens
Vespere mutato comprendis nomine eosdem.

Horatius tamen Ausonio præivit, ode IX, lib. II:

--- Nec tibi Vespero
Surgente decedunt amores,
Nec rapidum fugiente solem.

Videsis de eo Plinium lib. II, c. VIII, nat. H. & Lutatium ad lib. VI Statii. *Vespere* porro à recto *Vesper*, unde *Vesperis* in secundo casu deduxit Apulejus in Milesiacis.

[1] ΝΑΙ` ϗ ΟΥ Πυθαγορικόν. Edyll. XVII.

EST, & Non, cuncti monosyllaba nota frequentant.
His demtis, nihil est, hominum quod sermo volutet.
Omnia

1. Ναὶ ϗ οὔ] Est huic Edyllio titulus EST ET NON inter Virgiliana carmina: sed in antiquo libro Lugdunensium & Mariangeli, Ναὶ

Omnia in his, & ab his ſunt omnia, ſive negotî,
Sive oti quicquam eſt, ſeu turbæ, ſive quietis.
Alterutro pariter nonnunquam, [3] ſæpe ſeorſis
Obſiſtunt ſtudiis : ut mores, ingeniumque
[4] Vel faciles, vel difficiles contentio nacta eſt.
Si conſentitur, mora nulla, intervenit, Eſt, Eſt.
Sin controverſum, diſſenſio ſubjiciet, Non.
Hinc fora diſſultant clamoribus. hinc [5] furioſi
Iurgia ſunt Circi. [6] cuneati hinc læta theatri
Seditio : & tales agitat quoque curia lites.
Conjugia, & nati cum patribus, iſta quietis
Verba ſerunt ſtudiis, ſalva pietate loquentes.
Hinc etiam [7] placitis ſchola conſona diſciplinis
[8] Dogmaticas agitat placido certamine lites.

Hinc

καὶ οὐ Πυθαγορικόν. In quo ναὶ & οὐ adverbia ſunt, hoc negantis, illud ajentis, affirmantiſque in Platonis aliorumq; Græcorum dialogis : quæ, Latina, *Etiam*, & *Non*, valent. Cicero in Lucullo : *Sequens probabilitatem, ubicumque hæc aut occurrat, aut deficiat, aut Etiam, aut Non, reſpondere poſſit.* Ceterum iſtud Ναὶ καὶ οὐ, *Pythagoricæ* ſectæ potius, quam Academicæ vel aliarum? niſi forte id ſit, quod ſolum eloqui fas erat *Pythagoræ* diſcipulis, toto ſilentii quinquennis tempore. cujus ἐχεμυθίας meminit Plutarchus de Curioſitate, & Gellius libro primo. *Vinetus.*

2. *Eſt & Non*] Carmen hoc vetus liber, ſecundæ notæ membranaceus, Priſciano adſignabat, hoc titulo: *Verſus Priſciani eloquentiſſimi, de Eſt, & Non.*

3. *Sæpe ſeorſis Obſiſtunt ſtudiis*] *Studiis* hic malim legere, quam *dubiis*. *Seorſis* autem nomen eſt adjectivum ab adverbio *ſeorſus* ſive *ſeorſum*, pro ſeparatis, diviſis, diverſis, diſſidentibus, quo nomine non habeo antiquiorem Terentiano, qui ſit uſus :

Elementa rudes quæ pueros docent magiſtri,
Vocalia quædam memorant, Conſona quædam.
Hæc reddere vocem quoniam valent ſeorſa,
Nullumque ſine illis potis eſt coire verbum. Idem Terentianus :
Sed duæ fient ſeorſæ ſyllabæ, per ſe breves. Et idem rurſus :
Nec dabit per ſe, ſeorſam ac reſiduam nominis
Atque diphthongo coactam promet.

Vinetus.

4. *Vel faciles*] *Facilis & difficilis*, vetus liber. *Vinet.*

5. *Furioſi Circi*] In quo qui inter ſe depugnant, & mutuis ſe conficiunt vulneribus, tum qui cum leonibus & aliis feris beſtiis audent congredi, ii prorſus *furunt*. Vin.

6. *Cuneati theatri*] *Theatri* ſeditionem appellat ſtrepitum, clamoremque eorum, qui in *theatro* :

Tumultuantur, clamant, pugnant de loco. ut eſt in prologo Hecyræ Terentii. *Idem.*

7. *Placitis ſchola conſona diſcip.*] Ejuſdem ſectæ homines. *Id.*

8. *Dogmaticas agitat*] Græcorum Philoſophorum δόγματα, Cicero *decreta*

Hinc omnis certat dialectica turba sophorum.
Est lux, est ne dies ergo? non convenit istuc.
Nam facibus multis, aut fulguribus quotiens lux
Est nocturna homini, non est lux ista diei.
Est & Non igitur, quotiens lucem esse fatendum est,
Sed non esse diem. mille hinc certamina surgunt.
Hinc pauci, multi quoque [9] talia commeditantes
Murmure concluso rabiosa silentia rodunt.
Qualis vita hominum, duo quam monosyllaba versant!

creta interpretatur in Academicis, eademque à Latinis *placita* etiam dici probat Budæus, in annotationibus: unde *placitas disciplinas* hîc dixit Ausonius, seu quisquis sit hujus carminis auctor. *Placitu* namque perquam recte habuit Mariangeli codex pro *placidu*, quod in aliis legeramus exemplaribus. *Vinetus.*

9. *Talia commeditantes Murmure concluso*] Persius habet in Satyra 3:
Munera quum secum, & rabiosa silentia rodunt,
Atque exporrecto trutinantur verba labello,
Ægroti veteris meditantes somnia.
Vinet.

[1] DE ÆTATIBVS animalium, Hesiodion. Edyll. XVIII.

[2] TEr binos deciesque novem super exit in annos,
[3] Iusta senescentum quos implet vita virorum.
[4] Hos

1. *De ætatibus*] Titulus carminis *de ætatibus animalium* est in veteri libro: *De ætatibus Hesiodion.* Notissimi enim vers. *Hesiodi* ex Plutarcho:
Ἐννέα τοι ζώει γενεὰς λακέρυζα κορώνη, &c. *Scaliger.*

1. *De ætatibus animal.*] Est operæ pretium nunc edere, qui Ausonii poëtæ fœtus, Maronis titulum mentiti, parentem suum tot antea sæculis ignorarint. Par est enim, ut qui supposititia non perinde excluserimus, ut expellerentur, quam ut dominis velut fugitiva mancipia remitterentur, etiam deperdita diuque errantia, suis agnitis, recipienda redimendaque vicissim ostendamus. Pleraque igitur opuscula, quæ Virgilio, conspiratione omnium, attribuuntur, Epigrammata videlicet *de Ætatibus animalium*, *Vir bonus*, *Est & Non*, cui Græca etiam inscriptio, Ναὶ καὶ οὔ, Πυθαγορικὸν, Ausonii lusus esse, non Virgilii fragmenta quædam Longobardorum quandoque characteribus fidem faciunt. Quorum inspiciendi, sed & invulgandi, publicandique mihi facultatem fecit Hieronymus Aleander. Non sum autem nescius, quam frequenter fluxa fragilisque vetustiorum quoque codicum sit authoritas, quamque circum-

[4] Hos novies superat vivendo garrula cornix:
[5] Et quater egreditur cornicis secula cervus.
[6] Alipedem cervum ter vincit corvus: [7] & illum
Multi-

circumspiciendum, anteaquam licere quisquam sibi putet in commutandis præstantissimorum monumentis. cum sit plerumque inveteratæ jam opinionis tanta vis, ut contra naturam stare videatur, qui pro veritate decernat. Accedit itaque probationis illa etiam ratio, quod carminis structuræ, mansiones, numeri, colores, dicendi figuræ, lineamenta, verborumque juncturæ ita coeunt, ita diffinduntur, ita concitantur aut fluunt, ita cætera poëtæ hujus opera quandoque referunt, amiceque conjurant, ut Ausonii ea esse vix commonitus, qui non sit hispidis omnino auribus, arripiat. Quid, quod vel opusculum, cui titulus *Rosa*, quodque supradictis junctim legitur, ex quibusdam exemplaribus, Ausonii ejusdem, non Maronis perhibetur? Notum præterea est, quæ vatum maximo tribuenda opera Servius opinetur, quantumque in termino quotidie obscuræ conjectationis occurrat, an is Priapeji carminis, aliorumque nonnullorum Epigrammatum putandus sit author. Sed & nos in vetusto codice Vaticanæ Biblioth. quo & Macrobii Saturnalium dimidiatus liber, & Vegetius continentur, choriambicum Asclepiadeum de Fortuna non ad Virgilium, sed ad Cælium Firmianum Symposium relatum invenimus. Neque vero solum Epigramma ipsum *De ætatibus animalium* inscriptione Authoris non sui legebatur, verum etiam septem versibus conscissum, atque mancum: *Ter binos deciesque novem*, &c. Mariang. Accursius.

1. *De ætatibus*] DE ÆTATIBUS HESIODION. Hic fuit titulus in membraneo codice. *Hesiodion* autem Ἡσιόδειον, hoc est, *Hesiodeum* sive *Hesiodium*, ab *Hesiodo* poëta clarissimo, qui *de animantium ætatibus* hæc lusérat aliquo suo in carmine, quod intercidit. Ex eo quinque tantum hos versus hexametros legere memini in Plutarchi libro de Oraculorum defectu:

Ἐννέα τοι ζώει γενεὰς λακέρυζα Κορώνη
Ἀνδρῶν ἡβώντων. Ἔλαφος δέ τε τετρακόρωνος.
Τρεῖς δ' ἐλάφους ὁ Κόραξ γηράσκεται. αὐτὰρ ὁ Φοῖνιξ
Ἐννέα τοὺς κόρακας. δέκα δ' ὑμεῖς τοὺς Φοίνικας
Νύμφαι ἐϋπλόκαμοι, κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο. Vinetus.

2. *Ter binos deciesque novem*] Nonaginta sex annos. Alii *vitæ humanæ* modum centum annis definiverunt, ut meminit Plinius libro undecimo, & Cajus Iurisconsultus libro 7 Digestorum. alii centum & octo, ut memorat Demetrius in eodem Plutarchi libro: sed vide Censorinum. *Vinet.*

3. *Iusta senescentum*] Hic interpres in Hesiodo legerat, Ἀνδρῶν γηράντων, id est, virorum senescentium, non ἀνδρῶν ἡβώντων, hoc est, virorum adolescentium, seu pubescentium. Vtroque enim modo hic legi, Demetrius apud Plutarchum meminit. *Idem.*

4. *Hos novies*] *Cornix* vivit novem hominis sæcula, id est, novies nonagenos senos annos, qui fiunt octingenti & sexaginta quattuor anni. Idem in Gripho. *Vinetus.*

5. *Et quater egreditur*] Quater octingeni & sexageni quaterni anni, fiunt tria millia quadringenti & quinquaginta sex anni. *Vinet.*

6. *Alipedem cervum*] *Cervus* vivit ter terna millia quadringentos & quin-

Multiplicat novies Phœnix, [8] reparabilis ales.
[9] Quam vos perpetuo decies prævertitis ævo
[10] Nymphæ Hamadryades: quarum longiſſima vita eſt.
[11] Hi cohibent fines vivacia fata animantum.
Cætera ſecreti novit deus arbiter ævi
[12] Tempora: quæ [13] Stilbon volvat, [14] quæ ſecula Phænon,
[15] Quos

quinquagenos ſenos annos, id eſt, decem millia & trecentos & ſexaginta octo annos. *Alipedem Cervum* hic dicit, quem *aripedem* pro *aëripede*, in Carmine De laboribus Herculis, & in Gripho, quaſi *alatis* & *aeriis pedibus* propter velocitatem. *Vinetus.*

7. *Et illum Multiplicat*] Hoc ſignificat *Phœnicem* vivere nonaginta tria millia & trecentos & duodecim annos, qui ſunt tantum *mille* in epiſtola Auſonii viceſima. Pro *&*, *at* habent quædam exemplaria. *Vinet.*

8. *Reparabilis ales*] Quomodo reparetur, & ex ſe renaſcatur *Phœnix*, Lactantius, Claudianus, Solinus, Plinius, Ovidius libro quinctodecimo Metamorphoſeon, & alii memorarunt. Cornel. Tacitus libro quincto, in Ægypto eam volucrem aliquando conſpici non ambigit, ſed de illa tradi multa fabuloſa putat. *Vin.*

9. *Quam vos*] Decies nonagena terna millia & treceni & duodeni anni, ſumma immenſa. Plinius *Heſiodo* hîc non credit, cujus aſcribam verba ex lib. VII Natur. hiſtoriæ: *De ſpatio atque longinquitate vitæ hominum, non locorum modo ſitus, verum exempla, ac ſua cuique ſors naſcendi, incertum fecere. Heſiodus, qui primus aliqua de hoc prodidit, fabuloſe, ut reor, multa de hominum ævo referens, Cornici novem noſtras attribuit ætates: quadruplum ejus, Cervis: id triplicatum Corvis: & reliqua fabuloſius in Phœnice, ac Nymphis.* Sic Plinius illa Heſiodi accepit. Cleombrotus vero in eodem Plutarchi libro, γενεὰν hominis non eſſe aliud apud Heſiodum, quam annum unum probare conatur, ut *Cornicis* vita fiat annorum novem tantum: *Cervi*, triginta ſex: *Corvi*, centum & octo: *Phœnicis* nongentorum ſeptuaginta duorum: *Nympharum* vero novem millium & ſeptingentorum, & viginti annorum. *Idem.*

10. *Nymphæ Hamadryades*] Erit *Nymphæ Ha*, dactylus, correpta diphthongo ante vocalem, & nulla ſynalœpha. *Id.*

11. *Hæc cohibet finis*] Legitur &, *Hi cohibent fines.* Idem.

12. *Tempora, quæ*] Hi ſeptem verſus in Lugdunenſibus membranis erant, qui non legebantur in codicibus impreſſis ante editas Mariangeli diatribas. *Id.*

13. *Stilbon*] Στίλβω, luceo, coruſco: unde participium στίλβων: & ſtella Mercurii, una ex ſeptem errantibus, anno fere vertente Zodiacum luſtrans, ut ſcribit Cicero. *Id.*

14. *Quæ ſecula Phæon*] Τετρασύλλαβον quidem *Phaëthon* in δισύλλαβον *Phæthon*, per συνεκφώνησιν, συναίρεσιν, συναλοιφὴν, cogi poſſe ſcio, ſicut fecit Varro Publius apud Quinctilianum libro 1, & Victorinum:

Quum te flagranti dejectum fulmine Phæthon.

ſed Φαέθων apud Ariſtotel. de Mundo, & Ciceronem ſecundo de natura Deorum, & Plutarchum ſecundo de Placitis Philoſophorum, *ſtella Jovis* eſt, quam cur hoc loco bis nominaret Auſonius? *Phænon* itaque, pro

[15] Quos Pyrois habeat, [16] quos Iuppiter igne benigno
Circuitus: quali properet Venus alma recursu:
Qui Phœben, quanti maneant Titana labores.
[17] Donec consumto, Magnus qui dicitur, anno
Rursus in antiquum veniant vaga sidera cursum:
Qualia dispositi steterant ab origine mundi.

Phaton omnium veterum novorumque codicum, legi debet tum hic, tum in epistola septima Ausonii, qui Φαίνων (est & hoc participium à Φαίνω, luceo, & splendeo) *Saturni stella* est apud eosdem Aristotelem, Ciceronem, Plutarchum, Cleomedem, cursum suum triginta fere annis conficiens. *Vinetus.*

15. *Quos Pyrois*] *Mars, rutilum* & horribile terris sidus apud eundem Ciceronem, ac *Hercules* in Aristotelis libro περὶ Κόσμου, tertio Saturnaliorum Macrobii, & 2 Naturalis Historiæ Plinii, annis fere duobus orbem signiferum conficiens. *Vinet.*

16. *Quos Iuppiter igne benigno*] Cicero in somnio Scipionis hunc planetam dicit prosperum & salutarem hominum generi: at secundo de Natura Deorum, & Plinius, 12 signorum orbem annis 12 conficere. *Vinet.*

17. *Donec consumto*] Cicero lib. 2 de Natura, de vagis stellis disserens: *Quarum ex disparibus motionibus*, inquit, *magnum annum Mathematici nominaverunt, qui tum efficiatur, quum Solis & Lunæ, & quinque errantium ad eandem inter se comparationem, confectis omnium spatiis, est facta conversio. quæ quam longa sit, magna quæstio est. esse vero certam, & definitam necesse est.* Ita illic Cicero & in Scipionis somnio definivit *magnum annum*. Quem putaverunt quidam esse eorum, quos vulgo vocamus annorum, mille quadringentorum & sexaginta unius. alii quinque millium, alii decem, alii centum, alii plurium etiam millium annorum, sicut in idem Scipionis somnium ex Tacito, Solino, Censorino, Firmico, Macrobio scripsimus. *Idem.*

1, *Geryo.*

Monosticha DE ÆRVMNIS HERCVLIS. Edyll. XIX.

PRima Cleonæi tolerata ærumna Leonis.
Proxima Lernæam ferro & face contudit hydram.
Mox Erymantheum vis tertia perculit aprum.
Æripedis quarto tulit aurea cornua cervi.
Stymphalidas pepulit volucres discrimine quinto.
Threïciam sexto spoliavit Amazona baltheo.
Septima in Augeæ stabulis impensa laboris.
Octava expulso numeratur adorea tauro.
In Diomedeis victoria nona quadrigis.

[1] Ge-

[1] Geryone extincto decimam dat Iberia palmam.
Vndecimo mala Hesperidum destricta triumpho.
Cerberus extremi suprema est meta laboris.

1. *Geryone extincto decimam dat Iberia palmam*] Ita vertit, ἐξ Ἐρυθείης. Quam insulam *Geryonis* in Oceano fuisse Stephanus author est, sed in quo Oceano non satis omnibus constitutum. Sicut etiam ambiguam ei Regi patriam plerique faciunt. Hinc est quod Solinus alibi ita scribit: *In capite Baeticae, ubi extremus est noti orbis terminus, insula a continenti septingentis passibus separatur. Quam Tyrii à rubro profecti mari Erythream, Poeni lingua sua Gadir, id est, sepem nominaverunt. In hac Geryonem avum agitasse plurimis monumentis probatur. Tametsi quidam putent Herculem boves ex alia insula abduxisse, qua Lusitaniam contuetur.* Mariang. Accursius.

MVSARVM INVENTA, & munera. Edyll. XX.

[1] CLIO gesta canens, transactis tempora reddit,
MELPOMENE tragico proclamat mœsta boatu.
Comica lascivo gaudet sermone THALIA.
Dulciloquos calamos EVTERPE flatibus urget.
TERPSICHORE affectus citharis movet, imperat, auget.

1. *Clio gesta canit*] Aliter hosce versus expressos inveni in scripto papyraceo, qui Iuvenalis Satyras continebat, margini adscriptos à Petro Ioannis de Gouda, anno 1478, ad quem & Erasmi epistola exstat à Merula edita, ubi hujus codicis facit mentionem. adscribam igitur illos, qui diversi sunt:

Clio gesta canit transactis tempora rebus.
Dulciloquis calamos Euterpe flatibus implet.
Dulcia Terpsichore citharis modulamina miscet.
Cum plectru Erato saltat, canit, ambulat, & stat.
Rhetoricos dictat Polymnia Musa colores,
Vranie canit caelos & sidera tangens.

In editione Veneta, & Vossiano quodam papyraceo, ultimus hic versus legebatur: *Vranie poli motus*, pro vulgato *cali*. Iidem vero & prosa oratione *Musarum inventa* tanquam metris continebant, hoc pacto:

Clio historias invenit, Melpomene tragœdias.
Thalia comœdias: Euterpe tibias: Terpsichore
Psalterium: Erato geometriam: Calliope literas:
Vrania astrologiam: Polihymnia Rhetoricam.

Est & aliud de Musarum inventis carmen inter Petroniana Catalecta, quod describere piguit.

Plectra gerens ERATO, ſaltat pede, carmine, vultu.
Carmina CALLIOPE libris heroica mandat.
VRANIE cœli motus ſcrutatur, & aſtra.
Signat cuncta manu, loquitur POLYHYMNIA geſtu.
Mentis Apollineæ vis has movet undique Muſas.
In medio reſidens complectitur omnia Phœbus.

D. AVSONII ECLOGARIVM.

*

De ratione Libræ.

MIRARIS quicunque manere [1] ingentia mundi
Corpora, ſublimi cœli circumdata [2] gyro,
Et tantæ nullam moli intercedere labem:
Accipe quod mirere magis. [3] Tenuiſſima tantis
Principia, & noſtros non admittentia viſus,
Parvarum ſerie conſtant connexa atomorum.
Sed ſolidum in parvis, nullique ſecabile ſegmen,
[4] Vnde vigor vireſque manent, [5] æternaque rerum
Mobi-

1. *Ingentia mundi Corpora*] Quæ *elementa grandia* dixit Ovidius Metamorphoſeòn primo:
Denſior his tellus. elementaque grandia traxit.
Terram ipſam magnam, denſam, & gravem. *Vinetus.*

2. *Gyro*] Circulo, orbe, ambitu. *Vinet.*

3. *Tenuiſſima principia*] *Corpuſcula* Ciceroni, & *corpora individua*: Quinctiliano vero libro tertio de partibus Rhetoricæ, *inſecabilia corpora*: quæ Epicurus poſt Leucippum & Democritum, rerum omnium eſſe principia dixerit. Cicero, Lactantius Firmianus, Plutarchus primo de placitis Philoſophorum, & Laërtius de Leucippo, Democrito, & Epicuro. *Vin.*

4. *Vnde vires virgoque manent*] Hoc ſic quidam emendabat: *Vnde viri virgoque.* ſed malim: *Vnde vigor vireſque*, hoc ſenſu, ex eo, quod hæc *minuta corpuſcula*, ſunt *ſolida*, & individua, *vigor* illis ineſt & *vis.* Idem.

5. *Æternaque rerum Mobilitas*] *Atomorum* auctores dicunt apud Lactantium

Mobilitas : nulloque unquam ſuperabilis ævo.
Divinis humana licet componere. ſic eſt
As ſolidus, quoniam bis ſex de partibus æquis
Conſtat : & in minimis paribus tamen una manet vis.
Nam ſi quid numero minuatur, ſumma vacillat,
Convulſæque ruunt labefacto corpore partes.
Vt medium ſi quis vellat de fornice ſaxum,
Incumbunt cui cuncta, ſimul devexa ſequentur
Cætera, communemque trahent à vertice lapſum.
Non aliter libra eſt. [6] ſi defuit uncia, totus
Non erit as : [7] nomenque deunx jam caſſus habebit.
Nec dextans retinet nomen, ſextante remoto.
Et dodrans, [8] quadrante ſatus, auctore carebit.
Divulſuſque triens prohibet perſiſtere beſſem.
Iam quincunx tibi nullus erit, [9] ſi prima revellas.
[10] Et ſemis, cui ſemis erit pereuntibus aſſis
Parti-

ctantium in libro de Ita dei, eas per inane irrequietis motibus volitare, & huc atque illuc ferri, ſicut pulveris minutias videmus in ſole, quum per feneſtram radios ac lumen immiſerit. *Vinetus.*

6. *Si defuit uncia*] *As*, ſive *libra*, qui ex duodecim conſtat unciis, ſi vel unam amiſerit *unciolam*, ut *atomon* quandam, nullus amplius erit As. As autem, ut ſolidum, totum, & integrum, quomodo vulgo appellatur, ſi e medio ſit ſublatus, certe partes ejus una cum eo interierint. *Vinet.*

7. *Nomenque deunx jam caſſus habebit*] Id iſt, *deunx* tunc appellabitur & nomen inveniet, jam *caſſus* & inanis ; cujus enim *aſſis* dici deunx poteſt, qui nullus eſt, & uncia demta jam intercidit ?

8. *Quadrante ſatus*] Lego : *quadrante carens auctore carebit. Dodrans*, ſi demtus ſit *quadrans*, *carebit auctore*, qui eum facit dodrantem, id eſt *aſſe*. Vbi enim deſiit eſſe ſolidus as, deſinit etiam eſſe Dodrans, qui ſic vocabatur reſpectu aſſis. *Gronovius.* Recte. ſic Fannius Palæmon de ponderibus:

Dodrantem reliquum vocitant, quadrante retracto.

9. *Si prima revellas*] Mallem, *ſeptena revellas*, per intellectum τȣ̃ *ſi*, quod ſolet eleganter ſubticeri ; ut apud Propertium :

Illa velit, poterit magnes non ducere ferrum.

Septena, ſeptem uncias. *Gronovius.*

10. *Et ſemis cui ſemis erit*] Deeſt numerus partium aſſis, quo detracto *ſemis* eſſe deſinit. Cogitabam :

Et ſemis, cui ſemis, tot pereuntibus aſſis
Partibus? nam τὸ *cui ſemis* repetendum intellectu oſtendit ex præcedenti verſu τὸ *erit*. Tot *partibus aſſis pereuntibus* vel detractis, quot habet *ſemis*. Gronov.

10. *Semis cui ſemis erit*] Poſſunt hæc ſimpliciter capi, *ſemiſſem* non poſſe ſemiſſem dici *partibus aſſis*, ſcil. reliquis, *pereuntibus*. nec expreſſiſſe numerum poëtam, ut & *ſeptunci*
con-

Partibus: & cujus libræ [11] pars ſeptima, ſeptunx?
Libra igitur, [12] totum ſi nulla in parte vacillet.
Ponderis, & numeri, morumque, operumque, [13] & aquarum
Libra: [14] nec eſt modulus, quem non hoc nomine ſignes.
[15] Telluris, medio quæ pendet in aëre, libra eſt.
[16] Et Solis, Lunæque vias ſua libra coërcet.
[17] Libra dii, ſomnique pares determinat horas.
[18] Libra Caledonios ſine littore continet æſtus.

Tu

convenirer, ita conſtruendo: *Et cui ſemis erit ſemis, & cujus libra ſeptunx erit pars ſeptima, partibus aſſis pereunti-bus?* Sic quoque in *quincunce* non expreſſus numerus eſt, *ſi prima revellas*, id eſt, quæ ſuperſunt ad conficiendum ex quincunce *aſſem*. *Septima pars*, pro ſeptem partibus, durum. Sed tamen ita libri. quid quod ita Martialis lib. VIII, Ep. XV:

Dat populus, dat gratus eques, dat thura ſenatus,
Et litant Latiæ tertia dona tribus.

ubi *tertia dona*, pro tribus, vel ternis capiam.

11. *Pars ſeptima*] Septem partes, quæ dicuntur *unciæ*. Vinetus.

11. *Et cujus libra pars ſept. ſeptunx*] Hoc vero inſanum & intolerabile. Quis enim ille *as*, cujus *pars ſeptima* eſt *ſeptunx*? Novem & quadraginta unciarum foret as, cujus pars ſeptima unciæ ſeptem eſſent. Gordius hic nodus, & Alexandri gladio indiget. Veniebat in mentem: *& ſi cui pars una & tertia ſeptunx*. hoc eſt, & ſeptunx nullus erit, ſi cui perierit *pars tertia*, hoc eſt, triens, ſive quatuor unciæ, *& una*, uncia ſcilicet: quæ junctæ faciunt quincuncem. Ex ſeptunce autem & quincunce conſtat as. *Gronovius*.

12. *Totum ſi nulla in parte vacillet*] Si totius nulla deſit pars. *Vinetus*.

13. *Et aquarum Libra*] *Libram aquariam* appellat Vitruvius libro octavo, qua *librabant* illi, cognoſcebantque, quas perducebant ad habitationes mœniaque *aquas*, quantum faſtigii haberent. *Vinet*.

14. *Nec eſt modulus*] Omnem modum in rebus, menſuram, numerum, ordinem, legem, regulam, poteris *μεταφορικῶς libra* nomine ſignificare. *Vin*.

15. *Telluris medio*] Ovidius primo Metamorphoſeon:

--- circumfuſo pendebat in aëre tellus
Ponderibus librata ſuis. Idem.

15. *Telluris medio*] Fannius Palæmon: *--- Pondus rebus natura locavit*
Corporeis: elementa ſuum regit omnia pondus:
Pondere terra manet; vacuus quoque ponderis æther
Indefeſſa rapit volventis ſydera mundi.

ubi malim, *vacuus neque ponderis æther*, legere.

16. *Et Solis Lunæque*] *Sol*, *Luna*, cæterique Planetæ *viam* in cælo habent *libratam*, certam, definitam, Zodiacum. *Vinetus*.

17. *Libra dii*] Sic habuerunt veteres membranæ, *dii* pro *diei*, hoc loco. ſed in iis *Roſa* non fuerunt, in quarum verſu quarto decimo, *die* legimus: quum in verſibus Quincti Ciceronis, ac in illorum ſecundo, *diei* ipſæ ſcriberent: at in edyllio de Diebus anni vertentis, utrumque *dii*, & *diei*. Vinet.

18. *Libra Caledonios ſine littore conti-*

net

Tu quoque certa mane morum mihi libra meorum.

net æſtus] *Britannus æſtus* maris ita *libratus* temperatuſque eſt, ut quamvis ſuo littore ſit altior, id tamen non egrediatur nec exundet, ſed ſua ſe ſponte intra ſuos fines contineat. Hunc eſſe ſenſum loci hujus puto: quanquam non video, quid ſibi ſic velit Auſonius. An illud Plinii libro ſecundo Natur. Hiſt. ſic intellexerat Auſonius? *Octogenis cubitis ſupra Britanniam intumeſcere æſtus, Pytheas Maſſilienſis auctor eſt.* Pytheæ Græca hominis Galli, neſcio an legerat Auſonius, in quorum amiſſione magnam jacturam fecerunt litteræ Geographicæ: ceterum in Plinii oratione illud *ſupra Britanniam*, nihil neceſſe eſt, ut ſignificet mare altius ſublimiuſque illic eſſe aliquando ſuo littore, & terra ipſa Britannia inſula, ſicut dixit Cicero ſecundo de natura deorum, Mare ſupra terram eſſe ſitum: ſed *ſupra* hic accipi poteſt pro *ultra*, quomodo in iis Cæſaris ſexto Commentario de bello Gallico: *His conſtitutis rebus paullum ſupra eum locum, quo ante exercitum traduxerat, facere pontem inſtituit.* Vinetus.

De ratione PVERPERII maturi.

[1] OMnia, quæ vario rerum metimur in actu,
Aſtrorum dominatus agit. terrenaque tantum
Membra homini. è ſuperis fortuna, & ſpiritus auris,
Septeno moderanda choro: [2] ſed præſidet ollis
Sortitus regimen nitidæ ſol aureus æthræ.
[3] Nec ſola in nobis moderatur tempora vitæ,

Dum

1. *Omnia, quæ*] *Ante omnia igitur dicunt actum, vitamque noſtram, ſtellis tam vagis, quam ſtantibus eſſe ſubjectam: earumque vario multiplicique curſu genus humanum gubernari*, Cenſorinus de die Natali, unde hæc Chaldaica *de partus tempore* deſcripta videntur. *Vinetus.*

2. *Sed præſidet ollis*] Sic vetus liber *ollis* pro *illis*. Vinet.

3. *Nec ſol*] Non ſolum dum ſumus in *vita*, ſed etiam antequam naſcamur, aſtra in nobis dominantur, ut illi dicebant. Hinc Achinapolus apud Vitruvium libro nono, non è naſcentia, ſed ex conceptione, genethlologiæ rationes explicat. *Vin.*

3. *Nec ſol in nobis*] Imo diverſum ſentit, nimirum ſolem moderari *vitam* noſtram, ut liquidiſſime docent ſequentia. Hinc citra controverſiam legend. *Nec non in nobis mod. tempora vitæ.* Explicatio Vineti non poteſt ex verbis Poëtæ elici. nec enim video illud *non ſolum*, & *ſed etiam*. Ne jam dicam τὸ *Sol* incommode hic & invenuſte repeti, cum modo præceſſerit. *Gravius.*

3. *Nec ſol*, &c.] Quamdiu quæſo nobis imponet vetus ſcribendi conſuetudo? Lege:

Nec ſola in nobis moderatur tempora vitæ. Ergo ſynalœpha manifeſta eſt, ut in veteri quoque libro voces iſtæ conjunctim efferuntur *ſolin*, pro *ſola in*. Iam Vinetus, jam nos ſuperius monuimus, id in optimo libro ubique ferme accidere, ut voces per eliſionem coadunentur. Non animadvertiſſe eam veterum ſcribendi rationem videtur A. Gellius, quando lib. VII, cap. XX, vitioſe *ebrius*

in

Dum breve ſolliciti ſpatium producimus ævi :
Creditur [4] occultoſque ſatus, & tempora vitæ
Materno ducenda utero, formare videndo ,
Et nondum exortæ leges componere vitæ.
Namque ubi conceptus [5] genitali inſederit alvo ,
Haud dubium ſolem [6] cuicunque inſiſtere ſigno.
[7] Qui quum vicini ſtationem ceperit aſtri ,
Contiguos nullum [8] transfundit lumen in ortus.
Aſt ubi converſis poſt menſtrua tempora habenis ,
Scandit purpureo jam [9] tertia ſidera curru :

Obli-

in corruptis exemplaribus Catulli legi ſcribit , pro *ebrioſa*. Verſus Catulli eſt :

Ebrioſa acina ebrioſioris.

veteres illi , quos culpat , codices habuere :

Ebrioſacinaebrioſioris.

4. *Occultoſque ſatos*] *Satus* pro *ſatos* legendum. Cicero primo de divinatione. *Quadam etiam ex hominum pecudumve conceptu & ſatu.* Vinetus.

5. *Genitali inſuderit alvo*] Poſſunt hæc ferri. Videtur tamen Auſonius ſcripſiſſe , *genitali inſuderit arvo.* ad exemplum Virgilii :

Nimio ne luxu obtuſior uſus
Sit genitali arvo. Lucretius dixit *muliebria arva.* Grævius.

5. *Genitali inſ. alvo*] Ingenioſe Vir Celeb. conjecit , *arvo* forte Poëtam ſcripſiſſe ad exemplum Virgilii , Lucretiique. ita & D.Auguſtinus lib. XIV, cap. XXII Civ. Dei , *arvum muliebre* dixit ; & Prudentius in Apotheoſi :

Sed mox ut gravido juſſa eſt innectier arvo. & mox :
-- Cum vas componeret arvo
Nondum viſcereo. poteſt tamen vulgata retineri , quod apud eundem Prudentium ſexcenties reperias *alvum* pro utero. Feſtus : Alvus, *venter feminæ*, *ab* alendo *dicta eſt.* Statius lib. II Sylv.

--- raptam ſed protinus alvo
Suſtulit exſultans. Cicero lib. I de Divin. cap. XX : *Cum pragnans hunc ipſum Dionyſium alvo contineret.* Floridus de qualitate vitæ :

Qui mali ſunt , non fuere matris ab alvo mali :
Sed malos faciunt malorum falſa contubernia.

Attius in Annalibus :

Mala manu retinens gravida concepit in alvo.

Sidonius Carmin. II :

Excipit hos natos glacies , & matris ab alvo
Artus infantum molles nix civica durat.

6. *Cuicunque*] Alicui *ſigno* , quodcunque ſit ex duodecim ſignis Zodiaci. Cenſorinus : *quo tempore partus concipitur , Sol in aliquo ſigno ſit , neceſſe eſt.* Vinetus.

7. *Qui quum vicini*] Cenſorinus : *Sol ergo quum in proximum ſignum tranſcendit , locum illum conceptionis aut imbecillo videt conſpectu , aut etiam nec conſpicit.* Vinet.

8. *Transfundit lumen in ortus*] Ita lege ex ipſo Cod. & ex ipſa Matheſi. Item : *Suadet & infuſus :* hoc eſt, Sol. Et, *quinti qui cardine ſigni. qui* , hoc eſt, aſpectus. Et , *incutit attonitam* nam de marre intelligitur. *Scaliger.*

9. *Tertia ſidera*] *Signum* Zodiaci , *tertium* ab eo , in quo erat *Sol* tempore *ortus* , ſatus, conceptus,con-

ceptio

Obliqua exilem dimittit linea lucem,

Adſpi-

ceptionis. Cenſorinus: *At quum in tertio eſt ſigno, hoc eſt, uno medio interpoſito, tum primum illum locum, unde profectus eſt, videre dicitur, ſed valde obliquo, & invalido lumine.* Hæc ille. Qui Græcis *Zodiacus*, Latinis *ſignifer* appellatur, circulus, via Solis, Lunæ, & aliorum planetarum, in duodecim partes dividi ſolitus æquales, quæ ζώδια & *ſigna* dicuntur. Pona-

LOCVS CONCEPTIONIS.

mus Solem fuiſſe in primi *ſigni* principio, quo tempore quis conceptus ſit: quoniam Sol totum Circulum peragrat uno anno, ex duodecim menſibus conſtante, & ſic in unoquoque *ſigno* unum menſem moratur, poſt duos exactos menſes erit in tertio *ſigno*, inter cujus, & primi *ſigni* principium, quia ſexta Zodiaci pars intereſt, *ſextilem aſpectum* appellant. Signa enim, &c, qui in iis ſunt, planetas, inter ſe aſpicere dicunt genethliaci: ac ex iis aſpectibus, quos Cenſorinus *conſpectus* & *viſus*, vocat, multa ſe prænoſcere futura profitentur. Quum ergo ſexta Zodiaci pars interjacet, *Aſpectum Sextilem*, uti dixi, vocant, & Græce etiam ἑξάγωνον. quum vero quarta, *Quadratum*, & τετράγωνον. quum tertia *Trinum*, & τρίγωνον. quum dimidia διάμετρον Iulius Firmicus, vulgus *Oppoſitionem*. Et ad iſtos deſignandos in circulo conſpectus, lineas ducunt rectas: quales figura ſubjecta exhibet. *Vinetus.*

10. Te-

Adſpirans [10] tenues per inertia pondera motus.
Quarta in ſede viget primi indulgentia ſolis.
Suadet & [11] infuſus teneros coaleſcere fetus.
[12] Fulgor tetragono adſpectu [13] vitale coruſcat,
Clarum, & lene micans: [14] quinti qui cardine ſigni
Incutit [15] attonitam vegetato infante parentem.
Nam ſexto vis nulla loco: quia nulla [16] tuendi
[17] Æquati lateris ſignatur regula Phœbo.
[18] Aſt ubi ſigniferæ media in regione cohortis
Septimus accepit limes rutilantia flammis
[19] Recto caſtra ſitu: [20] turgentis fœdera partus

Iam

10. *Tenues per inertia*] In eo quod in utero formari cœptum eſt. Scribit Plinius libro ſeptimo, marem in utero moveri incipere quadrageſimo die à conceptu, feminam nonageſimo. Hippocrates vero de natura fœtus, de cujus libri auctore dubitat Galenus de fœtus formatione, marem tertio menſe, feminam quarto, & interdum citius. *Vinetus.*

11. *Infuſos*] *Infuſus* legerem: ut ſit infuſus Sol, aut fulgor Solis: quomodo & hic *aſpectu* pro *aſpectus*. Vinetus.

12. *Fulgur tetragono adſpectus*] Lege: *fulgor*, ex veteri libro. ſic & *adſpectus*, in *adſpectu* cum Vineto mutes. Vt infra: *æmulus octavi conſpectus inutilis aſtri.* Sol, inquit, cum à conceptu quartum ſignum occupaverit, qui *tetragonus adſpectus* eſt, uberiori luce, vivificamque vim adſpirante, fetum fovet, quæ ex trigono contuitu parum fuerat efficax.

13. *Vitale coruſcat*] *Vitale* pro *vitaliter*, ut in verſu ſequent. *clarum* & *lene* pro *clare* & *leniter*. Vel *vitale coruſcat*, vitam ſua luce & conſpectu præbet, & oſtendit, ſicut Virgilius decimo Æneidos etiam active dixit de Turno: — *ſtrictumque coruſcat Mucronem*, — — Vinetus.

14. *Quinctique*] In exemplari fuit *q* pro *que*. ſed brevis hæc particula, quum hoc loco longam ſyllabam verſus poſtulet. Præpoſitionem *in*, poteſt librarius prætermiſiſſe. *Quinctique in cardine ſigni*: aut *q̄* pro *q́*, id eſt, *qui*, ſcripſiſſe. Eſt autem trigonus hic conſpectus. *Vinet.*

15. *Attonitam parentem*] Matrem gravidam. Ita fuit legendum in exemplari, non *attonitum*. Cenſorinus: *Quæ duæ viſiones τετράγωνοι καὶ τρίγωνοι, perquam efficaces in incrementum partus multum adminiculant.* Vin.

16. *Tuendi*] Intuendi, aſpiciendi. *Idem.*

17. *Æquati lateris*] Cenſorinus: *Ceterum à loco ſexto conſpectus omni caret efficientia. Ejus enim linea, nullius polygonia efficit latus.* Id.

18. *Aſt ubi ſignifera*] Ita erant hi verſus ex ipſa Matheſi diſtinguendi. *Scaliger.*

18. *Aſt ubi ſignifer media in regione*] Sic fuit in exemplari: ſed *ſigniferi* ſcriberem pro *ſignifer*, hoc ſenſu: Poſtquam vero in media regione *ſigniferi* Zodiacique circuli, confectis ſcilicet jam ſex ſignis & ſex menſibus, quæ Zodiaci pars eſt *dimidia*, *ſeptimus limes* & ſeptimum à conceptionis loco *ſignum* acceperit *Solem*: cujus *igne* locus ille ſeptimus collucet, ut *caſtra* ignibus, quos noctu crebros accendunt milites. *Vinetus.*

19. *Recto ſitu*] Per diametrum. *Vinet.*

20. *Tur*

Iam plena ſub luce videt. nec fulgura parci
Luminis intendens, toto fovet igne coronæ.
Hinc illud, quod legitimos [21] Lucina labores
Prævenit; & gravidos ſentit ſubrepere nixus
Ante exſpectatum feſtina puerpera votum.
Quod niſi, ſepteno quum lumina fudit ab aſtro,
Impulerit tardi clauſtra obluctantia partus,
[22] Poſterior nequeat, poſſit prior: an quia ſexto
Æmulus octavi conſpectus inutilis aſtri
Neſcit compariles laterum formare figuras?
Sed nono incumbens ſigno, cunctantia matrum
Vota levat, [23] trigono vires ſociante ſequenti.
[24] At ſi difficilis † [25] trahit Ilythyia †

Tetra-

20. *Turgentis fœdera partus*] Ipſum fœtum in matris utero turgentem, grandem jam, & pœne perfectum Sol conſpicit plena luce, qualis Luna cernitur in plenilunio: ipſumque fovet toto igne & fulgore coronæ ac orbis ſui. *Vinetus.*

21. *Lucina*] Dea in *lucem* producens, ut ait vetus Terentii interpres, ſive Iuno ſit, ſive Diana, & Luna. Cicero ſecundo de natura Deorum: *Luna à lucendo nominata ſit. eadem eſt enim Lucina.* & paullo poſt: *Diana dicta, quia noctu quaſi diem efficeret. Adhibetur autem ad partus quod ii maturescunt, aut ſeptem nonnunquam, aut, ut plerumque, novem Lunæ curſibus. Qui quia menſa ſpatia conficiunt, menſes nominantur.* Vinet.

22. *Poſterior nequeat, poſſit prior*] Hîc aliquid fortaſſe intelligerem, ſi *poſcit* pro *poſſit* ſcriberetur, hoc ſenſu. Poſcit & poſtulat prior aſpectus, ut poſterior nihil efficere queat. Sunt *ſex*, *ſeptem*, *octo* menſium partus. quorum medius Septimeſtris, infantes maturos edere poteſt, ſed nec qui præcedit ſemeſtris, nec qui ſequitur octo menſium partus, poteſt. Cenſorinus, quum de ſeptimeſtri partu diſſeruiſſet: *At ſi intra hoc ſpatium*, inquit, *matureſcere uterus non poterit, octavo menſe non editur. Ab octavo enim ſigno, ut à ſexto, inefficax viſus.* Vinet.

22. *Poſterior nequeat*] Ita crediderunt veteres. unde & in paſſione S. Felicitatis, conjunctis ſanctorum precibus divina gratia impetrata, octavo menſe vivam puellam enixa legitur beata martyr, quam ſibi quædam ſoror in filiam educavit. Quod quamvis ſingulari Numinis benignitati merito ſit adſcribendum, vitalem tamen eſſe octimeſtrem partum medici probarunt. Vid. Cæl. Rhodiginum lib. XX lect. Antiq. cap. I, & lib. XXII, c. XIII, & Schenckii Obſervationes Medicas lib. IV de partu. de tempore partus autem, Gellium lib. III, cap. XVI, & Schol. Homeri ad Iliad. τ'. unde caput hoc plurimum illuſtretur.

23. *Trigono viris ſociante ſequenti*] Ita fuit in vetuſto libro. Cenſorinus: *Sol enim à nono Zodio, particulam conceptionis rurſum conſpicit* κατὰ τρίγωνον, *& à decimo* κατὰ τετράγωνον. qui conſpectus, *ut ſupra jam dictum eſt, perquam efficaces ſunt.* Vinetus.

24. *At ſi difficilis*] Penultimus verſus

Tetragono absolvet dubiarum vincla morarum.

sus interpolatus est ab audace Correctore Lugdunensi: nam in vetere libro longe aliter erat, ita:

At si difficilis trahit hilithisidera.

Ego lego:

*At si difficilis * trahit Ilythyia.*

Desideratur autem vox *nixus* ita:

At si difficilis nixus trahit Ilythyia.

Scaliger.

25. *Trahit Ilythyia*] Facile suppleri potest hic versus, legendo: *partum trahit Ilithyia.* nam *sidera cursum*, quod in veterrimo codice legitur, manifestum librariorum glossema est. posset & *cursum trahit* defendi, uti *bellum trahere* dicimus, id est ducere, *vitam trahere* pro producere. ut sit,

At si difficilis trahit Ilythyia cursum.

Signa cœlestia.

1 AD Boreæ partes Arcti 2 junguntur, & Anguis.
Post has Arctophylax, pariterque Corona, 3 Genuque

Pro-

1. *Ad Boreæ partes Arcti*] Hi versus in veteri quadam scheda Clariss. viri Dn. Iacobi Cujacii Senatoris Gratianopolitani tacito nomine Ausonii legebantur, post alios versus non inelegantes de septem Planetis, de duodecim Signis. qui versus videntur ex justo opere decerpti fuisse. Nam præfatio quoque illis præfixa erat. Quorum lectione studiosam juventutem fraudare nolui. Ea igitur erat præfatio:

Me legat, annales cupiat qui noscere menses,

Tempora dinumerans ævi, vitaque caducæ,

Omnia tempus agit. cum tempore cuncta trahuntur.

Alternant elementa vices: & tempora mutant.

Accipiunt augmenta dies, noctesque vicissim

Tempora. sed florens retinet sua tempora mestis.

Sic iterum spisso vestitur gramine campus.

Tempora gaudendi, sunt tempora certa canendi.

Tempora sunt vitæ, sunt tristia tempora mortis.

Tempus, & hora volat. momentis labitur ætas.

Omnia dat, tollit, minuitque volatile tempus.

Ver, Æstas, Autumnus, Hiems, redit annus in annum.

Quem ultimum versicul. citat Hieronymus in Commentariis in Ezechielem. quod deprehendit idem Clariss. vir Iacob. Cujacius. ut possimus agnoscere satis antiquos esse hos versus. Sequebatur postea de XII signis adversis in Zodiaco:

Exsurgens Chelas Aries demergit in ima.

Scorpion aurati submergunt cornua Tauri.

Tum subit Arcitenens, Geminis surgentibus, æquor.

Dum surgit Cancer, Capricornus mergitur undis.

Portitor urceoli formidat terga Leonis.

Virgo fugat Pisces. redit & victoria victis.

Qui versus sane mihi non videntur aspernandi. Subjiciebatur postea de Planetis, deque eorum circulis, & spatiis annorum, quæ in ambitu suo conficiendo impendunt:

Bissex signifera numerantur sidera Sphæra

* Per

* *Per quas Planeta dicuntur currere septem.* *
Pollucis proles ter denis volvitur annis.
Fulmina dispergens duodenis lustrat aristis.
Bellipotens genitor mensum pensare bilibre.
In medio mundi fertur Phaëtontia flamma.
Ter centum soles, bis denos, adde quadrantem:
*Ter senas partes * his Cytherea retorques.*
Lustrando totum praclaro lumine mundum.
Terque dies ternos puro de vespere tollens
Semonis dii completur circulus anno.
Horas octo, dies ternos servato novenos.
Proxima telluri dum curris candida Phœbe.

Post versus deinde sequebantur isti:

Ad Borea partes Arcti junguntur, & Anguis, &c. ut necesse sit eos non esse Ausonii, siquidem ejusdem poëtæ sunt cum superioribus. Superiores autem Ausonii esse non credam, propter stili diversitatem. In quibus postremis animadvertendum Saturnum dictum Pollucis prolem. Quod explicatur à Fulgentio doctissimo Mythologo ita de Saturno loquente. *Pollucis, inquit, filius: sive à pollendo, sive à pollucibilitate, quam nos humanitatem dicimus. Vnde & Plautus in Comœdia Epidici ait: Bibite, pergracamini pollucibiliter. Semo* autem vocatur Mercurius: quia fere in insimis collocatus est. quemadmodum *Semones* vocabant eos Deos, qui in infimis censebantur: majores scilicet hominibus, minores Diis. quod & idem Fulgentius vere exponit in libello de vocibus antiquis. Mariangelus videtur hos versus legisse in exemplari suo. Tamen cur eos Prisciano adscribamus, non video: cum sint antiquiores Hieronymo: ut jam supra admonuimus. *Scaliger.*

1. *Ad Borea partes Arcti*] Duodecim hi versus, quibus duo & quadraginta mundi signa nominatim comprehenduntur, cum egregia quoque inscriptione DE NOMINIBUS STELLARUM, non siderum, aut signorum, Prisciani esse, non Ausonii comperimus, relatos in quibusdam Bedæ voluminibus, quæ in publica Vaticana Bibliotheca conviśuntur. Reperimus & cum dimidiatis Macrobii Saturnalium, & Vegetii Renati Codicibus, in eadem Bibliotheca. Quibus statim (utique apud Bedam) subjiciuntur alii de duodecim Signis, nec non de septem Planetis, ac de Dierum nominibus. Sunt & alii sex, apud Ausonium eodem loco de mensibus & quatuor anni temporibus, quibus annuus orbis perficitur ejus generis, qui Scholici vulgo ridentur, quos equidem Grammatico verius, quam Poëtæ tribuerim. Quomodo & illos, dicet aliquis, latinitate donatos, quibus singulis septem Sapientum apophthegmata, nominaque & Vrbes retexuntur. Carmina præterea quinque ac viginti, quibus lemma quoque (si Dis placet) additum *Ausonii Carmen imperfectum*, avulsa sunt, & mendis XVI commaculata ex historia Euangelica Iuvenci Poëtæ, apud quem propositionem operis, invocationemque constituunt. Sic plerumque aliena multo avidius quam considerative, patumque recta æstimatione inculcantur, quod sine certo cujusque titulo inventa fuerint. *Mariang. Accursius.*

1. *Ad Borea partes*] De carminis hujus auctore, facit, ut dubitemus, primum, quod id inter aliorum multorum scripta sine Ausonii nomine reperimus. Deinde, quod nos monuit aliquando Franciscus Daniel, in vetere Hygino reperisse se, hoc titulo: EPITOME PHÆNOMENON PRISCIANI GRAMMATICI. Sed & Iosephus Scaliger scripsit legisse se in veteribus quibusdam schedis Doctissimi viri Iacobi Cujacii, ubi pars majoris carminis de Sideribus esset, sine auctoris nomine, ceterum cujus unum versiculum citet

Prolapſus, Lyra, Avis, Cepheus, & [4] Caſſiopea ,
Auriga, & Perſeus, Deltotum , & Andromedæ aſtrum ,
[5] Pegaſus, & Delphinus , Telum, Aquila, Anguitenenſque.
Signifer inde ſubeſt. [6] bis ſex & ſidera complent.
Hic Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo ,
[7] Libra , Scorpius , Arcitenens , Capricornus , & Vrnam
Qui tenet, & Piſces. Poſt hos in partibus Auſtri
Orion, Procyon, Lepus, ardens Sirius, Argo ,
Hydrus , Chiron , Turibulum quoque , Piſcis & ingens.
Hunc ſequitur Piſtrix, ſimul Eridanique fluenta.
Sed vaga præterea dicuntur lumina ſeptem ,
Luna & Mercurius , Venus , ac Sol , Mars quoque fulgens.
Hic Iovis & ſidus ſuper omnia ſidera lucens.
Celſior his Saturnus, tardior omnibus aſtris.

Ratio

Hieronymus in commentariis in Ezechielem : ut Priſciani noſtri opus videri non poſſit. *Vinetus.*

2. *Iungantur*] Vetus quoddam exemplar habebat , *vertuntur.* Vinet.

3. *Genuque prolapſus*] ἐν γόνασι Græcis , *Nixus genibus* Ciceroni in Arato : *Nixus in genibus , Geniculatus. Ingeniculatus* Vitruvio libro nono. *Ingeniculus,* Iulio Firmico libro octavo. *Nixus genu , Nixa genu* & *genibus ſpecies,* Ovidio, Manilio, & aliis poëtis. *Vin.*

4. *Caſſiopeia*] Κασσιέπεια , id eſt , *Caſſiepêa,* apud Aratum, Ptolemæum, Proculum, & alios Græcos. *Idem.*

5. *Pegaſus & Delphinus , Telum, Aquila.* Vetus exemplar : *Pegaſus & Delphin , telumque , Aquila. Anguitenenſque.* Id.

6. *Bis ſex*] *Bis ſena* , duodecim ſigna complent Zodiacum. *Complens* tamen habebat vetus exemplar. *Idem.*

6. *Bis ſex & ſidera complent*] Malim : *Biſſex hunc ſidera complent.*

7. *Libra, Scorpius*] Ita exemplaria omnia : neque debuit quidam addere conjunctionem poſt *libra , libraque:* quoniam ſyllaba illa natura brevis produci poteſt propter ſequentes duas conſonantes , ut in carmen de Athenis annotavimus. *Vinetus.*

1. *Anni*

Ratio dierum [1] anni vertentis.

NOnaginta dies & quattuor, ac medium Sol
Conficit, [2] à tropico in tropicum dum permeat astrum,
Octipedem in Cancrum Phryxeo ab Ariete pergens.
[3] Hoc spatio æstivi [4] pulsusque, & meta diei.
Semidiemque, duosque dies; deciesque novenos,
A Cancro [5] in Chelas, æquatæ tempora noctis
Atque dii, [6] cursu peragit Sol aureus altero,
Autumni æstatisque simul confinia miscens.
Vnde autumnales transcurrens ordine menses,
Ad tropicum pergit signum gelidi Capricorni,
Octo dies decies octonis insuper addens,
Quadrantemque dii: [7] quinto qui protinus anno

Mensa

1. *Anni vertentis*] *Annus vertens est natura, dum Sol percurrens duodecim signa, eodem, unde profectus est, redit*, Censorinus. *Vinetus.*

2. *A tropico in tropicum*] Dum Sol ab Æquinoctiali puncto, ut dicemus in versum quinctum decimum, ad Æstivum tropicum graditur, eam Zodiaci partem quartam, quæ est inter principia Arietis & Cancri, peragrat *nonaginta quatuor diebus, & semisse.* Sic docet Ptolemæus libro tertio Magnæ Syntaxeos. *Octipedem* autem *Cancrum*, signum cæleste, dixit Ovidius primo de Fastis. Sic Καρκίνας ὀκτάποδας etiam Homerus ante vocaverat, quod Cancris animalibus marinis pedes octoni sint, omnes in obliquum flexi, ut scribit Plinius nono Naturalis historiæ. Illud autem *Phryxéo ab Ariete*, sine synalœpha pronunciare oportebit, *o* brevi ante vocalem *a*. eritque proceleusmaticus, pes ex quattuor syllabis brevibus constans *Ariete*, sicut apud Virgilium versu centesimo & septuagesimo quincto septimi Æneidos, & alibi. *Vinet.*

3. *Hoc spatio æstivi*] Leg. *hoc spatium æstivæ. Dies* enim, quum tempus adsignificat, fœminino genere usurpatur. hic autem pro trimestri tempore sumitur.

4. *Pulsusque*] Infra, in Trochaieo de 4 anni cardinibus, & in precatione Calendar. Ianuariarum. *Vinetus.*

5. *In Chelas*] Vsque ad principium signi Scorpii. *Chelas* definiunt Scorpii brachia, vetusti commentatores. *Vinet.*

6. *Cursu altero*] Est versus hic hypermeter, ut vicesimus quartus *Viri boni.* Idem.

7. *Quincto anno*] Quarto potius. Quattuor quadrantes diei, id est quater senæ horæ æquinoctiales quaternûm annorum, dies unus: qui quarto quoque anno intercalatur, id est interseritur, extremo Februario, sexto Cal. Martias. Vnde BISSEXTVM fuit vocatum. Ianuarius autem & Februarius, *Numæ* regis Romani menses dicuntur: qui eos ad annum Romuli adjecit. *Id.*

8. *Em-*

Menſe Numæ extremo nomen capit [8] embolimæi.
Inde ad Agenorei feſtinans cornua tauri,
Scandit Lanigeri [9] tropicum Sol aureus aſtrum,
Nonaginta dies decreto fine coërcens.
Hic tibi circus erit ſemper vertentibus annis,
[10] Tercentum, ac ſenis decies & quinque diebus.

8. *Embolimai*] Ἐμβόλιμος & ἐμβολιμαῖος, intercalaris, interſtitius dies: & ἐμβολισμὸς intercalatio. Solinus, Macrobius, Budæus. *Vinet.*

9. *Tropicum Aſtrum*] Quod Latini Solſtitium dicunt, quum ſol eſt in principio Cancri: & Brumam, quum in principio Capricorni, Græci τροπαὰς nominarunt: quas Cicero ſecundo de Natura Deorum, *Reverſiones* interpretatur: *Et modo accedens* (de Sole loquitur) *tum autem recedens, binas in ſingulis annis reverſiones ab extremo contrarias facit.* Hoc vero loco quod etiam *Tropicum aſtrum* dicatur Aries, pro Æquinoctiali id quo auctore dictum ſit, neſcio, niſi quod Proculum in libello de Sphæra, quatuor puncta, per quæ duo Coluri Zodiacum ſecant, tam Æquinoctialia quam Tropica, τροπικὰ σημεῖα dicere memini. *Vinetus.*

10. *Ter centum*] Fiunt trecenti & ſexaginta quinque dies & quarta diei pars, ut in decaſticho de diebus ſingulorum menſium: qui quadrans ſex horæ ſunt Æquinoctiales. Tantum eſſe *annum vertentem*, qui vulgo ſine ulla adjectione *annus* vocitatur, putavit Calippus, & quidam etiam paullo majorem apud Ptolemæum: tantumque nos ab Iulii Cæſaris conſtitutione adhuc obſervavimus: qui quarto quoque anno ex iſtis quadrantibus diem Februario intercalamus. Sed Ptolemæus Aſtronomiæ auctor diligentiſſimus, maximuſque, minorem deprehendit. Quadranti namque illi ſcrupula horæ prope quinque detraxit cum ſcrupulis non plenis quinquaginta ſex. Minorem etiam quidam ſe Arabes poſt Ptolemæum obſervaſſe ſcripſerunt. Adeo anni, Soliſque motus ratio, eſt prope inexplicabilis. *Vinet.* Verum Gregorius XIII Pontif. M. de ſententia celeberr. ſui temporis aſtrologorum annum Iulianum caſtigavit, anno præced. ſæculi 82: X diebus intercalatis, quos XI ſcrupuli confecerant, qui ad conficiendas ſex horas quotannis deficiunt.

[1] De nominibus ſeptem dierum.

[2] NOmina, quæ ſeptem [3] vertentibus apta diebus
Annus habet, [4] totidem errantes fecere planetæ.

Quos

1. *De nominibus*] Titulus eſt: *Eclogarium de nominibus ſeptem dierum.* ut appareat ἐκλογὴν eſſe, & excerpta quædam ex juſto opere Auſoniano, tum hoc, tum alia de Libra, de Menſibus, & ejuſmodi carmina. *Scaliger.*

2. *Nomina quæ ſeptem*] Huic dodecaſticho titulum præfixit Lugdunenſis typographus. De ſeptem diebus: quum in exemplari eſſet, INCIPIT EGLOGARVM DE NOMINIBVS SEPTEM DIERVM. In quo iſtud EGLOGARVM, *Eclogarium* eſſe debere

Quos indefessa volvens vertigine Mundus
Signorum obliqua jubet in statione vagari.

Pri-

bere arbitror, ut sit τὸ ἐκλογάριον parva ecloga; sicur τὸ γλωσσάριον parvam glossam & linguam, τὸ κυνάριον parvum canem Græci dicunt. *Vinetus.*

3. *Vertentibus apta diebus*] Sicut ANNVS VERTENS dicitur, id temporis spatium, quod peragitur, dum Sol ad illud Zodiaci signum se denuo vertit, & redit, ex quo digressus est: & MENSIS id tempus, quod inter duos Lunæ cum Sole coitus intercedit, ut in Somnium Scipionis docuimus, ita hîc *Dies Septimana Vertentes* dicuntur, quod subinde *revertantur*, & sæpius etiam quam annus, & mensis. Sol autem eum anni Vertentis auctor sit, & Luna Vertentis mensis, isti septem dies Vertentes quem habeant auctorem, quæritur. Dies omnes, æque ac annum Vertentem, Sol facit, in quibus quid Planetæ, unde cognominantur, efficiant, equidem non video: sed hujus ἑβδομάδος, quam Galli, Itali, Hispani, SEPTIMANAM vulgo appellamus, quod vocabulum Latinum etiam apud Priscianum in libello de Nummis & Numeris legitur; auctores non comperi alios quam Hebræos, quos & Iudæos vocamus. Hanc enim Syriæ gentem, sua ostendunt antiquissima scripta, ab ipso rerum principio septenarium dierum numerum semper observasse. Possunt vero vicinæ nationes hoc Iudæorum institutum probasse tandem, esseque consecutæ; sed Chaldæi, & qui Chaldaicam, quæ de motu, posituque stellarum, ut Gellii verbis utar, *dicere posse futura* profitetur, primi secati sunt: non dubito, quin hanc *Septimanam* propter septenarii numeri quas prædicant virtutes, potestatesve multas, ac varias, & propter planetas eo numero comprehensos, unice probaverint, & dies ab iis, quos etiam singulis horis imperium variare volunt, nuncupaverint potius, quam quomodo Iudæi vocitabant. Ceterum quibus temporibus id fieri cœptum sit, ignoratur. Nulla exstat in cujusquam vetustiorum hominum Latinorum Græcorumque mentio *dierum planetariorum*. Angelus Politianus, qui de hac quoque re ante nos quæsiit capite octavo Miscellaneorum, Tibullum meminisse dixit, in elegia, ni fallor, tertia libri primi:

Aut ego sum causatus, Aves dat omnia dira,
Saturni sacram me tenuisse diem.

qui poëta, sub Cæsare Octaviano Augusto floruit cum Ovidio, Propertio, & aliis. Iulius Frontinus, qui in libro de aquæ ductibus Vrbis, sub Nerva Augusto vixisse se testatur, quando sic scribit capite primo secundi στρατηγημάτικῶν, *Divus Augustus Vespasianus Iudæos Saturni die, quo eis nefas est quicquam seria rei agere, adortus, superavit*, Saturni diem vocat, quem Iudæi diem Sabbathi. Idem cum Frontino facit & Dio scriptor Græcus, libro tricesimo septimo rerum Romanarum: ibique tradit ista diebus nomina à *planetis* Ægyptios imposuisse, undeunde id ipse comperisset: ceterum non multo ante sua tempora eam rem in omnes homines fuisse vulgatam: qui consul iterum fuit cum Alexandro Augusto, annis circiter ab excessu Octaviani Cæsaris ducentis & viginti. *Vinetus.*

4. *Totidem*] Græci πλανήτας, Nigidius Figulus *Errones* appellat apud Aulum Gellium, alii *Erraticas* stellas, Cicero *Errantes, vagantes* & *vagas* stellas. qui secundo de Natura Deorum ita falso esse vocatas te docebit. *Vinet.*

1. Fur-

Primum, ſupremumque diem radiatus habet Sol.
Proxima fraternæ ſuccedit Luna coronæ.
Tertius aſſequitur Titania lumina Mavors.
Mercurius quarti ſibi vendicat aſtra diei.
Inluſtrant quintam Iovis aurea ſidera zonam.
Sexta ſalutigerum ſequitur Venus alma parentem.
Cuncta ſupergrediens Saturni ſeptima lux eſt.
Octavum inſtaurat revolubilis orbita Solem.

Hic verſus ſine auctore eſt. Quid quoque die demi de corpore oporteat.

UNgues Mercurio, barbam Iove, Cypride crines.

Hoc ſic refellendum.

MErcurius [1] furti probat ungues ſemper acutos,
Articuliſque aciem non ſinit imminui.
Barba Iovi, crines Veneri decor: ergo neceſſe eſt,
[2] Vt nolint demi, quo ſibi uterque placet.
Mavors imberbes, & calvos Luna adamaſti.
Non prohibent comi tum caput atque genas.
Sol & Saturnus nihil obſtant unguibus. Ergo
Non placitum Divis tolle monoſtichium.

1. *furti*] forte, *furtis*.
2. *Vt nollent demi*] Præferam, *ut nolint demi*. mox, *uterque placent*, pro *placet*, in vetuſtiſſimo libro.

De menſibus, & quattuor anni temporibus.

ÆTernos menſes, & tempora quattuor anni,
Quattuor iſta tibi ſubjecta monoſticha dicent.
Martius, Aprilis, Majus ſunt tempora veris.
Iulius, Auguſtus, nec non & Iunius, æſtas.
Septembri, Octobri [1] autumnus, totoque Novembri.
Brumales, Ianus, Februarius, atque December.

De

1. *Autumnus*] in papyraceo legebatur, *autumnat*.

1. *Mar-*

De menſibus monoſticha.

PRimus Romanas ordiris Iane Kalendas.
Februa vicino menſe Numa inſtituit.
[1] Martius antiqui primordia protulit anni.
[2] Fetiferum Aprilem vindicat alma Venus.
Majorum dictus patrum de nomine Majus.
Iunius ætatis proximus eſt titulo.
Nomine Cæſareo Quinctilem Iulius auget.
Auguſtus nomen Cæſareum ſequitur.
Autumnum [3] Pomona tuum September opimat.
Triticeo October ſenere ditat agros.
Sidera præcipitas pelago intempeſte November.
Tu genialem hyemem feſte December agis.

1. *Martius*] *Romulus*, primus Romanorum rex, annum ex decem tantum menſibus conſtituit, in eoque primum *Martium* eſſe voluit, à Deo Marte, quo ſe genitum credi volebat. Ianuarius autem & Februarius poſtquam adjecti fuerunt, anni principium *Ianuarius* fuit. *Vinetus.*

2. *Fætiferum*] *Floriferum*, alii libri. *Vinet.*

3. *Pomona*] *Pomorum* dea, in alio vetere libro legi, *pomiſque ſuum*. Idem.

Diſticha de iiſdem menſibus.

[1] IAne nove, primo qui das tua nomina menſi,
Iane bifrons, [2] ſpectas tempora bina ſimul.
[3] Poſt ſuperûm cultus, vicino Februa menſe
Dat Numa cognatis Manibus inferias.
Martius & generis Romani præſul, & anni,
Prima dabas Latiis tempora conſulibus.
Æneadum genetrix vicino nomen Aprili
Dat Venus. eſt Marti namque Aphrodita comes.
Maja dea, [4] an major, Mai, te fecerit ætas,
Ambi-

1. *Iane nove*] Ita fuit in vetuſto libro. In *nove* autem poſterior ſyllaba natura brevis, produci videri poteſt ob inſequentem mutam cum liquida: ut & paulo ante monuimus. *Vinet.*

2. *Spectans tempora*] v. c. *ſpectas*, quem ſecutus ſum. ut & mox, *Prima dabas*, pro *dabat*, id. liber.

3. *Poſt ſuperum cultus*] Diis ſuperis alii menſes, inferis Februarius. *Vinet.*

4. *An major ætas*] Romulum quidam perhibuerunt, quum populum in

Ambigo : ſed menſi eſt auctor uterque bonus.
Iunius hunc ſequitur duplici celebrandus honore ,
Seu nomen Iuno, ſive Iuventa dedit.
Inde [5] Dionæo præfulgens Iulius aſtro ,
Æſtatis mediæ tempora certa tenet.
Auguſtus ſequitur cognatum à Cæſare nomen :
Ordine ſic anni proximus, ut generis.
Nectuntur poſt hos, [6] numerumque ex ordine ſignant :
September, Bacchi munere præla rigans :
Et qui ſementis per tempora, fenere lætus ,
October, cupidi ſpem fovet agricolæ :
Quique ſalo mergens ſollemnia ſigna November
Præcipitat, cælo mox reditura ſuo.
Concludens numerum [7] genialia feſta December
Finit, [8] ut à bruma mox novus annus eat.

Quo-

in majores & in minores diviſiſſet, à majoribus *Majum*, à minoribus *Iunium* menſem appellaſſe. *Vinetus.*

5. *Dioneo aſtro*] Διώνη, dea Venus, *Dionæus* eſt Iulius Cæſar vocatus Virgilio in nono Bucolico :

Ecce Dionai proceſſit Cæſaris aſtrum.

Et hic *Dionæum* , id eſt Cæſareum *aſtrum* , ſtella, quæ ejus funeribus ludis Romæ medio die apparuit , menſe Quinctili : qui ex eo *Iulius* transnominatus eſt. *Vinetus.*

6. *Numerumque ex ordine*] *September* dictus fuit in anno Romuli, qui ſeptimus eſſet à *Martio* : *October*, qui octavus : *November*, qui nonus : *December* , qui decimus. Sic *Sextilis* Auguſtus , qui ſextus foret : & Iulius , qui quinctus, *Quinctilis*. Vinet.

7. *Genialia feſta*] *Genialis hiems* dicta eſt in Eclogario , de Menſibus ; quemadmodum & primo Georgicôn :

Invitat genialis hiems, curaſq; reſolvit.

quam expoſuit convivalem , & voluptuoſam vetus commentator. Ita hic & in Eclogario, de 3 menſtruis *genialia feſta* fuerint , quibus agitantur convivia , & genio indulgetur : ut dicit Perſius, qualia fuerunt Saturnalia , quæ menſe Decembri ſeptem diebus Romæ celebrabantur. *Vin.*

8. *Vt à Bruma*] Poſt Brumam ſtatim incipiat Ianuarius , novi anni principium. *Bruma* eſt , quod vulgo Solſtitium hiemale vocatur , quum Sol primam partem ſigni Capricorni ingreditur. Hoc fit noſtris temporibus 12 die menſis Decembris : olim tardius. Eudoxus tamen , & Meto , vetereſque alii Aſtrologi , ſi Columellæ hic credimus, Æquinoctia, Solſtitiaque non primis ſed octavis partibus ſignorum confici voluerunt, quorum auctoritati quum plus tribuerent Columella, & Plinius, quam Hipparchi, Brumam ad octavum Calendarias Ianuarias, hoc eſt, ad viceſimum quinctum diem Decembris adſcripſerunt. *Id.*

1. *Lu-*

Quoteni dies ſint menſium ſingulorum.

IMplent tricenas per ſingula menſtrua luces
Iunius, Apriliſque, & cum Septembre November.
Vnum ter denis cumulatius adde diebus
Per ſeptem menſes, Iani Martiſque Kalendis,
Et quas Majus agit, quas Iulius, Auguſtuſque,
Et quas October, poſituſque in fine December.
Vnus erit tantum duodetriginta dierum,
Quem Numa præpoſito voluit ſuccedere Iano.
Sic tercentenis decies accedere ſenos,
Quadrantemque, & quinque dies ſibi computat annus.

De tribus menſtruis menſium.

BIs ſenas anno reparat [1] Lucina Kalendas:
Et totidem medias dat currere Iuppiter Idus.
[2] Nonarumque diem faciunt infra octo ſecundi.
Hæc ſunt Romano tantum tria nomina menſi,
[3] Cetera per numeros ſunt cognomenta dierum.

1. *Lucina*] Iuno. Ovidius primo Faſtorum:
Vendicat Auſonias Iunonis cura Calendas.
Idibus alba Iovi grandior agna cadit.
Nonarum tutela deo caret. — Macrob. primo Saturnaliorum. Sed de Idibus quædam in Genethliaco. *Vinetus.*

2. *Nonarumque diem, faciunt infra octo ſecundi*] Hic nihil prorſus video. Sunt autem in duodenis anni menſibus duodenæ Nonæ, quotenæ Calendæ, aut Idus. *Vinet.*

3. *Cetera per numeros*] Dicunt enim pridie, tertium, quartum, quinctum Calendas, Idus, Nonas. *Idem.*

1. *Pars*

Quo menſe quotæ Nonæ, vel Idus ſint.

AT Nonas modo quarta aperit, modo ſexta refert lux.
Sexta refert Maji, Octobris, Martiſque recurſu,
Et qui ſolſtitio ſua tempora Iulius infert.

Cete-

Cetera [1] pars mensium quartis est prædita Nonis.
Omnes vero Idus octava luce recurrunt.

1. *Pars mensum*] Pro *mensium.* ut quinđo Fastorum Ovidii :

Nec tu dux mensum, Iane biformis, eras. Vinetus.

Quotæ Kalendæ sint mensium singulorum.

POst Idus, quas quisque suas habet ordine mensis,
Diversæ numero redeunt variante Kalendæ,
[1] * * * Dum rursumque [2] iterumque vocantur,
[3] Vt tandem optati [4] procedant temporis ortus.
[5] Ter senis, unoque die genialia festa
Porrigit, ut Ianum arcessat nova bruma morantem.
[6] Hoc numero mensisque Numæ redit, autumnique
Principium referens Bacchi September alumnus.
Iulius,

1. *Dum rursumque*] Versus hic mutilusin scripto Codice : nam cætera sunt Correctoris Lugdunensis. *Scaliger.*

1. *Dum rursumque*] Suppleo,

Dum rursumque iterumque sequenti à mense vocantur. ut infra :

Ter quinis cieris. & ad Vrsulum :

Et nonas decimas ab se nox longa kalendas
Iugiter acciri celebranda ad festa jubebat. Gronovius.

2. *Expleto mense vocantur*] Mancum in suo exemplari versum Lugdunenses his duobus verbis, *expleto mense*, compleverunt. Iidem *oblati* legerunt, ubi *obtati* erat, pro *optati* nisi fallor. *Vinetus.*

3. *Vt tandem optati*] Ita lege: quia veteres librarii scribebant *obtati.* Scaliger.

4. *Procedant temp. ortu*] Lege, *ortus. Optati temporis* & anni novi, sive Kalendarum Ianuar. *Gronov.*

4. *Procedant temporis ortu*] Forte : *ortus. optati temporis ortus,* optatos dies explicuerim.

5. *Ter senis, unoque die*] Decem & novem diebus. Sunt autem hi dies Calendarum Ianuariarum, à quartodecimo scilicet die Decembris usque ad ipsum primum Ianuarii. Sic enim *Calendarum* primus dies, mensis ejus primus est dies, ex quo mense Calendæ appellantur : ac reliqui earum dies, in mense priori. Ita in iis, sicut & in *Nonis*, ac *Idibus* numerandi ordo inversus : quum à majore numero ad minorem devenitur, ut. à decimo ad nonum, à quarto ad tertium. *Vinetus.*

6. *Hoc numero*] Decem & novem Februarius, & *September.* Vinet.

6. *Hoc numero*] Scribimus enim xix Kalend. Februar. xix Kal. Septemb. qui dies est xiv Ianuarii vel Augusti. Sic Iulius, Majus, December, October, die uno tardius revocantur; notamus namque xviii Kalend. Majas, Iulias, Octobreis, Decembreis. Iunius autem, Sextilis, Aprilis, & November uno item die ultra hosce tardius redeunt, quoniam

xvii

Iulius, & Majus, poſituſque in fine December ,
Octoberque [7] die revocatur tardius uno.
[8] Inde die redeunt minus uno quattuor ultra ,
Quos numero adjiciam, Sextilis, Iunius atque
Aprilis, poſt quos pænultima meta November.
Ter quinis, unoque die Iunonie Mavors ,
Vt redeas, referaſque exordia prima, cieris.
Hoc numero, ad plenum vertens reparabitur annus.

xvii Kal. Iunias , Auguſtas , Apriles, & Novembres exprimimus.

7. *Die tardius uno*] Sunr decem & octo, pro decem & novem. *Vinetus.*

7. *Revocatur*] ſcribe , *revocantur.* Gronovius.

8. *Inde dies redeunt*] Quocumque modo hic ſcripſit poëta , hoc voluit ſignificare, quattuor hos menſes Auguſtum , Iunium, Aprilem. Novembremque pænultimum anni menſium, dies Calendarum habere ſeptenos denos. *Vinet.*

8. *Inde dies redeunt*] Lege : *Inde die redeunt minus uno.* ſic præced. verſu : *Octoberque die revocatur tardius uno.*

In quo menſe quod Signum ſit ad curſum ſolis.

[1] PRincipium Iani ſancit tropicus Capricornus.
Menſe Numæ in medio [2] ſolidi ſtat ſidus Aquari.
Procedunt duplices in Martia tempora Piſces.
Reſpicis Apriles, Aries Phryxee, Kalendas.
Majus Agenorei miratur cornua Tauri.
Iunius æquatos cœlo videt ire [3] Laconas.
Solſtitio ardentis Cancri fert Iulius aſtrum.
Auguſtum menſem Leo fervidus igne perurit.
Sidere Virgo tuo Bacchum September opimat.
Æquat & October ſementis tempore Libram.
[4] Scorpion hybernus præceps jubet ire November.

Ter-

1. *Principium Iani*] Hæc non ita accipienda, quaſi primis ipſis menſium diebus in *ſigna* illa *Sol* intret , ſed Solem tunc in illis eſſe ſignis , quæ nominantur, in quæ ſit ingreſſus aliquot etiam ante diebus menſis prioris. Hoc autem dodecaſtichon memini inveniſſe ſine titulo inter carmina , & alia ſcripta Fortunati Epiſcopi Pictavienſis , & in libro Bedæ de temporum ratione. *Vinetus.*

2. *Solidi ſtat*] *Solidi dat* , & *Sol diſtat* , etiam legitur. *Vinet.*

3. *Laconas*] Geminos. Caſtorem & Pollucem *Lacedamonios.* Vin.

4 *Scorpius*] Et *Scorpios*, & *Scorpion*, hîc legitur , & *November* , & *Novembrem.* Idem.

4. *Scorpion*

Terminat Arcitenens medio sua signa Decembri.

4. *Scorpion hybernum*] Lege: *Scorpion hybernus praceps jubet ire November.* Supra enim: *sidera pracipitat pelago.* sive, *solemnia signa salo mergit November*, quod hic vocat, *pracepс jubet ire Scorpion.* & qui hic *hybernus*, illic, *intempestus* appellatur.

[1] Q. Ciceronis versus eo pertinent, ut quod signum quo tempore illustre sit, noverimus. quod superius quoque nostris versibus expeditur.

Flumina verna cient [2] obscuro lumine Pisces.
Curriculumque Aries æquat [3] noctisque diique.
[4] Cornua quem comunt florum prænuncia Tauri.
Aridaque æstatis Gemini primordia pandunt.
[5] Longaque jam minuit præclarus lumina Cancer.
[6] Languificusque Leo proflat ferus ore calores.
[7] Post, modicum quatiens, Virgo fugat orta vaporem.
Autu-

1. *Q. Ciceronis versus*] In Lugdunensi libro fuerunt hi versus: nec alibi legere memini. Titulum autem habuerunt. QVINCTI CICERONIS HI VERSVS EO PERTINENT VT QVOD SIGNVM QVO TEMPORE ILLVSTRE SIT NOVERIMVS QVOD SVPERIVS QVOQVE NOSTRIS VERSIBVS EXPEDITVR. Hoc autem carminis majoris fragmentum, inter Edyllia Ausonii repertum, nec Ausonium ex Cicerone in medium suum librum transcripsisse autumo, nec tali titulo præsignasse. Eximium aurem illum oratorem Marcum Tullium Ciceronem, cognoveramus ex ejus ipsius & aliorum veterum scriptis, multa conscripsisse carmina, quæ interciderunt: de quibus quærit Lilius Gregorius in historiæ poëtarum Dialogis: ejus fratrem *Quinctum Ciceronem*, cujus exstat liber ad fratrem Marcum de Petitione, non ante audivimus in poëtica quoque versatum esse, quam hos ejus versus inter Ausoniana scripta servatos Lugdunenses nuper ediderunt. *Vinetus.*

2. *Obscuro lumine*] Stellæ, quæ istos *Pisces* deformant, sunt omnes parvæ, nullà earum primæ magnitudinis, nec secundæ. Hyginus, Ptolemæus, Alfonsus. *Vinet.*

3. *Noctisque diique*] *Diei* erat hic in exemplari. *dii* rectius in versu tricesimo primo Edyllii de Libra, & alibi. *Idem.*

4. *Cornua quem condunt*] Ita lege: Nam condirur *Aries* veniente *Tauro.* Scaliger.

5. *Longa lumina*] Dies longissimos. *Vinetus.*

6. *Languificus*] *Languores* & morbos apportans *Leo* mense Iulio & Augusto, ex calore immodico. Alibi hoc verbum legere non memini. *Vin.*

7. *Post modicum quatiens*] *Modicum* quid

Autumni reſerat portas, æquatque diurna
Tempora nocturnis diſpenſo ſidere Libra.
[8] Et fetos ramos dinudat [9] flamma Nepai.
Pigra [10] Sagittipotens jaculatur frigora terris.
Bruma gelu glacians [11] jubare ſpirat Capricorni.
Quam ſequitur nebulas rorans liquor altus Aquarî:
[12] Tenta ſupra, circaque vigent ubi flumina mundi.
[13] At dextra, lævaque ciet rota fulgida Solis
Mobile curriculum, & Lunæ ſimulacra ferũntur.
Squama ſub æterno conſpectu torta Draconis
Eminet. [14] hunc inter fulgentem ſidera ſeptem
Magna

quid hic ſit non video. Poſt *modicum tempus* dici non poteſt, nec poſt *modicum vaporem*: ſed quicquid nominis hic fuit, ad *quatiens* activæ ſignificationis participium pertinebat. Quæ pro *modicum* convenire exiſtimarem, ſunt *modicum* & *ſpicum*: ut *poſt* ad *Leonem* referatur, quem ſequitur *Virgo*. Virginem namque illam cæleſtem, nonnulli Cererem frugum deam eſſe crediderunt. Et *modius*, genus eſt menſuræ, pars tertia quadrantalis ſive amphoræ, apud Voluſium Mæcianum: unde *modios tritici*, & *modios ſalis* Marcus Cicero dixit. Eadem *Virgo* in ſumma ſiniſtra manu ſtellam habet claram, quæ *ςάχυς*, hoc eſt *ſpica*, cognominatur. Spicam autem veteres etiam *ſpicum* neutro genere dixiſſe, Nonius Marcellus ſcripſit. Marci Ciceronis verſus eſt ex Arato libro ſecundo de Natura Deorum:

Spicum illuſtre tenens ſplendenti corpore Virgo. Vinetus.

8. *Et fetos ramos*] Malim *effetos*, jam decerpti ſunt, vel deciderunt, vel, qui jam viribus carent ad alenda folia.

9. *Flamma Nepai*] Ipſa flammans & ſplendens ſuis ſtellis *Nepa*. Vinet.

10. *Sagittipotens*] Τοξότης, *Sagittarius*, *Arcitenens* Auſonio in Edyllio de Signis cæleſtibus. *Sagittipotens* quoque Marco Ciceroni in Arato. *Idem*.

11. *Iubare ſpirat Capricorni*] Lego: *jubare ſpirans Capricorni*. Sunt autem ii verſus alieno loco poſiti, nam debent poni poſt carmen, cujus lemma: *In quo menſe quod ſignum ſit.* Eorundem verſuum lemma oſtendit, ab Auſonio ipſo eos verſus huc inſertos. *Scaliger.*

11. *Bruma gelu glacians jubar eſt ſpirans Capricorni*] Non ſatis video, quid ſibi velit hic verſus: quem nec mendo vacare puto. *Vinetus.*

12. *Tanta ſupra circaque vigent humi flumina mundi*] Sic ediderunt Lugdunenſes. Ceterum quod divinarunt *vigent humi*, hoc erat *vigent tumi* in ſuo exemplari: & ſequens verbum *flamina*, non *flumina*. Vinet.

13. *At dextra*] Zodiacus, qui & ſignifer, cujus duodecim ſigna recenſuit Cicero, Circulus eſt obliquus in Mundo, Solis, Lunæ, & aliorum Planetarum via, ſic ab Æquinoctiali circulo ſectus in duo æqua, ut ejus dimidium ad Septentriones pertineat, dimidium alterum ad Auſtrum. Mundi autem *dexteram* partem Septentrionalem, *ſiniſtram*, Auſtralem plagam facit poëta Lucanus tertio Pharſaliæ. Sed quam rem non probat Ariſtoteles libro ſecundo de Cœlo. *Vin.*

14. *Hunc inter fulgentes athera ſeptem*] Hæc, & quæ reliqua ſunt:

Magna-

Magna quatit ſtellans : quam ſervans ſerus in alta
Conditur Oceani ripa cum luce Bootes.

Magnaquatitſtellanſquamſeruanſſeruſinalta
Condi oroceaniripaſcumlucebootis,
ſic indignis modis corrupra & manca habuit vetus illud exemplar. Vbi Guilielmus Canterus, quemadmodum ex Pulmanni annotatiuncula cognovimus, *æthere* pro *æthera* legeret: *ſtellas* pro *ſtellans*: *Conditur* pro *Conditor*: *ripa* pro *ripas*: & *Bootes* pro *Bootis*. VRSARVM altera major eſt, altera minor. Major, ſeu, ut hic appellatur *Magna*, eadem ἅμαξα quoque dicitur Homero & Arato, id eſt *Plauſtrum*, ex ſtellis ſeptem conſtans. Id ergo ſidus, cui *Vrſa* nomen eſt, quod aliud ſidus juxta eam ſedet, ab hoc ipſam ſervari cuſtodirique dixerunt: & ἀρκτοφύλακα nuncupaverunt. Vrſam namque ſignficat ἄρκτος, & φυλάττω cuſtodio. Quod nomen invenies, in Auſonii carmine de Signis cæleſtibus. Qui vero Plauſtrum pro Vrſa, ii & cuſtodis illius nomen mutant: ac Βοώτην, hoc eſt Bubulcum appellant. *Vinet.*

A Solſtitio in æquinoctium ratio.

[1] SOl profectus [2] à teporo veris æquinoctio,
Poſt ſemidiem poſtque totos nonaginta & quattuor,
Fervidis flagrans habenis [3] pulſum æſtivum conficit.
Inde Autumnus noctis horas librans æquo lumine,
[4] Octo & octoginta goeris, & ſuper trihorio.
* * * *
[5] Inde floridum reflexis ver reviſit oreis
[6] Additis ad hos priores goeros geminis orbibus.

De

1. *Sol profectus*] Carmen eſt trochaicum tetrametrum catalecticum, mendoſum, ſicut & cetera, mutilumque. *Vinetus.*

2. *A teporo*] *A tepore* legendum, ut fiat à tepore *teporus*, ſicut *honorus* ab honore, *canorus* à canore, *odorus* ab odore. *Vinet.*

3. *Pulſum æſtivum conficit*] Quid eſt *pulſum conficere*? Lege: *curſum æſtivum*. Græviu. ſed ita ſupra.

4. *Octo & octoginta goeris*] *Goerus* eſt *gyrus*, librariorum ejus ſæculi ſcripturâ. Non alia ratione in Ternario *cœbus* legitur pro *cubus*. *Gyros* vocat dies naturales, quia *gyro* converſionis univerſi intra XXIV horas fiant. *Scaliger.* Sic apud Nonium in *Circus* optimi libri habent teſte Mercero: *Circus dicitur omnis ambitus, vel gœrus.*

5. *Inde floridum*] Mirum, ni quid hîc deeſt de Hieme & Bruma: à qua Bruma in vernum Æquinoctium dies nonaginta numerantur in Edyllio quartodecimo. Pro *reflexit* autem, *reflexu* legit Canterus, ſicut annoravit Pulmannus. *Oreas* vero ſcribit Feſtus, frænos eſſe dictos, quod ori inſerantur. *Vinetus.*

6. *Additis ad hos priores gœros*] Ad octoginta octo illos gyros, orbes, dies in verſu quincto memoratos, geminis orbibus, hoc eſt duobus diebus additis, fient nonaginta dies, quos modo diximus. *Vinet.*

1. *Apol-*

De Feriis Romanis.

NVnc & [1] Apollineos Tiberina per ostia ludos,
[2] Et Megalesiacæ matris operta loquar.
[3] Vulcanique dies autumni exordia primi,
[4] Quinquatrusque Deæ Pallados expediam:
[5] Et medias Idus, Maji, Augustique recursu,
Quas sibi Mercurius, quasque Diana dicat.
[6] Matronæ quæ sacra colant pro laude virorum,
Mavortis primi quum rediere dies.
[7] Festa Caprotinis memorabo celebria nonis.
Quum stola matronis demta teget famulas.
Quattuor illa etiam discretis partibus anni
Solstitia, & luces nocte, dieque pares.
[8] Nec Regifugium pulsis ex urbe tyrannis,
Lætum Romanis fas reticere diem.

[9] Visne

1. *Apollineos*] *Apollinares* ludos, qui die incerta primum, deinde ad tertium nonas Quinctiles facti sunt, ut scribit Titus Livius libro vicesimo septimo. *Vinetus.*

2. *Et Megalesiacæ matris*] Magnæ matris, & Matris deûm *Cybeles*, Rheæ, Opis, apud Macrobium & alios. Quæ operta, arcanaque sacra fiebant nonis Aprilibus, auctore Ovidio libro quarto Fastorum. *Megalesia* autem unde sint dicta, tradit Varro quincto de ling. Latina. *Vinet.*

3. *Vulcanique dies*] *Vulcanalia*, & *Volcanalia*; dei ignis *Vulcani* festa, apud Varronem, mense Augusto celebrari solita, auctore Columella libro undecimo. *Vin.*

4. *Quinquatrusque*] De hoc nos vocabulo plura in Censorinum ex Varrone, Cicerone, Ovidio, Gellio, Carisio, & aliis. Deæ *Minervæ* festa erant in anno bina, mense Martio priora potioraque, altera Iunio. Majores *Quinquatrus* dictæ, & Minores. *Idem.*

5. *Et medias Idus*] Quæ circa medios sunt menses. Ovidius quincto Fastorum de Majo, sic *Mercurium* alloquitur:

Templa tibi posuere patres spectantia Circum
Idibus. ex illo est hæc tibi sacra dies.

De *Dianæ* sacris Augusti idibus, aliud legere non memini *Id.*

6. *Matronæ quæ sacra*] *Matronalia* in Romulo Plutarchi, quæ Calendis Martiis fieri solita scribit Ovidius tertio Fastorum. *Idem.*

7. *Festa Caprotinis*] Nonis mensis Iulii dies festus fuit ancillarum: nonæque illæ *Caprotinæ* sunt dictæ: quo die liberæ pariter & ancillæ sacrificabant Iunoni *Caprotinæ* sub arbore *caprifico*. Varro de lingua Latina quincto, Macrobius Saturnaliorum primo. *Id.*

8. *Nec Regifugium*] Ovidius secundo Fastorum de Februario:

Nunc mihi dicenda est regis fuga. Traxit ab illa

[9] Visne Opis ante sacrum, vel Saturnalia dicam,
[10] Festaque servorum, quum famulantur heri?
[11] Et nunquam certis redeuntia festa diebus,
Compita per vicos quum sua quisque colit?
Aut duplicem cultum, quem Neptunalia dicunt,
Et quem de Conso consiliisque vocant?
[12] Festa hæc, navigiis, aut quæ celebrata quadrigis,
[13] Iungunt Romanos finitimosque duces?
Adjiciam cultus, peregrinaque sacra deorum,
[14] Natalem Herculeum, [15] vel ratis Isiacæ:

[16] Nec

Sextus ab extremo nomina mense dies.
Vltima Tarquinius Romana gentis habebat
Regna, vir injustus, &c. Vinetus.

9. *Visne opis*] Vetus liber habebat: *Vis Ope sancte sacrum* -- Suspicor: *Vis Opis ante sacrum.* Scaliger.

9. *Vis & Opale sacrum*] Erat in exemplari: *Visneopesantesacrum.* Restituendum arbitror, *Visne Opis ante sacrum*, hoc sensu. *Visne*, ut vel *Saturnalia*, vel *Consualia* dicam, & celebrem ante *Opalia?* Fuerunt OPALIA, *Opis* deæ, uxoris Saturni, in Gripo & Technopægnio memoratæ, festa: quæ *Opalia* & Saturnalia conjugis & mariti festa eodem die quarto decimo Calendarum Ianuarii, id est nonodecimo die Decembris, initio Romæ agitabantur, atque eo solo die utraque: sed plures tandem Saturnaliorum dies, ad septenarium usque numerum: quum Opalibus unicus, ille quem communem Opis cum viro habuerat, remanserit semper inter Saturnalia. Macrobius libro I Saturnalium. *Vinetus.*

10. *Festaque servorum*] Saturnalibus domini suis servis, Nonis Caprotinis matronæ ancillis famulabantur. *Vinet.*

11. *Et nunquam certis*] *Compitalia*, quæ in *compitis* peragebantur, ut scribit Festus, inter ferias recenset Macrobius *Conceptivas*, hoc est, quæ quotannis vel à magistratibus, vel à sacerdotibus concipiebantur in dies certos, vel etiam incertos. *Vin.*

11. *Et numquam certis*] formulam, qua festa illa *Compitaliorum* à prætore concipi solita fuere, reperies apud A. Gellium l. x, c. xxiv. ipsam vero illorum institutionem apud Dionysium Halic. l. iv. De *Consualibus* & *Neptunalibus* consule D. Cyprianum, Hieronymum, Tertullianum, aliosque. Sacra autem Neptuno facta sunt Nonis Iulii, & xii Kal. Septembr.

12. *Festa hæc navigiis*] In istis ludis varia edebantur spectacula. inter quæ sunt *prælia navalia*, & *curulia* certamina apud Suetonium, & alios. Certamen Curule describit Sidonius Apollinaris in Narbone. Sed de Circensibus lege Cassiodori ad Faustum epistolam libro tertio Variarum. *Id.*

13. *Iungunt Romanos*] *Consualibus* suis Romulus virgines, quæ Romam ex vicinis civitatibus ad spectaculum venerant, rapuit. Hinc bellum ortum. Cujus duces fœdere tandem percusso, non pacem modo, sed civitatem unam ex multis Romam fecerunt. Livius, Dionysius Halicarnassensis, Lucius Seneca, & alii. *Id.*

14. *Natalem Herculeum*] *Hercules* Græcanicum numen, quo die *natus* sit, sicubi legi, non memini: sed illi

ædes

[16] Nec non lascivi Floralia læta theatri,
Quæ spectare volunt, qui voluisse negant.
[17] Nunc etiam veteres celebrantur Equiria ludi.
Prima hæc Romanus nomina Circus habet.
[18] Et Dionysiacos Latio cognomine ludos
Roma colit, Liber quæ sibi vota dicat.
Ædiles plebeji etiam, ædilesque curules
[19] Sacra Sigillorum nomine dicta colunt:
Et gladiatores funebria prœlia notum
Decertasse foro: nunc sibi harena suos
Vendicat: extremo qui jam sub fine Decembris
Falcigerum placant sanguine Cœligenam.

¹ De

ædes Romæ, aras, sacra fuisse, Varro, Virgilius, Ovidius, Solinus, Plutarchus, Macrobius, & alii sunt auctores. *Vinetus.*

15. *Vel ratis Isiaca*] Ita *ratis*, non *bovis*. Apulejus lib. 11 Metamorphoseos, quod ea dea cymbium sinistra teneret. Genus vasis est κυμβίον, ut apud Virgilium tertio Æneidos:

Inferimus trepido spumantia cymbia lacte. & quinto:

Cymbiaque argento perfecta, ac aspera signis.

In quæ loca scribit antiquus commentator, *Cymbia*, esse pocula in modum cymbæ navis facta. idemque, ut putatur, Servius in extremum lib. 8 Æneidos, cymbium situlam interpretatur. Ceterum, quicquid sit id nominis à *cymba* deminuti, quæ de Iside ad hunc locum spectantia legere meminimus in extremis Iulii Hygini fabulis, adscribam: *Velificia primum invenit Isis. Nam dum quærit Harpocratem filium suum, rate velificavit.* Vinet.

16. *Nec non lascivi*] Quæ fuerit *Flora*, unde cognominata *Floralia*, & quam obscœni isti ludi, quos Cato spectare noluit, ut scribit Valerius in ultimo cap. lib 2; disce ex Arnobio, Lactantio Firmiano, & Augustino. Agitabantur autem Floralia mense Aprili & Majo, Ovidius quincto Fastorum:

Incipis Aprili. transis in tempora Maji:
Alter te fugiens, quum venit alter habet. Vin.

17. *Nunc etiam veteres*] Varro: *Equiria ab equorum cursu. Eo enim die currunt equi in campo Martio.* Festus vero: *Equiria ludi, quos Romulus Marti instituit per equorum cursum: qui in campo Martio exercebantur.* Idemque Festus: *Martialis campus in Cælio monte dicitur; quod in eo Equiria solebant fieri, siquando aqua Tyberis campum Martium occupassent.* Sunt autem *Equiria* bina apud Ovidium secundo & tertio Fastorum. quorum priora celebrat 27 die Februarii: altera quartodecimo Martii. *Idem.*

18. *Et Dionysiacos*] Hujus *Liberi* festa, quæ Græcis *Dionysia*, vel Festo auctore, *Liberalia* sunt Latinis appellata, ut Varro etiam meminit quincto de lingua Latina. Fiebantque Romæ mense Martio, ut canit Ovidius tertio Fastorum. *Id.*

19. *Sacra*] Mense Decembri, tertio post Saturnalia die celebrantur, auctore Marco Varrone, quincto de Lingua Latina. Sed de *Sigillaribus* plura Macrobius. *Id.*

[1] De lustralibus agonibus.

[2] Quattuor antiquos celebravit Achaïa ludos.
Cœlicolûm duo sunt, [3] & duo festa hominum.
Sacra Iovis, Phœbique, Palæmonis, Archemorique:
[4] Serta quibus pinus, [5] malus, oliva, apium.

De

1. *De lustralibus agonib.*] Lustrales agones vertit πενταετηρικούς. Scaliger.

2. *Quattuor antiquos*] Hoc tetrastichon heroïcum, ex elegiaco videtur conversum: quod Archiæ inscribitur, in *principio* anthologiæ:

Τέσσαρές εἰσιν ἀγῶνες ἀν' Ἑλλάδα, τέσσαρες ἱροί,
Οἱ δύο μὲν θνητῶν, οἱ δύο δ' Ἀθανάτων,
Ζηνός, Λητοΐδαο, Παλαίμονος, Ἀρχεμόροιο.
Ἆθλα δὲ τῶν, κότινος, μῆλα, σέλινα, πίτυς.

De his autem agonibus, certaminibus, ludis, festis, Achaiæ & Græciæ, plura tibi tradent, Hyginus, Strabo, Plutarchus, Pollux, Pausanias, Phlegon, Censorinus, veteres Pindari, Virgilii, Horatii interpretes, Rhodiginus, & alii. *Vinetus.*

3. *Et duo festa hominum*] Elegantius videtur, *sunt duo festa hominum.* τὸ *sunt* repetitum, semel, ut fit, à librariis neglectum fuerat. hinc fulciendo versui inserta copula. pari ferme modo Seneca depravatus in epistol. 91: *Quis hoc credat, ubique armis quiescentibus, cum toto orbe terrarum diffusa securitas sit, Lugdunum, quod ostendebatur in Gallia, quæri.* Lege: *quod ostend. in Gallia, in Gallia quæri.* liquet ex Cicerone L. III in Verrem, c. XVIII: *Sic erat deformis atque horridus, ut in uberrima Siciliæ parte Siciliam quæreremus.* Par mendum in Priapejis animadverti. Carmen ita se habet:

Hic (vel *Ecq.*) *quando Teletusa circulatrix,*
Quæ clunem tunica tegente nulla
Extis aptius altiusque motat,
Crissabit tibi fluctuante lumbo?

Fuit in V.C. *Extis saltius altiusque motat.* quare ne dubitavi quidem, quin rescriberem: *Extis altius altiusque motat*; repetitione tam lepida, ut venustatem conferat carmini. Rem ipsam eadem Priapeja aliter explicant, ubi nempe *Quintia vibratas docta movere nates* dicitur, quæ artem isthanc juvandi virilem libidinem præter cæteras noverat. Castigat vero, simul & illustrat hasce meretricum nequitias Arnobius, & confirmat quoque emendationem nostram lib. II adv. gentes. *Idcirco animas misit, ait, ut res sancti atque augustissimi nominis symphonicas agerent & fistulatorias hic artes, ut inflandis bucculas distenderent tibiis, cantionibus ut prairent obscænis numerositer, & scabillorum concrepationibus sonoris, quibus animarum alia lasciviens multitudo incompositos corporum dissolveretur in motus, saltitaret, & cantaret, orbes saltatorios verteret, & ad ultimum clunibus & coxendicibus sublevatis lumborum crispitudine fluctuaret?*

4. *Serta*] *Corona*, victoriæ præmia. Quatuor ergo dicebantur ista sacra Græcarum gentium certamina, *Olympia, Pythia, Nemea, Isthmia.* Fiebantque Olympia in dei Iovis, Pythia in dei Phœbi Apollinis: Nemea in Archemori hominis, Isthmia in Melicertæ hominis, honorem. Olympia æstate, Olympiæ in Arcadia, parte Peloponnensi: Pythia in Pythone urbe Delphorum, ad montem Parnassum: Nemea hieme, in Nemea Peloponnesi regione, quæ in Gratiarum actione memoratur, inter Argos & Corinthum, ubi & leo-

leonem Hercules interfecit: Isthmia in Isthmo juxta Corinthum. Coronabantur victores in Olympiis Oleastro: in Pythiis lauro Delphica cognominata, maximis baccis, atque è viridi rubentibus, ut scribit Plinius in extremo libro quinctodecimo: in Nemeis apio herba: in Isthmiis pinu arbore, & aliquando eodem apio: ut scribit Plutarchus in capite tertio quincti Symposiacôn. *Vinetus.*

5. *Malus oliva*] Μῆλον, omnem arborem omnisque arboris fructum dici scribit Hesychius. *Malum* ex eo Græco dixerunt Latini: sed hoc non tam genus apud eos, quam species, ut μῆλον *pomus* sit & *pomum* potius, quam *malus* & *malum*. Μῆλα ergo quæ dixerat Archias, malus hic versa est: ceterum quæ μῆλα ille intellexit, & quam malum interpres? & si laurus fuit, interpres laurum non dixit, quum posset commode. Sed vereor, ut ne Lucianus in dialogo de Gymnasiis, ista Pythiorum μῆλα fructum potius quam arborem acceperit, cujuscunque arboris mala fuerint. *Vinet.* vide Palmerium ad Lucianum p. 549.

De locis agonum.

PRima Iovi magno celebrantur Olympia Pisæ.
Parnassus [1] Clario sacravit Pythia Phœbo.
[2] Isthmia [3] Portuno [4] bimaris dicat acta Corinthi.
Archemori Nemeæa colunt [5] funebria Thebæ.

1. *Clario Phœbo*] *Claros* mons, & urbs in Asia, ubi *Apollinius* fuit oraculum, ut Delphis. Virgilius, Strabo, Mela, & alii. *Vinetus.*

2. *Isthmia Portuno bimaris dicat acta Corinthi*] Sic lege. *Scaliger.*

3. *Portunus*] *Portunnus*, ac *Portumnus*, est Palæmon, qui quum in vivis *Melicerta* diceretur, post mortem à Neptuno deus factus, ac Παλαίμων, & *Portunus* est nominatus. Ovidius quarto Metamorphoseon, Hyginus, Servius, Apollodorus. *Vin.*

4. *Bimaris dicata Corinthos*] Ita *bimarem* appellavit *Corinthum* Horatius in septimo primi libri. Quod autem huic metro vitium accidit, id utro modo correctum velis, videris, *dicata Corinthos* (ut in vet. codice) an, *dicata alta Corinthos* an, *dicat Acrocorinthos*. Est autem *dicare*, dedicare, consecrare, facere in honorem & edere. *Idem.* Cicero in Epist. ad Trebat. *qua Corinthum arcem altam habebant.*

5. *Funebria Thebæ*] *Ophelta* infanti, Lycurgi *Nemeæ* regis filio à serpente occiso, Adrastus, Amphiaraus, & alii Græci principes quum Thebas Bœotiæ urbem oppugnatum irent, ludos funebres instituerunt, quæ dicta sunt *Nemea*, *Archemorumque* transnominarunt. Apollodorus & Hyginus. *Id.*

De auctoribus agonum.

[1] PRimus Olympiacæ sacravit festa coronæ
Iuppiter Argivi [2] stadia ad longissima Circi.
[3] Proxi-

1. *Primus Olympiacæ*] Vide Pausaniam in Eleis. *Vin.*

2. *Stadia ad longissima Circi*] Qui Romæ *Circi*, in Græcia *stadii*, & *stadia* dice-

[3] Proximus Alcides Nemeæ ſacravit honorem.
Hæc quoque temporibus [4] quinquennia ſacra notandis.
[5] Iſthmia Neptuno data ſunt, & Pythia Phœbo,
Ancipiti cultu divorum hominumque ſepultis.

dicebantur: quæ quum eſſent, pedes ſexcentenos longa omnia, omnium erat longiſſimum *Olympicum:* quod pedibus ſuis metatus eſſet Hercules, omnium mortalium per ea tempora corpore maxime excelſus. Vide Gellii cap. I. l. I. noct. Att. *Vinetus.*

2. *Argivis ſtadia ad longiſſima Circi*] Lege, cum primo Voſſiano: *Argivi ſtadia.* Eadem litera auctior, quam par eſt, cenſeri poſſit Terentius. Act. V, ſcen. I, in Adelphis Syrus rogat: *Quamobrem? quid feci?* Reſpondet Demea, Rogas?

In ipſa turba atque in peccato maximo,
Quod vix ſedatum ſatis eſt, potaſtis ſcelus,
Quaſi re bene geſta.

Oratorie dictum putat Donatus, *potaſtis ſcelus,* quum unum ebrium cernat propter illud quod ait, *Exemplum diſciplinæ,* quaſi in omnibus ſit, quod in uno nunc aſpicitur. Poſſet tamen Comicus ſimpliciter ſcripſiſſe: *potaſti ſcelus,* mirum namque quam proni in hos errores fuerint librarii. unde & in Virgilio l. II Aen. v. 59, dubia lectio, *Qui ſe ignotum venientibus ultro,* &c. *Obtulerat.* ubi Servius alios *Quis ſe* legiſſe nonet, quibus aſſentior.

3. *Proximus Alcides*] Vide Pauſaniam, & vetuſtos Pindari interpretes. *Vinetus.*

4. *Quinquennia ſacra*] Olympia ſemper fuiſſe *quinquennalia* puto. Iſthmia Plinio libro quarto Naturalis Hiſtoriæ de Achaia, quinquennalia quoque ſunt, ſed ea puto triennalia Pindaro, ode ſexta Nemeorum, & Statio in extremo quarto Thebaidos. Pythia novennalia primum, deinde etiam quinquennalia: verum Nemea trriennalia faciunt vetuſta etiam in Pindarum ſcholia. Dicta autem quinquennalia, quæ tribus intermiſſis annis, quinćto quoque inſtaurarentur: & ſic Olympia Græcis dicta quaternum, quomodo Latinis luſtrum quinum annorum tempus: ut in Cenſorinum docuimus.

5. *Iſthmia Neptuno*] Alii Siſyphum, alii Theſeum *Neptuni* filium, alii alios *Iſthmia* inſtituiſſe ferunt, Phœbus autem Apollo:

Inſtituit ſacros celebri certamine ludos
Pythia perdomitæ ſerpentis nomine dictos.

apud Ovidium primo Metamorphoſeon: ſed alii ab aliis inſtitutos volunt in honorem Apollinis. *Vinet.*

Quod iidem, qui ſacri agones ſunt, & ſunebres ludi habeantur.

[1] TAntalidæ Pelopi mœſtum dicat Elis honorem.
Archemori Nemeæa colunt quinquennia Thebæ.
Iſthmia

1. *Tantalidæ Pelopi mæſtum dicat Elis honorem*] Ita legend. *Scaliger.*

1. *Tantalidæ*] Hyginus, Solinus, & alii ſcribunt, certamen *Olympicum* ab Hercule in honorem atavi materni *Pelopis*, filii *Tantali*, fuiſſe editum. *Vinetus.*

1. *Acceſſit*

Isthmia defuncto celebrata Palæmone, notum.
Pythia placando Delphi statuere Draconi.

AUSONII BURDIGALENSIS
Epistolarum liber.

AUSONIUS AD PATREM
De suscepto filio. Epist. I.

CREDIDERAM nil posse meis affectibus addi,
Quo, venerande pater, diligerere magis.
[1] Accessit (grates superis, medioque nepoti,
Bina dedit nostris qui juga nominibus.
Ipse nepos te fecit avum. mihi filius idem.
Et tibi ego. hoc nato nos sumus ambo patres.
Nec jam sola mihi pietas mea suadet amorem:
Nomine te gemini jam genitoris amo.)
Accessit titulus, tua quo reverentia crescat:
Quo doceam natum, quid sit amare patrem.
Quippe tibi æquatus videor,[2] quod parvulus isto
[3] Nomine honoratum me quoque nobilitat;

Atque

1. *Accesßit gratis super his*] Lego: *Accesßit (grates superis, medioque nepoti*, &c.
Nomine te gemini jam genit. amo.)
Accesßit titulus, tua quo reverentia crescat. nam illud posterius *Accesßit* nihil aliud est, quam repetitio παρενθέτου orationis interruptæ. Accessit (diis sit gratia, & nepoti, qui secundum deos hujus rei auctor est) accessit, inquam, titulus. De repetitionibus hujusmodi ad Senecam de Ira, 1, 3; & Livium 11, 12, diximus satis multa. pro *gemini* posset & legi *gemino*, nempe & quod tibi ego, & quod mihi dat nepos tuus. sed & alterum satis intelligitur. *Gronovius.*

2. *Quia parvulus iste*] *Isto* fortasse legendum hoc sensu. Parvulus meus filius isto patris nomine honorat etiam me: ut jam non soli tibi id competat, *Vinetus.*

2. *Quod parvulus isto*] Ita pro *iste* reposui. *isto nomine*, nempe patris.

3. *Nomine honoratum*] Mallem, *nomine honorato*, patris nempe. nullum

 ceste

Atque ætas quia noſtra eadem. nam ſupparis ævi
Sum tibi ego, * & poſſum fratris habere vicem.

Nec

certe nomen magis in honore eſt.

5. *Fratris habere vicem*] In veteri illo nunquam ſatis laudato exemplari fuit: --- *nam ſupparis ævi*

Sum tibi ego, & poſſum fratris abare vicem.

Corrector mutavit --*fratris habere vice*. At ego puto verum eſſe, *Abare*, & eſſe ὑποκοριστικόν, quo frater aut ſoror, fratrem aut ſororem compellat. Suidas: Ἄπφα, ἀδελφῆς, ἢ ἀδελφοῦ ὑποκόρισμα. Ἄπφα igitur fratris appellatio, ut τέττα minoris ad majorem. Sic latine *Aba* quo frater fratrem: *Mamma*, quo junior anum appellat: *Tata*, quo junior ſenem. Martialis:

Mammas, atque Tatas habet Afra. ſed ipſa Tatarum
Dici, & Mammarum maxima Mamma poteſt.

Tata plane Græcum eſt; τέττα. τέττα γέρον Homero. Et in inſcriptione veteri: M. ELPIDIVS PAMPHILVS PLATONI TATÆ SVO BENEMERENTI FECIT. Item: TI. CLAVDIO EPAPHRODITO TATÆ BENEME. Item: FLAVIA TROPHIME CVMMVDIO EVAFETI PATRONO, ET FLAVIO ONESIPHORO TATÆ SVO BENEMERENTIBVS FECIT. In Epigr. in anum Anthol. 2.

Βάπτε δὲ τὰς λεύκας, καὶ λέγε πᾶσι τατᾶ.

Vt ergo à *Lallo* puerile verbum *Lallare*, à *Pappa*, *Pappare*: ſic ab *Aba*, *Abare*, quod Iſocrates dixit ἀδελφίζειν. Pollux: τὸ δὲ ἀδελφόν τινα καλεῖν, ἀδελφίζειν Ἰσοκράτης εἶπεν. Locus, quem intelligit Pollux, eſt ἐν τῷ Αἰγινητικῷ. εἶτα, inquit, ἀδελφίζειν αὐτὸν νῦν ἐπιχειροῦσιν. Alioquin Abba quoque eſt τέττα. in Gloſſario, *Abba*, πίττα. lege *Abba*, τέττα. ἄππα πάτερ, Callimachus. *Vicem fratris* dictum ὑποκοριστικῶς, ut apud Plautum:

Si tu vis excruciari meam vicem.

Scaliger.

4. *Et poſſum fratris habere vice*] *Vicem* pro iſto *vice* vetus codex. Poſſum haberi tibi pro fratre, & frater tuus videri, ô pater. In eodem tamen exemplari erat *abare* pro *habere*, ſiquid hoc forte aliud quam *habere* eſſe debeat, *Vinetus*.

4. *Et poſſum fratris habere vicem*] Non probo illud Scaligeri *Abare*. *Vicem*, uti in MS. pro *vice*, in contextum retuli. A. Gellius lib. x, c. xxv: *Iiſque vicem aliarum ineptiarum vacantem ſtupentemque animum occupare.* Apulejus lib. VIII extremo: *Femurque ejus detractum appone domino cervini vicem.* quod & Dictyi reſtituendum. Lib. III, pag. 73: *Hinc jaculis haſtarum vicem fabricatis*, vel *fabrefactis*, uti eſt in MS. in quo male *ad vicem*. poſſe tamen *in vicem* legi, tanquam ſi præpoſitio à præcedente lit. *m* foret abſorpta, non diffiteor. Sicut quondam Plinio aceidiſſe cogitabam lib. VII, cap. II: *Priores*, inquit, *Anthropophagos, quos ad ſeptentrionem eſſe diximus, decem dierum itinere ſupra Boryſthenem amnem, oſſibus humanorum capitum bibere.* ubi *in oſſibus bibere* legebam, non ſecus ac apud Senecam: *Venenum in auro bibitur*; nec non Treb. Pollionem in Galieno, & ipſiſſimis verbis apud Florum lib. III, cap. IV: *Litare diis ſanguine humano: bibere in oſſibus capitum.* Item apud Rufum Feſtum in breviario, & Ammianum lib. XXVII De Scordiſcis: *Hoſtius captivorum Bellonæ litantes & Marti, humanum ſanguinem in oſſibus capitum humanorum bibentes avidius.* Porrò, non videtur ſignificatio τοῦ *abare*, ut & Voſſius cenſet l. I, c. VII de vit. ſerm. ſatis huic loco convenire. neque *abare*, ſed *abbare* diceretur ab ἀββᾶς: quod quoque Syris habet ב dageſſatum. Atque

Nec tantum nostris spatium interponitur annis,
Quanta solent alios tempora dividere.
Vidi ego natales fratrum distare tot annis,
Quot nostros. [5] ævum nomina non onerant.
[6] Pulchra juventa tibi senium sic jungit, ut ævum,
Quod prius est, maneat: quod modo, ut incipiat.
Et placuisse reor geminis ætatibus, ut se
Non festinato tempore [7] utraque daret.
Leniter hæc flueret, hæc non properata veniret,
Maturam frugem flore manente ferens.
Annos me nescire tuos, pater optime, testor:
[8] Totque putare tuos, quot reor esse meos.
[9] Nesciat hoc natus, numeret properantior hæres,
Testamenta magis, quam pia vota fovens:
Exemploque docens pravo juvenescere natos,
Vt nolint patres se quoque habere senes.
Verum ego [10] primævo genitus genitore, fatebor
Supparis hæc ævi tempora grata mihi.

[11] De-

que itidem gemina est consona in ἄππα apud Callimachum. Scaliger maluit exponere ἀδελφίζειν: atque esse ab ἄπφα, quod fratrum sororumque esse ὑποκόρισμα tradidit Suidas. sed sic quoque porrecta esset prima. Vel cum Scaligero dicendum, Latinos ex ἄπφα consonarum alteram extrivisse: nempe quomodo Syracusis pater, eodem Suida teste, & πάπας & πάππας vocabatur.

5. *Ævum nomina non onerant*] *Nomen patris* non facit, ut patris *ætas* sit multo gravior, deteriorque, quam *filii*. Vinetus.

6. *Pulchra juventa sibi*] Ita illustris Heinsius legit pro *tibi* in notis ad Claudianum: & mox *utramque daret.* quam non feliciter verò *utramque* reponat, disce ex Scaligero ad Car. xcii.

7. *Vtraque*] Hujus vocis secundam syllabam ita produxit Ausonius in Epigramm. *Vinetus.*

8. *Totque putare tuos*] Ita habuit exemplar, hoc priore loco *tuos*, in fine versus *meos.* Vinet.

9. *Nesciat hoc natus*] Non placet interpretatio Vineti, quasi *nati* nomine filium suum denotet Ausonius. Scribo: *hos.* nempe annos patris quivis pius filius. *Properantior*, nempe, quam filium esse decet. Sequens etiam distichon mihi valde suspectum: *Exemploque docens*, &c. Loquitur de *herede* illo non suo, sed longinquiore, & ideo minus pio. Itaque malim, *juvenes sibi natos.* Nempe suos ipsius filios. Deinde, *patrem senem.* hunc ipsum hæredem properantiorem. in quem ait recidere suum exemplum, & ei eventurum à filiis postea, quod ille præstitit ei, cui tamquam filius successit. *Gronovius*

10. *Primævo*] Prima & juvenili ætate. *Vinetus.*

[11] Debeo, quod natus. ſuadet pia cura nepotis,
Addendum patri, quo veneremur avum.
Tu quoque, mi genitor, geminata vocabula gaude,
Nati primævi nomine factus avus.
[12] Exiguum, quod avus. faveant pia numina divûm,
Deque nepote ſuo fiat avus proavus.
Largiùs & poterunt producere fata ſenectam:
Sed rata vota reor, quæ moderata magis.

11. *Debeo*] Duobus nominibus tibi *debeo*: quod pater meus ſis, & quod filii mei avus. *Vinet.*

11. *Debeo quod natus. ſuadet*] Tolle *τελείαν ὑποστιγμὴν* poſt *natus*. Sic enim cohæret oratio: quod ego patri debeo tamquam filius, id mihi addere patri ſuadet nepos. *Addere* eſt augere. Sic *addere gradum*. Notavimus ad Livium. Alioqui etiam ſcribi poſſet, *Augendum patri*. Gronovius.

12. *Exiguum, quod avus*] Parum eſt, quod ſis *avus*: Faxint dii, ut de nepote tuo, filio meo naſcatur, qui avum faciat proavum: & ad eam uſque ætatem vivas. *Vinetus.*

[1] Pater ad filium; quum temporibus tyrannicis ipſe Treveris remanſiſſet, & filius à patre profectus eſſet. Hoc incoatum neque impletum ſic [2] de liturariis ſcriptum. Epiſt. 11.

Debeo & hanc noſtris, fili dulciſſime, curis
Hiſtoriam: quamquam titulo non digna ſereno
Anxia

1. *Pater ad filium*] Hæc verba præferunt antiquitatem ejus, qui digeſſit poëmata Auſoniana: qui ea, ita ut invenerat, exſcripſit. Sed legendum, *à patre profectus eſſet*, non, *ad patrem*. Et *liturariis*, non, *literariis*. *Liturarii* ſunt codicilli, in quibus prima concepta ſcriptionis noſtræ perſcribimus, & quæ diſplicent, inducimus, ut poſtea chartæ puræ commendentur. Olim vero hoc fiebat in palimpſeſtis tabellis. Auſonius præfatione in Centonem: *Hoc die uno, & addita lucubratione properatum modo inter liturarios cum reperiſſem*, &c. Ergo hoc lemmate ſignificatur hoc poëmatium imperfectum fuiſſe. *Scaliger.*

1. *Pater ad filium*] Hoc carmen, ſive epiſtola ſit, ſive quid aliud, quod inter epiſtolas Auſonii edidimus, id auctoris nomen nuſquam habuit. Stilus tamen, & quod inter Auſoniana repertum ſit, hæc duo vel ſola vendicare Auſonio Burdigalenſi poſſe videntur. Ejus autem fuit hic titulus in antiquo libro. INCIPIT PATER AD FILIUM, &c. Auſonii ergo poëtæ Burdigalenſis carmen eſto. quod luſerit ad filiorum aliquem Treveris ad Moſellam ubi diu commoratus eſt apud Grarianum diſcipulum ſuum, ejuſque patrem Valentinianum: & carmen ſcripſit ſuorum, quæ exſtant, omnium pulcherrimum

Anxia mœstarum fuerit querimonia rerum.
Iam ſuper egelidæ ſtagnantia terga Moſellæ
Protulerat te, nate, rates : mœſtique parentis
Oſcula & amplexus diſcreverat invidus amnis.
Solus ego ; & quamvis cœtu celebratus amico ,
Solus eram : profugæque dabam pia vota carinæ ,
Solus adhuc te, nate, videns : celeriſque remulci
Culpabam properos adverſo flumine curſus,
Quis fuit ille dies ? [3] non annus longior ille eſt ,
Attica quem docti collegit cura Metonis.
Deſertus, vacuis ſoliſque [4] exerceor Aris.
Nunc ego pubentes ſalicum deverbero frondes :
Gramineos nunc frango toros : virideiſque per ulvas
Lubrica ſubſtratis veſtigia libro lapillis.
Sic lux prima abiit : ſic altera meta diei.

Sic

rimum , Moſellam. Scripſit Treveris carmen hoc Auſonius, quibus temporibus Maximus , occupata apud Britannos tyrannide , Gratianum in Gallia vicit, cepit, occidit. Alia namque non habeo , quæ hic accipi poſſe putem *tempora tyrannica*. Vinetus.

2. *De liturariis*] LITVRARII qui dicantur , docuimus in præfationem Centonis. *Vinet*.

3. *Non annus longior ille*] Multa annorum genera apud Cenſorinum: quorum *Metonicus* undeviginti annos vertentes complectitur. Athenienſis fuit *Μέτων*, Medicus, Mathematicus, Aſtrologus peritiſſimus, annis ante natum Chriſtum quadringentis & quinquaginta. De quo Ioannes Tzetzes, Suidas, Ælianus, Plutarchus in Alcibiade & Nicia, Ptolemæus magnæ conſtructionis libro tertio, Columella nono, & Diodorus libro duodecimo. *Vinetus*.

4. *Exerceor aris*] Ita recte vetus codex : *Aræ* ſunt margines , ſeu crepidines prominentes earum molium , quibus flumina, ut loquitur Lucretius, oppilantur. Vulgo Franci *Kajos* vocant. quæ antiqua ſatis vox eſt. Invenio enim in pervetuſtis gloſſis : *Kai cancelli*. Imo mihi videtur perantiqua. Nam crepidines illæ ſunt oppoſitæ fluminibus ad eorum impetum coërcendum. *Cajare* vero apud veteres erat cohibere, coërcere, compeſcere. Fulgentius : *Cajeta , coartrix ætatis. Apud antiquos enim Cajatio , dicebatur puerilis cædes. Vnde Plautus in Clitellaria comœdia ait :*

Quid ? tuam amicam times, ne te manulea cajet ?

Sed ad rem. Omnes crepidines , & eminentias veteres illi *Aras* vocabant : ut ſaxa in mari eminentia, Virgilius :

Saxa vocant Itali mediis quæ in fluctibus Aras.

Tertullianus lib. de Pallio : *Soleo de qualibet margine , vel ara medicinas moribus dicere.* Manifeſto Ara ibi eſt ἐξοχὴ, ut & margo. Ait igitur Poëta ſe ſolum in molibus , aut crepidinibus Moſellæ errare , quas ipſe vocat *Aras* : quæ & moles dicuntur, & χηλαί. *Scaliger*.

4. *Exerceor Aris*] Nimis quæſitum videtur

Sic geminas alterna rotat vertigo tenebras,
Sic alias: totusque mihi sic annus abibit,
Restituant donec [5] tua me tibi fata parentem.
[6] Hæc ego conditione licet, vel morte paciscar:
Dum decores suprema patris, tu nate, superstes.

videtur *aris* accipi, ut *mediis quæ in fluctibus aras.* Lego: *arvis.* Gronovius.

5. *Tua me tibi fata parentem*] Si quid video, Ausonius scripsit: *mea te mihi vota parenti.* nam *fatorum* mentionem hic incommodam puto. *Gronovius.*

6. *Hac ego conditione*] Forte: *hac ego conditione.* sic ut sensus sit: velim ego lubens hac tam gravi ac molesta conditione, imo vel morte cum fatis pacisci, dum modo tu mihi superstes sis. *Conditio* illa molesta erat absentia filii, quam ferre vix quibat.

[1] AVSONIVS HESPERIO.

Epistola III.

[2] QValis Picenæ populator turdus olivæ
Clunes opimat cereas:
Vel qui [3] lucentes rapuit de vitibus uvas,
[4] Pendetque nexus retibus:

Quæ

1. *Ausonius Hesperio*] Ad quem *Hesperium* hoc carmen cum *viginti turdis*, & *anatibus* aliquot mittitur. *Hesperium* esse puto Ausonii filium, de quo monuimus, in Epigrammata de Fastis. *Vinetus.*

2. *Qualis Picena*] Est *Picenum* Italiæ regio ad mare Adriaticum, quæ ab Ancone urbe *Marca Anconitana* vulgo dicitur. Plinius quintodecimo Naturalis Historiæ scribit, *olivas Picenas*, & Sidecinas, Italicis prælatas in cibis. Martialis tertiodecimo:

Hæc, quæ Picenis venit subducta trapetis,
Inchoat, atque eadem finit oliva dapes. Vinet.

3. *Lucentes*] Maturas, pingues, splendentes. *Vin.*

4. *Pendet nexus retibus*] In nemoribus, aut si quo alio in loco aliquanta sit altarum arborum series, duæ deliguntur inter alias. Hæ si forte non satis proceræ per se videntur, ad eas summas prælongæ annectuntur perticæ. Qui intersunt utriusque rami, resecantur, si qua alia arbor, vel frutex paullum exsurgens, volatui officere potest, abraditur. *Fenestras* id, ut quas in nostris ædibus habemus, Romanogalli vocitamus. Hic ergo primo diluculo, & vespere, tenditur rete tam amplum, quam alta, lataque sit transenna: in quod involantes capiuntur Turdi, Merulæ, Scolopaces, palumbi, & aliæ aves, dum in pascua exeunt, & revertunrur. *Idem.*

5. Flu-

Quæ veſpertinis [5] fluitant [6] nebuloſa ſub horis,
Vel mane tenta roſcido:
Tales hybernis ad te de ſepibus, ipſos
Capi volentes, miſimus,
Bis denos. tot enim [7] crepero ſub lucis eoæ
Præceps volatus intulit.
Tum quas vicinæ ſuggeſſit præda lacunæ,
[8] Anates maritas junximus,
[9] Remipedes, lato populantes cœrula roſtro,
Et crure rubras punico.
Iricolor vario pinxit quas pluma colore,
Collum columbis æmulas.
[10] Defrudata meæ non ſunt [11] hoc fercula menſæ.
[12] Veſcente te, fruimur magis.
Vale bene, ut valeam.

Epiſto-

5. *Fluitant*] Agitantur, moventur. *Vinetus.*

6. *Nebuloſa*] Vt *nebulæ* quæpiam, & quæ *nebulæ* potius, quam retia volucribus eo tempore videantur. *Vinet.*

7. *Crepero ſub*] *Sub crepero* lucis matutinæ, & primo diluculo. CREPERVM, Varro, Cenſorinus, Feſtus, Nonius, incertum, anceps, dubium ſignificare docent. Vnde *crepuſculum* appellatum, tempus, quod noctis ſit an diei, incertum eſt. *Vin.*

8. *Anates maritas*] Sicut Plinius arbores populos *maritas* vocavit, quibus nubunt vites, maritantur, adjunguntur. *Marinas* tamen, puto, legi poſſe pro *maritas.* Idem.

9. *Remipedes*] Quæ in aqua remorum loco pedibus utuntur, ut & anſeres, & aliæ aves: quas appellat *palmipedes* Plinius libro decimo & undecimo. Vide idem verbum in verſu ducenteſimo & primo Moſellæ, ac in triceſimo quarto Epiſt. v. *Id.*

10. *Defraudata mea non ſunt*] *Debrudata* in veteri codice, pro *defrudata*, ut puto, quod idem eſt ac *defraudata*, quemadmodum apud Terentium in principio Phormionis, *ſuum defrudans genium.* Idem.

11. *Hæc fercula menſæ*] ita fuit in vetuſtiſſ. libro. Edidit autem Scaliger, *defr. mea non ſunt hoc f. menſæ.* ut epiſt.XXI ad Paulinum: *quam quod ut me participes, delicias tuas in ipſa primitiarum novitate defraudas.* potior igitur ablativus videtur, ut τὸ hoc ſignificet, hac turdorum anatumque donatione ſeu participatione. Si *defrudare alicui* diceretur, procederet antiqui codicis lectio: quæ nunc vix admittenda videtur.

12. *Veſcente te*] Quod edis, id mihi prodeſt magis, quam ſi ipſe ederem. *Vinet.*

Epistola IV.

[1] AVSONIVS, [2] *cujus ferulam nunc sceptra verentur*,
[3] PAGANVM [4] MEDVLIS [5] IVBEO SALVERE THEONEM.

QVid geris, [6] extremis positus telluris in oris,
Cultor harenarum vates? [7] cui littus arandum,
[8] Oceani

1. *Ausonius*] Epistola hæc digna est, quæ non solum propter eruditionem, sed etiam propter urbanitatem legatur. *Theonem* enim ad *Domnotinum*, qui erat pagus in *Medulis*, in Colonica villa morantem mirum qua libertate exagitet, & stuporem Medulum Vibisco sale perfricet. *Scaliger*.

1. *Ausonius*] Hanc scripsit Ausonius epistolam, quum Gratianum puerum, Valentiniani Augusti filium litteras doceret in patris comitatu, castris, militiæ. Sic enim in Iambicis:

Enucleabit protinus,
Quod militantes scribimus. Vinetus.

2. *Cujus ferulam*] Innuit se Imperatorium magistrum, ut infra vocat se *Regium magistrum*. Et facete *ferulam* cum *sceptro* comparat. Nam *ferula* sunt sceptra pædagogorum. Martialis:

Ferulaque tristes sceptra pædagogorum.
Scaliger.

3. *Paganum*] In veteri libro scriptum est: *Paganum Medulis*. non, ut in vulgatis, *è Medulis*: ut apud Ciceronem, *Servius Limonia*: apud Plautum, *hospes Zacyntho*: apud Varron. *vinum Chio*, *Lesbo*, hoc est ζακυνθόθεν, λεσβόθεν. Paganum quare vocet, facile patet ex iis, quæ infra dicit: *Quod militantes scribimus*. Comitabatur enim tunc signa Augustorum. Opponitur autem *paganus* militanti. *Meduli*, ut alibi monemus, sunt finitimi Bojis, aut, ut ego malo, pars Bojorum, hodieque *Medoc* dicuntur, pertinguntque ad Oceanum, ubi est promuntorium Curianum, quod hodie *caput Bojatum* vocant, vel, ut eorum lingua efferam, *Cap de Butz*. Ii in infelicissimo solo habitant, in quo nihil præter arenam, & saburreta, ac pineta invenias. Vnde merito Ausonius *cultorem arenarum* vocat. Iam in *pergula* columinibus arundineis fulta, itemque arundinibus tecta, ait eum habitare. quo sane pauperrimum hominem indicat. ut illa apud Propertium habitat in pergula:

Horruit algenti pergula curta foco.

At optimus Turnebus confundit *pergulam* pauperum, cum pergula ædificiorum. Quod enim ait Crassitium docuisse in pergula, sane intelligendum est, de pergula, quæ erat in ejus ædibus, quam vulgo *Galeriam* vocamus: ut Plinius ait, Apellem pinxisse in pergula, scilicet, ut ab omnibus videretur. Nam in publicum spectabant ejusmodi pergulæ. Vnde idem Plinius ait, nescio quem multatum, quod cum corona rosacea è pergula sua in forum respexisset. Quod autem idem Turnebus producit ex Plauto de lenone, qui interminatur mulieribus suis, se eas expositurum in pergula, est ipsius lenonis pergula: qui vult eas mulieres venales prostare. propterea eas exponit in eo ædium loco, qui omnibus in conspectu esset. quo nomine vetus glossarium exponit pergulam, πρόφανον. Denique, quantum ego colligere possum, putat eruditissimus Turne-

[8] Oceani finem juxta, solemque cadentem:
[9] Vilis arundineis cohibet quem pergula tectis:
Et tingit piceo [10] lacrymosa [11] colonica fumo.
Quid rerum, musæque gerunt, & cantor Apollo?
[12] Musæ

Turnebus, *pergulam* fuisse locum publicum: & in eum tecti inopes homines se recipere solitos. In quo meo judicio, frustra est, quanrum ex illis, quæ jam produximus, unicuique notum esse poteſt. At in Propertio, & hic in Epistola ad Theonem, pergula est casula, seu tuguriolum arundinibus tectum. Nam & in opere Topiario notum, quid sit pergula. ab ejus similitudine pauperum tuguria dicta. *Scaliger.*

3. *Paganum*] In *pago* habitantem, rusticanum hominem, non militantem. Sunt, qui putent, quod *Paganus* hoc loco pro *Theonis* cognomento accipi debeat? quia in eo Medulorum tractu, quem in his ad Theonem epistolis habitasse significat Ausonius, gens sit *Pagana* cognomine, quamvis *pagana* prorsus, rusticana & obscura. *Vinetus.*

4. *E Medulis*] *Medulensem.* Nulla fuit præpositio in vetere libro. Quod agri est infra Burdigalam inter Oceanum & Garumnam in eum influentem, & Μεδὸκκ hodie vocitatur, *Medulos* appellavit Ausonius. Hinc *Medulinus* in versu vicesimo octavo insequentis epistolæ. *Vinet.*

5. *Jubeo salvere*] Salutem dico Theoni. Sic Fuscum Aristium Horatius salutaverat priore epistolarum libro:

Vrbis amatorem Fuscum salvere jubemus
Ruris amatores.

Cicero Attico libro quarto: *Dionysium jube salvere.* Ne quis autem forte statim, priusquam scilicet totam hanc, reliquasque Ausonii ad Theonem epistolas perlegerit, salutationis hujus insolentia offendatur, sic scito: Theonem istum Medulensem, non prorsus illiteratum, quippe qui versus faceret, si forte Chœriléis de Alexandro magno non meliotes, illis salrem, uti puto, non dereriores, quibus à poëta quodam donatus fuit Lucius Sylla, ut Cicero meminit in oratione pro Archia, facetum alioqui, & jucundum, & bene curata cute hominem, Ausonio familiarissimum, carissimumque fuisse. ad quem quicquid scribit Ausonius, joci sunt, & literæ tali homine, & amico dignissimæ, convitiis non abstinentes, quæ tantam familiaritatem non dedeceant, ac versus plerumque tales, quales à satis malo versificatore accipiat, & in iis etiam forsitan de industria pejores. *Vin.*

6. *Extremis telluris in oris*] Meduli, uti diximus, ad Oceanum sunt, qui ab occidente terram definit & terminat. *Idem.*

7. *Cui littus arandum*] De Didone, Hiarbas: --- *Cui littus arandum,*
Cuique loci leges dedimus, ---
Vide apud Erasmum Adagium, *Arare littus.* Id.

8. *Oceani finem*] Versus est quadringentesimus octogesimusque ejusdem quarti Æneidos. *Idem.*

9. *Vilis harundineis*] Abundant *harundine* æstuaria, paludesque Medulorum. de qua solent pauperes sibi facere casulas, quas hic appellat *Pergulas* Ausonius. *Id.*

10. *Lacrymosa*] Fumus lædit oculos: & hinc *lacryma.* Idem.

11. *Colonica*] *Colonia*, quæ hic *Colonica*, villam significat, agricolationis locum, ut ait Budæus, aratoris officinam, & domicilium. *Idem.*

12. *Musæ*

[12] Musæ non Helicone satæ, nec fonte caballi:
[13] Sed quæ fecundo de pectore Clementini
Inspirant vacuos aliena mente poëtas.
Iure quidem: nam quis malit sua carmina dici,
Qui te securo possit [14] proscindere risu?
[15] Hæc quoque ne nostrum possint urgere pudorem,
Tu recita: & vere poterunt tua dicta videri.
Quam tamen exerces Medulorum in littore vitam?
Mercatusne agitas, [16] leviore nomismate captans,
[17] Insanis quod mox pretiis gravis auctio vendat?
[18] Alben-

12. *Musa non Helicone sata*] Sed Clementinus bonus poëta, & eruditus: cujus carmen aliquod; Theon poëta malus & semidoctus sibi attribuerat, & Ausonio miserat. *Vinet.*

13. *Sed qua fecundo*] Ostendunt hæc ci nomen fuisse Clementino. Nam alias ait *Musas* Helicone satas: alias Clementini. Vnde nimis libere, præter jus amicitiæ, ut ego quidem judico, jocatur Ausonius. Ait enim non posse vocari Musas Heliconiadas, quæ sunt Musæ Theonis. Quin & hanc suam ad eum Epistolam tunc ejus fore, cum incipiet ab eo recitari. Notat enim barbaram ejus pronunciationem. Ait enim:

Hac quoque ne nostrum poßint urgere pudorem,
Tu recita. & vere poterunt tua dicta videri.

Quod & Martial. Fidentino exprobrat:

Quem recitas, meus est, ô Fidentine, libellus;
Sed male cum recitas, incipit esse tuus.

Quæ sequuntur, omnia *εἰρωνικῶς* dicta, & in contrariam partem interpretanda. ut & illud:

— plana sic junceus alvo.

Erat enim contra obesus, & prægrandis homo. ut in alia ad eundem Epistolarum.

Corporis ut tanti non moveatur onus.

Scaliger

13. *Fecundo*] Legitur & *facundo.* Vinetus.

14. *Proscindere risu*] Deridere furem poëtam. *Vinet.*

15. *Hoc quoque ne nostrum*] Scribe: *hac.* carmina videlicet. *Mariangelus Accursius.*

15. *Hac quoque*] Hæc etiam, quæ ad te minus accurate ex aula & castris Valentiniani Augusti scribo, ne mihi pudori sint, ut me indigna Ausonio poëta celebri, & Augustorum magistro, & ipse, ô Theo, recita: & non mea, sed tua statim ex barbarica tua pronunciatione, videri poterant. Ausonii verba in extrema epistola undecima de carmine, quod ad Paulum miserat: *Ac nisi hac à nobis missa ipse lecturus esses, etiam de pronunciatione rideres. Seneca tradidit,* inquit Donatus de Virgilio, *Iulium Montanum poetam, solitum dicere, ablaturum se quadam Virgilio, si & vocem posset, & os, & hypocrisin. Eosdem enim versus, eo pronunciante, bene sonare: sine illo, inarescere quasi mutos.* Sed quanta vis & potestas Pronunciationis, disce ex Quinctiliano, lib 11 Oratoriarum institut. *Vinetus.*

16. *Leviore nomismate*] Minore pecunia. *Vinet.*

17. *Insanis*] Magnis. *Idem.*

burnia

[18] Albenteis ſevi globulos, & pinguia ceræ
Pondera,[19] Naryciamque picem,[20] ſciſſamque papyrum,
[21] Fumanteſque [22] olim [23] paganica lumina tædas?
An majora gerens, tota regione vagantes
Perſequeris fures? qui te, [24] poſtrema timentes,
In partem, prædamque vocent. tu mitis, & oſor
Sanguinis humani condonas crimina nummis,
Erroremque vocas, pretiumque imponis [25] abactis
Bobus, & in partem ſcelerum [26] de judice tranſis?
An cum fratre vagos dumeta per avia cervos
Circumdas maculis, & multa indagine [27] pinnæ?

Aut

18. *Albentis ſevi globulos*] Non tanta *ſevi* copia eſt apud Medulos, quanta ceræ. Abundat enim apibus ea regio: & pecora multa in ſaltibus ſuis & paluſtribus ſi alit, ea non ſibi, ſed Burdigalenſibus, aliiſque vicinis gentibus alit. *Vinetus. albentes* fuit in v.c.

19. *Naryciamque picem*] Non *Naryciam*, ſed Medulicam Bojicamque picem. *Naryciam* autem dixit ex ſecundo Georgicôn Virgilii:

Et juvat undantem buxo ſpectare Cytorum,
Naryciæque picis lucos. — Eſt vero Νάρυξ, *Naryce*, *Narycium*, auctore Stephano, urbs Locrorum. *Vinet.*

20. *Sciſſamque papyrum*] Peregrinam mercem, ut arbitror, non quæ apud Medulos naſcererur. *Vin.*

21. *Fumanteſque*] Meduli ac Boji, tædam arborem an etiam habeant, mihi non eſt compertum: ſed hoc ſcio, illos *tædas* vocare quas faciunt ex arboribus reſinam, piceamque ferentibus. Fiſſæ namque ardent propter ingenitum illum ſuccum, tanquam faces candelæque: quas ex canabino filo, cera ſevoque obducto, facere ſolemus. *Idem.*

22. *Olidum*] *Olidé.* gravi odore ab *olendo.* Sic Columella libro duodecimo, *olida* dixit, vaſa picata. *Id.*

23. *Paganica*] Pagorum. ruſticana. *Idem.*

24. *Poſtrema*] Vltimum ſupplicium. *Idem.*

25. *Abactis bubus*] Iis, qui boves abegerint, *abigeis* inde dictis. Vlpianus quadrageſimo ſeptimo Digeſtorum: *De abigeis puniendis ita Divus Hadrianus reſcripſit. Abigei cum duriſſime puniuntur, ad gladium damnari ſolent.* Id.

26. *De judice*] Aliquem geſſiſſe magiſtratum apud ſuos Medulos *Theonem*, hæc mihi ſignificare videntur. *Idem.*

27. *Pinnæ*] *Pennæ.* Cælius Rhodiginus libri ſextidecimi capite undecimo, ex hoc Auſonii loco, & aliis aliorum auctorum non paucis probat cervos rubræ pennæ aſpectu terreri. *Id.*

27. *Et multa indagine pinnæ*] E tertio Georgicor. Virgilii, ubi de cervis:

Hos non immiſſis canibus, non caſſibus ullis,
Puniceave agitant pavidos formidine pennæ. Nemeſianus:
Linea quin etiam magnos circumdare ſaltus
Quæ poſſit, volucreſque metu concludere prædas,
Digerat innexas non uno ex alite plumas.
Namque urſos, magnoſque ſues, cervoſque fugaces,

Aut ſpumantis apri curſum clamoribus urges,
[28] Subſidiſque fero? Moneo tamen, uſque recuſes
Stringere [29] fulmineo venabula cominus hoſti.
Exemplum de fratre time, qui veſte [30] reducta
Oſtentat fœdas prope turpia membra lacunas,
Perfoſſaſque nates vicino podice nudat.
Inde oſtentator volitat: mirentur ut ipſum
Gedippa, Vrſinuſque ſuus, proleſque Iovini,
[31] Taurinuſque, ipſum priſcis heroïbus æquans:
[32] Qualis in Olenio victor Calydonius apro,
[33] Aut Erymantheo pubes fuit Attica monſtro.
Sed tu parce feris venatibus, & fuge nota
Crimina ſylvarum: ne ſis Cinyreïa proles,
Accedaſque iterum [34] Veneri plorandus Adonis.
[35] Sic certe crinem flavus, niveuſque lacertos,
Cæſariem rutilam [36] per candida colla refundis:
Pectore ſic tenero, [37] plana ſic junceus alvo,

Per

Terrificant, linique vetant tranſcendere ſeptum.

Seneca de Clementia cap. XII: *Si feras lineis & pinna cluſas contineas.* Idem lib. II, cap. XII de Ira. Lucanus, Seneca Trag. initio Hippol. Lycophron p. 22. Apulej. in Apol. D. Hieronym. adverſ. Luciferianos: *Pavidorum more cervorum, dum vanos pennarum evitatis volatus, fortiſſimis retibus implicamini.* vide porro, quæ Dempſterus in paralip. ad Roſinum lib. II, cap. VII.

28. *Subſidiſque fero*] Demiſſus, inclinatuſque inſidiaris apro. De qua *ſubſidendi* ſignificatione Servius in verſum ducenteſimum & ſexageſimum octavum undecimi Æneidos. *Vinetus.*

29. *Fulmineo hoſti*] Apro. Sic Ovidius, & alii poëtæ. *Vinet.*

30. *Reducta*] *Revincta* puto in antiquo libro. *Vin.*

31. *Taurinus*] Sic antiqui libri. alii *Tarrinus*, *r* pro *u*. De quo nihil comperi, neque de Gedippa, Vrſino, Iovino, hominibus Medulicis. *Idem.*

32. *Qualis in Olenio*] Ὤλενος, & Καλυδὼν urbes Ætoliæ, patria *Meleagri.* qui in ea regione immanem *aprum* interfecit. Ovid. octavo Metamorphoſeôn, Hyginus, & alii. *Id.*

33. *Aut Erymantheo*] Alium ego *aprum* ex *Erymantho* non novi, quam qui ab Hercule occiſus fuiſſe dictus eſt in carmine de laboribus Herculis. *Idem.*

34. *Veneri plorandus*] *Adonin* ab *apro* interfectum lamentatur *Venus* eleganti edyllio apud Theocritum. *Id.*

35. *Sic certe crinem flavus*] Ita *Theon,* Adonidi illi formoſiſſimo pulchritudine non cedis. Ironica hæc. *Id.*

36. *Per candida colla refundis*] Stat. lib. V Theb.

— Et te per colla refuſis
Intacta, Crenae, comis.

37. *Plana ſic junceus alvo*] Contra, obeſus

Per teretes [38] feminum gyros, ſuraſque nitentes
Deſcendis, [39] talos à vertice pulcher ad imos.
Qualis floricoma quondam [40] populator in Ætna,
Virgineas inter choreas [41] Deoïda raptam

Suſtu-

obeſus Theon, ut in extrema epiſtola videbitur proxima. *Vinetus.*

37. *Sic junceus*] Terentius Eun. *Reddunt curatura junceam.* Prudentius in Paſſ. Eulaliæ:

— Carnifices gemini
Iuncea pectora dilaniant.

in præced. pro *nec ſis Cin. proles.* lege ex v. c. *ne ſis.*

38. *Feminum*] Sic antiqui libri, & ex impreſſis nonnulli. alii *femorum.* Vinet.

39. *Talos à vertice*] Ex ſecunda libri ſecundi epiſt. Horatii. *Vin.*

40. *Populat. in Ætna — Deoïda rapt.*] Proſerpinæ raptum hic intelligi, ſingula plane perdocent, ſi *Deoida* deam ipſam forma patronymica ἀπὸ τῆς Δηοῦς, i. e. Cerere non ignoremus. Neq; alibi ulla parte operis invenio, Auſonium unquam commeminiſſe ejus fabulæ, quæ Proſerpinam ab Iove in ſerpentem verſo viriatam tradiderit. Ideoque miror in Carmine Metamorphoſeos: *Varius Deoida ſerpens* ad ejus facti mentionem, Auſonium pleriſque adductum. *Enna* porro, eſt quidem Siciliæ civitas, innumeris ſemper vernans *floribus*, in cujus campis raptam fabulæ Proſerpinam invulgarunt. quam ſignaſſe Balbum quinto Argonaut. crediderim, hac periphraſi:

Florea per verni qualis juga duxit Hymetti,
Aut Sicula ſubit urbe choros, hinc greſſibus hærens
Pallados, hinc clara Proſerpina juncta Dianæ,
Altior, ac nulla comitum certante, priuſquam
Palluit, & viſo pulſus decor omnis averno eſt.

Vnde factum traditur, ut *Ætna* pro *Enna* ſæpe apud bonos fuerit inverſum. Præcepti cujus uſque adeo late mox ſerpſit contagium, ut in Papinii quoque Thebaide ſimili quidam emendatione verſum immutarint, qui fuerat: *Ætnea Cereri negat avia Dymé.* quod ne ſaltem in Auſonio attentare auſint, uttamque lectionem cuſtodiri quidem, ac tueri poſſe, dubitandum non videtur, quod conſtet, ipſam Cererem tam in *Enna* urbe, quam in *Ætna* monte templum habuiſſe, quodque locum raptus ejus filiæ authores non unum reddant. Pomponius ſane ſcribit: *Famam habet ob Cereris templum Ætna præcipua montium: Eryx maxime memoratur ob delubrum Veneris.* unde fit, ut in hac parte quorundam diligentiam deſiderem, qui *Ennam* in Pomponio, non *Ætnam* legunt. & *præcipua montium*, cum ſequenti colo nectunt. Sententia minime hercle ſpernenda, ſi *præcipua montium*: in Sicilia præterquam *Ætna* conveniret, qui magnitudine omnes ejus inſulæ montes, & ipſum quoque Erycem exſuperat, ut Polybius affirmat. Ariſtoteles vero περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων, urbemne ſignificaverit, aut montem, aut aliud omninò, ubi ſit ſpelunca, qua emerſus Pluto Perſephonem rapuit, æſtimandum relinquimus ex ejus verbis, ἐν τῇ Σικελίᾳ (inquit) τῇ καλουμένῃ Αἴτνῃ σπήλαιόν τι λέγεται εἶναι. Mariang. Accurſius.

40. *Populator in Ætna*] Malim: *Enna.* ad Pergum namque *Enna* lacum rapta Proſerpina. Hinc Statius eam *Ennæam Iunonem* vocat l. v Sylv. III. uti illic legendum eſſe jam alii fortaſſis ante me viderunt.

41. *Deoida*] Δηώ, Ceres. unde πατρωνυμικῶς Δηωῒς filia Cereris Proſerpina. quam Orcus ſive Pluto rapuit, in Ætna monte Siciliæ, *flores*

Oo 2 legen-

Sustulit emersus stygiis fornacibus Orcus.
An quia venatus ob tanta pericula vitas,
Piscandi traheris studio? nam tota supellex
Dumnotoni tales solita est ostendere gazas:
[42] Nodosas vestes [43] animantum Nerinorum,
[44] Et jacula, [45] & fundas, [46] & nomina villica lini.
[47] Colaque, & [48] indutos terrenis vermibus hamos.
[49] His opibus confise tumes? domus omnis abundat
Littoreis dives spoliis, referuntur ab unda
[50] Corroco, letalis trygon, [51] mollesque platessæ,
[52] Vren-

legentem. Ovidius quincto Metamorphoseôn, Hyginus, & Claudianus in poëmate de hac re facto. *Vinetus.*

42. *Nodosas vestes*] *Retia*, in quibus *nodi* sunt innumerabiles, & maculæ. *Vinetus.*

42. *Nodosas vestes*] Censeo Ausonii manum fuisse, *nodosas pestes*. Sunt enim *retia* pernicies piscium, non vestes aut integumenta. Eandem vocem Ovidio & Manilio restituimus in tertio Observationum. *Gronovius.*

43. *Animantum Nerinorum*] Piscium marinorum. *Nereus*, unum est ex maris numinibus. Vnde *Nerinen* Galatheam dixit Virgilius in septimo bucolico. *Vinetus.*

44. *Et jacula*] Retis genus: quod *rete jaculum* Plauto in principio Asinariæ, in Truculento, appellatum tradit Turnebus. *Vinet.*

45. *Et fundas*]Primo Georg. Virgil.

Atque alius latum funda jam verberat amnem

Alta petens. pelagoque alius trahit humida lina. Vin.

46. *Et villica*] In veteri libro disertim scriptum est:

--- *& nomina villica lini.* Scaliger.

46. *Et nomina bellicani*] Sic omnia exemplaria, præter vetus Lugdunense: quod cum *vilicalini* habere audisset Hadrianus Turnebus, pro illo *bellicani*, *nomina villica lini* emendandum censuit. sed nec sic hoc ego, quid sibi velit, satis video: quamvis *villica*, paganica, rusticanaque esse possint: & hic significari putem, quæ *humida lina* dixit Virgilius, retis genus: quod appellari *everriculum* scribit vetus poëtæ interpres. *Vinetus.*

47. *Colaque*] Virgilius II Georgic.

--- *Tu spisso vimine qualos,*
Colaque prælorum fumosis diripe tectis.

Vinet.

47. *Colaque*] *Colum* in instrumento piscatorio est pro retis genere, quod quia quadratum est, Galli *un quarré* vocant. Vnde *colare amnes* dicuntur Piscatores à Manilio:

Et colare vagos inductu retibus amnes.

Passeratius.

48. *Infutos terrenis vermibus hamos*] Videtur hæc proba lectio: elegantiorem tamen censeam: *indutos t. v. hamos*. Sic in Mosella:

Indutos escis jacient mortalibus hamos.

49. *His opibus confise tumes*] Dixit, pro confisus, more suo. *Scaliger.*

50. *Carroco*] In eodem libro plane legitur: *Corroco, letalis Trygon. Corroco* est vox Vibisca. Frustra enim conatur id mutare Turnebus. *Platessa* nomen retinent hodie in Vibiscis. Ita vocant genus *planorum*, & jacentium piscium. *Scalig.*

50. *Carroco, letalis*, &c.] Oppiano in *Trygon* prima etiam syllaba producitur:

Τρυγὼν τ' ἀργαλέη καὶ ἐπίτυμον οὔνομα Νάρκη, Possis autem,

quoque

[51] Vrentes thynni, & male tecti spina [53] elegati,

[54] Nec

quoque particula expuncta, scribere: *Corrhoco, letalis Trygon, mollesque platessa.* De *Trygone* Plautus in Captiv. ita meminit. *Horaum, Scombrum, & Trygona.* Nam qui *Triglam* emendandum censuere, quod illam inter venenata Plinius retulerit, quam sit ullius hoc momenti, ipsi viderint. Venenatam certe eam, non quidem dum gustetur, sed pestiferam execrabilemque radio, quod ei telum est super caudam eminens minansque intelligi voluisse Plinium, putandum est. Videtur autem ea esse, quam nonnulli & Latii piscatores vulgo *Bruchum* vocitant, captæque confestim, ne lædat, radium abscindunt. Plebeja inter connumerantur obsonia, velut Rajæ. quibus fere & magnitudine & forma similis nonnihil ostenditur. *Mariang. Accursius.*

50. *Carroco letalisque trygon*] Legitur & *Corroco*, *o* pro *a*, & media syllaba Græcorum more aspirata, *Carrhoco*, & *Corrhoco*. Piscis Medulici corruptum fuit vocabulum: quod nec apud alios vetustos scriptores invenio, nec ipsius ullum vestigium in ore Aquitanorum agnosco, nisi forte sit, quod dicam. Quem Galloromani Esturjonem, *j* consonante nuncupant, piscem nobilissimum, Romani vero veteres, ut quidam putant, *Acipenserem* dixerunt, hic Burdigalensibus, Medulis, Bojis, & aliis ejusdem Aquitaniæ populis, *Creac* appellatur. Iidem rursus Burdigalenses *Creac* quoque vocitant, sed cum adjectione, *Creac de Buch*, id est, *creacum Bojensem*, qui ipsis alio nomine *Martram* dicitur, scriptoribus Græcis ῥίνη, Latinis *Squatina*, Rondeletio descriptus capite vicesimo primo libri duodecimi. Vilem ergo piscem, qui in Medulensi, Bojensique mari multus capitur, potest Ausonius *Carrocenem*, aut nescio quo alio pacto appellasse, patrio vocabulo in Latinam faciem transformato: quod librarii postea pro more depravarint. *Letalisque trygon.* Est Τρυγὼν, turtur avis, & *trygon piscis*, sed vetustioribus Latinis *Pastinaca*, herbæ nomine, auctore Cornelio Celso, libro sexto, de dentium dolore, & Plinio nono Naturalis Hist. Hujus piscis plani, rajæ non multum dissimilis, duo genera novit Rondeletius. quæ Burdigalensibus, & Aquitanis *Tare rende*, & *Tare franke*, dicit appellari: sed ego ista vocabula hauddum usquam audivi. Burdigalenses & Bojenses cum Medulensib. *Pastenagas* tantum, quod observaverim, nominant, à Latino *Pastinaca*. Habet autem utrumque genus caudam longissimam. in qua media est aculeus, quem appellat *Radium* Plinius nono: qui non solum homines, verum etiam *arbores, infixus radici, necat. arma, ut telum, perforat vi ferri & veneni malo.* (f.leg. *vi ferri cedente ven.malo.*) Producit autem priorem syllabam Τρυγὼν apud Nicandrum, & Oppianum. quare sine conjunctione, *que*, ut quædam exemplaria habent, *Letalis trigon*, Ausonium scripsisse suspicor. *Vinetus.*

51. *Mollesque platessa*] *Platessa*, unico *s* in vetusto codice. Mihi autem dubium non est, quin sint, quas *platussas*, *u* pro *e*, Burdigalenses, Meduli, Boji, appellant: alii Galli *plezas*, & *plias*. Piscis est planus, ut Rhombus, & solea, ex passerum genere, ἀπὸ τοῦ πλάτους, unde & *plateas* esse dictas mihi quidem videtur, carne prorsus molli, satisque insipida. *Vinet.*

52. *Vrentes thynni*] *Tinni* in vetere libro: sed quid id nominis sit? θύννος, id est, *thunnus*, quicunque piscis fuerit apud veteres Græcos & Latinos, ego hoc loco suspicor Ausonio *thunnum* esse dictum, qui Burdigalæ, ac apud Medulos, Bojosque, Τὴλ vocitatur, piscis oblongus, & fere teres: coloris, majore ex parte,

[54] Nec duraturi poſt bina trihoria corví.
An te carminibus juvat inceſtare [55] canoras
Mnemoſynes natas, [56] aut tris, aut octo ſorores?
Et quoniam huc ventum, [57] ſi vis cognoſcere, quid ſit
Inter doctrinam, deridendaſque camœnas:
Accipe congeſtas myſteria frivola nugas,
Quas tamen explicitis [58] nequeas dependere chartis,
[59] Scil-

cinericii, ac, unde *urentes* dixerit *thynnos* Auſonius, cute aſpera. *Vinetus.*

53. *Elegatis*] In eodem libro ſcriptum eſt: -- *& male tecti ſpina ligari.* Et id quoque puto ex lingua Vibiſca. Quare ergo mutemus, ſi ignoramus? Modeſtius enim agendum, quam fecit Adr. Tutuebus, vir alioqui ſummus: qui cenſet legendum *Elacati.* In quo quæ indigna dixerit exiſtimatione ſua, vide. Primum cum dicantur ἠλακατῆνες, primam, quæ natura longa eſt, corripit? & tertiam contra naturam producit. Deinde cum ἠλακατῆνες ſint ex genere *thunnorum*, & Cetaceorum, quam inepte dixiſſet *ſpina tectos* eſſe *thunnos*? Adeon' oblitum fuiſſe ſui tantum virum, ut quid eſſet ἠλακατὴν, ſeu *thunnus*, & quid à *ſpinoſo* piſce differret, non animadverterit? *Scaliger.*

53. *Et male tecti ſpina elegati*] Legitur &, *elegatri*, & in vetuſto libro *Ligari.* Fert Garumna Burdigalam & Medulos præterfluens, piſces, quos *Gatos* & *Gatas* vocitant, magna copia ſub veris finem capi ſolitos, viles, ſpinoſiſſimos, aloſis, & iis, quos *a rangos* vulgo vocitamus, non diſſimiles, niſi maximi horum illis minores forent, ſquamis tectos, ut ſunt aloſæ, ſed tenuioribus, rarioribuſque: quam ob rem *male tectos* dixerit Auſonius, ſiquidem hic eum piſcem intellexerit. *Vinetus.*

54. *Nec duraturi poſt bina trihoria corvi*] Idem de fluviatili capitone, verſu octogeſimo ſeptimo Moſellæ. Hic autem piſcis marinus à nigricante dorſo Græcis Κόρακ, Latinis *corvus* appellatus, Guilielmo Rondeletio deſcriptus capite ſeptimo libri decimi de piſcibus. Burdigalæ *Perlon*, Bajonæ *Pirlon* vocatur: nec ibi eſt majore in pretio, quam alii hic memorati piſces. Ita Auſonius dum cum piſcatore ſuo *Theone* jocatur, eum non alios capere quam peſſimos quoſque piſces ſcribit. *Vinet.*

55. *Canoras*] Sic habuit vetus liber. alii *camenas.* Idem.

• 56. *Aut tris, aut octo*] Tres primum, deinde novem fuiſſe *Muſas*, Iovis & Mnemoſynes, hoc eſt, memoriæ filias, dixit Auſonius in Gripho. Quidam quattuor numerarunt, ut meminit Tzetzes Heſiodi commentator. Alii, quinque: alii, ſeptem. Grates etiam *octo* apud Arnobium libro tertio adverſus gentes. Corripitur autem poſterior ſyllaba in nomine *octo* etiam apud Martialem libro 14:

Octo capit. Veniat quiſquis amicus erit:

quæ naturaliter longa eſt in ſuo Græco ὀκτώ. Idem.

57. *Si vis agnoſcere*] Leg. *cognoſcere.* Mariang. Accurtius.

58. *Nequeas deprendere chartis*] Scaliger & Heinſius ex vetuſto Codice, *dependere.* vide quæ ad Griphum ternarium. Ego nihil mutem, cenſeamque librarii vitium eſſe per abbreviationem ſupra ſcriptum *r*, uti in MSS. ſolet, non animadvertentis. Idem plane Salluſtio accidit, in ſententia longe omnium pulcerrima, quæ ut emendata legatur, communis

59 Scillite decies non si purgeris aceto,

60 An-

nis vitæ intereſt. Is igitur de bello Iug. cap. 111: *Neque illi, quibus per fraudem jus fuit, tuti, aut eo magis honeſti ſunt. nam vi quidem regere patriam aut parentes, quamquam & poſsis, & delicta corrigas, tamen importunum eſt.* Corrige & lege: *quamquam & proſis.* Cicero l. 1, Epiſt. ad Lentulum VIII: *Id enim jubet idem ille Plato, quem ego vehementer auctorem ſequor,* TANTUM *contendere in rep. quantum probare tuis civibus poſsis: Vim neque parenti, neque patriæ afferre oportere. Atque hanc quidem ille cauſam ſibi ait non attingendæ reip. fuiſſe: quod cum offendiſſet populum Athenienſem prope jam deſipientem ſenectute, cumque eum nec perſuadendo, nec cogendo regi poſſe vidiſſet, cum perſuaderi poſſe diffideret, cogi fas eſſe non arbitraretur.* Sic & in Horatio de Arte variantia nata eſt, quibuſdam libris: *Nec rude quid proſit --- ingenium, ſine divite vena*, aliis contra exhibentibus: *Nec r. quid poſsit ing.* Sed minus bene.

59. *Scillite*] Hi verſus ita leguntur in veteri membrana:

Scillito decies ſi cor purgeris aceto,
Anticipeſque tuum Samii Lucumonis acumen.

Egregie, & pervenuſte. At quod optimus, & Eruditiſſ. vir Adr. Turnebus legat:

Scillitico decies ſi corpus verris aceto:

non illi adſcribendum, qui quidem ex fide aliena retulerit; ſed ei homini non nauci, vitio vertendum, qui ei perſuaſit, cujuſque væcordiam ipſe nondum cognoverat. Nam & veterem ſcripturam, quod Codex vetuſtiſſimis characteribus Longobardicis ſcriptus eſſet, aſſequi non potuit. Ait igitur Auſonius: Non poteris horum ænigmatum nodos ſolvere, etiamſi eor purges *ſcillite* aceto, quod antidoti vice ſæpe anticipare ſoles: neque etiam ſi te eo præmunieris, quod eſt tibi acumen ad verſus faciendos, qui es *lucumo*, & inſanis. Nam, ut ex Feſto novimus, *Lucumones* ſunt inſani. Et temporibus Auſonii tritum erat in ore vulgi illud vocabulum in homines inſanos, & intractabiles. Sidonius: *Temperat lucumonem noſtrum Tanaquil ſua. Samius* autem eſt *acutus.* Vnde *ſamiare* eſt acuere. Et *ſamiator*, qui acuit cote. Nonius: *Samium, acutum; & ſamiare, acuere.* Gloſſarii: *Samiator, ἀκονητής.* Quare hic *Samius lucumo*, eſt furioſus acutus. Notandum vero genus loquendi, *tuum acumen Samii lucumonis.* Nam & ita à multis veteribus uſurpatum memini: ut à Iuriſconſulto: *Cum meni mea fuerit facientis teſtamentum.* Et à Thucydide, aliiſque veteribus Atticis. Ita enim loquuntur: ut, ἡμετέρᾳ γνώμῃ τῶν βουλευόντων, & ſimilia. Hoc igitur modo hic dictum, *tuum acumen lucumonis.* intelligendum enim τὸ σοῦ genitivus ſecundæ perſonæ. ſi enim expreſſum eſſet, ignoratione hujus locutionis locus corruptus non fuiſſet. ut in Plauto recte expreſſum eſt:

-- Duorum labori ego hominum parſiſſem libens:
Mei te rogandi, & tui reſpondendi mihi.

Tanquam ſi diceret, noſtro labori, mei, & tui. Quid? quod eodem modo dicitur: noſter utriuſque labor? Eſt ergo & argutiſſime & venuſtiſſime dictum ab Auſonio, *tuum Samii lucumonis acumen.* Cujus rei ignorantia quot, quantas nugas viri boni & docti ſuper *Lucumone Samio* effutiverunt: dum quærunt, quis ſit iſte Samius Lucumo: & putant referendum ad Hiſtoriam quandam, non autem eſſe epitheta in *Theonem* ipſum. Non diſſimulabo in veteri libro primum ſcriptum fuiſſe, *Anticipeſque vivum.* mendoſe, ut apparet ex modulo ſyllabæ. At doctus librarius agnovit commiſſum manus nimis properantis, & emendavit, *Anticipeſque tuum.* Cujus loci illuſtratione eſt

 quod

[60] Anticipesque tuo [61] Samii Lucumonis acumen:
[62] Aut adsit interpres tuus,

Ænig-

quod humani viri, & harum litterarum intelligentes non mediocriter gaudeant. Nam vulgata lectio, *Anticyramque bibas*, est Hieronymi Avantii commentum: qui primus ita hunc locum interpolavit. In eodem libro scriptum erat *Scillito*. Palladius tamen, & Plinius scribunt *scillite* Græcanice, ut σκιλλίτη οἴνῳ. alioqui vitium esset in dactylo, si legeremus ut Turnebus: *Scillitico*. Scaliger.

59. *Scillito decies*] Σκίλλα herbæ genus est, & quasi cæpa agrestis. unde vinum & acetum veteres Græci medici fecerunt, Vinum ipsis σκιλλίτης dictum fuit, ut ἀψινθίτης, μυρτίτης, νεκταρίτης, ὀριγανίτης, genere masculino quod eorum vinum, id est οἶνος, hujus sit generis. Cui tamen nomini masculino, Latini neutrum etiam suum jungunt vinum, ut Palladius in extremo lib. 8, de Iulio mense. *Hoc mense vinum scilliten sic facimus*. ὄξος vero, id est *acetum*, quia neutrum nomen est, neutro genere acetum è radice scillæ factum, appellant σκιλλητικὸν ὄξος, Dioscorides, Galenus, & alii medici Græci: sed *scillinum* Plinius lib. 23: *Acetum scillinum inveteratum magis probatur*. quod de nominativo ipsum quoque vinum appellavit Quinctus Serenus de hydrope:

Sæpe & scillino pelluntur noxia Baccho.

Idemque rursus *acetum* idem Plinius, *scilliten* etiam masculino vini nomine, ut lib. 24, de pilulis Platani: *Tusæ autem cum aceto acri, magisque scillite*. & tricesimo secundo: *Vrtica marina trita ex aceto scillite. Scillitum* autem id acetum dixit Ausonius, si nihil hic mendi. Posset enim legi *scillite* ex Plinio, postquam illa in ίτης, penultimam producunt: & sunt primæ declinationis. Posset & *Scillino*, ut apud Serenum. *Vinetus*.

59. *Scillite decies*] Ita ferme Lucianus Chrysippum loquentem inducit, in vitarum Auctione: Τὸ κεφάλαιον, ὦ θέμις γενέσθαι σοφὸν, ἢν μὴ τρὶς ἐφεξῆς τοῦ ἐλλεβόρου πίῃς. de Chrysippo in hanc rem quædam Cicero, & A. Gellius lib. XVII, c. XV.

60. *Anticipesque tuum*] Lege *tuo*, cum Douza & Gronovio, sc. *Tuo* acumine acumen Samii lucumonis anticipes. *Anticyramque bibas*, fuit in papyraceo, nec est Avantii commentũ.

61. *Samii Lucumonis acumen*] Scribit vetus interpres Virgilii in decimi Æneidos versum ducentesimum & secundum, Tusciam divisam fuisse in duodecim partes quibus singulis *Lucomones*, id est reges singuli imperitabant: & ex iis unus omnibus præerat. Tarquinii autem ejusdem Etruriæ oppidum fuit. Vbi pater Tarquinii Prisci quincti Romanorum regis Corintho ob seditionem profugus consedit, & *Lucumo* dictus est: idemque nomen Tarquinio ipsi Prisco fuit. Floruerunt autem apud Etruscos litteræ quondam, & vaticinandi divinandique disciplina: quare dubium non sit, quin hoc loco αἰνιγματώδως Ausonius *Lucumonem* vocet, aliquem magnum in secretioribus disciplinis virum: quisquis ille sit. Exstat inter Claudii Galeni scripta, opus incerti auctoris de paratu facilibus. ubi celebratur Pythagoras *Samius*, qui aceti *scilletici* usu vitam ad annum centesimum & decimum septimum produxerit, & sic alius à priore illo Pythagora, quem scribunt annis non majorem nonaginta fuisse occisum: medicus forsitan ille Pythagoras, eidem Diogeni memoratus in extrema vita Pythagoræ illius primi philosophi appellati. *Vinetus*.

62. *Aut adsit*] Vel si tu sis, quæ tibi proponam, explicaturus, ejus adhibe

Ænigmatum qui cognitor
Fuit meorum: [63] quum tibi
Cadmi nigellas filias,
[64] Melonis albam filiam,
[65] Notasque furvæ sepiæ,
[66] Cnidiosque nodos [67] prodidit.
Nunc adsit: & certe modo
Præsul creatus litteris,

Enu-

hibe auxilium, hominis multo eruditioris: qui ænigmata mea cognovit, & tibi aliquando exposuit, quas in quodam ad te carmine dicerem *Cadmi nigras filias*, *Melonis albam* paginam, &c. *Vinetus*.

63. *Quum tibi Cadmi nigellas filias*] Id est, literas, quas *Cadmus* intulit Græciæ, papyrum Niloticam (nam Nilus olim *Melo* teste Festo ac Servio) atramentum, quod Afri non è fuligine, uti alii, sed è sepiæ succo conficiebant: & calamos scriptorios, è quibus Cnidii cæteris præstabant. Hanc quidem Ausonii mentem fuisse, indicat ipse epist. VII, qua Theoni scribit. Sed in ænigmate ipso, ubi vulgo est *melonis albam paginam*, plane legendum puto, *Melonis albam filiam*, prout se in MS. codice invenisse refert Mariang. Accursius. nam *paginam* vocare *paginam* non est ænigmatice loquentis. Et elegantior omnino futura est ἀντίθεσις inter nigellas Cadmi filias, & albulam filiam Melonis. Alioqui etiam non tam è tropo fuerit hic obscuritas quam ex obsoleto vocabulo, Priscis enim Nilus, ut dixi, vocabatur *Melo*: nempe ut puto, à μέλας, non quasi Ægyptii Græce sint locuti: sed quia Græci sic nomen Ægyptium reddiderunt. Sane Ieremiæ c. XI, ℣. XVIII. Nilus vocatur *Scichor*, nempe à nigris, hoc est, turbidis aquis. Origo enim à *Scachar*, id est, nigrescere, ex quo *Scachor*, id est, niger, & latinum sed obsoletum, *scurus*, à quo, & proverbio *ob*, *obscurus*. Græci igitur, quia Ægyptiis Nilus dictus *Scichor*, hoc est, niger, sua etiam lingua vocarunt *Melonem*, à μέλας, niger. *G. Io. Vossius*.

64. *Melonis albam paginam*] In MS. Codice legimus *Melonis albam filiam*. papyrum quidem ipsam ænigmatica ac fallenti tralatione, albam Nili filiam vocare, tam decebat, quam litteras Cadmi nigellas filias, decuerit. quibus conjecturam facimus, vocem *paginam* scholion quandoque superinditum, librariis emendationem putantibus, mox arreptum. *Mariang. Accursius*.

65. *Notasque furvæ sepiæ*] Litteras nigri coloris. *Furvum* nigrum, vel atrum exponit Festus, σηπία autem piscis è mollium genere nomen priscum Græcum Burdigalæ retinens, atramentum pro sanguine habet, ut scribit Plinius nono Naturalis Historiæ. Vnde *sepiam* pro atramento, quo litteras pingere solemus, usurpavit Persius in Satyra tertia. *Vinetus*.

66. *Cnidios nodos*] Arundines & calamos: quibus multis locis scribitur, non avium pinnis. Κνίδος est promuntorium, & oppidum maritimæ Cariæ in Asia: ubi probatissimos nasci calamos scribit Plinius sextodecimo Naturalis historiæ. *Nodos* vero dixit, quos *nodosos* calamos Persius Satyra tertia:

Inque manus chartæ, nodosaque venit arundo. Vinet.

67. *Prodidit*] Explicavit. interpretatus est. Clementinus ille fortasse,

 cujus

Enucleabit protinus,
Quod militantes ſcribimus.
[68] Notos fingo tibi poëta verſus:
Quos ſcis hendecaſyllabos vocari:
Sed neſcis [69] modulis tribus moveri.
[70] Iſtos compoſuit Phalæcus olim,
Qui penthemimerin habent priorem:
[71] Et poſt ſemipedem duos iambos.
[72] Sunt quos hexametri creant revulſi:
Vt penthemimeris prior locetur.
Tum quod [73] bucolice tome relinquit.

[74] Sunt

cujus paulo ante commendavit fecundum pectus. *Vinetus.*

68. *Notos fingo tibi*] Carmen hendecaſyllabum, atque id carmen, quod Theoni nullo modo intellectum iri dixit Auſonius. *Vinetus.*

69. *Modulis tribus*] Tribus modis & numeris. Ponit autem primum, Phaleucum: ſecundum tetrametrum catalecticum: tertium, Sapphicum. *Vinet.*

70. *Iſtos*] Hos, quos hic facio. qui *Phalæcii* appellantur à *Phalæco* poëta Græco: cujus meminerunt Athenæus, & vetuſti Scholiaſtæ Pindari, & qui de carminum generibus ſcripſerunt veteres Grammatici, Terentianus, Victorinus, Diomedes: & pedibus conſtant quinque, ſpondeo, dactylo, & tribus trochæis, niſi quod interdum pro ſpondeo jambum, & trochæum admittunt. *Idem.*

71. *Et poſt ſemipedem*] Ita vetus liber. *Semipedem* vocat penthemimerida ipſam. poſt eam notum eſt in Phalæcio in fine eſſe jambos duos. imo jambi illi duo ſunt inter duos *ſemipedes*: inter penthemimerida ipſam, & ſemipedem finalem. *Scaliger.*

71. *Et poſt ſemipedem*] Affectavit Auſonius in hoc verſu obſcuritatem: quæ aberit, ſi conſtruas, *& poſt duos jambos ſemipedem.*

72. *Sunt quos*] Sunt alii verſus hendecaſyllabi: qui ex *hexametris truncatis*, & corruptis fiunt. Hujuſmodi erit:

At regina gravi ſaucia cura,

ex hoc hexametro:

At regina gravi jamdudum ſaucia cura. Et hic hendecaſyllabus:

Inſipiens dives temnit egenos,

Hexameter plenus erit, ſi ei tempora addideris:

Inſipiens dives miſeros contemnit egenos.

Hoc genere conſtat carmen ſecundum libri primi Severini Boëthii de conſolatione philoſophiæ. Recipitque hoc metrum prima ſede ſpondeum, ſi ſecunda dactylum habeat: aut contra, dactylum prima, ſi ſecunda ſpondeum. tum ſemipedem, hoc eſt ſyllabam longam, ac tertio loco dactylum, & quarto ſpondeum. *Vinetus.*

73. *Bucolice tome*] Τομὴ, cæſura, & inciſio, ut in Centone Centroneve. *Bucolica cæſura*, & tetrapodia, quum verſus hexametri pes quartus eſt dactylus, dictionem terminans, ut in hoc Virgilii:

Sæpe tener noſtris ab ovilibus imbuet agnus. Et:

Nos patria fines & dulcia linquimus arva.

Poſt quem dactylum, quia reliqui ſunt

[74] Sunt & quos generat puella Sappho:
Quos primus regit Hippius ſecundus:
Vt claudat Choriambon Antibacchus.
[75] Sed jam non poteris, Theon, doceri;
Nec fas eſt mihi regio magiſtro

[76] Ple-

ſunt duo pedes, quando dicit Auſonius, ut *penthemimeres prior ponatur*, ſignificat iſtius hendecaſyllabi verſus partem priorem duos habere pedes, & ſyllabam longam. ut:

Inſipi, ens di, ves. — & quod ſubjicit: *Tum quod bucolice tome reliquit*, hoc ſignificat, poſt ſyllabam illam ſolam, & cæſuram πενθημιμερῆ, dactylum, & ſpondeum eſſe reliquos:

— *temnit egenos.* Vinetus.

74. *Sunt & quos*] Verſum hendecaſyllabum *Sapphicum*, dictum à *Sappho* poëtria, Grammatici noſtri quinque pedibus metiuntur, primo, Trochæo: ſecundo ſpondeo: tertio dactylo: quarto, quinctoque, trochæo:

Iam ſa, tis ter, ris nivis, atque, diræ.

Auſonius vero pro quinque illis, eundem verſum tribus tantum, ſed longioribus pedibus, metitur, ἱππείῳ, χοριάμβῳ, & ἀντιβακχείῳ. Hippius valet trochæum, & ſpondæum, primum & ſecundum verſus pedem. Choriambus dactylum, tertium, & primam ſyllabam Trochæi quarti pedis. Antibacchius autem poſteriorem ſyllabam ejuſdem Trochæi, quæ brevis eſt, & ſpondeum. poſtremum verſus pedem pro trochæo, quod ultima ſyllaba verſus cujuſque habeatur anceps. Primum itaque Sapphicum libri primi Odarum Horatii ita Theoni Auſonius metitur, ut ſit Hippius, *Iam ſatis ter.* Choriambus, *ris nivis at.* Antibacchius, *que diræ.*

Iam ſatis ter, ris nivis at, que diræ.

Miror autem, quod quum Grammatici Hippium & Moloſſum eundem dictum pedem tribus longis ſyllabis definiant, hic Auſonius *Hippium ſecundum* appellet, quem illi epitritum ſecundum vocant, ex quattuor ſyllabis conſtanrem: quarum ſola ſecunda brevis eſt, ut *verberati.* Quod vero ad *Antibacchium* attinet (detraxit unam ſyllabam etiam Terentianus, & ex *antibacchio* imperiti ſtatim *antibrachum* fecerunt) eum ſolum intelligimus pedem, qui bacchio fuerit contrarius, adeo, ut ſi bacchium velis eſſe ex brevi & duabus longis, ut eſt exemplum apud Quinctilian. duorum bacchiorum, *venenum, timeres*, antibachius ſit ex duabus longis & brevi, ut, *Marcellus.* Si vero contra, bacchium dicas ex duabus longis & brĕvi, antibacchius ſit viciſſim ex brevi, & duabus longis ut hîc. Terentianus in hunc modum de illis pedibus. *Vinetus.*

75. *Sed jam non potes, ô Stoio doceri*] Fortaſſe propter provectiorem ætatem. *Stolo* autem quid hoc loco ſit, parum compertum, Theoniſne cognomentum aliquod, an aliquid aliud. Marcus Varro primo de Re ruſtica, & Plinius ſeptimodecimo Naturalis Hiſtoriæ ſcribunt, *ſtolones* (*ſtulo* eſt hoc in vetere gloſſario, & παραφυὰς interpretatur) eſſe dictos, qui ex radicibus arborum naſcerentur, fruticationem inutilem. Adrianus Turnebus putat apud Auſonium *Stolonem* ſignificare ſtolidum & ſtultum. *Vinet.*

75. *Sed jam non potes*] Repoſui optimi libri lectionem: quam ſi mutare lubet, quin legimus: *Sed jam non potis es, Theo, doceri?* veriſimile ſaltem eſt fuiſſe quondam ſcriptum: *Sed jam non potis estheo doceri.* unde hic error. Apulejus in Apologia: *Diſce igitur*

[76] Plebejam numeros docere pulpam.
Verum protinus ede, quod requiro.
Nil quæro, nisi quod libris tenetur :
Et quod non opicæ tegunt papyri.
Quas si solveris, ô poëta, nugas ,
[77] Totam trado tibi simul Vacunam ,
Nec jam post metues ubique dictum ,
Hic est ille Theon poëta falsus ,
Bonorum mala carminum [78] taberna.

Episto-

igitur versus Platonis Philosophi in puerum Astera : si tamen tantus natu potes literas discere. Vid. Erasm. Adagia in *Senis doctor.*

76. *Plebejam pulpam*] Theonem *plebejum* hominem , & ignobilem , carnulentum , & pinguem. *Pulpas* , σάρκας interpretatur vetus glossarium. Antiqui Terentii , & Persii commentatores *pulpam* , carnem sine pinguedine dicunt esse. *Vinetus.*

77. *Totam Vacunam*]Id est,*Vacuum* te esse jubeo , liberum & immunem ab omni dicto & contumelia. *Vacuna* antiquorum obsoletum & ridiculum numen , non videtur tantum fuisse vacantium & otiosorum Dea , sed etiam eorum , qui vel carmine , vel calumnia,contumelia denique,& maledicto vacui reddebantur.*Turneb.*

77. *Totam tibi*] In eodem plane legebatur :

Tostam trado tibi simul, & agnam.

Addendum erat *que,*ut constet versui suus modulus : *--simulque & agnam.* Sed quid sit nescio. Nam vulgaris lectio valde mihi suspecta est. Sed dubium est, utrum illo libro *Tostam,* an *Tortam* scriptum esset, quia characteres Longobardici nullam differentiam inter *R* , & *S* , faciunt. Malim *Tortam* , hoc est Tortam panis. Videtur esse pastoralis provocatio , seu sponsio. Nam pastores victori Tortam panis , & agnam proponunt. Si solveris has nugas , inquit, per me quidem præmium habeas licet. Sed quod intactum reliquimus : *Tostam trado tibi , simulque & agnam.* est figura Grammatices ἓν διὰ δυοῖν. ut :

--- pateris libamus & auro.

hoc est aureis pateris. sic hic, *Tosta,* & *agna* , est *tosta agnina.* Nam qui griphum , aut ænigma solverat in convivio pro præmio carnes auferebat. Auctor Pollux. Ausonium vero proponere griphum Theoni quis dubitat ? Ipsemet hoc restatur. Lege , & videbis. Sed melius erit, si *Tostam* simpliciter interpretemur carnem aut carnium tostarum portionem , quæ dabatur griphi enodatori. *agnam* autem , quia poëtarum erat præmium *agna.* Vnde ἀρνῳδοὶ dicebantur , qui *agna* præmio canebant. *Scaliger.*

77. *Totam Vacunam*] *Vacunam* quidam dixerunt esse deam , quæ *vacantibus* & otiosis præesset. alii Minervam , alii Dianam , alii Cererem, alii Bellonam dixerunt , ut scribunt veteres Grammatici in epistolam Horatii decimam. Varro vero Victoriam : qua maxime ii gaudent , qui sapientia vincunt. Lilius de diis , & Turnebus in adversariis , hunc Ausonii locum explicare tentaverunt. sed miror , membranæ illæ Lugdunenses , quod habebant , *Tortam* pro *totam* , & *simuletagnam* pro *simul vacunam.* Vinetus.

78. *Laverna*] Dea fuit *Laverna* , furibus præsidere olim existimata ,

qui

qui & inde sunt *Lavernones* dicti, auctore Festo: sed *Taberna* pro *Laverna* erat in eodem vetusto exemplari. Theon autem aliquando sibi ascripserat Clemenrini poëtæ præstantis aliquod carmen, ut ad versum hujus Epistolæ decimum, dixit Ausonius. ideoque plagii furtive accusat. *Vinet.*

78. *Carminum taberna*] *Laverna*, scriptus alrer. ea dea furum. supra Clementini versus venditasse Theo dicitur: adeoque potest & hic alieni laboris fur intelligi. puto tamen ex affinitate literarum *b* & *v* errorem natum, vulgatamque lectionem sinceram esse.

Epistola v.

[1] AVSONIVS *Salve caro mihi dico* THEONI,
[2] *Versibus experiens quod volo, quodve queror.*

[3] TErtia fissipedes [4] renovavit Luna juvencas,
[5] Vt fugitas nostram dulcis amice domum.
Nonaginta dies sine te charissime traxi:
Huc adde æstivos. hoc mihi pæne duplum est.
[6] Vis novies denos dicam, deciesque novenos
Isse

1. *Ausonius Salve caro*, &c.] Hæc Epistola nos docet *Lucaniaci villam* ad *Pauliacum* fuisse non procul à ripa Garumnæ, ut jam non semel monuimus. Item pauca millia interjecta inter *Theonem*, & Ausonium, hoc est, inter *Lucaniacum*, & *Domnotonum*. Domnotonus videtur fuisse in eo tractu Medulorum, ubi hodie est caput Bojatum. Quocirca Theoni ad Auson. æstu Oceani delato necessarium fuisse ventum *Medullinum*: hoc est, Septentrionalem: quem tamen ipse vocat *Notum* poëtica licentia, cum potius, ut dixi, sit à Septentrione. *Scalig.*

2. *Versibus expectans*, &c.] *Experiens* erat in vetusto codice, & *quero* pro *queror*. Vinetus.

3. *Tertia fissipedes*] Iam tres sunt menses, quum ad me non venisti. *Fissipedes* autem dixit juvencas, quibus ungulæ sunt in duo fissæ & divisæ. quod genus animalium *bisulca* appellat Plinius 11 Naturalis Histor. *Luna* vero currum cur *bubus* trahi sit fictum, ut hoc loco, & in epistola undevicesima, quærit Cælius Rhodiginus capite sexto libri vicesimi. quos tamen *equos* dicit Ovidius in principio quincti Fastorum. *Vinet.*

4. *Renovavit Luna juvencas*] *Tauros* adjunxit Fulgentius currui *Lunæ*, L. 1 Mythologi.

Astrigeroque nitens diademate Luna bicornis
Bullatum bijugis conscenderat æthera tauris:

boves Prudentius lib. 1 contra Symm. de Proserpina, sive Luna:

Et regnare simul cæloque ereboque potentem.
Nunc bigas frenare boves.

5. *Dum fugitas nostram*] Liber optimus: *Vt fugitas nostram*, id est ex quo tempore, & sic mallim. neque aliter Nobiliss. Heinsius in notis ad Ovid.

6. *Bis novies denos*] *Bis* adverbii primam literam in *v* mutavi, sicque adverbium verbum factum volui, quum viderem *bis novies denos* esse CLXXX, qui debent esse decies noveni solum, quarta scil. anni vertentis pars, id est, tres menses. *Vinetus.*

6. *Bis novies denos*] Conjicio Ausonium reliquisse: *Vis*

Isse dies ? anni portio quarta abiit.
Sexaginta horas super & duo millia centum
Te sine consumsi : quo sine & hora gravis.
[7] Millia bis nongenta jubet demensio legum
Adnumerata reos per tot obire dies.
[8] Iam potui Romam pedes ire, pedesque reverti,
Ex quo te dirimunt millia pauca mihi.
[9] Scirpea Domnotoni tanti est habitatio vati ?
[10] Pauliacus tanti non mihi villa foret.
An quia per tabulam [11] medico pugnante notatam,

Debita

Vis novies denos dicam, deciesq; novenos Isse dies ? Est jocus. dixit in præcedente versu nimis humane & simpliciter, *nonaginta dies* præteriisse. Subjungit : Visne ut nunc poëtice loquar, & dicam *novies denos*, aut decies novenos dies effluxisse ? *Gravius.*

7. *Millia*] Caput undecimum libri secundi Digestorum Iustin. Augusti hunc habet titulum. *Si quis cautionibus, in judicio sistendi causa, factis, non obtemperavit.* ibique hæc Caji jurisconsulti verba: *Vicena millia passuum in singulos dies dinumerari Prætor jubet, præter eum diem, quo cautum promittitur, & in quem sistere in judicium oportet.* Sed Iacobus Cujacius, & Petrus Pithœus in adversariis hunc ante nos locum Ausonii explicuerunt. *Vinetus.*

8. *Iam potui Romam*] usque ab ultima Aquitania, & Gallia. Qui Burdigala (in agro Burdigalensi scripta fuit hæc epistola) Romam, sacerdotiorum à pontifice Romano petendorum gratia frequenter currunt, trecentas leucas interesse putant : iterque hoc per equos dispositos diebus fere septem conficitur. sed incertus nimium istarum leucarum modus hodie, cum millenum & quingentenûm apud priscos Gallos essent : ut scribunt Ammianus Marcellin. libro quinctodecimo, & sextodecimo, Iotnandesque in Gothicis. *Vinet.*

9. *Scirpea habitatio*] Vt *arundinea tecta* dixit in prioris Epist. versu quarto. De *Domnotinis* in Epistolæ septimæ versum 56. *Vinetus.*

10. *Pauliacus*] Vicus est nobilis, nomen adhuc retinens *Pauliac*, apud eosdem Medulos in ipsa Garumnæ ripa, novem leucis à Burdigala, ut vulgus metitur illic itinera. *Vinet.*

11. *Medica pugna notatam*] Lugdunenses *medico pugnante notatum*, reposuerunt. Ceterum mihi quoque si quid hic somniare liceret, scriberem potius, *Medi qua pugna notata:* signumque *syngrapha* intelligerem ex anulo, & gemma, in qua sculpta alicujus Medorum regis, ut Astyagis cum Persis, vel Darii cum Atheniensibus, in campo Marathone, pugna fuerat : quemadmodum syngraphas, Epistolas, edicta, Augustum Cæsarem sphinge : Mæcenatem rana : Syllam Dictatorem traditione Iugurthæ : Intercatiensem, cujus patrem Scipio Æmilianus ex provocatione interfecerat, pugnæ ejus effigie signasse, scribit Plinius in principio tricesimi septimi de Nat. Hist. *Vinetus.*

11. *Tabulam medico*] Arbitror eum dicere, *tabellas* cautionis, & syngrapham manu invita exaratam fuisse, & repugnantibus digitis, quorum unum

Debita ſumma mihi eſt; ne repetamus, abes?
[12] Bis ſeptem rutilos regale nomiſma Philippos,
[13] Ne tanti fuerint, perdere malo, Theon:
Implicitum quam te noſtris [14] interne medullis
Defore tam longi temporis in ſpatio.
[15] Ergo aut prædictos jam nunc reſcribe Darios;
Et redime, ut mora ſit libera deſidiæ:
[16] Aut alios à me totidem dabo: dum modo cari
Conſpicer ora viri, pauperis uſque licet.
Puppe citus propera, ſinuoſaque lintea veli
Pande. [17] Medullini te feret aura noti

[18] Ex-

num nominat medicum vocatum. *Turnebus.*

11. *An quia per tabulam*, &c.] Scribo: *per tabulam radio pungente notatam.* id eſt, ſtilo, vel graphio, quo in cera ſcribebant, fodiente. *Gronovius.*

11. *An quia per tabulam*] Cur non ſimpliciter, *digito pugnante notatam* legimus? veriſimilis videbitur hæc conjectura, cui Fabri notæ ad Phædrum, ubi Lucretium emendat, lectæ fuerint, pag. 40.

12. *Bis ſeptem Philippos*] Idem rurſus Auſonius in Epiſt. XVIII:

Ergo interceptos regale nomiſma Philippos,

ex Horatii Epiſt. ad Auguſt. *Vinetus.*

12. *Philippos*] Nummos *Philippeos*, quos mox *Darios*, id eſt Daricos, nominat. Sic Valerianus apud Trebellium Pollionem in Claudio *Philippeos noſtri vultus annuos centum* dixit, qui mox *aurei Valeriani* vocantur.

13. *Nec tanti fuerint*] In veteri libro, *ne*. recte. *Pithœus.*

13. *Nec tanti fuerint*] Ne tam care illorum repetitio mihi conſtiterit, ut illius metu me ſemper fugias. Quamvis autem *Darios* excuſari poteſt exemplo τῦ *Philippos*, cenſeo tamen Auſonium, ut hominem bene doctum, dixiſſe cum priſcis, *Daricos*. Gronov.

14. *Interne*] Adverbium ultima vocali correpta, quamvis hoc rarius ſit in adverbiis, quæ fiant à nominibus adjectivis ſecundæ declinationis. *Vinetus.*

14. *Noſtris interne medullis*] Vide, quæ ad carmen de Burdigala.

15. *Ergo aut prædictos*] nummos, legendum indubitanter exiſtimo: quod & affirmare non verebor, ſi, qui meæ ſententiæ album calculum addat, doctum aliquem invenero. *Turnebus.*

15. *Prædictos reſcribe Darios*] Iam *Darios* appellat, quos prius *Philippos*. Fuit Δαρεῖος rex Perſarum: à quo facti, & dicti Δαρεικοὶ, hoc eſt *Darici* ſtateres, & nummi aurei. De quibus Budæus de aſſe ex Suida, & aliis. Adrianus Turnebus antiquum librum non viderat: ſed eum fefellit, qui *Charinos* pro *Darios* hîc ſe legiſſe ſcripſit. *Reſcribe*, redde, renumera. Terentii veteres commentatores in Act. V Phormionis. *Vinetus.*

16. *Aut alios à me totidem dabo*] Locum quidem hunc reſtituit Petrus Pithœus capite tertiodecimo primi Adverſariorum: ceterum quis ejus ſenſus? an Auſonium libenter alios quatuordecim *Philippeos* Theoni donaturum, ſi aliter impetrare ab eo non poſſit, ut ad ſe veniat, & ejus conſpectu fruatur? *Vinetus.*

17. *Medullini noti*] Venti à *Medulis* ſpirantis, non veri noti, ſed venti,

18 Expositum subter paradas, lectoque jacentem:
Corporis ut tanti non moveatur onus.
19 Vnus Domnotoni te litore perferet æstus
20 Condatem ad portum: si modo deproperes.
Inque

venti, qui propius accedat ad Zephyrum. *Vinetus.*

18. *Expositum super*] Placet *subter pardas.* i. e. sub belluatis jacentem & Babylonicis peripetasmatis. *Turnebus.*

18. *Expositum subter paradas*] *Parada*, non sunt, quod putat Doctissimus Turnebus. Immane quantum ejus interpretatio discrepat à mente Ausonii. Nam *Parada* est genus navigii Vibisci voluptarii undique tecti, quo æstu ultro citroque reciprocante per Garumnam molliter ferebantur. Eæque toris & culcitris insternebantur, ne agitatio ulla sentiretur. Quod cognoscimus ex Sidonio Apollinari ad Trigrettium: quem rogat à portu Alingonis, qui hodie nomen retinet, solvere, & *paradis* Burdegalam pervehi. Ejus verbis, quæ infra posuimus, plurimum lucis verbis Ausonianis accedet. *Hic te*, inquit, *ædificatus culcitris torus: hic tabula calculis strata bicoloribus: hic tessera frequens eboratis resultatura pyrgorum gradibus expectat: Hic, ne tibi pendulum tingat volubilis sentina vestigium, pandi carinarum ventres abiegnarum trabium textu pulpitabuntur. Hic superflexo crate paradarum sereni brumalis infida vitabis.* Ex his cognoscere potes, quare dixerit in *paradis* eum *lecto locatum æstu* Oceani *Lucaniacum* deferri. *Scaliger.*

19. *Vnus Domnotoni*] Lego: *Vnus Domnotoni te è littore*, &c. & in proximo Epigr. *Vnius massa quis putet has species?* Turnebus.

19. *Vnus à Domnotoni*] Tametsi poterat Ausonius scribere: *Vnus Domnotoni te à littore*, tamen dum perpetuo jocatur cum suo Theone, maluit: *Vnus à Domnotoni*, veterum more. *S* namque apud priscos, sicut & *M*, vim suam plerumque amittebat, ut Quinctilianus, Priscianus, & alii multi docuerunt. Spondeus ergo hic erit, *Vn'a.* Vinetus.

19. *Vnus Domnotoni*] Præpositio, *a*, quæ in v. c. conspicitur, non videtur esse ab auctore, sed a librario potius, utpote non necessaria; cum sexcenties illam veteres, præsertim poëtæ, negligant. quin &, si addas, durior versus erit.

20. *Condatem ad portum*] Obliqui *Condatem*, quis rectus erit? *Condas?* CONDATVM alii secunda declinatione hunc locum appellarunt, ut ostendemus. LILA à Lemovicibus & Petrogoriis delabens, in DORDONIAM, Duranium dictum Ausonio in Mosella, influit, supra Burdigalam Leucis quinque, ortum æstivum versus. Ad confluentes est LIBVRNIA, urbs nova, uti mihi quidem videtur. Ejus enim qui mentionem fecerit, auctorem non habeo Froessardo antiquiorem. Paullum supra hanc urbem, secundum Dordoniam, paludes sunt, & pascua, *Condatis* nomine. quo loco portus olim fuit, & habitatio. De portu testatur hic Ausonius. De habitatione, vicum appellat Paulinus in Epistolæ ad Ausonium primæ vers. CLVI:

In Condatino diceris degere vico.

Et post Ausonii Paulinique tempora annis plus nongentis, Edouardus, hujus nominis primus in annalibus Aquitanicis computatus, Angliæ rex, Aquitaniæ dux, *Condati* morabatur. Ejus exstant duorum diplomatum exempla: in quorum priore est, *Datum & actum apud Condatum prope Liburniam, anno millesimo ducentesimo octogesimo nono.* In altero: *Datum apud* Con-

Inque vicem venti, quotiens [21] tua flamina cessant,
Remipedem jubeas protinus ire ratem.
[22] Invenies præsto subjuncta petorita mulis.
[23] Villa Lucani- mox potieris- aco.
Rescisso disce componere nomine versum.
Lucilî vatis sic imitator eris.

Episto-

Condat prope Liburniam, secundo die Iunii, anno regni nostri decimoseptimo. Quo principe crediderim, mœnium *Liburnia* fundamenta primum jaci cœpta; qui eam civitatem sic instituit in alio diplomate, *villam*, hoc est urbem, oppidumque nostro Gallo-romano sermone, & portum vocans: *Sciatis nos dedisse, & concessisse, in hac præsenti charta confirmasse dilectis, & fidelibus nostris Burdigalæ, & villa nostræ portus de Liburnia, præsentibus, & futuris: quod ipsi communiam habeant in dicta villa portus de Liburnia. faciant anno quolibet duodecim Iuratos. & dicti duodecim Iurati possint eligere duos Probos homines de communia sua in Majorem. & in crastinum sanctæ Mariæ Magdalenes, præsentent dictos duos Probi-homines in castro Burdigalæ Seneschallo Vasconiæ, vel ejus locum tenenti, vel Constabulario Burdigalæ, qui eligant, quem voluerint de prædictis*, &c. Muris itaque portui Liburniensi circumdatis, possunt *Condatenses* in novum oppidum cum aliis ex proximis agris commigrasse, quas habebant ædes Condati diruisse, materiam secum asportasse. sic portum vicumque suum desolasse: cujus nunc solæ sunt reliquiæ, priscarum fossarum vestigium. *Vinetus.*

21. *Tua flamina*] Ventus Medulinus. Vel quos flatus Theon homo obesus, emitteret è pectore tantos, ut vela etiam implerent, & naves impellerent. *Vinet.*

21. *Quotiens tua flamina*] Ventus Medullinus. nisi *tua* explices tibi faventia: sic enim ventus *noster* esse dicitur, cum eo secundo utimur. Sic *meus Deus* apud Tibull. Horat. Senecam, &c. nam si cum Vineto de ipsis Theonis proflatibus intelligas, vereor ut ipso Borea frigidior jocus sit.

22. *Invenies*] Condati. *Petoritum* autem vox nostras Gallica, vehiculi genus quatuor rotarum. Festus, & Aulus Gellius extremo libro quinto decimo noct. Atticarum. *Vinetus.*

23. *Villa Lucani mox potieris aco*] Tmesin hanc ait exemplo Lucillii fieri. Nam Tmesibus Lucillium usum fuisse cognoscimus vel uno versic.

Illuvies, scabies oculos huic, de que petigo
Conscendere. --- Nam integrum erat, *Depetigo.* Cato: *Depetigini porcæ impone. Depetigo* est λειχήν. Eodem modo dixit Ausonius: *Matrique cida Nero*, imitatus Lucillium suum: sic enim habebat vetus liber. *Scaliger.*

23. *Villa Lucani*] *Villa Lucaniaco* mox potieris. Mox eris *Lucaniaci*, ubi nunc ego. Quam autem hic corripit Ausonius *Lucaniaci* penultimam, eam producit in jambico vicesimæ secundæ ad Pontium Paulin. Epist.

Lucaniacum liberet.

sicut & in Epigramm. de Libero patre: *Lucaniacus Pantheum.* Paulinus vero contraxit, & *Lucaniacum*, *Lucanum* dixit Epistola ad Ausonium prima. *Vinetus.*

23. *Villa Lucani mox potieris aco*] Vide Gifanium ad Lucret. lib. vi. pag. 224.

Epiſtola VI.

AVSONIVS *Conſul vatem reſaluto* THEONEM.

AVrea mala, Theon, ſed plumbea carmina mittis.
Vnius maſſæ quis putet has ſpecies ?
[1] Vnum nomen utriſque : ſed eſt diſcrimen utriſque :
Poma ut mala voces, carmina vero mala.
Vale beatis [2] nomen à divis Theon.
[3] Metoche ſed iſta ſæpe currentem indicat.

1. *Vnum nomen utrique*] Lege: *utriſque.* in v. c. fuit, *diſcr. utriuſque.*

2. *Nomen à divis Theon*] Eſt enim θεὸς Deus. *Vinetus.*

3. *Methodus ſed iſta*] *Methodus* in dialecticis eſt δεῖξις, ſeu ἔλεγχος argumentorum, quum examinantur ſyllogiſmi aut τῇ ἀντιςροφῇ, aut τῇ ἀπαγωγῇ εἰς ἀδύνατον, aut τῇ ἐκθέσει. Propterea dicuntur Syllogiſmi μεθοδεύεσθαι, cum his modis exiguntur. In Grammaticis autem, ut etymologiis, verbi gratia, methodus Theonis nominis eſt, diſquirere utrum à verbo θέω, an παρὰ τοὺς Θεούς. Theoni igitur ſuum nomen παρὰ τοὺς Θεοὺς μεθοδεύοντι, Auſonius ἀντιμεθοδεύει παρὰ τὸ θεῖν. Quare nihil mutandum. *Scaliger.*

3. *Methodus ſed iſta*] Μέθοδος. *Metoche* pro *Methodus* cenſuit legendum vir Doctiſſimus Ioannes Auratus, ſicut annotavit Pulmannus: quod *Theon*, hoc eſt Θέων, ſit etiam μετοχὴ id eſt participium à θέω, quod eſt curro. *Vinetus.*

AVSONIVS THEONI,

quum ei triginta Oſtrea, grandia quidem ſed tam pauca miſiſſet.

Epiſtola VII.

EXſpectaveram, ut reſcriberes ad ea, quæ dudum jocularitet luſeram de ceſſatione tua valde impia, & mea efflagitatione, cujus rei munus reciprocum quoniam in me colendo faſtidiſti, inventa inter tineas epiſtola veteri, quam de Oſtreis & Muſculis affectata obſcuritate condideram, [1] *quæ adoleſcens temere fuderam, jam ſenior retractavi. Sed in eundem modum inſtaurata eſt ſatyrica, & ri-*

1. *Quæ adoleſcens temere fuderam*] Conjiciebam : *quæ adoleſcens temere effuderam, jam ſenior ſerio retractavi.* ſic ad Paulinum : *Iſti tamen, ita te & Heſperium ſalvos habeam, quod ſpatio lucubratiuncula unius effuſi.*

2. *Notiſſi-*

& ridicula concinnatio, saltem ut nunc respondeas [2] *notissimæ cantilenæ, qui illam novitiam silentio condemnasti.*

Ostrea Bajanis certantia, quæ Medulorum
Dulcibus in stagnis reflui maris æstus opimat,
[3] Accepi dilecte Theon, numerabile munus.
Verum quot fuerint, subjecta monosticha signant:
[4] Quot ter luctatus [5] cum pollice computat index.
Geryones quot erant, decies si multiplicentur.
Ter quot erant Phrygii numerata decennia belli.
[6] Aut ter ut Æolidi mensis tenet ignicomus Sol.
Cornibus à primis quot habet vaga Cynthia noctes.
Singula percurrit Titan quot signa diebus.
Quotque annis sublimis agit sua secula Phænon:

2. *Notissima catilena*] Potius *vetustæ*: præcedit enim *epistola veteri*. nec *notissima* videtur posse dici, quæ inter *tineas* consenuit. *Gronovius.*

3. *Accepi dilecte*] Magno flagitio correctoris Lugdunensis antea legeb. *Accipe mi dilecte Theon.* --- cum in libro veteri recte legatur: *Accepi dilecte Theon.* Nam Theon miserat triginta illa ostrea Ausonio, non contra Ausonius Theoni. *Scaliger.*

4. *Quot ter*] Beda de *computando per digitos*, & utramque manum, in libro de temporum ratione, scribit, quod antiqui illi quum decem significare volebant, unguem indicis sinistræ manus in medium artum pollicis, figebant. *Ter* autem dena, triginta sunt ostrea, quæ acceperat. *Vinetus.*

5. *Cum pollice computat index*] De *numerandi per digitos* ratione ex Hieronymo lib. I in Iovin. Donato in Ter. Adelph. Plinio lib. 34, c. 7. Macrobio libr. I Saturnal. Iuvenal. Satyr. X, Epigt. Gr. Nicandri de anu, Apulejo in Apol. & Beda, multa egregia Erasmus in notis ad Hieronymum. adi quoque, si lubet, Lilium Gyraldum Dial. I, & Commentatores in Tertullianum.

6. *Aut ter ut Æolidi mensis tenet ignicomus Sol*] Innuit nisi fallor, sibi tot ostrea missa, quot menses tenebit Sol, si ter tot mensibus constet annus, quot olim in *Æolide* constabat. Decem enim mensium, nec amplius, annum apud Æolas fuisse tempore Homeri veteres Græci testantur, ut & apud Romanos sub Romulo. Ad eamque rem utuntur testimonio ipsius Homeri, apud quem Neptunus Nympham à se compressam ita alloquitur:

Χαῖρε γυνὴ φιλότητι, περιπλομένου δ' ἐνιαυτοῦ
Τέξεις ἀγλαὰ τέκνα. ---

Homerum autem *Æolem* fuisse, & in Æolide scripsisse, puto, nemo dubitabit, qui eum aut Cumæum, aut Smyrnæum fuisse mihi concedet, nisi *συμβολικῶς καὶ πυθαγορικῶς αἰόλον* annum dixerit Ausonius. Nam Pythagoricis *τετρὰς* dicebatur *αἰόλου φύσις. αἰόλον δὲ τὸ ἔτος.* Nicomach. libro secundo. *Scaliger.*

6. *Mensis tenet*] Antique, pro *mensei.*

[7] Quot numero annorum Veſtalis virgo miniſtrat.
[8] Dardaniuſque nepos regno quot protulit annos.
[9] Priamidæ quot erant, ſi bis deni retrahantur.
[10] Biſque viros numeres,qui [11] fata Amphryſia ſervant.
Quot genuit fetus Albana ſub ilicibus ſus.
Et quot ſunt aſſes, ubi nonaginta trientes.
[12] Vel quot habet unctos Vaſatica rheda caballos.
Quod ſi figuras fabulis adumbratas,
Numerumque doctis involutum ambagibus
[13] Ignorat alto mens obeſa viſcere:
Numerare ſaltim more vulgi ut noveris,
In ſe retortas explicabo ſummulas.
[14] Ter denas, puto, quinquieſque ſenas.
Vel bis quinque, dehinc decem, decemque.
Vel ſenas quater, & bis adde ternas.
Septenas quater, [15] adde unam & unam.
Duc binas decies, ſemelque denas.
Aut ter quattuor adde bis novenis.

Octo-

7. *Quot numero*] *Virgines deæ Veſtæ* ſacræ *annis decem* primis diſcebant, *totidem* miniſtrabant, *decem* reliquis docebant, & poſt *triginta* annos nubendi poteſtatem habebant. Dionyſius Halicarnaſſenſis libro ſecundo. *Vinetus.*

8. *Dardanius nepos*] Aſcanius ex octavo Æneidos. *Vinet.*

9. *Priamidæ quot erant*] *Priami* Trojanorum regis ex multis uxoribus, & concubinis, filios, filiaſque fuiſſe quinquaginta vult Auſonius. Ex quo numero ſi *bis deni*, id eſt viginti, ſubducantur, reliqui fient triginta. Hyginus quinquaginta quatuor noverat. *Vinetus.*

10. *Biſque viros numeres*] Hi erant *quindecim, ter quini* in extremo Gripo. *Vinet.*

11. *Fata Amphryſia*] Libros Sibyllinos. Servius in verſum trecenteſimum & nonageſimum octavum ſexti Æneidos. *Vin.*

12. *Vel quot habet*] *Redam* currus vehiculique Gallici Gallicum eſſe vocabulum Fabius Quinctilianus, & Nonius Marcellus ſunt auctores. *Id.*

13. *Ignorat alto*] Theonem obeſo corpore fuiſſe, jam aliquot locis monuimus. *Vinet.*

14. *Ter denas*] Mutavit genus hoc loco Auſonius, ut & in verſu viceſimo ſecundo Epiſtolæ nonæ, neutrum in femininum; quia quod *τὸ ὄστρεον* Græci, Latini modo *oſtreum* eodem genere, modo *oſtrea* feminino dicunt. *Vinetus.*

15. *Adde unum & unum*] Cum feminino genere in hac computatione utatur, corrigendum exiſtimavi, *unam & unam.* & mox, *octonas quater*, ſc. pone, vel duc, cum diſtinctione. imo & *ſeptenas quater* maluerim, pro *ſeptenis quater.* *Oſtreum* vero & *oſtream* dici vel pueris notum. & paulo ante: *quinquieſve ſenas.*

16. *Iun-*

Octonas quater, hinc duæ recedant.
Binas terdecies, ſemel quaternas.
Et ſex adde novem vel octo ſeptem.
Aut ſeptem geminis bis octo, junge.
Aut ne ſim tibi pluribus moleſtus,
Triginta numero fuere cunctæ.
[16] Iunctus limicolis muſculus oſtreis
Primo compoſuit fercula prandio,
Gratus deliciis nobilium cibus,
Et ſumti modicus pauperibus focis.
Non hic navifrago quæritur æquore,
Vt creſcat pretium grande periculis:
Sed primore vado, poſt refugum mare,
Algoſo legitur littore concolor.
Nam teſtæ duplicis conditur in ſpecu,
Quæ ferventis aquæ fota vaporibus,
Carnem lacteoli viſceris indicat.
Sed damnoſa nimis panditur area.
[17] Fac campum replices Muſa papyrium:

Nec

16. *Iunctus limicolis*] Quæ *limo* gaudeant, & ex eo proveniant putreſcente, ut ait Plinius libro nono. MVSCVLVS tam fluviatilis piſcis quam marinus, ex eorum genere, qui teſta continentur. *Myſclas* genere feminino Burdigalenſes appellant, Μουκλὰς mei Santones, Pariſii Μουλάς. *Vinetus.*

17. *Fac campum*] In hoc verſu non auſim aſſerere mendum eſſe, neque præſtare vitium vulgatæ lectionis, cum excuſari poſſit. Non potui tamen, quin ſuſpicionem meam exponerem. Intelligo recte dictum, *campum papyrium.* ſed *replicare campum*, duriuſculum videtur. Suſpicor non *campum*, ſed *ſcapum* legendum eſſe. Nam ita vocabant chartas complicatas. Gloſſarium: *Scapi*, κανόνες κελλαρικοὶ, καὶ χάρτου τόμοι. Varro Bimarco: *Mihique diutini ſtilo noſtro, papyrino levit ſcapo ſcabitio, novo partu poetico.* Gloſſæ Iſidori: *Scapus certus numerus tomorum chartæ ſcriptæ.* Prima autem ſcapi non dubium eſt, quin producatur. σκάπος. unde σκηπτίον. Adde, quod apud eruditiſſimum poëtam Manilium lib. v, idem error, qui hic apud Auſonium inolevit. Nam hodie legitur:

At cum per decimam conſurgens horrida partem
Spica feret præſens naſcentes campus ariſtas. cum legendum ſit:
At cum per decimam conſurges horrida partem
Spica: feret præſex naſcentes ſcapus ariſtas.

Quod quam eleganter à diſertiſſimo poëta dictum ſit, in noſtris in illum caſtigationibus exponemus. Quas edere prius non poſſumus, quam cum valetudine ex graviſſimo morbo in

 gratiam

Nec jam fissipedis per calami vias
Grassetur Cnidiæ sulcus arundinis,
Pingens aridulæ subdita paginæ,
Cadmi filiolis atricoloribus.
Aut cunctis pariter versibus oblinat
[18] Furvam [19] lacticolor spongia sepiam
Parcamus vitio [20] Dumnotinæ domus:
Ne sit charta mihi carior ostreis.

gratiam tedeamus. Hæc enim, ut omnes vident, tumultuariis lucubrationibus scribimus. Atque hæc est mea de hoc loco Ausonii sententia. Siquis vulgatem tueri vult, potest id non levissimis argumentis ductus facere. *Scaliger.*

18. *Fulvam*] *furvam* repono ex jambico Epistolæ III. Est enim non *fulvum*, sed *furvum*, & attum, & nigrum, ut puto, atramentum. *Vinetus.*

18. *Fulvam sepiam*] Recte Vinetus, & Grævius, *furvam*. Sic in Cupidine cruci affixo, *furva caliginis umbram* dixit. Sed videsis Heinsium ad Ovid. lib. III Metam. ℣s. 272.

19. *Lacticolor*] Quas adhuc vidimus *spongias*, fuscæ erant, & flavæ. Sed *candidas* etiam esse, quæ cura & arte tales fiant, Dioscorides, & Plinius sunt auctores. *Vinetus.*

20. *Dumnotinæ*] Hoc vocabulum varie corruptum inveni in novis exemplaribus æque, ac in vetere, *o* pro *u* in prima syllaba: *i* pro *o* in secunda, ac *o* pro *i* in tertia. Sed significatio non minus incerta. *Domnitonis* enim in versu quinctodecimo Epistolæ V, & *Domnitoni* in tricesimo primo, locum significare videntur, qui esset non procul Pauliaco, qui una memoratur, & in eadem ripa sinistra Garumnæ in Oceanum properantis, habitatio poëtæ Theonis. Est illic *Donissa* vicus Pauliaco minor obscuriorque, & Burdigalæ propior: siquis hic *Domnitoni* vestigium ullum possit agnoscere. *Vinet.*

AVSONIVS AXIO PAVLO RHETORI S. Epist. VIII.

TAndem eluctati retinacula blanda morarum,
Burdigalæ molles liquimus illecebras.
[1] Santonicamque urbem vicino accessimus agro.

Quod

1. *Santonicamque urbem*] *Santones* provinciam suam *Saintonge* vulgo appellant, tanquam à *Santonia* effícto verbo. *Santonos* urbem, *Saintes*: *Santones* scribit Stephanus gentem esse Aquitaniæ. addit Strabo, Garumnæ accolas, & ad Oceanum spectantes. horum loca hæc memoravit Ptolemæus, *Santonum promuntorium*, *Santonum portum*, *Canenteli fluvii ostia*, & *Mediolanion urbem*. DE MEDIOLANIO *Santonum* non dubito, quin sit *Santonum* Metropolis. quam nunc *Santonos* vocamus. Vocabuli namque *Mediolani* nullæ omnino *Santonis* reliquiæ de hoc Mediolano agnoscuntur. Sed quæ abunde testantur loci vetustatem, dignitatemque, quum

in

Quod tibi si gratum est, optime Paule, proba.
Cornipedes rapiant imposta [2] petorita mulæ:
[3] Vel cisio trijugi, si placet, insilias:
[4] Vel celerem mannum, vel [5] ruptum terga veredum

Con-

in toto *Santonico* nihil hujusmodi aliud ostentetur, hæc sunt. Primum, priscorum mœnium particulæ, aliquor locis non tam invito tempore rerum edaci, quam Vandalis, Gothis, Sarracenis, Nortmannis, Anglis, aliisque barbaris, adhuc manentes. deinde extra mœnia, sed non procul, ad occasum, ni fallor, hibernum, amphitheatri Petrogoricensi magis quam Burdigalensi similis nobiles reliquiæ. Tum in Carantono præterfluente, antiqui artificii arcus: in quo hæc leguntur, duobus versiculis. CÆSARI NEP. DIVI IVLII PONTIFICI AVGVRI. At in altera parte, duobus etiam versibus, sed litteris vetustate plerisque exesis. C. IVLIVS. C. IVLI OTVANEVNI. F. RVFVS. C. IVLI. GEDOMONIS. NEPOS EPOSTEROVIDI. PRON. SACERDOS. ROMÆ. ET. AVGVST... AD. ARAM. QVÆ. EST AD. CONFLVENTEM. PRÆFECTVS. FABRVM. D. Postremo, qua *Santonis* Angeriacum itur, visuntur non parvæ aquæductus reliquiæ: quo quondam in *Santones* aqua perducebatur. Hoc ergo est, quod agnosco *Santonum* Mediolanum. Cujus agrum si aliquando inspexisset geographus Strabo, pro arenoso & sterili, præpinguem, frugumque omnium feracissimum dixisset: ut de illo Helvetios ante Strabonem sensisse meminit Cæsar commentariorum Gallicorum primo. *Vinetus.*

2. *Petorrita*] De ea voce adeundus Gellius lib. xv, cap. xxx.

3. *Vel cisio trijugi*] *Cisium* Nonius Marcellus, genus esse vehiculi biroti scribit. Cicero pro Sexto Roscio Amerino: *Decem horis nocturnis, sex & quinquaginta millia passuum cisiis pervolavit.* Et apud Nonium: *Delituit in quadam caupona. atque ibi se occultans perpotavit ad vesperam. Inde cisio celeriter ad urbem advectus, domum venit.* Ita ad celeritatem *cisiis* veteres uti solitos diceres. *Trijugi* autem, quod *tribus junctis* equis trahebatur. *Vinetus.*

4. *Vel celerem manuum*] Scribe: *Mannum*, quod est equi genus Ovidio, Lucretio, Horatio. Et *mannulos* dixit Martialis, & Plinius in quadam ad Clementem Epistola: *Habebat puer mannulos multos & junctos & solutos, habebat canes.* Mariang. Accurs.

4. *Vel celerem mannum*] Veteres Horatii interpretes, & Isidorus, scribunt *mannos* esse dictos equos pusillos, *burdos* vulgo, *burricosque* appellatos: qui mansuetudine *manuum* familiarius sequantur. Ausonius nescio, quam parvos illos norit, qui veloces esse jubet. *Vinet.*

5. *Ruptum terga*] Labore ac insidentium pondere. Corruptum est apud Festum eorum vocabulum, qui veherent redas, id est, ducerent: sed *veredos*, ut arbitror, ibi legerat Budæus. Isidorus capite primo duodecimi etymologiarum: *Veredos antiqui dixerunt, quod veherent redas, id est ducerent. vel quod vias publicas currant: per quas, & redas ire solitum erat.* Aurelius Cassiodorus libro sexto, in formula Magisterii dignitatis: *Veredorum quinetiam opportunam velocitatem, quorum status semper in cursu est,* &c. Ita *veredi* in titulo quinquagesimo primo duodecimi, Codicis Iustiniani, dicuntur equi publico cursui deputati. Vnde *veredarii* apud Iulium Firmicum & Cassiodorum appellati, cursores, qui equis *veredis* veherentur.

Conſcendas, propere dum modo jam venias.
Inſtantis revocant quia nos ſollemnia Paſchæ:
[6] Libera nec nobis eſt mora deſidiæ.
Perfer in excurſu vel terjuga millia epodon,
[7] Vel falſas lites, quas ſchola veſtra ſerit.
Nobiſcum invenies [8] nullas. quia liquimus iſtic
Nugarum veteres cum ſale relliquias.

tur. Putat Budæus *curſum vehicularem* fuiſſe, qui *publicus curſus* dicitur in Codice illo Iuſtiniani: ſcribitque, quod antiqui non equis ſingulis & expeditis, ut hodie, ſed vehiculis utebantur. Suetonius de Auguſto: *Et quo celerius ac ſub manum annunciari cognoſcique poſſet, quid in provincia quaque gereretur,. juvenes primo modicis intervallis per militares vias, dein vehicula diſpoſuit..* Ceterum hoc loco, & in epiſtola XIV, Auſonius pro equo ſine vehiculo videtur accipere *veredum*, ac Martialis in XIV Epigrammate libri XII, ad Priſcum venatorem:

Parcius utaris, moneo, rapiente veredo
Priſce: nec in lepores tam violentus eas.
Sæpe ſatisfecit prædæ venator, & acri
Decidit excuſſus nec rediturus eque.

Vinetus.

6. *Libera nec nobis*] Corrige: *Libera nec vobis eſt mora deſidiæ.* Id eſt, non licet tibi eſſe deſidi, aut tardo: quod ſi enim cunctatus fueris, fruſtra veneris, me jam ob inſtans Paſchatis feſtum domum reverſo.

7. *Vel falſas lites*] Declamationes. *Vinetus.*

7. *Vel falſas lites*] *Ficta* enim erant *certamina Rhetorica*, ut Priſcianus ait, unde & πλάσματα dicta, & figmenta Sophiſtarum; item Auctori Dialogi de Oratore argute ſane *ſcenæ Scholaſticorum*, & Ennodio, *dicendi ſimulacra.* A. Gellius *Decurſus ludicros* vocavit, & *ſimulacra prælierum voluptaria.* Rem ipſam mire S. Baſilius verbis illis expoſuit lib. II contra Eunom. πρὸς κατηγόρους τε μάχαι μὴ ὑφεστῶτας, καὶ ἀπολογία πρὸς κατηγορίαν οὐ προῤῥηθεῖσαν, καὶ λόγος πρὸς δικαστὰς τοὺς οὐδαμοῦ φαινομένους. Gonzales de Salas.

8. --- --- *nullas, quia liquimus. Eja Vale. Valere ſi voles me, vel vola*] Ita fuit in Tiliano: cujus diſtichi poſterior verſ. jambicus ſenarius eſt, una tantum mutata ſyllaba, in epiſtola quintadecima ad Tetradium.

Vale. Valere ſi voles me, pervola.

ſed in extrema XIV,

Vale. Valere ſi voles me, jam veni. Vin.

AVSONIVS PAVLO.
Epiſt. IX.

Ostrea nobilium cœnis, ſumptuque [1] nepotum
Cognita, [2] diverſoque maris defenſa profundo,
Aut

1. *Nepotum*] *Nepetes*, ut eſt apud Feſtum, luxurioſæ vitæ homines appellati: quibus non magis curæ ſit res ſua familiaris, quam iis, quibus avus, paterque vivunt. Hac ſignificatione hic accipere oportet, ut & apud Plinium libro triceſimo ſecundo de oſtreis: *Nec non inter nos, nepotis cujuſdam nomenclator,* τριδάκνα *appellavit, tantæ amplitudinis intelligi cupiens, ut ter mordenda eſſent.* Vinetus.

2. *Diverſoque maris defoſſa profundo*] Repo-

Aut refugis nudata vadis, [3] aut ſcrupea ſubter
Antra, & muriceis ſcopulorum merſa lacunis,
Quæ viridis muſcus, [4] quæ dedecor alga recondit,
Quæ teſtis concreta ſuis, ceu ſaxa cohærent,
[5] Quæ mutata loco, pingui mox [6] conſita limo,
Nutrit ſecretus concluſæ uliginis humor,
Enumerare jubes, vetus ô mihi Paule ſodalis,
Aſſuefacte meis joculari carmine nugis.
Aggrediar; quamvis curam non iſta ſenilem
Solli-

Repoſui ex optimo libro, *defenſa*. nec auſus fuiſſem, niſi ipſa juſſiſſet ratio & Auſonii mens, quam ſimili mox verſu clarius expreſſit: *Aut Eborum miſtus pelago quæ protegit amnis.* Sed & geminum huic locum invenias in Moſella: *Heu male defenſos penetrali flumine piſces!*

3. *Aut ſcrupea ſubter Antra*] *Scrupeas ſpeluncas* dixit Virgilius verſu ducenteſimo & triceſimo octavo ſexti Æneidos. *Vinetus.*

4. *Quæ dedecor alga*] *Decor* adjective aliquando uſurpatum fuit, pro *decorus*: ut poetæ Nævii auctoritate probat Priſcianus libro ſexto:

Magnamque domum, decoremque, ditemque Vexarant.

& Salluſtii ex quarto Hiſtoriarum: *Equis & armis decoribus cultus.* Hinc duo adjectiva generis communis compoſita, *indecor*, & *dedecor* memorat idem Priſcianus libro quinto. A quorum priore, *indecorum*, & *indecores* multis locis uſurpavit Virgilius, ut undecimo Æneidos:

Non tamen indecorem tua te regina relinquet, & ſeptimo;

Non erimus regno indecores. —

In quem locum dubitat vetus commentator, an ſit ullus nominativus ſingularis iſtorum obliquorum: quum duos inveniamus, *indecor* apud Priſcianum, uti dixi, & *indecoris* apud Nonium Marcellum. cujus ſubjiciam verba. *Indecoris*, pro *indecora*. *Accius Athamante*:

Cujus ſit vita indecoris, mortem fugere turpem haud convenit.

Sic enim ibi legit Henricus Stephanus. *Dedecor* vero nec alibi legere memini, quam apud Auſonium, & Priſcianum, nec ab eo quicquam deflexum, præter plurale *dedecores* in his Salluſtii a Priſciano adductis: *Dedecores multique terga ab hoſtibus cædebantur*: & in vetuſto Latino-Græco gloſſario. ubi ſubſtantivum *decor*, πρέπεια interpretatur: adjectivum illud ſimplex plurale *decores* εὐπρεπεῖς: *dedecores* ἀπρεπεῖς, ἄκοσμοι. Vinetus.

5. *Quæ mutata loco*] Ita poſſe ſaginari *oſtrea* Æthiopum exemplum eſt apud Photium, ex Agatharchide pag. 1345. ubi colligi ab iis conchas refert, eaſque recenti alga, & piſcium minutorum capitibus, foſſis demerſas nutriri ſolitas. ut hæc epiſtola cum fructu legatur, caput quoque VI lib. XXXII Plinii, in quo peculiariter de *oſtreis* agitur, relegendum eſt. ubi quæ *Edula* vocantur, ſuavitate commendata, *Medula* fortaſſe ſint, *dulci teneerrima ſucco*, ut noſter ait.

5. *Quæ mutata loco*] A ſuo natali ſolo, in alium locum tranſlata. Plinius in triceſimo ſecundo Naturalis Hiſtoriæ de oſtreis: *Gaudent & peregrinatione, transferrique in ignotas aquas.* Vinetus.

6. *Condita limo*] Emendo, *conſita*. Nam priſca ſcriptura habet, *conſta*. Scaliger.

Sollicitent, frugique viro dignanda putentur.
Nam mihi [7] non saliare epulum, [8] non cœna dapalis,
[9] Qualem Penelopes nebulonum mensa procorum,
Alcinoique habuit nitidæ cutis uncta juventus.
Enumerabo tamen, famam testesque secutus,
Pro studiis hominum semper diversa probantum.
[10] Sed mihi præ cunctis ditissima, quæ Medulorum
Educat Oceanus, [11] quæ Burdigalensia nomen
Usque ad Cæsareas tulit admiratio mensas,
Non laudata minus nostri quam gloria vini,
Hæc inter cunctas palmam meruere priorem
Omnibus ex longo cedentibus. ista & opimi
Visceris, & nivei, dulcique tenerrima succo,

Miscent

7. *Non Saliare epulum*] *Salii* erant Romæ Martis sacerdotes. Ab iis *saliares dapes*, & *saliare epulum* de convivio opiparo ac magnifico. Vide Erasmi Adagia. *Vinetus.*

8. *Non cœna dapalis*] Sic Lugdunenses emendandum putarunt, quod in suo erat exemplari *rura dapilis*. Primum verbum à voce *cœna* multum abest, sed *cœnam* illi *dapalem* legerant apud Nonium Marcellum, dictam, quæ amplis dapibus plena esset. *Vinet.*

8. *Non cœna dapalis*] In MS. ajunt fuisse, *rura dapalis*. Conjicio: *recta dapalis*. Habes apud Suetonium, *cœnare rectâ*, & apud Martialem: *Rectam vocatus cum cucurrit ad cœnam.* Gronovius.

9. *Qualem Penelope*] *Penelopes*, vel *—pa* legend. Apud Horatium Epistola secunda:

Nos numerus sumus, & fruges consumere nati,
Sponsi Penelopes, nebulones, Alcinoiq;.
In cute curanda plus æquo operata juventus. Vinetus.

10. *Sed mihi præ cunctis*]. Sidonius Apollinaris scribit in libri octavi Epistola duodecima, quod Burdigalæ quoque fuerunt olim *ostrearum* vivaria, sicut in Italia fuisse auctor est Plinius libro nono; sed de *Medulicis ostreis* sunt hæc Ausonii. Sunt autem *Meduli*, ut alibi in Epistolis notamus, infra Burdigalam, quasi peninsula inter Oceanum & Garumnam. Exit autem in id Aquitanicum mare Garumna quinquaginta fere millibus passuum infra Burdigalam; quod ostium ostreorum est feracissimum: quæ Burdigalenses, totaque hæc Aquitania, omnibus aliis præferunt, *Solacensia* vulgo appellantes à *Solaco* ultimorum Medulorum vico. Efficere autem videtur aqua dulcis, ut pinguiores, suavioresque sint ostreæ ex fluviorum ostiis, quam ea interiore mari: *Gaudent dulcibus aquis, & ubi plurimi influunt amnes*, ait Plinius eodem tricesimo secundo. *Vinetus.*

10. *Sed mihi præ cunctis ditissima*] Puro: *mitissima*. hoc enim potius matteis istis convenit. *Gronovius.*

11. *Quæ Burdigalensia nomen*] Ita leg. sine distinctione. Est autem Græcanice elatum, ut, *ἀνήρ τις ὄνομα Θίων*. Intelligit igitur de *ostreis*, quæ nomine *Burdigalensia* dicebantur: quæ & hodie palmam inter omnia ostrea obtinent. *Scaliger.*

12. *Lon-*

Miſcent æquoreum tenui ſale tincta ſaporem.
Proxima ſint quævis, ſed [12] longe proxima multo,
Ex intervallo: [13] quæ [14] Maſſilienſia portu,
Quæ Narbo [15] ad Veneris nutrit; [16] cultuque carentia
Helleſpontiaci [17] quæ protegit æquor Abydi:

[11] Vel

12. *Longe proxima multo*] Propius acceſſerit ad Virgilium, ſi legas, *ſed longo proxima multum Ex intervallo. multum longum intervallum*, eſt valde longum.

13. *Quæ Maſſilienſia*] vocitantur, aut ſimile verbum ſubaudiendum. Vna ex clariſſimis Galliæ Natbonenſis civitatibus *Maſſilia*, urbs maritima. de cujus *oſtreu* ſi quid uſpiam unquam legi, non memini: ſed poſſunt ea eſſe *Maſſilienſia* dicta, quæ memorat Strabo libro quarto, in Rodani oſtiis reperiri magna copia: quum non longe ſupra Maſſiliam in mare internum exeat Rodanus. *Vinet.*

14. *Maſſilienſia: portum Quæ Narbo ad Veneris*] De *Narbone*, Carmen eſt tertiumdecimum inter claras urbes. Duodecim millia paſſuum ab interno mari diſtat, auctore Plinio. in quod mare procurrens Pyrenæus, Galliam ab Hiſpania diſterminans, promuntoria aliquot projicit. Inter quæ Ἀφροδίσιον, Venerem Pyrenæam, templum, fanumve Veneris Strabo, Plinius, Ptolemæus memorant, quem *portum Veneris* appellat Pomponius Mela. Ceterum neque de his oſtreis aliud quicquam legere memini. *Vin.*

15. *Ad Veneris*] Notiſſima locutio. Plinio tamen ejus ignorantia mendum à librariis inolevit: *Et ipſum Phidiam*, inquit lib. XXXVI, cap. V, *tradunt ſcalpſiſſe marmora, Veneremque ejus eſſe Romæ in Octavia operibus eximiæ pulcritudinis.* Lege: *in Octavia*, ſc. porticu, *opus egregiæ pulcritudinis.* imo & *τὸ opus* poſſet pro gloſſemate haberi.

16. *Cultuque carentia*] Verſus hypermeter, dactylicus: qualis ille ſecundo Georgicon Virgilii:

Inſeritur vero ex fœtu nucis arbutus horrida
Et ſteriles Platani. --- Quod ſi *carentis legeres*, pro *carentia*, ſignificaretur, Auſonii temporibus dirutum jacuiſſe oppidum *Abydum* Leandri illius amantis patriam, in *Helleſponti* littore, maris ibi non plus ſeptem ſtadia lati. *Oſtreoſior* autem ſi recte legi ſcirem apud Terentium in his verſibus Priapeis:

Hunc lucum tibi dedico, conſecroque, Priape,
Quà domus tua Lampſaci ſita eſt, quaque Priape,
Nam te præcipue in ſuis urbibus hac colit ora
Helleſpontia, ceteris oſtreoſior oris.

ea intelligerem *oſtrea*, quæ hoc loco voluit Auſonius ſignificare: ſed non procul ab Abydo Cyzicus abeſt ejuſdem littoris Aſiatici civitas: Cujus oſtrea memoravit ex Muciano Plinius triceſimo ſecundo: & quæ inde *Cyzicos oſtreoſa* dicitur in quodam hendecaſyllabo Phalæcio Priapeor. Virgilius autem quum dixit primo Georgicôn:

Pontus, & oſtriferi fauces tentantur Abydi,

tametſi vetus etiam commentator *oſtriferum* exponit, in quo plurimum *oſtrearum* ſit, quemadmodum & in vſ. octogeſimonono viceſimæ quartæ Auſonii Epiſtolæ accipi poſſet, tamen quoniam quod mare fert *oſtreum*, idem fert & *oſtrum*, id eſt purpuram, dubito equidem, ab oſtreiſne, an à purpuris, *oſtrifera maria* poëtæ dixerint. *Vinetus.*

17. *Quæ protegit æquor Abydi*] Dubitat Vinetus, ſed ſuo more etiam in re li-

[18] Vel quæ Bajanis [19] pendent fluitantia palis:
[20] Santonico quæ tecta salo: [21] quæ nota Genonis:
[22] Aut Eborum mistus pelago quæ protegit amnis,

Vt

re liquidissima, de *Abydenis ostreis.* Inter laudatissimos gulonibus cibos enumeravit Ennius apud Apulejum in Apologia:

Mures sunt Æni, aspera & ostrea plurima Abydi.

ex Archestrato, qui apud Athenæum l. III.

Τοὺς μῦς Αἶνος ἔχει μεγάλους, ὄστρεα δ' Ἄβυδος.

Clem. Alexandr. lib. II Pædagog. c. I: Οἱ δὲ ἐξυμνεῖν οὐκ αἰσχύνονται τὰς σφετέρας ἡδυπαθείας, τὰς ἐν τῷ πορθμῷ τῷ Σικελικῷ σμυραίνας πολυπραγμονοῦντες, καὶ τὰς ἐγχέλεις τὰς Μαιανδρείους, καὶ τοὺς ἐν Μήλῳ ἐρίφους, καὶ τοὺς ἐν Σκιάθῳ κεστρεῖς, καὶ τὰς πελωρίδας κόγχας, καὶ τὰ ὄστρεα τὰ Ἀβυδηνά.

18. *Vel quæ Bajanis*] *Bajanorum ostreorum* etiam mentio in Epistola septima. Vrbs maritima *Bajæ* in Campania Italiæ, locus amœnissimus ob fontes aquarum calidarum, & alia multa, Ciceronis, Virgilii, Horatii, omnium veterum scriptis celebratissimus. *Vinet.*

19. *Pendent fluitantia palis*] Quanquam *palis* non improbo, mallem tamen legere *pilis*. Virgilius:

Qualis in Euboico Bajarum littore quondam
Saxea pila cadit. -- Ex pilæ dicuntur χηλαὶ à Thucydide. *Scaliger.*

20. *Santonico quæ tecta salo*] *Oceanus Santonicus*, & Carantoni, aliorumque omnium in ipsum influentium ostia, *ostreis* abundant. Earum maximæ, & *tridacnæ* (ut ille appellat apud Plinium libro tricesimo secundo, ostreas, quæ ob amplitudinem *ter mordendæ* essent) ex iis locis everruntur, quæ nunquam aqua detegit: & vocitant *Santones* ostreas ex *draga*, à reti, quo eas capiunt, quasi dicas tragulatas. Istud enim Santonicum verbum *draga*, ex Latino tragula, corruptum esse suspicor. *Vinetus.*

21. *Quæ nota Genonis*] *Genaunos* seu *Genonos*, (nam *au* & *o* veteres confuderunt) *Illyrici* populum recensent Strabo, Horatius, aliique. Quamvis autem hic populus loca interiora potius quam maritima incoluisse videatur, quin tamen hic Ausonius Illyrica *ostrea* designaverit, nullus dubito. De iis Plinius lib. XXXII, c. VI: *Varient coloribus, rufa in Hispania, fusca in Illyrico, nigra & carne & testa Circejis.*

22. *Aut Eborum mistus*] *Eborum amnis mistus pelago* sunt ostia Sequanæ. Nam per *Ebures* intelligit *Eburovices*, qui interjacent inter Sequanam & Abricanti tractum: continebatque in se etiam Lexovios ipsos: à quibus totus ille tractus Aulercorum dictus fuit *Eburovicanus*, vel *Ebruicanus*. Nam ab ostiis Sequanæ ad Pyrenæos tres tractus fuerunt. A Sequana ad Abricantum, quod hodie *Avrenches* dicitur, Aulercorum tractus *Ebruicanus*. Ab Abricantis ad Brivatem portum, qui hodie concisum servat nomen vetus, *Brest*, vel ad Ligeris ostia, quæ non multum ab eo portu absunt, tractus Aremoricanus. A Ligeri ad Pyrenæos usque, Aquitanicus tractus: omnes sub unius spectabilis ducis dispositione. In notitia Imperii Romani perperam excusum est: *Sub dispositione viri spectabilis Ducis tractus Armoricani, & Nervicani;* mendum enim manifestum est. Nam non *Nervicani* legendum, sed *Ebruicani*. Neque à Nerviis fit Nervicanus, sed Nervianus. Deinde, qui possunt Nervii in his tractibus annumerari, qui sunt remotissimi, & in Belgis censentur? quatuor enim tantum Lugdunenses, & utraque Aquitania

pare-

Vt multo jaceant algarum obducta recessu:
Aspera quæ testis,[23] & dulcia farris opimæ.
Sunt & Aremorici qui laudent ostrea ponti:
Et quæ Pictonici legit accola littoris: & quæ
Mira Caledonius nonnumquam detegit æstus.
[24] Accedunt, quæ (fama recens) Byzantia subter

Lit-

parebat ei Duci non Belgica, ut recte postea subjicitur in eadem Notitia. Porro, in eodem loco mancus est locus, cum tractus Aquitanici non meminit. Ab illo tractu *Eborum* etiam hodieque Lutetiam devehuntur *ostrea* decumana, quæ & hodie quoque secundam palmam à Burdigalensibus obtinent. Nam omnium gulæ procerum judicio, qui utraque gustarunt, longe Burdigalensia præferuntur. In quibus me sane adstipulatorem cum Ausonio quoque habent. De *Genonis* nihil pronuncio. Paulo inferius quædam *ostrea*, quæ ad Propontida capiebantur, *Promotiana* dicta scribit à *Promoto* duce tractus Propontidis. *Scaliger.*

22. *Aut Eborum*] In exemplari erat, *Aut Ebore:* unde *Aut Ebora*, potius scriberem, quam, *Aut Eborum.* Leguntur autem *Ebora* & *Ebura* aliquot apud veteres Geographos. quarum una Ἔβουρα, id est *Ebûra* apud Strabonem tertio, sed eadem Ἔβορα, id est *Ebora* apud Stephanum, πόλις, hoc est civitas, apud eosdem, sed castellum apud Melam Pomponium, ad Bætis ostium amnis Hispaniæ in Oceanum Gaditanum Atlanticumve, influentis. Ejus *ostrea* possunt esse, quæ hic celebrat Ausonius. Alioqui nihil apud veteres alios legere memini de *Hispania ostreis*, nisi quod Plinius tricesimo secundo *rufa* esse scribit. *Vinetus.*

23. *Et dulcia farris opima*] Ego istud *farris* quid hic sit, non video: & in *frugis* aut *carnis* mutarem, nisi vererer, ut ne fuerit olim *farris* aliud atque obliquus à recto *far*. Miror enim, quod & *far*, & *farris*, recti, reperiantur in vetere glossario. *Far*, ζειά, σῖτος, ὄλυρα. & post versus aliquot, *Farris*, ζειά, ὄλυρα. Vinet.

23. *Et dulcia farris opima*] Forte: *sed dulcia farris opimo.* possit & *carnis* legi, sicut supra *carnem lacteoli visceris* dixit. & est oppositio inter *aspera testis*, & *sed dulcia opimo carnis* vel *farris*.

24. *Accedunt, quæ fama recens, Byzantia*] adjuvi nonnihil sensum, aliter distinguendo. Familiare non Poëtis tantum, sed & prosæ orationis scriptoribus, inserere quasdam voculas, quas parenthesi includere solemus. maxime autem in iis usurpandis creber Florus est, e quo loca aliquot adducam, uti ea restituenda censeo: libro igitur 2, cap. 6: *Quamvis tunc (pudor) manu servili pugnaret. Nam huc usque tot mala compulerant. Sed libertate donati fecerant se virtute Romanos.* Et c. 16: *Iam & urbem ipsam terrebat obsidio: sed (fata rerum) quum Metellus dimicasset, ad victoriam Mummius venit.* Lib. 3, cap. 4: *Itaque non fusus modo ab his aut fugatus, sed (simile prodigio!) omnino totus interceptus exercitus.* Et cap. 21: *Nam Sulmonem vetus oppidum socium atque amicum (facinus indignum) nondum expugnatum (ut obsides rebellium & modo morte damnati duci jubentur) sic damnatam civitatem jussit Sylla deleri.* Et c. 3: *Venere illi: (quam metus in barbaris nulla vestigia!) diem pugnæ ab imperatore nostro petierunt, & hic proximum dedit.* Lib. 2, cap. 2: *Tum (fœda clades, Romanisque usu incognita) vivus in manus hostium venit fortissimus imperator.* Plura sunt, sed piget adscribere. Dicam tribus verbis, omnia

ista

Littora, & [25] insana generata Propontidis acta,
[26] Promoti celebrata ducis de nomine, laudant.
Hæc tibi non vates, non historicus, neque toto
Orbe vagus conviva loquor, sed tradita multis:
Vt solitum, [27] quotiens dextræ invitatio mensæ
Sollicitat lenem comi sermone Lyæum.
Hæc non per vulgum mihi cognita, perque popinas,
Aut [28] parasitorum collegia Plautinorum:

[29] Sed,

ista apud Flotum sive exclamationis particulis, *ô*, *proh* & similibus nominandi casu legenda esse, ut liquet ex animadversis Poëtarum locis. Silius Ital. lib. XIII, vs. 481:

At Celtæ vacui capitis circumdare gaudent
Ossa (nefas) auro; & mensis ea pocula servant.

Virgilius in Ciri vs. 200:

Dauliades (crudele) venit carissima vobis, &c.

Idem in Culice vs. 236:

Et Tityos, Latona tuæ memor anxius iræ,
(Implacabilis ira nimis) jacet alitis esca.

Ovidius I Amor. Eleg. 6:

Ianitor (indignum) dura religate catena.

Statius lib. I Thebaidos:

Scandere quin etiam thalamos hic impius hæres
Patris, & immerita gremium incestare parentis
Appetiit, proprios (monstrum) revolutus in ortus:

Ita sane scripti libri, quum in vulgatis sit, *proprios monstro revol.* Idem paulo post:

Cui Phœbus generos (monstrum exitiabile dictu:
Mox adaperta fides) avo ducente canebat.

ubi æque bene scripti: *fato ducente.* Sed, ut sunt δεύτεραι φροντίδες plerumque σοφώτεραι, τὸ *laudant* tantum in *laudat* mutandum existimo, sic ut sit constructio, *qua fama recens laudat generata subter Byzantia littora.*

25. *Insana acta*] In insano littore, & quod feriunt *insani fluctus*, ut Virgiliano pastori appellantur in nono Bucolico. Vsus est rursus Ausonius in Periocha libri sexti Odysseæ, & Paulinus in versu octogesimo Epist. primæ ad Ausonium. *Vinetus.*

26. *Promoti celebrata ducis*] *Promotiana* hæc *ostrea* aliunde non novi: neque scio, quis hic Ausonii temporibus *Promotus* fuerit. Prosper & Marcellinus comes, & Cassiodorus, Promotum memorant, Consulem ordinarium sub Valentiniano secundo & Theodosio. *Vinet.*

27. *Quotiens dextræ invitatio mensæ*] *Dextera mensa* an hic sit alia, quam amicorum, nescio. *Vinetus.*

28. *Parasitorum coll. Plautinorum*] *Collecta* cœna est, quæ Græcis ἔρανος vocatur, ut sodalium epulæ, & accubatio epularis juvenum, ut tetradistarum symbolam conferentium. *Turnebus.*

28. *Collegia Plautinorum*] Ita legimus. sic Appulejus in Apologetico: *temulentum illud collegium parasitos tuos.* Nam non sequimur doctissim. Turnebum, qui legebat *collectas Plautinorum.* Atqui tantum abest, ut *Parasitorum* ullæ sint collectæ, ut ipsi semper ἀσύμβολοι epulentur. *Scaliger.*

28. *Collegia Plautinorum*] MS. *Collecta.* forte, *Colliphia.* Habes in versu Plauti, ubi Toxilus parasito cœnam parat. Iuvenalis: *Comedunt colliphia pauca.* Gronovius.

28. *Pa-*

[29] Sed, festos quia sæpe dies partim ipse meorum
Excolui, inque vicem conviva vocatus adivi,
Natalis si forte fuit sollemnis amico,
Conjugioque dapes, [30] aut sacra repotia patrum,
Audivi: [31] meminique bonos laudare frequentes.

28. *Parasitorum collegia Plautinorum*] Id est, quales *Plautus* describit, omnium cupediarum ac deliciarum intelligentissimos helluones. Sarisberiensis Polycrat. lib. VIII, cap. VI: *Epulones convocant; & parasitos, & collegium nugatorum, qui aliena nidore culinæ capiuntur.* Sed *Collecia* forte fuit in libro pro *Collegia*. Hinc factum *collectia* & *collecta*. quæ quidem literarum consimilium depravatio in antiquis scriptoribus haud rara. Sic apud Optatum Milevitanum legas, l. VI extr. *Alias aves clausas portat in caveas, & viscetatas, alias ad imaginem viventium olim exstinctas fallacibus ramis, quasi viventes imponit.* corrige: *in cavea, eviscerat as alias ad imaginem viventium, olim exstinctas*, &c. Sequentia indicant hujus loci emendationem, ab aliis frustra tentatam, esse verissimam. *Eviscerata aves* sunt, quæ desiccatæ extractis intestinis instar vivarum se gerunt, quales exoticas divitum curiosorumque hominum musea, familiares & vernaculas coquorum officinæ ostentant.

29. *Sed festos quia sæpe dies*] Mala distinctio fecerat sensum obscuriorem. hanc sustuli, nequid inconsulte novatum videatur. *Adivi* referendum ad sequentem versum; τὸ *sed* autem cohæret cum *audivi*, quod est in versu ultimo.

30. *Aut sacra repotia patrum*] *Repotia*, quæ in secundo libri secundi Sermonum Horatii pro quibuslibet festis diebus poni vetus commentator scribit, hæc quæ proprie sint, ambigitur. *Repotia*, legimus apud Festum fuisse, quum postridie nuptias apud novum maritum cœnaretur & sic quasi reficeretur *potatio*. In commentariis Acronis, *Repotia*, vel secundum à nuptiis diem, quo virgo ad muliebrem habitum componeretur: vel septimum, quo soleret nova nupta redire ad parentes suos. *Repotia* etiam ex eodem Grammatico, & ex hoc Ausonii loco, suspicatur Turnebus esse dicta, quæ celebrabantur liberis natis convivia, quos parentes tollere decrevissent. Sed est aliud, quod de hoc verbo moneam. A *repotando* namque quum deducere videatur Festus: & sic *repotia* recte scribi nemo non putet, in vetusto illo Lugdunensi libro *reportia* erant: *reportia*que legit apud Horatium, patrum nostrorum memoria, Christophorus Landinus, ac scripsit à *reportando* esse dicta. *Vinetus.*

31. *Meminique bono*] Cur non *bonos?* Gronovius.

AVSONIO PAVLO. Epist. x.

[1] SIqua fides falsis unquam est adhibenda poëtis,
Nec [2] plasma semper allinunt,
Paule,

1. *Si qua fides*] Cum esset in Santonis, in Novero pago, ubi villam habebat, invitat Axium *Paulum* Bigerritanum ad agrum suum. Itaque necesse ei *Blavia* iter facere. Recedente enim æstu Oceani, trium horarum secun-

Paule, Camœnarum celeberrime Castaliarum
[3] Alumne quondam, nunc pater,
Aut avus, aut proavis antiquior, [4] ut fuit olim
Tartes-

ſecundo Gatumua evectio eſt *Blaviam* navigio expedito. temporibus vero Auſonii ea navigia vocabantur *Curſoria.* ubi Antoninus idem iter Burdegala in Santonos docet, mendum eſt in nomine *Blaviæ.* Nam legitur *Blavuto. Militarem* vocat, quia ibi erat præſidium militum, & hodie quoque ita vocari poteſt: propter eandem cauſſam. Iubet ipſum Paulum afferre ſecum *totam poëtarum*, & Rhetorum *ſupellectilem*, non quod non ipſe habeat, ſed quia, ut colligimus, Paulus mala fide utebatur libris Auſonii, neque reddebat. Propterea lego:

Nobiſcum invenies, κατενώπια ſi libet uti.
Non Pœna, ſed Græca fide.

Apud nos quidem invenies, inquit: ſed ea lege, ut κατενώπιον utare. Quid eſt κατενώπιον? hoc eſt, ut non *Pœna*, ſed *Græca fide* utaris: *Græca fide* dicitur ſolvi, quod præſenti pecunia ſolvitur. Quare ille apud Plautum, qui dicit *manus* ſuas *oculatas eſſe* & *credere quod vident* poſtulat ut ſibi *Græca fide*, καὶ ἐνώπιον ſolvatur. Sane poſſem illud κατενώπωλια de poëmate quodam interpretari. Sed nolo contra animi mei ſententiam nugari. Quod autem Græca fides in proverbium ceſſerit, ubi de præſenti pecunia agitur, patet ſimili proverbio, δὸς καὶ λαβέ. Quod cum corruptum ſit apud Varronem, emendandum putavi. Locus eſt apud Nonium in verbo FERVIT. *Quod leges jubent, non faciunt, faciant, Doſcelave fervit omnino.* Legendum omnino: *Quod leges jubent, non faciunt. δὸς καὶ λαβὲ fervit omnino.* Vbi etiam eleganter FERVIT poſuit pro ἐπιπολάζει, hoc eſt, in frequenti uſu eſt. Mirum tamen Auſonium hac in epiſtola præcipere *Paulo*, ut ſecum afferat *libros*, quanquam ipſe habeat: in ea vero Epiſtola, quæ incipit, *Æquoream*, jubet nullos afferre, quia apud ſe inveniet. *Scaliger.*

2. *Plaſma*] Figmentum, & commentum. *Vinetus.*

3. *Alumne quondam*] Qui ab illis alebaris, docebariſque: qui tunc earum quaſi filius dulciſſimus, nunc vero pater es potius, vel proavus, abavus, atavus, tritavus, aut ſiquid eſt antiquius, ob ſingularem eruditionem. *Vinet.*

4. *Vt fuit olim Tarteſſiorum regulus*] Arganthonium *Tarteſſiorum regem* indicari, plane conſtat. Cui centum & quinquaginta annos tribuunt Anacreon, Strabo, Plinius. centum autem & triginta, Aſinius Pollio, centum & viginti Herodotus, Val. Max. Cenſorinus. trecentoſque denique Silius Italicus his verſibus:

Arganthoniacos armat Carteja nepotes.
Rex proavis fuit humani ditiſſimus ævi,
Ter denos decies emenſus belliger annos.

Quorum imprimis memorem fuiſſe Auſonium, dum verſiculos meditaretur ſuos, vox ipſa *proavis* non nihil oſtendit. Nec præterea ambigimus, poſſe fieri, ut cum Anacreonte Silio conveniat, ſi quis ita legerit: *Ter quinos decies emenſus belliger annos.* Sed Ovidianum illud meminerimus,

Exit in immenſum fœcunda licentia vatum:
Obligat hiſtorica nec ſua verba fide.

Ne quis autem abuti nos authorum teſtimonio exiſtimet, erratum triplex in Val. ac Cenſ. recognoſcat, oportet: *Arganthonius Gaditanus* (inquit Val.) *tamdiu regnavit, quam diu etiam ad ſatietatem vixiſſe abunde foret. Lxxx enim annis patriam ſuam rexit, cum ad imperium Lx annos natos acceſſiſſet. Cui rei certi ſunt authores. Aſinius autem Pollio,*
non

Tartessiorum regulus:
Intemerata tibi maneant promissa memento.
Phœbus jubet verum loqui.
[4] Et si Pierias patitur lirare sorores,
Nunquam ipse torquet ἄυλακα.

Te

non minima pars Rom. styli, in tertio histor. suarum libro, centum illum & triginta annos explevisse, commemorat, & ipse numerosæ vivacitatis haud parvum exemplum. Hujus Regis consummationem annorum minus admirabilem faciunt Æthiopes, quos Herodotus scribit centum & trigesimum annum transgredi. Hactenus Valer. Legendum vero: *Cum ad imperium XL annos natus accessisset:* ex MSS. omnibus Codd. (omnes autem, quos videre nobis contigit accipi volumus.) Atque ita fiet, ut Herodotum authorem etiam sequutus appareat, cujus in Clio hæc sunt: Ἀπικόμενοι δὲ ἐς τὸν Ταρτησσὸν, προσφιλέες ἐγένοντο τῷ βασιλέϊ τῶν Ταρτησσίων, τῷ οὔνομα μὲν ἦν Ἀργανθώνιος. ἐτυράννησε δὲ Ταρτησσοῦ ὀγδώκοντα ἔτεα. ἐβίωσε δὲ πάντα, εἴκοσι καὶ ἑκατόν. Quod autem legitur, scribi ab Herodoto, Æthiopes, centesimum & trigesimum annum transgredi, emendandum c & xx ex iisdem codicib. nec non Herodoto, qui lib. III: ἔτεα μὲν, inquit, ἐς εἴκοσι καὶ ἑκατὸν τοὺς πολλοὺς αὐτέων ἀπικνέεσθαι. Nunc ad Censorinum: *Poëtæ quidem multa incredibilia scripserunt, nec minus Historici Græci. Quamvis à vero par non fuit decedere. Vt Herodotus apud quem legimus, Arganthonium Tartessiorum Regem C & L annorum fuisse. aut Ephorus, qui tradit, Arcadas dicere, apud se Reges antiquos aliquot ad CCC vixisse annos.* Reponendum autem *Anacreon* pro *Herodoto.* Nam Plinius ait: *Anacreon poëta Arganthonio Tartessiorum Regi, C & L tribuit annos.* Et Strabo: *ob hanc caussam Anacreontem hunc in modum dixisse, Equidem Amalthea cornu nolui, neque annorum C & L imperium tenuisse Tartesii.* Cæterum Herodotum, Regem ipsum nominatim descripsisse; & Arganthonium vocitasse. Vel potius in ipsis numeris putandus est error, ac scribendum: c & xx, nomenque Herodoti custodiendum. Sed veluti hoc ipsum diligentius considerandum non negaverim; ita illud longe magis, quod Lucianus centum & quinquaginta Arganthonium egisse annos, ex Herodoto, nec non Anacreonte testatur in Macrobiis: Ἀργανθώνιος μὲν οὖν Ταρτησσίων βασιλεὺς πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν ἔτη βιώναι λέγεται. ὡς Ἡρόδοτος ὁ λογοποιὸς, καὶ ὁ μελοποιὸς Ἀνακρέων. ἀλλὰ τοῦτο μὲν μῦθος τισὶ δοκεῖ. Mariang. Accurs.

3. *Tartessiorum regulus*] Ταρτησσὸς, est urbs Hispaniæ in Gaditano littore, à fluvio ejusdem nominis dicta; de qua mentionem fecerunt Aristoteles, Strabo, Stephanus, aliique multi, regem habuit *Arganthonium* nomine. quem poëta Anacreon centum & quinquaginta annos vixisse scripsit, auctore Plinio; sed Cicero de senectute, & Valet. Maxim. libro octavo, ex Herodoto, centum & viginti tantum. *Vinetus.*

4. *Et si Pierias*] Tametsi suas Musas finit interdum mentiri, & fallere, nunquam tamen ipse mentitur, neque fallit. LIRA, & *porca* est terra elata. sive terræ longus cumulus, & quasi agger inter sulcos. SULCUS vero, id est, αὖλαξ, unde αὔλακα accusativus, longa illa fossa, quæ aratro fit per terram tracto. Ab iis *lirare, porcare, sulcare*, liras, porcas, sulcos facere, & terram aratro proscindere. Ludit autem Ausonius in verbo *lirare*, ad Græcum ληρεῖν proxime

Te quoque ne pigeat consponsi fœderis : & jam
Citus veni remo, aut rota.
Æquoris undosi qua multiplicata recursu,
Garumna pontum provocat.
Aut iteratarum [5] qua glarea trita viarum,
Fert [6] militarem ad Blaviam.

Nos

me accedente : quod significat nugari, mentiri, desipere, & delirare : quod *delirare*, unde *delirium* fuit in Viro bono : estque proprie non recto sulco lirare, sed deflectere. Erasmus in proverbio Nugas agere. *Vinet.*

5. *Qua glarea*] In Epistola ad Paulum scribit eruditissimus Poëta :

— — qua glarea trita viarum
Fert militarem ad Blaviam.

Notissimum vulgo sane quid sit *glarea*, notissimum & Vibiscis, Santonibusque, *viam* quæ *Blaviam* ducit, *glareosam* esse : non tamen id simpliciter in Ausonio accipiendum. Nam eo tempore *Glarea* accipiebatur pro aggere, seu militari via. Augustinus de Civit. Dei lib. XXII, c. VIII: *Sed ista nec similiter innotescunt, neque ut non excidant animo, quasi glarea, memoriæ crebra lectione teruntur.* Recte & eleganter Augustinus. Nam quid tritius, quam militaris via ? Proprerea & eadem metaphora Aristophanes dixit, ὅπω αἴσωπον πεπάτηκας. Quippe αἱ λεωφόροι & militares viæ proprie dicuntur πατεῖδος. Porro non dubium est, quin vere à nobis exposita sit *Glarea* pro aggere publico. Nam ἀντιφραστικῶς ita dicta est, cum desabulata potius & ex *glarea* mobili stabilis reddita esset, qualis via Domitiana in silvis apud Papinium. *Desabulare* enim id vocabant. Varro Sesquiulysse : *Vnam viam Zenona muniisse. duce virtute hanc esse nobilem. Alteram Carneadem desabulasse, bona corporis secutum.* Nam quod Nonius legit *Desubulasse*, & interpretatur perfodisse, in hoc more suo nobis fucum facit. vide, num qui viam munit, is recte dicatur eam perfodere. & qui perfodit viam, num recte subula id facere possit. Sed ejusmodi sunt Grammaticorum judicia. Quis nescit diversam sententiam Zenonis, & Carneadis fuisse περὶ τελῶν, hoc est de finibus bonorum & malorum ? hujus quidem metam ἀρετὴν : Carneadis autem τὰ πρῶτα φύσεως. Hæ sunt igitur duæ illæ viæ, de quibus Varro sentit. At hodie, ut leguntur illa verba apud Nonium, quis intelligat ? Monstra enim plane sunt illa : *unam veniam esse amovisse. d. v. h. e. n. a. C. desubulasse.* Ergo *desabulare* recte dictum de aggere publico muniendo. *Scaliger.*

6. *Militarem ad Blaviam*] Quæ postea *Blavia* vulgo, deinde *Blaja* fuit dicta. Oppidulum est munitissimum in Garumnæ ripa Santones spectante situm, leucis septem à Burdigala, duodecim ab ostio Garumnæ, à Santonis quindecim, ut modo diximus, vix quadraginta jugeta, ut existimo, obtinens soli; custodes vigilesque habens perpetuos : qui interdiu & noctu non solum locum illum custodiant diligenter, verum etiam ex ea specula, quid toto late fiat Garumna sursum deorsumque observent : & si qua forte hostilis classis præterire conetur, prohibeant inde illi gnaviter multis tormentis, quantum tamen per fluminis latitudinem liceat : quæ illic est duum millium & ducentorum passuum. Sic militaris nomine semper esse digna pergit *Blavia.* De qua subscribam, quæ in Notitia Imperii Romani leguntur : *Sub dispositione viri spectabilis, ducis tractus Armo-*

ricani

Nos etenim primis ſanctum poſt Paſcha diebus
  Avemus agrum viſere.
Nam populi cœtus, & compita ſordida rixis
  Faſtidientes, cernimus
Anguſtas fervere vias, & [7] congrege vulgo
  [8] Nomen plateas perdere.
Turbida congeſtis referitur vocibus Echo ;
  [9] Tene, feri, duc, da, cave :

[10] Sus

ricani & Nervicani, *Tribunus cohortis prima nova Armorica Grannona in littore Saxonico. Præfectus militum Carronensium Blabia. Præfectus militum Maurorum Venetorum Venetis.* *Blaviam* vero qui memorarit, antiquiorem Auſonio non habeo, nec poſt Auſonium Gregorio Turonenſi, Aimoinoque Floriacenſi : qui *Blaviam* iſtam militarem, *caſtrum* vocant, hic in rebus Caroli Martelli principis Franci clariſſimi, ille in libro de Confeſſoribus : inter quos recenſet Romanum illum *Blavienſem*, Auſonii poëtæ, & Martini Turonenſis Epiſcopi coævum : quem ſcripſit Sigibertus Chronicus mortem obiviſſe anno Chriſti trecenteſimo octogeſimo quincto : & cujus *ſepulchrum Blavienſi caſtello contiguum*, ut Gregorius loquitur, & Baſilicam, in qua ſepultum fuiſſe Regem Charibertum Ado Viennenſis ſcribit, civilia noſtra bella ſolo nuper æquarunt. In Itinerario Antonini *Blavia Blavutum* quidem eſſe videtur : ſed de iſto auctore nihil comperi : in cujus libro nullum non vocabulum fœde corruptum. *Vinetus.*

7. *Congrege*] *Congregato* vulgo. Idem verbum legimus in verſu quinquageſimo tertio Gripi, & legendum ſuſpicamur in periocha ultimi libri Odyſſeæ : ſive *congrex* ejus fuerit rectus, ſive *congregis* & *congrege*. Aurelius Prudentius poëta Chriſtianus, Auſonio non major, eodem obliquo *congrege*, pro conſentiente, & concordi, uſus eſt, libro ſecundo contra Symmachum :

En ades omnipotens, concordibus influe terris.
Iam mundus te Chriſte capit. quem congrege nexu
Pax & Roma tenet. ---

Apulejus vero ſeptimo Metamorphoſeos *congregem* dixit, ſed hoc pro eo, qui ſit ejuſdem gregis. *Equinis armentis*, inquit de ſe aſino, *namque me congregem paſtor egregius, mandati dominici ſerus auſcultator, aliquando permiſit.* Contrariæ ſignificationis eſt *ſegrege* pro *ſegregato* ſeparatoque apud eundem Prudentium, qui & *ſegregem* dixit in hymno ſeptimo Cathemerinon de Elia :

Fragore ab omni quem remotum, & ſegregem
Spreviſſe tradunt criminum frequentiam.

Sed *ſegreges* etiam plurale Seneca in Hippolyto, & Sidon. in Epiſt. duodecima quincti, & tertia noni. *Vinet.*

8. *Nomen plateas perdere*] *Plateæ*, & viæ urbis, quantumcunque ſunt πλατεῖαι, & *latæ*, hæ videntur anguſtæ, quum non omnes facile capere poſſunt homines, qui in eas convenerunt : & ſic ſuum nomen amittunt. *Vin.*

9. *Tene ; feri*] Simili ferme modo quæſtiones exercentium ſtrepitum expreſſit Ammianus lib. xxix : *Igitur* ; inquit, *cum Præfecto prætorio ſummatibus quæſitis in unum, quibus cognitiones commiſſæ ſunt, intenduntur eculei, expe-*

[10] Sus lutulenta fugit, rabidus canis impete sævo,
Et impares plaustro boves.
[11] Nec prodest penetrale domus & operta subire:
Per tecta clamores meant.
Hæc, & quæ possunt placidos offendere mores,
Cogunt relinqui mœnia:
Dulcia secreti repetantur ut ocia ruris
Nugis amœna seriis.
Tempora disponas ubi tu tua: jusque tuum sit,
Vt nil agas, vel quod voles.
Ad quæ si properas, tota cum merce tuarum
Veni camœnarum citus.
Dactylicos, elegos, choriambum carmen, epodos,
[12] Socci & cothurni musicam,
Carpentis impone tuis. nam tota supellex
Vatum piorum chartea est.
[13] Nobiscum invenies catenoplia, si libet uti,

[14] Non

expediuntur pondera plumbea cum fidiculis & verberibus. Resultabant omnia truculentæ vocis horroribus inter catenarum sonitus, tene, claude, comprime, abde, *ministris officiorum tristium clamitantibus*.

10. *Sus lutulenta*] Horat. secundo Epistolar. ad Iulium Florum:

Hac rabiosa fugit canis, hac lutulenta ruit sus. Vinetus.

11. *Nec prodest penetrale*] Absurdum videtur, vulgi *clamores*, & prætereuntium strepitus *per tectum ingredi* ad aures, præsertim clausa *domus intima*que subeuntium, vox enim ipsa in altitudinem prærepta, inque latitudinem progressa, resilire *per tectum* (ni sint alia sublimiora tecto corpora, quæ scandenti occurrant, atque obstent) non potest. Emendandum itaque putaverim, *per septa*, ut intelligantur non externorum tantum parietum præcinctiones, sed internæ quoque septiones. Ac videtur Ausonius intimam Naturæ rerum quæstionem secutus, ex Lucret. l. 1, his versibus:

Inter septa meant voces, & clausa domorum
Transvolitant. Nec multo post:
Transit enim fulmen cæli per septa domorum,
Clamor ut it vocis.

Maro quoque in Georgicis, *Domorum septa* vocat. Neque illud etiam ambigimus, futurum aliquem, qui *tecta*, loca ipsa clausa obstructaque, intellectu simplici, protinusque obvio, arripiat. *Mariang. Accursius.*

12. *Socci & Cothurni musicam*] Comœdias, & Tragœdias. *Vinetus.*

13. *Nobiscum invenies nullas, quia liquimus, ejo*] Corruptus hic videri possit versus, neque suis syllabis enunciari facilis, non injuria. Græcum quippe verbum, more suo, usurpasse poëtam crediderim εἴω quod est *eo, vado*. Eodem modo & in Plautino Epidico versus terminatur: *Vnde lubet, nam nisi illas ante Solis occasum hodie*

¹⁴ Non Pœna, sed Græca fide.

die ἰλω. Sic quoque haud procul inde dictum Ausonio, *Torquet αὔλακα*, id est, *sulcum*. *Salaminius Æas* pro *Ajax*. Quanquam Græcis potius scribendum literis putaverim Αἴας, non tam uti eam soni fugerit asperitatem in latino nomine, quam ut ipsum quoque gemitum in flore scriptum indicarit. Sic & illud: *Nobiscum invenies κατενόπλια*. Rhythmi videlicet speciem, quem saltarent arma quatientes. Et ad Probum: *vacare dignabunt χορεῖ*. Sed & in Epistola ad Paulinum. ʋ literam fuisse illam innuens, qua Lacedæmonii Philippo Regi abnuentes responderunt, ab *V* nostra versum cœpit. Meminit ejus Plutarch. περὶ ἀδολεσχίας, nec non in Apophthegm. *Mariang. Accursius.*

13. *Catenoplia*] Apud Suidam legimus *catenoplion* speciem rhytmi carminisque fuisse: ad quod saltabant veteres, arma quatientes, scribitque Græcus Hephæstionis commentator, κατενόπλιον esse unum ex heroïci metri generibus septem: quod habet duos dactylos, & unum spondeum; hocque adducit exemplum ex primo Iliados:

Ὣς φάτο δακρυχέων, τοῦ δ' ἔκλυε
πότνια μήτηρ.

Cujusmodi fuerit hoc Virgilianum:

Nos patriam fugimus. tu Tityre lentus
in umbra

& hujus Epist. versus v. *Vinetus.*

14. *Non Pœna*] Non Punica fide. *Pœni* namque semper vani, & fœdifragi sunt habiti. *Sed Græca*, id est sincera fide, & certa. *Græca* tamen *fides* eadem cum *Punica* in jambico Epistolæ vicesimæ secundæ ad Paulinum. sed vide hæc adagia apud Erasmum. *Vinet.*

AVSONIVS
PAVLO S.
Epist. XI.

¹ *Versus meos utili, & conscio sibi pudore celatos, carmine tuo & sermone præmissis, dum putas elici, repressisti. Nam qui ipse facundus, & musicus,* ² *editioni alienæ prolectat audaciam; consilio, quo suadet, exterret. Tegat, oportet, auditor doctrinam suam, qui volet ad dicendum sollicitare trepidantem; nec emerita*

1. *Versus meos*] Sidonius Apoll. cap. XXIII:

Cum jam pro meritis tuis pararem
Consenti, columen decusque morum,
Vestræ laudibus hospitalitatis
Cantum impendere pauperis cicutæ,
Ultro in carmina tu tubam recludens,
Converso ordine versibus citasti,
Suetum ludere sic magis sodalem.
Paret Musa tibi, sed impudentem
Multo cautius hinc stylum movebit.
Nam cum carmina postules diserte,
Suades scribere, sed facis tacere.

ad quem plura Savaro.

2. *Editionis alienæ*] Sic malo, quam *editioni*. Gronovius.

emerita adversum tirunculos arma concutiat veterana calliditas. Sensit hoc Venus, de pulchritudinis palma diu ambiguo [3] *ampliata judicio. pudenter enim, ut apud patrem, velata certaverat: neque deterrebat* [4] *æmulas ornatus æqualis. at postquam in pastoris examen deducta est lis dearum,* [5] *qualis emerserat mari, aut cum Marte convenerat,* [6] *& consternavit arbitrum, & contendentium certamen oppressit. Ergo nisi* [7] DELIRVS *tuus* [8] *in re tenui non tenuiter laboratus, opuscula mea, quæ promi studueras, retardasset: jamdudum ego,* [9] *ut palmes audacior, in hybernas adhuc auras improbum germen egissem, periculum judicii gravis inconsulta festinatione subiturus. Denique* [10] *Dissonum, quem Coloniomon existimo proprie*

3. *Ampliata*] *Ampliatio* dicebatur in Iudiciis, quum causa esset obscura, & judicium differebatur in tempus. Budæus in annotationibus ex Asconio Pediano. *Vinetus.*

4. *Æmulas*] Iunonem & Minervam. *Vinet.*

5. *Qualis emerserat mari*] Epigramma centesimum & sextum. *Vinetus.*

6. *Et consternavit*] Obstupefecit sua pulchritudine, & attonitum reddidit formæ judicem Paridem pastorem, Lucianus in dearum judicio. *Vinet.*

7. *Delirus*] Est Pauli Comœdia. *Scaliger.*

7. *Delirus tuus*] Poëmatis nomen à Paulo scripti. *Vinetus.*

8. *In re tenui*] Allusio ad Virgilii locum, quem indicavimus in præfationem in Technopægnium. *Vinet.*

9. *Vt palmes audacior*] Quæ ante tempus germinare festinant, *secutis frigoribus exuruntur*, Plinius in principio septimi decimi Natural. Histor. *Vin.*

10. *Dissonum quem Colonomon, &c.*] Sphingis ænigma sunt illa, quæ hic hodie leguntur: *Denique dissonum, quem Colonomon existimo proprie à Philologis appellatum, accrevi.* Hæc est veterum editionum, & quod pluris facio, Aldinæ lectionis. Hoc nisi fallor, nihil aliud est, quam si diceret: Ego malus Musicus obstrepui bono Musico. Nam cum *Delirum* suum Ausonio recitasset *Paulus*, & ita ille placuisset Ausonio, ut vereretur suum poëma Paulo recitare, ne scilicet *Deliri* comparatione illa sordcrent: tamen, inquit, ego randem non solum ineptiam meam detexi, qui post Delirum tuum ausus sim cursim poëma meum recitare, sed etiam eandem auxi inepriam; qui tibi ipsum poëma miscrim. Metaphora à Musica. ut si canente bono Musico, aut psallente bono Citharœdo, ineprus quis interea obstrepat, & velit ipse quoque ἀντιψάλλειν. Quare τόνοι illi Musices dicuntur διάφωνοι, hoc est, *dissoni.* Martianus: διάφωνοι, inquit, *id est, dissentientes sunt, qui cum percussi fuerint, invicem discrepant.* Eos igitur tonos se percussisse ait Ausonius bene canente Paulo, & doctissimum poëma recitante, atque adeo omnino effecisse, νόμον illum, qui à Musicis dicitur κολοβὸν, hoc est, mutilus, & in eo ridiculum se fuisse. Vritur autem verbo *accrescendi* ἀρχαϊκῶς. transitive enim posuit. Locus autem ita interpungendus, & corrigendus: *Denique dissonum, quem Colonomon existimo proprie à Philologis appellatum, adcrevi. Vt jubebas, recenti versuum tuorum lectione non ausus, ea, quæ tibi jam cursim*

proprie à philologis appellatum, adcrevi, ut jubebas, recenti versuum tuorum lectione non ausus, ea quæ tibi jam cursim fuerant recitata, transmitto. [11] *Etenim hoc poposcisti, atque id ego malui: tu ut tua culpa* [12] *ad eundem lapidem bis offenderes: ego autem quæcunque fortuna esset, semel erubescerem.* [13] *Vide, mi Paule, quam ineptum lacessieris: in verbis, rudem: in eloquendo, hiulcum: à propositis discrepantem: in versibus, concinnationis expertem: in cavillando, natura invenustum, nec arte conditum: diluti salis, & fellis ignavi:* [14] *nec de mimo planipedem, nec de comœdis histrionem. ac nisi hæc à nobis missa ipse lecturus esses,* [15] *etiam de pronunciatione rideres. Nunc com-*

cursim fuerant recitata, transmitto. Nam cum ex recenti versuum Pauli recitatione Ausonius versus suos præ illis sordere putaret, & melius secum agi, si supprimeret eos, quam si exscriptos Paulo legendos daret, ne se apud eruditissimum virum traduceret, eos tantummodo cursim recitaverat, neque ausus erat tradere. Postea tamen rogatu vel jussu Pauli eos nunc illi transmitrit scriptos. *Scaliger.*

10. *Denique dissonum*] Locus hic corruptus est. ubi quæ leguntur *colonomon*, & *tollenomen*, θολερόμυον, id est *turbidum*, esse debere purat Iacobus Fanensis capire tertiodecimo collectaneorum. Notandum autem *accrevi* activa significarione, pro auxi. *Vinetus.*

10. *Denique dissonum, quem Colonomon*, &c.] *Dissonum* iilum *Colonomon*, ignorare me fateri malo, quam viro Illustri hircum mulgenti cribrum supponere. Certe scriptum Ausonii est hujus indicis sive tituli, quod ad se mitti voluerat Paullus, Ausonius autem mittere veritus est, quasi hoc cum *Deliro Paulli* comparatum nimis sorderet. *Adcrevi* aurem activa significatione, quod ingerunt Scaliger & Vinetus, non est nauci. Sed scribendum: *Denique Dissonum, quem Colonomon existimo proprie à Philologis appellatum, ad te mittere, ut jubebas, recenti versuum tuorum lectione non ausus, ea quæ tibi jam cursim fuerant recitata, transmitto.* Gronovius.

11. *Etenim hoc poposci*] Legendum: *poposcisti*. nempe, *Dissonum meum* ut ad te mitterem: *illud*, quæ tibi jam fuerant recitata, mittere. Neque offendor *hoc* poni, uti potius *illud* poni debuerat, & vicissim. Sic enim maluisse interdum Veteres in Observationum tertio, ni fallor, notamus ad Symmachi locum. *Gronov.*

12. *Ad eundem lapidem bis offenderes*] Bis peccares eadem in re. *Vinetus.*

13. *Vide, mi Paule*] Alterius Epistolæ hoc principium est in nonnullis codicibus. *Vinet.*

14. *Nec de mimo planipedem, nec de comœdiis histr.*] Rectius *comœdis* ex MS. codice. quanquam pro ipso quoque opere sit *mimus* non infrequens. *Mariang. Accursius.*

14. *Nec de mimo planipedem*] Μῖμος, qui aliorum dicta factave & gestus imitarur, ut Philistion quondam apud Græcos, Publius & Laberius apud Romanos. *Planipedem* & *mimum* scribit idem esse Diomedes libro tertio. Quartam numerat togatarum fabularum speciem, *planipedisque* appellationem ex eo esse, *quod actores planis pedibus, id est nudis, proscenium introirent, non ut tragici actores, cum cothurnis: neque ut comici, cum soccis.* Vinetus.

15. *Etiam de pronunciatione rideres*].

commodiore fato sunt : quod licet apud nos genuina, apud te erunt adoptiva.

Vinum quum bijugo parabo plaustro
Primo tempore Santonos vehendum,
16 Ovum tu quoque passeris marini,
Quod nunc promus ait procul relictum
17 In fundo patriæ Bigerritanæ.

'Α'ΥΣΟ'-

Adeo inepte pronunciarem. Hujus loci meminimus in Epistolæ Ausonii quartæ versum quinctumdecimum. *Vinet.*

16. *Ovum tu coque*] Vel *quoque:* nam utroque modo scribebant. Videtur famem indicere *Paulo* manenti in fundo suo *Crebenno*, cum præcipit illi, ut *coquat ovum passeris marini*, hoc est, Struthiocameli. Sic in Ephemeride: *locus ordinandi quoqui.* Nam quæ suavitas in ovo Struthiocameli, eoque vetusto? Itaque salse illum dicit in *Crebenno* villa esurire, in qua nihil nisi *ovum Struthiocameli* habebat. Scimus enim ea pro ornamentis, aut ἀντὶ κειμηλίων suspendi. Ego, inquit, *vino* Vibisco, quod *Santonos* jubeo deferri, bene me curabo, tu vero *coque ovum passeris marini*, quod solum tibi de tuis bonis relictum esse ait promus. In quo nimis dicaciter, meo judicio, pauperculo amico insultat. Nam sine dubio videtur ejus supellex omnis à creditoribus capta fuisse, & nihil illi præter *ovum Struthiocameli*, quod pro lacunari pendebat, relictum fuisse. Constat enim ipsum Paulum agellum proscripsisse venalem, ære, ut puto, alieno oppressum. Hoc enim indicat Ausonius ipse, nimium & in hac quoque parte dicax, & urbanus, cum ait:

Sic, qui venalis tam longa ætate Crebennus
Non habet emptorem, sit tibi pro precio.

Ex his igitur patet, quod ait Ausonius de *ovo Struthiocameli*, relicto, allusum ad exactores nominum, qui nihil aliud reliquerant. Et, quod ait, *coque:* nimirum quod nihil illi esculenti reliquissent. Vrbana quidem ista, & salsa: sed quæ in amici calamitate mihi videntur importuna. Ita non parcit Theoni, quamvis amico, illudens ejus paupertati. an intelligendum est simpliciter, & dicendum præcipi *Paulo*, ut sibi deferatur illud *ovum*? *Struthiocamelum* interpretamur *passerem marinum*. Nam quod avis esset, *passerem* vocarunt, imitatione Græcorum, qui στρουθίον vocant: quod peregrinus, & ultramarinus: *marinum*, hoc est, διαπόντιον. Plautus.

Vola curriculo. Isthuc passer marinus in circo solet.

Festus: *Passer marinus, quem vocat vulgus Struthiocamelum.* Scaliger.

17. *Fundo patriæ*] *Fundum patriæ Begerritanæ* intelligit *Crebennum*, de quo jam locuti sumus. Ex quibus colligimus Paulum ipsum patria *Begerritanum* fuisse. *Bigerri* autem sunt populi ad Pyrenæos, qui & *Bigerrones*, hodieque nomen retinent. Eorum regio propter Pyrenæos & ventosa & frigida est, unde ventum, seu turbinem *Bigerritanum* à tergo flare illis, qui per Vasates iter Burdegalam faciunt, ait Sidonius Apollinaris. Iam frigidam esse, & vini inferacem, qua parte Pyrenæis adjacet, non solum nos scimus, sed & Ausonius quoque ipse testatur, qui ἀστέμφυλον propterea vocat, & θυμαλγία. Sic enim de Paulo Musas alloquitur:

Α'στέ-

Ἀσταφύλῳ ἐνὶ χώρῳ habet θυμαλγέα λέσχην.

Præterea magis confirmat Paulinus ad Auſonium ſcribens, qui eos vocat *Pellitos*, propter maſtrucas, quas ob frigoris immanitatem fere ſemper geſtant. Eaſque hodie vocant Græco nomine *Marlotas*, quaſi μαλλωτές. Eorum civitas Tarba, in qua hodie eſt Epiſcopatus. In Notitia provinciarum Galliæ legitur *Civitas Turſa, ubi caſtrum Bigorra.* Melius quidam codices *Turba*, lege *Tarba*. Non enim ſemper, ubi ex diſpoſitione Romanorum cenſebatur civitas, ibi & continuo Epiſcoparum eſſe cenſendum eſt. Nam olim Benearnenſium civitas erat oppidum, quod hodie *Hortenſes* vocatur: hodie Epiſcopatus eſt Laſcurræ. Benearnum eſſe quos hodie Hortenſes vocamus, ad flumen Gaven, certiſſimum eſt ex Antonino, qui à ſaltu Pyrenæo ex Hiſpania Eloronum venientes deinde Benearnum deducit. Et ex eodem ſaltu Aquas Tarbellicas profectis idem oppidum aſſignat Toloſam proficiſcentibus. Præterea Bearnenſis principatus hinc nomen habet. Et ſcimus ejus principatus nobiliſſimos & populoſiſſimos eſſe Hortenſes. Elo-ronum retinet nomen & ipſum Epiſcopatus in eodem principatu Bearnenſi. vocamus enim *Oloronum*, quomodo & Sidonius *Oloronenſes*. Sic Eluſatum civitas non habet Epiſcopatum. quæ & ipſa hodie nomen retinet. *Elſam* enim vocant Vaſcones, sed pronuntiant *Euſam*, quia id eſt idioma ejus gentis ità *l*, ante *ſ*, pronunciandi. Quod non fruſtra dico, cum inepti non pauci apud Cæſatem legant *Fluſſates*: & velint eſſe eos, qui ad Pyrenæos citra caput Garumnæ vocantur *Fuxenſes*. Acuti homines ſane. Ego in vitis martyrum Aquitanorum à pervetuſto & elegantiſſimo auctore conſcripris, quædam legens, incidi in vitam Luperculi, qui paſſus eſt ſub Decio in civitate Eluſatum ad Celiſam fluvium. Poſtea ſciſcitatus ſum ab Eluſatibus, quomodo vocaretur Divus, qui eſt rutela eorum civitatis: reſponderunt eſſe Sanctum *Lopercum*. ita enim vocant. Quare deſinant veterum ſcripta contaminare ſomniculoſi conjectores. At iſtæ ſunt hodie in Novempopulania non ſolum civitates, ſed & Epiſcopatus, & nomen retinent: *Convenæ, Conſeranni, Auſci* Metropolis Novempopulaniæ, *Vaſates, Aquenſes*, hoc eſt Aquarum Tarbellicarum. *Bojatum*, hoc eſt Bajona, quaſi Bojona, quæ olim dicebatur *Lapurda*, ubi erat præſidium Romanorum. Hodie territorium ejus civitatis nomen retinet. Vocatur enim *Lapord*, & pagus *Lapurdenſis*. Promontorium oſtiorum Garumnæ, quod eſt in Medulis, quodque vocatur à Ptolemæo Κυριανὸν ἄκρον, hodie vocatur *caput Bojatum*. Sed valde depravat lingua Vaſconum, quæ dicit *cap de Butz*. eſt enim Boatum, vel Bojatum caput, *Butz* corrupte, *Boates*. Item Atyrenſium civitas retinet nomen, ſed depravatione Vaſconica. Vocatur enim *Airenſium Civitas*, quia *y* pſilon eliſum eſt, & dixerunt *Atrenſium*. ſic Elyſa, quia *y* pſilon corripitur, ut apud Claudian. *Invadit muros Elyſæ.* -- propterea fecerunt *Elſam*. Quod enim *y* pſilon corripiatur in Atyro, unde dicti *Atyrenſes*, ex Lucano cognoſcimus, qui dixit: -- *& ripas Atyri, quas litore curvo.* Hoc in cauſa fuit, ut *Atrenſes*, dixerint. Ipſi vero pronunciant *Airenſes*: Nam nunquam aliter ſolent TR. efferre, quam per IR. ſic perram, *peiram* dicunt, patrem *paire*, matrem *maire*. Nemini mirum videri debet, ſi cogar his exemplis uti. In re enim nova non omnes ſtatim mihi credituros, niſi his rationibus convictos, puto. Quod non dico propter noſtrates. Ipſi enim ſtatim ſciunt quid velim. ſed propter alios Galliæ populos, præſertim Francos, quorum lingua & mores multum abhorrent à Novempopulanis. Novempopulanorum longe integrior lingua eſt, quam illorum, ſed illorum cultior propter aulam Regis.

Ipsi vero Franci contra TR depravant in ITR Petram, *Pierre*, & similia. Non est, quod aliquis nostræ Galliæ veteres appellationes locorum ad recentiora nomina revocare se postulet, nisi perfecte omnium idiomata teneat: quæ quidem facile Vasco discit, Francus negligit. Habet & Episcopatum civitas Lactoratium, & retinet nomen. Dicti sunt & *Lactoratenses*, ut ex hac inscriptione, quæ in ea civitate extat, apparet:

Pro salute Imp. M. Anton. Gordiani Pii Fœl. Aug. & Sabinæ Tranquillinæ Aug. totiusque domus Divinæ. proque statu civitat. Lactoraten. Taurepolium fecit ordo Lact. Dom. nostro Gordiano Aug. II. & Pompejano Coss. VI. Id. Dec. Curantib. M. Erotio Festo. Et M. Earinio Caro sacerd. Trajania Nundinio.

Hæc ego in gratiam nostræ Vasconiæ, atque adeo in honorem tanti poëtæ huic chartæ commendare volui. *Scaliger.*

17. *In fundo patriæ Begeritanæ*] Est in Aquitania ad saltum Pyrenæum, inter Beneharnenses & Convenas, provincia cælo soloque aspero, quæ & *Begorra* vulgo dicitur, & *Bigorra*. Istos ego *Begorros Bigerrosve* esse puto, qui scribuntur *Bigerri* in epistolæ Paulini ad Ausonium primæ versu centesimo & quadragesimo tertio, *i* in prima syllaba pro *e*, sed *e* pro *o* in secunda, ante geminatam liquidam: unde *Begerritanus Bigerritanusve* denominativum effinxerit Ausonius hoc loco: cujus alteram *r* neglexerint librarii, *Begeritanæ* pro *Begerritanæ* qui scripserunt. Sic enim omnes nostri libri habent, quum *Bigerricus* aliud denominativum à *Bigerris* in cunctis exemplaribus eam geminet consonantem apud Sidonium Apollinarem, libri octavi epistola duodecima. *Vinetus.*

[1] ΑὐσόνιοΣ ΠαύλΩ. Epist. XII.

Ἑλλαδικῆς μετέχων μούσης, Latiæque camœnæ,
Ἀξίῳ Αὐσόνιος sermone alludo bilingui.
Musæ quid facimus? τί κενοῖσιν ἐπ' ἐλπίσιν αὔτως
Ludimus ἀφραδίῃσιν ἐν ἤματι γηράσκοντες.
Σαντονικοῖς campoισιν [2] ὅπη κρύος ἄσπετόν ἐστιν,
Erramus gelido-τρομεροὶ rigidique poëtæ
Πιερίδων τρενοπλοκάμων θεράποντες inertes.
Παντῇ δ' ἔχει παγετός τε pedum καὶ κρυμὸς ὀδόντων,

Θαλ-

1. Αὐσόνιος] Epistola bilinguis, quam ad *Axium Paulum Rhetorem Bigerritanum* mittit, & eruditissima & elegantissima est. Atque utinam minus corrupta ad nos pervenisset: neque in ea emaculanda potius, quam interpretanda laboraremus. Utrumque tamen à nobis necesse præstandum fuit. nam primum maculas, quas potuimus, eluimus: deinde, si qua erant Ausonianæ eruditionis, ac reconditæ literarum copiæ vestigia, ea nobis sagaciter odoranda fuerunt. Ita igitur edidimus, uti legendum esse non dubitamus. *Scaliger.*

2. Ὅπη κρύος] Forte: ὅπου κρύος ἄλγιόν ἐστιν. Pulmaunus. mihi videbatur, ὅπου κρύος ἐστὶν ὀδόντων. Grævius.

3. Πολὺ

Θαλπωρὴ quia nulla πέλει χιονώδεϊ χώρῃ,
Et duplicant frigus ψυχρὰ carmina μηπόωντες.
Α'ρχόμενος δ' ἄρα μῆνιν ἑώϊα. . . .
Primitias Παύλῳ nostro πέμψω μελιηδεῖς.
Μνημοσύνης κρηδεμνοκόμου [3] πολὺ inclyta τέκνα
Ε'ννέα verbosæ, κρινοσέφανοί τε puellæ.
Ε'νθ' ἄγε μοι πολυπεύετ' ἔπη, κυρώδεα μολπὴν
[4] Φρόντibus ἡμετέραις πλέελνον præferte libellum
Υμαζαρ. . , σίχον. . .
Παύλῳ ἐφαρμόζητε μεμιγμένον. . . ᾠδήν.
Οὐ γάρ μοι θέμις ἐςὶν in hac regione μένοντι
Α'ξιον ab nostris ἐπιδευέα esse καμήναις.
Κεῖνος ἐμοὶ πάντων μέτοχος, qui seria nostra,
Qui joca παντοδαπῇ novit tractare παλαίςρῃ.
Καὶ νῦν sepositus μοναχῷ ἐνὶ rure κρεβέννῳ,
Α'σαφύλῳ ἐνὶ χώρῳ, habet [5] θυμαλγέα λέσχην.
Ο'υτε φίλοις ἑτάροις, nec mensæ accommodus ulli.
Ο'τι ἀθελξινόοις. . . . [6] μέμφατο μούσαις.
Iam satis, ὦ φίλε Παῦλε, πόνων ἀπεπειρήθημεν.
Ε'ντε foρῳ causaις τε καὶ [7] ingratαῖσι καθέδραις.

Ρ'ητο-

3. *Πολὺ inclyta τέκνα] Forte: πολυκήδεα τέκνα. Pulmannus.

4. *Frontίσιν ἡμετέραις*] Frontίσιν bilingui scriptura dixit pro φροντίσιν. Imo potius *Φρόντibus*, pro eodem, à φροντὶς bilingui declinatione. Præferte, inquit, vestris seriis libellum levem, ac quantivis precii, nam levem libellum πλέελνον vocat. Propterea jam ante dixerat κυρώδεα μολπήν. Illud πολυπεύετε ex antiquis editionibus, præsertim Aldina divinavimus. In illis enim legitur πολυ * ἐπικυρώδεα non ποδὴ, ut in aliis recentioribus. *Scaliger.*

4. *Frontibus*] Ita vetus codex *Frontibus*. alii *Fortibus*, & *triumphum* pro *libellum*. Vinetus.

5. *Θυμαλγέα λέσχην*] In quo alludit ad versiculum Hesiodi: καὶ ἐπαλέα λέσχην. contrarium enim est.] *Scaliger.*

5. Λέσχην] Ita vetus. alii λάχνην. Vinetus.

6. Μέμφατο μούσαις] Lego:
— μέμφατο μούσαις.
ut explendum sit:
— συνέμεν φάτο·
Ο'τι ἀθελξινόοις αἰεὶ συνέμεν φάτο μούσαις.

Musas ἀθελξινόους, hoc est *morosas*, & tetricas, vocat artem Rhetoricam, quam profitebatur Axius Paulus. dicit igitur tanquam juratum non divelli à tetricis Rhetoricæ studiis. Quod sane vel ex sequentibus probatur, præsertim ubi suadet, ut eo studio relicto ad mollius ac remissius vitæ genus sese conferat. *Scaliger.*

7. *Ingrataῖσι*] Non male, ut equidem

Ῥητορικοῖς ludοισι. καὶ ἔπλετο οὐδὲν ὄνειαρ.
Ἀλλ' ἤδη κεῖνος μὲν ἅπας juvenάλιος ἱδρὼς
Ἐκκέχυται μελέων. τρομερὴ λάβε βλέμμα senectus.
Καὶ minus in ſumtum δαπανὰς levis arca miniſtrat.
[8] Οὐ γὰρ ἔχει ἀπάλαμνος ἀνήρ.·.·.
Κλεινικὸς οὐθ' ὁ γέρων. ·.·.·.
[9] Æquanimus ſi qua fueris, ἐς πάντα μάλ' εὕδειν
Malueris, λήθη δὲ πόνου ἔσετ', ἠδὲ πενίης.
Κεῖνο δὲ παγκάλλιστον, ut omnibus undique menſis
Σὺν φιάλῃ [10]· ἢ σὺν δέπαϊ συνεπάονι μουσέων

Θυμοῦ

dein cenſeo, emendamus. ex priſca editione, quæ plane habet: *καὶ ingrata es ἠκα θιάσοις*. Scaliger.

7. *Ingratαῖσι καθέδραις*] Ita hic feci ex *ingrata es ἰκαθηκαδραις*, quod fuit in Badii editione. *Vinetus.*

8. *Οὐ γὰρ ἔχει*] Duo iſti verſiculi fortaſſe non ſunt imperfecti, quia perfectam ſententiam continent: quæ mihi ſubolet deſumpta eſſe per parodiam ex aliquo poëta. Neque eſt quod miremur diverſi moduli verſus huc intruſos, cum idem manifeſto fecerit in fine Epiſtolæ. *Clinicum* ſe vocat, quod *decumberet* in lecto propter ſenectutem, quæ ipſa morbus eſt. nam *Clinicos* homines deploratæ ſalutis, & in morbo cubantes dici, qualium exempla, ut alia taceam, ſunt in Euangelio. ſatis notum puto Martialis lib. III in Vetuſtinam:

Sternatur à Coricle Clinico lectus.

Qui verſiculus hodie depravatiſſimus vulgo legitur. *Scaliger.*

9. *Æquanimus ſi qua fuerls*] Quanta venuſtas eſt horum verſuum? Adjuti ſumus veſtigiis Aldinæ editionis. Suadet *Paulo*, ut defungatur moroſa illa profeſſione, & ad quietam ſeſe tandem traducat. In quo utitur verbo dormiendi, quomodo Martialis poſt longas ſalutationes optat ita defungi, ut dormiat. Illud vero non oſcitanter prætereundum, quia ſcribit *ad Rhetorem*, eum uſum fuiſſe παρλογισμῷ, nempe cum dicit MALVERIS, & FVERIS. In quo acutiſſimus, & ad omnia ingenium in numerato habens poëta imitatus eſt Lucillium ſuum, cujus valde ſtudioſus fuit. nam & ipſe Lucillius eodem modo ad amicum *Rhetorem* ſcribens jocatur. Cujus verba, quia obſcura, & depravata apud Gellium referuntur, huc proferre & emendare non alienum duximus:

*Quo me habeam pacto, tametſi, non * quari' docebo:*
*Quando in eo numero * manſti, quo in maxima * nunc eſt*
Pars hominum, ut periſſe velis, quem nolueris cum
Viſere debueris. hoc NOLVERIS, *&* DEBVERIS, *te*
Si minu' delectat. quod τεχνίον Iſocratium eſt,
** Ληρῶδέςque ſimitu, tum συμμειρακιῶδες,*
*Non operam perdo. Si tu hic **. Scalig.

9. *Si qua*] Impreſſus ante annos centum Venetiis Auſonius habet, *quod ſi*, pro *ſi qua*: & λήθη πόνου ἔσεται ἠδὲ πενίης, pro illo; λήθη δὲ πόνου ἔσετ' ἠδὲ πεν. Vinetus.

10. *Ἢ σὺν δέπαϊ*] In hiſce purgandis aliquantum profuit nobis Aldina editio. nam apud illam ex eo, δέ τε καί, fecimus δέπαϊ, & ex μουσάων μουσέων. Scaliger.

11. Εὕδειν

Θυμȣ̃ ἀκηχεμένȣ solatia blanda requiras.
Hic erit & fructus Δημήτερος ἀγλαοκάρπȣ.
[11] Ἔνθα σοι εἶδαρ ἔοι, πολυχανδέα pocula θεῖναι
Κιρνᾷν, αἴκε [12] θέλοις, νέκταρ vinoio bonoio.
Ambo igitur nostræ παραλέξομεν otia vitæ,
[13] Dum res, & ætas, & sororum
Νήματα πορφύρεα πλέκουσι.

11. Ἔνθα σοι εἶδαρ] Ita hæc emendavi. Quæ præter eruditionem incredibile quantum saporem vetustatis in se habeant. Nam ex illo monstro lectionis ἔνθα σὺ ἔδλαρε οἱ, fecimus ἔνθα σοι εἶδαρ ἔοι. Quam sententiam non semel repetit Theognis, cum Cyrno, uti bene se curet, auctor est. Sed in sequenti lego παραλέξομεν, non παραλλάξομεν. Quæ est metaphora elegantiss. à præterlegentibus litus, neque se in altum provehentibus. Senem enim se meminit, & navigationis hujus ætatis exiguum sibi reliquum esse. Itaque in eo versati, ut jam potius legat oram maris, hoc est, extremum vitæ, quam ut alto se committat. *Scaliger.*

11. Ἔνθα σὺ ἔλλαρε οἱ] Ἔνθα σὺ ἔδλαρε οἱ, Ἔνθα σὺ ἐθλεργὶ nostra variant exemplaria. *Vinetus.*

12. Θέλης] Et θέλοις, nostra exemplaria: & ϰίνοιο cuncta: sed νίνοιο scribendum crediderim propter metrum. *Vinet.*

12. Αἴκε θέλης] Αἴκε θέλοις in marg. Pulmannus.

13. *Dum res & ætas*] Horat. enim:
Dum res, & ætas, & sororum
Fila trium patiuntur atra. Scaliger.

ΑΥ̓ΣΟΝΙΟΣ ΠΑΥ̓ΛΩ. Epist. XIII.

[1] Ῥωμαίων ὕπατος [2] ἀρεταλόγῳ ἠδὲ ποιητῇ
Αὐσόνιος Παύλῳ· σπεῦδε φίλȣς ἰδέειν.

AVSO-

1. Ῥωμαίων ὕπατος] Hic nihil mutavimus, præter ν in η. Omnes enim veteres editiones habent ἀρεταλόγον ἢ ποιητῇ. Est autem jocus Ausonii dubitantis utrum *poëtam*, an *aretalogum* eum vocare debeat. Nam cum *aretalogi* sint toto sermone ac oratione jactabundi homines, ita vocat *Paulum* propter *Rhetoricam*, quam profitebatur: quæ cum miram requirat rerum & verborum memoriam, propterea fit, ut qui eam promittunt, multum de sua memoria, ac suo ingenio jactent. Denique qui, ut Agyrtæ, multa promittunt, aut mentiuntur, aut, ut declamatores, prodigiosa argumenta tractant, qualis ille apud Iuvenalem:

—— & madidis cantat quæ Sostratus alis.

Omnes ii eo nomine à Romanis *Aretalogi* dicti sunt. Acro interpres Horatii: CRISPINVS Philosophi cujusdam loquacissimi nomen, qui dictus est *Aretalogus.* Hispaniæ idiotismo hoc genus hominum dicitur *Habladores.* Cum igitur Rhetorem Paulum vellet vocare, facete *Aretalogum* dixit. Salutat igitur primum ut *poëtam.* Quod utrumque postea infra attingit:

Sic tibi sint Musæ faciles: meditatio prompta:
Et memor: & liquidi mel fluat eloquii.

Vtrumque, inquam, complectitur: nam

nam *Musarum* mentione ποιητὴν, *meditationis*, & *memoriæ*, & *eloquii*, *Rhetorem* intelligit: quin & verbo Rhetoricæ Scholæ usus est. *Meditatio* enim, quæ Græcis μελέτη, est Rhetorica exercitatio. Doctiss. vir Adrianus Turnebus *Aretalogum* ab Arete Alcinoi uxore deducit. Si hoc verum erat, oportuit duas primas syllabas produci, quod tamen falsum est. Vide igitur quam indigna tanto viro sententia. Et tamen, quia hoc narrat Vlysses apud Alcinoum, putat propterea *Aretalogum* dictum: quasi Iuvenalis primus hoc nomen confinxerit, & quasi ratio postulet, ut ab Arete potius, quam ab Alcinoo dictus sit. Proprie Circulatores illos Italiæ, qui in compitis mira de suis pharmacis promittunt, ita vocale potes. Neque aliter intellexit Iuvenalis, cum Vlyssem comparat *aretalogo*: Non enim illi hoc epitheton attribuit, quod tamen putat Turnebus, sed non aliter quam *aretalogum* quempiam hæc omnia, quæ narrabat, mentitum fuisse dicit. *Scaliger*.

2. Ἀρεταλόγῳ, ἠδὲ ποιητῇ] *Aretalogos* dictos esse tradunt Grammatici, homines garrulos, qui grata, jucunda, auribus auditorum *placentia loquerentur*, & narrarent, qualem fuisse quondam Crispinum illum Horatianum: & ob id *Aretalogum* dictum scribunt vetusti commentatores in extremam Satyram primam. *Vinetus*.

[1] AVSONIVS PAVLO. Epist. XIV.

[2] ÆQuoream liqui te propter, amice, Garumnam.
Te propter campos incolo Santonicos.
Congressus igitur nostros pete. si tibi cura,
Quæ mihi, conspectu jam potiere meo.
Sed tantum adpropera, quantum pote corpore, & ævo:
Vt salvum videam, sat cito te video.
[3] Si post infaustas vigor integratus habenas,

Et

1. *Ausonius Paulo*] Hanc Epistolam quædam exemplaria sic inscribebant, quæ Græcum distichon sequebatur; sed alia nullo Pauli nomine hunc dabant titulum: *Ad amicum, ut quam primum ad se veniat.* Vinetus.

2. *Æquoream liqui te propter amice Garumnam*] Mittitur hæc Epistola ad eundem *Paulum*. Imperitus autem quispiam, tanquam ex *Amice* nomine admonitus, titulum fecit, *ad Amicum, ut quamprimum ad se veniat*. Error in Codicibus Ausonii haud sane infrequens. Ineptum enim fuerit putare, aliam hic inscriptionem ab authore suo positam, quam semper antea Græcis etiam versibus eadem serie. Scribi certe hanc ad *Paulum*, indicio est alia Epistola, quæ carmini subjicitur paschali, eodem fere argumento, germana huic & velut connectenda. tum nonnihil versus ultimus utrobique idem:

Vale, valere si voles me, vel vola.

Quos equidem (ut id etiam commoneam) ita prorsus editos putaverim, neque laborandum, ut in pentametri membra redigantur, quos esse trimetros authori libuerit haud dubie. Nam & in trimetro Iambico ad Tetradium,

Et rediit membris jam ſua mobilitas:
Si riguam lætis recolis [4] Pimpleïda Muſis,
Iam vates, & non flagrifer Automedon:
Pelle ſoporiferi ſenium, nubemque veterni:
Atque alacri mediam carpe vigore viam.
Sed ciſium, aut pigrum cautus conſcende veredum.
Non tibi ſit rhedæ, non amor acris equi.
[5] Canterî moneo male nota petorita vites.
[6] Nec celeres mulas ipſe Metiſcus agas.

Sic

tradium, eundem fetme retulit: *Vale, valere ſi voles me, pervola.* Sunt autem illi inter alternos haud improbabili ratione locati, quod quamvis pedibus gradiantur inter ſe diverſis pentameter & trimeter, menſuris tamen iiſdem, totidemque ſyllabis conſtare, nihil impedit. Hinc & reciprocis verſibus contingit, ut qui pentameter elegiacus currit, jambicus plerumque recurrat. Convenit etiam vel eo conciros inſeruiſſe pedes, quod *non ſuis pedibus* eum, qui ægrotaverit, *venire*, ac *volare* deſiderat. Terentianus hos quidem hexametris miſcuit, ea lege, *qui* utrique ſenis pedibus conſtent. *Hexametros*, inquit, *tradit genitos duo prima vetuſtas. Herous ille eſt, hunc vocant jambicum. Nam pedibus ſenis conſtare videmus utrumque, Diverſa quanquam lex ſit ambobus pedum.* Talis autem metrorum modus, qui & heroico & jambico ordinatur, *conjunctus* vocatur. *Mariang. Accurſius.*

3. *Si poſt infauſtas*] Vineto *infauſta habena* ſunt morbus, qui Paulum domi continuit. At *infauſta habena* ſunt infelix aurigatio. *Redam*, an *petorritum* egit ipſe Paullus, inſtar Automedontis aut Metiſci. Sed equis neſcio unde conſternatis curru everſo tractus, aut ſaltem excuſſus & graviter delapſus læſis membris aliquamdiu decubuit. Hinc & illud: *Iam vates, & non flagrifer Automedon.* Vbi ridicule optimus Vinetus, *Rei Poëtica magis vacans, quam Rhetorica Schola, quòd flagris, verberibus, virgis, ferula. ſcutica magiſtri uterentur in diſcipulos.* Immo, & non auriga, quem malo tuo gerere voluiſti. Significant idem & duo ſequentia diſticha. quanquam in ſecundo eſt aliquid ſcabri. Quid enim, *Canteri?* Forte *Cantheris, mones, male nota petorrita.* Nam *petorrita* videntur *mulis ſubjunxiſſe*, ut ipſe loquitur Epiſt. v. ergo ea *cantheriis male nota*, à quibus trahi non ſolebant. Monet ne vehatur petorrito, ſi tamen vehatur, ne mulos ipſe agat, ſed aurigam peritum adhibeat. *Gronovius.*

3. *Si poſt infauſtas vigor*] Agitaverat fortaſſis currum, quo per imperitiam aut caſum aliquem everſo Paulus haud leviter, ut videtur, corpus læſerat. Invitat igitur eum ad ſe inviſendum, ſi per caſum illum liceat, jamque vates iterum Muſas potius colat, quam *inſtar aurigæ Automedontis* currum regat. Hæc notanda duxi, quod Vinetus mentem Poëtæ non perceperat.

4. *Pimpleida*] Vrbs eſt Macedoniæ, prius Thraciæ, & fons, & mons *Muſis* ſacer *Pimpla*. Vinetus.

5. *Canteri*] Feſtus: *Cantherius hoc diſtat ab equo, quod majalis à verre, capus à gallo, vervex ab ariete. Eſt cantherius equus, cui teſticuli amputantur.* Vinet.

6. *Nec celeres mulas ipſe Matiſcus agas*] Apud Maronem:

--- *Iu-*

Sic tibi ſint muſæ faciles, meditatio promta,
Et memor: & liquidi mel fluat eloquii.
Sic, qui venalis tam longa ætate Crebennus
Non habet emtorem, ſit tibi pro pretio.
Attamen ut citius venias, leviuſque vehare,
Hiſtoriam, mimos, carmina, linque domi.
Grande onus in muſis. tot ſecula condita chartis,
Quæ ſua vix tolerant tempora, noſtra gravant.
Nobiſcum invenies ἐπέων πολυμορφέα πληθὺν,
Γραμματικῶν τε πλοκὰς καὶ λογοδαιδαλίην,
Δάκτυλον ἡρῶον, [7] καὶ ἀοιδοπόλον χορίαμβον,
Σὺν Θαλίης τε χόρῳ [8] σύρματα Τερψιχόρης.

Σωτα-

— *Iuturna virago*
Aurigam Turni media inter lora Metiſcum
Excutit. Itaque Paulinum ab Auſonio *Metiſcum* appellatum remur, quaſi *equo* excuſſum, velut ab Iuturna deturbatus curru eſt *Metiſcus* Turni. ipſum enim Paulum equo cecidiſſe, eo verſu innuit:
Si poſt infauſtas vigor integratus habenas,
Et rediit membris jam ſua mobilitas.
Sic ferme *infauſtum Helleſpontum* dixit Flaccus, in quem Helle ceciderit:
— *Infauſtos agnoſcent vellere fluctus.*
Cæterum in Virgilio pariter atque Auſonio ſcribendum videtur *Methyſcus* ex vocis Etymologia. Quam apud unum Planciadem Fulgentium invenimus in libello, qui eſt in paucorum manibus, inſcriptus, *Expoſitio Virgiliana continentia.* Cujus extrema verba, incomta ſane, ut fuit non tam authoris vitium, quam temporis, hæc ſunt: *Iuturna in modum perniciei ponitur, quod diuturne permaneat. Ergo furibundæ mentis pernicies ſoror eſt. Currum vero ejus quod regit, & eum de morte protelat, certe pernicies, quod furorem diu producere novit, ne finiatur. Nam primum aurigam Methyſcum habuit. μέθυσκος enim Græce eſt ebrioſus. ut primum furiam animi ebrietas ducit, dehinc pernicies ad protelandum accedat. Ideo & ipſa immortalis dicitur: Turnus vero mortalis. Furor enim animi cito finitur, pernicies vero diuturna perſeverat. Ideo & currum ejus circumagit, id eſt in longum tempus protelat. Rota enim in modum temporis ponuntur.* Vnde & Fortuna rotam ferre dicitur, id eſt, temporis volubilitatem. Proinde multæ fidei exemplar Virgilianæ Æneidos, in ſecretiori Vaticana Bibliotheca, nunc *Methiſcum*, nunc (ut ſcribi convenire videtur) *Methyſcum* habet. *Mariang. Accurſius.*

7. Καὶ λωοπόλον χορίαμβον] Alii libri habent, λοιδοπόλον; pro quo ſi unius litteræ mutatione ἀοιδοπόλον legeres, ſignificare hoc poſſet *lyricum Choriambicon*, quod metro *Choriambico* Horatius, & alii Latini, Græcique Lyrici poëtæ, multa carmina ſcripſerint. ἀοιδοπόλος apud Heſychium, περὶ τὰς ᾠδὰς στρεφόμενος. Vinetus.

8. Σύρμα] Veſtis eſt muliebris tragica, ut apud Martialem Epigrammate nonageſimo quincto:
Tranſtulit ad tragicos ſe noſtra Thalia cothurnos.
Protinus aptaſti tu quoque ſyrma tibi. Vinet.

9. Κιναι-

Σωταδικόν τε [9] κίναιδον, [10] ἰωνικὸν ἀμφοτέρωθεν,
Ῥυθμῶν Πινδαρικῶν ἔννομον εὐεπίην.
Εἰλιπόδην σκάζοντα, καὶ οὐ σκάζοντα τρίμετρον·
Ὀκτὼ Θουκυδίδου, ἐννέα Ἡροδότου.
[11] Ῥητορικῶν θαυμαστὰ σοφῶν ἐρικύδεα φῦλα
[12] Πάντα μάλ' αἴκε θέλοις, καὶ πλέον, αἴκε θέλοις.
Hoc tibi de noſtris [13] ἀσπασικὸν offero libris.
Vale. valere ſi voles me, jam veni.

9. Κίναιδον] Vocat κίναιδον ἀμφοτέρωθεν verſum *Sotadicum*, quia retro etiam converti poteſt. Vnde Martial.

Nec retro lego Sotaden cinadum.

Vterque *Cinadum* vocat. uterque de converſione ejus intelligit. *Scaliger.*

9. Σωταδικόν τε Κίναιδον] Metrum *Sotadicum* eſt vocatum à *Sotade* poëta Cretenſi, qui eo plurimum uſus eſt, φλυάκας & κιναίδους, nugacia & ridicula, *cinadica*, & obſcœna ſcribens carmina. Strabo, Suidas, Diomedes, Victorinus, Lilius Gregorius de poëtis. *Vinetus.*

10. Ἰωνικὸν ἀμφοτέρωθεν] *Ionicum utrinque*, hoc eſt, Ionicum à majore, & Ionicum à minore. Apud Suidam legimus Sotadem lingua Ionica ſcripſiſſe, ejuſque ſcripta eſſe *Ionika* vocata. Hinc pes *Ionicus* dictus, quo ille in Ionicis ſuis crebro uſus eſt. *Vinetus.* Hæc veriora, quam quæ Scaliger.

11. Ῥητορικῶν θαυμαστὰ] Ita hi verſus legendi ſunt. In quibus, ut ſemper, irridet λογοδαιδαλίαν Rhetorum nimia περιεργίας affectatione inſanienrium. *Scaliger.*

12. Πάντα μάλ' ὅσ' ἐθέλοις] Ita Veneta editio vetuſtiſſima. *Vinetus.*

13. Ἀσπασικὸν] *Salutatorium*, ac ut ita dicam, invitatorium carmen. Significat ἀσπάζεσθαι, *ſalutare*, excipere, complecti. *Adventoriam* putat Domitius Martiali in præfat. libri XII, dictam eſſe Epiſtolam, quæ venienti amico occurreret. *Vinet.*

AVSONIVS TETRADIO SALVTEM. Epiſt. XV.

[1] O qui venuſtos uberi facundia
Sales [2] opimas, Tetradi:
Caveſque, ne ſit triſtis & dulci carens
Amara concinnatio:
Qui felle carmen atque melle temperans;
Torpere muſas non ſinis;

Pari-

1. *O qui venuſtos*] Satyras Tetradium ſcripſiſſe manifeſtum eſſe debet, vel ex hiſce verſibus. Poſterioribus enim ait eum mordacem ſimul, & venuſtum in Satyra: cum tamen hoc ultimum, hoc eſt, venuſtas deſideretur in Lucillio. *Scaliger.*

2. *Opimas*] Condis. exornas. *Vinet.*

Pariterque fucas, quæque guſtu ignava ſunt,
Et quæ ſapore triſtia:
Rudes camœnas [3] qui Sueſſæ prævenis:
Ævoque cedis, non ſtilo.
Cur me propinquum Santonorum mœnibus
Declinas, [4] ut Lucas boves
Olim reſumto præferoces prœlio
Fugit juventus Romula?
[5] Non ut tigris te, non leonis impetu,
Amore ſed caro expeto.
Videre alumni geſtio vultus mei,
Et indole optata frui.
Invitus olim devoravi abſentiæ
Neceſſitatem priſtinæ,
Quondam docendi munere [6] adſtrictum gravi
[7] Iculiſma quum te abſconderet.

Et

3. *Qui Sueſſa prævenis*] Ita legendum eſſe minime dubium. *Rudes Camenas Sueſſa* vocat rudem & impolitum ſtilum Lucillii. Lucillius enim ex *Sueſſa* Auruncorum fuit. Vnde *Aurunca alumnus* dicitur à Iuvenale. Sueſſæ Auruncorum coloniæ meminerunt Paterculus, & Frontinus de limitibus agrorum. *Scaliger.*

4. *Vt Lucas boves*] *Elephantos.* qui quare ſint ita dicti, quærit Varro ſexto de lingua Latina. Solinus à *Lucania* Italiæ provincia putat, ubi ſint ab Italis primum viſi, bello Pyrrhi Epirotarum regis. *Vinetus.*

5. *Non ut tigris*] Horatius carmine viceſimo tertio ad Chloam:

Atqui non ego te, tigris ut aſpera,
Gætulusve leo frangere perſequor. Vin.

6. *Adſtrictum*] Legend. *adſtrictus.* *Tetradius* enim tunc docebat Grammaticam Inculiſmæ. Cum vero hæc ad eum ſcribebat Auſonius, erat ipſe Tetradius Mediolani *Santonum*: Auſonius autem in villa Noveri pagi. Quæ loca inter ſe vicina erant. Et tamen Tetradius ſenem Auſonium non inviſebat. Porro hic ſcriptum eſt *Inculiſna*, per *n*, cum melius eſſet per *m*. Nam ita Antoninus, & veter. hiſtoriæ Eccleſiaſticæ. Mirum quod ait Auſonius Inculiſmam eo tempore ſitam fuiſſe devio, ac ſolo loco; cum ea civitas celebretur ab Antonino: & vetuſtiſſimus Epiſcopatus ſit. Et, quod omnino adverſatur verbis Auſonii, in fertiliſſimo ſolo eam ſitam eſſe ſciamus ad Carantonum totius Galliæ amœniſſimum, & pulcherrimum flumen. *Scaliger.*

7. *Iculiſna*] Sic habebat Tilii noſtri vetus codex, & impreſſa Venetiis ante annos centum exemplaria. Sicque ab Auſonio ſcriptum fuit, aut certe *Iculiſma*: non autem *Inculiſna*, ut eſt in editione Badiana: nec *Ichnuſa*, ut in aliis: eamque eſſe arbitror, quæ nunc vulgo *Enguliſma* vocitatur. Hanc memini in plurimis apud *Enguliſmenſes* veteribus monumentis, *Ecoleſmam* & *Ecoliſmam* vidiſſe ſcriptam: quæ eſt *Etoliſna* in vetere provinciarum catalogo, & *Ecoleſina* in Sigeberti chronicis ab Henrico Stephano

phano formis Lutetiæ primum editis, ad quem locum notatur annus Christi 509. & inde *Equolenensis* in Gregorii Turonensis extremis Confessoribus, ubi sic legendum: *Sed & ad Eparchii Ecolismensis urbis reclusi sepulchrum, sæpius infirmi sanantur.* Ex qua voce sic in eo catalogo, & apud Sigeberrum scripra, scito me primum esse odoratum, quid in Ausonii versu essent *Ichnusa* & *Inculisna*. Auctorem quidem certe Ausonio vetustiorem non possum proferre, qui hanc civitatem memorarit: scripseramque ante annos 20, in commentariolo de *Engulismæ* antiquitate, quem Enguilbertus Marnefius Pictavis edidit, extare nihil in tota illa urbe, quod ejus vetustatem probaret: verum Franciscus Corlieus regius *Engulismæ* procurator, de *Engulisma* sua & Comitibus *Engulismensium* librum postea edidit, in quo scripsit, in veterum mœnium, quæ quod olim fuit suburbium, ab urbe dividebant, fundamentis reperta esse signa certa & vestigia pervetustæ urbis, quum nuper muniretur *Engulisma*. De qua civitate, matris meæ Catæ patria, in quam celebriorem aliquanto Scholam, post primarum literarum elementa Berbezilli in patria accepta, me patre mortuo missum fuisse puerum ab eadem matre, ad avunculum & materteram nunquam pœnituit, duo hæc in hisce commentariis commemoranda visa sunt. Vnum est, quod in agro *Engulismensi*, supra *Engulismam* quatuor circiter millibus passuum oritur fluvius amœnissimus, latior quam altior, nobis *Tuvera* supra memoratus. Qui oritur ex innumeris fontibus angusto spatio erumpentibus: quorum amplissimus in radice tumuli, instar magni putei, magno ore aquam suam leniter emittit. Sunt parvuli fluvii duo *Tarduera* & *Bandiacus*, qui ex Lemovicensi & Petragorico in eundem Carantonum supra Tuveram suis se aquis exoneratum eunt, quum multis imbribus intumuerint. Hi multis locis terram subeunt: ideoque putat *Engulismense* vulgus ex illis subter terras depressis Tuveram fieri: sed torrentes sunt potius, quam fluvii: quippe qui nulla non æstate evanescant. *Tuvera* vero semper sui similis, nullum imbrem sentit, quo evadat altior, nullum solē, quo depressior. Alterum est, quod mense Ianuario anno à Christo nato millesimo & quingentesimo & quadragesimo primo, Varsii, qui parvus est vicus, ad octo millia passuum supra *Engulismam*, in ejusdem Carantoni ripa sinistra, quum quidam in suo agro scrobem serendæ arbori faceret, altiusque jam terram versasset, lapides offendit quinque, senis pedibus ferme longos, binis latos, crassosque totidem, in latus junctos pulchre, atque coagmentatos. Hoc quid esset miratus est agricultor primum: tum quia non potuit solus tanta pondera loco movere, ex propinquis & amicis accivit, qui juvarent. Accurrerunt & Episcopi *Engulismensis*, qui agri dominus est, ministri, Thesauro inhiantes, si quis ibi forte defossus fuisset. Sublatis ergo istis lapidibus, monumentum, oblonga forma, parietibus ex magnis lapidibus factis circumseptum, eodemque lapide stratum inveniunt. In eo sepulchrum vident: quod à parietibus illis omni ex parte pedali spacio aberat, ex eadem materia: cujus testudinatum operculum arcam suam, labro paulum demisso, pulchre claudebat, ipsam excedens parte pedis tertia. Hoc operculum ubi sublatum fuit, apparuit arca plumbea: quæ in lapidea ita erat media constituta, ut illam nullibi contingeret, sed ab ea abesset plus tertia pedis parte, operculata sicut pyxides solent. Nam operculum, ut in illis fit, extremis oris replicatis, & ad tres digitos demissis, ipsam obtegebat. Quatuor cingulis ferreis hæc erat circumdata, latis digitos tres, crassis unum. Id autem plumbum quum integrum esset, & vetustatem nihil sensisset, ferrum rubigine sic corruptum erat, ut ef-

Et invidebam [8] devio, ac solo loco,
[9] Opes camœnarum tegi.

At

fringi ligone nullo negotio potuerit. Sublato ergo operculo, agnoscitur corpus humanum: quod tegebatur quidem tenui pellicula, araneæ instar, sed quum lucem accepisset, ea continuo evanuit. Sola enim restiterunt ossa. Ex quibus mediocri fuisse statura hominem, qui illic sepultus fuerat, deprehensum. Ejus calvariam *Engulismæ* post annis tribus ostendit nobis Iacobus Carrion Tutonensis, Vicarius Episcopi Engulismensis: sed utrius sexus ea fuisset, nulla nota cognoscere potuimus. Ossa autem illa in sua arca, & quicquid fuit pulveris diligenter excutiendum visum est, siquid forte pretiosius lateret: sed repertum nihil, præterquam qua parte pectoris humani cor locum habet, bractea ex putissimo auro, parva, perquam tenuis, longior quam latior, & ab altera parte latior, semiducatum nostrum pendens, & non plus eo. Eam nos vidimus Burdigalæ in media Gymnasii Aquitanici area: quum illic à prandio deambulantibus nobis cum Georgio Buchanano, & aliis præceptoribus, supervenit Episcopi Engulismensis scriba: *eamque nobis ostendit: qui ubique quærebat, quod in ea scriptum erat, qui exponerent. Hanc postea Episcopus in Aulam ad Franciscum regem tulit: de qua postea quid factum sit, non audivi. Illa autem in teretem formam complicata erat: quæ ubi explicata fuit, in ea hæc impressa fuerunt: quæ scalpturam præ tenuitate ferre non potuerat.

Α Ε Η Ι Ο Υ Ω
Ω Υ Ο Ι Η Ε Α
Ε Η Ι Ο Υ Ω Α
Υ Ο Ι Η Ε Α Ω
Η Ι Ο Υ Ω Α Ε
Ο Ι Η Ε Α Ω Υ
Ι Ο Υ Ω Α Ε Η.

* Nugæ Basilidianæ. vide Chiffletiũ in comment. de Abraxa.

Græcæ vocales sunt septem, totidem repetitæ versibus. In primo eum servant ordinem, quem in suo Alphabeto retinent. In secundo inversus ordo est. In tertio secunda primi versus littera, prima est: quam aliæ deinceps consequuntur. In quarto, secundi secunda, prima. In quinto tertia primi versus prima est. In sexto, tertia secundi versus prima. In septimo denique versu primum occupat locum ea litteta, quæ in primo & secundo versu quarta invenitur. Itaque eo servato ordine, quarta quadratæ hujus formæ littera est Ω, quæ ultima in primo versu & prima in secundo. In hoc ergo quadrato alia notet arcana & divinet Pythagoreus quispiam. Qnod ad me attinet, eum ego hominem jucundo & eleganti ingenio fuisse arbitror: qui eos riserit, qui memoriam sui nominis immortalem putant se efficere, si epitaphiis & inscriptionibus variis sepulchra sua exotnent: & bracteolam solum istam reliquerit, quæ si reperiretur, posteros exerceret, dum quærerent, quid sibi vellent istæ solæ vocales, & tot modis replicatæ. *Vinet.*

8. *Devio ac solo loco*] *Engulisma*, urbs Aquitaniæ Celticæ munitissima, in colle flumini Catantono imminente, agro in Santones, Pictones, Lemovices, Petrocoros, sito, devia est, & solitaria civitas. *Vin.*

9. *Opus Camœnar. tegi*] Malim, *opes*, quas scil. possideret Tetradius, quasi absconditum & defossum thesaurum: quamquam ipsum quoque *opus* appellati posse, tamquam quem finxissent & formassent *Camenæ*, non negem. *Gronovius.*

9. *Opus Camœn. tegi*] Leg. *Opes Camœnarum tegi*. i. e. tantam eruditionem latere in loco solo & deserto. *Gravius.*

10. *Alto*

At nunc frequentes, atque claros, nec procul,
Quum floreas inter viros:
Tibique nostras ventus auras deferat,
Aureſque ſermo verberet:
Cur me ſupino pectoris faſtu tumens
Spernis poëtam conſulem?
Tuique amantem, teque mirantem, ac tua
Deſiderantem carmina,
Oblitus [10] alto negligis faſtidio?
Plectendus exemplo tuo:
Ni ſtabilis ævo pectoris noſtri fides
Quanquam recuſantes amet.
Vale: valere ſi voles me: pervola
Cum ſcrinio, & muſis tuis.

10. *Alto negligis faſtigio*] *Faſtidio* magis placet, quod habet Tilii liber. *Vinet.*

AVSONIVS PROBO [1] PRÆFECTO PRÆTORIO S.

Epiſt. XVI.

[2] OBlata per antiquarios mora, ſcio promiſſi mei gratiam expectatione conſumtam, Probe, vir optime. In ſecundis tamen habeo non feſelliſſe. Apologos Titiani, & Nepotis

1. *Præfecto Prætorio*] PRÆFECTUS PRÆTORIO, qui cohorti Prætoriæ, & domui Principis præficiebatur. Qui unus fuit ſub primis illis Imperatoribus Auguſtis, ut ſcribit Arcadius capite undecimo primi Digeſtorum Iuſtiniani; ſed creati tandem poſtea multi, qui provinciis præerant, à quibus longe aberat Imperator. Hic autem Sextus Petronius Probus, ut in vetuſtis marmoribus appellatur, uxorem habuit Probam nomine, & filios Olybrium, & Probinum. In quorum Conſulatum extat Claudiani poëtæ panegyris. ubi non pauca de Probo patre, ſicut & in proximo Auſonii Iambico. Ceterum quem Auſonius, & Claudianus magnis efferunt laudibus, hunc adulatione Valentiniani Auguſti permulta ſuo genere indigna feciſſe arguit Ammianus Marcellinus libro triceſimo: quum viceſimo ſeptimo jam dixiſſet, Vulcatio Rufino abſoluto vita, *ad regendum Præfecturam prætorianam ab urbe Probus accitus, claritudine generis, & potentia, & opum amplitudine, cognitus orbi Romano, per quem*

Nepotis Chronica, quasi alios apologos, (nam & ipsa instar sunt fabularum) ad nobilitatem tuam misi, gaudens atque etiam glorians fore aliquid, quod ad institutionem tuorum, sedulitatis meæ studio, conferatur. Libello tamen Apologorum anteculi [3] *paucos epodos, studio in te observantiæ meæ impudentissimos: paucos quidem, ut ego loquax judico: verum tu, quum legeris, etiam nimium multos putabis. Adjuro benevolentiam tuam, verecundiæ meæ testem,* [4] *eos mihi subita persuasione fluxisse.* [5] *Nam quis hos diu cogitaret? Quod sane*

universum pane patrimonia sparsa possedit, juste, an secus, non judicioli est nostri: & reliqua. *Vinetus.*

2. *Oblata per antiquarios mora,* &c.] Legunt alii *in sæculu*, pro *in secundis*. Mihi prima lectio manifesta videtur. Primum, inquit, erat, ne promissis meis gratiam expectatio derogaret. Secundum tamen est, quod non fefellerim, tametsi per amanuensium tarditatem serius quam oportuit, rem peregimus. Est apud M. Tullium sæpenumero, *In postremis*, quod apud nonnullos, *in ultimis*. & apud Plin. etiam *in novissimis*. Sic & *in secundis*, citra vitium, nec infeliciter, dixeris: ut sit *in primis*, *in secundis*, *in postremis*, pro *primo*, *secundo*, & *ultimo loco*. *Antiquarios* præterea eosdem hic accipiendos, qui & in Augusto apud Suet. *aucupatores videlicet affectatoresque antiquorum atque obsoletorum verborum*, perperam interpretantur. Appellasse vero *antiquarios* videtur *servos à manu*, & rerum Domini exscriptores. Pari propemodum ratione Sidonius, quadam ad Firminum epistola. *Mariang. Accursius.*

2. *Oblata per antiquarios mora*] Quoniam *antiquarii* nimium morati sunt in describendo, quæ tibi promiseram. *Antiquarii* apud Iuvenalem, & Suetonium, ut docet Budæus, dicuntur antiquarum litterarum studiosi, qualem describit Victorinum Grammaticum Ausonius, carmine vicesimo tertio de Professor. Burdigalensibus. Hoc autem loco dicuntur *antiquarii*, librarii. Isidorus sexto Etymologiarum: *Librarii autem iidem & antiquarii vocantur; sed librarii sunt, qui & nova & vetera scribunt: Antiquarii, qui tantummodo vetera: unde & nomen sumpserunt.* Iunilius homo Afer in Epistola ad Primasium: *Et ne aliqua confusio per antiquariorum, ut assolet, negligentiam proveniret, Magistro M Græcam literam, Discipulis vero Δ præposui, ut ex peregrinis characteribus, & quibus Latina scriptura non utitur, error omnis penitus auferatur.* Sidonius Apollinaris in Epistola ultima libri noni: *Raptim, coactimque translator festinus exscripsi, tempore hiberno. nihil retardatus, quin actutum jussa complerem; licet antiquarium moraretur insiccabilis gelu pagina, & calamo durior gutta.* Vinetus. *Antiquarii*, καλλιγράφοι. Scaliger.

2. *Per antiquarios*] Veter. libror. descriptores. Gregorius Papa in Dialog. *Qui parere de eo clericorum votis concitus volens, festine ad ejus monasterium cucurrit, ibique absente illo antiquarios scribentes reperit. Vbi Abbas esset, requisivit.*

3. *Paucos epodos*] Cujus generis versus sint ἐπῳδοί, & quæ ratio nominis, cognosce, si potes, ex Hephæstione, Victorino, Diomede, & veteribus Horatii commentatoribus; qui Epodôn librum scripsit. *Vinetus.*

4. *Eos mihi subita*] Statius lib. I Sylv. præfat. *Qui mihi subito calore, & quadam festinandi voluptate fluxerunt.*

5. *Nam quis hoc*] *Hos* rectius Tilianus codex. *Vinet.*

6. *Fers*

ſane ipſi de ſe probabunt. [6] Fors fuat, ut ſi mihi vita ſuppetet, aliquid rerum tuarum, quamvis incultus, expoliam: quod tu & ſi lectum non probes, [7] ſcriptum boni conſules. Quumque ego imitatus ſim [8] veſaniam Chœrili, tu [9] ignoſcas magnanimitate Alexandri. Hi igitur, ut Plautus ait, interim erunt [10] antelogium fabularum, garruli, & deceptores. Qui compoſiti ad honorificentiæ obſequium, ad aurium convitium concurrerunt. Vale, & me dilige.

6. *Fors fuat*] *Fors fuat* in Terentianæ Hecyræ actu quarto exponitur vetuſto interpreti, *fortuna faveat:* cui *fors* pro bona fortuna accipi debere videtur. *Vinetus.*

7. *Scriptum boni conſules*] Malim, *Conſulas.*

8. *Veſaniam Chœrili*] Hic Alexandri Macedonis res geſtas ſcribendas ſuſceperat: pactuſque cum eo fuerat Alexander, ut pro unoquoque bono verſu Philippicum nummum aureum, & pro malo colaphum, alapamve acciperet. *Vinet.*

8. *Chœrili*] De tribus *Chœrilis* Petitus lib. 11 Obſerv. cap. 2.

9. *Ignoſcas magnanimitate Alexandri*] Tradunt alii, *Chœrilo* veniam non datam, ſed alapis occiſum: tam multos verſus malos fecerat. *Vinet.*

10. *Antilogium fabularum*] In Plauti prologo Menæchmorum, unde hæc ſumta ſunt, legitur *antelogium:*

Huic argumento antelogium quidem hoc fuat. Scaliger.

10. *Antilogium*] *Antelogium* ſcribendum eſt, ut & apud Plautum, qui ut Siciliſſitaret, id eſt, ſermone uteretur, qui neque plane Græcus, neque plane Latinus eſſet, *Antelogium* pro eo, quod olim Pacuvius *prologium*, dixit. *Muretus.*

Ad Librum: ut eat ad Probum.

PErge ô libelle [1] Sirmium,
Et dic hero meo, ac tuo,
Ave atque ſalve plurimum.
Quis iſte ſit nobis herus,
Neſcis libelle? an, quum ſcias,
Libenter audis, quod juvat?
[2] Poſſem abſolute dicere:
Sed dulcius circumloquar,
Diuque fando, perfruar.
Hunc dico, qui lingua potens,
[3] Mi-

1. *Sirmium*] Vrbs eſt Pannoniæ. Cujus frequens mentio apud Ammianum, Victorem, & eorum temporum Hiſtoricos. Civitas *Sirmienſis* apud Flavium Vopiſcum in vita Probi Imperatoris. *Vinetus.*

2. *Poſſum abſolute dicere*] Melius ita, quam *poſſem.* illud etenim frequenter apud Auſonium occurrit: hoc aut nunquam, aut perraro.

[3] Minorem Atridam præterit,
Orando pauca, & musica.
[4] Qui grandines Vlixei,
[5] Mellifluentem Nestora,
[6] Concinnatorem & Tullium,
Qui solus, [7] exceptis tribus
Heris, herorum primus est,
[8] Prætorioque maximus
Dico hunc [9] senati præsulem,
Præfectum eundem, & consulem,
(Nam consul æternum cluet)
[10] Collegam Augusti consulis,
Columen curulis Romulæ,
[11] Primum in secundis fascibus.
Nam primus è cunctis erit

Con-

3. *Minorem Atriden*] Menelaum. qui, ut refert Antenor, Iliados tertio:

— ἐπιτροχάδην ἀγόρευε,
Παῦρα μὲν, ἀλλὰ μάλα λιγέως, ἐπεὶ οὐ πολύμυθος,
Οὐδ᾽ ἀφαμαρτοεπής. — Vinetus.

4. *Qui grandines Vlixei*] In eodem Iliados libro verba Vlixis *νιφάδεσσιν ἐοικότα χειμερίῃσιν*, id est, nivibus similia hibernis, dicuntur. *Vinet.*

5. *Mellifluentem Nestora*] *Melleo delibutum eloquio* in Gratiar. actione:

Τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδή.

Iliados α. *Vin.*

6. *Concinnatorem*] *Concionatorem* hîc pro *concinnatorem* non pejus legeres, quam *concionaturum* apud Sidonium in carmine extremo decimosexto ad Faustum Rejensem; tamen *concinnare* est apte componere, ornare, pingere, infucare: unde *concinnatorem capillorum* dixit Columella in præfatione libri primi, & *Causarum* Vlpianus, quas *concinnare* egregius artifex erat Marcus *Tullius* Cicero. Vlpianus primo Digestorum Iustiniani, Lege nona, Tituli sextidecimi: *Circa advocatos patientem esse Proconsulem oportet, sed cum ingenio, ne contemptibilis videatur; nec adeo dissimulare, si quos causarum concinnatores, vel redemtores deprehendat.* Idem.

6. *Concinnatorem Tullium*] Male illi, qui *Concionatorem* legunt. illud *concinnare* etiam alibi reposuimus. estque id verbi nostro sane quàm familiare. Seneca lib. VII de Benef. *Eloquentia vero ejus, quæ res fortissimas deceat, non concinnata, nec in verba sollicita.*

7. *Exceptis tribus Heris*] Valentiniano Augusto, Valente fratre, & Gratiano filio. *Vinetus.*

8. *Prætorioque Maximus*] Præfectus *prætorio* Valentiniani, ut ante fuit dictum. *Vinet.*

9. *Senatus præsulem*] *Senati* in codice Tiliano. præsidem, & principem Senatus Romani, eundem *Præfectum* urbi Romæ. De cujus magistratus officio, & ut de officio Præfecti Prætorio, capita sunt duo, undecimum & duodecimum primi Digestorum Iustiniani. *Vin.*

10. *Collegam Augusti Consulis*] Gratiani. *Idem.*

11. *Pri-*

Conſul, ſecundus principi.
Generi hic ſuperſtes aureo,
Satorque prolis aureæ,
Convincit [12] Aſcræum ſenem,
[13] Quoi ſeculum omne ferreum:
Qui vincit ævi injuriam,
[14] Stirpis novator Anniæ:
Paribuſque comit infulis
[15] Aniciorum ſtemmata.

Pro-

11. *Primum in ſecundis faſcibus*] *Secundos faſces*, & honores appellat, qui *Conſulum* erant: ut primi ſint *Auguſtorum* principum. *Principi* autem, pro à principe. *Vinetus.*

12. *Aſcræum ſenem*] Heſiod. in libello ἔργων καὶ ἡμερῶν. Idem.

12. *Convicit Aſcræum ſenem*] Alter Voſſianus: *Convincit Aſcræum ſenem Non eſſe ſaclum ferreum. Convincit* legendum eſſe nullus dubitem: eſt enim de vivente ſermo, & *vincit* ſtatim ſubſequitur. eleganter vero ſubticetur, *eſſe cecinit.* niſi quis malit *qui* dativi eſſe caſus pro *quoi*, vel *cui.* quod non adeo ineptum videtur.

13. *Qui ſæculum omne*] Pendet oratio. Scripſit Auſonius ſi recte puto: *Cui ſæculum omne ferreum eſt.* Græv.

14. *Stirpis Anniæ*] Vnde parentes *Anniadæ*, nomine patronymico, apud Claudianum in Olybrii & Probini panegyrico. *Annios* multos conſulares, & prætorios celebrant, Capitolinus in Antonino Philoſopho, Livius, Cicero, & alii. quæ familia quum aliquamdiu nihil clari edidiſſet, eam novaſſe Probum, & in priſtinam claritudinem revocaſſe, ſcribit Auſonius. *Vinetus.*

15. *Aniciorum ſtemmata*] *Aniciorum* ego primos, clariſſimoſque ex Tito Livio, & Faſtis capitolinis novi Lucium *Anicium* Gallum Lucii filium, Marci nepotem: qui de Illyriis & eorum rege Gentio triumphavit Proprætor anno urbis quingenteſimo & octogeſimo quincto: & Lucium *Anicium* Gallum, Lucii filium, Lucii nepotem, qui conſul fuit collega Cornelio Cethego, anno ab urbe condita quingenteſimo & nonageſimo tertio: quo anno fabula Terentii Adelphi acta fuiſſe inſcribitur. Inter veteres Romanas inſcriptiones ſunt hæ, unde cognoſcas hanc gentem non per T, ſed per C ſcribendam eſſe: SEXTO. PETRONIO PROBO. ANICIANÆ. DOMVS CVLMINI. PROCONSVLI. AFRICÆ. PRÆFECTO. PRÆTORIO. QVATER. ITALIÆ. ILLYRICI. AFRICÆ. GALLIARVM. CONSVLI. ORDINARIO CONSVLVM. PATRI. ANICIVS. HERMOGENIANVS. OLYBRIVS. V. C. CONSVL. ORDINARIVS. ET. ANICIA. IVLIANA. C. F. EJVS DEVOTISSIMI. FILII. DEDICAVERVNT.

ANICIÆ. FALTONIÆ. PROBÆ. FIDEI. NOBILITATIS ANTIQVÆ. ORNAMENTO. ANICIANÆ. FAMILIÆ. SERVANDÆ. AC. DOCENDÆ. CASTITATIS. EXEMPLO. CONSVLVM. PROLI. CONSVLVM MATRI. ANICIVS. HERMOGENIANVS. OLYBRIVS. V.C. CONSVL. ORDINARIVS. ET ANICIA. IVLIANA. C. F. EJVS. DEVOTISSIMI. FILII. DEDICAVERVNT. Vinet.

Probum loquor. ſcis optime,
Quem nemo fando dixerit,
[16] Qui non prius laudaverit.
Perge ô libelle, & utere
Felicitate [17] intermina.
Quin & require, ſi ſinet
Tenore fari obnoxio:
Age vera proles Romuli,
Effare cauſam nominis.
[18] Vtrumne mores hoc tui
Nomen dedere: an nomen hoc
Secuta morum regula?
An ille venturi ſciens.
Mundi ſupremus arbiter,
Qualem creavit moribus,
Iuſſit vocari nomine?
Nomen datum præconiis,
Vitæque teſtimonio.

Libel-

16. *Qui non prius laudaverit*] *Probum.* Alludit ad ſignificationem nominis *probi.* Cicero in oratione pro Fontejo de Piſone Frugi: *Quem quum in concionem Gracchus vocari juberet: & viator quæreret, quem Piſonem? quod erant plures, cogis me, inquit, dicere inimicum meum, Frugi. Is igitur vir, quem ne inimicus quidem ſatis in appellando ſignificare poterat, niſi ante laudaſſet: qui uno cognomine declarabatur, non modo quis eſſet, ſed etiam qualis,* &c. Vinetus.

17. *Intermina*] Sine *termino*, & fine, verbum mihi, apud Sidonium, & alios, ſed Auſonio minime antiquiores, lectum, ut in Symmachi ad Imperatores Valentinianum, Theodoſium, & Arcadium litteris: *Honorem clementiæ veſtræ, interminus annorum recurſus inſtauret.* Cicero *immenſam, & interminatam regionum magnitudinem*, primo de Natura Deorum. *Vinet.*

18. *Vtrumne mores*] Hunc *Probum*, quantumcunque aduletur Auſonius, improbum hominem fuiſſe dixit Ammianus: quod jam ante monuimus. Confer autem in hunc locum, ſi lubet, quod habet de iſtis nominibus aliquid ſignificantibus, Epigramma viceſimum. *Vin.*

18. *Vtrumne mores hoc tui,* &c.] Valerianus Imp. in Epiſtola apud Vopiſcum de *Probo* Imperatore: *Sed non multum miraberis, ſi Probum cogitas adoleſcentem vere probum. Nunquam enim alius mihi, quum eum cogito, nomen occurrit. Quod niſi nomen haberet, potuit habere cognomen.* De Cordubenſi Hoſio Photius Epiſt. I: Οἷς δὲ ὁ Κορδύβης ἐπίσκοπος συνετέτακτο, ὃς κατὰ τοὺς ἑλληνικοὺς διωγμοὺς τὴν κλῆσιν ἐπαληθεύουσαν ἔδειξεν. Ὅσιος γὰρ ὀνομαζόμενος ἀβέβηλον αὐτοῦ τὴν ὁμολογίαν τῆς εἰδωλικῆς λατρείας διετήρησεν. Paria de Irenæo Nicephorus Calliſtus lib. IV Hiſtor. Eccleſ. c. XXXIX. & de Iſchyrione Euno lib. V, c. XXX.

19. *Evol-*

Libelle felix: quem ſinu
Vir tantus [19] evolvet ſuo,
Nec occupari tempora
Grato queretur otio.
Quem mille cum vocis modis,
Leni aut ſuſurro impertiet:
Cuique vigiles luminum
Vacare [20] dignabunt coræ.
Quem mente, & aure conſciis,
Quibuſdam omiſſis, pelleget.
Quæcumque fortuna eſt tibi,
Perge, ô libelle, & utere
Felicitate intermina.
Dic me valere, & vivere.
Dic vivere ex voto pio,
Sanctis precantem vocibus,
Vt quem Curulis proxima
Collegio nati dedit:
Hunc rurſus Auguſtus prior
[21] Suis perennet faſcibus.
Subnecte & illud leniter:
Apologos, en, miſit tibi
[22] Ab uſque Rheni limite
[23] Auſo-

19. *Evolvet ſuo*] Malim: *involvet.* nam quid ſit *evolvere librum ſinu ſuo*, plane ignoro, niſi ſi excutere ſignificet, aut præpoſitione *in* ſubintellecta totum perlegere. Sed hoc minus arridet. *involvet ſinu ſuo*, id eſt diliget, fovebit. ſic in dedicatione ad Pacatum:

At nos illepidum rudem libellum
Credemus gremio cui fovendum?

& mox:

Et nidum in gremio fovete tuto.
Hic vos diligere, hic volet tueri.

ſinu, pro *ſinui*, antique, ut alibi notavimus.

20. *Dignabunt*] *Dignabuntur*. Vtrumque Latinum probat Marcellus Nonius. *Coræ*, & non *choreæ* hic eſſe legendum jamptidem docuit Iacobus Conſtantius capite tertiodecimo Collectaneor. Eſt autem *cora* Græcum κόρη. quod ſignificat *oculi* τὸ ἐν μέσῳ μέλαν, ut definit Iulius Pollux, id eſt, nigrum illud, quod eſt in medio oculi, Latini *pupillam* nominant. *Vinetus.*

21. *Suis perennet faſcibus*] Sibi in Conſulatu collegam faciat, ſuo collegio in perpetuum honoret. *Vinet.*

22. *Ab uſque Reni limite*] E Gallia Belgica: ubi tum Valentinianus cum Gratiano filio, quem litteras docebat Auſonius. *Vin.*

23. *Auſo-*

[23] Ausonius, nomen Italum,
[24] Præceptor Augusti tui,
[25] Æsopiam trimetriam:
Quam vertit exili stilo,
Pedestre concinnans opus,
[26] Fandi Titianus artifex.
[27] Vt hic avi ac patris decus
[28] Mixto refulgens sanguine,

Pro-

23. *Ausonius nomen Italum*] *Ausonius nomen Latium*, versu quadringentesimo & quadragesimo Mosellæ. *Vinctus.*

24. *Præceptor Augusti tui*] Æque bene liber alter, *Augusti sui*, ut nempe referatur ad Ausonium, qui eo nomine merito gloriatur. imo melius: nam *Probi Augustus* Valentinianus potius dicendus erat, qui *Probum* ad diguitates evexerat, & Collegam suum in Consulatu suo fecerat. Atqui hic de *Gratiano* sermo.

25. *Æsopiam trimetriam*] Æsopi Phrygii fabulatoris apologos versibus Iambicis Trimetris à quopiam veterum poëtarum Græce conscriptos, sed quos oratione pedestri & soluta Latinos fecisset Titianus. Exstant Gabriæ, Græci hominis, nobis alioquin incogniti, tetrasticha trimetra de istis Fabellis Æsopeis: inter quas vicesima tertia est ea, quam narrat Horatius in Epistol. decima. *Vinctus.*

26. *Fandi Titianus artifex*] *Rhetor*, & *orator Titianus.* Qui & *a* pro *i* *Tatianus* reperitur scriptus apud Iulium Capitolinum de Maximino juniore. Vbi duo memorantur *Titiani* pater & filius. Filius Maximini Cæsaris in arte oratoria præceptor fuit jam senior. qui princeps cum patre interfectus fuit anno Christi ducentesimo & quadragesimo. Hunc scribit Capitolinus *simiam sui temporis* vocitatum esse: quod cuncta esset imitatus. Apollinaris vero Sidonius *oratorum simiam.* Vide causam in epistola prima, *ubi Iulium Titianum* invenies appellatum. Addit Capitolinus, hunc provinciarum libros pulcherrimos scripsisse: & Sidonius Epistolas sub nominibus illustrium feminarum, parum Ciceronianas, si locum illum Apollinaris satis intelleximus. Transtulit idem Græcos Æsopi apologos, ut hoc loco tradit Ausonius. Ceterum istius hominis nullum exstat scriptum. Qui si forte est, quod suspicamur, Titianus, quem Ausonius scribit in Gratiarum actione, municipalem Scholam apud Visontionem, Lugdunumque, variando, non ætate, sed utilitate consenuisse, consularem virum, Titianus certe non fuerit, quem appellat virum eloquentem & Præfecturam Prætorii apud Gallias administrasse scribit Hieronymus in Chronicis ad annum Christi trecentesimum & quadragesimum septimum. Putat autem Baptista Egnatius Titianos istos omnes genere Gallos fuisse. *Vinet.*

27. *Vt hic avi, ac patris decus*] Mirum, nisi hic aliquid deest. De quo autem loquitur Ausonius *Probi filio*, *Olybrius* esse potest: qui matrem habet Aniciam in vetere illa supra posita inscriptione. *Vin.*

28. *Mixto refulgens sang.*]. D. Hieronymus ad Demetriadem de serv. Virginitate: *Rhetorum disciplina est ab avis & atavis, & omni retro nobilitate ornare, quem laudant, ut ramorum sterilitatem radix fœcunda compenset: & quod in fructu non teneas, mireris in trunco. Scilicet nunc mihi Proborum & Olybrio-*

Probianoque, ac Anicio ;
(Vt quondam in Albæ mœnibus
Supremus Ænea satus,
Silvios Iulis miscuit :)
Sic iste, qui [29] natus tuus,
Flos flosculorum Romuli
[30] Nutricis inter lemmata,
[31] Lallique somniferos modos,

Suc-

briorum clara repetenda sunt nomina : & illustris Anicii sanguinis genus, in quo aut nullus aut rarus est, qui non meruerit consulatum. Meminit & Prudent. lib. 1, adv. Symmachum, & Tabella ænea apud Vrsatum in Monumentis Patavinis:

PETRONI	ANICIIS
PROBI V C	OLYBI ET
ET ANICIE	PROBINI
PROBE C F	V V C C.

29. *Natus tuus*] Parum hæc mihi cohærere videntur. Sensus & constructio est: Ausonius misit tibi Apologos Titiani, ut filius tuus refulgens sanguine Probiano & Anicio (ut quondam, &c.) iste, inquam, tuus filius suescat petitis fabulis simul jocari & discere. In altero libro perspicue legebatur, *natus tui.* Suspicabar fuisse, *natus tivi*, pro *tibi.* Deinde non, *Sic iste :* sed *Hic iste* legendũ. ita sane constructio aperta erit & plana, quam vix alias possis expedire.

30. *Nutricis inter lemmata*] Ausonius hoc loco *lemmata* videtur appellare, carmina, & fabellas, quibus infantes suos nutrices oblectant. *Vinet.*

31. *Lallique somniferos*] *Lallus* Deus fuisse videtur, qui præesset næniis illis balbis, quas nutrices pueris occinunt, & pueros reddere cogunt. nulla enim littera est quam facilius sonant pueri, quam lambda : quin etiam ejus frequentia somnum inducebant, Inde *lallare* Persii natum crediderim Sat. III :

— & iratus mamma lallare recusas,

quo verbo utitur & Hieronymus : *forsitan & laxis uberum pellibus mater, arata rugis fronte, antiquum referens mamma lallare congeminet.* Turnebus.

31. *Lallique*] *Lallus* est καταβαυκαλισμὸς nutricum, hoc est, nænia nutricum, qua pueris inducunt somnos, subinde hoc repetendo *Lalla, Lalla.* Quod & multis locis nutrices etiamnum hodie faciunt. Vnde *Lallare* pueri dicebantur, cum hac cantiuncula somno declinant oculos. Græce καταβαυκαλίζειν. Dicunt & Italæ, & Aquitanæ mammæ, seu nutrices pro eodem *Nina, Nina.* Quod & Græcas quoque factitasse indicio est Nænia illa ; quæ inde vocabatur νύννιον. Hesychius : νύννιον, ἐπὶ τοῖς παιδίοις καταβαυκαλήμασι φασὶ λέγεσθαι, ὁμοίως καὶ τὸ νύννιος. Ergo *Lallus*, & νύννιος & καταβαυκαλισμὸς idem. Inde patet quare Ausonius *somniferos* dixit. Meminit & earundem Næniarum Tertullianus libro in Valentinianos : *Nonne aliquid tale dabitur : te in infantia, inter somni difficultates audisse Lamiæ turres, & pectines Solis ?* Sed vidimus nos in Scotia nutriculas miras harum nugarum artifices, ad conciliandos pueris somnos. ut eas audire non invenustum mihi ἀκρόαμα visum fuerit. *Scaliger.*

31. *Liliique somniferos modos*] Legitur & *Lilli* & *Lalli:* Postrema vox manifestior, ex MSS. codd. & quod apud Persium legitur :

Et similis Regum pueris pappare minutũ
Poscis, & iratus mamma lallare recusas.

Neç

Suescat peritis fabulis
[32] Simul jocari, & discere.
Et adde votum, quod pio
Concepimus rei Deo:
[33] Vt genitor Augustus dedit
Collegio nati Probum:
Sic Gratianus hunc novum
Stirpi futuræ copulet.
Rata sunt futura, quæ loquor.
Sic merita, sic fatum jubet.
Sed jam ut loquatur Iulius,
Fandi modum invita accipe
Volucripes dimetria.
Aveque dicto, dic, Vale.

AVSO-

Nec omnino temere scriptum quoque *Lilli*. Nuper enim non in Pannonia solum, atque adeo apud septentrionales plerosque populos, verum etiam ultra Sauromatas, non sine admiratione audivimus ad suadendum nutricio more infantibus somnum, dici *Li lu li lu*, tum, & *La lu la lu*, & *la*, *la* quod nostrates fere *Nanna, Nanna*, & *Ninna Ninna*, etiam mora quadam vocem suspendentes, passim dicere consueverunt. Movit porro nos majori quadam admiratione, quod infantes ipsi & horriduli, & sordiduli vix dum fari incipientes, *mammam* atque *tatam* latine balbutiunt, ipsis quoque matribus non intellecti. Vt videri possint & hæ quoque voces naturales magis, quam arbitrariæ. *Mariang. Accursius.*

31. *Lallique somnif. modos*] Non videtur locum Persii à se citatum Scaliger recte percepisse: nam *lallare* pueris tribuit, quum sit nutricularum, seu mammarum. Istius igitur versiculi hæc est constructio: *& iratus recusat lallare mammæ*. ita ut *τὸ lallare* pro substantivo accipiatur. Quod vel ex D. Hieronymo perspicuum est, qui *mammæ lallare* conjungit, quod alias absurdum foret.

32. *Simul jocari & ludere*] Pro *ludere*, *discere* quidam libri, alii *dicere*. Vinetus.

33. *Vt genitor*] Quemadmodum Imperator Valentinianus filio suo Gratiano collegam in Consulatu dedit Probum, ita Gratianus filium gignat, cui det in Consulatu collegam, hunc Probi filium, nunc puerulum. Ita optabat Ausonius, sed quod non evenit. Anicius Olybrius tamen & Anicius Probinus fratres, Probi filii, simul fuerunt Consules annis post hoc scriptum carmen viginti quattuor, anno scilicet Christi, trecentesimo & nonagesimo septimo, ante, *genas dulces* quam *flos juvenilis inumbraret, oraque ridenti lanugine vestiret ætas*, ut canit Claudianus in panegyrico. Qui autem annis ante quindecim, Ausonii consulis collega fuit Olybrius, hunc facile crederem eundem esse Olybrium, nisi Ausonius in Gratiarum actione collegam suum *virum* appellaret: quum Olybrius Probi filius, eo tempore admodum puerulus fuerit. *Vinet.*

1. Sym-

AVSONIVS SYMMACHO.

Epistola XVII.

Modo intelligo, [2] quam mellea res sit oratio: [3] quam delenifica, & quam suada facundia. Persuasisti mihi quod epistolæ meæ apud Capuam tibi redditæ concinnatio in-[4] humana non esset. sed hoc non diutius, quam dum epistolam tuam legi: quæ me blanditiis inhiantem tuis, velut succo nectaris [5] delibuta,

1. *Symmacho*] Cui Griphum suum misit Ausonius: & cujus exstant ad Ausonium, ad Valentinianum, Theodosium, Arcadium Imperatores, & ad alios, Epistolæ: qui præfectus Vrbi fuit iis Imperatoribus ad quos scribit: & quem plerique credunt chronologi esse Symmachum, qui consulatum gessisse iisdem Imperatoribus, ad annum Christi trecentesimum & nonagesimum quartum, apud Prosperum, & Cassiodorum legitur: & contra quem Christianis parum æquum hominem, duas ad Valentinianum Augustum epistolas scripsit Ambrosius ille Mediolanensium Episcopus, & duorum librorum carmen Aurelius Prudentius. *Vinetus.*

2. *Quam mellea res sit oratio*] V. C. editio. sine sensu quidem recto. Iude tamen mihi suspicio, legendum, *eruditio*. Lectius.

3. *Quam delenifica*] Legerat Ausonius in milite glorioso Plauti, non procul ab ipso principio *falsiloquum mulierum animum, falsificum, falsijurium, & delenifica facta:* legerat & in Nummularia Lucretii: *Nescio quorsum mihi eveniant tua verba tam delenifica.* Ex quo poëta Comico *Delenificus* adducit Fulgentius Planeiades, & blandiloquus exponit in libello de abstrusis sermonibus. *Vinetus.*

4. *Humana non esset*] Sed divina. Sic malim legere ex vetusto libro, quam ex aliis plerisque, *inhumana.* In ipso tamen Epistolarum Symmachi volumine est: *Persuasti mihi, Epistola mea apud Capuam tibi reddita, concinnationem inhumanam non esse.* Vinet.

4. *Inhumana non esset*] Admitterem fortassis τὸ *humana*, ut ex V. C. Vinetus, nisi si ipse loqueretur Ausonius. Impudentiæ posset argui, si id sibi persuaderi passus fuisset poëta, *Epistola* nempe *sua concinnationem* esse divinam. Vulgatæ vero lectionis veritas è sequentibus manifesta est; quæ sub finem hujus Epistolæ leguntur: *Nam si contra id evenisset, nec tu mihi persuaderes, placere me posse:* id est, concinnationem meæ Epistolæ non esse *inhumanam*, insulsam, inficetam. Hæc scripsceram, quum idem sensisse Iuretum animadverti, qui & Ennodium in Epist. ad Constantium hunc locum ita adumbrasse notavit: *Ipse oris mei labentem confirmet infantiam, ut ratiocinationis nostræ concinnatio non inhumana videatur.* Et in Epist. ad Patricium: *Sed quid Epistola terminos loquacitate produxi, coactas lege paginas inhumana concinnatione transgressus?*

5. *Delibuta ducit*] Vetus liber: *delibata perducit.* ita quoque in suis se inve-

ta, ducit. Vbi enim chartulam pono, & me ipsum interrogo, tum [6] *absinthium meum resipit: & circumlita melle tuo pocula deprehendo. Si vero, id quod sæpe facio, ad epistolam tuam redii, rursus inlicior:* [7] *& rursum ille suavissimus, ille floridissimus tui sermonis* [8] *adflatus,* [9] *deposita lectione evanescit, & testimonii pondus prohibet inesse dulcedini.* [10] *Hoc me velut* [11] *aërius bracteæ fucus, aut picta nebula, non longius, quam dum videtur, oblectat: Chamæleontis bestiolæ vice, quæ de subjectis sumit colorem. Aliud sentio ex epistola tua, aliud ex conscientia mea: & tu me audes facundissimorum hominum laude dignari? tu, inquam, mihi ista; qui te* [12] *ultra emendationem*

invenisse codicibus Symmachiani interpretes referunt.

6. *Absinthum meum resipit*] Ita lego. &, *floridissimus adflatus.* Scaliger.

6. *Tum absinthium meum respicio*] *Resipit* pro *respicio* vetus idem liber. *Vsnetus.*

6. *Absinthum meum resipit*] In quibusdam exempl. *respicio.* puto leg. *resipio.* Lectius.

7. *Et rursum ille suavissimus*] Gruterus: *at rursum*, probante Lectio. sed male, nec ad mentem Poëtæ, qui τῷ *Et* ea ferme significatione delectatur.

8. *Adflatus*] Sic in vetusto codice *adflatus* pro *afflatus*, spiritus aura. *Affatus* alii libri. *Vinetus.*

9. *Deposita lectione vanescit*] Liber Pithœi, *evanescit.* quod altero illo longe præstantius.

10. *Hoc me velut aëreus*] In margine Pulmannus, *Hic:* ut referri videatur ad *sermonis afflatum.*

11. *Aërius fucus*] Inanis pictura. *Vinet.*

11. *Aërius bractea fucus*] Lib. Pithœi, *Bractearum.* Veteres glossæ *bracteam*, sive *bratteam*, tenuem auri argentive laminam interpretantur. Inde *Bractearii* in lib. 1 C. de exc. artif. quos *bracteatores* vocat Iulius Firmicus Math. lib. 1. apud Plinium l. 16, c. 44. *bracteas ligni* legimus. Et *Bracteatum lacunar* apud Sidonium lib. 2, Epist. 10. & lib. 8, Epist. 8. *gestatorias bracteatas:* apud Prudent. hymn. x, *fulgorem bractealem:* apud Martianum Capellam lib. 1. *comas bracteatas.* Sed & Plinius in Paneg. *mentis aureæ dictum bracteatum*, vocat. Et Seneca *felicitatem bracteatam*, pro tenui & parum solida videtur posuisse, lib. 21, Epist. 116. *Iuretus.*

12. *Vltra commendationem omnium*] Sic vulgo. Sed V. C. ut etiam Ausoniani aliquot codices habent, *emendationem.* quod ego verius arbitror. Nam ita hunc locum Ennodius imitatus est Epistola ad Constantium: *Vt tu qui te ultra emendationem omnium protulisti, triumphi honore gratuleris.* Eâ voce sæpe utitur Symmachus, ut sup. lib. 1, Epist. 19. & lib. 3, Epist. 43. & lib. 10, Epist. 45. utuntur & alii authores. Vt Ausonius in Panegyr. *Emendatissimi viri est pœnitenda non facere.* Plinius lib. 8, Ep. 22: *Ergo optimum, & emendatissimum existimo, qui cæteris ita ignoscit, tanquam ipse quotidie peccet.* Sic Arnobius lib. 2: *emendatissimos mores* dixit. Petronius Arbiter *mulierem omnibus simulacris emendatiorem.* Et Aurelius Victor Trajan. *excultum atque emendatum* vocat. Quemadmodum etiam Vlpianus lib. 11. D. de dol. Mal. prodigum ac vilem homini *vitæ emendatioris* opposuit. Cæterum vulgata lectio non caret elegantia. Nec enim ulla laus amplior

esse

nem hominum protulisti? [13] *Quisquamne ita nitet, ut comparatus tibi non sordeat? Quis ita* [14] *ad Æsopi venustatem, quis ad* [15] *sophisticas Isocratis conclusiones, quis ad enthymemata Demosthe-*

esse potest, quam videri *omni commendatione majorem* esse. Quo sensu Macrobius Satur. I, cap. 24, de Virgilio loquens: *Hæc est Maronis* (ait) *gloria ut nullius laudibus crescat, nullius vituperatione minuatur.* Et Petronius Arbiter in Satyr. *Nulla vox est quæ formam ejus possit comprehendere. Nam quicquid dixero, minus est.* Iuretus.

13. *Quisquamne ita nitet*] Alii: *Aut quisquam ita nitet.* quidam, *An quisquam ita nitet.* libet Pithœi, *quis ita nitet.* Editio Schotti, *haud quisquam ita nitet.*

14. *Ad Æsopi venustatem*] Quis hic Æsopus? Phryx ille fabulator, de quo in superiore jambico, an aliquis alius? *Vinetus.*

15. *Sophisticas Isocratis conclusiones*] Malim: *Socratis*, quod & Grutero placet magis: ut illæ quidem inductiones, illi argumentorum gradus intelligantur, quibus *Socrates* adversarium velut quadam indagine & nassa concludit. *Lectius.* Nec in diversum abit Iuretus. sed perperam viri optimi mutare voluerunt. Hic de argutiis argumentantium non est sermo; sed de rotunditate & concinnitate periodorum. *Sophistica* igitur *conclusiones* sunt Rhetoricæ, sive Oratoriæ periodi cum apta rotunditate, quæ Sophistam decent, concinnatæ. *Isocratem* vero *Sophistam* & fuisse, & existimatum esse, antequam Sophistarum nomen ob quorundam nugacitatem evilesceret, nemo nescit. Deinde quam accuratus ille in periodis rhythmice componendis, & quam assiduus fuerit, orationes ejus indicant. Tria *Periodorum* genera recenset Auctor libelli περὶ ἑρμηνείας, qui Demetrius Phalereus putatur, *Historicam, Rhetoricam, Dialogicam. Rhetoricam* ita describit: τῆς ἡ Ῥητορικῆς περίοδος συνεστραμμένον τὸ εἶδος, καὶ κυκλικὸν, καὶ δεόμενον στρογγύλου στόματος καὶ χειρὸς ἐμπεπλεγμένης τῷ ῥυθμῷ. Elegantet autem *Sophisticas Isocratis conclusiones* (quas tamen pro argumentationibus hic accipi posse non negem) *Demosthenis enthymematis* opponit. Suavis enim est Isocrates & lenis, & qui delectare magis quam percellere animos velit: contra ardens, vehemens, & ad instar torrentis omnia proruens Demosthenes. quorum duorum virtutes optime dignovit, qui Demosthenem militi in acie versanti, pugnantique veris armis, non illis ad exercitationem compararis; Isocratem vero athletæ comparavit ad ostentarionem virium tantum decertanti. Plura in hanc rem adferri possent, ni prolixitatem defugerem. Vnicum Ciceronis locum describam, in quo, qua re Sophista ab Oratore diversus sit, explicat. *Sophistarum*, inquit in Oratore, cap. XIX, *magis distinguenda similitudo videtur, qui omneis eosdem volunt flores, quos adhibet Orator in caussis, persequi. Sed hoc differunt, quod, cum sit his propositum non perturbare animos, sed placare potius; nec tam persuadere, quam delectare: & apertius id faciunt, quam nos, & crebrius: concinnas magis sententias exquirunt, quam probabileis: à re sæpe discedunt, intexunt fabulas, verba apertius transferunt, eaque ita disponunt, ut pictores varietatem colorum: paria paribus referunt, adversa contrariis, sæpissimeque similiter extrema definiunt.* Quis non, cum hæc legit, ipsum sibi describi putet Isocratem? ergo quas hic *sententias concinnas*, noster *Sophisticas conclusiones* vocat. Malim tamen, ut initio censui, periodorum concinnitatem ab Ausonio designari, quam primus reperit Isoctrates. Imo illas

 ipse

mosthenis, aut opulentiam Tullianam, aut proprietatem [16] *nostri Maronis accedat?* [17] *Quis ita affectet singula, ut tu imples omnia? Quid enim aliud es, quam ex omni bonarum artium ingenio collecta perfectio?* [18] *Hæc, domine mi, fili Symmache, non vereor, ne in te blandius dicta videantur esse, quam verius. & expertus es* [19] *fidem meam mentis, atque dictorum: dum in comitatu degimus ambo, ævo dispari. ubi tu veteris militiæ præmia tiro meruisti: ego tirocinium jam veteranus exercui.* [20] *In comitatu tibi verus fui,* [21] *nedum*

ipse Cicero non aliter appellat. Verba ejus sunt lib. III de Oratore, c.44: *Veteres illi verborum & sententiarum modo interpunctas clausulas in orationibus esse voluerunt; idque princeps Isocrates instituisse fertur.* & mox: *Hæc igitur duo, vocis dico moderationem*, & verborum conclusionem, *quoad orationis severitas pati possit, à poëtica ad eloquentiam traducenda duxerunt.* Quintilian. l. IX, cap. IV: *At illa connexa series tres habet formas:* Incisa, *quæ κόμματα dicuntur:* Membra, *quæ κῶλα, & περίοδον, quæ est* ambitus, *vel* circumductum, *vel* continuatio, *vel* conclusio.

16. *Nostri Maronis*] Ita omnes. Sed V. C. *Vestri.* perperam. Cum enim Ausonius poëta hujus Epistolæ auctor sit, non immerito *Maronem suum* dixit. Ea loquendi ratio exemplis adjuvatur. Sosipater lib. I: *aliquid tamen auctoritati Virgilii nostri tribuendum est.* Annæus Seneca lib. 8, Epist. 59: *Cum dicat Virgilius noster*, &c. Ennodius in quadam præfatione: *Maro noster tantis institutores suos commendavit, quantis ipse notus est. & certe illos per merita sua fama non prodidit. Hieronymus noster, nisi præceptorem suum Gregorium diceret, nihilo melior censeretur. Sed illi applicanda sunt bona nominati, à quo sumsisse videntur originem. In summa, ut dixi, calum pulsat magistri opinio perfectione discipuli.* Sic enim arbitror emendandum esse illum locum vulgo corruptum. Denique Paulus lib. 10. D. de bon. poss. sec. Tab. *& Scævola noster probat.* Iuretus.

17. *Quis ita affectat singula*] Claudianus in I Consul. Stiliconis, v. 33:

--- sparguntur in omnes,
In te mista fluunt. --- Auctor Tragœdiæ, quæ inscribitur Octavia:
Omnes in unam contulit laudes Deus.

Petronius: -- *Nulli laudabile totum,*
In te cuncta probet, si quisquam cernere possit.

18. *Hæc domine mi, fili Symmache*] Ita & Paulinus Ausonium vocat *dominum* in versu centesimo tricesimo sexto prioris ad Ausonium Epistolæ. Symmachum autem appellat Ausonius *filium*, non quod filius esset, nec, ut scripsit Cuspinianus, frater: sed quod major natu esset, & eum pro filio carissimo haberet. Sic contra, qui minores natu erant, *patres* eos vocitabant, qui majores, ut scribit Valerius de Institutis antiquis, & Gellius secundo Noct. Atticarum: sicut Ausonium Symmachus in quinta, & septima Epist. ad Ausonium. *Vinetus.* Iuretus.

18. *Hæc domine mi fili Symmache non vereor*] Lib. Pith. *Hæc dicere fili mi Symmache non vereor.*

19. *Fidem meam mentis*] Sic vulgo. V. C. *fidem mea mentis.* Lectius.

20. *In comitatu*] *Comitatus* dicebatur κατ' ἐξοχὴν *Comitatus Principis*, seu quod vulgo dicunt, Aula Principis. Sic in Canonibus Eccles. Africanæ: *Placuit, ut legationem liberam habeant ad Comitatum missi delecti legati.* Item: *Vt propter gratiarum actionem & exclusionem Donatistarum duo Clerici Ecclesiæ Cartha-*

dum me peregrem existimes composita fabulari. in comitatu, inquam, [22] *qui frontes hominum aperit,* [23] *mentes tegit,* [24] *ibi me & parentem, & amicum, & si quid utroque carius est, cariorem fuisse sensisti. Sed abeamus ab his: ne ist hæc commemoratio* [25] *ad illam Sosiæ formidinem videatur accedere. Illud quoque, quod pæne præterii, qua* [26] *affectione addidisti, ut ad te didascalicum aliquod opusculum, aut sermonem protrepticum mitterem?* [27] *Ego te docebo, docendus adhuc, si essem id ætatis, ut discerem? aut ego te vegetum, atque alacrem* [28] *commonebo? Eadem opera & musas hortabor, ut canant:* [29] *& maria, ut effluant: & auras, ut vigeant: & ignes,* *ut*

Carthaginensis ad Comitatum mittantur. Ita & alibi pluries. Divus Augustinus Epist. LXVIII: *Ex concilio autem nostri Episcopi legatos ad Comitatum miserunt.* Auctor Exegesios totius mundi cap. XXIV: Εἰ δὲ ἐθέλεις καὶ τὴν φρόνησιν τῶν ἀνδρῶν ἀκοῦσαι, ὅσα εἰς δύο Κωμίτατα τῆς τε ἀναβολῆς καὶ δόσεως.

21. *Nedum me*] Amplectendum quod vetus liber habet: *nedum me peregrem existimes composita fabulari. Peregrem,* ab antiquo *peregris.* Vlpianus vero in titulis dixit *pereger*, titulo de Caducis: *Pereger*, inquit, *factus sit.* Scaliger.

21. *Nedum me peregre*] Vetus codex pro *perègre*, *petegrem* habebat: quod nomen pro *peregrino*, & *peregrinante* alibi non legi. *Vinetus.*

22. *Qui frontes hominum operit*] Scribendum videtur, *aperit.* Cum præsertim haud aliter legatur in ea, quæ inter Symmachi Epistolas habetur. Sitque M. Tullii non ambigua æmulatio, in Orationé pro Cn. Plancio: *Etenim*; inquit, *si populo grata est tabella, quæ frontes hominum aperit, mentes tegit, datque libertatem, ut quod velint faciant, promittant autem quod rogentur, cur tu in judicio exprimis, quod non fit in campo?* Mariang. Accursius.

23. *Mentes tegit*] *Legit* pro *tegit*, vetus codex: sed *mentes tegit* etiam apud Ciceronem pro Plancio. *Vinet.*

23. *Qui frontes hominum aperit mentes tegit*] In editione Pulmanni hic est asteriscus ante τὸ *tegit*; qui argumento est, mendam hic cubare. Potest autem ea commode eximi, si legatur, *mentes retegit.* In comitatu, inquit, me cognovisti, qui solet & frontem & animum hominum aperire. liberius enim hic vivimus. *Gravius.*

24. *Ibi me & parentem*] Schoppius: *Ibi me tibi & parente & amico, & si quid utr. carius est, cariorem fuisse sensisti.* neque tamen lectionem hanc usque adeo antepono vulgatæ. *Loctius.*

25. *Ad illam Sosiæ*] In Andria Terentii. *Vinetus.*

26. *Affectione*] Sic Pulmannus. sed v. c. *affectatione.*

27. *Ego te docebo*] Plaut. Pseudolo:

At hoc volo monere te. S. monendus ne me moneat.

Horatius lib. I, Epist. XVII:

Quamvis Sceva satis per te tibi consulis, & scis,
Quo tandem pacto deceat majoribus uti,
Disce docendus adhuc, quæ censet amiculus, ut si
Cæcus iter monstrare velit.

28. *Commonebo*] Alii, *commovebo.*

29. *Et mare ut effluat*] Id sic adumbratum video ab Ennodio ad Florum: *Hunc ergo improbus & fronte debi-*

 lis

ut caleant, admonebo: aut, si quid invitis quoque nobis natura fit, superfluus [30] *instigator agitabo. Sat est unius erroris, quod aliquid meorum,* [31] *me pœnitente, vulgatum est; quod bona fortuna in manus amicorum incidit. Nam si contra id evenisset, nec tu mihi persuaderes, placere me posse. Hæc ad litteras tuas responsa sint. cetera,* [32] *quæ noscere habes,* [33] *compendifaciam. sic quoque jam longa est epistola. Iulianum familiarem domus nostræ, si quid tamen de nobis percunctandum arbitraris, allego: simul admoneo, ut quum caussam adventus ejus agnoveris, juves studium, quod ex parte fovisti. Vale.*

lis excitavi. Hac fiducia provocassem ventos ad flandum, ad cursum flumina, Faustum meum ad facundiam. Iuretus.

30. *Instigator agitabo*] V.C. *agitator instigabo.*

31. *Me pœnitente*] MS. Pithœi, *me pranitente.* forte, *me renitente.* & ita quoque corrigendum censuit Lectius.

32. *Quæ noscere habes*] In antiquo libro erat *abes.* Hoc potest esse *aves*, id est, cupis: quamvis supra *h* addiderat quispiam. *Vinetus.*

33. *Compendi faciam*] Ita malim legere. sic Plautus: *Velitationem verbis fieri compendi volo.* Scaliger.

33. *Compendi faciam*] Ita & Trebellius Pollio in Claudio, *incendifacere*, uno vocabulo extulit. Vtitur præter Plautum ceterosque Symmachus, sed extra compositionem: *Decet operam verborum facere compendi.* qui & lib. 1, Ep. 28. ad Ausonium ad eundem ferme modum Epistolæ finem fecit: *Si quid de me scito opus fuerit, frater meus Claudius, & cultui tuo deditus, & studii mei gnarus, expediet. Vale.*

[1] Ad VRSVLVM Grammaticum Trevirorum: cui strenas kalendis Ianuariis ab Imperatore non datas reddi fecit.

Epist. XVIII.

[a] PRimus jucundi fuit hic tibi fructus honoris,
Augustæ faustum munus habere manus.

Proxi-

1. *Ad Vrsulum*] Mos iste erat Imperatoribus, ut quotannis strenas amicis darent. qui quidem indicatur à Q. Symmacho ad Theodosium, & Arcadium Aug. *Kalendas*, inquit, *anni auspices, quibus mensium recursus aperitur, impertiendis strenis dicavit antiquitas, DD. Theodosi, & Arcadi, incliti victores, semper Augusti. Hujus instituti usum munificentiæ festinatione prævertitis: feram putantes liberalitatem, quæ statis temporibus ammonetur.* Patet autem Ausonii Quæstoris suggestione admonitum Imperatorem *strenas Vrsulo* dare; nec mirum: Quæstoris enim est preces ad Imperatorem deferre:

Proximus [3] ex longo gradus est, [4] Quæstoris amici
Curam pro strenis excubuisse tuis.

Ergo,

ferre: quod præter alios auctores aperte indicatur ex secundo libro Epistolarum ejusdem Symmachi. *Scalig.*

1. *Ad Ursulum*] AD URSULUM GRAMMATICUM TREVIRORUM CUI STRENAS KAL. IANUARIIS AB IMPERATORE NON DATAS REDDI FECIT. Hunc habuit titulum hæc Epistola in vetusto Codice. *Vinetus.*

2. *Primus jucundi fuit hic*] Hic scriptum imprudenter pro *foret*, *fuit*. Grata nempe poterat videri strena Ursulo, vel eo, quod Ausonius amicus, & quæstoris vice, curarit ab Imperatore reddendam, quamlibet jucundior, manibus Augusti tradita, putanda foret. ociosum fane aliter & subagreste quiddam videretur. Nemo etenim ignorat, primum illum fuisse honoris fructum, tum cum ad tradendam publica mercede Grammaticam inauctoratus ab Imperatore fuerat. Autoritate porro largientis munera metimur: gratioraque nobis esse solent, si vel à Principibus vel ab amicis proveniant. Ostendit hoc nonnunquam Martialis, ut cum ab Imperatore rivulum ex aquæ ductibus ad opportunitatem ædium suarum perens, nobiliorem, salubrioremque fore prædicat, si ab illo concedatur:

Quam dederis nostris, Auguste, penatibus undam,
Castalis hæc nobis, aut Iovis imber erit.

& ad Marcum amicum, qui togam dono dederat:

Vilior hæc nobis alio mittente fuisset,
Non quacunque manu victima cæsa litat.

In Actione quoque gratiarum ad Gratianum Imperatorem: *Trabeam non magis auro suo, quam munere tuo splendidam.* Mariang. Accursius.

2. *Fuit hic*] Absque dubio legendum, *fuat hic.*

3. *Ex longo*] Eadem significatione in Epistolæ nonæ versu vicesimo tertio. *Vinetus.*

4. *Quæstoris amici*] Ausonii. Is enim Valentiniani se & Gratiani Quæstorem fuisse dixit in Protreptici versu nonagesimo primo. STRENARUM appellatio adhuc mansit in nostra Gallia: mansit & usus, sed non quantus inter priscos fuit Romanos. Suetonius de Augusto: *Omnes ordines in lacum Curtii quotannis ex voto, pro salute ejus, stipem jaciebant. Item Calendis Ianuariis strenam in Capitolio etiam absenti.* De Tiberio: *Quotidiana oscula prohibuit edicto. Item strenarum commercium, ne ultra Calendas Ianuarias exerceretur.* De Caligula: *Edixit & strenas ineunte anno se recepturum: stetitque in vestibulo ædium Calendis Ianuariis, ad captandas stipes: quas plenis ante eum manibus ac sinu omnis generis turba fundebat.* Strenam vocari scribit Festus, quæ detur *die religioso, ominis boni gratia, à numero, quo significetur alterum, tertiumque venturum similis commodi, veluti ternam, præposita S littera, ut in loco, & lite faciebant antiqui.* Nonius Marcellus à *strenuitate* dictam esse tradit, & Symmachus in Epistol. 28: *Ab exortu*, inquit hic, *pene Urbis Martiæ strenarum usus adolevit, auctoritate Tatii regis: qui verbenas felicis arboris ex luco Streniæ, anni novi auspices, primus accepit, divi Imperatores. Nomen indicio est, viris strenuis hæc convenire ob virtutem: atque ideo vobis hujusmodi insigne deberi: quorum divinus animus magis testimonium vigilantiæ, quam omen expectat. Sumite igitur, defensores publicæ salutis, solemniter auro ducta munuscula.* Qui & Epist. 20, lib. 10 sic incipit: *Calendas anni auspices, quibus mensium recursus aperitur, impertiendis strenis dicavit antiquitas, divi Imperatores Theodosi & Arcadi.* Vinetus.

5. Regalo

Ergo, interceptos [5] regale nomisma Philippos
Accipe tot numero, quot duo Geryones.
Quot terni bijuges: demtoque triente Camœnæ:
Quotque super terram sidera zodiaci:
[6] Quot commissa viris Romana, Albanaque fata:
[7] Quotque doces horis, quotque domi resides.
[8] Ostia quot pro parte aperit stridentia Circus:
Excepto, [9] medium quod patet ad stadium.

Quot

5. *Regale numisma Philippos*] Idem Hemistichium in Epistola v, ex Horatii Epistola prima libri secundi, ubi *Philippos* dixit Philippeos id est Philippi regis Macedonum vultu signatos nummos. Acceptos autem Horatius dixerat:

Rettulit acceptos regale numisma Philippos,

Ausonius vero dum Horatiano versu cum amico ludens integrum fere protulit, pro illo *Acceptos*, *interceptos* dixit, seu oblivione interceptos intelligat, seu quia, quos Imperator Ursulo misisset Calend. ipsis, aliquis aliquo modo avertisset, intercepissetque. *Vinetus.*

6. *Quot commissa viris*] Tribus Horatiis Romanis, & tribus Curiatiis Albanis. Titus Livius I. *Vinetus.*

7. *Quotque doces horis, quotque domi resides*] Diem, qui est ab ortu solis ad occasum, illius sæculi horologia in 12 horas quovis anni tempore dividebant, & noctem similiter. quare Ursulus hic, ludimagister, sex illius diei horis docebat, & sex reliquis cessabat. *Vinet.*

8. *Ostia quot pro parte*] Amphitheatrum ovi figura fuisse, & mediocriter docti sciunt. id autem duodecim *ostia* habebat, ut & pauci quoque eruditi ignorant. Igitur dimidium amphitheatri semper habebit septem ostia, ut dimidium Zodiaci semper habet septem signa. Iam *Circus* dividatur in decumanum, & cardinem. ab A, ad B, decumanus fit: à C, ad D, cardo. Ego ajo ab A, ad B, septem *ostia* esse, sicuti à B, ad A. Sic etiam à C, ad D, & à D, ad C. Aperiebantur autem miro artificio omnia simul sigillariorum automata machinatione. Cassiodorus: *Bissena quippe ostia ad* XII *signa posuerunt. Hac ab Hermulis funibus demissis subita æqualitate panduntur.* Quare jam intelligis, quid voluerit Ausonius, cum dixit, *pro parte*: intelligit enim dimidium *circum*. item per septem *ostia*; totidem enim habet dimidium amphitheatri. Postremo quid per *apertionem ostiorum*. intelligit enim machinatam ostiorum laxationem per hermulas illas, seu sigillariola. *Scaliger.*

8. *Ostia quot pro parte aperit stridentia Circus*] *Circi* maximi duodecim *ostia* numerantur apud Sextum Rufum de Regionibus Urbis, & Cassiodorum libro tertio Variarum, in literis Fausto Præposito missis. Quæ *ostia* sic existimo per ambitum *Circi* fuisse constituta, ut in utroque illius dimidio sena essent. *Vinetus.*

9. *Medium quod patet ad stadium*] Hoc est *ostium* quartum *Circi*, per quod emittebantur quadrigæ. Sic in inscriptione Dioclis agitatoris legimus. MISSVS. OSTIO. IV. CCLVII. Scaliger.

9. *Excepto medium*] Stadii & *Circi* Romani, si portas, quas fuisse senas in utraque dimidia parte arbitramur, orsus numerare ab ea, quæ ad ipsum erat *medium*, sive medium ejus secundum latitudinem accipias,

sive

Quot pedibus gradiuntur apes, & verſus Homeri :
[10] Quotque horis pelagus profluit, aut refluit.
[11] Protulit in ſcenam quot dramata fabellarum,
Arcadiæ medio qui jacet in gremio.
[12] Vel quot juncturas geometrica forma favorum
Conſerit extremis omnibus, & mediis.
[13] Quot telios primus numeris, ſoluſque probatur ;
[14] Quot

ſive ſecundum longitudinem, ut ab ipſis ovi cacuminibus, pergeres numerando uſque ad portam adverſam, ſeptem reperires: quæ ſex ſolum ſunt, adverſa hac ad alteram dimidiam Circi partem ſpectante. *Vinet.*

10. *Quotque horis pelagus*] Senis horis æquinoctialibus, inquit Plinius ſecundo : quibus addit aliquot horæ ſcrupula Philippus interpres Iobi. *Vinetus.*

11. *Protulit in ſcenam quot dragmata*] Legendum *Dramata* (nihil enim hic cum manipulis) quæ rei repræſentationem, comœdiarum ac tragœdiarum actus ſignificare dicuntur. δρᾶν enim eſt *ago, repræſento.* Cujus meminit Ariſtoteles imprimis περὶ ποιητικῆς. Donatus ait : *Comœdiam per quatuor partes dividi, prologum, protaſin, epitheſin, cataſtrophen. Protheſin primum eſſe actum, initiumque dramatis.* Porro è tribus poëmatum generibus, exegetico videl. vel apologetico, quod Latini *enarrativum* vel *enunciativum* dicunt, in quo poëta tantum loquitur, & mixto vel communi, quod Græci κοινὸν vel μικτὸν appellant, quo & poëta loquitur, perſonaſque inducit loquentes, *dramaticum* vel *mimeticum* appellatur, à Latinis vero *activum* vel *imitativum*, ubi nuſquam poëta loquitur, ut in Comœdiis ac Tragœdiis. Terentius denique ſubobſcura hac periphraſi indicatur, qui ſex in ſcena Comœdias protulit, quique in Stymphalo Arcadiæ oppido, dolore, ac tædio amiſſarum fabularum, vita functus & ſepultus traditur. *Mariang.*

12. *Vel quot juncturas*] Apum, Veſparum, Crabronum cellas ſexangulas Plinius appellat 11 Natur. Hiſt. quæ tam in extremis ipſis *favis*, quam in mediis, quæ ex ſenis æqualibus planis conſtant, ad eos angulos coagmentatis, quos in ſexangula planâ figura parium laterum, & angulorum, Geometræ agnoſcunt. Eſt autem ſynalœpha, ſive ſynæreſis in *geometrica*, ſicut & in χαμεύνῃς apud Iuvenalem lib. 1. *Vinetus.*

13. *Quot teleos primus*] Quot partes conſerit numerus *ſenarius*, qui primus & ſolus τέλειος, jure ob id probatus eſt, quod partibus ſuis æquiparat par, atque impar. Quomodo? quia bis ter : & ter bis unus facit, & ſeipſum geminat. Nam bis per ter geminat, ter autem per bis. *Vinet.*

13. *Quot telios*] Scribendum *teleos* videtur. Græcis enim & τέλειος, & τέλεος utrumque dicitur, ſed alterum correpta media, alterum producta. Et Marcianus ait : *Quoſdam è numeris perfectos eſſe, quoſdam ampliores perfectis, quoſdam imperfectos. Vocari autem τελέους, ὑπερτελέους, ὑποτελέους.* Niſi quis eo dictum modo velit, de quo & in Phidia diſſeruimus. Sex itaque Philippos περιφραστικῶς & hic Auſonius per ſenarium expreſſit numerum, qui primus perfectorum perhibetur. Boëthius in Arithmetica, *perfecti*, inquit, *numeri ſunt intra denarium numerum* VI. *intra centenarium* XXVIII. *intra millenarium* CCCCLXXXVI. *intra decem millia, octo millia centum viginti octo.*

[14] Quot par, atque impar partibus æquiperat,
Bis ternos, & ter binos [15] qui conferit unus:
[16] Qui solus totidem congeminatus habet,
Quot faciunt juncti subterque supraque locati,
Qui numerant Hyadas, Pleïadasque simul.
* * * *

Vrsule collega nobilis Harmonio,
Harmo-

octo. Festive denique & perurbane in novissimis versiculis quem utriusque gentis non barbare *decus* dixerat Ausonius, insigniora in his vina nostra videlicet *Amminea*, Græcorum vero *Chia*, Vrsulum pocillare subtexuit. *Mariang. Accursius.*

13 *Quot telios*] Τέλειος Nicomacho, reliquisque Græcis, & *perfectus* Boëthio, est numerus par: qui, ut definit Euclides, suis ipsius partibus est æqualis. Tales sunt admodum pauci: quorum primus est senarius, cujus partes sunt, dimidia tertia, sexta, III, II, I. quæ compositæ, ipsum reddunt numerum sex. Secundus, vigintiocto: qui numerus partem habet dimidiã, quartam, septimã, quartamdecimam, vicesimamoctavam, ipsi toti pares. *Vinetus.*

	3		14
	2		7
6	1	28	4
	—		2
	6		1
			—
			28

13. *Quot telios primus numerus*] Lege: *numeris*. *telios* media brevi, ut solet Ausonius. ita *Phidias* superius prima correpta. vide quæ istic notata sunt. Origenes Commentar. in Iohannem: Οἱ φύσεις ἀριθμῶν ἐξερευνήσαντες, πρῶτον μὲν τέλειον τὸν ἓξ εἰρήκασι, τοῖς ἑαυτοῦ μέρεσιν ἰσούμενον, ἔκ τε τῆς συνθέσεως τοῦ ἀπὸ μονάδος διπλασιαζομένου ἑνὸς καὶ δύο ἐστὶ τρία, ἀριθμὸς πρῶτος, καὶ τοῦ ἐφ' ὃν ἔφθασεν ὁ διπλασιασμὸς, λέγω δὲ τοῦ δύο. Γενόμενος γὰρ ὁ δύο ἐπὶ τὸ τρία, πεποίηκε τὸν ἕξ.

14. *Quot par*] Quot partibus probatur, & constat numerorum perfectorum primus, sex, & solus: quando alii sunt multis partibus majores. & quot partibus idem perfectus sex, æquiparat (scribitur & *æquiperat*, *e* pro *a*) & exæquat par atque impar, hoc est, *duo* primum numerorum parium, & *tria* primum imparium, ex quorum inter se multiplicatione efficitur senarius. Nam bis terni, sive ter bini, fiunt sex. *Vinetus.*

15. *Qui conferit unus*] Ita emendavi, pro *quia*. quod ineptum. Mox tollo τελείαν ὑποστιγμὴν, & repono leviorem distinctionem sub finem sequentis versus: hoc sensu, *qui solus congeminatus*, id est duplicatus, *totidem habet*, id est, duodecim, quot sunt in *Hyadibus* & *Plejadibus conjunctis*: quinque enim & septem faciunt duodecim.

16. *Qui solus*] Si geminetur senarius, duodecim fient. & qui numeri sunt subter & supra ipsum numerum sex, quinque scilicet & septem, Hyadum & Plejadum numeri, hi si conjungantur inter se, & componantur, duodecim quoque fient. Sunt autem *Hyades* quinque apud Hesiodum:

Φαισύλη, ἠδὲ Κορωνὶς, ἐϋστέφανός τε
Κλέεια,
Φαιὼθ' ἱμερόεσσα, καὶ Εὐδώρη τανύπεπλος.

Hos versus citat Theon Arati interpres ἐκ τῆς ἀστρικῆς βίβλου Hesiodi. *Plejades* vero septem in Phænomenis Arati,

Ἀλκυόνη, Μερόπη τε, Κελαινώ τ'
Ἠλέκτρη τε,

Καὶ

Harmonio: quem [17] Claranus,[18] quem Scaurus,& Asper,
Quem sibi conferret Varro, priorque Crates,
Quique sacri lacerum collegit corpus Homeri,
[19] Quique notas spuriis versibus apposuit:
Cecropiæ commune decus, Latiæque camœnæ,
[20] Solus qui Chium miscet, [21] & Ammineum.

[1] AVSO-

Καὶ Στερόπη, καὶ Ταΰγέτη, καὶ πότνια Μαῖα.

Non tamen omnes in his numeris conveniunt auctores, ut Hyginus docebit. *Vinetus.*

17. *Claranus*] *Clarani* meminit etiam Martialis lib x:

Scribere te, quæ vix intelligat ipse Modestus,
Et vix Claranus, quid, rogo, Sexte, juvat?

Nam Asper & Scaurus satis noti ex veteribus Grammaticis, qui eorum auctoritate sæpe utuntur. *Scaliger.*

17. *Quem Claranus*] *Clarani* Grammatici meminit Martialis in libri decimi Epigramm. vicesimo primo: idemque potest esse *Claranus*, de quo condiscipulo suo plura Seneca in Epistola sexagesima septima ad Lucilium. *Vinetus.*

18. *Quem Scaurus*] Duo fuisse *Scauros* Grammaticos ex Vero Iulii Capitolini didicimus. Patrem nimirum, & filium. Pater Hadriani Cæsaris, filius Antonini Veri præceptor fuit. Quæ illi scripserunt Grammatica (citantur ab Aulo Gellio, Diomede, & aliis) & commentaria in Horatium, Virgilium, & Terentium, nusquam exstare puto. Tantum vidimus Quincto Terentio *Scauro* quædam inscripta de Orthographia. Alii fuerant *Scauri* doctrina, & eloquentia nobiles, qui nihil ad hunc locum. *Asprum* autem Grammaticum memorant Macrobius, Priscianus, Carisius: commentariaque audimus illum in Virgilium scripsisse. *Vinet.*

19. *Quique notas spur. versibus apposuit*] Scribo; *opposuit.* Gronovius.

20. *Solus qui Chium*] Eleganter Ausonius Ursulum Græcæ linguæ & Latinæ Professorem, ad vinum alludens, *Chium miscere* dixit & *Ammineum.* *Chium* enim vinum Græcum est, *Ammineum* latinum. Ita lepida & jucunda translatione, quod voluit, significavit, ornatiore versu, quam si recte aperteque rem suo appellasset vocabulo. *Turnebus.* ad imitationem Horatii lib. 1, Satyr. x:

--- *At sermo lingua concinnus utraque*
Suavior: ut Chio nota si commista Falerni est.

21. *Et Amineum*] Hoc verbum Grammaticis plurimum facessit negotii. Vitis *Aminea*, & *Aminei* vini meminerunt Virgilius, Columella, Plinius avunculus, Vopiscus, Macrobius, Aristoteles, Galenus, & alii. Vopiscus in Floriano Imperatore: *Vitis, quæ uvas aminaas albas ferebat, eo anno, quo ille Imperium meruit, purpurascere plurima purpura cœpit.* Sic Servius, vinum *Aminaum* album esse scribit, & dictum quasi sine minio. Refragatur Ioannes Pierius: nigrumque esse potius ostendit ex Plinio, & aliis. Aristoteles in Politicis, & Macrobius tertio Saturnaliorum, *aminaam* vitem à regione cognominatam voluit: Ille, quod in Italiam advecta sit ex Aminæorum patria, qui Thessaliæ populi fuerunt: hic, quod Aminæi populi fuerunt in Italia, ubi Falernum. Verum Galenus non tantum, quæ in Falerno, Italiave, sed etiam quæ in Asia nascuntur vina, *Aminæa* appellat. Sic enim in quincto περὶ ὑγιεινῶν, ubi de vario Vinorum disputat

ingenio: *Adrianum*, inquit, *& Sabinum*, *& Albanum*, *& Gauranum*, *& Trifolinum*, *quotquotque Aminea* (unicom, & per diphthongum ſcribitur illic hoc verbum, quod apud Auſonium invenio per duo *mm*, ſcriptum, & ſine diphthongo) *per Italiam generantur*, *circaque Neapolim*, *& per Etruriam*. Et paulo poſt: Τοιοῦτοι δ᾽ εἰσὶν οἱ ἀπὸ τῆς Βιθυνίας Ἀμιναῖοι. Quod ſi à regione hoc inditum nomen eſt, ut illi voluerunt, ex his Galeni colligemus, neceſſe eſſe, quod nulla regio fuerit, quæ peregrinis illis vitibus caruerit. Auſonius autem hoc loco *Amineum* vinum Italiæ attribuit: qui per *Chium*, Græcas literas, per *Ammineum* Latinas intellexit: ut Ariſtotelem per Rhodium, & Lesbium vinum, Menedemum Rhodium, & Theophraſtum Lesbium deſignaſſe ſcribit Aulus Gellius tertiodecimo noctium Attic. *Vinetus*.

[1] AVSONIVS PONTIO PAVLINO.

Epiſtola XIX.

[2] Condiderat jam ſolis equos Tarteſſia [3] Calpe:
[4] Stridebatque freto Titan inſignis Ibero:

Iam

1. *Auſonius Pontio Paulino*] *Paulino* huic alterum nomen eſt *Pontius* in verſu centeſimo & tertio Epiſtolæ viceſimæ quartæ. Paulinum Pontium appellat Sidonius eum, quem ſcribit Burgum in agro Burdigalenſi ad fluvium Duranium, oppidulum, mœnibus primum cinxiſſe. Qui poteſt idem videri Paulinus. Idem Sidonius eum, ad quem mittit carmen illud de Burgo, Pontium Leontium nominat in titulo: in epiſtola vero duodecima libri octavi, Leontium tantum principem Aquitanorum: ſed filium ejus, ut arbitror, Paulinum: quare *Paulinus* hic eſt ad quem ſcribit Auſonius, videtur hic tribus fuiſſe nominibus dictus, Pontius, Paulinus, Leontius. Inter Burdigalenſes Grammaticos memorat Auſonius Leontium cognomento Beatum: & duos Leontios viros in primis nobiles, Burdigalenſes Epiſcopos celebravit Epigrammatibus Fortunatus Ravennas, annis poſt Auſonium centum & quinquaginta: verum quicunque, & quotquot fuerint hi Paulini, Pontii, Leontiique, & quæcunque illorum nomina, ſive una gens, ſive plures, credimus Burdigalenſes fuiſſe cunctos. Ad medium priſcæ Burdigalæ ſeptentriones ſpectantem murum, ubi illuſtriſſimus Candaliæ Comes ædes habet, locus eſt, quod *Podium Paulini* vulgo vocitatur. Paulinæ gentis domicilium ibi olim fuiſſe creditur, in editiſſima urbis parte. unde *Podium* appellatum. Sic enim Galloromani tumulum collemve vocamus. multaque ſunt loca in Gallia noſtra, quæ ab hac Podii ſignificatione propriam ſunt appellationem ſortita. Paulinam ergo gentem habuit Burdigala, in primis nobilem, & potentem, in eaque clariſſimum hunc *Paulinum Pontium*, virum conſularem, eximie doctum, & pium. de quo hæc mihi comperta puto: quæ cum iis conferri poterunt, quæ de illo Petrus Crinitus, Iodocus Badius, Lilius Gregorius, & Georgicus Fabricius ambigentes nuper ſcripſerunt. Pontii Paulini Burdigalenſis, ad quem exſtant Auſonii Burdigalenſis, & ejus ipſius ad Auſonium literæ aliquor, hujus ſunt Epiſtolæ illæ quatuordecim ad Severum, quas Iodocus Badius Aſcenſius Luteriæ

primus

primus formis emisit, anno Christi millesimo quingentesimo decimo & quincto. Barcinonensis namque secessus sui in illarum sexta, quo Badius edidit ordine, facit mentionem: de quo plura Ausonius in Epistolarum 23. & duabus sequentibus, ipseque adeo *Paulinus* in sua prima, qua respondet Ausonio. Severus autem hic, est sine dubitatione, presbyter ille Severus, cognomento Sulpicius, homo Aquitanus, multorum scriptorum auctor, in quibus quod memorat Gennadius de Beato Martino, id etiam memorat Paulinus in earum ad Severum Epistolarum quincta, & decima: ut & hoc arguat, quis hic sit Severus Paulini amicus. Ejusdem Paulini sunt & quinque ad Delphinum, & sex ad Amandum Epistolæ: de quorum posteriore quædam scripsisse meminimus in carmen de Burdigala. Delphinus vero Burdigalæ pontifex erat, quo tempore Hispanus ille Priscillianus Christianam rem suis deliramentis turbabat, ad annum Christi trecentesimum & octogesimum quinctum. Eum enim nominat in istarum turbarum telatione, Severus Sulpicius libro posteriore sacræ Historiæ. Ejusdem quoque Paulini sunt duæ ad Victricium Epistolæ, in quibus Nolæ, Romæ, Rotomagi, Viennæ mentio fit. tum quæ in editione Badiana sequuntur ad Aprum, Iovinm, & alios. Carmen Iambicum, ad Cyrherium: ubi Capuæ, & Nolæ suæ meminit. elegia de Celso: in qua extrema Therasim nominat, quemadmodum & in titulis, secundæ ad Severum, secundæ & tertiæ ad Aprum, & in aliis inter Augustini Epistolas. decem Natales Felicis Nolani Episcopi: quorum meminit in extrema nona ad Severum. Sapphicum carmen de Niceta Daco. Ad hæc vita Ambrosii Mediolanensis, quem putat Sigebertus mortem obiisse anno Christi quadringentesimo & tertio: & quæ inter Augustini Epistolas exstant literæ aliquot ad Augustinum. Alia ejus scripta memorat Gennadius: quæ hauddum mihi videre contigit, nec quod poëma de Regibus in his litteris se ab eo accepisse scribit Ausonius: ceterum quæ recensui, hæc quin sint ejusdem Paulini Burdigalensis omnia, dubitare non debuit Petrus Crinitus. Quem merito reprehendere videtur Badius. quod ex stilo judicans duos fecerit Paulinos, unum Burdigalensem civem, Nolanum Episcopum alterum. Idem namque Hortensius magis floruit dicendo, adolescens, quam senior: & Christiana pietas, grandia ista, sublimia, & fucata, respuit: humilibus, verisque gaudet magis. Iam quæ de vita & moribus *Paulini* ex ejus ipsius, & Ausonii, Ambrosii, Hieronymi, Augustini, aliorumque æqualium scriptis cognovi, breviter perstringam. Illi cum Ausonius dixisset in Epistolarum Ausonii vicesima quarta:

— Ego sum tuus alter, & ille
Præceptor primus, veterum largitor honorum,
Primus in Aonidum qui te collegia duxi,

Respondit Iambico Carm. Paulinus:

Tibi disciplinas, dignitatem, literas,
Linguæ, & togæ, & famæ decus,
Provectus, altus, institutus, debeo.

Ibique Ausonium, *patronum*, *præceptorem*, *patrem* appellavit, ac multis aliis in locis. Consul Romanus ante Ausoninm fuit, ut cognosces ex Epistola vicesima, hoc est ante annum Christi trecentesimum octogesimum secundum, sed extraordinarius, ut dicemus: eumque magistratum Ausonii opera videtur adeptus. Vxorem habuit *Therasiam*, non minus viro piam & sanctam. Nescio quoto ætatis anno post Consulatum religionem Christianam sit professus, sed eum significat primæ ad Delphinum Burdigalensem Episcopum titulus Epistolæ, ab hoc Delphino fuisse baptizatum: unde illum in iis literis, & in tertiadecima ad Severum, *dominum* & *patrem* vocat. Religioni

ligioni autem quum in patria libere vacare non posse se videret, secedendum censuit. Barcinonensis ejus secessus (urbs est, ut dicemus, Hispaniæ Barcino) mentio fit in Epistolis Ausonii vicesima prima, & vicesima quarta: cujus & ipse meminit Ausonio respondens Epistola prima, & in extrema ad Severum sexta. Italici vero, & Campani, & Nolani, (provincia est Italiæ, Campania, & Campaniæ urbs Nola) pluribus locis mentionem fecit *Paulinus*, ut in Epistola prima ad Severum: ubi se dicit panem Campanum de cellula sua Severo misisse, quem rogat, ut ad se in Campaniam è Gallia vinum vetus pervehendum curet: *quod Narbone adhuc nos*, inquit, *habere credimus*. Ex quibus verbis illum apparet ante Narbone aliquandiu, relicta patria, degisse, quam in Campaniam se contulisset. in decima ad eundem Severum, in secunda ad Delphinum, in secunda ad Victricium. Et literas illas ad Severum Sulpicium, si, quo Badius edidit ordine, eodem scitem fuisse sciptas, dicerem Paulinum è patria sua in Italiam primum secessisse: inde in Hispaniam venisse, ac rursus in Italiam concessisse: qui & in Epistola illa sexta hoc mihi significare videtur, quum sic scribit ad Severum Sulpicium, qui tunc erat Elusæ Aquitaniæ Civitate, unde Elusanam plebem dixit idem Severus in Historia de Priscilliano hæretico, & Elosates *o* pro *u* vetus provinciarum nomenclator in recensendis Popularia Civitatibus: *Nos modo in Barcinonensi, ut ante scripseram, civitate consistimus, post illas literas, quibus rescripsisti, die Domini, quo nasci carne dignatus est, repentina, ut ipse testis est, vi multitudinis, sed, credo, ipsius ordinatione, correptus, & presbyteratu initiatus sum. fateor, invitus, non fastidio loci. nam, testor ipsum, quia & ab aditui nomine, & officio, optavi sacram incipere servitutem. sed ut alio destinatus, alibi, ut seu, mente compositus, & fixus, novum insperatumque placitum divina voluntatis expavi.* & paulo post: *Nam ea conditione in Barcinonensi Ecclesia consecrari adductus sum, ut ipsi Ecclesia non alligarer, in Sacerdotium tantum Domini, non etiam in locum Ecclesia dedicatus.* Ceterum hæc ut habeant, dubitet interim nemo, Aquitanus ille *Paulinus*, quem Nolanæ urbis secretum delegisse scribit Divus Ambrosius, quin sit noster hic Burdigalensis Paulinus, postquam Burdigala ex clarissimis Aquitaniæ Civitatibus semper fuit. Tanti auctoris verba sunt in literis ad Sabinum Episcopum libro sexto Epistolarum: *Paulinum splendore generis in partibus Aquitania nulli secundum, venditis facultatibus tam suis quam conjugalibus, in hos se induisse cultus ad fidem comperi, ut ea in pauperes conferat, qua redegit in pecuniam: & ipse pauper ex divite factus, tanquam deoneratus gravi sarcina, domui, patria, cognationi quoque vale dicat, quo impensius Deo serviat. Elegisse autem secretum affirmatur Nolana urbis, ubi tumultum fugitans, avum exigat. Matrona quoque virtuti & studio ejus proxime accedit, neque à proposito viri discrepat. Denique transcriptis in aliorum jura suis prædiis, virum sequitur: & exiguo illic conjugis contenta cæspite, solatur se religionis, & caritatis divitiis. Soboles eis nulla, & ideo meritorum posteritas desiderata. Hac ubi audierint proceres viri, qua loquentur? Ex illa familia, illa prosapia, illa indole, tanta præditum eloquentia, migrasse à Senatu*, & quæ sequuntur. Augustini vero illa primo de Civitate Dei, de quo alio Paulino intelligas? *Vnde Paulinus noster Nolensis Episcopus ex opulentissimo divite, voluntate pauperrimus, & copiosissime sanctus, quando & ipsam Nolam barbari vastaverunt, quum ab eis teneretur, sic in corde suo, ut ab eo postea cognovimus, precabatur. Domine non excrucier propter aurum, & argentum. Vbi enim sint omnia mea, tu scis. Ibi enim habebat omnia sua, ubi eum condere, & thesaurizare ille monuerat, qui hac mala mundo ventura prædixerat.* Ita multis locis Ambrosius, Hieronymus, Augustinus Paulini nostri genus, eruditionem,

tionem, pietatem, commendaverunt, eundemque quanti etiam faceret Martinus ille Turonensis Episcopus, sic refert Sulpicius: *Praestantissimumque nobis praesentium temporum illustris viri Paulini exemplum ingerebat: qui summis opibus abjectis, Christum secutus, solus pene his temporibus Euangelica praecepta complesset. Illum nobis sequendum, illum clamabat imitandum: beatumque esse praesens seculum, tantae fidei virtutisque documento, cum secundum sententiam Domini, dives, & possidens multa vendendo omnia, & dando pauperibus, quod erat facto impossibile, possibile fecisset exemplo.* Haec ille. Qui ubi sit, mortuus, nescio, nisi forte Nolae suae, unde Romam translatum corpus ejus, & in aede Bartholomaei collocatum, scribat Raphaël Volaterranus: neque quoto aetatis, neque quibus Consulibus. Romam in chronicis legimus captam fuisse à Gothis anno CHRISTI quadringentesimo & & duodecimo, ac annis post quadraginta quatuor, hoc est anno CHRISTI quadringentesimo quinquagesimo sexto, ab Vandalis: qui ex Africa, quam tenebant, in Italiam trajecerant. Scripserunt ergo quidam, sed qui post tempora haec fuerunt, Nolam ea tempestate captam quoque fuisse, & direptam ejusque Episcopum Paulinum, quicquid habebat pecuniae, in redimendos captivos insumpsisse: & quum deficeret pecunia, viduae pauperis, cujus filius in Africam captivus asportatus fuerat, lacrymas miseratum, in Africam cum ea trajecisse: & sua captivitate ibi captivum redemisse, ipsum tamen postea, ob eximiam perspectam pietatem à barbaris liberatum, Nolamque cum suis omnibus remissum. De quo dubitari video, an sit idem *Paulinus*: quum hanc Nolae vastationem ab illa, de qua mentionem fecit Augustinus diversam esse liqueat. Mortem namque obivit Augustinus, anno CHRISTI, ut sunt Prosperi rationes, quadringentesimo & tricesimo tertio, & sic annis viginti tribus ante Vandalicam tempestatem. Quare priorem illam cladem Nolanam Ludovicus Vives censet Gothis attribuendam, quibus temporibus hi Romam primum ceperunt. De *Paulino* ergo, qui Vandalis Italiam populantibus, Nolanorum fuit pontifex, quaeritur, sitne Burdigalensis Paulinus, quem Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, Nolae viderunt Episcopum, an aliquis alius Paulinus, qui Burdigalensi illic successerit? Burdigalensis namque Paulin. ante Ausonium Consul fuit, hoc est ante nati Christi annum trecentesimum & octogesimum secundum, ut ante diximus. inter quem annum, & annum direptae à Vandalis Nolanae civitatis, intersunt anni minimum septuaginta quatuor, non exiguus annorum humanae vitae numerus. At illum plus eo vixisse necesse est, postquam ante Ausonium Consul fuit. sed de cujus longa aetate nihil quicquam legere meminimus. Scripsit Prosper Hieronymum, qui ad hunc Paulin. scripsit de institutione Monachi, ubi eum appellat *Symmysten*, & *sodalem*, & *amicum*, ac, ut arbitror, praefationem illam in sacros libros, nonaginta unum annum vixisse. ad quem annum potest noster Paulinus in eodem vitae genere pervenisse: & sit natus fuisse annos minimum decem & septem, quum fuit Consul Ausonius. eaque aetate consulatum gessisse: postquam isti Caesares pro libidine ad hunc magistratum solebant quosque evehere, infantes etiam, & equos suos, ut Iovianus Varronianum filium suum parvulum, & Caligula *Incitatum* equum suum. Sed possunt haec de viduae filio, aliquo ante tempore contigisse. Gregorius qui hanc pluribus refert Historiam in principio tertii libri Dialogorum, quae & in quibusdam Pauli diaconi Aquilejensis exemplaribus invenitur, iis Vandalorum temporibus plus centum & quinquaginta annis posterior fuit: & miror, quod antiquiorem se ejus rei auctorem

fem non citet. Fratrem hic habuit, cujus meminit Ausonius in extrema Epist. vicesima tertia, quæ ad ipsum est *Paulinum* scripta: *Hebromani jam tecta subit. jam prædia fratris ingreditur.* Cujus fratris filius videri posset is Paulinus, cujus exstat sexcentorum fere versuum carmen Eucharisticon Deo, opus in primis pium. in quo se dicit Pellæ in Macedonia, quum Proconsul eam provinciam administraret; genitum, Burdigalam majorum suorum patriam vidisse diripi à Gothis, rege Attulfo, ac incendi. Quod contigit circiter annum Christi, quadringentesimum & sextum decimum. Burdigalenses autem Paulini, nemini esse dubium puto, quin ab Roma oriundi fuerint. Plinius in principio Naturalis Historiæ, *Suetonium Paulinum* vidisse se Consulem dicit, qui primus Romanorum ducum Atlantem montem sit transgressus. Memorat Plinius junior in Epistola nona libri quarti, & alibi, *Valerium Paulinum*, atque *Lolliam Paulinam* Caligulæ conjugem Suetonius. Quod nomen invenitur in antiquis inscriptionibus gemino *ll* sæpius, quam simplici sculptum: sicut & suum primitivum PAVLLVS frequentius, quam PAVLVS, ut Ioannes Pierius jampridem monuit in castigationibus Virgilian. *Vinetus.*

2. *Condiderat jam Solis equos*] Eodem modo est περιχ6ολὴ apud Senecam ἐν ἀποκολοκυνθώσει.

Iam Phœbus breviore rota contraxerat orbem.

Post longam descriptionem subjungit: *Puto magis intelligi, si dixero: mensis erat October.* Eadem etiam apud Fulgentium in Mythologicis:

Solverat ignivomos mundi regione peracta.

Post eam descriptionem adjicit: *Et, ut in verba paucissima conferam, nox erat.* Ita hic Ausonius post hanc descriptionem addit: *Nescis, puto, quid velim tot meis versibus,*&c. Vtinam veto saltem *Paulini Epitomen* haberemus, postquam injuria temporum *Suetonium* ipsum nobis invidit. *Scaliger.*

3. *Calpe*] Altera ex Columnis Herculis, mons scilicet Hispaniæ ad fretum Gaditanum, & oceanum occiduum. Ταρτησσός, ejusdem occiduæ Hispaniæ urbs, sicut diximus in Epistolam decimam. Hujus autem Epistolæ titulus erat in Tiliano codice, Badiana editione, & aliis quibusdam, AVSONIVS *Pontio Paulino, quum ille misisset poëmation versibus plurimis de regibus ex Tranquillo collectis.* Vinetus.

3. *Tartessia Calpe*] Mons Hispaniæ notissimus. Festus Avienus:

--- Scopuli stant ardui utrinque
Vnus in Europam; Lybiam procul aspicit alter.
Sic discreta freto procera cacumina celsis
Emicuere jugis, sic intrant saxa profundum:
Sic subeunt nubes; sic cælum vertice fulcit
Maura Abila, & dorso consurgit Iberica Calpe.

Ita enim l. gend. pro *deserta freto.*

4. *Stridebatque*] Cleomedes libro secundo de Mundo, ridet Epicurum, & illos, qui dixerint solem, reliquosque sempiternos illos ignes in Hispano, & occiduo mari, extingui: ut qui facile credidissent, quod Hispani retulissent, audire se, quum Sol occideret, talem sonitum, qualis candente ferro in aquam merso editur. *Vinetus.*

4. *Stridebatque freto*] Ita credidere veteres, aut saltem finxerunt. Florus lib. II, cap. XII, de Bruto: *Peragratoque victor Oceani litore, non prius signa convertit, quam cadentem in maria solem, obrutumque aquis ignem non sine quodam sacrilegii metu ac horrore deprehendit.* Statius lib. II Sylv. in Genethl. Lucani:

Felix heu nimis & beata tellus,
Quæ pronos Hyperionis meatus
Summis Oceani vides in undis
Stridoremque rota cadentis audis.

D. Hieronymus Comment. in Ecclesiasten cap. I: *Sol ipse, qui in lucem mortalibus datus est, interitum mundi ortu*

Iam ſuccedentes quatiebat Luna juvencas:
Vinceret ut tenebras radiis, velut æmula fratris.
Iam volucres, hominumque genus ſuperabile curis,
Mulcebant placidi tranquilla oblivia ſomni.
Tranſierant idus, medius ſuprema december
Tempora venturo properabat jungere Iano.
Et nonas decimas ab ſe nox longa kalendas
Iugiter acciri [5] celebranda ad feſta jubebat.

Neſcis, puto, quid velim tot verſibus dicere. medius fidius neque ipſe bene intelligo: [6] tamen ſuſpicor. Iam prima nox erat ante diem nonumdecimum kalendarum Ianuariarum, quum redditæ ſunt mihi litteræ tuæ oppido quam litteratæ. His longe jucundiſſimum poëma ſubdideras, quod de tribus Suetonii libris, quos ille de regibus dedit, in epitomen coëgiſti, tanta elegantia, ſolus ut mihi videare aſſecutus, quod contra rerum naturam eſt, [7] brevitas ut obſcura non eſſet. In his verſibus ego iſta cognovi.

Europamque Aſiamque duo vel maxima terræ
Membra. quibus [8] Lybiam dubie Salluſtius addit,
Europæ adjunctam: poſſit quum tertia dici:
Regnatas multis, quos fama obliterat: & quos

Barba-

ortu ſuo quotidiano indicat & occaſu. Qui poſtquam ardentem rotam oceano tinxerit, per incognitas nobis vias ad locum, unde exierat regreditur: expletoque noctis curriculo: rurſum de thalamo ſuo feſtinus erumpit. Claudianus in laude Serenæ reginæ:

Quid dignum memorare tuis Hiſpania terris
Vox humana valet? primo levat æquore ſolem
India: tu feſſos exacta luce jugales
Proluis, inq; tuo reſpirant ſidera fluctu.

Iuvenalis Sat. XIV, ℣ſ. 279:

--- Sed longe Calpe relicta
Audiet Herculeo ſtridentem gurgite ſolem.

Vbi Scholiaſtes: *Gaditano Oceano ſol mergens ſtridet, ut ſi ferrum candens in aquam tinguas.*

5. *Celebranda ad feſta*] Saturnalia. quæ ex edictis Cæſarum, à ſextodecimo Calendarum Ianuariarum die cœpta, in quartum decimum deſinebant, quo die uno fieri ante conſueverant. Macrobius primo Saturnaliorum. *Vinetus.*

6. *Tamen ſuſpicor*] Hoc puto me velle dicere, nempe quod erat prima nox. Simile Seneca in eo, quod ſcripſit de Claudio Cæſare: & Fulgentius in præfatione mythologicorum. *Vinet.*

7. *Brevitas ut obſcura*]
Brevis eſſe laboro, obſcurus fio, ---
ait Horatius de arte Poëtica. *Id.*

8. *Lybiam*] Africam Salluſtius in Iugurthino: *In diviſione orbis terræ plerique in parte tertia Africam poſuere. pauci tantummodo Aſiam, & Europam eſſe,*

Barbara Romanæ non tradunt nomina linguæ,
Illibanum, Numidamque Avelim, [9] Parthumque Vononem,
Et [10] Caranum, [11] Pellæa dedit qui nomina regum.
[12] Quique magos docuit mysteria vana Necepsus:
[13] Et qui regnavit sine nomine mox Sesoostris.

Hæc tu quam perite, & concinne, quam modulate, & dulciter, ita juxta naturam Romanorum accentuum enuntiasti, ut tamen veris, [14] ac primigeniis vocibus sua fastigia non perirent. Iam quid de eloquentia dicam? liquido adjurare possum, nullum tibi ad poëticam facundiam Romanæ juventutis æquari. Certe ita mihi videris. si erro, [15] pater sum, fer me: & noli exigere judicium, obstante pietate. Verum quum pie diligam, sincere ac severe judico. Affice me, oro,

esse, sed Africam in Europa. Vinetus.

9. *Parthumque Vononem*] Cornelius Tacitus secundo Historiæ Augustæ refert, quomodo *Vonones* sit *Parthorum rex* factus, regno pulsus, & interfectus. *Vinet.*

10. *Caranus*] Fuit unus ex Heraclidis, qui venit in Macedoniam, & in ea regnavit. Ab eoque posteritas, & nepotes usque ad Philippum Amyntæ. *Scaliger.*

10. *Et Caranum*] In Macedonia successisse *Caranum* Macedoni Deucalionis filio memoriæ prodidit Solinus. Iustinus vero ex Trogo libro septimo, *Caranum* hunc tradit primum Macedoniæ regem fuisse. Idem facit & Titus Livius libro quadragesimo quincto. *Vinetus.*

11. *Pellæa dedit*] Πέλλα, Macedoniæ Metropolis, Philippi, & Alexandri filii patria, ut Strabo, Mela, & alii scribunt. *Vinet.*

12. *Quique*] Et qui *Nechepsus*. Sic malim legere, quam *Nechepsi*, ut alia habent exemplaria, & legit Petrus Crinitus ultimo capite undevicesimi. In quo nomine, hoc amplius invenio vitii, quod prima syllaba modo *e*, modo *i* habet: & secunda modo aspirata, modo sine spiritu. Est enim *Necepsos* rectus apud Plinium secundo Naturalis Histor. *Necepsos* & *Nichepsos* in iisdem Latinis Eusebii Chronicis, utrocumque modo scripserit Iulius Firmicus, quod in ejus Chaldaicis varie corruptum offendi. Sunt autem aliquot *Nichepsi* apud Eusebium, Ægypti reges. quorum unus dicitur *magicæ* artis peritus fuisse, & scripta medicinalia edidisse, quæ viderat Eusebius. Petosiridis nomine ad *Nicepsum* regem circumfertur Epistola de ratione præsciendi futura ex literis nominis cujusque, quibus numeri designari soleant. *Vin.*

13. *Et qui regnavit*] Hic ejusdem Ægypti rex, Σῶςρις apud Suidam. Σέσωςρις apud Strabonem, Herodotum, Lucanum, & Valerium Flaccum. Primo Bibliothecæ Diodori Siculi, teste etiam Tzetze. Hic Lybiam, Æthiopiam, Arabiam, Asiam bello domuit, sed quem successorem in regno habuit filium, hunc tanto patre dignum nihil gessisse, Herodotus, & Diodorus dicunt. *Idem.*

14. *Ac primigeniis vocibus*] Nominibus ipsis barbaris. *Id.*

15. *Pater sum*] Non natura *pater*, sed institutione, ætate, amore. *Idem.*

16. *Mellea*

orio, tali munere frequenter: quo & oblector, & honoror. Accessit tibi ad artem poëticam [16] *mellea modulatio. Quid enim aliud agunt,*

[17] Audax Icario qui fecit nomina ponto,
[18] Et qui Chalcidicas moderate enavit ad arces,

nisi ut & vegetam, & sublimem alacritatem tuam, temeritatem voces: me vero, & consultum, & quem filius debeat imitari, salutari prudentia praeditum dicas? Quod equidem contra est. Nam tu summa sic appetis, ut non decidas: senectus mea satis habet, [19] *si consistat. Haec ad te breviter, & illico, vesperis illius secuto mane dictavi. Ita enim tabellarius tuus, ut epistolam referret, instabat. Nam si mihi otium*

16. *Mellea modulatio*] Prior lectio, *adulatio*. mutasse videntur eam putantes Ausonii non Paulini esse versus qui statim sequuntur:

Audax Icario qui fecit nomina ponto,
Et qui Chalcidicas moderate enavit ad arces.

Quorum testimonio, Paulini adulatio poëtam non praeteriit. Sed eam *melleam*, quam perniciosam felleamque mavult dicere, patrio affectu. Habet enim hoc Ausonius commune tum cum pluribus, tum vel maxime cum Symmacho, ut videlicer, quos fratribus, filiisve suis libenter annumeret *fratres, filiosve* nuncupet: *Quid ergo*, inquit, *agunt aliud hi duo versus, nisi ut tu vegetam alacritatem tuam, temeritatem voces? me vero & consultum, & quem filius debeat imitari, salutari prudentia praeditum dicas?* Arrogantiam itaque Paulinus vitans tanquam *Icari* suam ipsius audaciam redarguere; Ausonio vero deblanditus moderationem patris *Daedali* in eo collaudare, videri voluerat his versibus, qui soli huc adducti, atque ab ordine caeterorum sejuncti, inspectionis negotium exhibent. Excludendus est & ille titulus, qui versibus subditur, adventantis noctis periphrasin continentibus. quos eodem propemodum filo Planciades Fulgentius aemulatur. *Mariang. Accursius.*

17. *Audax*] *Icarus* Daedali filius quando decidit. Dixerat Ovidius elegia prima primi tristium:

Dum petit infirmis nimium sublimia pennis
Icarus, Icariis nomina fecit aquis.

Vinetus.

18. *Et qui Chalcidicas ad arctos*] Vetus lectio, *ad arces*. Librarii utram eligerent, rectam putarunt, quod de ipso Daedalo apud Virgilium legerint:

Insuetum per iter gelidas enavit ad arctos,
Chalcidicaque levis tandem superastitit arce.

simul autem non vident, quam non deceat, septentrionem vocari *Chalcidicum*. Mariang. Accursius.

18. *Et qui Chalcidicas*] *Daedalus*. Virgilius in principio sexti Aeneidos; *Chalcidicam arcem* dixit Cumas urbem Italiae: quo ex Creta fugit Daedalus. Se ergo modeste Icarum appellabat Paulinus, Ausonium Daedalum. *Vinetus.*

19. *Si consistat*] Laberius:

Non possunt primi esse omnes omni in tempore.
Summum ad gradum cum claritatis veneris,
Consistes aegre: & citius quam descendet, decides.

otium fuerit, [20] *oblectabile negocium erit ad te prolixius delirare*, [21] *te ut eliciam*, *mihi ut satisfaciam* , *Vale.*

20. *Oblectabile*] Iucundum. Alibi non memini hoc vocabulum legere. *Vinetus.*

21. *Te ut eliciam*] Fortean codices olim scripti : *Tuutelicium*, pro *tua ut eliciam*. Sic supra Epist. XII: *Versus meos dum putas elici*, *repressisti.*

Epistola XX.

[1] PAVLINO AVSONIVS. Metrum sic suasit, ut esses

Tu prior, & nomen prægrederere meum.
[2] Quanquam & fastorum titulo prior, & tua Romæ
Præcessit [3] nostrum sella curulis ebur.
Et quæ jamdudum tibi palma poëtica pollet ,
[4] Lemnisco ornata est, quo mea palma caret.

[5] Lon-

1. *Paulino Ausonius*] In literatum titulis, scribentis nomen debet præponi, ut Πλάτων Διονυσίῳ, Ἀριστοτέλης βασιλεῖ Ἀλεξάνδρῳ. *Marcus Cicero Consulibus , Pratoribus, Tribunis plebis , Senatui , populoque Romano. Cajus Plinius Trajano Imperatori salutem dicit.* Hæc parasitica sunt nec Græca , nec Latina , *Imperatori Domitiano Martialis salutem. Reverendo Episcopo Erasmus S. P. D.* Vinetus.

1. *Paulino Ausonius*] Epistolæ hujus inscriptionem ita mutari debuisse ratio nos ipsa docuit.

2. *Quanquam & fastorum*] *Consulum* duo genera *Ordinarii* & *Suffecti. Ordinarii*, qui principio anni, hoc est Calendis Ianuariis Consulatum inibant. *Suffecti* vero , quos & *minores* interdum appellatos fuisse Dio tradit, hi erant qui ordinariis eodem anno substituebantur , vel ipsis adeo suffectis. Per Ordinariorum , & raro per suffectorum Consulum nomina , anni , & tempora , quibus res gestæ fuerant, significabantur. fueruntque Consules ordinarii , qui in Aurelii Cassiodori , & aliorum quorundam Chronicis nominantur. In quorum ullo quia *Paulini Pontii* nomen non invenio , Consulem non ordinarium sed suffectum fuisse credo. Sic & de Quinctiliano censuimus in Gratiarum actionem. *Vinetus.*

3. *Nostrum ebur*] Meam *sellam curulem pracessit tua*, hoc est, tu ante me Consul fuisti. *Vinet.*

4. *Lemnisco ornata est*] Tu melior poëta,quam ego. *Lemniscum*,Siculum facit Hesychius : Λημνίσκους, τὰς στεπτὰς Συρακούσιοι ταινίας. Latinam originem dedisse videtur Festus Pompejus: *Lemnisci*,inquit,*id est*,*fasciolæ colorisa dependentes ex coronis*, *propterea dicuntur*, *quod antiquissimum fuit genus coronarum lanearum.* Ita ibi quædam exemplaria, alia pro *colorisa*,*colorisca* habent. *Coloria* legisse puto Laurentium Vallam , & Nicolaum Perottum : qui scribunt , *Colorias* vestes esse appellatas , quæ ex lana non tincta, sed nativo colore,alba , nigra , rufave sint factæ. At non unius generis fuit istarum tæniarum materia. Plinius sextodecimo Naturalis Historiæ de Tilia arbore : *Inter corticem*, *& lignum tenues tunicas multi-*

[5] Longævæ tantum superamus honore senectæ.
Quid refert? cornix non ideo [6] ante cycnum.
Nec quia mille annos vivit [7] Gangeticus ales,
Vincit centum oculos, [8] regie pave, tuos.

Cedi-

multiplici membrana. è quibus vincula, Tilia vocantur. tenuissima earum Phyluræ, coronarum lemniscis celebres, antiquorumque honore. Idem vicesimo primo: *Crassus dives, primus argento auroque folia imitatus, ludis suis coronas dedit. accesseruntque & lemnisci: quos adjici ipsarum coronarum honos erat, propter Etruscas, quibus jungi nisi aurei non debebant. Puri diu fuere ii. Calare eos primus instituit Publius Claudius Pulcher: bracteasque etiam phyluræ dedit.* Hæc Plinius:

In veterum coronis qui fuerint isti *lemnisci*, & quomodo positi, posse cognosci arbitror ex vetusta illa querna corona Burdigalensis marmoris, cujus effigiem damus. *Palmas lemniscatas* dixit Cicero in oratione pro Sexto Roscio Amerino, quas *lemnisci* ornarent. *Vinetus.*

4. *Lemnisco ornata est*] *Palma* victoribus dari solebant, sed in nobiliore victoria *lemniscis* ornabantur, ut & coronæ. de Coronis Plinius lib. xxi, cap. iii: *Accesseruntque & lemnisci, quos adjici ipsarum coronarum honos erat.* hinc à Cicerone dicitur: *palma lemniscata* pro Roscio. *lemniscum* aut *lemniscatam* coronam significasse Maro videtur lib. v Æneid.

Puniceis ibant evincti tempora tæniis.

Est autem *lemniscus* Syracusanum verbum, quo stricta angustaque tænia significatur. Athenæus lib. vi. ἐκ τούτου περιστεφθῆναι καὶ φάσαι τὰς τρυγόνας καθ' ὅλην ἐξίπταντο τὴν ὁδὸν λημνίσκοις τοὺς πόδας δεδεμένας πρὸς τὸ ῥᾳδίως ὑπὸ τῶν θεωμένων ἁρπάζεσθαι. Turnebus lib. xviii Adv. cap. iii. Vide Scalig. lib. v de Emend. Temporum.

5. *Longava tantum*] Sic *se senem*, *Paulinum* vero *juvenem* dicit Ausonius multis aliis locis, ut Epistolæ vicesimæ quartæ, versu quadragesimo septimo, ac centesimo & vicesimo primo. *Vinetus.*

6. *Ante cygnum*] Sic supra *vera magnetis*, ut vir incomparabilis emendavit. Ita *Daphne* prima brevi apud Statium lib. i Sylv. Carm. ii. si modo vera est lectio, quam puto:

Hanc si Thessalicos vidisses, Phœbe, per agros,
Erraret secura Daphne. si littore Naxi
Thesеum juxta foret hac conspecta cubile,
Gnossida desertam profugus liquisset & Evan.

Vulgata minus eleganter:

Erraret Daphne secura. in littore Naxi.

7. *Gangeticus ales*] Phœnix, à Gange fluvio Indiæ. *Vinetus.*

8. *Regie pavo tuos*] *Regie*, sic vet. cod. virili genere. quæ plenior est lectio ac sincerior, quam ut legas, *Regia*, ad avem referens, quod solet fieri. Est quippe mas in eo genere stellata ac gemmanti cauda, non au-

Cedimus ingenio, quantum præcedimus ævo.
Aſſurgit muſæ noſtra camœna tuæ.
Vive, vale : & totidem venturos [9] congere Ianos,
Quot

tem fœmina. Eleganter vero dixit in pavone *oculos*, Argi fabulam ſecutus, non rem ipſam. Quanquam eſt finiri quoque numeri pro infinito quædam ratio. Porro *phœnicem* mille annis vivere hic aſſerit: Firmianus, Claudianus, & Martialis totidem; Herodotus, Pomponius, & Poëta Ovidius quingentis. Plinius Manlium ſequutus, ſexcentis ſexaginta. Solinus, quadraginta & quingentis, Heſiodus portentoſe magis quam vere, novem ipſi corvorum ætates tribuit. Reddit & varias de ea nonnullorum opiniones Tacitus. ita plerumque in eadem re probatiſſimi authores diſſident. Quin & ſibi etiam contradicere Auſonium, decernet aliquis, quando in Ternario prius ſcripſerit, *phœnicem* novem corvorum ætates ſeneſcere. Verum ego arbitror in ea ave ipſum quoque agnoviſſe fabuloſitatem, quam & Plinius ſuſpicatus eſt, ut in corvorum, cornicumque longævitate Macrob. ideoque Heſiodi licet carmen æmulatus, cornicis, cervi, corvi, phœniciſque ætatam ſcribens, ab Heſiodo diverſus abiit, ac pro arbitrio ad ternarium, novenariumque numeros contulit, rem cenſeri nugatoriam ac fabuloſam, non ignarus. Heſiodus enim *Cornicem* novem vivere ætates hominum collegit, cervum autem cornicis quatuor, corvum ejus tres, hujus *phœnicem* novem. Nymphas denique phœnicis decem. Ejus carmina ſunt hæc:

Ε'ννέα τοι ζώῃ γενεὰς λακέρυζα κορώνη
Α'νδρῶν ἡβώντων. ἔλαφος δέ τε τετρακόρωνος·
Τρεῖς δ' ἐλάφους ὁ κόραξ γηράσκεται, αὐτὰρ ὁ φοῖνιξ
Ε'ννέα τοὺς κόρακας. δέκα δ' ἡμεῖς τοὺς φοίνικας
Νύμφαι ἐϋπλόκαμοι κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο.

Auſonius autem ſic:

Ter nova Neſtoreos implevit purpura fuſos,
Et toties trino cornix vivacior ævo.
Quam novies terni glomerantem ſæcula tractus
Vincunt æripedes ter terno Neſtore cervi.
Tris quorum ætates ſuperat plebeius oſcen.
Quem novies ſenior Gangeticus anteit ales.

Hos autem verſus quiſque ſua diligentia legat. Reliquum vero nobis eſt, ut admoneamus, non videri quidem ipſos eo loco referendos quo in Gripo nunc habentur, ſed poſt ſextum ab initio verſum, ut cum hominum ætate connectantur, non ſolum monſtraru Heſiodi, verum etiam quod (ſi diligentius rem æſtimes) ſparſa, minuſque cohærentia reddantur reliqua. Durum hoc delicatioribus fortaſſe fuerit, ſed ſane fuerit, dum ne commonentem tantum me damnare audeant, atque etiam conſiderent, id quod in periocha XIV Odyſſ. quodque in Epigrammate ſeptem ſapientum indicavimus, & quod etiam in Moſella fluvio allaturi fuimus, niſi aliis interim animadverſum, imprimique curatum foret. ubi tres una ſerie in partem longe diverſam atque aviam rejecti indigne ferebantur hi verſus:

Cæruleos nunc Rhene ſinus, hyaloque virentem
Pande peplum, ſpatiumque novi metare fluenti
Fraternis cumulandus aquis, nec præmia in undis. Mar. Accurſius.

8. *Regie pavo*] Mollius alter Voſſianus: *Regie pave, tuos,*

9. *Congere*] Alii emendarunt *congere,*

Quot tuus, aut noster conseruere patres.

fere, sed vetus exemplar *congere*. quo propemodum scriptum modo ab authore facit, ut existimem, quod alibi ad Georgium, super iisdem fastis pari commutatione cavit, ne verbum idem bis inculcaretur:

Tu quoque venturos per longum consere Ianos,

Vt mea congessit pagina praeteritos.

Horum vero illud hemistichium, *venturos per longum consere Ianos* illexisse arbitror in errorem. *Mariang. Accurs.*

9. *Totidem venturos congere*] Reponendum: *consere Ianos*. ostendit versus sequens:

Quot tuus aut noster conseruere patres. Grævius.

9. *Congere Ianos*] Scribendum, *consere*, uti monuimus ad carmen de Fastis ad Hesperium.

AVSONIVS PAVLINO SVO S. D.

Epistola XXI.

Q*Vanto me affecit beneficio, non delata quidem, sed* [1] *suscepta querimonia mea, Pauline fili! veritus displicuisse oleum, quod miseras, munus iterasti. addito etiam* [2] *Barcinonensis muriæ condimento, cumulatius præstitisti.* [3] *Scis autem me id nomen*

1. *Suscepta querimonia mea*] Lege: *suspecta*. Suspicabatur enim Paulinus Ausonium queri de primo munusculo. Itaque iteravit illud. *Scaliger.*

2. *Barcinonensis muria*] *Barcino* urbs est Hispaniæ: quo religionis gratia Paulinum aliquando secessisse diximus; verum ex eo loco, quomodo in patria *muriam* habuerit, non divinamus. *Muria* autem proprie, aqua salsa, ex sola aqua & sale confecta; ut muriæ etiam duræ faciendæ rationem monstrat Columella duodecimo: GARVM vero ex intestinis piscium sale maceratis. sed *muriam* etiam esse dictam, quæ ex piscibus fieret, sicut garum, auctor est Martialis libro tertiodecimo: ubi sic de se *muriam* loquentem inducit:

Antipolitani, fateor, sum filia thunni;
Essem si scombri, non tibi missa forem. Vinetus.

2. *Barcinon. muriæ*] Vide Lucianum in Εὐχαῖς, Auctorem Exegesios totius mundi p. 38. Isidorum lib. xx. Etymol. c. 3. &c.

3. *Scis autem*] Ausonius non vult sequi opinionem vulgi temere *muriam* pro *garo* usurpantis. Aliud enim *muria*, aliud *garum*. Nam *muria* ex thynnorum, *garum* ex scombrorum tabe conficiebatur. quæ & *liquaminis* nomine, & *liquoris sociorum* vocabatur. At muria pauperum tantum erat, ut ex Martiale cognoscimus, & ex Persio. Contra garum divi- vocatur, ut tum, propterea *fastosum* à Martiale legitur in veteribus membranis:

Accipe fastosum munera prima garum.

A *muria* arida ταρίχη piscium *Muriatica* vocarunt Romani, quæ omnino uno nomine Septentrionalium lin-

men MVRIÆ, quod in usu vulgi est, nec solere, nec posse dicere; quum scientissimi veterum, & Græca vocabula fastidientes, [4] Latinum in GARI appellatione non habeant. Sed ego quocumque nomine loquar, [5] liquor iste SOCIORVM vocatur. Vale.

Iam patinas implebo meas, ut parcior ille
Majorum mensis [6] applaria succus inundet.

Quid autem tam amabile, tamque hospitale, quam quod tu, [7] ut me

lingua hodie dicuntur *Stockfisch*. Quod alibi explicamus ex Plauto in Pœnolo. Nam nisi diu aqua macerata, & rude aut bacillo verberata, non coquuntur. *Scaliger.*

4. *Latinum in* GARI *appellatione*] Γάρος, hoc est *garus*, masculini esse generis scripsit Suidas, & ante Suidam Athenæus libro secundo, qui & Æschyli auctoritate id probavit; verum Eustathius in Σ Iliados Homeri, τὸ γάρον etiam, id est hoc *garum*, dici monuit: quod non probavit ille, sed memini ipse legere apud Dioscoridem libro secundo, γάρον δὲ πᾶν, τὸ ἐκ ταριχηρῶν ἰχθύων, καὶ κρεῶν καταπατουμένων. Ac apud Strabonem tertio de insula Scombroaria: ἣν καλοῦσι Σκομβροαρίαν ἀπὸ τῶν ἁλισκομένων σκόμβρων, ἐξ ὧν τὸ ἄριστον σκευάζεται γάρον. Latini autem, nescio, an alio genere id verbum Græcum usurparunt, quam neutro, ut Martialis libro tertiodecimo:

Ebria Bajano veni modo concha Lucrino,
Nobile nunc sitio luxuriosa garum.

Vinetus.

5. *Liquor iste*] Seneca in prima quinctidecimi Epistolarum ad Lucilium: *Quid illud Sociorum garum, pretiosam malorum piscium saniem, non credis urere salsa tabe præcordia?* Plinius nono Naturalis Histor. de mullis piscibus: *Marcus Apicius ad omne luxus ingenium mirus, in Sociorum garo (nam ea quoque res nomen invenit) necari eos praecellens putavit: atque è jecore eorum, alecem excogitare provocavit.* Idem tricesimo secundo: *Suntque qui præcipue contra omnia aurium vitia laudent gari excellentis Sociorum cyathum.* Et tricesimo primo: *Aliud etiamnum liquoris exquisiti genus, quod garon vocavere, intestinis piscium, ceterisque, quæ abjicienda essent, sale maceratis: ut sit illa putrescentium sanies. Hoc olim conficiebatur ex pisce, quem Græci Garon vocabant. nunc e Scombro pisce laudatissimum in Carthaginis Spartaria cetariis. Sociorum id appellatur, singulis millibus nummum permutantibus congios pene binos. Nec liquor ullus pene, prater unguenta, majori in pretio esse cœpit, nobilitatu etiam gentibus.* Ita pluribus locis *garum Sociorum* celebravit Plinius. Sed undenam istud Græcorum *garo*, cognomen Sociorum ab Romanis adjectum? de quo, etiam ante nos quæsierunt Georgius Merula, & Cornelius Vitellius. suspicatique sunt, quia ex Hispania, in qua *Barcino* est, *Carthagoque* illa *Spartaria*, & à *sociis* populi Romani, mitteretur initio Romam garum, *garum Sociorum* ideo esse appellatum. *Vinetus.* Vide quæ Manilius extremo libro v.

6. *Apalaria succus inundet*] In Glossis Isidori lego, *applaria*. Nam in illis glossis *Applare*, est cochlear. ut ab *olla*, *ollar*, seu *ollare*: ita ab *appla* vase, *applar*. In Glossario S. Germani male *Appia*. lego *Appla*, εἶδος σκεύους, ὡς Παχυμέριος. Sic à *calpa* Græco (nam est κάλπη) fecerunt *Calpar*. Scaliger.

7. *Vt me participes delicias tuas*] Durissima locutio, nec, quod sciam, ulli ve-

me participes, delicias tuas in ipsa primitiarum novitate defraudas? ô melle dulcior, ô gratiæ venustate festivior, ô ab omnibus patris stringende complexu! [8] *Sed hæc, atque alia hujusmodi documenta liberalis animi,* [9] *alicui fortasse, & aliquando, quamvis rarius: illud de epistolarum tuarum eruditione, de poëmatis jucunditate,* [10] *de inventione, & concinnatione, juro omnia, nulli unquam imitabile futurum, etsi fateatur imitandum. De quo opusculo, ut jubes faciam. Exquisitius universa limabo: & quamvis per te* [11] *manus summa contigerit, cælum superfluæ expolitionis adhibebo: magis ut tibi pa-*

reant

li veterum usitata, qui vel accus. personæ cum genitivo, aut ablativo rei, vel accusativum rei cum ablativo personæ & præpositione usurpant. Distinguo igitur, ac lego, *ut me participes, delicias tuas in ipsa pr. nov. defraudas.* & revera ita sensus postulat. noster Epist. III:

Defraudata mea non sunt hæc fercula mensa.
Vescente te fruimur magis.

8. *Sed hæc*] Munera, *eleum*, & *muriam*, quæ liberalem animum testentur, miserit fortasse aliquis alius: quamvis raro id fiat. *Rarius* tamen in editione Badiana est *rarus*. Vinetus.

9. *Aliquis fortasse*] Legendum: *sed hæc, atque alia hujusmodi documenta liberalis animi, alicui fortasse,* &c. scilicet, *imitabilia futura.* est namque ἀντίθεσις inter *alicui* & *nulli*. Iam aliquoties hic librariorum error à nobis castigatus est: quem tamen in Annæo Seneca necdum deprehensum miror. Is Epist. LIII de Podagra ita loquitur: *Pedes dolent, articuli punctiunculas sentiunt, adhuc dissimulamus, & aut talum extorsisse nos dicimus, aut in exercitatione aliqua laborasse. Dubio & incipiente morbo quæritur nomen. qui talaria cœpit intendere, & utrosque pedes dextros fecit, necesse esse podagram fateri.* Lege: *Cui talaria cœpit intendere, & utrumque pedem distorsit.* Pro deum atque hominum fidem, exclamabit forsan aliquis, quid depravare scriptores optimos est, nisi hoc est? Bona verba quæso: mox aliter sentiet. fuit in MSS. libris: *utrosque pedes destros infecit.* in quibusdam τὸ *dextros* non apparuit. respice lector literarum ductus, & confer *distortum fecit* cum *destros infecit*. Nunc demum tibi fucum factum à librariis persentiscis. primum *utrosque pedes*, pro *utrumque pedem* Latine posse dici non puto. deinde de τὸ *distorsit*, explicuerunt per *distortum fecit*: quæ glossa corrupta in *destros infecit*, vel *destros infecit*, vel *dextros fecit*, alteram quoque induxit corruptelam, ut pro *utrumque pedem*, *utrosque pedes* scriberetur, ut nempe cum τῷ *dextros* conveniret. Scio & ab aliis hunc locum tentatum; inter ceteros autem ab insigni Viro, & summo Critico, Tan. Fabro, in suis ad Phædrum notis. Is ita conjecit: *Ubi talaria c. int. & utrosque pedes tumefecit, necesse est*, &c. Acute sane, ut est ingenii vir ille perspicacissimi; sed nescio quo pacto minus ἀληθῶς. Ita ego censeo: quid alii, quid ipse pronunciaturus sit, ubi hæc legerit, αὐτὸ τὸ ἔργον δείξει.

10. *De inventione & continuatione*] Lege cum papyraceo, *concinnatione*. *Concinnare* enim, ut nemo nescit, perpolire est & affabre componere. Sic verbo eo Ausonius usus est in præf. Eid. 4. ipso vero hoc nomine Epist. 7. 15, 17, & alibi sæpe.

11. *Manus summa contigerit*] Perfeceris ipse & omnibus suis partibus id opus absolveris, ut nihil amplius defi-

ream, quam ut perfectis aliquid adjiciam. Interea tamen, [12] *ne sine corollario poëtico tabellarius tuus rediret, paucis jambicis præludendum putavi: dum illud, quod à me heroico metro desideras, inchoatur. Isti tamen,* [13] *ita te & Hesperium salvos habeam,* [14] *quod spatio lucubratiunculæ unius effusi,* [15] *quanquam hoc ipsi de se probabunt, tamen nihil diligentiæ ulterioris habuerunt. Vale.*

Iambe [16] Parthis, & Cydonum spiculis,
Iambe pinnis alitum velocior,
[17] Padi ruentis impetu torrentior,
[18] Magna sonoræ grandinis vi densior,

Flam-

desideretur. *Summam manum addere*, adagium apud Erasmum. *Vinetus.*

12. *Ne sine corollario*] Marcus Varro quarto de lingua Latina: *Corollarium est additum præter quam quod debitum. Ejus vocabulum fictum à corollu: quod ha, quum placuerant auctores, in scena dari solita.* Vinetus.

13. *Ita te*] *Te*, tam mihi carum, quam proprium filium, & filium meum *Hesperium*, vos tam *habeam salvos*, quam hoc verum, quod scribo. Iurantis est hoc. *Vinet.* vide Brisson. in Formulis, & Savaronem ad Sidonium pag. 442.

14. *Quod spatio unius lucubratiunc.*] Ocyus dele τὸ *quod*, cui nullus hic alius usus, quam ut solœcam reddat orationem. *Gronovius.*

15. *Quanquam hoc ipsi de se probabunt*] Ita vetustus Codex habet. Sed & in Epistola ad Probum: *Nam quis*, inquit, *hos diu cogitaret? quod sane ipsi de se probabunt.* Vtrobique ex imitatione Papinii ad Stellam ita præfati: *Quanquam vereor, ne verum istuc versus quoque ipsi de se probent.* Mariang. Accursius,

15. *Quanquam hoc ipsi de se probabunt*] Quod dico de meis versiculis, hoc ij, vel tacente me, de seipsis. Cicero primo de natura Deorum: *Ista enim à vobis quasi dictata redduntur: quæ Epicurus oscitans hallucinatus est, quum quidem gloriaretur, ut videmus, in scriptis se magistrum habuisse nullum: quod & non prædicanti tamen facile quidem crederem, sicut mali ædificii domino glorianti se architectum non habuisse.* Imperitus quidam pictor, ut refert Plutarchus in libro de pueris instituendis, quum Apelli eximio pictori ostendisset imaginem, & dixisset: *Hanc modo pinxi*, respondit Apelles, *Etiam si non diceres, video, quod celeriter picta fuit.* Statius Papinius ad Stellam: *Nullum enim ex illis biduo longius tractum. quædam & singulis diebus effusa. Quamvis metuo, ne verum istuc versus quoque ipsi de se probent.* Sidon. Apollinaris in libri septimi Epistola nona: *Vereor, ne ipsi amplius lectioni, quæ hoc de se probat, quam mihi credat.* Vinetus.

16. *Parthis*] *Parthi* Asiæ & *Cydones* Cretæ insulæ gens, arcu & sagittis utrique olim præstantissimi. Est hoc in Gallo Virgilii:

— *Libet Partho torquere Cydonia cornu Spicula.* --- Vinet.

17. *Padi ruentis*] Pomponius Mela scribit libro secundo, *Padum*, qui & *Eridanus* prius dictus fuit, quum in mare Adriaticum exit, tam citum prosilire, ut discussis fluctibus, diu qualem emisit undam, agat: suumque etiam in mari alveum servet. *Vin.*

18. *Magna sonoræ*] Non contemnendum, quod in papyraceo, *Magnum sonoræ gr.* ut sit ὑφὲν.

19. *Persei*

Flammis corusci fulminis vibratior,
Iam nunc per auras [19] Persei talaribus,
Petasoque [20] ditis Arcados vectus, vola.

Si

19. *Persei talaribus*] Quarto Metamorph. Ovidii. *Vinetus.*

20. *Ditis Arcados*] Dei Mercurii, deorum nuncii in Cyllene monte *Arcadiæ* nati, & nutriti, ut Mela, & Servius scribunt. unde illi *Cyllenis* cognomentum. Πέτασος vero galerus, pileus viatorum, unde *potasatus* apud Ciceronem, & Suetonium. *Vinet.*

20. *Petasoque ditis Arcados*] Notaverat in margine Scaliger, *vide proverbium* Ἄϊδος κυνῆ. *non intellexit bonus Vinetus.* subiit igitur me statim admiratio, quid huc *Orci galea* faceret. illam etenim ii gestare ferebantur, qui quippiam latenter agerent. fingitur enim nigerrima: (videsis Homer. lib. v Iliad. ejusque Scholiasten, Aristophanem in Acharnensibus, Lucianum in bis accusato, aliosque) unde & Mercurius *galero cooperto capite pingitur*, inquit Fulgenrius, *quod omne negotium sit semper absconsum.* Sed ea ratio huc non facit. Non enim, ut se absconddt, *Iambum* armare vult *petaso* Poëta, sed ut celerius pergat. fingitur enim alatus. Simili fere modo festinationem Catullus exprimit Carm. LVI ad Camerium: *Non custos si ego fingar ille Cretum, Non si Pegaseo ferar volatu, Non Ladas si ego, Pennipesve Perseus*, &c. De κυνῇ vero sive petaso, clarius Scholiastes Aristophanis in Aves, ubi Pisthetærus Iridem ita compellat:

Ὄνομα δέ σοι τί ἐστι, πλοῖον, ἢ κυνῆ; Πλοῖον μὲν, inquit, καὶ τὸ ἐπτέρωται, καὶ τὰ πτερὰ διαπέπταται ὡς κώπη. κυνῆ δὲ, ὅτι ἔχει περικεφαλαίαν τὸν πέτασον, ὡς Ἑρμῆς ἄγγελος ὢν παρὰ Σοφοκλεῖ ἐν Ἰνάχῳ ἐπὶ τῆς Γελόος. Ῥωμή τις ἤδε Κυλληνίας Ἀρκάδος Κυνῆ. φασὶ δὲ καὶ κυνέαν τὸν πέτασον λέγεσθαι ἐν Πελοποννήσῳ. πέτασον γὰρ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς φορεῖ ὁ Ἑρμῆς, πρὸς ἐν τὴν κυνῆν εἶπε. qui & alibi nomen accepisse ἀπὸ κυνείων δερμάτων (unde conficiebantur) & cœlo pluvio gestari solitam fuisse κυνῆν annotavit. Hesychius: Κυνῆ Βοιωτία. ἐχρῶντο γὰρ διαφόροις. ἀλλ' αἱ ἐν Βοιωτίᾳ καλαὶ κυναῖ, ἃς οἱ κατ' ἀγρὸν ἐφόρουν. Apud Athenæum lib. 5, in pompa Ptolom. Philadelphi adolescentes producuntur χιτῶνας ἔχοντες ἡνιοχικοὺς, καὶ πετάσους. quod aurigis & iter facientibus familiaris esset *petasus.* Hinc Statius de Mercurio lib. VII Thebaid. in initio:

Atque illum Arctoæ labentem cardine portæ
Tempestas æterna plagæ, prætentaque cælo
Agmina nimborum, primique Aquilonis hiatus
In diversa ferunt: crepat aurea grandine multa
Palla, nec Arcadii bene protegit umbra galeri.

Nec aliter Arnobius lib. 6: *Formatur cum petaso Gnatus Majæ, tanquam vias aggredi præparet, & solem, pulveremque declinet* Est item inter nummos meos mediæ magnitudinis æreus, antiquissimus, ac priscæ reipublicæ, cujus in altera parte Mercurii caput *petaso alato* munitum, in altera vero navis rostrata cum inscriptione, ROMA. Albricus, in libello de Deorum imaginibus, semialbum & feminigrum Mercurii pileum fuisse dicit, *quod de albis nigra, & de nigris alba faceret Mercurius.* Petasi porro Mercurialis, omniumque ejus insignium meminerunt Apulejus in Apologia, Athenæus lib. XII, pag. 537. Martianus Capella lib. II. Describit autem elegantissime huic ferme similem Hebr. Sacerdotum Galerum Divus Hieronymus, de veste Sacerdotali: *Quar-*

Si vera fama eſt Hippocrene, quam pedis
Pulſu citatam cornipes fudit fremens:
Tu fonte in ipſo procreatus Pegaſi,
[21] Primus novorum metra junxiſti pedum;
Illicque muſis concinentibus novem,
Cædem in [22] draconis concitaſti Delium.
Fer hanc ſalutem præpes [23] & volucripes
Paulini ad uſque mœnia. Hebromagum loquor.
Et protinus, jam ſi reſumtis viribus
Alacri refecti corporis motu viget,
Salvere juſſum mox repoſce mutuum.
Nihil moreris: jamque dum loquor, redi,
Imitatus illum [24] ſtirpis auctorem tuæ:
[25] Tripli-

tum genus eſt, inquit, *veſtimenti rotundum pileolum, quale pictum in Vlixeo conſpicimus, quaſi ſphæra media ſit diviſa, & pars una ponatur in capite. Hoc Græci & noſtri πῖλον, nonnulli galerum vocant, Hebræi Miznepheth: non habet acumen in ſummo, nec totum uſque ad comam caput tegit; ſed tertiam partem à fronte inopertam relinquit: atque ita in occipitio vitta conſtrictum eſt, ut non facile labatur ex capite.*

21. *Primus novorum*] Quia primus verſus fuit iſte:

Ἴη παιάν, ἰὴ παιάν, ἰὴ παιάν.

Primus ergo verſus Iambus. Inde Hexametrum ad ejus ſimilitudinem confectum volunt. Alii primum hunc Iambum fuiſſe dicunt:

Ἄνθρωπ' ἄπελθε. τὴν σκάφην ἀνατρέπεις.

& à muliere lavante pannos dictum in Archilochum. *Scaliger.*

22. *Draconis*] Pythonis. de quo eſt fabula primo Metamorphoſeon Ovidii. Terentiani verſus ſunt de hac fabula:

Hexametros tradit genitos duo prima vetuſtas.
Herous ille eſt. hunc vocant Iambicum.
Nam pedibus ſenis conſtare videmus utrumque:
Diverſa quanquam lex ſit ambobus pedum.
Additur hæc gemino non abſona fabula metro,
Seu vera res eſt. ſpectet auctorem fides.
Quum puer infeſtis premeret Pythona ſagittis
Apollo, Delphici feruntur incolæ
Hortantes acuiſſe animum bellantis, ut illos
Metus habebat, aut propinqua adoria.
Tendebat geminas pavida exclamatio voces,
Ἴη Παιάν. ἰὴ Παιάν. ἰὴ Παιάν.
Spondeis illum primo natum cernis ſex.
Ex parte voces concitas læti dabant,
Ἴη Παιάν. ἰὴ Παιάν. ἰὴ Παιάν.
Et hinc pedum tot ortus eſt Iambicus.

De qua etiam quæ Athenæus, & Pollux ſcripſerunt, in ſuæ Grammaticæ librum quartum Aldus Manutius tranſcripſit. *Vinetus.*

23. *Et volucripes*] Vt, *Volucripes dimetria*, in extremo Iambico ad Probum. *Vinet.*

24. *Stirpis auctorem tuæ*] *Pegaſum* auctorem fontis Hippocrenes: ex quo fonte natus videris. *Vin.*

25. *Tri-*

[25] Triplici furentem qui Chimæram incendio
Supervolavit, tutus igne proximo.
Dic & Valere: dic, Avere te jubet
[26] Amicus, & vicinus, & fautor tuus,
Honoris auctor, altor ingenî tuî.
Dic & magister, dic parens, dic omnia
Blanda atque sancta caritatis nomina.
Aveque dicto, dic Vale, & actutum redi.
Quod si rogabit, quid super scriptis novis
[27] Maturus ævi, nec rudis dijudicem:
Nescire dices, sed paratum jam fore
Heroïcorum versuum plenum [28] essedum.
[29] Cui subjugabo de molarum ambagibus,
Qui machinali saxa volvunt pondere,
Tripedes caballos terga ruptos verbere;
His

25. *Triplici furentem*] *Chimæra* mons Lyciæ, flammas, ut Ætna, evomebat, sed tripertito ore, ut monstrum finxerunt. Hanc, ait Hesiodus in Theogonia:

— Πηγασ@ εἷλε καὶ ἐσθλὸς Βελλεροφόντης. Vinetus.

26. *Amicus*] Agnoscit hæc omnia Paulinus in extrema Epistola secunda ad Ausonium. *Vinet.*

27. *Maturus ævi*] Ego senex, non tamen imperitus nec adhuc delirans. *Ita ævi maturus Acestes* dictus Virgilio ỷs. 73 quincti Æneidos. *Vin.*

28. *Essedum*] Plaustrum. Vnde *essedarius* apud Ciceronem ad Trebatium, *essedi* rector, auriga. *Idem.*

29. *Cui subjugabo*] Iocularis allegoria Politiani, qui putavit Scazontem designari illis versibus. Simpliciter enim intelligendi sunt, neque indigent ulla interpretatione. Hoc enim jocans dicit: tot millia versuum parata habere, ut iis vehendis opus sit *machinariis equis.* qui quia male semper accipiuntur, & omnium jumentorum ærumnosissimi sunt, propterea vocat *terga ruptos verbere*, item *Tripedes.* Contingit enim sæpe, ut crus unum illis frangatur, vel, ut claudicantes & inutiles equi pistrino dedantur. Denique tales sunt machinarii equi, quales describit. Iis se impositurum ait versus suos. & quare illis potius quam valentibus equis? quia libet Ausonio ridere. Apage Politiani argutias. Nam si, ut ille multis verborum ambagibus conatur persuadere, hoc verum esset: quis esset is stupor Ausonii, volentis trochæum in Scazontem includere? Ait enim:

Mihique similis, semper adversus tamen,

Nec par nec impar, qui trochæus dicitur,

Non enim ille pes in Scazonte locum habet. Sed, ut dixi, *tripedes caballos* vocat, quod claudi equi sæpe ad machinas molarias damnantur. Hoc explicat magis, cum Plautum in Curculione imitatus ait, *dactylum vehi crucianti canterio. Crucians* canterius idem qui supra, *terga ruptus verbere*, & ærumnosus *caballus.* Scaliger.

29. *Cui subjugabo*] Locum hunc expli-

His ut vehantur tres sodales nuntii.
Fors & rogabit, quos sodales dixeris
Simul venire: dic, [30] Trinodem dactylum
Vidi paratum [31] crucianti canterio:
Spondeus illi lentipes ibat comes,
Paribus moratur qui locis cursum meum:
Mihique similis, semper adversus tamen,
Nec par, nec impar, qui Trochæus dicitur.
Hæc fare cursim, nec moratus pervola,
Aliquid reportans interim munusculi
De largitate musici promtarii.

explicare conatus est Angelus Politianus cap. 64 Miscellaneorum. *Vinetus.*

30. *Trinodem dactylum*] Tribus constantem syllabis. *Vinet.*

31. *Crucianti canterio*] Equo non gradario, sed succutienti torquentique sessorem. Ergasilus in Captivis Plauti:

Tum piscatores, qui præbent populo pisces fœtidos:
Qui advehuntur quadrupedanti crucianti canterio. Vin.

AVSONIVS PAVLINO SVO.

Epistola XXII.

[1] *Multas, & frequentes mihi gratiæ tuæ causas, & occasio subinde nata concinnat, & naturæ tuæ facilitas benigna conciliat, Pauline fili. Nam quod nihil, poscente me,*

1. *Multas &*] Eruditissima & elegantissima est epodice epistola, quam mittit Paulino pro causa procuratoris quondam sui. *Lucaniacus* erat villa Ausoniana. Eam Paulinus *Lucanum fundum* vocat. Erat autem is fundus ad ripam Duranii situs. Oppidum vero Paulini *Hebromagus* ad confluentes Duranii & Garumnæ duorum ingentium & nobilium fluviorum. Quod oppidum quia in modum castrorum horreis publicis, & turribus postea amplificatum fuit ab uno ex Paulini posteris Pontio Leontio, *Burgus* vocatum fuit. Ita enim eo tempore opportuna bello, & munita annonæ copia castra vocabant. Glossarium, *Burgus*, Turris, πύργος. Id etiam patet ex Vegetio & Historia Burgundiorum: item ex Sidonio Apollinare, cujus Panegyricum carmen in hunc Burgum exstat, à munitione enim horreorum & propugnaculorum propterea vocatum fuisse mani-

me, abnuis, magis acuis procaciam quam retundis : ut nunc quoque in causa Philonis procuratoris quondam mei experiere : qui apud Hebromagum conditis mercibus, quas per agros diversos coëmit, concesso [2] *ab hominibus tuis usus hospitio, immature periclitatur expelli. Quod nisi indulseris, rogante me, ut & mora habitandi ad commodum suum utatur,* [3] *& nauso,* [4] *aliave quavis navi usque ad oppidum præbita,* [5] *frugis aliquantulum nostræ advehi possit, Lucaniacus ut inopia liberetur mature, tota illa familia hominis litterati* [6] *non ad Tullii*

manifesto canit his versibus :

Cernere jam videor, quæ sint tibi Burgefutura.
Dicêris sic. namque domus de flumine surgunt,
Pendentesque sedent per propugnacula Thermæ. Horrea vero alibi in eodem poëmate describit :
Desuper in longum porrectis horrea tectis
Crescunt, atque amplis angustant fructibus ædes.
Huc veniet, calidis quantum metit Africa terris :
Quantum vel Calaber, quantum colit Apulus acer :
Quanta Leontino turgescit messis acervo :
Quantum Mygdoniæ committunt Gargara sulco.

Cum tanta copia frumenti illuc invehatur, manifestum est quare Ausonius subsidium frumentarium petat à Paulino. Igitur *Philo* iste procurator, seu, ut ipse malebat nominari, *Epitropus* Ausonii, magnam vim frumenti ex Santonibus & vicinis locis coegerat, ac in hórreis *Hebromagi* condiderat. postea, ut scribit Ausonius, *immature periclitabatur expelli* : cum tamen antea indultum ei esset ab hominibus Paulini hospitium in ipsa Hebromago. Nunc ipsius nomine Paulinum obtestatur Ausonius, *ut mora habitandi ad commodum suum utatur*, & liceat illi in portu Hebromagi negotiari, & exportare fruges ad portum Condatem, ubi erat *Lucaniacus* Ausonii. *Scaliger.*

2. *Ab hominibus tuis*] *Homines* vocat Ausonius, qui pertinent ad domum alicujus. Vnde Gallice *Homagium* dicimus. Ita vocantur ab Impp. Constantio, & Constante Augg. L. IIII. C. de dignitatibus. Si vis amplius de iis noscere, consule Epistolam Theodahadi Regis Gottorum ad Theodosium *hominem suum*, lib. x, variarum Cassiodori. *Scaliger.*

3. *Et nauso*] Hoc navigii genus sive rectus ejus sit *nausus*, sive *nausum*, aliunde non novi. Gallicum nomen putat Lilius Ferrariensis de Navigiis. *Vinetus.*

4. *Aliave quavis navi*] Vetus exemplar Ioannis Tilii, *aliave qua navi*, non male. *Vinet.*

5. *Frugis aliquantulum nostra advehi possit, Lucaniacus ut inopia liberetur*]. Sic omnes nostri codices. Lectio tamen hæc nescio quo pacto mihi non placet. Legerem potius, *frugis aliquantulum nostro advehi possit Lucaniaco, ut inopia liberetur.* Vinetus. Bene se habet vulgata. Philo namque frumentum coëmerat, sed deerat navis, qua illud Hebromago *Lucaniacum* adveheret.

6. *Non ad Tullii Frumentariam*] Ita Priscianus, ut lib. 6, de nominibus in *on*, *Frumentariam* appellat Marci Tullii Ciceronis orationem in Verrem, *Omnes qui alterum, judices*, quam Asconius *de frumento*. *Curculio* autem vermis dicitur frumentum exedens, unde nomen est parasiti apud Plau-

Tullii frumentariam, sed ad Curculionem Plauti pertinebit. Hoc quo facilius impetrarem, aut quo majorem verereris molestiam; si negares; concinnatam jambis signatamque ad te epistolam misi, ne subornatum diceres tabellarium, si ad te sine signi fide veniret. Signavi autem; non [7] *ut Plautus ait*,

[8] Per ceram, & lignum, literasque interpretes,

sed per poëticum characterem [9] *magis notavimus, tanquam signum impressum judicares.*

Philon, meis qui villicatus prædiis,
    Vt ipse vult [10] epitropos;
(Nam gloriosum Græculus nomen putat,
    Quod sermo fucat [11] Doricus)
[12] Suis querelis asserit nostras preces:
    Quas ipse lentus prosequor.
[13] Videbis ipsum, qualis adstet comminus,
    Imago fortunæ suæ,
Canus, comosus, [14] hispidus, trux, attubus,

[15] Teren-

Plautum, & inde comœdiæ. *Vinetus.*

7. *Vt Plautus ait*] In prima scena Pseudoli. *Vinet.*

8. *Per ceram & linum*] Lege cum altero Vossiano, *lignum*. Ligneis enim tabellis ceram inducebant, in eaque stilo literas exarabant. Vidit & Muretus lib. IX Var. Lect. cap. VI.

9. *Magis notavimus*] Hæc corrupta esse, quivis deprehendet. pro *notavimus* in papyraceo erat *nota minus*. fortassean Ausonius scripserit, *sed per poëticum characterem magis notum; ut hunc tanquam signum impressum judicares*: Tò *minus* dubitantis librarii est, utrum τῷ *magis notum* esset præferendum. Basilius Magnus ad Gregor. Theologum: Γράμμα ἦλθέ μοι πρῴην παρά σου ἀκριβῶς σόν· οὐ τοσοῦτον τῷ χαρακτῆρι τῆς χειρὸς, ὅσον τῷ τῆς ἐπιστολῆς ἰδιώματι.

10. *Epitropos*] ἐπίτροπος procurator, qui res & negotia aliena procurat. *Vinetus.*

11. *Doricus*] *Græcus*, ut Cleobulus in Ludo Sapientum. *Vinet.*

12. *Suis querelis asserit nostras preces*] Id est, adsciscit. qua notione etiam in impressis aliquot & scriptis Statii codicibus invenies Sylv. I. in equum Maxim.

--- *Hinc obvia limina pandit,*
Qui fessus bellis adserta munere prolis
Primus iter nostris ostendit in æthera divis.

pro quo alii *adscita*. non male; nam sic etiam noster de Cæss. in Hadriano: *Adsciti quantum præmineant genitis.*

13. *Videbis istum*] Malo cum scripto codice, *videbis ipsum*.

14. *Artubus*] Legendum, *attubus*. vetus Glossarium: *Attubus*, μογιλάλος, μόγιλος, ἄτυπος. Sane intererat studiosæ juventutis hunc locum inemendatum non relinquere. Terentianum Phormionem vocat, quod horridus & incultus esset. quod patet ex oratione Ciceronis pro A. Cæ-

cinna;

[15] Terentianus Phormio.
[16] Horrens capillis ut marinus aſperis
Echinus, aut verſus mei.
Hic ſæpe falſus meſſibus [17] vegrandibus,
Nomen peroſus villici,
Semente ſera, ſive multum [18] præcoqua,
Et [19] ſiderali inſcitia,
Cœlum laceſſens, ſeque culpæ ſubtrahens,
Reos peregit cœlites.
Non cultor inſtans, non [20] arator gnaruris,
[21] Pro-

cinna: *Non minus niger, quam Terentianus ille Phormio.* Scaliger.

14. *Hiſpidus, trux, attubus*] Apulejus lib. 1 Floridor. *Eo genitus Marſyas, cum in artificio patriſſaret tibicinii, Phryx cetera & barbarus, vultu ferino, trux, hiſpidus, illutibarbus, ſpinis & pilis obſitus, fertur,* &c.

15. *Terentianus Phormio*] Scribit Quinctilianus libro ſexto de riſu, Ciceronem pro Cæcina in teſtem Sextum Clodium Phormionem dixiſſe: *Nec minus niger, nec minus confidens, quam ille Terentianus eſt Phormio.* Vinetus.

16. *Horrens capillis*] Notiſſimus eſt verſ. Horatii ex epodo in Caniniam. *Scaliger.*

16. *Horrens*] Horatius in ode quinta Epodi:

Horret capillis ut marinus aſperis
Echinus, aut currens aper. Vinetus.

17. *Vagrandibus*] Aulus Gellius libro quincto noct. Attic., dicit particulam *ve* in hac compoſitione tum intenſionem, tum minutionem ſignificare. Ovidius tertio Faſtorum:

--- Vegrandia farra coloni,
Quæ male creverunt, veſcaque parva vocant.

Ita Feſtus *vegrande*, male grande ſignificare ait, & *vegrandem* fabam minutam. Sed & *vegrande*, valde grande eſſe apud Lucilium oſtendit Nonius Marcellus. *Vinet.*

18. *Præcoqua*] Præmatura & ante tempus facta. Sic *præcoquus* apud Martialem libr. XIII, Epigrammate XXVI. ſed *præcox* apud Columellam, & Quinctilianum. *Vin.*

19. *Siderali inſcitia*] *Siderum* ſcientiam agricolis eſſe neceſſariam, Heſiodus, Virgilius, Columella, Plinius, docuerunt; ut ſciant ex aſtris quando ſerendum ſit: cujus quum imperitus eſſet *Philon*, nunquam ſuo tempore ſementem faciebat. *Idem.*

19. *Et ſiderali inſcitia*] Minutius Felix in Octavio pag. 16: *Relinquenda vero aſtrologis prolixior de ſideribus oratio, vel quod regant curſum navigandi, vel quod arandi, metendique tempus indicant.* Adeatur Virgilius in Georgicis, aliique rei ruſticæ ſcriptores.

20. *Arator gnaruris*] Ut Plautus:

Simul hanc rem mecum volo vos eſſe gnarures. Scaliger.

20. *Non arator gnaruris*] Sic vetus exemplar. Gloſſema id incompertum pluribus atque his imprimis, qui *gnarus eſt* ejus loco reponendum judicarunt. *Gnarurem* dici *gnarum*, ſcientemque invenimus apud Placidum, Grammaticum neſcio quem, ut verum fatear, ſed authoritatis ejus, ut qua parte proſit, explodendus non ſit. Videtur Etymologia proprior, ut *gnaruris*, gnarus ruris accipi oporteat, ſed non tam ad peritum referatur

[21] Promuſque, quam condus magis,
Terram infidelem, nec feracem criminans,
Negotiari maluit.
[22] Mercatur * quoquo foro venalium.
[23] Mutuatur ad Græcam fidem.
Sapienſque ſupra Græciæ ſeptem viros,
[24] Octavus acceſſit ſophos.
[25] Et nunc paravit triticum caſco ſale,
Novuſque pollet [26] emporus.
Adit inquilinos, rura, vicos, oppida.
[27] Soli,

ratur agricolam, quam in præſtantem aliorum quoque ſtudiorum transferatur: quo fere modo *adorea* à farris honore unamquamque gloriam ſignificat. ut præteream, quod vir bonus, vel ſolo *coloni* nomine monſtrabatur, ampliſſimeque laudari credebatur: & cætera quæ M. Cato I. de re Ruſtica, & Plin. XVIII Natur. Hiſt. exequitur. *Mariang. Accurſius.*

20. *Gnaruris*] In vetere eſt gloſſario & contrarium *Ignaruris*: & inde verbum *Gnarurat.* Vinetus.

21. *Promuſque*] *Promus* magis, quam *condus.* Qui quæſita promere, inſumere, prodigere novit melius, quam quærere, condere, ſervare. Adagium apud Eraſmum. *Vinet.*

22. *Mercatur rem*] Placet, quod parens meus excogitaverat: *Mercaturit quoque foro venalium.* Scaliger.

22. *Mercatur . . . quoquo foro venalium*] Sic vetuſtiſſimæ impreſſiones. Quem verſum Iodocus Badius ſyllaba *rem* ſupplevit inter Paulini ſcripta. Sed ſi voculam iſtam ſcirem de ſuo ſic interjeciſſe, quæ nec ſenſui, nec Jambico ſatis quadrat, *in* mallem, quam *rem. Mercatur in quoquo foro venalium.* Vinetus.

22. *Mercatur * quoquo*] Antiquæ editiones: *quo.* forte: *Mercatur ergo quot foris venalia.* Grævius.

22. *Mercatur * quoquo*] Subſcribo conjecturæ Vineti.

23. *Mutuatur*] In hoc medio verbo ſynalœphe ſit, neceſſe eſt, ut fiat ſpondeus ex tribus ſyllabis, quarum prima & ultima ſunt longæ. Sed *mutatur* habet Venetum exemplar vetuſtiſſimum. Vinetus.

23. *Mutuatur*] *Mutatur* eſt in altero codice. unde legendum ſuſpicor, *Mutator ad Gr. fidem.* Sic infra:

Ac lucra damnis, damna mutans fraudibus,
Se ditat, & me pauperat.

24. *Octavus acceſſit ſophos*] Σοφοὶ, *ſapientes* Græciæ *ſeptem* ſupra fuerunt numerati. quibus per ironiam annumeratur octavus, ſiquis ineptus ſe quippiam ſapere putet. Adagium eſt apud Eraſmum, & *Tertius è cælo cecidit Cato.* Vinetus.

25. *Et nunc parav.*] Lego:
Et nunc paravit caſeo intritum, & ſale.
Alioqui præter ineptam ſententiam erat in verſu vitium. Intrita nunquam ſine caſeo fere, & ſale. *Scaliger.*

25. *Caſeum tritico & ſale*] Emenda cum Voſſiano ſecundo: *Et nunc paravit triticum caſco ſale.* Vſus eſt antiquo vocabulo, ad exprimendam *ſalis* vetuſtatem, ejus bonitatem per jocum elevans. nec aliter Vgolettus edidit, ut poſtea vidi. vide porro Eraſmum in Adag. *Caſcus Caſcam ducit.*

26. *Emporus*] Id eſt ἔμπορος, *mercatorem* ſignificat, ſed eum proprie mercatorem, qui mari, & nave alie-

na

[27] Soli, & ſali commercio.
Acatis, phaſelis, lintribus, [28] ſtlatis, rate,
Tarnim & Garumnam permeat.
Ac lucra damnis, damna mutans fraudibus,
Se ditat, & me pauperat.
[29] Is nunc ad uſque vectus [30] Hebromagum tuam,
Sedem locavit mercibus.

* * * * *

Vt inde nauſo devehat

* * * * *

Noſtros

na negotiatur, ut Heſychius, & Euſtathius tradunt. *Vinetus.*

27. *Soli & ſali commercio*] Paulinus ad Cytherium, de Iona:

Exul ſoli, & hoſpes ſali.

Sidonius Apollin. lib. VIII, Epiſt. IX:

Iſthic Saxona cærulum videmus,
Aſſuetum ante ſalo, ſolum timere.

28. *Stlatis*] *Stlatam* ſcribit Feſtus navigii genus eſſe latum magis quam altum, à latitudine ſic appellatum, qua conſuetudine veteres locum & litem, *ſtlocum* & *ſtlitem* dixiſſe ſcribit Quinctilianus libro primo de Grammatica. In gloſſario tt geminat *Stlatta*: exponiturque πειρατικοῦ σκάφους εἶδος. Vinetus.

29. *Is nunc*] Verſus multo plures videntur deeſſe in hac epiſtola, quam re vera deſint. Nam ita videtur ſcripſiſſe Auſonius:

Is nunc ad uſque vectus Hebromagum tuam.
Sedem locavit mercibus:
Vt inde nauſo, ſive navi deferat
Noſtros in uſus, ut refert.

Quod ita explendum eſſe Auſonius docet in præcedenti Epiſtola: *ut nauſo aliave quavis navi*, &c. Scaliger.

30. *Hebromanum tuam*] Sic in omnibus noſtris codicibus quod & *Hebromagus* ſcriptum reperi, & *Ebromagus*, in Paulini vero extrema Epiſtola quincta ad Severum Sulpicium, etiam *Ebromagnus*. Hic autem locus quis ſit, defeſſus ſum quæritare. de quo vide, ſiquid comperi. Auſonius *Lucaniaci* agebat, & Lucaniaco has dedit litteras, ut jam ante monuimus. Lucaniacus autem erat paullum ſupra *Liburniam*, confluentemque *Duranii*, & *Lillæ*, ut extrema Epiſtola nos docuit. Duranius Lila adauctus *Garumnæ* commiſcetur ſeptem, ut putatur, leucis infra Liburniam.: per quos fluvios *Philonem* negotiari modo dixit Auſonius. *Hebromani* dominus erat Paulinus, ut hoc probat: *Is nunc aduſque vectus Ebromanum tuam*; & illud ſupra. *Qui apud Ebromanum conditis mercibus, quas per agros diverſos coëmit, conceſſo ab hominibus tuis uſus hoſpitio*, & reliqua. Supra Liburniam Paulinum aliquod habuiſſe prædium, nuſquam legi: nec ibi unquam quodquam loci nomen audiſſe memini, quod *Ebromani* veſtigium aliquod retineat. Infra vero eſt *Burgus*, parvula urbs, quam condidiſſe Paulinos, poſſediſſeque in Epiſtol. XIX oſtendimus. Infra Burgum, & in eadem ripa, eſt *Blavia*, cujus fecit Auſonius mentionem in Epiſtola decima. ac infra Blaviam. in eadem ripa, *Embrau*, ſive ut alii appellant, *Brau*, prima ſyllaba truncantes, quam putant eſſe præpoſitionem ſuam *en*, hoc eſt, *in*. Hunc vicum eſſe ſuſpicor, quem *Ebromanum*, *Ebromagumve* Auſonius & Paulinus

Noſtros in uſus, ut refert,
Hunc ego paucis ne graveris hoſpitem.
* * * *
Adjutus ut mox navis auxilio tuæ,
[31] Ad uſque portus oppidi,
[32] Iam jam Peruſina, & Saguntina fame,
Lucaniacum liberet.
Hoc ſi impetratum munus abs te accepero,
[33] Prior colêre, quam Ceres.
[34] Triptolemon olim, [35] ſive Epimenidem vocant,
[36] Aut

linus appellarunt, quatuor tantum leucis à Burgo diſtantem: & quam dicebat Severus Sulpicius, Paulinum, unius hortuli cauſa, quo ſe in ſolitudine oblectabat, reliquiſſe. *Vinetus.*

31. *Aduſque portus oppidi*] *Portas* pro *portus* fortaſſe legas. ſed quod hoc oppidum? *Vinet.*

32. *Iam jam Peruſina & Saguntina fame*] *Peruſia* & *Peruſium* civitas eſt Tuſciæ. Quæ quanta laborarit fame, quum in ea Lucius Antonius Marci frater ab Auguſto diutius obſideretur, cognoſces ex Appiani quincto civilium, Livio, Paterculo, Suetonio. Abiit ergo in proverbium *Peruſina fames* ſimiliter atque *Saguntina*, cujus fuit mentio facta in Edyllio de vita humana. Ceterum miror, ſi ſic hoc loco *Peruſina* conſiſtere poſſit, pyrrhichio pede pto jambo in ſecunda ſede metri jambici. Hoc enim nomen duas primas ſyllabas apud omnes alios poëtas corripit. Auſon. itaque hîc potius crediderim ſcripſiſſe:

Iam jam pereſam vel Saguntina fame,

ut quidam codices habent. *Vinetus.*

32. *Peruſina & Saguntina*] Potuiſſet minori labore, & compendio breviore Vinetus emendaſſe:

' *Peruſina vel Saguntina fame.*

ſed indulget ſibi in hiſce noſter.

33. *Prior colêre*] Præfereris deæ *Ceteri* quæ inveniſſe dicitur fruges, & tradidiſſe mortalibus: quum prius glande veſcerentur. Virgilius, Ovidius quarto Faſtorum, Hyginus, Plinius. *Vinetus.*

34. *Triptolemon*] Inventis à Cerere frugibus, *Triptolemus* curru draconibus juncto vectus, orbem terrarum obſevit. Idem Hyginus, Servius, & alii. *Vinet.*

35. *Sive Medem*] Sic quidam ex noſttis libris. alii *n* pro *m*, *Meden*, alii *o* pro *e*, *medon.* quicquid ſit id nominis mihi incogniti. Annis autem poſt quatuor, quam hæc noſtra fuiſſent emiſſa, Andreas Schottus Antverpianus, qui tum in Hiſpania agebat, ſcripſit *Meden* iſtum, de quo me laborate cernebat, ex *Epimeniden* corruptum videri, diſſyllabum ex pentaſyllabo, verſumque ſtare poſſe, ſi ſyllaba una exemta ſic legeretur:

Triptolemon olim, ſive Epimeniden vocant.

Heſychium vero citabat ſuæ conjectationis auctorem: Βουζύγης ἥρως Ἀττικὸς, ὁ πρῶτος βοῦς ὑπὸ ἄροτρον ζεύξας, Ἐπικαλεῖται δὲ Ἐπιμενίδης. Ex hoc itaque ſagaciter odoratus videtur vir doctiſſimus, quomodo hîc legendum foret: itaque lectus ſum, dum aliquis aliquid aliud, quod melius videatur, afferat. Boſius autem Lemovix mihi oſtendit fragmentum commentariorum in Virgilium: quæ in verſum undeviceſimum primi Georgicôn habebant eadem,

[35] Aut Bulianum Buzygen,
Tuo locabo postferendos nomini.
Nam munus hoc fiet tuum.

eadem, qua scribit Hesychius de *Buzyge* & *Epimenide*, sed ex aliis auctoribus, hoc modo: *Ergo Osiris significatur, ut Philostephanus περὶ εὑρημάτων, vel Epimenides, qui postea Buzyges dictus est secundum Aristotelem.* Vinet.

35. *Triptolemon olim*, &c.] Lege:

Triptolemon olim, sive Epimenidem vocant,
Aut Bulianum Buzygem.

Quis enim sit *Medes*, neminem scire puto; neque etiam quare Buzyges *Tullianus* dicatur. Omnino itaque scribendum *Bullianus*, sive *Bulianus*, à *Bulia* civitate Atticæ. *Is. Vossius.*

36. *Aut Tullianum Buzygen*] Βουζύγης hic suis est, ut etiam Eustathio in Σ Ἰλιάδος, *Buzyges* apud Varronem secundo de re Rustica. ubi dicitur à pecore bubulo Athenis *Buzyges* nobilitatus fuisse. Plinii vero sunt verba hæc septimo Naturalis Historiæ de rerum inventoribus. *Bovem, & aratrum, Buzyges Atheniensis, ut alii, Triptolemus.* Nomen ergo à *bubus jugandis* huic fuit. *Vinet.*

AVSONIVS PAVLINO.

Epistola XXIII.

PRoxima quæ nostræ fuerat querimonia chartæ,
Credideram, quod te, Pauline, inflectere posset,
[1] Eliceretque tuam blanda objurgatio vocem.
[2] Sed tu juratis velut alta silentia sacris
Devotus teneas, perstas in lege tacendi.
[3] Non licet: an ne pudet, si quis tibi jure paterno
Vivat amicus adhuc, maneasque obnoxius heres?
Ignavos agitet talis timor. [4] at tibi nullus

Sit

1. *Eliceretque tuam*] Pulmann. in margine: *tuas blanda objurgatio musas.* cui concinit Paullinus:

Quid abdicatas in meam curam, pater,
Redire Musas præcipis?

2. *Sed tu juratis*] *Mysteria* prisci dixerunt Græci, Cereris deæ sacra, à verbo μύειν, ut est in vetustis in Aristophanem comicum scholiis, quod significat os claudere. quibus mysteriis, initiisque, ut Cicero vocat secundo de legibus, qui initiati fuerant, & devoti, nefas erat enunciare quicquam de arcano illorum ritu. *Vinetus.*

3. *Non licet*] Initiatorum hoc fuisse solemne verbum videtur, *Non licet.* quum à curiosis rogati de suorum mysteriorum arcanis, respondebant sibi non esse fas de iis quicquam eloqui. *Vinet.*

4. *At tibi nullus*] Scribo, *At* ex Vett. Codd. in eandem sententiam ad Nepotem suum:

Degeneres animos timor arguit. at tibi constat
Intrepidus. Mariang. Accursius.

Sit metus : & morem miſſæ, acceptæque ſalutis
Audacter retine. vel ſi tibi proditor inſtat,
[5] Aut quæſitoris gravior cenſura timetur,
Occurre ingenio, quo ſæpe occulta teguntur.
[6] Threïcii quondam quam ſæva licentia regis
Fecerat elinguem, per licia texta querelas
Edidit, & tacitis mandavit crimina telis.
[7] Et pudibunda ſuos malo commiſit amores
Virgo, nec erubuit tacituro conſcia pomo.
[8] Depreſſis ſcrobibus vitium regale miniſter
Credidit idque diu texit fidiſſima tellus :
Inſpirata dehinc vento cantavit arundo.
[9] Lacte incide notas : areſcens charta tenebit
[10] Semper inadſpicuas : prodentur ſcripta favillis.

[11] Vel

5. *Aut quæſitoris*] Vel ſi forte times, ut ne intercipiantur tuæ litteræ, in quibus ſit aliquid arcanæ rei, vel quod alioqui nolis ab omnibus legi, poteris ingenioſe huic malo varia remedia invenire. Et ſic cum amico ſuaviſſimo Auſonius lepide jocari pergit. *Quæſiter* autem proprie, qui & *Quæſtor*, Prætor dicebatur, qui judiciis publicis præerat. *Vinetus.*

6. *Threïcii*] Thraciæ rex *Tereus Philomêlam* uxoris ſuæ Procnes ſororem per vim ſtupraverat, & illi *linguam*, ne facinus eloquererur, absciderat: ſed hæc ut --- *grande doloris.*

Ingenium eſt, miſeriſque venit ſollertia rebus,
Stamina barbarica ſuſpendit candida tela,
Purpureiſque notas filis intexuit albis
Indicium ſceleris : perfectaque tradidit uni :
Vtque ferat domina geſtu rogat. illa rogata
Pertulit ad Prognen. nec ſcit, quid tradat in illis.

Ovidius ſexto Metamorphoſ. *Vinet.*

7. *Et pudibunda*] *Cydippe*, ſed ab amante Acontio falſa. Vide eorum Epiſtolas inter Ovidianas. *Vinetus.*

8. *Depreſſis ſcrobibus*] *Midæ* regis Phrygiæ aſininas *auriculas* prodidit famulus inter arundines in ſcrobe occultus, undecimo Metamorphoſeon Ovidii. *Vinet.*

8. *Depreſſis ſcrobibus*] Petronius:

Sic commiſſa ferens avidus reſerare miniſter,
Fodit humum, regiſque latentes prodidit aures.
Excepit nam terra ſonos, calamique loquentes
Invenere Midam, qualem narraverat index.

Alluſit Heliodorus lib. II Æthiopicor. Εἶπον ἂν τάχα καὶ τοῖσδε τοῖς καλάμοις, κατὰ τὸν μῦθον, εἰ μὴ ὅτι περιέτυχον

9. *Lacte incide notas*] *Inſcribe* inter Paulini Epiſtolas, pro iſto *incide*. Vin.

9. *Lacte incide notas*] Recte. nam *inſcribe*, quod in editione Epiſtolarum Paulini reperiſſe ſe monuit Vinetus, hujus verbi ſcholion eſt, itidem in textum olim pro genuino relatum in Solone. unde nos ſuo merito ejecimus.

10. *Semper in auſpiciis*] Legendum

ex

"[11] Vel Lacedæmoniam ſcytalen imitare, libelli
Segmina Pergameæ tereti circumdata ligno
Perpetuo inſcribens verſu; qui deinde ſolutus
Non reſpondentes ſparſo "[12] dabit ordine formas,
Donec conſimilis ligni replicetur in orbem.
[13] Innumeras poſſum celandi oſtendere formas,
Et clandeſtinas veterum reſerare loquelas,
Si prodi Pauline times, noſtræque vereris
Crimen amicitiæ. [14] Tanaquil tua neſciat iſtud.

Tu

ex vetere libro, *inaſpicuis*, hoc eſt, ἀνορέατοις. Scaliger.

10. *Semper in auſpicuis*] Quod hoc loco perſtringit Auſonius de *Lactea ſcriptura*, hoc ſic habet. In charta *lacte*, ſicut atramento fit, quippiam exarato. Id quum fuerit ſiccum, nulla litera videri poterit: ſed expaſſa charta ſuper tabulam, quæ ad regulam plana ſit, totam ſcripturam favilla non modice calida obruito. Paulo poſt favillam excutito. Videbis ſubatram ſcripturam, quam feceras lacteam. Idem efficietur, pulchriore etiam ſcriptura, ſi ſuper prunas, aut flammas luminum, aliorumve ignium, modico intervallo, ab ea parte, quæ ſcripta non eſt, chartam expandas; ſed hic periculum eſt ab incendio. *Vinetus.*

10. *Semper inaſpicuis*] Legimus mutata diſtinctione & una litera:

Lacte incide notas; areſcens charta tenebit

Semper inaſpicuas: prodentur ſcripta favillis.

Gronovius. Confirmatur hæc incomparabilis viri emendatio lectione, quam in antiquo codice inveniſſe ſe teſtatur Pulmannus. In eo quippe: *Semper in adjicuas prodentur ſcripta favillas..* unde ob malam diſtinctionem veræ lectioni à librariis vim factam perſpicuum eſt.

11. *Vel Lacedamoniam*] Clandeſtinas quaſdam literarum formulas ſuper opertis rebus, & ſcribendi latebris teſerans, verſus eſt, coagmentatis perperam elementis, atque amota quæ ſuperinduci ſolet notula, mendoſus. Lege igitur *Lacedamoniam* pro *Lacedamonias.* Eſt *ſcytale* ſurculus teres, & arcanarum quoddam litterarum genus, ab *Lacedamoniis* inventum, ejuſdem cum ſurculo, quo involvebatur, nominis, ὡς τῷ μετρῦντι τὸ μετρούμενον quod Plutarch. ait in Lyſandro. meminit abunde Gellius. Cicero quoque ad Atticum, *habes σκυτάλην Λακωνικήν.* Mariang. Accurſ.

11. *Vel Lacedamoniam*] Quod genus hoc eſſet ſecretiorum literarum exponet tibi pluribus Plutarchus in Lyſandro, Scholiaſtes Thucydidis ad lib. 1. Aul. Gellius lib. 17 noct. Atticar. & Ioannes Tzetzes in ducenteſima quinquageſima octava ſecundarum Hiſtoriarum, ac Eraſmus in Adagiis. *Vinetus.* Plura Meurſius in Miſcellan. Laeonicis.

12. *Dabit ordine formas*] Ita pro *dedit*, poſtulante ſenſu, ex Lugdunenſi libro, & vetere Pulmanni codice emendavimus.

13. *Innumeras poſſum*] Aliquot ultra viginti tradidit Æneas in Poliorceticis cap. XXXI. nonnullas Gellius lib. XVII, cap. IX. complures in ſua Cryptographia Illuſtriſſimus Auguſtus Dux Luneburgenſis.

14. *Tanaquil tua*] Vxorem ſanctiſſimam Paulini, cujus meminit Ambroſius

Tu contemne alios; nec dedignare parentem
Adfari verbis. Ego sum tuus altor, & ille
[15] Præceptor primus, primus largitor honorum,
Primus in Aonidum qui te collegia duxi.

brosius Epist. xxxvi, vocat *Tanaquilem* Ausonius, ridens scilicet: quia ei erat addictus Paulinus. Et, ut ex eodem loco Ambrosii cognoscimus, videtur secutus uxoris consilium Paulinus in secessu Nolano. Quare vocat eam feminam *Tanaquilem* poëta noster: quia illis temporibus ita solerent uxores vocare, quæ imperabant maritis. Sidonius: *Temperat Lucumonem nostrum Tanaquil sua.* Notum de *Tanaquile* Romana. neque necesse hic de illa verba facete, ut ad hæc accommodemus: cum vulgatissima sint. *Scaliger.*

14. *Tanaquil tua*] Paulini uxorem *Therasiam*, probam in primis feminam, & piam, à mariti proposito nihil discrepantem, ut Divus Ambrosius memoriæ prodidit, Ausonius quum *Tanaquilem* hîc vocasset, nescio quam ob causam, nisi forte, quod quemadmodum suæ *Tanaquilis* Tarquinius Priscus Romanorum rex, sic *Therasiæ* suæ consilio & jussu pleraque gereret Paulinus, moleste tulisse videtur Paulinus in Epistola ad Ausonium prima & secunda: & Lucretiæ illi pudicissimæ matronæ comparari maluit, quam isti *Tanaquili*, ambitiosæ mulieri, & sagæ. Sidonius libri quinti Epist. 7 de suo Tetrarcha: *Temperat Lucumonem nostrum Tanaquil sua: & aures mariti, virosa susurronum fæce completas, opportunitate falsi sermonis eruderat.* Iuvenal. lib. 11:

Ante tamen de te Tanaquil tua: quando sororem
Efferat & patruos. --- Vinetus.

15. *Præceptor ...... primus largitor honorum*

Primus in Aonidû qui te collegia duxi] Interstitium hoc, quo facile defectus dictionis unius ostendatur, promptam etiam ingeniosis materiam tribuit, in hunc modum corrigendi:

Præceptor primus, primus largitor honorum.

Vetus autem Codex ita habet:

Præceptor primus, veterum largitor honorum. Mariang. Accursius.

15. *Primus largitor*] Vetus codex: *veterum largitor honorum.* Vinetus.

15. *Primus largitor honorum*] Malui Vineti sequi editionem, quam veteris libri auctoritatem: natum namque est interstitium ex repetitione ejusdem vocabuli, dum semel *τὸ primus* negligitur. dein, ut illud expleretur, insertum est *τὸ veterum.* Vide quæ supra à nobis dicta sunt ad Eclogar. de lustral. agonibus.

AVSONIVS PAVLINO S.

Epistola XXIV.

[1] Discutimus, Pauline, jugum, [2] quod certa fovebat
Temperies: [3] leve quod positu, & tolerabile junctis,
Tra-

1. *Discutimus Pauline jugum*] Tres, uno die Epistolas Paulinus ab Ausonio accepit: quarum prima est, hæc 2. *Discutimus Pauline,* &c. Secunda: *Proxima*

Tractabat paribus concordia mitis habenis,
Quod per tam longam seriem volventibus annis
[4] Fabula non unquam, numquam querimonia movit,
Nulla querela loco pepulit, non ira, nec error,
[5] Nec quæ compositis malesuadæ credula causis,
Concinnat verisimilis [6] suspicio culpas.

Tam

xima qua nostra. Tertia: *Agnoscisne tuam,* &c. Is enim ordo Epistolarum Ausonii esse debet. Nam quarta quæ & ultima, est illa: *Quarta tibi hæc notas,* &c. Tres autem Epistolas Paulinum uno die & simul accepisse tum hæc demonstrant,

Trina etiam vario florebat Epistola textu:
Et numerosa triplex pagina carmen erat.

tum etiam illa magis declarant:

Ante salutifero felix quam charta libello,
Dona negata diu multiplicata dares.

Scaliger.

1. *Discutimus Pauline jugum*] In veteri libro hic erat titulus: *Incipit alia ad eundem, cum ille ad alia nota magis responderet, neque se venturum polliceretur.* Licet ineptus sit, dissimulare tamen nolui.

2. *Quod nota*] Legitur & *certa,* pro *nota* hoc loco; ac in versu sequenti, *venerabile* pro *tolerabile.* Alludere autem videtur Ausonius ad illud, *Par jugum:* quod inter adagia exponit Erasmus. *Vinetus.*

3. *Leve quod positu*] Quod erat justum, non durum, facile, quod non premebat. Sic & superius de Claris urbibus, *dispositus:* & *precatu* Epist. XXI: *Nostro reddi te posse precatu.* Grævius.

4. *Fabula non unquam, nunquam querimonia movit*] Hic versus quinctus fuit in sola scriptorum Paulini Ascensiana editione, quem Aristarchus obelisco suo, ut reor, confodere non dubitaret. *Vinetus.*

5. *Nec quæ compositu*] Ita ex vetere libro lege. *Scaliger.*

5. *Nec quæ compositis*] Cajus Lælius quum apud Ciceronem dixisset: *Amicitiam nisi inter bonos esse non posse,* boni viri & sapientis esse dixit hæc duo tenere, in amicitia: *Primum, nequid fictum sit, neve simulatum. deinde, non solum ab aliquo allatas criminationes repellere, sed ne ipsum quidem esse suspiciosum, semper aliquid existimantem ab amico esse violatum.* Vinetus.

5. *Nec quæ compositu malesuadæ*] Quo pertineat *malesuada* nemo facile exputabit. Pulmannus cum nonnullis aliis: *male suadet credula canis.* Ex his vestigiis vera lectio mihi subolevit: *male suada & credula vanis.* Suspicio quæ male suadet, & credula est vanis, quæ sibi ipsa fingit. *Gravius.*

5. *Malesuadæ cred. causis*] Nihil hic esse mutandum Epistola Paulini docet, qua ad hæc Ausoniana respondet:

Quo rumore pias facilis tibi fama per aures
Irrupit, pepulitque animum? contraque vetustam
Experta pietate fidem nova vulnera movit,
Læderet ut natis placidum malesuada parentem?

6. *Suspicio*] Nomen hoc, sic puto, scriptum reperio in cunctis exemplaribus vetustis, eodem prorsus modo, cum ipso verbo *suspicio,* non *suspitio,* nec *suspectio.* Secunda syllaba ubique longa, ut hoc loco, ita & in Paulini Epistola ad Ausonium:

Duceret in sanctum suspicio falsa parentem.

Et apud Martialem in Epigrammate quadragesimo sexto libri undecimi:

Obli-

Tam placidum, tam mite jugum: quod [7] uterque parentes
Ad senium nostri traxere ab origine vitæ:
Impositumque piis heredibus, usque manere
Optarunt, dum longa dies dissolveret ævum,
Et mansit, dum læta fides, nec cura laborat
Officii servare vices: sed sponte feruntur
Incustoditum sibi continuantia cursum.
Hoc tam mite jugum docili cervice subirent
[8] Martis equi, stabuloque feri Diomedis abacti:
[9] Et qui mutatis ignoti Solis habenis
Fulmineum Phaethonta Pado mersere jugales.
[10] Discutimus Pauline tamen: nec culpa duorum
Ista, [11] sed unius tantum tua. namque ego semper
Contenta cervice feram. [12] consorte laborum

De-

Oblinitur minima siqua est suspicio rima.

ac in principio Eunuchi Terentii:

Suspiciones, inimicitiæ, induciæ.

Similiterque apud Plautum, & alios: quum ea corripiatur in *suspicio* verbo. in Bucolico nono Virgilii:

Daphni, quid antiquos signorum suspicis ortus? Vinetus.

7. *Vterque parentes*] Quis non videt scribendum: *utrique parentes*? Græviùs.

8. *Martis equi*] Δεῖμος, & Φόβος Servio in hunc nonagesimum primum versum tertii Georgicôn:

Martis equi bijuges, & magni currus Achillis.

sed quum dixisset Homerus Iliad. *O*, de deo Marte:

Ὣς φάτ', καί ῥ' ἵππους κέλετο Δεῖμόν τε, Φόβον τε
Ζευγνύμεναι. — scripsit Eustathius eos errare, qui Δεῖμον, & Φόβον hoc est *Metum*, & *Terrorem*, esse putant equorum, quum sint filiorum satellitumve *Martis* nomina. quomodo sensisse videtur Statius, quum dixit tertio Thebaidos:

Fræna ministrat equis Pavor armiger.

Quinctus Calaber vero Marti equos attribuit quatuor octavo prætermissorum ab Homero, Borea, & Erinny genitos, ignem naribus efflantes, quorum sunt nomina: Αἴθων, Φλόγιος, Κόναβος, Φόβος. Vinetus.

9. *Et qui mutatis — Fulmineum — jugales*] *Et qui jugales*. Equi.

— Pyrous, Eous, & Æthon,
Solis equi, quartusque Phlegon. —

Secundo Metamorphoseon Ovidii. *Fulmineum. fulminatum*, & ab Iove, *fulmine* è summo cœlo dejectum in Padum Italiæ fluvium. *Vinet.*

10. *Discutitur Pauline tamen*] Lege: *Discutimus*, ut in bonæ notæ scripto Pulmanniano. Est enim repetitio prioris sententiæ, quæ confirmatur eo, quod ait, *nec culpa duorum ista*. se enim discutere *jugum* innuit, sed culpam Paulini esse: quod ipse solus non possit deficiente sodali *jugum* amicitiæ perferre.

11. *Sed unius tantum tua*] Sic & Propertius lib. III, Eleg. XXIV:

Tu bene conveniens non sinis esse jugum.

12. *Consorte*] Socio, & participe laboris in ferendo communi jugo. *Vinetus.*

13. Nec

Destituor. [13] nec tam promtum gestata duobus
Vnum deficiente pari perferre sodalem.
Non animus, viresque labant : sed iniqua ferendo
Conditio est oneri, quum pondus utrumque relicto
Ingruit ; acceduntque alienæ pondera libræ.
Sic pars ægra hominis trahit ad contagia sanum
Corpus : & exigui quamvis discrimine membri,
Tota per innumeros artus compago vacillat.
[14] Obruar usque tamen, veteris ne desit amici
Me durante fides : memorique ut fixa sub ævo
Restituant profugum solatia casta sodalem.
Impie, Pirithoo [15] disjungere Thesea possis,
Euryalumque suo socium secernere Niso.
Te suadente fugam, Pylades liquisset Orestem ;
Nec custodisset Siculus vadimonia Damon.
Quantum oblectamen populi, quæ vota bonorum
Sperato fraudata bono ? gratantia cuncti
Verba loquebantur. jam nomina nostra parabant
Inserere antiquis ævi melioris amicis.
Cedebat Pylades : Phrygii quoque gloria Nisi
Iam minor, & promissa obiens vadimonia Damon.
[16] Nos documenta magis felicia : qualia magnus
[17] Scipio, longævique dedit sapientia Lælî.

Nos

13. *Nec tam promt. gesta . . . duobus. Vnum deficiente pari proferre sodalem*] Legendum *perferre*. subductam præterea librarii dictionem rati, spatium hic inter *gesta* & *duobus* reliquere. Quid si legatur *gestata*. Nam & his Paulinus ita respondit :

Discussisse jugum quereris me, quo tibi doctus
Iunctus eram studiis. hoc nec gestasse quidem me
Assero. Mariang. Accursius.

14. *Obruar usque*] Hi septem versus spurii videntur : quos solus Paulini liber habuit. Ista autem amicorum paria celebrant *Pirithoum* & *Theseum* Virgilius, Hyginus, Servius, *Euryalum*, & *Nisum* Virgilius. *Pyladem*, & *Orestem* Hyginus, Ovidius. *Damonem* & *Phintiam* Cicero tertio de Officiis, Valerius libro quarto de amicitia, & Plutarchus περὶ πολυφιλίας. Vinetus.

15. *Disjungere Thesea possis*] Lege, *posses*. Grævius.

16. *Nos documenta magis felicia*] Exempla feliciora, quam quæ Græca sunt prolata. *Thesei* namque *Pirithoique* amores Valer. Maximo non satis placent. *Vinetus.*

17. *Scipio*] Publ. Cornel. *Scipio*, & Caj. *Lælius*. Cicero de amicitia. *Vin.*

 18. *Dis-*

Nos ſtudiis animiſque iiſdem, miracula cunctis :
Hoc majora, pares fuimus quod [18] diſpare in ævo.
Ocyus illa [19] jugi fatalis ſolvere lora
Pellæum potuiſſe ducem reor, abdita opertis
Principiis, & utroque caput celantia nodo.
[20] Grande aliquod verbum nimirum diximus, ut ſe
Inferret nimiis vindex Rhamnuſia votis ;
Arſacidæ ut quondam regis non læta triumphis
Grandia verba premens ultrix dea Medica belli
[21] Siſtere Cecropidum in terris monumenta paranti
Obſti-

18. *Diſpare in ævo*] Auſonius major natu erat. *Vinetus.*

19. *Iugi fatalis*] Vt in Epiſtola ad Paulum. *Pellæus* autem *dux* Alexander Magnus, ex *Pella* Macedoniæ civitate. *Vinet.*

20. *Grande aliquod*] Timet, ut quum ita magnis efferret laudibus ſuam amicitiam, nequid jactantius arrogantiuſque dictum Nemeſi videatur, quod caſtigari debeat. de qua dea plura diximus in Epigramma XXI. ARSACIDÆ autem unde ſint dicti Perſarum, Parthorum, Medorumque reges. docebunt Iuſtinus quadrageſimo primo, Ammianus viceſimo tertio, Strabo, Suidas, Servius. *Vin.*

20. *Grande aliquod verbum*] Οὐ γὰρ ἐᾷ φρονέειν ἄλλον μέγα ὁ θεὸς, ἢ ἑωϋτὸν, inquit Artabanus ad Xerxem, aliaque plura in eum ſenſum. De Nemeſi quædam Brodæus ad lib. 1 Antholog. Græcæ, cap. 31. & lib. 4, c. 12. Hinc Cajus Cæſar exſtructo illo per tria & amplius paſſuum millia ponte inter Baulos & Puteolos Neptuno & Invidiæ ſacra fecit, μὴ καὶ βασκανία τις αὐτῷ, ὡς ἔφασκε, γένηται, uti eſt apud Dionem. Adi & Pauſaniam in Atticis pag. 62. noſter autem Virgilium ſuum reſpexiſſe videtur, qui lib. X Æneid.

Dixerat ille aliquid magnum, vimque affore verbo
Crediderat. ubi Servius : *proverbialiter dictum eſt, ac ſi diceret, non mirum ſic occiſum eſſe, qui ſibi plurimum arrogabat.* Ammianus lib. XXII de Euſebio Conſtantii Auguſti cubiculario : *Quem ab ima ſorte aduſque jubendum Imperatori pene elatum, ideoque intolerabilem, humanorum ſpectatrix Adraſtia aurem, quod dicitur, vellens, monenſque, ut caſtigatius viveret, reluctantem præcipitem tanquam è rupe quadam egit excelſa.* notare etenim verba nimis ſuperba credebatur. Callimachus hymno in Cererem de Eriſichthone:

Εἶπεν ὁ παῖς. Νέμεσις δὲ κακὰν ἐγράψατο φωνάν.

Vide eundem hymno in Dianam extremo : Athenæum lib. VIII, p. 334. Lil. Gyraldum Dialogo XIX de Nemeſi, & quæ jam ante in notis ad Auſonii præcedentia tum nos, tum alii.

21. *Siſtere Cecropidum in terris monumenta parenti*] Legendum *paranti*. Pernotus eſt Marathon ingenti hac Perſarum clade, qua victi, fugatique ab Athenienſibus fuere. Ejuſdem argumenti Græcum quoque Epigramma tranſtulit Auſonius εἰς Νέμεσιν. Cujus illud, καὶ Πέρσαις τοῦ πολέμου Νέμεσις. videl. ἔστηκα, quod Auſonius, rem ſane ipſam explicans, vertit :

Punio ſic Perſas vaniloquos Nemeſis.

nonnihil eo pertinet ex eadem Epiſtola.

Vltro etiam victis Nemeſis ſtetit Attica Perſis. Mariang. Accurſius.

21. Ce-

Obſtitit : & [21] Grajo jam jam figenda tropæo ,
Vltro etiam victis [23] Nemeſis ſtetit Attica Perſis.
Quæ tibi Romulidas proceres vexare libido eſt ?
In Medos, Arabaſque tuos per nubila, & atrum
Perge chaos. [24] Romana procul tibi nomina ſunto.
Illic quære alios oppugnatura ſodales :
Livor ubi iſte tuus, ferrugineumque venenum
Opportuna tuis [25] inimicat pectora fucis.
Paulinum, Auſoniumque, [26] viros, quos ſacra Quirini
Purpura, & auratus trabeæ velavit amictus ,
Non decet inſidiis [27] peregrinæ cedere divæ.
Quid queror, [28] eoique inſector crimina monſtri ?
[29] Occidui me ripa Tagi, me Punica lædit

Bar-

21. *Cecropidum*] Cectopidarum, *Athenienſium*, à ſuo rege *Cecrope*. *Vinetus*.

22. *Grajo jamjam fingenda tropæo*] Lege : *figenda tropæo*. *Tropæum figere*, non *fingere* dicimus. nec hic *fingenda*, id eſt, ſculpenda vel fotmanda intelligitut, ſed *figenda*, id eſt collocanda, ſtatuenda. Huic enim teſpondet, *ultro etiam ſtetit*. Sed & ita v. c.

23. *Nemeſis Attica*] *Rharnuſia* verſu quinquageſimo ſecundo , & centeſimo nono. Eſt *Rhamnus* Atticæ vicus. *Vinetus*.

24. *Romana procul*] Verſus trecenteſimus ſeptuageſimus nonus Moſellæ. *Vinet*.

25. *Inimicat*] Inimica facit. Horatius in Ode ultima lib. IV. *Vin*.

26. *Viros, quos ſacra*] Romanos, & Conſulares vitos. *Idem*.

27. *Peregrinæ*] Non Romanæ deæ. Plinius 28 Naturalis Hiſtoriæ : *Alii Græcam Nemeſim invocantes. Cujus ob id Romæ ſimulacrum in Capitolio eſt. quamvis Latinum nomen non ſit*. Id.

28. *Eoi monſtri*] *Vltricis deæ*, monſtroſæ & terribilis : quam Græcia & Oriens ante coluit, quam Romani & Heſperiæ gentes. *Idem*.

29. *Occidui*] *Tagus* Hiſpaniæ fluvius in Oceanum exit *occiduum* per Luſitaniam. BARCINO vero Tarraconenſis Hiſpaniæ civitas eſt, in littore maris interni ſita. Hæc *Barcelona* hodie vulgo dicitur. Amœnam appellat Paulinus verſu centeſimo & triceſimo primæ Epiſtolarum ad Auſonium : qualem hodie prædicant, qui inſpexerunt : ſed quo *Punicam* vocet Auſonius, hoc, puto, ſignificat, à Carthagineuſibus, qui *Pœni* ſunt, Hiſpaniam aliquando tenentibus, conditam fuiſſe. *Barce* namque Africæ urbs fuit, ſed *Barcam* fuiſſe cognominatum Amilcatem Hannibalis illius clariſſimi patrem, Plutarchus in Catonis Majoris vita, & Appianus in Hannibalicis, ſunt auctores. invenioque apud Livium in principio viceſimi primi, & alibi, familiam, ex qua fuit Amilcar, *Barcinam* cognominatam, ac etiam cum ſpiritu *Barchinam* : ut urbs *Barcino* in Auſonii litteris, ac apud Plinium. Βαρκινων quoque in Geographicis Ptolemæi, *Barchino* etiam aſpirata reperitur in Epiſtola 6 Paulini ad Severum Sulpicium. Poteſt ergo Βάρκας ille, vel ejus *Barcinorum* quiſpiam, quam condidiſſet Hiſpaniæ rector civitatem, à ſe *Barcinonem* nuncupaviſſe.

Barcino, [30] me bimaris juga ninguida Pyrenæi.
[31] Mœnibus è patriis [32] forſan quoque veſtis & oris,
Quemque ſuo longe dirimat provincia tractu
Trans montes, ſolemque alium, trans flumina & urbes,
Et quod terrarum, cœlique extenditur inter
[33] Emeritenſis Anæ, latæque fluenta Garumnæ,
Quod ſi intervallis ſpatium tolerabile limes
Poneret exiguus, (quamvis longa omnia credant,
Qui ſimul eſſe volunt) faceret tamen ipſa propinquos
Cura locos, mediis jungens diſtantia verbis.
[34] Santonus ut ſibi Burdigalam, mox jungit Aginnum

Illa

viſſe. Agebat autem Paulinus *Barcinone*, quum hæc ſcriberet Auſonius. *Vinetus.*

30. *Me bimaris*] *Pyrenæus* Gallias Hiſpaniaſque disterminans, promuntoria in duo diverſa maria projicit, Oceanum & Internum. *Vinet.*

31. *Mœnibus è patriis*] Legitur, cum *& patrio*, tum *è pario*, pro *è patriis*: quod quid ſibi velit, non video. nec toti hi tres verſus. Παρεμβεβλημένους ſuſpicor: ut poſt *Barcino, me*, continuo ſequatur: *Et quod terrarum.* Vin.

32. *Forſan*] Quamquam depravatos hoſce verſus emendare nequeam, videtur tamen pro *forſan quoque veſtis & oris*, legendum eſſe, *tota trieteride terris*. nam ſic in ſuis Paullinus: *Deſore me patriis tota trieteride terris*, &c. quorum verborum nullum apud Auſonium veſtigium eſt, niſi quod hoc loco illa corrupta fuiſſe odoratus ſum. Plures porro hic excidiſſe verſus cenſeã, aut hunc unicum non ſuo loco inſertum eſſe. ſequens ita reſtitui, & cum prioribus connecti poterit:

Quaque ſuo longe dirimit provincia tractu. in v. c. fuit, *quemque ſua longo dirimat pr. tractu.*

33. *Emeritaque Amnis*] Lege, uti in veteri libro deprehendi: *Emeritenſis Anæ.* Heinſius.

34. *Santonus ut ſibi*] Dictum *Santonus* Mediolanum, ut Lutetia *Pariſius*, Auguſta *Vindelicus*. Item apud Frontinum libro de Coloniis: *Colonia Tarquinius*, *Colonia Graviſcus*, *Colonia Vejus*. Quod ideo noto, ne quis barbare dictum putet fretus auctoritate Beati Rhenani, hominis magni nominis, & eruditiſſimi. His autem Auſonius ſignificat *Burdegalam* mediam ſitam inter *Mediolanum* Santonum, & *Aginnum* Nitiobrigum: quemadmodum *Arelas* inter *Viennam*, & *Narbonem*. Aginnum, ut jam dixi, civitas *Nitiobrigum*, vel, ut in aliis invenio, *Nitiobrogum*. Vt perperam illi judicarint, qui *Ageſinates* Plinii pronunciarunt eſſe *Aginnates*. Quomodo iidem poſſunt eſſe Aginnates, & Ageſinates? Præterea cum Ageſinates Plinio ſint Pictonibus vicini, quis putarit eoſdem eſſe cum Aginnatibus, cum inter illos & Pictones minimum iter quinque dierum interjectum ſit? Sed, ut jam dixi, Nitiobrigum ſeu Nitiobrogum *Aginnum* eſt. Apud eundem paulo poſt quam Ageſinatum meminit, corrigendus eſt locus in verbis ſequentibus: *Rurſus*, inquit, *Narbonenſi provincia contermini Ruteni, Cadurci, Antobroges, Tarneque amne diſcreti à Toloſanis Petrocorii.* Lege: *Cadurci: Nitiobroges, Tarne amne diſcreti à Toloſanis; Petrocorii*, &c. Eorum Epiſcopi Phœbadii

badii meminerunt Hieronymus, & Severus Sulpicius & ipse quoque Nitiobrix. Ejusque eruditissima Epila, de qua idem Hieronymus scribit, in Arrianos scripta, ante hos paucos annos ab Henrico Stephano excusa est. Tamen Aginnates nomen corruperunt, & vocant *Feudarium.* Quin & corrupte *Fegadius* editum est apud Sulpicium & *Ganidius*. Vtrobique legendum *Phœbadius*. Eum vocat Episcopum suum Sulpicius, unde indubitate istum Sulpicium Elegantissimum scriptorem colligitur Nitiobrigem fuisse. Aquitanus quidem dicitur à veteribus, sed unde domo, tacetur. Intra *Noverus* est pagus in agro Santonico, in quo habuit prædia Ausonius. De quo superius ad Axium Paulum scribens meminit:

Santonicamque urbem vicino accessimus agro.

At *Lucaniacus* fuit suburbanum Burdegalense duabus plus minus leucis Vasconicis ab urbe distans. Estque illud *herediu[m]*, in quod superius lusit stylo Lucilliano. At Noverus erat non longe Mediolano Santonum. Et cum scribit:

Ingressusque sui celebrata per ostia portus,

Et sua præteriens jamjam tua limina pulsat.

non est accipiendum de Lucaniaco, sed de Novero. Præteriens enim confluentes Duranii & Garumnæ, ubi erat portus *Hebromagi*, à tergo ex altera ripa tribus miliaribus Vasconicis relinquit Lucaniacum, & pergit ad Santonos, ubi erat Noverus pagus. quod ex illis cognoscimus, quæ supra citavimus Item ex Epist. ad Tetradium Satyrarum poëtam:

Cur me propinquum Santonorum mœnibus

Declinas? --- In Antonini Itinerario legimus: *Blaviam, Tamnum, Novioregum, Mediolanum Santonum, Aunedonacum, Rauranum.* Vbi *Novioregum* dictum est, aut pro illo pago *Novero*: aut, quod magis puto, *Noverum* pro *Novioregum* legendum est. Aberat autem Noverus Mediolano Santonum XVI. M. P. hoc est leucis Vasconicis IV. cum triente. *Rauranum* vero Paulinus in Epist. ad Auson. *Raraunum* vocat, uti in veteri libro, & primis editionibus habetur. Quod fuit ignobilissimum & obscurissimum oppidum; aut vicus, ut ex eadem Epist. apparet, in Pictonibus. Mirum porro à Paulino poni fundum Ausonianum in Pictonibus, cum Ausonius ipse in *Santonibus* ponat, & re vera in aliis censeri non debet. Noverogus enim; in quo pago erat rus Ausonii, distabat Raurano M. P. LII. hoc est leucis Aquitanicis plus minus XVI. Tres fundos autem Ausonium habuisse compertio: unum in Santonibus, in pago *Novero*, seu Noverogo: alterum suburbanum in portu Condatensi ad Duranium *Lucaniacum*, quem Paulinus hic *Lucanum fundum* vocat; tertium supra Burdigalam, quod *Marojalium* vocat Paulinus, cujus locum non designat. Hoc ita esse patet ex verbis ipsius Paulini totidem fundos Ausonianos numerantis. Adde etiam quartum in Bojis, quem puto esse *Pauliacum*. Scaliger.

34. *Santonus ut sibi*] *Santonus* hic videtur dici *Santonum* metropolis Mediolanum; sed apud Lucan. primo:

— *gaudetque amoto Santonus hoste*,

incertum, *Santonus* utrum gentem significet, an urbem. Numerantur autem leucæ duæ & viginti inter *Santonos* urbem, & Burdigalam: inter Burdigalam, & AGINVM duodeviginti. Parvum hoc oppidum est in altera Garumnæ ripa situm, *Agenum* vulgo, sed Ἄγιννον apud Ptolemæum, ut *Aginnum* in hac Ausonii Epistola. De *Arelate*, *Vienna*, *Narbone*, *Tolosa*, carmen VIII, XII, XIII Clararum urbium. Ceterum quod hoc loco dixit Ausonius, *Arelatem à Narbone, & Vienna*, pari abesse intervallo, hæc itinera non est subtiliter dimensus. Abest à Narbone tridui fere itinere, sed ab Vienna aliquanto plus. Narbo vero à Tolosa fere quatridui. *Vinetus.*

35. Ca-

Illa ſibi, & populos Aquitanica rura colentes :
Vtque duplex Arelas, Alpinæ tecta Viennæ ,
Narbonemque pari ſpatio ſibi conſerit : & mox
Quincuplicem ſocias tibi Martie Narbo Toloſam.
Hoc mihi ſi ſpatium vicinis mœnibus eſſet ,
Tunc ego te ut noſtris aptum complecterer ulnis :
Adflaretque tuas aures noſtræ aura loquelæ.
Nunc tibi trans Alpes, & marmoream Pyrenen
[35] Cæſareæ Auguſtæ domus eſt. [36] Tyrrhenica propter
Tarraco, & oſtrifero ſuperaddita Barcino ponto.
[37] Me juga Burdigalæ, trino me flumina cœtu
Secernunt turbis popularibus : otiaque inter
Vitiferi exercent colles, lætumque colonis
[38] Vber agri, tum prata virentia, tum nemus umbris
Mobilibus, celebrique frequens eccleſia vico :

[39] Tot-

35. *Cæſarea Auguſta domus eſt*] *Cæſarauguſta* apud Strabonem, Melam, Plinium : *Cæſarea Auguſta* duabus integris vocibus apud Ptolemæum, Auſonium hoc loco, & Paulinum in Epiſtola priore ad Auſonium : *Salduba* dicta prius quam à *Cæſare Auguſto* transnominaretur, hodie *Sarragoza*, Hiſpaniæ Tarraconenſis civitas, ſicut & *Tarraco*, & *Barcino*. Agebat autem hoc tempore Barcinoni Paulinus, non Cæſar Auguſtæ, vel Tarraconi, ſed *Cæſar Auguſtam*, *Tarraconem*, & *Barcinonem*, hoc loco nominavit Auſonius pro qualibet Hiſpaniæ *Tarraconenſis* civitate, in qua Paulinus ageret, dum vult ſignificare, in qua Hiſpaniæ provincia, trans montes Pyrenæos, procul Burdigala ageret. *Vinet*.

36. *Tyrrhenica propter Tarraco*] Numerant Hiſpani leucas, quas ex quaternis fere millibus paſſuum faciunt, Cæſarauguſta ad *Tarraconem*, triginta : ad Barcinonem, quadraginta : à Barcinone vero ad Tarraconem duodecim. quæ ſunt ambæ maritimæ, Cæſarauguſta mediterranea ad fluvium Hiberum: Sed Hiſpanum mare & Balearicum, Paulinus etiam *Tyrrhenum* nuncupat verſu centeſimo & triceſimotertio Epiſtolæ Paulini ad Auſonium prioris : quum *Tyrrhenum* proprie dicatur Græcis quod Latinis *Tuſcum*, Tuſciam, Etruriamque alluens mare. Hinc arbitror Tarraconem eſſe *Tyrrhenicam* nuncupatam potius, quam quod à *Tyrrhenis* hoc eſt ab Italis hominibus ſit condita. Eam namque belligerantes in Hiſpania Scipiones condidiſſe Plinius & Solinus ſunt auctores. *Vin.*

37. *Terjuga Burdigala*] Sic fortaſſe melius, quam quomodo alii habent libri, *Me juga*, Nam juga Burdigalæ quæ dicere poſſit, non video : ſed *terjugum* dixiſſe poteſt, ut *tergeminum* Virgilius, & *tergenus* idem ipſe Auſonius in Gripho. ut ſit hujus loci ſenſus, & ordo : *Terjuga*, hoc eſt tria flumina ſunt inter me & populum Burdigalenſem. *Idem*.

38. *Vber*] *Vbertas*, fertilitas. Virgilius verſu ducenteſimo ſexageſimo

ſecundo

[39] Totque mea in Novero sibi proxima prædia pago,
Dispositis totum vicibus variata per annum;
Egelidæ ut tepeant hyemes, rabidosque per æstus
Adspirent tenues frigus subtile aquilones.
Te sine sed nullus grata vice provenit annus.
Ver pluvium sine flore fugit. canis æstifer ardet.
Nulla autumnales variat Pomona sapores.
[40] Effusaque hyemem contristat Aquarius unda.
[41] Agnoscisne tuam, Ponti, dulcissime, culpam?
Nam mihi certa fides, nec commutabilis unquam
Paulini illius veteris reverentia durat:
Quæque meo, atque tuo fuerat concordia patri.

[42] Si

secundo septimi Æneidos. *Vinetus.*

39. *Totque mea in Novero*] In quibusdam codicibus est *Novaro*, in Lugdunensibus membranis, *Nabaro* quicquid hic loci sit apud Transcarantonanos Santones. Ibi enim ut quærendum putem pagum hunc facit, quod qui dixit in Epistolis superioribus, se *prope urbem Santonos rus habere*, hic se scribat *in suo iure esse*, quod *tribus fluminibus* à patria *Burdigala* separetur, quos tres fluvios non video, quosnam potius intelligam, quam *Garumnam*, qui, qua parte sunt Santones, Burdigalam prærerfluit: *Duranium*, qui quinque leucis infra Burdigalam, Garumnæ conjungitur: *Carantonum*, qui Santonorum mœnia alluit, decem & septem leucis à Garumnæ & Duranii confluente. Vltra hunc Carantonum, est propius Angeriacum quam Santonos, vicus *Les Nouliers*, qui *Novalarii* & Ecclesia Sancti Petri de *Novalariis*, in Romani pontificis & Santonensis diplomatibus Larinis appellatur: siquis forte velit hunc *Noverum*, *Novarum*, *Nabarum*, Ausonii pagum esse. *Vinetus.*

40. *Effusaque hyem. contr. Aquarius unda*] *Vrna* scripsit Ausonius, non *unda*. Gronovius.

41. *Agnoscesne tuam*] Non video, cur alterius Epistolæ principium hoc esse debeat, ut in vetusto Lugdunensi codice, sed eo solo, reperimus, cum hoc Titulo: AVSONIVS PAVLINO. *Vinetus.*

41. *Agnoscesne tuam*] Rectius quod in Lugdunensi libro: *Agnoscisne*. Hoc autem in eodem initium erat alterius ac novæ Epistolæ, ut jam Scaliger notavit, qui dividendo simul & transponendo ex tribus quatuor Epistolas confecit. contra quam fieri debuisse ex epistolis Paullini colligo. Prima Ausonii interciderat, quemadmodum prima Paullini videtur innuere, ubi dicit se toto quadriennio nullam ab Ausonio epistolam accepisse. Non excusaret se Paullinus, nisi ex Ausonianis ternis, quarum principium *Proxima quæ nostra*, &c. didicisset, quartam, quæ ordine prima fuerat, scriptam quidem, non tamen fuisse perlatam. hac igitur amissa ad trium, quas acceperat, epistolarum molestam sibi querelam respondet: ita tamen, ut ordinem non adeo accurate servet, sed modo ex hac, modo ex illa quædam refutanda decerpat. Versu centesimo legebat Barthius, *canis æstifer aret.*

42. Si

[42] Si tendi facilis cuiquam fuit arcus Vlixei,
Aut præter dominum vibrabilis [43] ornus Achillei,
Nos quoque tam longo Rhamnusia fœdere solvet.
Sed cur tam mœsto sero tristia carmina versu?
[44] Et non in meliora animus se vota propinquat?
Sit procul iste metus. certa est fiducia nobis,
Si genitor natusque Dei pia verba volentum
Accipiat, nostro reddi te posse precatu:
Ne sparsam raptamque domum, laceratamque centum
Per dominos, veteris Paullini regna fleamus.
Teque vagum toto quam longa Hispania tractu,
Immemorem veterum, peregrinis fidere amicis:
Accurre ô nostrum decus, ô mea maxima cura,
[45] Votis, ominibusque bonis, precibusque vocatus,
Adpro-

42. *Si tendi facilis*] *Vlixis arcum* solus *Vlixes tendere* potest, vicesimo primo Odysseæ: & *Achillis hasta* solus *Achilles* uti, sextodecimo & undevicesimo Iliados. Hoc ergo vult Ausonius dicere suam amicitiam dissolutum iri nunquam. *Vinet.*

43. *Ornus Achilli*] Græcis *μελία* dicitur, quæ Latinis *fraxinus*. quæ arbor satis omnibus nota, quia semper ad *hastas* utilissima habita est, & ex ea fere factæ sunt, Homerus *μελίας*, hoc est fraxinos, *hastas* appellavit: ut secundo Iliados:

Αἰχμηταὶ μεμαῶτες ὀρεκτῇσι μελίῃσι

& sextodecimo libr. ac undevicesim.

Πηλιάδα μελίην. τὴν πατρὶ φίλῳ πόρε Χείρων.

de *Achillis hasta* loquens, in *Pelio* monte nata. Plinius 16 Nat. Histor. de fraxino arbore: *Procera hac, ac teres, pennata & ipsa folio, multumque Homeri praconio, & Achillis hasta nobilitata.* Achillis ergo hasta fraxinus, quæritur, quando ornus dicta est Ausonio, &, ut puto, Valerio Flacco 1 Argonauticôn, ante Ausonium:

Nec Peleus fretus soceris, & conjuge diva,
Defuit. ac prora splendet tua cuspis ab alta,
Æacide, tantum hac altis excelsior hastis,
Quantum Peliacas in vertice vicerat ornos:

an species pro specie sit posita, an vero idem sit fraxinus & *ornus*. Plinius fraxini facit duo genera Campestrem & Montanam, si forte eorum alterum sit ornus, ut sensisse videtur Ruellius. *Vin.*

44. *Et non in meliora*] Fortasse corrigendum,

Et cur non meliora animo se vota propinquant?

sed nihil muto. *Mariang. Accursius.*

44. *Et non in meliora*] *Meliora* sperare deberem, inquit, de amico. Notandum autem PROPINQVO cum accusativo, ut verbum activum: quomodo usurpasse videtur Virgilius versu ducentesimo & quinquagesimo quarto decimi Æneidos:

--- Tu rite propinques
Augurium. Idem.

45. *Votis ominibusque*] Horatius in quincto Carmine libri quarti.

Votis,

Adpropera: dum tu juvenis, dum nostra senectus
Servat inexhaustum tibi gratificata vigorem.
[46] Et quando iste meas impellet nuntius aures?
Ecce tuus Paullinus adest. jam ninguida linquit
Oppida Iberorum, [47] Tarbellica jam tenet arva.
Hebromagi jam tecta subit; [48] jam prædia fratris
Vicina ingreditur; jam labitur amne secundo;
Iamque in conspectu est; [49] jam prora obvertitur amni;
Ingressusque sui celebrata per ostia portus
Totum occursantis populi prævertitur agmen:
Et sua præteriens, jam jam tua limina pulsat.
[50] Credimus, an qui amant, ipsi sibi somnia fingunt?

AVSO-

Votis, ominibusque, & precibus vocat. Vinetus.

46. *Et quando iste meas*] Scitus me hercle, & elegans versus est, quem pro hoc Pulmanni vetus liber substituit:

En erit ut nostras hic nuntius excitet aures? nec quem præferam video. idem liber mox, pro *totum occursantis*, &c. habuit:

Prævertit cunctos, ut te amplectatur, amicos.

47. *Trebellica jam tenet*] Emendandum *Tarbellica*. *Tarbelli* enim Aquitaniæ populi, Pyrenæis montibus adjacentes, ex Hispana Vasconia profectis occurrunt. *Mariang. Accursius.*

47. *Tarbellica jam tenet arva*] Pyrenæos montes jam transiit: & est in Aquitania: ubi sunt *Tarbelli*. Vinetus.

48. *Iam prædia fratris*] De his prædiis Hebromano vicinis, nihil comperi, neque de Paulino Paulini fratre. *Vinet.*

49. *Iam prora obvertitur amni*] Iam appellit Paulinus. In tertio versu sexti Æneidos:

Obvertunt pelago proras. --- Vinet.

50. *Credimus*] Hoc ne verum, quod dico, an vero falsum, ut amantis desiderantisque somnium? Est hic versus, pænultimus Eclogæ Virgilii octavæ. *Vin.*

50. *Credimus? an qui amant*] Charinus apud Terent. in Andria Act. v, Sc. vi de Pamphilo: *Num ille somniat ea, quæ vigilans voluit?* Publius Syrus: *Amans, quod suspicatur, vigilans somniat.* Plutarchus in Erotico: Καὶ οὐχ, ὥς τις εἶπεν, αἱ ποιητικαὶ φαντασίαι διὰ τὴν ἐνάργειαν ἐγρηγορότων ἐνύπνιά εἰσιν· ἀλλὰ μᾶλλον αἱ τῶν ἐρώντων διαλεγομένων ὡς πρὸς παρόντας, ἀσπαζομένων, ἐγκαλούντων. Basilius M. Epist. ad Gregorium Theologum: Μόλις γὰρ ἀπογνοὺς τῶν ματαίων ἐλπίδων, ἃς ἐπὶ σοὶ εἶχόν ποτε, μᾶλλον δὲ τῶν ὀνείρων, εἰ δεῖ ἀληθέστερον εἰπεῖν. ἐπαινῶ γὰρ τὸν εἰπόντα, τὰς ἐλπίδας εἶναι γρηγορούντων ἐνύπνια. Horatius lib. III, Od. IV:

Auditis? an me ludit amabilis insania?

& Ode XXVII:

Vigilans ne ploro
Turpe commissum? an vitiis carentem
Ludit imago
Vana, quæ porta fugiens eburna
Somnium ducit?

AVSONIVS PAVLINO SVO S.

Epiſtola xxv.

[1] QVarta tibi hæc notos detexit epiſtola queſtus,
Pauline: & blando reſidem ſermone laceſſit.
Officium ſed nulla pium mihi pagina reddit,
[2] Fauſta ſalutigeris adſcribens orſa libellis.
Vnde iſtam meruit non felix charta repulſam,
Spernit tam longo ceſſatio quam tua faſtu?
[3] Hoſtis ab hoſte tamen per barbara verba ſalutem
Accipit: & Salve mediis intervenit armis.
[4] Reſpondent & ſaxa homini. percuſſus ab antris
Sermo redit. [5] redit & nemorum vocalis imago:
Littorei clamant ſcopuli, dant murmura rivi,
[6] Hyblæis apibus ſepes depaſta ſuſurrat.

Eſt

1. *Quarta tibi*] Ex tribus, quas ante hanc ſcripſiſſe ſe ad *Paulinum* in Hiſpania commorantem hoc loco ſignificat Auſonius, una interciderit, niſi forte velis, vetuſto Lugdunenſi codice auctore, ut ante monuimus, primam illarum, *Diſcutimus*, in duas dividere. ſed nihil neceſſe eſt exſtare, quæcunque ſcripſit unquam Auſonius. Qui pergit his queri litteris, quod nihil reſcribat Paulinus: & Hiſpaniæ, quæ ipſum retinebat, nihil non mali imprecatur. mox vetus liber, *detexit*, pro *airexit*. Vinetus.

1. *Quarta tibi*] Titulus huic Epiſtolæ erat in Voſſiano optimo libro: *Cum Pontius Paulinus Iunior quartis jam literis non reſpondiſſet, ſic ad eum ſcriptum eſt.*

2. *Fauſta ſalutigeris*] Latini ſuas literas à *ſalute* auſpicabantur: quam illi optabant, ad quem ſcribebant. *Vinet.*

3. *Hoſtis ab hoſte tamen*] Phædra Hippolyto apud Ovidium:

Inſpicit acceptas hoſtis ab hoſte notas.

Vin.

4. *Reſpondent & ſaxa homini*] Id eſt, reſonant, ἀντηχοῦσι. Cicero pro Archia: *Saxa & ſolitudines voci reſpondent.* Perſius: *--ſonat vitio percuſſa, maligne*

Reſpondet viridi non cocta fidelia limo.

5. *Reboat nemorum*] *Redit & nemorum*, Vet. Cod. *Idem.*

5. *Redit & nemorum*] Veriſſima lectio. nam τὸ *reboat* & *reſultat* ex interpretatione ſunt.

6. *Hybleis apibus ſep. dep. ſuſ.*] ita iſta reconcinnato. Item:

Cumque ſuis loquitur tremulum coma pinea ventis. Item:

Dindyma Gargarico reſpondent cantica luco.

Quæ omnia Correctorum audacia contaminarat. *Scaliger.*

6. *Somniferumque canit ſapes depaſta ſuſurrum*] Lugdunenſes membranæ:

Hy-

Eſt & arundineis modulatio muſica ripis:
[7] Cumque ſuis loquitur tremulum coma pinea ventis.
Incubuit [8] foliis quotiens levis eurus acutis,
[9] Dindyma Gargarico reſpondent cantica luco.
Nil mutum natura dedit. non aëris ales,
Quadrupedesve ſilent, habet & ſua ſibila ſerpens,
[10] Et pecus æquoreum tenui vice vocis anhelat.
[11] Cymbala dant flictu ſonitum, [12] dant pulpita ſaltu
Icta pedum. [13] tentis reboant cava tympana tergis.

Iſia-

Hyblæis opibus ſapes depaſta ſuſurrat. ſed utrocunque modo ſcripſerit Auſonius, dixerat Virgilianus Melibœus:

Hinc tibi, quæ ſemper vicino ab limite ſapes,
Hyblæis apibus florem depaſta ſalicti,
Sæpe levi ſomnum ſuadebit inire ſuſurro. Vinetus.

7. *Cumque ſuis loquitur tremulum*] Sic Vetus Codex, pro: *Atque arguta ſuis loquitur coma*, &c. *Mariangel. Accurſius.*

7. *Atque arguta*] Theocriti primum bucolicum incipit:

Ἁδύ τι τὸ ψιθύρισμα, καὶ ἁ πίτυς, αἰπόλε, τήνα,
Ἁ ποτὶ ταῖς παγαῖσι, μελίσδεται.

Habuit autem hic vetus exemplar Lugdunenſe, & Mariangeli: *Cumque ſuis loquitur tremulum coma.* alii, *Atque arguta ſuis loquitur.* Vinetus.

8. *Foliis acutis*] Quæ *capillata* vocavit Plinius XVI Nat. Hiſt. *Vinet.*

9. *Dindymaque Idæo*] Idem vetus liber: *Dindyma Gargarico.* Sunt autem *Dindymus*, *Gargarus*, & *Ida*, montes Trojæ: quibus in locis dea Cybele, quæ & Rhea, deorum mater cognominata, colebatur. De qua, & iiſdem locis ſic Claudianus primo de raptu Proſerpinæ:

Hic ſedes auguſta deæ, templique colendi.
Religioſa ſilex. denſis quam pinus obumbrat
Frondibus. & nulla lucos agitante procella
Stridula coniferis modulantur carmina ramis.
Terribiles intus thyaſi, veſanaque miſto
Concentu delubra gemunt. ululatibus Ide
Bacchatur. timidas inclinant Gargara ſilvas. Vin.

10. *Et pecus æquoreum*] Proverbium, *Mutus magis, quam piſcis.* De quo vide Eraſmum in centuria quincta Chiliadis primæ Adagiorum. *Idem.*

11. *Cymbala dant flictu ſonitum*] Pro afflictu, id eſt, ictu, quemadmodum vetus Commentator Virgilii expoſuit. Virgilius nono Æneidos:

Sternitur omne ſolum telis. tum ſcuta, cavæque
Dant ſonitum galeæ flictu. pugna aſpera ſurgit. Id.

12. *Dant pulpita*] *Pulpita*, tabulas ſcenæ exponit Acro in verſum ducenteſimum & quinctumdecimum De arte poëtica:

Tibicen, traxitque vagus per pulpita veſtem.

Ligno enim ſternebantur *pulpita*. Idem Horatius verſu duceriteſimo ſeptuageſimo nono ejuſdem Carmin.

Æſchylus, & modicis inſtravit pulpita tignis.

Erat autem proprie in theatro ante ſcenam pulpitum, locus quinque pedes altus: in quo fabulæ agebantur. *Idem.*

13. *Tentis reboant*] Lucretius ſecundo de *Cybeles* ſacris:

Isiacos agitant [14] Mareotica sistra tumultus.
[15] Nec Dodonæi cessat tinnitus aheni,

In

Tympana tenta tonant palmis, & cymbala circum
Concava, raucisonoque minantur cornua cantu.
Et Phrygio stimulat numero cava tibia menteis.

Tympanum instrumentum erat musicum, cribro simile, ex ligno & pelle extenta ab altera parte: quod virga percussum resonabat. Sic Hesychius, & Isidorus tympanum definiunt. de cujus etymo, quod bonus hic vir tertio etymologiarum tradi-rum voluit, non hercle intelligo; sed Homeri & Aristophanis interpretes à verbo τύπ]ειν, ut sit *tympanum* quasi *typanum* quoddam, quemadmodum etiam τύμπανον, τύπανον, sine μ prima syllaba brevi legitur apud poëtas, ut primo Argonauticôn Apollonii:

Ῥόμβῳ, καὶ τυπάνῳ Ῥείην Φρύγες ἱλάσκονται.

& alia quoque significatione in Epigrammate Lucillii, libro secundo Anthologias, capite εἰς Ἀστρολόγους.

Ἄξιοί εἰσι τυχεῖν πάντες ἑνὸς τυπάνου;

Hic enim *typanum* idem significat, quod *tympanum* in Pluto Aristophanis, quum exclamat ille:

Ὦ τύμπανα, καὶ κύφωνες, οὐκ ἀρήξετε;

quæ *tympana* vetus commentator, & Suidas, βάκλα interpretantur, hoc est, *bacula*, & fustes, quibus homines cædebantur. sed alia etiam sunt significata *tympani* apud Virgilium, Vitruvium, & alios, ad hunc Ausonii locum nihil pertinentia. Addit autem Isidorus de suo *tympano*: id esse symphoniæ dimidium: quam sic definit, quum συμφωνία apud suam gentem non sit aliud, quod equidem legere meminerim, quam consonantia, & concentus: *Symphonia vulgo appellatur*, inquit, *lignum cavum, ex utraque parte pelle extenta: quam virgulis hinc & inde musici feriunt. fitque in ea, ex concordia gravis & acuti, suavissimus cantus.* Sic ille, quicquid id illis temporibus instrumenti musici fuerit Symphonia, quæ si taburino nostro, quo in choreis minore, in militia, majore utimur, videtur usu dissimilis fuisse, figura certe similis fuit; ut jam dubitare non possimus, quin *tympana* sint, quibus Italicæ, Narbonenses, Hispanicæ, aliæ muliercula se oblectant, ad eorum strepitum, quæ digitis potius quam virgulis pulsant, carmina sua accinentes: quomodo etiam olim in Cereris Bacchique sacris feminas putamus factitasse, easque solas, nisi siqui evirati viri, molles & effeminati, pro feminis hic sint habiti, ut Atys ille Berecyntius apud Catullum. Cribra sunt mera, & sic dimidiati *taburini*, si pergamenas perrundis, & crepitacula tollis, laminulasque æreas, quæ majoris strepitus causa ligno solent addi. Aliud *tympani* genus abiegnum, quo scribit Suidas Indos olim usos esse in prœliis. Aliud rursus æreum, dimidiati globi forma, quos Hispani *Atabalos* vocant. Aliaque apud alias gentes *tympana*. Hujus autem versus primum verbum est *Tacta* in quibusdam exemplaribus: in aliis *Icta*. istudque *reboare* Catullus *remugire*, & *recrepare* quoque dixit. *Vinetus.*

14. *Mareotica*] Ægyptiaca. Μάρεια namque, & Μαρεῶτις auctore Stephano περὶ πόλεων, urbs est & lacus juxta Alexandriam Ægypti. *Vinet.*

15. *Nec Dodonæi*] *Dodona* urbs Epiri, & nemus Iovi sacrum quondam, ubi oraculum Iovis clarissimum: quod undique cingebant *pelves*, ut hic ait Ausonius, vel, ut Virgilius, *lebetes*, tintinabulave ærea.

quæ

In numerum quotiens radiis ferientibus ictæ
Respondent dociles [16] modulato verbere pelves.
Tu velut [17] Oebaliis habites taciturnus Amyclis,
[18] Aut tua Sigalion Ægyptius [19] oscula signet,
[20] Ob-

quæ vento agitata, vel, ut aliis placet, ab vate scutica, aut radio itidem æreo, percussa (quidam tradunt unum pulsari solitum, & reliqua inde cuncta sonare, quod inter se contingerent) longe resonabant. Hinc adagium, *Dodonæum æs*, in hominem improbæ, importunæque loquacitatis. Fabulam referunt Plinius, Suidas, Fanensis capite nonagesimo septimo Collectaneorum, Crinitus, Erasmus. Virgilius autem quum dixit in sexta Ecloga:

Tum vero in numerum Faunosque ferasque videres
Ludere, — illud *in numerum*, exponit vetus commentator, ad modum rhytmi & cantilenæ, vel ad certam modulationem. *Vinetus.*

16. *Moderato verbere*] Emenda cum vetere libro & scribe, *modulato.*

17. *Oebaliis*] *Laconicis.* AMYCLÆ fuerunt ex centum Laconiæ urbibus: quas Lacedæmonis filius Amyclas condidit, auctore Stephano; sed sunt, qui velint alias Amyclas esse, quas silentium proverbio perdidisse dicitur, nempe urbem Italiæ, inter Cajetam & Tarracinam, ab iisdem tamen Laconibus conditam. Vide Servium in illud decimi Æneidos:

— tacitis regnavit Amyclis. Vinetus.

18. *Aut tua Sigalion*] De *Sigalione*, hoc est *Harpocrate*, non pauca olim adolescentes diximus apud Varronem in Conjectaneis nostris. Sed nondum tamen mendum omne ex Varronis verbis sublatum est, nam unius literulæ mutatione pro ET, legendum AT: *Hi Dei*, inquit, *iidem qui in Ægypto Serapis, & Isis. At si Harpocrates digito significat.* Dicerem plura, inquit, de iis Diis, sed *Harpocrates* prope est, qui digito imperat mihi silentium. Nam ubicunque colebantur Serapis & Isis, ibi & semper *Harpocratis* simulacrum erat. Caussam ex Varrone reddidit piissimus ac eruditissimus scriptor Aur. Augustinus lib. XVIII, cap. V. ita loquens de Serapide: *Constitutum est etiam de illo, ut quisquis hominem eum dixisset fuisse, capitalem penderet pœnam. Et quoniam in omnibus fere templis, ubi colebatur Isis, & Serapis, erat etiam simulacrum, quod digito labiis impresso admonere videretur, ut silentium fieret. Hoc significare idem & Varro existimat, ut homines eos fuisse taceretur.* Hæc Augustin. Quin etiam, quod magis miremur, aliquid divini ponebant ἐν δακτύλῳ κατασιγάζοντι. Quod dicerent quosdam Deos natos esse eo digito labris non solum admoto & impresso, sed etiam annexo. Suidas de Heraisco Ægyptio: Ἦν δὲ αὐτοῦ καὶ ἡ πρώτη γένεσις τῷ ὄντι μυστική. λέγεται γὰρ κατελθεῖν ἀπὸ τῆς μητρὸς ἐπὶ τοῖς χείλεσιν ἔχων τὸν κατασιγάζοντα δάκτυλον. οἷον Αἰγύπτιοι μυθολογοῦσι γενέσθαι τὸν Ὧρον, καὶ πρὸ τοῦ Ὥρου τὸν ἥλιον. & quæ sequuntur. Vt veram caussam hanc putem, quare *Harpocrates* digito labris impresso pingeretur. Eam autem, quam reddit Varro, ἀλληγορικὴν puto. *Scaliger.*

18. *Aut tua Sigalion*] *Sigaleon* scribit Lilius Gregorius, primo Syntagmate de diis, παρὰ τὸ σιγάω, & λεώς, id est à *silendo*, & *populo*: quod scilicet populus silentium indiceret. Is est *Harpocrates*: quem Osiridis & Isidis numinum suorum filium existimaverunt Ægyptii, ac ita finxerunt, ut digito ori oppresso silentium indiceret. qualis apud Romanos dea Angerona. Angelus Politianus capite octogesimo tertio Miscellaneor. *Vin.*

 19. *Tua*

[20] Obnixum Pauline taces. agnoſco pudorem:
[21] Quod vitium fovet ipſa ſuum ceſſatio jugis.
Dumque pudet tacuiſſe diu, placet officiorum
Non ſervare vices: & amant longa otia culpam.
[22] Quis prohibet Salve atque Vale brevitate parata
Scribere? feliceſque notas mandare libellis?
Non ego longinquos ut texat pagina verſus
Poſtulo: multiplicique oneres ſermone tabellas.
[23] Vna fuit tantum, qua reſpondere Lacones,
Littera: & irato regi placuere negantes.
Eſt etenim comis brevitas. ſic fama renatum
Pythagoram docuiſſe refert, quum multa loquaces
Ambiguis ſererent verbis, contra omnia ſolum
Eſt, reſpondebat, vel Non. O certa loquendi
Regula!

19. *Tua oſcula ſignet*] *Os* tibi claudat. *Oſculum* in primitivi ſignificatu conſiſtere docuit contra Priſcianum Quinctianus Stoa in Epographia. *Vinet.*

20. *Obnixum*] *Obnixe.* quantum potes. Sic malim legere, quam *obnixus* Vin.

21. *Quod vitium*] Baſilius Olympio: Ἔγραφες ἡμῖν πρότερον μὲν ὀλίγα· νῦν δὲ οὐδὲ ὀλίγα. καὶ ἔοικεν ἡ βραχυλογία προϊοῦσα τῷ χρόνῳ παντελὴς γίνεσθαι ἀφωνία. ἐπάνελθε τοίνυν ἐπὶ τὸ ἔθος. &c.

22. *Quis prohibet Salve*] Plinius l. I, Epiſt. XI: *Olim nullas mihi epiſtolas mittis. Nihil eſt, inquis, quod ſcribam. At hoc ipſum ſcribe, nihil eſſe quod ſcribas: vel ſolum illud, unde incipere priores ſolebant:* Si vales bene eſt, ego valeo. *Hoc mihi ſufficit.* Baſilius ad Firminum: οὐκ ἂν πλῆθος γραμμάτων ἐπιζητοῦμεν· ἀλλ' ἤρκει ἡμῖν τοσοῦτον, ὁ δεῖνα τῷ δεῖνι. ὑγιαίνειν ἡμᾶς ἴσθι, καὶ ἔρρωσο.

23. *Vna fuit tantum*] Vide Plutarchum in libro περὶ ἀδολεσχίας. Vinetus.

23. *Vna fuit tantum*] Inepti ſunt, qui ϒ hanc literam fuiſſe autumant, qua Lacedæmonii Philippo Regi reſponderunt; quæ nota eſt nuper reperta, non litera. *O* fuit, cujus nomen negandi vim habebat. hanc ad differentiam τοῦ *O* (quod *mega* vulgo appellamus, quum non opus ſit ita diſtinguere) addito *v* antiqui pronunciabant, non autem ſcribebant. Libet hic adſcribere verba Euſtathii è principio commentarii in v Iliad. quibus hæc confirmantur: Ἰστέον δὲ ὅτι τὸ ε στοιχεῖον εἶ ἔλεγον οἱ παλαιοὶ προστιθέντες τὸ ι. ἵνα τῇ διὰ διφθόγγου ἐκτάσεως δύναμιν) περιάπτωσι καὶ αὐτὸ καὶ τ' ἄλλα στοιχεῖα. τοῦτο δὲ ποιοῦσι καὶ ἐπὶ τοῦ μικροῦ ο. καὶ ἐκεῖνο γὰρ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν οὖ λέγουσιν. *Muretus.* Quin & clare liquet ex ipſo noſtro Auſonio in literis Græcis & Latinis, ubi inquit: Ω *quod &* OY *Græcum compenſat Romula vox* O; multo vero clarius ex A. Gellio, apud quem Nigidius lib. XIX, cap. ult. ita loquitur: *Græcos non tantæ inſcitiæ arceſſo, qui* ου *ex* ό *&* ύ *ſcripſerunt, quantæ qui* ει *ex* έ *&* ί. *Illud enim inopia fecerunt, hoc nulla re ſubacti.* plura qui volet, adeat G. Ioan. Voſſium lib. I de Arte Gramm. p. 64. & Salma-

Regula! nam brevius nihil est, nec plenius istis:
Quæ firmata probant, [24] aut infirmata relidunt.
Nemo silens placuit: multi brevitate loquendi.
Verum ego quo stulte dudum spatiosa locutus
Provehor? ut diversa sibi vicinaque culpa est,
Multa loquens, & cuncta silens! non ambo placemus:
Nec possum reticere, jugum quod libera nunquam
Fert pietas, nec amat blandis [25] postponere verum.
Vertisti Pauline tuos dulcissime mores?
[26] Vasconis hoc saltus, & ninguida Pyrenæi
Hospitia, & nostri facit hoc oblivio cœli?
Imprecer ex merito quid non tibi [27] Iberia tellus?
Te populent Pœni: te perfidus Annibal urat:
[28] Te belli sedem repetat Sertorius exsul.
[29] Ergo meum, patriæque decus, [30] columenque senati,
[31] Bil-

Salmasium in notis ad duas inscriptiones pag. 37, & 237.

24. *Aut infirmata reclinant*] Vett. Codd. *relidunt*. Mariang. Accurs.

25. *Postponere verum*] Ita legend. pro *deponere*. Idem.

26. *Vasconis hoc saltus*] Morum mutationem facit *Vasconum saltus*. *Vasconiæ saltus* dicit Paulinus, quum respondet Ausonio versu centesimo Epistolæ primæ. *Vasconum* autem nomen adhuc retinuerunt in Pyrenæo circa Bajonam Tarbellorum urbem; quos *Bascos* vocitamus, lingua & moribus à Gallis & Hispanis discrepantes: ceterum quos vetusti scriptores Strabo, Plinius, Ptolemæus, descripserunt *Vascones*, eorum fines in eodem Pyrenæo latius patuerunt, ut qui nunc Guipusquoi, & Navarri appellantur, olim *Vascones* fuisse videantur. Iidem *Gascones*, ut idem sunt *Gullielmus* & *Vuilielmus* apud nos, *Galerius* & *Valerius*, *Gardo* & *Vardo*, verum qui dicuntur in Aquitania *Gascones*, hi sic sunt dicti à Pyrenaicis illis *Vasconibus*: qui saltus suos aliquando egressi, circiter annum à Christo nato quingentesimum & nonagesimum, ut ex Gregorii Turonensis libro nono rerum Francicarum colligere mihi videor, in media Aquitania consederunt: quæ ab ipsis *Gasconia* est cognominata. *Vinetus*.

27. *Iberica tellus*] Optimus liber: *Iberia tellus*. ita *Gallia*, pro *Gallica*, invenisse se apud Sallustium notavit Nonius.

28. *Te belli*] Plutarchus Appianus, Seneca, Eutropius. *Vinetus*.

29. *Ergo meum*] Paulinum. Ad hæc respondet Paulinus ad versum centesimum & quadragesimum quartum Epistolæ prioris ad Ausonium. *Columen* & *culmen*, *senatusque* & *senati* hic legit Mariangelus. *Vinet*.

30. *Culmenque senatus*] Vetustum exemplar, *columenque senati*. Ad Probum Præf. Præt. *Dico hunc senati præsulem*. Et paulo post: *Columen curulis romulæ*. Et in Ludo septem sapientum: *Fructi est optimi*. Nomina quippe ista inflexionis quartæ tam varie

 mutata

[31] Bilbilis, [32] aut hærens ſcopulis Calagorris habebit ?
[33] Aut quæ [34] dejectis juga per ſcrupoſa ruinis
Arida torrentem Sicorim [35] deſpectat Hilerda ?
Hic trabeam Pauline tuam, Latiamque curulem
Conſtituis, patrioſque iſtic ſepelibis honores ?
Quis tamen iſta tibi tam longa ſilentia ſuaſit ?
Impius [36] ut nullos hic vocem vertat in uſus :
Gaudia non illum [37] vegetent : non dulcia vatum
Carmina, [38] non blandæ modulatio flexa querelæ,

Non

mutata ſunt olim veteribus, ut *ſenati* vel *ſenatuis* pro *ſenatus* dixerint caſu patrio. *quaſti* & *quaſtuis, parti* vel *partuis, anuis, domuis, tumulti, fructi*, atque alia innumera. *Mariang. Accurſ.*

31. *Bilbilis*] Vrbs Celtiberorum, gentis Hiſpanicæ, patria poëtæ Valerii Martialis. Gerundenſis Epiſcopus, qui abhinc annos centum paralipomena ſuæ Hiſpaniæ ſcribebat, *Bilbilim* inter deletas Hiſpaniæ urbes cenſet in extremo libro primo. *Vinetus.*

32. *Aut hærens ſcopulis*] *Montana* in verſu centeſimo & viceſimo Epiſtolæ Paulini ad Auſonium primæ. Hæc autem Fabii Quinctiliani patria in Carmine primo de Profeſſoribus, *Calagorris, Calaguris* in vetuſto codice, ut varie ſcriptum nomen hoc, elatumque inveniri in antiquis ſcriptoribus, annotavimus in Lucium Senecam, *Calahorra* hodie dicitur, clara civitas ad Hiberum ſita, Vaſconum Hiſpanienſium, ut Strabo & Ptolemæus tradunt, & ſic in petris Pyrenaïcis. *Vinet.*

33. *Aut quæ — Hilerda*] *Ilerda* Græcorum, & Vibii Sequeſtri, ſed *Hilerda* Phocæ, nunc *Lerida*, urbs eſt citerioris Hiſpaniæ ad ortum vergens magis, quam Calagorris, & Bilbilis apud Ptolemæum, memorata carmina carmine viceſimo quarto de Profeſſoribus. *Vin.*

34. *Dejectis ruinis*] Ad hunc Auſonii locum Paulinus quum reſpondet Epiſtolæ prioris verſu centeſimo viceſimo primo, *jacentem Hilerdam* dicit. Ceterum à quo diruta fuerit hæc civitas, dicere non poſſum. *Idem.*

35. *Deſpectat*] Deorſum ſpectat. ſicut *deſpicit*, deorſum aſpicit, ut primo Æneidos :

--- quum Iupiter æthere ſummo
Deſpiciens mare velivolum, terraſque jacentes.

Lucanus autem ſic de Sicori & Hilerdæ ſitu in principio quarti Pharſaliæ:

Colle tumet modico, lenique excrevit in altum
Pingue ſolum tumulo. Super hunc fundata vetuſta
Surgit Hilerda manu. Placidis prælabitur undis
Heſperios inter Sicoris non ultimus amnes. Id.

36. *Vt nullos*] Quiſquis, Pauline, tibi fuit iſtius tanti ſilentii auctor, homo ſceleratus, is in perpetuum ipſe ſileat, nec ei ſua vox ulli uſui unquam eſſe poſſit. *Vt* ergo pro utinam, quomodo in Adelphorum Terentii actu quarto :

Deſeſſus ſum ambulando. ut, Syre, te cum tua
Monſtratione magnus perdat Iuppiter.

Idem.

37. *Vegetent*] Recreent. oblectent. *Id.*

38. *Non blandæ modulatio flexa querelæ*]

Non fera, non illum pecudes, non mulceat ales,
Non quæ pastorum nemoralibus abdita lucis
Solatur nostras [39] Echo resecuta loquelas.
Tristis, egens, deserta colat: tacitusque pererret
[40] Alpini convexa jugi: [41] ceu dicitur olim
[42] Men-

rela] Elegiacum carmen. Horatius de arte poëtica:

Versibus impariter junctis, querimonia primum,
Post etiam inclusa est voti sententia compos.
Quis tamen exiguos elegos, ---

& quæ sequuntur. *Modulationem* autem dixit *flexam*, quod in modulando, canendoque, vox inflectatur. *Vinetus.*

39. *Echo resecuta querelas*] Sic in Epigrammate nonagesimo nono: & melius verbo *solatur* convenit *querelas*, quam, quod habebat vetus codex, *loquelas*. Vinet

40. *Alpini convexa jugi*] Legito: *Alpinis convexa jugis. Alpes* pro Pyreneis. Etiam Gellius *Alpinos Hispanos* ex Catone dixit. Sic enim loquens de Catone ita scribit: *Cum de Hispanis Alpinis scriberet, qui circa Iberum colunt, verba hæc posuit*, &c. & Ausonius ipse:

Nunc tibi trans Alpes, & marmoream Pyrenen.

Procopius: ἄχρι εἰς Ἄλπεις τὰς ἐν ὄρει τῷ Πυρηναίῳ οὔσας. Ἄλπεις δὲ καλεῖν τὴν ἐν στενοχωρίᾳ δίοδον οἱ ταύτῃ ἄνθρωποι νενομίκασι. Scaliger.

40. *Alpini convexa jugi*] Curva montium Pyrenæorum juga. Sed, *Alpinis convexa jugis*, vetus liber. *Vinet.*

41. *Ceu dicitur olim*] Pont. Paulinus Aquitanorum procerum princeps, cum in Aquitania, quod in illa nimis omnibus notus esset, Christianæ pietati vacare non posset, cum uxore religiosissima secessit in Hispaniam, ut libertate Christiana, & otio frueretur. Id quod ipse disertum in suis ad Ausonium Epistolis docet. Inepte quidam dubitant de isto, an sit Paulinus Nolæ Episcopus: cum Ambrosius Epistola XXXVI manifesto scribat hunc postea divenditis omnibus quæ habebat in Aquitania, cum eadem uxore in Nolanum agrum secessisse. Ausonius secessum illius adscribit animi morbo, quo ferunt laborasse *Bellerophontem.* Quod purgat Paulinus in sua ad eum Epistola: --- *non anxia Bellerophontis Mens est.* --- Eodem modo Rutilius de Monachis:

Processu pelagi jam se Capraria tollit.
Squallet lucifugis insula plena viris.
Ipsi se monachos Grajo cognomine dicunt:
Quod soli nullo vivere teste volunt.

Aliquanto post:

Sic nimiæ bilis morbum assignavit Homerus
Bellerophonteis sollicitudinibus.
Nam juveni offenso sævi post tela doloris
Dicitur humanum displicuisse genus.

In eadem epistola Paullinus scribit:

Quique superba tua contemnis mœnia Roma
Consul, arenosas non dedignare Vasatas.

Quibus verbis sabulosum, & arenosum Vasatum solum, ut & hodie constat esse, significat. Unde Sidonius ad Trigretium ita scribit: *Tantumne te Vasatium civitas non cespiti imposita, sed pulveri: tantum Syrticus ager, ac vagum solum, & volatiles ventis altercantibus arenæ sibi possident: ut te magnis flagitatum precibus, parvis separatum spatiis, multis exspectatum diebus attrahere Burdigalam non potestates, non amicitiæ, non opimata vivariis ostrea queant? an temporibus hibernis viarum te dubia suspendunt? Et quia solet Sigerticus*

[42] Mentis inops, cœtus hominum, & veſtigia vitans,
Avia perluſtraſſe vagus loca Bellerophontes.
Hæc precor. [43] hanc vocem Bœotia numina Muſæ
Accipite: & Latiis vatem revocate Camœnis.

A V-

ricus turbo mobilium aggerum indicia confundere, quoddam vereris in itinere terreno pedeſtre naufragium? Non potuit melius ſolum Vaſaticum deſcribi, Quinetiam hodieque totum illum tractum Vaſatium uſque ad fluvium Aturrum patria lingua vocamus *Landas*, hoc eſt, deſerta, & inculta ſola. Hoc enim propter arenoſam ſoli naturam Arenoſum ſolum *ſyrtes* vocabant temporibus Auſonianis. ut Sidonius *agrum ſyrticum* dixit in verbis jam à nobis prolatis. Sic Prudentius *ſyrtes* dixit pro deſerto, ut cum agit de Helia:

Caſto fruentem ſyrtium ſilentio. Item:
Nec reſponſa refert Libycis in ſyrtibus Ammon. Scaliger.

41. *Ceu*] Sicut dicitur. ut fama eſt. Hipponous, homo Corinthius, Neptuni filius, qui Glauci putabatur, filii Siſyphi, Βελλεροφόντης & Βελλεροφῶν dictus fuit poſt quam Belleron interfeciſſet, Corinthiorum primatem virum. Vide, quæ de eo Homerus Iliados ſexto, Apollodorus ſecundo Bibliotheces, Hyginus, vetus Ranarum Ariſtophanis interpres, Tzetzes in verſum ſeptimum decimum Alexandræ Lycophronis, & Tzetzes alter in ſecundis Hiſt. *Vinet.*

42. *Mentis inops*] Homer. XV Iliad. de Bellerophonte:

Ἤτοι ὁ καππεδίον τὸ Ἀλήιον οἶος ἀλᾶτο,
Ὃν θυμὸν κατέδων, πάτον ἀνθρώπων ἀλεείνων.

Quæ Cicero lib. III Tuſc. Q. ita vertit:

Qui miſer in campis mœrens errabat Aleis,
Ipſe ſuum cor edens, hominum veſtigia vitans.

43. *Hanc vocem Bœotia numina Muſæ*] Sic Vetus Codex. legitur etiam *nomina.* neutrum improbandum. Illæ enim Parnaſſum Heliconemque Bœotiæ habitaſſe memorantur, unde ſint *Parnaſſides, Pegaſides, Heliconides.* Illæ conſecrata loca habuiſſe Theſpiis, Pieria, Aonia, Bœotiorum. unde *Theſpiades, Pierides, Aonides.* Ideoque tam Bœotiæ locorum numina putantur, quam à variis ejuſdem locis nomina diverſa ſortiuntur. Malim tamen, *Nomina*, quam *Numina.* Paulinus enim, qua Epiſtola Auſonio reſpondet, ſuper hac particula, *muſas* per annominationem deridens, inquit, *ſine numine nomina Muſas*, Mariang. Accurſius. Vide quæ nos ad Emeritam in Vrbibus. Adſcribam tamen Paulini verſus, ita uti diſtinguendi ſunt: nam è vulgata diſtinctione, nec ſenſus elici poteſt, nec conſtructionis ratio animadverti. Hi igitur ſunt:

Non his numinibus tibi me patriaque reduces,
Surda vocas, & nulla rogas (levis hoc ferret aura,
Quod datur in nihilum) ſine numine nomina Muſas.

Accedebam autem & ego in initio huic Mariangeli ſententiæ, *nomina* præferentis; verum quo magis conſidero, eo magis incertus hæreo. Poteſt enim Paulinus Auſonii verba correxiſſe, tanquam falſa, nempe quod Muſæ *nomina* tantum vana eſſent, non autem *numina*, quomodo eos Auſonius indigitaverat. Imo revera fallitur Accurſius. nam *Non his numinibus*, nempe Muſis, *tibi me patriaque reduces* dicit Paulinus, eas ergo invocaverat Auſonius ut deas, non tanquam *nomina Bœotia.*

1. Gratia-

AVSONII AD GRATIANVM IMP. DISCIPVLVM

[1] Gratiarum actio pro consulatu.

AGO tibi gratias, Imperator Auguste; si possem, etiam referrem. [2] Sed nec tua fortuna desiderat remunerandi vicem: nec nostra suggerit restituendi facultatem. [3] Privatorum ista copia est, inter se esse munificos. tua beneficia ut majestate præcellunt, ita mutuum non reposcunt. Quod solum igitur nostræ opis est, gratias ago: verum ita, ut apud Deum fieri amat, sentiendo copiosius, quam loquendo. atque [4] non in sacrario modo imperialis oraculi, qui locus horrore tranquillo & pavore venerabili raro eundem animum præstat & vultum: sed usquequaque gratias ago, tum tacens, tum loquens, tum in cœtu hominum, tum ipse mecum, & cum voce patui, & cum meditatione secessi, omni loco, actu, habitu, & tempore. Nec mirum, si ego terminum non statuo

1. *Gratiarum actio*] GRATIANVS IMPERATOR AVSONIVM præceptorem suum discipulus haudquaquam ingratus, *Consulem* quum fecisset, egit Ausonius hac oratione gratias de tanto honore. Nostri autem putant Chronici & Consulatum Ausonii & Probini Hermogeniani in annum à nato Christo trecentesimum & octogesimum secundum incidisse. Cujus consulatus mentio fit in Prosperi, Cassiodori, & Marcellini Comitis Chronicis, & lib. II. C. Iustiniani, Titulo sexagesimo nono. *Vinetus.*

2. *Sed nec tua fortuna*] Mamertinus Consul fuit cum Nevita anno Christi trecentesimo & sexagesimo quinto, pro quo honore egit & is quoque gratias Iuliano Augusto. quæ oratio exstat; in qua extrema sunt hæc: *Absit, Auguste, & istud sancta divinitas omen avertat, ut tu à quoquam mortalium expectes vicem beneficii: verumtamen quod solum vel accipere potest ista fortuna, vel à nobis opibus tuis tribui, immortalitatem munerum tuorum colam officiis sempiternis.* Vinet.

3. *Privatorum ista copia est*] Hoc possunt homines privati. *Idem.*

4. *Non in sacrario modo*] *Sacrarium proprie,* inquit Servius, *locus est in templo, in quo sacra reponuntur: sicut donarium est, ubi ponuntur oblata.* Ausonius autem *sacrarium, consistorium* postea appellabit, ut sit hìc *sacrarium Imperialis oraculi,* locus quasi sacer, sanctus & augustus: ubi Imperator tribunal habebat, jus dicebat, negotia decidebat. *Id.*

5. Tam

statuo [5] *tam grata profitendi, quum tu finem facere nescias honorandi. Quis enim locus est, aut dies, qui non me hujus aut similis gratulationis admoneat? admoneat autem? ô inertia significationis ignavæ! quis, inquam, locus est,* [6] *qui non beneficiis tuis agitet, inflammet? Nullus, inquam, Imperator Auguste, quin admirandam speciem tuæ venerationis incutiat: non palatium,* [7] *quod tu, quum terribile acceperis, amabile præstitisti: non forum, & basilica olim negotiis plena, nunc* [8] *votis, votisque pro tua salute susceptis:* ([9] *Nam de sua, cui non te imperante securitas?*) *non curia honorificis modo læta decretis, olim sollicitis mœstæ querimoniis:* [10] *non publicum, in quo occursus gaudentium plurimorum neminem patitur solum gratulari: non domus commune secretum. Lectus ipse ad quietem datus, beneficiorum tuorum reputatione tranquillior. Somnus abolitor omnium, imagines tuas offert.* [11] *Ipsa autem sedes honoris, Sella curulis,*

5. *Tam grata profitendi*] Lego: *tam grate profitendi.* Sic in eadem hac oratione: *Qui hoc non singulis factis, sed perpetua grate agendi benignitate meruisti.*

6. *Qui non beneficiis agitet inflammet?*] Lege: *agitet & inflammet?* Mariang. Accursius.

6. *Qui non beneficiis tuis agitet, inflammet*] Sana hæc omnibus videntur, vix mihi. Et quid si legam: *qui non pene facibus, stimulis, agitet, inflammet?* Valens Acidalius.

7. *Quod quum terribile acceperis*] Valentinianum Gratiani patrem, Aurelius Victor, Hieronymus, & alii, severiorem fuisse tradunt. *Vinetus.*

8. *Votis, votisque pro tua salute*] *Votis pro tua sal.* Tilianus codex. *Vinet.*

8. *Non forum & basilica, olim negotiis plena, nunc votis, votisque pro tua salute susceptis*] Potest aliquem delinire vocis repetitio. Malim tamen: *nunc notis votisque.* Intelligo literas, tabulas, inscriptiones, quibus vota signabant. Horatius lib. 4, Oda 8: *Non incisa notis marmora publicis.* Noster ad Theonem: *Mellonis albam paginam, Notasque furva sepia.* Gronovius.

9. *Nam de sua cui non*, &c.] Expressit illa Plinii in Panegyrico ad Trajanum: *Non te distringimus votu. non enim pacem, non concordiam, non securitatem, non opes oramus, non honores: simplex* cunctaque ista complexum *unum omnium votum est*, Salus Principis. Mox pro, *somnus ab. omn. im. tuas affert*, legendum est, *offert.*

10. *Non publicum*] Vbi populus versatur, & populi frequentia est, extra ædes, foris, in viis: ex qua *publici* significatione, dicimus abstinere, & carere *publico*: egredi, & prodire in *publicum.* Vinetus.

11. *Ipsa autem sedes*] Sic lege, non *ista.* quo legendum modo non ambigitur, vel eo quod in voce ipsa quædam emphasis exprimitur, & quod pronomen dignitatis habetur. Prætermittuntur hæc sæpenumero, quod quanti sint momenti prima fronte non apparet. Ceterum è re videtur inspicere, quonam modo in plerisque hic Ciceronem æmulatus fuerit Ausonius. In enim invectiva in Catilinam ita legitur: *Ego sum ille consul, P. C. cui non forum, in quo omnis æquitas continetur, non Campus Martius, consularibus auspiciis consecratus, non curia,*

lis, gloriosa pompis imperialis officii, in cujus me fastigio (ex qua mediocritate?) posuisti, quotiens à me cogitatur, vincor magnitudine, & redigor ad silentium, non ingratus beneficiis, sed oppressus. ades enim locis omnibus. Nec jam miramur licentiam poëtarum, [12] *qui omnia Deo plena dixerunt. Spem superas, cupienda prævenis, vota præcurris: quæque animi nostri celeritas* [13] *Divûm instar affectat, beneficiis praeuntibus anteceditur. Præstare tibi est, quam nobis optare, velocius. Ago igitur gratias, optime Imperator. Ac si quis hunc sermonem meum iisdem verbis tam sæpe repetitum inopiæ loquentis assignat,* [14] *experiatur hoc idem prosequi: sed nihil poterit proferre facundius. Aguntur enim gratiæ, non propter majestatis ambitum, nec sine argumentis. Imperatori fortissimo: testis est uno pacatus anno & Danubii limes, & Rheni. Liberalissimo: ostentat hoc dives exercitus. Indulgentissimo: docet securitas erroris humani. Consultissimo: probat hoc tali Principe Oriens ordinatus. Piissimo: hujus vero laudis locupletissimum testimonium est* [15] *pater divinis honoribus consecratus: instar filii ad imperium* [16] *frater adscitus:* [17] *à contumelia belli patruus vindicatus: ad præfecturæ collegium* [18] *filius cum patre conjunctus: ad consulatum* [19] *præceptor electus.* [20] *Possem ire per omnes appellationes tuas, quas olim virtus dedit: quas proxime fortuna*

ria, summum auxilium omnium gentium, non domus commune perfugium, non lectus, ad quietem datus, non denique hac sedes honoris, sella curulis, unquam vacua mortis periculo atque insidiis fuit. Mariang. Accursius.

11. *Ipsa*] Al. *ista.* recte. *Acidalius.*

12. *Qui omnia Deo plena*] Vt Aratus in Phænomenis, & *Iovis omnia plena*, Virgil. in Palæmone. *Vinetus.*

13. *Divum instar*] *Divinum instar*, quidam libri. ac infra Tilianus, *& nihil poterit*, pro *sed nihil poterit*. Vinet.

14. *Experiatur hoc idem prosequi*] Malim, *persequi*. ut mox: *& breviter omnia, quæ novimus, indicare, nec persequi.*

15. *Pater*] Valentinianus, à filio inter divos relatus est post mortem, ut Iulius Cæsar, Augustus, & alii multi. *Vinetus.*

16. *Frater*] Valentinianus Iunior. Scribit autem Victor, hunc adhuc quadriennem ad Imperium esse accitum. *Vinet.*

17. *A contumelia belli*] Gratianus patruo Valente à Gothis occiso, Theodosium in consortium assumsit Imperii, eique Orientem, ipse sibi Occidentem reservans, commisit. Qui Theodosius mortem Valentis ultus est, & Gothos e Thracia pepulit. *Vin.*

18. *Filius cum patre*] Ausonius filius cum patre Iulio Ausonio. *Idem.*

19. *Præceptor*] Ipse Ausonius Gratiani præceptor. *Id.*

19. *Ad consulatum præceptor electus*] Credo verius, *evectus.* Acidalius.

20. *Possum ire*] Lege *Possem.* Acidal.

21. *Voca*

fortuna concessit: quas adhuc indulgentia divina meditatur. [21] *Vocarem Germanicum, deditione gentilium: Alemanicum, traductione captorum: vincendo, & ignoscendo, Sarmaticum. Connecterem omnia merita virtutis, & cognomina felicitatis: sed alia est ista materia, & suo parata secreto: quum placuerit signanter, & breviter omnia, quæ novimus, indicare, nec persequi:* [22] *ut qui terrarum orbem unius tabulæ ambitu circumscribunt, aliquanto detrimento magnitudinis, nullo dispendio veritatis. Nunc autem, quod diei hujus proprium,* [23] *de Consulatu gratias agam. sed procurrunt & aliæ dignitates, atque in vocem gratulationis erumpunt, ac se prius debere profitentur. Tot gradus* [24] *nomine Comitis propter tua incrementa congesti:*

21. *Vota*] Gratianum vocet aliquis *Germanicum, Alemanicum, Sarmaticum*: qui sunt victoriarum tituli. De ista autem Germanorum deditione nihil compenimus: Alemanni qui quondam fuerint, docet Beatus Rhenanus in Germaniæ antiquitatibus. Quorum triginta millia Gratianus stravit apud Argentarium Galliæ oppidum, ut Sextus Victor, Hieronymus, Ammianus Marcellinus libro ultimo, Orosius septimo, scribunt, non procul eo, quod Argenroratum & *Strasburgum* hodie appellamus, quemadmodum idem Rhenanus tradit tertio rerum Germanicarum; verum captos quo traduxerit, nescio, ni forte trans Rhenum, unde venerant. Sarmatæ Sauromatæve, qui hodie Poloni fere sunt, quum Pannonias vastavissent, ut iidem Ammianus, Hieronymus, & Orosius prodiderunt, ad eos ulciscendos è Gallia Valentinianus Imperator magnis itineribus contenderat: sed prævenit mors. Gratianus vero eos debellavit, ut dicit Ausonius hoc loco, & ignovit. *Vinetus.*

21. *Voca Germanicum*] Lege: *vocarem.* Requirit utrumque hoc, id quod sequitur: *Connecterem omnia merita virtutis.* Acidalius.

21. *Voca Germanicum*] Vide quæ Freherus ad Mosellæ ✝. ix.

22. *Vt qui terrarum*] Florus in procemio lib. I: *Tamen quia ipsa sibi obstat magnitudo, rerumque diversitas aciem intentionis abrumpit, faciam quod solent, qui terrarum situs pingunt: in brevi quasi tabella totam ejus imaginem amplectar.*

23. *De consulatu gratias agam*] Plinius in Panegyr. pag. 163. ed. Lipsii: *In consuetudinem vertit, ut consules publica gratiarum actione perlata, suo quoque nomine, quantum debeant Principi, profiteantur.* Mamertinus in Panegyr. *Huc accedit, quod ipsa hæc urbs, atque hoc augustissimum consilii publici templum officium hujus orationis efflagitant,* &c. *Hi cives & hi populares tui silere me non sinunt, nec patiuntur, ut quisquam alius auspicatissimo die apud te ac de te loquendi munus usurpet, quam is, qui amplissimo sit præditus magistratu.*

24. *Nomine Comitis*] *Comitum* cum diversa essent munera apud Principes Romanos, eorum etiam diversa genera, & nomina fuernnt. Invenies namque in Codice Iustiniani, apud Ammianum, Cassiodorum, & alios scriptores, commemoratos *Comites palatii, Comites stabuli, Comites scrinii, largitionum, rerum privatarum, Orientis,* & alia genera. Dicit ergo Ausonius multis istis se *Comitatibus* honoratum esse apud Valentinianum Augu-

congesti: ex tuo merito, te ac patre principibus, quæstura communis: [25] *& tui tantum præfectura beneficii: quæ & ipsa non vult* [26] *vice simplici gratulari, liberalius divisa quam juncta: quum teneamus duo integrum,* [27] *neuter desiderat separatum. Sed illa, ut paulo ante promisi, habebunt sui muneris peculiare secretum. Consulatus hic meus orat, atque obsecrat, ut* [28] *obnoxiam tibi uni sinas fieri ejus dignitatem, quem omnibus prætulisti.* [29] *Quot quidem & ipse sibi invenit gradus?* [30] *cum clarissimo viro collega meo honore conjunctus, nuncupatione prælatus,* [31] *Consul ego, Imperator Auguste, munere tuo,* [32] *non passus septa, neque campum,* [33] *non suffragia, non puncta,* [34] *non loculos:*

Augustum, propter discipulum suum Gratianum: cui gratias agit. *Vinetus.*

24. *Nomine Comitis*, &c.] Distingue post *congesti*, & *ex tuo merito* cum sequ. conjunge: nam propter *tua incrementa, ex tuo merito*, & *tui beneficii* singula singulis honoribus adnectuntur.

25. *Et tui tantum beneficii*] Et præfecturâ Galliarum procurrit: ad cujus collegium filium cum patre conjunxisti, sicut supra dictum fuit: & qua tu me & patrem meum solus honorasti, Valentiniano patre tuo mortuo. *Vinet.*

26. *Vice simplici*] Quia duo sumus. *Vin.*

27. *Neuter desiderat separatum*] Ea nostra est concordia, in communi Præfectura. *Idem.*

27. *Neuter desiderat separatum*] Forsan melius, *desideret*, subintellecta copula.

28. *Obnoxiam tibi uni*] Vt tibi soli debeatur mea dignitas, quem prætulisti. *Vinetus.*

29. *Quod*] Quam rem, gradus & ordo à te servatus in nuncupatione, sibi comparavit. *Vinet.*

29. *Quod quidem & ipse sibi invenit gradus, cum*] Lege: *innuit*. Ac forte junctim, *subinnuit*. Idem innuit prior meus in consulatu gradus, quod orabat ipse consulatus. Nam ad illa verba sententia revocanda: *Consulatus hic meus orat atque obsecrat, ut obnoxiam tibi uni sinas fieri ejus dignitatem, quem omnibus prætulisti.* Acidalius.

29. *Quod quidem & ipse*] Affectum hunc locum ita esse restituendum censeo: *Quot quidem & ipse sibi invenit gradus?* hosce gradus vero enarrare pergit. Sic supra: *Tot gradus nomine Comitis propter tua incremeta*, &c.

30. *Cum clarissimo viro collega meo*] *Anicio Hermogeniano Olybrio*, in vetustis inscriptionibus: quas in commentarium Iambici Epist. Ausonii transcripsimus. *Vinetus.*

30. *Collega meo*] Bene, qui ita; pessime, qui *in eo* ediderunt. *honore conjunctus*, & *dignitate prælatus* sibi opponuntur. nec potest hic locum habere præpositio, nisi ut omnem, quæ huic antithesi inest, elegantiam tollat. Lege hæc, quisquis es, quovis modo: statim censeas hanc, quam sequimur lectionem alteri illi longe esse anteferendam. Plinius in eadem causa ad Trajanum: *Concedite me non pro me magis munere isto, quam pro collega meo Cornuto Tertullo C. V. fungi.*

31. *Consul ego, Imperator Auguste, munere tuo*] Eodem modo Mamertinum Iuliano Imperatori adulatum legerat Ausonius. *Vinetus.*

32. *Non passus Septa*] *Septa*, quæ & mox *Ovilia* dicentur, loca erant in Campo Martio cancellis undique clausa: in quæ populi centuriæ ingredie-

loculos : [35] *qui non prensaverim manus, nec consalutantium confusus occursu,* [36] *aut sua amicis nomina non reddiderim, aut aliena imposuerim :* [37] *qui tribus non circumivi, centurias non adulavi, jure* [38] *vo-*

grediebantur, magistratum electuræ. Sed de iis, quæ ad hunc intelligendum locum pertinent, consule Nicolaum Gruchium de Comitiis. *Vinet.*

32. *Non passus septa, &c.*] Mamertinus : *Quid? quod nihil speranti mihi de honoris augmento perfertur nuntius, consulem me creatum, sine impendio, quod jam diu paucis : sine labore, quod numquam : sine petitione, quod nemini. Quis ignorat, tum quoque, cum honores Pop. Roman. suffragiis mandabantur; multos fuisse candidatorum labores : ediscenda omnium nomina tribuum; homines, atque etiam singuli salutandi, prehensanda obviorum manus, &c.*

33. *Non suffragia, non puncta*] *Suffragium* est sententia, & ut vulgo loquimur, vox ejus, qui eligit. Ferebantur autem *suffragia voce*, vel *scripto. Voce*, cum clare nominabatur, qui eligebatur magistratus. *Scripto* vero, quum nomen ejus in tabella scribebatur. Qua posteriore ferendi suffragii forma sic utebantur in Consularibus comitiis : ut de hoc genere hic agitur. Ingredienti in *Septa* illa ad eligendum populo tabulas dabat, qui *Diribitor* mox appellabitur, tot cuique, quot candidati, & competitores erant. In iis candidatorum omnium nomina scripta ante fuerant. Eligebat quisque, quam vellet unam, & in cistam conjiciebat. Omnes ita ubi conjecissent singulas, educebat alius è cista cunctas : & inspiciebat, quod nomen unaquæque scriptum habebat. Hæc *suffragia* erant, & voces eligentium. quæ in alia tabula in educendo *punctis* numerabantur : & quorum punctorum numerus major, magistratum obtinebat. *Vinetus.*

34. *Non loculos*] Ut qui largitionibus populum corrumpebant, *suffragia* & magistratus coëmentes. *Vinet.*

35. *Qui non prensaverim manus*] Candidati eorum *manus*, quos rogabant, *prehendebant.* Unde *prehensare*, & *prensare* frequentativa forma frequenter prendere, & sic ambire magistratum. *Vinet.*

36. *Aut sua amicis*] Qui sunt *amici* hac in re, tibi definiet Quinctus Cicero in lib. de Petitione Consulatus ad Marcum fratrem. Magistratus autem petitores, eos, quos salutabant, prensabantque, suo per se nomine appellabant. quod Cajum Antonium facere posse Quinctus ibi negat, fratris competitorem. Erat enim id difficillimum in turba, ut plerumque amicos nullis nominibus appellare posset Candidatus, & sæpe alienis appellaret. *Vinetus.*

37. *Centurias non adulavi*] Quinctus Cicero : *Opus est magnopere blanditia : quæ etiam si vitiosa est, & turpis in cetera vita, tamen in Petitione necessaria. Tibi enim quum deteriorem aliquem assentando facit, improba est : quum amiciorem non tam vituperanda. petitori vero necessaria est. Cujus & frons, & vultus, & sermo, ad eorum; quoscunque convenerit; sensum & voluntatem, commutandus est.* Scribit autem Nonius Marcellus, ADULATIONEM esse proprie canum : & ἀπὸ τοῦ δούλου, hoc est *servo* tractum putat vocabulum Laurentius Valla. Adducit vero Nonius Accii versum ex Tragœdia Prometheo, quem & apud Ciceronem in Tusculana secunda invenies, & Lucretii alium ex libro quincto, ubi veteres illi *adulare* pro *adulari* dixerunt. quos hoc loco est Ausonius imitatus. De istis autem tribubus, centuriis, classibus, lege Gruchium. *Vinet.*

38. *Vo-*

[38] *vocatis classibus non intremui,* [39] *nihil cum sequestre deposui,* [40] *cum diribitore nil pepigi. Romanus populus, Martius campus, equester ordo, rostra, ovilia, Senatus, curia,* [41] *unus mihi omnia Gratianus. Iure meo, Auguste Maxime, affirmare possum, incolumi omnium gratia,* [42] *qui ad hunc honorem diversa unquam virtute venerunt, venturique sunt, (suus enim cuique animus, suum meritum, sibique mens conscia est) jure, inquam, meo affirmare possum, me mihi videri à ceteris esse* [43] *secretum. Sunt quos votorum cruciat inanitas: non optavi. quos exercet ambitus: non petivi.* [44] *qui assiduitate expri-*

38. *Vocatis classibus non intremui*] Lege: *jure vocatis.* Grævius.

39. *Nihil cum sequestre deposui*] *Apud sequestrem.* Plinius in præfatione ad Titum Imperatorem (quem *Facundissimum* compellasse, pro eo quod vulgo *Iucundissime Imp.* legitur, ex tota serie præfationis, Suetonio, Ioanne Antiocheno in Excerptis à Valesio editis animum advertimus) *Cum apud Catonem,* inquit, *illum ambitus hostem, & repulsis tanquam honoribus indeptis gaudentem, flagrantibus comitiis pecunias deponerent candidati, hoc se facere pro innocentia (quod in rebus humanis summum esset) profitebantur. Inde illa nobilis M. Ciceronis suspiratio: ô te felicem, M. Porci! à quo rem improbam petere nemo audet.* Vide & Suetonium in Iulio cap. 19. Ciceronem pro Plancio, & in Epist. xv, lib. IV ad Atticum, &c.

40. *Cum diribitore nihil pepigi*] *Diribitores* dicebantur, qui populo in *Septa* ingredienti *tabellas,* ut paullo ante diximus, *diribebant,* distribuebant, ministrabant. Qui & ipsi poterant pacta promissaque pecunia, corrumpi. Nam quum, quot candidati ejusdem magistratus erant, tot tabellas singulis suffragatoribus daret *Diribitor,* poterat hic in amici gratiam supprimere aliquam ex tabellis, & pauciores *diribere,* quam essent competitores. Vide, quid in causa Clodii accidisse referat Cicero in nona Epistolarum ad Attic. *Vinetus.*

40. *Cum diribitore nil pepigi*] Alii plerique: *cum distributore.* Io. Conr. Hedenus.

41. *Vnus mihi omnia Gratianus*] Ita sibi non videntur tyrannidi satis adulari posse Plinius, Mamertius, Ausonius in agendo gratias pro suis consulatibus. Regibus Cæsarum, Augustorum, Imperatorumque nominibus, in urbem receptis, cœperunt statim *otiosæ tribus* esse, ut cum Ammiano dicam libro quartodecimo, *pacataque centuriæ: & nulla suffragiorum certamina remanserunt.* Iulius enim Cæsar, horum primus Imperatorum, bellis civilibus toto orbe compositis, statim ubi Romam rediit, cœpit honores ex sua voluntate præstare: qui ad populum antea referebantur. Hinc Modestinus Iurisconsultus, Maximini Augusti doctor, ad legem Iuliam de ambitu, *Hæc,* inquit, *lex in urbe hodie cessat: quia ad curam Principis, magistratuum creatio pertinet, non ad populi favorem.* Vinetus.

42. *Qui ad hunc honorem diversa unquam virtute venerunt*] Tò *virtute* hunc locum non decere arbitror, nisi & *votorum inanitas,* & *ambitus,* & *nundinatio* sunt virtutes. Potius *via,* vel *diverso unquam itinere.* Proximo capite: *quod ad honoris viam pertinet.* Et sic Iuvenali *via processus.* Gronovius.

43. *Secretum*] Aliter venisse ad consulatum, quam alios. *Vinetus.*

44. *Qui assiduitate exprim.*] Quinctus Cicero: *Prodest quidem vehemen-*

 ter,

exprimunt: non coëgi. [45] *qui offeruntur occasione: non affui. quos juvat opulentia: obstat temporum disciplina. non emi: nec possum continentiam jactare; non habui. unum præstare tentavi, & hoc ipsum quasi meum vendicare non possum: in tua enim positum est opinione, si merui. Fecisti autem, & facies alios quoque consules, piissime Gratiane, sed non & causa pari. Viros gloriæ militaris: habent enim tecum, ut semper laboris,* [46] *ita dignitatis plerumque consortium, virtutis quam honoris antiquiore collegio. Viros nobilitatis antiquæ:* [47] *dantur enim multa nominibus; & est Roma pro merito. Viros fide inclytos, & officiis probatos: quorum me etsi non secerno numero, tamen, quod ad honoris viam pertinet, ratione dispertio.* [48] *Quar-*

ter, nusquam deesse, sed tamen hic fructus est assiduitatis non solum esse Romæ atque in foro, sed assidue petere, sæpe eosdem appellare. Vinetus.

45. *Qui offeruntur occasione*] Vt Publius Cornelius Scipio Æmilianus: qui quum Quæstoriis comitiis suffragator Quincti Fabii Maximi fratris filii, in Campum Martium descendisset, Consul iterum à populo reductus est. Valerius libri octavi capite ultimo. Erat autem Ausonius in Gallia: Gratianus in Pannonia, ut dicet infra. *Vinet.*

45. *Qui offeruntur occasione*] Acidalius, *quibus.* Male, nam pronomen istud & in præcedentibus & in sequentibus refertur ad candidatos, non ad consulatus. Non male Vinetus exemplo minoris Africani utitur. Propius tamen sic videtur explicandum: qui forte tum temporis occurrunt Principi aut in comitatu sunt, quum comitia ordinat. *Gronovius.*

45. *Qui offeruntur occasione*] Forte collegam denotat, de quo postpaulo: *Sed tamen ad hoc dictum erexerant animos, qui libenter clarissimum virum collegam meum, quem præsentem habebat occasio, prælatum credidissent.* Nihil hic mutandum. Latinus Pacatus de Theodosio: *Solus igitur, Auguste, solus, inquam, omnium, qui adhuc imperaverunt, ut princeps esses, præstitisti. Alios emta legionum suffragia, alios vacans aula, alios affinitas regia imposuere reipublicæ; te nec ambitus, nec occasio, nec propinquitas principem fecerunt.*

46. *Ita dignitatis plerumq;*] Quos ob res tecum militiæ præclare gestas, consulatibus exornas: & in his tuos facis collegas, ut Probum, Equirium, Merobodem jam inter alios evexisti. *Vinetus.*

47. *Dantur enim multa nominibus*] Siqui restant Fabii, Scipiones, Metelli, & alii ex antiquis illis claris familiis, ac siqui Romæ sint nati, hi ceteris præferuntur. *Vinet.*

47. *Dantur enim multa nominibus & est Rom. pro merito*] Non satisfacit vocabulum Vrbis, utcumque explicet Vinetus: quasi nulla esset nobilitas civis Romani, nisi præcise *Romæ* nati. Desidero, *prosapia, genus, fortuna*, aut aliquid simile. *Gronovius.*

47. *Dantur enim multa nominibus*] Seneca de Benef. lib. XV, c. XXX: *Aliquando daturum me etiam indignis quædam non negaverim, in honorem aliorum: sicut in petendis honoribus quosdam turpissimos nobilitas industriis, sed novis, prætulit. Non sine ratione: sacra est magnarum virtutum memoria: & esse plures bonos juvat, si gratia bonorum non cum ipsis

[48] *Quartum hunc gradum novi beneficii tui, Auguste, constituis* [49] *auferre tibi ipsi, quo alter ornetur: bona animi tui ad alienam referre præstantiam, eruditionemque naturæ, quam Deo & patri & tibi debes, ad alterius efficaciam* [50] *gratius retorquere, quam verius.* Tua

ipsis cadat. Ciceronem filium qua ros consulem fecit, nisi pater? &c.

48. *Quartum hunc gradum*] Lego: *Quartus hic gradus novi beneficii tui, Auguste. Constituis auferre,* &c. Nisi quis malit, *quantus hic gradus n. b. t. Auguste?* nam pro *quartum, quantum* fuit in papyraceo Vossiano. Præferam tamen, quam indicavi, lectionem. Tres enim gradus meminerat Ausonius beneficii, cum dixisset, *quot quidem & ipse* consulatus *sibi invenit gradus?* horum primus, quod *nuncupatione* fuerit *prælatus:* alter, quod *munere tuo, non passus septa,* &c. tertius fuit; quod *non pari* cum ceteris *causa* consul factus fuerit. Quartus hic gradus est, quod in conferendo consulatu sibi ipse Gratianus aufert, quo Ausonium ornet, bonaque animi sui ad Ausonii præstantiam refert; *&c.* Consulatum enim hic *novum* appellat *beneficium* respectu priorum, Quæsturæ, & præfecturarum, quibus Ausonius à discipulo Gratiano fuerat ornatus. Ergo τὸ *novi* hic verbum non est, sed epitheton τοῦ *beneficii*, ad augendam illius magnitudinem. Potest autem & sic legi: *Quartus hic gradus novi beneficii. Tu, Auguste, constituis,* &c.

49. *Deferre tibi ipsi*] Non satis accipio *demere* vel *debere*, utrumque sequentia probant. Lege & *quo* sine accentu. Paulo post: *Te sæpius hoc honore defraudas, ut & aliis largiaris.* Acidalius.

49. *Deferre tibi ipsi*] Editiones vetustiores: *efferre.* Lege: *auferre.* nihil certius. *Gravius.*

50. *Rectius*] Pulchrius, venustius. Illud autem, quod in Tiliano fuit codice, *ad alterius efficaciam gratius retorq.* pro, *ad alterius gratiam rectius retorq.* quid sit, non intelligo. *Vinetus.*

50. *Bona animi tui ad alienam referre præstantiam eruditionemque naturæ, quam Deo & Patri & tibi debes, ad alterius gratiam rectius retorquere quam verius*] In Til. cod. fuit: *ad alterius efficaciam gratius retorquere q. v.* quod non intelligere sese ait bonus Vinetus. At ego non intelligo quemadmodum *rectius* & *verius* hic tanquam diversa ponantur. nam *rectius* pro pulcrius, venustius, ei non invideo. Quin vera est scripta lectio: *efficacia* enim est quasi Ausonii, qui doctrina & institutione sua tantum valuerit apud Gratianum, ut eum indole atq; ingenio præstantem effecerit. Atque in principem ait facere *gratius quam verius*, id est, non quia revera sic se res habeat, sed quod Princeps, dum se vult præceptori gratum præstare, plus ei tribuat, quam revera debeat. Sed nec superiora bene habent. Quid est enim *eruditio naturæ?* Qua fronte suam dicat Ausonius *præstantiam?* Scribo: *bona animi sui ad alienum referre: præstantiam conditionemque naturæ, quam Deo & patri & tibi debes, ad alterius efficaciam gratius retorquere quam verius. Alienum* puta animum, & quidem ipsius Ausonii. *Gronovius.*

50. *Ad alterius gratiam rectius*] Non intelligere se dicit Vinetus variantem Tiliani Codicis lectionem: *Ad alterius efficaciam gratius retorquere quam verius:* verum hæc melior videbitur, si quis recte perceperit. Gratianus in literis suis scripserat, quod mox sequitur, *solvere se, quod debebat,* nempe præceptori suo Ausonio. Ausonius non vult agnoscere Gratia-

Tua hæc verba sunt à te mihi scripta : SOLVERE TE, QUOD DEBEBAS: ET ADHUC DEBERE, QUOD SOLVERIS. *O mentis aureæ dictum bracteatum! ô de pectore candidissimo lactei sermonis alimonium! Quisquamne tam parcus est in ostentatione beneficii? quisquam pondus gratiæ suæ vim meriti profitetur alieni? quisquam denique quod indulget, quasi ab obnoxio deferatur, pretium mavult vocare, quam donum? Certent huic sententiæ veteres illi &* [51] *Homerici oratores, subtilis deducta oratione Menelaus, & instar profundæ grandinis* [52] *ductor Ithacesius, & melleo delibutus eloquio jam tertiæ Nestor ætatis:* [53] *sed neque ille concinnius eloquetur, qui se Laconica brevitate collegit : neque ille contortius, qui cum sensibus verba glomeravit:* [54] *nec iste dulcius, cujus lenis oratio mulcendo potius, quam extorquendo persuasit. Solvere te dicis, quod debebas: & debiturum esse, quum solveris. Auguste juvenis, Cœli tibi &* [55] *humani generis rector hoc tribuat, ut* [56] *prælatus antiquis,* [57] *quos etiam elegantia sententiæ istius antecessisti, vincas propria singulorum: in Menelao regiam dignationem, in Vlixe prudentiam, in Nestore senectutem.* [58] *Subjiciet aliquis, ista quidem adeptus es: sed effare, quo merito? Quid me oneras* [59] *sciscitator?* RATIONEM FELICITATIS NEMO REDDIT. *Deus, & qui Deo proximus, tacito munera dispertit arbitrio: & beneficiorum suorum indignatus per homines stare judicium, mavult*

num sibi quidquam debere, *sed gratius; quam verius retorquere ad efficaciam* suæ (Ausonii) institutionis, *eruditionem natura, quam Gratianus Deo Parenti & sibi debebat.* ejusdem significationis est, quod præcesserat, *bona animi tui ad alienam referre præstantiam.* *Gratia* enim erat Gratiani, non vero Ausonii. *efficaciam* hanc mox appellat *vim meriti alieni.*

51. *Homerici oratores*] Quorum facta mentio etiam in Iambico Epistolæ & in Grammaticis Crispo & Vrbico. *Vinetus.*

52. *Ductor Ithacesius*] *Ithacæ* insulæ *rex* Vlixes. *Vinet.*

53. *Sed neque ille*] Menelaus Lacon. *Vin.*

54. *Nec dulcius, cujus lenis oratio*] Plurimi *iste* interserunt: *nec iste dulcius.* Hedenus.

55. *Humani generis rector hoc tribuat*] Alii subornant, *tribuebat.* Heden.

56. *Prælatis antiquis*]. Corrige vitium typogr. & lege *prælatus.*

57. *Quos etiam elegantia*] Non suo loco *etiam.* Sententia hic postulat: *vincas etiam propria singulorum.* Acidalius.

58. *Subjiciet aliquis: Ista quidem adeptus es,* &c.] Forte: *Objiciet.* Nec secus cap. 9: *Et rursum aliquis objiciet.* non *adjiciet.* Gronovius.

59. *Sciscitator*] Qui *sciscitatur*, verbale apud alios hauddum mihi lectum, quod observarim. *Vinetus.*

60. *Mira-*

mavult de subditis dedisse [60] *miraculum. Quo, inquis, merito? ego nullum scio, nisi quod tu, piissime Imperator, debere te dicis: & hoc debere latissime pertinet: sive hoc eruditionis tuæ fenus existimas: sive te pondere conceptæ sponsionis exoneras: seu fideicommissum patris exsolvis: seu* [61] *magnanimitate cœlesti, ostentatione suppressa, Dei munus imitaris. Debere te dicis. Cui? quando? quo nomine? lege syngrapham, nomina creditorem,* [62] *accepti & expensi tabulæ conferantur: videbis alio summæ istius transire rationem. Tibi cœpit Deus debere pro nobis. Quid autem mihi debes,* [63] *gratissime Imperator? Patitur enim humanitas tua, ut præter regias virtutes privata appellatione lauderis. quid tu mihi debes? & contra, quid non ego tibi debeo? Anne quod docui? hoc ego possum verius retorquere, dignum me habitum, qui docerem: tot facundia, doctrinaque præstantes, inclinata in me dignatione præteritos, ut esset, quem tu matura jam ætate subcinctum per omnes honorum gradus festinata bonitate proveheres:* [64] *timere ut videreris, ne in me vita deficeret, dum tibi adhuc aliquid, quod deberes præstare, superesset. Negat Cicero consularis ultra se habere, quod cupiat. Ego autem jam consul, & senex, adhuc aviditatem meam fatebor. Te videre sæpius in hoc magistratu, Gratiane, desidero:* [65] *ut & sex Valerii Corvini,* [66] *& septem*

60. *Miraculum*] Miramur, cujus rei caussam non cernimus. *Vinetus.*

61. *Magnanimitate, cœlesti ostentatione suppressa*] Aliter cum Rhenano distinguit Cunr. Rittershusius: *magnanimitate cœlesti ostentatione suppressa.* Hedenus.

62. *Accepti & expensi tabulæ*] Libri, in quibus scriptum sit, quicquid sit acceptum, & quidquid expensum. *Vinetus.*

63. *Gratissime Imperator*] Alludit ad nomen *Imperatoris*, mox *privatam* hanc vocans *appellationem*.

64. *Timere ut videreris, ne in me vita deficeret, dum tibi adhuc aliquid, quod deberes præstare, superesset*] Deleo præpositionem IN, dicimus enim *deficere aliquem. Deberes* non moveo; potest enim intelligi: debere te putares. Alioqui commodius foret, *quod decrêras præstare.* i. proposueras tibi, etiamsi non deberes. *Gronovius.*

65. *Ut & sex Valerii Corvini*] Sic omnia nostra exemplaria. *Corvini:* quum *Corvum* una syllaba brevius, hunc vetusta Romana marmora vocent. Est quem *corvus* avis cum Gallo pugnantem, tribunum militum, adulescentem, juvisse fertur. unde illi hoc cognomen. Fuit autem insequenti anno, quam istum Gallum sic vicit, & obtruncavit, Consul primum creatus, tres & viginti solum natus annos, ab Urbe condita quadringentesimo & sexto. Quem Cicero De senectute, & Plinius libro septimo Naturalis Historiæ, auctores sunt, centum annos implevisse, & inter ejus primum ac sextum consu-

ſeptem Caji Marii, [67] *& cognominis tui Auguſti tredecim conſulatus unus æquipares.* [68] *Tibi plures poteſt ætas & fortuna tua præſtare: verum ego in numero parcior, quia tu in munere liberalior: ipſum enim te ſæpius hoc honore defraudas, ut & aliis largiaris. Scis enim, Imperator doctiſſime (rurſum enim utar laude privata) ſcis, inquam,* [69] *ſeptem ac decem Domitiani conſulatus*, [70] *quos ille, invidia alteros provehendi, continuando conſeruit*, [71] *ita in ejus aviditate deriſos*, [72] *ut hæc eum pagina Faſtorum ſuorum, immo faſtidiorum, fecerit inſolentem, nec potuerit præſtare felicem. Quod ſi Principi honoris iſtius temperata*, [73] *& quæ vocatur aurea, debet eſſe mediocritas*; [74] *quid privati ſtatus*

latum quadraginta ſex annos interfuiſſe. *Vinetus.*

66. *Et ſeptem Caji Marii*] Hic ſeptuagenarius obiit, quum *ſeptimum Conſul* primus omnium fuiſſet, ut ſcribit Cicero tertio de Natura Deorum, & Plutarchus in ejus vita. *Vinet.*

67. *Et cognominis tui*] Auguſti Octaviani Cæſaris, qui obiit quartodecimo Calendas Septembris, hora diei nona, ſeptuageſimo ſexto ætatis ſuæ anno, diebus quinque & triginta minus. Vide Suetonium de *tredecim* ejus *conſulatibus*. Vin.

68. *Tibi plures poteſt ætas*] Hæc quum ab Auſonio Conſule optarentur, natus erat Gratianus Imperator annos non plus undeviginti: & annis poſt quinque fuit interfectus, ut Hieronymus, & Proſper ſua tempora computarunt. *Idem.*

69. *Septem ac decem Domitiani*] Suetonius de hoc tyranno: *Conſulatus*, ait, *ſeptem & decem cepit: quot ante eum nemo. ex quibus ſeptem medios continuavit. Omnes autem pæne titulo tenus geſſit. Nec quenquam ultra Calendas Maji, plures ad Idus uſque Ianuarias. Alios* autem ſcribebat Tilianum exemplar, alia *alteros. invidia alteros proveh.* Idem habebat: *ut hæc eum pag.* alia: *ut hoc eum pagin.* Id.

70. *Quos ille, invidia alteros provehendi*] Aliæ editiones *illi.* Hedenus.

71. *Ita in ejus aviditate deriſos*] Plinius in paneg. ad Trajanum p. 114. ed. Lipſianæ: *Non te ad exemplar ejus voco, qui continuis conſulatibus fecerat longum quemdam & ſine diſcrimine annum: his te confero, quos certum eſt, quoties conſules fuerunt, non ſibi præſtitiſſe.* Xiphilinus: Οὐ μὴν ἀλλ᾽ ἐπὶ πλεῖον ἐπαρθεὶς ὑπ᾽ ἀνοίας, ὕπατος μὲν ἔτη δέκα ἐφεξῆς, τιμητὴς δὲ διὰ βίου πρῶτος δὴ καὶ μόνος καὶ ἰδιωτῶν καὶ αὐτοκρατόρων ἐχειροτονήθη.

72. *Ut hoc eum pagina Faſtorum ſuorum immo faſtidiorum, fecerit inſolentem, nec poterit præſtare felicem*] Hic infuſcatum aliquid eſſe ſatis liquet. Suſpicabar: *ut tot eum paginæ faſtorum, ſuorum immo faſtidiorum, fecerint inſolentem, nec potuerint p. f. Tot paginæ*, quod toties faſtis conſul inſcriptus eſſet, quæ ſcilicet erant totidem teſtimonia faſtidientis omnes claros homines, & eos honore juſto, quantum poterat, fraudantis. *Gronovius.*

73. *Et quæ vocatur, aurea*]

Auream quiſquis mediocritatem
Diligit, tutus caret obſoleti
Sordibus tecti: caret invidenda
Sobrius aula.

Horatius decimo Carmin. lib. II. *Vinetus.*

73. *Temperata, & quæ vocatur aurea debet eſſe mediocritas*] Diſt. *Temperata, & quæ vocatur, aurea debet eſſe mediocritas.* Acidalius.

74. *Quid privatis ſtatus hominibus?*] Henr.

status hominibus, quid æquanimis, quid jam senibus erga se oportet esse moderaminis? Ego quidem, quod ad honores meos pertinet, & vota saturavi: tu tamen, imperator optime, tu piissime, tu quem non fatigat liberalitas, nisi quando cessavit: tu, inquam, indulgentissime Gratiane, ut ad benefaciendum [75] *subito es necopinus ingenio, adhuc aliquid, quod hoc nomine mihi præstetur,* [76] *invenies. Sic intellexere omnes. sic nobis ordinem ipse fecisti. sic amicus Deo es, ut à te jam impetratum sit,* [77] *quod optatur: a quo & quod nondum optamus, adipiscimur. Et rursum aliquis adjiciet, aut sermone libere, aut cogitatione liberius: Nonne olim, & apud veteres, multi ejusmodi doctores fuerunt?* [78] *an tu solus præceptor Augusti? immo ego cum multis conjunctus officio, sed cum paucissimis secretus exemplo. Nolo Con-*

Henr. Stephanus: *privati status hominibus,* Hedenus.

75. *Subito es necopinus ing.*] Quemadmodum *inopinatus*, ita *necopinatus* dixerunt antiqui Latini. Sic enim legunt quidam locis aliquot apud Ciceronem, ut secundo de officiis: *si perspiciunt necopinata quadam bona.* Vnde adverbia sunt apud Titum Livium observata, *necopinato* & *exnecopinato*, pro, de improviso, & *inopinanter*, *Necopinus*, sicut *inopinus*, quod dixit multis locis, ut in extremo quincto Æneidos, Virgilius:

Vix primos inopina quies laxaverat artus,

ante Ausonium dixisse Ovidium memini primo Metamorphoseon:

Nocte gravem somno, necopina perdere morte,
Me parat. Vnde *necopinans* in Andria Terentii:

Id voluit, nos sic necopinantes duci falso gaudio. Vinetus.

75. *Subito es nec opinus ingenio*] Scripserim: *subito es, nec opino ingenio.* Grævius.

76. *Invenies*] Corrige audacter, *invenis.* res jam peracta est, & id illud beneficium nimirum consulatus collatum. sed *adhuc aliquid* invenerat Gratianus, ut prior consul Ausonius renunciaretur. *Sic intellexere omnes,* qui aderant, additum aliquid honori, cum *sic ordinem* Gratianus *faceret.*

77. *Quod optatur ab aliquo; & quod nondum*] Emenda ex vetusto Codice: *à quo & quod nondum optamus adipiscimur.* in quam sententiam dictum supra: *Præstare tibi est, quam nobis optare, velocius.* Mariang. Accursius.

77. *Quod optatur ab aliquo, & quod nondum optamus, adipiscimur. Et rursum aliquis adjiciet,* &c.] Lego *adipiscamur.* *At.* vel, *Sed rursum aliquis objiciet*, ut supra: *Subjiciet aliquis: Ista quidem adeptus es:* Vbi forte etiam *objiciet* legendum, Et infra: *Ecce aliud quod aliquis opponat.* Acidalius.

77. *Et rursum aliquis adjiciet*] Non muto. forte tamen melius, *objiciet.*

78. *An tu solus præcept. Augusti?*] Symmachus ad Ausonium l. 1, Ep. xx: *Sed enim præterea etiam Camœnarum religio & sacri fontis advertitur, quia iter ad capessendos magistratus sæpe literis promovetur. Hac parentum instituta consulatus tui argumenta sunt, cui morum gravitas, & disciplinarum vetustas, curulis sellæ insigne pepererunt. Multi post hac adnitentur artes bonas, & laudis germanas & meras literas. Sed cui eveniet aut tam felix discipulus, aut tam memor debitor? Eruditissimus Imperator, & opum largus & be-*

Constantini temporum taxare collegas : [79] *Cæsares docebantur.* [80] *superiora contingam.* [81] *Dives Seneca ,* [82] *nec tamen consul , arguetur rectius , quam prædicabitur , non erudiisse indolem Neronis ,* [83] *sed armasse sævitiam.* [84] *Quintilianus consularia per Clementem orna-*

& honorum , quasi pro usura tibi prima detulerit , ita super sortem fenoris reddit.

79. *Cæsares docebantur*] *Cæsares* hic appellantur, qui Imperatoris erant filii, sive natura seu adoptione. Constantinum Augustum bonas artes plurimi fecisse præcipue studia litterarum, scribit Aurelius Victor. Ejus filius ex Minervina concubina fuit Crispus: quem Lactantius Firmianus *Latinis litteris erudiit , vir omnium suo tempore eloquentissimus , sed adeo in hac vita pauper , ut plerumque etiam necessariis indiguerit , nedum deliciis.* Sic Hieronymus Eusebii interpres. Idem princeps Dalmatium, fratris filium, Cæsarem fecit, jussitque cum filiis imperare: cujus Dalmatii liberos litteras docuit Exuperius Rhetor, quem inter Professores Burdigalenses septimodecimo carmine celebrat Ausonius. *Vinetus.*

80. *Superiora extinguam*] Scribe *contingam.* & negationis particulam dele. *Mariang. Accursius.*

80. *Superiora*] Quæ supra & ante Constantinum fuerunt, contingam, & narrabo, non quæ ipse vidi. Sic *contingam* Mariangelus ex vetusto codice, pro *extinguam.* Vinetus.

81. *Dives Seneca*] Suillius apud Tacitum *dicit Senecam* intra quadriennium amicitiæ discipuli Imperatoris, ter millies sestertium paravisse. *quid existimemus* , inquit Budæus , *eum habuisse octavo ejusdem imperii anno?* quando illam ad Neronem habuit orationem, quæ est apud eundem Tacitum libro quartodecimo. Vult autem idem Budæus libro quincto de asse, ter millies sestertium, valere septuagies quinquies centena millia aureorum, hoc est, ut Galli loquimur, septem *milliones* , quingenta millia aureorum *scutatorum.* Vinetus.

82. *Nec tamen Consul*] Quis ergo est Annæus Seneca, quo *Consule* , & Trebellio Maximo, temporibus Neronis, Senatusconsultum Trebellianum octavo Calendas Septembris esse factum scribit Vlpianus libro tricesimo sexto Digestorum Iustiniani, & repetit ipse Iustinianus secundo suarum institutionum? Sed Consul non fuit hic Seneca ordinarius: quem nec in Cassiodori, nec in alterius cujusquam fastis invenies. Suffectus fuit alteri in partem anni. quod genus *Consules* veretur Ausonius appellare, ut de Cornelio Frontone mox cognosces *Vinet.*

83. *Sed armasse sævitiam*] Clementem quidem discipulum suum Neronem Cæsarem videri volebat Seneca: ideoque de clementia ad eum scripsit, sed nihil profecit. *Vin.*

83. *Sed armasse sævitiam*] Hoc nomine accusatus Socrates, quod Critiam & Alcibiadem docuisset. Cicero lib. 3 de Oratore, cap. 14, verba faciens de eloquentia: *Quo major,* inquit, *est vis , hoc est magis probitate jungenda , summaque prudentia : quarum virtutum expertibus si dicendi copiam tradiderimus, non eos quidem oratores effecerimus , sed furentibus quadam arma tradiderimus.* Plinius lib. III, Ep. III. *Proinde faventibus diis trade eum præceptori à quo mores primum , mox eloquentiam discat , qua male sine moribus discitur,* vide quæ Æschines contra Timarchum, Quintilianus lib. XII, cap. 1. & Lucian. in Lapithis.

84. *Quintilianus Consularia*] Hoc malim existimare, quam quod multi putant à Iuvenale significari, *Quintilianum* fuisse Consulem, cum Satyr. VII scribit:

Quinti-

ornamenta sortitus, honestamenta nominis potius videtur, quam insignia potestatis habuisse. [85] *Quomodo Titianus magister?* [86] *sed gloriosus ille municipalem scholam apud* [87] *Visontionem Lugdunumque varian-*

Quintilianus habet saltus. exempla nevorum
Transi fatorum: felix & pulcher & acer
Appositam nigra lunam subtexit aluta.
Si fortuna volet, fies de Rhetore Consul.
Si volet hac eadem, fies de Consule Rhetor. Turnebus.

84. *Quinctilianus Consularia*] Marcus Fabius Quinctilianus Hispanus, auctor institutionum oratoriarum, sub Domitiano Imperatore floruit, ut ipse testatur in procemio quarti illorum duodecim librorum. Sub eodem principe fuerunt Clementes duo, Marcus Arricinius *Clemens*, & Titus Flavius *Clemens* patruelis ejus: qui multum quidem aliquandiu apud eum valuerunt auctoritate & gratia, sed quos tandem Consulares interemit, ut Suetonius scripsit. Vter horum Quinctiliano consulatum obtinuerit nescio: qui de hoc ejus honore alibi nihil legi. Quem quoniam agnoscere non possum inter eos, qui in Fastis poni solebant, Consulem ordinarium fuisse non puto, sed suffectum alteri in partem anni. *Vinetus.*

85. *Quomodo Titianus magister*] Cuspinianus & Onuphrius, videndum, an recte censuerint, hunc Consularem, & ludi-magistrum *Titianum*, Fabium Titianum esse, qui post Ausonium cum Aurelio Symmacho Consul fuit. Primum enim unde norunt Fabium illum Titianum, litterarum Professorem fuisse, & principum liberos docuisse? Deinde, an non prius dixit Ausonius, exempla se prolaturum non suorum, sed superiorum temporum? Postremo, si Ausonius, quo anno Consulatum gessit, has egit discipulo gratias, quomodo in iis potuit ejus Consulatum meminisse, qui hauddum Consul fuerat? Adde quod hæc Ausonii verba de Titiano: *non ætate sed vilitate consenuit*, de alio non videntur intelligi posse, quam de mortuo quopiam Titiano. Fuerit itaque potius hic Titian. Visontiensis Lugdunensisque ludimagister, Iulius ille *Titianus* Maximini Iunioris præceptor,ut scripsimus in Iambicum Epistolæ XVI: quem suus discipulus Cæsar, & pater Augustus, brevis Imperii uterque, ad Consulatum evexerunt, sed non ordinarium. *Vinetus.*

85. *Quomodo Titianus magister? sed gloriosus*] Nomen Imperat. fuit vox: *Quomodo*. An *Commodo?* nescio. Nam Maximini (Iunioris sc. teste Capitolino in Maximin. Iuniore: *Oratore usus est Titiano filio Titiani senioris*. uti Casaubonus legit.) præceptorem fuisse Titianum ajunt. Quære in Capitolino. Capitolinus non meminit Titiani, sed adversarii ejus Frontonis, Rhetoris Latini, quo usus est dicendi magistro L. C. Ap. Commodus Verus. Vide Casauboni notas in Capitolini Maximinos. Si rectum; detrahendum signum interrogationis: si vulgatum verum; non *sed* legendum, sed *scilicet*. Acidalius.

85. *Quomodo Titianus magister? sed gloriosus ille*, &c.] Til. codex, *gloriosus*. ut etiam vult Acidalius. Suspicor ab Ausonio fuisse: *sed gloriosulus ille*. Gronovius.

85. *Quomodo Titianus magister*] Forte fuit: *quomodo & Titianus magister? sed* &c.

86. *Sed gloriosus ille municipalem scholam*] *Municipia* dicebantur certa quædam oppida, à Roma, ut Arpinum Ciceronis. *Municipes* vero, qui ex ipso municipio erant, ut Ar-

-variando, non ætate quidem, sed vilitate consenuit. Vnica mihi amplectenda est [88] *Frontonis imitatio: quem tamen* [89] *Augusti magistrum sic consulatus ornavit, ut præfectura non cingeret.* [90] *Sed consulatus ille cujusmodi? ordinario suffectus,* [91] *bimestri spatio interpositus, in sexta anni parte consumtus: quærendum ut reliquerit tantus orator, quibus consulibus gesserit consulatum. Ecce aliud, quod aliquis opponat: In tanti te ergo oratoris fastigium gloriosus attollis? cui talia requirenti respondebo breviter.* [92] *Non ego me contendo Fron-*

pinates, jure & legibus suæ civitatis & municipii utentes, sed civitate tamen Romana donati, & cives effecti Romani, muneris tantum cum populo Romano honorarii participes: à quo *munere capessendo*, inquit A. Gellius, appellari videntur, nullis aliis necessitatibus, neque ulla populi Romani lege astricti, quum nunquam populi Romani eorum populus fundus factus esset. *Vinetus.*

86. *Sed gloriosius ille*] Omnes ita editiones. alter Vossianus, *sed gloriosius ille.* recte. omnes enim præ se noster contemnit, uno excepto *Frontone*, quem se tamen *præfectura* honore superare dicit. posset & legi, *sed gloriosulus ille*, si cum Apulejo res foret. nam noster in hisce castior.

87. *Visontione*] Hodie *Bezanson*, maxima Sequanorum metropolis in vetusto provinciarum nomenclatore. *Vinetus.*

88. *Frontonis imitatio*] *Frontonis* hujus *Consulis*, & Augustorum, hoc est Lucii & Antonini *magistri* meminit vetus inscriptio: quam apponam, ut huic loco illustrando facem præferamus. *M. Aufidio Frontoni Pronepoti M. Corneli Frontonis. Oratoris Consulis. Magistri. Imperatorum. Luci & Antonini. Nepotis. Aufidi. Victorini Præfecti. Vrbis. bis Consulis. Fronto. Consul. Filio dulcissimo.* Fortasse apud Ausonium scribendum fuerit *Augustorum*, non *Augusti*. Nam scribebant semper compendiose *Augg.* Scaliger.

88. *Frontonis imitatio*] *Frontones* multos fuisse ostendunt, Catanæus in Epistolas Plinii, & Egnatius in Capitolini Antonin. Philosophum. Hic *Marcus Cornelius Fronto* summus orator, Augustorum Antoninorum Marci Philosophi, & Veri præceptor fuit. Cui Marcus tantum detulit, inquit, Iulius Capitolinus, ut ei statuam in senatu petierit. Eum vidisse & audivisse se, scribit Aulus Gellius tertiodecimo & undevicesimo noctium Atticarum. Meminit & Sidonius Apollinaris. *Vinetus.*

89. *Augusti*] Scaliger *Augg.* quæ conjectura est haud aspernanda. Sed numero forte singulari Poëta usus est, ut rem elevet, minuatque.

90. *Sed consulatus ille cujusmodi*] Ausonium scripsisse credo: *sed & consulatus ipse cujusmodi?* sic melius sententia cohæret. *Acidal.*

91. *Bimestri spatio*] Ordinationes illas Consulum, quæ *nundina* dicta sunt, pro lubitu ac voluntate Imperatorum plures paucioresve fuisse constat: sed plerumque senas, ita ut in binos semper menses novi consules crearentur. vide, quæ de hisce nundinis consularibus Casaubonus & Salmasius ad Hist. Aug. scriptores.

92. *Non ego me contendo Frontoni*] Locum hunc citat Budæus in commentariis linguæ Græcæ. ubi monet eadem significatione conferendi, comparandi, componendi, committendive, verbo *contendere* etiam usum esse Cornel. Tacitum. Apud quem leges libro quarto: *Sed nemo annales nostros*

Frontoni, sed Antonino præfero Gratianum. Celebrant quidem sollemnes istos dies omnes ubique urbes, quæ sub legibus agunt, [93] *& Roma de more, & Constantinopolis de imitatione,* [94] *Antiochia pro luxu,* [95] *& Carthago discincta,* [96] *& domus fluminis Alexandria:* [97] *sed Treviri principis beneficio: & mox cum ipso aucto-*

stros cum scriptura eorum contenderit. Et tertiodecimo: *Adnotabant seniores, quibus otium est vetera & præsentia contendere.* Eadem significatione Mirmilloni Thracem *contendi* dixit idem Ausonius in Technopægnio. *Vinetus.*

92. *Non ego me contendo Frontoni*] Sidonius Carm. xv:

Res minor ingenio nobis, sed Cæsare major.
Vincant eloquio, dummodo nos domino.

93. *Et Roma de more*] Quum staret Romana respublica, *Roma* creabantur Consules & alii magistratus, & Romæ Consulatus inibantur. at postquam ea extincta, Cæsares, & Augusti rerum potiti sunt, designabantur ab ipsis solis magistratus, ubicunque terrarum essent: designatique, quibuscunque in civitatibus esse contingeret, Calendis Ianuariis ibi magistratum inibant. Sic Iovinianus Augustus cum filio Consulatum iniit in Galatia, ut scribit Ammianus in extremo libro vicesimo quinto: & Ausonius in Gallia, Treviris, & non Romæ: ut hic ipse refert. eumque diem ineundis magistratibus destinatum, non solum ea civitas, ubi tunc erat novus Consul, verum etiam aliæ urbes per orbem Romanum celebrabant, ut hoc loco dicit Ausonius. *Vinetus.*

94. *Antiochia pro luxu*] De *Antiochensium* deliciis & *luxuria*, plura tibi narrabit Iuliani Augusti Misopógon. Syriæ metropolis est Antiochia, & tota Syria omnibus voluptatum illecebris abundat, ut meminit Ammianus libro vicesimo secundo, & Athenæus quinto. *Vinet.*

94. *Antiochia pro luxu*] Non video, quare hic omissa sit copula, cum omnibus reliquis sit addita. crediderim excidisse negligentia vel festinatione librariorum.

95. *Et Carthago discincta*] Dixerat Virgilius in extremo octavo Æneid.

Hic Nomadum genus, & discinctos Mulciber Afros.

Ambigit vero vetus commentator, cur Virgilius Afros dixerit *discinctos: Vel habitum eorum ostendit*, inquit, *qui usque in talos fluebat: quod Plautus ridet in Pœnulo dicens, Qua est illa avis? quum Afrum vidisset vestem demissam trahentem. aut discinctos dixit, inhabiles militiæ. Omnes enim, qui militant, cincti sunt. Aut certe inefficaces, ut contra, præcinctos, strenuos dicimus.* Vinetus.

96. *Et domus fulminis Alexandria*] Habent libri nostri, alii *domus*, *domum* alii: alii *fulminis*, *fluminis* alii: & ad unum ex Nili ostiis sita est hæc Ægypti *Alexandria*: sed uni ex Ptolemæis ejus civitatis regibus cognomen fuit κεραυνὸς, id est *fulmen*: quem scribit Eusebius annum secundum Olympiadis centesimæ & vicesimæ quartæ regnasse. *Vinet.*

96. *Domus fulminis Alexandria*] Sive *domus fluminis*, sive *donum fluminis* cum veteribus libris scribimus; (neutra enim lectio accuratiori interpretatione indiget) saltem τὸ *fulminis* explodendum est. nimis enim longe petetur explicatio, si ad Ptolemæum κεραυνὸν decurrendum erit.

97. *Sed Treviri*] Civitas vero Galliæ *Treviri*, celebrant istos dies ex principis Gratiani beneficio, ipseque adeo beneficii auctor, qui Ausonium fecit Consulem, hominem Gallum, & Gal-

auctore beneficii. loca inter se distant, vota consentiunt. Vnus in ore omnium Gratianus, potestate Imperator, virtute victor, [98] *Augustus sanctitate,* [99] *Pontifex religione, indulgentia pater,* [100] *aetate filius,* [101] *pietate utrumque. Non possum fidei causa* [102] *ostendere imagines majorum meorum, ut ait* [103] *apud Sallustium Marius: nec deductum ab Heroibus genus, ad deorum stemma replicare: nec ignotas opes,* [104] *& patrimonia sparsa sub regnis: sed ea quae nota sunt, dicere potius quam praedicare, patriam non obscuram,* [105] *familiam non poenitendam, domum innocentem, innocentiam non coactam, angustas opes, verumtamen* [106] *libris & liberis dilatatas: frugalitatem sine sordibus, inge-*

& Galliae Praefectum. *Treviris* ergo erat Gratianus, & Consulatum Ausonius *Treviris* iniit. *Vinetus.*

98. *Augustus Sanctitate*] Ovidius primo Fastorum:

Sancta vocant Augusta patres. augusta vocantur
Templa, Sacerdotum rite dicata manu.
Hujus & Augurium dependet origine verbi,
Et quodcunque sua Iuppiter auget ope. Vinetus.

99. *Pontifex religione*] In vetustis marmoribus legitur: FLAVIVS GRATIANVS, PIVS, FELIX MAXIMVS, VICTOR, AC TRIVMFATOR SEMPER AVGVSTVS, PONTIFEX MAXIMVS, GERMANICVS MAXIMVS, ALEMANNICVS MAXIMVS, FRANCICVS MAXIMVS, GOTHICVS MAXIMVS; TRIBVNICIAE POTESTATIS TERTIVM. Vinet.

100. *Aetate filius*] Nondum attigerat annum aetatis vicesimum Gratianum. *Vin.*

101. *Pietate utrumque*] Et *pater* & *filius pietate.* Lacunam autem quum hic haberent vetustissimae impressiones, ut Badiana anni millesimi quingentesimi & undecimi à Christo nato, eam quispiam verbo *superat* replendam censuit, satis inepte. quo loco si quid deest, oratio potius deest, quam una dictio. *Idem.*

102. *Ostendere imagines*] *Ostentare* legit Mariangelus è Sallustio. *Heden.*

103. *Apud Sallustium*] In Iugurthino. sed illic *ostentare* pro *ostendere.* Vinetus.

104. *Et patrimonia sparsa*] Capitolinus de Gordiano primo: *Ipse Cos. ditissimus ac potentissimus Romae Pompejanam domum possidens, in provinciis tantum terrarum habens, quantum nemo privatus.* Ammianus lib. XXVII de Probo: *Ab urbe Probus accitus, claritudine generis, & potentia, & opum amplitudine cognitus orbi Romano, per quem universum pene patrimonia sparsa possedit.*

105. *Familiam non poenitendam*] Similiter fere Auctor Panegyrici ad Pisonem: — *Tu Piso latentem*
Exsere. Non humilis domus, & sincera parentum,
Sed tenuis fortuna sua caligine celat.
ubi male in vulgatis: *Nos humilis domus.*

106. *Libris & liberis*] Paronomasia est. Significatque Ausonius tum patris, & suis, & aliorum suorum literis & eruditione, tum sua, fratrum, & filiorum suorum, virtute, & honoribus, claram evasisse suam familiam. *Vinetus.*

106. *Angustas opes, verumtamen libris*

ingenium liberale, animum non illiberalem, victum, vestitum, supellectilem, munda, non splendida: veteribus ut illis consulibus ([107] excepta, quæ tum erat, bellicarum collatione virtutum) si quis me conferre dignetur, seponat opulentiam, non derogaturus industriam. Verum quoniam gratiis agendis jam dudum succumbo materiæ: tu orationi meæ, Gratiane, succede. Tu Gratiane, qui hoc nomen sic per fortunam adeptus es, ut nemo verius ambitione quæsierit: (neque enim justius Metellus cognomento Pius, patre revocato, qui esset impius exsulante; aut verius Sylla Felix, [108] qui felicior ante, quam vocaretur; [109] quam tu Gratianus: [110] cui & hoc nomen est, & illa Metelli Syllæque cognomina). Tu, inquam, Gratiane, qui hoc non singulis factis, sed perpetua [111] grate agendi benignitate meruisti; cui, nisi ab avo deductum esset, ab omnibus adderetur: Tu ipse tibi, inquam, pro me gratiam refer: tu, tuæque virtutes: bonitas, qua in omnes prolixus es, perpetuus in me. pietas, qua orbem tuum temperas, [112] quamque in ulciscendo patruo probas, tuendo in fratre cumu-

libris & liberis dilatas] Alii libri, *dilatatas*. rectissime. Alias suspicari liceat, *ditatas*. Acidalius.

107. *Excepta qua tamen erat bellicarum collatione virtutum*] Alii libri *erant*. rectius. *Acidal.*

108. *Qui felicior ante, quam vocaretur*] Vide Plinium libro septimo Naturalis Historiæ. *Vinetus.*

108. *Qui felicior ante*] Sidonius Apollinaris lib. II, Epist. XIII, de Petronio Maximo: *Profecto invenies hominem beatiorem prius fuisse, quam beatissimus arbitraretur.* Plinius lib. V, Epist. XVIII de Nerva: *Neque enim dubito esse amœnissimam, in qua se composuerat homo felicior ante, quam felicissimus arbitraretur.*

109. *Quam tu Gratiane*] Legendum *Gratianus*. Neque justius, inquit, Metellus *Pius*, aut verius Sylla *Fælix* cognominatus est, quam tu *Gratianus*. Mariang. Accursius.

110. *Cui & hoc nomen est*] Imitatur Plinium in Panegyr. de Trajani cognomine *Optimi* loquentem, qui, quia longior locus est, à me non describetur. Distinguit inter nomen & cognomen. Imperator nomen habebat laudatissimum *Gratiani*: cognomina vero *Felicis* & *Pii*, quæ Sylla Metellusque singula habuerant, ipse quoque præter illud nomen Gratiani acquisiverat. Est etenim vulgatissima illa in nummis inscriptio: *Imperator Pius Felix Augustus*, &c. ab Antonino Commodo primum usurpata, quantum ex antiquis numismatibus didici. Sic in ipsis Gratiani Numinis, quos ex argento & ære possideo, D N. GRATIANVS P. F. AVG.

111. *Grate agendi*] *Gratianus* ergo, qui *gratus* sit, & grate agat. Sed ab avo Gratiano Funario Gratianus hic Ausonii discipulus appellatus est. Vide tabulam de hac familia in commentario Epigramm. tertii *Vinetus.*

112. *Quamque in ulciscendo patruo probas, tuendo*] Mirum omitti hic magnum pietatis argumentum illud, quod & supra, & infra iterum inculcat, de *patre consecrato*. Supra ita: *Piissime,*

cumulas, ornando in præceptore multiplicas. Agat gratias clementia, quam humano generi impertis: liberalitas, qua ditas omnes: fortitudo, qua vincis; & [113] *mens ista aurea, quam de communi Deo plus quam ullus hausisti. Agant & pro me gratias voces omnium Galliarum: quarum præfecto* [114] *hanc honorificentiam detulisti. Vltra progredior; & hoc quia debere te dicis, agat, quæ optime agere potest, vox ista, quam docui. Iam dudum autem quam grati animi, tam sermonis exigui, ut supradictum est. succumbo materiæ, neque adhuc illa* [115] *perstrinxi, quæ ne* [116] *infantissimus quidem, nisi idem impiissimus, eminentia per famam, & omnium gaudiis testata supprimeret; quæ supra vires dicendi meas posita cunctor attingere, aut ingrati crimine arguendus, aut temerarii professione culpandus: tamen alterum quum subeundum sit,* [117] *audaciam quam malevolentiam malo reprehendi. Tu Auguste venerabilis, districtus maximo bello, assultantibus tot millibus barbarorum, quibus* [118] *Danubii ora prætexitur, comitia consulatus mei armatus exerces.* [119] *Tributa ista, quod in urbe Sirmio geruntur, an,* [120] *quod in procinctu, cen-*

Piissimo. hujus vero laudis locupletissimum testimonium est pater divinis honoribus consecratus, instar filii ad imperium frater ascitus, &c. Infra: *scilicet ut in consecrando patre, in ulciscendo patruo, cooptando fratre fecisti.* Sed an hic etiam proba vox *tuendo?* tale quid voluisse videtur dicere, quale de eo geminis istis dixit locis. Tamen bene consequuntur illa se verba, *ulcisci, tueri, ornari*, & adeo ob hoc nihil mutandum. *Acidalius.*

113. *Mens ista aurea, quam de communi Deo plus quàm ullus*] Recte. Sed al. *unus*. quod mihi argutius videtur. *Acidal.*

114. *Hanc honorificentiam*] Hunc honorem. *Honorificus, magnificus, beneficus, maleficus* sunt apud Ciceronem: ac *magnificentia*, & *beneficentia*, sed non, quod sciam, *honorificentia* & maleficentia. *Vinetus.*

115. *Perstrinxi*] Attigi, commemoravi. *Vinet.*

116. *Infantissimus*] Qui nihil fari sciat. valde indisertus. *Vin.*

117. *Audaciam, quam*] Malo temerarius dici, quam ingratus. *Idem.*

118. *Danubii ora prætexitur*] Nonnullis placet, *protexitur*. Hedenus.

119. *Tributa ista quod in urbe Syrmio*] Erratum quadruplex; verum illud insignius, quod pro *tributa*, *tribunitia* nuper emendantes imprimi curam adhibuere. *tributa* sane *comitia* emendatissimorum non segnius opinione, quam usu confirmantur. Primum itaque in hunc modum emendandum, & connectendum credimus: *Tributa ista, quod in urbe Sirmio geruntur, an quod in procinctu, centuriata dicentur? an (ut quondam) Pontificalia vocabuntur, sine arbitrio multitudinis, sacerdotum tractata collegio? sic potius, sic vocentur, quæ tu Pontifex maximus Deo participatus habuisti.* Scribit Gell. lib. xv, ex Lælii Felicis sententia: *Cum ex generibus omnium suffragium feratur,* curia-

centuriata dicentur? an (ut quondam) [121] *pontificalia vocabuntur, sine arbitrio multitudinis sacerdotum tractata collegio?* [122] *Sic potius, sic vocentur, quæ tu Pontifex maximus Deo participatus habuisti. Non est ingenii mei, piissime Imperator, talia comminisci. verba sunt literarum tuarum: quibus apud*

curiata comitia *esse: cum ex censu & ætate*, centuriata: *cum ex regionibus & locis*, tributa. Centuriata *autem* comitia *intra pomœrium fieri nefas esse, quia exercitum extra urbem imperari oporteat, intra urbem imperari jus non sit, propterea centuriata in Campo Martio haberi, exercitumque imperari præsidii causa solitum, quoniam populus in suffragiis ferendis esset occupatus*. Item in eodem libro & hæc scripsit: *tria genera* testamentorum *fuisse, unum quod* Calatis comitiis *in concione populi fieret; alterum* in procinctu, *cum viri ad prælium faciendum in aciem vocabantur; tertium* per *familiæ* emancipationem, *cui as & libra adhiberetur*. Est & *tributorum comitiorum* mentio tum pluribus, tum Ciceroni non infrequens. *Mariang. Accursius.*

119. *Tributa ista in urbe Sirmio*] *Tributa comitia* nomen à *tribubus* habuerunt, quia tributim, in tribus triginta quinque divisus populus Romanus suffragium ferret: & quia, quod plures tribus ex eo numero jussissent, vel vetassent, hoc spectaretur. *In urbe Sirmio*. quæ urbs pro Roma sit. Probat autem Gruchius *Tributa comitia* tam extra Romæ pomœrium, quam intra, haberi solita. Oppidum Pannoniæ *Sirmium*. Vinetus.

120. *Quod in procinctu*] *Procinctas classes* dicit Gellius libr. primo, quum in hostes instructa acie progredi cœptum est. Et Festus *procinctos milites*, quasi præcinctos & expeditos exponit. Romanis mos fuit, sicut scribit Plutarchus in Cajo Marcio Coriolano, ut pugnaturi priusquam clypeos sumerent, togam præcingerent, quum saga non haberent. Hinc PROCINCTVS verbale substantivum, & inde *in procinctu* dictum, quum ex castris in prælium exitum est, ut *testamentum in procinctu*, apud Gellium libro quindecimo, quum viri ad prœlium faciendum in aciem vocabantur: quod uno vocabulo *procinctum testamentum* appellat Iustinianus libro secundo Institutionum, quod sine scripto fiebat, sed tribus aut quatuor audientibus, quem vellet hæredem miles nominabat: ut ibidem scribit Plutarchus. *In procinctu* ergo de suo Consulatu gesta comitia dicit Ausonius, quod Sirmii cum magnis copiis erat Gratianus cum Sarmatis & aliis Barbaris belligerans. *Vinet.*

120. *An (ut) quod in procinctu*] Dele *ut*, vel *quod*. Acidalius.

121. *Pontificalia*] Comitia hæc non veniunt dicenda, ad quæ populus non conveniebat. scribit autem Dionysius Halicarnassensis libro secundo, quod uno ex Pontificibus mortuo, sufficiebatur in ejus locum alius, non à populo, sed ab ipsis Pontificibus designatus. verum Cnæus Domitius Ahenobarbus Domitii Neronis Imperatoris Atavus Tribunus plebis anno ab Vrbe condita sexcentesimo & quinquagesimo primo, infensior Pontificibus, quod alium, quam se, in patris sui locum cooptassent, legem tulit, ut sacerdotes, quos antea collegæ sufficiebant, populus crearet. Ita Vellejus Paterculus, & Sueton. Tranquillus memoria prodiderunt. *Vinetus.*

122. *Sic potius, sic vocentur*] Vulgo omnes; *vocetur*. Hedenus.

123. *Et*

apud me auctoritatem summi numinis, [123] *& vim tuæ voluntatis amplificas. sic enim loqueris*: CVM DE CONSVLIBVS IN ANNVM CREANDIS SOLVS MECVM VOLVTAREM, VT ME NOSTI, [124] VT FACERE DEBVI, VT VELLE TE SCIVI, CONSILIVM MEVM AD DEVM RETVLI. EJVS AVCTORITATI OBSECVTVS, TE CONSVLEM DESIGNAVI, ET DECLARAVI, ET PRIOREM NVNCVPAVI. *Cujus orationis ordo lucidior? quæ doctrina tam diligens propriis comitiorum verbis loqui, nec vocabulis moris antiqui nomina peregrina miscere? Valete modo classes populi*, [125] *urbanarum tribuum prærogativæ*, [126] *& centuriæ jurevocatæ. Quæ comitia pleniora unquam fuerunt, quam quibus præstiuit Deus consilium, Imperator obsequium? Et nunc ego, piissime Imperator, ne fastigium auditorii sacri dictorum tuorum timidus interpres offendam*, [127] *divinitatis tuæ prope cum piaculo verba trans-*

123. *Et ut tua voluntatis*] Τὸ *ut* recte omittere Stephanum docet Rittershusius. *Hedenus.*

123. *Et ut tua voluntatis*] Deest in secundo papyraceo τὸ *ut*, neque sane, nisi *vim tuæ voluntatis* legamus, quis sensus horum verborum sit, facile percipi potest. posset aliquis suspicari legendum hic esse *volutationis*, pro *voluntatis*, & in sequentibus, *ut sanctius fieret quod volvebas*, pro, *volebas*; quia in Gratiani literis est *volutarem*; & totus sermo de consilio & deliberatione, non autem de voluntate est, quæ, nisi latissima vocabulum significatione sumas, à consilio longe abest.

124. *Atque ut facere debui*] Τὸ *atque* delendum conjicio, quoniam mox in secundo Vossiano, *& velle te scivi* pro, *ut*: unde has copulas ab librario insertas existimo. liquet ex sequentibus, ubi repetit.

125. *Vrbanarum tribuum prærogativæ*] *Tribuum* triginta quinque quatuor quidem *Vrbanas*, & cæteras appellat *Rusticas* libro duodevicesimo; cum Asconio Pediano, Plinius, sed *urbanarum* siqua fuerit prærogativa supra alias, non memini legere: quum prærogativam sorte fieri solitam doceat Gruchius. *Vinetus.*

126. *Et centuriæ jurevocatæ*] *Iurevocatæ centuriæ & tribus*, quæ sint, ex iis Asconii Pediani cognosci posse arbitror: *Prærogativæ sunt tribus, quæ prima suffragium ferunt ante jure-vocatas. Mos enim fuerat, quo facilius in comitiis concordia populi firmaretur, bina omnino de iisdem candidatis comitia fieri. Quorum tribus prima, prærogativa dicebantur: quod prima rogarentur, quos vellent Consules fieri. secunda, jure-vocata: quod in his, sequente populo, ut sæpe contingit, prærogativarum voluntatem, jure omnia complerentur.* Vinet.

127. *Divinitatis tuæ prope*] Credo fuisse: *divinitatis tuæ propemodum.* in libris: *divinitatis tuæ probem cum piaculo.*

128. *Eru-*

transcurro. QVVM DE CONSVLIBVS, *inquis*, IN ANNVM CREANDIS. [128] *Erudita vox, & cura sollemnis!* SOLVS MECVM VOLVTAREM. [129] *O profundi altitudo secreti! habes ergo* [130] *consiliatorem, & non metuis proditorem.* [131] VT ME NOSTI. *quid familiarius?* VT FACERE DEBVI. *quid constantius?* VT VELLE TE SCIVI. *quid dici blandius potest?* CONSILIVM MEVM AD DEVM RETVLI. *& quemadmodum* SOLVS, *cui præsto est* [132] *tam grande consilium? an plenius cum*

128. *Erudita vox, & cura solennis. Solus mecum*] Omittunt alii libri ista, *& cura solennis:* leguntque *& cum solus mecum.* Ego video ex his, *& cum solus*, facile potuisse fieri, *& cura solennis:* Superflua tamen vix putem. Certe si aliena illa, non video, quid ista hic faciant, *& quum.* Non profecto ad nexum sequentium posuit Ausonius, qui nihil tale addit in reliquis. Vt omnino credam, legitima esse, *& cura solemnis:* cum & sensui optime conveniant, & tam facile *solemnis* occasione τοῦ *solus* in aliis omitti, & *cura* in *cum* mutari potuerit, quam in aliis eadem ob eandem literarum similitudinem geminari. *Acidalius.*

128. *Erudita vox: & quum solus*] Valde mihi placet, quod in altero Vossiano repperi: *Erudita vox & cura solennis.* quæ vero cura principi magis solennis fuit, quam de consulibus creandis volutandi? lege meo periculo: *Erudita vox, & cura sollemnis! solus mecum volutarem*, &c. pessime hæc omnia in hactenus editis expressa sunt. ad singula commata Ausonius cum exclamatione respondet. quare istius quem dixi, libri fidem sequutus sum.

129. *O profundi altitudo secreti*] Vossianus alter: *altitudo consilii.* quod non admittendum, uti patet ex eo, quod sequitur: *& non metuis proditorem.*

130. *Consiliatorem*] *Consilii datorem.* Plinius in Epistola septima decima libri quarti, hoc verbali sic usus est ante Ausonium: *Ille meus in petendis honoribus suffragator & testis, ille in inchoandis deductor & comes, ille in gerendis consiliator, & rector.* A deponente *consiliari*, quod verbum frequentius in Hieronymi Latinis è Græco, Hebraicoque factis quam apud scriptores Hieronymo antiquiores. Vnum indicasse locum nobis satis fuerit, in Psalmo tricesimo, vel ut alii numerant, tricesimo primo: *In eo dum convenirent simul adversum me, accipere animam meam consiliati sunt.* Ante Hieronymum vero, illo verbo fuerat usus Horat. in versu centesimo & nonagesimo sexto libri De arte poëticæ

Ille bonis faveatq; & consilietur amice.

Sic enim ibi legit Luisinus Vtinensis: & *consilietur*, consilia afferat, exposuit: ubi ante legebamus *concilietur*, nescio quo sensu. Et ejus participio in Ode tertia tertii Carminum:

Gratum elocuta consiliantibus
Iunone divis.

At ejusdem gerundio Cicero, libro Epistolarum ad Atticum quintodecimo: *Tu quid egerit tua, cum, tristi, tum etiam difficili ad consiliandum legatione, vehementer expecto. Est enim inexplicabilis.* Vinetus.

131. *Vt me nosti: quid familiarius? ut facere debui: quid constantius? ut velle te scivi: quid dici blandius potest?*] Ita hæc rectius interjici singula singulis opinor, quam omnia disjuncta post simul poni. *Acidalius.*

131. *Vt me nosti, ut facere debui*] Acidalio hic omnes, præter Scaligerum, subscribunt. *Hedenus.*

132. *Tam grande consilium*] *Concilium*

cum Senatu, cum equestri ordine, cum plebe Romana, cum exercitu tuo, & provinciis omnibus deliberasses? CONSILIVM MEVM AD DEVM RETVLI. *Non ut, credo, novum sumeres: sed ut sanctius fieret, quod volebas.* [133] EJUS AVCTORITATI OBSECVTVS: *scilicet ut in consecrando patre, in ulciscendo patruo, in cooptando fratre fecisti.* TE CONSVLEM DESIGNAVI, ET DECLARAVI, ET PRIOREM NVNCVPAVI. *Quis hæc verba te docuit? Ego tam propria & tam Latina nescivi.* DESIGNAVI, ET DECLARAVI, ET NVNCVPAVI. *Non fit hoc temere. habet moras suas dispertitis gradibus tam matura cunctatio.* [134] *Has ego literas tuas si in omnibus pilis atque porticibus,* [135] *unde de plano legi possint, instar edicti pendere mandavero: nonne tot statuis honorabor, quot fuerint paginæ libellorum?* [136] *Sed ad blandiora festino. Ab hac enim*

lium legitur in vetere libro. *consilium* ponitur hic pro ipsis consiliariis.

133. *Ejus auctoritati obsequutus*] Alio genere characterum etiam illa debebant scribi, *ejus auctoritati obsequutus:* nam sunt & ipsa ex literis Gratiani, & iis quoque interpretationem suam subjicit: quod ut pateat, sic scribe & distingue: *quod volebas. Ejus auctoritati obsequutus: scilicet, ut in consecrando patre, in ulciscendo patruo, in cooptando fratre fecisti.* Male hic Stephanici *patre* pro *fratre.* Acidalius.

134. *Has ego literas tuas,* &c.] Scribendum: *si in omnibus pilis.* Scimus hanc conjunctionem sæpe prætermitti, sed Poëtarum consuetudine. Vsus autem est juris disciplinæ verbis. Nam & vetusti quoque lapides singularibus elementorum figuris hodie quoque ita retinent: V. D. P. L. R. P. pro eo quod est, *unde de plano legi recte possit:* sed hæc & cætera, quæ compendiariis notis, usu veterum, in legibus significarentur, abolenda Iustiniani auctoritas Cod. de veteri jure enucl. & sanxit, & cavit: Quoniam cum varie ac pro cujusque captu (corruptis jam moribus) sæpe interpretarentur, non judiciis solum moram aut ambiguitatem, sed errorem quoque parere jam cœperant. *Mariang. Accursius.*

135. *Vnde de plano legi possint*] Ex antiquis formulis fuit hoc: *Vnde de plano legi possint.* Cui adverbium, *recte,* addit antiquissimum illud monumentum, quod ex ahenea tabula descriptum, mihi nuper Lutetia misit Franciscus Guillioteria. EX. EA DIE. QVA. TRIBVTVS. FACTVS. ERIT. APVD. FORVM PALAM. VBEI. DE. PLANO RECTE. LEGI. POSSITVR. PROSCRI.... & Vlpianus Iurisconsultus apud Iustinianum, de Institoria actione, libro quartodecimo Digestorum: *De quo palam proscriptum fuerit, ne cum eo contrahatur, is præpositi loco non habetur. Proscribere palam, sic accipimus, claris literis, unde de plano recte legi possit, ante tabernam, scilicet vel ante eum locum; in quo negotiatio exercetur, non in loco remoto, sed in evidenti.* Vinetus.

136. *Sed ad pleniora festino*] Id melius,

enim literarum ad me datarum parte digressus, eo quoque descendisti, ut quæreres, qualis ad me trabea mitteretur. Omne largitionum tuarum ministerium sollicitudine fatigasti. Non ergo supra consulatum mihi est adhibita per te cura tam diligens, pro me cura tam felix? In Illyrico arma quatiuntur. Tu mea causa per Gallias civilium decorum indumenta dispensas. Loricatus de toga mea tractas. [137] *In procinctu, & cummaxime dimicaturus,* [138] *palmatæ vestis meæ ornamenta disponis: feliciter, & bono omine. Namque iste habitus, ut in pace consulis est, sic in victoria, triumphantis. Parum est, si qualis ad me trabea mittatur interroges: te coram promi jubes. Nec satis habes, ut* [139] *largitionum ministri ex more fungantur: eligis ipse de multis: & quum elegeris, munera tua verborum honore prosequeris.* PALMATAM, *inquis*, TIBI MISI, [140] IN QVA DIVVS CONSTANTIVS PARENS NOSTER INTEXTVS EST. *Me beatum! cujus insignibus talis cura præstetur. Hæc plane, hæc est picta, ut dicitur vestis, non magis auro suo, quam tuis verbis. Sed multo plura sunt in ejus ornatu, quæ per te instructus intelligo. Geminum quippe in uno habitu radiat nomen Augusti. Constantius in argumento vestis intexitur: Gratianus in muneris honore sentitur. Accessit tam impenso beneficio tuo pondus quorundam sciscitatione cumulatum. Interrogatus, quem priorem decerneres consulem,* NEC DVBITANDVM *esse dixisti tu: &, qui tecum boni sunt, dubitare non poterant. Sed tamen ad hoc dictum erexerant*

lius, quam quod al. *blandiora*. Acidal.

137. *In procinctu & cummaxime dimicaturus*] Hoc verum. alia falsa. *Acidalius.*

137. *Et maxime dimicaturus*] Excidit particula *cum*, aut ab imperitis deleta. Scribe: *in procinctu cummaxime dimicaturus.* i. e. statim, in præsenti. Dixi ad Suetonium. *Grævius.*

137. *Maxime dimicaturus*] Reposui ex MS. *cummaxime dimicaturus.*

138. *Palmatæ vestis meæ ornamenta disponis*] Glossam credo: *vestis*. Acidal.

139. *Largitionum ministri — elegeris, munera tua verborum honore prosequeris*] Postrema hæc sic recte: male aliter. In primis scribo *largitionem*. *Fungi* cum accusandi casu Ausonio familiare. *Acidal.*

140. *In qua divus Constantinus*] Ita *Constantius*, & non *Constantinus*, legendum hic. Constantius enim Constantini Magni filius, Augustus, è vita abiit anno Christi trecentesimo & sexagesimoquarto, uxore Faustina prægnante relicta. *unde edita Postuma*, ait Ammianus libro vicesimo primo, *ejusque nomine appellata* Constantia *quum adolevisset, matrimonii jure copulata est Gratiano.* Vinet.

 141. Stu-

xerant animos, qui libenter clarissimum virum collegam meum, quem præsentem habebat occasio, prælatum credidissent. Fatigantes tamen, quod intellexerant, requirebant. Hic tu, sicut mihi renunciatum est, noto illo pudore tuo paulisper hæsisti: non rationis ambiguus, sed eorum dubitationem vultu & rubore condemnans, qui [141] *studium suum interpretationis errore palpabant. Deinde illico subdidisti:* QVID DE DVOBVS CONSVLIBVS DESIGNATIS QVÆRITIS, QVIS ORDO SIT NVNCVPATIONIS? [142] ANNE ALIVS, QVAM QVEM PRÆFECTVRA CONSTITVIT? *O felicem verecundiam tuam, cui ista popularis ratio tam prudenter occurrit!* [143] *Scisti aliud, Gratiane, quam diceres: sed propter quorundam verecundiam dicere noluisti. Scrupulosus hic mihi locus est: & propter eam, quam nunquam appetivi, gloriam, recusandus. cum prior renunciatus sim, satis est tuum tenere judicium: interpretes valete meritorum. Neque autem ego, sacratissime Imperator, in tenui beneficio gradum nuncupationis amplector.* [144] *Num est hæc gloria ignota Ciceroni?* Præ-

141. *Studium tuum*] Male *suum* alii. *Acidalius.*

141. *Studium tuum*] Legebam ex veteri libro, *studium suum*, interpretabarque, Amicos alterius consulis, quem libenter prælatum credidissent, ambiguum dictum Gratiani aliter accepisse ac dictum fuerat, & studium suum in Collegam Ausonii, secus quam par erat Imperatoris verba interpretando fovisse. Nunc τὸ *studium tuum* defendi posse video, si *palpare* pro *pertentare* capias. Potior mihi tamen altera illa lectio, quam è scripto libro depromsi.

142. *Anne alius*] *Alium*, non recte. *Acidalius.*

143. *Scisti aliud*] Qui me collegæ meo prætulisti, non ob aliam causam, quam quod tuus fui præceptor. *Vinet.*

143. *Scisti aliud quam*] Al. *quod*, vere. *Acidalius.*

144. *Num est hac gloria ignota Ciceroni*] Sunt hæc quidem quæ citantur ab Ausonio, ex oratione in Pisonem. ubi tamen non Consulem, sed Ædilem priorem scriptum legitur: *Me*, inquit M. Tullius, *cum quæstorem imprimis, ædilem priorem, prætorem primum cunctis suffragiis Pop. Rom. faciebat, homini illi honorem, non generi, moribus, non majoribus meis, virtuti perspectæ, non auditæ nobilitati deferebant.* Vel igitur & in Ausonio *ædilem* reponendum, vel è duobus locis hæc sumsisse ac junxisse arbitrandum est. non multo namque post in hunc modum in eadem legitur oratione: *me cuncta Italia, me omnes ordines, me universa civitas non prius tabella, quam voce priorem Consulem declaravit.* Mariang. Accursius.

144. *Num est hæc gloria ignota Cic.*] Observatione hoc loco non indignum, nuncupatis duobus Consulibus, ut institutum observabatur, eum majori honore dignum habitum & affectum, qui prior nuncuparetur. Meminit hujus suæ prælationis noster, eumque honorem non minus certe

Prætorem me, *inquit*, populus Romanus primum fecit, consulem priorem. *Ex ipsa ejus sententia intelligitur commendabilius ei videri uni, quam pluribus esse præpositum. Nulla enim est quidem contumelia secundi: sed ex duobus gloria magna prælati. Alexandri Macedonis hoc fertur, quum legisset* [145] *illos Homericos versus, quibus Hectore provocante è novem ducibus, qui omnes pugnare cupiebant, unum deligi placeret sortis eventu, trepida ubi conceptione votorum Iovem Optimum Maximum totus precatur exercitus, ut Ajacem, vel Tydei filium, aut ipsum regem ditium Mycenarum sortiri patiatur Agamemnonem: Occiderem, inquit, illum, qui me tertium nominasset. O magnanimitatem fortissimi viri! nominari inter novem tertius recusabat; ubi certe pluribus antecelleret, quam subesset. Quanta hic verecundia gravaretur posterior de duobus? Est enim in hoc numero arduæ* [146] *plena dignationis electio. Cum universis mortalibus duo, qui fiant consules, præferuntur, qui alteri præponitur, non uni, sed omnibus antefertur. Exspectare nunc aures præsentium scio, & eminere in omnium vultu intelligo,* [147] *quid desiderio concipiatur animorum. Existimant enim, quum ea, quæ ad grates agendas pertinebant, summatim tenuiore filo, ut dicitur, deducta libaverim, aliqua me etiam de majestatis tuæ laudibus debere perstringere. Quanquam me istam dixerim seposuisse materiam, & in tempus aliud reservare, nihilominus tamen, ut nunc aliqua contingam, nutu & prope murmure cohortantur. Itaque faciam; quando cogunt volentem. sed majoribus separatus, tenuiora memorabo, nulla spe ad ple-*

certe Tullio venditat, epistola ad Syagrium:

Et prior indeptus fasces, Latiamque curulem,
Consul collega posteriore fui.

Vetus hic prærogativæ mos nobis etiam observatus est apud Livium lib. XXIX de Scipione: *Trajiceret, & spei conceptæ, quo die illum omnes centuriæ priorem Consulem dixissent, primo quoque tempore compotem P. R. faceret.* Barthius. Cicero in Orat. de Toga candida apud Asconium: *Nescis me Prætorem primum esse factum; te, concessione competitorum, & collatione centuriarum, & meo maxime beneficio è postremo in tertium locum esse subjectum?*

145. *Illos Homericos versus*] Ἰλιάδος η.
Ζεῦ πάτερ, ἢ Αἴαντα λαχεῖν, ἢ Τυδέος υἱὸν,
Ἢ αὐτὸν βασιλῆα πολυχρύσοιο Μυκήνης. Vinetus.

146. *Plena dignationis electio*] Recte. An tamen, *ardua plane dignationis electio?* vulgatum rectum. *Acidalius.*

147. *Quod*] Lege: *quid.* Acidalius.

 148. *Quo*

plenum exsequendi: sed universi ut intelligant, eorum, [148] *quæ intus prædicanda sunt, à me poscendam esse notitiam, ab aliis dignitatem.* Nec excellentia, *sed quotidiana tractabo.* [149] *Nullum tu unquam diem ab adolescentia tua, nisi adorato Dei numine,* [150] *& reus voti, & illico absolutus egisti; lautis manibus, mente pura,* [151] *immaculabili conscientia, & quod in paucis est, cogitatione sincera. Cujus autem unquam egressus auspicatior fuit, aut incessus modestior, aut habitudo cohibitior, aut familiaris habitus condecentior, aut militaris accinctior? in exercendo corpore quis cursum tam perniciter incitavit? quis palæstram tam lubricus expedivit? quis saltum in tam sublime collegit?* [152] *Nemo adductius jacula contorsit, nemo spicula crebrius jecit,* [153] *aut certius destinata percussit.* Mirabamur [154] *poëtam, qui infrenos dixerat Numidas: & alterum, qui ita collegerat, ut diceret in equitando* [155] *verbera & præcepta esse fugæ, & præ-*

148. *Quæ intus prædicanda sunt*] Domestica, & quæ nemo potest nosse melius quam præceptor, & qui semper tecum ab incunabulis convixit. *Vinetus.*

148. *Quæ intus prædicanda sunt*] Quid hic *intus*? forte idem quod domestica. Infra: *Possim videri familiaris notitiæ secretus interpres, domestica ista hæc non tam prædicare, quam prodere.* Item infra: *Atque ista dixi de cognitu mihi atque intra aulam familiaribus.* Acidalius.

149. *Nullum te unquam diem*] Judicio Rittersh. *tu* rectius legit H. Stephanus. *Hedenus.*

150. *Et reus voti*] *Voti reus, debitor* inquit Servius in versum ducentesimum & tricesimum septimum quinti Æneidos: *Vnde vota solventes, dicimus absolutos.* Vinetus.

151. *Immaculabili*] *Immaculata* dicunt alii, sed neutrum apud vetustiores Latinos legere memini. *Vinet.*

152. *Nemo abductius*] *Adductius* in Tiliano codice. Virgilio *adducere* pro intorquere, rotare, producere, usurpatum esse probat Nonius Marcellus. & quum dixit quincto Æneidos:

Post acer Mnestheus adducto constitit arcu,
Alta petens: pariterque oculos, telumque tetendit.

Figuram agnoscit hypallagen Servius: *Nam adducitur telum,* inquit, *& arcus intenditur.* Vin.

152. *Nemo abductius*] An, *adductius?* Acidalius.

152. *Nemo abductius jacula contorsit*] Conjecturam Acidalii Virgilii auctoritate confirmat Rittershus. *Hedenus.*

153. *Aut certius destinata percussit*] Vide quæ ad Carm. 11 notata sunt. Cedrenus pag. 259 de Gratiano: Ἐπὶ τοσοῦτον εὐστόχως ἐτόξευεν, ὡς λέγειν τινὰς, τὰ Γρατιανοῦ βέλη φρένας ἔχειν.

154. *Poëtam, qui infr. Numidas*] Virgilium quarto Æneidos:

Et Numidæ infreni cingunt, & inhospita Syrtis.

Silius Italicus primo Punicorum:

Hic passim exultant Numidæ gens inscia freni:
Queis inter geminas per ludum mobilis aures
Quadrupedem flectit non cedens virga lupatis. Vinetus.

155. *Verbera & præcepta*] Equos inci-

præcepta sistendi. Obscurum hoc nobis legentibus erat: intelleximus te videntes, quum idem arcum intenderes, & habenas remitteres: aut equum segnius euntem verbere concitares, vel eodem verbere intemperantiam coerceres. Qui te visi sunt hoc docuisse, non faciunt: imo qui visi sunt docuisse, nunc discunt. In cibis autem, cujus sacerdotis abstinentior cerimonia? in vino, cujus senis mensa frugalior? Operto conclavis tui non sanctior [156] *ara Vestalis, non Pontificis cubile castius, nec pulvinar Flaminis tam pudicum. In officiis amicorum non dico* [157] *paria reddis: antevenis, & quotiens in obsequendo* [158] *præcedimus, erubescis pudore tam obnoxio, quam in nobis esse deberet ab Imperatore præventis. In illa vero sede,* [159] *ut ex more loquimur, consistorii, ut ego sentio, sacrarii tui, nullus unquam superiorum aut dicenda pensius cogitavit, aut consultius cogitata disposuit, aut disposita maturius expedivit. Et aliqua de oratoriis virtutibus tuis dicerem, nisi vererer mihi gratificari.* [160] *Non enim Sulpicius acrior in concionibus, nec majoris Gracchi commendabilior modestia fuit,* [161] *nec patris tui gravior auctoritas. Qui tenor vocis, quum incitata*

incitari & retineri verberibus. *Vinet.*

156. *Ara Vestalis*] De iis, & Pontificibus, & Flaminibus, Iovis, Martis, Quirini & aliorum sacerdotibus, plura Lilius Gregorius in libris De diis gentium, ex Livio, Plutarcho, & aliis Latinis Græcisque scriptoribus. *Vinetus.*

157. *Paria reddi*] Credo melius, *reddis.* Acidalius.

158. *Prævenimus*] Id melius, quam *præcedimus.* Acidal.

159. *Vt ex more loquimur Consistorii*] Nescio quam novum voluerit esse vocabulum Nicolaus Perottus *consistorium.* quod hodie quidem pro loco sumitur, in quo Pontifex Romanus cum suis purpuratis consultandi causa consistit: sed apud Sidonium Apollinarem, Ammianum Marcellinum, Ausonium, Capellam, Imperatoris est, & non Pontificis, *Consistorium*, unde *Consistorianos* appellavit Ammianus libro 15. & 31. qui titulo decimo libri duodecimi Codicis Iustiniani, *Comites Consistorii*, & *Comites Consistoriani* vocantur. Quorum opera & consilio Princeps in Imperii administratione utebatur. Ausonius autem putat, quod vulgo suis temporibus dicebatur *Consistorium*, id prius *sacrarium* fuisse appellatum. *Vinetus.*

160. *Non enim Sulpicius acrior*] Hic est orator ille eximius *Publius Sulpicius* apud Ciceronem tertio De oratore: qui tribunus plebis legem tulit Sulpiciam: & bello Civili Marii & Syllæ periit, ut scribit Titus Livius libro 77. *Vinet.*

161. *Nec patris tui gravior auctoritas*] Sextus Victor de Valentiniano Gratiani patre: *Fuit vultu decens, solers ingenio, animo gravis, sermone cultissimus. quanquam enim ad loquendum parcus, severus, vehemens*, & reliqua. *Vinetus.*

161. *Nec majoris Gracchi commendabilior*

incitata pronuncias! quæ inflexio, quum remissa! quæ temperatio, quum utraque dispensas! Quis oratorum læta jucundius, facunda cultius, pugnantia densius, densata glomeratius, aut dixit, aut, [162] *quod est liberum, cogitavit? Vellem, si rerum natura pateretur, Xenophon Attice, in ævum nostrum venires, tu qui ad Cyri virtutes exsequendas* [163] *votum potius, quam historiam commodasti: quum diceres,* [164] *non qualis esset, sed qualis esse deberet. Si nunc in tempora ista procederes, in nostro Gratiano cerneres, quod in Cyro tuo non videras, sed optabas. Atque ista* [165] *omnia, quæ quasi punctis quibusdam acuminata signavi, si facundia pro voluntate* [166] *suppeteret, quamquam non copiosus, exsequerer, ubertatem stilo rerum magnitudine suggerente. Sed nec hujus diei, nec hujus ista materiæ. Qui dicturi estis laudes principis nostri, habetis velut seminarium, unde orationum vestrarum jugera compleatis. Ego ista perstrinxi, atque ut sciunt omnes, possum videri familiaris notitiæ secretus interpres domestica istæc non tam prædicare, quam prodere. Atque ut ista dixi de cognitis mihi, atque intra aulam familiaribus: possem & foris celebrata memorare; nisi omnia omnes, & separatim sibi quisque novisset. Possem pari brevitate* [167] *dicere, qua superiora:* EMENDATISSIMI VIRI EST [168] PIGENDA NON

bilior modestia fuit, nec patris tui gravior autoritas] *Pater Gratiani* an usque adeo gravis in dicendo, nescio. De oratoria quidem *auctoritate* loquitur. Et quidam libri *τὸ tui* omittunt. Vnde suspicabar ne scribendum foret, & *fratris gravior auctoritas.* Noti eloquentiæ laudibus fratres *Gracchi*, Tiberius & Cajus. Sed eorum *minor* hic *multo quam alter, major & præstantior*: ut Vellejus noster ait. An tamen & huic tam *gravis* in dicendo *auctoritas* nondum legi. *Acidalius.*

162. *Quod est liberum*] An *liberius.* supra: *aut sermone libere, aut cogitatione liberius.* Acidal.

163 *Votum potius quam hist.*] Illustrat hæc Oizelius in notis ad Aul. Gellium pag. 768.

164. *Non qualis esset*] Hoc dicit Cicero in prima Epistola ad Quinctum fratrem, Cyrum illum regem Persarum à Xenophonte Atheniensi non ad Historiæ fidem fuisse scriptũ, sed ad effigiem justi imperii. *Vinetus.*

165. *Omnia quasi punctis*] Tilianum exemplar, *omnia qua punctis.* Vinet.

166. *Suppeteret, quanquam non copiosus exequerer, ubert.*]. Lego: *suppeteret, & quanquam non copiosius exequerer ubert.* Vberius inquit ista exequerer, si non pro voto facundus essem, atque etiamsi non essem: ipsa enim magnitudo rerum orationi subministraret: Sed nec temporis hujus sunt, nec mei argumenti. *Acidalius.*

167. *Dicere superiora*] Lege: *dicere, qua superiora.* Acidal,

168. *Pœnitenda non facere*] *Pigenda*, pro *pœnitenda*, melius, Tilianus codex.

NON FACERE. *at tu nunquam pœnitenda feciſti, & ſemper veniam pœnitentibus obtuliſti.* PVLCHRVM EST INDVLGERE TIMENTIBVS. *ſed tu perpetuæ bonitatis edictis occurriſti omnibus, ne timerent.* MAGNIFICVM LARGIRI HONORES. *tu honoratos & liberalitate ditaſti.* LAVDABILE EST IMPERATOREM FACILES INTERPELLANTIBVS PRÆBERE ADITVS, NEC DE OCCVPATIONE CAVSARI. *tu confirmas adire cunctantes: etiam querimoniis explicatis, ne quid adhuc ſileatur, interrogas. Celebre fuit Titi Cæſaris dictum,* PERDIDISSE SE DIEM, QVO NIHIL BONI FECERAT. *ſed celebre fuit,* [169] *quia Veſpaſiani ſucceſſor dixerat : cujus nimia parſimonia, & auſteritas vix ferenda miram fecerat filii lenitatem. Tu Valentiniano genitus, cujus alta bonitas, præſens comitas, temperata ſeve-*

dex, & Pariſienſis editio. *Vinetus.*

169. *Quia Veſpaſiani ſucceſſor dix.*] Ad auctoritatem inſigni alicui & laudabili dicto vel facto conciliandam auctoris quam plurimum conferre videtur dignitas. Notarunt id aliqui veterum atque inter eos Euripides in Hecuba vſ. 294:

— Λόγος γὰρ ἔκ τ' ἀδοξούντων ἰὼν
Κἀκ τῶν δοκούντων αὐτὸς οὐ ταὐτὸν σθένει.

M. Antoninus Philoſ. in Epiſt. ad Verum apud Vulcatium in Av. Caſſio : *Ejus autem* (Hadriani) *exemplum ponere, quam Domitiani, qui primus hoc dixiſſe fertur, malui. Tyrannorum enim etiam bona dicta non habent tantum auctoritatis, quantum debent.* Plin. lib. v, Epiſt. III: *Neronem enim tranſeo: quamvus ſciam non corrumpi in deterius, quæ aliquando etiam à malis, ſed honeſta manere, quæ ſæpius à bonis fiunt.* Idem in Panegyrico: *In his enim, quæ à malis bene fiunt, hic tenendus eſt modus, ut appareat auctorem diſplicuiſſe, non factum.* Illuſtre hujuſce rei exemplum reliquere Lacedæmonii. vide Gellium lib. XVIII, cap. III: Æſchinem in Timarchum pag. 25, ed. x Rhetorum: & Plutarchum περὶ τοῦ ἀκούειν p. 71, ed. Steph. Gr. Plinius lib. VI, Epiſt. XXIV: *Quam multum intereſt quid à quo fiat? Eadem enim facta claritate vel obſcuritate facientium aut tolluntur altiſſime, aut humillime deprimuntur.* Agathias Anthol. lib. I, cap. LXI:

Οὐτιδανοὶ μερόπων, εἰ καὶ μέγα ῥέξομεν ἔργον,
Οὔτινος ἐς μνήμην δηρὸν ἐπερχόμεθα.
Οἱ δ' ἀγαθοὶ, κἢν μηδὲν, ἀναπνεύσωσι δὲ μοῦνον,
Ὡς Λίβυς εἶπεν ἀνὴρ, τοῦτ' ἀδάμαντι μένει.

Sed &, ut hic noſter demonſtrat, multum valet ad augendam meriti, benignitatiſque gratiam, ſi is, in cujus locum ſucceſſerit aliquis, diverſo genere vitæ uſus ſit. Hinc quia Domitiani fuerat inviſa crudelitas, multo gratior Nervæ bonitas fuit, quem *parentem* cum noſter, tum Plinius appellavit; imo tota reſpublica. Multus quoque eſt Plinius, quem noſter æmulatur, in conferendis Trajani virtutibus cum Domitiani vitiis, ut eo majorem illis ſplendorem conciliet.

 170. *Opti-*

severitas fuit, parto & condito [170] *optimæ reipublicæ statu, intelligis posse te esse lenissimum sine dispendio disciplinæ. Neque vero unum aliquod bonum uno die præstas: sed* [171] *indulgentias seculares per singula horarum momenta multiplicas. Vel illud unum cujusmodi est,* [172] *de condonatis residuis tributorum? quod tu quam cumulata bonitate fecisti!* [173] *Quis unquam imperatorum hoc provinciis suis aut* [174] *uberiore indulgentia dedit, aut certiore securitate prospexit, aut prudentia consultiore munivit?* [175] *Fecerat & Trajanus olim: sed partibus retentis, non habebat tantam*

170. *Optime reipublicæ statu*] Lege: *optimæ*. Grævius. *optimo*, MS.

171. *Indulgentias seculares*] Ait *seculares indulgentias* ab Imperatore præstitas: quia videlicet ejusmodi *indulgentias* superiores Imperatores ad certum tempus præstitissent, puta annales, aut quinquennales. Id quod licet cognoscere ex Novella Imp. Iustiniani CLXIII. quam legito, ut totus hic locus illustretur. *Scaliger.*

171. *Sed indulgentias seculares*] Largitates, munificentias, condonationes, tantas singulis horarum momentis, quantas vix quisquam credat uno sæculo præstari posse. *Vinetus.*

172. *De condonatis residuis tributorum*] Quæ tributa & pecuniæ publicæ sub Valentiniano, & superioribus etiam Imperatoribus, non fuerant soluta, & debebantur, Gratianus condonavit debitoribus. *Vinet.*

173. *Quis unquam Imperatorum*] Ait provinciis quibusdam Imperatores tributa remittere solitos. Erant ergo privilegia ista: cum ad universos usque liberalitas principis non extenderetur. verbi gratia, Nerva Italiæ tantum remisit vehiculationem. Quod patet ex ejus pulcherrimo numismate, in cujus altera parte duo equi pascentes cum inscriptione hac: VEHICVLATIONE ITALIAE REMISSA. De Trajano quod ait, hunc sensum habet: eum vetera residua condonasse, nova retinuisse. Id quod ex ejus nummo apparet: in cujus altero latere forma Trajani cum ejus elogio; in altero hæc verba incolumia leguntur. RELIQVA VETERA H-S NOVIES MILL. ABOLITA. Quæ inscriptio interpretatur mentem Ausonii. Mirum tamen quod & Ausonius, & numisma attribuunt Trajano, id primo Adriano, & soli inter Principes factum adscribi Inscriptione illa, quæ Romæ est in ponte S. Mariæ. Ex ea enim hæc verba id volunt: *Quod primus omnium Principum & solus remittendo H-S novies millies centena millia. N. debitum fisci, non præsentes modo, sed & posteros suos præstitit hac liberalitate securos.* Ausonius VETERA RELIQVA ABOLITA expressit, cum dicit *portio concessi debiti.* ut per *amaritudinem servati*, quod postea statim dicit, intelligamus nullam levationem tributi in posterum. *Scaliger.*

174. *Vberiore te indulgentia*] In aliis *te* non est. Recte. *Acidalius.*

175. *Fecerat & Trajanus*] Marius Cataneus in exponendo Panegyrico, quem Trajano Augusto pro Consulatu Plinius dixit, hujus loci meminit. Anno ab Vrbe condita septingentesimo & quinquagesimo nono, Marco Æmilio Lepido, Lucio Aruntio Consulibus, Cæsar Augustus, quum non suppeteret pecunia ad alendos suos viginti tres exercitus, constituit, quasi Iulius Cæsar ita scriptum in commentariis reliquisset, ut hæredes, & quibus aliquid mortis causa

tantam oblectationem concessi debiti portio, quanta suberat amaritudo servati. [176] *Et Antoninus indulserat: sed imperii non beneficii successor invidit, qui ex documentis tabulisque populi condonata repetivit.* [177] *Tu argumenta omnia flagitandi publicitus ardere jussisti. Videre in suis quæque foris omnes civitates conflagrationem salubris incendii. Ardebant* [178] *stirpes fraudum veterum: ardebant seminaria futurarum. Iam se cum pulvere favilla miscuerat,* [179] *jam nubibus fumus involverat: & adhuc* [180] *ob-*

causa donaretur, hæreditatis donationisque vicesimam partem penderent: Τὴν εἰκοστὴν τῶν τε κλήρων, καὶ δωρεῶν, αἳ ἂν οἱ τελευτῶντές τισι, πλὴν τῶν πάνυ συγγενῶν, ἢ καὶ πενήτων, καταλείπωσι, ait Dion libro quinquagesimo quincto. In hac vicesima quid Nerva ab Augusto duodecimus, & quid Nervæ successor Trajanus emendarit, mitigaritque, leges in Plinij Panegyrico: quam Ausonius suum Gratianum prorsus extinxisse scribit. Sed de isto tributo plura Andreas Alciatus in capite sexto libri tertii Dispunctionum. *Vinetus.*

175. *Fecerat & Trajanus olim*] Meminit Plinius in Panegyrico, Trajanum legem de vigesima hereditatum fisco inferenda non quidem abrogasse, sed mollivisse tamen, extendendo gradus cognationis, qui ea lege non tenerentur, nec non certam hereditaris summam definiendo, sic ut, si hereditas esset infra hanc summam, heres vigesimam dare non teneretur. Major multo fuit liberalitas Hadriani, de qua Lipsius ad hunc Plinii locum, Spartianus, Cedrenus, Nicephorus Callisti, aliique.

176. *Et Antoninus indulserat*] *Leges etiam addidit de vicesima hereditatum.* His tantum pauculis Iulius Capitolinus vicesimæ meminit in vita Marci Antonini Philosophi: cujus filius & successor Commodus Antoninus tyrannus fœdissimus fuit, qui de vicesima, & ejus residuis quæ statuerit, alibi non legi. *Vinetus.*

177. *Tu argumenta omnia flagitandi*] In quibus significat actiones fisci, etiam justas, & quæ locum habent, cremari jussas à Gratiano. Quibus verbis Ausonianis legem VI de Iure Fisci C. lib. X. Franc. Roaldus, eruditiss. juris antistes interpretatur. Verba hæc sunt ex illa lege: *Iustas, & quæ locum etiam habent, fisci actiones præcipimus concremari ob hoc solum, quod suis temporibus prolata non sunt: ut jam calumnia privatorum eo saltem arceantur exemplo quo justas Fisci lites silere præcipimus.* Scaliger.

177. *Tu argumenta omnia*] Hoc potest fecisse videri Gratianus avi sui Constantini Augusti exemplo: qui sic scribit ad Provinciales in principio decimi Codicis Iustiniani: *Iustas etiam, & quæ locum habent, fisci actiones præcipimus concremari,* &c. Vinetus.

178. *Stirpes*] Causæ, seminaria. habet attamen *semina.* Tilianus cod. *Vinet.*

179. *Iam nubibus fumus involverat*] Lege: *inoluerat.* obnoxios vocat eos, à quibus tributa exigebantur. lib. I. C. Th. de eq. collat. *viceni solidi per singulos equos, qui à colonis, atque obnoxiis exiguntur.* Scaliger.

179. *Iam nubibus*] Fumus ardentium librorum jam in summum aërem pervenerat, *involveratque*, implicuerat, confuderat se nubibus, ipsasq; adeo nubes superaverat. *Vinet.*

179. *Iam nubibus fumus involverat*] Scalig. *inoleverat:* male. Vulgatum verum, ut aut activum passive capias, quod

[180] *obnoxii in paginis concrematis* [181] *ductus apicum*, *& sestertiorum notas* [182] *cum juvantia de ratione cernebant* : [183] *quod meminerant lectum*, *legi posse*, *etiam tunc verentes. Quid te*, *Imperator Auguste*, *indulgentius? quid potest esse consultius? Quæ bona præstas, efficis ne caduca sint: quæ mala adimis, prospicis ne possint esse recidiva. Hæc provincialibus indulgentiæ bona.* [184] *Quid illa nostro ordini?* [185] *quid illa militibus? Anto-*

quod elegans, & Ausonio non infrequens, aut particulam *se* ex prioribus repetitam hic subintelligas: quod æque bonum. *Acidalius.*

180. *Obnoxii*] Debitores residuorum. *Vinetus.*

181. *Ductus apicum*] Figuras litterarum. *Vinet.*

182. *Cum juvantia de ratione cernebant*] Lego: *cum titubantia, & trepidatione cernebant.* Ex inepto modo scribendi *tituvantia*, fecerant, *juvantia.* Scaliger.

182. *Cum juvantia de ratione cernebant*] Hic vero placet Scaliger, *cum titubantia,& trepidatione cernebant.* Acidalius.

182. *Et sestertiorum cum juvantia de ratione censebant*] Lego: *cum ingenti trepidatione.* Gronovius.

182. *Cum juvantia de ratione*] Nemo doctorum ex his se tricis expedit. Hotomannus: *cum denariaria ratione cernebant quas*,&c. legit. Cl.Gronovius: *cum immani trepidatione.* sive, *ingenti*,vel *insana* mavis.& aliter,ut liquet, Scaliger. quare, lector, quidquid conjicere tibi placuerit, per me jus esto. In scripto altero est, *conjuvantia*; in Pulmanniano, *cum* xxx. quæ nota lectum à librario *cum triginta*, persuadet. Malim: *connivenți*, vel *conlucenti de ratione cernebant.* Potius tamen *conniventi*; solet enim quæ comburitur charta ita in se reflecti, ut in ea conscriptæ literæ connivere videantur.

183. *Quod meminerant* ✠ ✠ *legi posse,& veteres*]Hæc fracta & mutila.Sed vetustiores libri vocem inferunt *lectum*, & quidam pro *veteres*, habent *verentes.* Vnde commode legam: *Cernebant,quod meminerant lectum,legi posse etiam verentes.* Intuentes nempe ardentescum maxime paginas cum trepidatione verebantur, ne legi adhuc etiam id posset, quod lectum meminerant. Hoc teneam. Olim sane ita conjeceram, *Cernebant: Quod meminerant lectum,legi id posse verentes.* Acidal.

183. *Quod meminerant legi posse & veteres*] Vossianus alter: *memmerant lectum legi possent & veteres.* Quid hinc elici possit, vix invenio. conjicio tamen fuisse, *quod meminerant lectum, legi posse etiam tunc verentes.* Fuit forte in notis, *et tc̄ verētes.* Simile quid Dictyi Cretensi videtur accidisse l. 1: *Quæ postquam Agamemnon accepit, obviam cunctorum sententiis ire pergit. Itaque atroci vultu exitium sacerdoti comminatur, ni recederet: perditum senem atque extrema metuentem imperfecto negotio ab exercitu dimittit.* Vbi fuisse *perf'ium* notatum, facile inducar ut credam,pro *perterritum.* Hæc scripseram, cum deinceps ejusdem fere sententiæ fuisse Acidalium comperi. Verum Celeberrim. Gronovius, *quod meminerant legi posse & lituras*, acutissime conjicit; in cujus sententiam pedibus irem, si scriptorum codicum consensu niteretur.

184. *Quid illa nostro ordini?*] Hæc, & quæ sequuntur, ita distinguenda esse arbitratus sum. nec in eo aberravi, si quid Acidalii judicio tribuendum est, quem idem sensisse nuper didici. *Quid illa n. ordini?* subintellige, *bona* tuæ *indulgentiæ*, præstita

Antoninorum comitas fuit; [186] *& jam inde Germanicorum, cohorti amicorum & legionibus familiaris humanitas. Sed ego nolo benevolentiam tuam* [187] *aliorum collatione præcellere. Abundant in te ea bonitatis & virtutis exempla, quæ sequi cupiat ventura posteritas: & si rerum natura pateretur, adscribi sibi voluisset antiquitas. Necesse est tamen aliquid comparari, ut possit intelligi, bona nostra quo præstent. Ægrotantes amicos Trajanus visere solebat: hactenus in eo comitas prædicanda est. Tu & visere solitus, & mederi, præbes ministros, instruis cibos, fomenta dispensas, sumtum adjicis medelarum, consolaris affectos, revalescentibus gratularis. In quot vias de una ejus humanitate progrederis? Legionibus universis, ut in communi marte evenit, si quid adversi acciderat,* [188] *vidi te circumire tentoria,* [189] *Satin salvæ, quærere: tractare vulnera sauciorum: & ut salutiferæ apponerentur medelæ, atque ut non cessaretur, instare. Vidi quosdam fastidientes cibum te commendante sumsisse. Audivi confirmantia ad salutem verba profari: occurrere desideriis singulorum, hujus*

stita commemorem, aut recenseam? Illa tua indulgentia non alia fuit quam comitas Antoninorum. Philosophum innuit, quem *plenum officii* vocat Symmachus lib. 1, Epist. XIII. plura invenias apud Capitolinum in ejus vita.

185. *Quid illa militibus*] Scribit Capitolinus Romanos exercitus, cognita adversa valetudine Marci Antonini Philosophi, vehementer doluisse, quia illum unice amabant. *Vinetus.*

186. *Et jam inde Germanicorum*] Locus satis obscurus. comparat Gratianum Germanico Cæsari (de quo plura Tacitus) & Antonino Imperatori, quorum prædicata fuerit singularis erga milites & amicos humanitas comitasque. Male igitur interpunctum textum emendatiore, ut spero, distinctione perspicuum magis, & aliquantum faciliorem reddidi.

187. *Aliorum collatione præcellere*] Malim: *percellere*, id est, minuere, deprimere, leviorem facere. Vbi enim comparatio est, ibi semper exemplum posterius prioris magnitudinem non exæquat, nisi superasse dicatur. Sed Gratiani benignitas Antonini vel Germanici humanitate multis partibus major fuit.

188. *Vidi te circumire tentoria*] Plinius de Trajano: *Quid cum solatium fessis, ægris opem ferres? Non tibi moris tua inire tentoria, nisi commilitonum ante lustrasses, nec requiem corpori, nisi post omnes dare.*

189. *Satin' salvæ*] Ita Romani solebant interrogare, ubi quid mali accidisset, aut accidisse suspicio esset, aventes cognoscere, quo in statu res essent. Tit. Livius lib. 1 de Lucretia: *Quærentique viro, satin' salvæ? Minime, inquit. Quid enim salvi est mulieri, amissa pudicitia?* Et decimo de Consulibus Appio & Volumnio, *satin' salvæ*, inquit, *Luci Volumni? ut sese in Samnio res habent? Quæ te causa, ut provinciâ tua excederes, induxit?* & quadragesimo de rebus Macedonicis: *Postero die Perseus*

hujus sarcinas mulis aulicis vehere: his specialia jumenta præbere: illis ministeria perditorum instaurare lixarum: aliorum egestatem tolerare sumtu: horum nuditatem velare vestitu. omnia agere indefesse, & benigne, pietate maxima, ostentatione nulla: omnia præbere ægris, nihil exprobrare sanatis. Inde cunctis salute nostra carior factus, meruisti, ut haberes amicos obnoxios, promtos, devotos, fideles, in ævum omne [190] *mansuros: quales caritas, non fortuna, conciliat. Concludam deinceps orationem meam, piissime Auguste, sermonis magis fine, quam gratiæ. namque illa perpetua est: & spatio non transmeabili, terminum calcis ignorat.* [191] *Flexu tamen parvo, nec à te procul, convertar ad Deum. Æterne omnium genitor, ipse non genite; opifex, & causa mundi, principio antiquior, fine diuturnior,* [192] *qui templa tibi, & aras penetralibus initiatorum mentibus condidisti: tu Gratiano humanarum rerum domino, ejusmodi semina nostri amoris* [193] *inolesti, ut nihil in digressu segnior factus, meminisset & relicti: illustraret absentem præsentibus anteferret. Dein quia interesse primordiis dignitatis* [194] *per locorum intervalla non poterat;*

Perseus, quum primum conveniendi potestas patris fuit, regiam ingressus, perturbato vultu, in conspectu patris, tacitus procul constitit. Cui cum pater, satin' salva, & quanam ea mœstitia esset, interrogaret eum. Terentius in actu quinto Eunuchi:

Quid est quod trepidas? satine salva? Dic mihi. Vinetus.

190. *Mansuros, quales charitas potius, quam fortuna conciliat*] M. *quales charitas, non fortuna conciliat.* Vtrumque rectum, & non rectum. Sed ex utraque rectam unam facio: *mansuros, prorsus quales charitas, non fortuna conciliat.* Cum multa congessisset auctor vocabula, jam defessus, aut nulla reperiens amplius, unum addit, in quo sunt omnia. Ei locutioni nihil magis quàm illud *prorsus* servit. quod cum in *potius* degenerasset, transposuerunt; & addito *quam*, ejecto *non* lectionem veram interpolarunt. *Acidalius.*

191. *Flexu tamen parvo*] Ad imitationem Plinii in fine Panegyrici: *In fine orationis præsides custodesque Imperii Deos, ego Consul pro rebus humanis, ac te præcipue Capitoline Iupiter, precor,* &c.

192. *Qui templa tibi*] Paulus in Epistola priore ad Corinthios. *Vinetus.*

193. *Inolesti*] pro *inolevisti*. ab *inoleo*, quod non tam usitatum, quam *inolesco*, hic habet significationem activam, pro imposuisti, indidisti: quum *inolescere* neutram habeat, pro concrescere, & augeri apud Virgilium & alios. *Vinet.*

194. *Per locorum intervalla*] Gratianus erat Sirmii in Pannonia, uti supra dictum fuit, quando Consulem designavit Ausonium, Ausonius vero in Gallia. Inter quæ loca sunt plus mille & quingenta milliaria, & sic plus septuaginta quinque dierum iter, siquis vicena milliaria in singulos dies dinumeret, ut prætorem Ro-

poterat; ad sollemnitatem condendi honoris occurreret, beneficiis ne deesset officium. Quæ enim [195] *memoria unquam transcursum tantæ celeritatis,* [196] *vel in audacibus Græcorum fabulis, commenta est? Pegasus volucer actus à Lycia, non ultra Ciliciam permeavit.* [197] *Cyllarus atque Arion inter Argos Nemeamque senuerunt.* [198] *Ipsi Castorum equi,* [199] *quod longissimum iter est, non nisi mutato vectore transcurrunt.* [200] *Tu Gratiane, tot Romani imperii limites, tot flumina & lacus, tot veterum intersepta regnorum, abusque Thracia,* [201] *per totum, quam longum est, latus Illyrici, Venetiam, Liguriamque, & Galliam veterem, insu-*

Romanum fecisse diximus in Epistolam v Ausonii. Quod iter, nescio quot diebus confecerit Gratianus, quando ira celeriter, ut hoc loco dicit Ausonius, in Galliam recurrit: ut initium Consulatus præceptoris sui, præsentia sua honoraret: sed Calendis illis Ianuariis si Treveris fuit, ubi Ausonius Consulatum suum iniit, miror, quod post quartodecimo Calendas Februarii, id est nonodecimo die ejusdem Ianuarii, Sirmii esse potuerit: ubi eo die Theodosium creavisse Imperatorem scribit Marcellinus Comes. *Vinetus.*

195. *Memoria*] Hoc loco, antiquitas, literæ, Historia vetus, scriptores ipsi, qui res antiquas memorarunt. *Vinet.*

195. *Quæ enim memoria, memoria, inquam*] Vossianus alter: *quæ enim memoriam unquam memoria.* Adeo futilis, imo etiam dura, hæc est anadiplosis, ut vix Ausonianam esse, verum potius corrigentis se librarii existimem. Malim ego: *quæ enim memoria unquam transcursum*, &c. illud *unquam* non alienum aut spurium esse liquet, quod nec *vel in audacibus Græc. fabulis* ullum consimilis celeritatis exemplum reperiatur.

196. *Vel in audacibus*]

--- & quicquid Græcia mendax
Audet in historia, --- Ait Iuvenalis libro quarto. *Vinetus.*

197. *Cyllarus atque Arion*] Castoris equus est: quem Virgilius tertio Georgicôn quum Polluci attribuit, fratrem pro fratre posuit licentia poëtica, ut scribit Servius. *aut certe* ait idem commentator, *Pollucem pro Castore posuit, quia ambo licenter & Polluces & Castores vocantur.* Ἀρείων, hic proprium equi, quem cognosces ex Homeri Iliad. lib. XXIII. Statii quarto sextoque Thebaidos, & Apollodori Bibliotheces tertio, Neptuno in equum transformato, & Erynni, genitum: à Neptuno Læpreo regi Haliatti, quæ est Bœotiæ urbs, donatum: à Læpreo, Herculi: ab Hercule, Adrasto Argivorum regi. *Vinet.*

198. *Ipsi Castorum equi*] Castor & Pollux, Iovis filii, Græcis Διόσκουροι, Latinis, modo *Polluces*, modo *Castores*. Vin.

199. *Quod long. interest*] Apage *interest*. leg. *iter est*. Acidalius.

199. *Quod longissimum interest*] In MS. fuit *interest*. al. *iter est*. pro varianti lectione. quæ melior.

200. *Tu Gratiane*] Ridicula sane adulatio, qua generosissimus Princeps equis, brutis animantibus, confertur; aut stulta comparatio, qua vel celebratissimorum equorum Domini subticentur, laudatis ipsis equis, vel ipsi Gratiano laus tribuitur, quæ ejus equo debebatur, si modo uno equo, ac non potius pluribus usus fuerit.

201. *Per totum, quam longus est, locum Illyrici*] Pulmannus: *lacus Illyrici*. Lege:

insuperabilia Rhætiæ, [202] *Rheni aquosa*, *Sequanorum invia*, [203] *porrecta Germaniæ*, *celeriore transcursu*, *quam est properatio nostri sermonis*, *evolvis*, *nulla requie otii*, *ne somni quidem*, *aut cibi munere liberali*, *ut Gallias tuas inopinatus illustres*: *ut consulem tuum*, *quamvis desideratus*, *anticipes*: *ut illam ipsam*, *quæ auras præcedere solet*, *famam*, [204] *facias tardiorem*. *Hoc senectuti meæ*, *hoc honori à te datum*. *Supremus ille Imperii*, *& consiliorum tuorum Deus conscius*, *& arbiter*, *& auctor*, *indulsit*, *ut sellam curulem* (*cujus sedem* [205] *frequenter ornabis*) *ut prætextam meam purpuræ tuæ luce fucatam*, *ut trabeam non magis auro suo*, *quam munere tuo splendidam*, *quæ ab Illyrico sermonis dignitas honestavit*, *apud Gallias illustriora præstares*: *quæstorem ut tuum*, *præfectum ut tuo prætorio*, *consulem tuum*, *& quod adhuc cunctis meis nominibus anteponis*, *præceptorem tuum*, *quem pia voce declaraveras*, *justa ratione prætuleras*, *liberali largitate ditaveras*, *Augustæ dignationis officiis consecrares*.

Apud Gratianum Augustum.

AVSO-

Lege: *per totum*, *quam longum est*, *Illyrici latus*. Grævius.

202. *Rheni accolas*] Lego: *Rheni aquosa*. Acidalius.

203. *Porrecta Germaniæ*] Germania est proprie quam à Gallia Renus disterminat: sed *Germania* etiam dicta fuit ea Galliæ pars quam secundum Renum Germani Gallis primum ademerunt: eamque Ptolemæus divisit in Superiorem & Inferiorem Germaniam: *Inferiorem* quæ ab Oceano ad Mosellam fluvium esset appellans: *Superiorem* alteram à Mosella. Hæc est, superior, inquam, Germania, illa Galliæ pars à Sequanis ad Mosellam: in cujus ripa siti sunt Treviri, quo venit Gratianus, quam *porrectam*, patentiorem, planioremque superioribus ejus Galliæ partibus Ausonius dicit. *Vinetus*.

204. *Facias tardiorem*] Famam prævertas, antecedas: In Gallia fuisti ante, quam rumor ullus de tuo adventu fuisset obortus. *Vinet*.

205. *Frequenter ornabis*] Frequenter Consul ipse futurus, ut Octavianus Augustus tredecies, Domitianus septiesdecies, Diocletianus decies. Qui tamen ante Ausonium Gratianus quater jam Consul fuerat, post semel tantum fuit. Annis namque post Consulatum Ausonii quinque à Maximo Tyranno fuit occisus. *Vin*.

1. Πος-

AVSONII BVRDIGALENSIS [1]PERIOCHÆ IN HOMERI ILIADEM ET ODYSSEAM.

In Iliadem.

SI Homerum ſcriptorem Troici belli eatenus, qua Iliadem ſuam incipit, quaque finit, percenſeamus: orſum ab iracundia Achillis ad ſepulturam Hectoris, quattuor & viginti libros contexuiſſe monſtrabimus. Hæc ejus ſpecies apparet ſummam cutem primi operis intuenti. Verum hoc ſcripturæ ipſius tempus Trojano bello non totum, ſed pæne ultimum fuit. Nam ſi ratio putanda eſt oppugnationis decennis, nonus fere annus, idemque prope finem ſui, ea negotia continebit, quæ ab injuria Agamemnonis, ac Briſeidis uſurpatione, uſque ad funus Hectoris digna memoratu erunt: [2] *illa temporum ſeries, quæ ab ejuſdem belli cauſis, atque origine, pertinet ad urbis excidium. Atqui ex eo eveniet, ut ignaris judicandi,* [3] *& poëticæ œconomiæ expertibus, multa nobilia ab exordio belli uſque ad Achil-*

1. Πɛριοχὴ] Complexio, & comprehenſio, breviſque expoſitio, atque ſumma eorum, quæ aliquo ſcripto tractantur, *argumentum* vulgo Latine dictum. Quas ſcripſit Auſonius *Periochas*, argumenta ſunt quid ſingulis libris contineatur breviſſime exponentia. Qualia quæ exſtant Græce à Græcis ipſis hominibus facta, & poëtæ ipſius Græcis præſcripta, hæc non περιοχαὶ, ſed ὑποθέσεις inſcribuntur. & ſic quæ ab antiquis Grammaticis in Ariſtophanis, & aliorum veterum Græcorum ſcripta fuerunt edita argumenta, *hypotheſes* dici video: ut idem ſit hac in re perioche, hypotheſis, & argumentum. *Vinetus.*

2. *Illa temporum ſeries, quæ ab ejuſdem*] Neque ſenſum horum aſſequor ullum, nec video qui cum aliis cohæreant, niſi excidit particula negandi, & fuit: *non illa temporum ſeries.* Nonus, inquit, annus continet res ab injuria Agamemnonis ad funus Hectoris geſtas; non omne id tempus (ſcilicet eas continet,) quod ab origine belli ad excidium urbis patet. *Gronovius.*

3. *Et œconomiæ expertibus*] MS. Codex: *& poëtica œconomiæ expertibus.* οἰκονομίαν enim hic per abuſionem

 poſuit

Achillis jurgium omissa videantur. Nec minus multa ab Hectoris funere adusque deletum Ilium. Quorum quidem maxima exspectatio erat, propter tam longi certaminis consummationem: sed ut divinum poëtam nihil, quod illustre fuerit, omisisse appareat: atque omnia, quæ finiri oportuit, contigisse: breviter, & in epitomæ speciem, belli Troici causam originis, apparatusque, quæ annis superioribus acciderunt, retexuimus. Horum omnium prima origo est Paridis judicium inter Deas: denique classis contextio: qua idem Paris in Europam navigavit. Tum raptio Helenæ: quæ opinione veterum bipertita est: quod plerique Helenam juxta Homericum plasma ad Trojam deportatam fuisse existimaverunt: [4] *nonnulli autem opinati sunt, quum Alexander cursu deerrasset, delatusque ad Ægyptum fuisset, cognita hospitalis fœderis injuria,* [5] *per Ægyptium regem servantissimum justi virum, Helenam cum iis, quæ una cum eadem fuerant abrepta, Paridi sublatam, expugnatoque demum Ilio Menelao restitutam.*

posuit, ut M. Tullius ad Atticum in prima Epistola lib. VI. Quintilianus: *Hermagoras judicium, partitionem, ordinem, quæque elocutionis sunt, subjecit œconomiæ.* Quæ Græce appellata ex cura rerum domesticarum, & hic per abusionem posita, nomine Latino caret. *Mariang. Accursius.*

3. *Oeconomia*] Ordinis, dispositionis, collocationis poëticæ, Græcum est οἰκονομία. Vinetus.

4. *Nonnulli autem*] Herodotus libro secundo. *Vinet.*

5. *Per Ægyptium Regem,* &c. *Helenam cum his*] Emendandum puto sic: *Helenam cum his, quæ una cum eadem fuerant arrepta, Paridi sublatam.* Confirmatur id nonnihil ex Herodoto in Euterpe. qui & Regem ipsum Proteum fuisse tradit. *Mariang. Accurs.*

Periocha libri primi Iliados.

Iram diva refer nati Peleos Achillei
Pestiferam: quæ mille dedit discrimina Achivis.

Chryses Apollinis sacerdos, ob redimendam filiam quum Agamemnoni supplicasset, [1] *contumeliose repulsus, Deum precatur ultorem. Insecuta subinde gravi pestilentia, quum Græcorum exercitus interiret; cogit Achilles concilium: & ab eodem invitus Calchas morbi*

1. *Contumeliose repulsus*] Sic vetus Codex; cum antea, *& contumeliose.* Conjunctiva enim particula eradenda est, ne participium *repulsus* in verbum transire cogatur, quod est *repulsus esset.* Mariang. Accursius.

2. *Ca-*

morbi causam compellitur indicare. Qua cognita, Agamemnon concitatur in Achillem: qui percitus iracundia, etiam [2] *cædem regis audebat, nisi eum in ultimum furorem progredi Minerva vetuisset. A quo Briseis concubina in locum Chryseidis, quæ patri reddebatur, abducta est. Inde Thetis mater ad cœlum, lacrymas & contumeliam filii miserata, proficiscitur. Quæ fiducia defensi* [3] *quondam cum Ægeo-*

2. *Cædem regis audebat*] Pro *ausus fuisset*. Sic Tacitus lib. I Annal. cap. XXXV: *Ferrum à latere diripuit, elatumque deferebat in pectus, ni proximi prensam dexteram vi attinuissent.* Optatus Milevitanus lib. IV: *Cujus doctrina, nisi Nicano Concilio à trecentis decem & octo Episcopis dissiparetur, pectora multorum sicuti cancer intraverat.* Virgilius lib. II, ℣. 54:

Et si fata Deum, si mens non læva fuisset,
Impulerat ferro Argolicas fœdare latebras.

In Catalectis vett. Poëtt. pag. 91:

Non illa, Hesperidum ni munere capta fuisset,
Quæ volucrem cursu vicerat Hippomanem.

Nec aliter Græci. Theocrit. in Pharmaceutr.

Ἦνθον γὰρ κ' ἠγὼ, καὶ τὸ γλυκὺ ὦ, ἦνθον, ἔρωτα.

Homerus Odyss. lib. XX:

Κτήσιππ', ἦ μάλα τοι τόδε κέρδιον ἔπλετο θυμῷ.
Οὐκ ἔβαλες τὸν ξεῖνον· ἀλεύατο γὰρ βέλος αὐτός.
Ἦ γάρ κέν σε μέσον βάλον ἔγχεϊ ὀξυόεντι,
Καί κέ τοι ἀντὶ γάμοιο πατὴρ τάφον ἀμφεπονεῖτο.

Sed & Itali hanc modi ἀλλοίωσιν observant. Ariosto nel canto I, stanza 67:

Muto restava, mi cred' io, se quella
Non li rendea la voce, e la favella.

E nel medesimo, stanza 74:

Misero il Cavalier, se giungea a pieno,
Che ne calci tal possa haveu il cavallo,
Ch' havria spezzato un monte di metallo.

3. *Quondam cum Ægeone Iovis ultum iri affectanti*] MS. Codex, *affectans*, ut ad *Thetidem* referatur. possit autem prior ipsa lectio fortasse non mutari: quæ eum impeditior videretur, commutandi materiam dederit, ac nonnullis etiam imprimendi, *Ægeo* pro *Ægeone*. Videtur ergo intellectus esse talis: Thetis, ea fiducia quod una cum *Ægeone Iovem* olim defendisset, obtestatur summum Deorum ultum iri injuriam affectanti sc. Achilli. Etenim *ulcisci* quis *injuriam* amico, dici consuevit, qui illatam amico ipsi injuriam vindicat. Apud Homerum hanc fabulam Achilles matri commemorat, qua posse eam contendit impetrare ab Iove, ut injuriam ab Agamemnone animadvertat, favendo sc. Trojanis. Conjurasse itaque in Iovem, ait, Neptunum, Iunonem, Palladem, aliosque Deos (tametsi Lucianus, quodam Martis ac Mercurii dialogo, hos ipsos tres duntaxat fuisse refert) cumque eum comprehendere tentarent, miseratam Thetidem protinus Centimanum (quem & Briareum Dii, & *Ægeonem* mortales appelleut) in cœlum perduxisse. Atque ita Iovi assidentem illum conspicati Cœlicolæ, quamprimum perterriti nec vincla patri, nec perniciē intentare sunt ausi. Rem signasse ipsam Tertullianus videtur in Apologetico: *Iovem*, inquit, *ne eandem vim a cæteris cœlitibus experiretur, opera cujusdam monstri liberatum.* Mariangel.

Ægaone Iovis, ultum iri affectans injuriam, obtestatur summum deorum, [4] ut Trojanos in rebus belli superiores esse patiatur. Quibus Iuno compertis, iracunde adversum conjugem commovetur. Sed gliscens jurgium, per deridiculum, ministrante Vulcano, simul consilii specie intercedente, lenitur.

4. *Vt Trojanos in rebus belli superiores esse patiatur*] Suspecta mihi τὰ *in rebus*: & videntur inculcata ab aliquo, qui non intelligebat satis expleri sensum, si tantummodo habeatur: *ut Trojanos belli superiores esse patiatur*. Est enim *belli* idem quod *in bello*, ut quum dicunt *domi bellique*. Gronov.

Periocha II Iliados.

Cœlestes, hominumque genus superabile curis,
Tranquilla obscuri carpebant munera somni.
At non pervigilem nox irrequieta Tonantem
Leniit, immodicos volventem corde paratus,
Cædibus ut Grajum læsum ulciscatur Achillem.

IVpiter Agamemnonem somno monet prœlii faciendi tempus adesse: ne cunctetur dimicare. Tum ille in concilium proceribus advocatis, mandatum Iovis, & speciem nocturnæ quietis explanat. Mox in concione, multitudine congregata, [1] pertentat militum voluntatem: utque deposito bello ad sua quique redeant, cohortatur. [2] Iamque omnibus navigationem adornantibus, fœda discessio ab Vlixe

1. *Pertentat militum voluntatem*] Scribendum: *pratentat*, hoc est, experitur, periculum facit; πειρᾶται, ἀποπειρᾶται. Mariang. Accursius.

1. *Pertentat militum vol.*] Sic Cornelius Nepos, Tacitus lib. VI Ann. cap. 20, Plaut. in Sticho act. 1, sc. 2. sic ut cum Mariangelo in *pratentat* mutare non opus sit.

2. *Iamque omnibus navigationem adhortantibus*] Relegendum, *adornantibus*; ut lectio prior fuerat, hoc est, instruentibus, armantibus & præparantibus. Terent. in Eunucho: *ita jam adornabat fugam*. Traxisse arbitror in errorem, quod Homerus ait: Τοῖσιν δ' ἀλλήλοισι κέλευον ἅπτεσθαι νηῶν. Licet autem in Poëta ipso contemplati, soluta concione universam pene multitudinem gregatim ad naves contendisse, & jam præparati quæ ad navigationem facerent cœpisse, ut nulla fere spes revocationis videretur, nisi fandi artifex Vlysses à Pallade mandato Iunonis admonitus eos à reditu prohibuisset, & qua precando, quaque metum intentando, vix ægreque ex ipsis navibus retraxisset. Consentaneum itaque videbatur, præparationem hanc in complexione atque epitome ipsa recenseri. Qua hercle nobis cognita, quis non eas secum inter seque omnium adhortationes subintelligat? *Mariang. Accursius.*

Vlixe cohibetur: à quo etiam Therſites[3] *deformis, & loquax, in Heroum*

3. *Deformis & loquax*] Dele τὸ *loquax*, quod ex interpretatione eſt τῆς *verborum licentia promtus*. Scatent etiamnunc optimi auctores hiſce variorum ſcholiis. Adducam unum, alterumve exemplum, reliqua opportuniori loco reſervans. Curtius l. IV, c. X: *Ingemuiſſe etiam Alexandrum morti, & non parcius fleviſſe, quam ipſe lacrymaretur. Ob hæc ipſa* (non *ipſe*) *amantis animus in ſollicitudinem ſuſpicionemque revolutus eſt, deſiderium captiva profectum à conſuetudine ſtupri eſſe.* Inſulſum eſt, quod vulgatæ quædam (neſcio ſane an omnes) habent, *profecto à conſuetudine ſtupri ortum eſſe conjectans.* Valerius Maximus lib. V, c. IX, IV: *Seductam uxorem ſimpliciter rogavit, ne ſe ulterius celaret, ſive illum adoleſcentem ſubjeciſſet, ſive ex alio concepiſſet. Aſſeveratione deinde ejus & jurejurando nihil tale ſuſpicari perſuaſus, in locum deſertum*, &c. ita ſcriptus liber. in vulgaris, *ſuſpirans ſuppliciter.* & *ſuſpicari debere.* Salluſtius cap. XIV belli Catil. *Pudorem, pudicitiam, divina atque humana promiſcua habere.* editi habent, *amicitiam pudicitiam.* Sed cum in ſcripto non eſſet, ab aliena manu eſſe animadverti, uti infinita alia, quemadmodum cum bono Deo in ipſa, quam parare inſtitui, Salluſtii editione me demonſtraturum ſpero. Cornelius Nepos in Alcibiade: *& (id quod nunquam antea uſu venerat, niſi Olympiæ victoribus) coronis aureis, æneiſque vulgo donabantur.* Quis quæſo paulo oculatior non videt τὸ *aneis* è margine in contextum irrepſiſſe, quod inepti librarii vix credere audebant coronas aureas à vulgo collatas fuiſſe; ideoque dubitantes adſcripſerant margini *aneis*, tanquã ſi prima lectio vitio affinis foret. poſtea acceſſit copula, quæ viris eruditis multum faceſſivit negotii. Sed abunde, quæ dixi, ex Plutarcho probaverim, cujus hæc ſunt verba, in vita Alcibiadis: πλεῖστα δ' εἰς ἐλπίδας τῶν πολεμίων, καὶ πρὸς τὸ θαρρεῖν διαλεχθεὶς, καὶ παρορμήσας, στεφάνοις μὲν ἐστεφανώθη χρυσοῖς, ἠρέθη δὲ, &c. Vbi nulla certe æ nearum coronarum mentio eſt. Non negem tamen probabilem Mureti conjecturam eſſe, qui pro *aneis*, *taniis* reponit, quibus item donari ſolitos Olympionicas probat. Quin nec facile mihi quiſquam perſuaſerit apud eundem in Eumenis vita τὸ *ſcriba loco* eſſe genuinum. Nam quæ hæc eſt ταυτολογία; *Itaque eum habuit ad manum, ſcriba loco.* & mox: *Nam apud nos revera, ſicut ſunt, mercenarii ſcribæ exiſtimantur.* ejuſdem τὸ *ſicut ſunt* fatinæ eſſe cum prioribus, mea quidem eſt opinio: alii forſitan aliter ſentiant. Idem in Iphicrate: *Ille è contrario peltam pro parma fecit, à quo poſtea peltaſtæ pedites appellantur, ut ad motus, concurſuſque eſſent leviores.* Qui in cæteris animo adhuc dubio ac ſuſpenſo fuerit, hic ſane vix ſe teneat, quin commentum hoc librarii manifeſtum eſſe pronunciet, *à quo poſtea pelt. ped. appellantur.* bonus profecto Latinitatis auctor dixiſſet, *appellati ſunt*, aut τὸ *poſtea* neglexiſſet. Miror autem Reineſium, eruditum ſane ac perſpicacem virum, in emendando Plutarchi de flum. loco, quem cap. I Variat. Lect. profert, non vidiſſe τὸ βαρέως eſſe ab interprete; genuinum autem μισοπονήρως in locum haud ſuum rejectum fuiſſe, ac ſimpliciter, abſque ulla mutatione, & ſine copula, legendum: Ἡ δὲ τὸν ἀγαπώμενον Δία, οἱ δὲ ἀτιμούμενοι θεοὶ τὴν πρᾶξιν μισοπονήρως ἐνεγκόντες, εἰς ὁμώνυμα ὄρη μετέβαλον ἀμφοτέρους. nam τὸ βαρέως eſt interpretatio τοῦ μισοπονήρως. Sic apud Suidam in χαίρων, vox abundat. Τὸ γὰρ δὶς πρὸς τὸν αὐτὸν πειράζειν. Dele πειράζειν, pro quo Caſaubonus ad Polybium pag. 1026, λίθον προσκόπτειν legit; immemor eorum quæ ad Theo-

Heroum contumelias verborum licentia promtus, cum acerba objurgatione pulsatur. ipse Minervæ monitu cunctos à profectione deterret. Sumto deinde cibo armatur exercitus. Neque secius à Trojanis instructa acies, Iride ità monente, producitur. Sequitur enumeratio copiarum viritim: ut per catalogi seriem milites, naves, duces patriæ referantur.

phrasti Characteres monuerat, sæpe dimidiata tantum referri adagia: quod monitum nec Faber advertit in notis ad Longinum, pag. 10. ubi pro *φωρέως τινὸς ἐφαπτόμενος*, legit, *φωρέως κυνὸν ἐφαπτόμενος*. Sic Cicero lib. II de Oratore, cap. LVII: *Et docebo sus, ut ajunt, Oratorem eum*, &c. ubi *τὸ Minervam* neglectum est. Aliqua quinetiam, quæ huc faciunt, apud Muretum invenias lib. x Varior. cap. XIV. Idem Casaubonus p. 1028, Suidæ vocem reddere conatur, quæ ejus nunquam fuit, pro *καὶ Φιλίππου τοῦ Περσέως υἱοῦ*, *πτέρυξ* reponens. Sed *Φίλιππος ὁ Περσέως* æque ἐλλειπτικῶς dicitur ac *Περσεὺς ὁ Φιλίππου*. Sed ne in his longior sim, unum addam Nepotis locum in vita Attici: *Hunc enim in omni procuratione reip. auctorem habebant*. vulgo, *actorem, auctoremque* legitur. Quis autem nescit illa millies in scriptis confundi? unde hic natum ex geminatione mendum. Sed & in Ciceronis oratione pro Sextio eadem geminatio vitiosa est: *Cato dux & auctor & actor rerum illarum fuit* cui rusticæ non sint aures, facile mecum *τὸ & actor* inducet.

Periocha III Iliados.

[1] Argivos sua quemque acies in bella sequuntur.
Dispositi in turmas equitum, cuneosque pedestres,
Turbida clangentes confundunt agmina Troës.

INstructum prœlio exercitum, priusquam feriret acies, Priamus spectat è muris: [2] & monstratu Helenæ de viris insignibus edocetur. Dehinc Menelaus ad singulare certamen ab Alexandro provocatur. Qui frustra Agamemnone dehortante congreditur, facta inter utrosque populos sponsione, & fœdere per sacra firmato, sub ea conditione, ut victorem Helena cum dote sequeretur. Sed superatus Paris, regres-

1. *Argivos sua quosque*] Legendum est, *quæque*. Nec temere aliunde, quam ex Homero ipso intellectus aperitur, qui est, *Quæque acies sequuntur Argivos in sua bella; Troës* autem *dispositi in turmas equitum, cuneosque pedestres, clangentes turbida confundunt agmina*. Mariang. Accursius.

1. *Argivos sua quemque*] Prolepsis est, Figura lexeos. Acies sequuntur Græcos duces in prœlia, unumquemque sua acies. *Vinetus.*

2. *Et monstratu*] Sic Seneca. *Monstratione*, Terentius in actu quarto Adelphorum. *Vinet.*

1. *Iup-*

regressusque ad urbem, jurgio uxoris excipitur. Ab Agamemnone fœderis pacta repetuntur.

Periocha IV Iliados.

[1] Iuppiter interea cum Diis genitalibus una
Concilium cogit superum, de rebus Achivis.

I*Ovi placet delere Trojam: ad quod pertinacia Iunonis urgetur. Quumque id fieri Minerva properaret,* [2] *discidium fœderis comminiscitur: & Pandarum sagittandi peritum astu suadentis aggreditur, ut clam vulnerato Menelao belli causa crudescat. Quo facto, à Græcis prœlium instauratur: congressisque exercitibus mutua clade decernitur.*

1. *Iuppiter interea* &c.] Ego *Deos Genitales* reor dici, ut parentes & auctores & procreatores rerum omnium, & animantium. Movet me, quod ἀειγενέτας ab Homero vocari Deos reperio; hanc vocem Grammaticis modo Deorum immortalium æternitati, modo perpetuæ eorum procreationi attribuentibus: quam posteriorem significationem Poëtas secutos esse existimo. *Turnebus.*

1. *Iuppiter interea cum*, &c.] Ego legendum existimo:

Juppiter interea cum Diis Genialibus una
Concilium cogit superûm, de rebus Achivûm.

Non *genitalibus*. Videntur enim *Geniales* ii dici, qui cum Iove accumbant semper, & ejusdem mensæ velut genio censeantur, quorum quidem duodecim nominat Ennius, & eo numero sex sc. ab utroque sexu putabantur simul discumbere, unde ducta δωδεκάθεος cœna Augusti, de qua notissima res ex Suetonio. Non ignoro alteram lectionem etiam posse defendi, neque eam quidem oppugnatum veni. *Barthius.*

2. *Dissidium fœderis comminiscitur*] Non melius *dissidium fœderis* dicitur quam *discordia fœderis, dissensio fœderis:* hoc est, omnia inepte. Legendum vero, *discidium fœderis.* hoc est, quod vulgo ruptionem vel rupturam dicunt. Passim hæc duo vocabula non modo librarii, sed etiam docti viri post renatas literas confuderunt. Notavimus de iis ad tomum alterum T. Livii: *Gronovius.*

2. *Dissidium fœderis*] Scribendum *discidium*. Barthius. ita & Cel. Grævius in suis ad me literis. Lucret. lib. II:

Conciliis & discidiis exercita crebris.

Periocha V Iliados.

Hic & Tydidem monitum Tritonia Pallas
Audaci virtute replet. vomit aurea flammas
Cassis, & undantem clipeus defulgurat ignem.
Ipse autumnali clarum micat æmulus astro.

DIomedes auxilio Minervæ strenue prœliatur. Venus quoque filio subvenire conata, vulnere affecta digreditur. Mars etiam fit saucius, exceditque bello. Sequitur Tlepolemi, Sarpedonisque congressio; & Tlepolemus Herculis filius certamine victus occiditur.

Periocha VI Iliados.

Solæ decertant acies sine numine divum,
Cessante auxilio; [1] sua cuique exorsa laborem,
Fortunamque ferunt, proprii discrimine fati.

TRojanis fortuna inclinatiore pugnantibus, vates Helenus suadet, ut Minerva placetur. Igitur Hecuba ab Hectore monita, ut peplum in arcem inferat, peragit vota cum matribus. Alexander objurgatus à fratre pergit in prœlium. Glaucus Lycius, Ætolusque Diomedes congressi ut dimicarent, quum jam certamen oriretur, paterna inter se hospitia recordati, facta armorum permutatione, discedunt.

1. *Sua cuique exorsa laborem*] Sic vet. Codex. Virgilianum enim est: *--- sua cuique exorsa laborem Fortunamque ferent.* Mar. Accurs.

Periocha VII Iliados.

Hæc ubi dicta dedit, portis sese extulit Hector.

MInervæ Apollinisque consensu, fortissimus Græcorum ab Hectore provocatur. Novem ducibus ad dimicandum paratis, pugnaturum deligi placet sortis eventu. [1] Ab Ajace Telamonio prœlium singulare conseritur. In quo Hector, lapide ictus, in suorum se reci-

1. *Ab Ajace Telamonio prælium,*&c.] Pertinax & indigna menda hunc locum occupavit hactenus, atque inolevit, Ausonio perinde ut Homero, veritatique contraria. Etenim, quòd Hector lapide ictus in suorum se receperit multitudinem XIV Iliad. continetur. Hoc autem prælio, pari fere gloria, pares viribus, munerantes sese invicem, discesserunt. Vnde & Ovidius Homerum secutus in oratione illa egregia Vlyxis contra Ajacem, ait:

Sed tamen eventus vestræ fortissime pugnæ
Quis fuit? Hector abit violatus vulnere nullo.

Corruisse quidem Hectora ab Ajace ictum lapide dissimulandum non est, sed Ajacem ille prior saxo altero percusserat. memorandum, Quis excipiet hoc loco ictum Hectorem vehemen-

recipit multitudinem. Perseverante certamine caduceator Idæus intervenit. Tum invicem missis muneribus pugna sedatur. Hector Ajacem gladio, Ajax Hectorem balteo muneratur: intercessu noctis exercitus quique in sua discedunt. Die altero, interfectorum humatio procuratur. Græcorum etiam navalia, fossa ac vallo circumdata, muniuntur.

hementius & collabentem? Quid est autem, quod ait, *in suorum se recipit multitudinem?* quid, *perseverante certamine?* Excludenda igitur illa tota viderentur: *In quo Hector lapide ictus in suorum se recipit multitudinem.* Quæ temere atque imprudenter inculcata, aliud erroris adminiculum per contagium paravere. *Missis muneribus*, pro *datis*, aut aliud quod addivines simile. Poterunt fortasse vetusta nacti exemplaria, meliora aliquando substituere. Nos enim falsa tantum ac superflua convellimus Homerica lege, nil utique immutantes. Nam quod singulare hoc certamen Dion Chrysostomus & fictum & falsum contendit, quodque pugnæ diremtionem, muneraque ipsa male versa, stultam æque rem atque vanam contemnit, frivoli omnino apud me momenti semper fuit. Præcipiti namque vel in Græcos simultate, vel in Homerum calumnia, vir alias gravissimus, Philosophiæ suæ rationem non satis habuit, effecitque potius, ut pro Chrysostomi nomine, quod sibi scriptis aliis peperérit, longe diversum adoptarit jam Criticostomi. *Mariang. Accursius.*

Periocha VIII Iliados.

[1] Aurora in croceis fulgebat lutea bigis.

Acto deorum concilio, Iupiter pro parte pronunciat, Sua quisque exercitus sorte decernat: Nullus deorum odio in alteros, vel favore procedat. In Idam montem ipse digressus. unde Græci immisso terrore conterriti, turpi fuga ad munimenta compulsi, fossa & aggeribus sese tuentur. Iunonem ac Minervam Græcis auxiliari volentes, monitis Iovis Iris exterret: diremtoque ob noctem certamine, victores Trojani in ipso prœlii loco excubias obsidionis instituunt: multisque ignibus factis per totam noctem de belli ratione consultant.

[1]. *Aurora in croceis*] Versus est vicesimus sextus libri septimi Æneidos Virgilii, nisi quod illic est *roseis* hic *croceis*. Voluit Ausonius interpretari Græcum Κροκόπεπλος. Vinetus.

Periocha IX Iliados.

Interea vigilum excubiis cohibentur Achivi.

Græcis & præterita dimicatione perculsis, & instante conterritis, proceres ab Agamemnone convocantur. Quibus rex fuga consi-

consilia, & apparatum ordinandæ per noctem navigationis indicit, Diomede, & Nestore dehortantibus. suadente autem Nestore Ajax & Vlixes legantur ad Achillem, dona ingentia pollicentes, si desistat irasci, & se auxiliatorem fessis rebus accommodet. Sed Achille in iracundia pertinaciter permanente, legati Achivorum, re non impetrata, irriti revertuntur.

Periocha x Iliados.

Cætera per naves somno sopita manebat
Turba ducum, solum cura anxia vexat Atridem.

Vlixes & Diomedes speculatum nocte progressi, Dolonem conspicantur, qui & ipse promissis Hectoris incitatus, Græcorum consilia exploratum prodierat: & fateri universa compulsum eodem loco interficiunt. A quo de adventu Rhœsi Thracum regis edocti, [1] *ipsum etiam cum duodecim obtruncant: equosque ejus præmium simul & testimonium grassationis abducunt, insignes candore & celeritate, ut & nivibus, & ventis antecederent.*

1. *Ipsum etiam cum duodecim obtruncant*] Lege: *ipsum cum* XII. *obtruncant, equos etiam ejus.* Homerus enim ait, duodecim viros, Thraces itidem, ac postremo regem ipsum à Diomede letho datum. Ovidius in Ibin:

Nec tu quam Rhæsus somno meliore fruaris,
Quam comites Rhœsi, tu necis ante diem.

Nam Dictys præterquam in regiam sedem grassatos Diomeden atque Vlyssem non meminit. *Mariang. Accursius.* Sincerior hic editio fuit Vgoletti, in qua, *ipsum & cum eo duodecim obtr.*

Periocha xi Iliados.

[1] Tithoni croceum linquens aurora cubile
Spargebat terras, referens opera, atque labores.

Ab omnibus Græcis egregie quidem, sed improspere dimicatur. Quorum proceribus vulneratis, incognitæ multitudini pugna committitur. Qua afflictione fortunæ Achilles paulisper inflexus, Patroclum mittit præsentia cogniturum. Qui quum adversi status nuntius

1. *Tithoni croc.*] Et hoc distichon à Virgilio mutuatus Ausonius. Prior enim versus est primo Georgicôn, quarto & nono Æneidos: *Spargebat lumine terras*, iisdem quarto & nono: sed *referens opera atque labores*, undecimo Æneidos. *Vinetus.*

1. *Paris*

nuntius reverteretur, Eurypylum contemplatur ægrum ex vulnere; fomentisque medicæ artis admotis, redintegrat sanitati.

Periocha XII Iliados.

Actorides fovet Eurypylum dum vulnere fessum.

[1] R*Es dubiæ apud Græcos, vel potius afflictæ, ultimæ fortunæ statu aguntur, præstantibus procerum vulneratis, cætero exercitu fugato aut formidine perculso. Trojani navalium munimenta rescindunt: vallumque transgressi auguriis juvantur ex eventu ambiguis. Itaque & pars muri ab Sarpedone convellitur, & ab Hectore ictu lapidis porta discutitur, & in ipsis navalibus pugna conseritur.*

1. *Paris dubiæ apud Græcos vel,* &c.] Duplex mendum singula invertit, legendum igitur *Res* non *Paris*, & *statu* non *statui* ex MS. codice. Prosunt nonnihil etiam, quæ in Periocha ab hac tertia sequuntur: *Iupiter somno expergitus videt statum certaminis innovatum, pellique Trojanos.* Mar. Accurs.

Periocha XIII Iliados.

Iuppiter admovit Troas, atque Hectora classi.

N*Eptunus miseratione commotus, Argivorum tuendis navibus auxiliator accedit: & usurpata vatis effigie, Ajaces duos in prœlium cohortatur: nec minus cæteram multitudinem præsentia majestatis instigat. Idomeneus egregio certamine eminet. Trojani jam referentes gradum, firmati rursum per Hectorem, contrahuntur, & ingenti clamore utrinque certatur.*

Periocha XIV Iliados.

Concussit, quamvis potantem, Nestora clamor,
Attonitasque aures pepulit gravitate tumultus.

I*Uno vinculum Veneris, cui Cesto nomen est, mutuata, ad Iovem pergit in secessum montis Idæ: exoratoque Somno, ut eum committeret in soporem, dehinc [1] vigilias ejus uxoriis labefactat illecebris.*

Cujus

1. *Vigilias ejus uxoris*] Emendo, *uxoriis*, thetico nomine. *Mariang. Accursius.*

1. Iup-

Cujus ignoratione Neptunus abutitur: fortunamque Græcorum promtius auxiliando restituit, Ajace Locro ultra cæteros prœliante.

Periocha xv Iliados.

Iam vallum fossamque super Trojana juventus
Institerat, captæ minitans incendia classi.

[1] I*Vpiter somno expergitus, videt statum certaminis innovatum, pellique Trojanos, Græcis opem ferente Neptuno. Itaque* [2] *aspere Iunone increpata, & minaciter per Iridem conterrito fratre, jubet auxiliatorem desistere. ipse Apollinem recreando allegat Hectori: monetque pro Phrygibus belli instaurare fortunam. Tum & Ajax Telamonius strenue prœliatur: & ab eodem plurimis hostium interfectis, conflagratio classis arcetur.*

1. *Iuppiter somno expergitus*] Ζεὺς ἐγερθείς. Participium est *expergitus*, est penultima brevi: ut apud Lucretium in extremo tertio:

--- *Nec quisquam expergitus exstat.*

frequens apud Appulejum. Interesse scribit Diomedes libro primo inter participia, *experrectus* ab *expergiscor*, & *expergitus* ab *expergor*, & *expergefactus* ab *expergefio*: quod is *expergitus* dicatur, qui non excitatus somno, sponte vigilet: *Experrectus*, à quiete impeditus: *expergefactus*, qui per alium somno excitatus sit. hoc inversum legimus apud Festum Pompejum: ut *expergitus*, sit ab alio excitatus, quem soleamus dicere *expergefactum*: *Experrectus*, qui per se vigilare cœpit. *Vinetus.*

2. *Aspere Iunone increpata*] Vt Homerus ait, increpata Iuno Iridem jussu Iovis arcessit. Cui mandat ipse Iupiter, ut in aciem delapsa, Neptunum minis quoque additis imperet ab ope Græcis ferenda desistere, prælioque abstinere. Sit igitur fortasse corrigendum, ut in MS. cod. comperimus: *Aspere Iunone increpata, & minaciter per Iridem fratre conterrito, jubet auxiliatorem desistere.* Neque segnius poterit, remota conjunctionis particula, ita legi: *Aspere Iunone increpata, minaciter per Iridem conterritum fratrem jubet auxiliatorem desistere.* Mar. Accursius. Vgolettus melius: *conterrita, fratrem jubet* &c.

Periocha xvi Iliados.

Dum face, dum ferro celsam oppugnare carinam
Troes, & Argolici pergunt defendere reges:

A*Chilles Græcorum statum jam sub extrema sorte miseratur. Armis suis Patroclum permittit armari. Qui cum Myrmidonum produxisset exercitum, consternatosque Trojanos Achillis specie fefel-*

fefelliffet, [1] *ruentes fupra vallum*, *& invicem officientes*, *cæco pavore uſque ad campi aperta compellit. Deinde congreſſus Sarpedonem perimit: multiſque hoſtium cæſis, ipſe ab Hectore interficitur, prius ab Euphorbo vulneratus.*

1. *Ruentes ſupra vallum & invicem efficientes*] Legitur, ex aliorum caſtigatione, *effugientes*. ut autem ſolœciſmi fœditas abſit, ſecundam tantum vocalem in quartam circumducendam potius redigendamque credimus, ac ſcribendam, *invicem officientes*, id eſt mutuo impedientes, atque alter alterum proculcantes. Quod inopina trepidaque formidine ruentibus contingit. *Mariang. Accurſius.*

1. *Invicem officientes*] Ita Mariangelus emendandum cenſuit, quod *efficientes* & *effugientes* libri omnes habebant. Effuſe fugientes Trojani, ſibi invicem officiebant, & impedimento erant, ſuper alios aliis præcipitantibus, ut dicetur in proxima Periocha. *Vinetus.*

1. *Ruentes ſupra vallum & invicem officientes*] Hoc Mariangeli eſt, cum foret in libris, *effugientes*, vel *efficientes*. Lego *effligentes*. Gronovius.

Periocha XVII Iliados.

Actoridem cæſum nec te Menelae fefellit.

Circa interemtum Patroclum pugna contrahitur. Cum [1] *in diverſa exercitus contenderent: Græci, ut corpus defenderent; Trojani, ut ad ludibrium* [2] *cadaver abriperent: à Menelao Euphorbus occiditur: & ad oſtentationem glorioſi facinoris Achillis exuviis Hector armatur. Antilochus ad Achillem, nuntius cladis acceptæ, Menelao inſtante, feſtinat. Qui & ipſe poſtea cum Merione intra navalium munimenta ſe recipit: quum tota moles belli Ajacibus ingruiſſet.*

1. *In diverſa exercitus contenderent*] Ita vetus exemplar. nec *eriperent*, ſed *arriperent*. Alterum elegantia, alterum proprietate ſermonis magis amplectendum. *Mariang. Accurſius.*

2. *Cadaver eriperent*] Mariangeli liber *arriperent*; ſcribe *abriperent*. Sic ſæpe alibi; & apud Statium lib. II Achilleid. lege:

— Thalamiſne hac tempora noſtris?
Hicne eſt liber Hymen? ô dulcia furta, doliique!
O timor! abripitur miſera permiſſus Achilles. ita enim libri.

Periocha XVIII Iliados.

Dum furit in medio belli vis ignea Martis.

Achilles in miſerabilem modum Patrocli deflet interitum: quem vi doloris affectum conſolantibus verbis mater allo-

alloquitur: nec inultum amicum fore pollicens, perlaturum sese Vulcani arma promittit. Interea & Iris ab Iunone dimittitur. cujus instantia Achilles extra vallum, quamquam inermis, egreditur: conterritisque Trojanis super alios aliis præcipitantibus, late fuga, & latius formido porrigitur. Eodemque tempore & [1] *Vulcanus exoratus à Thetide, tota nocte, quam longa est, cœlestia in gratiam Nymphæ arma molitur.*

1. *Vulcanus exhortatus*] Rectius: *exoratus*, Accurs. & Vgolettus, ut Per. XIV.

Periocha XIX Iliados.

[1] Oceanum interea surgens aurora reliquit.

Achilles armis cœlestibus ope Vulcani, & munere matris, instruitur. Dein Græcorum primoribus in concilium vocatis, [2] *iracundiam sub abolitione deponit: & promissis ab rege muneribus coram concione ditatur. Tum militibus cibum capere jussis, ipse abstinet. infesto deinde atque intento exercitu pergit in prœlium.*

1. *Oceanum*] Hic versus frequens apud Virgilium, primus est & undevicesimus Æneidos. *Vinetus.*

2. *Iracundiam sua abolitione deponit*] Immo *suam*. Gronovius. Malim, *sub abolitione*, ut Vgolettus edidit.

Periocha XX Iliados.

Iamque adeo celsis armati è navibus ibant,
[1] Millia, quot magnis unquam venere Mycenis.

At integris amborum copiis inter utrosque exercitus pugna conseritur. Dein permissu Iovis, in partes deorum studia dividuntur. Quum pro Græcis Iuno & Minerva decertarent, [2] *neque secius eos Neptunus, & Mercurius, & Vulcanus asserent: Trojanos Apollo cum Venere, & Diana cum matre; Mars etiam, & cum eis Scamander, adjuvarent: tum Æneam, diis, & viribus iniquis cum Achille congressum, quamquam studens Græcis, nube circumdatum Neptunus eripuit.*

1. *Millia, quæ magnis unquam*] Versus trecentesimus & tricesimus primus secundi Æneidos:
Millia quot magnis nunquam venere Mycenis. Vinetus.

2. *Neque secius eos*] Legendum: *Cum non secius Græcos Neptunus & Mercurius*, &c. *Barthius.*

Perio-

1. In

Periocha XXI Iliados.

Intulerat fluvio trepidas fuga fœda catervas.

T*Rojanis usque ad Scamandri fluminis alveum fuga & terrore compulsis, quum jam longius abeundi spatium non pateret,* [1] *in ipso amne * * quum flumen exundat,* [2] *ibi ab Achille duodecim Trojanorum juvenum vinciuntur: qui Patrocli inferiis immolarentur. Ipse Vulcanus ardoribus suis vim torrentis exurit. Tum in campum Achille progresso, passim studia deorum pro sua singulari parte depugnant. Trojanorum exercitus instante victore in mœnia urbis impingitur.*

1. *In ipso amne cum flumen exundat*] Hæc vitiosa sunt. forte, *quamquam flumen exundabat, ab Ach.*

2. *Ibi ab Achille* XII *millia Trojanorum juvenes vincuntur*] Expungenda est illa dictio, *millia.* & legendum non *vincuntur* sed *vinciuntur.* Homerus enim ait, Achillem alveo Scamandri fluminis cum innumeros trucidasset, cæde fatigatum vivos inde duodecim delectos juvenes captivos Græcis sociis ad navem deducendos tradidisse, ut Patrocli deinde manibus immolarentur. Meminit & XXIII rhapsodia eorum non semel, & Ovid. in Ibin ait:

Vt quorum Æacides misit violentus in altum
Corpora cum senis altera sena rogum.

Vt sint & hæc ipsa ἀληθίστερ[illegible] ἐπὶ Σκάγεα. Maro quoque inter ingentem hostium cædem *Æneam pietate gravem*, justitia, rebusque præclare gestis nobilem, inducere non dubitavit, qui viventes octo Iuvenes rapetet, Pallantis umbris immolandos, Homerum, velut arbitror, sequutus. Neque tamen secius Imperatoris Augusti notam, duorum sub exemplo heroum, detersurus. Authoritate cujus (ut quidam tradidere) trecenti ex deditiis capta Perusia electi, ad aram Divi Iulii hostiarum more, mactati sunt. Cujus immanitatis opinio ut credatur, sævum supplieiorum genus, aliis quandoque ab eo inflictum, facit. Rursus, ne fidem omnino res capiat, gentium mitissima etiam in justas pœnas Romana majestas prævenit. Vnde autem tantum nubis castigantium mentibus inciderit, ut XII millia conscripserint, equidem arbitror ob tantillam literam, quæ in *vincuntur* verbo desideraretur. Homericæ quippe lectionis expertes maluerunt dictionem millia contexere, quam duodecim tantum superatos à Græcorum strenuissimo, putare. *Mariangel. Accursius.*

Periocha XXII Iliados.

Pulsa metu Phrygios lustrabant agmina muros.

H*Ector singulari certamine cum Achille congreditur, Priamo atque Hecuba, ne pugnaret, orantibus; Minerva è contra-*

contrario specie Deiphobi, ut dimicet adhortante. [1] *Hector interfectus, & religatus ad currum, ter circum mœnia Trojana raptatur: deinde lacerum corpus defertur ad naves,* [2] *ultione Patrocli, & victoris iracundia, ad ulteriora supplicia reservandum.*

Perio-

1. *Hector interfectus & religatus ad currum ter circum mœnia Trojana raptatur*] Etsi dixerit Virgilius:

Ter circum Iliacos raptaverat Hectora muros.

Homerus tamen ipsius circum Patrocli sepulchrum funebres post ludos neque hoc, sed libro ultimo asseruit. Alterutrumne verum fuerit, vel utrumque fictum, Historiarum fide hic inquiri non oportet. Quando Homericum plasma per singula sequutum Ausonium, vix est (ut opinor) qui vel saltem ambigat. Fortasse vero inde ortus error fuerit, quod hac ipsa rhapsodia fugientem illum ter circum Pergama ab Achille insectatum, Homerus tradidit. Quæ res, velut etiam in epitomen primum redigenda, uno versiculo ante librum ipsum, pro totius argumento, comprehensa legitur. Illud certe arbitrari, stultum infantissimumque fuerit, aut eum de Virgilio sumsisse rem consulto, aut ita quoque ab Homero scriptum ratum, amplius non quæsisse, cum illum toto opere imitandum, pro archetypo, Maronem statuisse sibi, intelligeret. Equidem, quod periochas haberi ipsas corruptissimas situ, temporumq; vitio intueor, priusquam hæc ita nullo modo potuisse scribi ab Ausonio contendere desistam, ejus esse universas, minus impie negaverim. *Mariangel. Accursius.*

1. *Et religatus ad currum, ter circum mœnia Trojana raptatur*] Veteris Tragœdiæ distichum est in prima Tusculana Ciceronis:

Vidi, videre quod me passa ægerrime,
Hectorem curru quadrijugo raptarier.

Vbi Cicero illud *raptare*, trahere exponit: *Trahit Hectorem ad currum, religatum Achilles*, inquit. &, *Non igitur Hectora traxisti, sed corpus, quod fuerat Hectoris.* ac Ausonius ipse in Epitaphio Astyanactis:

--- Iliaci Neptunia mœnia muri
Viderunt aliquid crudelius Hectore tracto?

Idem quoque verbum in ℣ſ. ducentesimo & septuagesimo secundo secundi Æneid. *--- mæstissimus Hector Raptatus bigis. ---* & quadringentesimo & octogesimoseptimo primi:

Ter circum Iliacos raptaverat Hectora muros.

Eadem trahendi significatione. Ceterum unde istam Hectoris occisi raptationem circum muros Trojanos acceperit Virgilius? & quem alium hæc fabula auctorem habet quam Homerum? Qui scribit Hectorem, ter quidem circum muros Trojanos ab Achille actum fuisse, sed adhuc viventem, & fugientem Achillem, cui se viribus imparem esse sentiebat. postquam vero victus, & interfectus fuisset, Achillem per pedes ad suas naves recta traxisse ab eo loco, ubi illum peremerat. Libro vero ultimo Hectorem ter quidem tractum ab Achille fuisse dicit, sed circum Patrocli tumulum, non Ilii mœnia. Miratur itaque non sine causa Mariangelus, quod Ausonius, qui librorum Homeri periochas suscepisset scribendas, ab illo desciverit hoc loco in Virgilii, aut alicujus vetustioris Latini hominis gratiam. *Vinetus.*

2. *Vltione Patrocli*] Vgolettus, *ultioni Patr.* quod si placet, mox ut *victoris iracundia* legatur, necesse est.

1. Fati-

Periocha XXIII Iliados.

Troja vacat lacrymis, ludis Argiva juventus.

F*Vnebres ludi in honorem Patrocli frequentantur. Quibus Diomedes equis superat, lucta & cursu Vlixes, alioque alii genere certationis antestant.*

Periocha XXIV Iliados.

Quisque suas repetunt misso certamine naves.

I*Vpiter Thetidem mittit ad filium, cum mandatis ejusmodi, ut in defunctum sævire desistat,* [1] *fatique hominum in exanimo hoste*

1. *Fatique hominum in exanimo hoste vereatur*] Homerica quidem *Thetis* ad Achillem Iovis perfert mandatum hujusmodi: Succensere ei Deos omneis, ipsumque præ cunctis Iovem, quod insanienri animo vinctum apud naves Hectoris cadaver detineat. Id itaque solvat, acceptisque muneribus Priamo restituat. Verba igitur illa, *fatique hominum in exanimo hoste vereatur:* cum neque de Homero sumta sint, nec cognosci satis posse videantur, in medio relinquimus, tolline commodius, an emendari in his debeat *fata*. Quomodo & novissime imprimi curatum est. Cum autem sententiam ipsam ex libro Tristium tertio desumserit, quo loco insultantem commonens Ovidius ac deterrens, ait:

Humanaque memor sortis, quæ tollit eosdem,
Et premit, incertas ipse verere vices.

considerandum ulterius, an dictio *vices*, subducta esse potuerit, ac legendum, *fatique hominum vices.* ut sit intellectus, exemplo Hectoris exanimi, vices humanæ sortis Achilli verendas. Et cum nihil omnino affirmatum à me velim, non sit & illud etiam fortasse dissonum putare, perinde subtractum nomen, *memor*, ac scribendum, *fatique hominum memor exanimum hostem vereatur.* Codex quippe MS. ita habet, *fatique hominum, exanimum vereatur hostem.* Nec quenquam confusio hæc rerum, modo additarum, modo ademtarum in Periochis, movere debet, quam olim sacra ipsa divini vatis poëmata senserint. Dum lacera illa quidem confusaque antea Pisistratus collegit, ac disposuit, spuriosque versus Aristarchus notavit, ac dispunxit. *Mariang. Accursius.*

1. *Fataque hominum in exanimo hoste vereatur*] Nulla talis sententia apud Homerum. *Fatique* pro *fataque* habet vetus Parisiensis editio: & in antiquo libro Mariangelus reperit, *fatique hominum exanimum hostem vereatur.* ubi legeret: *fatique hominum memor exanimum hostem vereatur.* Vinetus.

1. *Fatàque hominum in exanimo hoste vereatur*] Bene fecerunt Mariangelus & Vinetus quum notarunt in scriptis & vet. editione esse *fatique.* Hoc antiquum & doctum & haud dubie Ausonii: quæ præterea mutarunt, ex ignorantia hujus dicendi generis orta sunt. Afranius Emancipato: *Optandum uxorem, quæ vereatur viri*

 Idem

hoste vereatur, ad sepulturam corpore restituto. Ejusdem jussu & Iris cohortatur Priamum, ut auro filium rependat exanimum. Qui Mercurio duce inter nocturnas hostium profectus excubias, Achilli supplex advolvitur: redemtumque filium justitio publico & deflet, & sepelit.

Idem Compitalibus: *Si non verear, nemo vereatur tui.* Varro Sardis Venalibus: *Non te tui saltem pudet, si nihil mei reverebare.* Sic enim legendum. Plura Nonius Marcellus. *Gronovius.*

PERIOCHA
I LIBRI ODYSSEÆ.

[1] Dic mihi Musa virum, captæ post tempora Trojæ
Qui mores hominum multorum vidit & urbes.

M*Inerva in Ithacam, Iove ita volente, descendit:* [2] *Mentisque Taphiorum ducis sumit effigiem, suasura Telemacho, ut ad Nestorem Menelaumque festinet: qui recens domum*

1. *Dic mihi Musa virum, captæ post mœnia Trojæ,* &c.] Horatii versus hi sunt. Namque ille prior ex Homero transtulit. Sed in quibus semper fuerit non *mœnia* sed *tempora.* Detulit ingenue hoc illi Ausonius, quod non putaverit Poëta modestissimus felicius à se unquam convertendos eos, quam ab Horatio semel fuerint. Ideoque nec verbum *tempora* in *mœnia* commutasse crediderim. Cum præsertim etiam vim quandam miseræ, infelicisque significationis ea voce exprimi non ignorarit, ut apud Ovid.

Forsitan & Pylius citra Trojana per-
isset
Tempora.

& apud M. Tull. *In ipsa novitate meorum temporum.* &, *ô tempora, ô mores!* Neque par conditio est ejus carminis, ex VIII Periocha Iliad.

Aurora in croceis fulgebat lutea bigis.

licet apud Virgil. lib. VII legatur:

Aurora in roseis fulgebat lutea bigis.

Maro enim non unius imitatione loci pangere id potuit. Ausonio locum manifestum tractanti de Virgiliano quidem demere, Homerico tamen addere non licuit. Apud quem tale est:

Ἠὼς μὲν κροκόπεπλος ἐκίδνατο πᾶσαν ἐπ' αἶαν.

Denique in Horatio, *Tempora* permutari mox debere, arbitror. In Virgilio non absurdum videri, si vel, *Croceis* legeretur. Quod in periocha perinde defendendum est, ac *roseis* excludendum. *Mariang. Accursius.*

1. *Dic mihi*] Horatii sunt hi duo versus de Arte poëtica. *Vinetus.*

2. *Mentorisque Taphiorum Regis*] Linenda *Regis* particula. quid est enim *Regis, Ducis.* & legendum *Mentis,* non *Mentoris.* Homerus:

Εἰδομένη ξείνῳ Ταφίων ἡγήτορι Μέντῃ.

Fuit autem is patre natus Anchialo, Taphiisque imperavit. *Mentor* vero socius Vlyssis fuerat, quem ille solvens Ithaca universæ domui præfecit.

Sumta

domum regressi, certi aliquid de Vlixe novissent. Tunc Phemius citharista, adhibitus convivio procorum, inchoat flebilem cantilenam navigationis improsperæ, quæ profectos ab Ilio Græcos diversis sparsit exiliis. quem Penelope, [3] *degressa Chalcidico, argumento tam miserabilis offensa materiæ, ut alia concinat, adhortatur.*

Perio-

Sumta cujus forma in sequenti, & tertia atque etiam antepenultima, & novissima Rhapsodia, adstitisse Vlyssi Minervam cum Poëta finxerit, proximitas & similitudo nominum errorem peperit, seu quod, cum ejus quæ rhapsodia γ. continetur in Meutorem mutationis mentio à Cicerone facta fuerit, Græcarum literarum inscìis immutandi protinus audaciam suasit. Scribit enim l. IX Epist. ad Atticum: *Hic ego vellem habere Homeri illam Minervam simulatam Mentoris.* cui dicerem:

Μέντορ, πῶς τ' ἄρ' ἴω, πῶς τ' ἄρ προσπτύξομαι αὐτόν; Mariang.

3. *Digressa Chalcidico*] CHALCIDICUM, quod ab urbe *Chalcidica* dictum tradit Festus, quod genus ædificii sit, parum novimus. Id legerant apud Vitruvium, Festum, Arnobium, Ausonium, Mariangelus, Philander, Daniel Barbarus. Legimus & nos apud Hyginum: *Merope credens eum esse filii sui interfectorem, qui dormiebat, in Chalcidicum cum securi venit, inscia, ut filium suum interficeret.* quæcunque pars ea fuerit ædium Polyphantis, ubi ille dormiret. Ausonius vero hoc loco, & in periocha libri vicesimi tertii, *Chalcidicum* vocat, quod Homerus *ὑπερῷον*, *locum in superiore ædium parte*, ubi feminæ solerent commorari. Idem vocabulum legitur in Actis Apostolorum de Tabitha, *cœnaculum*que vertit vetus interpres. COENACULUM namque appellarunt initio Latini: ut scripsit Varro lib. 4 de lingua Latina, locum, ubi cœnabant: sed posteaquam in superiore parte cœnitare cœperunt, superioris domus universa, *cœnacula* fuerunt dicta. Cœnaculum quoque dixit idem interpres quod in Matthæi Euangelistæ Græcis *ἀνώγεον*. Quod vocabulum esse idem atque *ὑπερῷον* videtur. *Vinetus.*

3. *Degressa*] Sic vet. Codex. Descendisse quippe illam, *ὑπερῷα*, quod est apud Homerum, indicat, de qua voce Pollux in primo. & Hesychius, *ὑπερώϊον*, *ὑπερῷον*, *ἀνώγαιον οἴκημα*. Tum vel maxime, quod Periocha penultima, primum rhapsodiæ carmen, quo eadem pars Vlysseæ domus, eodemque nomine attingitur, ita fuerit interpretatus:

Chalcidicũ gressu nutrix superabat anili.

Chalcidicum (inquit Festus) *genus ædificii, ab urbe Chalcidica dictum.* M. Vitruvius libro tantum V, *Chalcidica* nominat, *qua in extremis Basilicis, cum locus esset amplior in longitudine, constituerentur.* Meminit & Eusebius, Domitiani temporib. Romæ facta Minervæ *Chalcidica*. Cæterum, ejus argumento materiæ Penelopen non frustra offensam, Homerus inducit. neque enim eo solum poterat offendi, quod Græcorum ei naufragiorum memoria refricaretur, verum etiam quod omen fieri videretur Vlyssi, tot maria tot annis obeunti. *Mariangel.*

3. *Degressa Chalcidico*] Absque dubio *Chalcidicum* Gynæconitis fuit (quod & *δίστεγον*) ideoque *degressa Chalcidico*, noster dixit: quod veteres in sublimi ædium parte mulieribus thalamos construxerint, ut minus facilis ac proclivis ad eas esset aditus, minusque ipsæ virorum alienorum conspectui, & alloquiis essent obnoxiæ.

Periocha II Odyſſeæ.

Oceano extulerat [1] roſeos aurora jugales.

TElemachus Ithaceſios proceres cogit ad curiam: atque ibidem de contumelia domus, & bonorum profligatione conqueſtus, conſilia profectionis exponit, Antinoo reſiſtente: qui eum priuſquam mater nuberet, abire prohibebat. Qua altercatione diu protracta, concilium diſſolutum eſt. Telemachus ad litus procis ignorantibus pergit: adſtantem ſibi adorans Minervam, peregrinationi accommoda parat, hortante maxime dea: quæ populum, ipſumque Telemachum [2] Mentoris ſimulatione fallebat. Inſtructo ergo remigio, & nave deducta, Telemachus & Minerva de portu veſpere inſtante ſolverunt.

1. *Roſeos*] Sic & vet. Codex. quin inſpectione quoque dignum potius videri debet, quod carmen Homericum, tribus librorum initiis ſemper idem, noſter ſemper varium reddiderit. Periocha ſiquidem VIII, ita vertit:
Iam cœlum roſeis rutilat Tithonia bigis.
Mariangelus Accurſius.

2. *Mentis ſimulatione*] Præterquam quod ex Homero ſatis liqueat, *Mentoris* hic pro *Mentis* legendum eſſe, confirmat hanc emendationem cum adductus à Mariangelo ex Cicerone locus, tum Athenæus lib. V, p. 191.

Periocha III Odyſſeæ.

Iam Sol Oceano radiatos promſerat ortus.

TElemachus Neſtorem de patre percontatus, nihil novi accipit ab ignorante: verum idem ſenex ſequenti die, cum Piſiſtrato filio ut ad Menelaum pergat, hortatur. [1] Nec mora facta conſilio. Nocte quippe ea, quæ conſecuta eſt, apud Pheras oppidum [2] hoſpitio Dioclis diverſati, altera Lacedæmonem perve- huntur.

Perio-

1. *Nec mora facto conſilio*] Cod. MS. *nec mora facta conſilio*: hoc eſt, poſt eam deliberationem nihil morati ſunt, Nimirum parænetice, *ubi conſulueris mature facto opus eſt*. Mariang. Accurſ.

2. *Hoſpitio Dioclis verſati*] Fuit, opinor: *diverſati*. Vt Per. 19: *Vlyxemque apud ſe hoſpitio diverſatum comminiſcitur*. Gronovius. Græuius.

1. *Vlyxes*

Periocha IV Odyssæ.

Iamque adeo ventum validæ Lacedæmonis arces.

TElemachum, & qui cum eo venerant, Menelaus comiter hospitio accipit. saneque sub vespera quadam de Vlixe cognoscunt. Die vero altera, totum navigationis ordinem Menelaus explanat: quodque in Ogygia insula, promissis & illecebris nymphæ Calypsonis, [1] *Vlixes remoratur, exponit. Quæ quidem Proteus eidem narraverat de Græcorum ducibus requirenti. Proci autem postquam de abitu Telemachi compererunt, instructa deductaque navi, viginti, qui sese legerant, navigavere, redeunti insidias molientes.* [2] *Circa Asteriam ergo insulam, quæ Ithacam Samumque interjacet, delitescentes, occasionem fraudis exspectant.*

1. *Vlyxes remoratur, exponit*] Priscianus jubet *remoretur*. Gronovius.

2. *Circa Asteriam*] Homerus ipse ait, Ἀστερὶς οὐ μεγάλη. item Plinius. nam *Asteria* & ea creditur, quæ mox *Rhodos* appellata est, & quæ *Delos* Cycladum media & clarissima. Verumtamen & hæc ipsa quoque est Asteria, quam Homerus *Asteridem* nominat, ut Strabo asserit. Quare si Asteriam hoc loco legeris, eadem quidem insula significabitur, sin Asteridem, Homerus planius repræsentabitur. *Mariang. Accursius.*

Periocha V Odyssæ.

Liquerat in tepido Tithonum Aurora cubili.

MErcurius in Ogygiam insulam devolat, ut Iovis monitis Calypso conterrita Vlixem patiatur discedere. Qui contextu [1] *ratis temere properatæ navigationem solus aggreditur. Duodevigesima die, tempestate commota, ex iracundia infestante Neptuno, trabium compago dissolvitur. quo casu proditur ultimæ spei: & irritis conatibus nando* [2] *ab Ino dea misericorde servatur.*

[3] *Quæ*

1. *Ratis temere properare*] Corrige: *ratis temere properata*. Gronovius. nec aliter Barthius in Adversariis. Ἀγχιλόχευτον, αὐτοσχέδιον σκάφος vocat Lycophron: & ejus interpres, αὐτοσχέδιον, τὸ εἰκῆ καὶ ὡς ἔτυχε γενόμενον, quod ad verbum, *ratis temere properata.*

2. *Ab Inone dea misericorde servatur, &c.*] Exemplar manuscriptum *Ino* habet, Græca formula: quomodo & in superiore quoque periocha, *Calypsus* non *Calypsonis*, scriptum reliquisse Ausonium affirmare non dubitaverim. Etenim Latini sermonis leni-

[3] *Quæ calanticam capiti suo demtam natanti accommodat. Cujus ille sustentatu ad usque Phæacum litus evadit.*

lenitas inconditum eum asperumque vocis sonum, usu tamen veterum non improbatum, ægre pati jam assuevit. *Mariang. Accursius.*

3. *Qua Calanticam capiti*] hoc est tegmen muliebre, quod capiti *innectitur.* Græcus enim κρήδεμνον habet κεφαλοδέσμιον videlicet ἢ ἐπιβόλαιον. ideoque *velum* etiam invenias qui verterint. Et ad Paulum scribens Ausonius, Mnemosynen Musarum matrem *Credemnocomam*, ab hoc videlicet tegmine, appellavit:

Μνημοσύνης κρηδεμνοκόμου πολὺ inclyta τέκνα. Mariangel.

3. *Calanticam*] Non dubito, quin idem prorsus sit hac in re *credemnum* & *calantica*. Quæ definierunt Nonius & Eustathius, ille *calanticam*, tegmen muliebre, quod capiti innectitur: hic, in quartum decimum Iliados librum, *credemnum*, capitis tegmen, humeros usque demissum: Κεφαλῆς κάλυμμα, παρειμένον μέχρι τῶν ὤμων. In Odysseæ libro primo, Penelope malas *credemno* velatas habet:

Ἄντα παρειάων σχομένη λιπαρὰ κρήδεμνα.

Et Ausonius Κρηδεμνόκομον Mnemosynen Musarum matrem dixit: ut *credemnum* esse videatur & *calantica*, qualibus utuntur Parisienses matronæ, & *Capas* vocitant, reliquo capitis sui ornamento superponentes. Ceterum quam debeat habere secundam syllabam *calantica*, ambigitur. Philippus Beroaldus, Mariangelus, Alexander ab Alexandro, Perottus, Baïfius, Nizolius, aliique multi viri docti, *calanticam* per *n* liquidam legerunt apud Appulejum, Ausonium, Nonium Marcellum, & Iustinianum: sed *Calauticam*, *u* pro *n*, scribit exemplar illud Florentinum in his Vlpiani, titulo secundo libri tricesimi quarti Digestorum: *Ornamentorum hæc, vitta, mitra, semimitra, calautica, acus cum margarita, quam mulieres habere solent.* Legitur in vetere Glossario *cacautica*, *u* etiam quincta nominis litera, sed *c* pro *l* tertia, quod eandem Florentinam *calauticam* esse diceres. Exponitur quidem εἶδος ζώνης, hoc est species cinguli, sed *Inonis calanticam* Hyginus balteum etiam appellavit, quod balteum cinguli quoque species est. In commentariis vero Servii nec *n* inveni, nec *u*. Sic enim habent in versum noni Æneidos sexcentesimum & sextumdecimum:

Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ,

Pilea virorum sunt, mitra feminarum, quas calaticas dicunt. Vinetus.

Periocha VI Odysseæ.

Carpebat somnos dudum ærumnosus Vlixes.

VLixes postquam ad Phæacum litus enaverat, fatigationem diluit somno. Sed [1] quum virgo Nausicaa regis Alcinoi, ludum in acta cum æqualibus exerceret, somno excitatus, ut erat nudus

1. *Quum virgo Nausicaa regis Alcinoi, ludum in acta*] Hic Ausonius quidem usus est dictione Græca, sed non omnino apud alios inventu rara. nam & Flaccus ea & Virgil. utitur, in V hic Æneid. in V ille Argonauticon. sed & Cicero. Ideoque depravari locus videtur ab immutantibus *in ludum acta* vel *intacta*. Nam Homerus ipsas virgines exercuisse pilæ ludum asse-

nudus, erupit, [2] foliorum oppositu pudenda velatus: & [3] quum supplex ad genua regiæ virginis advolveretur, Minervæ [4] instinctu movit misericordiam salutarem: [5] impositusque carpento, & veste donatus usque ad templum Minervæ, quod ante urbem est, ita suadente virginis pudore, provehitur: ibique familiare sibi numen solita veneratione precatur.

asserit παρὰ θῖν' ἁλὸς, hoc est in maris litore, quo lotas vestes explicuerant. Claudianus:

Non talem Trivia confert laudator Homerus
Alcinoo genitam, quæ dum per littora vestes,
Explicat, & famulas exercet læta choreis,
Auratam jaculata pilam, post naufraga somni
Ocia progressum foliis expavit Vlyssem.

Ausonius: *In acta,* ἀκτῇ enim littus, sed amœna proprie ac secreta littorum significat. quod, verbum de verbo exprimens, ad Ausonium in quadam Epistola Paulinus dixit:

--- Blanda posito locupletis in acta Litoris. Mariang. Accurs.

1. *In acta*] In littore. Græcum est ἀκτῇ. *Vinetus.*

2. *Foliorum oppositu*] Scribe: *appositu.* Heinsius. In Priapejis:

Hujus & Alcinoi mirata est filia membrum
Frondenti ramo vix potuisse tegi.

3. *Cum supplex ad genua regia virginis advolveretur*] Vt Homerus quidem ait, Vlysses secum cogitans, an ad ejus pedes supplex procideret, an sic procul suppliciter precaretur, ut & qua urbem iretur, ostenderet, & vestem aliquam largiretur, hoc satius duxit, ne si propior fieret, injuria puellam provocaret. Accedit & illud signandum, rhapsodia hac commonitum ab Nausicaa Vlyssem, ut cum ad Areten ejus matrem ventum esset, ad genua supplex procumberet, quo eam sibi propitiam redderet. Idque cum exsequi, ut præceptum erat, inducitur sequenti rhapsodiâ. *Mariang. Accursius.*

4. *Instinctu*] Legitur & *instructu.* neutrum improbandum. *Mariangel.*

5. *Impositusque carpento*] Hoc *carpentum*, ἀπήνη est apud Homerum, & ἅμαξα. Qui non dicit Vlixem fuisse carpento impositum, sed Nausicaam, quæ sola carpentum conscendit, jussisse sequi carpentum & mulos, cum ancillis. *Vinetus.*

Periocha VII Odysseæ.

Orabat superos dudum Laertia proles.

[1] *MInerva in puellæ speciem mutata, Vlixem primum in oppidum, mox in domum regiam ducit. Quumque Arete uxor Alcinoi, & unde vestem haberet, & [2] cujas esset, & qua sorte*

1. *Minerva in puella*] Vetus Exemplar: *Minerva puellæ speciem mutuata.* Vocat eam virginem Homer. Νεηνίδι. Mariang. Accursius.

2. *Cujas esset*] C.V. *qui adesset.* Legendum videtur, *quis esset*, vel potius *cujas esset*, τίς, πόθεν εἰς ἀνδρῶν; *quis es, & unde gentium?* Mar. Accurs.

ſorte delatus, ſermone ipſius comperiſſet: bonum animum habere juſſus, ſuadente veſpera, concedit quieti.

Periocha VIII Odyſſeæ.

Iam cœlum rutilat roſeis aurora quadrigis.

A*Lcinous navigationis ærumnam ſummatim ab Vlixe cognoſcit. Exinde juſſis primoribus in curiam convenire, adventum hoſpitis, & infortunia diutinæ jactationis explanat. Accitoque ad convivium Vlixe, citharam jubet pulſare Demodocum. qui quum de Dureo equo, & de Troïco cantaret excidio, lacrymas Vlixi, memoria fortunæ ſuperioris, elicuit. quas cum occultare ſedulo conaretur, aut vultu diſſimulans, aut veſte detergens, oculos in ſe omnium, & maxime regis advertit. Tum Alcinous, cauſa fletuum cognita,* [1] *ut cuncta ex ordine tolerata diſſereret, benigne omnia pollicitus adhortatur.*

1. *Vt cuncta ex ordine*] MS. verius, commodiuſque in hunc modum habet: *Vt ordine tolerata diſſereret, benigne pollicitus adhortatur.* Mar. Accurſius.

Periocha IX Odyſſeæ.

Tum vice ſermonis fatur Laertius heros.

Q*Vattuor iſtinc libri de Vlixis errore contexti ſunt. Namque ab Alcinoo rogatus ſeriem multiplicis erroris exponit, ut ab Ilio profectus, primum ad Ciconas delatus ſit, atque illic expugnata Iſmaro civitate, multis amiſſis fugatus abſceſſerit, atque inde Maleam Laconicæ promontorium* [1] *circumegerit, ac deinde Lotophagos venerit,* [2] *mox ad Cyclopum inſulam, quæ Lotophagis adja-*

1. *Circumegerit*] Verbum *circumago* quum non aliud legere meminerim, quam activum, *circumegerit*, quod hic ſcribunt omnes noſtri libri, mendoſum eſſe ſuſpicor, pro *circumierit*. Vinetus.

1. *Vt quæ inde Maleam Laconicæ promontorium circumegerit, ac deinde Lotophagos venerit*] Lego: *ac dein ad Lotophagos venerit.* & *Laconiæ* vel *Laconices*, ut Vibius Sequeſter fere nunquam aliter. Qui vero *Pialeam* pro *Maleam* nuper impreſſere, non video quem ſequantur, aut quonam pacto promontorium in libro ſtatuerint, quod in terris non fuerit. *M. Accurſius.*

2. *Mox ad Cyclopum inſulam, quæ Lotophagis adjacebat, cum una nave proceſſerit*] *Adjacet*, inſtanti tempore, quam *adjacebat*, ſcribendum potius exiſtimaverim. Ne mutata poſtea naturæ facies intelligatur. Quod nec alibi negle-

neglectum ab Ausonio apparet: ut in Periocha VIII: *Quæ Ithacam Samumque interjacet.* Frequens & apud Homerum est, χεῖται. Animadvertendum & illud, in recensendis erroribus, quos Vlysses pertulerit, ex sua quaq; rhapsodia Homericam prorsus œconomiam ordinemque servasse Ausonium. Homerus enim (quod Penelopæ quoque renarrare eum in penultima inducit) pervenisse primum, ait, ad Ciconas, mox ad Lotophagos, post quos ad Cyclopes, ad Æolum, ad Lestrygonas, ad Circen, ad Cimmerios, in Siciliam (Sirenibus, videl. Scylla & Charybdi præteritis) in Ogygiam Calipsus, in Phæaciam, denique in terram patriam. Quorum seriem errorum nec Tibullus omisit. Vnde ne quem forte ejus, qui doctissimus idemque cultissimus jure sibi primum vendicavit inter commentatores locum, authoritas dubitare hic, aut secus certe credere impellat, Servii Honorati quadruplex uua vel mendum vel erratum palam faciendum nobis est: simulque amolienda plurimorum imbecilla credulitas. Qui tantum circa commentaria oscitabundi inhærentes, meliora usque adeo non quærunt, curantque, ut contumaces quoque instructis (veluti Vlysses ipse Sirenum cautus) auribus prætereant. Virgilius itaque derelictum in Sicilia Achemenidem Ithacensem Adamasci filium ab Vlysse cæterisque sociis, sibi quisque fuga consulentibus, Æneam postea iis littoribus appulsum navi inter suos recepisse, atque ab immansueti Polyphemi feritate liberasse, scribit. Servius id fieri non potuisse autumat, ac dissentire eum ab Homero pariter ac tempore, contendit. In his enim versibus:

Vidi egomet duo de numero cum corpora nostro
Prensa manu magna, medio resupinus in antro,
Frangeret ad saxum. Ita ejus passim commentaria leguntur. *Homerus dicit quatuor à Polyphemo interemtos. Qui etiam scribit Æneam prius quam Vlyssem ad Siciliam venisse. Ergo vel dissentit, vel dicit, duos vidisse, sed quot occiderit nescire.* Nec multo post, *Vlysses*, inquit, *ad Polyphemum venit relicta Calypso, cum qua fuerat decem annis. Vnde (ut supra diximus) Virgilii dictis dissentit temporum ratio.* Primus igitur bis repetitus error ille est, non prius in Ogygiam Vlyssem Homerica descriptione (quod paulo ante suo ordine retulimus) delatum quam in Siciliam pervenerit. Ideoque nec temporibus, nec, quem maxime secutus est, authore Virgilium argui. Aliud vero mendacium, æque manifestum, quod nec pervenisse quidem, nedum prius vel posterius, Æneam ad Cyclopes, unquam meminit Homerus. Tertium, quod sex à Polyphemo interemtos ac comesos ejus socios, non quattuor, rhapsodia IX tradit. Quartum, quod non decem, sed septem cum Calypso annis demoratum, rhapsodia VII ostendit. Licet Ovidius *sex* dixerit, de Ponto:

An grave sex annis pulchram fovisse Calypso?

Vbi *septem* etiam reponendum non inepte quis conjiciat. Nisi tam hoc in Ovidio ferendum videatur, quam in Statio, qui Vlyssis socios, cum Homerus dixerit in porcos transformatos, in luporum ora versos, edidit: Tam paucis verbis tot errores (dicet aliquis) in Servio! Nos etiam per universa commentaria, sed Servii eos esse, haud facile affirmaverimus. Non hercle magis, quam alterius censeri, quæ vicissim egregiæ eruditionis, miræque brevitatis, Maronis Poëtarum summi virtutem auxerunt. Quis enim addita pleraque in ejus scriptis, mutilata plurima, commutata innumera, negare ausit? Quis præterea interpres adeo inconditus tantum in eruditione virum in minutissima quæque lapsum toties affirmet? Quid est autem, quod in bonis aliis, qui olim scripserint, mendas accusamus, tegimus, in li-

adjacet, cum una nave processerit: eaque sedulo occultata, ipse cum duodecim sociis, in antrum Polyphemi penetraverit: qui cruentis dapibus expletus, quas cæde sociorum ejus instruxerat, vino etiam, quod Vlixes ingesserat, temulentus, quum in somnum procubuisset, ab Vlixe cæcatus, pœnas immanitatis exsolvit.

brarios plerumque rejicimus, Servium tamen die dicta reum agimus? apertoque in eum titulo invehimur? neque ejus commentaria exscriptatores animadvertimus, nusquam eadem? Haud ego tamen arbitrabor, nihil quicquam inveniri apud Servium, quod vel improbari jure, vel contemni possit, atque omnibus acquiescendum. Quin commonendi quoque lapsus, sed modeste, sed citra calumniam. Nec dissimulabimus, in plerisque exemplaribus ita legi, ut non ab Homero, sed Historicorum fide dictum videatur, Æneam priusquam Vlyssem in Siciliam delatum. Verba ipsa hæc sunt: *Ante ad Siciliam Æneas, quam Vlysses venisse dicitur.* Quibus tamen haud utique error abest. quando etiam qui cum Virgilio conveniant scriptores sese Græci offerant. Dictys siquidem Cretensis, gravis alias, nec incelebris Historiæ Trojanæ author, hinc illum rapuisse navigationis cursum asserit ad Lotophagos, ad Cyclopas, in Æoliam, ad Circen, ad Calypso, ad Inferos, ad Alcinoum. *Mariang. Accursius.*

Periocha x Odyssex.

Æoliam ventorum agimur patriamque domumque.

HInc refert *Æoliam se fuisse pervectum, donisque donatum ab Æolo rege ventorum, qui omnibus comiter præbitis, quo securior navigaret, ventos etiam dederit utre conclusos: utque, quum jam Ithacæ propinquaret, refusus sit in soporem;* [1] *sociique ejus opes aliquas in scorto inesse existimantes, dormiente ipso vincula dissolverint: adversisque flatibus* [2] *ab visa jam patria*

1. *Sociique ejus opes aliquas in lora*] Scribendum puto *Lura*, ut sit ejus pars pro toto utre. *Lura* enim (ut Marcellus scribit) *os culei* vel *utris* significat. Vnde *lurcones* capacis gulæ homines, & bonorum suorum consumtores. Nec deerunt qui *soro* scriptum magis putent, ventorum ipsam thecam loculumque interpretantes, Græca voce, σωρός. in quo Apim taurum olim positum, *Sorrapim*, mox *Serapim* appellatum, Nymphodorus tradit. Nec prætereundum, reperisse quidem nos in Codice non multæ fidei, *In scorto esse existimantes.* Mar. Accurs.

1. *In lora*] Ita legendum. Festus: *Lura os culei, vel etiam utris.* Turneb.

1. *In lora inesse*] *Loram* suspicari liceat utrem quondam dictum, qui ex bubulo corio esset: quali suos conclusisse ventos Æolum fabulatur poëta. *Vinetus.*

2. *Ab ipsa patria*] Scribendum: *ab visa jam patria.* Nam modo dixit proximum Ithacæ fuisse. *Barthius.* Confirmat hanc emendationem illud Macarei apud Ovidium lib. 14 Metamorph. de Vlysse:

— fla-

patria sint relati. Inde ut Antiphatem, Læstrygonasque delatus sit. Ibi amissis una minus ceteris navibus, Circeum littus accesserit: ibique veneficio potentis deæ [3] Eurylochus, & præmissi cum eo socii [4] in ferarum ora conversi sint. Ipse etiam similia passurus, Mercurio procurante vitaverit; ceterosque socios ad speciem pristinam redigi, virtutis admiratione, compulerit.

— flatuque secundo
Lucibus isse novem, & terram adspexisse petitam.

& quæ Homerus lib. x Odyss.

Τῇ δεκάτῃ δ' ἤδη ἀναφαίνετο πατρὶς ἄρουρα.
Καὶ δὴ πυρπολέοντας ἐλεύσσομεν ἐγγὺς ἐόντας.

3. *Eurylochus & præmissi cum eo socii, &c.*] Homerus, præter *Eurylochum*, mutatos duos & viginti asserit in porcos, qui cum eo prius, sorte ducti, flentes missi fuerant,

— ἅμα τῷ γε δύω καὶ εἴκοσ' ἑταῖροι
Κλαίοντες. Ipse enim solus, fraudem suspicatus, prodigiosam Circes domū ingressus non est, & pharmaco abstinuit, ac viso sociorum monstro (*— si qua fides augentibus omnia musis*) duri fati nuncius ad Vlyssem contendit. Hinc & Naso XIV Metam. ait:

— solum caruisse figura
Vidimus Eurylochum, solus data pocula fugit.

Sed mirum est, dignumque observatione, quod is, cum Homerum plane fuerit secutus, sorte lectos ait *Eurylochum* ac socios viginti unum. Quorum quatuor & nominat. Ita enim Macareum inducit:

Sorte sumus lecti. Sors me, fidumque Polyten,
Eurylochumque simul, nimiique Elpenora vini,
Bisque novem socios Circaa ad mœnia misit.

Quo autem modo ex Homero omnes ejus socios præter Vlyssem transformatos dixerit Boc. non etiam intelligo. Putabat Socrates, idcirco dictam Circen commutasse homines in porcos, quod his multis fere illos enutriret, quæ non esurientes, minimeque sitientes, ad edendum atque ad bibendum irritarent. Vlyssem autem qua Mercurii consilio, qua sua abstinentia suem factum non fuisse. Vitanda itaque ciborum, poculorumque imprimis ea genera, præcipiebat. Author Xenophon. Meminit & Plutarchus in libello de Nugacitate. *Mariangel. Accurs.*

3. *Eurylochus, & præmissi cum eo*] *Eurylochum* excipit Homerus: qui renunciare posset Vlixi, quid aliis accidisset. *Vinetus.*

4. *In ferarum ora*] In sues Homerus. *Vinet.*

Periocha XI Odysseæ.

At postquam ventum ad naves & littora ponti.

Digressus à Circe Avernum pervenit: qui locus descensus ad manes existimatur. Ibi sacris rite perfectis, scrobem complet sanguine victimarum: & circum volitantibus animabus nullam sinit haustum cruoris attingere, nisi, ut Circe monuerat, prius Tiresias vates inde libasset. Ibi & heroidas plurimas videt. Qua-

Quarum enumerationem multa veterum fabularum venustate contexit.

Periocha XII Odysseæ.

Iamque adeo Oceani liquidos pede liquerat amnes.

C*Ompertis à Tiresia vate, quæ oportuit scire, regreditur ad Circen: ab eaque, ut evitet mala cetera, edocetur: ut Sirenas prætereat, letalem navigantium cantilenam: ut Scyllam prætervehatur, & Charybdim, freti Siculi famosa portenta. Quibus malis non sine gravi perpessione superatis,* [1] *Trinacriam pervehitur, ubi incustodita Solis armenta frustra prohibente ipso, ceteri socii, penuria cogente, dilaniant: dirisque prodigiis admissa boum cæde terrentur:* [2] *ac mox inde navigantes, fulmine ad unum omnes intereunt, excepto Vlixe: qui fragmento carinæ cohærens, & adminiculo ejus adjutus, ad Ogygiam insulam solus enavit.*

1. *Trinacriam pervehitur*] Non *Trinacriam*, i. e. *Siciliam*, sed *Thrinacriam*, aliam Homero insulam significari, qui ejus Odysseam transtulere, rem prorsus novam conantur inducere, eo Θρινακίην dictitante. Miror autem non animadvertisse, quod ipsa, quæ à nostris Sicilia, *Sicania*, *Trinacria*, *Trinacris*, *Triquetrave*, nuncupari consuevit, à Græcis etiam *Trinacria*, *Trinacris*, *Thrinax*, & *Thrinacia* dicitur. Strabo: *Est quidem Sicilia triangula specie, & propterea Trinacria quidem prius; mox Trinacis appellata est, translato in consonantiorem vocem vocabulo.* Meminit etiam Stephanus. *Mariang. Accursius.*

1. *Trinacriam*] Siciliam. quam Homerus Θρινακίαν appellavit. *Vinetus.*

2. *Ac mox inde navigantes*] Ita Exemplar MS. est enim cum superiore colo subnectendum: ut intelligamus, ob mactatos boves, & in Sicilia portentis territos, ac deinde navigantes fulmine disjectos, mersosque. *Mariang. Accursius.*

Periocha XIII Odysseæ.

Conticuere omnes, intentique ora tenebant.

E*Narratis omnibus, quæ in multiplici errore pertulerat, à principibus Phæaciæ viris donis plurimis honoratur: à quibus remigio, & necessariis omnibus navis instruitur; dormiensque in Ithacam quietissima navigatione devehitur. Atque illic in portu patrio cum muneribus universis quiescens, & omnium ignarus exponitur; Phæacibus eo dormiente remeantibus.*

Periocha XIV Odysseæ.

Egreditur portu, tenuis quo semita ducit.

[1] *Somno expergitus Vlixes portum & litus patriæ non sine animi consternatione cognoscit: admiraturque, ut advectus, ut expositus, ut relictus sit, ut cuncta nesciret. Requirit universa donorum: quæ postquam incolumia videt, quam potest tutissime occultat; consiliisque à Minerva confirmatus, ad servum suum Eumæum subulcum simulatus accedit, naufragi, & mendicantis imitatu. Interrogatus deinde quis esset,* [2] *ait se esse Cressium: in Ægyptum* [3] *navigantem Trojam fuisse delatum. Eumæum etiam cum affectione mœstissima perurgens, & cogente denique vespere, & imbre continuo, sagulo amicitur. atque ibidem multa secum volvens, tandem concedit quieti.*

Perio-

1. *Somno experrectus Vlysses, portum & litus*] Totum id cum superiore periocha connectendum fuit, cumque ita esse, ordine monstretur Homerico, non *confirmatus*, in novissima particula, sed *confirmatur*, emendandum videretur. Ego autem in conjecturam vero proximam adducor, ita quædam hic præpostere temerarios retulisse librarios, uti suo ea loco integra pepulerint, convellerintque. Homerus sane nequaquam cognovisse eum litus patriæ affirmat, cum quia diutius abfuerit, tum quod eum nebula Minerva sepserit, ne à quoquam antea agnosceretur, quam ipsum omnia componere, procorumque contundere proterviam, monuisset. Qui postquam circumductis in omnem partem oculis satis admiratus est, ignarus quam orbis partem teneat, Phæacumque munera repetiit, exhibita Minerva nubem scidit, & solum patrium agnoscere permisit. Sit itaque hoc fortasse modo digerendum, connectendumque: *Somno experrectus admiratur, ut advectus, ut expositus, ut relictus sit, ut cuncta nesciret. Requirit universa donorum, quæ postquam incolumia videt, quam potest tutissime occultat; consiliisque à Minerva confirmatus, portum & litus patriæ non, sine animi consternatione cognoscit.* Mariang. Accursius.

1. *Somno expergiscitus*] *Expergitus* legendum hic puto, ut in periocha libri quinctidecimi Iliados. *Vinetus.*

2. *Ait se esse Cressium*] Quomodo legendum videri potest, dum ne nomen ejus id esse putetur. Cujus etiam Homerus hic non meminit, *Cretensem* illum se finxisse tantum testatus. idque mox repetit, & nomen simul explicat, *Æthonem.* Est autem ex inclinatione Græca Κρήσιος. Cætera, quæ in hac periocha sequuntur, tam mutilata sunt, quam falsa. *Mariang. Accursius.*

3. *Navigantem Trojam*] In ipso est Homero, istum *Cressium*, postquam ab Ilio capto, in Cretam suam rediisset, in Ægyptum sponte navigasse. sed nec quæ sequuntur in hac Periocha Græcis satis consentiunt. *Vinetus.*

3. *Navigantem Trojam*] Malim: *Troja.*

1. It

Periocha XV Odyſſeæ.

[1] It Lacedæmonias arces Tritonia Pallas.

Telemachus à Minerva per ſomnium commonetur, domum ut rediret. [2] *matureque digreſſus cubili, à Menelao veniam reverſionis exorat. qua comiter impetrata, regreditur ad navem in portu Pylio manentem. Piſiſtratoque ad urbem,* [3] *atque ad patrem remiſſo, ipſe propere ſolvit è litore, comite navigationis aſſumto Theoclymeno vate Argivo, uno ex iis, quos Melampus Amythaonis erudivit. Vitatiſque inſidiatoribus procis, advehitur in patriam. Et ſociis quidem portum petere juſſis, ipſe diverſo itinere ad agrum Eumæumque proficiſcitur.*

1. *It Lacedamonias arces*] De voce quidem *arces* conſtare videtur, vel eo, quod in quarta Periocha ſcriptum ab eodem eſt:

Iamque adeo ventum valida ad Lacedæmonis arces.

Prima vero particula non ſegnius in verbum *it*, quam in præpoſitionem *ad*, quæ ſit apud Homerum *εἰς*, transire poterit:

Ἠ δ' εἰς εὐρύχορον Λακεδαίμονα Παλλὰς Ἀθήνη
Ὤιχετ' Ὀδυσσῆος μεγαθύμου φαίδιμον υἱόν.

Nec obſtiterit ſententia interciſa verboque nullo fulta: cum ſit & in cæteris factitatum. *Mariang. Accurſ.*

2. *Matureque*] Emenda: *matureque.* & mox *diverſo*, ex MS. pro *adverſo*. Mariang. Accurſius.

3. *Atque ad patriam emiſſo*] Prætulerim: *atque ad patrem remiſſo.* & ſic legendũ eſſe ex Homero liquet. Paulo ſupra legerim: *At Lacedamonias*, &c.

Periocha XVI Odyſſeæ.

Commune Eumæus mapale & divus Vlixes.

Telemachus Eumæum nuntium reditus mittit ad matrem. Ipſe, Minerva ita volente, patrem cognoſcit: & cum eo deinceps agenda diſponit. Penelope autem cognito reditu filii, in conventum procorum, qua verecundia ſinebat, egreditur. increpatiſque inſidiatoribus filii, non minus irata, quam mœſta diſcedit.

Periocha XVII Odyſſeæ.

Iam cœlum roſeis rutilat Tritonia bigis.

Telemachus anxiæ matri ordinem peregrinationis enarrat. Vlixes ad oppidum, Eumæo opitulante, perducitur. Domum, in qua proci epulabantur, ingreſſus, emendicat cibos, miſerabiliter ambien-

ambiendo. Inde ab Antinoo injuriose afficitur. Cui Penelope diras ob inhumanum facinus imprecatur. [1] *A qua missus Eumæus est, ut hospes, sic enim se ferebat,* [2] *ad eam provocaretur. Qui tum quidem invitatus gratiam facit: sed venturum sese ad vesperam pollicetur.*

1. *A qua missus Eumaus est*] Legendum: *à qua missus Eumaus, ut hospes ad mensam provocaretur; qui tunc,* &c. *Barthius.*

2. *Ad eam provocaretur. Quod tum quidem*] Lego: *ad eam vocaretur. qui tum quidem invitatus gratiam facit.* Gronovius.

Periocha XVIII Odysseæ.

Irus adest [1] populi per mendicabula notus.

MEndicante intra proprios lares Vlixe, alius quoque pari egestate Irus accessit, popularis Ithacesius, stipes in triviis solitus rogare. Iurgium ergo inopiæ communis æmulatione conseritur, quod ex verbis processit ad manus, hortantibus procis, quo magis rixa crudesceret, propositoque præmio caprini ventris omento. Victor igitur Vlixes, seminecem Irum extra januam projicit, ridicula adhortatione compellans. Penelope etiam munera sibi à procis, pro opibus cujusque conferri, singulorum studia experiens, deposcit, quæ mature, utpote à cupientibus, offeruntur.

1. *Populi per mendicabula*] Æque recte: *populo.* Homero πανδήμιος πτωχὸς, lib. XVIII Odyss.

Ἦλθε δ' ἐπὶ πτωχὸς πανδήμιος,
ὃς κατὰ ἄστυ
Πτωχεύεσκ' Ἰθάκης, &c.

Periocha XIX Odysseæ.

At parte interiore domus secretus Vlixes.

VLixes cum Telemacho arma omnia de medio amoliuntur, procis perniciem comparantes: nequid aut minimenti, aut teli relinqueretur, qui vel cavere vim, vel inferre possent. Ad Penelopen inde accitu ipsius pergit: ibique, ut Eumæo dixerat, Cretensem se esse mentitur, Vlixemque apud se hospitio diversatum comminiscitur. Mox quum Euryclia ejus nutrix, hospitalis officii causa, pedes ejus elueret, tactu manus animadvertit

cicatricem, quam habebat ex vulnere, [1] *in Parnasso quondam suis dente percussus. Quo argumento alumnum suum esse agnoscit. Sed ab eodem, nequid ultra vel quærat vel garriat, coërcetur.*

1. *In Parnasso quondam*] Commodius scribitur, *in Parnesso*, cum vocali secunda, hoc est, ἐν Παρνησῷ. ut sit non mons Parnassos, sed urbs Παρνησός. ad quam venisse illum asserit Homerus, ut Autolycum maternum avum videret. *Mar. Accursius.*

1. *In Parnaso*] Ε᾿ν Παρνασῷ. Homero Παρνησὸς dictus fuit hic Phocidis mons; sed vulgo Παρνασσὸς, auctore Eustathio, hoc est *Parnasus* unico *s. Vinetus.*

Periocha xx Odysseæ.

Iamque procos genua amplectens orabat Vlixes.

EPulantibus procis [1] *Ctesippus in Vlixem crus bubulum jacit: sed destinatione non potitur. Theoclymenus autem apud Ithacenses* [2] *divinationis expertus, imminens procis vaticinatur exitium. Quorum multa cavillatione derisus, mensa & domo, tamquam furiosus, excluditur.*

1. *Eresippus*] Scribe: *Ctesippus*, hoc est, Κτήσιππος. Mariang. Accursius.

2. *Divinationis ex parte*] Sic codicum nostrorum vetustissimus, pro *divinationis experta.* idemque *Eresippus* pro *Ctesippus*, hoc est Κτήσιππος. Vinetus.

2. *Apud Ithacenses divinationis experta*] Atqui novus hospes erat. Sic enim apud Homerum Eurymachus:

Α᾿φραίνει ξεῖνος νέον ἄλλοθεν εἰληλουθώς.

retinui igitur *divinationis expertus*, id est, artis suæ divinandi nunc primum apud Ithacenses periculum faciens.

Periocha xxi Odysseæ.

Hic mentem dedit Icariæ Tritonia Pallas.

VLixes Eumæo & Philœtio, fidei eorum industriæque confisus, quis sit revelat. Et postquam facta cognitio est, cædem procorum [1] *tempore instrui placet. Quos Vlixes astu aggreditur, ut ipsum quoque intendendo arcum vires seniles explorare patiantur, quem uni quondam Vlixi facilem si quis intenderet, habiturus esset præmium jus Penelopes nuptiarum. Sed prohibentibus procis, ne id ridiculus & mendicus auderet, quod frustra juven-*

1. *Tempore instrui*] Editiones aliæ, pro *tempore instrui.* Sed *tempore*, vel *tempori*, si pro *mature* ponitur, probum est.

2. *Quo-*

juventus tam lecta tentasset, dat Telemachus Vlixi, ceteris abnuentibus, experiendi potestatem. Et hinc nascitur admiratio prima virtutis, dedecore suo ceteris erubescentibus, [2] *quorum ignaviam senex, & mendicus arguerit.*

2. *Quorum ignaviam senex mendicus*] MS. Codex: *senex & mendicus.* Mariang.

Periocha XXII Odysseæ.

Squallentes humeris habitus rejecit Vlixes.

VLixes loco ulteriore capto intendit arcum, omnibusque foribus occlusis, ne qua pateret effugium, plerosque vino saucios, aut novitate rei stupidos, aut quidlibet aliud meditantes conficit. Quum primum omnium confixisset Antinoum, qui audacia, & petulantia ceteros superaverat: Eumæus, & Telemachus, & Philetius sumtis & ipsi armis, egregia in consternatos cæde grassantur. Iamque omnibus interemtis, duobus tantummodo parcitur: Phemio citharœdo, qui ministerii causa adhibitus, [1] *nihil omnino in Vlixis domo, quod contumeliosum esset, ediderat: & Medonti præconi, cujus modestiæ etiam Telemachus suffra-*

1. *Nihilominus in Vlyssis domo quod contumel.*] Dictio *nihilominus*, intellectum frangit. Emendandum igitur fortasse fuerit, *nihil*, aut *nihil omnino*, aut etiam, *nihil minus in Vlyßis domo, quam quod contumeliosum esset ediderat.* Sed tam hoc, quam quod sequitur multomagis in medio relinquimus. An scil. scribi debeat: *Et Medonti Præconi*, pro *Medonti uni.* A suo enim utriusque officio eos nominari nonnihil intercedebat, ut apud Homerum: Φήμιον ἀοιδὸν καὶ κήρυκα Μέδοντα. Qui etiam utrumque à Telemacho protectum, liberatumque Vlyssis cæde, monstravit. Sed mirum est, quonam modo *Medontem* hunc, probatum in Vlyssis domo, atque à procacitate aliorum secretum Ovidius *dirum* appellaverit, interque petulantissimos retulerit, in Epistola Penelopes ad Vlyssem:

Quid tibi Pisandrum, Polybum, Medontaque dirum
Eurymachique avidas, Antinoïque manus,
Atque alios referam?

Nec Planudes aliter interpretatur; quam καὶ τὸν δεινὸν Μέδοντα. Importunum ergo visum iri multis scio, in ea Epistola quicquam immutari, quæ nullius non versata manu jam fuerit. Ideoque quod affirmari fere posse videbatur, tantum admonere libet, nominis similitudine, *Amphimedonta* reponendum. Vt legatur:

Quid tibi Pisandrum, Polybum, Amphimedontaque dirum.

Quem & Homerus hac ipsa rhapsodia cum Pisandro, Polyboque junctim fere percurrit:

Εὐρύνομός τε, καὶ Ἀμφιμέδων, Δημοπτόλεμός τε,
Πείσανδρός τε, Πολυκτορίδης, Πόλυβός τε δαΐφρων. Mariang. Accursius.

ſuffragabatur, [2] *& qui cum Telemacho erant. Melanthium famulorum Vlixis unum, qui procorum proterviam ſemper armaverat, cruciabiliter occidunt. Puellas inde duodecim, quæ cum procis flagitioſe conſueverant, ſuſpendio perimunt. Vlixes cæde ad plenum perpetrata, ignem adolet: incenſoque ſulfure domum piaculo purgat.*

2. *Et qui cum Telemacho erant*] Vera hæc, ni cum ſequentibus jungantur, haudquaquam eſſe poſſunt ex Homero. ſed & omnem ſeriem interturbant. *Mariang. Accurſius.*

Periocha XXIII Odyſſeæ.

Chalcidicum greſſu nutrix ſuperabat anili.

E*Vryclia nutrix geſtæ rei nuntia, Penelopen de ſomno excitat.* [1] *Quæ advenientem ad ſe maritum non temere ipſum eſſe perſuadet. quadam cubiculi lege, & genialis lecłuli poſitu ſibi tantum & Vlixi cognito, an ipſe ſit maritus, explorat.* [2] *In cœtum deinde conveniunt, totamque noctem mutuo ſermone conſumunt. Et hinc quidem elegans replicatio laborum, quos Vlixes pertulit, mira concinnatione colligitur.*

1. *Quæ advenientem*] Lege: *quoi.* Barthius.

2. *In coitum deinde conveniunt*] Turpior demonſtratio, quam vel Auſonii moribus conveniat, vel ab Homero dictum fuerit, qui rem mira verecundia velavit. Quare unius tantum literæ mutatione, ex MS. Codice emendandum crediderim, *incætum.* Nam & in Polygitonem, eodem velamento ſcriptum eſt:

Verbaque laſcivos meretricum imitantia cætus. Item:

Fœmineos cætus & non ſua bella laceſſunt. Mariang. Accurſius.

Periocha XXIV Odyſſeæ.

Tartaream vocat in ſedem Cyllenius umbras.

P*Rocorum animas recenti & communi cæde congeſtas, catervatim Mercurius ad inferna compellit. Tunc circa Agamemnonem manes heroici congregantur.* [1] *Miratique lectorum juve-*

1. *Miratique lectorum juvenum gregem*, &c.] Incondita quidem hæc, & minus plana, ni ex MS. Codicib. in hunc modum reponantur: *Miratique lectorum juvenum cum grege denſitatem, uno agmine commeantem, cauſam interitionis accipiunt.* Mariang. Accurſius.

1. *Iuve-*

juvenum congregem densitatem, uno agmine commeantum, caussas interitionis accipiunt. Tum apud inferos quoque virtus Vlixis, & Penelopes pudicitia prædicantur, ab Agamemnone præ ceteris, [2] *cui dispar fuerat in utroque fortuna. Vlixes ad Laërtem patrem in agrum profectus, &* [3] *inopinato reditu, & rerum gestarum relatu, affecit senem:* [4] *afficitur ab eo cognitis quas exantlasset æru-*

1. *Iuvenum gregem densitatemque uno agmine commeantem*] Sic vetustissima Parisiensis editio. Mariangelus ex antiquioribus libris reponendum censuit: *juvenum cum grege densitatem uno agmine commeantem.* sed quid hic istud, *cum grege?* Ego, si certo scirem, in vetustis exemplaribus reperiri præpositionem, ex ea, & illo *gregem, congregem* facere non dubitarem: si sic legerem, *Mirantique lectorum juvenum congregem densitatem uno agmine commeantem.* Hoc enim composito vocabulo locis aliquot usus est Ausonius. *Vinetus.* Lege, *commeantum.* Grævius.

1. *Miratique lect. juven. cum grege*] Recte Vinetus prætulit *congregem.* quo vocabulo Ausonius sæpius usus est. Sed & porro quod sequitur, *uno agmine commeantem*, legendum est, *commeantium*; perfacili errore: qualis fere ille est, quem in Horapolline notavi lib. II. cap. LXXII: ἐὰν γάρ τις, inquit de Hyæna, τὸ δέρμα τούτου περιβάληται, καὶ παρέλθῃ διά τινων ἐχθρῶν, οὐ μὴ ἀδικηθήσεται ὑπό τινος, ἀλλὰ παρέρχεται ἀφόβως. Lege: καὶ παρέλθῃ δι' ὧντινων θηρίων. posset tamen retineri, διά τινων: sed pro ἐχθρῶν, θηρίων legendum esse Plinius evicerit, qui lib. XXVIII. c. VIII de Hyænis hæc ait: *Præcipue Pantheris terrori esse traduntur, ut ne conentur quidem resistere: & aliquid de corio earum habentem non appeti.* Hæc an ad Pantheras solas, an & ad reliquas omnes feras pertineant, haud liquido dixerim; certe ad feras, non ad homines pertinent.

2. *In utroque*] Fortuna (inquit) Agamemnoni dispar fuit in utraque re, in virtute videlicet, qua vir ille rebus præclare gestis inter Græcos præstare non potuit, turpi morte potitus, & uxoris Clytæmnestræ impudicitia. *Mariang.* Forte, *in utrumque.* Grævius.

2. *Cui dispar fuerat in utraque fortuna*] Vlixi contigit uxor pudica, Penelope: Agamemnoni impudica, Clytæmnestra, Vlixes domum reversus, pœnas de procis suæ conjugis sumsit: Agamemnon ab eodem bello Trojano domum reversus, occisus fuit ab uxore sua, & ejus adultero Ægistho. Sic Agamemnoni fortuna fuit dispar in utraque, tam in virtute, quam in pudicitia. *Vinetus.*

3. *Inopinato & reditu, & rerum gestarum relatu*] Sic meorum exemplarium vetustissimum, quomodocunque alia. Idem mox habebat, *arumnis*, alia *ærumnis*. Debet autem scribi per *t* non per *c* verbum *exantlo*: quod à Græco fit ἐξαντλῶ, *exhaurio* significante. Cicero in Lucullo: *Credoque Clitomacho ita scribenti, Herculis quondam laborem exantlatum à Carneade.* Et secundo de Divinatione: *Tot nos Trojani belli exantlabimus annos.* Vinet.

4. *Afficitur ab eo cognitis*] *Cognitu.* Sic in Vet. MS. Potest etiam hoc schemate dictum videri, *Afficitur ab eo cognitu*, sc. ærumnarum, *quas ærumnas exanclasset.* Apulejus: *Variorum populorum cognitu.* Symmachus: *Postquam de meo cognitu amara legisti.* Porro in verbo *exanclare* sunt qui innovare conentur *exantlare.* Non desunt &, qui Ausonium insimulent, quod Quintilianus id vitandum duxerit, ut nimis priscum, & ab ultimis oblitera-

ærumnis. Subinde & patres procorum, neces juvenum properant ultum ire: consilioque, [5] & vi communicatis, ante expectatum, agro superveniunt. Sed eos jam comitatior Vlixis fundit, fugatque. Verum gliscentibus odiis, & majore seditione ant tumultu spectato, ex sententia Iovis in Ithacam Minerva descendit: & conciliata utrinque pace, studia, & motus partium, rerum gestarum [6] abolitione componit.

tisque repetitum temporibus. Equidem Ausonium ita ab istorum vindico calumnia, ut M. Fabio nihil derogem. Itaque hoc tantum meminerimus, usum eo verbo principem Latini sermonis Marcum Tullium non semel, post eum bonos fere omnes. Tempestate quoque nostra universos bonos, doctosque intelligo. Stultis enim, qui & ipsi scripserint, nusquam esse locum convenit. Est certe apud Græcos ἀντλῶ haurio, quod verbum & Latini quoque susceperunt veteres. Compositione postea cum ἐξ, quod per *t* literam debuerat, per *c* mansit *Exanclare*. cognatione qua se elidunt, impelluntque hæ literæ, ut *pretium* & *precium*, *vitium* & *vicium*; cæteraque notissima. *Mariang. Accursius.*

5. *Et vi communicationis*] Abscissa dictione, corrigendum arbitramur *communicatis*, ut intelligatur non avidius, quam cautius; nec audacius, quam pro viribus, sed consilio his adhibito. *Mariang. Accursius.*

6. *Absolutione*] Lege: *abolitione*, hoc est, *ἀμνηστία*, quæ est oblivionis lex. *Gravius.*

Paucu-

PAucula hæc, Benevole Lector, dum in aliis occupantur operæ, & in aliquod tempus editio differtur, è variis, quos legebam, scriptoribus collecta, non contemnenda esse duxi; verum potius sub finem operis conjicienda. Si quid in iis boni, non me pœnitebit operæ: sin mala omnia, suum certe locum obtinebunt, id est, negligentur.

OMISSA COMMISSA AD EPIGRAMMATA.

CArm. I, Num. 3: Quæ de *alis Victoriæ* commentatores attulerunt, pervulgata sunt: possentque innumera testimonia cum ex antiquis scriptoribus, tum è numismatibus colligi. Describit illam, seu depingit potius Prudentius lib. II adv. Symmachum in initio:

— Aurea quamvis
Marmoreo in templo rutilas Victoria pinnas
Explicet, & mox:
— Non pexo crine virago:
Nec nudo suspensa pede, strophioque revincta,
Nec tumidas fluitante sinu vestita papillas.

Num. 5: *Bellandi fandique potens*] Eleganter Silius de Pediano lib. XII:

Hunc pater Eridanus, Venetæque ex ordine gentes,
Atque Apono gaudens populus, seu bella cieret,
Seu Musas placidus, doctæque silentia vitæ
Mallet, & Aonios plectro mulcere labores,
Non ullum dixere parem: nec notior alter
Gradivo juvenis, nec Phœbo notior alter.

Ovidius de Ponto IV, 8, ad Germanicum:

Nam modo bella geris, numeris modo verba coërces:
Quodque aliis opus est, hoc tibi ludus erit.

Sidonius Apollin. lib. VIII, Epist. VI: *Cajum Cæsarem dictatorem studia certandi, dictandi, lectitandique sibi mutuo vindicavere.*

Num. 8: Meminit eorundem noster Eidyll. VIII:

Qua vaga Sauromatæ sibi junxerat agmina Chunus.

Plura Freherus ad Mosellam, v. 9. Vide & de eorundem origine Iornandem de rebus Geticis cap. XXIV, deque eorum vultu ac facie, Sidon. Carm. II.

Carm. III, Num. I: *Tibi Nile secundus*] Aliud agit Muretus cum lib. XIII Var. cap. XX, ex Arriani verbis Nilo præponi Danubium colligit. Arriani verba sunt: Ἀπὸ δὲ τῆς μάχης τελευταῖος ἀφικνεῖται Ἀλέξανδρος ἐπὶ τὸν ποταμὸν τὸν Ἴστρον, ποταμῶν τῶν μετὰ τὴν Εὐρώπην μέγιστον ὄντα, καὶ πλείστην γῆν ἐπερχόμενον. *Nilus* revera fluvius Libyæ est, cujus esse Ægyptum partem Geographi statuunt. Priscianus in Periegesi de Nilo:

Hinc fluvii pinguis descendunt flumina Nili
Partibus à Libycis, qui currens Solis ad ortus

Siris ab Æthiopum populis cognomine fertur.

Non igitur, quod Muretus voluit, Nilo majorem dixit esse *Danubium* Arrianus, sed Europæorum fluviorum maximum. Nilus secundum plurimos extra Europam, & propriùs est fluvius Africæ.

Carm. IV, Num. 2: Servius ad Virgil. IV. *Imperiis gravidam*: explicat, *quasi parituram imperia, vel unde multi imperatores possunt creari.*

Carm. V, ℣. 1: *Nunc te marmoreum*] Imitatus est quoque Virgilium Silius Ital. lib. VII:

At dum decrescit matrum metus, hoc tibi, diva,
Interea velamen erit, si pellere nostris
Marmaricam terris nubem dabis, omnis in auro
Pressa tibi varia fulgebit gemma corona.

Carm. VIII, Num. 2: Quomodo & Sarisberiensis citat lib. V, c. XVII, de nugis curial. & Vgolettus edidit Venetiis A. 1501. *Agathoclem* ipsum quod attinet, refert Plutarchus in libello De non invidiosa sui laudatione, regem illum cum poculis primum aureis tornatisque, dein figulinis propinasset juvenibus, dixisse: *τοιοῦτό ἐστιν τὸ ἐνδελεχὲς καὶ φιλόπονον, καὶ ἀνδρεῖον. ἡμεῖς πάλαι ταῦτα, νῦν δὲ ἐκεῖνα ποιοῦμεν.*

Carm. XII, Num. 3: Livius lib. XXV: *Si in occasionis momento; cujus prætervolat opportunitas, cunctatus paullum fueris, nequidquam mox amissam queraris*; sive ut alii melius, *quaeras.*

Eod. ℣. 8: *Ne tenear fugiens*] Artemidorus lib. 1, cap. 22, cum calvitiem occipitis magnum in senecta infortunium designare dixisset, addit: *αἱ γὰρ ψιλότητες οὐδενὶ διαφέρουσιν, ἢ ὅτι κατ' ἔλλειψιν γίνονται θερμοῦ, ἢ ὅτι μηδενὸς ἐπιλαβέσθαι παρέχουσιν.* ita enim istic legendum, pro *καὶ ὅτι παρέχωσιν.*

Carm. XIII, Num. 2: *Vtere rene tuo*] Celeberrimi Grævii sententiam pulchre confirmat Ovid. V Fast. 353:

Et monet ætatis specie, dum floreat, uti:
Contemni spinam, cum cecidere rosæ.

hæ enim cum floribus reliquis verus sunt germina.

Eod. ℣. 3, 4: Auctor Priapejorum:

Da mihi, quod cupies frustra dare forsitan olim,
Cum leget obsessas invida barba genas.

ubi τὸ *invida* frustra à Lindenbrogio sollicitatur, qui *ninguida* substituit. *Invida barba* dicitur, quæ quasi invidet pueris, libidinosum sui fructum aliis præbere, patique gestientibus. illa namque genas vestiente delicati pusiones fiebant exoleti, tondebanturque.

Carm. XVII, Num. 3: Vide quæ Casaub. ad Theophr. Eth. Char. c. 3. Tertullianus de Cultu fem. cap. VIII, *colorare canitiem* dixit. & B. Cyprianus ejus discipulus tractatu de Lapsis, *capillis mendacio colorare*; item & de Habitu virginum, *mutare adulterinu coloribus crinem*, usurpavit. Factitasse id præter ceteros Demetrium Poliorceten Ælianus tradidit, l. IX Var. Histor. Inventrix Medea fuit. Clemens Alexandr. Strom. lib. I: *Μήδειά τε ἡ Αἰήτου, ἡ Κολχίς, πρώτη βαφὰς τριχῶν ἐπενόησεν.* Vide carpentem delicias hasce Clementem Alexandrinum lib. 2, c. 8, & 10. & lib. 3. c. 2. Pædagogi.

Carm. XIX, Num. 2: Martial. lib. IV Epigr.

Diligat illa senem quondam: sed & ipsa marito,
Tum quoque cum fuerit, non videatur anus.

Eodem Epigr. nescio quo pacto pro *scire avi meritum*, à typothetis *scire avi incertum* subjectum est. quod mendum ut benevolus Lector corrigat, rogamus.

Carm. XX, Num. 1, 2: *Theside Hippolyto* &c.] Prudent. Carm. XI, περὶ στεφ. de Hippolyto Martyre:

Ille supinata residens cervice, Quis, inquit,
Dicitur? affirmant dicier Hippolytum.
Ergo sit Hippolytus: quatiat turbetque jugales,

Inter-

Intereatque feris dilaceratus equis.
P. Rutilius in Itiner. I:

Nominibus certos credam decurrere mores:

Moribus an potius nomina certa dari?
Exemplum habes apud Ausonium nostrum in Parental. c. XI, de Pastore. D. Hieronymus ad Gerontiam: *Nunc de Gerontia sermo est, qua quodam vaticinio futurorum, ac Dei præsidentis auxilio, nomen accepit.* Efficacius aliquantum Victor Vticensis: *Victoria auctrix sui nominis*, lib. 3. de Persecut. Vandalor. Multi sunt in hisce ad nomina allusionibus veteres, quorum aliqua ad Epistolam Ausonii ad Probum exempla notavimus. adi & Victor, l. 36, c. 24. Var. Possis huc referre, quod apud Fulgentium Rabirius de Methenia:

Abstemium merulenta fugit Methenia nomen. Erat autem præter hanc divinandi, seu potius boni augurii ominisque captandi rationem, alia è nominibus; quum literarum cujusque nominis numeri inibantur, ut ex illa numerorum collatione de cujusque hominis fortuna conjiceretur. Terentianus de literis:

Et nomina tradunt ita literis peracta,
Hac ut numeris pluribus, illa sint minutis,
Quandoque subibunt dubia pericula pugna,
Major numerus qua steterit, favere palmam:
Præsagia lethi minima patere summa.
Sic Patroclon olim Hectorea manu periisse,
Sic Hectora tradunt cecidisse mox Achilli.

Π	80	E	5	A	1
α	1	κ	20	χ	600
τ	300	τ	300	ι	10
ρ	100	ω	800	λ	30
ο	70	ρ	100	λ	30
κ	20			ε	5
λ	30			υ	400
ο	70			ς	200
ς	200				
	871		1225		1276

Carm. XXVI, Num. 4: *Et atriarum pegmata*] Hesychius: σταθμοὶ, τὰ ἐνδοτέρωθεν τῶν θυρῶν ξύλα; ἃ νῦν πήγματα καλοῦμεν. vide Vitruvinm.

Carm. XXVII, Num. 3. *Alcides*] Ita & Apulejus in Apologia Diogeni & Antistheni pera & baculo contentis *Herculem* addidit, qui *neque una pelle vestitior fuit, neque uno baculo comitatior.* Tertullianus in Apologetico cap. XIV: *Sed & Diogenes nescio quid in Herculem ludit.* ubi tamen pro Diogene *Diagoram* aliqui substituunt, de quo Theodoretus, Clemens Alexandrinus, &c. Clavam quoque pro baculo *Cynicis* D. Augustinus tribuit lib. XIV Civ. Dei, cap. XX.

Carm. XXXIV, ℣. 9: *Irascor Proculo*] Vossii liber papyraceus & editio Vgoletti habebant, *Agat irascor.* forte non ad Proculum, sed ad Latinum Pacatum referendum erit hoc Epigramma: ut fuerit,

Pacato irascor. de cujus *facundia* nihil dicam. Lector ipse ex panegyrico judicet. Noster, quod *honorem* ejus attinet, Proconsulem Pacatum fuisse docet præfat. in Lud. VII Sapp.

Carm. XXXV, ℣. 9: Rutilius Numatianus Itiner. I:

Sola manent interceptis vestigia muris.
Ruderibus latis tecta sepulta jacent.
Non indignemur mortalia corpora solvi:
Cernimus exemplis oppida posse mori.

Petronius Pisaurensis: *Pyramidas*, &c.

Concutiet sternetque dies: quoque altius exstat
Quodque opus, hoc illud carpet edetque magis.

Plinius ad Trajanum: *Arcus enim & statuas, aras etiam, templaque, demolitur & obscurat oblivio, negligit carpitque posteritas.* nbi frustra Lipsius, *demolitur atas, obscurat oblivio*, corrigit. Ætas enim hic per vocabulum *posteritatis* designatur. Dein & *oblivio* monumenta illa *demoliri* recte dicitur, quæ per oblivionem posterorum non reficientium aut instaurantium tempore consumuntur. Sic quoque τὸ

carpit explicandum est. præterea, sicut *demoliri* & *obscurare* oblivioni adscripsit, ita *carpere* & *negligere* posteritati, quæ per oblivionem & negligentiam opera ista non habet sarta tecta.

Carm. XXXIX, Num. I: Expressum est hoc Epigramma ex illo Martialis lib. I, 58:

Qualem Flacce velim, quæris, nolimve puellam?
Nolo nimis facilem, difficilemque nimis.
Illud, quod medium est, atque inter utrumque, probamus.
Nec volo quod cruciat, nec volo quod satiat.

Eod. Num. 3: *Femina, cui jungar*] Guarini:

Era un nò, che voleva: un atto misto
Di rapina, e d'acquisto:
Vn negar sì cortese, che bramava
Quel, che negando dava.

Carm. XLIV, ℣. 3: *Hoc genere & chordas*] Horatius lib. 2, serm. 3:

Si quis emat citharas, emtas comportet in unum,
Nec studio citharæ, nec Musæ deditus ulli;
Si scalpra & formas non sutor: nautica vela
Aversus mercaturis: delirus & amens
Vndique dicatur merito.

Carm. LV, Num. I: *Lais anus*] Sic & apud Gruter. in Inscript. p. V. 6:

IOVI. IVNONI. MINER.
ANTONIA. M. LIB.
APHRODISIA. SCYPHOS. H.
VENEREVM. SPECVLVM.
DONVM. DEDIT.

Feminas *consilium formæ à speculo petere*, ut ait Tertullianus cap. XII de Vel. virgin. si quis velit adstruere, actum agat *rem feminarum* vocat Phædrus. vide quæ Satyricus in Othonem, & Clemens Alex. lib. III Pædag. cap. 2, pag. 200.

Carm. LXVII, Num. I: *Me minabat*] Præter ea, quæ Vinetus notavit, paucula hæc, dum aliud ago, verum exempla occurrerunt. Ieremias in Threnis, A. III. *Me minavit & adduxit in tenebras.* Festus: *Inigore pecus, agere, id est, minare.* Idem in *Agere. Agere modo significat ante se pellere, id est, minare.* Gregor. Magnus lib. I Dialog. *Qui jumenti perditi damna libenter ferens, patienter etiam flagellum, quod tenebat, diripientibus obtulit, dicens: tollite ut habeatis, qualiter hoc jumentum minare valeatis.* Victor lib. 2, Pers. Vandal. *Omnisque illa beatorum turba expellentibus quibusdam Æthiopibus minata est foras.* & mox: *à Mauris tamen crudeliter minabantur.* Paul. Diaconus lib. XVIII Hist. Miscellæ: *Imperator vero à se confirmatum exercitum contra Chosroen minabat.* ubi male vulgo, *conformatum.*

Carm. LXIX, ℣. 4: *Pavaque de pavo*] Simile prodigium apud Aurelium Victorem de Cæss. invenias, inter omina labentis in deterius Imperii connumeratum: *Nam cum Pontificum lege hostia mactarentur, suis utero maris feminarum genitalia apparuere.* Procurarum illud à Philippo Imperatore sanctione, qua virilis scorti usus removebatur. Verba Aurelii sunt: *Quod frustratum iri existimans Imperator Philippus, tum quia forte prateriens filii similem promerito ephebum conspexerat, usum virilis scorti removendum honestissime consultavit.* ἀντὶ τοῦ *promerito ephebum*, lego, *meritorium ephebum*, vel, *stupro merentem ephebum.* quomodo alii correxerint, respicere non licuit.

Ibidem Num. 4: Prudentius in hon. Quirini Martyris:

Iam plenus titulus tui est
Et vis prodita numinis,
Quam gentilis hebet stupor.

Ita hæc legenda sunt, perperam ab aliis mutata.

Carm. LXX, Num. 2: Sarisberiensem p. 444. D. Augustinum de Civ. Dei, lib. X, cap. 30. quæ & Origenis fuit opinio; Photius Epist. I. vide Huetii viri eruditissimi Origeniana, lib. II, quæst. IX.

Num. 3: *Felles pullaria*] Festus: *Antiqui puerum, quem quis amabat, pullum ejus dicebant.*

Num.

Num.7, adde: Vide Plinium l.x:, c.28. & xxx, c.III. Horapollinem l.1, c. 10. Eustath. in Hexaëmeron.

Carm. LXXII, Num.4: *Auctorem ut feriant*] Prudent. in pass. Laurentii:

Hostile sed ferrum retro
Torquens in auctorem tulit.

Carm. LXXIV, Num.2: hæc(*Lectica enim tam mortui quam vivi divites efferebantur*) post Gellii verba transpone.

Carm. LXXVI, ℣s. 1: *Latratus catulorum*] D. Augustinus lib. XIV Civ. D. cap. 23: *Quidam voces avium, pecorumque, & aliorum quorumlibet hominum sic imitantur atque exprimunt, ut nisi videantur, discerni non possint.* Artifex in ea re fuit Helena: sic ut *Echus* inde cognomen tulerit. vide Phot. pag. 480 Biblioth. & Phædrum de scurra.

Carm. LXXVII, Num.2: Non aliter edidit Vgolettus. itidem neglecta est elisio ab Ausonio in Carmin. ad Syagrium: *Hic ego Ausonius.* inprimis id ab antiquis factitatum, ubi major præcedit distinctio. cujusce rei exempla passim occurrunt.

Carm. LXXIX, Num. 1: *Hoc quod amare*] Guarini:

Amor — ...
Fammi giustizia. o cresci in lui la fede,
Se 'n me cresci il desio.
O spegni co'l suo fuoco il fuoco mio.

Carm. LXXXII, Num.1, adde: Gregorius Theologus ad Nectarium: Ἡ μείζων δὲ χάρις τὸ τυχεῖν τῆς δυστυχίας, ἣν ἀπαιτοῦμεν. Gnome Græca: ὡς μέγα τὸ μικρὸν ἐστιν ἐν καιρῷ δοθέν. Exemplum in Scipione apud Polyb. in Excerptis à Valesio editis, p. 158.

Carm. LXXXIX, Num. 4: *Scantiniam metuens*] Prudentius in Agone Romani:

Sed credo magni limen amplectar Iovis:
Qui si citetur legibus vestris reus,
Laqueis minacis implicatus Iulia,
Luet severam victus & Scantiniam.

plura de legibus hisce ad hoc Ausonii Eprigramma Ant. Augustinus in lege Titia, & Nic. Loënsis l.9, c.9.

Carm. XCI, Num. 3, ante: *Eadem in amore pio,* &c. Plato apud Valer. M. lib. IV, cap. 1 de Xenocrate: *Adjecit, non esse credibile, ut quem tantopere amaret, ab eo invicem non diligeretur.* Dante nel canto XXII del Purgatorio:

Acceso di virtu sempr' altro accese,
Pur che la fiamma sua paresse fuore.

Carm. XCII. Num. 7, post (*Tilianus codex exhibet*) insere:

Phædra & Elisa tibi dent laqueum aut gladium.
Præcipitem pelago vel Leucados elige rupem.

Mox sub finem ejus notæ, subjunge: Arnobius lib. III de Venere: *Ergone dea cogente innectuntur cervicibus laquei, conscenduntur ardentes rogi, & per vastas atque altissimas rupes jaciunt se passim voluntariis saltibus præcipitati?* quo loco vix alium aptiorem ad hos versus illustrandos reperias. Variant eapropter in Oenones morte commemoranda poëtæ: quorum quidam ferro incubuisse, alii laqueo gulam sibi fregisse, nonnulli præcipitem sese dedisse de scopulo tradunt. testis Lycophronis Scholiastes p. 16. Et quia paratæ id genus mortes, ideo Arrius Antoninus Christianis ad mortem sese ultro offerentibus, paucis duci jussis, dixit, ὦ δειλοί, εἰ θέλετε ἀποθνήσκειν, κρημνοὺς, ἢ βρόχους ἔχετε. Tertullianus ad Scapulam, c. V. Horatius in illa desperantis Europæ venustissima querela, lib. III, od. 27:

Quid mori cessas? potes hac ab orno
Pendulum zona bene te secuta
Lædere collum.
Sive te rupes & acuta letho
Saxa delectant, age te procellæ
Crede veloci.

Idem Epod. XVII:

Voles modo altis desilire turribus,
Modo ense pectus Norico recludere,
Frustraque vincla gutturi innectes tuo,
Fastidiosa tristis ægrimonia.

Respice & Aristophanis Ranas in Colloquio Bacchi & Herculis.

Carm. CIV, ℣s. ult. *Te tamen & cultus*] D. Cyprianus de Habitu virg. *Virgo non esse tantum, sed & intelligi debet, & credi: ut nemo, cum virginem videbit, dubitet an virgo sit. Parem in se omni-*

omnibus praestet, nec donum corporis cultus infamet. Quid comta procedit, quasi maritum aut habeat, aut quaerat? & paullo ante: *Continentia vero & pudicitia non in sola carnis integritate consistit, sed etiam in cultus & ornatus honore pariter ac pudore.* Tertullianus de Cultu femin, cap. XII: *Cur non mores meos habitus pronuntiat, ne spiritus per aures ab impudentia violetur? liceat videri pudicam s certe impudicam non licet.* Idem ibid. cap. XIII: *Pudicitia Christiana satis non est esse, verum & videri. Tanta enim debet esse plenitudo ejus, ut emanet ab animo in habitum, & eructet à conscientia in superficiem; ut & foris inspiciat quasi supellectilem suam, & conveniat fidei continendae in perpetuum.* Auctor libelli de Pudicitia, inter opera D. Cypriani: *Non est pudica, quae affectat animum alterius movere, etiam salva corporis castitate. Longe absint, quibus pulcritudo non ornatur, sed prostituitur.* Ovidius IV Fastor. de Claudia:

Casta quidem, sed non & credita. rumor iniquus
Laeserat: & falsi criminis acta rea est.
Cultus, & ornatu varie prodisse capillis,
Obfuit ad rigidos, promtaque lingua, senes.

Carm. CV, Num. 1, post *anima dim. mea.* D. Augustinus lib. IV Confess. *Bene quidam dixit de Amico suo, Dimidium animae meae: Nam ego sensi animam meam, & animam illius unam fuisse animam in duobus corporibus: & ideo mihi horror erat vita, quod nolebam dimidius vivere: & ideo forte mori metuebam, ne totus ille moreretur, quem multum amaveram.* Idem in lib. Retract. *In quarto libro* (Confessionum) *cum de amici morte animi mei miseriam confiterer*, dixi, *quod anima nostra una quodam modo facta fuerit ex duabus*, &c. *Quae mihi magis declamatio levis, quam gravis confessio videtur: quamvis utcumque temperata sit haec ineptia, in eo, quod additum est* forte. Mox post Plautinum versum adde: Plutarchus in Erotico: ὁ μὲν γὰρ Ῥωμαῖος Κάτων ἔλεγε τὴν ψυχὴν τοῦ ἐρῶντος ἐνδιαιτᾶσθαι τῇ τοῦ ἐρωμένου. Rutilius Itinerar. I, de Albino:

Invitum tristis tandem remeare coëgi.
Corpore diviso mens tamen una fuit.

Idem:

Exornent virides communia gaudia rami,
Provecta est anima portio magna mea.

Sidonius Carm. XXI:

Namque anima nostra portio major eras.

Vetus Epigramma:

Ablatus mihi Crispus est, amici:
Pro quo si precium dari liceret,
Nostros dividerem libenter annos.
Nunc pars optima me mei reliquit.
Consumtus male debilisque vivam,
Plusquam dimidium mei recessit.

Carm. CVI, Num. 2: Ovid. lib. II Trist.

Utque sedet vultu fassus Telamonius iram,
Inque oculis facinus Barbara mater habet.
Sic madidos digitis siccat Venus uda capillos,
Et modo maternis tecta videtur aquis.

Carm. CXII, ℣. 1: *Nemo bonus Brito est*] Sive Silvio huic privatim, seu publice infensus fuerit Ausonius, justam tamen caussam non habuit, ut omnes omnino Britannos malos esse pronuntiaret. Magnas, fateor, irarum causas *Rutupinus* ille *latro*, Maximus Tyrannus, praebuit, qui è Britannia in Galliam trajiciens, Gratianum Ausonii discipulum, per Andragathium Comitem, dolo circumventum interemit. Hinc iniquior Ausonius in omnes, etiam innoxios. Hunc & alios innuit tyrannos D. Hieronymus, quum libro adv. Pelagianos Britanniam *fertilem tyrannorum provinciam* appellat.

Carm. CXVI, Num. 1: *Quod est beatum*] Tertullianus de Testim. Animae, c. 2. ad hanc Epicureorum opinionem respiciens: *Sic Deum*, inquit, *honorantes, dum curis observationis & molestiis animadversionis absolvunt, cui ne iram quidem adscribunt. Nam si Deus inquiunt irasci-*

irascitur, corruptibilis & passionalis est. Porro quod patitur, quod corrumpitur, etiam interitum potest capere, quem Deus non capit. Horatius, Epicuri de grege porcus, lib. I, Satyra V, de Gratiæ familiari miraculo loquens:

--- Namque Deos didici securum agere avum:

Nec si quid miri faciat natura, Deos id Tristeis ex alte cæli demittere tecto.

Carm. CXVIII, Num. 7: *D.* Augustinus lib. I Confess. *Quod si proponam Grammaticis, interrogans, utrum verum sit, quod Æneam aliquando Carthaginem venisse Poëta dicit? indoctiores nescire se respondebunt: doctiores autem etiam negabunt verum esse.* Priscianus in Periegesi:

Qua regnans felix Dido per secula vivit,
Atque pudicitiam non perdit carmine ficto.

Plura hac de re Macrobius lib. V Saturnal.

Carm. CXXII, Num. I: *In Faustulum*] Recte judicavit Scaliger, quum jocum hunc plane insulsum & frigidum censuit. Talis ille alterius Græculi, qui de lapide, quem Cyclops ad obruendam Vlyssis navem projiciebat, dixit: Φερομένου δὲ λίθου αἶγες ἐνέμοντο ἐν αὐτῷ. Namque, ut ait Demetrius Phalereus, ἐκ τοῦ ὑπερβεβλημένου τῆς διανοίας καὶ ἀδυνάτου ἡ ψυχρότης.

Carm. CXXXVIII, Num. 3: *Iam solæcismus eris*] Morem illum scribendi *i* pro *æ*, notavit etiam L. Holstenius in notis ad Passionem SS. Perpetuæ & Felicitatis, pag. 96. ubi *Catechumini* scribitur, ut apud Optatum Milev. *Philuminus*: quod & apud Nonium in *Factio*. Sed locus est corruptus, atque ita emendandus: Cæcilius Filumina: *Ita eorum famam occultabit factio.*

Carm. CXL, Num. I: P. Syrus: *Omne dixeris maledictum, quum ingratum dixeris.*

Carm. CXLI, Num. I: *Discere si cupis*] Legebam ante hanc viri mihi amicissimi emendationem:

Discere si cupias; doctus quam multa, licebit. Ita & Vgolettum edidisse postea vidi. idest, Vtut multa didiceris, licebit tamen alia quam plurima, quæ supersunt, addiscere, si discendi cupidus fueris. quam multa enim sunt quæ nescimus?

Carm. CXLIII, ℣. I: *Fortuna numquam*] Infinita sunt veterum in Fortunæ inconstantiam dicta & sententiæ: præ ceteris autem huc apprime facit illud Horatii, lib. III, od. 29:

Fortuna sævo læta negotio, &
Ludum insolentem ludere pertinax,
Transmutat incertos honores,
Nunc mihi, nunc aliis benigna.

Carm. CXLV, Num. I: *Vt natus mortalis*] Cicero l. III Tusc. q. 17: *Qua tamen ita dicet dupliciter te esse injustum, cum & alienum appetas, qui mortalis natus conditionem postules immortalium.* Eadem fere loquendi figura dixit Virgilius lib. I Æneid.

Quisquis es, haud credo invisus cælestibus auras
Vitales carpis. id est, invisus es. & Phædrus lib. I: *Ego primam tollo, nominor quia leo;* id est, quia leo sum. Idem lib. III. *Vir natus quod rem feminarum attigerit.* ad quem plura Rigaltius. Apollonius Dyscolus in libello de Pronom. MS. in quo Corinnæ verba: Μέμφομαι ἴωγε τὰν λιγουρὰν Μυρτίδα, ὅτι βᾶνα φῦσ' ἔβα Πινδάροιο ποτ' ἔριν. Sophocles Electra: Πέφυκεν ἐσθλὸς ὥστ' ἀρκεῖν φίλοις. ubi Scholiastes: πέφυκεν, ἤγουν ὑπάρχει. Idem ibidem: Γυνὴ μὲν οὐδ' ἀνὴρ ἔφυς.

FASTORVM Carm. I, ℣. 5: *Vigilatas accipe noctes*] Lucretius lib. I:

Sed tua me virtus tamen, & sperata voluptas
Suavis amicitiæ, quemvis perferre laborem
Suadet, & inducit noctes vigilare serenas,
Quærentem dictis quibus, & quo carmine demum
Clara tuæ possim præpandere lumina menti,
Res quibus occultas penitus convisere possis.

AD EPHEMERIDA.

Totius diei negot. Num. 5: Tertullianus de Cultu fem. c. I: *Satis igitur usa estis divitiis atque deliciis: satis dotum vestrarum fructum cecidistis.*

Ibidem Num. 9: Vti & Aristot. de Arte Poëtica: *διὸ*, inquit, *καὶ ἰαμβεῖον καλεῖται νῦν, ὅτι ἐν τῷ μέτρῳ τούτῳ ἰάμβιζον ἀλλήλους.* Sed verior est Hesychii sententia, qui *ἀπὸ τῆς Ἰάμβης*, femina quadam, *ἰαμβίζειν* derivatum refert; de qua & Proclus.

Parecbasi, Num. ult. Pro *τὶς ἰς*; lege, *τὶς εἰς*; ubi litera *ἰῶτα* præter mentem excidit.

Oratione, Num. 2, adde: Prudentius in Agone Romani:

Deus perennis, res inæstimabilis,
Non cogitando, non videndo clauditur:
Excedit omnem mentis humanæ modum,
Nec comprehendi visibus valet nostris.

Videatur & initium Apotheosis, quæque Apulejus in Apologia, & in notis Priæus pag. 153.

Ibidem ℣. 9: *Ipse Dei verbum*] Prudentius in Agone Romani:

Verbo creavit omniformem machinam
Virtus Paterna semper in verbo fuit.

Tertullianus in Apologetico, c. XXI: *Apud vestros quoque sapientes* ΛΟΓΟΝ, *id est, sermonem atque rationem constat artificem videri universitatis.* Iustinus Martyr. adhort. ad Græcos, pag. 12. Lactantius IV, 9.

Ibidem Num. 8: *Stirpis adoptivæ*] Prudentius in Apotheosi ℣. 338, adv. Iudæos:

Heu frondosa prius ramis felicibus arbor!
Pinguibus heu quondam radix oleagina baccis!
Ecce tibi inserto revirescit nunc oleastro Truncus, & externi vestitur cortice libri, &c.

Ibidem ℣. 20: *Cernere quem licuit*] Prudent. in Agone Romani:

Hic se videndum præstitit mortalibus.
Mortale corpus sumsit immortalitas,
Vt dum caducum portat æternus Deus,
Transire nostrum possit ad cœlestia.

& paulo post:

Hinc nos & ipsum non perire credimus
Corpus, sepulcro quod vorandum traditur.
Quia Christus in se mortuum corpus cruci
Secum excitatum vexit ad solium Patris,
Viamque cunctis ad resurgendum dedit.

Ibidem Num 17: *Si lapides non juro Deos*] Particula *si* veteres in obtestatione utebantur. Prudent. in Pass. S. Vincent.

Si rite sollemnem diem
Veneramur ore ac pectore:
Si sub tuorum gaudio
Vestigiorum sternimur.

Horatius lib. III, od. 18:

Si tener pleno cadit hœdus anno,
Largo nec desunt Veneris sodali
Vina cratere.

Idem Satyr. VI, l. II:

Si neque majorem feci ratione mala rem,
Nec sum facturus vitio culpave minorem.

& in carmin. sæculari:

Supplices audi pueros Apollo,
Roma si vestrum est opus.

Sæpissime apud Terentium reperias: ut & apud Ovidium lib. III Fastor. vers. 310. & in Passione S. Perpetuæ. pag. undecima.

Ibidem Num. 19: *Missumque duobus*] Tὸ *mistumque*, quamvis mihi non probetur, defendi tamen istis versibus potest, quos Serapis Thuli regi Ægyptiorum oraculum consulenti reddidisse fingitur:

Πρῶτα θεός, μετέπειτα λόγος, καὶ πνεῦμα σὺν αὐτοῖς·
Σύμφυτα δὲ τρία, πάντα καὶ εἰς ἓν ἰόντα.

Celeberrimi Grævii conjecturam stabilit Prudent. hymno VI Cathemer.

O Trinitatis hujus

Vis

Vis una, lumen unum,
Deus ex Deo perennis,
Deus ex utroque missus.

Ἐκπορεύσις Græcis dicitur Spiritus Sanct. ex Patre & filio: qui tamen inter se, & à Romana Ecclesia dissentientes, gravissimis turbis & noxio schismati causam præbuere, Spiritum S. ex Patre *per filium*, non *ex filio* procedere docentes. vide de his Possinum in notis ad Pachymerem, & Montacutium in Photii Epist. 2.

Ibidem ℣ſ. 67: *Et semper Genitor*] Pithœus hunc versum citans, legit: *Et pater & conjunx, sine vulnere nom. hujus.* utrum ex antiquo aliquo libro, an memoria lapsus, haud facile dixerim.

Ibidem vers. 73: *Nec timeat mortem*] Infra in Sapientibus Periand.

Mortem optare malum, timere pejus.

Martialis lib. x, ep. 47:

Summum nec metuas diem, nec optes.

Ibid. Num. 31: Gregor. Nazianzenus:

Σὲ καὶ νῦν εὐλογοῦμεν
Χριστέ μου, λόγε Θεοῦ,
Φῶς ἐκ φωτὸς ἀνάρχου.

Prudentius in Agone Romani, de Deo Patre:

Lux ipse vera, veri & auctor luminis,
Cum lumen esset, lumen effudit suum.
Ex luce fulgor natus est hic Filius.
Vis una Patris, vis & una est Filii,
Unusque ab uno lumine splendor satus
Pleno refulget claritatis lumine.

& in Apotheosi:

Totus & ex toto Deus est, de lumine lumen.

Tertullianus in Apologetico, c. xxi: *Ita de spiritu spiritus, & de Deo Deus, ut lumen de lumine accensum.* Iustinianus tit. 1. Cod. *Deum de Deo, lumen de lumine.* & deinceps: *Ex Deo vero, Deum verum.* atque ita Concilium Nicænum, Photius Epist. 1. Victor. pag. 26. Persecut. Vandal.

Ibid. Num. 32, 33: Nec non Prudentius in Passione Vincentii:

Psallentis audit insuper
Prædulce carmen martyris;
Cui vocis instar æmulæ

Conclave reddit concavum.

Historia conversionis S. Afræ: *& dum orationem finisset, jussit nos sibi respondere, & dicere* Amen. vide quæ Iustin. Martyr Apologetico secundo, B. Chrysostomus Homil. xxxv. Passio S. Perpetuæ & Felic. p. 10. Ritus autem iste τοῦ *Amen* respondendi è Veteri lege deductus ac derivatus est, ut è Deuteronomii cap. 27, vers. 26, patet. Alius est ille *Antiphonarum*, quamquam persimilis, cum extrema canticorum, vel ipsa cantica divisa per amœbæas responsiones occinuntur. Qui ritus in Orientali Ecclesia quando vel ortus, vel celebratus sit, Eusebius in Histor. Eccles. & ex eo Nicephorus Callistus lib. 2, cap. 16. & lib. 13, cap. 9. te docebunt. In Occidentali Ecclesia primus Mediolani D. Ambrosius instituit, cum à Iustina oppugnatus per aliquot dies cum populo in Ecclesia detineretur: D. Augustinus lib. ix Confession. Psalmos autem alternis cantari primus Flavianus Antiochiæ Episcopus jussit, teste Cedreno pag. 249. Edit. Xylandri. Meminit item Antiphonæ in S. Eucharistia à plebe celebratæ B. Cyprianus in tractatu de precat. Dominica.

Locus ordin. coqui, Num. 2: *Ad quintam, &c.*] Sidonius Apollinaris lib. 2, epist. 9: *Ecce & ab Archimagiro adventans, qui tempus instare curandi corpora moneret: quem quidem nuncium, per spatia clepsydra horarum incrementa servantem, probabat competenter ingressum quinta digrediens.*

De Somniis (pag. 105.), Num. 2: Post *Herodotum lib. 7, cap. 16.* adde Basilium M. homilia in Iulittam martyra, Prudentium Carhemer. hymno VI. Theocritum Eidyll. xxi.

Ibidem ℣ſ. 8: *Per mare naufragum*] D. Hieronymus Apol. 1 adv. Ruffinum: *Quoties vidi me esse mortuum & in sepulcro positum, quoties volare super terras, & montes ac maria natatu aëris transfretare? Cogat ergo me non vivere, vel pennas habere per latera, quia vagis imaginibus mens sæpe delusa est.*

est. Plura de somniis, (nam in iis totus est) eruditissimus nugator Artemidorus in Onirocriticis.

Ibid. vers. 10: *Infandas etiam veneres*] Aliqua de his legere est apud Pseudo-Iustinum Martyrem, quæst. xxi ad Orthodoxos, & D. Augustinum lib. x, Confessionum.

Ibid. vers. 24: *Et geminas numero portas*] Sophocli δισσοὶ ὄνειροι dicuntur in Electra, quod ambiguam habeant interpretationem. Et ita quoque geminæ somni portæ possent explicari: nam non tam falsa sunt, quam videntur, ut vult Artemidorus; verum non recte explicantur; imo quædam nec somnia sunt. Lucianus autem & auream somniorum portam in Gallo confinxit.

AD PARENTALIA.

CArm. iii, Num. 8: *Hinc tenus Europam*] Quemadmodum Asia & Africa singulæ suam minorem Asiam & Africam habent, ita & Europa suam *Europam*, in qua Constantini Vrbs Vide quæ de hoc loco Abr. Ortelius in Thesauro suo Geogr. Nec in majoribus id tantum mundi partibus usitatum, sed & in regionibus complutibus, ut in Italia, Græcia, &c. qua de re notas Gothofredi consule, ad Auctorem Exegesios pag. 39.

Ibidem Num. 10: Eadem ferme, quæ hic Scaliger de fatis advocandis attulit, apud Casaubonum repetias in comment. in Persii Sat. 2, p. 198.

Carm. iv. ℣. 19: *Formula vitæ*] Sidonius lib. v, ep. xi: *In quo docendo instituendoque plurimum lætor, maximam me formulam vitæ de moribus tuis mutuaturum.*

Ibid. Num. 11: Themistius quoque Constantinopolin ὅλης τῆς γῆς δεύτερον ὀφθαλμόν, orat. de fraterno Amore; & Aristides in oratione Monodica de Smyrna, illam τῆς Ἀσίας ὀφθαλμόν, vocarunt. Vellejus lib. 2, de Pompejo: *Effossumque alterum imperii R. lumen.* Artemidorus lib. 1, cap. 28: Τὸ δὲ ἀμβλυώττειν τῷ παῖδας ἔχοντι, σημαίνει τοὺς παῖδας νοσῆσαι. ἐοίκασι γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ παισίν, ὅτι καὶ ποθεινοί, καὶ τοῦ σώματος ὁδηγοί εἰσι καὶ ἡγεμόνες, ὥσπερ οἱ παῖδες ἐν γήρᾳ γενομένων τῶν γονέων. & paulo post: ἔτι καὶ τοῦτο χρὴ σκοπεῖν, ὅτι ὁ μὲν δεξιὸς ὀφθαλμὸς σημαίνει τὸν υἱὸν, καὶ ἀδελφὸν, καὶ πατέρα· ὁ δὲ ἀριστερὸς θυγατέρα, καὶ ἀδελφήν, καὶ μητέρα. δύο δὲ υἱῶν ὄντων, ἢ θυγατέρων δύο, ἢ δύο ἀδελφῶν, ὁ μὲν δεξιὸς τὸν πρεσβύτερον υἱὸν ἢ ἀδελφὸν, &c. σημαίνει.

Carm. viii, Num. 1: *Segregus arbitrio*] Τὸ *Segregus* defendi potest illo Martiani lib. ix: *Hæ igitur modo dispares numero, nec disgrega venustate eruditionis.*

Carm. xi, Num. 1: Aliqua etiam Casaubonus ad Persium p. 202.

Ibid. ℣. 11: *Non fuit artificis*] Python Ænius apud Plutarchum De non invidiosa sui laudatione, ad invidiam declinandam, quam se incurrere ex ingestis laudibus ob interfectionem Cotyos animadvertebat, Ταῦτα, inquit, Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, θεῶν τις ἔπραξεν, ἡμεῖς δὲ χεῖρας ἐχρήσαμεν. Quin & scelus voluntarium apud Sophoclem in Electra consolandi gratia ad Deos refertur. Sic enim ad Electram Chorus de cæde Agamemnonis:

Δόλος ἦν ὁ φράσας, ἔρος ὁ κτείνας,
Δεινὰν δεινῶς προφυτεύσαντες
Μορφὰν, εἴτ' οὖν θεὸς, εἴτε βροτῶν
Ἦν ὁ ταῦτα πράσσων.

Carm. xii, Num. 5: *Sed seria vitam*] Rutilius Itinerar. I:

Vita flore puer, sed gravitate senex.

Hilarius Arelatensis in vita S. Honorati: *Et vere erat in illo senectus, non annis cana, sed gratiis; non cariosa artubus, sed moribus vetusta.*

Carm. xiv, Num. 6: *Indole maturus*]

turus] Vide quæ ad Epitaph. Carm. XXXII notavimus.

Carm. XIX. ℣ſ. 8: *Quod gereret totam*] *Gerere domum*, pro adminiſtrare rem familiarem, non memini me legiſſe. nec damno tamen. puto nihilominus olim ſcriptum fuiſſe: *Quod regeret totam femina ſola domum*; tranſpoſitis tantum literis.

Carm. XXIV, Num. 7: *Eſſe clienta tibi*] Feſtus: *Clientam* pro *cliente* Plautus dixit.

AD
PROFESSORES.

Carm. I, Num. 4: *Multa eſt prætexta*] Dupliciter hoc explicare poſſis. nam & ita capias, ut dicat multum eſſe prætextatorum numerum, quos docuerit Minervius, unde laudari potius debeat: vel potius, complures ſe geſſiſſe magiſtratus, qui toga prætexta inſignes erant. hoc eſt, quod ait:

Teque canam de te, non ab honore meo.

quod & ipſum ambigue dictum eſt. *Prætextatos* autem Grammaticorum Rhetorumque Scholas frequentaviſſe adeo obvium eſt, ut Suetonius in Q. Cæcilio Grammatico notet, ipſum Scholam aperuiſſe, *ſed ita, ut paucis, & tantum adoleſcentibus præciperet, prætextato nemini: niſi ſi cujus parenti hoc officium negare non poſſet.*

Eodem Num. 8, ante, *adeantur porro comment.* Suetonius de claris Rhetor. *Veteres controverſiæ aut ex Hiſtoriis trahebantur, ſicut ſane nonnulla uſque adhuc: aut ex veritate ac re, ſiqua forte recens accidiſſet.* & mox: *Olim autem eas appellationes Græci συντάξεις vocabant; mox Controverſias quidam, ſed aut fictas aut judiciales.*

Eodem Num. 15: Hæc Scaliger à Xylandro mutuatus eſt, qui in notis ad Cedrenum vocem ταῦλα explicat. Sic & de μιζαπεζίω eadem idem Xylander monuerat. Nec hanc fraudem Scaligeri, ſed memoriæ lapſum puto, non recordantis alibi ſe legiſſe. Sic & Fruterius aliquoties Auſonium in Veriſimilibus ſuis emendavit: quas tamen emendationes ſibi Scaliger vendicat.

Carm. IV, Num. 12: Græciſmus notus. Sic Perſius in Prologo:

Negatas artifex ſequi voces.

& Satyr. I:

Callidus excuſſo populum ſuſpendere naſo.

qui præter ceteros in hiſce multus. *Præditus porrigere*, &c. quod Græci οἷος τε ὢν τὸ τῶν ἀνθρώπων βίον τῇ ἰσχυρᾷ παρεκτείνειν. Latini quoque eo ſenſu *paratus* dixere; ut apud Iuvenalem, *Laudare paratus.* & apud Horatium:

Sollers ponere nunc hominem, nunc Deum.

Ibidem Num. 14: Ita & Carm. I Profeſſot.

Nullo felle tibi mens livida, tum ſale multo
Lingua dicax, blandis & ſine lite jocis.

Carm. VI, Num. 6: Imo hæc certiſſima conjectura eſt. Sic & Prudentius primam in *ænigmate* corripuit, in Apotheoſi:

Legis in effigie ſcriptum per ænigmata Chriſtum.

quem poëtam qui legerit, aut advertit diphthongos ſeu Græcorum vocales longas, quæ duarum brevium inſtar ſunt, omiſſa altera vocali corripientem, minus id in noſtro mirabitur. Fuit hæc illius ævi licentia, quam in Auſonio pluribus locis indicamus. *Eres* autem pro *Hæres* ſæpiſſime in marmoribus occurrit: quod & notis in illa veteri inſcriptione deſignari exiſtimem, quæ ab Vrſato inter Patavina monumenta recen-

recensetur pag. 249, nec ab illo explicari potuit:

L. M.
E. Sex. L. H.
In. F. P. xiix.
In. A. P. xxxii.

Id est, *Locus Monumenti. Eredes sequetur locus hic, in fronte pedes* xiix\ *in Agrum pedes* xxxii. nam pro Sex, absque dubio Seq, scribendum est.

Carm. viii, Num. 3: *Vos levis caspes*] Quamquam hæc notissima sunt, elegantem tamen Tertulliani locum quin adscribam, continere me non possum. Ille igitur de Anima cap. iv: *Quid quod*, inquit, *ut sentienti maledicis, cujus memoriam cum alicujus offensæ morsu facis? Terram gravem imprecaris, & cineri penes inferos tormentum. Æque ex bona parte, cui gratiam debes, ossibus & cineribus ejus refrigerium comprecaris, & ut bene requiescat apud inferos cupis.*

Carm. ix, vs. 2: *Nomen Grammatici*] *Quos Græci* Grammaticos, *Latini* Literatos *vocabant. Eorum erat explicare Poëtas, in eosque commentari. Docuerunt etiam veteres Grammatici Rhetoricam: secundum quam consuetudinem posteriores quoque, quamquam jam discretis professionibus, nihilominus quædam genera institutionum ad eloquentiam præparandam retinebant, ut problemata, periphrases, elocutiones, ethologias, atque alia id genus; ne scilicet sicci omnino atque aridi pueri Rhetoribus traderentur*, Suetonius in libello de Illustr. Gramm. Sextus Aurelius Victor in Epitome, de Pertinace Imp. *Fuit doctor literarum, qua à Grammaticis traduntur.*

Carm. x, Num. 14: *Pictonica*] Sic in MSS. libris Canonum Eccles. Africanæ legas: *Et non solum ad ipsum sanctum fratrem nostrum Constantinopolitanum Episcopum, sed etiam Alexandrina & Antiochena venerabiles sacerdotes*, pro quo in Edit. Iustelli *Alexandrinum & Antiochenum* legitur, ut ego arbitror, non recte.

Carm. xi, Num. 4: Quod ait, *quietis manibus*, è veteri formula est, quietem securitatemq; compositis cineribus comprecantium. Sic in Inscriptione veteri, quæ inter Comaram & Iavarinum in Hungaria inter antiqua rudera reperta est, *Æternæ quieti & perpetuæ securitati* reperias. Sed adscribam totam; imo potius Epistolam integram inseram, quæ ab adulescente tunc temporis annorum circiter viginti scripta, nec ingrata, ut spero, lectori, nec inutilis erit. Defungar simul officio, munificentiam erga me Illustrissimi ac fortissimi Herois Nicolai Serinii, grate commemorans. Obiit hoc Croatiæ Hungariæque lucidum sidus ante annos paucula: cujus virtutes & animi decora, prudentiam, fortitudinem, clementiam, liberalitatem, eruditionem si tenuiter tantum delibare voluero, complures paginas implevero. Linguarum quidem complurium ita callens fuit, ut qui illum ignorantes loquentem audirent, sive ille sensus suos Hungarica, Croatica, Slavonica, lingua exprimeret (quæ dialecto potissimum variant) sive Germanica, Latina, Italica, Turcica proloqueretur, quænam ipsi vernacula foret, ambigerent. De rebus præclare gestis nihil dicam. Tam enim earum, quas ab ineunte adolescentia ad vitæ usque terminum patravit, quam nuperi cum Turcis in Hungaria belli suo cum maxime ductu profligati memoriam nulla temporum delebit injuria. Vos autem Serinii Manes Avete: & si sentire datur post fata quietis, hanc Illustriss. Vestri nominis pertenuem commemorationem, ab animo grato, Vestræque gloriæ deditissimo profectam volentes accipite, ac æternum Valete.

Splendidissimo ac Ornatissimo Iuveni

NICOLAO WITSEN,

Amico singulari,

IACOBVS TOLLIVS

χαίρειν καὶ εὐπράττειν.

PRomissetam in prioribus, satisfacturum me petitioni tuæ & amicorum, qui accuratam itineris Græcensis enarrationem desiderabant. Maluissem supersedere hoc labore, ne, cum domum reversus fuero, fabularum materies circumcisa sit. Eo namque ingenio plerique homines sunt, ut è longinquis terris recens reduces non de situ terrarum, urbiumve tantum, verum de eventis quoque singulis compellare aveant, & quidquid notatu miratuque dignum acciderit, curiose exquirere: quorum desideria si absens expleveris, neque novi quidquam præsens adferas, evilescit continuo illa, quam conceperant, de tanto itinere opinio: vixque satisfecisse illis officio videris, qui non in eruendis cujusque loci memorabilibus fueris attentior. Dabo tamen meritis ergà me tuis hunc paucarum horarum laborem, servatoque temporis & rerum ordine singula, quæ vestris auribus digna sunt, recensebo.

Quatridui iter erat Vienna Græcium, quod propter fœdissimas tempestates, aliaque ex equorum vehiculorumque penuria incommoda, longe gravissimum fuit. Aspera sylvosorum montium juga negabant quandoque equorum operam: & quo altiora eorum culmina, eo major corpora nostra lassitudo occupabat. Mensis erat Iunius, qui cum maxime serenum cœlum spondere debuisset, continuam tunc temporis hyemem effundebat. Hinc concurrentes per præcipitia aquarum rivi viarum aditus inundabant: inde humidi undique patularum arborum rami transeuntium ora & oculos conspurcabant. Quin, quod recreare animum debuerat, consortium hominum, commiserationis partim, partim indignationis materiam suppeditabat.

Quis tumidum guttur miratur in Alpibus? ait Satyricus: at nos & mirati sumus, & vix à lacrymis nobis temperare potuimus, ubi plerosque horum montium incolas ita deformatos vidimus. Sed quota pars hæc justi doloris erat? miseri homines, quorum guttura tumor ille altius obsederat, vix mentis compotes erant. Vidi, quibus strumæ capitis æquarent magnitudinem, in dextrum vel sinistrum humerum prolapsæ: in aliis ovi, in quibusdam pomi grandiusculi speciem referrent. Eadem fere & æqualis erat stultitiæ exuberantia; quæ quam molesta peregrinantibus esse possit, ego exemplo fuerim, cui maximum aliquando ruendi in præcipitia periculum ex illo hominum genere obtigit, dum obviis in angustissimo tramite asinariis cedere volentem ex improviso à tergo retinent. Aderat bonis hisce viris, præter ea quæ dixi, procax quædam & illiberalis irridendi peregrinos lubido: videbamurque iis parte quadam corporis debiles. Sic Lybicis mulieribus, queis in tantam magnitudinem mammæ excreverant, ut post humeros abditis infantibus ubera

admoverent, vix dejerantes fidem fecisse maritos Synesius refert, non ceterarum quoque gentium feminas eadem pectoris sarcina dehonestari. Sed æquiores illæ tamen peregrinis: quarum namque castigatiores forte mammas essent contuitæ, confluentes ad insusitatum spectaculum collatis ubertim muneribus alienigenum decus prosequebantur. Nostri vero illi inhospitales nimium; ad quos cum subito respiceremus, aut ciconiarum colla curvari, aut auriculas asini agitari manu, aut æstuantem canis linguam protendi deprehendebamus. Ceterum cibi potusque ubique affatim erat. Hasce angustias vix eluctati, pervenimus tandem sole jam occaso *Gracium*. Caput ea Styriæ *Mura* fluvio rapidissimo adjacet, qui in suprema Styria scaturiens, perque montium anfractus delapsus, complures undique rivulos recipit, quibus auctior mœnia Græcii mordet, atque inde per distincta amœnissimis campis juga profluens *Dravo* fluvio miscetur. Oppidum ipsum modicum est, & elegans, rotunde oblongum, leniterque arcem versus acclive, quæ arduæ & excelsæ rupi imposita tutissimum accolis contra Turcarum incursiones receptaculum est. Ædificia privata satis magnifica & ampla sunt; quæ, ut verum fatear, nitorem mediocri civitati haud modicum conciliant. Templa ædesque sacræ & publicæ, quemadmodum ubique, ita & hic privatarum domuum elegantiam longe superant. Celebre est oppidum anniversariis nundinis, quas Hungari, Itali, Croati, Austrii, ceterique vicini frequentant. Quare quidquid mercium. quæque regio fert, illic distrahitur: inde in Moraviam, Bojohemiam, & loca vicina deportatur. Vltra Muram suburbium habet late diffusum, multisque domibus frequens: ad utramque vero ripam aut feracia camporum æquora, aut frugiferos colles; quorum læta viridi germine facies non minus omnium oculos ad sese trahit, atque sonori decurrentis fluvii susurri accolarum aures demulcent. Erat, ut jam ante indicavi, illuc mihi adeundi caussa iter Cæsaris, cui postridie quam ego adveneram, ut Duci Styriæ, sacramentum ab oppidanis præstitum est. Occurrebant ei adventanti proceres ad primum ab urbe lapidem, ubi defixa aliquot tentoria nobilium turbam vix capiebant. His cinctus Imperator, turmis aliquot equitum comitatum prosequentibus, inter æneorum tormentorum strepitus, clangoremque tubarum urbem versus equo vehebatur, usquedum non longe à porta descendens, ex obviorum consulum manibus claves reciperet, iisque deducentibus per tergeminos arcus triumphales, digestumque civium manipulos, *Feliciter, Feliciter* acclamantium, in aulam properaret.

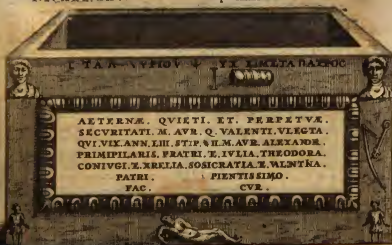
Dum hic aliquamdiu commoror, cognitus est mihi Decus illud Hungaricæ gentis, Heros NICOLAVS SERINIVS, cujus crebræ & felices in Turcicam ditionem eruptiones id commeruere, ut & illarum fama omnem Christianum orbem impleret, & ipsum SERINIVM nomen Turcis terrori esset. Itaque quod de Hunniade factitatum legimus, quodque veteres apud Batavos Drusos Tiberii frater evicit, infantium ploratus solo adventantis Serinii nomine comprimuntur. Plurimum eapropter debeo Illustrissimo Comiti PÖTTINGO, cujus insignis erga me favor ad interiorem familiaremque tanti viri notitiam mihi aditum dedit. Discedente namque Imperatore in Carniam & Carinthiam, cum affinem suum invisere in animum induxisset, me quoque perquam comiter & benevole invitavit, uti secum proficiscerer. Arripui utraque, quod ajunt, manu tam exoptatam occasionem: tertioque ex eo die *Czackothurnum*, quæ Comitis Serinii arx & sedes belli est, pervenimus. Omnis hæc regio cumprimis fœcunda, & omnis frumenti optimique

miquevini feracissima est: videnturque Ceres & Iacchus certavisse, uter hanc oram in tutelam suam reciperet. Excellit inter vina Lutenbergense, cujus cum sapor quovis melle dulcior sit, qna in re Hispanicis vinis cedere debeat, nescire me profiteor. Celebre & in Croaria, & in Austria, alibique, Hungaricum vinum est, quod ab adjacente *Tokairo* cognomen accipit: verum mea quidem sententia hoc fortius, & ad inebriandos, illud suavius & ad recreandos homines provenire dicendum est. In itinere vix quidquam nisi *Rackelsburgum*, quod oppidulum potius quam oppidum dicendum est, oculos nostros advertit. Monstrata est mihi è longinquo ab Illustrissimo Comite *Stridonium* patria S. Hieronymi, ad manum dexrram Carinthiam versus. Vbi *Czackethurnum* appropinquare cœpimus, obvii fuere admissis equis complures speculatores, qui Comitem Serinium de adpropinquationis nostræ momentis certiorem facerent. Itaque cum mille circiter passus abessemus, occurrit Affini suo Comiti Pöttingio, equo vectus, omni circum familia itidem in equis prosequente: mox dimisso equo inter mutuos amplexus in currum adscendens, per digestas militũ stationes in palatium deducit. Erat id valde splendidum & amplum, egregieque contra Turcarum vim munitum, circumdatum ferme ex omni parte palude, quæ cuniculos arceret. Vnum latus tantum, quod pagum prospectat, solido solo innitirur, eo firmiori opere præcinctum. Mirabamur in tanta circumjectarum nationum barbarie cnltissimas ædes, lectam familiam, ditissimam supellectilem, & summum ubique nitorem. Suspensæ erant in *porticibus* exuviæ Turcarum, arcus, pharetræ, mallei, clypei, reliquaque id genus arma: quorum tamen splendorem fulgor acinacum Damascenorum superabat. Erant in iis; quorum capula auro argentoque erant ornata: quorundam vaginæ insertis gemmis illustres oculorum aciem præstringebant. Videre erat in *atriis* suspensa vexilla, quæ ex Turcis capta, multoque sanguine fœdata, non incruentam neque imbellem victoriam denotabant. Monstrabantur ibidem *tabulæ*, in quis res fortiter à Comite gestæ depictæ erant. Vnius memini, in qua respiciens caput Turcæ præcidit, qui prehenso à tergo sagulo elata dextra mortem minabatur. Fuerat hoc primum juveni militiæ rudimentum: ex uno disce cetera. Tertio, quartove, ex quo veneramus, die deducti sumus in *bibliothecam*, quam insignem & omni librorum copia refertam habebat: inde in *armamentarium*, quod, ultra quam credi potest, æneis tormentis, bombardis, hastis, acinacibus, aliisque armorum generibus instruxerat. Accessit huic humanitati amplissimum auctarium, *κειμηλιοθήκη* aperta, in qua præter alia haud spernenda numismatum antiquorum copia. Erat in iis *Alexander Magnus* ex auro & ære, erant *Othones* argentei, *Vitellius*, *Ovidius*, *Horatius*, *Pescennius Niger*, multique alii (quorum nummi rariores) ex ære. Erant effigies Regum, Principum, clarorumqne virorum, minuta & orbiculari forma, torno, ut suspicor, elaboraræ. Monstrabantur mihi præ ceteris effigies *Martini Lutheri* & uxoris *Catharinæ* perquam elegantes. Inde digressi in *hortos* Comitis perreximus, quorum nitorem elegantiamque verbis exprimere non possum. Assequeris tu fortassis cogitatione, dum veteres Alcinoï hortos tibi ob oculos proponis. Sequentem diem *venando* consumsimus; multoque cum gaudio trepidantes capreas in casses egimus. Leporum, perdicum, & coturnicum captura huic venationi accessio erat. Eodem die, si recte memini, omnes Comitis *equi* sub oculos nostros traducti jucundissimum spectaculum præbuere. Laudabat ex iis maxime Heros Serinius equum ætate fes-

fertur. Hisce in diebus lubido me visendi *Waradinum* cepit, quod oppidum trans Dravum fluvium jacet. Est illud quidem magni momenti ad reprimendam vim Turcarum; ceterum si ad magnitudinem ædiumq; splendorem spectes, Græcio longe inferius. *Dravus* fluvius latitudine Vahali nostro par est, qui in Rhæticis Alpibus oriundus non longe infra Quinque Ecclesias in Danubium influit. Cum decem præterpropter dies Czackothurni contrivissemus, cœpit sese Ill. Comes Pöttingius itineri accingere. Verum interea dum vasa colligimus, Inscriptione te beabo, quam inter antiqua rudera repertam in area arcis suæ Heros Serinius muro inseri curaverat. Ejus exemplum hoc est:

P. CORNELIVS.
CLAVA FORIS.
T. F. ANN. XXV.
CLAVDIA. P. F.
DACVMENA.
ANN. XXXXV.
FAVENTINA ERES.
FACI. CVRA.

Effigies utriusque lapidi incisæ erant: & in supremo margine visebantur duo capricorni, & totidem delphines, singuli in singulos angulos disjuncti: unde primo suspicabar Augustæo ævo vixisse. Adjungam itidem duas alias, quarum exemplum amicus quidam subministravit, qui eas viderat & descripserat. Inventæ fuerant inter Comaram & Arrabonē in Hungaria, cum ann. CIↃ IↃC LIV. Illustrissimus Comes à Buchaim Comaræ præfectus ad resarciendos oppidi muros aliquot fossores eruendis dirutæ quondam in vicinia civitatis ruderibus immitteret. Earum prior hæc est:

f. M. AVREL. VALENTINO V. LEG. TR. *id est. Tribuno; nisi τὸ TA cognominis legionis initium sit.*

ÆTERNÆ. QVIETI. ET. PERPETVÆ.
SECVRITATI. M. AVR. Q. VALENTI. V. LEG. TA.
QVI. VIX. ANN. LIII. STIP. XXXII. M. AVR. ALEXANDER.
PRIMIPILARIS. FRATRI. ET. IVLIA. THEODORA.
CONIVGI. ET. AVRELIAS. SOSICRATIA. ET. VALENTINA.
PATRI. PIENTISSIMO.
FAC. CVR.

 Reper-

Reperta in hoc ſepulchro *lucerna* ardens, quæ ad primum aëris ſenſum exſtincta eſt. Cadaver quoque, ut apparebat integrum, mox ubi contigere, in pulverem dilapſum eſt. Lapides ſepulchrum conſtituentes erant quatuor quadrati, in ſe invicem compacti, viridique bitumine ad defendendum aërem commiſſi, adeo duro, ut malleorum ictibus reſiſteret. Supra inſcriptionem ad manum dextram caput viri, ad ſiniſtram fœminæ, infra duo infantes, & in medio hominis figura cubantis & inflexo cubito libro innitentis conſpiciebantur. Alteri lapidi, qui capiti objectus, eques cum armigero inſculpti erant. Sed eccam alteram:

D. M.
M. VAL. VALERIANO. . . LEG.
IIII. F. L. VIXIT. AN. XLII.
ET. M. VAL. VLPIO. EQ. PV.
BLE. FIL. VIXIT. AN. VIII. SIMVL.
CONDITIS. VLPIA. PARA-
TIANA. MARITO. ET. FILIO.
ET. VLPIA. VALERIA. FILIA.
HÆREDES. F. C.

Narrabat mihi amicus ille, multos in hoc ſepulchro fuiſſe inventos aureos torques, armillas, anulos, aliaque *κειμήλια*, quæ fures illi vere foſſores Raſcianis mercatoribus vendiderant. Sed, quod pæne dixiſſe oblitus fueram, ſita eſt Arx *Czackothurnum* duo milliaria cis confluentem Muræ & Dravi; diſtatque Græcio viginti ſex mill. *Caniſcha* vero, quod proximum Turcarum munimentum, quatuor. Non contentus Comes Serinius Affinem omni honore atque benevolentia demeruiſſe, valedicentem ſibi inſigni equo Turcico donavit: nec non famulis quoque ejus luculenta munera dilargitus eſt. Eidem Comitis *liberalitati* acceptos fero tres libros Turcicos, tria ſudaria (quorum unum floribus acu pictis variegatum, alterum auro & argento diſtinctum eſt), duo cochlearia cum theca coriacea argenteis floribus ornata, vas potorium coriaceum, ut & magni precii acinacem Damaſcenum. Sic hilare pariter atque liberaliter accepti Græcium reverſi ſumus. Proxima occaſione de moribus Hungarorum, aliiſque, quæ huc faciunt, plura: nunc laſſa manus geminatam operam denegat. Vale, & me ama Dabam Græcii, Anno cIↃ IↃc LX. a. d. XIV Kalend. Auguſt.

Αὐτὸς ἐφέλκεται ἄνδρα σίδηρος.

Dum hanc, quam dudum ad Amicum ſcripſeram epiſtolam relego, continere me non potui, quin ineditas aliquot inſcriptiones auctarii vice ſubjungerem. Deſcriptæ mihi eæ ſunt præterita æſtate in oppido Vangionū Wormatia ex antiquis ſaxis, quæ inter alia rudera, dum exſtruendo munimento foſſam repurgant, opifices eruerant. Atque id eo lubentius facio, quod complures aliæ in eodem oppido puerorum nequitia ac petulantia ita fuerant corruptæ, ut nullo pacto deſcribere potuerim. Sed bene Opitius, qui in Var. lectionibus inſcriptionum iſtarum nobis exemplum reliquit. Idem accidiſſe quoque ad Coloniam Agrippinam duabus aliis adverti, quas ex Auſtria redux ante hos decem annos deſcripſeram. Ne igitur qualiacumque hæc antiquitatis monumenta depereant, malui non ſuo loco ac tempore ab oblivione illa vindicare, quam dubiæ & ancipiti fortunæ committere.

In

In fossa ipsa: *Eques armatus, sequentibus duobus peditibus.*

PAETVS MV -------- M. SEMPRONI
EQVES ALÆ AGRIPPIN. VS. L. F. DOMO
--- NATIONE. TREVIR. TERMECTINVS
-- ANNOR. XXXV. STIP. ANNO XX. ..... *
-- XXIIII --- SIT. P. F. DEC. EQVES ALÆ
-- FRATRES. POSVERVNT. SEBOSIANÆ
H. S. E.
* STIP. forte

Termestinorum meminit Sallustius lib. II Hist. apud Nonium in *Satur.* Populus citerioris Hispaniæ Tacito l. IV Ann. c. 45 oppidum *Termes*, Floro l. III, c. XXII.

Ad portam Martis: *Eques dextra lanceam, sinistra signum militare ferens; armis & gladio ornatus, calcans duos captivos sub clypeis.*

O. CARMINIO P. F.
CL. --------
HISPANORVM AL Æ...
STIP. XXV. SIGNIFERO
SACERIVLIVS H. E. F.

Consimilis alia sine signo.

LICINIVS CLOSS. L.
F. HELVETIVS ANN.
LXVII. EQVES ALÆ.
HISP. STIP. XXVI. H.
TIB. IVL. CAPITO. H.

Ibidem: *Eques armatus.*

ARGIOTALVS.
SMERTVLITANI.
F. NAMNIS. EQVES.
ALÆ. INDIANÆ.
STIP. X. ANNO.
XXX. H. S. E.
HEREDES. POSVE-
RVNT.

Alæ Indianæ meminit alius vetus lapis in agro Coloniensi inventus. vide Gruter. p. 541, n. 7.

ALBANO. VITALI.
EQ. ALÆ INDIANÆ.
TVR. BARBI. CIVI.
TREVERO. ANN.
XXX. S † P. X.
H. EX T. F. C.

Ibidem.

VEIAGENVS
SISGI. F. MIL
ES EX COH
ORTE RAETO
AN. XLVI. STIP.
XXIV. NATVS MI
ONTE ------
H. E.

Ibidem.

----- S
-- + NI. F.
MILES. EX.
COHORTE.
PRÆTOR. ET.
VINDOL. F.
ANN. XL ---
STIP. XXIV.
H. S. E.
FRATER. P.

In aula Civium, vulgo *im Burgerhoff*, monumentum integrum, in cujus anteriori lapide:

SPECTATIÆ SPECTATÆ CONIVGI CARISSIMÆ LVTTONIVS LVPVLVS CONIVNX INFELICISSIMVS CVM FILIABVS POSVIT. F. C.

Coloniæ Agrippinæ:
Tubicen cum tuba.

C. VETIENI C. ---
PVPINIA VERIQVE
TVBICEN EX ----
LEGIONE XX ----
------- ENTQV -
--- E --------

Carm. xII, Num. I: Est & hoc nomen multo usitatius. Ne enim ad notum illud *Thalassio, Thalassio*, canticum recurram, Ausonii quoque gener *Thalassius* appellatus fuit, Parental. xIv.

Carm. xxII, ℣ſ. 5: De Ponrificum libris & antiquis fœderibus, Horat. lib. 2, Epist. I:

Sic fautor veterum, ut tabulas peccare vetantes
Quas bis quinque viri sanxerunt: fœdera regum
Vel Gabiis, vel cum rigidis æquata Sabinis;
Pontificum libros, annosa volumina vatum,
Dictitet Albano Musas in monte locutas.

Quintilianus lib. vIII, cap. xI Instit. *Obscuritas fit etiam verbis ab usu remotis: ut si commentarios quis pontificum, & vetustissima fœdera, & exoletos scrutatus auctores, id ipsum petat ex his, ut quæ inde contraxerit non intelligat.*

Carm. xxIII, ℣ſ. 13: *Sensus si manibus ullus*] In hanc fenteutiam verbis aliis Ausonius aliquoties in Parentalibus lusit. Vide Ciceronem pro Archia circa finem, Brissonium de formulis, & Savaronem ad lib. 2, Epistol. 8, Sidon. Apollinaris.

Carm. xxIv, Num. I: *Acilio Glabrioni*] Meminit Anicii Acilii Glabrionis vetus saxum: . . D. D. N. N. ÆTERNIS. PRINCIPIBVS HONORI. . . . ANICIVS. ACILIVS. GLABRIO. FAVSTVS V. C. PRÆF. VR. . . . FATALI CASV. SVBVERSAM. IN. FORMAM. PRISCI. VSVS.

AD EPITAPHIA.

CArm. Ix, Num. I: Haud inepte adeo, ut postea ex Erasmo didici, qui ex Pausaniæ Messeniacis adagium refert, Νεοπτολέμειος τίσις, in eos dictum, qui ea patiuntur, cujusmodi in alios patrarunt.

Carm. xII, ℣ſ. 3: *Audaci saltu*] Is ritus fuit appellentibus ad terram peregrinam, præsertim hostilem, ut saltu se è navi in eam demitterent: Ovidius I Fastor. v. 507. Iustinus de Alexandro M. Suetonius de Iulio Cæsare, cap. 59.

Carm. xIv, Num. 2, adde: Est vero ille, quem Libanius citat, Poëtarum Lyricorum Princeps Pindarus in Olympiis. Ita quoque Hectora Lycophton *κίονα καὶ ἔρεισμα πάτρας* appellavit.

Carm. xxxI, Num. 2: Tertullianus de Testim. animæ, c. Iv: *Nam si de aliquo jampridem defuncto tamquam vivo quis requirat, pro manu occurrit dicere*, Abiit. *Iam & reverti debet.* Ita hæc verba distinguenda certum est. nam illa, *Iam & reverti debet*, sunt ab argumentatione Tertulliani, quam perspicue cognosces, si *τὸ ergo*, quod subintelligitur, de tuo addas.

AD CÆSARES.

IN Octav. Augusto, ℣ſ. 4: *In terris positum*] Horatius Epist. I, lib. 2 ad Augustum:

Præsenti tibi maturos largimur honores.
Iurandasque tuum per nomen ponimus aras.

Sueton. in Augusto c. 59 & 60. Aurel. Victor de Cæs. in Augusto, Dio l. LI.

In Nerone, Num. I: Aurel. Victor de Nerone: *Namque eo dedecore reliquum vitæ egit, uti pigeat pudeatque memorare hujuscemodi quemquam, nedum rectorem gentium fuisse.* Tertullianus de spectac. cap. xIx: *Sed ethnicis respondi. Ceterum absit, ut de istius spectaculi aversione diutius discat Christianus: quamquam nemo hæc omnia plenus*

nius exprimere potest, nisi qui adhuc spectat. Malo non implere, quam meminisse.

In Vespasiano, Num. 1: *Rarum alius*] Egregiam hanc magni viri emendationem illa Flori adserunt, lib. 1, cap. 3: *Sic (rarum alias decus) unius manu parta victoria est.* Eadem ferme, quæ hic noster de Patre, Victor de Tito filio refert: *Qua eo*, inquit, *amplius grata fuere, quod ex nonnullis à privato adhuc patratis asperior, luxuriaque & avaritia amans credebatur fore. Sed hac in melius conversa adeo ei immortalem gloriam contulere, ut delicia atque amor humani generis appellaretur.*

Æl. Hadrian. Num. 2, adde: Incertus Auctor Paneg. ad Maximianum & Constantinum, de Constantino: *Siquidem ipsum imperium hoc fore pulcrius judicabas, si id non hæreditarium ex successione crevisses, sed virtutibus tuis debitum à summo imperatore meruisses.*

Caracalla, Num. 3: *Tu Caracalla magis*] Spartianus in Caracalla cap. IX: *Ipse Caracalli nomen accepit à vestimento, quod populo dederat, demisso usque ad talos, quod ante non fuerat: unde hodieque Antoniniana dicuntur caracalla hujusmodi, in usu maxime Romanæ plebis frequentata.* Qui locus utrum depravatus sit, an vero depravatum nactus fuerit Ausonius exemplar, qui Spartianum legisse potuit, haud liquido dixerim. Prona saltem & facilis mutatio fuit τοῦ *in usu*, in *irrisu*. quæ tamen, si accuratius examinetur, haud absurda videbitur. Vulgata namque lectio, aut si hanc spernas, ea prout à Casaubono emendata est, ταυτολογίαν quandam præ se fert. Nam *in usu esse* & *frequentari* ejusdem significationis sunt. quamquam & ita explicari potest: *in usu frequentata*, id est, in usu frequenti fuere. Pro *maxime R. plebis* censet Casaubonus scribendum, *maximo R. plebi*; sed male: *maxime* etenim hic potissimum, vel plurimum significat. *in usu plebis frequentata vestes* sunt, quibus plebs frequenter utitur. Sed, ut dixi, non absurda mihi lectio videtur, *irrisu maxime plebis Romanæ frequentata*. Is enim vulgi mos, atque ea natura est, ut quæ nova, si non extra omnem quoque fuerint culpam, irrisu & sannis excipiat. quod in inviso simul imperatore factitatum, si non aliis, mihi certe probabile est. Illa præterea verba, *quod ante non fuerat*, non facile crediderim esse Spartiani, sed hominis alicujus inepti, qui ea adinstar glossematis margini illeverat. Pro vulgata facit Victor, qui Caracallam coëgisse plebem refert, ut ad se salutandum *caracallis talaribus* induti introirent. Diversus abit Dio, lib. LXXVIII, aitque Bassianum τὰς στρατιώτας μάλιστα ἀμφιεννύναι jussisse. De hac veste plura Salmas. ad Spartianum.

In Opilio Macrino, Num. 2, *Poeta Græcus*: adde, apud Aristotelem lib. V Ethic.

Εἴκε πάθοι τά κ' ἔρεξε, δίκη κ' ἰθεῖα γένοιτο.

ita hic versus apud Aristotelem legitur. Phædrus de Vulpe & Ciconia: *Sua quisque exempla debet æquo animo pati.* Ioh. Biclarensis in Chronico: *Andeca vero regno privatus tondetur, & honore presbyterii post regnum honoratur. Non dubium, quod in Eborico Regis filio, Regi suo, fecerat, patitur.*

AD CLARAS VRBES.

Carm. II, Num. 6: Nunc muto sententiam, & cum Vossiano libro, *Quo numine Divum*, corrigendum statuo. Decepit me veteris libri auctoritas: sed in eo sæpius ita peccatum.

Carm. III, Num. 14: Post Cedreni verba: Ambigua sunt illa Themistii in Oratione de fraterno amore: ἢ τοῖς Πελοπίδαις μὲν ἐξῆρχε καὶ μᾶλλον τι περὶ τὸ ἄρχειν ἐξειργασμένον πρὸς ἀπόδειξιν τῆς συγγενείας. Antigonus Cary-

stius cap. 121: Γίνεται δὲ τινὰς καὶ ἐκ χωλῶν, καὶ ἐκ τυφλῶν, ὁμοίως τυφλὰς, καὶ χωλὰς· ἤδη δὲ τινὰς καὶ σχήματι συνοχιναι.

Carm. IV, Num. 2: *Trevericaque urbis solium*] Ita Treveros appellat, quia sedes Imperatorum fuit. Vide de hac urbe Freherum in Mosellam. Auctor Exegesios totius mundi, de Gallia: πόλιν δὲ μεγίστην φασὶ ἔχειν, ἡ καλεῖται Τρίβερις, ὅπου καὶ οἰκεῖν ὁ Κύριος λέγεται.

Carm. V, Num. 2, ante, *mox Palatinaque domus*: Manilius lib. IV:

-- Dabit studia, & doctas producet ad artes;
Nec triste ingenium, sed dulci tincta lepore
Corda creat.

Carm. VI, Num. 2: *Penique potentem*] Campaniam, cujus *Capua* caput fuit, κελλάριον τῇ βασιλευούσῃ Ῥώμῃ fuisse dicit Auctor Exegesios totius mundi à Gothofredo editus.

Carm. VII, Num. 1: *Non erat iste locus*] Mirari se dicit Iacob. Gothofredus in not. ad Auctorem Exegesios, quod cum Mediolano septimum locum adsignaverit Ausonius, nonum *Aquilejæ* tribuat; & quasi ex merito recenti: utpote quæ jam fuerit Italiæ sic proprie dictæ metropolis, & apud Exegeten hunc, nec non Vopiscum in Floriano ante Mediolanum commemorata.

Carm. VIII, Num. 3: *Gallula Roma Arelas*] In libello ab Episcopis provinciæ Viennensis Leoni Papæ anno CCCCL oblato, *mater omnium Galliarum* vocatur. Huc translata item sedes præfecti prætorio Galliarum, quæ antea Treveris fuit. Si quæ porpotro in provinciis præcipuæ urbes, ac Romæ magnitudine vel auctoritate similes forent, eas suæ provinciæ *Romas* appellabant, quum nullo alio pacto ac modo insignitius possent laudare. Sic noster paulo ante de Capua, *Roma altera quondam*: quo nomine illam quoque Cicero ornat Philipp. XII, cap. 3. uti & Cyzicum Florus. De Constantinopoli pervulgatum est, eam *Novam Romam* à Constantino dictam; & ita indigetatur in Canone III Concil. Constantinopolitani secundi, item apud Cassiodorum de Orthographia ex Prisciano. Plura Savaro ad lib. I, Epist. XI, Sidon. Apollinaris.

Ibid. ℣. 6: *Per quem Romani*] Auctor Exegesios de Gallia: Ὁμοίως δ' ἔχει ἄλλην πόλιν ἐν πᾶσι αὐτῇ βοηθοῦσαν, ἥ ἐστιν ἐπὶ τῆς θαλάττης, ἣν λέγουσιν Ἀρέλατον, ἣ ἀπὸ παντὸς κόσμου ἐμπορίας λαμβάνουσα τῇ προειρημένῃ πόλει ἐκπέμπει.

Carm. XIII, Num. 11: *Pario de marm. templum*] Capitolium. nam & in provinciis urbes clariores sua habebant, ad exemplum matris Romæ, Capitolia, Palatia, Circos, Theatra, &c. Vide quæ M. Velserus in commentar. ad Conversionem S. Afræ num. 32.

AD SAPIENTES.

Lud. sept. Sap. Num. 2: *Ignoscenda*] Apulejus in Apologia: *Idque eos arbitror, non tam ignoscendi, quam cognoscendi caussa desiderare.*

Ibidem ℣. 15: *Et correcta magis*] Terentianus de Syllabis:

Acrius vos pendite ista, quam malignis moris est.
Hoc domi clausum manebit, nec sinam nasci prius,
Scrupulum quam vestra demat hunc mihi sententia.
Corrigenda si qua sane visa vobis hinc erunt,
Non ero stulte repugnans, aut amans prave mea.
Quin statim culpanda delens prabeam rectu locum.

haud multum diversa Horatius in fine Artis Poëticæ.

In Ludio, Num. 11: *Dixi requedam*] Idem error apud Prudentium in vita Rom. Martyris:

Qui-

Quinos supinat, obvias offert genas. legendum enim: *Cinnos supinat*, vel *Cinos*. Glossarium: *Cinum*, ἐπινεύνιον. *Cinnus* νεῦμα. Et Italica lingua, & vero Gallica usurpant, *Cenno*, *accennar*, *accenner*. Ioseph. Scaliger.

In Solone, Num. 2, adde: Sophocles Electra,

Καίτοι ποσῶν γ' οἶδα κ'αμαυρῶν ὅτι

Ἀλγῶ ἐπὶ τοῖς παρῶσι. Idem ibid.

Αἴγισθον ἐνδ' ἀκήκοα ἱστορῶ πάλαι.

Ad quem locum plura de hac construendi ratione Scholiastes. aliqua item Livinejus ad cap. 36 Paneg. à Nazario Constantino dicti.

In Chilone, Num. 1: *Oculi spectando dolent*] Non immutabimus, quia Plauti est. quare non recte addiderunt copulam, *oculique*. Iul. Cæs. Scaliger.

In Periandro, Num. 6, adde: ita quoque auspicatur librum septimum Nicephorus Callisti.

In dictis Sapientum, Cleobulo, Num. 1, adde: Apostolius in Proverbiis, Ἀδικεῖ τοὺς ἀγαθοὺς ὁ φειδόμενος κακῶν.

AD VERSUS PASCHALES.

EDyll. 1, Num. 3: *Et devota pii mysta*] *Mysta* hic sunt Catechumeni, qui in Christiana pietate ac religione instituebantur, quibus sacra adita nondum erant reserata. Catechumenos autem jejunia servasse constat, tam in Ecclesia Occidentali, quam Orientali, priusquam sacrosancto baptismatis lavacro abluerentur, & ad ἐπόπτειαν, sacramque synaxin admitterentur. Testis erit nobis S. Leo Papa I. qui Epistola IV ad Episcopos per Siciliam constitutos hoc docet: *His itaque, fratres charissimi, talibus ac tantis existentibus documentis, quibus omni ambiguitate submota evidenter agnoscitis in baptizandis electis, qui secundum Apostolicam regulam & exorcismis scrutandi, & jejuniis sanctificandi, & frequentibus sunt prædicationibus imbuendi, duo tantum tempora, id est Pascha & Pentecosten esse servanda.* Item Socrates Hist. Eccles. l. 7, c. 17. narrat Paulum Novatianorum Constantinopoli Episcopum noluisse Iudæum quendam sacro baptismatis lavacro mundare, nisi prius in fide Christiana inter Catechumenos eruditus fuisset, multisque diebus jejunasset: ὃν πρότερον ἔφη δώσειν τὸ βάπτισμα, εἰ μὴ κατηχηθείη τὸν περὶ τῆς πίστεως λόγον, μετὰ τοῦ νηστείαις σχολάσαι ἡμέρας πολλάς. Eumque morem retineri vult Ordo servandus in admittendis ad fidem Christianam Sarracenis apud Orientales Christianos: προηγουμένως μὲν ὁ προσιὼν τῇ ὀρθῇ πίστει νηστεύει ἐπὶ ἑβδομάδας δύο, καὶ διδάσκεται τὰ ἐν τοῖς θείοις καὶ ἁγίοις εὐαγγελίοις παραδοθέντα ἡμῖν ὑπὸ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ προσευχήν. Iejuniis ergo purgantur mystæ, & dogmata Christiana audiunt, in iisque erudiuntur, & à falsarum opinionum sordibus purgantur, antequam ad baptismum accedant. Mystæ ergo sunt Catechumeni hoc loco; & duo sequentes versus adversativa particula eos à baptizatis distingnunt:

At nos æternum cohibentes pectore cultum,
Intemeratorum vim continuamus honorum.

Catechnmeni vero *continuare* non poterant, qui nondum inchoaverant, nec ad sacram synaxin & ἀγάπην erant admissi. *Bullialdus in not ad Theonem Smyrnaeum.* Erudita quidem, & digna illo viro observatio de jejuniis Catechumenorum: non tamen, ut arbitror, ad mentem Poëtæ. Nam si *Mystæ* Catechumeni, quo quæso pacto præter ceteros jejunarunt, quum jam tum quadragesimale jejunium ab Ecclesia fuerit receptum? Nam ante quidem Constantini tempora Iejunium Christianis liberum, nec ulla

ulla vel lege vel consuetudine, quæ legis instar est, adstrictum fuit, ut ex Tertulliano discimus contra Psychicos. At postquam discussis persecutionum tempestatibus serena pacis tranquillitate frui cœpit Ecclesia, libertatem in se vertit; & quæ respirare debuerat, humanis semet regulis & constitutionibus tantum non suffocavit. Sive illas superstitiosorum hominum simplicitas sub imagine zeli ac fervoris adinvenit, seu consuetudo gentilium ad Christianam fidem conversorum pedetentim introduxit: dum primum, quæ gentilibus usurpata, Christiana specie fucantur: deinde illa ipsa, quæ alliciendis tantum ethnicis donabantur, usu pravo in legem transeunt. Non quod jejunia non probem, sed quod ex hac libertatis à Domino datæ circumcisione id hominibus incommodi accidere animadverto, ut sæpius peccent. Quod si namque vel ipsa jejunii natura, vel antiquitus in ecclesia usurpata consuetudo respiciatur, cogi nec potest, nec debet. Non enim à cibis abstinentia, nisi voluntas libera hanc quasi animaverit, jejunium est: multo vero minus, quum carnium esu interdicto, piscium aliorumve ciborum deliciæ permittuntur. Non ita Christus, non SS. Patres. Legantur Tertullianus, Hieronymus, Basilius M. Ambrosius, Chrysostomus: respiciatur Ecclesiæ veteris Historia. Pane & aqua, atque his sæpissime non nisi post occasum solem sumtis, jugibusque precibus tolerata jejunia deprehendemus: Eaque in quaternos, senos, pluresve dies, pro cujuslibet viribus ac voluntate, ac tandem ad duas quatuorve septimanas diemque quadragesimum producta. Monachis tandem severius illa ex præscriptis regulis celebrantibus, consuetudo, & mox lex in Ecclesiam fluxit: quæ quidem si consuetudo tantum, non vero lex esset, improbari vix possit, nisi cum non recte, nec ex antiqua formula observatur. Nunc autem quotusquisque servat jejunia? vix alias libentius plurimi cœnant. At quia lex est, hinc ex inobservata lege peccatum: ubi vero peccati fomes & causa, quæ charitas? si non adest charitas, quid de vera Ecclesia pronunciabimus? materne an noverca dicenda erit, quæ quum complura possit arcere peccata admonendo & cohortando, jubendo filios peccatis involvit? Sed quo me veritatis ac Christianæ concordiæ amor abrupit? Hoc volebam, *Mystas* hic initiatos dici, & Christiana fide imbutos, qui quadragesimale jejunium observabant. Adversativa particula non personas distinguit, sed cultum divinum perpetuum & æternum, à temporali aliqua & exacta magis religiosi cultus observatione: & mox liquet: nam subjicit evestigio Poëta:

Annua cura sacris, jugis reverentia nobis.

Ibidem Num. 9, ante, *Fretus enim quarta decl,* insere: Sed nec Lucilii hoc fragmentum est, verum Licinii. Sosipater Charisius l. I: *Fretus, hujus fretus.* Porcius Licinius, ut Plinius ex eodem sermonis dubii libro sexto refert, *falsi fretus.*

Ibid. ℣. 28: *Omnia solus habens*] Auctor Panegyrici Maximiano & Constantino dicti: *Nec tamen miranda ista in te est, Maximiane, animi magnitudo, in quem dii immortales tanta congesserunt & natura bona, & ornamenta fortunæ, ut quamvis maxima largiaris, ita penes te sint omnia, quasi ea solas obtineas. Ut enim ille, qui omnes aquas cælo & terris præbet Oceanus, semper tamen in motibus suis totus est, ita tu potes imperium, Maximiane, donare; non potes non habere.* vide & Aristidis Orat. de Cyziceno templo pag. 423. & Themistium de Amore fraterno.

AD

AD EPICEDION.

EDyll. II, Num 2, adde: Rutilius Numatianus Itiner. I:

Cognomen versu Venetis, carissime Rufe,
Illo te dudum pagina nostra canit.

ita namque illic legendum; non, *Rufi.* Virgil. de Allia:

Quosque secans infaustum interluit Allia nomen.

Martialis lib. VII, ep. 24:

Et majus nomen Atridas.

Ibid. ✝ſ. 17: *Non auxi, non minui rem*] Schol. Iuvenalis ad Sat. I: *Moris erat antiquis, ne quis adderet possessionibus suis, aut de illis minueret.* Lege: *nequid adderent aut minuerent.* Horatius lib. 2, Sat. VI:

Si neque majorem feci ratione mala rem,
Nec sum facturus vitio culpave minorem.

AD PROTREPTICON.

EDyll. IV, Num. 2: Æliani locum, ubi vitiose ἔμπεσον pro ἐμπεσόν. & mox, τὸ μὲν ἐνέπεσον, pro ὃ μὲν ἐνέπεσον impressum est, Faber in editione nupera correxit, reponendo, καὶ τὸ μὲν ἐμπεσὸν, ὅτι ποτέ ἐστι τὸ ἐμπεσὸν, ἤδη εἶχε δαῖτας.

Ibid. ✝ſ. 6: *Grajo Schola nom. dicta est*] Hesychius: Σχολή, οὐ μόνον τὸ μηδὲν δρᾶν, ἀλλὰ καὶ τὸ περί τι σχολάζειν, καὶ ἡ διατριβή. Festus: *Scholæ dictæ sunt, non ab otio ac vacatione omni, sed quod ceteris rebus omissis vacare liberalibus studiis pueri debent...*

Ibidem Num. 14: *Degeneres animos timor arguit*] Prudent. Psychom. 249:

Mens humilis, quam degenerem trepidatio prodit.

Ibid. ✝ſ. 27: *Plagaque sonantes*] Prudentius præfat. Cathemer.

Ætas prima crepantibus flevit sub ferulis.

Ibidem ✝ſu 55: *Facies puerascere sensus*] Symmachus lib. IV, Epist. XX: *Dum filius meus Græcis literis initiatur, ego me denuo studiis ejus velut aqualis adjunxi. repuerascere enim nos pietas jubet, ut literarum dulcedinem liberis nostris labor participatus insinuet.*

Ibid. Num. 52: Quod si tamen τὸ *oneratus* admittere lubeat, occurret evestigio ineptia repetitæ in iisdem vocibus paronomasiæ, quo nihil frigidius. Mox enim sequitur,

— honor inclytus, hunc tu
Effice ne sit onus.

Statius lib. VI Thebaid.

Quis Manalia Atalantes
Nesciat egregium decus, & vestigia cunctis
Indeprensa procis. Onerat celeberrima natum.
Mater, & ipse procul fama jam noctus, &c.

plura Savaro ad Sidonium pag. 447.

AD CVPIDINEM CRVCIFIXVM.

EDyll. VI, Num. 4: Imo potius nihil mutandum præter distinctionem: Sic Ovidius,

Exercent memores plusquam civiliter iras.

Idem V Fastorum 630. & Tristium lib. V, vers. 2.

Ibidem Num. 10: Anacreon apud Hephæstionem de metris:

Ἀρθεὶς δ' ἦυτ' ἀπὸ Λευκάδος πέτρας,
Ἐς πολιὸν κῦμα κολυμβῶ μεθύων ἔρωτι.

Ibid. Num. 32: *Nullo moderamine*

Pœna

Pœna Adfigunt] Ita ex aliorum opinione edidi. Non tamen volens-lubensque, nam licet Pœnæ furiæ sint, ut apud Silium lib. I,

Atque omnes adsunt Pœnæ;

& mox *Ancipitum Furiarum* noster mentionem faciat, malim tamen simpliciter explicare, nihil de pœna deminuunt aut detrahunt, pœnam nulla ex parte moderantur. Τὸ *Afficiunt*, pro quo Barthius & Scriverius *Adfigunt* maluere, eapropter videtur commodius, quod jam *suspensum* præcesserit. quid enim *Adfigere* aliud, nisi suspendere?

AD BISSVLAM.

EDyll. VII, Num. 2, pro *Ita Manilius* repone: Ita D. Hieronymus ad Lætam: *Getarum rutilus & flavus exercitus Ecclesiarum circumfert tentoria.* Item Manilius.

AD PRECATIONEM.

EDyll. VIII, Num. 8, post Varronis verba: sed nihil mutandum. Sic Manilius lib. IV: *Et Threce Martem sortita colonum.* & latius D. Augustinus lib. X, de Civ. Dei, cap. I.

Ibid. Num. 14: Lucianus in Icaro Menippo: Ὅτε δὲ μεταβαίνω ἐπὶ τοὺς Σκύθας, πλανωμένους ἐπὶ τῶν ἁμαξῶν ἦν ἰδεῖν. Horat. lib. III, od. 24:

Campestres melius Scythæ,
Quorum plaustra vagas rite trahunt domos,
Vivunt, & rigidi Getæ.

Statius lib. V Sylv. 2:

--- Mutatoresque domorum Sauromatas.

AD MOSELLAM.

EDyll. X, Num. 134: *Tales Cumano*] Intricata, & male distincta periodus obscurior viris eruditis fuit. Conabimur igitur, ut ab explicatione nostra aliquantum lucis accipiat. *Tales ludos*, inquit, quales nautarum concurrentium jam retuli; Bacchus etiam *despectat in æquore Cumano*, quum Venus turbam suam simulare prælia jubet, *qualia*, vel quæ, depugnata sunt ad *Actium*: aut quum *Euboica cymba referunt* pugnam cum Pompejo ad *Mylas*; quæ præliorum simulacra *innocui* tantum sunt *ratium pulsus*, & *pugna jocantes naumachia*, *quales* in levore viridis aquæ *reparat* & repercutit mare ad *Pelorum Siciliæ*. Hoc enim hic est *reparare sub imagine viridi*: nempe effigiem in liquida unda reddere. De reipsa Virgil. *Nuper me in littore vidi.* Theocritus de Cyclope, & mox noster. De colore viridi cœruleove maris plura Gellius.

Ibidem vs. 241: *Scrutatur toto populatrix turba profundo*] Statius in Sylvis de Scylla:

--- Siculi populatrix virgo profundi.

Idem lib. IX Theb.

--- Arcani quotiens devexa profundi
Scrutantem delfina vident.

Ibid. Num. 172: Manilius l. III:

--- Nec Persica bella profundo
Indicta, & magna pontum sub classe latentem
Immissumque fretum terris, iter æquoris undis:
Non Reges Magnos.

Ibid. Num. 181. *Patrii pepulere dolores*] Malim: *repulere.*

Ibid. Num. 255: *Præfecturarum*] Sirmondus ad Epistol. 2, lib. I, Sidonii Apollinaris, Vicarios Præfectorum ab Ausonio innui putat, qui proximo gradu à *Præfectis* erant. Fuisse autem Præfecti Prætorio Italiæ Vicarios tres, Vrbis Romæ, Italiæ

&

& Africæ: totidem Præfecti Prætorio Galliarum; unum Hispaniarum, alterum Britanniarum, tertium septem provinciarum per Gallias. nobis tamen nostra placet explicatio, quam ad versum 399 proposuimus.

AD GRIPHVM.

Edyll. xi, Præfat. pag. 449, lin. ult. *Totam Grammaticam*] Lege partim ex veteri libro, partim ex certa conjectura: *Totam Grammaticam & Musicā, librosque Medicinos, ter maximum Hermetem amatorem primum Sophiæ.* Scalig.

Edyll. Num. 1: Iam didiceram ex Barthii Adversariis Politianum Gelliani *Griphi* nodum dissolvisse: verum quum nec Politiani Miscellanea ad manum, nec ille hoc Oedipo contentus esset, imo nullum hujusce solutionis in editione nupera ab Oizelio parata vestigium appareret, diversam à mea interpretatione, & minus rectam fuisse mihi imaginabar. Sed quum ille idem quod ego conjecerit, te monendum, Lector, duxi, ne me eorum unum existimares, qui aliena mella cum fucis sibi vindicantes deprehenso tandem furto risum debent, dum non debitam laudem frustra captant. Quare hoc te unice rogatum velim, ut si forte emendationum, quas, prout occurrebant, sparsim meis notis inserui, hanc vel illam apud alios inveneris, ita cogites, in his studiis tractandis fieri non posse, quin idem sæpe plures sentiant. Id humanius ac candidius est, quam quod quidam faciunt: qui mox eos, qui, seu per imprudentiam, sive per inopiam librorum, doctorum vestigiis insistentes emendatum jam aliis locum ignari corrigant, sublegisse dicunt, plagiique calumnia conterrent. Vt enim de me nihil dicam, Celeberrimi Viri Gronovius & Grævius, quorum eruditio invidiam dudum superavit, iisdem pæne verbis quandoque corrupta ac depravata aliquot Ausonii loca integritati suæ restituerunt. Quapropter illa utrinque viri seorsim suis locis adnotavi, ne vel hic vel ille sua laude fraudaretur: quæ quidem eos manet sempiterna; quorum doctis, atque diuturno legendi emendandique usu confirmatis curis omnis posterorum ætas perpetuas grates aget. Nos autem, quos nec Bigotius, nec Heroes Galli, imo nec ullus diligentiæ stimulus erigit, unam si exceperis bonæ famæ cupiditatem, in deserto nostro jacebimus, & optime nobiscum agi putabimus, si primos hosce consurgendi conatus malignitas invidentium non retuderit.

Eod. Num. 4: *Omnia in istis*] Confirmat hanc veteris libri lectionem Theon Smyrnæus cap. 42, Mathem. περὶ τριάδος: Ἥτις πρώτη ἀρχὴν καὶ μέσα καὶ τελευτὴν ἔχει. διὸ καὶ πρώτη λέγεται πάντα εἶναι. quæ omnia optime huc quadrant. Licet enim in universum de *triade* dicatur, quod habeat initium, medium, & finem, videtur hoc tamen, exempli, ut puto, causa, Ausonius ad hominem restringere, cujus *initium* illud censendum est; cum formatur; *medium*, cum natus est; *finis*, mors.

Ibid. ℣. 17. *Ales cinnameo*] Amplectitur emendationem Scaligeri Cl. Gisb. Cuperus lib. 2. Obs. c. 16: sed *nimbum* aliter accipit, & cum Servio lucem divinam exponit, qua deorum capita solent cingi; quamque cum reliquis honoribus adulatores Imperatoribus suis tribuerunt, inter quos Mamertinus in Paneg. ad Maximianum cap. 3: *Et illa lux divinum verticem claro orbe complectens.* Sed an hunc nimbum *cinnameum* dixisse verisimile est, cujus ligni, seu potius corticis, obtusus color, longeque à rutilo fulgore diversus? Dubitavi aliquando an CYANEO NIMBO rescribendum esset. ita enim Eustathius Antioch. in Hexaëmero: Ὁ δὲ φοίνιξ μέγεθος μὲν ἔχει ταῶνος, διαφέρει δὲ τῷ κάλλει τοῦ ταῶνος.

τιμῶν⊙ τῇ χροιᾷ. κεκίρασαι γὰρ αὐτοῦ χρυσῷ καὶ πορφύρᾳ τὰ πτερὰ, φύσει δὲ κύκλῳ στεφάνῳ ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ κεκόσμηται φυσικῶς. ἔστι δὲ ὁ κύκλ⊙ κυάνε⊙, καὶ ῥόδοις ἐμφερής. εὐειδὴς δὲ ὢν τῇ θέᾳ, καὶ ἀκτῖσι κομῶν, ὥσπερ ἥλι⊙ ἐφ᾽ ὕψους ἵσταται. De *nido* vero *cinnameo* præter Plin. Alcimus quoque Avitus testatur:

Hic qua donari mentitur fama Sabæis,
Cinnama nascuntur, vivax qua colligit ales,
Natali cum fine perit, nidoque perusta,
Succedens sibi quæsita de morte resurgit.

Ibid. Num. 47, adde: Commodius, ut arbitror, & facilius hoc ænigma intelligetur, si per quadratum schema demonstretur. ex. gr.

• • • Hic in priore ternario est
• o • numerus *par*, nempe bina-
• • • rius; *impar*, qui totus ternarius; & *medius*, sive unitas ipsa, quæ nec par nec impar dici potest, quoniam revera numerus esse non putatur, sed numeri principium. Illa igitur unitas, sive τὸ ἓν, (nam μονὰς confuse diceretur) *dividit tris, quinque, septem*, ut superius ostendimus: & in toto numero positus sub acumine centri; ut ex quadrato hoc schemate liquet, distinguit solidos trientes *&c.* omnia vero nunc plana sunt.

Ibid. Num. 60: *Regnata Colossi Rhodos*] Manil. lib. IV:

Virgine sub casta felix terraque marique
Es Rhodos hospitium recturi principis orbem,
Tumque domus vere solis, cui tota sacrata es,
Quum caperes lumen magni sub Cæsare mundi.

AD TECHNOPÆGNION.

EDyll. XII, De Diis (p. 478) ✝ſ. 1: *Sunt & cœlicolum*] Lege:

Sunt etiam divum Monosyllaba priva Deum: Fas.

nam male hodie legitur,

--- monosyllaba prima Deum Fas. Scaliger. Minus recte, ut opinor. quis enim conjunxerit *Divûm Deûm?* dein, nisi *prima* scripsisset Ausonius, qua ratione intulisset: *post hanc Rhea?*

De literis (p. 490), Num. 22: *Hæc gruis effigies Palamedica porrigitur* Φ] Malim: *Hæc grui effigie Palam.*

In Grammaticomastige, ✝ſ. 5: *Dic quid significent*] Repone:

Dic quid significent Catalecta Maronis in his, Al,
Et quod Celtarum posuit non Lucidius Tau,
Et quod germano mistum male letiferum Min?

Ita enim & legendus ex correctione nostra, & supplendus ex veteri libro. Ausonius nostras, poëta post tempora Domitiani omnium eruditissimus, & in cujus lectione nemo operam suam luserit. Sed quod ipse ignorat, aut, quod verius puto, sciscitabundus quærit, tamquam ænigma proponens, non tamquam ænigmatis ignarus, illud nos igitur in notis nostris ad Virgilii Catalecta fusius explicamus. *Scaliger.*

AD CENTON. NVPTIALEM.

EDyll. XIII, Præfat. Num. 22, adde: Ut hæc à tironibus percipiantur, *trigoni* divisio subjungenda est. Ejus tria genera sunt, *æquilatus*, ἰσόπλευρον, vel *crure pari* ἰσοσκελὲς, vel *in omnibus impar*; quod Græci σκαληνὸν vocant. Tres ibidem sunt anguli trigoni, *rectus*, γωνία ὀρθὴ, ex æqualitate & similitudine constans; *obtusus*, ἀμβλεῖα, & *acutus*, ὀξεῖα: quorum hic superat, ille superatur, sive ut Græci loquuntur, hic ὑπερέχει, ille, non obtusus, ὑπερέχεται.

Doctissi-

Doctissimo atque Ornatissimo Juveni

JOANNI DE DIEMERBROUCK,

J. U. D. & in Curia Trajectina Causarum Patrono disertissimo,

JACOBUS TOLLIUS S.P.D.

ET ipsa res, & exemplum Poëtæ, quem æmulatus sum, me non invitum monuit, mi DIEMERBROUCKI, ut innoxio lusui contra malignos obtrectatores patronum quærerem, in cujus sinum nigro dente impetitus confugeret. Non deerunt enim, quamvis dedita opera Græcum mihi scriptorem legerim, & aliqua, quæ non minus lepide, licet minus severe intexi potuissent, omiserim, qui lasciviam carpent, quam nec ipsi fortassis intelligent: melius potuisse collocari tempus objicient, & alia ejus argumenti, quæ mea nescit innocentia. Verum ut illi suo, ita nos nostro vivimus ingenio: quod si tibi, tuique similibus bonis ac doctis hominibus placuerit, quid malevoli dicant, non dicant, pili non faciemus, rumoresque senum severiorum omnes unius assis æstimabimus. Ad hæc si tu causam meam susceperis, triumphabimus: sed, quod nec tute negaveris, triumphum castellanum. Illud tamen merito quis reprehendat, quod in cædendis versibus aliquantum mihi indulserim, cum Græca poësis, inprimis autem Theocritica, non tantis, quantis Latina, cæsuris abundet. Stultus mihi labor videbatur ineptiarum: quumque lassatum seriis animum vellem reficere, morosæ anquisitionis tædio refugiebam fatigari. Vale Amice Jucundissime, & hoc rude cari sodalis opusculum lubens suscipe. Vale.

ΓΑ'ΜΟΣ Α'ΓΑΜΟΣ.

CENTO THEOCRITICUS,

Edit. Criſpin. αφο. ad Imitationem Centonis Auſoniani.

8 ΔΑ'φνιδι τῷ χαρίεντι συνήντετο, † τᾶς ποτ' ἐκνίσθη, 4
5 Α'σκητὰ πέπλῳ καὶ ἄμπυκι † ἁ Γαλάθεια, 6
15 Καλλίστα παίδων † ποτιδεῖν, ἀπαλωτέρα δ' ἀρνὸς, 11
7 Πᾶν ἐπ' ἀλαθείᾳ πεπλασμένον ἐκ Διὸς ἔρνος.
6 Πρᾶτος δ' ἄρξατο Δάφνις, † ἔχων ὑποκάρδιον ἕλκος, 11
16 Θαρσύσας· † χαλεπὸς γὰρ ἔσω θεὸς ἧπαρ ἄμυσσεν· 13
18 Χαίροις, ὦ † χαρίεσσα κόρα· τίνος οὕνεκα φεύγεις; 11
11 Φεύγεις δ' ὥσπερ ὄϊς πολιὸν λύκον ἀθρήσασα.
28 Δάφνις ἐγὼ, Λυκίδας μὲν πατὴρ, μήτηρ δὲ Νομαίη.
1 Δάφνις † ἐπισταμένως λιγυρὰν ἀναμέλψαι ἀοιδάν. 17
3 Ἠνὶ δέ τοι δέκα μᾶλα φέρω, † μέγα χρῆμα Λακαινᾶν, 18
11 Ὦ λευκὰ Γαλάθεια, † τὸ πᾶν λίθος, ὦ κυανόφρυ, 3
14 Πράττομες οὐχ ὡς λῷς'. † ἐμὲ γὰρ δέος ἴσχει ὀκνηρόν· 25
14 Ἄλλος τοι γλυκίων ὑποκόλπιος. † ἀλλὰ καὶ οὕτως 24
3 Τὶν ὅλος ἔγκειμαι· τὺ δέ μευ λόγον οὐδένα ποιῇ.
17 Κάλλει ἀριστεύοισα θεάων· † ἦ ῥὰ τότ' ἦσαν 12
Χρύσειοι πάλαι ἄνδρες, ὅκ' ἀντεφίλασ' ὁ φιλαθείς.
9 Τέττιξ μὲν τέττιγι φίλος, μύρμακι δὲ μύρμαξ,
Ἴρηκες δ' ἴρηξιν· † ἐγὼ δ' ἐπί τιν μεμάνημαι. 10
3 Θᾶσαι μὰν θυμαλγὲς ἐμὸν ἄχος· † ἦ ῥά γε λεύσσεις; 4
24 Οὐ δύναμαι ζῆν, † εἴτι θεοὶ νοέοντι πονηρόν. 25
19 Οἴμοι ἐγὼ μέγα δή τι δυσάμμορος. † εὗρον ἀγῶνα, 22
3 Νῦν ἔγνων τὸν ἔρωτα. † καὶ ὡς οὐκ ἔστιν ἀλύξαι 25
Ἀνθρώποις, ὅτι μοῖρα κατὰ κλωστῆρος ἐπείγει.
15 Ὦ θεοὶ, † εἴκε μόνον τὸ καλὸν στόμα τευ ἐφίλασα. 2
1 Χ' ὁ μὲν τόσσ' εἰπὼν ἀπεπαύσατο. † τὸν δ' Ἀφροδίτα 1
Ἤθελ' ἀνορθῶσαι, † τὸ οἱ ἧπατι πάξε βέλεμνον· 11
19 Ἡ δὲ μεταστρεφθεῖσα· † γέλως δέ οἱ εἴχετο χείλευς· 7

12 Ἤλυ-

12 Ἤλυθες, ὦ φίλε κοῦρε. † τὸ δὴ μάλα θυμὸν ἰαίνει 7
Ἀμέτερον. † κάμνοντι τὸ καρτερὸν ἀνδρὶ ἐοικώς. 1
16 Τίς τῶν νῦν τοιόσδ᾽; † ὡς κωτίλα ῥήματα φράσδεις; 21
1 Πλῆρές τοι μέλιτος τὸ καλὸν στόμα, † ἁδὺ τὸ πνεῦμα. 8
11 Ἀλλ᾽ ἀφίκευ τύ ποτ᾽ ἀμέ· † τό τοι καὶ κέρδιον αὐτῷ· 26
1 Δεῦρ᾽ ὑπὸ τὰν πτελέαν ἑσδώμεθα. † ὧδε πεφύκει 5
Ποία, χ᾽ ἁ στιβὰς ἅδε, καὶ ἀκρίδες ὧδε λαλεῦντι.
5 Ἀλλὰ γὰρ ἕρφ᾽· † ἀγαθός τις ἐπέπταρεν ἐρχομένῳ τοι. 18
15 Τὶν δὲ χαριζομένα † μὰν ἀλαθέα πάντ᾽ ἀγορεύω. 5
28 Πολλοί με μνώοντο, νόον δ᾽ ἐμὸν οὔτις ἕαδε.
4 Θαρσεῖν χρή· † τὸν ἔρωτα καὶ εὔχεο Δάφνι λυγίξειν· 1
Ἆρ᾽ οὐκ αὐτὸς ἔρωτος ὑπ᾽ ἀργαλέω ἐλυγίχθης;
25 Τὼς ἔλεγεν· † κύφας γὰρ δίδοι ποθέοντι μερίμνας. 17
2 Χεῖρα ἐφαψαμένη, † ποτιδέρκεται ἄνδρα γελοῖα, 1
17 Ἐκ θυμοῦ στέργοισα. † Νόῳ δ᾽ ὅγε πολλὰ μενοίνα. 26
11 Ἀλλὰ τὸ φάρμακον εὗρε, † τὸ καὶ μακάρεσσιν ἀγαστόν. 1
26 Ἦμος ἦν τὸ μεσηγὺ, † καλὸν θέρος ἁνίκα φρύγει, 6
7 Ἁνίκα δὴ καὶ σαῦρος ἐφ᾽ αἱμασιαῖσι καθεύδει.
23 Ἄμφω ἐρημάζεσκον ἀποπλαγχθέντες ἑταίρων·
22 Οὐδεὶς δ᾽ ἐν μέσσῳ γείτων. † Χαίρεσθε φίλησι 17
19 Εἴργεν οὐκ ἀέκουσαν. † ἀπ᾽ ὀφθαλμῶν γὰρ κακὸν πῦρ 25
Ἐρχομένοις λάμπεσκε. † καὶ οἱ λέχος εὔθυνον ὧραι 19
27 Ἐν καθαρῷ λειμῶνι· † τὸ δ᾽ ἐγγύθεν ἱερὸν ὕδωρ 7
Νυμφᾶν ἐξ ἄντροιο κατειβόμενον κελάρυσδεν.
13 Ἔνθεν βούτομον ὀξὺ, † καὶ εἰλιτενὴς ἄγρωστις, 13
15 Χλωραὶ δὲ σκιάδες. † μαρύεται ὑψόθι κισσός. 1
16 Πᾶς δ᾽ ὑπὸ κόλπω χεῖρας ἔχων † διαθρύπτεται ἤδη. 15
17 Ἡ δέ οἱ εὐμενέουσα παρείσατο. † εἶχε δὲ δεῖμα 22
25 Ἀνδρὸς ὀρέξασθαι, ξιφέων τ᾽ ἀνέχεσθαι ἀμυχμόν,
15 Ὀκτωκαιδεκέτης. † μέμαεν δέ μιν ἐξερέεσθαι. 26
Ἂψ δ᾽ ὄκνῳ ποτὶ χεῖλος ἐλάμβανε μῦθον ἰόντα.
16 Ἀλλ᾽ ἴσος γὰρ ὁ μόχθος. † ὀρίνθη δὲ πλέον ἢ πρίν. 23
19 Ὀψὲ δὲ δὴ μάλ᾽ ἔπειτ᾽ ἀνενείκατο παρθένος αὐδήν.
5 Μὴ σπεῦδ᾽, οὐ γάρ τοι πυρὶ θάλπεαι. † ἔξελε χεῖρα. 28
25 Ὤμοι δειλαία· † τὺ κακᾶς ἡγέσαο νίκας. 4

1 Οὐ θέμις, ὦ ποιμάν. † τὶν δ᾽ οὐ μέλει, οὐ μὰ Δί᾽ οὐδέν. 11
3 Ὤμοι ἐγὼ τί πάθω; τί ὁ δύσοος; † ἔρρ᾽ ἀπ᾽ ἐμεῖο· 21
22 Οὐ γὰρ νικαξῇ κατὰ τὸν νόον. † οἶδα τὸ μέλλον. 24
7 Ἄμμιν δ᾽ ἀσυχία τε μέλοι. † τίν᾽ ἔχεν με δοκεῖς νῦν; 14
19 Ὣς εἰποῦσ᾽ ἀνόρουσε. † πάλιν δέ μιν ὦσεν ὀπίσσω. 26
30 Ἀλλὰ πέρεξ † κρατερῇσι βιαζομένα παλάμῃσι 19
23 Ὕπνιος ἐν φύλλοισι πεταλόσιν ἐξεζανύσθη.
26 Ἔνθα καὶ ἄρρηκτόν περ ἔχων ἐν στήθεσι θυμὸν,
3 Τὰν βαίταν ἀποδὺς, † βαίνει λέχος ἐς φιλεούσης. 17
17 Στειβόμενος καθύπερθε, † καὶ εἰς ἓν παιδὶ κάθευδε, 21
14 Πάντ᾽ ἐθέλων κατὰ καιρόν. † ἔπος δ᾽ ὅγε τοῖον ἔειπεν. 26
11 Νῦν μὰν, ὦ κόρειον, † τί μοι ἔτρεμες; ὡς μάλα δειλά. 28
19 Θάρσει παρθενική. † πεῖραρ θεῶν πάντα τελεῖται. 15
22 Καὶ σύγε μὴ τρέσσῃς· † τόγε μὰν τεὸν ἁδὺ τέτυκται, 3
18 Ὦ καλὰ, ὦ χαρίεσσα. † καλῶς μάλα τοῦτο, γ᾽ ἴσαμι. 5
26 Ἦ ῥα· καὶ ἑσσομένως † ἀπὸ τὰν μίαν ᾤχετο χλαίναν. 18
2 Ἐπράχθη τὰ μέγιστα· καὶ † εἰς ἐνὶ χεῖρας ἄειρον, 23
18 Ποσσὶ περιπλέκτοις, † φόνον ἀλλάλοισι πνέοντες. 23
2 Καὶ ταχὺ χρὼς ἐπὶ χρωτὶ πεπαίνετο, καὶ τὰ πρόσωπα
Θερμότερ᾽ ἦν ἢ πρόσθ᾽. † αἴδαν τ᾽ εἰς ἔσχατον ἐλθὼν 16
22 Ἤνυσ᾽ ἰδὼν τὸν ἄεθλον, † ἐπεὶ καὶ πρῶτος ἔρεισδεν. 6
23 Χερσὶ πιτυσκόμενος. † τί γὰρ κάλλιον ἀνδρὶ κεν εἴη; 17
1 Τανίκα κεκμακὼς ἀμπαύεται † ὕπνον ἰαύων, 3
26 Παυσάμενος ἔργοιο, τό οἱ μετὰ χερσὶν ἔκειτο.
19 Ἡ δέ μιν ἀμφαφάεσκε, † καὶ ὄμμασι λοξὰ βλέποισα, 21
26 Ὢ πόποι, οἷον τοῦτο; † τί νῦν ὦ ζυρὲ πεπόνθεις; 10
Οὔτε τὸν ὄγμον ἄγειν ὀρθὸν δύνα, ὡς τὸ πρὶν ἄγες.
22 Μὴ λαθόμην; τί τὸ χρῆμα; † κατέδραθες ὦ φίλε γαμβρέ; 18
8 Οὐ χρὴ κοιμᾶσθαι βαθέως † γάμον ἐκτελέσαντα. 23
26 Εἴπ᾽, ἄγε νῦν, † οὐ γύννις ἐὼν κεκλήσεθ᾽ ὁ πύκτης; 23
25 Ναὶ γὰρ ἐμὸν γλυκὺ φέγγος, † ἔχεις πάλαι ὧν ἐπεθύμεις. 10
8 Μυκηταῖν ἐπίουρε βοῶν, † μὴ φείδεο τέχνης. 23
24 Οὐ δέ κε τὼς σβέσσω τὸν ἐμὸν πόθον, † ἀλλὰ μάχου μοι. 1
18 Ὄλβιε γαμβρ᾽, † ἄμμες γὰρ ἐρείσδομες, ὅστις ἀρείων. 5
21 Τοίαδε μυθίζοισα † βαρεῖ ἐνεδήσατο δεσμῷ, 25

15 Στήθεσι φαινομένοις, † καὶ ἁδύ τι ποππυλιάσδει, 5
1 Πάντα δόλον τεύχοισα. † τὸ δ' ἔξοχον ὤπασε δῶρον. 26
19 Ὅσσε δ' ὑπογλαύκεσκε, δι' ἵμερον ἀστεράπτοντε.
23 Ἔνθα μάχη δριμεῖα πάλιν γένεθ'. † οἱ δ' ἐκέχυντο. 7
11 Ἀλλ' αὐτὸς τοιοῦτος † ἀπὸ στέρνων πλατὺς ἥρως 25
22 Οὔπω τὸν μέσατον δρόμον ἄνυεν. † ἐκ μεγάλου δὲ 23
Αἶψ' ὀλίγος γένετ' ἀνδρός. † ἀνέσχε τε νεῖκος ἀπαυδῶν 23
Ἀμφοτέρας ἅμα χεῖρας, ἐπεὶ θανάτου σχεδὸν ἦεν·
26 Ἠέλιος μὲν ἔπειτα ποτὶ ζόφον ἔτραπεν ἵππους,
Δείελον ἦμαρ ἄγων. † ὁ δὲ εἰς χθόνα κεῖτο νενευκώς. 23
6 Ταῦτα δ' ἴσως ἐσορῶσα † ποδῶν ἐκμάσσεται ἴχνη, 17
19 Ἀμφί ἑ παπτήνασα † ποτ' ἄντρα τε καὶ ποτὶ ποίμνας, 6
19 Παλλομένη κραδίαν. † χὠ βουκόλος ἐξεγέλασσεν. 4
28 Ὡς οἱ μὲν χλοεροῖσιν ἰαινόμενοι μελέεσσιν
Ἀλλήλοις ψιθύριζον, † ἐπί σφισι γαυριόωντες. 26
24 Χαίρετέ τοι φιλέοντες. † χαίρετε πολλάκι μοῖσαι, 1
Χαίρετ'. ἐγὼ δ' ὔμμιν καὶ εἰς ὕστερον ἅδιον ᾀσῶ.

ΤΈΛΟΣ.

AD ROSAS.

Idyl. xiv, Num. 9: Nec dubitabit quiſquam huic emendationi album calculum adjicere, cui hæc ejuſdem Theocriti lecta fuerint, è Carm. xv:

Αὔθεν δ' ἄμμες νιν ἅμα δρόσῳ ἀθρόαι ἔξω
Οἰσεῦμες ποτὶ κύματ' ἐπ' αἰόνι πτύοντα.

Venus ad ſorores lecturas flores, apud Claudian. lib. 2 de Raptu Proſerpinæ, ỿſ.119: -- *Nunc ite ſorores,*
Dum meus humectat flaventes lucifer agros
Roranti prævectus equo.

Orpheus in hymno ad Horas:
Πέπλους ἑννύμεναι δροσεροὺς ἀνθῶν πολυθρέπτων.

AD BONVM VIRVM.

Idyll. xvi, Num. 19, adde: D. Hieronymus Apolog.3. adv. Ruffinum: *Pythagorica & illa præcepta ſunt, Amicorum omnia eſſe communia: &, Amicum ſeipſum eſſe alterum: duorumque temporum maxime habendam curam, mane & veſperi, id eſt, eorum quæ acturi ſumus, & eorum quæ geſſerimus.*

Ibidem Num. 22, ante, *Veſpero porro à recto* &c. inſere: item Heinſium ad Silium Ital. p.80. & D. Auguſtinum lib. vii de Civ. Dei. c. xv.

AD ΝΑἸ καὶ ὈΥ Πυθαγορ.

EIdyll. xvii, Num. 2: *Est & non*] pro ναὶ καὶ οὔ, vetus quoque N.T. interpres usurpavit Matthæi v.37: *Sit autem sermo vester Est Est; Non Non.* Quo alludens Auctor Status Religionis Galliæ sub Henrico II, & Carolo IX regibus, scite saue & eleganter dixit; *Religio nostra non admittit Est & non, verum tantum Est, Est; Non, Non.* S. Basilius M. de Spiritu Sancto: Τὸ ναὶ καὶ τὸ οὒ συλλαβαὶ μὲν δύο, ἀλλ᾽ ὅμως τὸ κράτιστον τῶν ἀγαθῶν ἡ ἀλήθεια, καὶ ὁ ἔσχατος ὅρος τῆς πονηρίας τὸ ψεῦδος, τοῖς μικροῖς τούτοις ῥήμασι πολλάκις ἐμπεριέχεται. D. Hieronymus lib. i adv. Pelagium: *An ignoras omne, quod dicitur, aut* esse, *aut* non esse?

AD EPISTOLAS.

EPist. iv, vers. 13: *Poterunt tua dicta videri*] Manilius lib. v:

Externis tamen aptus erit, nunc voce poëtis
Nunc saturo gestu, referetque affectibus ora,
Et sua dicendo faciet.

Ibidem Num. 40, adde: Immo Nic. Heinsius in notis ad Claudian. raptum Proserp. l. 1, vs. 122. ubi de Enna, & Ennæa diva plura.

Ibidem Num. 64: *Melonis albam filiam*] Aristides in serm. sacris p. 602, quum oracul. Delphicum accepisset,

Ἐμοὶ μελήσει ταῦτα, καὶ λευκαῖς κόραις,

acceptis honorificis literis, ita illud interpretatus est, ut per puellas candidas, epistolas significari crederet. τὰς μὲν οὖν κόρας τὰς λευκὰς, εἰς τὰς ἐπιστολὰς εὐθὺς ἔλαβον.

Epist. v, Num. 18: *Subter paradas*] *Paradæ* sunt integumenta navigiorum ad arcendum solem, frigus, & reliquas cœli injurias. Sirmondus ad Sidonium.

Epist. vi, Num. 3: *Metochæ sed ista*] Vera hæc lectio, & frustra ab aliis sollicitata. Sext. Empyricus adv. Mathemat. cap. x extremo: Καὶ Θέων μὲν τὸ ὀνομαστικόν. θέοντος δὲ μετοχή ἐστι. & paulo ante: Καὶ κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον μένων, θέων, νέων, μετοχικὰ ὄντα καὶ ὀνομαστικὰ, διαφερούσας λαμβάνει τὰς κλίσεις.

Epist. viii, Num. 6, adde: Sed τὸ *nobis* defendi potest, sic ut humane nimis se quoque culpa videatur desidiæ onerare, qua solus teneretur Paulus, nisi in tempore occurreret.

Epist. ix. Num. 28, adde: Quæ autem Burdigalensis Poëta *Collegia Plautina* nominat, ea D. Hieronymus in Apolog. pro libris adv. Iovinianum editis *Plautinas familias* appellavit, homines nempe ventri & voluptati deditos: *Inventa sunt*, inquit, *Plautina familia, & scioli tantum ad detrahendum*, &c.

Epist. xi, circa finem, Num. 15: *Etiam de pronuntiatione rideres*] D. Hieronym. in Epitaph. Nepotiani: *Et quidquid minus in opusculo erat, distinctione moderata, & pronuntiationis varietate pensabat: ut in recitando ille ipse vel placere quotidie, vel displicere videretur.* Vide Gell. lib. 13, cap. 30. Vinetum ad Epist. iv, & Protrepticon.

Epist. xii, vs. 4: Ἐν ἤματι γηράσκοντες] ex Theocrito, Edyll. xii:

— Οἱ δὲ ποθεῦντες ἐν ἄματι γηράσκουσιν.

Ibidem vs. 7: Θεράποντες *inertes*] ex Hesiodo in Theogonia, Ἀοιδὸς Μουσάων θεράπων.

Epist. xvi ad Probum, Num. 2, adde: D. Hieronymus ad Florentium, *Habeo alumnos, qui antiquariæ arti serviant*: loquens de libris mittendis.

Ibi-

Ibidem Iambico, Num. 31: In eodem, quo Scaliger, errore versabatur Casaubonus in not. ad Persium, ubi *mammam* pro matre dici notat, ego pro nutrice accipio. Locus Hieronymi, à Turnebo citatus, est ex epistola ad Heliodorum de vita Eremir.

Ibidem ℣ſ. ult. *Aveque dicto*] Sidonius lib. IX, ep. IX: *Vnde Ave dicto, mox Vale dicimus.* Artemidorus lib. III, cap. 44. Ἴδιον πάσης ἐπιστολῆς τὸ χαῖρε καὶ ἔρρωσο λέγειν. Noster epist. ult. ad Paulin.

Quis prohibet Salve atque Vale brevitate parata

Scribere?

Epist. XVIII, Num. 21, adde: Hesychius, Ἀμιναῖον δ' ἐνὸς ν τὸ οἶνον λέγ. ἡ γὰρ Πόλιτεία Ἀμιναία λέγεται.

Epist. XIX, Num. 4, adde: Hisce jam notatis pari, qua ego, diligentia fuisse Iustum Lipsium comperio, qui, excepto Statii loco, reliquorum Auctorum testimonia in suis ad Taciti Germaniam notis exhibuit.

Epist. XXII, Num. 14, adde: Silius Ital. l. IV: -- *Squalore huic hispida diro*

Et villosa feris horrebant pectora setis.

ad quem aliqua Heinsius in crepundiis Silianis huc facientia exempla collegit.

Epist. XXIV, Num. 13: *Nec tam promtum*] Sic ferme Electra apud Sophoclem:

Καί μοι τὸ ἐμὸν πέμψατ' ἀδελφόν·
Μόνη γὰρ ἄγειν οὐκέτι σωκῶ
Λύπης ἀντίρροπον ἄχθος.

Ibidem ℣ſ. 36: *Te suadente fugam*] Ad imitationem Martial. lib. VII, ep. 24:

Te fingente nefas Pyladen odisset Orestes:

Thesea Pirithoi destituisset amor.

Tu Siculos fratres, & majus nomen Atridas,

Et Leda poteras dissociare genus.

Ibid. Num. 20, adde: Ovidius V Fastor. 539:

Verba movent iras non circumspecta deorum.

& Trist. V, el. 8:

Nec metuis dubio Fortunæ stantis in orbe

Numen, & exosa verba superba deæ?

Orpheus hymno in Nemesin:

— Οὐδέ σε λήθει
Ψυχὴ ὑπερφρονέουσα λόγων ἀδιαχρίτῳ ὁρμῇ.
Πάντ' ἐσορᾷς, καὶ πάντ' ἐπακούεις, πάντα βραβεύεις.

Epist. XXV, Num. 16: *Moderato verbere*] Adde: Sueton. Augusto, c. 57: *Non solum faustis ominibus, sed & modulatis carminibus prosequebantur.* Ausonius in Oratione:

Consona quem celebrat modulato carmine plebes.

Non diffiteor tamen τὸ *moderato* posse retineri; ut apud Ciceronem, tertio Paradoxo: *Histrio, si paulo se movit extra numerum, aut si versus pronunciatus est, syllaba una brevior aut longior, exsibilatur & exploditur: in vita, quæ omni gestu moderatior, omni versu aptior esse debet, ut in syllaba te peccare dices?* ubi tamen Casaubonus quoque *modulatior* legi mallet, in notis ad Persium.

AD GRATIARVM ACTION.

Pag. 702, Num. 22, adde: D. Hieronymus ad Euagrium: *Hæc legi in Græcorum voluminibus, & quasi latissimos terrarum situs in brevi tabella volui demonstrare, non extendens spatia sensuum atque tractatuum, sed quibusdam punctis atque compendiis infinita significans.* Idem in Epitaphio Nepotiani: *Et sicut hi, qui in brevi tabella terrarum situs pingunt: ita in parvo isto volumine cernas adumbrata, non expressa signa virtutum.* Sic & aliquoties alibi. omnia namque piget describere.

Pag. 711, Num. 76: *Invenies*] Corrige, & lege: *invenu.* res jam peracta est, & illud novum beneficium

collatum; nempe, quod primus consul fuerit creatus. Ergo non ad futurum referendum. Sed ut magis illud extollat, quod jam præteritum est, Rhetorice ad præsens tempus revocat. Mox pro *adjiciet*, malim *objiciet*.

Pag. 718, Num. 113: *De Communi Deo*] Hæc magis oratorie quam pie. Ita enim Ethnici opinati sunt, animas nostras *divinæ auræ particulas* esse, ut ex Horatio, & Macrobio discimus. Item Manilio lib. IV in fine. Refutat Casaubonus in not. ad Persium pag. 278.

Pag. 726, Num. 148: *Quæ intus prædicanda sunt*] Id est, quæ *interiorem ejus ac familiarem vitam* spectant, ut ait Sueton. in Aug. c. LXI. Aurelius Victor in Epit. de Theodosio: *Iam illa minutiora, & ut dicitur, intra aulam, quæ quidem, quia occulta sunt, magis naturæ hominum curiosa oculos auresque ad se trahunt.* Atque hæc sunt, quæ cum bono Deo, cui Laus & Gratia, ad Ausonium congessimus.

Tu, Iesu Christe, ζωαρκέος ὦ ἄνα πηγῆς,
Ψυχῇ μὲν φάος ἁγνὸν ἐμῇ πολύολβον ὀπάζοις,
Ἀχλὺν ἀποσκεδάσας ὀλεσίμβροτον, ἰολόχευτον,
Σώματι δ᾽ ἀρτεμίην τε καὶ ἀγλαόδωρον ὑγείην.

GASPERIS BARTHII
AD AVSONIVM RELIQVA.

Non inepte fortasse faciam quædam connotando, cum duplici quidem emolumento prodesse possint, nimirum Poëtices, & Philologiæ etiam metris non admodum deditæ studiosis. Quod in Virgilio notarunt docti ponere illum excurrentes à versu syllabas, idem moris frequentat & Ausonius noster. Vt Epist. IX:

--- cultuque carentia
Hellespontiaci qua protegit æquor Abydi.

Eclogario:

Atque diu cursu peragit sol aureus altero
Autumni æstatisque simul confinia miscens.

Sed contractione sive complexione talia possunt etiam explicari: ut alibi, Epist. XXII.

Mutuatur ad Græcam fidem.

Epist. XVI:

Sylvios Iülis miscuit.

Eidyll. II: *--- simul omnium*
Multiplici illustres vidit honore domos.

Ephemeride:

--- sanctasque fores palatiaque aurea
Specto. --- Eadem:
Deesse fidem latis. ---

Parentalium Epigr. XXIV:

Duodeviginti functus Olympiades.

Heroum XII:

Captus pellacis Laërtiadæ insidiis.

Eadem media producta extulit Eidyll. II:

Victum, habitum, mores, semper eadem habui.

Sic & Prudentius. Et videatur seculo indulsisse Ausonius; ego vero alicujus veteris autoritati potius existimo, sæpe expertus eum nihil fere sine ea usurpare. *Ambitus*, media producta notavimus alibi: at ab eodem *ire*, *aditus* & *obitus* correptam habent. Auson: *--- viros morte obita celebres.* Ovidius Fastor. IV:

Sol aditus, quam quæris, ait, ne vana labores,
Nupta Iovis fratri.

Valerius Flacc. lib. I:

--- Nate indignos aditure labores.

Cum *Adorea* secundam producat, *adoris* tamen correptam proponit Auson. Monosyllab.

--- Ador

— Ador atque Adoris de polline pultificum far.

Gannius vetus Poëta, nisi tamen nomen corruptum est, apud Priscian. lib. VI:

Illam sponte satos Adoris stravisse maniplos.

Qui & producit alio loco:

Emicat in nubes sideribus ardor Adoris.

Bis monosyllabum correptum legitur apud Auson. Epitaph. XXXIII:

Lata bis octono tibi jam sub consule pubes.

Contraria ratione alibi. Ea licentia sæpius utuntur poëtæ, ut ob cæsuram brevem syllabam potentia longam ponant. In eo genere frequens est Ausonius, ad Syagrium:

Cujus ego comes, & quæstor, & culmen honorum.

Ephemeride:

Et coruscantis oculos lacessunt fulgura lucis.

Parental. XVII:

Mente bonus, ingenio ingens.

Parental. XXIX:

Æmilia vix nota mihi soror accipe questus.

Eclogario:

Et dodrans quadrante satus auctore carebit.

Idem Epist. V:

Rescisso disce componere nomine versum.

Epist. X:

Aut avus, aut proavus antiquior.

Absurdi vero aliquot versus in Ausonio occurrunt, qualis hic videri queat:

Nec tu Martio Narbo silebere, nomine cujus.

Et in Eclogario alius:

Hydrus, Chiron, thuribulum quoque piscis & ingens.

Et alter in eodem, sed qui correctione indigere videtur:

Celsior his Saturnus, tardior omnibus astris.

Scribe:

Tardior omnibus his Saturnus celsior astris.

Longe ita melior structura erit. Sed & alterum sic scriptum à Poëta existimo:

Thuribulum, Chiron, Hydrus quoque, piscis & ingens.

Quem ad meliorem memorationem sequentis ævi aliquis corrupisse videtur. Vt non dubito Eclogarium hoc Ausonii in Scholis prælectum fuisse, forte & ab Ludimagistro aliquo ex majoribus ejus operibus concinnatum:

Controversus, o — suum ambiguum habet. Sidonius:

— tyrannicarum declamatio controversiarum.

Ausonius Ephemeride:

Sunt & qui fletus & gaudia controversa Conjectent.

Vtraque cum vulgo dicant, Prudentio visum est scribere:

— frivola utraque & utraque nihil.

Idem capital admisit Ausonius Epigramm. XCII:

Suasisti, Venus, ecce duas dyseros ut amarem;
Odit utraque: aliud da mihi consilium.

Et quicquid apud eruditissimum hunc Poëtam legas, jubeo meo periculo censeas apud Lucillium, Ennium, aut tales legere; quos & coluit Ausonius, & ubi duriusculus est, sponte imitando reducere in memoriam atque auctoritatem voluisse videtur. Ita Porphyrius:

Sic voti compos excisaque arma cernens.

Idem:

Votaque jam theatris
Redduntur & Choreis.

Sic contra regulas etiam pædagogorum est *utrobi* ab Ausonio correptum: in Gripho vers. 63,

Interdictorum triplex genus, unde repulsus
Vi fuero, aut utrobi fuerit; quorumve bonorum.

Sed τὸ *utraque* habes & prima Epist.

Et placuisse reor geminis ætatibus, ut se
Non festinato tempore utraque daret.

Vero cum acuatur adverbiorum more, ut posterior sit extenta merito, ab Ausonio tamen corripitur Epigramm. cxv:

Pars te Furippum vocitat, pars vero Furippum.

Epist. vi:

--- sed est discrimen utrique

Poma ut mala voces, carmina vero mala.

Verisimilis, tanquam disparatis vocibus, secunda protenta dicam eodem auctore. Epist. xxiv:

Concinnat verisimilis suspectio culpas.

Eadem ratio est posterioris in *velis*, quam vulgo corripiunt; at Poëta iste contra, Epigr. cxli:

Qua nosti, meditando velis inolescere menti.

Et Martial. lib. xii, Epigr. xxxiv:

Si vitare velis acerba quadam.

Sed τὸ *veri* in compositione potius breve habendum; ut apud eundem, Cæsaribus:

Matriquecida Nero.

Te ipsum tanquam una voce notandum ab eodem Poëta corripi, fine Ludi Sapientum:

Chilo cui patria est Lacedæmon, nosce teipsum.

Ita enim eo loco vetus lectio, nec video causas cur mutent posteriores Typographi.

T etiam literam producere Ausonium est notandum: Epigr. lxxiii,

Falsum convicit illico haruspicium.

Quomodo & Martialis, qui minime omnium licentiosus, ut loquuntur, creditur lib. x, Epigramm. lx:

Iura trium petiit à Cæsare discipulorum.

Spondiacos versus spernunt vulgo. At uno pede excepto talem habeas apud hunc vatem Epistol. iv:

Nodosas vestes animantum Nerinerum.

Græcorum voces Latine enuntiar idem: ut Epigramm. cxxxviii:

Da rectum casum, jam felicissimus eris.

Rudes sunt bonæ mentis, cum *rudimenta* primis prioribus corripiunt vulgo, adeoque rudunt, non poëtantur. Ausonius contra Eidyll. xv:

Dura rudimenta & juvenum temeraria pubes.

Valer. Flacc. lib. iii:

Grata rudimenta Herculeo sub nomine pendent.

Re syllabam ambiguam priscis positam uno & eodem carmine *in reperire* demonstrat Ausonius, contra morem Latinorum, non Græcorum, quibus *Ares Ares* licet sonare. Epigramm. xxiii:

At qui condiderat, postquam non reperit aurum,

Aptavit collo, quem reperit, laqueum.

Quod in *verisimilis* notavi modo *i.* produci, etiam in *Regifugio* fit apud eundem Poëtam Eclogario:

Nec Regifugium pulsis ex urbe tyrannis

Latum Romanis fas reticere diem.

Re vero longum est in illo quoque, ubi geminatio sine omni fit exemplo, Parentalium iv:

--- in Tetricos recidit Imperium.

Quia producta posteriore apud eundem visitur Prof. viii:

Sed quia nostro docuere in ævo

Commemorandi.

Cujus non memini nunc exemplum.

Quatuor brevi prima enunciavit Ennius Annalibus lib. i:

Cedunt ter quatuor de cœlo corpora sancta.

Quod imitatus Ausonius Cleobulo:

Gradibus propinquis in quatuordecim sedes.

nec scio an ullus alius Poëtarum, certe non memini.

Putrere cum secunda conjugatione dicatur, tamen in composito correptum notatur. Prudent.

--- Tumulis putrefacta jacebant.

Auson. Epigr. cviii:

Ulcera membrorum scabie putrefacta foventem.

In contrahendis nonnullis etiam priscorum licentiam sequitur Ausonius. *Prout*, una syllaba est Mosella versu cccclxxii:

Mille alii, prout quemque suus magis impetus urget.

Pue-

Pueritiei quadrisyllabum est Profes-for. x. Sic *abiit* dissyllabum, Epitaphio XXXI:

Diogenes obiit? non obiit, sed abiit.

Ita *porge αὐτὶ porrige*, Eidyll. IV:

— vel re vel spe mihi porge fruendum.

Profectus à proficiendo prima correpta apud eundem legitur, contra usum vulgarem. Protreptico:

Pellexi, ut mites peterent per acerba profectus.

Pariter *probrosus*: Ausonius Cæsarib.

Interitus dignos vita properante probrosa.

Platessa, genus piscis hodie in Belgio & Germania notissimum, prima brevi licet notare ex eodem, cum nesciam an in ullo alio Poëta reperiatur. Epist. IV:

Carroco, letalis trygon, mollesque platessa.

Sed nos satis fortasse diu nugas corrasimus, etsi nil præter solitum vel in talibus egerimus.

VITA

VITA AVSONII, EX SCALIGERO.

IVlius *Ausonius* patria Cossione Vasatum, domo Burdegala, arte medicus, uxorem duxit *Æmiliam Æoniam*, natam Aquis Tarbellicis patre *Cæcilio Argicio Arborio Æduo*, primarii generis viro in Sequanis: qui temporibus tyrannicis, cum summa rerum recidisset in Tetricos, proscriptus, omnibusque facultatibus lapsus venit in Aquitaniam, ad civitatem Tarbellorum Aquas: quod est oppidum ad æstuaria Aturri fluminis situm. Ibi usus conditione honestæ mulieris, sed in tenui re, *Æmiliæ Corinthiæ Mauræ*, ex ea suscipit liberos *Æmilium Magnum Arborium*, & *Æmiliam Æoniam*, quæ nupta fuit *Iulio Ausonio* Vasatensi. Ex hoc matrimonio quatuor liberi suscepti, *Æmilia Melania*, Decius Magnus AVSONIVS, *Iulia Dryadia*, *Avitianus*. In his *Æmilia Melania* lactans obiit. Avitianus vixdum pubertatem egressus, magnæ spei adolescens, magnisque tum in arte medicina progressibus, in mediis parentum votis, acerba morte interceptus est: duobus superstitibus, sorore *Dryadia*, ac D. *Magno Ausonio*. *Dryadia* Pomp. Maximo Rhetori nupsit: quo adhuc juvenis viduata permansit in cœlibatu ad sexagesimum usque annum, quo ultimam diem obiit. Itaque tres illi sunt liberi, quos præter *Ausonium* sustulit *Iul. Ausonius*, homo sane domi nobilis, & apud suos maximus, tum arte, quam profitebatur, in qua tum primas obtinebant homines in Palatio noti Siburrus, vir Præfectorius, Eutropius, ac *Iulius Ausonius* ipse: tum etiam præfectura Illyrici, quam ei detulit Valentinianus senior, à quo artis medicinæ causa in Palatium arcessitus fuerat: fratribus suis longe felicior. quorum alter CL. *Contentus* ingentem pecuniam in Britanniis fenori occupatam, ac immanibus mercedibus multiplicatam morte præventus externis hominibus diripiendam reliquit: ita ut nihil ex ea sorte ad fratrem Iulium perveniret. alter autem *Iulius Callipio*, homo prodigo ingenio, & infræni ac effusissima liberalitate, quam homines scurræ, & urbani comitatem solent appellare, patrimonio exhausto, nepotes ex fratre & sorore nomine tenus heredes habuit. Vxorem eam unicam habuit, cum qua triginta sex annos sine ulla animi læsione vixit. Obiit nonagenarius, omnibus & membris & sensibus integer: tam secundæ apud Aquitanos famæ, ut ab illis cum aliquo septem Sapientum contenderetur. Atque scitum ejus in ore omnium versabatur: ***Beatum esse, non qui non habet,***

qua

quæ cupit, sed qui non cupit, quæ non habet. Atque de eo jactabant Aquitani, *Quemadmodum Ausonius neminem sibi proposuit imitandum: ita Ausonium nemo nunc potest imitari.* Reliquit libros de re medicina, quibus Vindicianus plurimum se adjutum fuisse testatur. Eloquentiæ non ita studuit: cum hoc sæpius diceret, *Satius esse, si moribus antiquorum prudentum viveremus, quam si eorum tantum lingua & arte loqueremur.* Hoc itaque tanto viro nascitur Burdegalæ *Decius Magnus Ausonius* nomine avi materni, cognomine patris. Cujus futuræ indolis ea signa statim data sunt, quod cum ejus formam, ac thema *Cæcilius Argicius Arborius*, vir Matheseos studiis instructissimus perscripsisset, opinione hominum majus nescio quid de puero statim concipere visus est. Quod alta mente repostum ita penitus insedit curioso seni, ut etiam amisso filio majore triginta annorum, unicum *Ausonium* nepotulum in amissi solatium sibi relictum esse sæpe prædicaret. & hanc caussam esse, quare patienter filio careret. Quare ab ipsis primum lucis rudimentis cura *Æmiliæ Corinthiæ Mauræ*, aviæ suæ diligentissime educatus, ac duarum materterarum, *Hilariæ*, & *Iuliæ Cataphroniæ*, devotæ virginitatis feminarum, mollibus imperiis subactus, jam disciplinæ maturus, *Æmilio Magno Arborio* avunculo traditur, Tolosæ, & Narbonis Rhetori, causarumque apud Hispaniæ tribunalia disertissimo actori. Qui & ipse quoque mira de indole Ausonii quotidie prædicare solitus, secum bene agi dicebat, quod *Ausonius* nepos natus esset, eamque suam felicitatem ducere maximam. Hoc igitur in bonis disciplinis, ac utraque lingua usus præceptore, eos in illis progressus fecit, ut in tantum, & talem, poëtam, quantum & qualem videmus hodie, evaserit. Annos triginta natus primum Grammaticus ad docendum Burdigalæ lectus, deinde, cum Rhetore Burdigalensibus opus esset, paulo post ad Rhetoricæ cathedram promotus est, Acilio Glabrione Grammatico in ejus locum suffecto. In quo munere docendi permansit, donec à Valentiniano seniore, cum jam Iul. Ausonius pater in Palatio esset, ad docendos liberos, Gratianum, ac Valentinianum acciretur. Quorum signa sæpe comitatus est, ita tamen, ut militans aliquid semper scriberet, quicquid temporis videlicet cessaretur a bello. Maxime, cum de præda ei puella, scita forma, nomine Sulpitilla Bissula obvenisset, in eam delicatissimis epigrammatis in ipsa expeditione lusit. Quod accidit quo tempore ad Lupodunum & Nicri fluvii caput in finibus Suevorum magna Alemanorum, & aliorum Barbarorum strages à Valentiniano patre, & Gratiano Augg. data esset. Quæstor ab Augg. patre, & filio factus, mox duplici præfectura præcinctus, prima Italiæ, altera Galliarum, cum adhuc esset Treveris, absens Consul a Gratiano Sirmii designatus, declaratus, ac prior renunciatus est. eique in Gallias

ab

ab eodem Aug. missa palmata, in qua D. Constantius intextus erat. collegam in consulatu suffectum habuit Olybrium Hermogenianum V.C. Ac diu post in Palatio mansit: & proconsul Asiæ, mox & vicarius diœceseos Africanæ fuit. Treveris agens cœpit amœnitatem ejus tractus, & fluminis Mosellæ delicias admirari. Quo argumento mirum in modum oblectatus, cœpit illud poëtica scriptione periclitari. Id quod ei, ut alia omnia, feliciter cessit. Exstat ejus ea de re eruditissimus, ac venustissimus Panegyricus. Gratiano de vivis sublato fraude Maximi tyranni, coactus adhuc in Palatio manere, postea tamen Maximo ad Aquilejam cæso, missione à Theodosio impetrata, in patriam, hoc est in nidum senectæ se contulit. Ibi reliquum ætatis, quod fuit in paternis prædiis cum amicis molliter, ac tranquille senex traduxit. Matrimonium unum sancte coluit, ducta *Attusia Lucana Sabina*, *Attusii Lucani Talisii* splendidi civis Burdigalensis filia. quam minorem XXVIII annorum amisit. Eam usque adeo dilexit, ut secundi matrimonii fortunam tentare noluerit: quippe qui amplius XLV annos post ejus mortem cœlebs vixerit. Liberos ex ea sustulit *Ausonium* patri, & avo cognominem, quem infantem amisit. item *Hesperium Aquilium*, quem proconsulem ipse præfectus Prætorio, & præfectum Prætorio Consul vidit. Item & filiam, quæ nupta fuit Val. Latino Euronio Thalassio, juveni domi nobilissimo; qui & præfectus, & præses Illyrici, & Rationalis fuit. Plurimum affectus suos amavit, præsertim nepotem ex filia *Ausonium*, ad quem protrepticon carmen mittit. *Herculano* tamen ex sorore *Dryadia* nepote à se primum instituto, deinde successore sibi in cathedra relicto offendebatur, luxum ejus, dissolutos mores, ac præceps ingenium plurimum gravatus. In præcipuis amicis coluit *Syagrium*, *Gregorium*, *Tetradium* Satyrarum scriptorem, *Clementinum Theonem* poëtam Medulum; *Axium Paulum* Rhetorem, ac poëtam, Bigerritanum; *Q. Symmachum* V.C. præfectum Vrbi, quem ut & *Gregorium*, *filium* vocat. Sed præter alios *Pontium Paulinum*, qui primum inter amicos locum apud illum obtinuit, dum in Aquitania mansit. At postquam tranquillioris vitæ, ac solitudinis Christianæ desiderio in Hispaniam secessisset, immane quantum iniquo animo id factum tulit Ausonius: adeo ut in exprobrationem usque beneficiorum ira provectus pene paternæ illius in eum caritatis oblitus fuerit. Nam *Paulinus* multum infra ætatem Ausonii olim ab eo institutus fuerat: ab eodem in Palatium promotus. nec negabat Paulinus. Nam manifesto testatur se ei omnia accepta referre, disciplinam, dignitatem, literas, linguam, togam, & famam. Quare & eo nomine patronum, patrem, præceptorem vocat. Tamen tanquam ingratum sugillat Ausonius, quod obnixo, & obstinato ad taciturnitatem animo sibi toties scribenti non

respondere. Coluit & *Latinum Drepanium Pacatum*, Aginnatem, proconsulari dignitate: cujus nobilissima est oratio Theodosio dicta. Tres fundos magnificis prætoriis instructos habuit: Lucaniacum, Noverogum, Marojalium. Scripsit multa. Quorum major pars ad nos pervenit: Fasti, quos ab urbe condita ad suum consulatum scripserat, item chronica Cor. Nepotis, & Apologi Æsopi, quos pedestri stilo conscripsit, perierunt.

VITA AVSONII, EX VINETO.

SI prima est auctoris vita in iis, quæ consideranda auctorum expositionem aggredienti censentur, ab *Ausonii* vita & nos exordiamur, primumque de nominibus ejus quæramus. Ipse, qui multis se locis nominat, nusquam vocat aliter, quam AVSONIVM, ut in Epigrammate de Fastis suis ad Proculum, in extremo Mosella, in Iambico ad Probum, & in Epistola ad Theonem. Et Symmachus, quando ad eum scribit, chronicique Prosper Aquitanus, Aurelius Cassiodorus, & Marcellinus Comes, quando Consulatus Ausonii meminerunt, *Ausonium* tantum nuncupant. Plura ille non habuit nomina in exemplari illo Lugdunensi, sed tria reperi in minus antiquo Ioannis Tilii Engulismensis, *Decius Magnus Ausonius:* & quattuor in Iodoci Badii Typographi Parisiensis editione, *Decius Magnus Ausonius Pæonius*. Quorum primum qui pro prænomine accipiunt, & sic vulgo notant, D. hi vellem mihi probarent, prænomen aliquando fuisse *Decius*: quod nomen fuit Publiorum *Deciorum* Murium, qui nascentis Imperii Romani temporibus se pro patria, diis Manibus devoverunt. Quinctus, Sextus, Decimus, numeralia nomina, pro prænominibus fuerunt usurpata, & sic notabantur, *Q. Sex. D.* Quam rem qui parum noverunt, vereor, ut ne notam *D.* pro Decio multi acceperint, qui pro *Decimo* debebant. D. Iunium Silanum, & D. Iunium Brutum, non Decios sed Decimos esse in antiquis libris observavimus, quum Senecæ & Eutropii historias emendaremus. & sic in multis membranis Iuvenalem poëtam vidimus non Decium, sed Decimum Iunium Iuvenalem omnibus expressis literis appellari: ut novis exemplaribus nostris D. Iunius Iuvenalis, Decimus Iunius Iuvenalis nobis esse debere videatur. De *Ausonii* ergo prænomine nihil comperi: sed qui primus ejus nominibus notam D. præfixit, unde Decius istud manasse arbitror, hanc pro Decio

sive

sive Decimo posuisse suspicor. Fuerunt enim, & in iis Abbas Trittenhemius, qui *Ausonium poëtam*, episcopum Burdigalæ fuisse putaverint: ac inter Divos existimaverint relatum: quum nec inter præsules, nec inter sanctos suos eum agnoscant Burdigalenses. Ceterum persancte colunt Engulismenses, qui Santonibus sunt confines, & pro magno habent numine, Ausonium quendam, quem suorum Episcoporum fuisse primum, & à Santonibus Engulismam accersitum dictitant. *Ausonius poëta* agrum apud Santones habuit, ut meminit in Epistolis ad Axium Paulum & Tetradium: ubi extremis vitæ suæ temporibus, lubens commorabatur. Quibus vero temporibus volunt Engulismenses Ausonium suum vixisse, ea non male quadrant cum Ausonii poëtæ seculo. Primis autem illis Ecclesiæ Christianæ temporibus quia deligebantur Episcopi, viri eruditione, vitæque integritate ceteris præstantes: illique oblatum ab Ecclesia munus recusare sine grandi flagitio non audebant, potest Ausonius Burdigalensis è Santonico suo ad summum Engulismam sacerdotium accitus fuisse. Sed potest & alius ab hoc fuisse Engulismensis ille, quem quispiam Ausonium Burdigalensem ex eo esse crediderit, quod à Burdigala non plus sexaginta millia passuum absit Engulisma. Quod vero ad *Magni* cognomentum attinet, potest aliquis existimare Ausonium poëtam eo titulo cohonestatum fuisse propter egregiam eruditionem, & quos gessit summos honores: sed potest & ab avunculo *Æmilio Magno Arborio* accepisse videri, cui carus fuit non minus quam patri, & in disciplinis omnibus puer, juvenis, vir, accuratissime institutus, quemadmodum ipse memoriæ prodidit Ausonius in carmine tertio Parentalium, & in sextodecimo Professoribus. *Pæonii* autem appellationem non aliunde ortam existimo, quam quod semidoctus quispiam, qui eundem putaret esse Ausonium, patrem medicum, & filium Ausonium poëtam, Pæonium pro medico Ausonium poëtam vocaverit, à Pæone illo, deorum medico apud Homerum Iliados libro quincto.

Burdigalensis itaque poëta quibus sit dictus nominibus, præterquam uno, quo se ipse nuncupavit, nobis est incompertum: cui pater fuit *Iulius Ausonius*, Vasatensis civis, Medicinæ Professor, Græce doctior quam Latine: quem commemorat primum filius in Parentalibus, & epicedio honoravit: quæ utraque carmina satis multa de Ausonio medico dabunt, siquis de illo plura nosse cupiet. Is autem ex patria Burdigalam commigravit longe celebriorem civitatem clarioremque, ab Vasatis millia passuum circiter quadraginta distantem: ac ita Burdigalæ genitus Ausonius poëta, patriam suam Burdigalam nuncupat in extremo carmine de claris Vrbibus, quod est de Burdigala: in versu quadringentesimo & quadragesimo nono Mosellæ, & alibi. Matrem autem habuit *Æmiliam Æoniam* ex Aquis Augustis: inter

Inter quod oppidum Tarbellorum & Vasatas sunt millia passuum circiter centum. Sed de *Ausonii* genere plura qui volet, universum in tabula extremo Parentalium commentario subjecta exposuimus. Qui cum Latinas Græcasque literas sub *Æmilio Magno Arborio* avunculo, Tiberio Minervio, aliisque præceptoribus ad unguem didicisset, in poëticaque excelleret, *Grammaticam* primum; deinde Rhetoricam, propinquorum aliquot, multorumque aliorum virorum doctissimorum exemplo, in patria docere cœpit. Sic enim de se ipse memoriæ prodidit in carmine vicesimo quinto de Professoribus Burdigalensibus, in Protreptico ad Nepotem, & in Semigræca ad Paulum Axium Epistola. Quæ professio diligens & in primis docta, Ausonium apud suos Gallos, exterasque gentes adeo clarum reddidit, ut inter omnes iisdem literis nobiles, quos ea tempora plurimos habebant, eum delegerit Valentinianus Imperator, cui filium suum Gratianum in disciplinam traderet. Fuit eidem Principi filius alius, qui patris nomen gessit, Gratiano annis duodecim natu minor, de quo est quintum Ausonii Epigrammatum, & ad Imperium à fratre acciti, mortuo patre, mentio in Gratiarum actione pro Consulatu; cæterum disciplinæ nusquam meminit Ausonius. *Gratiano* vero *præcepisse* se diserte meminit in eadem Gratiarum actione. Augustis autem suis dum ob singularem eruditionem & mores probatissimos acceptissimus est Ausonius, nullos non adipiscitur *honores* eorum beneficio. in quibus, multos gradus nomine Comitis, Quæsturam, Præfecturas, ac Consulatum ipse recenset in Epigrammatibus de Fastis suis, in carmine quarto Parentalium, extremo carmine de Burdigala, Epicedio, extremo Protreptico ad Nepotem, Gratiarum actione, Epistolis ad Ursulum, & Paulum, & Paulinum, ac alibi. CHRISTIANVS fuit, & literarum Christianarum apprime sciens, ut testantur ipsius versus Paschales & Rhopalici, & Paulini Epistola *De fore*. Uxorem habuit *Attusiam Lucanam Sabinam*: cujus mortem deflet in nono carmine Parentalium. Eam juvenis amisit annos natam non plus viginti octo: nec postea duxit aliam. Ternos ex illa suscepit liberos, quaternosve: de quibus plura nos in id carmen nonum Parentalium.

Theodosius Augustus quanti fecerit Ausonium, suis ipse Princeps literis ad eum scriptis testatus est: quæ ante Ausonii Epigrammata poni solent: sed aliis amicis non caruit multis Ausonius. in quibus, quos ipse suis scriptis celebravit, hi fere sunt: *Probus* Præfectus Prætorio, ad quem misit Epistolam cum carmine Iambico, quæ numeratur tertia inter Ausonii Epistolas. *Proculus* poëta: ad quem scribit Epigrammaton tricesimum tertium, & aliud rursus Epigramma de suis Fastis. *Gregorius* quidam, quem *filium* vocat, quum ei mittit Cupidinem Cruci affixum. *Drepanius Pacatus*, cui dedicat

 Ludum

Ludum ſeptem Sapientum, & Technopægnion, & edyllium de Vita humana, ubi & *filium* vocat. *Symmachus*, cui mittit Griphum Ternarii numeri, & epiſtolam, quam inter ipſius epiſtolas quartam numeramus. *Pontius Paulinus* Burdigalenſis, cui miſit Technopægnion & literas multas. *Axius Paulus* orator poëtaque, ad quem mittit Biſſulam, & Centonem nuptialem cum multis literis. *Vrſulus* Grammaticus, & Tetradius poëta: ad quos ſingulæ exſtant literæ: *Theon*que Medulenſis, ad quem quaternæ. Quorum quæ manent ad Auſonium epiſtolæ, pauculæ ſunt, una, illa Theodoſii Imperatoris, ſex ſeptemve Symmachi, & Paulini duæ.

Quibus autem Conſulibus ſit *natus* Auſonius poëta, & quibus è vita migrarit, nuſquam legimus. Suam *Sabinam* uxorem anno ætatis duodetriceſimo mortem obiiſſe ſcribit, ſed ipſe tunc quot annos natus eſſet, tacuit: qui tamen poſt eam mortuam, annis triginta ſex aut quadraginta quinque carmen illud lugubre de conjuge ſcribebat, quod nonum eſt in Parentalibus. *Vixit* autem, uti diximus, Valentiniano, Gratiano, & Theodoſio Imperatoribus: quorum primus Valentinianus imperare cœpit anno urbis milleſimo centeſimo & octavodecimo: qui fuit annus Chriſti trecenteſimus & ſexageſimus ſextus. Poſt quem annum vixerit adhuc annos minimum viginti tres. In carmine namque de Aquileja mentionem facit de Maximi tyranni nece: quem Aquilejæ Theodoſius extinxit, anno Chriſti trecenteſimo & octogeſimo octavo. Meminit autem ſenii ſui multis locis. Senem ſe Conſulem eſſe factum dicit ad Gratianum diſcipulum. Heredium ſuum poſt Conſulatum celebravit: & Paulo Paulinoque quæ ſcripſit, *ſenem ſe poſt Conſulatum ſcripſiſſe* dicit.

Opes illi non defuiſſe veriſimile eſt, viro multis honoribus functo, & tot tantiſque Principibus cariſſimo, ceterum nulla earum mentio. Parvum erat heredium, quod ipſe carmine celebravit. Prædii quod apud Santones habebat, locis aliquot meminit, ut ſupra indicavimus. Pontius Paulinus in epiſtola *Defore*, ſcribit illum Burdigalæ prædium habuiſſe, ac aliquot alia aliis in locis: ſed hæc quanta fuerint, & quam magni reditus, non addidit.

Quod autem ad ejus ſcripta attinet, quæ jam ex iis impreſſa in lucem exierunt, ea monſtrabit index libri, quæ ſint: quorum nullus nec in novis exemplaribus, nec in veteribus ordo certus: ſed quæ nos quam potuimus optimo, conſtituimus. Plura autem ſcripſerat, quam exſtant. *Faſtos* namque ſuos Epigrammatibus quatuor celebrat, quam ſcriptorum ejus potiſſimam partem ſtudioſi omnes valde deſiderant. Quæ utinam in aliqua vetere Bibliotheca tandem aliquando reperiantur: quemadmodum Parentalia, Commemoratio Profeſſorum Burdigalenſium, Epitaphia Heroum, & alia quædam ejus Carmina, de quibus hauddum quicquam audieramus, Charpinus in Araris
inſula

Insula nuper forte reperit. De quibus scriptis, deque ipso adeo auctore quid sit sentiendum, si quis forte roget, Symmachus plurimi facit aliquot epistolis, sed amicus fuit hic intimus. Qui verò nuper de hoc judicarunt, ii non sibi constant. Quidam namque nihil non admirantur in eo: ac laudant. Alii multa reprehendunt, in primisque Carminum aliquot lasciviam Christiano nomine prorsus indignam, sed qui nec Epigrammaton secundum videntur legisse, nec epistolæ ad Paulum partem Centoni subscriptam. Iudicii parum & nitoris nonnullis, veluti Lilio Gregorio de poëtis, in illo esse visum est: sed dubito, hi Critici an unquam cogitarint, inter exstantia Ausonii scripta esse posse multa, quæ non vulgaverit ipse, sed post ejus mortem liberi ac amici. *Carmen patris ad filium* suus monebat titulus in suo illo Lugdunensi libro, inchoatum duntaxat, repertum fuisse, & de liturariis descriptum. *Rhopalicam orationem* animi gratia scripsisse arbitror, ut tentaret, eo difficili genere aliquid condere, quod amicis fortassis ostenderet, non autem, ut aliquando vulgaret rem verbis parum Latinis scatentem, & multis locis syllabarum tempora non satis observantem. *Ad Theonem* vero familiarissimum suum, congerronem lepidissimum, aliquas literas scientem, quippe qui versus etiam factitaret, quos Ausoniacis scilicet jocose opponeret: ad Theonem ergo istum quam pessimos potuit versus per deridiculum condidit Ausonius.

Ausonius Salve charo mihi dico Theoni. &
Villa Lucani mox potieris aco.

Quamobrem considerent Aristarchi isti, Plautum de industria aliquando locutum esse barbare, & quæcunque exstant Ausonii scripta, non fuisse ab eo ipso in lucem data, sed pleraque, postquam diem obiisset, in ejus liturariis, uti diximus, reperta, amicos edidisse, ut inchoata erant, rudia & impolita: qui nihil non luce dignum existimabant, quod tantus vir aliquo modo scripsisset. Ingenium & eruditio fuit in illo multa, sed *stilus tempora illa*, inquit Erasmus in Ciceroniano, *aula delicias & licentiam resipit*.

D. AVSONII VITA,

EX LIBRO V PETRI CRINITI DE POETIS LATINIS.

D. Ausonius, *genere* Gallus, *patria* Burdigalensis fuit: quæ res aperte indicatur, cum locis pluribus, tum præcipue his versibus:

 Bur-

Burdigala est natale solum, clementia cœli
Mitis, ubi & rigua larga indulgentia terra.

Vixit, ut constat, imperantibus Valentiniano & Valente Augustis, quibus magnopere acceptus traditur ob ingenium, atque excellentem doctrinam: sed longe nobilior factus est sub Gratiano Cæsare, quem in Latinis literis, atque honestis disciplinis magna diligentia erudivit, ut paullo post dicemus. *Parentem* habuit nomine Ausonium, professione medicum, multisque ac variis honoribus illustratum: quod ipse poëta Ausonius testatur eo carmine, quo pietatem suam professus est in deplorando obitu patris. Quidam imperitissime faciunt, qui ad hunc poëtam ea referunt, quæ ad patrem Ausonii pertinent. Cæsar Valentinianus tantum concessit moribus, atque doctrinæ Ausonii, ut eum præcipue delegerit inter ceteros omnes, qui Gratianum filium instrueret, ejusque ingenium Latinis literis erudiret. Quocirca maximam *nobilitatem* adeptus est, adeo ut paulo mox patrocinio Cæs. Gratiani provectus fuerit ad Consularem dignitatem quam honestissimis suffragiis, ut abunde percipitur ex illa nobili *Gratiarum Actione*, qua Imperatori optimo, & discipulo humanissimo gratulatur. Permulta composuit & prosa oratione, & carmine. Librum *Epigrammatum* magna ex parte à Græcis poëtis acceptum, in Latinos numeros convertit, mira elegantia, parique ingenio. Fuit enim Græce, ac Latine peritissimus. Item *de* iis *Vrbibus* scripsit, quæ nobiliores, atque clariores haberentur, vario, & multiplici genere carminum: ex quo poëmate quædam veluti fragmenta adhuc leguntur. Puellam nomine *Bissulam* multis carminibus celebravit, admiratus egregiam illius formam, singularemque venustatem. De fluvio *Mosella*, qui Lingonum fines prætergrediens in Rhenum influit, in quo maximam laudem, ut est auctor Symmachus, jure optimo sibi vindicavit. Siquidem incredibili elegantia utitur in eo describendo. *Fastorum* præterea libros absolvit, opus magni laboris, ac multarum vigiliarum. à principio enim Vrbis conditæ auspicatus est, continuato ordine usque ad suum consulatum, ut his versibus testatur:

Vrbis ab æterna deductam Rege Quirino
Annorum seriem cum Procule accipies,
Mille annos, centumque, & bis fluxisse novenos
Consulis Ausonii nomen adusque leges.
Fors erit ut lustrum cum se cumulaverit iste
Confectam Proculus signet Olympiadem.

Inter *amicos* præcipue habuit Tetradium Gallum, Paulinum poëtam, & Hesperium. quorum studium, atque benevolentiam pluribus, ac variis Epistolis testatur. Symmachus autem vir consularis, & apprime doctus, tantum poëtæ Ausonio detulit, ut assertum ab eo

fit, neminem esse omnium mortalium, quem in officio amicitiæ illi compararet. Exstant adhuc epistolæ ipsius Symmachi, velut optimi testes tam mutuæ, tamque singularis inter se necessitudinis. Neque dubium est eundem Ausonium inter Christianos relatum, quod illius opera multis locis demonstrant. De obitu ipsius nihil certi habetur ex veterum lectione: etsi quidam tradunt nonagenarium periisse. in quo magno errore decipiuntur, cum id ad parentem Ausonii pertineat.

D. AVSONII VITA,

EX LILII GREGORII GYRALDI DE POETARVM HISTORIA DIALOGO X.

POst hos vero fuit inter Epigrammatarios D. AVSONII Galli imago, qui & *Paonius* cognominatus est ab aliquibus. *patrem* hic sibi cognominem habuerat, qui in medica facultate non ignobilis fuit. Nec vos aliter intelligatis patris ipsius Epicedion, in quo pater ipse, non filius, de se loqui inducitur, vitamque suam explicat, ut in ejusmodi poëmatis plerumque fieri solet: ex qua re facilis fuit lapsus quibusdam alioqui doctis, ut patris vitam, filio ineptè adscripserint. Fuit autem *patria* Burdigalensis, quæ Galliarum adhuc est civitas, ut idem de ea canit in catalogo urbium. nam quòd aliqui Vassatem eum faciunt, eo scilicet ipsius versiculo;

Vassates patria, sed Lare Burdigala,

eadem, quam modò dixi, ratione falluntur: id enim ex patris persona dictum est. Christianus quidem Ausonius fuit, ut ex ejus versibus, & item Paulini ejus discipuli facilè colligimus: sed petulantior tamen, & lascivior, quàm ut inter Christianos numerari dignus sit. *Floruit* in primis Gratiano & Valentiniano Augustis imperantibus: quin & Gratiani ipsius magister fuit, à quo & Consulatu, & Consulari dignitate ornatus est: *Consul* enim cum Olybrio fuit, unde & ejus annus à scriptoribus est notatus: tametsi in Prosperi Chronico pro Ausonio *Musonius* legatur. *Filios* verò tres habuit, Hesperium, & Gregorium, & tertiam feminam, ex qua & nepotem suscepit sibi cognominem, ad quem exstat poëma protrepticon. *Fratrem* etiam habuit Maximi nomine, non filium, ut falso quidam putavere. Symmacho, & Drepanio, aliisque viris doctissimis familiarissime est usus.

Ausonii *discipulus Paulinus* fuit, quem, ut meminisses, inter Christianos poëtas recensuimus. Sunt qui Sulpicillam ab hoc Ausonio amatam putent, ex his Fulgentii Placiadis verbis: *Sulpicillæ Ausoniana loquacitas deperiit.* ego hac de re nihil vobis ajo. Bissulam certè puellam pluribus, ut videre potestis, carminibus celebrat. Quæ verò, & qualia scripserit, ex ejus, quæ supersunt, poëmatibus facilè rescire potestis: nam præter ea & annales, quos ille *Fastos* vocavit, scripsit, ab Vrbe condita ad sua usque tempora, hoc est, ut ipse cecinit:

Vrbis ab æterna deductam rege Quirino,
Annorum seriem cum, Procule, accipies,
Mille annos, centumque, & bis fluxisse novenos,
Consulis Ausonii nomen adusque leges.

Atque hæc vobiscum de Ausonii vita: plura verò de ipso, ceterisque aliis omnibus scio me vobis dicere potuisse, sed minutias, & nitellas, ut dicitur, omnes colligere, curiosi potius, quam diligentis fuerit. Rectè tu quidem, inquit Piso: quin illud in præsentia ex te, Lili, scire avemus, quo in poëtarum numero Ausonium reponis? Quibus equidem inquam: non facile vobis dixerim, hoc quando tempore Ausonium ego haud multi facio, mutata videlicet sententia, cum puer adeo eum complexus fuerim, ut ejus fere versus omnes memoriæ mandassem, ea ab aliis ductus via, quibus cum versabar: quin & ea ætate *Griphum* ipsius ternarium sum interpretatus. at in eo quidem eruditio multa, varietas, & curiositas; judicii vero, & nitoris, ut quidem mihi nunc videtur, parum. Sunt ejus quædam, quæ à Græco in Latinum transtulit, in quibus argutiæ, salis, & leporis satis, quæ legisse aliquod est operæpretium. Sunt & qui alterum Burdigalensem Pontificem Ausonium faciant, qui cum Martino & Ambrosio de re Christiana Treveris in Synodo tractaverit, Maximi videlicet tempestate, huicque *Mosellam* poëma attribuunt. ego nihil statuo: neque enim mihi eorum auctoritas solida videtur.

INDEX
RERVM ET VERBORVM
IN
AVSONIVM.

Notarum Explicatio.

In ipſo Indice

Obſervandum, ſi tres numeri concurrant, priorem (Romanum) eſſe Opuſculi in partes ſuas diviſi; ſequentem versûs, ubi hi numerati, aliàs Notæ; tertium paginæ, addito a, b, columnæ.

Alc-

B.

Bigor-

C.

Capito

Chre-

Deper-

E.

F.

G.

H.

I lite-

I.

Lascur-

M.

Mens

O.

Opicus

P.

Phœni-

Sidera

Teren-

FINIS.

INDEX
RERVM SINGVLARVM,
QVÆ IN
M. FREHERI AD AVSONII
Mosellam Notis continentur, numero paginam designante, a, b, columnam.

Apol-

B.

Belgi-

Droma

M.

Sul-

V.

W.

Z.

FINIS.

INDEX M. FREHERI
VOCVM SINGVLARVM
IN
AVSONII EDYLLIO X.

ſeu MOSELLA: numerus verſum ſignificat.

B.

C.

Cali-

Disper-

G.

Incer-

Liber

T.

Vineta

FINIS.

INDEX AVCTORVM IN M. FREHERI AD AVSONII MOSELLAM

Notis citatorum, emendatorum, illustratorum; appositis numeris pagellarum.

Clau-

Macro-

M.

Ruper-

FINIS.

INDEX AVCTORVM

cum à me præcipue, tum ab aliis emendatorum.
Numeri & Notæ ut in Indice principe.

Luca-

Theo-

FINIS.

INDEX

INDEX VERBORVM

usus rarioris; veterum, novorum.

FINIS.

ERRA-

E R R A T A.

Legendum in Dedicatione pag. 14, lin. 13 à fine *oratio*. p.16, l.7 *peculatui*. In Testimoniis de Ausonio, p. 28, lin. 6ta finali *Semone*. In ipso Opere pag. 14, a, lin. 10. ἀνθρώπων. p.15, b, prope fin. *Havrai*. p.18, lin. textûs ultimâ *avi meritum, non*. p.19, a, αὐτοῖς ἔμελε. ib. λεὼν, ὅ ἐστι. p.20, b, lin.9 *Meroë*. p. 22, b, in med. τέφον ἀείρομαι. p. 23, a, l. 18 κατεσκευασμένη. p. 26, b, lin. 13 fin. *Mysta Phanacen*. p. 29, lin. textûs 7, 8 fin. L. M. p. 30, a, lin. ult. *Babylonicae*. p. 31, a, l. 11 fin. γὰρ. p. 32, a, initio *Vide & Ep. 58*. p.34 ad verba Epigr. XLV *Rhetoris hac Rufi*] *Indisertum Rhetorem arbitrer alieno quàm proprio nomine derisum voluisse, sumto Rufi nomine ex Gracis Epigrammatis, qua* &c. p. 51, a, l. 13 fin. quæ non suo loco leguntur. p. 35, a, l. 4, 5 *probet*: & mox *sive in Rufo sunt. Hinc & Epigr. 51 & 52 primum & tertium hor.* &c. p. 40, b, l. ult. *Tilianus, si fallo*. p. 45, b, l. 13 fin. *intercidere*. p. 46, a, l. 5 *Armesia*, f. *Artemisia*. p. 47, b, in med. transpone τὰ *teste Diodoro* post *ab Ægyptiis*. & mox: *Casar ref. l. VI*. p. 56, b, dele *Lucianus -- cap. 30*. p. 58, a, in med. Δόδεκα ποτόν. p.61, a, l. fin. τὸ ἴσαυτοῦ. p. 62, b, l, 8 *Alex. l. I. II*. p. 69, a, l. 4. *Virgiliana*. p. 88, a, l. 6 fin. *dici monuimus*. p. 93, a, in med. *epigr. trigesimumquartum*, pro 33. p. 97, b, l. 13, Τίς εἶς; p. 98, b, l. 10 fin. ἀνόμασται. p. 99, b, fin. *libri. Vinetus*. p. 101, lin. text. 2dâ, *probari*. ib. a, l. 5 fin. τὸ *ipse*. p. 102, a, l. 5 *at bene*. p. 111, b, l. 10 *Tarbam Bigerronum*. p. 116, a, l. 12 fin. *in carm*. p. 118, a, l. 7 fin. *naufrage*. p. 125, a, l. 2 fin. *rem, fruendam prab*. p.182, a, l. 8, 9 *Flaccus laudat*. p. 189, lin. text. 2dâ *siqua functu*. p.209, b, in med. *Sic & Ennio, nec non Prudentio sua vox*. ib. *fame perbitat*. p. 225, b, l. 4 *cessisset*. p. 233, lin. 5, 6 *Lata & Largus*. p. 278, b. ult. *Menachmi*. p. 284, b, l. 2 *Puto permanet*. p. 309, b, l. 6 ἱματίων. & mox καὶ ὃ μή. p. 328, b, l. 4 fin. τὸν ὕπερχ. p. 401, a, fin. antep. *sed quoniam Vir illustris, aliis*. p.432, a, l. 12 *genuinum nomen*. p. 438, a, l. 6, 7 à f. *fonte superno*. p.487, l. 3 *portentis Thebana*. p. 496, l. 7 *fil.* pro *fil.* p. 506, a, in med. *Has autem*. p. 538, lin. text. antep. *Parvorum serie*. p. 559, a, l. 9 fin. *effetos, id est, quorum fructus jam*. p. 565, b, in med. *dicat alta*. p. 596, l. 7 *quot habet junctos*. p. 603, a, l. 5 fin. *opus eximia pulchr*. p. 640, a, in med. *Absinthium meum*. p. 641, a, l. 13 fin. *Sophistam deceant*. p. 678, b, prope fin. *illud expleretur*. p. 689, b, l. 12 τὴν ἐνέργειαν. p. 690, b, l. 7 *sonat vitium*. p. 704, b, l. 1, 2 *suffragia*. p. 738, l. 6 *causam originis*, pro *origines*. p. 769, l. 4 *argueret*. p. 796, b, l.16, 17 *abripuit*.

Atque hæc quidem sunt, Benivole Lector, quæ nobis aliud agentibus forte occurrerunt. cetera siqua fuerint, (nec esse dubitamus) aut leviora aut non animadversa, haud secus quam errata vel accipias, vel emendes. Vale.

F I N I S.